Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TOMVS SECVNDVS LIBRORVM OCTODECIM NICEPHORI CALLISTI XANTOPVLI,

SCRIPTORIS VERE CATHOLICI,

Ecclesiasticæ Historiæ: quorum Tomus Prior duodecim, Posterior verò sex complectitur Libros, vnà cum suo Indice peculiari:

ET,

MAGNI AVRELII CASSIODORI Tripartita, vt vocant, Historia, Luculenter à mendis propè infinitis, cum suo Indice repurgata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

S. Blasij de Aur... BIBLIOT. COLLEG. SS. BLAS. IN CAROL. DE URBE P A

PARISIIS,

Apud Ioannem Ruellium, in via Iacobæa, sub signo Diui Nicolai.

M. D. LXVI.

10-1-A-10

Digitized by Google

RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM,

QVÆ SEX VLTIMIS LIBRIS Secundi Tomi Ecclesiasticæ Historiæ Nicephori Callisti continentur, Index locupletissimus.

MEMINERIT LECTOR LITERA a, numeris adiecta, priorem folij paginam, b, posteriorem indicari.

A

Abares à Turcis pulsi, ad Istrum nouas sedes recuperant. 219 a. ex Oriente in Europam sub Iustiniano veniunt. 247 a

abarum gentis primordia. ibidem. in Græciam irruptio. 238 a. item in Thraciam. 246 a.

abasagi Christiani facti. 220 a, b

abdas episcopus Ignis templum apud Persas demolitur. 66 b

abdæ Persidis episcopi miracula. ibidem. martyrium. 66 b. 67 a

abdelitarum cum chagano bellum. 247 a

abibus S. Stephanum sepulturæ mandat. 57 a

ablabius sophista. 61 b. Nouatianorum Nicææ episcopus. ibid.

ahoras flu. 223 b.

Abundantius seditionem Alexandrinam ob episcopi electionem ortam mitigat. 62 b

acacius Amidenus episcopus donariis ecclesiæ cõflatis, Persarum captiuos redimit. 71 a

acacius Berrhœus episcopus. 24 b

acacius episcopus Cõstantinopolitanus. 134 a 157 b. 160 a

acacius orphanotrophus. 157 b. Felicis nomen in sacro albo inducit. 167 a exauthoratur. 167 a

acacij Cæsariensis noua fidei formula in synodo recitata. 104 b. martyrium. 44 b

acacij episcopi mors. 167 a

acacio dignitas à Felice episcopo Rom. abrogata. 165 b

acephali hæretici. 258 a

Achemenides Christianissimum apud Varanem regem liberrimè defendit 67 b
achemenides camelorum in Persia custos. 67 b. eius egregia contra Varanem regem dicta & facta. ibid.
achilleum Constantiuopolis granarium. 95 b
achrido ciu. 214 b
adaarmanis res gestæ. 224 a
adamantius medicus ex Iudæo Christianus factus. 63 b
adami lapsus. 266 a
adaulphus equitum domesticorum præfectus. 41 a suorum fraude occisus. ibidem.
addæi cædes. 220 a
adelphius Arabissi episcopus per ecstasim locum Ioannis Chrysostomi in cœlo inquirit. 32 a
adoptio filiorum Dei per Christum in baptismo. 178 b
adrazanis cum Areobindo singulare certamẽ. 117 b
ædesius diaconus. 75 a
ægyptiorum episcoporum ad Leonem Imper. supplicatio. 134 a
æliurus episcopatum Alexandrinum violentè occupat. 134 b. Eutychianorum monachorum sententia laudatur. 159 b
æliuri exilium. 157 b. mors. 162 a. vide Timotheum Æliurum.
æmylius Beneuenti episcopus. 38 a
ætherij cædes. 220 a
ætius Bonifacium Libyæ ducem apud Valentinianum accusat. 116 a
ætius per transactionem Comitatus dignitatem accipit. 56 a
ætij aduersus Bonifacium dolus. 116 b
afflictiones sanctorũ quàm necessariæ. 37 a
in afflictionibus Ecclesiæ semper exultandum. 33 a
agapetus Macedonianorũ episcopus. 60 a
agapius Seleuciæ episcop' Antiochiam translatus. 93 a
agapetus episcopus ad orthodoxam fidem cum suis conuersus. 60 a
agapitus Pont. Max. 191 b
agarenorum in Mesopotamiam eruptiones. 157 a
agathon episcopus. Rom. 191 b. 197 b
agnoetarum hæresis. 261 b 262 b
D. Agnetis reliquiæ. 59 b
alamundarus Seuerianos refellit. 181 a
alamundarus rex ad fidem Christianam conuersus.

Digitized by Google

181 a. Romanos prodit. 231 b. Saracenorum phi-
larchus terram sanctam depopulatur. 181 a
alamūdari Scenitarum ducis contra Rom. res gestæ. 198 b
alani pop. 116 b
alarichus diuinitùs ad Romam diripiendam instigatus. 40 b. petit se ducem Romanorum constitui. 40 b. vrbem Romam expugnat ac diripit. 41 b. 52 b
alarichi Gotthorum ducis contra Romanos res gestæ. 40 b. 45 b. mors. 41 b
alexāder Antiochiæ & Hierosolymæ episcopus. 74 a. 93 a. primus Chrysostomi nomen sacris libris inscripsit. 74 a
alexander Cappadocū antistes. 91 a
alexandri eius cineres contumelioſè à Chagano Hunno tractatæ. 246 b
alexandriæ in episcopi electione magna orta seditio. 62 a 126 b
alexandrinæ ecclesiæ duo œconomi creati. 15 b quando secularia negotia tractare cœperint. 62 b
alexandrini episcopi priuilegia. 85 a
alexandrini supra alios homines ad seditiones prōpti. 62 b. 133 a
alexandrinorum contra synodū Chalcedonensem & Proterium tumultus. 133 a
alexandrinorum hæretici à Cyrillo omnes vrbe eiecti. 62 b
alexij Conneni imperium 91 a
alpes Cotiæ. 52 b
amalasuntha Theuderichi soror. 200 a. eius imperium. 201 b
amantius Imperialium cubiculariorum præfectus. 181 a. Theocrito amico imperij coronam imponere conatur. ibidem. eius cædes. ibidem a
amphilochius Chalcedonensis synodi conuiciator. 136 a
amphilochius Cyzicenus episcopus Niceā translatus. 93 a
ammonius Laodicæ episcopus. 24 b
ammonius Longus. 15 b. Isidori apud Theophilū deprecator. 17 a. eius cū Epiphanio colloquium. 20 a
ammonius crudeliter interficitur. 64 a
ammonius in martyrum numerū à Cyrillo relatus ibid. a. post mortē Thaumasius dictus. ibidem a.

post mortem à Theophilo inimico laudatus. 21 b
ammonij contra Orestem pugna. 64 a mors. 21 b
ammonij poetæ de bello Gotthico scriptum. 11 b
anabaptismi damnatio. 197 b
anastasia ciuitas, olim Daras vocata. 183 a
S. Anastasiæ historia. 118 b reliquiæ. 59 b. eius templum præcibus Marciani illæsum in Constantinopolitano incendio conseruatum. 138 a
anastasij episcopi Antiocheni cõtra Apthartodocitarum hæresim scriptũ 217 b. encomium. ibid. a. exilium. 222 a. lucubrationes. 257 a. martyrium ibidem a
anastasius episcopus Hierosol. 144 a
anastasius epis. cur Sinaita dictus. 257 a
anastasius Dicorus Zenonis in imperio successor 170 b
anastasius Imperator à Macedonio ad Christi tribunal euocatus. 173 a clausulam, Qui crucifixus, &c. hymno additã voluit. 188 a
anastasius Rom. Imp. Manichæorũ sectę addictissimus. 172 a. Aurargenteum sustulit. 184 a
anastasius imp. viuens, in sacro codice expunctus, & Hierosolymis anathematis subiectis. 181 b. in imperio Rom. aristocratiam instituit. 187 b
anastasij imperatoris cum Longino exule bellum. 181 b. item cum Vitaliano. 183 b
anastasij imperium seueriſſimum. 187 b in Euphemium episcop. odium unde. 171 b. in Ioannem Tabennesium ingratitudo. 173 a. in Macedonium inuidia. 172 a 188 a. magnificentia. 184 a. mors. 188 b. 191 a
anastasij cum Iustiniano cõtra hæresim Aphthartodocitarum contentio 189 a
anastasius pacificus & verè Christianus princeps. 170 b. 171 a.
anastasius Pontifex Rom. 36 a
anastasius synodum Sydoniam cõtra Flauianum & Heliam cogit. 176 b
anastasij mors ab Helia prædicta. 179 b
anatolius patriarcha. 118 a 133 a
anatolij diis gentilium oblata sacrificia. 230 b. graue supplicium. 231 a.
porticus. 101 a

anazarbus ciuitas terræmotu corruit. 193 a
restauratur. ibidem a
angeli victorię Romanorũ nuncij & adiutores. 69 b
angelorum ministeria. 262 a
angelitarum hæresis. 262 a
anthemius Occidentis Imperator. 130 a
Orientalis imperij administrator. 49 a
anthemius Trallianus nobilis architectus. 207 a
anthemij cum Troilo sophista familiaritas 49 a
anthimus Troparionũ poeta. 139 a
anthimi hæresis. 196 a
anthimo episcopatus ab Agapeto abrogatus. 197 a
anthropomorphitarum hęresis. 15 a. cum monachis Longis dissidium. ibidem.
antiforum Antiochiæ ædificium. 170 a
antiochena clades diu à Zozimo prædicta. 193 a
antiochenus Pœmarches ad ecclesiam magnam primum officium transtulit. 93 a
antiocheni patriarchæ diœcesis. 154 a
antiocheni põtificis à Chrysostomo recũciliati. 6 a
antiochia à Chosroe Persarum rege capta. 203 a
à Theodosio amplificata. 105 b
antiochia peste crudelissima vexata. 205 b. sæpenumero terræmotibus quassata. 136 b. 192 a,b. 230 b. 237 a
antiochia Theopolis à Iustin. vocata. 85 a. 192 a,b
antiochiæ monachorum cõtra synodũ Chalcedonensem tumultus. 173 b
antiochiæ Psephium restitutum. 101 a
antiochi mors. 43 a
antiphonarum in ecclesia institutio. 12 b. 13 a
antonius Germẽsis episcopus. 80 b. insidiis Macedonianorum interfect⁹ ibidem
apamea diuina ope contra Chosroem Persarum regem seruata. 203 b. miserè vastata. 204 a
aphrica à Vandalis deuasta ta. 116 b
Aphthartodocitarum hæresis. 215 a, b
apollinaris episcopus Alexandrinus. 212 a
apollinaris libri per diuersas inscriptiones attributi aliis. 174 b
apollinaristæ ad ecclesiam catholicam à Theodoro reducti. 80 a
aqua diuinitus ignem alit & auget. 204 b.
aquila imperium Martia-

nio prædicit. 121 b
aquileia ab Aſpare capta. 55 a. ab Attila expugnata. 117 b
aquilinus Bibli epiſcopus. 103 a
arcadia Arcadij ex Eudoxia filia. 45 a. 7 b
arcadiæ virtutes. 50 a
arcadius monachus. 110 b
arcadius Orientis Imperator. 1 a. filio Theodoſio Iſdigerdem Perſarum regem moriés curatorem deſignat. 48 b
arcadius in ſanctorum numerum relatus. 45 a
arcadij ad Gainam legatio 8 b. 9 a. cum Gaina pax ibidem
arcadij Imper. Rom. liberi ex Eudoxia nati. 7 b. de Gaina victoria. 11 a. forum. 60 b. mors. 44 b. 45 a. liberi. ibidem a. 48 b
arceſilai vxor monocula. ſanatur. 193 b
ardaamanes Perſarmeniorum dux. 223 a
ardaburius contra Perſas res geſtæ. 69 a. magnanimitas. 55 a. cædes. 143 a
ardaburium ducem cum filio eius Aſpare aduerſus Ioanuem Theodoſius mittit. 55 a
ardaburium Ioannes capit ibidem
ardaburio zeno caput amputauit. 143 a
ardaburius & Aſpar duces Ariani. ibidem
areobindus & Germanus duces claſſis Theodoſij. 117 a
ardazanes ab Areobindo victus. ibidem
arelatenſium ciuitas à Gerontio obſeſſa. 53 b
areobindus Gotthus Theodoſij contra Genſerichũ dux. 117 a. Ardazanem Perſammonomachia vincit. ibidem
areobindi Romanorum ducis conta Perſas res geſtæ. 70 a
arethar martyr. 195 a
atethuſa fons.. 214 b
argyroppolis ciuit. 73 b. Chryſopoli oppoſita. ibidem. ſic eam Atticus nominari oportere dixit ibidem b
ariadna. 157 a. Romani imperij cum dioſcoro gubernatrix. 170 b. Patricio Aſparis filio deſponſata. 143 a. item Zenoni. ibidem
aricmeſius, deinde Zeno dictus. ibidem
ariani hæretici ad arma atque vindictã promptiſſimi. catholicos in proceſſione vi adoriuntur. ibi.
attalus ab Honorio ad imperij Rom. ſocietatem inuitatus. 41 a. ab Ho-

norio cum ſuis victus. ibid.a. eius contra Alarichum bellum. ibidem
attali exilium. ibidem
atticus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 34 b. ex Macedoniano orthodoxus factus. ibidem b.per ſequutionem in pleraſq; eccleſias concitat. 35 a
atticus ſuperſtitionũ acerrimus hoſtis. 73 a. horã mortis ſuæ prædicit.73 b
attici epiſcopi ad Calliopium ſcriptum..72 b. ad Cyrillum de Chryſoſtomo in epiſcoporum numerum recipiendo epiſtola. 73 b. ad Petrum & Ædeſium diaconos de Chryſoſtomo ſcriptum.75 b. in Ioannitas odium. 35 a. in pauperes liberalitas. 72 b. mors. 79 a
attilæ Hunnorum regis adverſus Rom.bellum.117 b.mors. ibidem
auguſtulus Occidẽtis imp. 130 a
anitus imp. Occidentalis. 130 a
aurelianus eccleſiæ Epiphanienſis diaconus. 35 a
autonomi martyris in ſinu Nicomediæ templum. 254 a
auxentius Addæ filius. 112 a. monachus. 110 b.
auxmitæ Gręcorum ſacrorum cõſectatores.218 a. ad Chriſtianam religionem conuerſi. ibid.
azarethi contra Rom. expeditio. 200 a
azazene prouincia à Romanis vaſtatur. 69 a

B

Babylas martyrium. 98 a
baptiſmus Iudæis poſt fidei inſtitutionem conferendus. 60 b.65 a
baptiſmꝰ à Iudæo lueri gratia ſæpe reiteratus. ib.a
baptiſmi verba à Deuterio cho Ariano pręuaricata 181 a
in Baptiſmo adoptamur filij Dei per Chriſtum. 181 a
barbas epiſcopus Antiochenus. 61 b
barbas quidam nõ abſque miraculo ab epiſcopo Ariano baptizatus. 181 a
bardas Cæſar. 268 a
barnabæ Apoſtoli oſſa in Cypro ſub arbore inuẽta. 183 a
barſanuphius Ægyptius monachus. 409 a
barſili populi. 247 a
S. Bartholomæi oſſa apud Daras repoſita. 183 a
baſiliſcus Harmatij filius. 161 a. ex Cæſare fit ſacerdos & epiſcopus Cyzicenus.ibidem. eius martyrium. 44 a

basiliscus tyrannus propter hæresim à Daniele Stylite liberè obiurgatus. 138 b
basiliscus Leonis imp. cõtra Vandalos dux. 142 b
Romanorum classem prodit. 143 a. eius duces Zenoni conciliantur. 161 a
basiliscj classis à Genserichо incensa. 143 a
basiliscj res gestæ. 157 a. tyrannis ibidem. circulares literę aduersus Chaldonense concilium. 158 a 161 a. eius cædes. ibid. a
basilius Cretensis episcopus Thessalonicá translatus. 93 a
basiliscus macedo. 268 a
basilij Magni Ascetica Eustathio Sebastienſi episcopo ascripta. 35 a
basilij Magni cum Chrysostomo. 5 a
basil. Porphyrogenera 91 a
bassa fœmina sanctissima. 110 b
bássiano epo Ephesio episcoparus abrogatus. 154 b
basumas Flauiani episcop. percussor. 153 a
belisarij res gestæ. 198 b. & cõtra Vandalos. 199 a de Vandalis victoria. 201 a. triumphus ibidem alius de Vittige. 202 b
benedictio episcopalis. 11 a. 23 a.
beniamis diaconus ob cõfessionẽ fidei sincerioris biénio incarceratꝰ. 68 a
beniamis illustre per grauissima supplicia martyrium. ibidem a
beritus oppidum. 110 b
beritus studiorum iuris magister. ibidem b
berrhœa ciu. incendio deformata. 203 a
berrhœa eadem quæ Chaleb. 91 b
bibliotheca Theodosij. 50 b
bitherebis oppidum. 56 b
blachernæ suburbana Cõstantinopolis regio. 50 a 140 a. 252 b.
blasus Persarum rex. 182 a.
bombycum in Persica copia. 248 b
bonæ deæ sacra. 104 b
bonifacij Libyæ ducis cum Genserichо bellum. 116 a. cum Vandalis amicitia. 116 a
bonifacius presbyter. 38 a Rom. pontifex. 79 b
bononia Galliæ. 52 b
bonosus Pont. max. 222 a
brison Augustæ eunuchus vulneratur. 12 b
brison philipporum episc. 24 b
britannorum seditiones. 52 b
brochti locus. 31 b
bulgarorum ad Christianissmum conuersio. 268 a

burgundiones ab Hunnis infestati, Christianam religionem complectuntur. 59 a
burgūdionum de Hunnis victoria. ibidem
bytharia. 183 b

C

CAath regio. 248 a
cabades Persarū rex. 198 b. ad fidem Christianam cōuersus. 182 a bellum contra Anastasium ob denegatam sibi pecuniam renouat. ibid. vxoris beneficio ex carcere liberatur, & Nephthalitarum regnum recuperat. 182 a
cabadis Persarum regis res gestæ. ibidem a. de vxorum communione lex. ibidem a. cum Romanis pax. ibidem
cabad regnum à Persis abrogarum. ibidem a
cabaonis Maurorum ducis res gestæ. 192 b
cæsarius eius in vxorem pietas. 58 a
Calaudion episc. Antiocheuus. 144 a. eius exilium. 164 a
calemerus agricola Eleutheropolis præfectus. 56 b.
callisti apud Constantinopolitanos portic⁹. 101 a
calapodius. 172 b
campania ab Alarico depopulata. 41 b.
candidi in terram sanctam profectio. 139 b
canis cæci mirabilia varicinia. 249 b
canis apud Armenios festū 266 a
canonum non tam verba quàm mens est inspicie da. 91 a
capargamala ciuitas. 57 a
captiui olim ecclesiasticis bonis ab hostibus redēpti. 71 a
carthago à Genserico capta. 129 b. expugnata 117 a. Romano imperio subiecta. 201 a
caspiæ angustiæ. 172 b
catechesis siue institutio ante baptismum. 60 b. 65 a
catharorum hæresis. 138 b
cathegius. 38 a
celeraulæ apud Anastasium imper. præfectus. 172 b
celestinus pont. max. 79 b
chaganus Hunnorum dux 246 a. eius in Macedonia res gestæ. 253 a. item contra Romanos. 246 a contra Turum. 247 b. cum Taugastanis fœdus. 248 a. in Alexandrini martyris cineres impietas. 246 b. de Abdelitis siue Ephthalitis in Oriente victoria. 247 a
chagani barbaricus fastus

& insolentia. 246 b
chaleb ciuitas. 91 b
chalcedō quasi suburban' Constantinopolis vicus 123 a
chalcedonensis synodus. 122 b
chalcedonensis synodi doctrina. 124 b. 125 a. 126 b 144 b. 177 b. nou ab omnibus comprobata. 171 a 180 a. 197 a
chalcedonensis synodi canones 125 a. 154 a. oppugnatio. 191 b. 258 a. damnatio. 157 b. 158 b 164 a
chalcedonensis synodus à Timotheo Æluro diffamata. 36 a. à Iustiniano semper defensa ab Æluro & Amphilochio damnata. 36 a. omnium episcoporum calculo confirmata. 124 a.
chalcedonensis synodi oppugnatores ab Anastasio imp. dignitatibus priuati. 171 a.
contra Chalcedonensem synodū à monachis Antiochiæ grauis mota seditio. 173 b
charchæ. 242 b.
chazinzatij hæretici 265 b
chosroes Persa diuinis miraculis ad Christianismū conuersus. 205 b Mauricij imp. ope in regnum suum reducitur. 242 a. Sergio crucem auream dedicat. ibid. b
chosrois contra Rom. bellum. 203 a. de bello Romanis non inferrendo lex. 230 a
chosrois Persæ in Oriente res gestæ. 225 a.
chosrois Asiratonij diuinationes. 245 b nocturnæ visiones. ibidem. ad Mauricium impe. fuga. 241 b. clades 230 a. mors. 230 a
chosroe discus aureus S. Seruio voti causa inscriptus. 243 a
Christus secūdum carnem tantum passus. 178 a
per Christum sumus filij Dei baptismo adoptati. 178 b
christi natalis dies quando primum institutus. 214 b
christi incarnatio. 82 a. 150 a 186 b
christi duplex natiuitas, diuina & humana. 85 b
in Christo reuera duæ naturæ. 68 a. 150 a. 153 b. 177 b. 259 a
chrysanthus Britanniæ vicarius inuitus episcopus à Nouatianis creatus. 61 a
chrysanti Nouatiani episc. mors. 65 a
chrysaphius eunuchus. 101 b. 122 b. relegatur. 104 a
chrysaphij in Flauianum

odium. 103 a. mors. 104 b
chrysogoni ad Anastasiam epistola. 119 a
chrysostomi sacri ordines 5 a,b. mors. 43 a. Vide Ioannem Chrysost.
chrysopolis ciuitas. 73 a
chubdan ciuitas ab Alexandro Magno condita. 248 b
cinaron locus. 64 b
circenses ludi. 51 a. 203 b
circensium oppidum. 223 b
claudianus poeta. 118 a
cnaphei episc. Antiocheni impietas 143 b. exilium. 157 b
cœlestinus pont. max. 92 b eius ad Nestorium literæ. 84 b
commentioli Rom. ducis contra Chaganum Hunnũ res gestæ. 246 b. item cõtra Persas. 240 b
commentioli contra Barbaros res gestæ. 252 a
concilia quatuor vniuersalia. 131 a
confessionis Christianæ memorabilia exempla. 67 b
conon abbas. 212 b
conon Apameus episcop. insignis bellator. 181 b eius aduersus Philoponum disputationes. 260 a
cononitarum hæresis. 262 a
conscientiæ bonę hilaritas 36 b
constantinopolis diuina prouidẽtia à barbarorũ insidiis conseruata. 10 a. à Gothis vastata. 10 b.
constantinopoli tumultus in Anastasium imperatorem excitatus. 188 b.
constantinopoli propter Eutycheris errores synodus prouincialis coacta. 102 b templum à Ioannitis incensum. 28 a.
constantinopolitanæ in fidei negocio contentiones. 74 b
constantinopolitanæ sedi; iurisdictio integra in cõsilio Ephesi restituta. 160 b.
constantinopolitanæ plebis tumultus. 298 a. alius propter leniorem in idololatrias iudicum sententiam 331 a. item contra Mauritium imperatorem seditio. 252 b
constantinopolitani episc. primatus. 126 b. 153 b
constantinopolitana quinta synodus vniuersalis. 212 b.
constantinopolitanum cõciliũ. 196 b. eius decreta. 103 a. 212 b. cõfirmatio. 158 b
cõstantinopolitanum cõcilium aduersus Seuerum & Zooram. 197 a,b

constantinopolitanum incendium. 95 b. 137 b.
Constantinopolitanorum episcoporum successiones. 191 b. 196 a
cõstãtinianæ thermæ. 25 a
constans Imperator ex monacho creatur. 53 a
ad Cõstantium cædes. 52 b
constantinæ Augustę & filiarum eius cædes. 255 b
epitaphium. ibidem
constantinus baptizatur. 185 b
constantinus contumeliosis Zozimi scriptis afficitur. ibidem
cõstantinus num Crispum filium atque Faustam vxorem occiderit, dubitatur. 186 a
constantinus pogonatus. 218 a
constantini eius vita breuiter descripta. 267 b
constantini cum Irene. 92 b. 268 a
constantini liberalitas & munificentia. 185 b
constantini forum. 137 b
thermæ. 57 a. tyrannis 40 a 52 b.
constantini & Constantij ad Arelatenses fuga. 53 b
cõstantini copronymi Imperatoris in Mariam virginem cõtumeliæ. 267 b
constantini Lardy patricij domus à furiosa plebe icensa. 253 b
constantius in societatem imperij ab Honorio assumptus. 52 b
contobaditatum hæresis. 261 b
corinthiorum terræmotus 192 b
corruptio in sacris literis duo significat. 214 b
cosmas ad pacificationem instituendam Alexandriam à Zenone missus. 167 a
cosmæ Epiphanienſis episcopi astutum factum. 176 a
cotiæ alpes. 52 b
crispus Heraclij præfectus 266 b
crispionis archidiaconi mors. 20 a
in crucis ligno Apameę miraculum editum. 203 b
crucis signa in frõte à Turcis cõtra pestẽ gestata. 242 b
crucis atq; afflictionis fructus. 37 a
in cruce semper exultandum. 32 b.
cucusus locus. 33 a
cunni flu. 247 b. 248 a
curs Scytarum dux. 229 b
cyriacus episcopus constantinopolitanus. 254 a. 257 b
cyrini Chalcedonensis episcopi in Chrysostomum odium. 21 a. mors. 43 a
cypriana tempestas. 200 b

cypriana dies apud Lybias festus. ibidem
S. Cyprianus Vandalorum cladem prædixit. 200 b
cypriani templum à Vandalis demolitum. 200 b
cyrillianus episcopus Alexand. 62 a,b
cyrillus per seditionem in episcopum Alexandrinũ 62 b.63 a
cyrillus Alexãdrin' in synodo Ephesia Ro. Pontificis locum tenens. suum de Chrysostomo errorẽ corrigit, 78 b. Chrysostomi nomen episcoporum matriculæ inscribit ibidem b. libros aliquot Chrysostomi deleuisse falso creditus. ibid.
cyrillus cum suis proscribitur. 85 b
cyrilli cum Oreste contentio. 63 a. item cũ Iudæis ibidẽ. cum Leone Pont. Max. 151 a. ad Atticum epistola. 76 a. item ad Nestorium. 124 b. ad eundem de duabus in Christo naturis. 150 a. ad Leonis Rom. episcopi epistolam in synodo Chalcedonensi responsum. 151 a. ad Ioannem Antiochenum de Marię virginitate epistola. 150 b. alia ad Felicẽ Papam. 165 b. item ad Acacium. ibidem. cõtra Nestorij hæresim scripta. 83 a. aliæ lucubrationes. 62 b
cyrilli episcopi libri à Timotheo Æluro depravati. 134 a eius mors. 93 b
cyrilli Romanorum ducis cõtra Vitalianum & Hũnos res gestæ. 183 b
cyrillo Hierosolymitana ecclesia adempta. 86 a
cyrus vrbis præfectus. 49 a
cyrus Panopolites poeta insignis. 118 a. 23 a
cyrus ex præfecto vrbis Cõstantinop. factus episc. 93 a

D

DAlmatia ab Alarichо vastata. 39 b
daniel Cartarum episcop' 103 a
daniel Nicopolitanus episcopus Ancyram transla tus. 93 a
daniel Stylites. 238 a. eius miracula. ibid. a
damianistrarum hæresis. 261 b. 262 a
daniel columella. 160 a
daphnes lucus. 35 b. 170 a 303 b.
daras castellum. 224 b. Romanis restitutum. 242 a
daras ciuitas Anastasia Imperatoris nomine vocata. 183 a
darij Histapis leges. 248 a
dassarites lacus. 214 b
in defunctos num anathe-

ma iacere liceat. 212 b
despotes septem gentium & septem orbis climatũ dominus. 248 a
deus gratiam suam etiam indignis largitur. 65 b
deorum gentilium turpissima flagitia. 104 a,b
deuterius Arianus baptismi verborum prævaricator. 181 a
diabolus dissidiorum in ecclesia autor. 163 a
didymi episcopi cædes. 503 a
diocletianus vno Soterico rum die, ecclesias Christianorum omnes diruit 68 b
diodori Tarsensis episcopi theologia. 3 b
diogenes Cizici episcopus. 153 a
dionysius Areopagita Apostolorum discipulus. 132 b
dionysij eius epistol. adhuc viuentis ab æmulis depravatæ. 93 b
dionysius Pompeiopolitanus episcopus. ibid. b
dionysius Orientis dux. 133 b
dioscorus episcopus Alexandrinus. 101 b. in cõcilio Chalcedo. ab Eusebio Doryclæo accusatus 145 a. 191 b. in synodo Chalcedonẽsi ignorantiam suã falsus. 124 a
dioscorus Hermopolis episcopus. 16 a
dioscorus Longus. ibidem
dioscor⁹ Scythopolim profectio. ibid. b
dioscorus synodi Constantinopolitanæ præses. 102 a. hæreticus iudicatus. 145 b. cur in concilio Chalcedon. damnatus. 124 a,b. 148 b. 153 b
dioscori ad principes & senatoris viros prouocatio. 148 a. cum Theophilo bellũ. 16 b. impietas. 101 b. in Flauianum crudelitas. 103 a. 122 b exilium. 126 b. mors. 21 b
per dioscorum episcopi in synodo Chalced. damnati restituuntur. 152 b
domentia Phocæ Imperatoris filia Prisco nuptæ 266 b
domitianus episcopus Hierapolitanus. 242 a
domitianus Melitinensis antistes. ibidem
domitiani ducis laus. 242 a
domnus episcopus Antiochenus. 103 a
domninus episcopus Antiocheni. 211 b
dormiẽtium septem historia. 98 b.
dorotheus cxx. annorum episcopus. 61 b. Arianæ religionis præfect⁹. ib. b. propter suam pertinaciã ex An-

ex Antiochia Constant. translatos 61 b
dositheus Hierosolimitanus episcopus Constantinop. translatus. 93 b
dositheus Seleuciæ & Tarsensis episcopus. 91 b
drinus flu. 214 b
dunaan. 155 b
dirachium terræmotu corruit. 192 b. egregiis ædificiis ab Anastasio imp. exornatur. 170 b

E

Ecclesia per dispensationem se quandoque temporibus accommodat. 115 b
ecclesiastica pax quæ potissimum probanda. 77 b
ecclesiasticis bonis captiui ab hostib. redempti. 71 a
edessa ciuitas à Iustino Imperatore restaurata. 193 a
edessæ clades ex fluuij inundatione. 192 b
edessenæ vibis expugnatio 204 a
eleemosyna cum delectu distribuenda. 72 b. inter pauperes qua ratione diuidenda. 30 a
eleemosynę destinata pecunia diuini iuris est. ibi. a
eleemosyna in viris ecclesiasticis Christiano populo gratissima. 79 a
elephantina ciuit. 88 b
eleßaan Æthiopum dux Pseudo Moysem bello insectatur. 195 b
eulogius episc. Alexand. 245 a. 258 b
empusa. 235 a
ephesinum contra Nestorium concilium. 84 b. 85 a. eius acta in concilio Chalcedonensi prædatorio lecta. 145 b
ephesini concilij confirmatio. 158 b. in ephesino concilio multi episcopi actis subscribere coacti. 145 b.
ephesini patriarchatus iura per Æliurum restituta. 160 a
ephesij per temporũ impugnatorem episcopos à Chrisostomo ordinatos exigunt. 35 a
ephratas Abasgus eunuchus. 202 b
ephraim Syrus. 252 a
ephthalitarum cum Chagano bellum. 247 a
epidamnus terræmotu corruit. 192 b
epiphanius Theophili sectator. 18 a. Origenis libros in prouinciali synodo damnat. 18 b. 19 a
epiphanius Tyri episcopus 175 b. Ioannu Chrisostomo episcopatus abrogationem atque exiliũ prædicit. 20 b
epiphanij cum Ammonio Longo colloquiũ. 20 b

epiphanij de abolendis Origenis scriptis decretū, ab episcopis synodi Cōstantinop. approbatum. 19 b
epiphanij erga Ioan. Chrisostomum simultas. 19 a, b. 20 b
episcopalis benedictio. 11 a. 22 b
episcopalis iurisdictio. 22 b
episcopatus ardua & diuina res. 114 a
episcopatum administrare bonum est opus. 73 b
ab episcopatu vno num in alterū trāsire liceat. 91 a
episcopatus pecunia redēpti. 35 a
episc. veri officiū. 77 a. 96 a
in episcopi viuentis locum alius nequaquam substituendus. 37 b
episcopi canonica electio. 4 b.
episcopi olim vxorati. 114 b
quibus ritibus olim cōsecrati. 35 b
episcoporum translationes 91 a. à Cœlestino Pontifice comprobatæ. 92 b
episcoporum trāslationes quæ legitimę. 94 a
de episcopis non transferendis canon. 89 a
ethnicorū idololatrię damnatio. 104 a
euagrij Epiphanienſis episcopi de liberorum suorum amissione cōquestio. 103 b. eius de Seuero scriptum. 176 a
euchanius hęreticus. 264 b
eucharistia in manus olim communicantibus data. 12 a. item morientibus. 12 a.
eucharistiæ etiam apud hæreticos conseruatio. 258 a
eucharistiæ reliquiæ pueris innocuis Constantinopoli olim datæ. 211 a
eucharistiæ sacræ vtraque species in loco sacratiore templi seruata. 25 b
eucherij Stylichonis filij mors. 40 a
eudocia cum liberis Roma in Africam à Genserico translata. 130 a Honorio Genserichi filio nupta. ibidem
eudocia per Euthymium ad fidem orthodoxam cōuersa. 131 a. Pulcheriæ reconciliata. ibidem a
eudocia rerum in Theodosij aula potitur. 102 b
eudocia senior ab errore eutychiano ad orthodoxiā redacta. 131 a
eudociæ apud Antiochenos statua. 105 a, b
eudociæ in Palæstinā profectio. 105 a. 72 a. 130 b
eudociæ largissima eleemosyna. 69 a
eudociæ pietas. 105 b. 107 a
mors. 131 b

eudoxia altera Dalida. 39 a
Arcadij imp. Rom. vxor. 7 b. diaconissa. 102 a. ad Maximum vlciscendum, Gensericum ex Aphrica Romam inuitat. 132 b. benedictionē a Longis fratribus accipit. 18 a. cum filia Placidia Byzantium missa. 130 b. Eutropium cubicularium apud Arcadiū accusat. 7 b. Theodosij laudes carminibus describit. 71 b
eudoxia Valentiniani tertij vxor. 72 a. vi à Maximo stuprata. 132 a
eudoxiæ in Chrysostomū odium. 14 a. 23 b. mors. 43 a. argentea statua. 23 a
eudoxiæ vrna moueri visa. ibidem
eudoxi' Germaniciēsis, Antiochenus & Constantinopolitanus episcopus 92 b
eulogius philosophus. 144 b
eulysius. 38 a
eunomij cadauer effossum. 2 b. humanitas. 156 a
eunomij libri cremati. 2 b
eunuchismus à Iustiniano interdictus. 202 b
S. Euphemiæ martyrium. 121 a. 250 a.
S. euphemiæ phanum. 123 a. Chalcedone templum. 9 a
S. euphemiæ sepulchrum miraculis clarum. 123 b
in Euphemiæ templo synodus Chalcedonensis habita. 123 a. 124 a
euphemius episcopus Constantinopolitanus ab Anastasio Imp. proscript' 171 b. post mortem in integrū restitutus. 197 b
euphemi' episcopi constantinopolitani authoritas. 162 b. canonica electio. 168 a
euphrasij episcopi interitus. 192 b
euphræmius Orientis præfectus, in episcopum Antiochenum electus. 192 b
euphremius Antiochiæ episcopus. 203 a
Europa à Scytis direpta. 8 a.
eusebia diaconissa Macedoniana. 57 b
eusebiæ sepultura. ibid a. 58 b
eusebius Dorylæus. 102 a. 122 b. 145 a. eius contra Dioscorum Alexandrinum in synodo Chalcedonensi actiones. 145 a, b. 146 a, b
eusebius Dorylæus episcopus exauthoratur. 103 a
eusebius Longus. 16 a
eusebij de Christi natiuitate opinio 82 a. de Constantij Imp. pietate te-

ſtimonium. 186 a
euſebij Scholaſtici Gainea 11 b
euſtathius Berrhœæ in Syria antiſtes. 91 b 153 a
euſtathius Epiphanienſis Syrus hiſtoricus. 117 b
euſtathius rhetor. 169 b
euſtathius cineres Antiochiam perlati. 162 a
euſtathiani catholicę eccleſiæ ab Alexandro Antiocheno epiſcopo coniuncti. 74 a
euſtochius epiſcopus Hieroſolymitanus. 212 a
euſtratius Flauiadis epiſcopus 93 a patriarcha Antiochenus. ibidem
euthalitarum cõtra Perozem regem res geſtæ. 182 a
euthymius Longus. 15 b
eutyches abbas. 101 b
eutyches in ſynodo prouinciali cum ſuo dogmate damnatur. 102 b. reſtituitur. 101 a. propter contumaciam in concilio Chalcedonenſi damnatur. 124 b. 152 a. item in Epheſino. 160 b
eutychetis errores. 264 a. hæreſis. 101 a. 146 a. 261 a refellitur. 215 a
eutychius epiſcopus Conſtantinopolitanus 212 a
eutychius ob rerum innouationes omni dignitate priuatus. 215 a
eutychius à Iuſtiniano moriente reſtitutus. 218 a
eutychius ab exilio reuocatus. 222 a
eutychianorum in Ægypto monachorũ de Æluri cœptis ſententia. 159 b
eutychianiſtarum hæreſis. 257 b
euthymij monachus. 80 a eius vita. 110 a. miracula ibidem. contra Neſtorium conſilia. 85 a
euthymius patriarcha. 268 a
eutropius lector veluti incendiarius excarnificatus. 29 b
eutropius præpoſitus. 2 b. & Theodoſij cubicularius. 5 a. 6 b.
eutropius archieunuchus apud Arcadium fit patricius & conſul. 2 a. in Cyprum relegatur. 7 a. ab Eudoxia propter conuicia apud Arcadium accuſatur. ibidem a. ob immodicum veſtimentorũ ornatum capitis ſubit ſupplicium. 7 a. in carcere expirat. 29 b
eutropij lex. contra aſylorum immunitatem. 6 b
eutropij nomen ex conſulum Romanorum catalogo eraſum. 7 a
eutropij portus. 254 b

excõmunicatio monachi etiam illegitima à Theodosio nõ cõtempta. 51 b

F

FAmes crudelis. 129 a
felix episcopus Romanus. 165 b
felix Romanus apiscopus Acacio episcopo dignitatem literis abrogat. ibidem
felicis nomẽ ab euphemio in episcoporum catalogum repositum. 168 b
festi Romani senatoris facta. 180 b
fidei Christianæ consentiẽtis atque cõcordis commoditates. 163 a
fidei orthodoxæ formula non temerè mutanda. 126 b. 149 b
firmus Cæsareæ Cappadocum episcopus. 96 b
flauianus Antiochenus episcopus. 3 a
flauiani Antiocheni episcopi exilium. 173 a. mors. 35 b
flauianus episcopus Constantinop. 101 a
flauianus exauthoratur. 103 a
flauiani cum Xenaia contentio. 174 a. exilium. ibidem a. 177 a. mors. 103 a. 104 b 122 b. 153 a
flauiani corpus Constantinopolim translatum. 205 a
flauitas Constantinopolitanus episcopus. 167 b. in epistolis suis synodalibus biliinguis. 168 a
flauites Gothus rem strenuè gerendo consulatũ meruit. 11 a
flauitæ sycophantia. 168 a
repentina mors. ibidem
fontis miracla. 140 a
fortunæ in martyriũ Ignatij Antiochiæ redactum 98 a
fortunæ volubilitatis atq; inconstantiæ memorabile exemplum. 246 b
fraternæ charitatis officiũ 213 b
fulgor coniforma in cœlo visus. 42 b
furti pœna. 227 a

G

GAgalica ciuitas incensa. 224 b
gainas dux Arianis ecclesiam in vrbe Constantinopolitana ab Arcadio petit. 8 a. 9 a. à Ioanne Chrysostomo liberè accusatur 7 b. Constantinopolim diripere conatur. 10 a. trãsfuga ad imperium aspirat. 10 b. 8 b
gainas ab Arcadio victus & cæsus. 11 a
gainæ cum Chrysostomo apud Arcadium colloquium. 9 a, b. res gestæ. 8 a. contra Trigibildum expeditio. ibidem b. in

Chersonesum nauigatio 19 b. in Ro. bellum. 8 a
gainæ interfecti caput Cõstantinop. missum 11 a,b
galbij in terram sanctam profectio. 139 b
galla Honorij soror ab Alaricho rapta. 52 b
gallia à Vandalis occupata. 116 b
gallus Ægypti præfectus 187 a
gamaliel & Abibus d. Stephanum sepeliunt. 57 a
gamaliel Pauli apostoli præceptor ibid. a.
gangra ciuitas. 172 b
gaudentius. 38 a
gelimer Vandalorum rex. 200 b
gennadius episcopus Constantinopol. 59 b, 134 a. nullum sacerdotum consecrauit qui psalterium nõ edidicisset. 139 a
gennadij ad Eleutherium martyrem epistola. 139 a
gennadio spectrum crudele oblatum. ibidem
genserichus Vandalorum dux. 116 b. 121 b
genserichus Africæ rex. 117 a. Arianus. 142 b
genserichi contra Theodosium bellum. 117 a. ad Theodosium de pace legatio. ibidem. cũ Marciano amicitia. 121 b. de Bonifacio Libyæ duce victoria. 116 b. in Aphrica res gestæ. ibid. item contra Romanos res. 199 a. 129 b. mors. 99 a
georgius Arianus presbyter, Platonicus philosophus. 62 a
gepidarum eruptiones. 116 b
geras opp. 23 b
germanus episcopus Adrianopolitanus Constantinopolim translatus. 93 b
Germanus militarium in Libanesia ordinum ductor. 236 a. contra volũtatem Orientis præfectus factus. ibid.
germanus Theodosij contra Genserichum dux. 117 a. à iudicibus damnatus, & magnis honoribus à Mauricio persequutus. 238 a
germani Romanorum ducis præclara de Persis victoria. ibidem a
gerontius Maximũ ad Imperialem dignitatem sustulit. 53 b
gerõtius Nicomediensib⁹ mirificè charus. 13 b
gerontij res bello gestæ. 53 b. 54 a
gerõtio episcopatus Nicomediẽsis abrogatus. 13 a
gildonis tyranni Aphricani historia. 45 a
gilo. 235 a
ginas Ariana hæresi maximè infectus. 9 a

gloriæ vanæ contemptus. 106 a
glyceriæ martyris in Heraclea templum. 246 a. miracula. 249 a
glycerius Occidentis imperator. 130 a
golinduch post martyrium superstes inuenta. 244 b
gongidisclus Alanorũ dux bellicosissimus. 116 b
gongidiscli Vandalorum regis res gestæ. 199 a
gontaris Vandalorum rex ibid. & 116 a
gordia Philippici vxor. 235 b
goroãnes Persarũ dux 52 a
gorpiæus mensis. 192 a
gotthi olim Scythæ dicti. 231 b
gotthorũ diuersæ eruptiones. 116 b. in Italiam irruptio. 39 b. item in Thraciam. 202 b
gotthorum in vrbe Constãtinopolitana ecclesia. 10 b
græcia ab Abarum gente miserè vastata. 238 a item ab Alarichо. 39 b
grando miraculosa. 42 a
gratianus Rom. Imp. 52 b
gregoras Hetaclij legatus 266 b
gregorius Ægypti episcopus 93 a
gregorius Agrigentinus. 212 a
gregorius Antiochenus episcopus grauissimè apud Imperatorem accusatus. 236 b. abdicatus restituitur. 237 a
gregorij episcopi Antiocheni laus. 222 b. ad Imperatorem & concilij iudicium prouocatio. 237 a
gregorius hierarcha Antiochenus. 235 a
in Gregorium episcopum Antiochenum tumultus ab Asterio concitatus. 237 a, b
gregorius contra Monophysitarum hæresim disputationes. 260 b. de duabus in Christo naturis opinio. 259 a
gregorij virtutes. 223 a
gregorij Pisidis aduersus Monophysitarum hæresim disputationes. 260 b
gregorius Sasimorum & Cappadocum episcopus 91 b
gregorius Syracusanus episcopus Nicæam translatus. 83 a
gregorij Theopolitani episcopi ad milites seditiosos oratio. 238 b. contra Seueri hæreses disputatio. 244 a. mors. 136 b. 245 a
gregorius Theopolis episcopus. 223 b

HAeretici studiosè veterum libros depra-

uant. 173 b.
ex Hæresibus oriũtur multa etiam in ecclesia cõmoda. 103 b
ex hæreticorum dissentione ecclesia catholica crescit. 2 b.
harmatius Cæsar. 161 a
harmatij ducis aduersus Zenonem in Thracia profectio. 161 a. b cum Zenone familiaritas. ibid.
helena speluncã vbi Christus natus est exornauit 82 a
helias Anastasij mortem præuidit. 179 b
helias hierarcha Hierosol. 177 a. 174 b. 176 b. eius ad Imperatorem literæ. 177 a
helias episcopus Hierosolymitanus ex episcopatu electus. 179 a
heliæ hierosolymitani episcopi exilium. 173 a
helio patricius Rom. 56 a
helio Romanorum ad Persas legatus. 78 a
heraclea incensa. 224 b
heraclides Ephesius absens Theophili iudicio damnatus. 83 a. b
heraclides Nicomediensis episcopus. 143 a
heraclides quatuor annis in carcere detentus. 35 b
heraclius Heraclij filius, classis contra Phocam præfectus. 286 b
heraclij Imperatoris res gestæ. 268 a
hermogenes propter blasphemia scripta excõmunicatus. 61 a
hermogenis contra Persas facta. 198 b. perpetua cum Persis pax ibidem
heruli Christiani facti. 202 b
hierapolis Phrygiæ ciuitas 241 b
hierax. 61 a. Cyrilli studiosissimus. ibidem
D. Hieronymi mors. 52 b
hierosolyma Christianæ doctrinæ fons. 179 b
hierosolymitana quando incœpta. 91 a
hierosolymitani patriarchæ diœcesis. 152 b
hierosolymitanorum episcoporũ successio. 211 a
hierotheus apostolorum discipulus. 132 b
hilissos castellum. 215 a
hispania à Vandalis vastata. 116 b
homeriæ pop. 218 a
hominis fragilitas. 241 b
honoria honorij filia. 44 b
honorichus Vandalorum rex. 166 a. eius in ortho doxos crudelitas. 199 a
honorius Occidentis imperator. 1 a. monarchiam Romæ lata lege tollit. 1 b.
honorij de Attalo victoria 41 a. mors. 44 b

hormisdas episc.Ro. 191 b
hormisdas Persarũ rex.230 a. eius res gestæ. 240 a
hormisdas captus,& in custodiam coniectus excæcatur.241 a. obtrũcatur. 240 b.241 a,b
huldas Hunnorũ dux 39 b
hulderichus Honorichi filius. 130 b
hulderichus Vandalorum rex. 200 a
hunni Caspij in Romanorum agros eruptionem faciunt. 183 b
hunni ad Christianismum à Chrysost conuersi. 5 b
hunni Saberi olim vocati 172 b
hunnorum contra Rom. imperium bellum.117 a. item cũ Burgundis. 95 a
hunnorum in Orientem eruptio. 1 b ; 132 b. in Thraciã.39 b.183 b.157 a
hymnodiæ Arianorũ. 12 a
hypatiæ doctissimæ fœminæ cædes. 64 a
hypatij cõtra Viralianum Thracem res gestę.183 b cædes. 198 b

I

IAcobus Nisibis episcopus.138 b.& eius miracula. ibidem
iacobus Nisibenus monachus. 136 a
iacobus Persa. ex Christiano ethnicus.68 b.reuersus ad Christianismum martyrio coronatur. ib.
iacobus Zanzalus. 264 a
iacobitarum secta. 257 b. 264 a
ibas Edessenus episcopus. 154 b.eius scripta concilio Cõstantinopolitano damnata. 211 a
icar regio & mons. 247 b
ieiunium Arzibori. 26 b
ieiunium ante baptismum 65 a. 95 a. diuturnum. 106 a
ieiunij tempore carnium esus in piscium penuria à Iustiniano concessus. 218 b
Iesu, seu Iosue,filius Naue 201 b
ignatius patriarcha. 92 b. 268 a
ignatius antiphonarum in ecclesia autor. 13 a
ignatij reliquiæ Roma,Antiochiam translatæ. 98 a
ignauiæ detestatio. 50 a
ignis cœlestis in terrã prolapsus. 32 b
ignis delubrum apud Persas ab Abda episcopo diruitur. 66 b
ignis pro Deo à Persis cultus. 66 a.229 b
illus tyrannus.169 b. imperium contra Zenonem affectat. ibidem
illi ducis contra Zenonem res gestæ. 157 b
imagines sanctorũ ex ecclesia à Xenaia Hieropo

litano ejecto. 173 a
imaginū abrogatio. 268 a
immeres gens bellicosissima. 183 a. Christianissimum amplectitur. ibid.
imperatoris sanctissimi descriptio. 156 b. 234 b
imperij administrādi præcepta & leges. 225 b
imperia Deus suo præsidio conseruat. 8 a
innocentius Pont. Rom. 36 a, b
innocentius apud Alatichū orator. 40 b
innocentij Pōtificis Rom. ad clerum Constantinopolitanū pro Chrysost. epistola. 37 a. literæ quibus Arcadium Imp. Acticum, &c. anathemati subiicit. 38 b
ioannes episcopus Alexandrinus. 168 b. eius exilium. 173 a
ioannes cum suis damnatur. 86 a
ioannis Antiocheni episcopi ad Nestorium scripta 84 b. in Epheso contra Cyrillum & Memnonem facta. 86 a
ioannes Armeniarum copiarum dux. 245 b
ioannes Cappador episcopus Constantinopolitanus. 191 b
ioannes Catilinus episcopus Rom. 216 b
ioannes inuitus episcopus Cōstantinopolitanus factus. 4 b. acris criminum censor. 4 a. cleri reformator. 5 b. liberorum Theodosij in baptismo susceptor & compater. 22 b. hæresium plurimarum expugnator. 11 b. Origene multo felicior. 90 b
ioannes Chrysostomus cōcionibus suis efficit, vt Eudoxia ademptam Callitropæ vineam restitueret. 20 b
ioannes Chrysostomus inuitus episcopalibus officiis fungitur. 23 a
ioānes Chrysostomus exul ecclesiarum curam gerit 31 a. à Cyrino episcopo Chalcedonensi grauiter insectatur. 21 a. ab Eudoxia apud Arcadiū accusatur. 20 b. Seueriani cōuiciis laceratur. 22 b. concilio ab Eudoxia conuocato condemnatur. 24 b. ab exilio reuocatur. 22 b
percussores suos accusatos à supplicio liberat. 28 a, b. Epiphanio mortem prænunciat. 20 b
Ionnes Chrysostomus eo quòd vitia acriter taxaret, à multis odio habitus. 13 b. indicta causa proscriptus. 37 a. re & causa indicta damnatus. 38 b

Cucusum in exiliũ missus. 27 a
ioãnes Chrysostomus propter vitiorum reprehensionem multorum cõtra se odium concitauit. 6 a Scythas ab Arianismo ad orthodoxã fidem cõuertit ibid. idololatriam in Phœnicia tollit. 5 b. eleemosinæ dandæ modum præscribit. 30 a. in exilio etiam Christianismum propagauit. 32 a
ioannis Chrysostomi parentes. 3 a. præceptores. 3 b enc omium. 5 b. 3 a. 112 a
ioannis Chrysostomi nomen quando primum in episcoporum matriculã inscriptum. 75 a. 78 a, b. eius nomen in episcoporum Occidentalium album relatum. 29 a
ioannis Chrysostomi in dicendo magna libertas. 6 b. 7 a. in Arcadium dictum. 25 a, b. ad Gainam legatio. 10 b. cum Basilio magno amicitia 5 a. in Gainam ducem dicteria. 7 b
ioãnis Chrysostomi obtrectatorũ gratia synodus Constantinopoli cogitur. 19 a
ioannis Chrysost. quærela de suorum ex ecclesia Cõstantinopolitana ejectione. 25 b
ioannis Chrysost. eloquentia. 3 b. 4 a. cum Gaina apud Arcadium colloquium. 9 b. scripta. 5 a, b. 43 a. contra Eudoxiã conciones. 20 b. contra fastum potentum homilia. 6 b. ad Constantium presbyterum scriptum. 32 b ad Cyriacum episcopum epistolæ. 43 b. ad Olympiadem epistolæ. 43 a. contra Eutropium oratio. 6 b
ioannis Chrysostomi dictio articismum refert. 112 a
ioannis Chrysostomi phrasis & stylus ab Isidoro laudatus. ibidem
ioannis Chrysostomi libri non sunt a Cyrillo delati. 78 b
ioannis Chrysostomi opera diuinitùs seruata. ibidem
Ioannis Chrysostomi ætũnæ. 33 a. exilium. 20 b. 22 a. 26 a. de exilij loco quærelæ. 33 b. in reditu ad populum oratio. 23 a
ioannes Chrysostomus in die exaltationis crucis obiit. 44 a, b
ioannis Chrystomi tumulus immobilis. 96 b
ioannis Chrysostomi corpus Constantinopolim translatum. 96 b. 97 a

ioannis Chrysostomi cada uer in episcopali throno collocatum, pacem populo precatur. 96 b
Ioanni Chrysostomo Petrus & Ioannes apostoli morituro apparuerunt. 44 a. cum presbyter consecraretur, columba capiti insedit. 5 a
ioanni Chrysostomo in synodo Constantinopolitana episcopatus abrogatur. 21 a. restituitur, ibidem b
in Ioannem Chrysostomũ multi percussores subornati. 127 b
ioannes Calybetes monachus. 139 a
ioannes Chuzicites monachus. 193 b. eius miracula. ibidem
ioannes Gordi & Proconnesi episcopus. 91 b
ioannes Hierosolymitanꝰ episcopꝰ. 3 a 57 a. 179 a, b
Ioannes episcopus Hierosolymitanus contra Anastasij ducis expectationem orthodoxiam pro concione deprædicat. 179 a, b
ioannis ieiuni archiepiscopi Constantinopolitani mors. 250 b. sanctimonia. ibidem
ioannes Larissæus episcopus Synnadem translatus. 93 a
ioannes Maiumæ episcopus Alexandriam translatus. 93 a
ioannes Misericors Cypriꝰ Alexandrinus episcopus 267 a
ioannes Philoponus Aristotelicus insignis. 259 b. Tritheitarum hæresis præfectus. 262 a, b
ioannis Philoponi cum Cononе disputatiões. 260 a de Monophysitarum hæresi nugæ. ibidem, contra Græcos & ethnicos scripta. 262 b. refutationes. 260 b
Ioannes Rhetor historicus 137 a
ioannes Tabennesiores se episcoparum Alexandrinum nõ recepturũ iurat 162 a.
ioannis Tabennesiotæ apud Romanos actiones. 165 b. exilium. 173 a
ioannis Cyrti ducis res gestæ. ibidem
ioannis Eleemosynarij episcopi Constantinopolitani sanctitas. 250 b
Ioannis Palati episcopi exilium. 175 a
ioannitæ monachi. 25 a, b. militarem manu in conuentibus suis malè tractantur. 34 a. Constantinopoli templum incendũt. 28 a
ioannitarum incrementa.

26 2. persequutio. 28 b
Ioannitus Magnus. 74 a. 268 a
Iosephus hymnorum scriptor. 268 a
Iouius Illyrici præfectus. 39 b
Iouius Italię præfect⁹. 40 b
irenæ cum Constantino imperium. 93 a. 268 a
irenæus Tyri episcopus. 103 a
Isaac episcopus Hierosolymitanus. 267 a
Isauri Phœnicen & Cariam inuadunt. 29 b
Isidorus Milesius insignis architectus. 207 a
Isidorus Peluſiotes. 78 b 111 a
Isidori de Phrasi & stylo Chrysostomi iudicium. 111 a. pro Chrysostomo defensio. ibidem. a & b. vita. 110 a. scripta. 111 a
Isdigerdes Persarum rex, Theodosij tutor. 49 a.
Iudæus Constaninop. in desperato casu paralyticus, per baptismum sanatur. 60 b
Iudæus Homerites pseudo moyses. 195 a
Iudæus insignis flamma diuinitus conseruatus. 138 b 211 a
Iudæus quidam lucri spe captus, sæpenumero baptismum reiterat. 65 a
Iudæi Christo nato à Romanis subiugati, 186 b. Christianis semper infensissimi. 62 b
Iudæi ex Alexandria electi 62 a,b
Iudæi in Christi contumeliam infantem in cruce excarnificant. 65 a. nocturnam ex insidiis cædem Christianis moliuntur. 62 b
Iudæorum cum Hierace contentio. 62 b
Iudæorum in Christianos magna crudelitas. 110 a in Christianos apud Cõstantinopolitanos tumultus. 256 b
Iudæorum pertinacia. 111 a 113 a
Iulianus Bostrensis episcopus. 175 b
Iulianus Halicarnasseus multarum hæresum author. 258 a
Iulianus Martiani patricius. 122 a
Iulij Cæsaris mors. 187 a
Iurisiurandi violati vindicta. 182 a
Iustiniana. 214 b
Iustiniana ciuitas. 183 a
Iustiniana prima & secũda ciuitas. 226 a
Iustinianus à Iustino in Imperij societatem acceptus. 196 a. Chalcedonensis synodi acerrimus defensor. ibidem

iustinianus Rom. Imp. architecturæ peritissimus 208 a. in Libya centum & quinquaginta oppida construxit. 201 b
iustiniani fides & pietas. 218 a. immanis auaricia. 206 a. prodigalitas ibidem. contra Persas res gestæ. 229 b. 230 a. de Persis victoria. 230 a item de Vandalis. 201 a contra Seuerum constitutio. 197 a. somnium. 201 a. mors. 217 b. sepultura. 219 a
Iustiniani memoria anniuersaria celebrata. 218 a
iustiniani iunioris imperium. 219 a
à Iustiniano crux aurea S. Sergio dedicata. 242 b.
iustinopolis ci. 226 a, b
iustinus dux, Iustini Imperatoris cognatus. 219 a eius cædes. ibidem
Iustini Cæsaris imperium. 191 a. ignauia & auaricia 219 a. 223 a. in ecclesias liberalitas. 226 a. magnificentia in restaurandis ædificiis. 192 b. de fide Christiana & concordia eiusdem scriptum. 220 a mors. 226 a
iustinus phreneticus. 225 a
iuuenalis episc. Hierosolymitanus. 224 a
iuuenali episcoparus restituitur. 228 b
iupiter parricida. 104 a
iouis spurcissimi flagitia. ibidem a

L

LAbarum Romanorum vexillum. 40 a
lagodius. 53 a
laurentij martyris reliquiæ 59 b
leo à Zozimo mãsuefactus 194 a
leo Pont. Max. 104 b
leo Tribunitius, Romanorum imp. 133 a
leonis Armenij res gestæ. 268 a
leonis episcopi Rom. epistola in synodo Chalcedonensi lecta. 151 a. 152 a
leonis Romani episcopi cũ Cyrillo in synodo Chalcedonensi disceptatio. 151 a. ad Martianum & concilium Chalcedonense scriptum. 124 b
leonis Imperatoris circulares ad episcopos literę 134 a. in Vandalos expeditio. 142 b
leonis Isauri res gestæ. 268 a
leonis minoris imp 144 b
leonis principis erga Antiochenos liberalitas. 137 a
leonis Sapientis imperium 93 a. res gestę. 268 a
leonis senioris Imp. mors. 144 b.
leonis tomus cum Chalce

donẽsibus decretis damnatus. 158 b
leoni cœlitùs imperiũ Romanum promissum. 141 a
leontia Augusta. 254 b
leontius Ancyræ minoris Galliæ episcopus. 24 b
leontius martyr. 175 a
leontij martyris in Tripolis regione templum. ibidem
leonsius Pamprepes tyrannus. 164 a
leontius tyrannidis affectator. 169 b
leontij monachi cõtra Monophysitarum hæresim disputationes. 260 b
libanius Syrus sophista. 3 a
Ioãnis Chrysostomi pręco. ibidem
libya in Romanorum potestatem redacta. 201 b
lilius Mauricij Imperatoris interfector. 256 b
linguæ vsus legitim'. 252 a
linguis excisis martyres aptè loquuti. 183 a
litarbis regio. 238 b
lizicianorum hæresis. 268 a
longinus ab Athanasio imperatore in exilium missus 170 b. 171 a in bello captus, & in triumpho Constantinopolim tractus 181 b
longinus Zononis frater frustra ad imperium aspirat. 170 b
longini cõtra Anastasium imperatorem bellum. 181 b. cædes. ibid. b
longobardorum eruptiones. 116 a
longorum monachorum cũ Anthropomorphitis dissidium. 16 a. cũ Theophilo bellum. 16 a, b
lucas Euangelista, pictor præclarus. 50 a. 131 b 132 a
lucernarum in ecclesia gestatio. 12 b
lucianus Constantinopoli in locum Eudoxij surrogatus. 2 b
luciani ex sorore nepos ab Eunomianis deficit, & suam sibi instituit hæresim. ibidem
lycchnedus lacus. 214 b

M

MAcarius Hierosolymitanus episcopus 211 b.
macrõtichos Anastasij Imperatoris opus. 184 a
macedonius ab Anastasio Imp. proscriptus. 171 a, b Anastasium imper. iam mortuum ad Christi tribunal euocat. 172 b grauiter ab Anastasio imperatore insectatur. 188 a
macedonius cur tantopere ab Anastasio imperatore odio habitus. 172 a
macedonius episcop' post

mortem in integrum re stitutus. 197 b
macedonij miracula. 172 b
exilium. 172 a
macedonij sectatorum per sequutio. 172 b
à macedonio episcopo Cõstantinopolitano fidei formula etiam descripta. 174 b
in macedonium criminationes ab Anastasio imperatore suborn atæ. 172 a
macedoniani ab Antioch. ex ecclesia electi. 180 b. 181 a Theodosio episcopo Synnadæ persequuti. 59 b
machometi primordia. 268 a
magorum in Marutham fraudes. 65 b. cum Marutha contentio. 66 a
magna Quinta. 89 b
magnetis lapidis vis 127 a
magnus argentariæ mensę præfectus. 224 a
maiorianus Occidentis imperator. 130 a
mamas Dioscoriauus. 175 b
mamantis martyris templũ 253 b
mammiani præclara apud Antiochiam ædificia. 170 a
Mandra Simeonis. 109 b
manna esurientibus piis de cœlo missa 129 a
mantacunes hæreticus. 264 b
Marcus Britanniæ tyrann. 52 b
marcus monachus Ægyptius. 111 a
marcus Scytarum episcop. 96 a
marci monachi lucubrationes. 112 b
mare ardens. 42 b
Maria virgo multis contumeliis à Cõstantino imper. affecta. 267 b
mariæ virginitas. 150 b
miracula. 101 a
mariæ purificationis dies instituitur. 214 b. ité assumptionis. ibidem b
mariæ virginis ex hominũ consortio decessus. 132 a, b
mariæ virginis tumulus, & imago à S. Luca depicta. 132 a. 50 a
mariæ virginis zona. 105 a. 131 b. vestimenta ad Leonis Magni tempora seruata. 132 b
mariæ virgini rotundum templum à Leone imperatore ædificatur. 140 a aliud ad fontem. 141 b ibidem b
mariæ virginis vestis à Palæstina Constantinopolim translata. 139 b
in Mariam virginem blasphemiæ diuinitùs vindicatæ. 250 a

Maria Ægyptiaca. 194 a
mariana Arcadij ex Eudoxia filia. 7 b
Marina Arcadij filia. 44 b
marina monialis Olympiadis cognata. 31 a
Marinæ virtutes. 50 b
marinus Beryti epſ. 175 b
Marini Syri aduerſus Vitalianum Thracem res geſtæ. 183 b
martis adulteria. 104 b
marcianus imperator à Pulcheria renunciatus. 118 a
marcian⁹ vir tribuniti⁹. ibi.
eccleſ. œconomus. 138 b
martiani imp. vita elegantèr deſcripta. 121 a, b
martiani Rom. imperat. præclaræ virtutes. 122 a. contra Vandalos res geſtæ. 121 b. orthodoxa confeſſio. 179 a. cũ Genſericho amicitia. 121 b. contra Zenonem expeditio. 169 a. contra Perſas res geſtæ. 223 b
martianus poſt bellum à ſuis deſertus, factus eſt preſbyter. 169 b
martiani mors. 133 a. 2 b
martiano imperium omine prædictũ. 121 a. 121 b
martyrem verum quid faciat. 64 a
martyrum defunctorum honor. 98 a
martyrius epiſcopus Hieroſol. 144 a
martyrius à Cnapheo de ſuo epiſcopatu dettuſus. ibidem
martyropolis ciuitas proditione capta. 240 a. reſtituta. 242 a
maruthas Meſopotamiæ epiſcopus Romanorum ad Perſas legatus. 65 b. 66 a. Chriſtianiſmi apud Perſas propagator. 66 a, b
maruthæ miracula. 66 a
matthæi ſub corpore Barnabæ apoſtoli effoſſi in Cypro inuentum. 183 a
mauricius in præfectura Orientis Iuſtiniani ſucceſſor. 231 b. imperator Rom. 233 b
mauricij in maieſtatis violatæ reos non ſeuerus. 235 a
mauricij imperatoris electio & renũciatio. 232 a cum Conſtantina Auguſta nuptiæ. 234 a. mores & inſtituta. 234 b. in Cõſtantinopolitanos ſeditioſos leuitas. 253 a. ex vrbe Conſtantinop. fuga. 254 a. liberalitas & opera. 116 a. 256 a contra Chaganum Hunnũ expeditio. 246 a. in Europa res geſtæ. ibidem.
mauricij imperatoris mors multis prodigiis prænũciata. 251 a
mauricij imperatoris militum & cognatorum cæ-

des 285 a
mauricij ducis in Oriente præclaræ res gestæ. 232 b
mauricio quibusdam prodigiis imperium prædictum. 233 b
mauricio imp. numinis irati visio oblata. 251 a
Mauri Palæstinorum infidelium coloni. 201 a
maximianus episcopus Cõstantinopolitanus. 89 b & eius mors. ibidem
maximus Diospolis & Hierosolymorum episcop⁹. 91 b
maximus episcopus Hierosol. ibidem
maximus episcopus Seleucenus. 3 b
maximus à Gerontio ad imperium euectus. 53 b
maximus tyrannus. 4 b mors. 129 b. miraculum ingens. 183 a
melana fœmina sanctissima. 110 b
melchitarum hæresis. 264 b
meletius Sebastiæ & Antiochen⁹ episcopus. 91 b
memnoni episcopo dignitas à Ioan. Antiocheno adépta. 86 a
memnonius. 101 a
menas episcopus Constantinop. 197 b
mendacij pœna. 227 a
mesopotamia ab Agarenis vastata. 157 a. itẽ à Scenitarum gente. 181 a
apud Medos septem populi ordines. 248 a
metaxa primum ad Romanos allata. 218 b
methodi patriarchæ res gestæ. 268 a
michaelis Amoræi imperiũ 268 a. mors. ibidem
michaelis Raucabæ mors. ibidem
militaris disciplinæ conseruatio. 235 b
militaris licentiæ exemplũ 34 a. 236 b
militaris rebellionis & ferocitatis exemplũ. 237 a
modogiscli Alanorum ducis in Hispaniã eruptio. 116 a
moggus diuersorum libellis apud Felicem pontificẽ accusatus. 166 a
moggi ad Acacium Cõstãtinopolitanum literæ. 164 b
monachorum circulatoriorum in Chrysostomum odium. 14 a
monachorum in terra sancta ritus ac cæremoniæ. 106 a
mongi Alexandrini episcopi insolentia & impietas 167 a. eius nomen ex episcoporum catalogo ab Euphemio erasum. 168 b
monophisitæ hæretici. 258. etiam Theopaschitæ dicti iidem. 264 a
Monophisitarum hæresis.

259 a. 268 a
monophisitarũ hæresis cõtraria Nestorij hæresi. 261 a
monstra marina. 251 a,b
mortuorum resurrerectio. 98 b
in Mortuos num anathema iacere liceat. 212 b
moyses falsus ab elesbano Æthiope debellatus. 195 b
moyses falsus in Creta emicuit. 94 b. 195 a
mucriti pop. 247 a
mulæ humana voce loquutæ. 57 a
mulier Gigantea & mirandæ magnitudinis. 193 a

N

NAamanis Scænitarũ ducis ad Christianismum conuersio. 243 b
Narcæ eunuchi in Italia res gestæ. 203 a
narcis Persarum ducis contra Romanos res gestæ. 69 a. Romanorum ducis de Persis præclara victoria. 242 a
natisis Rom. Chosroe ducis contra Varamum res geste. ibidem
neamus episcopus Hierosolymitanus. 245 a 267 a
nectarius Constantinopolitanus episcopus. 3 a. eius mors. 3 a
nectarij cum Gerõtio dissidium. 13 b
negra ciuit. 195 a
neptalitarum contra Perozem res gestæ. 182 a
nepos occidentis imperator. 130 a
nestorius Blemmyarum captiuus. 87 b
nestorius episcopus Antiochia translatus Constantinopolim. 80 b
nestorius hæretic' in Ephesino concilio damnatus. 160 b
nestorius in summis ærumnis vt resipiscerer, animũ inducere non potuit. 89 a
nestorius in Synodo Ephesina damnatus. 85 b
nestorius num ad Chalcedonensem synodũ vocatus, ambigitur. 122 b num in Samosateni & Photini hæresim inciderit, à Socrate dubitatur. 82 b. 83 a
Nestorius Samosateni & Photini hæresim reducere visus. 81 b. quarto condemnationis suæ anno Oasim deportatus. 86 a
nestorius sui erroris à Cyrillo per literas admonitus. 83 a
Nestorij à vera pietate defectio. 81 a,b ad Thebeum præfectum epistola. 88 a

neſtorij epiſcopi Antiochceni inſolentia. 80 b. ex barbarorum ciuitate ad Panis vrbem profectio. 88 a. fucata pœnitentia. 86 a. hæreſis. 81 a b. 83 a. 177 b. 23 b
neſtorij in Mariam virginé blaſphemia. 81 a
neſtorij lingua ante morté à vermibus corroſa. 89 a
neſtorij ſuam hæreſim defendentis pertinacia. 84 b. poſt condemnationé facta. 87 a. varia exilia. 88 b. 89 a. mors crudelis. 87 b
nicareta monialis medicinæ perita. 32 a
nicareta virgo Chriſtianæ vitæ exemplum. ibidem
nicænum ſymbolum. 163 a
nicænum antiquitus ſemel tantum in anno cantari in eccleſia ſolitum. 180 a item in ſynodo Chalcedonenſi 149 b
Niceni concilij canones legitimi. 37 b. confirmatio 158 a.
nicephorus Chryſoſt. ſtudioſiſſimus. 5 a
nicephorus Epheſius epiſcopus Conſtantiuopolim tranſlatus. 93 a, b
nicephorus metropolitan' Gangræ epiſcopus. 93 a
nicephori Calliſti ætas. 93 a, b
niceræ ducis contra Phocã res geſtæ. 266 b
nicolaus patriarcha Conſtantinopolitanus. 268 a
nicon epiſcopus Nicæn' Hierapolim tranſlatus. 93 a
niger flu. 147 a
nilammon monach' apud Geras in epiſcopum eligitur. 23 b. dum in epiſcopum cõſecratur, moritur. ibidem
nilus ex præfecto vrbis monachus factus. 112 b
nilus monachus. 80 b. 111 a
nili epiſcopi Conſtantinopolitani vita & ſcripta. 112 b
niſibis ciu. 69 a. à Martiano obſceſſa. 223 b. item à Romanis. 71 a, b
nitrenſium monachorum contra Oreſtem pugna. 63 b. Nonnus epiſc. Edeſſenus. 80 a
nouatiani à Neſtorio perſequuti. 80 b
nouatiani quibus in rebus à Catholicis diſſideant. 73 b
nouatianorum eccleſia in Cõſtantinopolitano incendio illæſa conſeruata. 95 a
nouatianorum perſequutiones. 61 b
nouatianis Alexandriæ & Romæ eccleſię adempte 61 b
nunychiæ in Gerontium

maritum pietas. 53 b

O

Occasio rei gerendæ non temerè est negligenda. 169 b
ocij detestatio. 50 a
odoacer rex. 130 b
olea Constantinopolis regio. 79 a
olibrius occidentis imperator. 130 a
olympias altera Thecla. 30 a, b
olympias apud optatũ tanquam incendiaria causam dicit ibidem. cum Chrysostomi persecutoribus communicare recusat. 31 a
S. Olympiadis abbatissæ vita eleganter descripta. 30 a, b
Olympiadis exilium. 31 a. in pauperes liberalitas. ibidem. in Theophilum benignitas. 30 b. mors. 31 a monasterium Marinæ cognatæ relictum. ibidem a. sepultura. 31 b reliquiæ constantinop. translatę. ibidem b
Olympius Palæstinæ dux. 179 a
olympio magistratus adeptus. ibidem
optati prefecti de incendiariis crudeles quæstiones. 29 a
optimus Agdameæ & Antiochiæ episcopus. 91 b
oratio ecclesię concors efficacissima. 90 b. 92 b
orestes præfectus Alexandrinus. 63 b
orestes Occidentis imperator. 130 a. saxo ab Ammonio vulneratus. 63 b
origenes Adamantius multorum stylis ac lucubrationibus confossus. 213 a
origenes hæreticis propè omnibus materiam erroris præbuisse creditus 213 b
origenes vocabulum Deigenitrix quàm probè exposuerit. 82 a
origenis absurda atque impia dogmata. 213 b
ob Origenis dogmata Cõstãtinopolitana synodus congregata. 211 b
Origenis dogmata potissimùm à Macario episcopo Hierosolymitano euulgata. ibidem a
origenis ab Epiphanio in synodo prouinciali damnati. 18 a. item à monachis Ægyptiacis. 16 a. & à Theophilo. 18 b
origenis lucubrationibus Athanasius plurimùm adiutus. 18 a
origenis scripta à Theotimo Scythico episcop. defenduntur. 18 b
in Origenem anathema 212 b
origenistæ. 16 b

origeniſtarum hæreſis. ib.
ormiſdas epiſcopus Rom. 197 b
oſtienſis portus. 40 a

P

PAlæſtina à Saracenis & Perſis miſerè depopulata. 181 a
palæſtinorum monachorũ ad Alciſonem de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ eccleſiarum ſcriptum. 175 b
palæſtinorum monachorũ ad Alciſonem de rebus Flauiani & xenaiæ ſcriptum. 173 b
palladius. 38 a
palladius epiſc. Antioch. 168 b
palladius Helenoſpolis & Aſpunæ epiſcopus 91 b
palladius curſor velociſſimus. 70 a
palmarum apud Scythopolim copia. 16 b
palmarũ folia in vſum monachorum cedũt. ibid. b
pamprepes. 269 b
pan impuriſſimus. 104 b
panemus menſis. 19 a
panſophius nicomedienſiũ epiſcopus. 13 b
pantichium opp.. 7 b
papyrij caſtellum. 169 b
paris Perigenes & Romanus epiſcopus. 91 b
paſcha Nouatianorum. 118 a
paſſalion diaconus. 57 b
paſſarion. 175 b
patientię corona. 37 a
patientiæ in afflictionibus conſolatio. ibid.
patricij conſulis exilium. 143 a
patricio conſuli Ariadna in matrimonium data. ibidem b
paulinus Nolæ epiſcopus. 130 b
paulinus in Cappadociam relegatus, capitali ſuppli cio afficitur. 72 a
paulus apoſtolus qua ratione omnibus omnia factus. 76 b
pauli Emeſeni epiſcopi pacificandi in eccleſia ſtuſtium. 87 a
paulus ex Epheſino epiſcopatu eiectus. 161 b. reſtituitur. 160 a
paulus Euphraſius epiſc. Antioch. 192 a
pauli Nigri hæreſis. 261 b
pauli Nouatiani epiſcopi encomium 65 a
eius cum Iudæo contentio. 65 a, b
paupertate cur interdum pij præmantur. 72 b
peccatum ad mortem. 73 b
diua Pelagia. 80 a
pelagius pontifex Roma. 222 a
pelagius ob affectatum imperium à Zenone interfectus. 170 a
pelargus vrbis Cõſtantinopolitanæ regio. 95 b

pentadia Timasij coniunx 6 b.
pentaelas Rosianus archiepisc. 93 a
perinthus ciu. 246 a
perozis regis contra Hunnos res gestæ. 182 a
persarmenij pop. 223 a
persarmeniorum ad Iustinum profectio. ib.
persecutionum necessitas. 68 b
Persæ ad Christum quomodo conuersi. 64 b
persæ ad Daras & Nisibim victi. 198 b. item à Romanis. 70 b 242 a
persæ à Romanis capti, & bonis ecclesiasticis ab Acacio episcopo redempti. 70 b
persarũ religiõ crebris Romanorum legationibus vehementer aucta. 64 b
persarum in Christianos crudelitas. 68 b
persarum aduersus Hormisdam rebellio. 241 a. in Romanorum agros excursio. 52 a. cum Roman. bella. 183 a. 198 b. 223 b. 256 b
persarũ cum Romanis centum annorum induciæ. 48 b. pax. 245 b
in Perside Christianismus à Marutha propagatus, 66 a, b
pestis dira. 129 a. 205 b
petri & Pauli apostolorum memoria & solennitas quando instituta. 180 b
petrus apostolus Romanæ & Alexandrinus episc. 91 a
petri Ægypti præfecti de Mauricij morte vaticinium. 256 a
petrus cum Theophilo cõtentio. 17 a. mors. 256 a
Petrus Cnapheus episcopus Antiochen⁹. 143 b. 164 a 173 b
petri Cnaph. ex episcopatu Antiocheno eiecti. 161 b
petri Cnaphei quatuor in ecclesia inuenta. 144 a. hæresis. 263 b. mors. 168 b
petrus Damascenus. 175 b
petrus Gazæ siue Maiumæ episcopus. 128 a
petrus Iberus mõnachus. 175 a
petrus Moggus episcopus Alexand. 162 a
petrus Moggus Chalcedonensem synodum damnat. 164 a. Timothei episcopi sepulchrum violat. ibidem a
petrus Mauricij Imperatoris frater, Europæ præfectus. 252 b
petritarum hæresis. 262 a
phalli. 104 b
pharasmanis eunuchi pietas 255 b
pherochanis Persarum ducis cædes. 241 a
philippus Sidites Byzanti-

num petit episcoparum. 89 a. eius pietas. 79 a. scripta. ibid. a
philippus ex Apamea Asiæ in Eudoxiopolim episcopus mittitur. 92 a
philippi Rom. Imp. res gestæ. 222 a
philippicus militari tumultu insectatus. 237 a
philippici res bene gestæ. 235 b. 239 b
philoponus Aristotelicꝰ in signis. 259 b. vide de Ioan. Philop.
philosophia quãdoq; mendacium admittit. 114 b
philosophiæ vtilitas. 50 b
philoxeni contra Heliam & Flavianum odium. 177 a
phocas Roman. imper. 254 b
Phocæ imperatoris contra Heraclium & Niceram bellum. 266 b. in rebus gerendis infelicitas. 256 b. importunitas & crudelitas. 266 b
in phocam & genus eiusdem post mortem mariè sæuitum. 266 b
phœnicia vtraque à Scenitarum gente miserè depopulata. 181 a
phœnicum idololatria à Chrysostomo abrogata 5 b.
photini in Phocam imperatorem odium. 267 a
photius patriarcha. 268 a. Tyri episcopus. 154 b
phrauitas episc. Constant. 167 b
pictori qui Seruatorem Ionis habitu pinxit, manus exaruit. 139 a
pietas imperiorum fundamentum. 49 a. præcipuum imperij præsidiũ. 56 a
piorum in cruce probatio. 36 b
placidia Constantio duci nupta. 52 b. item Olibrio patricio. 130 a
platonis de rerũ causis sententia. 62 a. item de mortuorum resurrectione. 113 a
pluuia ex cinere. 137 a, b
per pœnitentiam homo reuocatur ad vitam. 50 a
polycarpus Antaphistenæ & Nicopolis episcopus. 91 b
polychronius Apamenus episcopus. 80 a
polychronius presbyter decrepitus. 58 b
pompeij cædes. 198 b
pompeiopolis in Cilicia terræ hiatu absorpta. 202 b
porphyrius episcopus Antioch. 36 a. 59 b
porphyrius eius furtiua & illegitima in episcopum Antiochenũ ordinatio. 36 a

patyllius episcopus Hierosol. 57 b. 80 a
prasini. 254 a
prasinorum Constantinopoli factio. ibid. a
præsentium ordines. 191 b
priapus deus omnium impurissimus. 104 b. principis Christiani institutio 49 b
principis decentis pulcherrimum epitaphium. bonus successor. 231 a
pro Principum salute assiduè orandum. 154 b
priscus Mauritij Imper. in Europa dux. 246 a
priscus Romanorum dux de manubiis Byzatij accusatus. ibid. b
in Priscum militaris tumultus concitatus. 235 b
prisci Rom. ducis cum Domentia nuptiæ. 266 b
insolentia. 236 a
cõtra Barbaros res gestę 251 a. cũ Chagano pacta 246 a, b. in Phocæ mortem conspiratio. 266 b
proclus Iustiniani Imper. quæstor. 198 b
proclus monachus. 80 b. episcopus Constantinopol. 59 a. 89 b. eo quòd relicto Cyzico Cõstantinopolitanũ ep̃atum susceperit, multorum invidia notatus. 91 a
proclus præter opinionẽ omnium ex Thalassio Illyrici præfecto episcopum Cæsarienſem facit 96 a
proclus Philippi Siditis in archiepiscopatu Byzantino competitor. 89 a
procl⁹ placidi episcopi memorabile exemplum. 90 a
procli episcopi Constant. res gestæ. ibidem
procopij Cæsarienſis scripta. 198 b
proculus Chryſ. discipulus 79 a.
proculi mors. 101 a
probus episcopus Chalcedonen.. 245 a
prodigia dira. 10 a. 42 a. b 100 a. 121 b. 251 a
de prodigiosis casib⁹ theologicum iudicium. 43 a
proditionis pœna. 242 a
proterius Alexandriæ ep̃s à synodo Chalcedo. lectus. 126 b. in baptisterio à percussoribus obrutus 135 a
proterij episcopi Alexandrini martyrium. 134 a
prouerb. Funem omnem mouere. 266 b
prouidentia diuina in mediis malis opem benignè fert. 192 b
psalmodiæ arianorum. 12 b à Chryſostomo institutæ. ibidem a
psalmorum Dauidicorum commendatio. 139 a

pseudabares pop. 247 b
pseudomoyses. 195 a
psephium Antiochiæ restitutum. 101 a
puer Constentinopoli mirificè in aerem sublatus, & inde remissus. 100 a
pulcheria Arcadij Imper. Rom. ex Eudoxia filia. 7 b. 44 b. Martianum post Theodosij mortem renunciat. 118 a. à septimo in aulam imperialé reducta. 105 a. priuatam in Septimo vitam complectitur. 102 a
pulcheriæ principis religio sissimæ laudes. 49 b. virtutes. ibidem a. pietas & liberalitas. ibidem. vaticinia diuinitùs reuelata 59 b
pulcheriæ augustæ duæ. 131 b
pulcheriæ sororum virtutes. 50 a
pulcheriæ mors. 107 b
purorum hæresis. 138 b

Q

QVadragesimali tempore in piscium pe nuria Iustinianus carnibus homines vesci permisit. 218 b
quirini Chalcedonensis episcopi in Chrysostomũ odium. 21 a

R

REsurrectio mortuorũ à Platonicis derisa. 113 a
reuerentius Phœniciæ & Tyri episcopus. 91 b
rhodus terræmotu quassatur. 183 b
rhutenorum ad Christianismum cõuersio. 268 a
roilas Scytha cum copiis suis fulmine cœlesti extinctus. 51 b. 90 b
romanus cantor eximius. 100 b
roma Alarichò obsessa. 40 a. fraude & perfidia ab Alarichò capta. 52 b. ab eodé direpta. 41 a. à Gothis expugnata. 202 a 41 a. 46 a. 40 b
item à Gẽsericho. 129 b
à Totila. 202 a
Romani episc. authoritas 91 b. 145 a. prærogatiua 198 a
romani Gotthorum obsidionem auro redimunt, 40 b
romanorũ in electione episcoporũ seditio. 180 b
Romanorum contra Persas res fortiter gestæ. 69 a. 183 a. 223 b. de Persis præclara victoria. 70 b. 240 a. 242 a. pax. 245 b. item cum Cabade pax. 182 b
romanorum fames & pestis dira. 183 a. synodus prouincialis. 197 b
rufinus apud Arcadiũ præfect. prætorio. 1 a. impe

tium affectat. eod.
rufini perpetua cum Persis pax. 198 b
rufini caput hastæ infixum 1 b.
rufus abbas. 212 a
ruga Scytha cum suis militibus vltione diuinatione diuina extinctus. 90 b

S

SAbbas philosophus. 177 a
sabbas Ælienſis episcopi ad Iustinianum legatus. 210 b
sabbas monachus. 177 a. 251 a. orator & deprecator Palæstinorum apud Iustinianum. 210 b
sabbas eius mors. ibid a
sabbatius contra iurisiurãdi religionem illegitimè episcopus ordinatus. 61 a,b. Nouarian⁹ episcopatum ambit. 60 b. propter Paschæ diem Iudaico more celebrandum, à Nouatianorum ecclesia secedit. 73 a. Euangelicã lectionem adulterat. 60 b
sabbatij sepulchrum. 71 a
sabelliani hæretici. 262 a
Saberi populi. 172 b. 247 b
saberorum in Orientem eruptiones. 172 b
sabinianus pontif. Max. 267 a
sacerdotum nundinatio. 219 a
sacerdotalis dignitas eorũ tantum est, qui ad eam sunt vocati. 76 a
sacerdotalis functio. 133 b
sacramentum corporis & sanguinis Christi cõmunicantibus dandum in manus. 12 a. miraculosè in lapidem versum. ibidem
sacramenti reliquiæ pueris innocentibus olim datæ 211 a
sacramenti altaris vtraque species in loco templi sacratiore seruata. 25 b
sacramenta altaris morientibus communicata. 44 a
saenes sua omnia quum Christum abnegare maluit. 67 b
salambria monachus. 91 b
salamines monachus. 19 b
salophaciolus episcopus Alexandrinus. 162 a eius mors. ibid. a
saltatorum spectaculũ sabbato Alexandriæ exhibitum. 62 b
salustius episcopus Hierosol. 209 a. martyr. 176 b
samuelis prophetæ ossa. 59 b. propheticum. ibid.
sanctos suos etiam defunctos Deus glorificat. 98 a
sanctorum adorationes à Xenaia episcopo Hierapolitano prohibitæ. 173 b
sanctorum reliquiæ olim

circumuectę. 211 b
ſanctorũ memoria. 109 b.
ſapientiæ incenſum. 31 a
ſaraceni metu correpti in Euphrate ſubmergũtur. 69 b
Saracenorum cõtra Romanos res geſtæ. ibidem
ſari præfecti militaris contra Alarichum res bello geſtæ. 41 b
ſcenitæ Perſæ. 224 a
Scenitarum in Meſopota. eruptiones. 181 a
ſcirti amnis periculoſa exundatio. 192 b
ſcythæ Caucaſei & Boreales. 247 a
ſcythę ab Arianiſmo ad orthodoxam fidem à Chryſoſtomo conuerſi. 5 b
Scytarum in Romanorum agros irruptio. 8 a
ſeas ſummus. Cabadis regis amicus. 182 b.
ſeleucia cru. 224 b. direpta. ibid.
ſeoſes ſumm⁹ Cabadis Perſarum regis fautor. 182 b
ſeptem dormientium hiſtoria. 98 b
ſerapion à Chryſoſtomo accuſatus, in exiliũ, mittitur. 14 b
ſerapion Heracleæ epiſcopus. 24 a
ſerapionis archidiaconi ſuperbia. 14 b
ſergia monaſterij Olympiadis apud Conſtantinopolim præſes. 31 a
S. Sergio crux aurea à Choſroe dedicata. 242 b
ſergiopolis per Sergium martyrem à Perſarũ impetu defenſa 205 a
ſergius diaconus. 257 b
ſergius Conſtantinop. epiſcop. ibidem
ſergius patriarcha Cõſtantinopolitanus. 31 b. hæreticus. 266 b
ſergij templum. 139 b
ſeuerianus Gabalanorum epiſc. 14 b
ſeuerianus epiſcopus Scythopolitanus. 20 b
à Theodoſ. occiſus. 117 b
ſeuerini Arethuſij epiſcopi aſtutum facinus. 176 a
ſeueriani inſolens atque impium dicterium. 14 b
cũ Chryſoſtomo amicitia 14 b. in Ioan. Chryſoſto. cõuicia. 22 b. mors. 43 a
ſeuerus à Nephalio monaſterio pulſus. 175 a
ſeuerus eius ſcripta in Cõſtantinopolitana ſynodo damnata. 197 b
ſeueri epiſcopi hæreſis à Gregorio Theopolitano epiſcopo exterminata. 244 a
ſeuerus ἀκέφαλος Antiochenus epiſcopus. 175 a
in Chalcedonenſem ſynodum iuuehitur. 191 b
ſeueri Antiocheni epiſco.

perfidia. 175 a. cũ Alamũdaro disputatio. 181 b
Seuerus Constantinopolim euocatus. 196 b
Seueri episcopi Constantinopolitani synodales literæ ad Iustinianum & Theodorã epistol. 196 b
Seuerus Occidentis Imperator. 130 a. tyrannis ecclesiastica. 178 b
Seuero episc. Antiocheno lingua, Iustino Imp. iubente, excindi debuit. 192 a
Seueritarum hæresis. 262 b
Sibyllæ Erythrææ de extremo in terris iudicio vaticinium. 268 b
Siccitas ingens. 42 a. 129 a
Sida ciuitas. 193 b
Sidena ciu. 121 b
Silentiariorũ schola. 170 b
Simeon Columella monachus. 80 a
Simeon Ioannis Chrysost. vitam descripsit. 5 a
Simeones Laodiceæ episcopus. 93 a
futurum terræmotũ prædicit. 209 b
Simeones in somnis ad Felicem Pontificem missus 166 b
Simeones monachus sanctis. 190 a
Simeones propter stuprum illatum falso accusatus. 209 a
Simeonis Stylitis siue Columellæ historia. 244 a. miracula. ibid. b
Simeonis Stylitis cadauer Antiochiæ translatum. 109 a
Simeonis apud edessam noua viuendi ratio. 209 a. de Christo vaticinium. 235 a. pietas. ibidem
Simeonis magistri de Simeonis Stylitæ vita lucubrationes 244 b
Siminus episcopus Roma. ad Zenonem legatus. 166 a. ob legationis præuaricationem damnatus 166 b
Simplicius episcopus Rom. 165 b
Siricius episco. 3 a. Pont. Rom. ibidem
Sirimis vicus. 215 a
Sirmium à Persis captum. 226 b
Sisinius Constantinopolitanus episcopus Nonatianus. 79 a
Sisinius Cyzicenus episcopus. 79 b
Sisinij episcopi faceriæ. 126 a. in Leontium Ancyranum episcopum facetè dictum. ibidem. de Eutropio somnium. 29 b. mors. 61 a. 80 b
Sisinius presbyter. 79 a
Sisinij cum Chrysostomo disputatio. 126 a. eruditio. 125 b. natura & mores. ibid. 126 b

Sittas Martyropolis prodi tor. 241 a. crucifigitur. 242 a
ſlauinorum in Thraciam eruptio. 246 a
ſocratis de Ioanne Chryſoſtomo teſtimoniũ. 97 b
ſocratis eccleſiaſtici ſcriptoris de Neſtorio iudiciũ 81 b
ſodomitarũ coercio. 218 b
ſogdoane regio. 247 b
ſogor gens. ibidem a
Solomon Antiochiæ preſbyter. 168 b
ſomnium Siſinij de Eutropio. 29 b
ſophia Iuſtini imper. iunioris coniunx. 219 b
ſophiæ ad Choſroem literæ. 225 a
S. Sophiæ deformatum. 198 b. Iuſtiniano reſtauratum, ibidem
S. Sophiæ templi apud Cõſtantinopolim ſtructura 207 a
ſophronius Tyri epiſcopus 93 b
ſoræi. 254 a
ſoterichus Cæſareæ epiſcopus. 177 a. eius cõtra Flauianum odium. ibidem
ſtauratij mors. 268 a
ſtautolatrarum hæreſis. 267 a
ſtella prodigioſa. 10 a
ſtellæ in cœlo medio die viſæ. 42 a
ſtemei ſchaganus Hunnus Chagani cõtra Scythas dux. 147 a
Stephanus epiſc. ex Amaſena Conſtantinopolim tranſlatus. 93 a
ſtephanus à pueris trucidatur. 144 a
ſtephanus patriacha. 268 a
D. Stephani reliquiæ è Paleſtina Conſtantinopo. tranſlatæ. 57 a, b
D. Stephani apoſtoli ſepultura. ibid. a
D Stephano Cõſtantinop. templum à Pulcheria ædificatum ibidem. item Hieroſolymæ. 107 b
ſtillico apud Honorium præfectus prætorio. 1 b. imperium affectat. ibid.
ſtiliconis res geſtæ. 40 a. mors. 1 b. 40 a
ſtrudæ. 215 a
ſtruditarũ templum. 179 b
ſtudius epiſcopus Conſtantinop. 139 a
ſupplicatio pro ſerenitate & clementia aeris impetranda. 51 a
ſupplicationes belli temporibus pro victoria inſtituendæ. 67 b
ſupplicationes ob terræmotum Cõſtantinop. inſtitutæ. 100 a. item Romæ furum op. à Choſroe expugnatum. 203 a
ſyluanus epiſcopus Conſt. cauſarum controuerſarum iudicium non, ſed

laicis, ne nundinatione vterentur, commitit. 92 a
Syluanus Philippopolis primum, deinde Troadis episc. 91 b
Syluanus Scytopoli combustus. 69 a
Syluanus nauem latam onerariam immobilem è littore in mare oratione prouoluit. 92 a. sparteis calceis est Constantinop. vsus. ibid. a
Syluerius episc. Romanus. 202 a
Symeon Metaphrastes. 108 b
Symeones Stylites, siue Columella, primus in columna vitæ monasticæ institutum inuenit. 108 a
Symeones Columellæ ætas longæua. ibidem b
ad Basilium episcopū de pietate Leonis & Chalcedonensi synodi epistola. 130, ad Eudociam literæ. 131 a
Symeones corpus vsque ad Euagrij tempora integrum cōseruatum. 109 a
Symeonis Mandra, ibidē b. templum. ibid. torques ferreus. ibid.
Symeonis monachorum obedientia. ibidem
Symeonis historia à Theodorito descripta. 108 a
Symmachi pontificis in relegatos in Sardiniā episcopo pietas. 200 a
Symmacho episcopatus à Theudeticho confirmatus. 181 a
Synesius vt philosophus studiis & ludis deditus. 114 a
Synesius ex philosopho episcopus factus. 113 a. cur adeò episcopatum reformidarit. 115 a, b
Synesius vxorem propter episcopalem dignitatem dimittere recusat. 114 b
Synesij ad Eutropium fratrem epistola. 113 b. lucubrationes. ibid. b. vita. ibidem a, b
Synnada ciuit. 59 b
Synodi quatuor vniuersales. 131 a
Synodorum frequentia ad ecclesiastica dissidia tollenda. 37 b
Synodorum legitima congregatio. 102 a

T

TAisan Taugastanorū princeps. 248 a
tatiana fœmina sanctissima. 110 b
tatian⁹ Martiani patricius 122 a
taugast Turcorū ciu. 247 a
ab Alexandro Magno condita. 248 b
taugastanorum cum Chagano fœdus. 248 a
taugastanorum ritus & mo

tes. ibidem
taureſia ciuit. 226 a
tauri forum. 137 b
teiæ ducis contra Rom. res geſtæ. 202 b
telemachius monachus dũ Romæ dirimere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitur. 1 a
telemachius in martyrum numerum relatus. ibi. b
templa Dei vera. 17 a
terbelis Bulgarorum dux. 226 b. eius leges. 227 a
terræmotus ingens. 42 b. 99 b. 136 b. 183 b. 192 b. 202 b. 210 a. 230 a. 237 a
tetraditarum hęreſis. 262 a
tetrapylum Antioch. ædificium. 170 a
thalaſſius Illyrici præfect. in epiſc. Cęſarienſem ele ctus. 96 b
thaumaſius in martyrum numerum relatus. 64 a
theclæ templum Seleuciã à Zenone ædificatum. 160 b
themiſtius philoſophus Agnoetarum hæreticorũ dux. 262 b
Theocritus quidam cõtra Iuſtinum imperator ele ctus. 191 a
theoctiti cædes. ibid. a
theoctiſtus monachus. 110 b. 177 a
Theodorichus Scythicorũ ordinum dux. 231 b
theodorichi Oſtrogotthorum regis res geſtę. 269 b
ad Iuſtinum imp. pro Arianis legatio. 198 a
theodiſtus abbas. 110 b
theodora Iuſtini imper. vxor. 183 a
theodora ſub virili habitu in monaſtica vita pœnitentiam agit. 194 b. eius contra ſynodum Chalcedonenſem odiũ. 196 b
theodorus Aſcidas Euſtochij aduerſarius. 212 a
theodori Cappadocis in Origenem liuor. 213 a, b
theodorus medicus Rom. ad chaganum Hunnum legatus. 246 b
theodorus Mopſueſtienſis epiſcopus. 3 b. 80 a. Arianorũ antagoniſta. 80 a
theodori Mopſueſtienſis ſcripta damnata. 212 b. 213 a
Theodorus Scribo epiſcopus Alexandrinus. 80 a 267 a
theodori tyranni cædes. 181 b
theodoritus Cyri epiſcopus. 103 a
theodoritus eccleſiaſticus ſcriptor. 80 a
theodoritus Cyri epiſc. pro ſcribitur. 86 a
theodoritus poeta. 111 a
theodoriti Cyri epiſcopi ſcripta in ſynodo Conſtantinopolitana damnata. 213 a

theodoriti Syri lucubrationes. 113 a
theodosiolus. 53 a
theodosius imper. à barbarorum insidiis diuinitus conseruatus. 52 b
à Deo plurimùm dilect⁹. 90 b. à patre fustibus cæsi iussus. 113 a
theodosius imp. ab equo delapsus moritur. 118 a
theodosius Arcadij imp. Ro. ex Eudoxia filij. 7 b
theodosius fuit calligraphus. 50 b. philosophus insignis. ibidem
theodosius Christianissimi principis exemplū. ibi. a cænobiorum princeps. 177 a.
theodosius ecclesiastic⁹ tyrānus vix Dorothei manus effugit. 131 a
theodosius imp. hostes suis preci. magis, quàm armis vicit. 90 a
theodosius idololatriæ acerrimus hostis. 51 b
theodosius illegitimá monachi excommunicationem contempsit. ibid. b
theodosius iunior Chrysostomi per baptismum filius adoptiuus. 14 b
theodosius imp. quibus suis literis facilè subscribere solitus. 72 a, b
theodosius imp. successorē suum diuina reuelatione vidit. 118 a
theodosius Synnadę episc. Macedonianos tyrannicè persequitur. 59 b
theodosij imp. ad Chrysostomum defunctum literæ. 96 b
Theodosij ad Seuerum & Antymum epistolæ. 166 b
theodosij Arcadij filius pupillus. 40 a
theodosij bibliotheca 50 b contra Genserichum bellum 117 a. cōtra Nestorium edictum. 89 a cōtra Persas bellum. 69 a, b 70 a, b præclara de Persis victoria. 70 a. 116 b. cum Attila pax auro compta. 116 a. de conciliorum authoritate dictum. 177 b. de processu synodorum lex. 102 b
theodosij de Ioanne tyranno. 54 b
theodosij imp. Ro. educatio. 48 b. egregia dicta. 51 a hæresis. 196 a
theodosij imp. humanitas & mansuetudo. 90 a b. item in Flauianū. 102 a
theodosij nativitas. 11 a
theodosij impe. morituri, quæ filiis reliquit mandata. 1 a
theodosij Mauricij imp. filij cū Germani filia nuptiæ. 252 a
theodosio Mauricij filio oblatum imperium. 253 b

Theodosij virtutes. 50 b
theodosij monachi mors. 210 b
theodosianorum hæresis. 261 b
theodosiopolis ab Eunomio ab immani Persarū vi conseruata. 52 a
theon philosophus. 64 a
theopaschitæ. 143 b
theopaschitarum hæresis. 263 a. origo. 264 a
theophaniorum vnda in sacrum lauacrum quando primùm infusa. 144 a
theophilus Alexandrinus episc. 3 a
theophilus episcopus Alexeandrinus Chrysostomi obtrectator. 8 a. infidus Theodosij amicus dupli ci corde. 4 b. ad episcopatum Constant. vocatur. ibidem. Anthropomorphitarum errores refellit. 15 a. eosdem aduersus monacos longos cōcitat. 16 a
theophili Alexandrini episcopi auaritia. 15 b in Isidorum odium. 17 a. cum Petro archipresbytero contentio. ibidem a mors. 62 a
theophili imperat res gestæ. 168 a
theophilus à Longis fratribus apud Eudoxiam accusatur. 18 a. eius acta Constantinop. deleta. 24 a
theophili aduersus Heraclidem Ephesium iudicium. 23 a. cum Dioscoro & fratribus eius bellum. 16 a, b. in Chrysostomum insidiæ. 18 a
theophil. omnium calculo damnatus. 24 a
theophili mors. 43 a
theophylactus Sebastię episcopus Rosiam translatus. 93 a
theopolis ciuitas. 224 b. antea Antiochia dicta. 85 a. 192 b.
theopompus Nouatianorum episc. 61 b
theudatus Occidētis imp. 202 a
theuderich' Cōsul & Thraciæ dux. 170 a
theuderichi ducis mors. 117 b
theuderichus Gotthorum princeps. 169 b. eius mors. 169 a
theuderich' Arian' amasiū suum propter defectionem iugulat. 181 a
theuderichi cōtra Attilam res gestæ. 117 b. contra Zenonem imperatorem bellum. 169 a. in Romanos liberalitas. 180 b. 181 a. mors. 202 a
theotimi Scythici epi pro Origene defensio. 19 a
thomas Apamen' eps. 203 b
thomas eps Cōstant. 257 b
thomæ episcopi Apam. in

Chosroem Persam liberè dictum. 203 a
thomas monachus Cœlesyriæ, sibiipsi & Anastasiæ mortem prædicit. 210 a
thomæ monachi Cœlesyrienſis honorifica sepultura. eod. a. festus dies apud antiochenos. ibid.
thracia à Rhoila vastata. it6 à Vitalian. 0183 b. ab Abarum & Slauinorũ gente. 246 a. ab Hunnis aut Massagetis. 157 a
thraciæ præfecturæ sex. 5 b
thyrsus martyr. 58 a. eius reliquiæ. 59 a
tiberius imper. declaratur. 225 b. 226 a
tiberij imperatoris statura mores & virtutes. 229 a
tiberius Mauricio filiam simul & imperium committit. 232 b
tiberij de Mauricij surrogatione oratio. 232 b. nocturna visio. 233 b. res gestæ. 232 a. contra Persas bellum. 229 b mors. 229 a
tigrius eunuch⁹ presbyter. 21 b. tanquam incendiarius crudeliter ab Optato tractatus. 29 a
til flu. 247 a
timasij exilium. 7 a
timocles poeta. 139 a
timostratus ab Alamundaro captus. 198 b
timotheus Ælurus Cyrilli librorũ deprauator iudicatus. 134 a. malis artibus Alexandrinum episcopatum occupat. 133 b. 134 a, b. cum suis damnatur ibid. a, b
timothei ab exilio reuocatio. 157 b.
timotheus archidiacon⁹ in episcopum Alexandrinũ eligitur. 62 b
timotheus Celo & Litrobunes episcopus. 173 a
timotheus Constant. episcopus, homo in religionis studio inconstantissimus. 191 b. eius synodales literæ. 175 b
timotheus Macedonij successor. 173 a. in funere Mariæ virginis. 132 b
timotheus presbyter Arianus, Origenis sectator. 62 a
timotheus Salophaciolus Alexandriæ episcopus. 134 a
timothei episcopi sepulchrum à Moggo violatum. 164 b
titus Bostrensis episcopus. 110 b
totilæ contra Ro. res gestę. 202 a
traianus. 225 a
traiani vita. 252 a
trasamundus orthodoxorum hostis acerrimus. 200 a

trasamundi Vandalorum ducis in Catholicos crudelitas. 180 b ad Theudericum legatio. 200 a
trigibildus Gothus Phrygiæ rector. 8 b
trigibildi nationitas. 11 a cum Gaina bellum. 8 b
triniraris mysteria 261 a
tritheitarum hæresis. 259 b 262 a, b.
trocundi ducis contra Zenonem res gestæ. 157. b
troilus Sophista Anthemij familiaris. 49 a
turci cruce contra pestis crudelitatem in cruce signati. 242 a
turcorum ciuile bellum. 247. d ib. religio. 248 a
turumi contra Chaganum res gestæ. 247 b. 248 a
tyrannorum plerunq; cruentus exitus. 187 a
tzundaer persarũ ciu. 182 b

V

VAlentis thermę Antiochiæ à Theodosio restauratæ. 105 b
valentinianus tertius Ro. imp in occidente constitutus. 55 b. 115 b
valentinianus à Maximo interfectus 129 a
valentiniani virtus. 129 a
valentius presbyter. 38 a
vandalorum cum Ro. bellũ. 199 a eruptiões. 116 b. in Aphricam eruptio. 116 b. item in Hispaniam & Libyam occidentalem 199 a
vandalorum in orthodoxos, eorũmq; templa, nefanda crudelitas. ibid. b
varadatꝰ monac. 136 a. 138 b
varanes magnꝰ Christianorũ persecutor. 66 b. 67 a
varami cõtra Narsẽ res gestæ. 241 b. itẽ cõtra Ro. 241 a. 242 a. fuga. 242 a
vdir flu. 247 a
venus dea impudicissima. 104 a
verina Basilisci soror. 143 a Tarsum in Ciliciam relegatur. 169 a
verina Zenonis Socrus. ib. b. eius mors. ibidem
veroniani cædes. 53 a
vicarius ducum. 50 a
victoria Deo potissimũ pro gratiæ agendæ. 55 a
vigilius eps Ro. 211. b. 202 a. in Eutychium inuidia. ibid b. exilium. ibid.
viminatium insula. 252 a
vindictæ diuinæ memorabilia exempla. 220 a
viridiani cædes. 53 a
visigothorũ eruptiones. 116 b
vita ꝓba doctrinæ pię respõdẽs, facillimè summũ bonũ assequitur. 110 b
vitæ huãæ fragilitas. 241 b
vitaliani Thracis aduersus Anastasiũ Imp. bellum. 183 b. cædes. 191 b
vitalis eps Ro. pont. ad Ze-

nonẽ legat⁹. 165 b. ob legationis prævaricationem damnatus. 166 a,b
Vitiani Rom. ducis contra Persas res gestæ. 70 a
Vitigis Chosroẽ Persam in Romanos cõcitat. 203 a
Vlpianum op. 226 b
Vniguri pop. 247 b
Vnctio sacra à Petro Cnapheo episcopo Antiochenorum inuenta. 144 a
Vptarus Hunnorũ dux crapula crepuit. 95 a
Vxorũ communio Cabadis Persarum regis lege concessa. 182 a

X

Xena fœmina sanctissima. 110 b
Xenaias Persa ex seipso natus presbyter. 173 a
Xenias ex seruo clericꝰ, ex clerico per fucũ Hierapolis epus factus. ibid. 177 a
Xeniæ aduersus Flauianũ inimicitiæ. 177 a
Xenophon ex senatore monachus. 110 b
Xenophontis laus. 73 a

Z

Zacharias abbas Geraræ. 56 b
Zacharias Cęsareę epus. 179 a
Zacharias epus Hierosol. 267 a
Zacharias Rhetor. 122 b
Zacharię prophet. ossa reperta. 56 a,b
Zadeprami cõtra Chosroẽ res gestę. 242 b
Zadeprami caput ad Chosroem missum. ibid. a,b
Zarethas Persarũ dux terrã sanctã depopulatur 181 a
Zeno Gazæ siue Maiumæ epiſcopꝰ. 5 a. prius Arcmesius dictus. 143 b
Zeno Ro. imp. 116 b. flagitiosissimus. 144 b. 156 b Verinæ socrui structuit insidias. 169 b. Theclæ protomartyri Seleucię templũ ædificat. 160 b
Zenonis imp ad Felicẽ põt. epist. 165 b. cõtra Marcianũ expeditio. 168 b. 169 a. contra Scythas bellũ. 168 b. cũ Basiliſco cõtẽtio. 161 a,b. cũ Harmatio familiaritas. ib henotica ad Alexand. cõstitutio. 162 b. in Thracia motus. 160 b. 161 a. miserãda mors. 170 a,b
Zenonis tyrãnis & nefanda in bonos vitos crudelitas. 170 a
Zoilus. 101 a
Zoilꝰ episcopus Alexandri. 196 b. 211 b
Zooras monachꝰ Syrꝰ. 197 b
Zozimæ leo ferus paret. 194 a
Zozimæ vita à Sophronio episc. descripta. 193 b
Zozimꝰ eadem Antiochenam præuidit. 193 a
Zozimus Pont. Max. 79 b

FINIS.

1 *De imperio Honorij & Arcadij: & vt apud Arcadium quidem Rufinus in administratione rerũ primũ locum, apud Honorium autem in Occidente Stilico eandẽ obtinuerit dignitatem: Et vt tum cùm publicæ, tum ecclesiasticæ res habuerint.*

2 *De puerili institutione & vita D. Ioannis Chrysostomi, & vt doctrina simul & virtute fulgens ad sedem Cõstantinopolitanam sit euectus.*

3 *De cura pastorali & doctrina Ioannis: & vt multorum arguens & corrigens delicta, in suspicionem peruenerit improbitatis: & vnde furor & persequutio aduersus eum extiterit.*

4 *De Eutropio cubiculi Imperialis præposito, & de ea quam is tulit lege: vt idem sit interfectus: & vt odiũ aduersus Ioannem quidam conceperint & fouerint.*

5 *Res Gothi Gainæ barbari: & de libertate dicẽdi, qua pro ecclesijs & apud imperatorem & apud ipsum Gainam vsus est Ioannes.*

6 *De defectione Gainæ, & de visione quã vidit angelorũ vrbis Cõstantinopolitanæ custodum: & de legatione qua Ioannes apud Gainam est functus: & vt Gainas in Thracia captus & necatus sit.*

7 *Vt Ioannes doctrina sua populum quò vellet duxerit: & vt miraculo, non sine Dei numine, intercedente, Ioannes mulierem quandam sectæ Macedonianæ ad frugem reduxerit.*

8 *De frequentibus in diuinis tẽplis populi conuentibus, & de psalmodijs hymnisque alternis decantatis, quæ ex causa & quomodo morem eum psallendi primùm Ecclesia Dei acceperit.*

9 *Vt sanctus Chrysostomus in Asiam profectus, eos qui sacerdotio non rectè fungerentur, dignitate ea priuauerit. & de Gerontio Nicomediæ episcopo, & de Serapione: de Seuerian & Antiochio. & de iniurijs quibus Ioannem illi affecerunt. quibus episcopatũ abrogauerat. Et vt dissidiũ inter Ioannẽ & Seuerianum Gabalanorum episcopũ ortum imperatrix Eudoxia composuerit.*

10 *De quæstione quæ tum in Ægypto est mota, An Deus humana sit forma: & de dissensione, quæ interim Theophilo Alexãdriæ episcopo cum monachis Ægyptijs accidit: & de quatuor fratribus monachis, quibus cognomen erat Longorum.*

11 *Vt fratres Lõgi propter inimicitias Theophili, se Ioanni conjunxerint. Item de Isidoro, vt Theophilo sit aduersatus; & vt Augusta eos benignè susceperit.*

12 *Vt Theophilus Ioanni aduersans, se in amicitiam Epiphanij Cyprij episcopi, cui antea fuerat inimicus, insinuauerit: & Ioannē tanquam Origenistam per calumniam arguerit, synodósque coegerit, quæ Origenis scripta aboleuerunt, in hoc vt Ioannem & Longos criminando traduceret.*

13 *De Ioannis & Epiphanij in vrbe Constantinopolitana dissidio: & vt pœnitentia ductus Epiphanius in Cyprum naugans, vitam morte commutarit, ita vt Ioannes prædixerat.*

14 *De dissidio inter Ioannem & Eudoxiam imperatricem, & de Theophili aduersus Ioannem insidiis, & de Cyrino episcopo Chalcedonensi.*

15 *De synodo ad basilicā, cui nomen erat Rufini, cōtra Ioannē congregata: & vti Ioannes absens indicta causa sit damnatus.*

16 *De priore Ioannis exilio populíque ob id concitati tumultuoso clamore: & vt inuitus sedem suam receperit, pacem atque benedictionem populo precatus.*

17 *De iis quæ deinò Theophilus malè perperámque egit: & vt fuga sibi consuluerit populo, per seditionem in partes discedente. & de sancto Nilamone monacho, libríque Origenis: præterea de synodo pro Ioanne coacta.*

18 *De altera synodo aduersus Ioannem conuocata, & de abrogatione exilióque eiusdem.*

19 *Epistola diui Chrysostomi, ea quæ ei acciderunt cōmemorās: & de eis qui ei exilij tempore præstò fuere.*

20 *Plura de iniusto exilio Ioannis, & quæ ad sectatores suos abiens dixerit: & de populi erga eum affectione.*

21 *De subornatis Ioāni percussoribus & trucidariis, & de igne à vindicta diuina de cœlo in Ecclesiā & imperatoris ædes missō.*

22 *De persequutione, quam ij pertulerunt qui Chrysostomo fauerunt & vt ecclesia propter iniustum eius exilium sit diuisa.*

23 *De Tigrio presbytero & Eutropio lectore, & ea quæ propter ipsum facta est in somnis Sisinio visione.*

24 *De beata & sancta Olympiade, ministra magni tēpli Constantinopolitani & singularis quædam rerum eius gestarum commemoratio.*

25 *De conuersatione & vita sanctæ Nicaretæ Nicomediensis.*

26 *De profectione Ioannis in locum cui nomen Cucusus. & de episcopo Adelphio, & de admirabili visione quam is de Chrysostomo vidit.*

27 *Epistola diui Chrysostomi, pro ecclesiis Dei: & singularis de exilio eius narratio.*

28 *De Arsatio patriarcha Constantinopolitano, qualis is fuerit: & vt Ioannis sectatores persequutus sit, & paulo post mortuus.*

29 *De Attico patriarcha, & persequutione eius tempore facta. Et quæ ecclesiis in Asia tum acciderint.*

30 *De impurissimo Porphyrio, qui Antiochiæ Flaniano in episcopatu successit: & temporis eius persequutione, & de constitutione quam Arcadius promulgauit.*

31 *De legatione quam pij Romam de Ioannis iudicio miserũt*

32 *Innocentij papæ Romani epistolæ duæ, sancto Chrysostomo exuls & clero Constantinopolitano missæ.*

33 *De legatis Roma missis, qualia ij Eudoxiæ & Attici suggestione sint passi.*

34 *Epistola Innocentij papæ Romani ad Arcadium & Eudoxiam, excommunicationi eos subiiciens.*

35 *De incursione gentium barbararum in fines Romanos, eo tempore facta: & de exortis tyrannis, Stylicone, Alarico, Attalo, Saro & aliis: & vt ab Alarico Roma sit capta, & de formosæ cuiusdam Romanæ mulieris castitate.*

36 *De multis, quæ vrbi acciderunt, malis: & admirandis prodigiis in cælo, terra, & mari editis: & ut omnes qui Chrysostomo aduersati fuerant, male perierint.*

37 *De vlteriore exilio Chrysostomi librisque eius: & vt vita hac relicta, ad Deum migrauerit.*

38 *De obitu Imperatoris Arcadij.*

ECCLESIASTICAE HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimustertius.

CAPVT I.

THEODOSIVS maximꝰ vbi ecclesiam splẽdidè auxit, duobus filiis successoribus relictis, vita defunctus est. Quorum natu maiorem Orientali: minorem autem, Honorium videlicet, Occidentali præfecit imperio. Vterque verò in religionis cultu patris sententiam est sequutus. Moriens nanque ille nihil eis aliud mandauit, quàm vt veram pietatem integram seruarent, per quam eos asseueraui pacem habituros, & bella sopituros, tropæáque excitaturos, & victoriam à Deo cõsequuturos esse. Talia ille quidem mandata filiis relinquens obiit. Illi autem non imperij modò, sed & veræ pietatis eius successores & hæredes extitere. Statim namque Europæ Imperator Romæ monomachias, hoc est, singularia certamina, & gladiatorũ ludos sustulit, ob causam eiusmodi. Vir quidam quietam monasticámque vitam colens, ex Oriente Romã venit: atq; vbi Romanos armis ita inter se decertare, multis ad exercendum id spectaculum cõfluentibus, vidit in arenam progressus, intercipere pugnam inter eos tentauit. Quod ægrè ferentes qui sanguinario spectaculo gaudebant, & dæmonis qui cruore effuso delectatur intẽperiis agitabantur, lapidibus con-

Arcadius Orientis.

Honorius Occidentis imperator.

Extrema Theodosij morituri, quæ filiis reliquit, mandata.

Telemachꝰ monachus dum Romæ dirimere certamen gladiatorũ parat, martyrio afficitur.

Honorius monomachiam Romæ lege lata tollit.

iectis pacificatorem interemerunt. Quæ res postquam est ad Honorium delata, Telemachū quidem (ita enim monachus ille vocabatur) in martyrū numerum retulit: importunum autē certamen illud aboleuit, † constitutione, ne id postea perageretur, lata. Cum Arcadio in Oriente Rufinus imperiū administrauit, vir strenuus & procerus, singularíq; prudētia præditus, quam & oculorum motus & orationis extēporanea promptitudo indicabant: in Occidente apud Honoriū eundem locum Stilico quidā obtinuit. Et vterq; apud vtrūque Theodosij filium, Imperij nomen & habitū esse permittens, summam ipse rerū manu simul & lingua vsurpauit, sub Præfecti appellatione Imperatori ipsi imperans. Verùm neuter istorū, qui ei obuenerat, cōtentus fuit loco. Siquidem Rufinus sibi ipsi Imperialem, in Oriente dignitatem arrogare conatus est: alter autem in filium Eucherium Occidentale imperium arte quadam trāsferre studuit. Sed vtrūque ambitio & conatus fefellit. Rufinum enim exercitus Romanus, qui eum Theodosio aduersus tyrannum Eugeniū pugnauerat, ad Arcadij, qui more recepto obuiā progressus ei extra portas fuerat, pedes, in loco qui Tribunal dicitur, ferro necauit: propterea quòd id vt facerent, Stilico militibus suaserat: & quòd se illi suspēso naso ab eo derisos cōpererant, tum autem quòd affectatæ tyrannidis suspectus erat. Ferebatur quoq; fama, Hunnos eum, gentem barbaram & feram, in Romanam ditionem immisisse. Tum enim illi Armeniam & quasdam Oriētis partes metu nullo plurimam prædam agentes, percurrebant. Fortè autem fortuna per opportunè cædes eius in eam diē incidit, qua ei, qui delectus habēdi curam gerebant, tantū non purpuram circundaturi fuerant. Eam enim ille conceperat spem, exercitum solo ipso aspectu statim Arcadiū, quòd nec forma nec reliqua corporis cōstitutione admodum imperio aptus esse videretur, reiecturū, ipsum autem ad

Rufini cædes.

Rufinus, dū Gothica solicitat arma, vt imperium metu ab Arcadio extorqueret perfidiæ pœnas dedit.

Erat hic à Theodosio tutor Arcadio datus.

Egnat.

Hūni oriētem vastāt.

† *Hæc constit. non extat, sed reperitur Cōstātini l. vnic. C. de glad. lib. 11.*

Vterq; imperium affectauit.

† *Claudianus de Rufina:*
Grauiterque apprensa vestē morantem,
Increpat Augustum, scandat sublime tribunal,
Participem sceptri socium declaret honoris.

Imperium euecturum esse. Capite verò Rufini resecto, & lapide in os eius immisso, hastæ id infixerũt, & in sublime sustulerunt. Dextram quoque eius abscissam, per vrbem circa opificum officinas circumtuleruut, verbis his vtentes: † Date stipem inexplebilis auariciæ viro. Et ridicula ea mẽdicitas, multũ satis auri collegit. Perlibenter enim in iucundo & grato spectaculo homines aurũ contulerunt. Ac Rufinum quidem imperij affectatio ad eiusmodi vitæ finem produxit. Ad eundẽ verò modum & Stilico, qui, si quis alius, & ipse apud Romanos simul & barbaros potentia multũ valuit, rerum summam ad se pertrahere volens, in Italia occisus est, sicuti suo loco dicemus. Post Rufinum verò Eutropius eunuchus præpositi sacri cubiculi dignitatem consecutus, neq; ipse in honore eo, quem præter dignitatem gerebat, acquieuit. Quum namq; virilium exectio purpuræ ei spem ademisset, Imperatorem aggressus, vt Patricium se & cõsulem crearet, ei persuasit. Quapropter eunuchus deinde Imperatoris pater fuit, qui etiam vilioris sortis filium procreare non potuit. Sed de Eutropio postea memorabimus. Hæc autem historiæ huic intexuimus, quòd nõ exigua occasio fuerint, vt religio nostra multum caperet incrementi. Imperatores namque certò persuasum habebant, ° patri eorũ à vera pietate victorias cõtra tyrãnos obuenisse: cui etiam acceptum ferebant Rufini, qui imperio insidiatus fuerat, absq; ciuili bello cẽdem. Proinde quæcunq; decessores eorum pij Imperatores pro ecclesiis statuerant, & ipsi cõfirmarunt: eáque firmiter seruarunt, aliáq; insuper Deo grata adiecere opera, perquàm liberaliter in primis dona eis conferentes. Subditi verò omnes ad principes suos

Caput Rufini hastæ infixum.

† * Δότι τῷ ἀπλήστῳ. *Dextra stipẽ colligit. Stilico quoque in Italia cæsus Eutro. archi eunuch° apud Arcadiũ patricius fit, & consul.*

Patricius, Imperat. pater. Inst. Quibus modis ius pat. pot. sol. §. Filius familias.

° *Per verã pietatem victoriæ parantur.*

† *Claudianus: Dextera quinetiam ludo concessa vagatur,*
Æra petens, pœnásque animæ persolvit auari,
Terribili lucro, &c.
Desinat elatis quisquam confidere rebus,
Instabilésque deos ac lubrica numina discat.

* *Claudianus de Eutropio istos:*
Præsidium legum genitórque vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

á Fidē prīcipū subditi cuncti mutantur.

Arcadius & Honorius ecclesiarum iura confirmant. l. Si venerabilis C. de episc. & cler.

Ex dissensione hæreticorū ecclesia catholica crescit.

* ἄχρι τῶν ἡμέρων ἐκείνων. *Intelligēdum autē de imperio Theodosij iuniorīs. Soz. lib. 8. ca. 1.*

Lucianus Cōstantinopoli in locū Eudoxij surrogatus Lucianus Eunomij ex sorore nepos, à reliquis Eunomianis deficit, & suam si-

spectantes, qui græcę superstitioni addicti erāt, ad Christianismum transierunt: qui verò hæreses sectabantur, ad ecclesiam catholicā accesserunt. Siquidem qui Arij & Eunomij hæresim cōplectebantur, propter eas quas diximus causas inter se dissidebant, eáq; gratia minuebantur. Plurimi náque non rectè eos de Deo sentire, ex eo opinati, quòd inter se vehementer cōtenderent atq; pugnarent: eis se statim aggregarunt, qui eandem cum Imperatoribus sententiam obtinebant. Macedoniani autem eo tēpore Constantinopoli parum valuere: quibus illud nocebat, quòd episcopū suum non haberent. Ex eo nanque tēpore, quo eis sub Constantio ab Eudoxio popularibúsq; eius ecclesiæ ademptæ fuerant, sub solis presbyteris ad præsens * vsq; imperiū conuentus suos habuere. Post Eudoxij autem mortē, qui Constantinopoli Eunomianæ sectæ præfuerat, in locū eius Lucianus quidam fuerat surrogatus, Eunomij ex sorore nepos. Hunc quòd in auariciam & cognata illi crimina alia delapsus esset, eámq; ob causam pœnas se daturum suspicaretur, ab Eunomianorum factione reliqua desciuisse, sodalitatíq; suæ præiisse, & non cōtemnendæ cohortis † ducem factū esse dicunt, omnibus prorsus qui variis infamibúsque delictis obruti essent, ad ipsum cōfluētibus. Fama obtinet, Eutropij præpositi opera, scripta Eunomij omnia publicè cremata: cadauer autem eius sepulcro extractū, * Dacoris Tyanam proiectum missúmque esse. Nouatiani, quemadmodū dictum est, quieti tū fuere, Tametsi enim quæstio de festo Paschæ, quam Sabbatius res nouas molitus excitarat, aliquantum eos turbasset: non tamen illi aliis pœnis, quæ in hæreticos legibus decretæ fuerant, obnoxij fuere: tum quòd itidem vt Ecclesia vniuersalis, trinitatē ὁμοούσιον consubstantialem prędicarēt, tum quòd egregia episcoporum eorū vita esset. Nam Agelio Marcianus, Marciano Sisinius successerat, quum Rufinus cęsus est: de quibus suprà etiam diximus. Hæc hactenus.

bi instituit hæresim. Eunomij libri cremati. † *Pessimorū hominum sententia.* * *Eusdē cadauer effossum.* * ἐκ Δακορων εἰς Τιανα μεταχθῆναι. *Marcia. iste eo die de suū obiit, quo Rufi. cæsus est.*

CAPVT II.

EA ætate in ecclesia Romana episcop⁹ erat Siricius, Damasi successor. Alexandriæ ecclesias rexit Theophilus, Antiochiæ Flauianus: Hierosolymis adhuc episcopatum gessit Ioannes, qui Cyrillo successit. Cõstantinopoli verò enituit Nectarius, de quo fusius suprà diximus. Cæterùm eo paulo pòst † mortuo, ingens omnium cura & studium fuit, quémnã antistitem imperãtis vrbis legere conueniret. Atque vt fit, aliis alios designantibus, diúq; & multum consilia agitantibus, quum non eadem omnium esset sententia, & tempus extraheretur, vniuersis tandem placitum est, vt Antiochia presbyter accerseretur Ioannes, qui propter eloquentiam Chrysostomus est dictus. Præclara enim de eo fama orbem peruolitabat, maximè eum ad docendum appositum, apptiméq; clarum, necnon generis nobilitate & vitæ integritate præstãtissimum esse. Patrem nãque habuit ducem belli Secundũ: matrem autem natalibus, aliisq; ornamentis omnibus spectatam, Anthusam. In dicendo & suadendo vi multa fuit, adeò vt ætatis suæ oratores multis modis superaret. Inuita quotidiana singulari moderatione, & accuratissimo instituto vsus est. Intantum verò æqualibus suis antecelluit, vt etiam Libanij Syri sophistę in hac laudis parte, testimonium reportarit. Moriturum enim eum, quum sectatores eius, quémnam in sophistica sede successorem esse vellet, interrogarent: Ioannem illum respondisse fama est, nisi virum tantum Christiani rapuissent. Plures autem ex discipulis eius ad ecclesiam adduxit, vt idem secũ sentirent, eis persuadens. Quum enim ex præscripto Dei viuere studeret, nõ mediocrem virtute sua æmulationem illius sectatoribus indidit: & facilè eo modo plurimos cepit, eísq; vt secũ eandem cõplecterentur sententiam autor fuit, nõ arte quapiã aut eloquẽtiæ vi, verùm quòd sacras scripturas iuxta id quod res ipsa erat, sincerè exponeret, eos ad se prahens.† Oratio enim reuera factis

Maximus sedit episc.

Nectarij mors.

†Cæsarij et Attici cõsulatu. Socr. li. 6. ca. 2. Ioan. Chrysost. episcopus Cõstãtinopolitanus.

Parẽtes ei⁹

Libanius Chrysostomum laudauit.

In Chrysostom. oratoni suam fidem pia resp̃derunt.

† τοῖς γὰρ ἀληθείας λόγος τοῖς ἔργοις συμᾴδων πρόχειρος εἰς πίστιν, καὶ ἄξιος παραδοχῆς φαίνεται, τοῦτον δ' ἱερεμίου, ἱερῶν μᾶλλον ἢ κατήγορος ἑαυτῷ δοκῶ.

ipsis consona, perfacilè fidem meretur, & assensione digna videtur. Quibus rebus contrà qui caret, simulator potius, & sui ipsius accusator esse apparet, etiamsi multum studij & operæ in docendo ponat. Si cui autem contigit, vt vtraq; hac laude clarus sit, nihil non quod velit, efficere potest: id quod in illo etiam euenit. Vitæ nanque institutum accuratũ admodum & moderatum fuit. Et cùm natura ingenióq; præstanti fuit, tum perspicua valde & dilucida eloquutione vsus est: in qua cũ incredibili splendore diuina quędam enituit gratia, ita vt ea quasi insita quadam tyrãnide & dominatione auditor demulceretur. Mediocri autem dicẽdi generi, arcanam amplitudinem, & quæ sub oculos non caderet vim inseruit, nouámq; eloquutionis mixturam cõtemperauit, frequentibus scatens sentẽtiis: adeò vt omnes ad harmoniam conuenientémq; eiusmodi concentum consternarẽtur, & incõprehensibilem deprehensionem cum sensuum priuatione orationi eius tribuerent. In Rhetorica & dicẽdi arte præceptorem habuit Libaniũ: in philosophicis verò disciplinis Andragathiũ. Et quòd ad dicendas in foro causas appositus esse videretur, vitæ id genus sectatus est. At enim quum id iniquum atque improbũ esse putaret, faciendum sibi esse statuit, vt primùm diligenter in sacris versaretur libris: & in vita tranquilla, iuxta ecclesię cõstitutiones, philosophicè viueret, Euagriũ imitatus. In quo studio præceptores eos habuit, qui tum præclaris monasteriis & scholis præfuerunt, Carterium, & Diodorum illum, quem ecclesiam Tarsensem gubernasse antea diximus. Reliquisse etiam is multos scriptorũ suorum libros dicitur, in quib⁹ tantùm in literæ ipsius expositione occupat⁹ est, abstrusiorem sublimiorémq; scripturæ sensum & cõtemplationũ speculationes declinãs. Qua in re eum etiã præcipuè est discipulus imitatus. Non solus autẽ magistrõs hos Ioãnes sectatus est, sed plures etiã alios studiorũ socios ex Libanij schola ad eos adduxit: in primis autẽ Theodorum, & Maximũ: quorũ iste postea pastor Seleuciæ Isaurorũ, ille verò Mopsuestiæ Cilicum episcopus factus est. Theodorus autẽ iste, vir fuit diuinarum literarũ Græcarũq; disciplinarũ, necnõ artis oratoriæ atq; philosophię

Præceptores Chrysostomi.

Diodori Tarsensis episcopi theologia.

Cõdiscipuli Ioannis. Theodorus Mopsuestiẽsis. Maximus episcopus Seleucensis.

egregiè peritus. At quem quũ à studiis religionis nostrę desciuisset, diuus Chrysostomus vnam atq; alteram dedit epistolã. Quum nanq; is leges literásque nostras legisset, & se in diuinorũ virorũ familiaritatem insinuasset, omnibus rebus posthabitis, & vrbanæ vitæ tumultu reiecto, institutum id laudauit, & vitam suam ad illorum mores cõposuit. Cæterùm alacritatem eã constanter non retinuit: sed veluti pœnitentia ductus, ad priorem rediit vitam. Et quum diuersam de sacro studio concepisset sententiam, id genus philosophiæ reliquit, & in vrbẽ est reuersus: melius se ita id quod expeteret consecuturum ratus. Quod vbi Ioãnes cognouit, ad res scilicet ciuiles illum esse relapsum, & animum ad nuptias adiecisse, epistolam ad eum dedit, verbis & sententiis, selectioribus supra humanæ mentis captũ compositam. Scripsit deinde ad eũdem quoque alterã. Quas ille cum legisset, ad vitæ quod antea cœperat, institutũ se rursum contulit. Substantia enim sua relicta, & nuptiarum ambitioni nuncio remisso, ad philosophicam recurrit vitam, pulcherrimis Ioannis cohortationibus seruatus. Vnde colligere licet, quæ dicendi vis in eo floruerit, quæve persuasionis gratia in illius consederit labris. Ea enim eos superauit, qui tum secum à dicendo & persuadendo valuere. Proinde etiã multitudinem ad se pertraxit. Et quod maius est, peccantes in ecclesia acrius obiurgauit, atq; iniuriam aliis inferentibus insultauit, nõ minus ob afflictorũ vicem indignans, quàm si ipsi sibi iniuria facta esset. Quod quidem multitudini pergratum fuit, principibus autem viris & magistratib. acerbũ visum est: quòd scilicet eis delinquere multa licuit. Eas ob causas præclarus vir habitus est, cùm eis qui eum vidissent, virtutémq; eius experti essent: tũ eis quoque qui illũ nunquam visum fama tantũ cognouissent, quæ celebris de eo vulgata, aures omnium impleuerat. Idoneus sanè Romanæ ditionis hominib. visus est, cui Constantinopolitanę ecclesiæ episcopatus demandaretur. Suffragabatur verò populi & cleri, multorúmque sententiæ, Imperator etiam Arcadius. Itaq; statim qui eum adducerent, misit. Multorũ quoque aliorũ episcoporũ conuentũ instituit, splendidioré ambitioſioréq;

Semel atq; iterũ Theodorũ Chrysostomus ad accuratius Christianæ vitæ institutum addaxit.

Plurimum valuit eloquentia Chrysost.

Idem acris criminum censor.

Legitimæ & canonicæ episcopi electio.

Asterius Oriēti præfect⁹, Chrysostomum Cōstātinopolim mittit.

consecrationē eius esse volēs. Porrò vbi Asterius Oriētis præfectus imperatoris literas accepit, suburbanum quendam Antiochiæ agrū Ioannem ad se euocauit, habere se arcani quidquā, quod cum eo secretò cōmunicaret, renūcians. Eum verò aduenientē illico currui impositum, Pagras in diuersorium, seu māsionem quādam ita cognominatam duxit. Et postquam eū ibi eis qui ab Imperatore missi fuerant, plurimùm reluctantem tradidit, domū suam reuertit. Id autē ita fecit, quòd promptos ad seditiones Antiochenos esse sciebat. Haudquaquam enim illi libētes prius se Ioānis lingua orbati tulissent, quàm graue quidquam & fecissent, & passi fuissent. Vbi Constantinopolim peruenere, atque ibi quicunque euocati fuerant episcopi, præstò fuere, omnes quidem alij suffragio ferendo consensere: vnus tantum Theophilus Alexandrinus Ioannis cōsecrationi obstitit, gloriæ illius detrahēs: Isidoro autem episcopatū tradere studens, qui Alexandriæ presbyter, curam ibi aduenarum & pauperū gerebat, ab adolescētia in Sceti monasticis laborib. exercitatus. Studiosus autē Theophilus Isidori plurimùm fuit, quòd is ei dudum rei satis periculosæ conscius esset. Quum enim imperator Theodosius bello aduersus Maximum tyrannum decertaret, Theophilus imperatori munera mittens, binas Isidoro huic dedit epistolas: eúmq; Romam misit, cum mādato eiusmodi, vt ibi manens, belli euentū expectaret: & cui victoria arrisisset, ei & literas & donum redderet. Legationem eam suscepit Isidorus, & Romæ momento victoriæ intentus consedit. Et quū rem hanc premere conaretur, lector qui cum eo erat, epistolis clàm sublatis, eam indicauit. Quapropter Isidorus sibi ne quid mali pateretur timens, statim Alexādriam profugit. Proinde quòd illum fidissimū sibi cognouisset, pensare tū quòd pro se adierat periculū, gratia aliqua cogitabat, studióque tanto pro eo laborabat. Siue autē eam ob causam, vt dicitur, hoc fecerit, seu quòd Dei amantem virū ad episcopatum euectum Theophilus voluerit, postremò & ipse consecrationi Ioannis calculum adiecit, sententiámque imperialis aulæ approbauit, quæ electionem Ioānis obtinere manifestè studuit. Metuebat verò Eu-

Inuit⁹ episcopatū suscipit Ioannes.

Theophil⁹ Alexādrinus Isidoro presbytero suo episcopatū Constantinopolitanū demandari vult.

Theophilus Alexādrinus infidus Theodosij amicus, duplici corde vir.

Fortunæ, nō hominis amicus.

Theophilus tādē in episcopalē Ioānis cōsecrationē quoq; consentit.

Accusatiōis libelli cōtra Theophilū.

tropium præpositum, qui imperatoris ædibus & cubiculo tum præfuit. Aperte enim is illi minabundus denunciarat, vt vel aliis ipse quoq; suffragio suo consentiret, vel se ad dicendam causam contra accusatores suos pararet. Multi enim tum ibi aderant, qui ex Alexãdria venerãt, libellos aduersus eum, qui coacti fuerãt, episcopis offerentes: alij alia crimina ei obiicientes, & diuinas ecclesiasticásque * leges eũ violasse accusantes. Hæc verò Theophilus timens, non solùm Ioanni suffragatus est, sed eũdem etiam per manus impositionem cõsecrauit. Lectorem eum, quemadmodum Socrates Ecclesiasticus scriptor dicit, creauit Zeno Gazæ siue Maiumæ episcopus, Hierosolymis reuertés. Vixit autem tũ diutius, sicuti idem testatur, cũ Basilio, qui dudum quidem à Meletio in diaconorum ordinem lectus fuerat, postea verò ecclesiæ Cæsarienſi apud Cappadoces præfuit. Quod omnino reiicit Simeon, qui sacri Chrysostomi vitam cõscripsit. nam is à Flauiano eum & diaconũ & presbyterũ creatum esse, memoriæ prodidit: quo tẽpore etiam diuinam columbam aduolantem, sacro eius capiti insedisse memorat. Socrates autem ab Euagrio eum presbyteri dignitate auctum esse dicit. Post Meletij enim obitum secessisse à Meletianis Ioannem, & triennium sibi ipsi quietè ita vixisse, vt neque cũ Meletij, neque cum Paulini sectatoribus communionem coleret: postea verò ab Euagrio Paulini successore presbyterum creatũ esse, refert. Quum in lectorum ordine consisteret, orationes contra Iudæos composuit. Diaconus autem factus, dialogos de episcopali munere, & libros ad Stageriũ, item alios de incomprehensibili, & alios rursum περὶ τῶν συνεσάντων, † hoc est, de puellis nõ matrimonij neque libidinis causa adoptatis, scripsit. Presbyteri verò honore cohonestatus, expositiones diuinorum Euangeliorum, ὑποθήκας, id est, Statuas, Consolationem, Commentarios in Psalterium, De virginitate, De misericordia, & plurimos alios libros edidit. Homilias verò mysticas in diuinũ Apostolum, & in sacra Acta, aliáq; præterea plurima, festos dies & cõuentus ecclesiasticos varios celebrans, Constantinopoli in episcopatu cõdidit. Ego verò supra mille eius viri lucubrationes legi, ineffabili quã-

* παρανόμων ἐγκλημάτων γεγράφασιν. *Sacri diui Chrysost. ordines.*

Idẽ Basilij Magni familiaris. Socra. li. 6. cap. 3.

Colũba capiti Ioãnis, quũ presbyter consecraretur, insedit. Scripta Chrysost.

† *Subintroducta hæ in Canonib⁹ extranea in legibus dicuntur. Nicephor⁹ Chrysostomi studiosissimus.*

dam suauitate diffluétes. Iam enim inde ab adolescentia amore eius flagraui, atq; in illius perinde atque Dei ipsius vocib. acquieui. Atq; si quid mihi est eruditionis, id ei acceptum fero. Multis etiam ex sectatoribus meis persuasi, vt omnibus relictis, illum sibi familiarem faceerent. Verùm ad argumentum institutum reuertamur.

CAPVT III.

Chrysost. post introniſationem, clerũ ſuum, & alienum quoque reformauit.

IOannes episcopatum adeptus, primùm cleri sui mores corrigere est aggressus: progressus eius in publicũ, & quotidianæ vitæ institutum perscrutatus. Acrioréq; vsus castigatione, nõnullos quidem ad mores legitimos reformauit. Si quos autem sacerdotes non iuxta ecclesiæ constitutiones viuere velle cernebat, eos sacris ædibus exclusit. Neq; enim sacerdotũ honore eos frui debere dixit, qui verorũ sacerdotũ vitam æmulari nollẽt. Nam quum natura ad arguendum & reprehendendum propensus esset, magis etiam postquam magistratũ tantum cepit, mos is in eo est adauctus. Natura enim potestatem nacta, promptius etiam aduersus peccantes est concitata. Neque verò clerum ille suum tantũ, sed vbique locorũ ecclesias, perinde atque pater quidam, ad rectum conformare statum studuit: sic scilicet Thraciam omnem, quæ in sex diuisa est præfecturas, Asiámq; cunctam, quæ ab vndecim præsidibus regebatur, atq; etiam prouinciam Ponticam, totidem præfectis gubernatam, eisdem legibus ad officiũ reducere conatus est. Vbi verò Phœnices adhuc simulachrorum sacrificiis insanire cognouit, missis eò qui diuino ardore flagrarent viris, legibúsque quæ dudum latæ fuerant confirmatis, quicquid erat de superstitione eorum reliquum, idolorúmq; delubra, ex ipsis fundamentis euertit. Quam ad rem è domo sua impẽsas præbuit. Fœminis enim nobilibus & locupletibus, vt pecuniam talem liberaliter conferrent, persuaserat. Vt verò Scytharum quoque multitudinem Ariana liberaret contagione, qui eiusdem cum illis, linguæ essent, eis præfecit sæpius quoque ipse eos visens, doctrinisque suis per interpretem illustrans, ad veritatẽ adduxit. Eos verò Scythas etiam qui ad Istrũ sunt, vbi veritatis & salutis siti teneri intellexit, eò quoq; misit: & homines eos captos, in veritatis potestatem redegit.

In Phœnicia idololatriæ reliquias tollit.

Scythas ab Arianismo ad orthodoxiam adduxit.

Hunnos ad Christianismũ pertraxit.

Ab Osroœnis autem Marcionis morbum, qui altè apud eos radices egerat, repulit: aliáque plurima & Deo grata peregit opera, apostolicam plane de ecclesiis omnib. in animo circumferens curam. Nec iis ille quoque contentus fuit, sed dissensionem quę inter Orietales & Occidentales ecclesias propter Paulinum & Flauianũ extitit, Theophilo consiliato, sustulit: & vt vna Antiochię esset ecclesia effecit, Paulino & Euagrio vita defunctis. Quapropter facilem episcopis fuisse, quũ nemo impedimento esset, conciliationem puto. Populus nanq; dissidiis, quibus iam fatigatus, erat, remissis, qui Eustatij primùm authoritatem sequuti erant, sicuti fieri assolet, paulatim ad eos qui sub Flauiano erant accedentes, per vnionem eis sunt coniũcti. Talem se quum vir magnus & natura & ardore statim à principio exhiberet, durus quidam & grauis admodum esse visus est peccantibus: potissimum verò eis, qui in clero absurdis gaudebãt factis. Itaque magnum aduersus eum odium est succensum, & multi hostiliter illum declinabant. Multitudini verò, quã assidua doctrina demulcebat, maximè grata fuit. Neque adeò mirum est, si quibusdam minus bonus visus est. Nam mel quoque regio morbo laborantibus amarum videtur. Potissimum verò, sicuti ferũt, vt multos ita offenderet, Serapion eũ discipulus induxit. Quę aliquando apertè in cleri præsentia dixisse fama est, illum * [a] non omnes oratione allecturum esse, nisi etiam flagello omnino eos cõpelleret, quod dictum in odium & inuidiam non mediocrem episcopũ apud multos adduxit. Enimuerò multis ita ob varia crimina ecclesia eiectis, illi sententiis se primorũ & optimatum accommodabant: & sicuti fieri assueuit, in ciuscemodi eorum qui rebus præsunt impotẽtibus conatibus inter se conueniebant, sodalitatesq; & conspirationes non cõtemnendas instituebãt, atque eũ non mediocribus expetebant calumniis. Et quæ illi in eũ dicebãt, fidem obtinebant [b]: φ cum aliis cibũ capere [c], aut cõiuuia adire Ioannes deprehensus non esset. Qua ex re crimina maiora excitabantur. Quo verò cõsilio id ille fecerit, nemo clarè dixit. Qui verò eũ defendũt, diuturnã prætẽdunt

Ecclesias Antiochenas ad vnionem reduxit, & Romanũ Põtificem Flauiano conciliauit.

Propter viciorũ reprehẽsionem multorũ contra se cõcitauit odiũ Chrysostomus.

Ictericis mel amarũ est.

Odiũ id auxit Serapion eius diaconus.

* ὁυκ ἀμ γε δυνηθῆναι πάντας λόγοις ἑλκεῖν. εἰ μὴ ἡ μάστιγι πάντως ἐλαύνωντο προθυμηθέντας.

a Serapionis isti[us] dictum inuidiosum.

b Chrysost. sol[et] cibũ capere solit[us].

c Calũniis grauib[us] ab

inuidiã & obtrectatorib. Chrysost. expetitus. Plebi valde charus.

consuetudinem: & quòd ægrum haberet stomachum, qui non facilè cibum conquoqueret. Verunque autem se res habuit, non paruam aduersariis ad obtrectationē ea præbuit occasionem. Plebs autem propter doctrinæ vbertatem, & quæ inde profluebat vtilitatem, ex eo viro valde pendebat, mirificè illius linguam deamans: adeò vt χρυσόστομον, hoc est, aurei oris hominē cognomi naret, tam præstantem illius gratiam eo verbo significans. Neque illa quidquam eos qui contra eum blaterabant, curabat. Quid enim rursum hîc dicere attinet, quales eius fuerint orationes, quales vel ipse scriptas edidit, vel eo dicente notarij celeres plurimas excepere? Quam splendidæ nanque sint, atque ad persuadendum simul & demulcendum compositæ, experiri ei licet, qui versare eas & legere, vtilitatémque earum percipere, & voluptatem diuinam haurire ex eis velit: adeo vt seipsum diuino quodam modo intemperiis agitari, & moderatè prudentérque insanire crediturus sit. Ceterùm quandiu cum clero tantū conflictatus est, infirmior aduersus eum fuit furor, neque quicquam efficere potuit. Vbi autem magistratus etiam propalàm arguere cœpit, tum demum maior aduersus eum cōcitata est inuidia, multáque in eum sunt tentata. Et quisque pro eo atque ei visum esset, aut fortè reprehensione vel odio in illum flagraret, calumniis ei intentatis fidem habebat. Plurimum autem momenti ad obtrectationem illius attulit † oratio popularis eius, contra Eutropium ab ipso lecta.

Chrysostomi cognomē

Chrysostomiana orationis vis.

Viros magnos carpēs Chrysostomus maiorē in se pertraxit inuidiā

† ἰαμβεῖα.

CAPVT IIII.

Eutropio instigante Imp. legem ferunt, ne quis ad ecclesias confugeret,

EVtropius enim iste eunuchorum in imperiali cubiculo princeps, qui ad consularem dignitatem peruenerat, & pater imperatoris vocatus fuerat, neque præsentis fortunæ magnitudinem tulit, neque quidquā de rerum humanarum mutabilitate cogitauit: sed vbi vlcisci quosdam in animum induxisset, magnoperè contendit, vt imperatores constitutionem ferrent, ne quis ad ecclesiam confugeret: sed etiam si quis ad eam confugisset, & supplex Deo factus esset, atque in templis metus causa versaretur, vt inde extraheretur. Potissimum verò id fecit propter Pentadiam, clarissimi ducis

Timasij coniugem, quem magna gloria virũ affectatæ tyrannidis criminis reum à se actum, Oasim ad perpetuum exilium deportari curauerat. At ille siti, quemadmodum audiui, oppressus, aut ne peius quidquam patereretur veritus, arenosis ibi locis errans, statim vitam finiit. Et lex quam Eutropius ferendam curauerat, ad finem suum perducta est. Breui verò pòst quum imperatorem offendisset, vt qui ad coniugem eius contumelioſus fuisset, primus ipse quam perferri studuerat legem statim violauit. Nam ex imperialibus ædibus pro * fugiens, supplex in ecclesia consedit. Tum Ioannes absurdum Eutropij conatum arguens, luculentam habuit * orationem in ambone, seu suggestu, qui mos eus erat, quum populum doceret, vt omnes vocem eius exciperent, sedens. [a] In ea oratione quum eorum qui potestatem & magistratus gerunt, supercilium & arrogantiam, quantum potuit, taxauit: tum populo rerum humanarum inconstantiam, quæ eodem loco manere non soleant, proposuit. Sed enim qui hostili erga eum erant animo, [b] & in hoc ipsum calumniosè reprehenderunt, illud carpentes, commiserari potius casum eius qui de vita periclitatus sit, debuerit, quòd insuper erũnam arguerit, afflictionem eius adaugens, & calamitati insultans. [c] Eutropius tam impij facinoris pœnas nõ multò pòst, propter multa quoque alia delicta luit, capitali affectus supplicio. Lex autem opera eius lata ex publicis monumentis sublata, & nomen eius in catalogo, & nomenclatura consulũ expunctum est: [d] Ecclesia autem De legibus bene dudum constitutis enituit, eo ipso scilicet Deo apertam iniuriam exemplo vindicante. Ego verò non committam, quin in historia hac potissimam causam cædis Eutropij exponam, vt ne ea res

Timasius dux in exilium actus Eutropij opera. Eutropius ipse in tam incidit necessitatẽ, vt ad ecclesiam confugiat.

a Factum id cum metu conferuatus Eutropius & humi prouolutus pro sacra mensa iaceret. Socrates lib. 6. cap. 5.

a Homilia Ioannis cõtra factum potentium.

b Oratio ea ab aduersariis eius reprehensa.

c Eutropij supplicium.

d Inhumana illa lex inducta.

* *Quàm bene dispositũ terris, vt dignus iniqui, Fructus consilij primis autoribus instet. Sic multos fluuio vates arente per annos, Hospite qui caso monuit placare Tonantẽ, Inuẽtas primùm Busiridis imbuit aras, Et cecidit sanus quod dixerat hostia sacri. Sic opifex tauri tormentorúmque repertor, Qui funesta nouo fabricauerat ara dolori, Primus inexpertũ Siculo cogẽte tyrãno, Sensit opus, doctique suum mugire inuentum. Claudian.*

fraudi sit, apud eos qui eam planè ignorant, magno illi vitio: si rationem illi nesciant, per quam is virum eum, qui in ecclesiam contumeliosus fuisset, contumelia affecerit, [e] extrahi eum ex sacris ædibus passus. Arcadius post patris obitum vxorem duxit, [f] cui nomen fuit Eudoxiæ: Gratiani, Cui occidentale imperium sorte, vt quidam memoriæ cõmendarunt, obuenerat: sicuti autem alij tradunt, [g] Baudonis filiam. Fuit autem is barbarus genere, in re verò militari & in imperatoriis artibus plurimis in Occidente præclarus. Porrò fœmina ea non itidem vt maritus, segnis fuit, sed non minimũ de barbarica insolentia obtinuit. [h] Duas autem filias Arcadio genuit, Pulcheriam primùm, deinde Arcadiã, ac tertiam rursus Marinam: longè verò pòst, filium quoque Theodosium, de aui nomine ita appellatum. [i] Quum ea adhuc duarum filiarum mater esset contumeliosius ab Eutropio accepta est. Super alia enim contumicia & illud minabundus adiecit, breui fore, vt eam ex imperiali aula abductam, ipse domum remittat. Illa autem vehementi feruens ira, filiolam vtranq; in vtrisque vlnis ferens, ad virum accessit, quiritans atque lamentans: liberos etiam commiserationis gratia prætẽdens, prolixè collacrymauit: aliáque insuper fecit, quę mulierem indignatione flagrantem, & virum ad condolentiam pertrahere volentem, facere par est. Atque Arcadius, coniugem & liberos miseratus, ad iram ipse quoque accensus est, ardentíque iracundia, & verborum potissimum grauitate, [k] Imperatorem verum se præstitit. Proinde Eutropium dignitate omni & opibus cunctis spoliatum, in Cyprum insulam exulatũ misit. Breui verò pòst, quòd eo tempore, quum consulatum iniit, ornamentis præter dignitatem vsus esset, quæ soli imperatori gestare liceret, accusatus, atque inde abductus, & apud Pantichium, vbi iudicum consilium consederat, Aureliano præfecto, aliísque illustribus viris causam eius cognoscentibus, grauium criminum reus peractus, capitis supplicium subiit. Res Eutropij sic habuere. Atqui non ea de causa solum Ioãnes est reprehensus, verumetiam quòd copiarum militarium ducem Gainam contumeliosè propalam solita sua dicen-

e Res Eutropij exponuntur.
f Eudoxia imperatrix g Baudo iste, siue Bauto, proximo à Gratiani cæde anno cum Arcadio Cos. fuit.
h Arcadij liberi ex Eudoxia susceptí.
i Eutropius fortuna & potestate sua abusus, male Augustam tractauit.
Exemplum mouendorũ affectum.
k Direptas quid plãgis opes, quas natus habebit? Non aliter poteras Principis esse pater. Claud.
l Eutropius primum ad exiliũ, mox

di libertate vsus, tractauerit, quum ille ab imperatore petere ausus esset, vt intra vrbem ecclesia vna popularibus suis Arianis attribueretur: quam vbi non impetrauit, ad tyrannidem aspirans plurimas Romanis intulit calamitates, ditionem eorum deuastans. Plures verò & alios, præterquam deceret, ab eo reprehensos esse, sunt criminati. Quas ob res permultis aduersus fuit. Non pauca in hunc etiam statim post consecrationem molitus est Alexandrinus Theophilus, multásq; & præsentibus, quos conueniebat per seipsum dixit, & plura illis absentibus scripsit, vitio ei illudés, ferum atque crudelem appellans. Non parum nanque illum offendebat ardor & libertas diuina Ioannis, atque insuper quòd per illum tantopere sibi dilectus Isidorus ab episcopatu repulsus esset. Res sacratissimi Ioannis in hoc statu erant, & ad hunc modum statim aduersus illum plerique malum parturiebant. Quomodo enim virum tantum capere mundus posset, qui soli Deo viueret: neque aliud quidquam, quàm solam hominum salutem & verbis & factis lucrifacere contenderet? Sed res eius postea persequemur.

etiã ad supplicium dãnatus.

Ioãnes Gainam etiam liberè nimis tractauit.

Gainas Arianis ecclesiam in vrbe Constãtinopolitana dari petiit, sed non impetrauit.

Theophilus Alexandrinus Ioãnis obtrectator.

CAPVT V.

ORatio autẽ Gainæ res referre cupidè gestit. Quis fuerit, vnde in Romanum imperium peruenerit, quomodo Ioanni negocium facesserit, vt motus contra imperiũ concitans, quò magnus ille vir legatione apud eum fungeretur, effecerit: & tandem è medio sublatus, interierit. Sub quo res etiam noua prorsus accidit, per quam Deus ostendit prouidentia & ope sua vrbem imperantem & imperium Romanum maximis esse periculis liberatum. Gainas iste barbarus genere fuit: ex Scythis, qui ad Istrum colunt ortus. Hi verò amne, eo quum glacie constrictus fuisset, transito, confestim in Romanam ditionem irruperunt, & Thraciam omnem peruagati, Europam diripuerunt. At ille vbi ad Romanos transfugit, paulatim progressus, ex tenui milite breui dux Romanorum factus, equestribus pedestribúsque præfuit copiis. Sedenim ad tantum honorem præter dignitatem suam euectus, loco & ordine eo content⁹ nõ fuit: sed nisi imperium Rumanorum potestati suæ sub-

De rebus Gainæ.

De⁹ præsidio suo imperia cõseruat

Gainas apud Rom. transfugit. Idẽ Rom. dux. Qui paulo antè Scythæ, hîc Gotthi dicuntur.

aſpirat ad imperium. Trigibild⁹ Gothus Comes, Phrygiæ rector. Phrygiam ſu diripit. Aduerſus hũc mittitur Gainas.

iiceret, grauem eam rem ſibi eſſe putauit. Hæc quum animo agitaret, populares ſuos Gothos ex præfecturis eorum acciuit, atque ex eis qui eum genere contingerent, ordinum ductores, centuriones, & tribunos fecit, exercitúmque vniuerſum ſociis ſuis credidit. Vt autem Trigibildus neceſſarius & commodus ei maximè, perquam frequenti ordini præeſſet, procurauit, eidémque Phrygiæ adminiſtrationem cum Comitis dignitate conceſsit. De quo non ita multo póſt quum nunciatum eſſet, res eum nouas moliri, vrbes circa Phrygiam & Nacoliam * vaſtare, & cædem multam facere, aſſimulauit quidem ſcilicet ſe ea de cauſa indignari Gainas: indiciis autem quibuſdam ſatis oſtendit, ad res nouas eum quoque ſpectare. Illicet ille, perinde atque Romanis bene vellet, fraudem arte comminiſcitur, vt ipſe bellum contra illum gerendum ſuſcipiat, & vrbibus cit ca Phrygiam, ita vt opus eſſet, auxilium ferat. Et Imperator commento credens, ei id permiſit. Ille porrò, ingentem plurium millium multitudinem ducens, ſtatim quod celauerat conſilium oſtendit, & † Tyrannidis regulum in medium produxit. Tantum enim abfuit, vt vrbes ad quas miſſus erat defenderet: vt eas etiam quæ reliquæ adhuc erant diriperet, atq; vi magna euerteret, aliæ autem idem ſe ab eo paſſuras eſſe in expectatione eſſent. Atque inde mouens, quæ in medio erant loca omnia, Myſorum quod dicitur prædam fecit: & ad eam quæ ex aduerſo Byzantio eſt Chalcedonem, caſtrametatus eſt. Et quum grauiſsima quæque ſe facturum eſſe minatus, tum verba quoque ad rem ipſam contulit. Quum verò ita vrbes Orientales, maximè autem quæ Aſia & ad Pontum Euxinum ſunt, in ſummo verſarentur diſcrimine: Imperator vnà cum eis qui ſecum erant amicis, non diutius cunctandum eſſe cẽſuit. Quòd tutum eſſet remp. Romanam ita à reb⁹ omnibus imperatam eſſe, contra viros qui in mortem ruerent & de vita ſemel deſperaſſent. Tempori autem inſeruiens, arte & conſilio barbarum eſt aggreſſus. Et miſsis ad Gainam legatis, paratum ſe eſſe, quæ ille peteret, facere renunciauit: tum autem per vitam omnem poſtea gratũ eum ſibi fore recepit. Accepit is conditionem, neque

Gothus Comes, Phrygiæ rector. Phrygiam ſu diripit. Aduerſus hũc mittitur Gainas.

** Hãc non habẽt Socr. & Soz. ſed hodie quoq; Turcæ eam Aſiæ partẽ Natoliã vocat, ἀνατολὴν dicere debẽtes hoc eſt Orientẽ. vidétur ita quę legendũ Natoliam. Is hoſtiliter quoq; ergà ciues Romanos ſe gerit.*

† τὸν τῆς τυραννίδος ἡγεμόνισκον. Gainæ caſtra ad Chalcedonem.

Archadi⁹ legationẽ ad Gainã cum cõditionib. pacis mittit.

aliud

Aliud petiit quidquam, quàm vt ei Saturninus & Aurelianus, viri consulares, quos aduersari sibi suspicabatur, dederentur, imperator vel inuitus ei hoc tribuit. Atque illi pro republica mortem obire parati, se Imperatoris potestati permisere. Itaque Gainæ dediti sunt: quibus tamen ille receptis pepercit: & sedulò quòd maximè cupiebat dissimulans Chalcedonem aduenit, vbi etiam imperator fuit. Atque ibi diuæ Euphemiæ martyris templum, in quo cadauer illius conditum est ingressi, accepta ipse & data per iurisiurandi religionem fide benè uolum se & officiosum fore, arma deposuit: & deinde Constantinopolim transmisit, vbi rursum equitum & peditum curam & administrationem ab Imperatore susscepit. Ast vbi præter dignitatem suam secundas sibi esse res vidit, honorem rursus eum moderatè ferre non potuit. Et postquam primus ei præter rationem susceptus conatus ex sententia successit, alium quoque tentandum sibi esse statuit, & tumultum non minimum ecclesiæ concitare aggressus est. Christianus ille quidē fuit, sed religionem sinceram non seruauit Arij enim peste infectus erat. Diximus autem antea, quomodo gens ea Valentis temporibus sub Vlphila ab Eudoxio Arianam receperit contagionem. Itaque siue recentis facinoris magnitudine elatus, seu fortè ab antesignanis hæresis persuasus, sacram vnam ædem intra vrbem cōsentientibus sibi in religione sacerdotibus ab imperatore postulauit. Idque veluti exprobrans fecit, minimè conuenire dicens, vt ipse Romæ militiæ dux, in ecclesia extra vrbis mœnia oret. Imperator inconstantiā animi eius metuens, tyrannidémq; quæ ab eo expectabatur, suspectam habens, deliberaturum se, cùm consulturum esse recepit. Et pacto diuino accito, perfidiam barbari indicauit, potentiamque eiusdem memoriam illi reuocauit, & meditatam expetitámque tyrannidem insinuauit: manifestè denique visus est, se illi quasi supplicē, quod peteret daturum esse, significare, vt eiusmodi concessione barbari furorem frenaret. Diuinus autem ille vir nō passus est verba ea ad exitum peruenire, neque tempori cessit: sed episcopis qui tum Constantinopoli aderant, secum ductis, regiam Imperatoris ingressi

Saturninus & Aurelianus viri consulares Gainæ dedūtur.

Eis Gainas parcit.

Transactio inter Arcadium & Gainam.

Idē rursus militaribus copiis præfectus.

Gainas Arianus.

Iterū Gainas ecclesiā in vrbe Byzātij Arianis petit.

Arcadius ea de re Ioannem consulit.

sus est. Et per seipsum primùm magno animo apud imperatorem causam egit: Ne sic inquiens, ò imperator, te facturum esse pollicearis, neque ita sanctum canibus proiicere constitueris. Ego enim non sustinebo, vt qui rectè de Deo theologantur & sentiũt, eiiciantur: atque eis sacrum delubrum, qui blasphemam aduersus eum linguam cient, concedatur. Neque barbarum illum timueris: verùm vtroque enocato, tu quidem tacitus animum ad ea quæ dicentur, aduerte: ego autẽ linguam illius frenabo, & persuadebo vt minimè ille petat, quæ dare non conuenit. Imperator verbis his delectatus, vtrunque ad se accersit. Et Gainas, ad finem perduci quæ ei promissa erant, petiit: aureamautem obtinens linguam Ioannes, illi resistẽs: Non oportet, inquit, principem quidquam contra Deum audere, siquidem vera pietas illi curæ est: sed potius bene constitutas leges seruare, & eam potissimùm quæ contra hæreses aliàs promulgata est. Suasitque adeò imperatori, conducibilius esse dictitans, vt imperio potius cederet, quàm per impietatem ædem Dei proderet. Atque sermonem ad Gainam rursum conuertens, oportere se ecclesiam vnam habere dicentem: Omnes tibi, inquit, sacræ ædes patent. Cui Gainas respondit: At ego alterius religionis sum, & quod peto, rectè me petere puto, qui plurima pro Romanis pertuli certamina. Verùm tu, contra Ioannes dixit, maiora laborum habes præmia. Permagnũ enim tibi est, quòd Romanorũ belli dux & es, & nominaris, & quòd consularia geris ornamenta. Illud verò te quoque considerare oportet, quisnam antea fueris, & qui nunc factus sis: & quanta in egestate prius vixeris, nunc autem quantæ tibi suppeditent opes: quem prius habueris vestitum, quàm Istrum transisti, qui verò nunc tibi sit habitus? Et minores quidem fuisse labores, maiorem autem illorum mercedem esse, meneris. Age ergo, & moderationẽ obtine: & ne ingratus erga eos sis, qui te cohonestarunt, caue patriam tuam considera, & vt ex ea pulsus. & ab imperatoris patre seruatus, iureiurando te, amicum Romanis, ipsi illi, eiusque liberis fore, & leges seruaturum esse, adegeris: quas tu nunc vt irritas arguere, in animo habes: & illam maximè,

Id Ioannes & maximè dissuadet.

Colloquium Ioannis & Gainæ apud imperatorem.

quam is qui te profugum recepit imperator confirmauit, eos qui alienæ in religione sint sententiæ conuentus, intra Constantinopolitanæ vrbis mœnia cogere prohibentem.

CAPVT VI.

HÆc verba magnus Ioannes magna cum libertate constanter proloquutus, os Gainæ obturauit, & silere eum coegit: neque de ecclesiis quarum ipse curam gerebat, quidquam nouari permisit. Ille verò non multo pòst ad perfidiam animum adiecit, & conceptam dudum meditatámque tyrannidé prodidit. Nam vrbem vastare in animo habebat, eandémque diripere meditabatur. [a] Quas insidias stella illa ensis speciem referens portendit, quæ supra modum splẽdida fuit (qualem nunquam antea apparuisse, in literarum memoriã relatum est) supra vrbem ipsam relucens, & à summo propè cœlo ad terram ipsam pertingens. Ac primùm quidem in argentariorum tabernas in foro sitas impetum facere constituit, maxima illa ipse concepta, ingentes se pecuniarum aceruos ibi corrasurum esse. Sed enim vbi eius rei fama vulgari cœpit, & argentarij, quod antea fecerant, pecunias suas & opes publicè in mensis nõ proposuere, [b] ingentẽ barbarorum vim noctu ad imperiales ædes, vt eas incederẽt misit. Illi verò tantum abest vt aliquid egerint, vt cum ingenti etiam metu inde retrocesserint. [c] Deus nanque tum ostendit, quanta illi prouidentia & cura vrbis fuerit. Cœlestis enim quædam vis ingentibus corporibus, insidiatoribus illis apparens, ita eos exterruit, vt terga verterent, & celeriter trepidi Gainæ significarent, nouum ea nocte in vrbem exercitum venisse. Ille autem fidem eorum dictis non habuit, quòd non alios quàm qui soliti fuerant in vrbe milites esse sciret. [d] Quapropter proxima etiam nocte alios eò misit. Vt verò & illi eadem quæ priores annunciarunt, ipse eò venit, & spectator oculis suis miraculis eius fuit. Verùm sua gratia milites eos ibi adesse arbitratus, qui interdiu quidem se occultarent, noctu autem vigiliis vrbem & aulam imperatoriam custodirent, à dæmone se agitari assimulauit, & velut orationi vacaturus templum adiit,

Ioannes Gainæ silẽtium imponit.

Gainas vrbem Cõstãt. diripere cõstituit Soz. lib. 8. ca. 4.

a Id malũ prodigiosa illa stella portendit.

b Gainas ad ædes imperiales inuadendas, barbaros noctu mittit.

Diuina vi illi à cœpto deterrentur e Deus præsidio suo vrbẽ Cõstãtinopolitanã seruat à barbarorũ vastatione.

d Idẽ Gainas sequẽti quoq; nocte tentat, sed frustra. Præsidium cœleste is cernit.

Vastaniam assimulat.

Per simulationem reditus cum barbaris ex urbe secedit.

quod imperatoris pater in Ioannis Baptistæ honorem in Septimo construxit. Exiit autem cum eo magna barbarorum multitudo, quæ clàm secum arma & vasa fictilia telis completa, in muliebribus pilentis, & præterea aliis etiam quas machinati fuerant artibus, efferebat. Et consilium hoc ille in Romanorum scilicet detrimẽtum cepit. Cæterùm id potius imperio earum bono fuit, vt rei exitus declarauit. Quum nanque à porrarum custodibus arma efferrę deprehensi essent, atque ea in re inhiberentur, gladiis illi strictis excubitores interemerunt. Atque vbi quemadmodum fieri solet, grauis tumultus vrbem, perinde atque ea illico capi deberet, occupauit, consilium tamen bonum præsentia mala explicuit atque superauit. Nam ciuitas portis clausis atque obsirmatis, in tutum redacta est statum. Et imperator optimum sequutus consilium, publicitùs Gainam hostem iudicauit, & qui reliqui in vrbe erant barbaros intra muros occidi iussit. Quapropter milites magnis animis illos aggressi, plurimos apud eam quæ dicitur Gothorum ecclesiam necarunt. Eò nanque tanquam ad asylum & perfugium confluxerant, quum portis clausis profugere nequirent. Ita ecclesiam eorum igne iniecto cremarunt, & barbaros omnes discrimine nullo concinerunt. Quod vbi Gainas resciuit, dæmone quem voluntate sua sibi sumpserat, dimisso, quòd sibi fraudulẽtas insidias suas deinde minus procedere cerneret, inde profectus, per Thraciam in Chersonesum peruenit, traiicere ex eo loco in Orientem cogitans. Existimabat nanque, si in Asia vrbes cepisset, facilè quoque se finitimas in circuitu gentes sibi subiecturum esse. Atque ille quidem hæc sic moliebatur. Imperator autem oratores rursum sibi ad eum mittendos duxit: sed nemo legationem eam suscipere audebat. Omnes enim pro se quisque feritatem animi eius suspectam habebant, adeò vt neque bello cum eo congredi quisquam vellet, neque legatione apud eum tutò se fungi posse putaret. Omnibus verò aliis relictis, in maximum illum heroem respiciebant. Ille porrò nihil veritus, quod sibi non ita pridem cum eo intercessérat dissidium, Orator statim ad barbarũ est profectus.

Tumultus re ea intra vrbem obortur.

Vrbis portæ claudũtur.

Gainas hostis iudicatur. Barbari cædũtur.

Gothorum ecclesia.

Gainas in Chersonesum venit.

Verumenimuerò Gainas postquam legatum ad se venientem, quisnam esset, intellexit, libertatem dicendi, qua vsus apud se pro veriore pietate fuerat, in mentem reuocauit, nihilominus si quid aliud, & virtutem viri eius requeritus, quamuis & barbarus & hostis esset, longius ei honoris causa progressus est obuiam, & dextram eius oculis admouit, & osculatus est, liberósque suos adductos sacris illius genibus adhibuit. Et tum quidem ille arma deposuit, & legationi ei morem gessit. Vsque adeò virtus etiam acti hosti pudorem & terrorem incutere consueuit. Breui autem post, quū aliud quiddam accidisset, ad ingenium suū Gainas rediit. Et vbi Hellespontum traiicere, Lampsacumque occupare contendit, spes cum fefellit, quum Romani diuini numinis momentum per imperatoris consilia rursum sibi affuisse senserunt. Postquā enim barbari nauium copia destituti, ratibus compactis Hellespontū traiicere, & in vlteriorem continentem euadere voluerūt: Imperator terra mariq; contra eos duxit multis militaribus triremibus subsequentibus. In hoc rerū statu vehementior derepente zephyrus afflans, rates vi magna dissoluit, atque in eas Romanorum naues impulit. Barbari ratibus disiectis, plures cum ipsis equis in alto demersi sunt: nonnulli fluctibus rapti atque circumacti, hinc & inde in litore eiecti, multi etiam ab imminentibus eis militibus iugulati sunt. Plurimi sanè ex hostib⁹ in trāsitu periere. Gainas autem cum paucis incolumis Thraciā pererrans, & fugam sæpe mutans, in alias Romanorum incidit copias, atque ibi cum fugæ comitibus barbaris cæsus. Cuius caput exiccatum, Constantinopolim est delatum. In bello hoc Flauites Gothicæ gentis vir, Romanis autē maximè fidus, & scientia militari præstātissimus, & optimè se & splendidissimè gessisset, consul est renunciatus. Quo tempore etiam imperatori filius prognatus est, modis omnibus bonus. Deóq; charus † Theodosius, auo, sicuti diximus, cognominis. Idē, quod Gainas, Trigibildus, quem supra nominauimus, Gothus passus est. Postquam enim is victoriam Gainæ per collusionem scilicet prodidit, atque ex pugna profugit, Pisidiam & Pamphiliam percurrens afflixit.

Ioannes ad Gainam orator mittitur.

Magno cū honore is à barbaro susceptur.

Benedictio episcopalis.

Legationē rectè consicit. Sed denuò Gainas tyrannisat.

Barbari in Asiā trasiicere per Hellespōtū volentes, ab Arcadio opprimūtur

Gainas caditur: Trigibildus sibidem. Flauites Gothus rem strenuè gerendo, Cōsulatum meruit.

Aliud Flauita, itē Fabricius dicitur.

† *Theodosius iunior nascitur.*

Postea plurimis pugnis,& locorum in Isauria incõmoditatibus, viribus eius acciſis, vix & ipſe Helleſpontum ſaluus euaſit. Atque vbi inde in Thraciam traiecit,nõ multò pòſt interiit .Sedenim de audacibus Gainæ conatibus, interitúque eius, hæc curſim dicta, vt opinor, ſufficiunt . Si quis autem accuratius pleniúſque res eo bello geſtas cognoſcere velit, eum Gaineum librum legere iubemus , quem Euſebius ſcholaſticus compoſuit, Troili ſophiſtæ ſectator. Qui quum rebus gerendis ſpectator ipſe belli interfuiſſet, in quatuor libellis heroico verſu id luculenter expoſuit : quod ſcriptum , propter rei nouitatem, in magna admiratione fuit. Sed & Ammonius poëta alter, qui idem bellum carminibus compoſuit , præclarus proximo imperio , ſedecimo iunioris Theodoſij conſulatu, quem cum Fauſto geſſit (tum enim poëma id publicauit)habitus eſt.De his hactẽ⁹.

Euſeb. Scholaſtic⁹ Troili diſcipul⁹ Gaineã cõſcripſit.

De eiſdem rebus etiam ſcripſit Ammonius poeta.

CAPVT VII.

DIuus Ioannes, pro eo atque par eſt , eccleſiam gubernans , multos ex Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus,multos etiam ex hæreſibus,doctrina ſua pellexit. Multos inſuper quã longiſsimè à vicioſis affectibus & perpeſſionibus , aſſidua verborum rigatione abduxit. Infinita quoque quotidie multitudo ad eum confluxit, partim eum auditura,& vtilitatem aliquam ex ſermone eius perceptura:partim hominem viſura, periculúmque de eo factura. Omnes autem ille ſimul cepit,& idem ſecum de Deo ſentire perſuaſit.In tantum verò plebs doctrinæ eius, qua ſatiari non poterat , inhiabat, vt periculum etiam ſibi homines crearent , dũ inter ſe conſerta turba premerentur, cubitis alij alios ſubmouentes, atque repellentes quòd pro ſe quiſque ad eum quàm proximè accedere conaretur , quo certius clariúſque illum dicẽtem audire poſſet. Quam ob cauſam ille quoque communem ſe omnibus præbuit : & in lectorum ſuggeſtu,in media turba conſidens,vberem doctrinam, quaſi communem quandam gratiam omnibus impertiit . Et ex multitudine quiſq; ſuauitate orationis eius delibutus, anticipare locum properabat, die noctéque, vt ita dicam,in templo eum præſtolans . Non intempeſtiuũ,verò videtur,inſigne quod ſub eo accidit,miracu-

Ioannis doctrina mirè efficaciæ.

Populus eius audiendi cupidiſſimus.

lū hoc loco cōmemorare Vir quidā Macedonij morbo laborans, vxorem eadem cōtagione infectam habebat. Hic quum aliquando in magnum illum virū incidisset, quomodo de Deo sentiendum sit, dissentem, statim priore opinione relicta mutatus, dicta illius laudauit: coniugémq; vt itidem & ipsa sententiam suam mutaret, cogere instituit. Vbi verò illa ex consuetudine & colloquiis quotidianis familiariū mulierc ularum pendens, admonitionem eius non susceptit, & maritus re sæpius tentata, nihil effecit, postremò ei denunciauit, nisi cōmunem atq; eandem secum de Deo obtineret opinionem, minimè se eam secum habitare passurū esse. Mulier postquam id per simulationem annuit, ex ancillis quam fidā sibi esse credebat, vni, quid factura esset, credidit, vt per fraudem virū falleret. Et sacrorum mysteriorum tempore, accedens illa, donum, sicuti mos erat (qui sacris instituti sunt, quid dicam intelligūt) accepit: atque id retinens, perinde atq; orationi vacatura, se inclinata summisit, mysteriumq; sacrosanctum occuluit: & quæ ei assistebat ancilla, pro eo panem communem domo allatum obtulit, quem illa ori admouens, in lapidis naturam induratum esse, dum dentibus atterere conatur, sensit. Itaque timore percita, ne quid grauius per Dei vindictam pateretur, propter miraculum, quod præter opinionem acciderat, nulla interposita mora, ad magnum illum accedit patrem, rem actam ei exponit, & lapidem ostendit, certò & apertè morsus indiciū exhibentem, qui iam materiam priorem ignoraret, nouúmq; & alienum colorem obtineret. Et venia delicti petita, deinceps in eadem cum marito opinione perduxauit. Lapis iste ad fidem miraculi eius faciēdam longo tempore inter ecclesiæ donaria asseruatus spectatorib⁹ miraculo fuit.

Miraculū memorabile quod fœmine Macedoniane in Eucharistia accidit.

Non sustinuit olim secta vna cū alia cōmunicare.

Eucharistia olim cō muncātibus in manus data.

Panis in lapidē versus. Sozo. ca. 5. lib. 8.

CAPVT VIII.

PORRÒ populus Constantinopolitanus nocturnis matutinisque hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiusmodi primùm causa. Ariani sub Theodosio sacris ædibus expulsi, extra vrbis mœnia ecclesias conuentúsque suos agebant. Prius autem nocturno tempore in publicis porticibus congregati,

Hymnodia nocturnæ Arianorū v vrbe Constantinopo.

Eorundem progressus, siue processiones matutinæ carmina canētiū.

atque in choros suos segregati, carmina quædam alternis antiphonorum modo sibi inuicem respõdentia, ad hæresis suæ placita accõmodata, concinnè canebant, & noctem multam in eiusmodi psalmodia consumebant. Sub auroram autẽ publicè eadem concinnentes, extra vrbem in ea vbi ecclesias habebant, loca procedebant. Faciebant id maximè solẽnioribus festorum dierum tẽporibus, & prima eadémq; vltima hebdomadis die, quã Dominicam vocamus: quib⁹ tẽporibus etiam Synaxes in ecclesiis fieri solent. Postea verò cãtus tales ad contentionem quoq; instituebant: Vbi nã sunt (dicentes) qui trinitatẽ eiusdem substãtiæ & eiusdem honoris colunt? Hæc & alia præterea eiusmodi verba carminibus aspergebant. Sedenim Ioannes, ne aliqui ex ecclesia sua eius generis cantibus demulsi, ab illis seducerentur, ad eundẽ modum cõtra illos psalmodiam suam instituit. Et breui ea celebrior, quàm aduersariorũ esset, facta est: vt quæ & multitudine, & honorifico progressu illos superaret. Nam eam cruces argẽteæ cereos incensos habentes præibãt, Eudoxia imperatoris cõiuge impensas ad eam rẽ præbẽte, quæ hoc Brisoni cubiculi sui præfecto iniunxit, vt hymnorũ cantus procuraret, & ad eum vsum quamplurimũ [a] lucernarũ pararet [b]. Qua re Ariani ad æmulationis ardorẽ perciti, ad vindictam se contulere, [c] & manus cũ nostris conserere sunt aggressi. Adhuc enim ex ea quã ante habuerant potẽtia & dominatione, animis flagrabant, & ad pugnam cõmittendam parati erant, nostrósque adeò despiciebãt. Itaque nocte quadã inter se congressi, non pauci vtrinq; ceciderunt: [d] & Brisonus, quem diximus, imperatricis cubiculariorũ eunuchorum princeps, in frõte lapide ictus est. Hac verò de causa cõmotus imperator, tales Arianorũ processiones siue cõuentus sustulit. Catholica autem ecclesia principio eiusmodi psalmodiæ hymnorúmque canendorum inde sumpto, ad hũc vsq; diem consuetudinem eam retinet, & sacris cantilenis operatur [e]. Morem autem Antiphonorum, hoc est, alternis per respõsionem carminum concinnendorum, ecclesia, antiquiùs iam inde ab Apostolis accepit [f]. Diuinum nanque Ignatium, qui tertius in ecclesia Antiochena à Petro

Soz. eo. c. 8. Ioannes inter catholicos eiusmodi quoq; psalmodias & progressiones instituit.

a Lucernarũ gestatio.

b Ariani hæreticis semper ad arma & vim prõpti fuere.

c Ariani Catholicos in processione eiusmodi vi adoriũtur.

d Brison Augustæ eunuchus vulneratur.

Interdictũ Arianis talib⁹ processionibus.

e Apud Catholicos supplicationes huiusmodi hodie quoq; seruantur. Socr. lib. 6. cap. 8.

f Carmina

apostolo hierarcha fuit,& cum Apostolis omnibus plurimo tempore vixit, quum per ecstasim animi consternatus esset,visionem nouam vidisse ferunt: sanctos scilicet angelos, alternis & sibi inuicem respondentibus carminibus sanctam Trinitatē hymnis & laudibus vehentes. Et ipse primus hanc cōcinendi formam Antiochenorum ecclesiæ dedit. Vnde quasi à fonte in alias ecclesiás Dei omnes eiusmodi consuetudo est propagata. Hæc quæ Antiphonis, & respondentibus sibi inuicem hymnis accepi, memoriæ posteritatis cōmendanda duxi.

Antiphonā primus in ecclesia instituit.

Ignatius Antiochenꝰ episcopus.

CAPVT IX.

POstquam magnus iste vir ecclesiis in Asia è quibusdam indignis perperàm administrari audiuit, quòd nonnulli quidem pecunia, quidā autem gratia episcopatus redemptos obtinerent: Ephesum est profectus,& tredecim episcopis dignitatem ademit,partim in Lycia & Phrygia, partim in Asia ipsa,atq; in illorum thronos alios substituit. Heraclidem etiam archidiaconū,ex eis qui sub diœceſis suæ administratione erant monachis, qui in Sceri Euagrij monachi discipulus fuerat, virum Cyprium, metropoli Ephesiorum præfecit. Mortuus enim tum ibi fortè fuit Antonius, qui ecclesiæ ei præfuerat. Ille verò Gerontium quoque Nicomedienſi exegit ecclesia, diaconus is magni illius Ambrosij, quem Mediolani antistitem fuisse suprà memorauimus, fuerat: qui nescio quomodo affectus,siue monstra portentose loqueretur,seu spectro quopiam tertius,dęmoniove afflatus esset, ad quosdā dixit, noctu se ibi ὄνοκοιτᾶσθαι, hoc est,dęmonem asininis cruribus adiuncturum, eisq; caput tonsurum, atque in pistrinum coniecturum esse. Ambrosius igitur illum verba minimè diacono & ministro Dei digna proloquutum coercens, linguam deexterò continere,& peccatum id pœnitentia repurgare iussit. Gerontius autem,qui artem medicā optimè nosset, & ad dicendum atque persuadendum non ineptus, facilè amicos sibi comparare posset, Ambrosium veluti ridens, Constantinopolim migrauit: atque ibi breui eis se,qui Imperatoris aula aliquid possent,cum dexteritate quadam insinuans,amicis facilimè vsus est: quo-

Episcopis plerisque in Asia Ioan. episcopatū abrogat.

Heraclidē monachum ēpm Ephesi ordinat.

Gerōtio epi scopatū Nicomediēsem adimit.

Ineptū, atque impiū Gerōtij verbum.

Ob quod ab Ambrosio episcopo coercitus est.

Idē aulicorum fauore Nicomediē sem episcopatū consequutus. Epi filius aulicus. Nectarius instigāte Ambrosio Gerōtiū ex episcopatu deturbare nō potest.

rum opera ecclesiæ Nicomedienſis procurationem eſt conſequutus. Manus autem ſacras ei impoſuit Helladius, Cæſareæ Cappadocū poſt Baſilium magnum, epiſcopatum ſortitus. Eámque is illi retulit gratiam quòd autoritate eius, filius ſuus ſplendidū id Imperiali aula conſequutus eſſet locum. Porrò vbi in diuus Ambroſius reſciuit, ad Nectariū Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopum ſcripſit, ne illum ita inſoleſcere per cōtumeliam pateretur, ſed epiſcopatum ei potius adimeret: ſiquidem illi, quem in eccleſiis cōſeruatum oporteret, ordinis cura eſſet. Et Nectarius, vt Ambroſio ſatisfaceret, multa tētauit. Cæterùm rem aggreſſus eſt, quam, vt ita dicam, perficere nō poſſet. Nam Nicomediēſes magnis animis partes eius tuebantur. Ioannes autem vix tandem id perficere potuit. Et Gerōtio epiſcopatu abrogato, in locū eius Panſophium ſubrogauit, qui olim imperatoris cōiugis pædagogus fuerat, vir perquam manſuetus, & valde religioſus, Nicomedienſibus autem ingratus atq; inuiſus. Nectarij ſanè tempore publicè & priuatim ſeditioſi Gerontij dotes cōmemorabant, affluentémq; eius doctrinā atque ſingularem erga omnes locupletes ſimul & pauperes dexteritatem atq; liberalitatem, necnō reliquas quæ ei inerant virtutes referebant. Atque etiam in ſupplicationibus perinde quaſi in terræ motibus, aliiſq; vel in patria ipſa ſua, vel aliis in locis, iræ diuinæ indiciis pſallebāt, precantéſque Deum orabant, vt ſub illo paſtore eis eſſe liceret. Poſtremò verò ſanè quàm inuiti, cum immēſo luctu & dolore illum quidem amiſerunt: & Panſophium, cōtra animi ſui ſententiam, cum metu & odio epiſcopū ſuſcepere. Itaque non ſolùm illi quibus ita adēptæ erant eccleſiæ, verumetiam quib⁹ aliqua cum illis intercedebat neceſſitudo, Ioannem criminabātur, perinde atque nouas in Eccleſiam res ipſe princeps induceret, & antiqua electionum conſecrationúmq; epiſcopalium iura abolere inſtitueret: & dolore immoderato trāſuerſim acti, etiam ea quę ratione optima conſultò egiſſet, opinionem multorum ſequentes calūniabantur. At Ioannes amorem erga ſe vulgi magis atque magis accendit: odiúmque potentiorum, & eorum qui clero non bene vellent, in ſe con-

Ivraτiap, hoc eſt, ordinē in eccleſiis cōſeruatū oportet. Pāſophius Gerōtio Nicomediæ ſurrogatus.

Gerontius Nicomediē ſibus miriſicè charus.

Epiſcoporū quib⁹ eccleſiæ adēptæ, neceſſarij, homines potētes & vitioſi Ioannis infenſi. Cauſa odij & Ioannes acriter vitiataxaret.

citauit, quoniam homines iniuriam aliis facere solitos arguēdo admonebat, delicatósq; & diuites, & alios qui parum sanctè viuebant, ad virtutem quoad fieri posset, adducere conabatur. Maximè verò hominū in clerum odiū & cōtumelias Serapion auxit, archidiaconus eius, genere Ægyptius, vir iracundus, & ad cōtumelias oppidò quàm procliuis. Huc accessere agitata cōsilia & consessus Ioannis cum sacra Olympiade, de qua postea dicemus. Quin ille etiam monachorū multorum inimicitias sibi cōciliauit. Quicūque enim intra monasteria philosopharētur, & res suas agerēt, eos magnopere charos habuit, & honorauit. Et ne illi à quopiam iniuria afficerentur, atq; etiam vt rebus necessariis abundarēt, plurimum curæ habuit. Circumforaneos autem, & qui per vrbis plateas cursitarent, notam philosophiæ suæ inurentes, verbis ita vt decebat, reprehendēs, acriúsque carpens, repudiabat. Nonnūquam etiam conuiciis eos corrigens incessebat, & cōuenienti obiurgatione perstringebat. Atq; illi ad eum modū reprehensi, grauiter id ferre, & verba cōtumelioſa in eum iacere, ferū, crudelem, iracundū, superbum, & furibundum appellare, necnon quietam eius vitam apud multos taxare, cauillari & carpere, aggredi. Et persuadere id eis quas diximus rebus potuere, reprehendentes insuper in eo quòd cibum cū nemine sumere videretur, quódq; neq; in conuiuio neq; in prandio alicuius esset: denique quòd post diuinorum mysteriorū perceptionem pastillum degustaret. Quibus illi scilicet rebus nixi, innumeras aduersus eum texuere calumnias. [a] Non minima verò & illa eis ab imperatoris vxore, per Seuerianū Gabalanorum in Syria episcopū, accidit odij occasio. Nam & hic, vnà cum [b] Antiocho Ptolemaidis Syriæ * episcopo, præclarus fuit: vterq; sanè ad summū, verbis ad populū in ecclesia faciendis, exercitatus. Antiochus quidē tanta in dicendo facilitate fuit, & tam rotundè simul & suauiter pronūciauit, vt à quibusdā ipse quoq; veluti aureum os habens, Chrysostomus diceretur. Seuerianus autem sententiarum frequētia & diuinitùs inspiratorum oraculorum testimonio melior habitus est, quòd scilicet

Aliæ quædam odij eius causæ.

Monachorū circulatorū in Ioannem odiū.

a Etiā Eudoxia Augusta odisse cœpit Ioannē, propter Seuerianū episcopū Gabalanorū.

** Phœniciæ Sozom.*

b Antioch. Ptolemaidis Phœnicia episcopus, ob dicendi vim Chrysostomus quoque dictus.

Seuerianus Ioannis amicus.

Ioannes in Asiam proficiscens, Seueriano ecclesiã suã cõmendat.

Zelotypia quadã ductus.

Socrates.

Serapion archidiaconus Seuerianũ præteruntis nõ assurgit.

Seueriani iubrscũ & insolens dictum.

Ob id dictum Seuerianus ab vrbe Constantinopolitana proscriptus.

Seuerianꝰ ab Eudoxia in vrbem reuocatus.

Theodosiꝰ iunior Ioãnis per baptismũ filiꝰ adoptiuus.

Syrorum magis densitatem in lingua ferret. Antiochus prior in vrbem venerat: atque ibi pecunia multa collecta, in ciuitatem suã est reuersus. Quem æmulatus Seuerianus, & ipse eô venit. Et quòd benevolo Ioanne vteretur, sæpe etiam is ei, vt cum populo in ecclesia ageret, permisit. Qua in re eum omnes maximè sunt secuti & Antiochum, admirati. Et Ioannis honoribus quum multum apud populũ potuit, tum in imperatoris noticiam peruenit, & eiusdem cõiugi perquam gratus fuit. Atque quũ Ioanni in Asiam proficisci visum esset, huic ipsi ecclesiam suam cõmendauit, vt curam eius gereret, & vicem suã populũ doctrina præsceret. Putauerat enim ille optimo se eo vsurum amico, qui per assentationem eum tam sedulò affectatus fuisset. At ille studio magis habuit vt multitudini gratificaretur, eámq; oratione duceret, & ad se modis omnib. pertraheret, suámq; prorsus redderet. Quod vbi Ioannes absens audiuit, Serapione instigante, * non tulit, sed quàmprimùm ex Asia Constantinopolim rediit. Eo reuerso accidit, vt Seuerianus alicubi præteriret, & ei Serapion, qui illum viderat, non assurgeret: veluti ex cõposito eis qui aderant ostẽdens, nihil se virum eũ curare. Atq; ille plurimũ indignatus, voce maiore exclamauit: Si Serapion Christianus diem suum obierit, Christus homo factus non est. Et hoc nomine à Serapione accusatus, à Ioanne vrbe est electus, vt qui contumeliosus in Deum fuerit. Et quũ testes in causa producerentur quidam sicuti Seuerianus dixerat, testificati sunt. Qui autem Serapioni fauebant, omnia alia celantes, hoc vnum Seuerianum dixisse asseuerarũt, quòd Christus homo factus non esset. Ioannes verò nõ id tantum, an hoc solum dixisset, sed alia etiam quæ ille se adiecisse contẽdebat, in crimine esse dixit. Nõ enim, inquit, etiãsi Serapion Christianus mortuus nõ fuerit, propterea Christus homo factus nõ est Imperatrix Eudoxia simulátq; dissidium, quod episcopis intercesit, & d Seueriani proscriptionem ex fautoribus eius cognouit, statim eum, quibusdam missis, Chalcedone reuocauit. Ioãnes autem, quamuis multi pro illo deprecarentur, colloquium tamen & cõsuetudinem eius detrecta-

Eudoxia Ioannem & Seuerianum in gratiam reducit.

uit: quoad imperatoris coniunx, in ea ecclesia quæ de Apostolorū nomine appellata est,[e] Theodosium etiamnum infantem, quem Ioannes * per baptismum sibi filium arrogauerat, ad genua eius admouens, multáq; deprecans & adiurans, vix tādem persuasis, vt se ad placabilitatem daret, & Seuerianum rursum in amicitiam reciperet. Atque hæc sic acta sunt.

[e] *Imperatrix filium ad genua episcopi admouet.*

* Ὑπ' ἐκείνου τῷ βαπτίσματι υἱοθέτει.

CAPVT X.

EOdem tempore in Ægypto, quæ paulo antè extiterat, rursum mota est quæstio: opúsne sit, Deum hominis forma & corporali specie esse opinari, an ab humano habitu prorsus esse alienum credere. Et nōnulli quidem simplicitate imperita, ea quæ in scriptura, ex consuetudine eius, dicūtur excipientes, ita vt dici audiebant, faciem & manus & alia corporis membra Deo attribuebāt. Alij autem abstrusionem quæ in literæ recessu latet sententiam eius considerantes, contrariū maximè sentiebant: atque aliter opinantes, impios esse, & blasphamare in Deum dicebant, inter quos præcipuè Theophilus Alexandrinus fuit. Atq; is persæpe in ecclesia etiam eos perstrinxit, qui de Deo tam crasse opinarentur, vt humana forma eum esse existimarent. Quam sententiam in epistolā quoque eam retulit, quā ex consuetudine de paschalibus feriis scribere solitus erat. Oportere scilicet Deū incorporeum & ab humana forma alienū mente concipere, docens. Hoc vbi cognouerunt qui in Ægyptiis Asceteriis viuebant monachi, illis relictis, quam celerrimè Alexādriam venerunt, tātam eam ob causam seditionem cōcitantes, vt Theophilum veluti impium & blasphemū hominē sublatum voluerint. Ille autem cōsilio eo deprehenso, arte quadā rem eam expediuit. Atque in seditiosorum conspectum veniens, assentatione eos fefellit: Sic, inquiens, vos vidi vt facie Dei. Hoc verbū illis, vt iram remitterent, persuasit. Proinde statim intulerunt: Siquidem quod ore profers, corde etiam sentis, Origenis libros te damnare oportet. Nam quia ex monachis nonnulli in eorū lectionem inciderunt, vt ita sentiant, persuasi sunt, nobísq; aduersantur. Sin id facere noles, pœnas nūc dabis, qui impiam & Deo repugnātem opinionem sequaris. Tum Theophi-

Anthropomorphitarū error in Ægypto.

Theophilus Alexādrinus errorem eū refellit.

Monachi Ægyptij eā ob causam tumultū in Theophilū excitant.

Theophilus techna quadam monachorū vim eludit.

Idē à Theophilo, vt Origenis libros dāne, petunt.

Approbat Asceterum petitionem Theophili.

lus: Sed & mea dudũ, inquit, hæc fuit sentẽtia: & quod, vobis placitum est, id facere paratus sum. Non minus namque, quàm vobis & mihi Origenis scripta, quíq; ea recipiunt, grauem molestiam afferunt. Atq; ille quidem tum monachorũ turbam deceptam à se remouit, & seditionem composuit. Fortasse autem quæstio quoque ista finem tum suũ habuisset, nisi eam Theophilus inimicitiarum suarũ gratia, veluti intermortuam, ad vitã, vt vita dicã, reuocasset, apertè Ammonio Dioscoro, Eusebio, & Euthymio aduersat[9], qui fratres germani erãt, & cognomentum Longorum, propter corporis proceritatem habebant. Hi præclari dudum, quẽadmodum diximus, in Sceti fuerant: tum autem in Ægypto monasteriis præsidebant, & vita & doctrina percelebres. Multa autem eorum fama Alexandriæ, & potissimum apud Theophilum erat, gratia & nomine supra alios AEgyptios monachos pollẽtes. Frequens cũ eis Theophilo consuetudo fuit. Conuiuio enim eos excipiebat, & summopere honorabat[d]. Dioscorũ quoque, magna vi adactum, Hermopolis episcopum constituit[e]. Duos autem, vt secum essent, hortatus est: & vix eis tandem persuasit, seu potius vt episcopus id eos facere coẽgit. Itaque eis in cleri ordinem cooptatis, ecclesiæ œconomiam seu dispensationem gerendam demandauit. Porrò illi vi coacti, ita vt decuit, dispensationis eius munere obeundo enituerunt: mœrore autẽ pleni erant, quòd pro eo atque non semel constituissent, philosophiæ suæ non incũberent. Postquam autem tempore procedẽte, in animis ipsi suis se lædi putarent, quòd Theophilum per auariciam quæstuosam vitam sequi, atque omnia magno studio in argentum * redigere, omnémq; adeò lapidem, quòd prouerbio dicitur, mouere, vt auri odore perfrueretur, viderent: conuictum eius declinantes, in solitudinem rursum, quam vrbanæ vitæ præferebãt, se contulerũt. Theophilus, quoad illi rem ipsam celantes, prætextum alium obtenderunt, eos vt manerent, & consuetudine sua vterentur, cohortatus est. Vbi verò se iudicio eorum condemnatum esse comperit, ira percitus, excandescere nõ desiit, & illis se mala omnia facturum esse minatus est. At illi minas eius nihil morãti,

Quatuor germani fratres cognomine Lõgi Theophilo perchari.

d Ex eis ab illo Dioscorus Hermopolis episcop[9] fact[9].

e Duo œconomi ecclesiæ Alexãdrinæ creati.

Inuiti illi administrationem œconomiæ ecclesiasticæ suscipiunt.

** ἐξαγυρίζεσθαι.*

Auaritia Theophili offenditur.

In solitudinem reuertuntur.

Indignissimè id fert Theophil[9].

in solos, vt dictum est, rursum locos se receperũt. Theophilus autẽ homo vehemẽtissimus, quòd impetu quodam ferretur, insidiosis consiliis adoriri eos constituit: & odisse etiam fratrem eorum Dioscorum cœpit, quem Hermopoli episcopũ præfecerat. Dolebat homini plurimum, monachorum præstantissimos quosque illis fauere, magnúmque præstare honorem: tum autem & illud in animo considerabat, nihil se illis detrimenti allaturum esse, nisi monachorum manum ad inimicitias contra eos suscipiendas cõmouerit. Re ita deliberata, eiuscemodi cõminiscitur dolum. Quod nanq; sæpe cum eo in familiari cõsuetudine de Deo colloquuti esset, certò sciebat eos opinari, Deum incorporeum, & à forma atq; specie humana prorsus alienum esse: Qui enim humana forma sit, eum etiam affectionibus & perpessionibus humanis necessariò obnoxium esse scientes: id quod à veteribus accuratissimè est disputatum atq; decretum, & Origenes potissimum pulcherrimè hoc tractauit. In qua sententia quũ Theophilus maximè esset, & vlciscitamen viros eos statuisset, veluti tempori inseruiens, vt quæ rectè opinaretur, euerteret, graue sibi esse non putauit. Itaque mònachorũ turbam aduersus eos concitat. Et multos ex eis ad se rapit, viros moribus simplices & idiotas, plures etiam illiteratos. Et literas ad monasteria in solitudine mittẽs, non parendum esse Dioscoro & fratrib. eius, quòd apertè Deum incorporeum esse opinarentur, docuit. Deus nanque, inquit, sicuti diuina scriptura testatur & oculos habet, & aures, manus, pedes, & alia, sicuti & homines, membra. Dioscorus autem, & eius sectatores, nouum quoddam & blasphemum dogma afferunt, Origenem sequuti: neque manus, neque pedes, neque aliud quidquam Deum habere asseuerantes. Hæc sic cauillans, monachos multos ad contentionẽ excitauit, & seditio ingens orta est: parúmq; decore à disputationibus inter se agitatis, postremò ad contumelias peruenere. Atque equidem quimentem exercitatam & sensuum robur densius obtinebant, Theophili cauillatione non mouebantur: & Dioscoro rectè sentienti, & in primis Origeni adhærebãt. Qui verò simpliciores erant, & flagrantem quidem, sed

Theophilus rectè de Deo sentiens, vt monachos Longos vlciscatur monachos Anthropomorphitas aduersus illos concitat.

Cordati monachi nihil mouentur.

Simpliciores aduersus Longos fratres grauiter commouentur.

Monachomachia in Ægypti solitudine.

non secundum scientiam, ardorem spirabant, cõflictantes inter se nugabantur, & fratres illos tanquam impiè sentientes proscindebant. Ita factum, vt ingens Ascetis inter se intercederet dissidium. Qui Theophili partium erant, Origenistas alios vocabant. Qui autẽ Deũ incorporeum, & à forma alienũ esse statuebant, eos qui à Theophilo concitati aliter opinabantur, Anthropomorphianos nominabant. Ita inter monachos nõ paruo conflictu exorto, implacabile bellum concitatũ est. Theophilus vbi consilium suũ sibi succedere vidit, magna multitudine, militibus etiam consequentib. montem Nitriæ, vbi plurima erant monasteria, occupat, & monachorũ cateruas aduersus Dioscorũ & fratres eius armis instruit: ignéq; iniecto monasterium eorum incendit, & prorsus vastat. Atq; illi in summum discrimen coniecti, vix tandem nudi ex puteis, quo se abdiderant, euadentes, capitis periculum effugerunt.

Longi fratres fuga sibi consulunt.

Hierosolyma adeunt.

Scythopolim cũ suis cõmigrant.

Theophilus hoſtes suos Constantinopolim præmittit.

Cõferũt se eò quoque duo Longi, & cum eis Isidorus.

Theophilus Isidoro, quẽ antea charum egregiè habuerat, inimicissimus.

a Inimicitiarũ causæ

Lis inter Theophilũ episcopũ & Petrũ archipresbyterum Alexandrinũ.

CAPVT XI.

HÆc in Ægypto agebantur, & Ioannem tum latebant, qui doctrinæ incumbens maximè enitebat, propter consentientem omniũ de eo famam vbiq; celebris & clarus. Dioscorus autẽ eũ suis Hierosolyma primùm concessit, deinde Scythopolim se contulit: quem locum idoneũ sibi atque suis esse ad incolendũ putauit, propter palmarũ frequentiam, quod earũ foliis ad opera sua monachi rectè vterentur. Sequebãtur autem eos solitudinis illius viri circiter octoginta. At Theophilus sibi metuens, statim Constantinopolim suos misit, qui quum illis per calumnias insidias struerent: tum etiam si quid illi ab imperatore peterent, impedimento eis essent. De quo vbi Ammonius & Dioscor' certiores sunt facti, cõfestim & ipsi Constãtinopolim nauigatũt. Fuit enim cum eis Isidorus, propter cuius inimicitias Dioscorum quoque, germanósq; eius, Theophilus magis odisse cœpit. Hic vir quidem adeò Theophilo charus antea fuerat, vt illũ etiã post Nectarij mortẽ magna contentione episcopũ Constãtinopolitanum factũ voluerit. Tum autẽ hostili maximè in eum erat animo [a], quũ alias ob causas, tum propter hãc potissimùm. Erat Alexandriæ primarius quidã presbyter Petrus, quem Theophilus

philus propter ſimultatem quãdam, quæ eis intercesſit, vlciſci volens, abrogare hominĩ dignitatem eccleſiaſticam cogitabat, illo ei obiecto crimine, & mulierẽ quandam Manichææ hæreſis, prius ad diuina myſteria percipienda admiſiſſet, quam illa hæreſi nũcium legitimè remiſiſſet. Oderat verò eum aliis etiã de cauſis. Archipreſbyter conſtitutionem eccleſię in ea muliere ſeruatam, eámque ipſius Theophili cohortatione ad myſteria admiſſam eſſe confirmauit. Epiſcopus indignari, & perinde atq; ſycophanta expetitus eſſet, furere. Petrus ad fidem rei faciendã, Iſidorũ teſtem laudare, & de epiſcopi ſententia mulier ad myſteria recepta eſſet. Iſidorus autem Romę tũ erat, inſtinctu Ioãnis à Theophilo ad epiſcopum Romanũ miſſus, vt diſsidiũ quod propter Flauiani iuramentũ emerſerat, tolleret, & epiſcopos inter ſe in gratiã reduceret. Diſſentiebant enim adhuc à Flauiano, qui Euſtathij & Meletij partes ſequuti fuerãt, ſicuti à nobis eſt dictum. Poſtquam autem Iſidorus rediit, verum Petrum dicere, ex voluntate videlicet epiſcopi de muliere acta eſſe omnia, teſtificatus eſt. Theophilus autem, veluti ei calũnia intẽtata eſſet, vehementius indignatus, vtrunq; ex eccleſia deturbauit. Hęc vna cauſa eſt, quã ob rem Iſidoro & Theophilo diſsidium interceſſerit. Cognoui verò & aliam, quam & ipſam vt exponerem, conuenire eſt viſum. Pauperum in eccleſia curam gerebat Iſidorus, quorum gratia quum hominum liberalitate multa eſſet collata pecunia, eam Theophilo rapere, & in eccleſiarum ſtructuram impendere volenti, Iſidorus dare renuit. Rectius enim eſſe aſſeruit, pecunia tali ægrorũ corpora, quæ veriora eſſent Dei tẽpla, quãdoquidem præcipuè in eũ vſum cõportata eſſet, cura conuenienti reſtituere, quàm parietes inanimaros magnificè excitare atque cõſtruere. Siue verò hæc, ſeu alia inimicitiarum Theophi erga Iſidorũ cauſa fuerit, tum quidem ille Alexandria pulſus, ad monachos tanquam amicos in Scetim ſe recepit, & malè in Theophilũ & ipſe animatus fuit. Eiuſcemodi offenſam Ammonius abolere volens, aſcitis ſibi aliis quibuſdam monachis, ad Theophilum venit, & vt Iſidoro communio redderetur, ab eo petiit. Id ille ſe facturum recepit.

Petrus Iſidorũ teſtẽ laudat.

Iſidorus pro Petro teſtimoniũ perhibet.

Theophilus Petrum & Iſidorũ eccleſia exegit.

Idem Prochotrophus & pauperũ curator, pecuniã eccleſiæ egentib. deſtinatam, epiſcopo petenti dare non vult in templorum ſtructurã.

b Vera Dei templa.

Ammonius Longis deprecatur pro Iſidoro apud Theophilum.

Theophilus illũ promiſſis lactat.

Vt verò satis multum temporis præteriit, & illi nihil egerunt, Theophilúsque apertè præ se tulit, tempore extrahendo, verbis eos ludere velle: vehementiore ardore eum aggressi, vt promissum ad finem suum perduceret, supplicando postularunt [c]. Et ille quendam ex monachis comprehensum custodię inclusit, vt aliis exterritis, molestia ea qua illũ frequẽter impetebant, liberaretur. Tantum autem abest vt cõsilio eo quicquam effecerit, vt Ammonius vnà cum reliquis quos coëgerat monachis, sua spõte carcerem sit ingressus. Quum enim eam de se custodibus præbuissent opinionem, veluti illam ob causam eò venissent, vt vinctis res necessarias præberent, liberum habuere in carcerem ingressum, atque inde egredi noluerunt. Quod vbi Theophilus intellexit, ad se eos venire iussit. Illi autem primùm ei significarunt, vt ipse ibi præstò esset, & exeundi eis potestatem concederet. Oportere enim propalàm eis exitũ permitti, qui tam apertè contumelia ab eo affecti essent. Vix autem deinde ei cedentes, ad eũ sunt progressi. Ille deprecatione interueniente, pollicitus se eis postea molestum non fore, sed re ipsa promissum expleturum esse, eos absoluit. Intra seipsum autem se excrucians indignabatur, & mali quidquã viris eis facere moliebatur, quos antea non secus atque suam ipsius animam dilexisset. Quũ autem animi dubius esset, quomodo tãdem ægrè illis faceret, qui præterquã corpora nihil possiderent, & res omnes monasticæ philosophiæ suæ postponerent, quietem eorũ interturbare aggressus est, & quęstionem eã de Origenis opinione quæ dicta est, eis criminis loco obiecit. Has fuisse causas cognoui, cur Isidorus, quem diximus, cum Dioscoro & fratribus eius Constãtinopolim venerit: nimirũ vt publicè sub imperatore ipso & Ioanne iudicibus, iniuriæ atque insidiæ, quibus expetiti fuerant, cognoscerentur. Existimabant enim Ioannem pro consueta sibi libertate, qua legitimè vtebatur, à iure & æquitate non aberraturum esse. Ille viros benignè acceptos, in honore habuit, & ad cõmunes in ecclesia preces adhibuit: ad diuinorum autem mysteriorum communionem non admisit. Neq; enim fas erat, ante causam cognitam ea cum illis communi-

c Idem monachũ quẽdam in carcerẽ cõiicit.

Eũ monachum Ammonius & alij in custodiam sequuntur.

Absoluit & amittit à se monachos Theophil⁹. Quietẽ eorũ moxmonachomachia instituta perturbat.

Dioscorũ et Isidorũ Cõstãtinopoli Ioãnes benignè susciꝑit.

Preces cum eis communicat.

Eucharistiam non item.

eare. Ad Theophilum verò pro eis literas dedit, vt vel illis cõmunionem redderet, qui rectè de Deo sentirent: vel idoneum aliquem Constantinopolim mitteret, qui cum illis ambigeret, siquidem ei visum esset, cum eis iudicio contendere. Et quũ diutius in vrbe monachi morarentur, & imperatrix Eudoxia in publicum progressa esset, Ammonius cũ fratribus suis ad eam in via accessit, & Theophilum propter iniurias eis insidiosè illatas accusauit. Illa autẽ vbi iniquè cum eis actum esse sensit, honorem viris exhibens, constituit: atque ex imperiali curru prospiciens, capite eis annuit: & † Benedictionem, inquit, nobis impertite, & Deum pro imperatore, * & me, liberisque nostris orate. Ego verò quàm celerrimè curabo, vt Theophilus hic præstò sit. Hæc postquam illa dixit, vlterius processit.

Longi fratres Theophilũ apud Eudoxiam accusant.

Benedictionẽ Eudoxia à Longis petit.

† ἰυλογῆτε.

* *Et pro imperio Romano. Sozom.*

CAPVT XII.

FAma verò falsa Alexãdriam peruenit, Ioãnem cum illis mysteria cõmunicasse, opémque illis ferre constituisse. Porrò Theophilus varia in anima agitabat cõsilia, vt nõ solùm Dioscorum & germanos eius vlciscereturverũetiam Ioãnem, si fieri posset, episcopatu deiiceret. Atque hæc secum ipse tacitus voluens, & insidiosè moliens, ad vrbiũ pletarumq; episcopos scripsit, consilium quidem quod parturiebat occultãs: Origenis autem libris insultans, quibus Athanasius ille multorũ certaminum victor ante eum ad fidem suam comprobandam, in lucubrationibus suis aduersus Arianos æditis sæpenumero èst vsus. Postquam autẽ ei in mentẽ venit, multum cœpto suo profuturũ esse, si Epihaniũ * Salaminis in Cypro episcopum ad conatus eius societatem sibi asciscereț, ætatis suæ perquam celebrem, vitáque præclarum & virtutis reuerentia spectatum virum, statim ad eum misit, sibíque amicum fecit, quum quidem

Theophilus Ioãni etiã struit insidias.

Athanasius multũ Origenis scriptis adiuit.

Cõstãtiæ. Socrat. Sic enim quoque ea vrbs est dicta.

Theophilus Epiphaniũ Salaminiũ episcopũ ad partes suas pertrahit.

* *Mirum profecto est, quòd Nicephorus, Sozomenũ sequutus, antropomorphitam Epiphanium esse scripserit. Cùm eum diuersæ sententiæ assertorem fuisse constet, in Panario opere contra Audianos hæreticos disputantem. Qui opinati falsò sunt, quòd Deus ad imaginem & similitudinem suam hominem creauerit, propterea Deum hominis formam obtinere.*

Epiphani⁹ Antropomorphita.

dudum ab illo dissensisset, vtpote qui Deum * humana forma esse opinaretur, tum autem, veluti per pœnitentiam ipse Theophilus rectam cõplexus esset sententiam, suffragator ei est factus. Ea scilicet mente Theophilus fuit, vt qui humanam formã Deo tribuẽtes rideret, propter quorũdam inimicitias auersari se ea quæ rectè opinaretur, significationé per fucũ de se præberet. Tũ igitur, quẽadmodũ dictum est, vbi Epiphanium amicũ sibi reddidit, cõsentire ei se ĩ opinione de Deo assimulauit, eundémq; ad librorũ Origenis calumnioſam ſuggillationem, perinde atq; prauorum dogmatũ caufæ essent, incitauit. Epiphanius autem, qui dudũ Origenis scripta exosa habebat, ꝙ simplex esset, & in summa religione viueret, facillimè pedib. in Theophili sentẽtiam iuit. Et ilico episcopis in Cypro cõgregatis, Origenis librorum lectionem edicto inhibuit. Et synodi eius decretũ quum ad alios multos, tũ ad Constantinopolitanũ antistitem misit: quem etiã hortatus est, vt synodo coacta, idem de Origenis scriptis statueret, ac deinceps sibi ipsi eorũ lectione interdiceret. Theophilus, vbi Epiphaniũ multos habentem laudatores, qui propter vitæ eius præstãtiam, quod ipse sentiret, opinione sua cõprobabant, ad partes suas pertraxit, cõuocatis & ipse qui sub eo erant episcopis, decretũ in eandẽ sentẽtiam fecit, & prolixam Origeni intendit calumniã, qui etiam ante ducẽtos annos è vita excesserat: nõ ille quidẽ hoc præcipuè propositum sibi consiliũ habens, sed illud maximè agẽs, vt Dioscorum vlciscereturr. At admirandus Ioannes res eiuscemodi indigniores esse putauit, quàm vt eorũ cura & studio occuparetur, Epiphaniíq; & Theophili literas nihil prorsus est moratus. Verùm cõsuetis sibi doctrinæ laboribus incũbens, in ea maximè florebat: insidiarũ quæ ei sinistrè tendebãtur, nullam habẽs rationẽ. Vbi autẽ manifestò constitit, Theophilũ id studio omni conari, vt Ioannem throno deiiceret: tum verò qui hostili in eũ erãt animo, ex clero quidẽ multi, non pauci verò etiã ex magistratib. & eis qui potẽtia & autoritate valerent, commodum se tẽpus inuenisse rati, quo vindictæ suæ in Ioannem cupiditatem ostenderent, obtrectationes vndecunque calumniis & sycophãtiis emendicatis texuerũt,

Epiphanius instigante Theophilo, in prouinciali synodo libros Origenis damnat.

Idem persuadere Ioanni, vt itidem faciat, contendit.

Theophilus quoq; cum episcopis suis eosdem libros damnat, vt Dioscoro ægrè faciat.

Ioãnes doctrinæ episcopali incumbit.

Obtrectatorũ Ioãnis opera synodus frequẽs episcoporũ Cõstãtinopoli cogitur.

atque vt ingens synodus in vrbe Constantinopolitana celebraretur instituerunt: episcopis quibusdam ea de causa scribentes, plures autem sine scripto euocãtes. Et Theophilus ea re cognita, studium etiam suũ magis intendit: & AEgyptiis episcopis, vt Cõstantinopolim traiicerent, autor fuit: Epiphanio autem, & aliis in Oriẽte episcopis scripsit, se celeriter Constantinopolim cõferrent. Ipse porrò pedestri itinere eò profectus est.

CAPVT XIII.

Epiphanus Constantinopolim venit.

PAr ua intercessit mora, & Epiphanius primus naui aduectus, ad Septimum venit, decretũ contra Origenem scriptum secum ferens: in quo non Origenem ipsum excommunicauit, sed libros tantum eius damnauit. Et postquam in eius loci ecclesia precationem peregit, & diaconum cõsecrauit, Constantinopolim est ingressus: quem Ioannes aduenientem, clero omni honorificè ei obuiam misso, excepit. Ille autẽ apertè præ se, Theophili suasionibus se duci, tulit. Nam admonitus vt in ædibus ecclesiasticis maneret, conditionem eam repudiauit: & in eundem cum Ioanne locum conuenire, Theophilo nimirum gratificatus, renuit. Episcopis etiã aduenis seorsum ad se euocatis, abolitionem Origenis scriptorum exhibuit: nõ ille quidem, quod contra ea diceret, habens, sed de Theophili sentẽtia reiicere ea tentans. Et reperti quidã sunt, qui sua erga Epiphaniũ obseruantia decretũ id chirographis suis confirmarũt: plurimi verò id facere detrectarunt. [a] Porrò Theotimus Scytharum episcopus, Epiphanium etiam verbis propè perstringens: Ego, inquit, ô Epiphani, nefas esse puto, contumelia eos qui dudum sunt mortui, afficere: neque ita temerè vetustiorum scripta abiicienda censeo. Extra blasphemiam enim non est iudicium illorum proculcare, & quæ ritè atque ordine ab eis statuta, & tempore ipso comprobata sunt, abrogare, minimè mihi videtur prudentium virorum esse. Cum hisce verbis librum quendam Origenis in medium produxit, atq; vbi quàm necessaria & vtilia ecclesiæ in eo essent indicauit: Absurdè, dixit, faciunt, qui hæc calumniari student. Non enim hæc tantum, sed ea etiam de quibus in libris tractatur, periculosè contumelia afficere videntur. Ioãnes

Epiphanus cõsuetudinẽ Ioannis demutat.

Episcopi quidam decreto Epiphanij de abolẽdis Origenis scriptis assentiuntur.

a Theotimus Scytie' episcopus scripta Origenis defendit.

Verbum Theotimi præclarum.

Epiphanio à Ioãne ad hospitij ius cõplectẽdũ, & communionem precũ inuitatus, oblationem eius respuit.

Epiphanium, quòd extra ditionis suæ fines consecrandi prouinciam sibi vsurpasset, non reprehendit: sed potius virum reueritus, vt secũ in ecclesia cõuentus ageret: atq; etiã si placitũ ei esset, hospitio domus suæ vteretur, hortatus est. Ille autem vtrũq; renuit, nisi prius & ipse Origenis libros damnasset, & Dioscorum cum fratrib. suis vrbe eiecisset. Postquam verò Ioannes nihil temerè & cupidè extra publicum conuentum agẽdum esse dixit, & causam talem differendam censuit, obtrectatores illius aliud Epiphanio suggessere consilium. Suadebant enim, quum synaxis maxima celebranda esset, in diuorum Apostolorũ templo, vt in id progrederetur, & publicitùs Origenis libros damnaret: Dioscorum etiam & sectatores eius, vt qui cum illo eadem docerent, proscriberet: Ioannis denique, qui illis coniunctus esset, opinionem & gloriam taxaret atque criminaretur.

Epiph. cõtra Ioannẽ inuidi excitant.

Hoc ita illi agebant, quòd eum sic existimarent cum populo conflictaturum esse. Atque Epiphanius eius rei gratia progressus, non longè ab ecclesia abfuit, quũ Serapion ei ab Ioanne missus occurrit. Audierat is nãque, quæ illi maleuoli suasissent. Proinde illum cõsilia capere attestatus est, quę vt illegitima, ei nequaquam profutura essent. Primum nãque, inquit, in ecclesiis meis consecrandi potestatem tuapte autoritate, ministerio tibi eo non commisso, sumpsisti. Deinde ad communionem inuitatus, eam detrectasti. Nunc porrò etiam, sicuti audio, rem indignam incipere cogitas. Cauendũ verò tibi est, ne seditione ea de causa excitata, ipse causa dicẽda periculũ subeas, veluti turbæ & cõfusionis tantæ autor. Epiphanius hisce verbis cautior factus, à cœpto destitit. Accidit interea, vt Imperatoris fili⁹ graui corriperetur morbo. Et Augusta de puero ne quid humanitùs ei accideret, cum timore solicita, Epiphanium accitum, vt pro salute eius oraret, petiit. Et ille, puerum conualiturum esse pollicitus est, si Dioscorus cum suis vrbe exigeretur. Eudoxia autem: Filius quidem, inquit, meus, si Deus volet, viuet. Sin eũ qui dedit, auferre constituit, eius voluntas fiat. Tu verò si mortuos exuscitare posses, archidiaconus tuus defunctus nõ esset. Nuper enim admodum Crispion vitam finierat, qui frater fuerat,

Ioãnes per Serapionẽ Epipha. ne in Apostolorũ templo, sicuti cõstituerat, conuentũ agat, deterret.

Epiphanio Augustæ pollicetur, ægrũ ei⁹ filiolũ cõualiturũ esse, si illa Lõgos fratres vrbe exigat.

Augusta dictum hoc eius videt.

Physconis & Salaminæ, præclarorum virtute monachorum: horũ autem in historia Valétis meminimus. Crispionem sanè quum familiarem habuisset, in locum etiã archidiaconi Epiphanius euexerat. Ammonius & Dioscorus, hoc sic Eudoxia iubente, ad Epiphanium venere. Et quum illos Epiphanius, quinam essent interrogaret: Ammonius subinferens: [b] Longi, inquit, Domine. Cæterùm an vnquam in scripta aut sectatores nostros incideris, scire percupio, Atque illo negante, rursum Ammonius interrogans: [c] Quid ita igitur, ait, hæreticos eos censes, quorum sententiam non exploraris aut redargueris? Quod id ita audiuisset, Epiphanius respõdit: At nos, ille intulit, contrà fecimus. Nam & cum discipulis tuis fuimus, & scripta tua legimus, & ex eis illud maximè, quod ἀγκυρωτὸς, hoc est, anchorarij inscriptionem habet. Quum autem multi conuiciatrices acuerent linguas, vt id proscinderet, & tanquam hæreticum calumniari aggrederentur, nos optima ratione patrem defendimus, atq; illius scripta veluti rectissimè cõposita propugnauimus. * Proinde minimè cõueniebat, vt nos ita indicta causa, veri quadam similitudine adductus reiiceres, quos ipse non condemnasti: aut talem referres gratiam eis, qui tecum sunt in rebus bonis & honestis coniuncti. Epiphanius hisce verbis ad pœnitentiam coniectus, modestius homines & accepit & dimisit. Quum autem non diu quasi sententia sua seipsum damnans, Morandum sibi Constantinopoli duceret, aut Deus etiam, vt ego puto, mortem ei suam oraculo indicaret, in Cyprum nauigauit, atque inter nauigãdum mortuus est. Et quum episcopi eum ad mare deducerent, & ipse nauim cõscendere deberet, dixisse ad eos fertur: Vrbem hanc & imperatoriam aulam, vitæque huius † actionem & fabulam vobis relinquo: ego verò ab eo, in ciuitatem aliam transire properans. Illud quoq; sempiterna memoria dignũ verbum protulisse eum dicunt, quod hodie quoque in auribus multorum personat. Quemadmodum enim Ioánes Epiphanio mortem in mari prædixerat, sic ipse illi episcopatus abrogationem prænunciauit. Nam quum inter se dissiderent, Epiphanius Ioanni dixit: Ego te episcopum moriturum

b Longi Epiphanium cõueniunt. Ridiculè et perperã dãnantur, quæ non cognoscuntur.

c Colloquiũ pulchrum Ammonij Longi & Epiphanij.

* Οὐκουν ἐκεῖνο ἐξ ἀπόρου ἰφήμην κατασκέψαι ὧν οὐκ αὐτὸς πεποίηκε κατ' ἔνωσιν, οὔτε τοιούτων ἀμοιβὴν τοῖς εὐλόγως ἀποδοῦναι.

Epiphanius humanior, benignior fit longius.

Idẽ Cõstãtinopoli discedit.

Dictũ eius celebre.

Epiphanij mors.

† ὑποκρίσιν.

Ioannes Epiphanij mortē, Epiphanius Ioānis exitiū prædixit.

esse non puto. Ad quem Ioannes contrà: Ego verò, inquit, scio te in Cyprum peruenturum non esse. Et habuit vtrunque hoc dictum euentum suum. Neque enim Epiphanius in sedem suam rediit, & Ioannes paulo pòst throno suo eiectus est. Sicuti hoc historia procedens docebit.

CAPVT XIIII.

Concionib. suis Ioānes effecit, vt Eudoxia ademptā Callitropæ viduæ vineam restitueret. Ioannis Homilia in mulieres malas in qua obliquè Eudoxiam perstrinxit. Theophilū Constantinopolim euocat. Multi episcopi contra Ioannē Cōstantinopoli conueniunt. Eudoxia apud Arcadium Ioannem criminatur.

POstquam Epiphanius discessit, Ioannes à quibusdā certior fit, Epiphanium ab Imperatoris cōiuge aduersus eum excitatum esse, quum varias alias ob iniurias quas subditis illa intulerat, tum maximè propter vineam illam viduæ Callitropæ. Quam tem Ioannes cū reprehēsione carpere prius nō desiit: quàm illa mulierculæ possessionem suam redderet. Et vt ille in eiusmodi delictis corigendis ardentior atque in concionibus acrior erat, orationem in ecclesia pro concione habuit, qua communiter in mulieres malas inuectus est. Multitudini autem visum est, orationem eam quasi sub inuo lucro contra Augustam maximè ab eo compositam esse: quæ etiam ab aduersariis eius excepta, ad eam est delata. Et illa maritum statim adiit, & apud eum contumeliam suam deplorauit, iniuriam eam mariti communē esse dictitans. Confestim etiam vt Theophilus aduenirot, curauit, atq; vt quamprimum synodus aduersus Ioannem cogeretur, egit. Adiuuabat autem eam Seuerianus quoque Gabalanorum episcopus, dolorem adhuc suum tectum in animo fouens, quippe qui nondum malevolentiā in Ioannā suam deposuisset, Cæterùm siue Ioānes casu quopiā huiusmodi in ecclesia habuit orationē, seu subobscurè in Imperatricē est inuectus, propter eā quæ sibi cū Epiphanio intercessit contentionē, quod affirmare certò non possum: Theophil' quidem profectò non multo pòst affuit, & multi præterea episcopi, partim imperatoris iussu, partim Theophili instinctu, Cōstātinopolim aduenere. Potissimū verò magno illi studio cōcurrerūt, quibus in Asia à Ioāne legitimè episcopatus adempti fuerant, quique ei alias etiam ob causas hostiliter aduersabatur. Iam naues quoque quas Theophilus expectarat, ex Ægypto appulerant. Atque vbi Chalcedone Bithynorum congregati omnes con-

uenere, quomodo rem aduersus Ioānem aggredi deberent, consultarunt. Erat tum Chalcedone episcopus Cyrinus, Theophili popularis, Ægyptius videlicet. Hic multum illi gratificari studuit, Ioanni quàm maximè inimicus. Itaque, progressus, Ioannem conuiciis plurimùm proscidit, impium illum, insolentem, & inflexibilem nominans: quibus dictis episcopi sunt delectati. Verum illum parua intercedente mora, ob iniurias eiusmodi diuina vindicta persequuta est. Matuthas enim mesopotamiæ episcopus, imprudens alterum pedum eius calcauit: vnde ille malè habere cœpit, & propterea cum reliquis episcopis Constantinopolim proficisci nequaquam potuit, quamuis ad struendas Ioanni insidias necessarius esse videretur. Deinde autem quum deteriores multo res eius fierent, crus ei à medicis etiam est resectum. Putredo enim inde exorta, ita reliquum corpus inuasit, vt contagione alterum quoque itidem pedem occuparit. Quin nō multo etiam pōst, ea ipsa plaga vitam finiit: gratiam eam contumeliis, quibus vitum sanctum affecerat, acceptam ferens.* Cuius Thronum Arsacius recepit.

Initur consilium Chalcedone contra Ioannē. Cyrinus, siue Quirin⁹. Chalcedonē sis episcopus in Ioannem inuehitur. Sentit is ſtatim vltiā diuinam.

** Hæc vera de Arſacio apud Socratē & Soz. nō reperiuntur. Quirini epi scopi ſucceſſor Arſaci⁹.*

CAPVT XV.

VBi verò Theophilus Constantinopolim peruenit, nemo illi pro recepta consuetudine, ex Constantinopolitano clero obuiam processit: quòd omnibus constaret, inimicum eum episcopi esse. Nautæ verò Alexandrini, & maximè qui frumentum eò aduexerant, congregati, cum faustis acclamationibus cupidè eum susceperunt. Et quòd ecclesiasticum hospitium auersatus fuerat, in Imperiales quasdam ædes, quæ instructæ ei fuerant, diuertit. Placidianæ hæ nominantur. Tū verò nulla librorum Origenis mentio erat, sed ad aliā absurda crimina animos conuerterunt. Atque vbi multi accusatores conuenere, Theophilus ex voluntate sua rebus dispositis: Constantinopoli in suburbanum nauale Chalcedonis transiit, cui nomen est Δρῦς, hoc est, Quercus: quod etiam ad hunc vsque diem Rufini consularis apellationem obtinet, splendidam regiam ecclesiamq; maximam & celeberrimam habens, quā ille in Petri & Pauli Apostolorum honorem construxit,

Aduenien te Theophilo è clero, nemo Conſtantinopol. obuiam eſt progreſſus. Fecerunt hoc Alexandrini nautæ Theophilus in ædes imperiales diuertit. Idem ad Querciū ſub urbanum.

Chalcedonis nauale episcoporum conuentum agit.

locúmque ἀποστολεῖον, hoc est, Apostolatum, siue Apostolorum ædem nominauit. in propinquo quoque plurima monachorum, qui in ecclesia cleri munia obirent, domicilia ædificauit. ibi episcoporum cõuentu coacto, Theophilus librorum quidem Origenis non meminit: monachos autem, qui ex Sceti venerant, primùm ad pœnitentiam inuitauit. † præteritarum iniuriarum se obliturum, neque eos postea offensurum esse pollicitus. Et quum Theophili partium studiosi, & ipsa synodus, pro ipsis * per simulationem & fucum supplicum more deprecarentur: monachi ea re seducti, & quod in multorum episcoporum præsentia, etiamsi ipsi iniuria affecti esset, faciendum hoc sibi esse putarent, solitum illud verbum: * Ignosce, dixerunt. Theophilus porrò non grauatè eis indulsit, eosdémque ad communionem admisit, atque ita inquisitio de eis finem suum habuit. Quodquidem iudicio meo factum non fuisset, si Dioscorus & Ammonius adhuc vixissent. Dioscorus nanque Cõstantinopoli prius mortuus, in templo Mocij martyris sepultus est. Ammonius autem breui pòst, quũ synodus adornaretur, valetudine affecta in Quercum quidem venit: sed illic morbo propter traiectionem inualescente, paulo pòst & ipse diem suum obiit, atque ibi à monachis suis honorificè est tumulatus. De morte eius certior factus Theophilus, illachrymasse, atque illud propalàm exclamasse fertur: [a] Nullum iam esse, qualis Ammonius fuerit monachum reliquũ: etiamsi ille ipsi turbarum causa fuerit. Cæterùm mors quoque ea ex sententia eius cecidit. [b] Theophilus & synodus ipsa Constantinopolitanæ vrbis clerum omnem euocauit, dignitatis abrogationem, si quis aduentum differret, comminata. Illi verò Ioannem quoque, vt causam diceret, ibi adesse, & cum eo Serapionẽ quoque & [c] Tigrium eunuchum presbyterum, & Paulum quendam lectorem venire iusserunt. Hi nanque vna cum illo res agebantur. Sedenim Ioannes quum alios quosdam familiares ex clero suos, tum Demetrium Pessinuntium eò misit, & concilio verba hæc renunciari præcepit. Non ego iudicium fugio, paratúsque adeò ad dicẽdam causam sum, si modò qui accusatores mei sint,

Theophilus & monachi à Sceti inter se concilian tur.

† μὸ μνησικακῆσ.

* ἰρ πρεσζοποσε.

* συγχώρησον.

Ammonij mors.

Dioscori mors.

a Ab inimico Ammonio is præclaram fert laudem.

b Clerus Cõstãtinopolitanus ad synodum citatur.

c Eunuchus presbyter: sed Soz. eunuchum nõ habet. Socrates habet.

cognouero, [d] & quæ illi mihi crimina obiiciant prius diſpexero. In maiore autem frequentioréque ſynodo reſpondere conſtitui: neque enim tam ſum ſtupidus, vt reum talem ſubire, & tam manifeſtorum inimicorum iudicium ferre velim. Grauiter hoc epiſcopi, perinde atque ille ſynodo tantæ minus parère conſtituiſſet, accepere. Et qui ab eo legati fuerant, reuerſi ad eum non ſunt. Demetrius autem, & qui inanem gloriã poſt Ioannis conſuetudinem habuere ad virum ſanctum rediere. Eo ipſo die notarius & curſor expeditus ab Imperatore miſſi, Ioannem quidem vt in ſynodum veniret acriore mandato iuſſerunt: epiſcopis autem, vt ſibi ſententia differenda negocium non faceſſerent, ſignificarunt. Vt autem ille quater citatus non comparuit, iudices illos vt ſibi inimicos exceptione ſummouens, & ad vniuerſalem ſynodum prouocans, illi contumacia viri condemnata, epiſcopatum ei abrogarunt: nihil in eo reprehendentes aliud, quàm quòd quater euocatus, iudicio ſe non ſtetiſſet.

d Ioãnes iudices ſibi inimicos reiicit, ad concilii iuſtum prouocat, per internuncios.

e Imperator Ioannem ad ſynodum vt redeat iubet.

Idẽ iudicium maturari præcipit Ioannis à ſynodo tanq̃ contumacis epiſcopatus abrogatur.

CAPVT XVI.

PLebs Conſtantinopolitana vbi circiter crepuſculũ factum hoc reſciuit, ad tumultum maximum excitata, atque eccleſiam ingreſſa, cùm quàmplurima alia verba vociferata eſt: tum Imperatorem conuiciis proſcidit, & cauſam eam iuſtiori ſynodo committendam eſſe cenſuit. Eis denique qui ab Imperatore vt illum throno ſuo detraherent, miſſi fuerant, fortiter reſtitit: atque ibi pernoctans, in exilium Ioannem abduci non permiſit. Porrò Ioannes, ne quid alterius criminis ei impigeretur, quòd vel contra imperialem iuſſionem veniret, vel populum ad ſeditionem commoueret, timens tribus à condemnatione diebus elapſis, poſtquã multitudo circa meridiem diſperſa, alius aliò in domiciliũ ſuum ſe cõtulit, illos fallens, ſe eorũ poteſtati qui eum abducerẽt, permiſit: & porta Orientali egreſſus, primùm ad id quod ad Pontos ſitum eſt πρὸς, hoc eſt, ſacrũ (ita enim ſtatio nauium illa vocatur) venit, deinde per Bithyniam ductus eſt. Multitudo hoc moleſtè ferre, graiter tumultuari, Imperatorem perſtringere, nec minus Seuerianum & Theophilum cõuiciis proſcindere. Am-

Populꝰ Byzantius Ioannem in exilium abduci non patitur.

Ioannes propter παῤῥησίαν χάριν tertio à condemnatione die in exilium it.

Tumultus plebis commota.

Seuerianus cõdemnationem Ioãnis pro cõcione laudauit.

bo enim insidiarum illi structarum autores erãt: præcipuè quod Seuerianus in ecclesia tum docẽs, & condemnationem Ioãnis tanquam iustam laudabat: etiamsi nihil aliud criminis esset, quam ob rem ita celeriter Ioannes exautoratus esset, sufficere tamen vnũ hoc, dicens, quod superbus & insolens esset. quod alia quidẽ delicta Deus hominibus remitteret, arrogãtibus autem manifestè resisteret: quẽadmodum sacra testaretur scriptura. His ab eo verbis dictis, populus magis etiam factũ propter eius indignitatem reprehendit, irámq; renouauit. Et tumultu ingenti cõmoto, homines neq; in foro, neq; in templis taciti esse potuerunt, sed questibus atque lamẽtis cum precibus mistis ad imperialem domũ progressi, pastoris reuocationẽ flagitarunt, eúmq; videre magnopere desiderarunt, ex cuius ore quotidie aureũ (vt ita dicam) lac hausissent. Et quod sæpe fieri solet, non pauci qui hostili erga eum erãt animo, sententia mutata, sycophantiis virũ cum expeti affirmarunt, cuius paulo antè abrogationem quàm maximè concupiuerant. Proinde plures cõtra Imperatorem & synodũ atque ipsos episcopos, in primis verò aduersus Theophilũ vociferati sunt. Latere enim eis cũ siniſtris machinationibus suis, propter multa manifesta indicia, non potuit. Itaq; Augusta ipsa, populi precibus exorata, & terræmotu qui noctu factus fuerat adducta, viro suo persuadet, vt sancti viri restitutioni annuat: & Brisonne fidissimo cubiculario suo misso, [a] ex Proneto Bithyniæ emporio, ex aduerso Nicomediæ sito, Ioannem reduxit, immunem se & alienã ab insidiis contra illum structus esse testificata: atq; insuper eum de cætero se vt sacerdotem Dei, liberorúmq; suorũ in rebus †diuinis doctorem, qui per * diuinũ lauacrum sacri partus cum ea societatem atque cõmunionem inierit, reuerituram esse pollicita. Ioannes reuersus, sub vrbe, ad † tansitum, in regione quę [b] Mariana dicitur, moratus est, neque ante frequentioris synodi disceptationem atq; iudicium vr-

Idem Ioannem tãquã superbũ hominẽ taxat. Plebs restitutionẽ Ioãnis ab Imperatore flagitat.

Obtrectatores quoq; eius nõnulli sententiam de eo suam mutant.

a Reuocat ab exilio p Endoxiam Ioannes.

Ioãnes liberorũ Imperialium in baptismo susceptor & compater.

† μυσαγώγον.

* τῆς ἁγίας καλυμβήθρας τῆ ἱερᾶ τοκῆ ἀυτῆ κοινωνήσαντα.

† ἵν τῷ ἀνέπλω. *Causam suam legitime cognosci cupit.*

b Ioannes in suburbana regione Mariana resistit. Restituitur in ecclesiã suam Ioãnes. Absolui se à cõdemnatione iniqua vult.

bem ingredi voluit, vt manifestò appareret, per iniuriã iniquè ei episcoparũ ademptum esse. Quum autem ad eum modũ ingressum in vrbem proferret, magis etiam plebs est indignata, conuiciis Principes perstringens. Quapropter tanta sibi imposita necessitate, oppido quã inuitus vrbem est ingressus. Tum nauigantibus Bosporus repletus, & piscatoriis nauibus mare cõrectum est, & plebs vniuersa ei statim obuiam prodiit, cereos accẽsos ferens, & psalmodias ad rem præsentẽ apte & eleganter cõpositas concinens, eúmq; ad ecclesiam produxit, reluctantem admodũ, & affirmantem eos qui sententia sua se iniquè cõdemnassent episcopos, legitimè rursus, pro eo atq; par esset, absoluere debere. Vi autẽ eum plurima cogentes, in sede episcopali collocarunt, vt pacem populo ex superiore loco annunciaret & precaretur. His rebus ita ex necessitate quadam actis, orationem tum quoq; ex tempore ad populum habuit, argumentis cum magna gratia appositis vsus. Dixit enim, Theophilum per cõtumeliam conatũ esse ecclesiæ suæ iniuriam facere: perinde atq; rex olim Ægypti in patriarchæ Abrahæ cõiuge insanierit, quẽadmodum hoc Hebræorum libri cõmemorant. Et plebis propensam alacritatem laudibus prosequutus, beneuolẽtiam quoque Principum erga se celebrauit, & multitudinem vt Imperatorem & Imperatricem faustis auspicatísq; vocibus ornarent, adeò excitauit, vt orationem ad finem perducere non posset, sed in dimidia eius parte dicere desisteret.

Benedictio episcopalis.
Oratio Ioannis in vrbe ditus suo ad populũ habita.
Orationis eius summa.

CAPVT XVII.

THeophilus in hoc rerum statu cõsilij dubius, quãuis propalàm Ioannem calũniari percuperet, vt qui post abrogationem nihilominus episcopalibus fungeretur muneribus, facere id tamen non audebat. Certò nanq; sciebat, se ea re Principes offensurũ esse. Illi enim propter vulgi motum, Ioãnem vt id faceret, per deprecationem reluctantem, coegerant. Itaque Heraclidæ accusatoribus quãuis absentis, iudicium iniuriarũ dedit. Inde enim facilè se ad Ioannis abrogationem peruenturum esse putauit. Heraclides quidem, vt dixi, non affuit: absens tamen accusabatur, quòd per vim quos-

Ioãnes inuitus episcopalib⁹ officijs fungitur.
Theophilus iudiciũ dat aduersus Heraclidẽ Ephesium absentem.
Dictio iniuriarum.

dam pulsatos, & catenis vinctos, per mediam Ephesiorum vrbem veluti in triũpho duxisset. Porrò quum * Ioannis fautores absentem reum agi non debere dicerent: & qui à Theophili partibus stabant, accusationes Heraclidis admittendas, iudiciúmq; etiam cõtra absentem dãdum esse cõtenderent, qui episcopali functione indignus esset, rixa inde inter Alexandrinos & plebem Constantinopolitanam exorta est: & quòd res ad conflictum peruenit, multi vulnerati, non pauci etiam cæsi sunt. Proinde Theophilus metũ multitudinis metuẽs, atque itidem qui cũ eo erant episcopi, præterquàm qui Ioanni cõiuncti erant, Constantinopoli profugientes, ad sua se quisq; recepit. Theophilus vnà cũ Isaacio monacho hyeme ineunte Alexandriam venit. Accidit autem vt geras appelleret, oppidum circiter quinquaginta stadia à Peluſio situm. Quod autem ibi tum episcopus mortuus esset, incolæ & ciues in locum eius Nilamonem legerũt, virum bonũ, & propter virtutem percelebrem, monasticáq; philosophia præclarũ. Degebat autem ante oppidũ paruæ casæ inclusus, cuius aditum saxis obstruxerat: & quum episcopalem dignitatem suscipere detrectaret, Theophilus ei, vt à se consecrationem susciperet, suasit. Postquam verò eum sæpius pernegantem non expugnauit: Cras ille tandem, inquit, si ita placet, ô pater, quod constitueris facito: me autem hodie res meas agere neque disponere sine. Vbi postridie Theophilus ad eum venit, pro eo atq; inter eos conuenerat, & fores aperire iussit, Nilammon: Agè verò, inquit, Deo primùm precationem offeramus. Approbauit hoc Theophilus, & orationem peregit. Nilammon autem inter precandũ vitam finiit: idq; tum Theophilus, & qui cum eo foris stabant, ignorabant. Atque vbi plurima diei pars præteriit, & clamorem eorũ Nilammon non exaudiit, reuoluto ab ostio saxis, mortuum illum repererunt: eúmque, sicuti conuenit, coopertum atque cõpositum magnificè sepelierunt. Super sepulchro eius ciues precatoriam domũ condidere, obitúsq; eius diem ad hoc vsque tempus festum læti peragunt. Ita Nilammon mortem oppetiit: siquidem mors dicẽda est, quam sibi ipsi potius precibus votisque exopta-

* *Sozo. habet, Ipsius Heraclidis fautores.*

Tumultus propter id iudiciũ inter Alexandrinos & plebẽ Constãtinopolitanam.

Theophilus se cum suis subducit.

Apud oppidum Geras Nilãmon monachus episcopus legitur.

Nilammõ electioni nõ assentitur.

Theophilus illum episcopum consecrare vult.

Ante consecrationem inter precãdũ Nilammon moritur.

Sozo. li. 8. cap. 9.

uit,[a] quàm vt episcopus fieret, indignum se ea dignitate propter modestiam & summissionem animi esse ratus. Verumenimuerò rebus his ita gestis,[b] Theophilus ab omnibus damnatus est: qui hominum erga se odium eò etiam magis auxit,quòd rursum citra dissimulationem,reformidans,libros Origenis eos in manibus habebat, quos paulo antè cõdemnauerat. Et interrogatum aliquando à quopiam, cur quæ antea abolenda iudicasset, scripta tursum versaret: respondisse dicunt, Origenis lucubrationes prati instar esse,quod varios & bene olentes flores proferat. Quapropter se si quid in eis fructuosum reperiret,colligentem decerpere:si quid autem spinosum se ei offerret, id auersari, & tanquam pernicioſum præterire,dixit. Hoc sic Theophilus fecit, non satis Solomonis secũ reputans dictum,quòd verba sapientum tãquam † boum stimuli sunt,aduersus quos calcitrare non oporteat eos, quibus contemplationum & veritatis stimulos sentire cõtigit. Quas ob causas,in immẽsa omniũ condemnatione Theophilus fuit. Diuus autem Ioãnes Cõstantinopolim reuersus,in eum amorem & gratiam populi peruenit,vt cupiditate eũ è throno suo docẽtem videndi, magis atq; magis accensi flagrarẽt. Cõuenerunt autem eò propè sexaginta episcopi,qui irrita esse quæ in Quercu acta fuerant,sanxerũt, & Ioannem episcopatum nihil metuẽtem retinere iusserunt. Ita deinceps episcopalia munia obiens, clerum cõsecrabat, aliáque peragebat quæ episcopum exequi fas est,ecclesiam quamoptimè administrans. Quo tempore etiam Serapionem, propter quem multorum in eum odiũ maximè accensum fuerat, Heracleæ in Thracia episcopum fecit.

[a] *Profectò enim indignus est sacerdotio,nisi fuerit ordinatus inuitus. l. si quẽquã C. de episc. & cler. Inuiti olim sanctis viri fiebãt episcopi.*

[b] *Theophilus malè audit, q libros Origenis à se dãnatos legit. Theophil libros Origenis prato assimilat. Soc. lib. 6. c. 12.*

† *Publicum hominum & Theophilũ odium. Cõmunis omnium in Ioãnem amor.*

Sexaginta episcopi Constantinopoli congregati, Theophili acta abolent. Serapion Heracleæ episcopus.

CAPVT XVIII.

Argentea Eudoxiæ statua pro diuinæ Sapientiæ templo

NOn longè pòst bellum aliud aduersus Ecclesiam rursum motũ est,ab huiusmodi initio. Statua argentea in porphyretici marmoris columna sub nomine Eudoxiæ Augustæ in meridionali parte ecclesiæ,pro magni consilij curia, in sublimiore loco chlamyde

Varij generis ludicra apud hanc fieri solita. In ea inuehitur Ioā. Eudoxia irascitur.

amicta stabat (non adeò propè, neque adeò longè à templo cui Sapientię nomen est.) Latior enim intercedebat via. Ad hanc plausus & spectacula publica saltationum & mimicorū lūdorum, ingentésq; clamores edebantur. Ioannes autem cū ecclesiæ contumelia hæc fieri arbitratus, solita libertate dicēdi sua excitata, auream linguam aduersus eos mouit, qui ludicris ciusmodi nauabant: atque in cōcione quadam vehementer est in eos inuectus. Imperatrix autem priores adhuc dolores in recenti memoria retinens, dicta ea rursum in se cōtulit & ira percita, synodū aliam cogi quamprimùm curauit. Ioannes porrò vbi id sensit, tantū abest vt verba sua retractarit, vt apertius etiam in ecclesia alia proloquutus, ad iram illam accēsus sit, quum decantatam illam & celebrem orationem in templo ad populum habuit, eiusmo

Liberrima Ioānis concionātis in Eudoxiam voces.

» di eam verbis exorsus: Rursum Herodias furit, rursum
» turbas ciet, rursum saltat, rursum Ioannis caput in dis-
» co excipere festinat. Atque illud insuper in Homilia
» quadam sempiterna memoria dignū vsurpauit verbum:
An non semper ἐυδοξίαν, hoc est, veram gloriā odi: δόδοξίαν autem, hoc est, infamiam dilexi? De Iesabele & sacerdotib⁹ turpitudinis historiā insuper adducēs. Quod vbi ad aures Eudoxiæ peruenit, magnopere animū eius ira accēdit. Breue intercessit tempus, & quum alij plerique episcopi, tū Leontius Ancyræ minoris Galliæ, Amonius Laodiceæ in Pisidia, Brissōn Philipporū Thraciæ, Acacius Berrœæ in Syria, & nōnulli alij antistites affuere: apud quos causa prior renouata est. Ioānes autem magnū obtinēs animum, pētiit, vt de criminibus in medium productis quereretur. Et iam natalis Christi festus dies instabat, atq; Imperator de more suo pristino in ecclesiam non venit: & Ioanni denūciauit, non prius se in eius cōspectum venturū esse, quàm ille se de obiectis criminibus purgasset. Porrò vbi Ioannes se alacriter ad dicendam causam, quicunq; eum accusaret, exhibuit, aduersarij eius timore capti, criminari eū ausi non sunt. Et episcopis visum non est, denuò eum in iudicium trahere, cui qualicūque de causa thronus antea esset, adēptus. Et quum de rebus aliis inquirere supersederūt, tum vt de eo solo causam Ioannes diceret po-

Cogitur episcoporū aduersus Ioānem cōuentus nouus.

In cōciliabulo isto Ioannes condemnatur.

Criminis loco ei obiectum & post

stularunt:

ſtularunt: Cur poſt abrogationem eius, ſynodi decreto & autoritate non intercedente, ipſe ſibi epiſcopatum cõtuliſſet, thronúmq; inuolans conſcendiſſet. Atq; vbi Ioannes ſuffragia ſexaginta, qui cum eo cõmunicauerant epiſcoporũ prętendit, Leontius & qui cum eo erãt: Sed plures, dixere, erant, ô Ioannes, qui te cõdemnarũt. Et accedit, qui hoc fieri prohibet, epiſcopalis Canon. Tum ille: Atqui is non Eccleſiæ, ſed Arianorũ eſt canõ, qui quum Antiochiæ aduerſus ὁμοούσιον conſubſtantialis fidei profeſſionem decertarent, & Athanaſio per ſycophantiam circũuento, eccleſiam Alexandrinam adimerent, rerum mutationem veriti, canonem iſtum ediderunt: hoc pręcipuè magno ſtudio agentes, vt ea quæ ipſi cõtra illum inſidiosè machinati fuerant, ne ſcilicet malitia eorum & improbitas deprehenderetur, in diſquiſitionem non vocarentur. Contra hæc verba illi quum nihil dixiſſent, condemnationis ſententiam in eum tulere. Ille decreto eorũ cognito, conuentus in eccleſia amplius non egit, ſed in epiſcopali domo tacitus permanſit. Quadrageſimæ verò dieb⁹ exactis, ipſo magni ſabbati die, miſsis ad Ioãnem quibuſdam, Imperator ei, vt de throno tandem à duabus ſynodis * a exautoratus deſcẽderet, ſignificauit. Ibi magnus ille vir: * b Ego, inquit, à Seruatore ad epiſcopale munus vocatus, thronum non relinquam. At ſi tibi, ô Imperator, hoc ita viſum eſt, vi me inde deturba. Illi verò, ne graue quicquam rurſus accideret metuentes, tum quidẽ eum in domicilio manere paſsi ſunt. Quum autem ipſe ibi quietè ageret, qui partium eius erant, ab eccleſia, vnde electi fuerant, ſecedẽtes, ferias Paſchales in publico lauacro, cui Cõſtantianum nomen eſt, celebrarũt. c Cum quibus epiſcopi multi, & presbyteri, aliíque eccleſiaſtici ordinis, ab eo tẽpore variis in locis cõuentus agentes, Ioannitæ ſunt cognominati. Sacra verò ea nocte, quã lũculentus Paſchæ feriarũ dies conſequitur, Imperator epiſcopis cõuocatis, quid facto opus eſſet, & an ea quæ ſic gererẽtur, Deo placita eſſent, interrogauit. Qui vno

ex autoratione eius, ipſe ſibi epiſcopalem dignitatẽ autoritate propria vendicaſſet.

Canonem Arianum Ioannes refutat.

Ioãnes epiſcopali adminiſtratione ſupersedet.

*a Idẽ verbũ vſurpauit Ambroſius apud Valentiniani iunioremẽ li. 12. c. 19. Thermæ Cõſtantianæ.

b Epiſcopalis Ioan. ad Arcadium vox, admartyriũ obeũdũ parati.

Ioannis ſectatores ab Eccleſia ſeiuncti, ſuos ſibi cõuentus egere, Ioãnitæ appellati.

* Ἐγὼ παρὰ τοῦ σωτῆρος ἱεραπτινίμι κληθεὶς οὐ μεθήσω τὸν θρόνον ἐνθένδε τοῦτο κατὰ γνώμην, ὦ βασιλεῦ πρὸς βίαν μὲ ἐξωσον.

ore simul omnes exclamarunt: In capita nostra abrogatio seu condemnatio Ioannis redundet. Sectatores porrò Ioannis in eo quod diximus lauacro illustrē resurrectionis Christi ad lucernas perageres conuentum, perquàm grauiter à Ioannis inimicis, dissolutísq; & improbis quibusdam, qui eos aggressi fuerāt, sunt accepti. Qua de rę quid opus est dicere, quū eam eius ipsius aurea lingua accuratissimè cōmemorare liceat? Qui enim generosè ea mala pertulit, verè quoque ea referet. Igitur ad Innocētium vrbis Romæ episcopum, de reb⁹ suis scribens, hæc quoque addit:

Ioānita in publico lauacro puigilium Paschale agentes, ab aduersarijs male accipiuntur.

CAPVT XIX.

Querela Ioānis ad Innocentium Rom. episcopū, quomodo sui ex ecclesia Constātinopoli. sint eiecti.

QVomodo verò tandem quæ sic acta sunt, & tragœdiam omnem lōgè superant, explicem? Quæ oratio ea recenseat? Quæ aures sine horrore excipiant? Quum enim nos ea quæ antea diximus, prętéderemus, militaris manus cōfertim ipso magni Sabbati die iam ad vesperam vergente, in ecclesias irrūpens, clerum omnem vnà nobiscū per vim * eiecit, & armis baptisteriū circumuallatum est, & mulieres eo tępore in ædibus sacris propter baptismum vestibus depositis, nudæ, prę timore grauis eiusmodi impressionis profugere: neque eis honestum suum habitum, qui fœminas maximè decet, sumere, séque amicire permissum est. Multæ verò vulneribus etiam acceptis expulsæ sunt. Lauacra ipsa sanguine repleta, & sacri latices purpureo sanguinis colore infecti. Verùm ne in hoc quidem ærūna hæc constitit. Sed vbi † sanctum repositū est, eò milites ingressi: quorum nōnulli, sicuti accepimus, Christianis sacris initiati nō erant, penitius omnia perlustrarunt: & sanctissimus Christi sanguis, in tanto scilicet tumultu, in eorum qui dicti sunt militum vestimēta effusus, omnia denique perinde atq; in barbara captiuitate per audaciam acta sunt. Plebs ad solitudinem eiecta, & populus vniuersus extra vrbem egit. Eccleſiæ in tanto die festo vacuæ hominibus fuere: ac plures quàm quadraginta

† ἵνθα τὰ ἅγια ἀνίκειντο.

Vtraque sacræ eucharistiæ species ē loco sacratiore templi seruata.

* *Tempore Paschali præcipuè olim Catechumeni baptisabātur, per hebdomalā totam, sicuti & per septimanā Pentecostes. Beatus Rhenan⁹ hoc obseruauit, in Tertul. annotat. scribēs: Et testātur hoc nūc quoq; cātilenæ solēnes, hymni, & precationes ecclesiæ.*

episcopi nobiscum cõmunicantes, vnà cum populo & clero præter causam omnẽ pulsi sunt. Vlulatus & luctꝰ passim in domibus & solitudinibꝰ auditi, & quæuis vrbis pars calamitatibus hisce repleta est. Nam propter immẽsam iniuriæ tantæ immanitatem, non solum qui eam ferebant, verũetiam qui nihil tale sustinebant, nobiscum doluere: nec qui nostræ opinionis sunt modò, sed etiã hæretici & Iudæi, & Græcæ superstitionis cultores, non aliter quàm vrbe vi & armis capta. Adeó in tumultu & turba & planctu erãt omnia. Atq; hæc quidem audaciſſimè, præter voluntatẽ & sententiam piissimi Imperatoris, noctu sunt acta, episcopis procurantib. atque in locis omnibus militarem manũ ducentibus, & bellígerantibus: quos non puduit campiductores prodiaconis antreambulones habere. Die porrò exorta ciuitas tota extra muros secesſit, sub arboribus & in syluis, veluti oues dispersæ, ferias Paschales celebrantes. Hæc aurea illa linguæ Cęterũ eiuscemodi fructum ipso Paschæ festo die boni illi pastores, quibus animarũ cura & pręfectura credita est, ei qui à mortuis resurrexit, obtulerũt. Quid verò prꝫterea factũ? Mandata passim diuulgata, quibꝰ populo Ioannis nomine & cõmunione interdicebatur: quæ sanè longè diuersum habuere exitũ. Plurimùm nanq; eos qui affligebantur, cõfirmabat, quæ videlicet Dei lex & cõstitutio est, & eiusmodi tẽporibus dispositione quadã prꝫcipuè exercetur. Quapꝫpter & ecclesiæ ipsæ, & eorũ qui Ioan. cupiebãt numerus, in horas augebatur, & incremẽtũ maximũ sumebat.

Luctus vbique, pauor, & plurima mortis imago.

Excusatur Arcadius.

Culpa omnis ĩ episcopos tyrannicos.

Interdicit populo nomine & cõmunione Ioannis.

Ioãnitarũ verò numerus magis etiã magisq; augetur.

a Episcopi ab Arcadio petunt, vt Ioannẽ extorrem vrbe faciat.

CAPVT XX.

VBi autem Pentecostes dies aduenit, [a] episcopi rursum Imperatorem adierũt, eúmq; verbis hisce sunt aggressi: [b] Tibi quidem humanorũ negociorum administratio à Deo, nobis autem ecclesiasticarũ rerum procuratio cõmissa est. Itaque ne tu vel sacerdotibus sacer magis, vel canonibus rectior & æquabilior esse velis: sed nobis episcopis Dei, talium rerum cura cede. Diximus enim antea tibi, & nunc iterũ repetentes dicimus, in capita nostra condemnationem Ioannis redundare debere. Quapropter te considerare æquum est, ne vnum hominem defendens, non exiguam multitudinem

b Discreta sunt politica & ecclesiastica munia.

Episcopi propter Ioãnis condemnationem seipsos iterũ di-

ris denouet.

perdas. Hæc vbi dixero, cõfestim ille ad Antistitem misit, qui ei indicarent: Accusatores tui propter iudicium tuum, quomodocunque se id habeat, & condemnationis tuæ sententiam, capita ipsi sua deuouerunt. Proinde causa tua Deo cõmissa, ab ecclesia discede. Quid hoc rei est, virorũ omnium leuissime, & ad imperium administrandum inepti sime atq; inconsideratissime? Vbi est pristinum illud studiũ tuum, & ardor, quam tum obtinuisti, quum ex ipsa Antiochia virum tantum euocasti, eique Ecclesiam Christi regẽdam attribuisti? cuius non solum doctrinam, verumetiam virtutem plurimam, expertus satis es? Tantum igitur, & tam animo tuo charum virũ, temerè adeò ecclesia eiectum, exilio mactas: Ecclesiam Christi rectore tanto orbans? cũ quo, iuxta diuinum Paulum, vt comparetur, vniuersus mundus dignus nõ est? Sedenim te quoq; mulier seduxit, miserãdúmque in modũ faciles aures tuas titillando decepit. Quemadmodum enim Eua per serpẽtem, primo generis nostri autori: sic & tibi per sodalitatẽ bonorum istorum episcoporum, illa clàm venenũ immisit. Hæc vbi magnus ille audiuit, nõ degenerem se exhibuit, sed virum præcipuè esse ostẽdit. Cum episcopis enim qui cum eo erant, in diuinũ sacrarium ingressus, vbi angelo Ecclesiæ, quæ opus erat, cõmendauit, & ad illos quæ conueniebat, proloquutus, & vt cõstanter fidem retinerent eos cohortatus est, secum ipse, quomodo absq; tumultu vrbe egrederetur, dispexit. Iam enim multitudo confluebat, vt eo viro orbaretur, haudquaquam cõmissura. Iumẽtum igitur quod conscensurus erat, Occidentali porta abduci iussit, ipse autem Oriẽtali exiit. Episcopos porrò & sacerdotes, qui ad eum cõueniebant, plorantes atq; lugẽtes admonuit, ne spiritum eius affligerent, sed res presentes boni cõsulerent, nec ab ecclesiis discederent. Per † multas tribulationes parãdum esse regnum cœlorum, docẽs. Atque ibi ex illis sermonem eius excipiens quidam: At, inquit, si in magistratib⁹ ecclesiarum permãserimus, necessitas nobis, vt cum ecclesia tibi aduersante communicemus, & cõdemnationi tuæ subscribamus, incumbet. Tum magnus ille, maius quiddam quàm pro hominis captu cogitãs, &. occasionem schis-

Arcadius Ioãnem ab ecclesia discedere & exulare iubet.

Ecclesiæ angelus.

Discessus Ioannis ex vrbe Cõstãtinopolitana. Extrema eius ad episcopos & amicos mãdata.

† διὰ πολλῶν θλίψεων τὴν βασιλείαν.

matum & diſsidiorum in eccleſia præcîdens, voce ſummiſsiore ſubintulit: Vt quidem cum aduerſariis meis cõmunicetis, concedendum vobis eſſe duco: vt autem abrogationi meæ calculum veſtrũ adiiciatis, non permitto. Nullius enim rei, cur cõdemnatione dignus ſim, mihi conſcius ſum. Hæc proloquutus, in ſacrũ baptiſterem ingreſſus eſt. Atque vbi ad beatam Olympiadem, eiúſq; ſectatrices peruenit, vehemẽter propter orbitatem & abitionem eius plangẽtes, cõſolatus illas eſt, eáſque ſe amplius nõ viſuras eſſe prædixit. Aliiſque plurimis verbis inter feſtinãdum congeſtis, poſtremò & illa addidit: Hoc à vobis, inquiens, poſtremo loco peto, ne quid de ſolita veſtra circa Dei tẽplum, cui aſsidetis, aſſiduitate & fide remittatis. Et quicũque thronum hunc conſcenderit (haudquaquam enim Eccleſia epiſcopo prorſus carebit) vt ei ipſi non minus atque mihi capita veſtra inclinetis, & dilectionis meæ in orationibus veſtris memineritis. Talibus verbis dictis, Oriẽtali exiuit porta: nihil aliud queſtus, quàm quòd iniquè cõtra leges per vim expelleretur, iudicio idẽlicet ſibi denegato, quod legibus, adulteris quoq; & homicidis & maleficis daretur. Cæterùm ad mare deductus ſoluit, & celoce paruo in Bithyniam inexhauſtum ſapiẽtiæ pelagus traiecit: atq; inde iter ceptum proſequutus eſt, ad oppidulum Armeniæ quoddam, in finibus imperij Romani, ad os Ponti, in ſolitudine ingẽti ſitum (* ô vindicta & lex Dei) impiè abductus, Imperatoris literis ad eum locum inhabitandum cõdemnatus. Vernaculum oppidi eius nomen Cucuſus fuit. Inſidiatorum verò eius manus ſecum ipſa reputans, populum Dei qui in eccleſia erat, ſi factũ id reſciſceret, rurſum illũ proſequuturum, vimq; adhibiturum, & vito magno vt rediret, perſuaſurum eſſe, alius alium præueniẽdo, templi poſtes clauſerunt. Vt autem qui in plateis ambulabant, quíq; extra templum circumcirca ſtabant, rem eam cognouerunt, partim quidem quàm potuerunt celerrimè ad mare, cõprehenſuros ſe eſſe bonum paſtorem exiſtimantes, properarunt: partim verò timore perciti, fugerunt, ſeditionem & tumultum graué, Imperatoris etiam iram metuentes. Qui verò ad templi cuſtodiam conſtiterant,

Valedicit ſanctæ Olympiadi, & ſanctimonialibus eius.

Queritur Ioãnes iniquè ſibi iudiciũ legitimũ eſſe denegatum.

Ioãnes Cucuſum ad exilium cõdemnatus.

* ὦ ἄλη νόμος θεοῦ.

Trepidatio tumultuoſa multitudinis.

magis etiam magísque exitus ipsos, ad quos multitudo aliis alios inter se protrudẽtibus confluebat, obstruxere. Et vix tandem ingenti & aduersa repressione turbarum, à tergo postibus imminentium, quarundam etiam saxis fores cõfringentium, magna violentia, ædes sacræ apertę sunt, & populus confertim ad mare percurrit.

Populus ad mare procurrit.

Postquàm verò illum ibi consequuti non sunt, sed in mari fluctus multa celeritate secantem viderunt, & armati quidam ex Imperatoria cohorte ibi præsto fuere, qui modis molitionibúsq; omnibus hominũ impetum inhibebant, illi veluti re desperata, vitam potius quàm illum amittere optauerunt. Atq; vbi orbitatem suam, & boni pastoris abitionem vehementer deplorarunt, & lachrymarum vi cum fluctibus decertarunt, mœsti atque flentes, quantum oculis consequi potuerunt, nauiculam intuiti, tandem ægrè in vrbem sunt reuersi, cum eo planctu, quem nemo vnquam à seculo hominum vel vidit vel accepit.

Sũmus eius planctus & luctus.

CAPVT XXI.

ILlud porrò luctu conturbatus parũ abfuit quin præterirem', quod paulo ante discessum Ioannis seu potius in ipso discessu eius factum certo argumento manifestóq; indicio est, cùm improborum illorum malitię & iniquitatis, tum diuinæ de magno illo viro curæ atq; prouidẽtiæ. Malignum namque conciliabulum illud, quandoquidẽ cædem etiam eos super alia facinora patrare oportebat, seruum presbyteri cuiusdã Elpidij nomine, quinquaginta aureis dextra eius cõducta, ad cædem sancti viri summiserũt. Cuius quum accelerati ad episcopalem domũ cursus causam quidam ei fortè obuius requireret, eúmq; vt potuit retineret: ille nullo responso dato, statim hũc ense transuerberat: deinde alterum quoque iugulat, qui ad primi illius ictum exclamauerat. Tertiũ insuper confodit. Et quum, sicuti fieri solet, tumultus & vociferatio exorta esset, ille tamẽ vio lenter effugit: multísq; eum persequentibus, atque clamoribus signísq; denũciantibus, vt percussor in fuga ex ceptus cõprehenderetur, ex balneo quidam post lotionem casu quodam progressus, hominem comprehendit. Verùm & hic quoque confestim pugione ictus

Percussor Ioãni subornatus.

Plures cædes percussor u patrat.

concidit, & mortuus est. Vbi autē in partes omnes profugiens, à multitudine, quæ eum circūdedit, captus est, in Imperialem domum eum illa abduxit, & cùm ab eo, qui vnus ex illis qui Ioannem odissent esset, tum ab eis qui illum ad facinus tantum produxissent, pœnas sumendas esse flagitauit. Præfectus verò hominem susce-pit, veluti ad supplicium eū conseruaturus, clamorémque plebis compescuit. Alius quoque dæmonio agitari se assimulans, pugionem manu tenens ad cædem sancti viri se parauit: sed scelere nondum patrato comprehensus, tanquam ad flagitium id mercede cōductus, ad præfectum itidem abductus est. Priusquam autem tormenta illi adhiberentur, Ioannes missis, qui cum eo erant episcopis, supplicio eum exemit, quòd neminem sua causa pati quidquam vellet. accidit quoq; aliud quiddam, quod sanè prouidētiæ Dei factū extitit, ministri autem eius esse visum est. id hic ad terrorem & commotionem hominū præcipitanter audacium & temerariorū quantum potero exponam. Eo namque die quo magnū ecclesiæ sidus veluti occidens, in exilium abiit, ignis ex medio throno, in quo doctrinæ illa lux cōsidens coruscauerat, à nemine coniectus, emicans derepentè per sacras catenas in sūblime prorepsit, & ecclesiam ex omni parte carpsit, eámq; prorsus percurrens depastus est: deinde recto quoq; consumpto, ad tergum sacrarū ædium conuersus, & vehementi violentóque inde vento exceptus, proximam meridiem versus Senatus curiam, quāuis longiusculè disitam, inuasit. Cernere erat rem diuinam ferè, & valde admirandam. Flamma namque veluti animata esset, ædificia quæ in medio erant præterieus transiliit, ne videlicet proxima quæque carpendo, humanum id quispiam factum esse putaret. Tribúsque horis opus tantū, quod lōgo durasset tempore, materia quidem longè preciosissima, forma autem multo pulcherrima constructum, ad excidium vergens conflagrauit. Porrò incendium hoc proserpens, ædificiis omnibus in circuitu cōsumptis, [a] ab ædicula ea sola se absti-

Alius item pcussor sub ornatus. Eū ipsum Ioannes à supplicio liberauit. Incendiū ecclesiæ, quū Ioannes in exiliū iret. Senatus curia quoque cōflagrauit. Ex Ioānitis autem quidam eo ipso die ecclesiā incēderunt. Socr. li. 6. cap. 18. Aduersarij Ioānis in-cēdium hoc in sectatores eius retecerūt. At illi contra factū i aduersarios regesserūt, quasi eos vnà cū ecclesia cōburere vivos voluerunt. Soz. lib. 8. cap. 22.

a In templi conflagratione sacrorum vasorum ædes intacta permansit. Persequutio Ioannitarum, veluti ipsi incendij talis autores fuissent.

nuit, vbi sacra vasa sunt asseruata. Ac ne id quidem absque diuino numine factum esse puto, vt ne calumniatoribus occasio esset, sacrarum rerum iactura insignem sycophantiam suendi, virúmque sanctum per reprehẽsionem carpendi. Flamma quæ circiter crepusculũ grassari cœperat ad auroram vsque, & vlterius progressa, materiam quæ reliqua adhuc erat, occupauit & combussit.

CAPVT XXII.

SEdenim homines peruersi, quum id quod æquũ erat coniicere atque intelligere inde deberent, occasione potius alia arrepta, Ioannis fautores criminati sunt: atque in eos, veluti illi grassãti incendiũ id excitassent, grauiter animaduerterunt: multósq; episcopos, nec paucos sacerdotes & clericos, aliósque item qui in Ioãnis partibus erant, & cum eo vrbe exierant, statim cõprehensos, Chalcedone in vincula cõiecerunt. Alij porrò in vrbe passim obambulantes, si quis eis vt Ioãnis studiosus indicatus esset, eum quoque citra moram rapuerũt, atque custodiæ mandarunt, & vt anathemate virum sanctum feriret coëgerunt. Alios autẽ quibus ecclesia malignantium exosa erat, exilia, bonorum confiscationes, neces & tormenta varia diiunxerunt. Erant autem isti, episcopi & sacerdotes, & monasticæ philosophiæ sectatores. Oportebat etenim pastore bono impiorũ manibus tradito, oues quoq; dispergi, & earundẽ cũ magistro erumnarũ participes fieri. Itaq; alij custodias proximas compleuerunt: alij in vlteriorem missi continentẽ, vastum traiicere mare, insulas inhabitaturi, quum quidem multis prius tormentis essent affecti. Quæ verò illis in profectione aduersa acciderint, quænam oratio tragicis verbis exposuerit? Feris enim & improbissimis cõmissi hominib. crudeliter & inhumaniter ab eis sunt tractati: neq; eis quapiã in re est parsum. Et nõnulli quidẽ præter cõmiserationem omnẽ in via ita tractati sunt. Nõnulli verò sine amiculo clitellarũ instar nudis iecti sunt mulis, haud aliter q̃ hostiæ aut victimæ in caput deorsum versum sublati. Despicientiã verò, cõuicia, ludibria, graues sannas, illusiones, quæ acrius animum penetrãt, aut plagas, & alternata flagra, quę mortẽ optabiliorẽ reddiderẽ, quæ verba satis expresserint? Et quòd

Ex Ioãnis sectatorib⁹ quidam in exiliũ missi, & grauissimè tractati.

in horum pudore & infamia sibi delicias facerent, in lupanaria, atq; alia fœdissima domicilia, & non in honestas ædes diuerterunt, aliisue idoneis locis hos incluserũt, execratione pleni homines. Quæ tamẽ parua prorsus & pro nihilo potius isti habuere, quàm vt à Ioannis partibus seiungi se paterentur. Quod si nonnulli eorũ profugere potuerunt, nihilominus, ipsi à seipsis pœnas sumpserunt, ad loca sola inuiáq; & extremas ad oras seipsos cõdemnantes. Cum feris quippe illi q̃ cũ hominibus tã agrestib.& truculẽtis, habitare maluerunt. Eiusmodi iniuriã seu iniquitatem summopere Europæ detestati sunt episcopi. Nã ab eorũ qui talia admiserãt cõmunione discreti, in partib. cõstituere. Illyrici quoq;, & plurimi in Oriente episcopi, factionis Ioannis fuerunt, ecclesiæ autem corpus non diuiserunt. Et magno hoc patre defuncto, episcopi Occidentales non prius Ægypti, Orientis, Bospori, & Thraciæ episcopos ad cõmunionem suam admiserunt, quàm nomen diuini illius viri in mortuorum episcoporum catalogum retulere. Sed neque Arsacium successorem eius vel cõpellatione sola dignati sunt. Quin & Atticum, qui Arsacio substitutus est, & legationes multas ad eos misit, sæpéque per pacificationem conciliari eis studuit, lõgo pòst tempore susceperunt, vbi magni viri nomen sacris tabulis inscripsit. Sicuti paulo pòst dicemus.

Ioannitæ quidam in solos profugerũt locos.

Ægerrimè tũ indignitatẽ tulere episcopi occidentales.

Ioannis nomen in episcoporũ albũ relatũ.

CAPVT XXIII.

EO tempore maximo excitato motu, quoniam plebem quietã deinceps per seditionem nihil moturã esse constabat, vrbis præfectus Optatus publicè pro tribunali de incendio hoc, & quæ conflagrauerat Senatus curia, quæstionẽ exercuit, multósq; eo sub prætextu graiter torsit. Quod enim superstitionem Græcam profitebatur, in nostris malis veluti delicias consectãs, & ecclesiasticis cladib. illudens, casu eo delectabatur, & presbyterum quẽdam cui nomen erat Tigrius, arripuit: eíq; vestibus detractis, nudo flagris in tergo plagas intulit: & eo vsque hominem excarnificauit, donec articuli eius soluerentur. Manibus enim pedibúsque arctè vinctus, quàm maximè fieri potuit, distentus est. Tigrius verò ille genere barbarus quidem & eunuchus non ab ipsa

Optatus vrbi præfect⁹ quæstionẽ crudeliter de incẽdiariis habuit.

Presbyter eunuchus.

Tigrius ex seruo presbyter, grauissimè eò nõie torq.

natiuitate fuit. Et quoniam in herili domo, pro ea atq; debuit, seruitutem seruiit, præclariorem quàm pro seruui captu laudem sibi comparauit. Quapropter libertate donatus, propter morum humanitatem & modestiam, multo intercedente tempore ad presbyteri euectus est dignitatem. Erat nanque moderatus admodũ,& æquabilitate vitæ insignis. Erga indigentes, si quis alius, & ipse valde commodus, & in hospites qui ad eum diuertissent, benignus. Deinde Eutropius etiam lector productus est, cum quasi incendiariùs per indices delatus fuisset. Et primùm quidem † boiis distentis sæpius tortus est, postea autem ei fustibus & clauis ossa comminuta, vngulis deinde membra, latera, & maxillæ concisæ, postremo flammam accensam inferioris corporis partibus is excepit. Atque vbi nihil est confessus, post eos qui dicti sunt cruciatus custodiæ inclusus est,quum iuuenis & tenero maximè corpore esset. Vbi etiã correptis putredine membris, breui vitam finiit. Verũ enimuerò graue mihi non fuerit, somnium quoque quod de eo accidit, historiæ huic attexere. Sisinio namque episcopo dormiẽti, assistere visus est vir quidam forma & proceritate illustri, habitu etiam honesto & graui, ad sanctiorem sacrificij aram templi, quod Stephano protomartyri dicatum est. Consternata verò admiratione mente eum esse apparuit, quòd viros bonos non inuenerit, cuius rei gratia totam perambulauerit vrbem: & quòd in tanta proborum hominum penuria solus præclarus esset Eutropius. Hac visione propter nouitatem rei Sisinius ad stuporem redactus, celeriter consurrexit: & cuidam presbytero,qui sub eo erat,somnium exposuit: eundémque per vrbem circumeuntem, si alicubi Eutropius quispiam adesset, inquirere iussit. Atque ille coniectura ductus,eum confestim esse dixit,qui nuper diutissimè illata in quæstione sibi à præfecto tormenta fortiter pertulisse ferebatur. Et in ipso carcere diligẽter,si quis ibi Eutropius nomine esset, inquisiuit: quem vbi inuenit, colloquutus cũ eo, & Sisinij somnio commemorato flens, vt pro se precaretur,ab eo petiit. Hæc de Tigrio & Eutropio.

Egregia presbyteri laus.

Eutropius lector quoq; veluti incẽdiarius excarnificat⁹. † βοΐαις κατατινομέναις ἀκίζετο.

Eutropius in carcere expirat.

Sisinij episcopi Nouatiani somnium de Eutropio.

CAPVT XXIIII.

De sancta Olympiade diaconissa.

IN hisce ecclesiasticis calamitatibus virilis admodum animi specimen exhibuit beata Olympias, diaconissa, quę vel solo nomine satis est clara & manifesta. Facerē verò historiæ huic iniuriam, nisi eius quoq; res referrem, cuius semel iam atq; iterum mentio est facta. Sed laxanda venit oratio, vt nos virtutib. quoq; eius oblectemus. Genere ipso parentib. præclaris orta fuit, diuitiis, formæ venustate, & omnib. vitæ ornamētis perquā illustris. Et collocata quidem illa viro in matrimonium est, nō tamen prorsus virginitatis cœlibatu orbata. Viginti namq; mensibus in cōiugio cum illo exactis postquam illum ei mors ademit, quanquam ea esset ætate, vt secundas non dehoneſtaret nuptias, pudicitiā tamen complecti, atq; in ea per vitam omnem acquiescere maluit. Et cū Imperator eam ad cognatorum suorū connubium alliceret, præmiáque & honores conuenientes deferret, nihilominus tamen illa perſequēdum sibi esse quàm maximè iuxta ecclesiæ constitutiones philosophandi genus duxit. Proinde delicias omnes repudiauit, alieniores eas esse à præstantibus nobilitate fœminis rata. Et quum abstinentiæ se non cibi tantum, sed & somni, & crasiorum materiæ affectionū seu perpessionum dedisset, tam accuratè corpus exercuit, vt administro illo, non insidiatore vsa sit: pudicitiam verò non modò in contactu quorūcunque sensuum, sed in mente ipsa constitutam habuit. Tum autem cū domina facultatum multarū esset, primùm quidam prout sors tulit, petentibus eas distribuit. Quū verò eam hoc sic facere insigne ecclesiæ lumen Ioannes videret (Nectarius enim eam diaconissam legerat) Consilium sanè, inquit, & institutum tuum, ô mulier, de vanis hisce mūdi rebus admiror. At dispensandi largiendíque modum tenere eum oportet, qui ad perfectæ virtutis fastigiū contēdit. Ac tu quidē, quæ habētibus substantiā tuam distribuis, mari ipsi aquam inferre & mutuam dare videris. Illud autem te maximè spectare decet, quandoquidem tua sponte Deo ipsi bonis tuis cessisti, & dominio possessioníque pecuniarum renunciasti, vt eas de cætero veluti diuini iuris factas, rectius maiore cum equitate dis-

Viginti mensibus in matrimonio vixit. Secundas nuptias non attigit.

Continentia eius.

Substantiā suam distribuit.

Ioānes Olympiadi eleemosynæ dandæ modum præscribit.

Pecunia eleemosynæ destinata diuini iuris est.

penſes, obnoxiámque te rationi reddendæ, ſi quid de eis præter rationem factum fuerit, eſſe ſcias. Itaque liberalitatem, ſi mihi obſequêris, petentium indigentia metiêris. Plures enim hoc modo abundabunt, & miſericordiam ſimul & diſpenſationis curam, quam in diuina pecunia conſectari conuenit, conſeruabis, compenſationémque & gratiam congruentem conſequêris. Ex eo igitur tempore in ſolam ſanctorum curam opes ſuas impendere conſtituit, & liberali manu virtutis amatores proſequuta eſt, largitione conuenienti cum hilaritate vſa. Ac multos illa quidem alios propter excellentem hoſpitalitatẽ liberaliter & benignè excepit: in primis autem in Theophilo, amicum illum & charum Deo eſſe rata, magnanimitatem ſuam oſtendit: quamuis & ipſa improbitatem & contumelias linguæ eius non effugit, ob eauſam illam, quòd & Dei amantes viros illos Ammonium & Iſidorum hoſpitio excepit, eíſque benignè fecit. Et cùm qui piè ſecundum Deum viuerent omnes honorauit, flagrantíque animo illos competenti cura dignata eis inſeruiuit: tum præcipuè Chryſoſtomo patri addicta, & familiaris quàm maximè fuit, tota ex illius nutu & ore pendens, & veſtes atq; † cibum craſſæ huius materiæ expertem, cultúmque illum proco atque decuit ritè parans, necnon in aliis rebus omnibus ei inſeruiens, & quodammodo perinde atque Thecla altera Paulum conſequens. Sedenim incendij huius prætextu & ipſa tum ad præfecti tribunal conſtitit. Atque illo interrogante, quid ita tandem Chriſtianorum eccleſiam incendiſſet? compoſito placidóque animi ſtatu illa: [a] Non hoc, ait, ô præſes, vitæ meæ inſtitutum eſt, Subſtantiam enim, quod ipſe quoque noſti, meam non exiguam ferè omnem in ſacrorum fanorum ſtructura inſumpſi. Vbi verò ille ſubobſcurè ſe illius vitam ſcire ſignificaret, Olympias: [b] Proinde iudicis munus, inquit, relinque, accuſatoríſque perſonam ſume, & alius nobis detur iudex. [c] Porrò quoniam crimen obiectum teſtimoniis confirmare non potuit, eámq; legitimè arguere non licuit, ad alia ſenſim præfectus tranſiit. Et quaſi conſiliarij locum ſuſcepiſſet, eam reprehendit, quòd Ioannis neceſsitudinem retineret, & propterea eccleſię

Theophilo Alexãdrino Olympias benignè fecit.

Ammonio quoq; Lõgo &c. Eadẽ Ioannis miniſtra.

† αὔλοφ ἰκεῖ νηρ τροφὴν.

Olympia altera Thecla a Eadem apud Præfectum tanq̃ incendiaria cauſam dicit.

b Prudẽter admodum Præfecto ad obiectiones reſpõdet Olympias.

c Reiectio iudicis ſuſpecti.

communionem non reciperet: cùm ei resipiscenti faciè esset, negocio molestiáq; omni liberari. Verùm beata illa nefas esse dixit, eam quæ publicè per sycophantiam delata, & in iudicio de crimine obiecto non convicta esset, ad alterius rei, quæ in crimen atque iudicium non veniisset, causam dicendam transire. Quod si tibi, inquit, videtur, iube me patronos producere criminum eorum, quæ proximè mihi sunt intentata. Nam si cogere voles, vt mè contra leges synaxis & communionis, cuius minimè decet, participem faciam: factu tam me non esse scito, quæ eis facere permissum nō est, qui piè sibi viuendum esse statuerunt. Præfectus postquam intellexit, persuaderi eam, vt cum ecclesia communicaret, non posse: tum quidem ille eam aduocatos sibi quærere permisit. Alio vero tempore in ius citatam, magno auri pondere per condemnationem mulctauit: sententiam eam suam, ob causam talem mutaturam esse arbitratus. Verùm illa hæc pro nihilo duxit, neque quidquam de proposito consilio suo remisit. Quocirca Constantinopolim etiam reliquit, Cizicum, vt ibi degeret, se contulit. Deinde verò ex eo loco ad exiliū in Nicomediam Bithynorum est damnata. Abundè verò res necessarias Ioanni exulanti suppeditauit, adeò vt ille ex ea liberalitate multorum quoque inopiam subleuaret, & nō paucos ex Isaurorum captiuitate redemptos suis restitueret. Ibi cum illa annos plurimos transegisset, tentationúmque procellas & afflictiones varias egregio in Deum amore fortiter sustinuisset, c patientiæ tandem coronam suscepit. Monasterium quod Constantinopoli constituit, Marinæ cognatæ suæ relinquens, d eam monasterij regulam inuiolatam conseruare iussit. Fuit id propè sanctæ Pacis & Verbi Dei Sapientię pristinum templum & vsque ad seditionem eam, quæ Νίκα, hoc est, Vince dicebatur, durauit. Tum verò Sapientiæ templo exusto, & ipsum conflagrauit. Cæterùm maximo eo longe pòst templo restituto, monasterium hoc pristinam quoque recepit venustatem atque ad veterem restitutum est dignitatem, Sergia ei præsidente, quæ etiam beatæ huius fœminæ vitam conscriptam reliquit, in qua illud quoque eam cōmemorantem audi-

Olympias nō persuadetur vt cum persequutoribus Ioannis cōmunicet. Eā ob causam à Præfecto mulctata ci dicitur.

Olympias Nicomediæ exulat.

c Obitus eius.

d Monasterij sanctimonialium regula.

Monasteriū suū Marinæ cognatæ suæ Constantinopoli reliquit.

Νίκα. Seditio Constantinopolitana.

Sergia monasterij Olympiadis præses.

Miraculū in cadauere Olympiadis

Brochti Sepultura Olympiadis.

re licet: Quòd postquam Nicomediæ sancta Olympias diem suum obiit, priusquā sepulturæ mandaretur temporis eius Nicomediensi episcopo in somnis præceperit, vt venerandas reliquias arculæ impositas alto mari committeret, & quocunque locorum illa cursum teneret, ibi corpus eius sepeliretur. Id ab episcopo factum, & arca ad maritimum locum delata est, vbi Apostoli Thomæ delubrum positū est: ab incolis locus is Brohti dictus. Ibi diuina visione admoniti qui regionem eam incolunt, exierunt, & sacras illius reliquias ad sanctiorem sacrificij aram reposuerunt, quas innumerabilium morborum cura, dæmonúmque expulsione, aliisque prodigiis, quæ supra hominum opinionem ibi sunt exhibita, Deus dignatus est. Memoriæ quoque proditum est, postea incursione hostili templum hoc Apostoli incensum esse, & quòd reliquiæ istæ prope maris vndas sitæ essent, arcam quidem igni cōsumptam, ipsas autem in fluctus maris proiectas esse. Quo verò loco illæ erant, vndam ipsam cruentam cōstitisse, Deo veluti exhibente martyris illius confessionem. Sergium porrò, qui tum patriarcham gessit, Ioannem presbyterum, eò misisse: eúmque sacra eius ossa collecta, monasterio illius intulisse, quod ipsa (sicuti dictum est) loco medio iuter duo Sapientiæ & Pacis templa excitauit. Presbyter, quem diximus, confirmauit, quum reliquias eas colligeret, magnam vim sanguinis se super eis scaturientem vidisse, adeò vt vestem quoque eius contigerit, atque inde defluxerit. Eadem alius quoque vidit. Et cum multi confluerent homines, sanationes mirificæ exhibitæ sunt, dæmonibus plurimis eiectis: quorum vnus talo mulieris incubans, abactus est. Hæc de beata Olympiade.

Reliquiæ eius Cōstantinopolim perlatæ.

Sergius patriarcha Cōstantinopolitanus

Sanationes mirificæ apud eas reliquias.

Dæmon talo mulieris incubans.

CAPVT XXV.

De sancta Nicareta virgine.

ERant autem aliæ quoque plures eodem cursu cum illa concertantes, eadémque erga magnum patrem charitate flagrantes: quarum vna bona admodum fuit, a Nicareta Bithyna, nobilibus maximè parētibus apud

a Hanc sibi cognitā Sozomenus

Constantinopoli quoque, cum plurimis aliis in voluntarium exilium discessisse scribit, lib. 8. cap. 23.

Nicomediēses orta, Genus ei præclarum erat: perpetua verò virginitate & reliqua vitæ virtute valde celebris fuit.[b] Fastu prorsus caruit, humilitate inter eas quæ idē studium sequebantur, præcipuè insignis. Ordinē in moribus sermone & vita quotidiana seruauit. Res humanas ad mortem vsque diuinis posthabuit. Ad fortitudinem quoq; composita fuit, & rerum difficultates facillimè pertulit. Et quòd diuitiæ multæ ei ablatæ essent, nō ægrè ei fuit: atque eò quod ei ex illis reliquum fuit exiguum admodum optimè dispensando ad necessitatē est vsa: quum quidem ad multam peruenerit senectutē, aliisque etiam liberaliter impertierit. Et quum mundiciæ studiosa esset, remedia etiam egregia promptitudine condidit, ad variorum morborum vsum commoda, quæ plurimis ægrotis dedit, qui nihil opis & adiumenti à consuetis medicis rerulere. Diuiniore enim quodam nutu quascunque aggrederetur res finem bonum illæ capiebant. Atque vt in summa dicam, in fœminis quæcunque apud nos laudatæ fuere, nō aliam reperire fuit moribus, sanctitate & virtutibus reliquis præstantiorem. Et talis quum esset, perpaucis tamen nota fuit. Propter morum nanque modestiam, & mediocritatis studium, vt lateret potissimum operam dedit, adeò vt neque diaconissæ honorem susciperē, neque sacrarum virginum cœtui præesse voluerit, quamuis ad id Ioannes patriarcha eā sæpe cohortatus sit & excitarit. Talis quoque suo ipsius respondens nomini Nicareta fuit. Sed oratio nobis ad reliquam historiam redeat.

b Absolutū Christianæ vitæ exemplum. Nicaretæ medicinæ perita.

APVT XXVI.

FOrtis ille veritatis propugnator in oppidum Armeniæ Cucusum abductus est, ad quod tum multi excurrebant Isauri. Consultò verò id quoque factum puto, vt in sæuiorum hominum manibus esset, quàm illi qui eum eò abduxissent, fuissent. Quamuis id diuina prouidentia ita etiam disposuerit, vt etiam illi qui veritatis lucem non vidissent, per ipsum manu ducerentur. Id quod accidit. Siquidem doctrina & factis mirificis multas ibi cepit gētes, episcopos & presbyteros ibi creādo, & sacras scripturas eos docendo. Sed enim apud oppidum Cucusum Adelphius quidam Arabissi episco-

In exilio quoq; Ioānes Christianismum propagauit.

i Adelphius Arabissi episco. per ecstasin locum

Ioannis in cœlo inquisitio.

pus, visione diuina admonitus, eum excepit. Hunc fama est, post Ioannis obitum, quum in mœrore ingenti esset, orasse, vt sibi indicaret, quanam sede & statione illum dignatus esset. Atque quum in ecstasi consternatus esset, sanctos quidem omnes circumcirca ordine consistentes vidisse, illum autem in eorum numero non conspexisse. Quod vbi grauiter tulit, angelum ei astantem doloris molestiam ademisse, atque dixisse, aliam Ioanni sedem, Deo propinquiorem honorémque præstantiorem, vt vna cùm angelis Deum laudibus vehat, datum, esse, ad stationémque eam perspicere non multis permissum esse. Abi itaque, inquit, & animi dolorem omitte. † Quod enim hunc non vides, nõ propterea is non adest, sed potius supra multos est: atque id excellentis est honoris indicium. Ille sanè, sicuti diximus, Ioãnem excepit. Quæ verò ei in itinere accidêre, tragœdia alia seu malorum Ilias prorsus sunt. Quàm variis enim cum ærumnis colluctatus sit, à nemine ea quàm ab ipso commemorante iucundius aut verius quisquam cognouerit. Nam ea quoq; mala, aurea illa lingua, ita vt decuit, optimè expositi. Ad Constantium siquidem presbyterũ ex ipsa statim Nicæa scribẽs, hæc verbis talibus significat.

† τὸ μὲν ὁρᾶν τοῦτον οὐ τὸ μὴ πα ρεῖναι τὸ δὲ τῶν πολλῶν ὑπερῆναι τὸ περὶ τῆς μῆς ἰμποιεῖ.

Scriptũ Ioannis ad Cõstãtium presbyterũ

CAPVT XXVII.

Hortatur Cõstãtium, vt strenuè ecclesiasticũ munus persecutionis tẽpore administret.

NIcæa quarto mensis Iulij die soluturus, hasce ad pietatem tuam dedi literas, ad id te cohortans, ad quod nunquam cohortari desij: quamuis grauior præsente tempestate procella, maioréque fluctus ingruãt, vt ne intermittas ea quæ officij tui sunt, in ea quam ab initio cepisti administratione, adimplere: Græcæ super stitionis exterminationem dico, ecclesiarum ędificationes, animarum curam, neque te supinum aut socordẽ

Homines sapiẽtes, turpitudine, nõ casu, & deli cto suo, nõ a liẽ incommodo commouẽtur. Cic.

rerum difficultas faciat. Neque enim gubernator, vbi mare ipsum concitari & furere videt, à nauis clauo & gubernaculis discedit: neque medicus, vbi ægrum morbo corripi cernit, curatione superseder: sed tum maximè vterque istorum artem suam & prõptitudinem adhibet. Non te ad socordiam redigant præsentia mala, non enim de eis quæ nobis inferuntur calamitatibus, rationem reddemus, quin potius mercedem accipiemus.

Si verò

Si verò ea quæ in nobis sunt in ecclesiam non contulerimus, sed desides fuerimus, nihil nos ea in re adiuuabit aut defendet malorum tumultus: quandoquidé & Paulus carcerem incolens, in vinculis officium suum fecit. Et Ionas in ventre beluæ marinæ inclusus fuit, & tres pueri in camino versati sunt: neque tamen horũ quenquam vincula varia ad desidiam redegere. Hæc ipsa tecum reputans, Domine mi, ne omiseris Phœniciæ, Arabiæ, & Orientis ecclesiarum curam gerere: illud persuasum habens, locupletem te mercedem recepturum esse, si tot & tantis intercedentibus impedimentis, ea quæ in te sunt eis contuleris. Neque tibi graue sit, creberrimas ad nos dare literas. Nam sicuti nunc cognouimus, non Sebastiam, sed Cucusum exulatum ire iussi sumus, quòd tibi litteras mittere facilius erit. Scribes igitur nobis, quot anno quolibet ædificatæ sint ecclesiæ, & qui viri sancti in Phœniciam sint missi, & si quæ maiora accesserint incrementa. Et cùm Nicænum quendam monachum casæ suæ incluſum: reperissem, ei vt ad pietatem tuam iret & in Phœniciam proficisceretur, persuasi. An is ad te venerit, fac sciam. De Salamis regione, quæ non longè à Cyro sita, & ab hæresi Marcionistarum oppressa est, acturus cum quibus oportuit, & rem omnem rem rectè conformaturus fueram, nisi eiectus essem. Quod si Dominum meum Cyriacum episcopum Constantinopoli esse cognoueris, scribe ad eũ hac de causa, & perficere is omnia poterit. Cohortare omnes, & potissimum qui fiduciam erga Deum habent, vt multùm & assiduè orent, vt præsens orbis naufragiũ conquiescat. Intolerabilia enim Asiam, aliásque vrbes & ecclesias iuuasere mala: quæ singillatim, ne molestus esse videar, enumerare superfedeo, atque vnum illud dico, multa nunc & assidua peropus esse precatione. In alia rursus epistola ita inquit: Quòd si in carcere degitis, catenísque vincti, & cum squalidis & sordidis hominibus in custodias inclusi estis, propterea quòd istorum iniquitati non consentitis, exultate eo nomine & gloriamini, quoniam ingentis lucri hæc vobis occasio sunt. Quandoquidem & nos atriti, consumpti, & sexcentis mortis generibus cõfecti sumus: id quod renun-

σαλάμιος. *Curã gerit ecclesiarum exul Ioãnes*

Cohortatur ad orationẽ assiduam, Aliud Ioãnis scriptũ. Exultandũ in afflictionibus. ἐμπορίας ὑπόθεσις. *Æruminæ quas itinere pertulit. Ioannes*

„ ciare certò possunt, qui breui etiam momento nobis-
„ cum fuere: cum quibus colloqui non potui, propter
„ continuas febres, quibus sum occupatus, quibúsque diu
„ noctúque afflictus, iter tamen facere necesse habui, æstu
„ oppressus, insomnia labefactat, rerũ necessariarum pe-
„ nuria, curatorúmque seu defensorum inopia cofectus.
παραγγσομένων. „ Nam & iis qui vel in metallis opus faciũt, vel carcerem
„ incolũt, lõgè duriora & passi sum, & etiã nũc patimur.
„ Et vix tãdem Cæsaream ex tempestate in portum veni-
„ mus. Sed ne portus quidem iste recreare nos ex flu-
„ ctuum & vndarum ærumnis potuit: adeò nos præteri-
„ tum tempus prorsus accidit, Verumtamen Cæsaream
„ quum venissem, non parum sum refocillatus, quòd &
„ puram biberim aquam, & panem non sordidum atque
„ durum sumpserim, neque in doliorum fragmentis laua-
„ rim, sed balneum qualecunque repererim, & quòd in le-
„ cto tũ cubare permissum mihi fuere. Possem quidé plu-
„ ra istis cõmemorare: verùm nimio vos dolore afficiam,
† μὴ παύσα- „ in his consistam. vno illo adiecto, † non debere vos ex-
τι ὀνειδίζον „ probrare eis casum scilicet nostrum desinere, qui nos
τες τοὺς ἀ- „ diligunt. Nam cum tot habeamus nostri studiosos, tan-
γαπῶντας „ ta potestate & auctoritate præditos, neque ea res impe-
ἡμᾶς. „ tramus, quas * damnati etiam homines impetrant, vt
Querela de exitij loco. „ in amœniorem viciniorémque locum cõdemnaremur.
κακοδαίμων. „ Verùm quum & corpus ærumnas hasce tolerare dene-
„ get, & metus Isaurorum omnia circumuallet, paruam
„ hanc & tenuem gratiam obtinere non possumus. Sit
„ eo quoque nomine Deo gloria. Non enim glorificare
„ eum in omnibus desinimus. Sit nomen eius benedi-
„ ctum in secula. Scitis nanque, loca omnia tumultibus
„ & turbis esse plena: nec pro Cõstantinopoli sola, sed pro
* παρακα- „ vniuerso orbe oratione & cohortatione * opus est. In-
λέω. „ de enim initio sumpto, sicuti dictum est, malum loca o-
„ mnia persuadens, ecclesias omnes turbat. Septuaginta
„ diebus in itinere cõsumptis, aliquando tandé Cucusum
„ peruenimus: locum totius orbis, propter solitudinem,
„ grauissimum. Proinde reuerentia vestra colligere po-
„ test, quæ & quanta pertulerimus mala, insuetátabilibus
„ febribus cõflictati, & metu Isaurico circũuallati. Atque
„ hæc quidem dico, nõ quòd velim quenquam cuiquam

moleſtum eſſe, & petere, vt aliò inde transferat. Nam quod duriſsimum fuit, viæ ſcilicet ærumnam, pertuli-mus. Sed illam à vobis gratiam peto, vt crebrò ad nos ſcribatis, & eccleſiarum curam geratis. Et rurſus inquit: Quandoquidem & nos tertium iam annum in exilio agentes, in fame, peſte, bellis, continuis obſidionibus, ſolitudine incredibili, morte quotidiana, enſibus Iſauricis, non mediocriter animat & conſolatur affectionis veſtræ abundantia, & conſtantia & fiduciæ ſtabilitas. Quapropter etiam ſi ſolo & mœnibus vrbis eiecti ſumus, vera tamen ciuitate exacti non ſumus. Si enim vos ciuitatem facitis, & nos vobiſcum ſemper & in vobis ſumus, ſatis conſtat, etiam dum hic agimus, vrbem nos illam incolere. In animis enim veſtris verſamur: & vbicunque ſumus, omnes vos vehementes noſtri amatores in mente noſtra circumferimus.

Cōmēdatio eccleſiarum.

Conſolatur ſe amicorū fidorū egregia erga ſe charitate.

Non putat ſe exulare Ioannes, dū amici Conſtantinopoli tani memoriam eius. ritinent.

CAPVT XXVIII.

EPiſtolæ ſic habent: Non multo verò pòſt epiſcopus Conſtantinopolitanus eligitur Arſacius, Nectarij, qui ante Ioannem epiſcopatum eum geſſit, frater: vir placidus quidem iudicatus, & erga Deum maximè religioſus, Gloriæ autem eius clerici quidam obfuerunt, qui quicquid voluere, fecerunt, & culpam omnem in eū cōtulerunt. Deteriorem verò eum multo fecere ea quæ Ioannis ſectatoribus accidere. Poſtquam enim cum eo & cum eccleſia eius, in qua inſidiatores & ſycophantæ Ioannis multi aliis permiſti eſſent, communicare & orare noluerunt, & ſuos ſibi conuentus in extremis locis & porticibus ciuitatis egerunt, rem eam ad Arcadiū imperatorem detulit. Itaque ad eos congregatos quidam cum non contemnenda militum manu miſſus eſt. Illi multitudinem fuſtibus & ſaxis pulſantes, inde depulerunt. Quicunque autem inter illos ardentiore erga Ioannem animo, & quaſi multitudinis columnæ, aliiſque præclariores erant eos cuſtodia excepit. Et quod in eiuſmodi turbis accidere ſolet, cum res nouæ militibus permittuntur, mulieribus quæ ibi ſimul congregatæ erant, multis capitibus velamenta, aureæ zonæ, monilia, torques, & ornatus earum reliquus direptus eſt.

Arſacius ſucceſſor Ioannis.

Arſacius efficit, vt militari manu, iubente Arcadio, Ioannitæ in conuentibus ſuis malè tractētur. Exemplum militaris licentiæ.

Ioannitæ sententiam suã non mutant.

Erant etiam quibus vnà cum infima auricula inaures ablatæ sunt. Et cum ingens clamor & luctus in vrbe esset exortus, tantum abest vt illi suum erga Ioannem amorem mutarent, vt etiam ea ex re numerus eorum auctus sit, & ad partes eorũ plures accesserint. Verũenimuerò publicè illi deinceps non conueniebant: multi verò etiam neque in forum neque in balnea prodibant.

Multi Cõstantinopoli discedunt.

Quibusdam etiam domi manere periculosum erat, qui sibi ipsis exilio impositio vrbem reliquerũt, & quò cuique visum est, concesserunt. Multi sanè & alij honesti boníque viri, sed nõ minus mulieres, pari in Ioannem ardore inter se decertarunt: inter quas Olympias & Bithyna Nicaterã fuit, de quibus paulo antè diximus.

Arsacij mors.

Arsacius porrò vbi non longius quàm decem & quatuor menses in sede episcopali vixisset, diem suum obiit: cũ quidem, vt aliquis dicat, nullum viuentis hominis opus peregisset, longo tempore per frigidiorem naturę ignauiam & stuporem quasi confectus, nec minus ante naturalem finem præmortuus. Proh pudor, quis cui? inquit Simeon: quasi quidam, vt ita dicam, † vetus truncus, multa principum facilitate, substitutus est? vir octogesimum supergressus annum, tumulo magis quàm throno appositus, delirus quidem & desipiens, ad dicendum quidem ineptissimus, ad cogitandum autem de rebus decentibus stupidissimus, ad faciendum verò ignauissimus, parum admodum ab inanimatis differens, lecto & angulo dignus: qui cum per seipsum esset inutilis, & populus Ioannis amore teneretur, quòd is ei ex parte altera obstaret, † ingratus prorsus omnibus & † illaudatus fuit. Talis Arsacius erat: & quũ breui tempore ecclesiæ præfuisset, ita è vitis excessit.

Confertur successor. Arsacius cũ Ioanne decessore.

† ἀνεύφρων

† ἀπόλαυστος

CAPVT XXIX.

Atticus successor Arsacij.

PErmultis autem ecclesiam ambientibus, quarto post Arsacij obitum mense ex presbyteris Attico ea cõmittitur: qui in cleri ordinem allectus vnus ex Ioannis obtrectatoribus fuit, Sebastiæ Armeniorum ortus, ab adolescentia autem philosophiæ operã nauauit, sub magistris quibusdam monachis Macedonij hæresim sectãtibus qui tum Sebastiæ philosophiæ suæ officinam habebant. Erat autem Eustathij disciplinæ, quem Seba-

Eustathius Sebastiensis

ſtiæ epiſcopum & monachorũ optimum ducem fuiſſe, in ſuperioribus expoſuimus libris. Cuius ſcriptum pulcherrimum quidam eſſe ferunt, quæ Baſilj magni Aſcetica, ſeu Monaſtica dicuntur. Non hic autem eſt Euſtathius, qui poſtea Antiochiam eſt translatus, & propter quem in eccleſia offendicula illa inter Paulinum & Meletium, & Flauianum & Euagrium extitere. Atricus vbi inter † vitos cenſus eſt, Macedonij opinione reiecta, ad eccleſiam vniuerſalem ſe contulit, non tam doctrina quàm natura prudens: quapropter in rebus agendis facile quod voluit aſſecutus eſt, inſtruendis ſimul & effugiendis inſidiis dexteritate mira. In moribus eius hæ fuerunt illecebræ, vt ferè omnibus gratus & charus eſſet. In orationibus eccleſiaſticis ſimplex fuit, eáſque tales edidit, vt neque ab auditoribus trãſcriberentur, neque omnino doctrina liberaliore & elegantia carerẽt. Et cum vir ſumma diligentia eſſet, opportunum tempus nactus, ſubinde oratores Græcos celebriores legendo ſe exercuit. Tum demum, quum idiota ſeu rudis eſſe videretur, reſtimonia ab illis mutuatus, eos etiam qui eruditè cum eo agerent, fefellit. Cumque ſtudioſiſſimus & placidus maximè erga eiuſdem ſententiæ ſectatores, tum eis qui aliter quàm ipſe ſentirent, formidabilis plurimum fuit. Eis facillimè, dummodo vellet timorem incutere potuit. & rurſum totus mutatus, ad comitatem ſe retulit. Talis ille fuit: ſicuti qui eum cognouere, memoriæ mandarunt. Eo autem eccleſiam gubernante, ingentem Ioannis ſtudioſi, tulere perſecutionẽ; cum quidem maxima & Orientis & occidentis pars eccleſiæ eius communionem, auerſaretur. Quo tempore Epheſij impunitate arrepta, quæ eis viſa ſunt, omnia mouere & mutare voluerunt. [a] Itaque viros à bono paſtore ritè, & ſicuti Deo gratum eſt, in thronis collocatos eiecerunt: [b] eiſque profanos quoſdam & impuros prorſus homines ſubſtituerunt, nulla exploratione manuum impoſitioni præeunte. quippe ita vana & facilis ea res viſa eſt, vt ad epiſcopatum promptiſsimè ſuſcipiendũ ſatis eſſet, ſi quis id modò vellet, aut aliquid donaret. [c] Proinde qui dudũ à Ioanne exautorati fuerant, commodè rerum talium contemptores aggreſſi, in ec-

Aſcetica Baſilij magni.

Euſtathius Antiochenus.

Atticus ex Macedoniano orthodoxus.

† εἰς τὸν τῶν αἱρετικῶν βίον.

Atticus Ioannis ſectatores perſecutus.

a Epheſij ob temporũ impunitatẽ epiſcopos à Ioãne ordinatos eccleſiis exigunt.

b Illegitima epiſcoporum ſubſtitutio, nulla interueniente diligenti & accurata exploratione.

c Epiſcopatus pecunia redempti.

cleſias ſunt introducti, epiſcopatu (proh pudor) pecunia redempto. d Qui etiam Heraclidem illum, quem magnus Ioannes Epheſi epiſcopum creauerat ſuffragantibus ei aliis quoque ſeptuaginta epiſcopis, & annos quatuor crudeliſsimè carceri incluſerunt: & poſtea dignitate † ei abrogata, execrandum & manifeſtũ cinędum, deteſtationis omnis plenum, tribuni Victoris eunuchum, in cœlibis viri throno (ô vindicta & patientia Dei) indigniſsimè collocarunt.

d *Heraclidem annis quatuor in carcere detinent. Eunuchum impurum ei ſubſtituunt.*

† *Nemo gradum ſacerdotij venalitate precij mercetur. Quantum quiſq; meretur, nõ quantũ dare ſufficit, æſtimetur. Nõ precio, ſed precibus ordinetur antiſtes. l. Si quenquam. C. de epiſc. & cler.*

CAPVT XXX.

TVm quoque magno Flauiano, Antiocheno epiſcopo, qui ſe cum Ioanne aduerſariis non coniunxerat, & ad quietem æternam tranſlatus fuerat, Porphyrius ſucceſsit: vir quidam grandæuus, nõ minus improbitate veterator, quippe quæ cum illo diligenti cura nutrita coaluerat, quàm ætate vetulus. Nam vita in libidine peracta, ne tempore quidem ipſo quicquam de eo impetu remiſit, atque in rebus turpibus ipſam quoque naturam vincere atque ſuperare ſummopere contendit. Vbi verò eum etiam Antiochenæ eccleſiæ ſedis per tyrãnidem occupandæ cupido capit, cum vrbs tota more recepto, tempore ſuo ad ſpectacula in luco Daphnes effuſa eſſet, Seueriano & Acacio, necnon Antiocho in amicitiam ſuã allectis, & adminiſtris tyrannicæ cupiditatis aſſumptis (ſimile enim ſimili amicum prorſus eſt) a prædonum more thronum conſcendit, veluti lupus quidam non paſtor: eadémque ipſa hora conſecrationem ab eis accepit. Adeò autem illis ea res deproperata eſt, vt receptos ritus plurimos in ſacra initiatione prætermiſerint. Porrò operum tenebrarum patratores, ſine ſuo maleficio tanto impoſito, poſtea diſceſſerunt, impudenti ſibi fuga conſulentes, & per montes inuios ad ſua reuertentes. At ciuitas vbi factum id ſenſit ignem, & materiam aliam incendio aptam manibus rapientes & congerentes ardore ſcilicet diuino &

Flauiani Antiochini mors. Porphyrius vir malus, ſedem eius inuadit.

a *Furtiua & imperfecta Porphyrij ordinatio.*
b *Ritus in conſecratine epiſcopali.*
Plebs Antiochena ad uerſus Porphyrium inſurgit.

ipsi flagrantes, vnà omnes aduersus eum iere, ipsum simul cum episcopali domo comburere volentes Vtram nanq; eius quàm improba & deceitanda esset, nō ignorabant. Quod sic agi postquàm ille cognouit, prælidi pecunia corrupto suadet, vt & ipse furorem alium contra pietatis cœtum obarmet. Ilicet armatorum manus contracta, & cohors malorum contra illos coacta est. Proinde illi in cōspectum istorum contrà euntium venire ausi non sunt. Interea ingens etiam persequutio excitata est aduersus ecclesias Dei, Attici instinctu (neque enim cum hoc quoque cōmunicare quisquam, propter eum quo Ioannem maximè prosequebàntur amorem, volebat) iussiones imperiales passim circūferebantur in hæc verba conceptæ: Si quis episcoporum cum Theophilo, Attico, Porphyrio, cōmunicare noluerit, extorris ecclesia esto, & facultatibus priuator. Ex laicis autem seu popularibus qui magistratus gerūt, dignitate excidunto, milites cingulos deponunto. Vulgus autem & opifices auro multo mulctati, exilio, sicuti decet, damnantor. Itaque qui sincerè honestatē sequebantur, & res præsentes nō magni faciebant, ne quid absonum & veræ pietatis instituto indignum cōmitterent, ad solitudines inhabitandas profugerūt. Quidam inuiti etiam cōmunicare cum illis coacti sunt, quibus scilicet gloria & opibus excidere magnū visum est. Monachi verò in Syria plurimi ab ecclesia seiuncti, synaxes & cōuentus suos egere: quam ob causam multas etiam experti sunt ærumnas.

Porphyrius se cōtra illā militari manu defēdit. Atticus persequutionem contra pleraſq; ecclesias excitat.

Imperiale scriptū pro Theophilo, Attico, Porphyrio. Piorum secessus. Multi se rebus præsentibus accōmodant. Monachorum sanctorum persequutio.

CAPVT XXXI.

QVum ecclesia ita affligeretur, episcopi quidam & clerici diuino ardore pro Ioāne & ecclesia, cuius tam malus & miserandus status esset, flagrantes, ex Oriēte Romam veterem sunt profecti, grauémque tragœdiam istam Honorio Imperatori & Innocētio Romæ episcopo cōmemorarunt. Nam post magnū illum Damasum, Sirici' quindecim annis episcopatum Romanum tenuit. Ei autem defuncto, Anastasius surrogatus est: qui vbi post triennū decessit, Innocentius locum eius per successionē cepit. Tres illi secū attulere epistolas: quarū vna aureæ illi' linguæ erat, calamitates

Orientales de statu ecclesiarū suarū & Honorii Innocentiū certiores faciūt Rom. Pontifices, Damasum, Siricium, Anastasium, Innocētium.

omnes exactissimè recensens: secunda totius Constantinopolitanæ vrbis cleri cõmunis: tertia, quadraginta illorum episcoporũ, qui communionis & partium Ioãnis erant. Eis redditis, tantũ in illis ardorem accenderunt, propter calamitates eas dolentib⁹, vt ambo ad Imperatorem Arcadiũ literas dederint, diuturnum in rebus huiusmodi somnũ eius reprehendentes. Carpebãt verò alterum quoq; exilium, quo Ioannes prẽter ecclesiasticas sanctiones affectus fuerat: oportere affirmantes, si quæ illi veræ honestatis & ecclesiæ tranquillitatis cura esset, episcopũ in sedem suam reduci: & synodum Thessalonicæ, quæ in medio è Roma & ex Oriente venientibus sita sit, cogi. Theophilum etiam Alexandrinum, qui omnia ea miscuisset, acciri: atque ita demum canonico, nullísq; affectionibus corrupto iudicio, Ioãnis causam omnem ritè & ordine decidi. Cuius rei gratia se Italos aliquot episcopos misisse addiderunt, conscientiam bonam & iudiciũ rectum in cordib⁹ suis obtinentes. Hæc sic ad Arcadiũ Honorius & Innocẽtius scripsere. Quæ verò Ioanni etiam & clero rescripsere, eiuscemodi vẽrbis cõtinentur: quæ ego ex Romano sermone vtraq; in græcam linguam translata inueni, & historiæ huic adieci. Epistola ad Ioannem sic habet:

Honorij & Innocentij ad Arcadiũ scripta.

Rectissima scriptorũ eorũ sententia.

Iudiciũ legitimum & Canonicũ.

CAPVT XXXII.

Responsum Innocentij ad Ioannẽ.

Cõscientia recta per spẽ bonã etiã inuersis colluctans.

Bona conscientia.

Prorũ probatio.

„ TAmetsi innocentem bona omnia expectare, & à „ Deo misericordiam petere conueniat: tamen nos „ quoque, qui tolerantiæ malorũ suasores sumus, literas „ hasce, pro eo atq; decuit, cũ Cyriaco diacono ad te de„ dimus, ne aduersariorũ iniuria plus possit quàm bona „ conscientia, dum in spe cũ illa luctatur. Non enim opus „ est doceri te, tot populorũ doctorem & pastorem, opti„ mos quosq; sæpe atq; adeò semper probari, an in vigo„ re patientiæ persistant, neque alicui dolorũ labori ce„ dant. Et est profectò res stabilis & firma cõscientia bo„ na in malis, quæ iniustè accidũt omnibus, quæ nisi quis „ patientia vincat, iudiciũ de se malę suspicionis præbet. „ Omnia nanque sustinere debet, qui Deo primùm, dein„ de suæ quoque confidit conscientiæ. Quandoquidem „ bonus atq; honestus vir exerceri ad patientiam maxi„ mè potest, vinci autem non potest. Nam mentem eius

diuinæ custodiunt scripturæ. Abūdant autem exemplis lectiones sacræ, quas populo tradimus: & omnes propè sanctos variis modis & cōtinenter malis afflictos esse, cum fide attestantur: quippe qui tanquàm in aliquo iudicio explorati, tandem sic ad coronam patiētię peruenere. Cōsoletur igitur charitatem tuam, frater reuerēdissime, cōscientia tua, quę in tribulationibus solatium virtutis obtinet. Inspiciēte nanq; ipso Domino Christo, in portu pacis, pura cōstabit conscientia. Hæc Innocētius ad diuum Chrysostomū scripsit: Epistola autem ad clericos hæc est: Innocentius episcopus presbyteris & diaconis, totíq; clero & populo ecclesiæ Constantinopolitanæ, quæ sub Ioanne episcopo est, fratribus dilectis, salutem. Ex literis dilectionis vestræ, quas per Germanum presbyterū & Cassianum diaconum ad nos dedistis, scenam malorū, quam ob oculos posuistis, anxia solicitudine coguoui: & quibus ærūnis malisque fides laboret, reperita sępius lectione perspexi. Cui rei sola patientiæ consolatio medetur. Dabit enim breui Deus noster afflictionibus tantis finem, quas sustinuisse proderit. Sedenim hanc ipsam necessariam cōsolationem, in initio epistolæ dilectionis vestrę positam, cōsilium propositúmq; vestrū laudantes intelleximus, multa patientię testimonia cōplectentem. Consolationem nanque nostram, quam ad vos scribere debuimus, literis ipsi vestris prępoccupastis. Eam siquidem laborantibus Dominus noster præbere patientiam solet, vt in ipsis tribulationibus seipsos Christi serui solentur, secum ipsi reputantes, eadem antea sanctis, quæ ipsi patiūtur, accidisse. Sed & nos ex ipsis literis vestris afferre vobis solatiū possumus. Non enim ab eo, vt vobis condoleamus, alieni sumus: siquidem & nos in vobis affligimur. Quis nanq; ferre posit, quæ ab illis designantur, quos maximè cōueniebat pacificę tranquillitatis & concordię studiosos esse? Nunc insolito more sedib⁹ ecclesiarum suarū innocentes eiiciuntur episcopi. Quod sanè primus frater & collega noster, episcopus vester Ioannes, per iniuriam est passus, causa indicta, & crimine neque obiecto, neque audito. Quæ verò hęc prohibita ratio est, vt iudicij specimen non seruetur, aut de causa

Viri sancti semper afflicti.
Innocentij ad clerum Constātino politanum episcopum epistola.
Patiētiæ in afflictionib⁹ cōsolatio.
Dabit Deus his quoque finē, Et hæc olim meminisse iuuabit.
Sanctorum afflictio.
Ioānes indicta causa proscriptus.

Iniquè in locũ episcopi viuentis alius substituitur.

* ἐκ τοιούτων πλημμελημάτων ὁρμώμενοι.

Soli Nicæni canones legitimi.

Hæreticorũ canones reiiciendi.

Synodi ecclesiastica dissidia sopiunt. Synodus à Deo petenda.

εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν. *Patiẽdum & sperãdũ.*

non quęratur? In locum viuentium episcoporum alij surrogantur, quasi qui * ab eiusmodi delictis prorumpunt, à quopiam iudicari possint rectè quicquam vel dicere vel facere posse? Nunquam sanè patres nostros talia ausos fuisse, sed potius vetuisse cognouimus, ne cui in locum viuẽtis per cõsecrationem alium substituendi sit potestas. Minimè enim consecratio siue electio reproba honorem adimere episcopo potest: quandoquidem neque episcopus ille esse potest, qui iniquè substituitur, quoniam hæc cõtra Canonum obseruationem sunt. Canonibus porrò obsequendũ esse scribimus, qui Niceæ sunt decreti: quos solos consectari decet ecclesiam catholicam, & iuxta eos iudicare. Sin alij à quopiam proferuntur, à Nicænis canonibus dissonantes, & hæreticos autores referẽtes, ij à catholicis episcopis reiiciuntur. Hęreticorũ nanque inuenta catholicis canonibus non sunt annectẽda. Semper etenim illi per cõtraria & nefaria decreta, patrum Nicænorũ consilium minuere intendunt. Quapropter non solùm hoc dicimus, istos sequẽdum non esse, verũetiam cum hæreticis & schismaticis seu disidiosis dogmatibus cõdemnandum: quẽadmodum antea in Sardicensi cõcilio ab episcopis, qui nos pręcesserũt, factum est. Nam quæ sic perperàm subintroducũtur, magis damnare cõuenit, quàm vt quæ directè contra Canones statuuntur, aliquam habeant, fratres reuerendissimi, firmitatem. Cęterùm quid contra istos in pręsentia agẽdum? Synodali cognitione peropus est, quam dudũ etiam cogendam esse cẽsuimus. Sola enim illa talium procellarũ motus sopire potest: quam vt obtineamus, vtile nũc fuerit, medicinam & opem hanc ad volũtatem magni Dei & Christi eius, Domini nostri, referre. Omnia quæ diaboli inuidia, ad fidelium explorationẽ sunt perturbata, pacabantur. Stabilitate fidei nihil nõ sperare à Domino debemus. Nos quidem multum deliberamus & dispicimus, quomodo vniuersalis synodus congregetur, vt de voluntate Dei turbulenti isti motus cõpescantur. Itaq; interea sustineamus: & patientiæ muro circumuallati, omnia auxilio Dei nostri restitutũ iri speremus. Quæcunque verò vos sustinuisse scripsistis, ea quoq; omnia antea, quan-

uis diuersis maximè temporibus, à collegis vestris epi- "
scopis, Demetrio, Eulysio & Palladio, qui Romam ve- "
nerunt, & nobiscũ fuerunt, percũctatione accurata co- "
gnouimus. Hęc sunt, quæ ad clericos ab Innocẽtio da- "
tæ literę continebant: ex quibus colligere licet, quæ illi "
sententia & studium de Ioanne fuerit. "

CAPVT XXXIII.

LIteræ ipsę tales fuere[a]: Insuper verò synodi decre- *a Synodus propter Ioannem in Italia coacta.*
to, quę Ioannis causa in Italia coacta fuit, in manus recepto, Dei amans[b] Æmylius Beneuenti episcopus, Cathegius, & Gaudentius, cum Valentio & Bonifacio presbyteris, Roma Byzantium profecti sunt. Sequebãtur eos Cyriacus & Demetrius, vnà cũ Palladio & Eulysio, qui Ioannis partium studiosi eò venerant, & tragœdiam malorum omnẽ illis exposuerant. Quum autem in Græciam peruenissent, in manus tribuni cuiusdam, qui insidias eis tetẽderat, inciderunt[c]. Non enim latêre potuerunt fœminarũ pessimam Eudoxiam legationis eius mandata. Et quòd eorũ sententiæ seu cõsilio, qui legationem eam miserant, arte quadam aduersaretur, actiones eorũ contrariis actionibus prœuenit. Quapropter Thessalonicam illis videre, atq; Papæ literas, quas ad eius vrbis episcopũ Anysium ferebant, reddere permissum non est. Sed duobus nauigiis impositi, postquam in vnũ ex suburbiis Constantinopolitanę ciuitatis,[d] id quod Athyras vocatur, peruenerunt,[e] per vim in custodiam sunt cõiecti: quibus per calumniam obiectum est, quòd ditionem alienam vltra terminos suos turbarent, & eum Orientalis imperij contumelia ibi adessent. Romani igitur, & Cyriacus episcopus, quíq; cum eo erant, seorsim quisq; in custodias inclusi, torti sunt: & ærumnis plurimis affecti, vt literas flagitatas proferrent. Postquam autem illi se eas nõ prius daturos esse affirmarunt, quàm Imperatorem vidissent, vt pote ad eum legati: postremò Valerius quidam, ex feritate & temeraria audacia nomen & celebritatem aucupãs, episcopi vnius, apud quem literæ erant, pollice fracto, scripta ipsa & vascula quædã, adhęc quicquid illis ad res ne cessarias parandas erat argẽti, ei eripuit: id quod ille nõ sine maligno cõsilio fecit, vt sumptib⁹ omnib. spoliati, *b Legati Roma Constantinopolim missi. Sozo. scribit, episcop. quinq; , & presbyteros duos eccles. Romæ ad Honorũ & Arcadiũ esse missos, q locũ & tempus synodi cogẽdæ peterent. lib. 8. ca. vlt.* *c Eudoxiæ dolo ij excipiuntur.* *d Athyras suburbana Cõstantinopolis regio.* *e In vincula cõiiciũtur. Torquẽtur. Literæ eis & viaticũ adimũtur.*

facere aliquid illi, quod prohibitum est, necessitate adigerentur. Postridie eius diei alij plurimi affuere, siue ab ipsa Augusta, seu ab Attico missi: qui ab illis petierunt, vt tribus millibus nūmorum aureorum receptis, cū Attico communicaret, Ioannis autem causam despiceret. Hoc illi se facturos prorsus negarunt. Accidit enim diuinitùs quiddam, quod eam rem prohibuit. Nam vni ex Æmylij diaconis, Paulo nomine, viro castò & moderato, diuum Apostolū Paulum apparentem dixisse ferunt: Videre quomodo accuratè seu circumspectè ambuletis, dies enim mali sunt: promissam fortè fraudem sic inhibentem. Sedenim quū illi promissionem seu conditionem oblatam nō reciperent, sed reditū in Romanā vrbem precib. peterent: Valerius, qui egregiū illud viri optimi facinus in pollice patrauit, ad malè agendū strenuus, immūdo & vetustate squalido nauigio eos commissos, exitū eis struens videlicet, Romā reuerti iussit. Illi cum summo periculo nauigātes, ægrè Lampsacum appulerunt. Inde naui mutata, quatuor mensib. elapsis Romam peruenere: & apud Innocentiū Papam singillātim quæ eis acciderē, renūciarunt: nihil scientes, quid vel Cyriaco eiusq; comitibus, vel Ioanni ipsi acciderit. Hæc tum segnem Arcadiū latuere, id quod postea animaduertere licuit. Hisce verò de causis Innocentius Romanus episcopus plurimùm indignatus, epistolam composuit ad Arcadium, Atticum & Theophilum dedit, qua illos excommunicationi & exautorationi subiecit: quum quidem cognouisset, non multo pòst patrem illū mortem oppetisse, in lōgius exilium abductum, quemadmodum paululū progressi exponemus. Epistola verbis huiusmodi conscripta fuit:

Agitur cum eis vt trib. millib. aureorū receptis, cum Attico communicent.

Conditionē eam illi respuunt.

Rebus infectis Romam reuertuntur.

Arcadius socers.

Litera Innocētij Papæ, quibus Arcadium, Atticū, &c. anathemati subiicit Ioannes ve & causa indictā damnat.

CAPVT XXXIIII.

VOx sanguinis fratris mei Ioannis clamat ad Deum contra te, ô Imperator, sicuti quondam Abel iusti contra parricidam Cain: & is modis omnib. vindicabitur. Nec id modò admisisti, sed etiam pacis tēpore persecutionem magnam aduersus Deum & ecclesiam eius concitasti. Eiecisti è throno suo, re nō iudicata, magnū totius orbis doctorem, & vnà cum eo Christū persecutus es. Neque de illo ita queror (sortem enim, seu hære-

ditatem cum sanctis Apostolis in Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi regno consecutus est) quanuis intolerabilis iactura ea sit: sed affligor propterea, quòd primùm de animarum vestrarũ salute, deinde de eis qui sapientissima spirituali & diuina doctrina & institutione eius orbati, fame verbi Dei conficiuntur, sum solicitus. Non enim ecclesia tantũ Constantinopolitana mellitæ illius linguæ iacturam fecit, sed & orbis sub sole totus ad orbitatem redactus est, viro tam diuino amisso, persuasione vnius mulieris, fabulam hanc & spectaculũ exhibentis. Verùm excipiet illa & præsentem hic pœnam & futurũ sempiternum supplicium nõ post multos hosce dies ei aduenientes. Tametsi enim beatus Ioãnes vitã reliquit, fide seruata, & fluctuãtibus cõfirmatis: in æterna tamen secula sempiternarũ deliciarũ & immortalis vitæ hæreditatem est consequutus. Noua autem Dalila Eudoxia, quæ paulatim te erroris seu seductionis nouacula totõdit, execrationem ex multorũ ore sibi ipsi introduxit, graue & quod gestari nequeat peccatorũ pondus colligans, atq; id prioribus peccatis suis superaddẽs.

Summõ malũ Eudoxia minatur.

Cum Ioãne desũcto optimè actũ.

Eudoxia altera Dalila.

Itaq; ego minimus, & peccator, cui thronus magni Apostoli Petri creditus est, segrego & reiicio te & illam à perceptione immaculatorum mysteriorũ Christi Dei nostri: episcopũ etiam omnem, aut clericũ ordinis sancti Dei ecclesiæ, qui administrare aut exhibere ea vobis ausus fuerit, ab ea hora qua præsentes vinculi mei legeritis literas, dignitate sua excidisse, decerno. Quòd si, vt homines potentes, quenquã ad id vi adegeritis, & canones vobis à Seruatore per sanctos Apostolos traditos transgressi fueritis, scitote non paruũ id vobis peccatum fore, in horrenda illa iudicij die: quũ neminem huius vitæ honor & dignitas adiuuare poterit, arcana autem & abdita cordium sub oculos omniũ effundẽtur atque exhibebũtur. Arsacium, quem pro magno Ioãne in thronũ episcopalem produxistis, etiam post obitum exautoramus, vna cum omnib. qui consultò cũ eo communicarunt episcopis: cuius etiam nomen sacro episcoporum albo non inscribatur. Indignus enim eo honore est, vt qui * episcopatũ quasi adulterio polluerit, Omnis siquidem plantatio, quæ à Patre nostro in cœlis

Excõmunicatio.

Ligandi vinculum.

Extremum Christi iudicium.

Arsacij defuncti ex auctoratur.

* μοιχεύσας τὴν ἐπισκοπήν.

Sacrũ episcoporũ album.

Hunni Thraciã vastãt, Isauri Phœnicem & Ciliciam.

† Al. Huldin vocãt.

† Huldas dux Hunnorum.

Stilico ĩperatores fratres bello ĩter se committere voluit.

a Alarich' Gothus Ro. dux copiarum.

Theodosio is bonã nauauit operã in bello cõtra Eugen. gesto.

b Iouĩ' Illyrici præfectus.

* Hoc Sozo. non habet lib. 9. cap. 4.

c Alarichus Græciã & Dalmatiã vastat.

d Honorĩ' Stilicnẽ in Italiã retinet.

plantata non est, eradicabitur. Ad Theophili abrogationem addimus excõmunicationem, anathematismũ, & absolutam à Christianismo alienationem. Hæc Innocentius pro Ioãne pugnans scripsit. Neq; verò etiam Atticum, qui post Arsacium thronum magni illius inuolauit, nõ accusauit. Verùm vt ea res composita post-ea sit, historia loco suo ostendet.

CAPVT XXXV.

EAdem tempestate, sicuti in omnibus episcoporum dissensionibus reperire est, res etiã publicæ tumultibus sunt repletæ. Hunni namque Istrum transgressi, Thraciam vastantes percurrerũt. † Huldam ducem habentes. Et Isauri quidam prædones perquam feri ingenti coacta multitudine Phœniciam atque Ciliciam, & quæ in medio sitæ sunt vrbes, excursionibus extremísque cladibus vexarunt. Stilico quoque Honorij socer, opúmque & copiarum illius omnium dux, vix summus, simul & Romanorum & barbarorum ad nouas res spectantium studia sibi consiliata habens, cũ præfectis eorum egit, & committere inter se Imperatores tentauit. Atque vbi, a vt Alaricho Gothorum duci ducendarum * Romanarum copiarum dignitas tribueretur, suffragio suo effecit, in Illyricos mouit: b & eo Iouium quendam præmisit, re ita composita, vt & ipse cum Romanis, Arcadij ducibus congrederetur, & regionis etiam eius populos Honorij imperio subiiceret. Alarichus autem exercitu ex Dalmatia & Pãnonia terra barbara susceptor in Epirũ venit: * Græciáq; c & Athenis captis, vicinã quoque Dalmatiã vastauit. Deinde Illyricũ ingressus, atque aliquandiu ibi moratus, per Alpes in Italiam rediit: Stilicone angustias earum illum transire * permittẽte, vtpote qui insidias Imperatori strueret. Postea Alarichus cùm inde proficisci vellet, d Honorij literis, ne cœptum iter persequeretur, prohibitus est. e Deinde verò & Stilico Honorium impediuit, quo minus Constantinopolim propter fratris filij curam concederet, vt fideles præ-

* Similiter hæc ita dicuntur apud Paulum Diac. de ipso Alarichо: Qui quum discedere voluisset, Honorij literis retentus est, sicut ipse confessus est.

e Retinet is rursum ibi Honorium, Constantinop. ire volentem.

fectos ei constituerent, qui non ita pridem pupillus factus fuerat: veritus scilicet ille, ne propter teneram ætatem [f] Theodosius puer aduersi quicquam pateretur. Impediit hunc igitur Stilico, necessariò eum in Italia manere debere dicens, propter proximam [g] tyrannidem apud Arelate à Cõstantino excitatam. Hoc cũ illi persuasisset, alterum ex sceptris, seu vexillis potius arripuit, quod Romani † Labarum vocant: simúlq; quatuor militum ordines, & Imperatoris literas, quib. ei profectio Orientalis permittebatur, accepit, atq; in expeditionem se dedit. [h] Vbi verò fama increbuit, tyrannidem illum filio Eucherio, eis adiuuantibus qui cum potestate apud ipsum erãt, parare: milites seditione mota, primùm Italiæ & Galliæ præfectũ, alióſq; quibus imperatorij magistratus commissi fuerant, necarunt: deinde paulo pòst Rauennæ à militibus & ipse Stilico, mox etiã filius eius Eucherius iugulatus est. Atq; isti quidem, quòd aduersus Imperatorem conspirasse deprehensi essent, ad hũc modum interiere. Post eorum autem interitũ, qui cũ illis fuerant barbari, ei quem diximus Alaricho Gottho cõiuncti, [a] Romam expugnare aggressi sunt. Ibi Alarichus de pace oratores ad Honorium misit. quam vbi nõ obtinuit, aliis quoque multis barbaris adductis, Romanam vrbem obsedit, & Tyberim amnem qui per vrbem mediam fluit, † cohibens, ne res necessariæ ex portu in vrbem importarentur, effecit. [b] Portus autem maximum nauale Romanorum est (sic enim illi nauiũ stationem appellant) tres habens receptus, amplitudine paruã referens vrbem. [c] Cùm igitur annonæ penuria, fames simul & pestis exorta esset, & iam serui ad Alarichũ trãsfugerent, Romanis senatoribus Græcæ superstitionis, vt in Capitolio & templis omnibus [d] sacrificia fierẽt, placuit. [e] Acciti autem Thusci quidam, tonitru & fulminibus se barbaros inde propulsuros esse polliciti sunt. Nã

† *Adeò fames Romæ inualuit, vt homines pro frumento castaneis vterentur. Creditum quoque est, quosdam humanis carnibus non abstinuisse. Sozom.*

c Fames & pestis in vrbe Rom. d Sacrificia Rom. ni idololatræ in templis instituunt. e Thusci fulminibus se hostem abacturos pollicentur.

f Theodosij Arcadij filij pupillus.

g Tyrannis Cõstantini apud Arelate.

† *Labarũ.*

h Stilico filio suo Eucherio Orientale imperiũ parare contendẽs, vnà cũ eo à militib. trucidatur.

i Quidam scriptores Romæ vtrũq; trucidatum esse tradunt.

a Alarichus Romã obsidet. Sozo. Alarichum præsidiũ militũ frequẽs ad amnem Tyberi collocasse dicit.

† *συνεχωσε, amne occupato. Sozo. ἐπισχὼν τὸν ῥοῦν.*

b Portus Ostiensis.

id illi ad vrbem aliam, cui nomen * Larniæ, fecerant? quam vrbem Alarichus obsessam non cepit, sed consilio cœptúmque id frustra fuit f. Siquidem qui rectam obtinebant mentem, vindicta diuina Romanos hæc pati exiſtimarunt, propter ingentes delicias, & quas exhibebant libidines. Id quod aliquando ipse quoq; Alarichus ostendit. Nam bono cuidam & viro eum cohortanti vt Romæ parceret, neq; tot malorum autor fieret, dixisse fertur, inuitũ se eam rem aggredi. Cõtinuè enim quendam sibi imminentem, molestum esse, Romámq; vastare iubere. Quod etiam tandem fecit [h]. Ac tum quidem pecunia accepta, obsidionem soluit: quũ Romani pacti cum eo essent, Imperatori se suasuros, vt pacem cum eo iniret. Et legatione missa, qui Alaricho aduersabantur, impedimento, ne pax ea constaret, fuere. Atq; Innocentio legationem obeunte, imperatoris literis persuasus Alarichus, ad Ariminũ vrbem concesſit, quę ducentis & decem stadiis Rauenna distat [i]. Ibíque cum eo è muro colloquutus [a] Iouius Italiæ præfectus, petitionem eius imperatoris ostẽdit, debere eum per literas ducem præfici exercitus vtriusq; cẽsens. Atque ille alia quidem ei concesſit: dignitatem autem eã vt conferret, nondum statuit [b]. Iouius inconsultò imperatoris decretũ Alarichо legi iussit. Itaque ille propter dignitatem sibi denegatam, perinde atq; iniuria affectus esset, indignatus, tuba classico eani iussо, Romam contendit. Iouius autem metu perculsus, ne in suspicionẽ, perinde atq; barbaro faueret, apud imperatorem incideret [c], imprudentius etiam quàm antea iurisiurandi sacramẽto suos adegit, ne pacem vnquã cum barbaro facerent. Porrò Alarichus dignitate cõtempta, nihil [d] amplius quod Romani haberẽt petiit. Et vbi bis episcoporum legatione

* *Videtur legendum Narniæ.*

f *Vindicta diuina vrbs Rom. obsessa & direpta.*

Larniam Sozome.

Thusciæ oppidum esse dicit.

g *Monacho. Sozo.*

h *Romani obsidionem Gothicam auro redimunt.*

Diuinitus ad affligendam Romã instigatus Alarichus.

Innocẽtius apud Alarichum Orator.

i *Petit Alarichus ducẽ se Romanorum copiarum constitui.*

a *Iouius Italiæ præfectus.*

✣ *In legatione posteriore Alarichus petiit, vt in societatem belli à Romanis susciperetur: & vt sibi cum mediocri frumenti pensione loca aliqua, quæ Romani non magnifacerent, incolenda darentur. Sozomenus.*

b *Iouius imprudenter Alaricho dignitatem eam denegatam esse indicat.* c *Iurarunt hi per salutem imperatoris.* d μηδὲν ἑωμαίοις τυγχάνον.

missa,

missa,quod postulauit, non impetrauit, Romam rursus obsidione cinxit [e]: portúque capto,Romanos vi,vt Attalum,vrbis tum præfectum, imperatorem crearẽt,coëgit. Id illi fecere [f]. Attalus autem,cùm Romanis multis magistratus cõcesit,tum Alarichum vtrarúmq; copiarũ ducem fecit [g], Adaulphúmque coniugis eius fratrem præfectum † equitum constituit. Et multitudine cõuocata, splendidam ad eam orationem habuit,patria iura inuiolata senatui se conseruaturum, Orientémque vniuersum & Ægyptũ Italis subiecturum pollicitus.Atque ille sic elatus,non integrum imperauit annum,quòd Alaricho, vt Honorij militiæ duces exautoraret,non paruerit h. Et Honorius oratores ad Attalũ misit, eúmq; ad imperij societatem,si arma poneret,inuitauit. Ille id respuit: & Honorium insulam incolere, priuatámq; vitam, si viuere vellet, deligere, summorúmque corporis membrorum amputatione salutẽ suam redimere iussit. Alarichus vbi Attalum non facilè vel sibi vel necessariis aliis parêre animaduertit [i], ab Honorio sibi metuens, clàm cum eo conditionibus acceptis, de reconciliatione pactus est. Atq; omnibus ad vrbem Rauennam congregatis,Alarichus Attalo persuasit,vt imperij insignia, ducésq; eius cingulũ quisque deponerẽt. Honorius veniam omnib.dedit,ita vt quisque quem antea habuisset honorem obtineret, & dignitatem [a]. Attalus ad infima * tribunalis subsellia positus, vbi se Honorij potestati permisit, postea duobus tantum digitis ei amputatis [b],

† *Ad reliquas imperij Rom. clades accessit, quod Gildo comes Aphricæ Theodosio defuncto, Libyam, & bonam Aphricæ partem p tyrannidẽ occupauit. De quo in fine hui⁹ lib. annotatio reperiẽ.*

* *Attalus Gotthorum instinctu denuò in Gallijs tyrannidem arripuit. Qui deinde à Gotthis ipsis captus, Constantio deditus, & ab Honorio Romæ in triumpho ante currum ductus, in Liparámque deportatus est.*

Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem ciuium redimi, spoliatosque rursum cruciari, vt post substantiam vitam quoque amitterent. Hæret vox, & singultus intercipiunt verba dicentis. Capitur vrbs,quæ totũ capit orbem. Imò fame periit antè quàm

e Portus Ro. capit.
f Attalus imperator creatur.
g Adaulph⁹ equitũ domesticorum præfectus.
† *Quos domesticos vocant. Zozo.*
h Attal⁹ ab Honorio ad ĩperij societatẽ inuitat⁹, insolẽtissimum dat responsum.
i Alarich⁹ sibi Honorium reconciliat.
a Attalus et duces eius se Honorio dedũt. Zozi. lib. 9. ca. 8.
b Attali exilium. Adaulphi cædes. Nã apud Barcinonẽ frau de suorum occisus est. Paul. Diac.

c Id aliquãto post factũ cũ uteriũ rebellasset.

d Alarich⁹ denuò cum Honorio transfigit.

e Sar⁹ præfect⁹ militũ Alarichum præliovicit, & Rauẽna eiicit.

Prima direptio vrbis Ro. à Gothis facta, Ann. Christi 412.

De hoc ad fin. hu. lib. ex Procopio annotatio Baptistæ Egnatij reperitur.

f Alarich⁹ Rom. capit & diripit.

g Tẽplo diui Petri & qui ad id cõfugisset, parcere milites iubet.

h Alarici mors.

gladio. Et vix pauci qui caperẽtur, inuenti sunt. Ad nefandos cibos erupit furientium rabies: & sua inuicem membra laniarunt, dum mater non parcit lactenti infantiæ, & recepit vtero, quem paulo antè effuderat.

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut possit lachrymis æquare dolorem?
Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos.
Hieron. ad Principiam.

in Liparam insulam deportatus: c Adaulphus à familiari quodam suo ense postremo necatus est d. Alarichus autem nõ multo pòst Alpibus (locus is circiter sexaginta stadia à Rauenna est situs) occupatis, de pace cũ Imperatore egit e. Et Sarus quidam, qui post Stiliconem præfecti militaris dignitatem ab Honorio acceperat, in arte bellica summè exercitat⁹, & Alaricho ipso propter priores inimicitias suspectus, quod minimè sibi bono futura esse pacta inter Romanos & Gotthos fœdera arbitraretur, circiter trecẽtos sui studiosos viros fortissimos secũ habens, subitò Alarichum aggressus, non paucos ex militibus eius occidit: & victoria in prælio potitus, Rauenna eos eiecit f. Eã ob rem Alarichus ira percitus, Roma obsessa, proditione eã cepit: suósq; Romanorũ opes quantũ possent diripere, & domos expilare, atq; vni solũ g, in quo Apostoli Petri tumultus est, templo, quod ingens & amplũ est, parcere iussit. Quæ res in causa fuit, ne Roma omnis funditùs interiret. Quum enim eò propter timorem quãplurimi confluxissent, ob Apostoli reuerentiam seruati, vrbem denuò ædificiis restaurarunt h. Ille porrò quum Campaniam vastaret, morbo interiit. Et cum barbaris pace facta Honorius, vt Romã multa perpessam mala, communiter cum aliis incolerent, eis permisit: cãmque rem manu simul & ore magnopere applaudẽs cõprobauit i. In eo bello mulier quædam maximũ exhibuit pudicitiæ specimen. Quòd

Honorius barbaris Romam incolere permisit. Alarichus Gallã Placidiam Honorij sororem Romæ captam, Athaulpho vxorem dedit: quæ blanditiis suis apud maritum effecit, vt vltrò ipse à Romanis pacem peteret. Diac. l. In direptione vrbis fœmina pudicissima mari maluit, quàm à milite constuprari.

namque & ætatis flore & formæ venustate præstaret, ex Alarichi militib. iuuenis quidã pulchritudine eius, quũ eam vidisset, captus, ad concubitũ eam solicitauit. Quũ autem illa piaculum id aduersaretur, miles ense stricto mortem ei minatus, veluti cũ amore cõcertans, per misericordiam summũ tantum collũ vulnerauit. Illa verò cruore diffluens, iugulum ferro subdidit: melius sibi esse rata, vt cum pudica mente mortem oppeteret, quàm cũ viro alio concũberet. Et postquam ferocius etiã barbarus illam aggressus est, plurimúmq; eam oppugnãdo nihil egit, ad castitatem eius consternatus, in Apostolicum diui Petri templum eam duxit, ecclesiæque custodibus commendauit, sex illis aureis nummis datis, vt puellam viro suo cõseruarent. Tales calamitates in Oriente atq; Occidente, tum Dei, vt opinor, ira accidere.

Miles barbar' castitatem eius admiratus, mulierem seruauit & honorauit.

CAPVT XXXVI.

Toti' orbis clades tãta prodigiosa stella predicta.

TAnta enim eo tempore hominum cædes facta est, quantã ætas nulla à seculo condito nouit. Eã porrò cladem stella illa gladij formã referens, obscuriè portendit. Non etenim milites tantũ interiere, neq; in aliqua orbis parte mala hæc cõstitere, sed omne genus hominum concisum est, & tota prope periit Europa. Asiæ quoque par non exigua attrita est, plurima item Libyæ, potissimum verò quæ Romanis tributaria & subiecta fuit. † Interitus nãque multitudinẽ hostilis barbarorũ demetuit ensis. Reliquam autem fames & pestilentiæ, necnon agrestium ferarum greges absumpsere. Præterea motus terræ ingentes, funditùs vrbes & domos euertentes, permultos in ineuitabile exitiũ cõiecere. Multis etiam in locis terra hiatibus rupta, sepulchrum incolis * extemporaneum spontaneúmq; facta. Insuper aquarum pluuialium illuuiones, & apud alios flammeæ siccitates, apud quosdam fulmina coniecta, variam & insustentabilem edidere calamitatem. Quinetiam pluribus in locis grando saxis manuariis maior, & circiter octonarum librarum pondus trahens, deferri visa est. Denique niuiũ vis & frigoris immanitas, quos plagæ aliæ nõ præripuerãt, occupatos extinxere. Quæ omnia euidenter satis diuinã deprædicarunt indignationẽ. De quibus singillatim cõmemorare, supra vires hominis fuerit b.

† τῦς φθορᾶς πλῆθος.
Tẽpestatis eius clades.
Bella.
Fames.
Pestis.
Terræmot'.
Ch. smata.
Eluuiones.
Exustiões.
* πάροσυντοσχέδιος.
Grando max.
Vis niuiũ.
Eclipsis solis.
Siccitas summa.

Stellæ i cœlo medio die visæ.

Tum verò tantum etiam solis deliquium fuit [c], vt stellæ etiam medio die refulserint, quod deinde tanta siccitas est subsecuta, vt more insolito multi mortales, & alia etiam animalia interierint. Cùm autem sol defecit, fulgor quidã simul in cœlo apparuit [d] coni siue metæ speciem gerens: quem ineruditi quidã cometã crinitámque stellã esse duxerũt. Nihil enim, quæ in eo visa sunt, cometæ simile fuit. Nec fulgor is in comã abiit, neq; stellæ prorsus speciem retulit: sed veluti lucernæ cuiusdam magnæ flamma per seipsam subsistere visa est: nec radij eius aliqui stellæ cuiusquam formam subiere. Ipso quoque motu variauit. Nam ea parte qua sol per æquinoctium oritur, fulgoris moueri cœpit: & inde iuxta eam quæ in Vrsæ cauda sita est, stellam vltimam sensim euadens, ad Occidentem cursum tenuit. Postquam autem cœlum est dimensus, motu suo quatuor mensib. lõgius perfecto, disparuit. Vertex eius aliquãdo quidem in magnam & acutam lõgitudinem abiit, vt coni ratione excederet: nonnunquã autem ad mensurã illius cõtractus est. Alia quoq; monstrosa præbuit spectacula, quibus à natura solitarũ apparitionũ discessit. Videri autem cœpit ab æstate media, ferè vsque ad autumni finem. Id ipsum quoque miraculum ingentium bellorum, & incredibilis hominum interitus indicium fuit. Deinceps verò terræmotus esse cœperãt, qui non facilè cum eis qui antea extiterant, conferri possent. Cum terræmotibus ignis quoq; cœlo quasi rupto delapsus, salutis spem omnem præcidit: cladem tamen hominib. non intulit. Diuina namque benignitas vento vehementi demisso, & igne vndequaq; prouoluto, in mare eum abiecit. Videre tum erat spectaculum nouum, fluctus ipsos perinde atq; regiones quasdam marinas plurimùm igni ardere, quoad vsque flamma prorsus in vndis extincta est. Cùm in multis terræ locis tanti essent terræmotus, laquearia & tectæ ædium, à seipsis ita magno cum sonitu & fragore dirimi visa sunt, vt qui intus in domibus erant, [a] clarè oculis cœlũ conspicerẽt. Et post eiusmodi rupturam ita rursum sunt inter se aptè coniũcta, vt nemini tam nouę rei significationem aliquam præberent [b]. Idem etiam in nauib. & domorũ pauimẽtis, multis in locis accidit.

Terræmotꝰ grauissimi. Ignis cælestis in terrã delapsus. Idẽ in mare cõiectus. Mare ardens. In terræmotu tecta & pauimenta domorũ derepentè rupta & rursum cõiuncta sunt.

a Itaq; intra tecta ab hominibus cælũ visũ.

b In nauibus idem quod ĩ domibus factum.

Quædam namque granaria in partibus inferioribus habitantes, frumento confertim & subitò in eos per rimas patétes effuso suffocarunt, solúmq; ipsum tã commodè compactum reddiderũt, vt homines addubitarẽt, vnde frumentum illud quod cędem talem patrarit, profluxerit. Ad hæc, alia quoq; eius generis mala tum nouo prorsus modo extitere, quæ satis ostenderũt, nõ naturali aliqua ratione hæc, sicuti Græcæ superstitionis sectatores delirantes dicunt, prouenire [d], sed diuinæ indignationis flagella ea hominibus immitti. Multis certè quidem eo tẽpore visum est, irato ea Deo accidisse, propter tam apertã, quæ maximo illi ecclesiæ luminari Ioanni illata est, iniuriam. * Siquidé & imperatoris coniugem. Eudoxiam tum vita excedere cõtigit, vermibus escam factam. [e] Et vrnam, cui imposita est, moueri cernere erat: Deo videlicet eum, qui per illam in ecclesia concitatus fuerat, motum ostendente. Et Theophilus paulo pòst laterum morbo correptus interiit. Arsacius etiam, quẽadmodum à me dictũ est, paruo intercedente tempore satis concesit. Et Cyrinus Chalcedonis episcopus, ex eo casu quo in pede circũuentus est, † vtroq; crure dissecto, miserabiliter vita est defunctus. Et alij aliter vitam finiere. Antiochus & Seuerianus sectatoréſque eorum malè quoque diem suum obiere, Deo ab ipsis pœnam sumente, propter sacra (proch dolor) iniquè prodita. Inter homines quoque esse imperator Arcadius breui desiit. Verùm Ioãnis primùm, deinde etiã Arcadij obitu expositò, vnà cum vtriusque fine, decimotertio quoque historiæ huius libro, Deo adiuuante imponam finem.

[d] Theologicũ de prodigiosis casib. iudicium.
[d] Flagella Dei hoĩes castigãtia.
Deus sanctorũ suorũ iniurias vindicat.
* Sozom. lib. 6. cap. 19. hæc exẽpla occulto Dei iudicio iudicã da pmittit.
[e] Eudoxiæ vrna moueri visa.
Eudoxiæ mors.
Theophili.
Arsacij.
Cyrini.
† Sozom. lib. 8. cap. 27.
Antiochi.
Seueriani.
Arcadij.
Ioannis Chrysost.

CAPVT XXXVII.

CVcusi Ioannes quum esset, ab Adulphio episcopo benignè exceptus atque tractatus est. Atque ibi multos quidé pane, plurimos verò diuino verbo, quod verè corda confirmat, & mẽtes illustrat, pauit. Permultos verò etiam vtiles atq; necessarios libros composuit. Nullæ enim quę ei accedère erumnæ linguã eius, fluminis instar fluentem, coĩibere potuerunt. De patientia quoque, & de eo quòd non solùm nos ad socordiã non

Acta et scripta Ioãnis quæ Cucusi edidit.
Epistolarũ earum summa.

Epistola eius ad Olympiadem. Ad solũ peccatũ exhorrescẽdũ.

† Ὡς ἀξιμέμπτως ἀνακτώμενος οὐκ ἀνέλπιστον τὴν εἰς τὰ ἐντυχίαν ποιεῖται.

dare, verumetiam in rebus duris nõ offendi debeamus, non pauca conscripsit. Plurimas etiam tum ad sanctam Olympiadem epistolas dedit. Vniuersæ hæ quindecim sunt, mirificam patientiæ gratiam cõplectentes. In quibus solum peccatũ esse, ad quod exhorrescere nos conueniat, dicit. Erumnas etiam quas in itinere perpulit, in eis cõmemorat: & vt † eam à desperatione reuocatã, ad spem bonam futuri congressus erexerit: atque vt feruente maximè æstate iter faciens, cum vehementissima febri sit colluctatus, scribit. Refert insuper stomachi ipsius vitia: & improbum, qui virum iustum in exilium abduxit, Gallum: necnon diuersoriorum mansionúmq; incommoditatem, ministrorum inopiam, rerum necessariarũ penuriam, item φ medicum non habuerit, & de Isaurorum terrore. Quemadmodum etiam * monachi aduersus eum furentes, domicilium eius incendere voluerint: & quomodo rebus eius in itinere comploratis, non solùm ipsi eius miserti non sint, sed etiã misericordiam aliorum, extrema omnia comminati, impedierint. De via deniq; queritur, vtpote ardua, lapidosa, difficili, & molesta. quam ob causam beatam illam fœminam rogat, vt in orationibus suis illa meditetur, ne longior eius fiat profectio, sexcentis exiliis laborem itineris faciendi grauiorem sibi esse dicens. Hæc omnia, atque alia hisce similia epistolæ istæ, & aliæ præterea ad episcopum Cyriacũ datæ, complectuntur. Porrò quum ei aduersarij, quòd Cucusi maneret, inuiderent, Arabissum abductus est. Ductoribus enim eus hoc studio fuit, vt transitione frequenti labefactatus ille, vitam miserè finiret. Sedenim quo pluribus obiectus est erumnis, eo casibus omnibus propter sanctiorem philosophiam superior fuit, splendidusque refulsit: quemadmodum in igne flamma, si materiam copiosiorem sibi iniectã habeat: [a] Inde verò Pityuntem (ita enim mandatum fuerat) ductus est. Oppidum id est grauis solitudinis, ad

Poteſt hoc etiã de congreſſu in futuro ſeculo intelligi.

** Fortaſſe pro monachis, legẽdũ monomachi: hoc eſt, gladiatores: vt milites intelligantur, qui cũ in exilium abduxerũt.*

Epiſtolæ Ioannis ad Cyriacum epiſcopum.

Ioannes Acabiſſũ abductus.

Rebus aduerſis Ioãnes magis ac magis enituit.

a Idem pityuntẽ duci iuſſus.

† *Tu tibi perſuade, præter culpam ac peccatum, homini accidere nihil poſſe, quod ſit horribile, aut pertimeſcendum. Cicero: Scimus ea mente, quam ratio & veritas præſcribit, vt nihil in vita nobis præſtandum, præter culpam, putemus: eáque quum careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus.*

finem Pontici maris situm, sæuissimis barbaris conterminum. Eò quum duceretur, & iam ad Deum migraturus esset, noctu ei oranti, qui vitæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioannes assistentes, perquàm amicè cum eo sunt colloquuti: eíque quum aduersus dæmones victoriam, tum postremò migrationem ad Deũ, & quæ eum exceptura essent bonorum perceptionem cum lætitia annunciarunt. Dein † cœlesti & ineffabili eum esca pauerunt: ex quo tempore nihil postea cibi sumpsit. Dicta hæc ab eis sunt, quibus ille ea secũ versantibus concredidit. Hinc etiam ille ad maiora progressus est certamina. Illi porrò quibus magnus vir ducendus commissus fuerat, magis itineribus proficiscebantur, aliquando imensis pluuiis exundantibus, aliquando solis radiis maximè vrentibus. Merces enim eorum crudelitati in illo exercendæ, maiorum dignitatũ honores, proposita fuerat. Cæterùm Pityuntem videre non potuit, sicuti Epiphanij vaticinium prædixerat. Ad Comanenos autẽ Armenię quum venisset, ad templum Basilisci martyris ductus est, qui episcopus fuisse, & sub Maximino Nicomediæ martyrij certamen obiisse dicitur. Ibi in somnis ei apparens martyr: Bono, inquit, animo esto, Ioannes frater, vtrunque crastina dies coniunget. Illeetiã custodi templi vt locum Ioanni pararet, præcepit. Ex eo loco cum triginta stadiorum iter confecissent, præter opinionem recta via excidentes, errabundi ad martyris ædem reuersi sunt. Itaque cum res suas disposuisset, linguam ad docendum mouisset, lætius se ita vt calceos quoque indueret, vestibus suis ornasset, & [a] per communionem diuinam sanctificationẽ percepisset: Gloria tibi, inquit, Domine de rebus omnibus. Et seipso signo crucis, sub qua vixerat, obsignato, beatam illam ingressus est profectionem, cum Christo viuens & regnans,

* *Plin. lib. 6. cap. 5. de regione Colchica: In intymo eo tractu Pityus oppidum opulentissimum ab Heniochis direptum est.*

† *Comana oppidum est Cappadociæ: Plin. lib. 6. cap. 3. Secundum Strabonem lib. 12. in conuallibus Antitauri. Comanensiũ mentio est. l. quum antea. C. de agric. & censit. lib. 11.*

* *Morituro Ioanni Petrus & Ioannes Apostoli apparuerunt.*

Idem cũ cælesti cibo pauerunt.

† τροφῇ οὐρανίᾳ καὶ ἀποῤῥήτῳ τὸν τοπον σιτίζουσι

† *Basilisci martyr apud Comanenos.*

Idem Ioanni in somnis apparet.

Perceptio Eucharistiæ ante obitum.

[a] τῶν θείων κοινωνίσας ἁγιασμάτων *Signaculũ Crucis.*

pro quo labores longos pertulit, suo quidem nomine per migrationem talem fœlix & beatus: eis autem qui eum cognouerunt,& vel mediocriter mellitam eius doctrinam degustarunt,deplorandus. Obitus eius in eam diem incidit, qua viuificæ Crucis exaltationem celebramus. Septébris mẽsis decimamquartam. Sic enim conueniebat,eum qui vitam omnem sub cruce transegerat, & gloriã non in alia re quã in cruce Christi collocauerat,festo ipsius die quem ex materia ista acceptum circumferebat cinerem,deponere, atque ad Deũ in sublime ferri & exaltari. Eò verò tũ innumerabilis piè viuẽtiũ viuorũ & fœminarũ multitudo ex Syria,Cilicia,Põto & Armenia cõfluxit: qui postq̃ eũ piis manibus propè Basiliscũ martyrẽ sepelierunt,rursum inde abierunt.

Ioannes in die exaltatiõis sanctæ crucis moritur.

CAPVT XXXVIII.

Arcadij mors.

Arcadij liberi.

Item Honorij,qui sedecimo post Arcadium mortuus est anno.

Arcadius sanctitatis formam obtinuit.

Acacius martyr.

Constãtinopoli domus quædãpostq̃ ex ea pgressus est Arcadius, sine detrimento vllo hominũ corruit.

POst Ioannis mortem,Arcadius quoque anno tertio defunctus est,sicuti & & antea coniunx eius Eudoxia. Imperij successorem is filium Theodosium reliquit: iampridem à lacte remotum. Reliquit etiam filias,Pulcheriam,Arcadiam,& Marinam, admodũ teneras,quæ virginitate cœlibes permansere. Dehinc multo pòst Honorius quoque Romæ hydrope periit, sororis suæ Gallæ Placidiæ & cõstantij filium Valentinianum tertium, & filiã eiusdem Honoriam,post se in ea vrbe relinquẽs. Arcadius ante finẽ vitæ, Deo chari hominis opinionẽ, talem ob causam obtinuit. Ædes quædam Cõstantinopoli est maxima & pulcherrima,Καρύαν,hoc est nucem, eam incolæ nominant, & in ea media,nux arbor,spectaculum non contemnendum,stetit: ex qua arbore Acacium martyrem suspensum suum peregisse ferunt. Propter hanc ædem alia precatoria domus contiguè extructa est, ad quam spectandam Arcadius venit: precibúsq; in ea peractis, inde abscessit. Cõcurrit ad locum eum, ad imperatorem videndum, multitudo innumerabilis & plena erant foris hominibus loca omnia. Simulátque verò imperator paululum est progressus, cõfestim maxima illa ædes funditùs diruta concidit,ita vt neminem detrimento aliquo afficeret. Itaque clamor statim exortus est imperatoris precibus cunctos præsenti exitio esse liberatos. Atq; hoc sic actum. Mortuus est

autem Arcadius, quum octennis filius eius Theodosius esset, vtrà cũ patre is tredecim, solus autem quatuordecim imperauit annos. Quos annos etiã tredecimus hic liber cõtinet: quum à mundo condito quinquies * millesimus noningentesimus vigesimustertius: à natiuitate verò Domini quadringentesimus decimus octauus ageretur annus.

Libri istius anni. Secundum Neotericos 4488.

HISTORIA GILDONIS tyranni Aphricani.

Gildo secundum duos in Europa tyrannos, Maximum & Eugenium, quos ope diuina Theodosius magnus oppressit, eo mortuo, in Aphrica tyrannidem inuasit: eaque demque ita saeua dominatione obtinuit per annos duodecim, vt vrbem Romam, & ex Libya frumentum eò exportari non pateretur, annona charitate & fame affligeret. Libyam sibi ab eo ademptam, Roma apud Claudianum hisce queritur versibus:

Hanc quoque nunc Gildo rapuit: sub fine cadentis
Autumni, pauido metimur caerula voto.
Puppis si qua venit, si quid fortasse potenti
Vel pudor extorsit domino, vel praeda reliquit,
Pascimur arbitrio Mauri: nec debita vendi,
Sed sua concedi iactat, gaudétque diurnos
Vt famulae praebere cibos, vitámque famémque
Librat barbarico fastu, vulgíque superbit
Fletibus & tantae suspendit fata ruinae.
Romuleas vendit segetes, & possidet arua.
Vulneribus quaesita meis. ----- Et rursum:
----- Iam solis habenae.
Bissenas torquent hyemes, cerusicibus ex quo
Haret triste iugum, nostris iam luctibus ille
Consenuit, regnúmque sibi tot vendicat annis.

Quo minus autem hunc armis Romani imperatores Arcadius & Honorius, quos ille propter iuuenilem eorum aetatem contemnebat, vindicarent, Barbarorum in vtrunque & Orientale & Occidentale imperium excursiones, & Attali tyrannis impedimento fuere. Habuit Gildo fratrem Mazezerem, egregiè fidem Romanis praestantem. Huius filios eam ob causam per parricidiũ ille crudelissimè necauit. Honorius tandem Mazezerem contra fratrem cum copiis misit. Qui cum quinque millibus armatorum

Gildonis exercitum ingentẽ vicit atque fugauit. Gildonis ex fuga retracti gula, velo nautico fracta. De expeditione Macezeris, & victoria, atque de parricidio Gildonis apud eundẽ Claudianum historicum potius hac in parte quàm poetam, in consilio imperatoris Honorij ita agitur.

Est illi paribus, sed non & moribus iisdem,
Macezer, fugiens qui dira piacula fratris,
Spésque suas, Vtámque suo commisit asylo.
Hunc vbi tentatis frustra mactare nequiuit
Insidijs, patrias in pignora contulit iras:
Quósque manu pueros parvos gestauerat vnà
Occidi iuuenes, inhumatáque corpora vulgò
Dispulit & tumulo, cognatas arcuit vmbras.
Naturámque simul, fratrémque hominémque cruentus
Exuit, & tenuem cæsis inuidit harenam.
Nunc quoque nunc Gildo, tanto quem funere mersit:
Nunc doleat venisse ducem, seséque minorem
Supplicibus sciat esse tuis, quem sede fugauit,
Nunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiscat:
Agnoscátque suum, trahitur dum victima, fratrem.

Hæc, ita vt Claudianus scribit acta. Postremóque:

Tertius occubuit nati virtute tyrannus.

HISTORIA ALARICHI,

Quomodo is primùm cum Gothis suis vrbem Romam ceperit, & diripuerit.

Obsiderat Romam Alarichus iam biennium: nec Honorius, qui Rauennæ desidebat, aut ferre suppetias vrbi poterat, aut audebat. Nam quum nihil minus quàm de vrbis eius salute solicitus esset. Stilicone interfecto, ducem exercitui idoneum minimè præfecerat, qui rem tum aduersus Gothos rectè administraret. Vnde Gothis obsidendæ vrbis cogitatio. Romano milite vel dilapso, vel segniter rem gerente. Verùm eã frustra obsessam cũ expugnare vi non posset, ad dolum hostis barbarus vertitur. Profectionem in patriã simulat, trecentósque iuuenes corporis & animi vi præstantes deligit, quos Romanis principibus dono det, instructos prius vt omni obsequio dominos suos demererentur: & ad certum diem circa meridiem, quum Romani principes somno vel ocio vacarent, ad portam Asinariam aduolẽt: interfectísque improuiso insultu custodibus, portam sibi præsto futuro aperiant.

Interea Gothi quum redutum, alia atque alia deesse sibi simulantes, differrent, trecenti illi iuuenes occasione egregiè vsi, portam constituto die suis aperiunt: & intromissus Gotthus, maiore ignominia quàm damno vrbem omnem populatur. Sunt qui probæ illustris fœminæ & opulentissimæ opera patefactam Gottis portam existiment, quum plebem Rom. passim fame & morbis pecudum more cadentem miseraretur. Duo sunt cognitu non indigna. Vnũ edictum ab Alaricho fuisse, vt quicunque in templa diuorum confugerent, præcipuè Petri & Pauli, his nulla vis inferretur: quod & summa fide seruatum. Alterum, quòd quum renunciatum Honorio esset Romam periisse, de pugnaci ille Gallo, cui nomen Roma erat, significatum sibi esse crediderit, quo cum paulo antè festiuissimè luserat. Adeò socordis ingenij princeps, nec quicquam omnino paternæ & auitæ virtutis referens fuit. Quod & Arcadio fratri eius vitio datum. Nam Eudoxiæ vxoris addictus, cùm alia improbè fecit, tum Ioannem Chrysostomum, antistitem sanctitatis & eruditionis egregiæ, plus æquo vxoris inseruiens, in exilium egit.

DECIMIQVARTI TOMI CAPITA.

1 *De imperio Theodosij iunioris, vt id à tutore Isligerde Persarum rege sit administratũ, rebus pleriſque omnibus ab Anthemio, cui Troilus sophista familiaris fuit, gestis.*

2 *De vita, institutione, administratione que rerum publicarũ. Item de diuina pietate & virtute Pulcheriæ sororis Theodosij imperatoris.*

3 *De virtute, quam à puero imbibit, Theodosij: & de moribus, beneficentia, placabilitate, & de insigni religione & pietate eius.*

4 *Vt Deus pium principem defendens, bella omnia insperatis admirandísque rebus statim confecerit.*

5 *De tyrannis in occidẽte contra imperatorem Honorium coortis, & de genero eius Constantio.*

6 *De Maximo tyranno, & Gerontio, & Constantino, aliísque à Constantio interfectis: & vt Constantius rem administrarit, Valentiniano tertio post Honorium imperatore Romæ relicto.*

7 *De tyrannide Ioannis Gothi: & de Aspare & Ardaburio, belli ducibus.*

8 *Vt Deus imperatorum delectatus virtute, multa corpora illustrium olim sanctorũ sub terra latentia, in lucem produxerit: & de prophetæ Zachariæ inuentione.*

9 *De reliquiis Stephani primi martyris, quàm magnificè eas Pulcheria venerata sit, templo ei in Regia extructo.*

10 *De inuentione reliquiarum sanctorũ quadraginta martyrũ, qui ad Sebastiam in lacu martyrio sunt perfuncti.*

11 *De successione magnarum episcopalium sedium: & vt Synadæ Theodosius eius loci episcopus admodũ per persequutionem Macedonianos afflixerit, & potissimùm Agapetum eorum episcopum. Postquam autem Theodosius Byzantium percurrit, vt Agapetus orthodoxæ religione suscepta, Theodosij sedem receperit: illo ab Attico quiescere, & priuatim viuere iusso.*

12 *De Iudæo paralytico baptizato: qui in ipso baptismo sanitatẽ recepit, sacris præsidente Attico episcopo Constãtinopolitano.*

13 *De Nouatianorum & Arianorum successione: & quæ turbæ Nouatianos quoque exagitauerint, propter Sabbatiũ, qui illegitimè episcopatum inuasit.*

14 *Vt post Theophilum Cyrillus nepos ex sorore eius sedẽ Alexandrinam sit consequutus, & de Iudæorum Alexandriæ concitata seditione.*

15 *De dissensione Cyrilli cõtra præfectũ Orestẽ: & vt lapide Orestes in fronte ictus sit, & de zelo Nitriensium monachorum.*

16 *De philosopha Hypatia, vt à clero Cyrilli sit necata, & de vindicta quam Iudæi pertulerunt, propter irrisa Christianorum sacra.*

17 *De Iudæo qui dolo sæpe baptizatus, postquam ad Paulum etiam Nouatianorum episcopum venit, lauacro baptismi ritè parato, vt subitò aqua euanuerit, Deo importunitatem eam miraculo coarguente.*

18 *Vt etiam apud Persas Christianismus sit propagatus, per Marutham Mesopotamiæ, & Abdam Persidis episcopos.*

19 *Vt Abdas templum sacrati ignis demolitus sit, vnde & ipse & alij martyrij certamen pertulerũt. & de acerbissimis tormentis, quæ Persæ contra Christi fideles excogitarunt.*

20 *De Achemenide, & Saane, & Beniamin diacono: vt ij apud Persas sæuissimè excruciati, martyrij sint adepti coronam.*

21 *Vt propter Christianorum persequutionem pace cum Persis fracta, ingens certamen inter Persas & Romanos sit cõmissum.*

Quum autem Romani virtute vicissent, simul & bellum & persequutio Christianorum finem habuerit, pace denuò inter Romanos & Persas firmata.

22 *De Acacio Amidensi episcopo, vt is ex sacris ecclesiæ vasis numis factis, Persarum captiuos redimens, domum eos remiserit: quæ res magnæ Persis fuit admirationi.*

23 *De Eudocia Augusta, quæ Athenais est dicta, qualis ea & vnde fuerit, & quomodo matrimonio Theodosio imperatori sit coniuncta: & vt vouerit, se religionis ergò Hierosolyma profecturam. & de eius magnitudinis admiranda, aliisque quæ ei accidere rebus.*

24 *De Attici patriarchæ episcopali administratione. Et quòd is vrbanus admodum & facetus, necnon in imponendis rerum nominibus acutus fuerit.*

25 *De Alexandro Antiochiæ episcopo: vt primus ipse memoriam & nomen diui Chrysostomi in sacros codicillos retulerit, atque Atticum, idémque alios idem facere curauerit, & Ioannis studiosos tranquillitati & paci restituerit: id quod Cyrillus facere detrectauit.*

26 *Epistola Attici patriarchæ imperantis vrbi, ad sanctum Cyrillum Alexandrinum, in qua eum ille cohortatur, vt nomen beati Ioannis sacro albo inferat.*

27 *Epistolæ contrariæ sancti Cyrilli ad Atticum, nomen Ioannis admittere detrectantis.*

28 *Vt diuus Cyrillus per visionẽ diuinã nomen Ioannis susceperit: cõceptumq; antea odiũ, Dei genitricis interceßione, ei remiserit.*

29 *Post Atticum ad sedem episcopalem Sisinius est electus, Philippus Sidites ei postpositus. Qualis is Philippus fuerit. Vt Proclus Cyzicenorũ episcopus lectus, & tandem non receptus, priuatus octoßüsque Constantinopoli egerit.*

30 *De maximarum episcopalium sedium præfectis, aliisque virtute atque doctrina præstantibus diuinis viris.*

31 *Vt post Sisinium Nestorius hæreticus episcopus lectus, per arrogantiã turbis & tumultibus cõplere ecclesiam instituerit.*

32 *Vt Nestorius in ipso flagranti crimine per discipulum suum Anastasium sit deprehensus, Christum Dominũ nudum hominem dicere, & sanctam Christi Deiparam matrem Christi genitricem appellare. Et quæ de eo memoriæ prodiderit Socrates ecclesiasticus historicus. Et de prodigio quod in ecclesia accidit.*

33 *De epistolis sancti Cyrilli ad Nestoriũ. item de duodecim capitibus, in quibus illius carpit peruersam opinionem. Praterea quæ de Nestorio scripserit Celestinus.*

34 *De tertio sancto vniuersali Ephesio concilio, in quo Nestorio episcopatus est abrogatus.*

35 *Vt triduo pòst Ioãnes Antiochenus & Theodoritus aduenientes, Cyrillũ & Mẽnonem Ephesiũ episcopali dignitate priuarint: synodus autẽ ipsos id ausos, rursum episcopatu abire iusserit. Et Theodoritus cõtra duodecim Cyrilli capita d x rit, huic que rursus Cyrillus respõderit. Vt Nestorius Oasim exulatum ierit. Vt Ioãnes & Cyrillus in gratiã reducti idẽ senserint, & iussis imperatoris Nestorij abrogationẽ ratã habuerint. Epistola Cyrilli, quã per Paulum Emesenũ ecclesiæ Antiochenæ scripsit.*

36 *Qualia se passum esse Nestorius ipse de se scribat. Et vt ad Oasim innumerabilibus toleratis erũnis, postremò corrosa & cõsumpta à vermibus lingua, interierit.*

37 *Vt post Nestoriũ Maximinus, ac deinceps Proclus patriarcha Constantinopolitanæ ecclesiæ præfectus fuerit,*

38 *De Proclo, qua doctrina, quáve vita fuerit. Et vt illũ imperator charũ gratúmq; habuerit. Et quòd idem cõpetenti & debito sermone, res quæ eo tẽpore præter opinionem hominũ mirificæ acciderunt, in Deum autorem referens, apud omnes in admiratione fuerit.*

39 *De translationibus episcoporum ex sede in sedem aliam & quòd cõsuetudo ea antiquitùs in ecclesiis obtinuerit. Quódque talis translatio bene instituto ecclesiastico ordini nihil afferat detrimenti, vt modò ea ritè & ordine fiat.*

40 *De Iudæis qui in Creta vagati, postea Christianismũ sunt complexi. Item vt tum vltra flumen Rhenum, gens Burgundionum Christi religionem susceperit:*

41 *De Paulo Nouatianorum episcopo, & quæ ille admiratione & memoria digna ediderit.*

42 *Vt episcop' Proclus Thalassium præfectũ cõprehendẽs, iamiam in Illyricũ profectur', post Firmũ Cæsareæ creauit episcopũ.*

43 *De reductione sacrarum reliquiarum sapientissimi Ioannis Chrysostomi.*

44 *Vt etiam sit relatus diuinus Ignatius Roma Antiochiam.*

45 *De sanctis septem pueris, qui Ephesi resurrexerũt, ad fidem communis resurrectionis stabiliendam.*

46 *De maximis terræmotibus: & vt propterea in cãpo supplicationes factæ, quibus cùm imperator & Proclus adesset, subitò puer in aerem sustreptus, ter sanctum hymnum audiuerit: id quod ita rursum demissus populo retulit, & statim concidens expirauit. Et vt Theodosius vrbem renouarit, pluráque ædificia Antiochiæ construxerit.*

47 *Vt post Proclum Flauianus, post Cyrillum Dioscorus, eccle siæ susceperit administrationem. De dissidio inter Pulcheriam & Eudociam, propter Chrysaphium. Item de synodo iterum Ephesi celebrata, & prædatoria cognominata.*

48 *Confutatio eorum qui Christianorum sacra malignè exagitant: & Græcarum Gentiliúmque nugarum traductio.*

49 *Vt post prædatoriam synodum Theodosius, cognitis quæ ibi gestæ sunt rebus, Chrysaphium quidem occiderit, grauiter autẽ in coniugem Eudociã commotus fuerit. Idem sororem Pulcheriam reuocat: quæ Flauianum secum adducens sepelit, & in foro ærario magnificè Deigenitricis templum condit.*

50 *Vt imperatrix Eudocia Hierosolyma petierit: & quæ ibi construxerit ædificia. De vita & cõuersatione Palæstinorũ monachorum. Vt imperatrix Eudocia è vita migrarit.*

51 *De sancto Symeone, qui primus vitam & stationem in columna inuenit.*

52 *De sancto & magno Euthymio, alíisque qui sanctè piéque vitam exegerunt.*

53 *De sancto Isidoro Pelusiota. Et quæ Cyrillus, & item alij de sacro Chrysostomo scripserunt.*

54 *De sancto Nilo: de Marco monacho, & de Theodorito Cyri episcopo.*

55 *De Synesio Cyrenensi episcopo: & quam is opinionem obtinens, ad sacerdotalem proiectus sit dignitatem.*

Synesij Ptolemaidis pẽtapolis Thebaidis Libyæ episco. Suid.

56 *De Valentiniano, qui Romæ imperauit. De gente Gotthorum: in quas nationes sit diuisa, & quæ tenuerint loca. Præterea de Bonifacio, Aëtio, & Aspare ducibus: & vt Libya occidentalis Vandalis subdita fuerit.*

57 *De Attila, Alarichо, & Gisterichо Gothis: & vt ab eorũ expeditione bellica, vetus simul & noua Roma sit liberata. Et de aliis bellis, quæ varij scriptores memoriæ commendarunt.*

58 *De obitu Theodosij iunioris, vt in monumento patris sui sit sepultus, in celeberrimo sanctorum Apostolorum templo.*

ECCLESIASTICAE HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimusquartus.

CAPVT I.

Arcadius filio Theodosio curatorē testamento designauit Isdigerdem Persarū regem.

IOANNES igitur, aurea lingua vir, labore certaminum pro Christo obitorum veluti aurū obryzum ad summum per explorationem probatus, ad hunc modum vita est defunctus. Post hunc & imperator Arcadius mortuus est, adolescentulo admodū Theodosio filio, octauum videlicet ingresso annum, relicto: qui cum trimulus esset, mater quoq; eum relinquens, ad futuras transiit † pœnas. Arcadius porro, puero ne quid cōtingeret metuens, ante mortem Isdigerdem Persarū regem curatorem eius, & simul imperij, donec ille in virum euaderet, testamento instituit. Quod vbi Isdigerdes cognouit, re ea minimè neglecta, nouum quoddam admirādæ virtutis exhibuit specimen, Pace nāque prolixa, centum annorū induciis cum Romanis initis, imperium Theodosio, quo minus periclitaretur, cōseruauit: & Antiochum quendam, virum admirandum & præclarum, delectū veluti tutorem & pedagogum, ad eum, cum literis in hęc verba ad senatum Romanū conceptis, misit. Quum Arcadius imperator vester me filij sui curatorem instituerit, qui officio meo fungatur, virū istò misi. Ne quis igitur puero insidias struere audeat, ne bellum ipse implacabile aduersus Romanos moueam. Et Antiochus vbi Constantinopolim venit, puerum ita vt imperatorem decet, educauit: illud prouidēs & curans, vt simul puer & magnificentiam in publicum progressus retineret, & reb⁹ bellicis optimus esset. Quum autem quadriēnium cum eo fuisset,

† *Alixas.*

Inducię cē tum annorū inter Rom. & Pers.

Antiochus delegat⁹ ab Isdigerde Theodosij tutore.

Educatio pueri imperialis.

fuisset, discessit. Rerum autem omnium administratio Anthemio præfecto cõmissa est: qui ex filio nepos eius Philippi fuit, qui Paulo Constantinopolitano episcopo electo, væsanum Macedoniũ pro eo in ecclesiam induxit, sicuti libro decimo diximus. Anthemius iste mœnia Constãtinopolis demolitus, pomeria vrbis prolaturus, latericio ingenti qui nunc cernitur muro eam circũdedit, opere eo per mẽses duos magna & ferè incredibili celeritate cõfecto. Et quum prudentia multos antecelluit, tum inconsultò nihil sibi agendum duxit. Ac cum multis quidem ille aliis de rebus gerẽdis consilia communicauit: Troilo tamen sophista familiariter maximè vsus est: in quo, præter cæteras virtutes, prudẽtia etiam quædam reipublicæ administrandæ Anthemij æmula fuit. Illud sanè animaduertendũ, Anthemium imperatoris iussiũ, vnà cum Cyro præfecto vrbi lõgo pòst tempore vrbis mœnia cõstruxisse. De Antiocho & Anthemio imperatoris pẽdagogis hæc dicta sufficiant.

Anthemius Orientalis imperij administrator.

Latericius murus vrbis Cõstantinopolitanæ ab Anthemio celerrimè extructus.

Troilus sophista Anthemij familiaris.

Cyrus præfectus vrbi.

CAPVT II.

PRouidentia autem diuina, illud præcipuè curans, vt pius maximè Theodosius imperator fieret, aliũ quo que tutorem germanum magis, imperio eius præfecit: Pulcheriam nimirum sororem, quæ à prima statim ætate ita sapuit, vt virtute & ciuili prudentia eis non cederet, qui in his rebus maximè excellunt. Vnde colligere satis possumus, Principibus ad salutem, solam satis veriorem esse pietatem: sicuti contrà, absq; illa nihil prosunt exercitus, equi, satellites, ensium vis, virorúmq; innumerabiles copiæ, aurum item, & argentum, plurima terræ iugera, & quicũque alius præterea est apparatus. Etenim ipsa nõdum quindecim nata annos, sapientiorem diuiniorémq; quàm ætas ferret, obtinuit mentem. Et primùm quidem virginitatem se per vitam omnem cõseruaturam esse Deo vouit: deinde vt idem facerent, sorores, eis quoq; persuasit, ne † æmulationem atq; cõtentionem in imperialem aulam inducerent. Quare omnem insidiarũ occasionem præcidit. Sedenim quum cõsilium deceretúmq; suum pignore aliquo stabiliendũ esse putaret, Deo ipsi, sacro sacerdotum ordini, & subditis ciuibus, certum sententiæ suæ testimonium exhibuit.

Deus tutela sororis Pulcheriæ Theodosiũ cõmisit. Eximia Pulcheriæ laus.

Imperia pietatẽ potissimum cõsistunt.

Votum virginitatis perpetuæ.

† *Per suas scilicet aut sororũ suarũ nuptias. Sozo.*

Donarium pretiosissimũ Pulcheria templo Cõstãtinopolitano dicat.

κἀκεῖ τῷ στέφανῳ τῶν τε τροπαιούχων πάντων.

Niceph. ἐπὶ τῷ μεῖζόν σου τῆς τροφῆς. in fœte mẽsæ. Sozo. li. 9. cap. 1.

Educatio & institutio Principis Christiani.

Nam admirandum quoddam incredibili pulchritudine ornamentũ, ex auro & preciosis lapillis confectum, in sacrę mẽsæ formã redactũ, pro virginitate sua, fratrisque imperio, catholicæ Constantinopolitanæ ecclesiæ dedicauit,* in corona quadranguli eius, cõsilio causáq; consecrationis eiusmodi, nouis quibusdã literis insculpta. Itaque vbi pro virili sua natura Imperij curam suscepit, quàm optimè, ita vt cõuenit, cum ingenti decore rem Romanam administrauit: quàm celerrimè de reb⁹ agendis cõsultauit, simúlq; eas in scriptum retulit. Nam & in scribendo, & in dicendo, summopere est exercitata, sermone vtroque, Latino scilicet & Græco. Et quæ ipsa agebat, perinde atq; à fratre cõstituta essent, in illum retulit. Illud plurimùm curauit, vt in imperatoriis artibus is educaretur, atque disciplinis ætati cuique cõuenientibus institueretur. Ita ille rem militarẽ & equestrem, ab eis qui rerũ talium accuratè periti erant, didicit. Vt autem in publicis progressibus quouis tempore, ita vt imperatorem decet, magnificus esset, & splẽdidus, ab ipsa edoctus est: quemadmodum scilicet vestem sibi ipsi circundare, quo modo considere, incedere, & risum moderari deberet: vt in rebus quibusque se, prout tempus ferret, vel placidum vel terribilem exhiberet, & cõmodum audiendis supplicantiũ precibus præberet. Potissimùm verò eum docuit iustitiã & veram pietatem, sicuti cõuenit, colere, precari continenter, templa adire frequenter, ædes sacras Deo cõstructas vasis, donariis & ornamentis locupletare: sacerdotũ ordinem, simúlque viros bonos, qui Christianorum legibus optimè viuerent, plurimi facere. Hæc eius erant institutiones.

Sũma Pulcheriæ principis religiosissimæ laudes.

Opera pietatis eiusdẽ Tẽpla & sacræ ædes à Pulcheria

Quinetiam nõnullis religionem adulterinis dogmatibus, nouísque rebus deprauare conantibus, eámque in magnum periculum adducẽtibus, vt firmiter illa in statu suo permaneret, ipsa quoq; effecit. Et quo minus eo tempore noua quæpiam hæresis ecclesiam inuaserit, in causa ipsa maximè fuit: quẽadmodum suo loco historia ostendet. Et quia ardenti animo diuinum numen coluit, non facilè quispiam enumerare possit, quæ illa sacra templa magnificè excitarit, quæve Dei amantium virorum domicilia atque monachorum cœnobia con-

struxerit, perpetuas in ea impensas, & res omnes eorum qui ip eis pietati vacarent necessarias constituens. Ex multis verò pauca quædam, quæ vim temporũ superarunt, in indicabunt. Opus enim eius est sacrum Dei genitricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum ipsa illa Verbi matre, quod inhabitaret, iudicatum domicilium: sicuti filio eius, quod Sapientiæ vocatur. Cuius diuinum tumulum, & sepulchrales fascias inuectas, cum veneratione maxima ibi reposuit. Templum item, quod τῶν ὁδηγῶν, hoc est, viæ ducũ cognomine clarum est, in quo diuinam illius imaginem, quam Lucas apostolus in tabula depictam reliquit, sacrúmq; † pensum & Seruatoris ipsius fascias, perinde atque thesaurum, quem ad eum Eudocia Augusta, quũ Hierosolyma profecta est, misit, seruandas curauit. Præterea & sacrum in * fabrorum foro delubrum, cui † sancti sepulchri nomen est. Vtraque verò hæc fana pulchritudine simul & amplitudine ambitiosa, magnificè sunt constructa. Deus sanè fœminam eam, propter vitæ institutum charam habẽs, preces eius exaudiuit, & in rebus agendis sæpe ei apparuit. Et vt mihi quidem videtur, † amorem Dei homines non consequuntur, nisi seipsos idoneos factis ipsis præbeant. Ad eundem etiam modum sorores institutæ, eadem studia erga sacerdotes, erga templa, præterea erga egenos, mendicos, & aduenas liberaliter præstitere. Vita quotidiana, instituta, atq; progressus, noui omnibus fuere. Diu noctúque hymnis laudibúsque Deum celebrarunt. Ocium, sacram telam texentes, & id genus opus facientes, vitarunt. Institutum nanque, propter quod virginitatem erant complexæ, non decere ignauiam existimarunt. Proinde vitia eiusmodi, & reliquam imperialem cõsuetudinem, à vita sua repulerunt. Itaque factum, vt quòd Deus eis propitius esset, domus earum rectè administraretur, ætásque imperatoris optata caperet incrementa: & aduersariorũ insidiæ, belláq; orta, omnia sua spõte, Deo adiuuante, soluerentur: & imperator ipse in dies rebus bonis accumulatus, laudatis sororis cõsiliis, veluti vera effigies & statua in optimi imperij formam expolita esset.

cõstructæ. Blachernæ. Tumulus virginis matris, & aliæ eiusdẽ generis reliquiæ. Imago eiusdem à diuo Luca picta. Viæ ducũ.

† ἅγιον σορόν, τό τε θεῖον ἐνείμησε γάλα. * τῶν χαλκοπρατῶν.

† ἁγία σορός

† φιλοφιλίαν

Virtutes sororũ Pulcheriæ.

Ocij fuga.

Theodosius Christianissimi principis exẽplũ.

CAPVT III.

Theodosij virtutes.

VErùm res quoq; eius, sine dispendio & iactura, silentio committere non possumus, nõ omnibus prorsus notas. Primùm nanq; ita vt imperatorem oportet institutus atq; educatus, nullùm de se ignauiæ & molliciei indicium præbuit: sed ita quum nostrarum, tum earum quæ supra nos sunt rerum peritus fuit: vt qui cum eo colloquerentur, humanæ mẽtis captum eum exuperare iudicarent. Adeò etiam fortis & laborum patiens, vt facile vicissitudinem & mutationem rẽporum sustineret, eúmq; æstu iuxtà & frigore concertaret. Ieiunio frequenti se assuefecit, & maximè quarto hebdomadis, & eo qui Paraſceues nomẽ sortitus est, die: Christianismum ad summum excolere volẽs. Atq; vt aula eius imperialis re nulla ab asceterio differret, sedulò curauit. Manè cõsurgens, hymnos Deo cum sororibus alternis cecinit, & spiritus verba semper in ore habuit. Cum episcopis & sacerdotibus cõgressus, obscuros locos & † nodos scripturarum, haud aliter quàm si sacris ipse initiatus esset, explicuit. Sacrorum librorũ, eorundémq; interpretum congerendorum adeò fuit studiosus, vt ea laude Ptolemæo inferior non esset. Noctu eis legendis operam nauauit: lucerna se spõte sua, machina quadam mouente, sibíque ipsi oleum infundẽte, comparata: vt ne quis ministrorum eius in laboribus eiusmodi molestiam quampiam subiret, neq; vim naturæ cum somno colluctans inferret. Manu ipse sua pulcherrimè scripsit: ac multa scriptorũ eius ad hoc vsque tempus sunt conseruata, temporum vi superiora, Euangelia videlicet, & alia quædam, aureis omnino literis distincta, quorum paginæ crucis formam referunt. Quo labore eum vitæ sumptus tolerare potuisse, fama est. Malorũ tolerantia omnibus, præcipuè autem qui eo nomine apud Græcos clari fuere, post se relictis, multis modis eos prætergressus est. Illi siquidem quũ verbis se philosophiam exhibituros esse polliciti essent, re ipsa eam præstare nequiuerunt. Ipse autem Aristotelis perplexibilibus inuolucris vale dicto, factis philosophiam exercuit, irę, dolori, & voluptati moderãdo. Iram adeò in potestate habuit, vt neminem vnquam à quibus læsus fuisset, vltus sit, ne-

Aula imperialis asceterio monachorũ persimilis.

† νεῦρα.

Bibliotheca Theodosij Lucerna αὐτόματος.

Theodosius fuit Calligraphus.

Philosophia μίχρι τῆς πράξεως.

Ἀοργησία Theodosij.

que eum quisquam succensentem viderit. Atque aliquando ex familiaribus cuidam dicenti, neminem ab eo illorũ morte mulctatũ esse, qui iniurij ei fuissent, respondens: Vtinam, inquit, eos etiam in vitam reuocare possem, qui iamdudum mortui sunt. Ad alium quẽdam eadem propè referentem, dixit: Nihil esse noui, si quis homo quũlit, è vita excedat. Vnius autem Dei esse, eũ qui semel mortuus sit [a], per pœnitentiam ad vitam reuocare, Vsque adeò autem virtutem hanc coluit, [b] vt si quando quispiam capitale crimen admisisset, neq; eum condemnationis sententia vsque ad vrbis portas produxisset, statim eum misericordia prosequeretur. Et quũ aliquando Cõstantinopoli in amphitheatro venationis spectaculum præberet, & populus exclamaret, aduersus grauem feram generosum quenquam periclitatorem, qui cum ea cõgrederetur, mittendum esse: An nescitis, inquit, nos humanioribus spectaculis delectari solere? Et deinceps itidem populum spectaculis vti docuit. Religione tãta cum sinceriore pietate vsus est, vt sacerdotes omnes apprimè honoraret, maximè verò quos sanctitate vitæ enitere cognouisset. Et quum ex episcopis quidã, qui Deo charus fuisse perhibebatur, diem suum obiisset, sagum illius squalore multo imbutum, eum petiisse, & sub imperiali chlamyde gestasse dicunt: quòd bona spe esset, se aliquid de viri eius sanctitate imitatione cõsequuturum. Longior aliquando pluuialis tempestas extitit, & ipse solito † Circensẽs ludos populo more recepto gratificãs exhibuit. Quum verò vberiores etiam decidẽrẽt imbres, ibi tum egregiam suam erga Deum pietatem declarauit, per præcones populo denunciari iubens, cõducibilius videlicet esse, vt spectaculo repudiato, Deum qui præsenti calamitate eos liberaret, precibus placarent. Id quòd cõfestim est factum. Litania instituta est: supplicantes processere, laudibus Deũ vexere, atq; vnà cõcors ecclesia ciuitas tota facta, & ipse medius hymnis canẽdis, præiit habitu priuato incedẽs. Minimè verò eũ opinio fefellit. Statim enim cœlũ aërem turbidum serenitate cõmutauit, & fruméti non mediocrem inopiã ingens quædam frugũ copia & vbertas est cõsequuta. Atq; omnibus ille quidem, vt ità

[a] Per pœnitentiam, homo reuocat ad vitam.

[b] Theodosius ad supplicũ damnatos, si illi ad ciuitatis portas ad mortẽ ducti nõ peruenissent, per misericordiam absoluit.

Theodosius episcopi cuiusdam defuncti viri sancti sagũ gestauit. † Ἱερατικὸν.

Supplicatio p serenitate & clementiã aeris impetrãda. εὐχὴ διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐδιαν.

dicam, exornatus fuit bonis: non minus verò eum cohonestauit misericordia, placabilitas, & animi serenitas, tépestatis procellam nõ admittens: atq; insuper fides sincera & probata, vnà cũ religione non ficta, sicuti inde cõiicere licet. Vir quidam asperiorem duriorémq; virtutis vitam cõsectans, præfracto eum adiit animo, vt ab eo quidquã peteret. Atq; vbi id sępius expertus non impetrauit vinculis ecclesiasticis imperatorem à cõmunione arcens subdidit. Postquam autem imperator in regiam suam venit, & epulæ appositæ sunt, cõiuiæque omnes affuerunt, non ille prius cibum sumendum esse, quàm vinculis sibi iniectis solutus esset, censuit. Quapropter ad antistitem Cõstantinopolitanum famulum quendam misit, petens, vt eum ipsum soluere se, qui ligasset, iuberet. Quum id episcopus recusaret, & pro vinculo habendũ non esse, quod à quocunq; ligatum esset, significaret, solutúmq; adeò iam esse diceret, nondum calculo eius acquiéscédum esse duxit. Multò verò labore is qui ipsum ligauerat inquisitus, eũ absoluit. Ac sic tandem imperator cibũ sumpsit. Adeò religiosus Theodosius fuit, vitámq; suam accuratissimè ad diuinas leges cõposuit. Quam ob causam quicquid fuit ex idolis reliquum, ita est funditus disiectũ, vt posteris ei⁹ ne vestigiũ quidé prioris fraudis & seductionis cernere sit datũm. Sentétiam verò de eis suã in cõstitutioné retulit.

Theodosius illegitimam quoq; monachi excõmunicationem nõ cõtẽpsit.

Idololatria prorsus euersa. l. Omnia loca. C. de sacrosanct. eccles. & templis.

CAPVT IIII.

SI quando bellum motum est, ad Deum confugiebat, diuinum musicúmq; Dauidem æmulatus, quòd in illius veluti promi condi potestate bella esse sciret: & q illum certum haberet curatorem, condignos spe bona percepit fructus. Ego verò veritatem promulgans, ex plurimis pauca referam, quanuis extra institutũ argumentum ferri videar. Roilas ingẽti Scytharum Nomadum exercitu coacto, & Istro transito, Thraciam vastauit, & ad vrbem quoque imperantem venit, subitò primo clamore atq; impetu, sicuti ipse putabat, eam direpturus atq; excisurus. Verùm Deus cœlitùs imperatorem propugnans, violento tonitru & fulmine demisso, non modò ipsum vstulatũ in cineres redegit, sed innumeras quoq; copias eius cõcidit. Idem etiam aduersus

Deus manifestè bella à Theodosio repulit. Roilas Scytharum copiis suis fulmine cœlesti extinct⁹.

Persas fecit. Quum enim prædatoria illorũ manus, pace repudiata, derepentè finitimos aggrederetur populos, neque auxilia aliqua, quæ oppressis opem ferrent, adessent, ducibus copiisque militaribus aliis bellis occupatis, imbre vehemẽtissimo & grandine maxima Deus illos persequens, progredi vltrà passus non est: equóque eorum ita † pedicis cohibuit, vt diebus viginti, totidem stadia cursu perficere non possent, quoad vsque exercitus congregatus fortiter hostibus restitit. Antea quoque quũ Persæ quidam Goráne duce, cognominem imperatori vrbem oppugnarẽt, omníque generis machinis adorirentur, & turres extra muros contra eam excitarent, neque quidquam efficerent, ridendos se dedere, Eunomio eius episcopo machinas hostium omnes perfringente. Quum namque nostri propter oppugnatorum multitudinem animos desperatione despóderent, precibus ipse contra illos pugnans, vrbem saluam conseruauit. Ex satrapis tum ibi qui sub Goranne erãt, quidam ad blasphemias cõuersus, itidẽ vt Rabsaces & Sennacherim, animo furibundo minatus est, sacrum se eius ciuitatis templum igne consumpturum. Contumeliam eam non ferẽs diuus Eunomius tormentũ bellicum saxa iaciens ad propugnaculum cui Apostoli Thomæ cognomen fuit, disponi, ingentémq; lapidem eò in os blasphemi illius emitti iussit. Ilicet saxum balista ea tortum, maledici illius satrapę os detestandũ peculit, faciéq; eius omnem comminuit, capite rectissimè attrito, cerebróque omni dispersò. Quem vbi Gorannes conspexit, expugnatione vrbis desperata, fugiens inde discessit, re ipsa victũ se esse clamans. Metúque correptus, decœtero per pacta cõuenta cũ Romanis inita pacem est complexus. Tantam Deus ipse fidelis ministri sui imperatoris eius curam gessit: qui eo nomine illi gratias egit, eundémq; religione debita coluit. Porrò bella in Occidẽte cõtra ipsum & patruum adhuc viuum mota, quo modo Deus soluerit, quid dicere attinet?

Persarum excursio in fines Rom. imbribus et grãdine inhibita.

† πάσῃ καταβάσει.

Gorannes Persarum dux.

Theodosiopolim Eunomius episcopus precib. ab immani vi Persarum seruauit.

Pars Persica. Præsidio suo Deus Theodosiũ tutatus est. Vãdalorũ, Alanorum, Sueuorũq; duces, legatos ad Honoriũ cum huiusmodi mandatis misere.

CAPVT V.

QVum etenim in regionibus Occidentalibus plurimi tyranni exorti essent, partim alij aliis colluctati, atq; ipsi inter se conciss, partim diuina vi in im-

peratorum manus delapsi, satis illis Dei in eos amorem sunt testificati. Iã enim antea de Stilicone & Alaricho Gottho diximus: illo tantũ omisso, quòd quum in Italia & in ipsa vrbe Roma, casu quodã seditiosi homines imperatori Honorio rebellarent, ipse Rauennã se contulerit: Alarichũ autem istum, quem fidũ adhuc sibi esse putabat, Galliæ scilicet ab eo ducem creatum, cum frequentissimo exercitu, vt iniurias Imperatori factas vlciscereturmiserit. Ille verò quũ eò venisset[b], arte ciuibus deceptis, Romam ingressus est: atq; ibi publica pecunia ablata, tandem & Honorij sororem Gallam, quæ etiam Placidia dicta est, adolescentulam adhuc & innuptam, rapuit, atque inde discessit[c]. Eámque Constantio, comitis dignitatem gerẽti, fido admodum sibi amico, seruandam dedit. Constantius porrò illa vnà cum pecunia accepta, ad imperatorem Honoriũ venit. Quo cum ad hostes reuersus, cum Alaricho pugnam commisit[d], victoriámq; obtinuit. Quam illius erga se beneuolentiam & fidem vt Honorius remuneraretur, in matrimonium ei placidam collocauit: eundémque, sorori talem honorem habens, corona & purpura ornatũ, ad societatem imperij extulit. Atq; illũ quidem Romæ reliquit: ipse verò Cõstãtinopolim ad res Theodosij ex fratre nepotis ordinãdas, Arcadio illius patre nõ ita pridẽ mortuo, profectus est. Sedenim in Britania milites seditione mota, Marcum tyrannum promulgarũt. Nõ multo verò pòst eo occiso, Gratianum ad imperium euexerunt. Sed cũ & hic quatuor exactis mensib. iugulatus ab eis esset, Cõstantinũ summæ rerũ præfecerunt, nomine ipso imperiũ illi certum tutúmq; fore opinati. Quã ob causam reliquos etiam ita legisse videntur. Constantinus ex Britania Bononiam, maritimam Galliæ ciuitatem traiecit, militésque Galliæ & Aquitaniæ omnes, ci-

Tu cũ oĩb⁹ pacẽ habe, ab oĩb⁹ obsides accipe: nos nobis cõstigimus, nobis pm⁹, tibi vĩcm⁹: tua erit quæst⁹ reip. si omnes pereamus. Diac.

b Alarich⁹ fraude & p fidia Romã cepit.

c Placidia Constantio duci nuptui data. Cõstantius Alarichum vicit.

Cõstantius in societatẽ imperij ab Honorio assumptus.

Tyrãni Occidẽtales in Britania.

Cõstantini tyrannus.

Bononia Galliæ.

† *Hoc tempore apud Bethlehem sanctus Hieronymus, vno & nonaginta annis expletis, ad Christum migrauit. Diac.*

* *Eadem ætate Pelagius Brito, Celestino & Iuliano adiutoribus, hæreticum dogma contra gratiam Christi instituit, quod in Carthaginensi ducentorum decem & septem episcoporum consilio est damnatum.*

Cottiæ Alpes. Constans filius eius ex monacho Cæsar. Diac.

uéſque & ſubditos vſque ad eas quas Romani Cottias Alpes nominant, inter Galliá & Italiam ſitas, ad ſe pertraxit: & maximũ natu filium Conſtantem (quem poſtea imperatorem renũciauit) data tũ ei Cæſaris dignitate, in Hiſpaniá miſit. Is ibi quos in retũ publicarum adminiſtratione inuenit, Honorio genere coniunctos a, Didymũ & Veronianum, prælióque ſecum in Luſitania congreſſos, & viuos captos, vnà cum coniugibus interemit, & ſuos ei prouinciæ rectores præfecit. Theodoſiolus verò, & Lagodius, qui eorũ quos modò necatos eſſe diximus, fratres erant, fuga ſibi conſulentes, ſalui permanſere. Et Theodoſiolus in Italiam ad Honoriũ, Lagodius autẽ in Orientem ad Theodoſiũ peruenit. Hæc re ſic acta, Conſtans ad patrem Conſtantinum tranſiit. Cæterũm cum incõmodum præſidium in Hiſpaniarum aditu collocaſſet, maximæ cladis & excidij regionib. eis id cauſa fuit. Poſtquam enim Conſtantini † copiæ conciderunt b, Vandali, Sueui, Alani, gentes feræ, * tranſitu eo occuparo, multas vrbes & multa caſtella Galliarũ & Hiſpaniarum, & aliquot tyranni duces ceperunt. Conſtantinus quum ei adhuc ex ſententia opinione ſua res procederent, filium Conſtantem Auguſtum declarauit, & tranſire in Italiam voluit. Et Cottiis Alpibus ſuperatis, Liberonem Liguriæ ciuitatem venit. Etidanúmque traiecturus c, vbi de Alanichi morte certior factus eſt, retrocеſſit. † Alanichus iſte, dux quidem Honorij proditionis autem ſuſpectus, quaſi Conſtantino Italiæ imperium pararet, fuit. Quam rem vbi Honorius cognouit, ex progreſſu ſeu deambulatione quadam reuerſus, ſimulátque ab equo deſcẽdit, ſtatim gratiarum * actiones & laudes Deo obtulit, veluti à manifeſto proditore liberatus d. Conſtantinus autem tyrannus, & filius eius Conſtans, profugientes, in vrbe Arelatẽſi concluſi ſunt. Exercitu namq; eius diſperſo, gentes quas diximus barbaræ, loca circa Pyrenæum mõtem opibus atq; diuitiis referta occuparunt: atque inde, præſidiis negligẽter ad tranſitum ipſum diſpoſitis, in Hiſpaniam tranſierunt.

Hi quum antea inter ſe diſſẽſiſſẽt in periculo ſupremo ad concordiam rediere. Sozomen.

Barbaris enim Pyrenæi montis clauſtra credidit. Diac.

Cædes Didymi et Veroniani.

Pro Veronano alij legunt Viridianum.

Theodoſiolus.

Lagodius.

Id ſibi cõmitti Hiſpani more antiquo petierunt, ſed eos Cõſtans nõ audiuit.

Idem.

b Vandali, Sueui, Alani, Gallias & Hiſpanias vaſtãt

† κατατεσόντος τὴν κωνσταντίνου δυνάμεως.

* τὴν διόδον χρεωκόμενοι. *c Alanichi proditoris cædes.* † *Fortaſſe hic rectius legatur Alarichus Vrbis Ro. expugnator.* *d Cõſtãtinus & Conſtans Arelate concluſi.* * εὐχαριστήρια ἀπέδετο.

CAPVT VI.

Gerontius Maximum tyrannum constituit.
Constantis interitus.
Eudouich⁹. Franci. Almani.
Gerontius Arelate obsidet.
Cõstantius aduers⁹ Cõstantinum in Galliã venit.
Gerontij fuga.
a Gerontiũ Hispani in hospitia obsident.
b Gerõtius se contra illos strenuè tuetur.
c Pauci plurimos interficiunt.
d Præclarũ exemplum amorij coniugalis Nunychia Gerontij coniunx.

EO tẽpore Gerontius Constantini ducũ præstantissimus, susceptis contra eũ inimicitiis, Maximũ quẽdam sibi familiarissimũ, quòd eum imperio cõmodum esse existimaret, ad imperialem sustulit dignitatem, purpurea ei veste data. Atque illum quidem Taracone reliquit. ipse autem copiis acceptis, aduersus Constantium progressus est: atq; ex itinere Viennã digressus, filio eius Constãti necem struxit. Ea res de Gerõtio vbi ad Constãtinum est delata, Edouichũ ducem suũ ad auxilia ex Francis & Almanis contrahẽda trans Rhenum misit. Et Viennam filio Cõstanti, nondũ Gerontij insidiis sublato, seruandam cõmisit. Gerõtius ad Arelate duxit: eámque vrbem, vbi Cõstantinus profugus erat, obsedit. Honorius autem exercitũ ingentem aduersus Cõstantinũ tyrãnum misit, duce Cõstantio, quem sororis suæ Gallæ Placidiæ virũ fuisse, antea diximus: atque is postea Valentinianum tertium, & Honoriam filiam ex ea genuit. Ea re territus Gerontius, cũ paucis celeriter fugit. Reliqui autem milites eius ad Constantium transierũt. Hispani Gerontium propter subitam fugam contemnendum esse censentes, consiliũ eius occidendi ceperunt, & noctu [a] hospitio eius imminentes, quũ armis satis muniti essent, interficere eũ sunt aggressi. [b] At Gerontius & Alanus vnus, cum quibusdam illius necessariis, tectũ eius domus conscẽdentes, [c] non pauciores q̃ trecentos qui eos oppugnabãt, interfecere milites. Atque vbi tela eis defuere, famuli quidem clàm se ex ędibus demittentes, in pedes coniecerũt. Gerontius autem quum & ipse itidem saluus euadere posset, facere id recusauit, [d] Nunychiæ coniugis amore obstrictus. Cum ipso autem diluculo, hostes domũ in inferiori parte incenderunt. [e] Et quũ Gerontio nulla salutis spes reliqua esset, primũ ille Alani caput non illibẽti, resecuit: deinde & vxoris, quũ illa lamentaretur, & lachrymãs se ferro admoueret, precaretúrq; vt prius extremũ hoc munus à marito ferret, ciúsq; gladio interiret, q̃ in aliorũ peruenire potestatẽ. Atq; illa dignam se religione sua exhibens (Christiana

[e] *Idem salute desperata, primum Alanum fidum comitem: deinde coniugem suam, postremò seipsum interficit.*

enim erant) virili prorsus animi instituto, ita vitā finiit: præclariorem, q̄ vt obliuione premi posit, memoriam ad posteros trāsmittens. Postremò verò Gerontius, quū tertiò sibi ipsi ferrū adegisset, nec lethale vulnus inflixisset, quē ex femore suspensum habebat, pugione stricto, cor conuulnerauit. Et sic Gerōtius quoque interiit. Enimuerò Honorij exercitu, cui Constantiū præfuisse indicauimus, Constātinum circūuallente, [a] ille obsidionem sustinuit. Edouichum, quem, vltra Rhenū ad Francos & Almanos auxiliares adducēdos miserat, expectās. Quod veritus Constātius, retrocedere Italiā versus, ibíque confligere cū [b] Edouico voluit. Idq; ita constituit, quòd in propinquo Edouichū castra habere audiuerat. Itaque cum copiis Rhodanum transiit. Et ipse quidem cum peditatu omni hostibus exitium molitus est: nec minus [c] Vlphilas equitum præfectus, non longè ab eis loco alio clàm in insidiis cōstitit. Postquam autem hostes Vlphilam inscij prætergressi sunt, & iam pugnā inire cum Constantio deberent, signo dato ille subitò se ostendit, & hostes à tergo aggressus est. Ordinib. ergo turbatis, alij se in pedes dederūt, nōnulli trucidati sunt: quidam abiectis armis veniam petiēre, qui etiam quamprimùm in gratiā sunt recepti. [d] Eudouichus autē equo conscenso, in agrum Ecdicij cuiusdam veteris amici, qui multa ab eo acceperat beneficia, peruenit. Et ille quidē vt amicum eum excepit. [e] Noctu autē capite ei amputato, ad Constantium id, magna se pro eo munera accepturum sperans, pertulit. Constantius gratias homini de facinore eo egit, & caput recepit. Quum verò manere cum eis ille conaretur, [f] discedere inde iussus est. Minimè namque sibi & exercitui bono putauit fore infidi hospitis consuetudinem. Quapropter Ecdicius in amico & hospite aduersis rebus presso, quum flagitium tam impiū designarit, lupus (quod in prouerbio dicitur) frustra hians esse visus est. Post victoriam istam, vbi exercitus ad vrbis obsidionem amne trāsmisso rediit, & Constantinus ea quæ Edouicho acciderant cognouit, sua sponte Imperatoria deposuit insignia: [g] ecclesiámq; ingressus, presbyteri susceptit dignitatem. Et ciues oppidi iureiurando prius accepto, portas Cōstantio aperuere:

a Constantinus Constantij obsidionem sustinet.

b Edouich⁹ cum suis à Constantio prælio vincitur.

c Vlphilas equitū præfectus.

d Edouich⁹ ex fuga ad Ecdicium amicum confugit.

Is ab Ecdicio fraude occiditur.

e Exēplum amicitiæ & hospitij violati.

f Constanti⁹ à castris suis pditionē repellit.

g Constantin⁹ ex tyranno presbyter fact⁹.

Constātius per deditionem Arelate recipit.

qui etiam omnes seruati sunt: atq; ex eo tempore, subditi eius regionis omnes in pristinum statum restituti, Honorio fideles fuere. tyrannus autem cum filio Iuliano in Italiam ducti priusquam ad destinatum locum peruenere, trucidati sunt. Breui quoque pòst † Iouinianus, Maximus, quem diximus, Sarus, aliíque præterea qui Honorij imperio insidiati sunt, cæsi interiere. Qui sanè Honorius, sicuti dictum est, per sororem Gallã Placidiam in affinitatem Constantium, qui Constantini tyrannidem exterminauit, asciuit: eundémque propter plurimas præclarè bello res gestas in imperij societatem recepit. Ipsius etiam filio Valentiniano, quem illi Placidia progenuerat, Illustrisimi dignitatem cõcessit. Constantij imagines, id quod eis facere mos erat qui pridem ad fastigium Imperiale euecti essent, in Orientem missæ sunt. eásque cum iunior Theodosius non admitteret, & ob talé contumeliam bellum Constantius moliretur, simul & vita & curis eiusmodi eum mors aduenies soluit, cum non longius quam mensibus sex imperasset.

† *Nonnulli hũc Iouinũ alij Iouiũ nominant: cuius frater Sebastian⁹ itidem est cæsus. Illustrisimi dignitas. Gallia pacata. Cõstantini & filij eius Iuliani cædes. Aliorum item tyrannorum. Constantij mors.*

CAPVT VII.

† *Vocantur & hypomnematographi l. Si quos spontaneos. C. de decurion. li. 10.*

INterea verò Ioannes, vnus ex iis † qui commentarios scribunt, præsenti secundarum rerum statu non contentus,[a] imperio arrepto tyrannus alius extitit. Placidiam is, & Valentinianũ expulit, qui etiam Byzãtium ad Theodosium nauigarunt. Ea re Honorius cognita, dolore immenso correptus, postea hydropis morbo periit.[b] At Ioannes tyrannidi incubans, legationem ad Theodosium misit, quæ vt ipse Imperator reciperetur, peteret,[c] Legati verò nihil egere: sed primum in custodiam conlecti, deinde in Propontidem exulatum missi

†† *a Ioannes ex scriba tyrannidẽ occupat. Honorij mors. b Idem se in societatẽ imperij recipi à Theodosio petit. c Legati*

†† *Honorius cum patre, fratre, & fratris filio, triginta imperauit annis, & tricennalia celebrauit. Ab eodem Placidia Augusta, Constantio marito eius mortuo, cum Valentiniano & Honorio liberis pulsa, à Theodosio in Oriente suscepta est. Diac. Pomp. Cassiod. Huic soboles nulla fuit. Nam duæ Stiliconis filiæ, Maria & Thermantia, alteræ post alteram ei nuptæ, Dei iudicio inopinata morte præuentæ, ex hac luce migrarunt. Diac.*

sunt. Porrò Placidiam & Valentinianum Thessalonicā duci Theodosius curauit, atque ibi Cæsaris dignitatem nepoti tribuit: bellum autem aduersus tyrannum gerēdum Ardaburio duci, & filio eius Aspari commisit. Qui sanè Placidiam & Valētinianum secum ducentes, postquam ad Pæones & Illyricos peruenere, Salonas Dalmatiæ oppidum vi ceperunt. [d] Ex eo loco Ardaburius classe contra tyrānum profectus est. & primum ille quidem secunda fortuna vsus est, postea autem naualis expeditio ei non bene cessit. Nam subitò violentus & incommodus ventus exortus, in tyranni manus eū cōiecit. Et ille ad pacificationē spectans, humaniter Ardaburiū tractauit. Ardaburius in securitate multa, quum eos qui à tyranno ducum ordine moti & exautorati fuerāt, mœstos esse videret, insidias etiam contra illum magis struxit: & filio Aspari clam denunciauit, vt quàm celerrimè ad occasionem rei bene gerendæ aduenirent. Tyrānus Ardaburio capto spe elatus, in eam necessitatem Imperatorem cecidisse censuit, vt communi calculo petitionem suā approbaret, & se Imperatorem reciperet, siquidem ducem suum saluum esse vellet. Et profectò in maximo Imperator erat discrimine, nequid á tyranno aduersi Ardaburio accideret: [f] Aspar equitatu accepto, celeritate aduentus sui sensum præuenit, & Aquileiam vrbem magnam recepit; eámq; facilè, Placidiam & Valentinianum secum habens, confirmauit. Metus autem ei vlterius progrediendi, quòd barbarum plurimorum millium exercitum contraxisse audisset incessit. [g] Verūm tum quoque maximè Imperatoris precatio enituit, [h] nam angelus Dei pastoris habitu sumpto, copiis Asparis præiit, & per lacum eas, qui Rauennæ (ibi enim tyrannus in potestate sua Ardaburiū habens agebat) subiectus est, duxit, vnde neminē vnquam aduenisse memoriæ proditum est. Deus sanè ipse qui in mari rubro vndas discidit, quod inuium erat, omnib⁹ per-

eius malè à Theodosio accepti.

d Ardaburium ducem cum filio eius aspare aduersus Ioānem Theodosius mittit.

e Ardaburium Ioannes capit. Ardaburij magnanimitas.

f Aspar Aquileiā capit.

g Efficacia precū Theodosij. Consideret lector æquus, quid in Albi flumine ad oppidū Mulbergam an. Domini 1547 acciderit.

h Aspar an-

** *Hostes vt albis cedere terrios,*
Conspexit, alto fluminis alueo
Progressus agrestem colonī
Induitur faciem Menalcæ,

I. L. de bello Saxonico 1547.

Et vada monstrat pervia Cæsari,
Illúmque Cæsar consequitur ducem,
Cœlo sibi credens ab alto
Omine dexteriore missum.
Eques deinceps traiicit impiger
Nymphis natantum frena regentibus.
Quas Martis insuetas furentis
Dulcis amor stimulabat oci.
Nec antè feruens desinit impetus
Temere cursum saltibus auris,
Victoribus quàm det supinas
Ipse manus inimicus hostis.

gelo Dei duce per lacũ itinere facto Rauennã & Ioannem tyrannum capit.

uium exhibuit. Sedenim perinde atq; solum siccum copiæ Asparis vnà cum equitatu omni, lacus vndas transeuntes, primo aduentu vrbis portis captis, potiti ea sunt. Ibi cum prælium exiguum commissum esset, tyrãnus proditione suorum captus est, & Aquileiam ad Placidiam & Valentinianum missus. Vbi ei primùm manus resecta, deinde etiam caput amputatum est, quum annum sesquialterum tyrannidem exercuisset. Imperator more suo rursum qua esset erga Deum religione ostendit. Postquam enim ei victoria de tyranno reportata, ludis Circensibus renunciata est, ad populum vociferans: Agite inquit, si ita videtur, ludicro hoc dimisso, in ædem hanc precatoriam eamus, & carmina gratiarũ agendarum autori victorię Deo concinamus. Hæc vbi dixit, spectaculum neglectum est: & per circum mediũ euntes omnes, concentu vno cum hymnis & carminibus pulcherrimis † gratissimísque, in proximã Dei domum sunt ingressi, formámque prorsus ecclesiæ vnius cuncta retulit ciuitas, populo omni in templo diem eũ consumente. Postea cura illa animum subiit Imperatoris, vt quemnam Occidenti Imperatorẽ omnino præficeret, deliberaret. Quapropter Valentinianum sororis filium, idoneum ei imperio iudicauit, quòd matrem haberet, quæ curam ibi rerum administrationis ferre posset. Properabat verò & ipse in Italiam proficisci, vt nepoti imperium constitueret, prouincialésque ibi, ne facilem tyrannis se cõmitterent, doceret. Et ea de causa

Suplicium Ioannis. Theodosius pro victoria gratias Deo agit.

† λυχναρίοις

Valentinianus 3. Rom. imperator in Occidẽte constitutus.

Thessalonicam progressus est. Sed quo minus vlterius procederet, Morbo impeditus est. Proinde per Helionem patricium, imperij insignibus illi missis, ipse Byzantium est reuersus. Ætius verò, qui secundum ducendis militaribus copiis locum apud tyrannum habuerat, post tertium à cæde illius diem, sexaginta barbarorum millia ducens aduenit. Cum quo vbi Aspar conflictum habuit, & cædes vtrinque ingens facta est, postea pacificatione inter ipsum & Placidiam atque Valentinianū interueniente, Comitis dignitatē tulit. Qui verò cum eo mercede conducti erant barbari, auro corrupti, & ipsi simul & iram & arma abiecere. Obsidibúsque datis, & fide rursum accepta, in patriam rediere suam.

Helio patricius.

Ætius per trāsactionē Comitis dignitatem accipit.

CAPVT VIII.

VErùm de tyrannis qui tum extiterunt, & prouidentia Dei diffluxerunt, satis dictum esse puto. Neque nos illorum obiter, & quasi per digressionem meminimus: sed vt certò declararemus, sufficere principi, maximè ad præsidium & custodiam imperij, rerum diuinarum curam diligentem, & cultum rectum: quæ in Theodosio & sorore eius Pulcheria fuere. Deus etenim omnino administratione eorum delectari visus est: non eo solum quòd bella ita composuit, vt subditi eorum ab hostibus liberarentur, atque iidem præter opinionem omnium, cum ingenti magnificentia rectè gubernarētur: verumetiam, quòd multa sacra corpora eorum qui olim veriore pietate excelluerunt latentia. Imperij illorum tempora honore prosequens, visionibus quibusdam è sinu terræ produxit, & publicè in apertum protulit. Id quod eò tempore accidit in Zacharia veteriore propheta, in Stephano primo diacono & martyre, atque in Sebastiensibus quadraginta sub Licinio gelu concretis martyribus. Quorum omnium quum noua sit inuentio, vt eam Deus exhibuerit, necessario dicendum esse videtur. Ac primùm de propheta, vt qui primùm apparuerit, memorabo. Circa Eleutheropolim Palæstinæ, vicus quidam est Chophar dictus, vnde Zacharias ortus fuit. Præfuit huic Calemerus quidam †agricola, erga agri possessorem quidem beneuolus maximè, infinitimos autem rusticos durus admodum

Hūnos fuisse scribit Diac. Casti. nō magistermilitū apud Ioānē, cuius consilio potissimū is tyrānidē inuasērat, exilio mulctatus.

Id Pietas vera certissimū imperij præsidiū est

Multa sanctorū corpora sub Theodosio reperta.

Inuētio Zachariæ prophetæ.

† ὁμόδουλος τῷ ἀγρῷ, *seruus* globæ. *Sozo. li. 9. cap. vlt.*

& grauis. Et quamuis ille talis esset, propheta tamen ei insistens, seipsum apertè ostendit, & ad hortulum quendam eo ducto: Hic, inquit, in duorum cubitorum altitudinem fodito, à septo in hortum ipsum, eam viam versus quæ in Bithrerebin oppidum ducit: & arcas duas inuenies, exteriorem ligneam, interiorem plumbeam. Reperies præterea apud loculos eos vas quoddam aqua repletum: ad cuius partem vtranque, mediocres duo innoxij & placidi serpentes (cicures eos dicas) circumuoluuntur. Hæc quidem, qui per visionem apparuit, dixit. Calemerus verò viso ei obsequutus, imperatum opus perfecit, atque vbi sacra illa arca iuxta prædicta signa extitit, diuus propheta apparuit, sacerdotalem indutus stolam: quippe qui etiam, vt puto, sacerdos fuerit. Extra vrnam eam, ad pedes, puer etiam quidam tener admodũ iacuit, qui quidé ex nobilitate fuisse, & ad reges genus referre visus est. Caput enim eius corona aurea lapillis & margaritis distincta redimitum erat. Calceos quoque deauratos habuit; vestis item magni precij, & auro exornata fuit. Porrò cum sapientes eius temporis & sacerdotes de eo puero, quisnam in tali habitu esset, addubitarent: Zachariam illum, qui tum in Geraris monastico contubernio præfuit, dixisse ferunt, se in vetustam Hebræorum scripturam quandam, non ex eis quæ à maioribus sunt traditæ, & in ecclesiam receptæ sed aliã incidisse, quę scriptura præter alia illud quoque complexa sit: Quum Ioas Iudææ rex Zachariam vatem occidisset, grauem eum septimo pòst die domi suæ accepisse cladem, & ex filiis quem gratissimum habuerat, morte amisisse. In quam ærumnam cum se ira diuina coniectum esse intellexisset, puerum eum ad prophetæ pedes sepelisse, veluti causam de iniuria illi illata dicentem: Hoc quidem sic iudicatum est. Ipse verò propheta cum multis hominum ætatibus seu generationibus in terra iacuisset, nihil tamen in corpore eius deficere visus est. Ad cutim vsque tõsus, rectum habuit nasum, mentum mediocriter demissum, caput paruum, & oculos paulo altius superciliis contecto. Sic quidem diuinus propheta est manifestatus.

Ad pedes eius filius regis Ioæ quoque repertus.

Zacharias abbas Gerare.

Corpus prophetæ propè integrum.

CAPVT

CAPVT IX.

CIuitas Capargamala est in qua post martyrium ob solutum, Gamaliel, qui Paulum Apostolum veluti pædagogus instituit, vnà cum Abibo filio, Stephani primi martyris corpus sepeliit. Vbi verò & ipsi postea mortem opperiere, proximè circa reliquias eas positi sunt. [a] Cæterum quemadmodum illæ repertæ Constantinopolim deportatæ sint, satis constat. Senatorium videlicet † virum, propter singularem eius aduersus primum martyrem amorem, precatoriam domum in Palæstina ei construxisse: eundémque mandasse, vt & ipse post obitum suum in simili itidem vrna propè diuum Stephanum tumularetur. Postea verò quum cõiunx virum Byzantium transferre deberet, inter properandum illa imprudẽs pro viri vrna Stephani loculos recepit, & quàm potuit celerrimè Constantinopolim * contendit. Sedenim quod ipsa secum in itinere ferebat, latêre minimè potuit, quòd id nouus quidam odor, & innumera miracula proderent. Vbi Constantinopolim pertigit, vrbs effusa thesaurum talem obuiis excepit vlnis. Comitatu & satellitio plurimo in aulam Imperatoriã ducebatur. Martyr autem eo loco manere dedignabatur. Quum enim mulæ, quæ eum vehebant, [b] ad Constantinianas thermas veniissent, vlterius progredi haudquaquam sustinuerunt. [c] Vbi verò plurimum flagris atque stimulis sunt concitatæ, humana vsæ lingua, eo loco martyrem reponi iusserunt. Ita illę ibi conditus est, locúsque fano pulcherrimo cohonestatus. Hoc sic factum esse sub Cõstantio, proditum est. [d] Pars verò quædam reliquiarum istarum nescio qua de causa à quibusdam fidelibus occultata fuerat: quæ & ipsa, quũ primùm Pulcheria princeps lucem hanc solis aspexit, in Palæstina in apertum producta est, [e] Ioanne episcopatus munere Hierosolymis fungente. Producta autem, quum eam martyr ipse ineffabili quadam visione noctu presbytero cuidam

Gamaliel, & filij eius Abibus, Stephanum sepeliere.

† *Alexãdri ei nomen erat, coniugi autẽ ei Iuliana. Religionis ergò ij Hierosolyma profecti fuerant.*

a *Reliquiæ diui Stephani è Palæstina Cõstantinopolim translatæ.*

* *Fuit ab ea annis 7. elapsis.*

b *Supra Cõstãtianarũ thermarum est mẽtio. li. 13. cap. 18.*

c *Mulæ humana voce loquutæ.*

d *Pars ꝗdã reliquiarũ earũ Hierosolymis ad Theodosiũ missa.*

* *Sub Theodosij iunioris imperio reliquiæ S. Stephani. Laurentij, & Agnetis, in martyrio S. Laurentij depositæ sunt. Et celebratur illic ipsorũ memoria vsque in hũc diẽ. Theodorus. Lector.*

† *Ioannes episcopus Hierosolymitanus.*

Dei amanti viro, cui Luciano nomen erat, aparens ostendisset. Pulcheria ergo incredibili erga primum diaconũ amore flagrãs,& quòd simulátque ipsa nata esset, pars ea è terræ recessu in lucem prodiisse, desiderio illius marcescens, summo studio in hoc incubuit, vt partem reliquam sacrorum illius osium nãciscereturIta que Theodosio fratri suasit, vt Prayllio episcopo Hierosolymitano pecuniam, quam ille ibi egenis largiretur, mitteret. Theodosius persuasus, non solum pecuniam,sed & crucem auream magni ponderis lapillis & margaritis exornatam, vt ea in Caluariæ loco poneretur. misit. f Prayllius episcopus rebus eis acceptis, vt gratiam aliquam Imperatori eiusdémque sorori referret,g reliquias dextræ manus primi ab Apostolis constituti diaconi, eiusdémque primi martyris, sancto Passalione diacono administro vsus, remisit. Passalio itinere peracto, postquàm in nauale Chalcedonis eregionè Byzantio sitæ peruenit,martyrum princeps eum preueniens, noctu Pulcheriæ seipsum ostendit, talibus eam alloquens verbis: Oratio tua ad aures Domini zebaotæ virtutum peruenit, petitiôque tua optatum consecuta est exitum: & ipse in propinquo præstò tibi sum, Chalcedonis hospitio vtens. Visionem eam simulátque cum fratre communicauit: confestim ciuitas tota se in mare dedit, vndísque perinde atque continenti vsa est: ipsáque etiam Pulcheria cum fratre subsequuta est, reliquiísque exceptis,in regiam eas lætitiæ summæ plena,cum maxima obseruantia & magnificentia produxit:ibíque reposuit: templo insuper ingenti & pulchro auri & lapillorum fulgore relucenti, propter præcipuũ quo protomartyrem prosecuta est honorem, extructo. Quæ de his comperi, hæc sunt.

f Prayllius episcopus Hierosolymitanus.

Theodosius crucẽ aureã Hierosolymam mittit.

g Dextra dius Stephani manus.

Templum diuo Stephano Pulcheria cõstruit.

CAPVT X.

VErumenimuerò, quod manifestum est pietatis fœminæ eius indiciũ & propterea Ecclesiasticæ historiæ insertum, quamuis aliquo post tẽpore accidit, nouum quiddam & admirandum habens, de inuentione reliquiarum quadraginta martyrum, stylo persequar. Eusebia quædam fœmina Macedonij sectæ, & diaconissæ in Macedonianorum ecclesia munere fungens,

Eusebia diaconissa Macedoniana.

extra muros Constantinopolitanæ vrbis domicilium & hortulum habuit: vbi reliquias quadraginta militum, qui in lacu ad Sebastiam temporibus Licinij certamen pro Christo obiere, asseruauit. Ea moritura quibusdam eiusdem religionis monachis locum eum relinquens, iureiurando eos adegit, vt eam ibi sepelirét, & supra caput eius tumulo exciso, martyrum ossa in eo reponerent, neque cuiquam rem eam reuelarent. Id illi ita fecere: martyribúsque gratificari, & cultum debitum præstare, tum autem promissa integra seruare volentes, ne externorum quispiam id sciret, subterraneum delubrum circa tumulum Eusebiæ excitarunt, superiorémque eius partem solo quodam plano ex latere cocto contegentes, scalas latentes quæ ad martyres ducebant, struxerũt. Postea autem Cæsarius quidam vir, qui ad magnas opes peruenisset, ita vt & consulatus & præfecturæ honore functus sit, coniugem suam mortuam iuxta Eusebię tumulum humauit. Hoc enim sic vtrique adhuc superstiti, pro mutua inter se gratia, & concordi eiusdem religionis obseruantia placuerat: quæ res in causa fuit, vt Cæsarius locum eum emeret, in animo & ipse habens, communem ibi cum vxore sepulturam sortiri. Monachi, quum nihil de martyribus indicassent, sicuti conuenerat, Constantinopoli discedentes, aliò migrarunt. Postquàm verò ædificium super tumulo eo antea apertè constructum, temporis vi dirutum concidisset, & ruderibus locus congestus esset, tota ea regio exæquata est: quum videlicet quem diximus Cæsarius Thyrso martyri gratificans magnificum ibi Deo ædificauit templum. Deo autem ipsi visum est, ex composito locum eum ita obscurum fieri: & tam longum tempus intercedere, vt eo illustriorem martyrum inuentionem & inuentricis erga se amorem redderet. Erat ea Pulcheria princeps, cui tertium noctu imminens martyr Thyrsus, coopertos terra martyres indicauit, eósque ex sinu terræ extractos eodem secum loco & honore ornari iussit. Non ille verò solum, sed & ipsi quadraginta, insolitas nouásque induti chlamydes, se ipsos ei ostenderunt. Res ipsa dubia atque admiranda erat, fidémque excedere videbatur. Neque enim quis-

De reliquiis XL. martyrũ Sebastenorum, qui sub Licinio sunt passi.

Cæsarius vir præclarus. Sozom. lib. 9. cap. 2.

Thyrsus martyr.

Reliquiæ ipsæ Pulcheriæ principi inuantur.

Polychronius presbyter decrepitus.

quam, qui ætate multa in clero prouecti erant, de martyribus quidquam dicere: neque etiam externorum aliquis vbi illi essent, ostendere potuit: donec desperantibus omnibus ex familiaribus Cæsarij Polychronio cuidam viro decrepito, qui olim presbyter factus fuerat in memoriam Deus reuocauit monachos illos, qui aliquando locum eum incoluerant. Hic Macedonianos clericos, qui nimirum eiusdem cum monachis opinionis essent, conuênit, & an quisquam illorum in vita adhuc esset, percunctatus est. Vbi reliquos quidem defunctos, vnum autem duntaxat superstitem esse cognouit (Deus porrò hunc inter viuos ad rem ea de qua ambigebatur ostendendam, conseruasse visus est) Polychronius, eum num reliquiæ martyrum in loco designato conditæ essent, vt diceret, rogauit. ille silentij arcanum Eusebiæ conseruans, rem eam se scire subnegauit. Polychronius contrà ei apparitionem diutnam negotiúmque quod martyres Pulcheriæ hanc ob causam exhiberent, necnon dubios desperantésque omnium animos exposuit. Hoc postquam ille intellexit, veram esse principis visionem professus est. Adolescentulus enim, inquit, quum essem, & à senioribus monachis monasticæ vitæ institutum addiscerem, satis scio, martyres hic ad Eusebiæ tumulum conditos esse. Loco autem ipso in aliam quam nunc videre est formam redacto atque mutato, & maximè multo interea tempore exacto, certò scire nequeo, sub Cæsarúmne fano, an alibi defossi sint. Ego verò, Polychronius subintulit, non idem quod tu patior. Quia enim quú Cæsarij vxor sepulturæ mandaretur, affui, ex publica quæ hic proximè est via conjecturam faciens, illam sub ambone, qui lectorum suggestus est, sitam esse puto. Tum monachus: Quærendus igitur, ait, Eusebiæ quoque tumulus est, qui non longè à coniuge Cæsarij abest. Quandoquidem superstites ipsæ multam inter se habuere consuetudinem: & pactum eis interceſſit, vt defunctæ contigua haberent monumenta. Itaque vbi ex signis & coniecturis eiusmodi, sacras hasce reliquias, Pulcheria iubente, inquirentes fodere cœperunt, primùm quidem circa ambonem coniugis Cæsarij arca apparuit quemadmodum coniecturis

quibusdam collegerat Polychronius. Deinde verò pauimentum quoddam latere coctili distinctum extitit, sub quo marmorea tabula eiusdem magnitudinis iacuit. Et sub ea Eusebiæ tumulus, atque subterranea illa sacra ædes reperta est, affabrè admodū constructa, candidóque simul & porphyretico marmore incrustata. Operculum verò tumuli in formam sacræ mēsæ elaboratum erat. Porrò in summo capitis loco, vbi martyres siti erant paruum quoddam foramen patebat, in quod ex comitatu imperiali quidam ibi assistens, virgā quam tenuem secum ferebat, dimisit: deinde eam reductam vbi naribus admouit incredibilem suauitatis odorem percepit. Vnde iis, qui operi præerant, quíque ei incūbebant, bona concepta spes est: nullāque interposita mora, monumento aperto Eusebiam inuenerunt, pulchrè admodum collocatam. Et monumentum ad caput eius situm & ad arcæ formam ita vt emineret pulcherrimè exculptum, operculo etiam alio intus obfirmatum erat. Vtrunque verò operculorum labrum, ferrum impositum habebat, plumbo diffuso compactum, atque ad quod interius erat in medio simile priori foramen ostendit. Quòd sanè manifesto indicio fuit, martyres ibi conditos esse. Hæc vbi renunciata sunt, cum festinatione omni & Pulcheria & vrbis ipsius episcopus Proclus ad Martyrium accurrit. Et postquam ferrea illa vincula arte quadam soluta, & operculum facilè dimotū est, vnguenti multum sub eo fuit: & in vnguento ipsa vascula † anſis carentia duo, argento elaborata, inuenta, in quibus religiosè sacræ reliquiæ positæ erant. Proinde Pulcheria, quam Deus reuelatione eiusmodi dignatus esset, sacrificia gratiarū actionis, de sanctarū reliquiarū inuētione, ei obtulit. a Deinde preciosæ arcæ impositas, martyribus gratificans, iuxta martyrem Thyrsum collocauit. Festúsque maximè dies is, pro eo atque par fuit, cum decenti honore actus: b & pompa atque apparatus splendidus, faustis acclamationibus vnguentorúmque odoribus additis celebratus est, omni propè ætate & ciuitate propter martyrum honorem extra vrbem effusa. Hæc quoque sic gesta cognoui. Fama sanè obtinuit, in aliis quoque multis rebus Deum principi huic puellæ

Proclus episcopus Constantinopolitanus.

† ἀνάβασεις ἔχοντα.

a *Reliquiæ eiusmodi in tēplo Thyrsi martyris repositæ.*

b *Pōpæ huius se affuisse testatur Sozom. lib. 9. cap. 2.*

futura prædixisse, maximéq; religionis & pietatis ei atque sororibus eius, quæ & ipsæ idem vitæ institutum coluere, testimonium perhibuisse. Nam & Laurentij martyris & Agnes reliquias inuentas Cõstantinopolim intulit, cuius rei gratia & amplitudine maximum structura ipsa pulcherrimum delubrum construxit. Eiusdem imperij tempore Gennadio ecclesiam Constantinopoliranam curante reliquiæ etiam sanctæ Anastasiæ * incantatricis ex Sirmio allatæ, in martyrio eius sunt repositæ, quod proximè ad porticum quæ Domini, dicitur, situm est. Attico verò Episcopatum gerente, prophetæ quoque Samuelis ossa allata, & in prophetico eius fano, quod prope Septimum conditum est, collocata. Cæterùm de his abundè satis à nobis dictum esse puto. Proinde ad reliquias Ecclesiasticæ historiæ res nobis redeundum.

Pulcheria & sorores eius Deo chare.

Reliquiæ diui Laurentij. Diuæ Agnes.

Anastasiæ veneficæ.

Gennadius episcopus Constant.

* φαρμάκου λυτρίας.

Martyrium Anastasiæ.

Samuelis prophetæ.

Prophetium Samuelis.

* *Historia Anastasiæ pharmacentriæ, ex Suida, in fine libri annexa est.*

CAPVT XI.

EA tempestate Romæ ecclesias Innocentius rexit, Anastasio surrogatus, qui Siricio, Siricius autè Damaso successerat. Alexandriæ adhuc Theophilus ecclesiis præfuit. Apud Antiochenos execrandus Porphyrius episcopatum, post diuum Flauianum gessit. Hierosolymis post Cyrillum. Ioannes etiamnum sacrum munus administrauit. Constantinopolitanã ecclesiam post admirandum illum Ioannem & Arsacium, Atticus curauit. Qualis verò is genere, vitâ, eruditione & doctrina fuerit, proximo exposuim⁹ libro. Quę verò res ecclesiasticę memoria dignæ sub eo acciderint, nũc commemorabo. [a] Synada Pacatianę Phrygiæ vrbs, vbi tũ Theodosi⁹ qui dam pastorale sortitus fuerat mun⁹. Hic Macedonianæ religionis sectatores (perq̃ frequẽtes autẽ hi erant) crudeliter ibi nõ vrbe tantũ ipsa, sed proximis etiã agris expulit. Fecit autẽ id, neq; de orthodoxæ rectæq; sentientis Ecclesiæ more, quæ semel persecutioni omni nuncium remisit: neq; ardore aut æmulatione probatæ fidei: sed auariciæ morbo captus, ad pecuniam vndequaque, atque etiam ex eis qui aliter atque ipse sentirent, cõtrahendam, plurimum posuit studij. Proinde omnem

Primariarũ sedium episcopi.

a Theodosij Synadæ episcopus, Macedonianos tyrannicè persequitur. Theodosius πλεονέκτης & auarus.

b Ecclesia orthodoxa neminẽ persequitur.

ontra Macedonianos quod dicitur, lapidem mouit,
ellum cum ipso clero gerens, sexcentásque instituens
ias, in ius eos vocauit, atque in vincula & custodiam
oniecit. Præcipuè verò [c] Agapeto ecclesiæ eorum præ-
di grauis fuit. Atque vbi ei prouinciæ rectores ad il-
os persequendos minus sufficere visi sunt, [d] ad Impe-
atorem cõfugit, iussiones ad prouinciam omnem pe-
ens. Et cum ille ea de causa Constantinopoli morare-
ur, tempúsq; ita extraheretur, [e] Agapetus vnà cum cle-
o suo optimum texuit cõsilium. Populo namque qui
ab eo erat, congregato, inuentũ solers proposuit: per-
nasitq; adeò, vt patria hæresi relicta, ὁμοούσιον consubstã-
alis fidem cõplecterentur. Qua re satis cõfirmata, vnà
um ea ipsa multitudine in ecclesiam se contulit: atque
i precatione peracta, cum pacé populo, sicuti mos est,
ecatus esset, thronum conscendit, in quo Theodosius
dere solitus erat. Et plebe inter se cõiuncta, deinceps
ὁμοούσιον consubstantialis fidé docens, ecclesias Synadę in
otestatem suã redegit. Hac re sic acta, paulo pòst Teo
osius Constantinopoli eò venit, & * auxilium à Præ-
cto in prouinciam totam secum ferens, neque eorum
uicquam quæ ibi acciderant sciens, cũ † instituto pro-
ositóque suo ecclesiam est ingressus: atq; inde ab om-
ibus expulsus, rursum se Byzantium contulit, & apud
iscopum Atticum casum suum deplorauit, videlicet
òd contra receptos mores & Ecclesiæ catholicæ con-
tutiones, è throno suo deturbatus esset. Atticus secũ
se rem eam in Ecclesiæ vtilitatẽ cessisse considerans,
amuis ei præter rationem nonnihil admixtum esset,
um quidem oratione benigna consolatus, & vt de-
eterò priuatam quietámque ageret vitam cohortatus
, publica priuatis maximè præferẽda esse docens. Ad
gapetum autem, episcopatum eius autoritate sua cõ-
mans, scripsit, postponendum despiciendúmque esse,
icquid illi ex inimicitiis Theodosij accidisset aduer-
. Hoc sic Ecclesiæ perquàm vtile Attici temporibus
enit.

c Agapetus Macedonianorum episcopus.

d Theodosius Cõstantinopoli opẽ Imperatoris contra Macedonianos implorat.

e Agapetus interea cum suis ad orthodoxiam transit.

Et populo vniuerso in fide cõiuncto, throni Theodosij occupat.

* ἐπαρχικὴν βοήθειαν.

† ὡς εἶχε φρονήματος *Theodosius reuersus ab ecclesia repellitur. Casum sum rursum Cõstantinopoli apud At-*

um exponit. Atticus Theodosium Constantinopoli retinet.
gapeto episcopatum Synadæ confirmat.

Iudæus Cõstãtinopoli in desperato casu paralyticus p baptismum morbo eo liberatur.

CAPVT XII.

CÆterùm nec insignium miraculorũ, sanationúmque mirificarum expers temporum eorum status fuit. Iudęus enim quidam multis iam inde ab annis paralyticus, in lecto veluti pondus quoddam iacebat. Et cum Iudaica precatio omnis & medicorum ars de vita eius animos desponidisset, postremò ille rebus omnibus desperatis, diuinum cepit consilium, baptismi Christiani subeundi: illo solo se deinde ad opem & salutem cõmodo remedio vsurum esse sperans. Hoc vbi Attico renunciatũ est, de rebus sacris * more nostro eum instituit, & spem bonam in Christũ habere per Euangelium ritè docuit, lectóq; ita affixum ad sacrũ ferri lauacrum iussit. Ibi ille fide sincera baptismi gratia susceptа, in baptisterio statim morbũ reliquit, saluúsque inde prorsus rediit, ita vt deinceps nihil in corpore suo de priore illa, quæ longo tẽpore sedes in eo fixerat, peste paralysis citcũferret. Tantam vim omnipotẽs Dominus, prẽter opinionem omnium, tum baptismi gratiæ immisit, per quam multi quidem ex superstitione gręca ad baptismum cõplectendum confluxerunt. Iudęis verò, qui semel sibi signa requirenda statuerunt, ne hoc quidem tam euidens miraculũ, vt idem facerent, persuasit. Tanta prodigia tum quoq; Christus hominibus spectanda exhibuit. Verum tamen permulti signis quoque editis, ad improbitatem suã & malitiam rursum veluti sues reuoluri sunt. Non solum enim illi signis admirandis nõ crediderunt, sed si quibus etiam * nugari mos esset, eos sequentes, opinionem eandem & sententiam cõplecti animaduersi sunt.

Eo miraculo multi Græci ad Christianismũ pertracti.

Iudæi pertinaciter in induratione sua persistunt.

+ ἰσχιάδων

Sabbatius Nouatianę episcopatũ affectãs, à Nouatianorũ ecclesia secedit.

Arcadij forum. Idẽ le Elionem Euangelicam adulterat.

a Xeroloph

CAPVT XIII.

NAm Sabbatius ille, cuius antea quoque meminimus, ordine atque honore suo non contentus: sed episcopatũ affectans, cum non haberet apud quos episcopatum gereret, à Nouatianorum ecclesia discessit, sub festi Paschæ obseruationis prætextu. Itaque illegitimos conuentus agere incipiens, apud Arcadij forum[a], cui Xerolophi, hoc est, sicci tumuli cognomen est, multùm fuit: ibique facinus aggredi ausus est, grauissimo supplicio dignũ. Quum enim in quodam frequenti cõ-

uentu partem illam Euangelicæ lectionis pronunciare deberet, quæ dicit: Erat autem dies Iudęorum festus, qui dicitur Pascha: diuinis verbis alia de suo attexuit, quæ neq; scriptura, neque auris quæpiam vnquam percepit. Quænam verò sunt ista? Execrandus (inquit) est, qui extra azimorũ dies Pascha celebrat. Quod dictum ex eo auditum, & ad multos diuulgatũ, ad illum ipsum etiam eos qui sinceri apud Nouatianos erant, quodammodo rapuit atque pertraxit. Verùm nõ diu homini talis profuit cauillatio: nam in deterius ei cõmentum hoc cessit. Non multo pòst per anticipationem de cõcepta sententia sua is festũ agebat diem, & ad eum ingens cõfluxerat multitudo. Quum verò in peruigilio solito, p eo atque conueniebat, sacras cæremonias obirent, rumor ad eos perlatus est dęmoniacus, Sisiniũ episcopum cum multitudine magna cõtra eos venire. Proinde ingenti excitato tumultu, quum & nox esset, & angustiæ loci eos premerent, illi inter se conflictari, & supra septuaginta eorũ enecti sunt. Quæ sanè res fecit, vt multi à Sabbatio discederent. Non pauci tamen cũ eo manentes, agrestem illius opinionem sunt secuti. Portò Sisinio mortuo, Chrysanthus ad prędecturam Nouatianorũ ecclesiæ vocatus est, Marciani, cui Sisinius in episcopatu successerat, filius, qui cùm ab adolescẽtia in aula Imperiali militasset, & sub Theodosio primùm *Cõsularis Italiæ, dein etiam Britanniæ insulæ Vicarius factus esset, in rerũpub. administratione admirationem & laudem meritus erat. Ætate verò iam prouectus, Constantinopolim venit, & prędecturam vrbis ambiens, ad episcopatum est protractus. Sisinius enim è vita excedens, mentionẽ eius viri fecerat, idoneum eum esse ad episcopatũ gerendum dicens. Quam illius vocem perinde atque certam legẽ populus eius excepit, atq; Chrysanthum inuitũ per vim ad prędecturam ecclesiasticam traxit. Cum autem ille profugisset, b Sabbatius opportunum sibi id tẽpus esse ratus, vt quod studebat perficeret, episcopis quibusdam obscuris ad amicitiam suam adductis, vt sibi manus imponerent persuasit, iureiurãdo quod antea iurauerat posthabito c. In consecratorũ ordinator, antea ab eo ꝓpter blasphema scripta excõmunicat⁹.

ψευδόλογος.

Hic locus declarat locũ § Itẽ lex Cornelia. Inst. de pub. iud.

In peruigilio Sabbatianorũ, panico, siue potius dęmoniaco terrore tumultus excitatur, & cædes multa fit.

Chrysanth⁹ Marciani ẽpi filius, vir Cõsularis, & Britanniæ Vicarius, inuitus episcopus à Nouatianis creatur.

* ὑπατικὸς τῆς ἰταλίας *Chrysanthi electionem fugit.*

b Sabbati⁹ cõtra iurisiurãdi religionẽ illegitimè ẽps ordinatur.

c Hermogenes Sabba-

ribus eis Hermogenes etiam ille fuit, qui propter blasphema quædam scripta cõposita, ab eo damnatus atque excõmunicatus erat. Verùm ne sic quidẽ Sabbatio ambitiosa episcopatus petitio successit [d]. Populo namque exosus fuit: & quod improbo consilio, omnem funem mouens, episcopatũ consequi contenderet, ab eo reiectus est. [e] Chrysanthus autẽ rursum inquisitus. Qui in Bithynia, vbi latebat, inuentus, etiã reluctans ad episcopatum est euectus. Is quòd prudens admodũ & castus vir esset, ecclesiam Nouatianorũ magnis incrementis auxit. [f] Pecuniam enim ipse suam in pauperes erogans, nihil ex ecclesia percipiebat præterquam [g] duos benedictionis panes, quos diebus Dominicis habebat. Adeò autem ecclesiasticæ rei promouendæ studiosus fuit, [h] vt Ablabium nobilissimũ oratorem, Troili sophistæ auditorem, sibi adiũxerit, & in presbyterorũ ordinem cooptarit: cuius etiam cõciones populares, suaues & vehementes diu excelluerũt. Hic postea Nouatianorũ ecclesiæ in Nicæna vrbe præfuit, * Sophisticam etiam tum professus. Sedenim Alexandriæ Nouatianorũ ecclesiæ clausæ, & donaria ornamentáq; earum publicata fuerant. Nudus etiam Theopõpus episcopus eorum erat. Neq; illi Romæ melius habebant. ecclesiis enim eis ademptis, in locis obscuris conuẽtus agebant. Hactenus nanq; quum & multis & frequẽtib. ecclesiis floruissent, per episcopos catholicos illis eis tũ ademptis, neq; conuentuum cogendorũ libertas permissa fuerat. Et cùm ablata eis omnia tum in † iudicia ipsi quoque sunt protracti. Cõstantinopoli verò non eadem passi sunt. Præterquam enim φ expulsi non sunt, intra vrbem etiam ecclesias cogere eis licuit, propter vnam hanc causam, quòd ὁμοούσιον consubstantiale deprædicarent, sicuti fusius antea à nobis est dictũ. Hæc de Nouatianis. Eo tẽpore defunctus etiam est Dorotheus Arianæ religioni Constantinopoli præfectus, quum ad centesimũ & vigesimum vitæ annum peruenisset: quem quòd strenuè sectam suam tueretur, Ariani ex Antiochia Cõstantinopolim transtulerãt, Cuius successor fuit Barbas, sub quo Ariana religio duos eximios habuit viros, presbyteros

d Populus Nouatian⁹ Sabbatium episcopũ nõ recipit.

e Chrysanthus inuitus episcopatũ suscipit.

f Episcopi boni exemplum.

g Panes benedictionis ἄρτοι εὐλογιῶν.

Troilus sophista.

h Ablabius Nouatianorũ Niceæ episcopus.

** σοφιστεύων*

Nouatiani nõ bene steterũt Alexandriæ. Itẽ Romæ. Quo statu Ariani tum fuerint: τὴν αἵνῳ δὲ ὅτι πρόσουγγον.

Cõstantinopoli locũ suum retinuere.

Dorotheus episcop⁹ Arianus 120. annorũ Barbas eius successor.

ambos alteri Georgio alteri Timotheo nomen erat. Georgius Græcorum magis disciplinis pollebat, Timotheus diuinis literis plus delectabatur. Et ille in Aristotele & Platone semper versabatur: hic Origenem spirans in ore habebat, & sacras literas publicè docens, in Hebrçorum quoq; lingua desudabat. Timotheus prõptus paratúsq; fuit de sacris literis respondere: & facilè quæ in diuinis oraculis obscura inuenirẽtur, soluere & explicare potuit, atq; in locis omnibus Origene maximè teste vsus est. Quapropter vtrũque admirari mihi in mentem venit, quomodo scilicet vt Arij dogma sequerentur, animum induxerint, alter Platonem, alter Origenem prorsus spirans. † quòd & Plato secũdam & tertiam causam, vt ipse nominare solet, initiũ essentiæ cepisse non dicat: * & Origenes vbique in scriptis suis, verbis disertis coæternũ patri filiũ esse profiteatur. Nihilominus tamen in ecclesia illorũ permanserunt, nisi quòd Arrianorum religionem sensim & clàm corrigẽdo in melius traduxerunt. Multas nanq; Arij blasphemias in libris suis repudiarunt. De his satis.

Georgi⁹ & Timotheus Ariani presbyteri ducti, alter Platonicus alter Origenicus.

† *Plato τὸ μέντοι τρίτον αἴτιον initiũ substãtiæ ὑπαρξεως accepisse negauit. Vide Iustinus martyr aliquã notionẽ Trinitatis fãctissimæ Platonẽ habuisse opinat⁹ est.*

* *Secũdum Origenẽ filius patri ανομοιος.*

Georgi⁹ & Timotheus multa in Ario improbarunt.

Theophilus Alexãdriæ episcop⁹ moritur.

CAPVT XIIII.

QVinto Theodosij Imperij anno lethargico morbo correptus Alexandriæ Theophilus, quindecima Octobris mensis die diem suum obiit. Et quum de episcopatus petitione contentio exorta esset, quibusdam placebat, vt Timotheus quidam, qui Archidiaconus eius ecclesiæ erat, episcopus legeretur: alij Cyrillo magis fauebant, qui Theophili † ex fratre nepos erat, prophanarúmq; simul & sacrarũ literarum peritia multis modis omnes superabat: virtutis etiam genere omni, in qualibet laudem & gloriam consecutus, excellebat, cuius ad hæc vsque tẽpora scripta plurima circũferuntur, quorum longè optimum est, quod Thesauros inscripsit, ex omnibus sacrarũ literarum scriptis, syllogismorum ratiocinationibus & demõstrationibus mysterium sanctæ trinitatis ostendens. Aliud præterea, cuius titulus est τὰ γλαφυρά, hoc est, scita seu elegantia, in quo ea quæ in veterib⁹ scripturis figuratè dicta sunt, ad Christum & ecclesiam nostram refert. Liber item

† ἀδελφιδοῦς *Cyrillus eius nepos illi succedit. Cyrilli scripta.*

alius, qui de spirituali cultu titulum habet. Alius etiam ad Palladium, in dialogo de Spiritu sancto compositus. Alius insuper, quem contra Iulianum pro sacro euangelio conscripsit. Alij denique plures, atq; etiam epistolæ. Qualis autem is vir fuerit, cùm res Nestorij & tertiq; synodi persequemur, satis liquebit. [a] Enimuerò seditione in populo de episcopi electione mota, Thimothei partibus non parum momenti attulit Abundātius, qui tum militarium ordinū dux erat. Tertio verò die, post Theophili scilicet mortem, factio altera quæ Cyrillum designauerat, vicit: [b] & ad episcopatum maiore fastu, profanorum magistratuū more, Cyrillus, quàm decessores eius episcopi, progressus est. [c] Vnde adeò initium sumptum est in ecclesia Alexandrina, vt episcopi magis etiā prophana negocia curarent. [d] Porrò Cyrillus iam inde à principio hæresim nullā Alexandriæ publicè coli passus est. [e] Iudæorū quoq; gentem inde ob eiusmodi causam exegit. Cùm vulgus omne, vt in summa dicam, seditiosum est, facilliméq; ad tumultus bellicos permouetur: [f] tum Alexandrinus populus eis maximè gauder, & procliuis ad turbas est: ac si exiguā saltem occasionem arripuerit, illico accenditur: nec prius absistit, quàm intolerabilia decideri mala, & citra sanguinē fusum non facilè dirimi atq; componi motū patitur. Itaque multitudo tumultuari inter se cœpit, nō necessitate quapiam abducta, sed propter cōmunem, & quæ tū omnes propè vrbes inuaserat, calamitatem. Relictis porrò rebus omnibus, studiū omne in saltatorum spectaculis ponebāt. [h] Sabbati die in theatro ad saltatores spectandos frequentiores conuenerāt homines, Iudæis nimirum ocio non ad legē audiēdam abutētibus, sed in spectacula potius incūbentibus. Quā ob causam eo die maior inter populi factiones extitit pugna. Et quāuis eius rei gratia Alexandrinæ vrbis præfectus, cū instructa * cohorte sua ibi adesset: nihilominus tamen Iudæi imminebant, veluti alteri factioni resistentes. Quorū natio quum infesta semper Christianis est, pietatémq; se præstare Deo persuasum habet, si quamplurimorum nobis malorum causa sit: tum eo potissimum tempore, propter eos quos

[a] Seditio Alexādriæ in electione episcopi.
[b] Cyrillus profana episcopatum Alexādriæ suscepit.
[c] Episcopi Alexādrini secularia negocia tractare cœpere.
[d] Cyrillus Alexādriæ hæreses tollit.
[e] Iudæos vrbe exigit.
[f] Alexādrini supra alios hoīes seditiosi.
Tumultus Alexādrinus.
[g] Omnium ea tēpestate vrbiū communis calamitas.
[h] Saltatorū spectaculū sabbato Alexandriæ exhibitum.
Iudæi etiā spectaculo huic adsūt.

* ἐπ τάξει κατασάντος. *Iudæi semper Christianis infensi.*

diximus saltatores, plurimũ etiã † aduersus seipsos sunt concitati. Et cùm Orestes Alexandriæ præfectus populo πολιτείαν, hoc est, institutum quoddam ciuile (ita enim descriptiones seu ordinationes publicas nominare mos est) ederet, affuerunt etiã quicunq; episcopo Cyrillo fauebant, instituta eiusmodi visuri. In his Hierax erat * ludimagister, tantopere ex Cyrilli doctrina pendens, vt nihil aliud faceret libentius, q̃ illum vt audiret, & plausus ciere ad illius sententias studeret. Hùnc vbi Iudæorũ multitudo conspexit, statim vociferari cœpit, nõ aliam ob causam illũ in theatrum venisse, q̃ vt seditionem in populo excitaret. Præfectus Orestes antea quoq; præter rationem vsurpatam episcoporũ potẽtiam oderat, & illi multa ex publicis negociis, quæ ad iurisdictionẽ eius pertinebãt, ad se pertrahere volebãt. potissimùm autẽ, quòd tũ quoq; Cyrillus institũta sibi exactè perspicienda, * curiositatémq; (vt aliquis dicat) in aliena re exercendam statuerat, cõmotus, [a] rapi confestim Hieracem iussit, verberibúsq; subditũ valde affixit. Quod vbi diuinissimus Cyrillus cognouit, primores Iudæorũ ad se accitos, ita vt par erat, admonuit: postremò etiam malè se eos accepturũ esse minat' est, nisi populũ cõmouere, & aduersus Christianos plurimũ cõcitare, desisterẽt. Minarum denunciatione eiusmodi audita, illi magis etiam exacerbati, plurimas ad perniciem Christianorũ excogitarunt fraudes & machinationes. Quarũ præcipuam, aliásque, vt ita dicam, malignitate excellẽtem (quæ etiã in causa fuit, vt Iudæi Alexandria eiicerentur) sicuti potero exponam. Nam cõmuni cõsilio coacto, de signo & tessera inter se conuenerunt, vt vnusquisq; videlicet annulum è cortice surculi palmæ gestaret, & noctu Christianos aggrederetur. Proinde nocte quadam, nonnulli per vrbis vicos procedentes exclamarũt, Christianorum

* κατ' ἔκστασιν. *Orestes præfectus Alexandriæ.*

* γραμματέων τῶν πολιτῶν διδάσκαλος. *Hierax ludimagister Cyrilli studiosus.*

[a] ἁρπασθῆναι. *Iudæorum aduersus eũ vociferationes. Orestes non bene aduersus episcopos animatus.*

a *Hierax Orestis iussu rapitur, & verberatur.*

Cyrillus Iudæos ad cõsilia pacata exhortatur. Exhortationes addit minas. Iudæi pertinaciores fiunt.

† *Apud Suidã theologi veteris sententia reperitur,* πολιτικὴν ἀρετὴν ἱεροσύνῃ συνάπτειν, συγκλώθειν εἰς τὸ αὐτὸ γλωσσ. *hoc est: Eiusdem virtutem episcopali functioni applicare velle, ea cõiungere est, quæ inter se maximè natura dissident, & connecti nequeunt.*

Constituunt inter se tesseram gladiatorem. Nocturnam ex insidiis cædem Christianis moliuntur.

Noctu ecclesiam Christianã arderevociferãtur. Itaque Christiani multi ad eã vocẽ accurrentes occiduntur.

ecclesiam quę nomen ab Alexandro episcopo habet, ardere. Quod vbi ad illorũ aures statim puenit, alius aliò discurrit, ecclesiæ suæ opem laturus. Quos Iudęi subitò aggressi occiderũt, à seipsis quidem propter annulorum tesseram manus abstinẽtes: Christianos autem, in quos incidebant, iugulantes. Postquam autem dies illuxit, ex strage ea flagitiũ in aperto fuit: & Cyrillus æmulatione percitus, cũ multitudine magna ad synagogas eorũ venit, eásque illis ademit, & substantiam eorũ omnẽ multitudini diripiẽdam dedit, ipsósq; simul omnes vrbe expulit. Ita Iudæi, qui ab ipsis vsque Alexãdri temporibus vrbem eam incoluerãt, rerum omniũ egeni, inde discessere, quò quemque sors tulit dispersũ. Vnus autem ex eis Adamantius nomine, artis medicinæ peritus, Cõstantinopolim venit, ibíque episcopũ Atticum adiit, & Christianorum sacra complexus, multo pòst tempore Alexandriam reuersus, eam vrbem incoluit.

Iudæi per Cyrillũ vrbe Alexãdrina pulsi.

Adamãtius medicus Iudæus Constãtinopoli Christianꝰ factus, Alexandriam reuersus.

CAPVT XV.

Orestes Cyrilli factum ad Imperatorẽ refert.

ORestes autẽ Alexandriæ præfectus grauiter id ferens, & pro ingẽti detrimẽto habens, ciuitatẽ tam præclaram tot hominib. orbari, rem ad Imperatorẽ retulit. Ipse quoque Cyrillus nõ cessauit. nam Iudæorum is quoq; absurdam audaciam ad Principem scripsit: nec minus de redintegranda cũ Oreste amicitia egit, quod vt faceret, plebs Alexãdrina eum coẽgit. Postquã verò Orestes orationem de gratia recõcilianda non admisit, Cyrillus sacrorũ Euangeliorum codicem * protulit, ob reuerẽtiam eius se Oreste placabiliore vsurum putans. Cæterũ cum tũ quoque ille iram non remitteret, atque inter eos implacabile bellũ cõmotum esset, illud euenit. Monachi quidã montes finitimos incolẽtes, & Nitriẽses maximè, ardore & æmulatione accensi, eodẽ modo pro Cyrillo pugnarũt, quomodo & patruum eius defẽderant, cũ eos Theophilus præter rationem omnẽ contra Dioscorũ & Ammonium armauit. Hi quũ plures q̃ quingenti essent, monasteriis relictis Alexandriã venerũt, & Orestem curru vectũ in publicum prodire inuenientes, cõuiciis eum affecerunt, idolorũ sacerdotem & Græcum appellãtes, aliísq; eius generis cõtumeliis pro-

Oresti Cyrillus quoque sibi apud Theodosiũ nõdeest.

Idem Oresti sibi cõciliare, sed frustra studet.

** πεοίχυτο.*

Monachi Nitrienses Alexãdriæ

contra Orestem pro Cyrillo pugnant, Socrat lib. 7. cap. 14.

scindentes. Ille quòd hæc instinctu Cyrilli fieri existimaret, Christianum se esse professus est, & Constãtinopoli ab Attico baptismi mysteriis initiatũ. Monachi autem eũ ne respõso quidem dignati sunt. Atque vnus ex eis, cui nomen Ammonij erat, saxum quoq; in Præfecti faciem coniecit: vnde ille totus sanguine cõspersus est. Porrò apparitores militésque eius, paucis exceptis, alius aliò, lapidum ictus metuentes, diffugerunt. Quod vbi populus audiuit, ad opem præfecto ferendã omnes confluxerunt. Itaque monachi saluti suæ fuga cõsuluerũt. Ammonius autem cõprehensus, ad iudicis tribunal ductus est: in quem ille lege agi iubens, eò vsq; excruciandum curauit, donec vitam morte cõmutaret. Rem hanc Imperatori & Orestes & Cyrillus significauit. Cyrillus Ammonij corpus in ecclesia quadã sepeliit, mutato illi' nomine. Pro Ammonio enim Thaumasiũ, hoc est, Admirandum vocauit, eundémq; martyris honore dignatus est: atq; in ecclesia libertatem & ardorem illius, qui certamen videlicet pro veriore pietate pertulerit, cum admiratione deprædicauit. Sedenim * permultis popularibus Christianis illegitimus honor tantus esse visus est, præcipitis audaciæ pœnas eum dedisse, & non vi aliqua adductum, quæ ei nulla, vt Christum pernégaret, allata esset, moriendum sibi in tormentis esse statuisse, dicentibus. Quapropter & Cyrillus paulatim cõsilio suo absistens, obliuioni Ammonij res mandauit. Verumenimuerò dissidium inter Orestem & Cyrillum non eò tantum indignitatis processit: sed accedens aliud isto non minus quod postea accidit, absurditatem eam obliterauit. Quid autem id sit, dicendum

Ammonius Orestis faciem saxo vulnerat. Populus Oresti opẽ fert.

Ammon' à iudice inter torment. necat'. Idem à Cyrillo in martyres relatus.

An rectè pro martyre Ammon' habitus sit. Quæ res martyrem verum faciat.

* τοῖς ὁμοφύλοις.

De miseranda Hypatiæ doctissimæ & honestissimæ fœminæ, cæde.

†

CAPVT XVI.

ALexandriæ fœmina quædam Hypatia erat, patrem habens Theonem philosophũ, à quo rectè instituta, tantũ disciplinis excelluit, vt nõ solũ tẽporis sui, verũ etiã qui lõgè ante extitisset, philosophos superari:

† *Hypatiam istam ad stuprũ promissis & persuasionibus multis solicitauit iuuenis venustus. Illa verò cùm dissuasionibus aliis à cœpto suo repellere nequiret hominem, pãnum mensium suorũ protulit, & fœditate inconcessi & libidinosi concubitus cõmonstrata illum absoluit. Suidas.*

& in Platonica schola à Plotino deducta, successerit. Prompta illi erat, quibuscunque studiosis, disciplinarum cognitionem proponere. Proinde quicũq; philosophiæ amore tenerentur, ad illam veniebant, non tãtum propter eam quæ illi inerat honestam grauémq; in dicẽdo libertatem, sed etiam quòd castè & prudenter principes adiret viros. Nec indecorum esse videbatur, eam inter viros mediam adesse. Reuerebantur & obseruabãt eam omnes propter excellẽtem pudicitiam: & omnibus illa cum admiratione in ore erat. Aduersus hanc tũ se inuidia armauit. Quòd nãque frequẽtius cum Oreste esset, calumniam id ei apud Cyrilli clerum peperit, perinde atque ipsa, quo minus gratia inter Cyrillũ & præfectum coalesceret, impedimẽto esset. Quapropter ex illis quidam flagranti Cyrillum prosequentes amore, quib. Petrus quidam ex lectorũ ordine præiit, redeuntem eam alicundè insidiosè obseruantes, ex curru detraxerũt atque in ecclesiam quæ à Cæsare nomen habet, rapuerũt: atque ibi vestibus nudatam, testarũ fragmentis enecarunt: deinde membratim dissectam, in locũ qui Cinaron dictus est, duxerunt, atque vstularunt. Facinus hoc maximè in Cyrillo & ecclesia eius reprehensum est. Nam à Christi sectatoribus alienæ prorsus sunt inuidiæ, dissidia, contentionis studia, pugnæ, cædes, & quęcunq; sunt generis eiusdẽ. Facta hæc sunt quarto episcopatus Cyrilli Alexãdrini, Theodosij autem sexto Imperij anno, mense Martio, cum ieiuniorum sacra celebrarẽtur. Nõ ita multo pòst Iudęi rursum, quum detestandũ in Christianos cõmissent flagitium dignasperseluerũt pœnas, in loco quodam cui Mestar nomẽ est, inter Chalcidem & Antiochiam, quæ ad Orontem amnem est, sito, Consueto namque ludicro operam nauantes Iudæi, lasciua proteruitate atque ebrietate extra decorum progressi sunt, & nõ solùm Christianos, sed ipsum quoque seruatorem Christum illudentes tradiderunt: & salutiferum crucis lignum, eósque qui spes suas in eo sitas habẽt, ridentes, horrendum eiusmodi quiddam instituerũt. Puerum enim Christianum cõprehensum in cruce suspenderunt, eúmq; ludibrio & sannis primum prosecuti, deinde alienatis prorsus mentibus, flagris ad mortẽ vsque conciderunt.

Suidæ potius Alexandrinorũ audacia & tumultu necatam esse putat: qui de ea plura scribit. Cæsarium dictã esse, ait. Socra. Reprehenditur, q̃ maximè cædes ista. Iudæi in Mestar Seruatori Christo, & christianis, puero in cruce exarmificato, improbissimè illusere.

conciderunt. Quid verò postea factum? Multi quidem ab illorũ, multi etiam à nostra parte inter se cõcurrentes depugnarũt, & conflictus vtrinq; grauis factus, adeò vt plurimi trucidarentur. Atque id factũ vbi Imperator resciuit, ad prouinciæ rectores scripsit, vt in autores maximè mali tanti, ita vt par esset, animaduerterent. Et Iudæi comprehensi, iustas flagitij per ludum cõmissi soluerunt pœnas, multa, ferro, & aliis pœnis mactati.

Quapropter graues illi tantæ impietatis pœnas luere.

CAPVT XVII.

CHrysanthus Nouatianorum episcopus, vbi septem annos munus suum administrauit, vita defunctus, successorem in episcopatu habuit Paulũ. Qui quũ primum latinarũ literarum doctor esset, remisso illis nuncio, ad vitam asceticã se contulit, & philosophorũ virorum monastico instituto, præstantiorem quã qui in solitudine degũt, vitam egit. Talis enim erat, quales Eugrius eos esse debere dicit, qui in solis locis versantur, monachos: ad quorũ mores vitam quoque suam Paulus composuit, ieiunans continenter, pauca admodum loquens, ab animatorum cibo abstinens, plurimum neque vino neque oleo vtens, indigẽtes quam maximè amore prosequés: custodiæ inclusos, si quis alius, & ipse frequẽter, visitans: pro eis qui iniuria affecti essent, apud principes viros deprecans: qui etiam non grauatè, quòd ille petebat, faciebant, propter insignem quę in illo erat religionẽ. Res sub eo accidit digna prorsus quæ obliuioni & silentio non committatur: quem apud Socratem inuẽtam, ipse quoq; historiæ huic apposui. Iudæus quidam Christianismum complexus sæpius baptismũ subiit arte quadam & nundinatione vsus, vt aliquid pecuniæ conquireret. Atque vbi ferè ad religiones omnes, Arianorũ videlicet & Macedonianorum, baptismo apud eos suscepto, trãsiisset, neque alij quos deinceps deciperet, reliqui essent, postremò ad Paulum hunc Nouatianorum episcopum venit. Et postquam confictis verbis cupere se, vt manib. illius baptizaretur, dixit, vt desiderio suo satisfieret rogauit. Porrò ille ardore hominis complexus, non prius ad baptismum eum admisit, q̃ more recepto in verbo fidei institutus esset, solitúmque etiam ieiunium compleuisset. Ille quũ ieiunio eo, quod

Paul' episcop' Nouatian', vir egregius.

lib. 7. cap. 17. Iudæus aruscator lucri gratia baptismum identidem reiterans.

Catechesis ante baptismum. Item ieiunium.

præter opinionem suam ei impositum erat, premeretur, frequentius vt voto suo potiretur instituit. Paulus ardorem eius videns, mora longiore perturbare illū noluit, & ea quæ ad baptismum pertinent, ritè parauit. Veste namq; insigni subornata, & baptisterio aqua, sicuti mos erat, repleto, Iudæū nudum baptizaturus ad id adduxit. Ecce autē ineffabili quadā diuinæ prouidentiæ vi, vnda derepentè euanuit. Vbi verò aqua alia (episcopo ipso & eis qui ibi astabant, rem eam nescientibus, sed aquam per subiectum meatū, quo emitti illa post initiationem solebat, effluxisse putantibus) infusa diligenterq; ne ex lauacro illa profluere prouisum, & Iudæus denuò adhibitus est, rursum eodē quo prius modo aqua disparuit. Paulus recognita: Aut flagitium, inquit, ò homo facis, aut ignorare videris te baptismū adiisse. Ad eius rei famam multi accurrerunt mortales, quorū vnus Iudæum agnouit, quòd scilicet antea ab episcopo Attico baptismum suscepisset. Non † obiter hoc quidem recēsui, verum vt scire possemus gratiam diuinā persæpe etiam se apud indignos exhibere, nullo inde cōtracto detrimēto. Maximè verò illa admiratione digna est, quę sic variè rebus nouis se ostendat per dignos simul & aliquando etiam, si hoc vsus postulet, per indignos.

Aqua mirificè semel atq; iterum in baptisterio euanescēs, fraudē Iudæi anabaptistæ indicauit.

† παρίειμι.

Gratia diuina se etiā apud indignos exhibet.

CAPVT XVIII.

EOdem tempore in Persarum quoque regione magna Christianismus cepit incrementa. Quū namq; Isdigerdes Theodosij a patre institut' tutor, & Romanis amicus maximè esset, frequentes exitere causæ, quāobrem inter Romanos & Persas crebræ vltro citróque mitterētur legationes. Iraq; necessitate flagitante, Maruthas quoq; Mesopotamiæ episcopus, quem paulo antè Cyrini Chalcedonensis episcopi pedem protriuisse diximus, orator eò est missus. Et postquam is ad Persas venit, propalàm rex eū in magno habuit honore, vt virum Deo charum & multa pietate præditum Magi vbi tantum honoré Romanæ ditionis episcopo haberi viderunt, qui plurimum apud regem autoritate valent, apud seipsos macerabātur, variisque cogitationibus æstuabant, ne vnà cum ea qua illum prosequebatur affectione, religionē quoque eius cōplecteretur metuētes.

Maruthas Mesopotamiæ episcopus, apud Persas Romanæ legatus in magno est apud regem honore.

Nam capitis quoque dolorem grauem & diuturnũ, quo Isdigerdes afflictus fuerat, Maruthas precatione Deo exorato, statim curauerat: quod Magi cùm omnia tentassent, atque egissent, efficere se posse desperauerant. Quapropter dolo regem aggredi statuerunt. Quandoquidem Persæ ignem tanquam Deum colunt, & Magos eos appellant qui elementa in numerum deorum referunt, & rex ex cõsuetudine perpetuum ignem adorauit, virum quẽdam in fossam sub terra eo tempore quo rex aduenire solitus erat, demiserunt, cúmque verba hæc Magi proclamare iusserunt: Exire oportere regẽ quem Deus impium iudicaret, quòd tantopere episcopũ Christianorum Deo charum existimans, amaret. Quod vbi Persa audiuit, Maruthã honestè quidem & reuerẽter, omnino tamen à se reiiciendi consilium cepit. Maruthas pro suo erga Deum amore, precationibus, vehementius incumbens, perfacilè Persarum dolum edoctus est: & Isdigerdem adiens: Ne ita illudi tibi, ait, patere, ô rex. Sed sacrarium ingressus, quum ad te perferre vocem senseris, effodi terram iubeto, & dolus ipse statim patebit. Ignis enim vocem edere, vt qui inanimatus sit, haudquaquã potest: sed fraude humana fabula hæc instituta est. Rex verbis eis obsequitur. Atque vbi rursum in ædiculam eam in qua perpetuus ignis asseruabatur, ingressus, & eadem vox ad eum delata est, illico effodi eum locum iubet, & qui sub terra deum se assimulauerat, mortalis esse deprehenditur. Itaque ira percitus Persa, Magorum genus * decimauit. Qua re ita acta, Maruthæ præceptum est, vt quocunque veller loco, in Persarũ terra ecclesiam extrueret. Vnde Christianismus indies, vt ita dicam, etiam in Persarũ finibus liberè propagatus est. Maruthas legatione eo tempore rectè confecta, Constantinopolim est reuersus. Et quum iterum Oratorem in Persidem mitti opporteret, denuò legationem eam obiit. Magi autem idem quod antea moliebantur, hoc agẽtes, vt ne rex eo sicuti prius vteretur, néve apud eũ i tãto esset honore. Et arte atq; machina-

Idẽ capitis dolorẽ diuturnũ in regẽ precatione dispellit.

Magi Maruthæ aduersantur.

Persæ ignẽ pro Deo colunt.

Magi callido facinore efficere instituunt, vt à se Maruthan rex dimittat.

Latens sub terra homo dispositus, exire è sacrario ignis regẽ iubet.

Dolum eũ rex à Maruthæ admonitus deprehendit.

Idẽ Magos decimat.

* hoc est, occidit.

Christianismus per Maruthã in Persidẽ propagatus.

Maruthas iterum apud Persas Romanorum legatus. Deprehenditur iterum Magorum Maruthæ structa fraus & graniter coercetur.

tione quadam eo loco intolerandum excitarunt fœtorem, quo rex more suo deambulabat: atque insuper calumniam cõfinxerunt, fœtorem eũ à Christiani episcopi comitibus esse subornatum. Princeps verò Magos, ex eo quod antea fecerant iudicãs, & eorum quoque id inuentum esse suspectos habens, studio omni autores eius rei inquisiuit. Atq; vbi illi rursum pessimi illius odoris patratores esse cõperti sunt, permultos denuò supplicijs subdidit: Marutham autem maiore etiam prosecutus est honore. Proindeq; Romanos dilexit, & mirificè amicitiam eorum coluit. Quinetiam amore desiderioque ingenti ductus Christianus fieri voluit, alio Maruthæ facto allectus, quod ille vnà cum Abda Persidis episcopo fecit. Nam orationibus cõtinuis incumbens, à filio eius dæmonem, qui illi molestus erat, propalàm expulit.

Maruthas & Abdas Persidu episcopus regis filiũ dæmonio liberãt.

Varanes filij Isdigerdis in regno successor, Christianos persequitur.

CAPVT XIX.

SEd Isdigerdes prius vita excesit, q̃ omnino Christianus fieret: regnũ autem eius ad filium Varanem deuolutum est, qui nõ eodem quo pater in Christianos animo fuit. A Magis enim, qui illis hostiliter infensi erant, persuasus, quũ fœdera cum Romanis icta soluit: tum Christianos qui ibi erant, nouis Persicis supplicijs excogitatis crudeliter persecutus est. Quæ autem belli ibi aduersus Ecclesiã ab initio causa extiterit, paulo altius repetens exponam. Episcopus Persidis, quem paulo antè Abdam nominatum esse diximus, multis præcipuis virtutis ornamẽtis refulgens, æmulatione & ardore pro Christo maximè enituit. Quo aliquãdo in re minus necessaria vsus, ἀ πυρεῖον, hoc est, sacrum focum Persarum demolitus est. πυρεῖον namque apud illos ignis templũ, & ignis apud eosdẽ deus est. Hoc vbi magorũ & Persarum rex Varanes intellexit, Abda accito, mediocriter primùm eum, factum id reprehendens, perstrinxit: postea autem sacram etiam ignis ẽdem † in speciem restaurare iussit. Quũ autem ille resisteret, miniméque se id facturum esse cõfirmaret, Varanes ecclesiis Christianorum omnibus incendium minatus est, minásque eas ad rem ipsam cõtulit. Ita Ecclesiæ diruꝝ prorsus sunt, quũ quidem diuinus ille vir prius necatus, coronam martyrij reportasset. Mihi verò parum rectè sacri foci euersio

Abdas episcopus apud Persas Ignis delubrũ diruit.

Abdas martyrio affectus.

a Ignẽ Persa sacrũ & æternũ vocant. Q. Curtius.

† ἐπὶ σχήματος.

Ecclesiæ Christianorum in Persida euersæ.

facta esse videtur: quãdoquidem à diuo Paulo, quũ idolis addictas Athenas venisset, nulla quæ isthic colebatur ara destructa est. Et ille verbis mendacij amentiam arguens, veritatem pro eo induxit, & per aram adeo ipsam homines potius ad verã pietatẽ manuduxit. Quod autem euersum ignis delubrũ, quum id facilimè facere posset, restaurare noluerit, sed potius q̃ id committeret, cædi se obtulerit, hoc ipsum admiror maximè, & multis dignum duco coronis. Idem namque est, ignem ipsum adorare, & fanum eius construere. Sedenim ea ex re tẽpestas coorta, graues & sæuos admodũ aduersus ecclesiæ alumnos fluctus excitauit. Et ad triginta annos procella ea durauit, Magis tanquam turbulentis quibusdã ventis eam augentibus. Mágos autem apud Persas eos vocari diximus qui elementa pro diis colũt. Supplicio rum autem magnitudinem, inuentionesque & formas acerborum tormentorũ, non facilè lingua clarè expresserit, quibus pios homines sunt persecuti. Quibusdam enim manus vtraque securi resecta, nonnullis terga excoriata sunt, aliorum capitibus pellis detracta à fronte ad mentum vsque: quorundam corpora tota calamis * dissectis illi operientes, cuspidibusque eorũ acuminatis carni infixis, & vinculis solidioribus insuper à capite ipso ad pedes vsque circumligatis, magna vi calamum quemque extrahebant, vinculis ipsis altius carnem subeuntibus: vt tractione tali eã corporis partem quæ cuti propinqua est diuellentes, acerbiores dolores redderẽt. Sed & fossas magna cura sepientes, muscarum examina multa in eas demisere, & deinde alimẽtum eis veræ pietatis alumnos prebuerunt, manibus pedibusque eorum arctiore vinculo constrictis, ne à se illas abigere conari possent. Muscæ autem fame actiore confectæ, sanctorum carnes, intensum admodum & grauem illis dolorem inferentes, vorarunt. Multas vero & alias hisce sæuiores erumnas, pernicioso & veritatis inimico dæmone magistro in rebus eiusmodi vtentes, excogitarunt. Verũtamen generosam virorum illorum fortitudinem non retuderunt. Sua namque sponte illi se certamini, ad * immortalitatem mortem & sempiternę vitæ conciliatorem aspirantes, obtulerunt.

Quòd Abdas nuptiõ dirueric, ſ. probatur. Paul⁹ Apostolus nihil tale fecit. Quòd reſtituere nuptiõ noluerit laudat. Hoc factũ persecutio ecclesiarum subsecutũ. Supplicia quib. Christiani apud Persas sunt affecti.

* τὸς δὸ διαγωνίτας.

Christiani martyres tormentis omnibus superiores.

* θάνατον ἀθάνατον ζωὴν τὸν.

Pulcherrima Christianæ confessionis exempla.

Achemenides vir illustris, libertimè Christianismum apud Varanem regẽ Persarum defendit.

Maius est crimen, diuinã quàm regiã laedere maiestatem.

Varanos Achemenidẽ bonis spoliatum, camelos aulæ curare iubet.

Idem eum benignitate flectere, & à Christianismo abducere intendit. Sed id frustra fuit.

Achemenides regia cõtumeliosè eiicitur.

CAPVT XX.

ACchemenides quidam apud Persas erat, qui & Hormisdes dictus est, præfecto patre genitus, vir admodum illustris & locuples: quem vbi Christianum esse rex audiuit, in medium produxit, & Seruatorem abnegare iussit. At ille regis imperata non solùm iniqua, verumetiam illi ipsi incõmoda esse respondit. Cui enim ea necessitas imponatur, vt facillimè vniuersitatis huius Deũ abiuret, huic lõgè facilius fore dixit, regẽ despicere, atq; ad alium trãsire. Regem nãque etiam, homo cum sit, naturam fatis obnoxiam sortitũ esse. Quod si, inquit, animaduertendum tibi esse in eũ videtur, qui dominationẽ tuam abneget, sceptrúmque nihili faciat, rectius multo, vt puto, suppliciũ pendet, qui rerum vniuersarũ Dominum abiiciat. Rex cum obstupescere potius ad tantam viri libertatem debuisset, opes ei adimi, dignitatéq; insuper priuatum, nudũ, & subligari tantũ præcinctũ, aulici comitatus camelos ducere iussit. Perpauci intercessere dies, cũ rex ex superiore porticu prospectãs, præclarum illũ virum çstu solis adustũ & puluere obsitũ vidit: & patris eius gloriã in mentem reuocãs, eum reduxit, & linea tunica vestiuit. Et cũ labore & erumna illum confectum, humanitatéq; & misericordia ei exhibita adductum, faciliorem iam eũ & propensiorẽ ad gratiam à se ineundã fore putaret: Vel nũc tandẽ, inquit, errore priore repulso, fabri filium ex animo tuo eiice. Atq; ille exardescens, tunicam illã conscissam abiecit, & voce magna: Si huius, inquit, gratia me religionem longè optimam mutaturũ putas, en munus tuũ tibi, vnà cum impietate habe. Rex autẽ tam forti illum animo esse cernens, nudum regia exegit. Alius erat [a] Saenes nomine, qui regi restitit, neq; rerum cunctatũ Dominum pernegare voluit. Rex ex famulis illius multo deterrimũ elegit, potestatémq; in mille ministros illi adeptam illi attribuit, atq; etiam huic illũ seruire iussit, consorte quoque thori & domina isti coniuncta. Nam ita demum se persuasurum veritatis amtori, vt animum & sentẽtiam suam mutaret, existimabat. Verùm minimè ei cõsilium

[a] *Saenes quoque mille militũ præfecturam & cõiugem relinquere, & seruo suo seruire, quàm Christum negare maluit.*

succeſſit. Non enim in arena, ſed in petra mentis illius domus fundata fuerat. Beniamim etiam diaconũ quendam comprehenſum cuſtodiæ mancipauit, in qua cum duos exegiſſet annos, & orator Roma. ex cauſa quadã apud Perſam eſſet, medium ſe is interpoſuit, vt diaconus vinculis ſolueretur petens. Rex hoc ſe legato daturum promiſit, ſi modò Beniamis ſe obligaret, ſe nulli ex Magis, vt Chriſtianam ſuſciperet religionem, ſuaſurum eſſe. Legatus porrò rem eam & quid Perſa quæreret, ad Beniamin retulit. Atque ille fieri non poſſe dixit, vt luce ea quam copioſam recepiſſet, non fœneraret. Quæ enim pœna ei conſtituta ſit, qui talentum ſibi datum defoderet, apertè admodum diuinorum Euangeliorum codicem oſtendere. Quam rem ignorans rex, liberum eum eſſe iuſſit. Et ille rurſum ſolitum officium ſuum fecit, eos qui erroris caligine detinerentur capiens, & ad diuinam atque intellectualem lucé adducens. Præteriit annus, & quæ Beniamis agebat, regi indicata ſunt: qui eum ad ſe productum, pernegare quem ſincerè prædicaret Dominum iuſſit. Atque ibi ille ad regem: Quidnam, inquit, commereatur, qui imperium tuum abnegans, ad alium ſe conferat regem? Mortem, rex ait, & ſupremum ſupplicium. Tum Beniamis: Quodnam igitur, intulit, ſatis dignum homo ferat ſupplicium, qui vniuerſitatis hui⁹ Domino ſeruatore & rectore abiurato, non illi cultum honorémque debitum, ſed ex conſeruis ſuis vni præſtet? Verbis hiſce rex grauiter commotus, æqualem cum digitis manuum atque pedum calamorum numerũ exacui, & vnguibus illius infigi præcepit. Vt verò athletam corona decorandum, tormentum id perinde atque ludum iocúmque excipere vidit, calamũ alium in cuſpidem acuminatum membro eius virili immiſit: quem frequentius ſubinde infigens atque retrahens, incredibilem intolerabilémque illi creauit dolorem. Poſtquam autem hoc quoque acerbiſſimum ſupplicium generoſè pertulit, aliud intulit, quod priora illa ſecundas partes ferre oſtendit. Virgam enim craſſiorem afferre, ex parte omni denſos ramorum vncos prætendentem, & in ſedẽ decertatoris iniici, ac deinde identidem per eam attrahi & retrahi iuſſit. Quem

Beniamis diaconꝰ biẽniũ in carcere tranſegit. Hunc vinculis orator Romanus liberat. Chriſtianꝰ homo nõ poteſt non ſuper talento ſuo fœnerari.

Iterũ apud regẽ Beniamis Chriſtũ generoſiſſimè profitetur. Illuſtre Beniamis per grauiſſima ſupplicia martyrium.

Iacob⁹ Persa ex Christiano ethnicus. Idē demū Christianus. Iacobi istius luculētissimū martyrium.

Mēbra omnia articulatim, & postremò caput ei resectū. Deus p̄ longanimitatem suam tyrannicos ecclesiæ persecutores sustinet.

a Diocletianus vno Soteriorū die omnes Christianorū ecclesias diruit. Sed ille post nouennium magnificentius sunt restituta.

b Persecutionē Ecclesiæ prædixit Dominus. Persecutio Ecclesiæ bona est.

cruciatum cum amplius tolerare non posset, spiritum fortis ille veritatis propugnator & athleta reddidit. Infinita verò alia ab audacibus & impiis illis quoque tentata sunt. Quale videlicet & illum est in Iacobo Persa patratum. Is enim cum Christian' antea fuisset, propter intercedentem sibi cum Isdigerde Persarum rege amicitiam, paternam religionem reiecerat. Postquam autem per matrem & coniugem rursus ad fidem Christi admonitus reuertit, & eam rē princeps ægrè tulit, acerbam quandam, & propter nouitatem admirandam, post supplicia multa, subiit mortem. Nam vbi * articulis & iuncturis quibúsque, in commoda & apta totius corporis membrorum conformatione, ex manibus, brachiis, pedibus & suris ei resectis, reliquū nihil quàm vnà cum ventre caput solum habuit, quoniam ne tum quidem fidē in Christū abiecit, & idipsum postremò ferro amputatū est. Minimè verò mirandum, si rerum vniuersarum Dominus feritatem illorum sustinuit. Nam & qui Constantini imperium præcesserunt principes, rabiem suam aduersus veræ pietatis amatores euomuerunt. In primis verò Diocletianus omnium grauissimus, ipso augustæ & venerandæ Passionis die [a] ecclesias sub imperio Rom. vbique omnes euertit. Et nouem elapsis annis, ille, quidem ad priorem florentes rediere statum, ac potius & pulchritudinem & amplitudinem multo præstantiorem recepere. Diocletianus autem postremò disperiit, & cum impietate extinctus est. [b] De bellis autem & persecutionibus hisce, ipse vaticinatus est Dominus. Nec id modò, verumetiam ecclesiæ ipsius inuictū & insuperabilē statū prædixit. Res ipsa hoc testatur. Quodammodo nāque pace ipsa nobis bellū vtilitatem affert maiorem. Propterea quod tentationes istæ, vt ecclesia magis etiam refulgeat, efficiunt. Pax enim molles nos, desides & timidos reddit. Bellum autem cùm animos nostros acuit, tum rebus præsentibus nos affigi non patitur: sed vt eas despiciamus, & fluxa hæc atque caduca pro nihilo habeamus, suadet.

* μίαν ἑνάδην τῆς ὁλομελείας τοῦ σώματος ἁρμονίαν τμηθείς ὑπὸ χειρῶν καὶ βραχιόνων καὶ ποδῶν καὶ κνημῶν.

CAPVT XXI.

Christiani è Persidead Romanos cõfugiunt. Iniuriæ aliæ Romanis in ibi illatæ.

CHristiani apud Persas, in tolerandis, quæ aliæ super alias inducebantur, ærumnis pressi, ad Romanos confugerunt, opem eorum petentes, & ne ipsi ita afflicti despicerentur rogantes. Episcopus Aticus benignè supplices eos suscepit, & vt quantum posset eos adiuuaret propensus fuit: & Imperatorem Theodosium pro eis compellans, ad eos vindicandos excitauit. Eo tempore alia quoque acciderunt, vt Romani nõ mediocriter à Persis affligerentur, propterea quòd Romanæ ditionis hominibus qui mercede in aurifodinis opus ibi faciebant, redire inde non permittebatur, & Romanorum mercatorum meroes diripiebantur. Ad quas iniurias Christianorum in vrbem Constantinopolitanam accessit perfugium. Et res in bellum euasit. Persa namque legatione missa, perfugas sibi dedi à Romanis petiit. Romani autẽ id facere noluerunt, non modò quòd illos tanquam supplices & precatores seruare voluerint, sed etiam quòd pro religione sua facere quiduis & pati potius parati fuerint, quàm vt eos quibus cum communem fidem haberent, despicerent. Proinde pace soluta, bellum graue inter Romanos & Persas est ortum, quod paucis perstringere commodum esse visum est. Ardaburius ille ex Imperiali aula cum non ita multis copiis missus dux, per Armeniam in Persidem excurrit, & prouinciam eius quandam Azazenem vocatam vastauit. Aduersus quem à rege Persarum dux alius Narses venit, ingentem secum ducens exercitum. Hic commissa cum Ardaburio pugna, cum ingẽti suorum clade victus in fugam se dedit. Ex qua conuersus, per Mesopotamiam Romanorum ditionem, præsidio omni vacuam inuadere & acceptæ cladis ignominiam abolere statuit. Verùm consilium quod Narses ceperat, Ardaburium latère non potuit: [a] qui quàm maxima potuit celeritate, regione Azazena summè vastata, & ipse Mesopotamiam petiit. Narses quamuis varij generis copias coacerualsset, ingredi tamen Romanorum fines ausus non fuit. E Nisibi autem ciuitate, quæ in finibus Persarum & Romanorum sita est, Persis tamen subiecta, hominibus certis ad Ardaburium missis, [b] de con-

Persarũ rex p legationes dedi sibi p fugos Christianos ab Imperatore postulat. Bellũ inter Romanos & Persas exortum. Azazene à Romanis vastatur. Bellũ Persicum.

Ardaburi⁹ Rom. dux Narsẽ Persam vincit & fugat. a Ideũ ne p Mesopotamiã Romana ditioni detrimentũ inferat, impedit. Ardaburij cautũ responsum. b Narses in soliter. Ar-

virum præclarum, & eiusdem cum Ardaburio dignitatis, qui de pace ageret, ad Persam legauit.[a] Maximinus apud regem se à ducibus, non ab Imperatore ipso missum esse dixit. illum enim bellū hoc nescire: atq; etiam vt id maximè sciret, parui tamen facere. Porrò Varane legationem eam recipiente, quòd fame maxima exercitus eius premeretur, qui apud eum *immortales vocantur (decem millium numerū ij, delectorum admodū & fortium virorum, cōplent) eum adiere: [b] & ne prius pacem susciperet, quàm impetum in Romanos parū cautos ipsi fecissent, admonuere. Quibus res obsequutus, oratorem quidem in abdito loco clausum asseruauit: Immortales autem illos insidias Romanis struere iussit. Qui bifariam diuisi, in medio partem quādam Romani exercitus nō minimam, circunuentam concludere voluerūt. Romani ad turmam hostium eam, quam conspexerant, conuersi ferebantur. Nondū enim alteram, quæ derepentè procurrerat, videbant. [c] Et iam inter se acies concurrebant, quum Dei prouidentia, aliæ Romanorū copiæ ex colle quopiam prospiciētes apparuere, Procopij ducis signa sequentes, qui ciues suos in discrimen cōiectos videns, contra Persas duxit, eósq; à tergo aggressus est. Ita factū, vt qui paulo antè intercipere Romanos voluerint, ipsi ab illis sint circumuenti. Nostri omnibus illis occisis, ad eos inde qui ex insidiis prodibant, cōuersi, itidem illos quoq; iaculis confecerunt. Ad hunc igitur modū qui apud Persas sunt Immortales, subitò mortales omnes esse cōperti sunt, ipso à Persis pœnas sumente Christo, propterea quòd plurimos eius cultores insigni pietate præstātes, acerba morte mulctarint. Rex autem Persarū clade ea accepta, nihil se earum rerum scire assimulauit, & oratore è custodia emisso, legationem recepit: pacem se nō vt Roma-

Is Maximinū ad Regē mittit.
a Maximinus ducum Rom. non Imperatoris nomine legatiōe apud Persā fungitur.
Barbarus dolus Persarū. ἀθος aulicum.
** ἀθάνατος Persarum.*
b Perse legationē Roludificātes, ex insidiis Romanos adoriūtur.
c Romani Deo opitulāte vnā atque alteram hostiū manū cōcidūt.
Immortales Persarū cæsi. Vindicta diuina Perse victi, qui tātoperē in sāctos martyres sæuierint.

* ἀθάνατοι, hoc est, Immortales, lectissimi decies mille Persarū viri, quos Xerxes Darij habuit. Hos sub Theodosio Ardaburi[s] concidit, atq; extinxit. Suid. Proximi ibāt, quos Persæ immortales vocant, ad decē millia. Cultus opulentiæ barbaræ nō alius magis honestabat. Illi aureos torques, illi vestē auro distinctā habebant, manicatásque tunicas gēmis etiam adornatas. Q. Curtius.

nis gratificaretur, sed oratori ipsi prudentia omnes excellenti honorem eum haberet, cõplecti restatus. Pòrrò bellum Persicũ, quod initium propter persequutiones aduersus Christianos motas sumpsit, finem tum habuit. Cũ ipso autẽ bello persequutio quoq; cõquieuit.

Pax Persica.

Quies Christianorum apud Persas. Mos barbarum.

CAPVT XXII.

ERat autem in ciuitate Amidensi episcopus Acacius nomine, quem tũm facinus, pulchrũ illustrioré omnibus atq; clariorem reddidit. Quum etenim exercitus Romanus Azazena regione vastata, supra septem millia Persarũ cœpissent, cósque nullo modo persæ reddere vellent, atq; illi fame paulatim afflicti interirent, eáque res non parũ molestiæ regi afferret: Acacius ea cognita, non ita prętermittendam censuit, sed qui sub eo erat, clero coacto: Deus (inquit) noster, filioli, neq; discis indiget, neque pocula curat. Egestati enim minimè obnoxius, nõ edit, neq; bibit. Quum igitur multa sint ecclesiæ eius donaria, aurea quidẽ plurima, multa etiam argentea, quæ benignitate & liberalitate eorum qui se ad eam cõtulerunt, parauit, vtẽdum eis censeo ad Persas captiuos redimendos, & famelicos alendos. Hæc atque alia hisce similia loquutus, statim diuina illa donaria conflauit, atq; ex eis æstimationem militib⁹ quæ eis visa fuerat, persoluit, & captiuos recepit: deinde alimẽtis eos abũdè refectos, viatico etiam prosecutus, ad regem suum misit. Id episcopi factum, plurimũ persarum regem ad cõstantionem adegit: quod Romanis vtrũque hoc studio esset, vt simul & bello & benefactis egregiè vincerent. Dicitur verò, Persam etiam desiderium cœpisse viri eius videndi, vt eius & cõspectu frueretur, & colloquio digneretur. Idq; sic imperatoris Theodosij iussu factum esse, fama obtinet. Victoriam hanc tantam post quam Deus concessit, quicunque eo tempore eruditione pollebant, libros in laudem Imperatoris publicè conscripserũt, eíq; obtulerunt: alij quidem, vt eloquentiæ vim quam longo collegissent tempore, ostenderent: alij autem, vt se in noticiam illius insinuarent: atq; alij item causam aliam prętendẽtes. Eadem porrò illi virtutis ornamenta testimoniis suis Imperatori tribuerunt, quæ & nos de eo suprà commemorauimus, ex

Acacius Amidenus episcop⁹ donariis eccle sia cõflatis hostiũ, Persarũ videlicet, captiuos redimit.

Facinus id rex persarũ vehementer est admiratus.

Multis à multis de victoria persica & imperatoris virtutibus cõpositi libri.

Eudocia imperatrix Theodosij quoq; laudes heroicis versib⁹ scripsit.

plurimis pauca saltem breuiter perstringentes. Non solùm autem hoc, qui in arte dicendi studium posuerant fecere: sed & ipsa Augusta imperatoris cõiunx, heroïco versu poëmata marito & principi suo composuit. Erat enim præclara admodum, & docta. Quandoquidem verò eius memini, in tempore hoc loco me expositurum puto, quæ ea, & vnde fuerit: & quomodo præ aliis quæ in cõmunionem connubij imperatoris Theodosij venirent, delecta sit. Res sic habet.

* *Si necessitas fuerit in redemptione captiuorum, tunc & venditionem sacratissimorum atque arcanorum vasorum vel vestium, cæterorúmque donariorum, quæ ad diuinam religionem necessaria sunt, & hypothecã & pignorationes fieri concedimus. Quoniam non absurdum est, animas hominum quibuscunque vasis vel vestimentis præferri. L. Sancimus. C. de sacrosanct. eccles.*

CAPVT XXIII.

φιλόκαλος

PVlcheria Augusta quòd * honestatis studiosa esset, quum imperator iam ad ætatẽ maturam peruenisset, vt ei coniugem matrimonio iungeret, deliberauit. Et generis cuiusq; & familiæ puellas, eas etiam quæ ex gentibus forma, diuitiis, & aliis dotib⁹ præclaræ essent, dispexit. Atque hoc quum illa sic ageret, percommodè accidit, vt mulier quædam, cui nomen Athenais erat, ad huc virgo, ex Athenarum vrbe ad Augustam veniret. Ea Leontij philosophi filia, & quidem ingeniosissima, omni genere nõ solum Græcarum, sed etiam Latinarum disciplinarum à patre erudita, tantum in philosophia effectrice simul & cõtemplatrice, atque ea quoque quæ circa dicendi artem, probationésq; & cõfutationes versatur, quantũ alius nemo, profecit. In Astronomia etiam, Geometria, & numerorum proportionibus, plus quàm alius ætate sua quisquam, est assecuta. Hanc vbi pater ita educauit atque instituit, moriturus ille, filios suos Valerium & Ætium bonorũ suorum hæredes reliquit, filiã autem exhæredauit: Fortunam ei, & quam ex doctrina cõsecuta esset, gratiã sufficere dicẽs. Quum verò ei res esset perangusta, ad Pulcheriam Augustam de fratrum iniuria cõqueréns accessit. Illa prudentiam, venustatem, & miram in rebus (vt ita dicam) omnibus

Athenais Leontij Athenien. philosophi filia doctissima.

Eiusdẽ fratres.

Athenais à patre exhæredata.

De exhæredatione ea apud Pulcheriã queritur.

dexteritatem puellę quum cognouisset, fratri eam connubio cõiungendi consilium cepit. Atq; vbi ei vt Christianorum sacra coleret persuasit, accito Attico episcopo, ad diuinum baptismũ eam in eo quod diximus Stephani protomartyris templo adhibuit: & per eum ipsum baptismum, aliósq; item plures modos, in filiæ locum sibi arrogatam, vxorem fratri dedit, pro Athenaide Eudociam cognominatam [a]. Hæc Theodosio Eudoxiam filiam genuit, quæ Valẽtiniano Placidiæ filio, Romæ rerũ summam obtinenti, & propter affinitatem nuptiarum Thessalonicæ, quò ex Occidẽte venerat, agenti, in matrimoniũ est collocata. Atque ea Valentiniano filias duas, Placidiam & Eudociam, progenuit. Verùm Eudocia Theodosij cõiunx, quum desiderio cõiugij Eudoxiæ filiæ videndæ teneretur, voto seipsam obligauit, vbi nuptiæ filiæ cõfectæ essent, se Hierosolyma aditurã, vt simul & loca sancta veneraretur, & debitas Seruatori, ob innumerabilia ab eo accepta dona, ageret gratias. Ad quas causas † præclaræ etiã illa ouis occasio accesit, quam ouem, vtpote ingẽtem & admirandam, festo † luminũ die à Phrygisco quodam adductã, quum illi eam ob rem imperator cẽtum numos præbuisset, imperatrici Eudociæ dono dedit: eámq; illa deinde simplici animo (* perliberalis enim erat) magistro Paulino, qui principi apprimè charus, domi ex podagra decũbebat, misit. Paulinus autem, quod de oue factum fuerat, ignorans, ea perinde atq; miraculo quopiam imperatorem muneratus est. Qui postquam eam cognouit, coniugem explorando, de ea, an illa ipsa esset, † salutẽ suam verbis prętendens, percõtatus est. Eudocia verò, quod imperatoris cõsilium explorandi q; voluntatem nõ intelligeret, cũ esse negasset, domi suę illam suauiter pasci dixit. Qua re quum in graue suspicionem apud imperatorem incidisset, Paulinus quidẽ statim in Cappadociam relegatus, capitali supplicio est affect'. Ipsa autem ea de causa immẽso correpta dolore, votũ Deo nuncupatũ soluit, & illico Hierosolyma cõcesit. Dispositione diuina id ꝓfectò factũ, vt ibi quicquid esset bonum

Athenaidẽ in baptismo per spiritualẽ arrogationẽ, siue cõmaternitatẽ, filiã sibi Pulcheria adoptat.

Athenais Eudocia cognominata, Theodosio matrimonio iuncta.

Eudociæ ex voto Hierosolymitana religionis gratia profectio.

a Theodosij & Eudoxiæ filia, Eudoxia, Valẽtiniani tertij coniunx.

Filiæ huius, Placidiæ & Eudoxia.

† περιφανὲς μάλα.

† τῶν φότων ἰσχύι.

Paulini cedes. Ouẽ mira magnitudinis Theod. Eudocia donat. Eudocia eã Pauli. magist. dono mittit. Pauli. ea Theod. muneratur.

* φιλοτίμως ἔχουσα.

† τὴν σφετέραν σωτηρίαν προβαλλόμενος.

Eudocia apud imperatorē aliam eam quē esse perhibet, & in suspicionem venit.

atque vtile, perficerer. Quid nanque opus est admiratione digna dicere opera, quæ eo loco in sacris templis, monachorúmq; domiciliis, atq; apud sacerdotes & pauperes, de quibus paulo pòst referam, peregit? Vnum illud in præsentia memoria dignū de ea & Pulcheria retensebo. Quòd nanq; natura apertus & simplex Theodosius esset, & omnibus benignè facere cuperet, sæpe etiam literis, quibus minimè oportuit, sententia earum non perspecta, subscripsit. Quæ verò ei diuinitus quasi fidelis custos data erat, in rebus omnib' magnificis, moderata, & sapiēs Pulcheria Augusta, id ipsum quoque, morem absurdū coarguēs, correxit. Syngraphani enim inter eum & seipsam venditæ coniugis eius raptim cōpositam ei proposuit, eámq; ille scripturę vim nescienś, confestim manus suæ annotatione cōfirmauit. Postridie eius diei imperator coniugem ad se vocauit, quam Pulcheria se ei reddituram, plurimum negauit: emptionis libellum, vt testem qui accusari aut reiici nō posset, prætendens. Tanta illa prudentia atq; festiuitate fuit. Atque illa negligentiam eius arte quadam artificēs, moderatione mira improuidam literarum subscriptionem sic in eo emendauit. De his hactenus.

Errorē eius mirificè i eo Pulcheria correxit.

Atticus Cōstātinopolitanus epūs in alienos etiā per eleemosynam liberalis.

CAPVT XXIIII.

ATticus autem episcopus Cōstantinopolitanus, vt ecclesia increméta sua caperet, mirificè operam dedit. Summa enim prudentia eam administrans, cōtinua doctrina populum ad studium virtutis excitauit. Et ad misericordiā atq; largitionem tam procliuis fuit, vt nō modò eis qui in parœciis eius erant, egenis prouidendum duceret, sed etiam vicinis Constantinopoli ecclesiis pecuniam multam, ad pauperum cōsolationem mitteret. Porrò ex vna eius epistola, quam ad Calliopium Nicęnum presbyterū dedit, missis simul trecētis aureis, qualis ea re vir fuerit, satis patebit. Ea sic habet: Calliopio presbytero Atticus in Domino salutē. Decies mille in vrbe vestra egenos piorū commiserationem indigēre cognoui. Decies mille dum dico, multitudinē ipsam, non certum pauperū numerum ostendo. Quandoquidem verò certum pecuniæ numerum ei acceptum fero, qui perliberali manu ritè eam dispensantibus donat, &

Scriptum Attici ad Calliopium Nicanum presbyterū, cui in vsum pauperum 300. mittit aureos.

Quare Deꝰ nonnullos egere patiatur.

Quibus sit danda eleemosyna.

nonnulli

nonnulli indigent,explorandorũ eorum gratia,qui habent quidem, sed illis nõ dant,acceptis à me, ô charum mihi caput, trecentis aureis istis, vt voles eos expende. Voles autem eis maximè,qui médicare erubescũt: non illis,† qui in vita ventrem ad fũdinationem proponũt. Quum igitur pecuniam largiêris,religionis hac in parte rationem nõ habebis: hoc vnum spectans,vt indigẽtes alas: neq; eos præferas qui moribus nostris viuunt. Pauperum sanè etiam qui lõgius abessent,ita curam Atticus gessit. Verùm ille quoq; vt quorũdam superstitionem minueret,magnopere curauit.Et cum audisset Sabbatium illum, qui propter Paschæ diem Iudaico more celebrandũ à Nouatianorum ecclesia secesserat, & gregem sibi suum coegerat, Rhodi, vbi exulare iussus fuerat,vitam finiisse:popularéq; factionis eius,corpore illius inde translato,circa sepulchrũ eius precationes peragere,& veluti viro sancto reuerẽtiam cultúmq; præstare: noctu hominibus certis missis,cadauer Sabbatij sepeliri in loco alio curauit.Portò sectatores illius vbi tumulum violatũ repererũt, cæremonias superstitionémque suam ad sepulchrũ eius posthabuerũt. Et quoniam in nominũ inuentione, aptè illis rebus ipsis imponendis,elegans & felix fuit,nauale quod ad angustias Euxini põti non longè à transitu situm,veteres φαρμακία, id est veneficũ appellarunt, quòd ipse ibi cõuentus cogeret, ne locus is infamem obtineret appellationem, nomine mutato Στρατήλατ, hoc est curã, seu cultũram vocauit. Ex suburbiis etiam Cõstantinopolis aliud, Argyropolim, per mutationem nominis ob causam eiusmodi appellauit. Chrysopolis antiqua nauiũ statio est, contra Byzantium,in Bosphori initio posita. Multi eius antiquorũ historicorum meminere, sicuti Strabo Geographus,Nicolaus Damascenus: & qui Cyri hystoriam optimè conscripsit,vir eloquentię magnus,& historico stylo admirandus Xenophõ,in sexto Cyri expeditionis: sed & in primo Hellanicorũ, seu Græcæ historiæ libro, vbi de ea hęc quoque memorat,ꝙ Alcibiades ille muro Chrysopoli munita, * decimarũ accipiendarum sedem ibi cõstituerit. Quicunque enim mercatores ex Ponto prętervauigarent,decimas eo loco merciũ prębuerunt.

cc
cc
cc
cc
cc
cc

† ἰματιόφορον δὲ βίᾳ τὸν γαστέρα προτιθέντα κόσμῳ.

Atticus superstitionis etiã occasiones scidit. Corpꝰ Sabbatij,ad cuius sepulchrũ Sabbatiani sacra peragebãt, alibi clàm sepeliri curauit.

Atticus rectè rebus aptà nomina ĩposuit. Chrysopolin. Nauale Cõstantinopolitanũ, ꝙ veneficio,cuiratiõnẽ vocauit.

* Δεκατευτήριον.

Argyropolis, Chrysopoli oppositа. Scitè dicta Attici.

Atticus igitur locum eregionè Chrysopoli, commodè cum non mediocri amœnitate sitũ cernens, Argyropolim eum nominari oportere dixit: quod verbũ regioni statim cognomen indidit. Quibusdam dicentibus, incõmodum esse, quòd Nouatiani intra vrbem Cõstantinopolim cõuentus agerent: Ignorare videmini, inquit, quæ sub Constantio & Valente perpessi sumus. Præterea verò testes isti nobis sunt fidei veraces. Quum enim iamdudum ab Ecclesia vniuersali secesserint, nihil illi aliud de fide quàm pœnitẽtiam nouarunt. Et quum Niceæ aliquando esset, cõsecrandi ibi episcopi gratia, Asclepiadem Nouatianorũ ecclesiæ antistitem, senem admodum cõspicatus, quótnam annis episcopatũ gessisset, interrogauit. Atque vbi ille quinquaginta dixisset, sermonem excipiens Atticus: Beatus, inquit, es ô pater, qui tam lõgo tempore bonum opus curaris. Apud eundem Asclepiadem illud quoque intulit: Ego, inquiens, Nouatum quidem valde laudo: qui verò ab eo prouenere, eos minimè recipiẽdos esse duco. Vocem hanc vt nouam, postquam ille audiuit: Quomodo, ait, hoc dicis episcope? Propterea, Atticus inquit, illum probo, quòd ad cõmunionem eos qui diis sacrificauerant, non admiserit: id nãque & ipse, si affuissem, fecissem. Nouatianos autem auersor, quòd exiguarũ rerum gratia homines à communione excludũt. Ad quæ verba Asclepiades respondit: At nõ sacrificia deorum tantũ, sed multa etiam alia sunt peccata ad mortem. Quorum causa vos quidem clerum, nos verò etiam laicos reiicimus, soli Deo, qui nouit omnia, omnia cõmittentes. Dicunt etiam obitum eũ suum præuidisse, & ad Calliopium Niceæ presbyterũ ab eo discedentem, verbis hisce vsum esse: Quòd si me rursus viuum videre voles, ante autumnum exactum celeriter Constantinopolim te venire oportebit. Sin tardius eò concesseris, superstitem me nõ inuenies. Id quod ita accidit. Nam vigesimoprimo ministerij sui anno, decimo Octobris mensis die mortuus est, vndecimo Theodosij consulatu.

Epis copatũ administra ve bonum opus est.

Quatenus Atticus Nouatum laudarit, Nouatianos autem non item.

Peccatũ ad mortem.

Quo Nouatiani à catholicis dissideant.

Tẽpus mortis suæ præuidit Atticus.

CAPVT XXV.

NOuum autem, & admirandũ quiddam, quod prius perfecit, quàm defunctus est, ita vt reprehensionẽ

eam qua experitus est,quòd Ioānis sectatores malè accepetit, à se amolitus, aliis obuelauerit bonis, exponā. Antiochiæ Porphyrius,cuius suprà meminimus, decessit:& sedē ecclesiæ Alexander sortitus est, cōgruentem episcopatui agens vitam. Monasticis enim antea studiis exercitatus,fortis admodū decertator extitit,cōsona vitæ facta exhibens,pietatis sanctioris;q; philosophię meditatione,diuitiarū contēptu,eloquentia,& multis aliis donis atq; ornamētis mirificè abūdans. Alexander iste, eos qui ꝓpter Eustathiū suos sibi celebrabāt cōuentus, cohortatione & persuasione tandē reliquo ecclesiæ corpori(quod Paulinus,& post illū Euagrius,impedierant) coniunxit, cōuentúmq; ecclesiarū per vnionem tātum coegit,quantum nunquā aliquis vidit. Eis enim qui idē sentiebāt,& ex clero & ex populo ipso assumptis,ad illorū venit cōuentum : atq; illis etiam inde, ita vti psalmis atq; hymnis Deū laudabant,receptis,cātilenam eādem vno ore cōcinnè canente,ab ea quæ ad Occidentē versa est porta,vsq; ad tēplum maximū,totum quod in medio est forum,hominū multitudine cōpleuit: veluti spiritualem quendā amnem instituens,re nulla ad similitudinem,ab eo qui vrbem prætexfluit flumine differētem . Quod vbi Iudæi & qui adhuc pauci reliqui erant Græcæ superstitionis sectatores, & Ariani ipsi, fieri, fluuióq; vndecūque promanātes in catholicę Ecclesiæ pelagus inferri viderūt, vehemēter ingemuerunt, atq; lamentati sunt. Alexander itaq; & vita & doctrina optimus, ardore ingēti Ioannis causam fouēs,primus illius nomen in ecclesiasticū retulit albū: atq; ad imperatorē omnésq; vbique episcopos, vt idē & ipsi facerent, & ea re pacē certam & cōstantem ecclesiæ cōciliarēt,scripsit. Cæterùm quum Atticus quoq; episcopus ꝓpter Ioannitas ecclesiam esse sciſſam videret, de Principū sententia ipse quoque mentionem illius fieri in precationibus iussit: † quēadmodum id & in aliis episcopis qui vita excessissent,fieri solitū erat. Atque ex eo tēpore pax extitit,donec postea quoq; reliquiæ eius vrbi imperāti illatę sunt. Atticus inuidiā in quā propter diuinū Ioānem deciderat,hoc modo magnificè aboleuit. Nec ille modò

Alexander optimꝰ Antiochenæ ecclesiæ antistes.

Eustathianos is ecclesiæ catholicæ cōmunxit Frequētissimus ecclesiæ conuentus.

Coniunctio talis Iudæis,Græcis & Arianis dolorē grauē attulit.

Alexander primꝰ Chrysostomi nomen sacris inscripsit codicillis.

Atticus itidē Ioānitas ecclesiæ suæ ante obitū adiunxit.

Episcoporū defunctorū in precibus mentio.

Alij quoque ēpi memoriam Ioānis receperunt.

† καθαπερ ἐνωθὲς ἦν

γίνεσθαι μὴ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἀπολιλοιπότων τὸν βίον.

id fecit: sed aliis quoq; Ioannis memoriam precib⁹ inferere recusantib⁹, & Cyrillo maximè Alexandriæ præsuli, qui hostiliter Ioannem oderat, quòd ille à Theophilo patruo suo dissensisset, persuasit. Sed nō intempestiuum fuerit, historiæ huic epistolas eorū, certioris fidei gratia, annectere: quæ de verbo ad verbū sunt tales:

CAPVT XXVI.

Charitas et vtilitas publica de seueritate cōstitutionum semper aliquid remittit.

τὴν περὶτὴν Epistola Attici ad Cyrillum, de Chrysostomo in episcoporum matriculam insurrendo.

τὴν τῶν διαφωνούντων τοῖς ἐκκλησίοις σοφῶς τὰς ὑποθέσεις οἰκουμένσαντα.

† διαφθείσαν τὴν μετ' ἀλλήλους.

Dissidiū ecclesiæ Cōstantinopolitanæ.

† μεγαλόπολιν.

ATticus Cyrillo * felicitatem. Incidimus eò, quò nō putaueramus: & acquiescimus necessitate in eo quod minus ex sententia nostra processit, vtilitatem iusticiæ præponentes. Et cognitionibus nostris ad populi cōcordiam inclinati, canonibus quidem patrum detrimentū nullum afferimus: exactæ autem verborum obseruationi, vniuersi orbis pacem præferimus. Non ignoro equidem & beatum Paulum, cum * ecclesiasticas ederet cōstitutiones, sapienter occasionibus prouida dispensatione vsum esse. Scio etiam, qui in sanctorum numero cēsentur, patrem tuum apostolicū Theophilum, in confusione & turba à Græcæ superstitionis studiosis excitata, exactam ad breue tēpus obseruationem paci posthabuisse. Maximè enim quæq; vrbes pelago fluctibus exagitato persimiles, ex sententia ciuium, non tam summa legum & cōstitutionum obseruatione, quàm † expeditissimis cōsiliis atque iudicris, ad pacem & cōcordiam facientibus, regi atque administrari solent'. Qua verò de causa literas hasce scribam, accipe. Nouit sanctitas tua, ac potius illis ipsis oculis, quib⁹ qui in sanctis est, pater noster Theophilus, cōspexit, qualis & quàm ingens turba, † magnam hāc inuaserit vrbem: atq; vt in ea sanctior fides & pietas, ne funditus eruerentur, periclitata sit: adeò etiā, vt populus maiore ex parte per factionem scissus, extra muros cōuentus egerit: & plerici, sacerdotes & collegę nostri episcopi, à mutua cōmunione desciscentes, bonam plantationem Domini Iesu Christi, parū abest quin euulserint, pacis cōmoditate scilicet aliquantulum distracta. Sedenim multo sanè labore, multo sudore, & periculis multis desperationis plenis, plurima & maxima quæq; cōmunium patrum nostrorū atq; etiam pietatis tuæ precibus & conspiratione sopita sunt mala. Et turba quidē illa cōquie-

uit,cõcordia verò & serena tanquillitas in orbis vniuersi ecclesiis obtinet. Cum verò nõnulli nomen tantum beati Ioannis mysticis tabulis inscribi vellent, beatus episcopus Alexander, Antiochenum istum dico, Cõstantinopolim venit, & multa * ore cõfidenti verba fecit. vehemẽtérq; excitare populum voluit, vt vel nobis inuitis, necessariò eius quem diximus, nomẽ ita inscriberetur. Quam rem accuratè prorsus pietati tuæ, ministri Dei religiosissimi diaconi, Petrus & Ædesius exposuerunt. Præterijt tempus lõgum, & nos * necessitate ea quæ à populari rerum administratione prouenit, premi incipiebamus, neq; tamen quidquam scismatis & dissidij reliquias curabamus: cũ ad nos ex Oriẽte Dei amãtiss. episcopus Acacius literas dedit, religiosissimum antistitem Antiochiæ Theodorũ à populo, vt nomen Ioãnis in fastos referret, coactũ esse, vt veniam rei ei quam necessitate ille adductus fecisset, daremus, petẽs. Et tum bonus ille qui literas ad nos pertulit presbyter, causam aduentus sui indicans, rem hanc in vulgus magnæ vrbis propalauit, & sententiam datæ ad nos epistolæ populo vulgauit, adeò vt parum abfuerit, quin tumultu plebis vniuersę vrbs repleta sit. Ibi verò ego, ibi demum perturbatus, & de rebus maximis discrimen summũ veritus, piissimũ Imperatorem adij, & cum eo de pace & trãquillo rerum statu egi. Atque ille, nihil esse periculi aut incõmodi respondit, si defuncti viri nomen, tranquillitatis, pacis & populi cõcordiæ gratia inscriberetur. Itaque ego ea re persuasus (quomodo enim necessitate prouentus id nõ facerem?) † ne religionis nostræ res, ex multitudinis arbitrio, exemplo vno permisso, pẽderent, néve vrbem ipsam populari administrationi assueface-remus, nomen id in albũ referri iussi. Quare, vt equidem puto, neque in sacros canones cõmili, neque iudicio patrum fraudem feci. Mentio nanque eius fit cum defunctis non solùm episcopis, sed & presbyteris, diaco-

cc Alexander
cc Antiochen⁹
cc episcopus,
cc Cõstantino
cc poli hortã-
cc tur fieri vt
cc Ioãnis no-
cc men in fa-
cc crastabulas
cc referretur.
cc * θρασυτε-
cc ρόμενος.
cc Petrus &
cc Ædesius
cc diaconi.
cc * ὑμῶν δια
cc σαμένων,
cc τὴν ἐκ τῆς
cc δημοκρατίας
cc ἀνάγκην.
cc Quibus tã
cc dem reb. ad
cc ductis Atti
cc cus, Ioãnis
cc nomẽ in cpi
cc scoporũ ma
cc tricula sa-
cc cra inscribe
cc ret. Theodo
cc tus epũs Ano
cc tiochenus.
cc Imperator
cc ipse inscri-
cc ptionẽ nomi
cc nis Ioannis
in sacrutabulis pbauit. **

* * *Non committendum, vt populus de causis religionis quidquam constituat.*

† ὥστε μὴ γενέσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς ἀκολουθίαν τῷ συλλόγῳ, μήτι μὴν ἐβιασθῆναι ὑπὸ δημοκρατίαν τὴν πόλιν.

nis & laicis ipsis, mulieribúsque, cum quibus omnibus nobis sacerdotij cõmunio, aut earum rerum quæ in sacra mensa mysticè percipiuntur, * participatio nõ est. Magna enim est inter defunctos & superstites differẽtia: ita vt etiam libri, propter differentem eorum quorum memoria cõseruatur statum, discreti sint. Nihil enim Dauidi obfuit honorifica Sauli sepultura, neque apostolis Arij impietatis sectator Eudoxius, sub eadem sanctiore sacrificij ara positus: neque Paulinus & Euagrius ecclesiæ, qui schismatis & dissidij duces in ecclesia Antiochena fuere, & post obitum, nõ paucis hinc ab annis, propter populi pacem & cõcordiam mysticis tabulis sunt inscripti. Quam ob causam ipse quoq; Ægypti ecclesiis, ecclesiarũ orbis totius pacificandarum gratia, vt mortui illius nomen inscribant, præcipe. Ita enim cùm patrum canones nõ transgrediere, tum ecclesiarum simul omniũ concordiam plurimi facies. Te verò eà nobis, quæ cõuenit, rescripturum esse, ad cõmunem consensum & fraternitatem respiciẽtem, persuasum habeo. Fraternitatem, quæ tecum est, omnem, ego, quíque mecum sunt, saluere iubeo. Ad Cyrillum Atticus hæc scripsit. Rem autem istam magis etiam vrgẽs, aliam quoq; epistolam ad Petrum & Ædesium diaconos eius, hisce verbis dedit: Ad Dei amantissimũ episcopum, fratrem nostrum Cyrillum, ita vt decuit, per epistolam scripsimus, ea quæ nomine Ioãnis in ecclesiasticas tabulas relato, acta sunt. Nihilo verò minus & ad pietatẽ vestram scribimus, quæ melius quàm alij res nostras nouit, ad pacem videlicet & tranquillitatem eas euasisse, de sententia præcipuè piissimorũ Principum, & omniũ deinde Orientalium episcoporũ, ipsorúmq; adeò Occidentalium quoque, de Ioanne sacris tabulis, nõ vt episcopo, sed qui aliquando episcopus fuerit, inferto, vt memoria eius, propter cõmunem orbis vniuersi pacem coleretur. Scribimus autem, ne cõcordia, vt ita dicam, vbiq; obtinente, solis nobis ei nõ astipulantib⁹, simul & piissimis Principibus aduersari videamur: & summè necessariis rebus nostris, vẽtis aliquib⁹ aduersis obortis, & Ecclesiæ Christi noceamus. De his hactẽ⁹. In magnũ verò desideriũ nos profectio vestra adduxit, & nõ eandẽ ex eorum

*μετάδοσις

Nõ vult esse eandem defunctis cũ viuentibus cõmunionẽ Atticus: argumẽto præsenti, vt opinor, inseruiens.

Scriptũ Attici eiusdem argumenti ad Petrum & Ædesiũ diaconos Constãtinopolitanos.

Reuocat ad se diaconos Atticus, propter cõsuetudinis eorum suauitatẽ.

qui nunc nobiscum sunt, quam ex vestro conuictu percipiamus iucunditatem, adeò vt nouitate familiaritatis eorum, quę à cõsuetudine vestra multũ differt, ferè perturbemur. Quapropter rebus omnib. postpositis, operã date, vt deinceps ad nos recurratis, propter morũ, quod experti sumus, discrimen, apud nos vehemẽtioré q̃ antea reperturi charitatẽ. Literis eiusmodi Cyrillus receptis, maximopere rem eam auersatus est, sicuti ex literis eius satis liquet. Nam quæ Attico rescripsit, sic habent:

Cyrilli Alexandrini ad Atticum responsum: qui quòd Ioannẽ pro laico habeat, minimè probat, vt ĩ episcoporũ catalogo recensetur, & canones ecclesiasticos seruandos esse censet.

CAPVT XXVII.

LEctis quæ à pietate tua ad me missæ sunt, literis, Ioannis nomẽ sacris inscriptum esse tabulis intellexi. Vbi verò eos qui inde ad nos venere, interrogaui, non in laicorum, sed episcoporũ catalogo ascriptum esse audiui. Porrò discipienti mihi, atque in animo reputanti, an qui hoc fecere, Nicænorum patrum decreta sequantur, & aliquantulũ mentis luminibus in magnam illam synodum intendenti, vniuersum sanctorum illorum patrum collegium, quibusdam veluti oculis renuere, & viribus omnibus, quo minus ad rem eam comprobandam accurram, obsistere videntur. Quomodo namque inter sacerdotes Dei censebitur, illorũmve feret sortem, cui sacerdotalis dignitas abrogata est? Quomodo verò in catalogo sacrorũ ministrorũ erit, qui ecclesiasticis mœnibus eiectus est? Aut enim professione nostra indignũ est, vt sacerdotij nomen nihil esse, & rem ipsam cõmunem omnibus esse, quæ tamen eis solis qui ad eam vocati sunt, asseruata est dicamus: aut si magnũ quiddam est, quod sacerdotalem functionem à populi multitudine dirimit, † non miscenda quæ miscerí nõ possunt, sed eorũ quę diximus quoduis in ordine suo conseruãdum, & honore debito cohonestandum nobis erit. Quomodo igitur aut inter episcopos laicus: aut inter germanos & legitimos, qui talis non sit, cõsistet? Honora, te hortor, eos qui magnarum & splẽdidarum rectéq; actarum rerum tulere testimonium, ne cõtumelia sanctũ patrum chorum afficias. Considera eos qui superstites adhuc in vita manent, quomodo rem hanc acceperint. At nõ illi dolore se omni repletos esse rectè dicant, si in eundem cum eis ordinem, is cui dignitas adempta est referatur?

Sacerdotalis dignitas eorũ tãtum est, qui ad eam sunt vocati.

μὴ μιγνύειν τὰ ἀμίκτα.

† ἰσότητα χρείσεως τὰ παρεμπίπτοντα διοικεῖν.

Dispẽsationis finis.

** οἰκονομικὴν τινα καὶ ἀπειρίεργον ἐπιείκειαν.*

Paul⁹ quomodo f..ct⁹ omnibus omnia.

» Verùm id pietati quoq; tuæ persuasum esse puto. Quã-
» obrem & illis & nobis mœroris abole causam. Tolle
» omnium tristitiæ occasionem. Nam † facilè & expedi-
» tè ea quæ præter opinionem accidunt, disponere & ad-
» ministrare, boni & sapientis esse dixerim: sed tũ demũ,
» cùm nihil detrimenti afferat. Non enim, quamuis gre-
» gem Christi propagare, frequentioremque efficere stu-
» deamus, examina hæresiũ, si errorem suũ non repudiẽt,
» recipimus. Et proinde non omnino prompta quadam
* Augustonica ea dicitur. » dispẽsatione * facilem cum eis complecti pacem debe-
» mus, aduersus quos pugnare præstet. Dispensationis fa-
» nè laudatæ opus fuerit, si quandoque ita à debita ratio-
» ne deflectere videamur, vt in rebus vtilibus & cõmodis
» detrimentum euitemus. Sic & beatus Paulus omnibus
» factus est omnia, nõ vt exiguum quiddam lucrifaceret,
» partem autem quãpiam damno afficeret, sed vt omnes
» lucraretur. Videamus ergo, eiusmodi rerum inuestigã-
» tioni insistentes, an nõ plus huic causæ insit mali, quàm
» illa videatur habere boni. Tot iam præteriere anni, ex
» quo pietas tua thronum suũ tenuit: neque quisquã est,
» qui cõuentus in ecclesia tuos viter: quin etiamsi ab ini-
» tio nonnulli dissidendi amore seipsos ab illis segrega-
» runt, tamen & illi per vim & gratiam Christi reuocati
» sunt. Ex magistratibus verò quis nõ pietatis tuæ dictis
» audiens est? quis ob hanc ipsam causam est, qui extra ec-
» clesiam maneat? Nemo hercule est. Non enim hoc dat
» Deus. Itaq; quémnam ad salutẽ reuocans, aut ad legiti-
» mos in ecclesia cõuentus reducens, quin omnem potius
» ecclesiæ mœnibus eiiciens Ægyptum, regionem etiam
» * Augustalem, & Arcadiam, & Thebaidem, & Libyã &
» Pentapolim, & tot ecclesias dolore afficis? non vt quen-
» quam lucrifacias. omnes namq; lucrifecit gratia Seruа-
» toris. Remitto te hac in re ad ipsam pietatis tuę doctri-
» nam. Ne cõtra teipsum celebres atque illustres eos, qui
» aduersandi studio in partes discessere, neque vuquã iu-
» stum de seipsis iudicium accipiunt. An ita conniuere &
» cessare nos pietas tua suspicatur, vt non diligenter de
» præclara fama tua, & quomodo Seruatoris greges regã-
» tur atq; manuducantur, inquiramus? Vna namque hæc,
» etiãsi locorum intercapedine diiũcti sint, episcoporum

est cura. Sedenim in hoc prolixior esse, & pietati tuę cõ-
trariа sentire videar: esto vt pauci admodum sint adhuc
seditiosi, qui se pro illius malignitate periculo exponũt:
apud nos autem tot sunt ecclesiæ, quæ de Ioãne decre-
ta obtinere debere cõtendunt. Quibus igitur sufftraga-
ri æquũ est? quinam vt lætentur, Deo placitum est? Illi-
ne qui Ioanni patrocinãtur, quũ tanta designauerit: an
qui pœnam homini irrogarunt ei, qui quum alios do-
lore afficeret, pro nihilo duxit? Quod si concordiá ec-
clesiarum conseruare, minimè contemnendum videtur
solue id rogo, quod eam scindit, Mitte gladium in vagi-
nam suam. Iube ex episcoporũ nomenclatura Ioannis
nomen eximi. Nã si parui id facimus, & dicimus, nõ af-
fert dolorem Apostolorũ choro Iudas proditor, in eo-
dem cum illis ordine cẽsus: Iudæ autem nomine in eo-
rum numerum relato, quo deinde loco Matthias nobis
ponetur? Quum igitur nemo Matthia ciecto apostolo-
rum choro Iudam ascripserit, maneat & seruetur, hor-
tor, post celebris memorię Nectariũ, secundus laudatis-
simi Arsacij gradus, ne quid per vim perperam & illegi-
timè inductum, memoriã beati viri explodat. Sed pauci
fortasse hoc ægrè ferunt, (permitte autẽ mihi vt liberè
quę volo dicam.) Omnes quidem saluos fieri optem. Si-
quis verò imperitia sua ab Ecclesia secedit, & illius con-
stitutionibus refragatur, quæ eiusmodi hominis est ia-
ctura? An non ipse quoq; Seruator nos, idipsum docẽs,
& formã in omnib. proponens, cõducibilia quidem ad
eos qui eũ accesserunt loquutus est, inobedientes autẽ &
renuentes discedere permisit? Atque tantũ abest vt ali-
quam talium hominum rationem habuerit, vt etiam ad
ipsos dixerit discipulos: An & vos abire vultis? Obse-
quentibus sanè multam nos impendere curam æquum
est. Aduersarius autem & inobediens, malevolentiam
ipse suam accuset, medicinam odio habens. Audiet ille
verò iustũ iudicem, dicẽtem: Quandoquidem loquutus
sum, & non obediuistis: & extendi sermones, & animũ
nõ aduertistis: & quę sequuntur. Nos quidem, qui doce-
mus, quibúsnam rebus aliquis laudem sibi apud Deum
paret, studiosè admodum id facere atque instituere de-
cet, atque cum Paulo resistentibus dicere, Obsecramus

Præcipua episcoporũ cura.

Suadet nomen Ioãnis in albo episcoporũ inducendum esse.

„ per Christum, reconciliamini Deo. Inobedientes verò
„ potestati Dei cõmendare, illud vsurpantes: Medicati sú-
„ mus Babyloni, sed sanata non est: relinquamus eã, quo-
„ niam peruenit in cœlũ iudicium eius. Consequés igitur
„ non est, propter aduersos quorundam sermones, siqui-
„ dem prorsus aliqui sunt, fũditùs sanctiones ecclesiasti-
„ cas cõuelli, vt laicus sacerdotali dignitate enitentib. ac-
Quæ pax Ecclesiastica probanda. „ censeatur, & honorem eundẽ consequatur. Neq; enim
„ hoc cõmunem orbis vniuersi pacem, sed concisionẽ po-
„ tius quidam vocent. Ego quidem tum demũ obtinere
„ debere & nomen & rem ipsam pacis censeo, cũ sancto-
„ rum sententiis non aduersemur, neque illorum decretis
† θρασύσο- μος. „ repugnemus. Quòd si enim beatus Alexander, * confi-
Cõtra Alexandrum Antiochenũ episcopum. „ dentis prorsus oris vir, iuxta pietatis tuæ verba, aliquos
„ ex religiosissimis fratribus & collegis nostris Orienta-
„ libus episcopis inani dictorum fuco decepit, & ad huius
„ rei cõprobationem raptos pertraxit: nõ propterea mor-
„ bus hic prorsus obtinere, & animas omnium depascere,
„ sed potius veluti quædã lippitudo, ecclesiæ oculũ infe-
„ stans, à vobis repurgari debet. Vt illa rursum directè ad
„ patrũ decreta respiciens, meritò à Christo audiat: Ocu-
„ li tui columbarum. Accepi & ego à Dei amantissimo,
„ qui ad extremam feliciter peruenit senectutem, Acacio
„ literas, in quibus religiosissimũ Antiochiæ antistitem,
„ vi coactũ à quibusdam esse, vt Ioannis memoriam cele-
„ braret, asseuerat. atq; illud præterea apertè cõmemorat,
„ valde eũ virum ea in re dolore affectum fuisse, viámque
„ qua à tam præfracta audacia liberaretur quæsisse: & li-
„ teras hac de causa à nobis & pietate tua, ne simul cum
„ quibusdam in eundem errorem duceretur, néve eiusce-
„ modi consilia agitantibus cederet, impetrare voluisse.
„ At nos, qui ad curã & medicinam faciendam vocati su-
„ mus, (da enim hoc mihi, vt pro animi mei dolore, libe-
Ridet abũdè partem quándam epistolæ Attici de Alexãdro. „ rè dicere possim) ne accessio vulnerum fiamus, sed po-
„ tius opinionẽ eam, qua temeritatem aliorũ secuti esse
„ videri possimus, fugiamus. Demiror verò hoc quoque,
„ si Alexander, quem diximus, ad dicendum promptus &
„ copiosus, & qui nõ paruo tempore vobiscũ isthic versa-
„ tus sit, aliquos ad hanc rem suasione sua adducere non
„ potuisse visus est, quàm tabellarius vnus efficere tãtum
„

sicuti rumoribus fertur, potuit, vt populum cõmouerit, cauſámque tempore longiore ſopitam denuò excitarit. Quod omnino eſt incredibile. Verùm ſit hoc quoque, & ita factũ eſſe credatur. Sed noui pietatẽ tuam * præclaram in eloquentia eſſe. Docebit ea prorſus quæ opus eſt, homines ad tumultum excitatos. Vberem habes ſacrarum doctrinarum gratiam. Perſuadebis, ſcio piiſſimis etiã Principibus, vt more ſuo in canonum decretis acquieſcãt. Quòd enim veræ pietatis ſtudioſi & Chriſti amantes ſunt, cõſtitutionibus ſuis eccleſias adminiſtrari permittent, paternæq; virtutis æmulatores maiorũ exempla imitabuntur. Ne igitur Iechonias reiectus cum Dauide & * Samuele prophetis cenſeatur: neque ſi quibuſdam iniquè placitũ eſt, vt Eudoxij reliquias eo quo ſcripſiſtis reponerẽt loco, propterea nos quoq; prophanum vt ſactũ in album referamus. Oportuit nãq; à nobis res illius corrigi, non illũ nobis præfcribere, & quæ poſt eum acta ſunt conſtituere. Atque hęc dicimus, non quòd iacenti & mortuo illi inſultemus: non enim hoc det Deus: neque quòd alienis, ſicuti ſcriptũ eſt, lætemur malis: non enim hoc Chriſtianorũ eſt conſilium & inſtitutum: ſed id quod homini cõdolemus, ad vtilitatem Eccleſiæ conferimus, canonibus illius nihil prȩſtabilius eſſe ducentes. Si namque illos ſartos tectos conſeruare, atque exautoratum inter epiſcopos cenſere liceret, rectè profectò, qui id quo minus fieret impedirent, feri atque immites dicerentur. Quandoquidem verò altero obtinente, alterum conſiſtere non poſſe neceſſe ſit ſanctiones Eccleſiæ vincãt: & ex ſacro caralogo, qui ſacrorum miniſter non eſt, moueatur. Hoc enim eccleſias ad pacem ſeruãdam coniungit: hoc animorum cõſenſum omnem perficit. Itaq; illud nobis dato, vt purè nos cõuentus agere, & communicare cum pietate tua poſſimus, atque tu vnius, eiúſque defuncti, amorem, poſt eorum qui adhuc viuunt dilectionem, ac potius poſt Eccleſiæ ſanctiones, habeas.

* ἁπλῶς σαφῶς ἐμφαλέγοις.

* Fortè legẽdum Solomone.

CAPVT XXVIII.

Cyrillus poſtea errorem ſuum de Ioanne correxit.

HÆc quidẽ Cyrillus de ſacro Chryſoſtomo & ſcripſit & ſenſit, præſumptæ opinioni inſeruiẽs, quam audum patruum ſuũ Theophilum ſequutus cõceperat.

Quoniam verò dissidium hoc quidem ex emulatione, quamuis non secundum scientiam non autem ex inuidia, neq; diabolica contentione manauit, non oportere virũ & doctrina & virtute præstantem, hac vna in re claudicare, quo minus ad summam perfectionem perueniret, Deo visum est. Homines enim illi erant, & humanis affectionib⁹ obnoxij. Quapropter aliquãto pòst Cyrillus cum magno illo viro, etiam post eius mortem, in gratiam redit, errorémque suum quum multis aliis concitantibus tum maximè Isidoro Pelusiota nunc reprehensione nunc admonitione eum cohortante, diuina etiam & arcaniore quadam reuelatione accedente, correxit. Videre nanque visus est, seipsum sacris ædibus expulsum esse à Ioanne, comitatu & diuino, qui circa eum erat, satellitio maximè frero: & matrem Domini pro ipso deprecantem, atque cùm multa etiam alia, tum illud præcipuè quod pro ipsius gloria plurimum ille decertarit, sicuti dicetur, referentem, vt in sacra templa reciperetur, orare. Hanc visionem quum diuus Cyryllus cogitabundus in animo secum volueret, se ipsum quòd in sanctum virum inuectus esset damnauit: & deinde ipse quoq; re cognita, ecclesiæ Chrysostomi addictus, virum eum admiratus est, valdéque eum, quòd contra illum imprudens prorsus irritatus fuerit, pœnituit. Proinde diuersum omnino à priore consilio faciens, synodum prouincialem coegit, & Ioannis nomen simul & ipse & reliqui magnarum sedium antistites, in sacro albo proposuerunt. Illi verò minus verè dicere videntur, qui Cyrillum libros alios magni patris aboleuisse perhibent. Nam si qua scripta eius abolenda erant, hęc quæ adhuc extant. quod cõsilium † institutúmque eius in eis maximè expressum est, abolita oportuisset: nisi Deus vtilitatis hominum curam gerens, ea cõseruasset. Hoc cum in arcana [a] Nicetæ philosophi, qui & Dauid dictus est, historia, & apud alios item inuenerim, operi huic meo inferendum esse quoque duxi, ne cui ambigere in mentem veniat, quomodo tanta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad summam sanctitatem peruenerint, & Ecclesiæ * columnæ extiterint, inimicitiis huiusmodi nullum illorum gloriæ detri-

Isidorus Pelusiotes.

Erroris sui visione diuina admonit⁹ est Cyrillus.

Cyrillus Ioannis nomẽ in sacrũ catalogũ episcoporum reponit. Falsum est & Cyrillus libros Chrysostomi aliquos abolerit. Operatę hrisostomi diuina prouidentia conseruata.

† τὸ σκοπιμώτατον ἰκτίνες,

* τιμέλιοι.

Nicetes philosoph⁹, qui idem Dauid dictus.

mentum afferentibus. De his hactenus.

CAPVT XXIX.

Attici mors Electio episcopi Constãtinopolitani Philippus, Proclus, Sisinius, presbyteri.

ATtico autem, quemadmodum diximus, defuncto, ingens de legendo atque consecrando episcopo contentio extitit: quòd vnusquisque prout alicui faueret, ei thronum cõmitti cupiebat. Proinde quibusdam Philippus presbyter ad sacram sedem euehẽdos esse videbatur: nonnulli Proclum ei, Chrysostomi discipulum, præferebant. Erat autem & is presbyter. Communiter verò omnes Sisinium idoneum maximè censuerunt. Qui ipse quoq; presbyteri dignitate enitebat, nõ equidem Constantinopoli, sed in suburbano eius vico, cui nomen est † Olea, qui ex aduerso vrbi situs est: quo in loco vrbs ipsa cum ciuibus omnibus festum diem Seruatori Christo, quo in cœlum assumptus ad patrem reuertit, celebrat. Populo vniuerso charus præcipuè Sisinius fuit, cùm propter virtutis claritatem, tum ob eximiam in pauperes, suprà vires etiam eius, curam. Quapropter plebs vi effecit atque euicit, vt is in thronum sit sublatus. Qua re offensus Philippus presbyter, quòd ille scilicet sibi prælatus esset, electionem & consecrationem eius plurimum reprehendit, in ea quæ ab ipso conscripta est Christiana historia. Non Sisinium verò tantum, sed & consecratores ipsos & populum calumniosè perstrinxit, atque in eos ita inuectus est, vt quæ ille dixerit, nemo historia digna iudicet: neq; quispiam ei, tam temerariæ audaciæ, qui scribere talia sustinuerit, veniam concedat. Et quia eius mentionem fecimus, æquum est vt pauca de eo dicamus. Philippus iste Sidæ in Pamphylia ortus est, vnde etiam sophista Troilus genus duxit, eúsque adeò cognatum se Philippus esse dixit. Diaconus quum esset, cum magno Ioanne episcopatum Constantinopoli gerente, multum fuit. Quòd verò in scribendo elaboraret, multos & varios collegit libros. Multa etiam, Asianum affectans dicendi genus, conscripsit. Opus verò magnificum, in quo Iuliani cõtra sacra biblia scriptum euertit, reliquit. Aliud quoque volumen composuit, quod Christianam historiam nominauit in ea triginta & sex libri sunt, quorum quisque tomos plures habet: adeo vt omnes ad millenariũ ferè

† ὀλκὰς *Olea suburbana Constãtinopolis regio.*

Eleemosynæ viris ecclesiasticis Christiano populo gratissima Sisinius Attici successor. Philippus Sidites Sisinij electionem reprehendit.

Scripta eiusdem.

numerum pertingant, & habet suum tomus quisque argumentum. Multam verò in opus id materiam cõgessit, declarare volens, non imperitum se Græcarum disciplinarum esse. Frequenter nanque Geometricarum, Arithmeticarum, Musicarum, & Astronomicarum commentationum mentionem facit. Prosequitur quoque insularũ situs, & mõtium. Arbores describit, & alia quędam, ad argumentum institum nihil pertinentia. Proinde lucubratio ea, vt pote ad ostentationem composita, laxa & soluta est: propterea indoctis simul & doctis inutilis esse videtur. Indocti enim, styli elegantiam non perspiciunt: eruditi autem, * eandem rem aliis verbis repeti, & multa intempestiuè scribi, reprehendunt. Verùm descriptis eius, vt quisq; volet, iudicabit. Historiæ verò tempora confundit. Nam imperij Theodosij memoriã faciens, actiones magni Athanasij tanto post tempore repetit: & consuetudinem hanc, non in illo tantum, verumetiam in multis aliis seruat. Hæc de Philippo. Porrò Cyziceno episcopo mortuo, [a] Sisinius diuinum Proclum ecclesiæ Cyzici episcopum legit. Sedenim quum Proclus, vt eò transiret, in procinctu esset, homines ibi episcopum designarunt Dalmatium quendam, virum venerandum, & in monasticis laboribus exercitatum. [b] Id illi fecerunt, sanctione illa contempta, quæ præter sententiam episcopi Constantinopolitani electionem fieri vetat. Hoc vbi ita est factum, Proclus non oppugnauit: & ecclesiæ quidem nulli præfuit, in Constantinopolitana autẽ ecclesia docendo floruit. De quo postea loco suo dicam.

* τουτολογίαν.

Sisinius Proclũ Cyzici episcopũ designat. Sed Proclus intellecto, q̃ Cyziceno Dalmatiũ sibi episcopũ legisset, Cõstantinopoli mansit.

Socrates dicit, legẽ hãc de vni Attici persona cõstitutam fuisse li. 7. cap. 28.

CAPVT XXX.

Sisinius episcopus minimè mundanus.

SIsinius postq̃ in episcopatu duos integros exigit annos decessit, castitate vitę & pauperũ cura, quẽadmodum diximus celebris. Moribus affabilis & simplex fuit, à negociis & rerũ actionibus abhorrens, quam ob causam in eos qui curiosè se negociis immiscent, acerbior erat, apud quos contrà & ipse non admodum decentẽ gloriam est consecutus. Innocentio, optimo vrbis Romæ episcopo, Bonifacius successit: atq; huic Zosimus, Zosimo rursum admirandus Celestinus. Alexandriæ Cyrillus adhuc enituit. Antiochiæ verò, diuino Alexan-

Episcopi Romani, Alexandrini, Antiocheni.

dro Theodotus in episcopatu surrogatus est, castitatis decus & ornamentum, morum vir mansuetudine (si quis alius) & ipse & præterea exacta viuẽdi ratione maximè ornatus. Hic sodalitatem Apollinaris sciissam, reliquo orthodoxorum & rectè sentientium gregi, precibus apud Deum interpositis, immiscuit, vna ecclesia facta. Verùm sic quoque multi in instituto suo permanserunt, labem pristinam veluti præclarum quiddam retinentes. Hierosolymis Cyrillo diuinus Ioannes successerat. Deinde autẽ post Nepotẽ, ecclesiæ ibi habenas sibi cõmissas gubernauerat Prayllius, re ipsa suo nomini respondens: quo mortuo, locum eius per successionem Iuuenalis obtinuit. Eis ipsis annis ecclesiam Cyri quoque gubernauit sapientia & doctrinis magnus Theodoritus, vir in Græcis iuxtà & Christianis disciplinis præclarus, qui libros multos Ecclesiæ vtiles reliquit. Viguit tum etiam Theodorus ille Mopsuestienſis ecclesiæ antistes, qui cum ecclesiarum omnium doctor fuit, tum aduersus hæreticorum phalanges fortiter, vt primarium virum decet, rem gessit: quique cum Diodoro magno familiariter viuẽs, doctore eo vsus est: & sodalis atque condiscipulus diui Ioannis, pariter cum eo Diodorum audiuit. Sex is & triginta annos cõtra Arianam factionem aperto Marte pugnauit, & aduersus Apollinaris prædonum more structas insidias cõstanter decertauit: ✠ hæreditarium autẽ Christi populum doctrinis optimis & præceptis fouit. Erat huic etiam frater Polychronius, qui optimè vixit, & itidẽ optimè docuit, vitæ scilicet ex æquo doctrina respõdente. Apamenorũ hic ecclesiæ pastorale munus sortitus est. Ecclesiæ verò Edessenę diuinus ille præfuit Nonnus, qui primariam in vrbe Antiochena luxu perditam Mænadem, verborum persuasione adductam, & præter opinionem omnem Deo cõsecratam, nympham & sponsam purissimam illi repræsentauit, pro Margarita Pelagiam eam cognominans, in qua certè merito aliquis diuini iudicij pelagus admiretur. Viguit verò tũ maximè quoq; in Ascetica palęstra præcipuus, & vita monastica illustris, magn⁹ ille Euthymius, qui solitudinem in vrbis formã redegit. Et Simeõ qui primus domiciliũ in colũna habere instituit: insu-

Theodotus Antiochen⁹ Apollinaristas in ad ecclesiã catholicã reduxit.

Hierosolymitani episcopi. Theodoritus ecclesiasticus scriptor.

Theodorus Mopsuestienſ. Theodorus iste chrysostomi cõdiscipul⁹ et Arianorũ antagonista

* κλῆρον.

Polychroni⁹ Apamen⁹

Nonnus Edessenus.

Diuã Pelagiã is Christo lucrifecit. Euthymius monachus. Simeõ Columella. Monachi præclari.

† σχολαίως διάγων.

per Nilus, Ascetes venerandus: Isidorus Pelusius,& decantatus monachus Marcus, Ioannis magni discipuli. Proclus præterea ille admirandus,† quietam degens vitam:& alij quamplurimi, de quibus postea dicam.

CAPVT XXXI.

Sisinnij mors Principibus viris aliunde episcopū postulādū esse videtur.

SIsinio patriarcha defuncto,sicuti dictū est,eis qui honores & magistratus gerebant,placuit, neminem ex eius ecclesię clero episcopum creare. propter vanā eorum,qui honorem talem temerè, quibus ipsi fauerent, mandatum volebant,gratiam. Rursum enim alij Philippo,alij verò Proclo cupiebant: sed aliunde quempiam designare visum est. Erat tū Antiochiæ Germanicensis patria vocalis & facundus Nestorius: hunc quòd in dicendo promptus & facilis esset,Antiochia accersendum statuerūt, qui laudē etiam castitatis meruerat maximā. Præterierant menses tres,& ille adducitur, & episcopus Cōstantinopolitanus creatur. Qualis verò is vir fuerit, prima statim eius concio indicauit. Illico nanque post cōsecrationē,decantatā illam propalàm apud populum, ad imperatorē verba dirigens,emisit vocē: Da mihi,inquiens,ô imperator,terrā ab hæreticis liberam & purā, & ego tibi cœlū reddam. Tu mihi hæreticos extirpa, & ego tibi Persis delendis adero. Hæc eius dicta multi qui dem cōprobarunt. Qui verò certò sciunt animū ex verbis diiudicandum esse illi mentis eius leuitatē, animum arrogantem,& vanam gloriam affectantem,deprehenderūt:propterea q, quū nōdum quid quàm ibi satis degustasset,ad eiusce modi productus sit verba. Ardorē verò & æmulationē deinde pro Ecclesia spirans, ædē precatoriam Arianorū demolitus est. Etque illi templū suū dirutū cernentes, igne insuper cōiecto, nō id modò,sed & magnam vicinorū ædificiorū partem concremarunt. Deinde Nouatianos quoq; turbare aggressus est. Non eos verò solū,verūmetiam qui per Asiam,Libyam & Cariam,& qui præterea Mileti & Sardis erant,Quatuordecimanos, quorū multi seditione & tumultu propter ipsum concitato interiere. Et quum Macedoniani Antonium episcopū Germēsem,qui eos Nestorij iussu admodū affligebat,percussoribus quibusdā summissis,qui voluptatē honesto præferūt,iugulassent,occasionē eam & causam

Nestorius Antiochia accersitur Constantinopolim.

Nestorij in prima eius cōcione verba satis insolentia.

Imploratio brachij secularis.

Nestorius ecclesiæ Arianorū ignem iniicit.

Nouatianos idē affligit.

Itē Thessalonicæ calitas. Antonius Germēsis episcopus insidiis Macedonianorū interfectus.

causam arripuit & ecclesias eis Cõstantinopoli, Cyzici, & in Hellesponto ademit. Ex quibus nõnulli vi ea adacti, se ad ὁμοούσιον consubstantialis fidem contulere. Accidit porrò, vt qui alios ita ecclesiis expelleret, ipse quoque eiiceretur, cum derepentè bellum aere aduersus ecclesias concitasset. Id bellum inde sumpsit exordium.

Macedonius ecclesiã adimit.

CAPVT XXXII.

ANastasius quidam presbyter in maximo apud Nestorium honore fuit, comes profectionis eius, quum ille se ad episcopatum ineundum cõferret. Quo tempore etiam ad Theodorum Mopsuestienſem diuertit, dogmatibúsque eius auditis, à vera pietate Nestorij ipse transuersim actus est: quemadmodũ Theodulus in epistola scribit. Anastasius igitur iste, acer Iudaicorum dogmatum & actionũ Nestorij suasor, verba aliquãdo in ecclesia Constantinopolitana ad Christi fidelẽ populum faciens, hoc propalàm & apertè dicere ausus est, Mariam θεοτόκον, hoc est, Dei genitricem nemo vocato. Maria enim homo fuit. Vt autem ab homine Deus gignatur, fieri non potest. Dolum hunc quum primũ Eusebius rhetor deprehendisset, eundémque deinde & clarus, & pietate in populo præstantissimus quisque graviter ferret, & elocutionem eiusmodi blasphemiam esse putaret, non paruus tumultus excitatus est. Dudum enim de theologia & Christi diuinitate edocti fuerant, quòd videlicet ille œconomiæ seu administrationis gratia veluti homo purus, haudquaquam à diuinitate se-

Nestorius à vera pietate excidit

Errorẽ suũ Nestorius per Anastasiũ presbyterũ prodit.

Blasphemia ista grauiter à pio populo accepta.

* *Blasphemia Nestorij in virginẽ matrem.* Apud Suid. est, *Nestorium tertium fuisse ducem Iudaicæ hæresis Pauli Samosateni, & Theodori Cilicis, eúmque perpetuum gessisse contra Virginem matrem bellũ, quæ scilicet Theodorum ipsum patrem habuerit, & Cilicem inter maiores suos numerauerit.*

** *Firmissimè crede, ipsum verbum Deum suæ carnis acceptione conceptum.* Augustinus ad Petrum cap. 15. *Dei verbo ad vnitatem commixtus est homo. Idem: O mixtura noua. O temperamentum admirandum? Grgorius Nazanzenus: Non separari fas est filium hominis à filio Dei.* Augustinus: *Nascitur Deus assumptioni nostræ, patitur innocentiæ, moritur vltioni.*

Hilarius lib. 9. de Trinit. Innouatur natura, fitq; Deus homo. Gregorius Naz. &c. Firmißmè crede non carnem Christi sine diuinitate conceptam. Augustinus: Caro sine semine ex homine, Spiritus cum semine ex Deo, Tertull. Nouè nasci debebat noua natiuitatis dedicator. Id.

cesserit. Ea in re Apostoli Pauli verbo fidem habentes, qui dicit: Etiamsi Christum secundum carnem cognouimus, nunc tamen non cognoscimus. Et rursum: Quapropter relinquētes eum qui de Christo rudes instituit sermonem, ad perfectionem contendamus. Turba tali, sicuti fieri assolet, glisscente, Nestorius impietatis dux non solùm Anastasium nō reprehendit atque inhibuit, verumetiam studiosè laudauit, & dictis eius assensum prorsus suū præbuit: eū quem in precio habebat, vt blasphemum arguere nolens. Et quòd cōtendendi studio teneretur, frequentius in ecclesia docuit, & vbique vocabulum Dei genitricis exterminauit, à seipso pleraque illegitimè & subrepticiè statuens atque confingens, aperteque animi sui venenum eructās, ad blasphemiam se dedit. Proinde quæstione huius rei apud omnes diuulgata, atque aliis aliter eam accipientibus, disidium in ecclesia ortum est: atque homines, sicuti in nocturna pugna inter se sunt conflictati, nunc hæc nunc illa affirmantes & negantes. Nestorius verò à multis existimatus est, Dominum merum hominem esse opinari, atque olim Pauli Samosateni & Photini inter mortuū dogma renouare, & in ecclesiam sensim inducere. In tantum sanè, quæstio hæc agitata est, vt vniuersali etiam opus esset synodo. Porrò Socrates, qui Ecclesiasticam historiam conscripsit, de Nestorij opinione hæc commemorat: Ego, inquit, quum edita à Nestorio scripta legerem imperitum hominem esse reperi: atque id ita verè dicere possum. Neque enim odio ductus, tenuitatis eius qua aliis inferior fuit, meminero: neque, cuiquā gratificatus, quibus alios superauit dotes exponam. Non mihi videtur Nestorius vel Paulum Samosatenum, vel Photinum imitatus, merum hominem Dominum dicere: sed vocabulū ipsum tantum sicuti laruam reformidat, idque propter multam imperitiam facit.

Nestorius Anastasij uerba laudat.

Disidiū ea de re in populo.

Nestorius Samosateni & Photini hæresim reducere visus.

Socratis de Nestorio iudicium.

Quum nanque naturali quadam facundia præditus sit, probè quidem eruditus esse putatur: re autem ipsa indoctus fuit, & veterum interpretum libros versare noluit: siquidem expedita linguę volubilitate elatus, animum ad illorum scripta non accuratè intendit, sed seipsum omnibus præstantiorem esse duxit. Itaque illud statim ex catholica Ioannis epistola, quod in vetustis exemplaribus scriptum est, ignorauit: Quòd spiritus omnis, qui Iesum soluit, ex Deo non est. Nam sententiam hãc qui ab administratione hominis in Christo diuinitatẽ segregare voluerunt ex antiquis exemplaribus sustulerunt. Quapropter & prisci interpretes hoc ipsum indicarũt, fuisse nimirũ quosdã, qui epistolã eam deprauarint, hominem à Deo soluere volentes. Assumpta autem est † à diuinitate humanitas, & iam nõ duo sunt, sed vnum: quo veteres freti, Mariam θεοτόκον, hoc est Dei genitricẽ dicere non dubitarunt. Sic enim & Eusebius Pamphili in tertio de vita Constantini libro, hac de re ad verbum inquit: Nam & natiuitatẽ qui est nobiscum Deus, nostra causa subire sustinuit, & locus natiuitatis eius in carne nominatim apud Hebræos Bethleẽ prædicat est. Quãobrem etiã Dei amãtissima Helena Augusta, gestationẽ veteri Dei genitricis admirãdis monumẽtis cohonestauit, & sacrũ illud antrum multifariam exornauit. Origenes verò & ipse in tertio Commentariorum in epistol. ad

Nestorius veterũ scripta parum fecit.

Locus 1. Io cap. 4. bene tractatus.

Eusebij Pãphile de natiuitate Christi.

Diua Helena spelunca vbi Christus natus est, exornauit.

Origenes

† *In tantum sibimet duæ naturæ in Christo vnitæ sunt atque coniunctæ, vt idem atque idem Christus, Deus & homo aliquando res aut agat aut loquatur humanas, aliquando diuinas. Augustinus: Naturam Dei in virtute resurrectionis intellige. Dispensationem hominis in morte cognosce. Et cùm sint vtraque suis gesta daturis, vnum tamen Christum Iesum mentiento esse, qui vtrunque est. Hilarius lib. 9. de Trinit. Videsne Christum Deum & hominem ita prædicari, vt mors homini, Deo verò carnis excitatio deputetur: non tamen vt alius sit qui mortuus est & alius sit per quem mortuus resurgit. Id ibidem: Tametsi Iesus Christus in partu ac passione & morte, naturæ nostræ rem peregerit, res tamen ipsas omnes virtute naturæ suæ gessit, dum sibi ipse origo nascendi est, dum pati vult quod eum pati non licet, dum moritur qui vivit. Id.*

vocabulum Dei genitrix rectè exposuit.

Rom. tomo, quomodo Dei genitrix dicatur exponens, copiosè id explicat. Apparet igitur Nestorium incubrationes veterũ ignorasse. Proinde sicuti dixi, loquutionem solam oppugnat. (Quin ille nõ vocabulum ipsum modò, sed prorsus etiam Deum esse, qui genitus est, negauit. Qui enim ex virgine sancta natus est, idem crucifix⁹ quoq; est, qui quidẽ Domin⁹ est glorię, quẽadmodũ Apost. ait: Si enim cognouissent, Dominũ vtique gloriæ non crucifixissent. Nestorius autem inquit: Ne glorieris Iudæe, Deum non crucifixisti. perinde atque Dominus gloriæ crucifixus nõ esset.) Quandoquidem quòd Christum, non purum hominem dicat, sicut Photinus, aut Paulus Samosatenus, homiliæ seu populares eius conciones editæ docent. Nunquam enim Dei verbi subsistentiã tollit,† sed vbique id in carne subsistere, & carni inesse profitetur. Nec ille sicuti Photinus & Samosatenus, subsistẽtiam eius abolet. Nam id Manichæi & Montanistæ quoque opinati sunt ausi. Sic ego Nestorium sentire inuenio, atque id simul & ex libris eius quòs legi, & ex sectatorum eius dictis animaduerti. Nõ paruam verò turbã orbi vniuerso ineptiæ Nestorij peperere. Hæc Socrates. Et cum ille sic blateratus nugaretur, vt detestandum quiddam in Ecclesia fieret, accidit. Nam primarij cuiusdam magistratꝰ serui crudeliter ab hero accepti, ad ecclesiam cõfugere: & ferrum in mani-

Socrat. negat Nestoriũ in Samosateni & Photini hæresim incidisse.

† ἰνυπόστατον αὐτὸν ὁμολογεῖ, ἢ ἐνοὐσιον.

Servus armati ad ecclesiã cõfugere ibique cæde facta seipsos etiã interemere.

* *Secundum id quod Deus est, glorificat suos: secundum hoc vtique quo Dominus gloriæ, & tamen Dominus gloriæ crucifixus est. Augustl. lib. 1. de Trinit. ca. 13. Scivit verbũ nõ aliter solvẽdam hominũ mortem, nisi pro omnibus ipsum moreretur. Quia vita erat, & Dei verbũ, oportebátque mortẽ pro omnibus fieri, mortale corpus assumpsit. Athanasius de incarnat. verbi. Verè crucifixus est Deus, verè mortuus. Quod Deo indignum est, mihi expedit. Passio Dei vnica spes totius orbis, atque necessariũ decus fidei. Mors Christi summum Euangelij fundamentum. Filius traditus est Dei, qui erat in filio hominis. Christianorũ est etiam mortuum Deum credere, & tamen viuentem in æuo æuorum. Sufficiat Christum filium Dei mortuum dicere; & hoc quia ita scriptum est. Tertullianus sparsim. de carn. Christi, & libro tertio contra Marc.*

bus habentes, ad sanctiorem sacrificij aram irruêre: iussíque inde atque coacti exire, haudquaquã paruere, diuinas ceremonias impedientes: & diebus pluribus strictos & coruscantes enses præ se ferêres, vt obuios omnes ferirent, parati fuere. Atque vbi clericum quendam trucidarunt, aliúmque insuper vulnerarunt, postremo tandé seipsos interemerũt. Porrò ex eis qui affuere, quidã mali ominis esse tépli profanationé & inquinationé, prædixit: poetæ cuiusdam iambos allegans eiusce modi.

Mali ominis loco id factum acceptum.

σημεῖα γὰρ ταῦτα γίγνεσθαι φίλοι,
ὕταν τι νεοῖς κατασκάμμα μένος.
Assuenit omen ferre triste, sanctius,
Si fortè templum pollnat piaculum.

Nec ille prorsus non vera dixit. Cùm enim diuisionẽ populi & dissidium, tum eius qui seditiosæ eiusmodi discessionis autor esset, abrogationem prædicere visus est. Enimuerò Nestorius non aliis tantum, sed Proclo quoque per dissensionem aduersatus est. Quum enim ille in ecclesia docens, Nestorio præsidente, orationem in hæc verba conceptam haberet: Virginalis hodie, ô fratres, celebratur conuentus: Exultet natura, choros ducat hominum conditio: Coegit & conuocauit nos sancta Dei genitrix, impollutum decus atque ornamentum virginitatis. Ob eã causam ad contentionis studiũ delapsus Nestorius, disidere q̃ maximè à Proclo cœpit.

Pia Procli verba Nestorius ferre nõ potest

CAPVT XXXIII.

Cyrillus Alexãdrinus Nestorium erroris sui admonuit per literas.

SEdenim diuinus quoque Cyrillus vbi Nestorij blasphemias audiuit, vnam atque alteram ad eum dedit epistolam, in quibus disertis verbis eos qui non aperté Christum Deũ profiterentur, sed blasphemis verbis hominem † deiferum atque organum seu instrumentum diuinitatis esse diceret, anathema esse proclamauit. Cui Nestorius literis rursus obuiauit, conuiciis simul & blasphemiis rem agens. Eis verò Nestorij literis, ingentes hæresis fluctus eructantibus, acceptis, cum quatuor quibusdam aliis, prouincialem Alexandriæ synodum congreganit, atque ei vtriusque vltrò citróque datas epistolas exhibuit, quarum exempla & synodi ipsius decreta ad veteris Romæ episcopum Cœlestinum misit. Ad Nestoriũ insuper tertiam dedit epistolam, cui mul-

†θεοφόρον.

Nestorius Cyrillo respondit.

Cyrillus prouincialẽ synodo coacta Nestorij errorem damnauit.

Duodecim Cyrilli capita.

» tum celebrata illa duodecim capita, vnà cũ anathematismis adiunxit: quæ vt hîc inferterem, æquum esse duxi. Ea sic habent: Si quis non profitetur verum Deum
» esse Emanuelem, proindéque virginem Mariam Dei ge
» nitricem (genuit enim illa carnaliter eum qui caro fa-
2 ctus est, Deum scilicet ex Deo Verbum) anathema sit.
» Si quis non profitetur carni secundùm subsistentiam v-
Hic cõmunicatio idiomatũ, quã vocant, tolli videtur. » nitum esse id quod est ex Deo patre Verbum, vnúmque
» esse Christum cum propria carne, eũdem scilicet Deum
3 simul & hominem, anathema sit. Si quis in vno Christo
» subsistentias diuidit post vnionem, sola eas connectens
» cõiunctione, quæ secundum dignitatem siue autoritaté
* » aut potestaté est, & nõ potius vnione naturali, anathe-
4 ma sit. Si quis duabus subsistentiis in Christo, voces in
» Euãgelicis & Apostolicis scriptis, vel à viris sanctis, vel
» ab ipso de seipso tributas diuidit, & alias quidem vt ho
» mini, extra id quod ex Deo patre est Verbũ, propriè cõ-
» uenientes, alias verò veluti Deo cõgruentes ei soli quod
» ex Deo patre est Verbo accõmodat, anathema sit. Si
5 quis dicit hominé Christũ Deiferũ, & non potius verũ
» Deũ esse, vtpote vitũ & quidem natura filiũ, pro eo atq;
† παρακλη- » Verbũ caro factũ est, & nobiscũ † æqualiter de sanguí-
σιος. » ne & carne (extra peccatũ) participauit, anathema sit.
6 Si quis dicit Deũ aut Dominũ Christi esse, quod ex Deo
» patre est verbũ, ac nõ potius ipsum Deum profitetur &
» hominem, quum Verbum caro factum sit, secundũ scri-
7 pturas, anathema sit. Si quis dicit veluti hominé Iesum

* *In Emanuel, quoniã vnus est filius & Dominus, incarnatum & inhumanatum Dei verbum, vna eius est omnino persona, ipsíq; tribuimus & humana propter dispensationem in carne, & diuina propter natiuitatem ineffabilem ex Deo Patre. Christus Dei & hominis filius vnitus & gerens homo vniuersa quæ Dei sunt: loquens deinde & gerens Deus vniuersa quæ hominis sunt.*

Et vt credatur secundũ veritatem factus homo, propria facit humana. Cyrillus de concil. Ephes. Christo pro qualitate generũ ac naturarũ aliũ in sacramento hominis necesse est sermonẽ fuisse nondũ nato, aliũ adhuc morituro, alium iam æterno. Hilar. lib. 9. de Trinit. Operationes omnes non vlli seorsim naturæ, sed personæ vni & induitæ tribuuntur. August.

à Deo verbo agitatum, eíque præclaram vnigeniti gloriam circũdatam esse, vt qui alius ab ipso existeret, anathema sit. Si quis dicere audet, hominem assumptũ vnà cum Deo Verbo coadorari & cõglorificari & collaudari,† dicíque Deum debere, sicuti alterũ cum altero (particula enim Con adiecta, semper id cogitare atque intelligere cogit) ac non potius Emanuelem adoratione vna honorandum, & vnam ei glorificationem tribuendam esse, pro eo atque Verbũ caro factum est, anathema sit. Si quis dicit Dominum Iesum Christum glorificatum esse à Spiritu, perinde atq; aliena virtute vsus sit, & ab illo acceperit, vt efficax cõtra impuros spiritus esset, & diuina miracula inter homines edere posset, ac non potius proprium ipsius spiritũ profitetur, per quem diuina fecit miracula, anathema sit. Si quis pontificem & apostolum cõfessionis nostræ factum esse Christum, sicuti diuina refert scriptura (obrulit enim seipsum pro nobis in odorem suauitatis Deo patri) si quis inquam pontificem & apostolum nostrũ factum esse, non ipsum Dei Verbum, quum caro & sicut nos sumus homo factum est, sed tanquam alium propria & peculiari quadam ratione ab eo qui ex muliere est, hominem: præterea si quis eum etiam pro seipso, & nõ potius tantum pro nobis oblationem obtulisse dicit (neq; enim oblatione opus habuit, qui peccatũ nõ nouit) anathema sit. Si quis non profitetur carnem Christi viuificam & propriam ipsius, quod ex Deo patre est, Verbi, sed alterius cuiusdam ab ipso esse, veluti ei iuxta dignitatem cõiuncti, quasi solam diuinam habitationẽ in ea habuerit, & non potius (quẽadmodum diximus) viuificam, quę Verbi propria facta sit, omnia * viuificare valentis, anathema sit. Si quis non profitetur Dei Verbũ carne passum esse, & carne crucifixum, & carne mortẽ gustasse, atque primogenitũ ex mortuis factum esse, ꝓ eo atq; vita & viuificãs est, vtpote Deus [a], anathema sit [b]. Cœlestinus Rom epus diuini Cyrilli literis acceptis, & graui præterea de Nestorio fama audita, ad eũ scripsit: decẽ exactis diebus, si adhuc in eadẽ impietate perseueraret, nõ amplius eum ad cõmunionem admittẽdum: sed potius omnino sacerdotum Christi catalogo eximendũ: illósq;

† συνχρημα τίζειν.

Pontificatus & sacrificiũ Christi.

* ζωογονέν ἰσχύοντος.

a *Anathema Ita christiani calculũ & sentẽtiã vocare solẽt, quum eã veluti in columna incidẽtes propalàm aduersus blaspemiã & impiũ omnibꝰ proponunt. Socra.*

b *Cœlestini Rom. pontif. ad Nestoriũ litere.*

adeò ad cõmunionem recipiẽdos esse, qui propterea ab eo quòd p fide recta stetissent, excõmunicati fuerant. Porrò nõ Nestorio modò Cyrillus & Cœlestinus, c sed etiam Ioanni Antiocheno, Theodoti successori, & Iuuenali Hierosolymitano, hæresim Nestorij exponẽtes, scripserunt. d Ipse quoq; Ioannes ad Nestorium epistolam dedit, admonens hominẽ, ne à patria fidei professione deficeret, sed rectè filiũ Dei ex sancta Deigenitrice Maria genitũ esse profiteretur, neq; in duo eum partiretur, neq; etiã iuxta progressum† seu p fectum Deificatum esse diceret. Apostolicã illi etiam vocẽ subiiciẽs, quæ est: Misit Deus filiũ suum factũ ex muliere. Et simul illi suasit, ne sententiã ipse suam vt rectã & certam retineret, sed potius quod in cõmune cõmodum atque vtile esset, sequeretur. Misit insuper ad eũ quas Cœlestinus & Cyrillus scripserãt literas. e Nestoriꝰ sibiipsi* obsequutus est. Et quoniam sciebat ecclesiarũ prẽsules in ecclesiæ turba haudquaq; tacituros, Theodosiũ permouit, f vt Sacrã ad Cyrillũ mitteret, in qua multa illi obiiciebat, & multa minabatur, nisi in Nestorij decretis acquiesceret. Et quũ talibus literis se illũ pessundaturum existimaret, magis etiam cõmotum excitauit. Accepto nanq; spiritu diuus Cyrillus, ad ipsum imperatorẽ & eiꝰ sorores libellos doctè cõpositos misit, quibꝰ simul certã rectę fidei p fessionem, & peruersam Nestorij vecordiæ opinionẽ ostendit: tũ autem, vt synodus vniuersalis cogeretur petiit, vt Nestorij res certò in apertũ p ferrẽtur.

c *Item ad Ioã. Antiochenũ, & Iuuenalem Hierosolymitanum.*

d *Ioannis Antiocheni ad Nestoriũ scriptum.*

† κατὰ πρόοδον τινὰ μᾶλλον.

* εἰς ἑαυτὸν γινόμενος.

e *Nestorius recta suadẽtib. nõ paret, sed seipsum, hoc est pessimũ cõsiliariũ sequitur.*

Cyrillus synodũ œcumenicã ab imperatore petiit.

f *Nestoriꝰ ab imperatore ad Cyrillũ Sacrã impetrat, ad eum terrendum.*

† *Ineffabiliter & vltra quàm possit mens humana intelligere, Verbũ humanitati coniunctũ, totam in seipsum ita reduxit, vt indigentia vita (τὰ ἐν δεήσει τῆς ζωῆς) posset viuificare. Cyrill.*

CAPVT XXXIIII.

THeodosius imperialibus literis suis in metropoli Epheso locorũ omnium episcopos conuenire iussit, sacram Pẽtecostes diem, qua cõuenirent, cõstituens. In ea quippe die Spiritus viuificator ad sanctos Apostolos peruenit. Literis ipsis illud quoque adiecit, neminem se vel apud Deum vel apud homines excusaturum esse, qui nõ statim ad designaram sanctæ Pentecostes diem præstò ibi esset. Qui nãque, inquit, ad episco-

Theodosius cõcilium generale Ephesiũ indicit.

palem sacrum conuentum vocatus non alacriter accurrit, non bonæ is cõscientiæ esse apparet. Nestorius, qui non lõgè ab Epheso abesset, cũ turba multa statim post festum Paschę diem Ephesum venit, multos ibi iam cõgregatos episcopos reperiens. Cyrillus quoq; cum suis ante destinatum diem affuit. Quinta post Pentecosten die, Iuuenalis cũ Palęstinis episcopis venit. Quibus ita cõuenientibus, celebris & magnus ille Euthymius Petro Saracenorum episcopo abeunti præcepit, in Cyrilli Alexandrini & Acacij Melitinensis omnino sentẽtiam sequeretur, columnas & fastigia rectę fidei eos esse testatus. Cœlestinus autem Romæ episcopus, propter nauigationis pericula, ipse synodo adesse detrectauit: ad Cyrillum tamen, vt locum ibi suum obtineret, scripsit. Ex quo tempore, fama est, mitram illum & Papæ appellationem, atq; vt orbis vniuersi iudex appellaretur accepisse. Quæ deinde omnia per successionem ad eos etiam peruenerint, quibus sorte Alexandrinæ ecclesiæ thronus legitimè obuenisset sacros episcopos. Solus Ioánes Antiochenus antistes cum Oriẽtalibus suis episcopis, lõgè etiam post diem cõstitutum, tardius affuit: non dedita ille opera moratus, sicuti se pluribus verbis excusauit: sed quòd tam celeriter episcopos qui sub eo essent, cogere nõ potuerit. Magnis enim locorum interuallis ditionis eius vrbes distant, ab ea quæ olim quidem Antiochia nunc autem Theopolis dicta est. Duodecim nanq; dierũ itinere, & aliquo * præterea exiguo, homini expedito, & succincto absunt. Tum autẽ Antiochia ipsa Epheso triginta dierũ via maximè distat. Cõfirmauit ille etiam, ad designatũ se non venturum fuisse diem, si à nouo qui dicitur Dominico die collegę sui in sedibus suis esse perseueraſſent. Vbi post diem cõstitutum dies qũindecim præterière, & Antiochenus præsul nõ aduenit, multíq; episcopi morbis & ęrumnis aliis pressi sunt, de cõmuni sentẽtia vigesimo mẽsis Iunij die ep̃i congregati sunt circiter centũ & triginta, à cõdito mundo † quinquies millesimo nõingentesimo decimo quinto, à secũda autẽ synodo quadragesimo & vno anno, præsente Iuuenali & diuino Cyrillo, qui Cœlestini locum tenuit, Romani (vt diximus) ep̃i. Die primo Ne-

Euthymius Petrũ ep̃m Saracenorũ Cyrilli & Acacij sententiã in cõcilio sequi iubet.

Priuilegia ep̃i Alexandrini à Rõ. antistite accepta.

Cyrillo Alexãdrino in synodo Ephesia Romani põtif. mãdatarius & locum tenẽs.

Iustinian⁹ Antiochiã post terræmotũ auspicatore nomine Theopolim vocauit.

Noua Dominica.

* μικρὸν τι πρὸς.

† πέντε λυρια-κὶς Prima synodi sessio

† Secundũ Neotericos 4412.

Qui in cõ-

putatiõe an norũ secunde & tertiæ Synodo intercedentiũ cũ hac quoque ratione non conuenerunt.

Recta de christi diuinitate & natiuitate sententia. Blasphema & impia Nestorij vox. Nestorius se à patrib⁹ synodi seiũgit. Secũda sessio.

Nestorius euocatus in synodũ non venit.

Nestorius damnatur.

storius etiam prẽstò fuit. Atque vbi de quẽstione eius agi cœptũ est, Cyrillus Alexãdrinus in prima velitatione iacula fortiter iaciens, Nestoriũ admodum perstrinxit. Hostili enim iamdudum erga eum erat animo. Et quum Christo sentẽtiis suis diuinitatẽ multi tribuerẽt, vnúmq; & eundem esse filiũ, ex patre quidẽ ante secula genitum, extremis autẽ temporib. ex perpetua virgine hominẽ factum, neq; alium atque alium, sed vnũ atque eundem, & virginẽ Mariam propriè & verè θεοτόκον Dei genitricem dicendã esse assererent, assurgẽs Nestorius: Ego, inquit, bimestrem aliquẽ & trimestrem Deum non dixerim. Proinde purus sum sanguinis vestri, & postea ad vos nõ veniam. His verbis dictis, cũ sex episcopis egressus est, & deinceps cum illis cõuenire solitus fuit: aliis quoq; assumptis, qui prauam eius fidẽ sequebantur. Ita synod⁹ in partes duas diuisa est. Cyrillus, & qui cum eo erant, postridie cõsilio coacto, vt mos est, tribus episcopis missis, Nestoriũ vt in cõuentum veniret citarũt. Ille id contempsit, & haudquaquam cõparuit, synodum in Antiocheni episcopi aduẽtum diffundens. Vt autem ille iterũ atq; tertiò vocatus, responsum nullum, quo se defenderet, dedit, & cõuiciis atque contumeliis eos qui ad se missi erant remisit: synodus sancta trecentorum illorũ & decem octo diuinorũ patrum symbolũ in medium, & Cyrilli atque Nestorij, quas vltrò citróque de dogmate dederant literas, sacram item illam Cœlestini ad ipsum Nestoriũ scriptam epistolam protulit. Atque vbi Theodotus Ancyranus & Melitinẽsis Acacius blasphema eius verba, quibus apertè Ephesi multis præsentibus vsus fuerat, indicauere, & multæ eximiorũ & sanctorum virorũ voces auditæ, insupérq; alia Nestorij impiè dicta cõgesta sunt, impium illum exautorauit, sententia hisce verbis cõcepta. Quum pręter alia reuerendissimus Nestorius, neq; vocationi nostræ audiens esse voluerit, neq; à nobis missos sanctissimos & piisimos episcopos admiserit, necessariò eò descẽdimus, vt de impietate eius inquireremus. Et quoniã quum ex epistolis & scriptis eius, quæ lecta etiã sunt: atq; item ex verbis, quib. in metropolitana hac vrbe vsus est: tũ ex testium dictis, impiè eum & sentire & docere deprehendimus:

necessitate nobis à canonibus,& sanctissimi patris collegæq; nostri Rom.ecclesiæ episcopi epistola,imposita, diu multúmq; lacrymantes,ad tristem, hãc peruenimus sententiam. Qui igitur ab eo blasphemiis experitus est, Dominus noster Iesus Christus,per præsentem sanctam synodum decreuit, Nestoriũ ipsum à dignitate episcopali,& sacerdotali conuentu omni esse alienum.

Ioãnes Antiochen⁹ Epheſum post Nestorij cõdẽnationem venit.

CAPVT XXXV.

POst latam hanc legitimam sentẽtiam,Ioannes Antiochenus cũ sacerdotibus & episcopis suis duobus & viginti,triduò à Nestorij cõdemnatione aduenit. Et re sicuti acta fuerat cognita, Cyrillo valde succensuit, qui sic ad Nestorium exautorandum deproperasset. Et facta à synodo discessione,cõsilióq; cum Nestorio coacto,Cyrillo & Memnoni Ephesi episcopo, sicuti illi videbatur, dignitatem abrogauit. Cyrillus & Memnon, postquam libellos suos synodo,quæ cum eis cõgregata fuerat,obtulerunt, (quanuis Socrates per ignorantiam aliter scripserit) Ioannes vnà cum suis euocatus est, vt rationem de cõdemnationis sententia,quam illegitimè tulisset,redderet. Vbi verò ille non cõparuit,post tertiã citationem,sicuti mos est,Cyrillus quidem & Memnon à sancta vniuersali synodo, à cõdemnationis sententia præter rationem lata absoluti sunt: & qui eos dãnauerant,in † vincula ea deciderunt. Nam à diuina cõmunione sunt excluſi, & sacerdotalis eis autoritas omnis adẽpta est, Ioanni videlicet, & qui in partibus eius erãt episcopis,in quibus etiam fuit sapiens ille Theodoritus Cyri episcopus: donec seipsos condemnantes, erratum suum professi sunt. Theodoritus sanè Ioãnis vicé ægrè ferens,in Cyrillũ inuectus est: cõfutans etiam,quæ tertiæ ad Nestoriũ epistolæ duodecim capita Cyrillus adiunxerat, perperàm ea exponẽdo. Quod quum nõ ritè fecerit, Nestorio quàm maximè patrocinari iudicatus est. Aduersus quod scriptum Theodoriti, ea quæ diximus capita Cyrillus doctè tutatus est,ea pro eo atq; decuit interpretando, & latẽtem in eis sententiam declarando. Hæc omnia quum ab vtraq; parte ad imperatorem sunt relata,tũ episcopi eidem præsto fuere,qui acta factionis vtriusque renunciarunt. Imperator primùm

Is Nestorio se cõiungit, & Cyrillo atq; Mẽnoni dignitatẽ adimit.

Cyrillus & Mẽnõ per synodũ legitimè absolumtur, Ioãnes autem Antiochen⁹ cũ suis excõmunicatur.

† ἀναθεματισμοὶ γίγνονται.

Theodorit⁹ Cyri episcopus vnà cũ Ioãne proscriptus.

Idem cõtra Cyrilli duodecim capita scripsit.

Cyrill⁹ scriptum suum defendit.

Acta synodi ad imperatorẽ referuntur.

Nestorium Orientales episcopi in episcopali dignitate retinent.

Nestorij condemnationem ratam nō habuit. Orientales enim episcopi Nestorium secū abductum in annum tertiū per vim in episcopatu retinuere. Quarto autem ab illius cōdemnatione anno, Ioannes Antiochenus iudicium Dei metuens, & multos præterea praua Nestorij opinione interire videns, Theodosio imperatori, vt quamprimùm eū ex Orientali ditione eiiceret, significauit. Et imperator postquā blasphemiam illius certò cognouit, cōfestim Nestorium quidē Oasim deportari iussit. Ad Cyrillum autē & Ioannem piè scriptas literas dedit, vt quū inter se consentirent, tū vterque latam aduersus Nestorium cōdemnationis sententiam cōfirmaret, & diſsidio omni ecclesias Dei liberaret. Porrò Nestorius vbi cōmunionem, quæ sibi cum Ioanne Antiocheno intercesserat, in cōtentionem & diſsidiū euasisse cognouit, pœnitentia ductus, Mariam θεοτόκον, Dei genitricem vocauit: Dicatur, inquiens, etiam Dei genitrix Maria, & contentiones tristes faceſſant. Verum nemo prorsus id eū per pœnitētiam dixisse arbitratus est. Ioannes Antiochenus episcopus imperiali iussioni cedēs, Paulum Emesenū episcopum Alexandriam ad Cyrillum cum libello misit, in quo germana & sincera fidei professio, necnon amicitiæ cōciliatio, & scandalorū, seu offendiculorum amolitio expressa est. Venerandus autem ille Cyrillus libello accepto, atq; professione fidei ei inserto cōprobata, & veteres sanctos patres, & seipsum ita sensisse confirmauit. Atque epistola ea vehementer laudata, hisce verbis Ioanni rescripsit:

Nestorius quarto condemnationis suæ anno Oasim deportatur.

Nestorij sua cata pœnitentia non recipitur. Ioānes Antiochen⁹ cū Cyrillo in gratiam redit.

Cyrilli ad Ioannē scriptum. De concordia episcoporum gratiæ Deo aguntur. Principes laudantur.

» Lætentur cœli, & exultet terra. Dirutum enim est interstitium maceriæ: & quod mœrorem fecit, cōquieuit, » modúsq; discordiæ omnis sublatus est, eo quòd Seruator omniū nostrūm Christus, ecclesiis suis pacem cōciliauit, & ad eam nos piissimi, & Dei amantissimi Principes vocarunt. Qui maiorū pietatis æmulatores optimi, quū ipsi in statu suo certam atque immotam cōseruant fidem rectam, tū præcipuam de sanctis ecclesiis gerunt curam, vt simul & præclaram in æuū gloriam habeant, & quàm celeberrimā imperij sui administrationem reddant. Quibus etiam ipse virtutū Dominus manu liberali bona tribuit: simúlque dat, vt & aduersariis

imperent,& victoriam ab eis reportent. Non enim fallit is qui dicit: Viuo ego, dicit Dominus,quoniam glorificantes me glorificabo. Quũ igitur Alexandriam veniſſet Dominus meus, piiſsimus frater & collega Paulus, animi voluptate & gaudio repletus ſum: ac meritò quidem, quòd tãtus ſcilicet vir partes ſuas vt mediator interponeret, & ſupra vires tantum laborem adiret, vt diaboli inuidiam ſuperaret,ea quæ diuiſa erãt coniũgeret: & ſublatis è medio ſcandalis atq; offendiculis, concordiæ & pacis corona veſtras ſimul & noſtras cohoneſtaret eccleſias. Et poſt alia. Quòd verò ſuperflua prorſus & importuna eccleſiæ,prætérq; cauſam ſuſcepta diſcordia fuerit, nunc maximè certior ſum factus, ex quo piiſsimus dominus meus Paulus epiſcopus libellũ † extra calumniæ aleam poſitum attulit,fidei profeſsionem cõplectentem: quem à ſanctitate tua & piiſsimis iſthic epiſcopis compoſitum eſſe confirmauit. Libellus is quibus cõſcriptus erat verbis, epiſtolæ adiunctus fuit. Portò de Dei genitrice,& quæ ſequuntur: Sanctis hiſce vocibus veſtris lectis, ita nos quoque ipſos ſentire inuenimus. Vnus enim eſt Dominus, vna fides,vnũ baptiſma. Quapropter rerũ vniuerſarum ſeruatorem Deum glorificauimus,mutuò nobis cõgratulãtes, quòd cõgruentem cũ diuinitùs inſpiratis ſcripturis & traditione ſanctorum patrum noſtrorum noſtrę ſimul & veſtrę eccleſiæ habeant fidem. Verùm hæc qui inquirere volet ſtudioſus, in ſynodi eius actis reperiet.

Cõmendatur Pauli Emeſeni epiſcopi pacificãdi ſtudium.

† ὅρισμα τοῦ.

Gratulatio de vnitate fidei.

CAPVT XXXVI.

POſtquam Neſtorius eiectus eſt,quid poſtea ei contigerit, vt viram præſentem finiret, & digna blaſphemiarum præmia tulerit, hiſtorici non prodiderunt. Et profectò vis tẽporis obliuionis profũdo hæc immerſiſſet,niſi in librum eius incidiſſem,ex quo hiſtoriã eius decerpſi. Itaque ipſe blaſphemiæ pater, qui non ſuper petra,ſed in arena fundamẽta fidei ſuę iecĩſſet,ad quoſdam qui ei obiecerant,nõ rectè illum res nouas molitũ eſſe,neque ex Reipub. vtilitate, vt Epheſi ſynodus ageretur, petiiſſe, defenſionem blaſphemiæ ſuæ ſcripſit, ad eam ſcilicet neceſſitatem ſe peruenĩſſe, Eccleſia ſancta in partes duas ſciſſa, dictitans. Et quum alij quidẽ Ma-

Res Neſtorij. Poſt condemnationem.

riam ἀνθρωποτόκον, id est, hominis genitricem: alij autem Θεοτόκον, hoc est, Dei genitricem dicédam assererent: se mediam excógitasse vocé χριστοτόκον, id est, Christigenitricem. In ea defensione refert, Theodosium propter cómiserationé, primùm reiectionéque eius autoritate sua non cõfirmasse. Vbi verò episcopi quidã Constantinopoli venissent, vt in monasteriũ suum reuerteretur, permissum ei esse, quod extra Theopolim sitũ est. Nomen quidé illius non expressit: ab Euprepio tamen appellationem accepisse legi. Stadiis id duob. ab vrbe ea distat: vbi annos quatuor se in honore omni exegisse ait. Deinde cõmemorat, vt Theodosij sanctione apud Oasim exulare iussus sit, sed causam exilij primariã celat: & videlicet tali etiam rerũ suarum statu à blasphemia non destiterit. Aliũ quoq; librum ad Ægyptium quendã disertius scripsit, in quo de exilio ad Oasim fusius agit. Ex aliis quoque literis colligere est, quæ mala propter blasphemias tulerit, quum † inspectorem rerum omnium oculum fallere non potueris, quas literas ad Thebarum tum præfectum dedit, indicans quandoquidem hominibus condignas pœnas nõ dederit, diuinitùs se iusta vindicta expetitũ esse, atque in erumnam & captiuitatem miserandam maximè incidisse. Quum verò eũ maiores calamitates experiri oporteret, ex potestate quidé Blémyarum ille dimissus est, (eorum enim captiuus fuerat) Theodosij autem, qui rediisse eũ intellexerat, iussionibus in extremis Thebarum oris, locum ex loco mutãs, versatus est. Vbi terra rupta coopertus atque oppressus, vitam hanc pro eo atque blasphemiæ eius cõueniebat, amisit: Arius alter vltimo vitæ suæ actu habitus, qui quidem satis quæ præmia in Deum iactas blasphemias maneant, declarauit. Vterq; sanè ex æquo in Christum blasphemus fuit: quem Arius quidem creaturam, iste autem merum hominem esse dixit. Ad quem acta Ephesiæ synodi, quasi Cyrilli versutia & nefanda rerũ nouatione instituta sint, reprehendentem, perlibenter dixerim: Cur tandem à Theodosio, qui vicem tuã valde miseratus est, postea nullo relicto veniæ loco, expulsus es? & tot ostracismis atq; exiliis mulctatus, turpiter vitam finiuisti, si nõ de sententia & iudicio diuino Cyrillus, &

† τὸν πάντων ὑφορῶν ὀφθαλμὸν μὴ λαθών.

Blemmyarum captiuus Nestorius.

Miserabilis eius mors.

Confertur is cũ Ario.

Nestorius fraude Cyrilli se circumuentum esse questus esse.

Refutatio eius querelæ.

qui cum eo fuere episcopi, decretũ suum fecere? Et ambo vos quidem iam ex vita hac excessistis: quo tẽpore, sicuti quidã ex prophanis sapientibus dixit, nihil obstat quo minus libera quisque hominũ beneuolentia, nullo intercedente aduersario, colatur. Ac tu quidem vt blasphemus, & hostis Dei extremus, ab omnibus damnatus es: ille autem veluti quædam Ecclesiæ tuba, fines terræ personãs, & propugnator Ecclesiæ fortissimus, ab omnibus celebratur, & omnib. in ore est. Sed enim ne crimẽ falsi apud quospiam sustineamus, age illũ ipsum in medium producentes, verbis eius res suas exponamus. Et tu epistolam fac audias, quibus illam literis, ad eum quem diximus Thebarum præsidem cõposuisti, ex Ephesiis de religione sanctissima recẽtibus actis prolatam. Oasim, quæ & Ibis dicitur, Imperiali sanctione incolimus. Et post quædam verba infert: Quãdoquidem locus, quem diximus, barbarorum incursione, captiuorũ abductione, atq; igne & cædibus ex ipsis fundamẽtis dirutus atque vastatus est, & nos à barbaris derepentè nescio quo modo misericordiam consequuti, ita liberi dimissi sumus, vt illi attestatione coniunctis minis nos terrerẽt, & quamprimùm regione ea excedere, vtpote quã † Mazici post eos, nulla interposita mora, occupaturi essent, iuberent, in ditionem Thebarum, cum captiuorum reliquiis, quos ad nos barbari misericordia moti (quid sibi voluerint, dicere nequeo) adduxerũt, venimus. Atq; illi quidem ad optata & placita quisque loca se receperũt. Nos autẽ ad Panis vrbem diuertimus, manifestò id indicantes. Veremur náque, ne quis captiuitatem nostrã consultam molitionem & fraudem esse dicens, calũniosè profugisse nos accuser, & alterius criminis machinationem confingat. * Ferax enim generis omnis calumniarum est malitia. Quapropter amplitudinem tuã rogamus, vt tibi captiuitas nostra, pro eo atq; legib. cõstitutũ est, curæ sit: & ne maleuolentiæ & fraudi hominũ captiuũ ad iniurias & cõtumelias dedas, ne videlicet omnib. deinceps generationib⁹ & ætatib. tragica vocife-

Confertur cũ Cyrillo Nestorius. Euagrius lib. 1. ca. 7.

Epistola Nestorij ad Thebæum præfectum.

Nestorius ex barbarorũ captiuitate ad Panis vrbẽ venit.

Panopolis vrbs & nomus Panopolites apud Plin. est lib. 5. ca. 9.

* ἐπιπορος διαβολῶν πανοῦργος ἀπῶρ ἡ κακία.

† *Apud Stephanũ Mazices, Nomades Libyæ sunt. Suid. autẽ, sub Anastasio vrbes Libyæ excursionib. eorum qui Lazici dicuntur, vexatas scribit: vt fortasse hic etiam Lazici sit legendum.*

„ ratio, seu quiritatio inualescat, melius esse vt in barba-
„ rorum aliquis potestate captiuus sit, quàm ad Roma-
„ norum imperium supplex confugiat. Et iuramento in-
„ terposito, petitionem talē subiunxit: Patere nos hic ex
Vt ibi sibi manere liceat, petiit. „ Oasi reuersos manere, sicuti id nobis barbari permise-
„ re: vt nunc etiam, quod Deo visum est, de nobis consti-
„ tuatur. In alia rursum epistola ad eundem hæc scribit:
„ Siue scriptum hoc, vt amici, ad magnificentiam tuam,
„ epistolā, seu vt patris ad filium cōmonitionem accipias,
„ non reiice, te quæso, quæ in eo est, quā fieri potuit bre-
„ uissimam de rebus multis narrationem: cùm Oasis, quæ
Queritur se sæpius exilij locū mutare coactū fuisse. „ etiam Ibis dicta est, dudū à Nomadum multitudine, qui
„ in eam excurrerunt, vastata sit. Et postea. Hæc quoū sic
„ acciderint, nescio qua de causa, aut qua arrepta occasio-
„ ne, magnificentia tua nos per barbaros milites ex Panis
„ oppido ad quandam Elephantinam, quæ Thebææ prou-
Elephātina 820. stadiis à Thebis Ægyptiis distat. „ inciæ, finis est, deportari curauerit. Et cùm ad illam per
„ ea quæ diximus militaria auxilia raperemur, & maiore
„ itineris parte confecta affligeremur, rursum à fortitudi-
„ ne tua iussionem fine scripto accepimus, vt in ciuitatē
„ Panis reuerteremur. Et itineris, quod iussu tuo suscepe-
„ ramus, casibus cōfecti, corpore morbo simul & senio la-
„ befactato, necnō manu & latere cōuulso, in Panis oppi-
„ dum reuersi sumus, animo quodāmodo viæ laborib. de-
„ ficientes. Adhuc cruciatibus dolorū affligebamur, & ad
„ aliud rursum fortitudinis tuæ adoolans scriptum man-
„ datum, ex Panis vrbe in alium ditionis eius locū trāsla-
„ ti sumus. Et quū talia aduersus nos cōquietura puta-
* κακίω- σας. „ remus, & quid de nobis * victores Principes statuerēt ex-
„ pectarem[9], aliud subitò sine gratia omni, de lōginquio-
„ re alio, & quarto iam exilio, mandatum cōpositum est.
„ Et paulo post: Sed acquiesce rādē in eis quę facta sunt,
„ rogo, & tot aduersus corpus vnū exilia decernere desi-
„ ne, & tot calamitatibus quæ à magnificentia tua pertu-
„ limus, cōtentus esto. Et nobis per homines, quos cōue-
„ nit, sententiam victorū Principum nostrorū explorare
„ humaniter quæso permitte. Hæc nostra, velūti patris, ad
„ te tanquā filium, consilia sunt. Sin ea indignē feres, tū
„ tu nunc quoque, sicuti antea, quod placitum tibi est, fa-
„ cito: siquidem sententiam tuam oratio nulla flectere aut

vincere

vincere potest. Nestorius igitur in literis quoque ipsis, pugnis & calcib. impetit atque insultat, Imperatoriam etiã potestatem, sicuti vides, blasphemans: atq; tot quoque mala passus, non tamen resipiscit. Peruenit in manus meas scriptum quoddam, obitũ eius exponens, quẽ & ipsum memoriæ mandare in hac historia visum est. Commemorat enim, lingua eius à vermibus corrosa, ingemiscentem & lamentãtem, ad maiora & sempiterna supplicia eum pœnas debitas soluturum, migrasse. Deinde & Theodosius diuino nutu commotus, sententiis & calculis omnibus, impium illum anathemate iugulatum condemnauit, hisce verbis in constitutione vsus, quæ Iustiniani volumini, quod Codex nominatur, inserta est, tertia numero, in primo primi libri titulo. Præterea, inquit, sancimus, qui impiam Nestorij fidem æmulantur, aut nefariam eius doctrinam sequuntur, vt siquidem episcopi sint, aut clerici, ecclesiis eiiciãtur: sin verò laici & populares, anathemate feriantur. Sed plures quoq; alias cõstitutiones religionis nostræ gratia edidit, quæ flagrantem illius erga Christum ardorem declarant. Hunc impius Nestorius finem vitæ habuit, atq; hæc sic in tertia quam diximus vniuersali Ephesia synodo sunt acta. Porrò pernicioso Nestorio exautorato, grauis rursum contentio in Constantinopolitanę vrbis ecclesiis mota est. Populus enim de Nestorij placitis agens, in duas partes abiit. Clerici sanè omnes cõmuni suffragio eum anathemati subditum reiecerũt: sic namque Christianis mos est sentẽtiam contra blasphemum ferre, quum eam tanquam † statuæ incisam omnibus publicius proponere volunt.

In summis & plurimis erũnis Nestorij vt resipisceret, animũ inducere non potuit.

Lingua Nestorij ante mortẽ à vermibus corrosa.

Constitutio Theodosij, quæ hæresis Nestorij damnatur.

Hæc cõstitutio hodie non extat.

Dãnat aũt Nestorianos hic Imperator, l. Damnato. C. de hære. & Manich.

Dissidiũ in plebe Constantinopolitana de Nestorij condemnatione.

Anathema quid apud Christianos sit.

CAPVT XXXVII.

ILlo verò sublato, non mediocris de episcopi electione quæstio extitit. Multi enim ad eum qui dictus est Sidensem Philippum respiciebant: omnes autem ferè Proclum cathedra ea maximè dignum esse iudicabant. Et exitũ suum consilium horum habuisset, nisi qui multum tũ apud Imperatorem valebant, impedimẽto fuissent, Ecclesiasticum canonem perperam prætexẽtes, qui

† σκληθύοντες. *Philippus Sidites & Proclus competitores archiepiscopatus Byzantij. Canon de non transferendis episc. &c.*

designatum ciuitatis alicuius episcopum in ciuitatem aliam transferri vetare debeat. Is est eiusmodi: Si quis episcopus electus in parœciam, cui destinatus est, non ierit, non culpa ille quidem sua, sed propter populi reiectionem, aut aliam nõ ab ipso electo prouenientẽ causam, is cum dignitate ministerio fungi (vt modò rebus ecclesiæ, vbi conuentus agit, nihil afferat turbæ) & acquiescere in eo debet, quod prouinciæ synodus de controuersia in mediũ producta iudicãs decreuerit. Hic canon publicatus plebem, quæ Proclum episcopum designabat, vel inuitam quiescere coëgit. Quatuor menses à Nestorio exautorato effluxerant, & ecclesiæ procuratio Maximiano cõmissa est, quæ in ordine presbyterorum erat, & in monastica vita vixerat. Religionis hic maximè laudem cõsequutus fuerat, ex eo quòd propriis sumptibus monumentis cõstructis, in eis piè defunctorum reliquias reponeret. Et propterea quòd doctrina exigua fuit, alienam à rebus agendis delegerat vitam. Quam ob causam ecclesia sub eo externis rerũ fluctib. libera, pace multa lætata est. Atque vbi annos duos & menses quinque pacificè ecclesiam administrauit, septima ieiunij dierum septimana, ea quæ dicitur Magna quinta die, mortuus est. Tum verò Imperator Theodosius, & Pulcheria Augusta maximè curam eius rei suscepit. Ne enim rursus negocium eis exhiberetur de electione episcopi, vnde miscreri ecclesiæ res & confundi potuissent, nulla interposita mora, quum adhuc Maximiani corpus insepultum esset, episcopos quoscunq; inuenire potuerunt, coactos, inthronisare atq; in vacuam ecclesiæ possessionem inducere Proclum iussit. Quum namque deliberatũ antea de eo esset, Cœlestinus quoque Romę episcopus suffragatus ei per epistolas fuerat, ad magnum illum Cyrillum & Ioãnem Antiochenum & Rufum Thessalonicensem scribens, & modis omnibus docens nihil obstare, quo minus qui alterius vrbis aut sit, aut saltem designatus sit episcopus, in aliã transferatur vrbẽ. Proclus igitur in sede sua collocatus, postea funus & exequias Maximiani, omnibus patriarchæ insignibus vsus, curauit. Sed de hoc quoque pauca quædam historiæ annectenda duxi.

Maximianus episcop. Constantinopolitan⁹.

Obit⁹ eius. ἡ μεγάλη πέμπτη. Magna quinta.

Proclus Maximiani successor. Cœlestinus Rom. Põt. eum canone soluit.

CAPVT XXXVIII.

Res Procli episcopi.

A Primo is capillo præceptoribus vsus, in arte dicẽdi potissimùm elaborauit. Et post adolescentiam exactam, in iuuenili admodum ætate, in lectorũ ordinem cooptatus, primùm diui Ioannis Chrysostomi Cõstãtinopolitanam ecclesiã administrantis sectator, minister, libríscq; scribendis adiutor, & corporis eius curator fuit. Hic Paulum Ioanni magno in aurem dictitantem, atq; arcaniorem epistolarum suarum sensum reuelãtem, per ianuæ rimas prospectans vidit. Atque vbi ille in exilio vixit, ab illius affectione non decisens, cum successore eius Attico episcopo fuit, orationũ illius scriba. Quem ille in diuino vitæ instituto progredientem, in diaconatus gradum sustulit. Deinde verò cùm in presbyterorum cathedra dominum laudaret, à Sisinio ecclesiæ Cyzicenæ designatus est antistes. Longo verò tempore pòst, quemadmodum diximus, Cõstantinopolitanæ ecclesiæ episcopatus ei commissus est. Et quòd moribus atque institutis placidus maximè vir esset, quæcũque in Ioanne & Attico eximia erant, expresit. Malorum tolerantia illis etiam superior fuit. Atticus nãque sæpius etiam eis qui in fide à se non dissentirent, terribilis esse visus est. Hic verò & erga illos, & in alios omnes placidus & lenis admodum fuit, beneuolẽtia potius quàm vi pertrahere illos ad se in animo habens. Et quoniam nemini turbarum causam præbuit, ecclesiæ dignitatem in humanitate & mansuetudine cõsistentem integram conseruauit. Hac in parte Theodosium Imperatorem imitatus. nam & is haudquaquam Imperiali seueritate aduersus eos qui supplicia cõmeriti essent, vsus est. Iste autem minus curauit, si quis de Deo non itidem vt ipse sentiret. Sed doctrinæ iugiter incumbens, placidè, non violenter, plebem sibi deuinxit. Qua ex causa & Theodosius magnopere eum est complexus. Nam & Imperator ipse sacerdotali, vt ita dicam, animo fuit: eósque qui persequendos homines esse suaderent, minimè audiuit. Dixerit verò aliquis, quòd & aliis rebus, in primis autẽ mãsuetudine, apertè episcopos eius tẽporis omnes longè superarit. Et quod de Mose Numerorũ liber dixit, eum supra homines omnes in terra lõgè mitissimũ

Exemplum placidi episcopi.

Theodosij quoq; Imperator animi placidissimus fuit.

Deo charus Theodosi⁹.

fuisse: id si de Theodosio etiam dicas, haudquaquam, vt puto, fallaris. Vnde quispiam colligat, Deum illo valde delectatum, etiam extra bellorum certamina hostes et imminentes aboleuisse. Declarauit hoc in Ioanne tyranno, & qui cum eo excurrerant, barbaris. Quæ nãque antiquitùs in viris iustis accidisse audimus, ea quoque præter opinionem omnem in eo Deus peregit. Cùm enim multi, atq; adeò innumerabiles barbari excurrere, & Imperatori atque Romanis negociũ facessere aggressi essent, Imperator, sicuti facere solitus erat, res illorum Deo commisit & frequentius orationibus vacans, confestim quod petiit, confecit. Dux siquidem eorũ Roilas nomine (quod antea quoq; retulimus) fulminis telo ictus, ex hominibus sublatus est. Et postquam sæua pestis exercitum eius inuasit, crudeliter eum est depasta. Quicquid verò ex eo superfuit, id cœlesti igne crematũ est. Itaque in timorem magnum barbari deciderũt, non tam quòd contra generosam & fortem gentem Romanorum ad manus cõserendas ire ausi fuissent, quàm q Deo adiuuante, illos tropæa statuere, victoriámque reportare deprehendissent. Tum sanè & admirandus Proclus, in tanta à Deo concessa victoria, ad populũ in ecclesia verba faciens, & Ezechielis prophetiam ingeniosè & aptè verbis suis accõmodans, in magna fuit admi-

Precatione Theodosius hostes suos deuicit.

Roilas Scythacum suis diuinitùs oppressus atq; extinctus est.

Quidã hũc Rugam nominant.

Ad cœlestẽ hanc victoriã Proclus pro cõcione pulchrè Ezechielis verba accõmodauit.

» ratione. Prophetia talibus verbis concepta est. Et tu fi-
» li hominis, vaticinare contra Gog, & principem † Ros,
» Mosoch & Thobel. Iudicabo enim eum morte & san-
» guine, & imbre demergenti, & lapidibus grãdinis. Atq;
» ignem & sulphur pluam super eum, & omnem exercitũ
» eius, supérque populos multos qui cum eo sunt. Et magnificabor atque glorificabor, & notus ero in conspectu multarum gentium, & cognoscent quod ego sum

† *Ros.) Hoc sacra Biblia nostra non habent. Reperitur tamen apud Socrat. quoque lib. 7. cap. 43. Nomine autem isto vniuersa Russorum siue Ruthenorum gens, quæ magna ex parte nũc Christiana est, & Slauonica vtitur lingua, intelligitur. Vulgò Ruiss dicuntur. Nec in Genesi, nec in alio scripturæ loco, ac ne in Iosepho quidem, qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exponit nomina, hæc gens inueniri potuit. Hieronym. sup. Ezechiel. 38.*

Dominus. Talis quidem Proclus erat, peropportunus & commodus in omnibus, manſuetudine autem & humanitate quàm maximè excellens.

CAPVT XXXIX.

QVandoquidem autem nonnulli inuidia ducti, diuinum virum reprehendunt, eccleſiaſticũ canonem prætendentes, quòd Cyzici epiſcopus creatus, in Cõſtantinopolitanæ vrbis thronum tranſlatus ſit: æquũ eſſe duxi, pauca quædam de tranſlationibus eiuſcemodi hic pſtringere, vt ſimul & Proclus crimine abſoluatur, & Eccleſia claſsicũ hoc ad certitudinem diuinitùs proditum habeat exemplum, ne cuiuis facere id voléti procliue ſit, res Eccleſiæ ritè atque ordine actas, temerè per reprehẽſionem carpere. Nam qui tum rem hanc taxare conati ſunt, vel inuidia ferri, vel ignorare mihi viſi ſũt, canonum ſenſum & mentem, atque ea quæ variè in eccleſiis per diſpenſationem & vtilitatem ſeruata ſunt & geſta. Diuini ſiquidẽ canones, & veteres eccleſię antiſtites liberũ eſſe voluerunt, quotieſcũque legitima ſuaderet vtilitas, ex vrbe vna in aliam epiſcopum transferre: videlicet ſi ſincerior pietas, vel eccleſiaſticæ fortè tranquillitatis conſtitutio tranſlationem flagitaret.† Tranſitionem nãque prohibet, nõ tranſlationem. Hęc enim, id quod præter voluntatem & præter inſtitutum fit, omnino ſignificat, & vox ea veluti in inanimatis vſurpatur: illa verò, de animatis, & quodãmodo de eis dicitur qui per arrogantiam fortè miſcendarum rerum gratia, in thronos inſiliunt. Eam verò rectè canon, ſicuti paulò pòſt fuſius exponam, inhibet: legitimam autẽ tranſlationem nequaquam. Nam primus Apoſtolorum ille princeps Petrus, Rom. vrbis gubernauit eccleſiam: deinde primus etiam Alexãdriam * ſorte tranſiit. In quibus eccleſiis vbi Linũ & Marcũ epiſcopos creauit, alias rurſus vrbes adiit. Euſebius autem Pamphili in ſexto Eccleſiaſticarum hiſtoriarum libro, Alexandrum quendam eccleſiæ in Cappadocia cuiuſdam epiſcopum, Hieroſolyma ſacrorum locorum ſpectãdorum & precationis ibi faciendæ gratia profectũ, atque à Hieroſolymitanis retentum, in throno ſacri Narciſſi adhuc ſuperſtitis collocatũ eſſe, & per vitã omnem Hieroſolymitanæ

In Proclo inuidi reprehenderũt, cùm Cyzici epiſcop⁹ deſignat⁹ fuerit, Cõſtantinopolitanum ſuſceperit epiſcopatum.

Non tam verba q̃ mẽs Canonum inſpicienda.

Canon trãſitionẽ, non trãſlationẽ epiſcoporum prohibet.

Exempla tranſlationum epiſcopaliũ legitimarum.

† μετάβασιν, οὐ μετάθεσιν.

*κλίνην μετέβαινε.

Profectio Hieroſolymitana precationis ergo.

ecclesiæ præfuisse, memoriæ mandauit: cuius & nos in quinto Operis huius lib. cap. 10. mentionem fecimus. Quòd verò & multi alij, necessaria vtilitate vocante, in alias transierint ecclesias, satis patet. Ego verò, etsi non omnes, aliquos tamé in historia hac recésebo. Magnus ille Eustathius à Berrœa (quæ est ipsa Chaleb) in Antiochiam translatus est, Constantino primo Christiano Imperatore imperium Rom. administrāte: sub quo & Maximus ex Diospoli Hierosolyma transiit, magno Macario succedens. Sed & Eudoxius ille, prauæ prorsus contra nomé suũ opinionis, ex Germanica primùm Antiochiam, & inde postea Constantinopolim est translatus. Diuus Meletius primùm Sebastiæ episcopus est renunciatus, deinde autem cũ magna gloria Antiochiam ad Orontem est vocatus. Item diuus Gregorius Sasimorũ primùm, Cappadocum vrbis, deinde Nazãzi, patriæ suæ, episcopatum sortitus: postea à secunda synodo & Meletio Antiocheno, pro eo atq; decuit, in præclarã Constantinopolis sedem translatus est. Patris in Achaia Perigenes episcopus designatus est: quẽ vbi ciuitatis eius incolæ non receperunt, Romanus episcopus in thronum metropolitanæ vrbis Corinthi, vbi sacrorum antistes nuper admodũ vita defunctus fuerat, induci iussit: atque ille ita translatus, pacificè ibi per vitã omnem ecclesiam rexit. Dositheum Seleuciæ episcopum, Alexander Antiochenus Tarsum Ciliciæ transtulit. Reuerentius Arcis Phœniciæ episcopus lectus, Tyrum inde transiens, episcopali ibi munere est functus. Ex Gordo, quæ * in Lycia est, in Proconnesum Ioannes transmissus, magnificè episcopatum ibi gessit. Et Palladius ab Helenopoli Bithyniæ Aspunã transiit. Et alius ex eiusdé vrbis ecclesia episcopus Alexander, Adrianos traductus est. Ex Apamea Asiæ Philippus Eudoxiopolim missus est, cui vetus nomen Salambria fuit. Polycarpus ex Antapristena Mysiæ vrbe, Nicopolim Thraciæ: Hierophilus ex Trapezuntopoli Phrygiæ, Plotinopolim Thracię venit. Optimus ex Agdamea Phrygum, Antiochiam Pisidiæ. Troadem Philippopoli Thraciæ Syluanus trãsiit. de quo admirandum quiddam memorabo. Is quum artem oratoriam primùm apud sophistam Troilum di-

Berrœa eadem quæ Chaleb. Εὐδόξιος ὁ κακόδοξος.

Sebastia.

Romani episcopi auctoritas.

* *Socra. in Lydia.*

Syluanus Philippopolis primùm, deinde Troadis episcopus.

diciſſet, ſtudium poſtea omne ad Chriſtianiſmum tranſtulit, aſceticámque conſectans vitam, pallium monaſticum non tulit. Hunc ſibi coniunctum Atticus epiſcopus, Philippopolis epiſcopum declarauit, in qua vrbe poſtquam triennium exegit, loci eius hybernum rigorem non ferens (exiguum enim & imbecille ei prorſus corpus erat) Atticum, vt alium in locum ſuũ epiſcopum ſubſtitueret rogauit, nõ aliam quàm frigoris cauſam petitioni ſuæ prætendẽs. Porrò epiſcopo alio ei ſur rogato, Syluanus Conſtantinopoli degens, cura ſumma monaſticã coluit vitam, humilitatis & paupertatis tam ſtudioſus, vt in vrbe frequentiſsima obambulans, † ſparteis ſit ſandaliis vſus. Eo tempore non multo exacto, Troadis epiſcop' mortuus eſt. Quapropter Troes Cõſtantinopoli affuere, epiſcopum perentes. Cùm autem Atticus, quemnam illis antiſtitem deſignaret, deliberaret, Syluanus viſendi eius gratia ad eum venit. Quem vbi conſpexit, ſtatim ei Troiæ epiſcopatum mandauit. atque ad eum conuerſus: Deinceps, inquit, omnis tibi eccleſiaſticę functionis defugiendæ præciſa eſt occaſio. Multus enim Troade calor eſt, opportunúſque & cõmodus tibi à Deo paratus eſt locus. Proinde nihil morare, ſed protinus Troiam proficiſcere. Itaque Syluanus eò tranſiit. Atque ibi miraculum inſigne manibus eius editum eſt, quod profectò dignum eſt vt commemoretur. In littore Troiano ingens oneraria nauis, quæ magnas columnas ferret, conſtructa fuerat: Platem, à latitudine, eam nautæ nominant. Hanc cùm opus eſſet in mare prouoluere, multi qui funibus eam in vndas traherent, cõfluxere. Illo verò dieb' pluribus moueri loco non potuit: & homines immobilem eius ſtationem dæmonis efficaciæ aſcripſerunt. quapropter epiſcopũ Syluanum adierunt, & ab eo vt precationem ſuper ea faceret, petierũt, eam ipſam ſolam ad cõmouendam nauim ſuffecturam eſſe credentes. Ille pro modeſtia ſua, non ipſius, vt hominis peccatoris, ille opus, ſed alterius cuiuſpiam, in quo diuinũ numen conquieſceret, eſſe dixit. Vbi verò illi magis etiam ei multa precati inſtitere, petitioni eorum vix tandem cedens, ad littus aduenit: & oratione peracta, funem vnum attigit, & alios operi ei

Lituanicè hoc eſt.

Sparteis in calceis Cõſtantinopoli vſus.
† χόρτινα ὑποδήματα σανδάλια.

Syluanus nauẽ latam oneratã immobilẽ è littore in mare oratione prouoluit. Socr. lib. 7. cap. 37.

† *Syluanus causarum controuersarum iudicium non clero sed laicis, ne nundinatione ille vteretur, cõmisit.*

insistere iussit. Paululũ nauis ab illis impulsa est: & illa perinde atque animata esset, celeritate multa prouoluta, ad mare peruenit. Hec res in prouinciam omnẽ vulgata religionẽ magnam Syluano est attestara.[a] Et cùm vir optimus esset, quoniam qui sub eo erant clerici, in causis & nugis, vndecúnque inter eos qui iudicio contenderent, prouenientibus veluti nundinationem instituerent,† ne quis ex clero postea causam quampiam iudicaret, constituit. Sed supplicantium libellos acceptos, vni ex fidelibus laicis, quem præcipuè iusti & æqui studiosum esse sciret, aceito dedit, eíque iudicio causarum commisso, iure cõtendentium nugamenta reiecit. Hæc de Syluano, quamuis per digressionem, non tamen, sicuti puto, ab historia nostra aliena, dicta sint. Deinceps verò multi quoque alij ex throno in thronũ sunt missi. Sicuti sapientissimus iste Proclus Cyzico Constantinopolim est translatus, Cœlestino Romano Papa rem eam comprobante, epistolis tribus ad Cyrillum Alexandrinum, & Ioannem Antiochenum, & Rufum Thessalonicensem scriptis: in quibus asserit, canonibus non obesse, episcoporum ex vrbe in vrbem legitimam eiusmodi translationem. Ego verò ab instituto digredi, eósque qui deinde translati ita sint, operi huic annectere cogor: rerum talium studiosis, vt equidem puto, gratificaturus. Præter eos, quos diximus, Zenone imperante, Petrus Mongus, Acacij Constantinopolitani episcopi suggestione, ab Euchaitis Alexandriam trãsmissus est: sicuti postea de hoc & aliis, si Deo visum fuerit, dicemus. Anthimus Trapezuntius, sub Iustino Imperatore, in sedem Constantinopolitanam traductus est. Rem hanc confirmat admirandus etiam ille confessor Germanus, qui Anastasio imperante, Cyzico quoque Constantinopolim transiit. Item Thomas Thessalonica Alexandriam, de septimæ synodi sententia, Constantino & Irene imperantibus. Diuinissimus quoque patriarcha Ignatius, sub Basilij Macedonis imperio, Basilium Cretensem episcopum Thessalonicam

[a] *Absurdum clericis est, imò etiam opprobriosum, si peritos se velint ostendere disceptationum esse forensium. l. Repetita. C. de Episcop. & cler.*

Nemo militans (Deo) implicatur vitæ negotiis vt ei qui se in militiam delegit placeat. 2. Tim. 2. & 21. quæs. 3. Placuit, &c.

Cœlestinus Rom. antistes.

Procli translationẽ comprobauit. Aliæ episcoporũ trãslationes. Imperium Constantini & Irenæ. Basilij Macedonis.

transmisit. Sub eodem imperio Ioannes Maiumæ episcopus Alexandriam, & Amphilochius Cyzicenus Nicæam, atque inde beatus Theodorus Laodiceam translati sunt. Porrò Leone Sapiente Imperium regente, & Phocio sacrum munus administrante, Gregorius Syracusanus in metropolim Nicænam transiit, & eiusdem vrbis episcopus Nicon Hierapolim. Præterea Daniel Nicopolis, quæ in Græcia est, antistes, Ancyram Galatiæ: & Simeones, nouis Patris Laodiceam: & Ioannes Larissæus, Synadam translatus est. Ad hæc ex Amasena vrbe Stephanus euiratus Constantinopolim patriarcha transiit, sub Romani senis imperio. Et Antiochenus Pœmenarches, hoc est, primarius pastor, ecclesiæ magnæ primum officiū transtulit. Ex episcopatu autem Flauiadis, quæ sub Anazarbes metropoli est, Nicephorus Phocas episcopum eius Eustratium transferens, Antiochiæ patriarcham fecit: cùm quidem episcopatum eúm ab Anazarbe diuulsum, patriarchatui Antiocheno vniuisset. Agapius Seleuciæ in Pieria antistes, Antiochiam & ipse translatus est, Basilio Porphyrogeneta Romanis imperante. Sub eiusdem imperio, Theophylactus Sebastia Rosiam, & Alexander Antiochia Hierosolyma: tum autem Ioannes, cui Codonati nouum & celebre cognomen fuit, ex magna Antiochia in metropolim Tyri trā siit. Et rursum Tyri episcopus castratus, vt ecclesia eius à Persis capta est, Hierosolyma profugit. Et quum thronum ibi vacuum esse, episcopo suo orbatum, contingeret, Hierosolymitani, Persarum principi vt illi ecclesiam Hierosolymis commmittere possent, supplicarunt. Qui etiam Constantinopolim, sexies millesimo sexingentesimo & decimoquinto à condito mundo anno, Alexio Conneno imperante, aduenientes, à sacra susceptus est synodo, quum Nicolaus Theoprobletus patriarcham ageret. Eodem Nicolaō ecclesiam Constantinopolitanam gubernante, Pentaclas ille, Rosianus archiepiscopus Lemni factus est, eidémque etiam maronis ecclesia addita. Nicephorus verò metropolitanus Gangræ † veluti feriatus, metropolim etiam habuit Amastrim. Ad eundem modum & Leopolis antistes, Arcadiopolim tenuit. Episcopo item Alexiopolis

Leonis sapientis.

Episcopus castratus.

Romani Senioris.

Nicephori Phocæ.

Basilij Porphyrogenetæ.

Episcopus eunuchus.

Alexij Cōnenī.

Episcopatuū quorūdā vnio.

† οἷα σχολάζων.

* σχολάσοντι.

* ocianti, Abidus tradita, postea etiam Apros. Multæ etiam ecclesiæ vnitæ sunt, sicuti Parus & Naxus Sugda & Phula, Alama & Soteriopolis, Angelos Isacio imperante, Dositheus Hierosolymitanus Constantinopolim est translatus: quum Hierosolyma inde Marcus, qui † Florus dictus est, transiisset. Deinde Dositheus rursum Constantinopoli relicta, in Æliæ thronum reuersus est, eo qui Florus nominatus est, inde præter ius & æquum omne expulso. Postea verò vtraque & Ælienſi & Cõstantinopolitana sede posthabita, Dositheus * priuatus vixit, & decessit. Hæc superioribus tẽporibus sunt acta. Ætate verò mea quatuor sublimiũ sediũ antistites, ex translatione, ecclesiæ rebus præesse memini. Post magnum enim Arsenium illum, Nicephorus, Ephesius, & Germanus Adrianopolitanus in Constantinopolitanam ecclesiam sunt transmissi. Multo deinde pòst, Niphonẽ etiã ex Hellesponti Cyzico in eandẽ ecclesiam deductum esse vidimus. Athanasio quoque Alexandrino, qui Nicolao successerat Gregorius Ægypti episcopus surrogatus est. Antiochiæ quatuor per eiusmodi translationẽ episcopos successisse noui. Post Euthymiũ nanq;, ex Tripoli Arsenius transmissus, sedẽ eam sortit⁹ est. Cui Cyrillus Tyrius succesit. atque huic Põpeiopolitanus Dionysius: Dionysio rursus Cyrill⁹ alius, qui deinceps successorẽ habuit clarum illum Dionysiũ Mopsuestiensem: atq; hic rursum Sophronium Tyrium. Hierosolymis itidem duos per translationem successisse vidimus. nam Sophronio defuncto, in locum eius Athanasius Cæsaræ Philippi episcopus suffectus est. Cuius sedẽ Gabriel quidã Cæsareæ Philippi & ipse nuper episcopus renunciatus, dolo rapuit: & paulò pòst fatis cõcedẽs, vel inuitus eam rursus Athanasio priori reliquit. Hęc de episcoporũ trãslationib⁹, quæ vel antea vel pòst facta esse cognoui, volumini huic annexui. Fortasse au-

Angeli Isacij.

† ὁ κατὰ φλῶρον.

* καθ' ἑαυτὸν τυράννου.

Ætas Nicephori Calisti.

Hic locus meo iudicio testari potest Nicephorũ Ecclesiasticã historiam suã ad tempora propè sua, tractatu p̃senti deduxisse: in prologo præfatum, satis lõgè ante tempora sua eã esse suspensam.

** *De hac re ipse Nicephorus in Catalogo Episcoporũ Cõstantinopolitanorum,* Ἀρσένιος ἄρισος ἐμ ἀρχιθύταις, τῆς ἐφ' ἑαυτοῦ προέδρος ὁ νικηφόρος, τῆς Ἀδριανοῦ γερμανὸς ἀρχιθύτης. *Hoc est: In Archimystis optimus Arsenius, Ephesiq; præsul inclytus Nicephorus Germanus vrbis Adriani episcopus.*

tem plures alios quisquam inuenerit, qui historias studiosè euoluat, Canõ nanque, sicuti à me est dictum, ✱ lationem eam rẽ appellat, & nõ permutationẽ, aut transitionem: φ hæc verba de animatis, & eis quæ proprio arbitrio & voluntate mouentur: Transferri autem, & Translatio, de inanimatis, atque eis quæ veluti ab aliis mouentur, dicatur: ita vt transmutatio & transitio eorũ sit, quę ex sede sua in sublimiores inuolant thronos: Traslatio autem, eorum, qui ipsi inuiti ab aliis aliò producũtur. Id quod & Cœlestin⁹ Romæ episcopus, in suis, sicuti ipse appellat, secretis, capite secundo, hisce vtens verbis ostẽdit: Si episcop⁹ vtilitatis gratia transferatur, ne id per seipsum faciat sed, fratribus cogentibus. Et rẽ eam sacræ huius sedis autoritate expediat, non inanis gloriæ, verùm vtilitatis cõmunis aut necessitatis ergò. Eadẽ & Anterius collega eius refert, ita ad verbũ dicẽs. Translationem episcoporum cõmunis vtilitatis aut necessitatis gratia scitote fieri licere, non autem cuiuslibet cupiditate, aut dominationis affectione. Siquidem Petr⁹ doctor & dux noster, ecclesiasticæ vtilitatis causa ex Antiochia Romã translatus est, & inde postea Alexandriã transiit, vt qui isthic prodesse magis ecclesię posset. Eusebius autẽ ex oppido quodã paruo, Apostolica autoritate Alexandriam est traductus. Arq; eodẽ modo & Felix ex ciuitate quę ei ciuium electione obtigerat, propter eã qua præditus erat egregiam doctrinam & vitã, de cõmuni episcoporũ reliquorũmque sacerdotũ atque †Apostolicorũ virorũ filio, Ephesum transiit. Nõ enim ciuitatem ciuitate mutat, qui id non cupiditate sua aut vanæ gloriæ studio facit: verùm propter vtilitatem aliquam, aut necessitatẽ, aliorũ autoritate maiore pollentium cohortatione & consilio, ex minore in maiorem vrbem transit: non inani gloria aut voluntate ipse sua ductus, sed autoritati potentiorum obsequutus, aut sede sua expulsus, aut etiam vtilitate loci vel populi permotus: & quidem non arroganter sed humiliter ab aliis productus. Cæterùm de trãslationibus istis hæc, iudicio meo, satis prolixè dicta sunt. Quapropter ad reliquum historiæ contextum reuertamur.

Exponitur sẽtẽtia verborum.

Trãslatiõis Trãsmutationis, Trãsitionis.

✱μετ]αθεσιν, μετάσασιν, μετάβασιν.

" *Cœlestini*
" *Romani epi*
" *scopi ea de*
" *re verba.*

" *Quæ episco*
" *porũ trans-*
" *lationes le-*
" *gitimæ sint.*

" *Itẽ Ante-*
" *rij episcopi.*
" *7. quæst. 1.*

" *Nõ oportet*
" *mutationes.*

" † *Alij, populorum.*

CAPVT XL.

ET diuinus quidem Proclus ad sacra Ecclesiæ gubernacula consedit,& res ecclesiasticas composuit. Eo autem tẽpore multi in Creta Iudæi Christianorum sacra sunt cõplexi, per causam eiusmodi. Vir quidam ex eorum genere erat,qui quum per fraudem & dolum vitam peregisset, postremò se etiam Mosen illum esse assimulauit : & cœlitùs in Cretam à Deo propterea missum esse cõfinxit,vt eius loci Iudæos ipse per mare,perinde atque olim Israëlitas per rubrum sinũ,duceret. Et passim insulam ipsam anno toto peragrans, vt se illum esse crederent,suasit: atque vt opes quas haberẽt, pecuniásque & possessiones omnes aspernarentur, cohortatus est:se illos per mare nõ aliter quàm in arida,in promissionis terram ducturũ esse pollicitus. Atque illi vanis illius promissis decepti,res operásq; suas vbique neglexerunt, & facultates suas temerè quibuscũque diripiendas permisere. Vbi dies cõstituta aduenit,qua proficisci debebant, ipse quidẽ confidentia & fastu plenus, eis præiit: illi verò hominem,vnà cũ coniugibus & æta te imbecilliore cõsequuti sunt. Itaque eos in summum quendam scopulum in pelagus excurrentem duxit:atq; inde coniicere seipsos in mare,veluti natantes & * vrinantes,iussit. Idq; ex illis quidam,statim vt imperatum eis erat,fecerũt neque deinceps apparuerunt. Quidam etiam in præcipitio saxis allisi interierunt. Et vniuersi illi vel in vndis,vel in præcipitibus saxis periissent : nisi Dei prouidẽtia,vix piscatores & alij mercatura victum quæritantes,Christiani homines, subitò affuissent,eósque modis omnib⁹ extrahẽtes seruassent, tum primùm fortasse qua demẽtia capti essent sentientes. Hi alios, quo minus se in fluctus proiicerẽt,prohibuerunt: eorũ, qui antea id fecissent,interitum illis indicãtes. Qui sanè ægrè in animo rem secũ reputantes,& fraudem sine iudicio susceptæ fidei & crudelitatis deprehendentes,vt miserabilem in modum enatarent,sustinuerunt:& tandem Pseudomosen illum comprehendere sunt agressi. Verùm perficere id minimè potuerunt : cõfestim enim ille disparuit,& magnam suspicionẽ præbuit,perniciosum quempiam dæmonem sub humana specie gentem

Pseudomoses ĩ Creta.

Pollicitus is est,se Iudæos per vndas maris tanquã per cõtinentem ducturum.

* ἐγκυβισῶντες. *Sed is ipse multos mortales in perniciem abducit.*

Pseudomoses iste disparet, quippe δαίμων ἀλάστωρ

Multi Iu-

eam in exitium produxisse. Proinde multi Iudæorum superstitioni nuncio remisso, in Creta Christianam religionem cõstanter suscepertũt. Horum innumera prope fuit multitudo. Simile quiddam aliud quoque eodẽ tempore accidit, quod & ipsum cõmemorabo. Gẽs quędam barbara vlteriorem Rheni amnis ripam accolit, Burgundiones dicũtur, tranquillitatis & ocij valde studiosi. Fabri namq; tignarij omnes ferè sunt, & ea arte vitæ sumptus tolerant. Porrò Hũnorum natio eis imminens, frequẽtes excursiones in eos faciebat, & regionem eorũ diripiendo vastabat. Multi etiam ex illis cum hostibus pugna congressi, interficiebantur. Quum ergo propter cladem eiusmodi de rebus suis desperarent, vt Deo alicui res suas cõmitterent, consilium ceperẽ quúmq; in mẽtem eis veniret, Christianorũ Deum cultoribus suis vt accerrimum auxiliatorẽ plurimum opis ferre, de communi omniũ consensu, ad religiouem eius & fidem accesserunt. Quam ob causam & in quadam Galliæ ciuitate episcopum, vt eos Christianorum religionem edoceret, & diuino baptismo dignarerur, obtestãti sunt. Ille verò vbi eis septẽ dierum ieiunium indixit, eósque quæ opus erat de sacris rebus instituit, octauo die baptizatos, vnà cum episcopo quem eis attribuit, domum redire iussit. Et ex ea re fiducia concepta, cõtra hostes tyrannidem tantam exercẽtes processerũt: neque eos spes & expectatio sua fefellit. Nam Vptaro Hunnorum duce ex crapula nimia rupto, de improuiso hostes duce orbatos adorti, multos admodum telis cõfecerunt: atq; ipsi quum trium tantum milium numerum explerent, decem Hunnorũ millia interemerunt. Ex eo tempore Burgundionum gens ardenti ad Christianismum summè cõseruandum amore flagrauit. Ita Deus alia per alia quam sapiẽtissimè dispensat, prouidentiæ arcano lõgè optimè omnia administrans. Hæc hactenus. Ego verò aliam quoq; rem memorię mandabo, vt cognoscere omnes possint. Deum persępe etiam per indignos solita consueuisse prodigia exhibere.

dæi in Creta Christiani sũmũ suscipiunt.

Burgũdiones ab Hunnis infestati, Christiana religionem complectuntur.

Ieiuniũ & catechesis ante baptismũ. Burgũdiones Christiani cõtra hostes Hũnos victores euadũt.

Vptarus Hunnorũ dux crapula crepuit. Idem constãtes Christiani.

CAPVT XLI.

EO enim tẽpore Nouatianorum episcopus Paulus, Chrysanthi successor, miraculum quoddam edidit,

Incendium Constanti-

nopoli lẽgè maximum, quod biduũ durauit.

& præclaram ſibi per id pietatis & amoris diuini apud ſuos famam parauit. Graue in vrbe graſſatum eſt incẽdium, quale haud vnquam aliàs illa ſenſit. Plurimam namque eius partem flamma peruaſit, adeò vt maxima quæq; horrea & frumenti granaria cõflagrarint atque in eis publicum quoddam, cui * Achillei [a] cognomen fuit. Porrò ignis ædificia circũquaque depaſtus, etiam contra Nouatianorũ eccleſiam, quæ prope eum locum fuit, qui [b] Pelargus dicebatur, verſus eſt. Quum autem ea ſic in periculo eſſet, Paulus in ſanctius ſacrarium ingreſſus, Deum vt eccleſiam cõſeruaret, ſupplex orauit, pro vrbe ipſa ſimul & templo precari ibi non intermittens. Et Deus neſcio quo modo precib⁹ eius exauditis, delubrum id inuiolatum ſeruauit. Ignis nãque per ianuas & feneſtras iam omnes inuolans, ei nõ nocuit: ſed quum circumcirca ædificia ſimul multa conſumpſiſſet, templum præteriit, intactũ id atq; inuiolatum à tanto flagello relinquens. Et quod maximũ eſt, quum incendium biduum totũ graſſatum vbiq; eſſet, ne veſtigium quidem fumi in muris & tignis eccleſiæ eius apparuit. Nouatiani ex eo tempore quotannis, 17. Auguſti mẽſis die obſeruatum templum † ſacra celebrantes, celebrem eum locũ reddidere: & multos etiam ex Græcæ ſuperſtitionis cultoribus in fano eo, propter factũ id auguſto, rem diuinam faciẽtes ad ſe pertraxere. Aliud item memoria dignum facinus Paulus iſte iam moriturus fecit, quod & ipſum nõ intempeſtiuè hiſtoriæ huic inſeretur.

† * a Achilleũ Cõſtantinopolis grauarium.

Eccleſia Nouatianorũ in medio incẽdio illæſa cõſeruatur, Pauli Nouatiani epi precibus.

b Pelargus vrbis Conſtãtinopolitanæ regio.

† σῶσεα θύοντις.

Paulus idẽ moriturus, prudenter,

† * *Tripart. hiſtoria & Paul. Diac. habẽt Thermas Achilleas. Et eſt thermarum mentio quæ Achilleæ dicũtur, in l. omnis ſeruitus. C. de aquæduct. Sed neſcio an ea lex ad vrbem Conſtantinopolitanam pertineat, quòd in ea aquæductus Hadriani mentio fiat: vt fortaſſe ibi de aquæductibus Antiochiæ agatur, quam vrbem præcipuè Hadrianus exornauit. Nicephori verba hæc ſunt:* ὁ ἐμπρησμὸς τὸ παλῶν τῆς πόλεως ἐπίδραμε, ὡς καὶ τὰ μέγιστα τῶν δρείων καταναλῶσαι: καὶ τὸ δημόσιον ὃ ἀχιλλέως ἐπώνυμον ἦν, ἀχιλλέια κριθαὶ. καθαραὶ καὶ εὐγενεῖς. *h. e. Farra pura & generoſa. Suid. Ariſtoph.* ἀχιλλείων ἀπομάττῃ. *h. e. primario veſceris pane.* ἀντὶ τῆ σιτήσεως τῆς ἐν πρυτανείῳ μετέχεις. *h. e. pro eo quod eſt, in Prytaneo epularis.*

Illud namq; nobis propositum est consilium, vt ex omnibus quod cõmodum est & vtile, colligamus, & nonnunquam etiam ex serpentibus Andromachen cõficiamus. Paulus, sicuti dixi, moriturus, sacerdotũ qui sub eo erant, ordine omni accito: Curæ, inquit, vobis sit, dum ego adhuc spiro, vt episcopum designetis, ne in ecclesia vestra, me defuncto, turba aliqua oriatur. Atque vbi illi non sanum rectúmq; ea in re se iudicium habere, propterea quòd alius alij pro affectione fauerent, dixerũt, electionémq; ei permiserunt, inferens ille Sententiam consensúmq; vestrũ in scriptum relatum mihi date, in eo scilicet vos quem ego delegero acquieturos esse, & ego id facere sum paratus. Illi imperata statim faciunt, & Paulus in lecto sedens, charta accepta, Marciani cuiusdam nomẽ in ea clàm conscribit: qui presbyter quidem erat, & sub eo * monasticam vitam coluerat, tum autem peregrè profectus fuerat. Paulus postquam ipse sigillo suo chartam obsignauit, idéq; & presbyteri alij iussu eius fecere, libellum Marco Scytharum episcopo, qui tũ in vrbe erat, credidit, hisce eũ alloquutus verbis: Si Deus me diutius in vita manere voluerit, libellũ hũc perinde atq; depositum asseruatũ mihi reddes: sin illi, vt me ad se euocet, visum est, charta resignata, quem ego cõmuni omnium calculo episcopũ delegerim, inuenies. Vbi ille mortuus est, & triduo pòst libellus magna multitudine præsente apertus est, legitima ab omnib. etiam Pauli electio iudicata est. Atque illi nulla interposita mora, homines qui Marcianũ adducerent, misere: qui eum Tiberiopoli in Phrygia inuentum, dolo bono vsi, vel inuitum adduxere, & in ecclesiæ throno collocauere. Hæc de Paulo dicta sint.

quib⁹ oportuit cõsentientibus succedere sibi designat.

Prouerb. ἐξ ὄφεων τὴν ἀνδρομάχην διασκευάζομεν.

Bonus episcopus posterorũ etiam & tranquillitatis eorũ rationem habet.

** h. e. cœlibem vitam.*

Marc⁹ Scytharum episcopus.

Marcian⁹ Pauli successor.

CAPVT XLII.

EAdem tempestate, decimoseptimo cõsulatu Theodosij, patriarcha Proclus nouum quiddam præter ecclesiasticam cõsuetudinem fecit. Quum namque Firmus Cæsareæ Cappadocum episcopus mortuus esset, & Cæsarienses Constantinopolim, vt episcopus eis deligeretur, perentes venissent, cuinam episcopatum eum committeret Proclus deliberauit. Sabbati dies erat, & commodùm tum accidit, vt vnà senatores omnes

Procl⁹ præteropinionẽ omnitũ, ex Thalassio Illyrici præfecto episcopũ Cæsariẽ facit.

ad episcopum visendi eius gratia venirent: in quibus etiam Thalassius fuit, vrbium earũ quæ in Illyrico sunt, præfecturam gerẽs. Et iam is inde in Orientem profecturus fuerat, munus sibi ab Imperatore cõmissum administraturus: quum Proclus subitò manibus iniectis, eum pro præfecto episcopum Cęsarienſem creauit. Atque ille etiam cõtra animi sui sententiam in Ecclesiæ gradum conscendit, eámq; ritè administrauit: quũ quidem tam subitum factũ Imperator ægrè ferret, mox tamen id sanctione sua cõprobaret. Facinus hoc Procli insolitum, & auditu admodum mirum est.

CAPVT XLIII.

Idem plebe Cõstantinopolitana petente, corpus diui Chrysostomi, de cõsensu Imperatoris Cõstantinopolim perferri curat.

FEcit pręterea præclarum aliud quiddam, gloriáque eius prorsus dignum. Quum enim sciret ecclesiam dudum scissam esse, propter abrogatam Chrysostomo dignitatem, cõsilium quæsiuit, quomodo Ecclesiam à dissidio & seditione cõseruaret, & hominum mœrorem consolaretur. Rem eam Dei ductu mirabiliter est aggressus. Quinto patriarchatus eius anno plebs, quæ piè propter Ioannem tumultuata fuerat, cõgregata, Proclo persuasit, vt legatione apud Imperatorem fungeretur, vt sanctus ille vir ab iniusto exilio reuocaretur, populúsq; & Ecclesia orbitate liberaretur, petiturus. Id Proclus statim nõ grauatè fecit. Et qui corpus eius adducerent, missi sunt. Tumulus autem immobilis prorsus fuit: Et quum multæ multorum manus ad eum mouendum adhibitæ essent, nihilo magis loco moueri potuit. Quod vbi Imperator cognouit, statim causam eius rei intellexit. Itaque literis rubrica scriptis, virum sanctũ, vt adduci se pateretur, obtestatus est. Literæ ipsæ supra pectus eius positæ, & peruigiliũ actũ, precésq; ad Deum fusæ sunt. Ita tumulus se abducentib' facilem prębuit, & sanctus ipse, põdus eius leuius redditum, vnà cum bailis simul ferre visus est. Literas Theodosij ad eũ scriptas, hic referre visum est. Orbis totius doctori, & spirituali patri, Ioanni sancto, & aurei oris patriarchæ, Theodosius Imperator. Corpus tuum itidem vt aliorum mortuum esse putantes, pater honorande, transferre id & adducere ad nos, sicuti filij parentum amantes, desiderauimus. Quum autem debitum prorsus honorem,

Theodosij literæ ad Chrysostomũ defunctũ, quibus eũ Cõstantinopolim reuocat.

Ioannes Theodosij compater.

rem, & quantam opus fuit ſummiſsionem & modeſtiã, ee
eam in rem non cõtulerimus, Imperialis fortaſſe faſtus ee
leges in rebus, quib. nos magis quàm Imperio ipſo ho- ee
neſtos eſſe decuit, ſequuti: non immeritò voto noſtro ee
excidimus. At tu pater patrum verè reuerẽdiſſime (nunc ee
enim veluti viuentem alloquimur) ad deſideriũ potius ee
noſtrum, quàm ad cœptum tuum ſpectans, veniam da ee
pœnitentib⁹, qui lõgè magis quàm alius quiſquam pœ- ee
nitẽtiam docuiſti, & nos viciſti: idoneúmq; caſtigatio- ee
nis, deſiderio flagranti errorémq; ſuum agnoſcenti ani- ee
mæ, eo quòd huc vſque reditum ad nos tuum detrecta- ee
ris, exemplum exhibuiſti: redde teipſum nobis quęſo, ee
redde. Vt enim lõgiore mora & dilatione nos amplius ee
etiam affligas, neque cõmiſerationis viſceribus tuis, ne- ee
que amori & expectationi noſtræ dignũ eſt: qui nõ ſo- ee
lum corpus & cineres, ſed ſolam etiam vmbram tuam
cernere cupimus. Literæ tales fuere. Poſtquam autem
itinere cõfecto, in littus ex aduerſo Cõſtantinopoli ad
Chalcedonem cũ reliquiis ſancti viri peruenere, tranſiit
eò Imperator, & ſenatus Imperatorius: tranſiit etiam
patriarcha, & iudices, magiſtratúſq; omnes. deinde ge-
neris & ætatis homines omnis, per fretum in mari per-
inde atq; in cõtinente vadentes, & ad Propontidem os
Boſpori ardentibus funalibus tegentes, ſacrũ tumulum
Imperatoria triremis excepit. Tũ ſanè miraculũ quod-
dam edidit Deus, prodigiis quæ vnquam viſa ſunt lõgè
maius. Quum enim certa & cõſtans eſſet in mari tran-
quillitas, repẽtina ſubitò exorta eſt procella, & naues
innumerabilis illius claſſis aliæ aliò diuerſæ ſaluti ſuæ
conſulentes diſperſæ ſunt. Ea autem quæ ſacrum illud
põdus & præclarum theſaurũ vehebat Imperatoris tri-
remis, funibus derepentè ruptis, veluti diuina guberna-
ta manu ad viduæ agrũ appulit: viduæ inquam illius,
propter quam ſponſa Chriſti Eccleſia paſtore tanto vi-
duata fuerat. Et rurſum poſt mortem quoq; iuſto iudi-
cio legitimam ille tulit ſententiam, agrum viduæ auto-
ritate ſua attribuens atque confirmans: Deo nimirum
magnum illum glorificante, & iniquum exilium eius
apertè deprædicante. Et quoad eius fieri potuit, petram
nauis diſcidit, quod miraculum hodie quoque cernitur,

Infertur honorificentiſſimè Chryſoſtomi corpus in vrbẽ Cõſtantinopolitanam.

Per tempeſtatem ſubitam, corpus ſanctũ ad viduæ agrũ appellit, cuius ab Eudoxia adeptus fuerat, &c.

& egregij illius viri ardorem eximium quouis præcone clarius atteſtatur. Hoc vbi factum eſt, ſerenitas rurſum aduenit, & naues aliæ aliunde collectæ, cũ apparatu & comitatu maximo, carminibúſq; debitis, virũ ſanctum producentes, in vrbem imperantem deportarũt. Eúmq; primùm, circa † Amãtium magni Thomę templum excepit: inde verò in ſanctę Pacis delubrũ delatus, poſtea porrò imperiali curru tumulus vectus, in ſanctorũ Apoſtolorum fanũ illatus eſt. Ibi Imperator ſacro tumulo chlamyde tecto, & fronte atque oculis vrnæ impoſitis, cõmunem ſupplex precationem pro parentib. fecit. Dudum enim illi mortui fuerãt, in pupillari ætate eum tenerũ adhuc relinquentes. Seorſim verò pro matre quoque precatus eſt, vt tumuli eius motus atq; ſtrepitus cõſiſteret. Triginta enim & quinq; annos iam iam is quatiebatur, quo tempore ſcilicet & ipſa Eccleſiam concutiebat. Nec ille id nõ exorauit. Confeſtim nãque vrna eius conſtitit. Atque vbi ſacer Proclus virũ ſanctum in eundem ſecum thronũ collocauit, plebs circunfuſa ore vno exclamauit: Recipe, inquiens, thronũ tuum, ô pater. Fertur ipſe quoque tũ, quę dudum clauſa fuerant, labris rurſum apertis, ad populũ dixiſſe, pax vobis: ſicuti id circũſtantes homines, & Proclus patriarcha, ſe audiuiſſe teſtati ſunt. Porrò ſacris myſteriis peractis, ad reliquiarũ eius repoſitionem itum eſt. Et epiſcopum manibus magnus antiſtes ad baſim ſacrę & diuinę menſæ, veluti ſacer & inuiolabilis theſaurus, cõditus eſt, epiſcopis epiſcopus, martyrib. quanuis ſine ſanguine martyr, prophetis Chriſti & apoſtolis magna atq; aurea Eccleſiæ Chriſti tuba, omnes omnium aures perſonãs, & pia dogmata & præcepta clarè muſicis planè modulis accinens. Factum id vigeſimoſeptimo menſis Ianuarij die. Ingenti autẽ facinore iſto, illi etiam qui propter ipſum ſeceſſerant, perſuaſi, Eccleſiæ omnes cõiuncti atq; vniti ſunt. Admirari verò, Socrates eccleſiaſticus inquit, mihi libet (vt Nouatian⁹ clàm virum ſanctum, vt opinor, perſtringens) quomodo inuidia Origenem defunctum impetierit, Ioanni autem pepercerit. Ille nanque poſt ducentos ferè annos, ab obitu ſuo, à Theophilo excommunicatus eſt: Ioannes verò trigeſimoquinto anno

† περὶ τῶ Ἀμαντίου.

Theodoſius pro parentibus ſuis defunctis precatur ad ædes Ioannis tumulum.

Cadauer Chryſoſtomi in epiſcopali throno collocatum, pacem populo precatur. Ad baſim ſanctioris aræ in duorum Apoſtolorũ eccleſia id cõditum.

Sectatores tandem Ioannis omnes prorſus eccleſiæ cõiunguntur. Socrat. de Ioan. Chryſoſtomo.

post mortem suam à Proclo in communionem est receptus. Adeò diuersis à Theophilo moribus Proclus fuit. Sed hęc quomodo & antea acta sint,& adhuc semper agantur,viros prudentes non fugit. De reductione diui Chrysostomi hactenus.

Confertur per dissimilitudinem Ioannes cũ Origene.

Post fata Origenem invidia, Ioannẽ favor est cõsecutus.

CAPVT XLIIII.

Reliquiæ diui Ignatij Roma Antiochiam translata.

EIsdem temporibus diuinus quoq; Ignatius Roma Constantinopolim delatus est. Quum nanque ille, sicuti ei visum fuerat, in Amphitheatro Romæ in ferarum aluis sepultus esset, quęcũque superfuere firmiora solidioráq; ossa, cõdita ibi sunt. Theodosius autẽ Dei opt.max. prestantissima suggestione,magnopere ingẽti atq; illustri cum honore ea ad gregem suum referre studuit. Quapropter reliquias eas inde receptas,cũ magnifico apparatu post tẽpus longum Antiochiam reduxit,& in eo loco quod cœmiterium vocatur, veneratione magna reposuit,& delubrũ ingens dęmonibus olim dicatum,quod ab incolis τυχαῖον quasi Fortunæ templũ dicas, vocabatur,in sacrosanctũ fanum mutatum, diuino martyri consecrauit: in quo etiam reliquiarum tumulus repositus est, curru Imperiali cum sacro apparatu & satellitio in vrbem eam illatus, vbi quoque anno quolibet publicè & magnificè festus dies est actus,Deo diligentium se memoriam sanctè à funere etiam ipso glorificante, sicuti antea quoq; in Babyla accidit. Deo nanque inuisus Iulianus propterea quòd Daphnęus Apollo oraculum eius consulenti nihil respondisset(martyre quippe qui in propinquo loco conditus erat, diuina potentia os illius obturante,sicuti id dęmon inuitus confessus est) noua quadam translatione martyrem cohonestauit, vt commodius faciliúsq; dęmones res suas agerent, quemadmodum Iuliano obscurè polliciti fuerant. Sed id, sicuti videtur, prouidentiæ diuinæ fuit, vt simul & martyrum potentia manifesta fieret, & sacræ eorum reliquiæ longè ab idolorum nidore abessent: & sacro loco repositæ,debito,pro eo atque cõuenit honorarentur delubro: sicuti & accidit. Templum enim ei ante vrbem & magnitudine amplũ,& forma pulchrum extructum est,in quod etiam eius vrna illata est.

τυχαῖον, siue Fortunæ tẽplũ,in martyrium Ignatij Antiochiæ redactum.

Diui Babylæ martyris ibidem.

Deus sanctos suos etiam defunctos glorificat. Honor martyrum defunctorum.

CAPVT XLV.

Disputatio de resurrectione mortuorum Cõstantinopoli orta.

SVb idem tempus, disputatio ingens in vrbe imperãte, de mortuorũ resurrectione extitit, & populo maxima incessit, cõcertatio. Quidam enim, vna cum Sadducæis, resurrectionem prorsus non esse opinati sunt: quidam autem ægrè quidem, sed crediderũt tamen, defunctos excitatum iri, apertis & irrefragabilibus sacrarum scripturarũ testimoniis adducti, alio prorsus & mutato corporẽ. Vt primũ enim corpus illud, quod variis modis solutũ abolitúmq; sit, resúscitetur, fieri non posse: sed prẽter id aliud nulla prẽcedẽte materia, diuina, quæ omnia perficit, volũtate denuò restitutũ, vnà cũ anima resurrectutũ esse existimarunt. Huic tãtæ ætatis eius hominũ ignorantiæ, & de proposita quẽstione ambiguitati, qui priusquã existant, omnia nouit Deus, perinde atq; medicus optimus, idonea prẽparauit remedia, vt tempore suo curam adhibens, animarũ sanaret, imbecillitatem. Itaque ante annos trecentos septuaginta duos, rẽm fecit, quæ nulla ex parte miraculis antiquitùs ab eo supra naturę captum editis cedat: quam hoc loco cõmemorare aggrediar. Ephesi in Ionia septem pueri, corporibus iuxtà & animis fratres fuere, à parentibus per manus eis traditæ religionis nostræ cultores. Tãto verò illi erga Christum flagrarunt amore, vt persequutionem eam quam Decius Romanus eo tempore Imperator grauissimam perquã crudeliter exercuit, paruifacerent. Et quum propalàm Christũ confessi essent, postea non lõgè ab vrbe ea secesserũt: & in vicino quodã antro, propter imminens periculũ seipsos occultarunt. Eius antri aditũ & fores, persequutores à parte exteriores probè circũuallatas muniuere. Illi porrò præ anxio animi mœrore in somnum sibi profundum delabi visi sunt, atq; ita ad annos trecentos septuaginta duos dormierunt. Perinde enim atq; angeli prouidentia diuina & spiritu sancto obũbrati, & veluti sensu orbati, suaui & molli somno, eo quo diximus tẽpore ita sunt detenti, vt neque corpora neque vestimenta eorum diffluxerint. vbi autem tempore suo sub præsenti, de quo nunc agimus, Theodosij imperio speluncæ fores recluſæ sunt è somno illo euigilarunt: vnúmque ex eis in vrbem re-

Historia septem fratrum apud Ephesum dormitiũ. Ea mortuorum resurrectio certissimè indicatur.

Simile quid dã Paulus Diaconꝰ de septẽ quoq; dormientibus in Germania refert, de gestis Langobar. lib. 1. cap. 3.

rum necessariarum comparandarum gratia miserunt. Quum autem is ciuibus Decij numisma proferret, nona atq; insolita monetę forma adducti, in thesaurū eum illi incidisse opinati sunt, iuuenémq; ad vrbis rectorem duxerunt, neque leuia ei, vt aurū inuentum indicaret, adhibuerunt tormenta. Et postquam flagris abundè cōcisus, vix apud seipsum esset, exclamans: Quis tandem, inquit, imperium nunc obtinet? mihi dicite. Atque illi suauiter & facetè subridentes: Num tu, responderunt, Theodosium nūc feliciter imperiū administrare ignoras? Tum iuuenis: Bona verba quæso, ait: an non Decius, sed Theodosius Romanū obtinet imperium, qui me & sex alios mecū multo timore territos per præfectum vrbi speluncam hāc vbi occultaremur, subire coegit, vnde me illi fame perciti ad panes emendos præmisere? His illi verbis auditis cōsternati, celeriter omnes ad antrū illud accurrerunt, aditúq; magis dilatato, lapidibúsq; hinc & inde disiectis, in tabulam inciderunt, in qua Decij nomen, ipsorū, in Christi religione profitenda libertas, fuga simul & occultatio, necnon sepulturæ tempus percōmodè expressum erat. Proinde cum reuerentia debita eos inde duxerūt, & de re omni celeriter Imperatorem certiorem fecerūt. Cœterùm Imperator fidelissimus, vbi eam rem cognouit, quòd semper quæ grata Deo & accepta essent faceret, pietate sua indignū duxit, vel illos ad se trāsferri curare, vel alios ad eos videndos mittere, ipsum autem domi manere: alterum enim arrogantiæ, alterum autem socordiæ omnino esse iudicauit. Et rebus omnibus, præ eo vt ad illos veniret, contēptis, quàm potuit celerrimè Ephesum contendit, atque ibi illorum cōspectu se oblectauit, & cū eis colloquutus, & ad satietatem consuetudine eorū vsus est: tum autem in cōmuni etiam mensa cum eis, ita vt par erat, cibum cepit, septémq; totos dies cum eis fuit, omne eis curæ & officij genus præstans. Vbi verò etiam lōgiore rursus somno & obitu sancto in Christo obdormierunt, debito eos prosequutus est honore: & præclaro ea de causa triūpho acto, magnificéq; rursum eis in antro repositis, Constantinopolim est reuersus. Ea re quæstio de dogmate sopita est. Satis enim constabat,

Imperator Theodosius ad eos vidēdos Ephesum profectus,

Quæstio Cōstantinopoli de resurrectiōe mortuorum per miraculum istud decisa.

qui vt pueri illi tot annos, veluti noctem vnam nullo corporum detrimento quiescentes supereſſent, effecerit, eósq; vnà cum animabus excitarit: eum quoq; potestatis suæ abũdantia, omnes homines cum suis, nõ alienis corporibus, in momento vno, veluti ex somno, tempore suo excitaturum esse. Hæc hactenus.

CAPVT XLVI.

Terræmotꝰ magnus & diuturnus sub Theodosio. Euagr. li. 1. ca. 17.

ADhuc Theodosius imperabat, & terræmotus magnus & admirandus extitit, qui priores omnes magnitudine, celeritate & temporis diuturnitate facilè superauit. Nam ad menses sex maximè durauit, & nõ ex interuallo, sed motu cõtinuo omnia concussit, idq; per orbem ferè vniuersum: adeò vt non solum in vrbe imperante turres in præceps ierint, & murus variis in locis ruptus sit, verumetiam circa Chersonesum, ædificiũ id quod μακρὸν τεῖχος, hoc est longum murũ vocant, simul omne conciderit: & innumerabilia vbiq; locorum, magnorum operum templorúmq; ædificia pessum ierint. Terræmotus iste Alexandriam quoque attigit. Antiochiæ autem impetu vehementiore imminens præcipua quæque spectacula maximè comminuit. Et innumerabiles accidere casus, nõ terra tantum, verumetiam mari. Alicubi enim terra dehiscens, vicos frequentes absorbuit: alicubi fontes nõ exigui subitò exaruere: quibusdam in locis vbertim aqua profluxit, quæ ibi antea esse solita non fuerat. Arbores multæ vnà cum truncis suis radicitùs euulsæ. Aggeres plurimi derepentè existentes, in montes ingentes conformati. Mare terminos suos transgressum, pisces ingentis magnitudinis mortuos veluti funda eiecit. Insulæ plures vnà cũ incolis suis submersæ, hodie quoq; non apparent. Naues vndis cõferrim decentibus in arida medio mari immobiles cõsistere visæ. Cladem ex eo terræmotu plurimum sensere Bithynia, Hellespontus, vtraque Phrygia, & Orientis pars maxima: sicuti dictum est. Inuasit quoque Occidentis regiones plures. Et quum longo duraret tẽpore, non ea qua cœperat vehementia grassari perseuerauit, verùm sensim de imperu aliquid remisit, donec prorsus cõquieuit. Clades ea talis fuit. Byzantij autem in maximum coniecti metum, à ruinis & ædificiorũ sibi

Macrontichos.

Casus varij & admirãdi in eo terræmotu.

timentes, muros reliquerunt: & extra vrbem in Campo, qui dicitur, morati sunt, vnà cum Imperatore Theodosio, & patriarcha Proclo cõtinuis precibus incũbentes, Deúmque vt propitius eis esset & ab imminẽti calamitate orbem liberaret, obtestantes. Et quũ aliquando motu eo grassante, terra veluti fluctuans concuteretur, & homines per metum eam ex fundamentis ipsis extirpatum iri vererẽtur, & omnes litaniis & supplicationibus dediti collachrymarent, & ex profundo intimóque animo misericordiam diuinam implorarent: tum miraculum præter opinionem omniũ, quod sensum & mentem omnem excedat, subsequutum est. Subito namque è medio inspectãtibus omnibus, diuina quadam vi puer in aërem sublimis ad cœlestem vsque tractũ, ita vt iam non appareret, sublatus, diuinam vocem qua angelis Deum laudibus ferre mos est, audiuit: eáque voce percepta, rursum priore per aërem via reuersus descendit: & episcopo Proclo, ipsíque Imperatori & multitudini omni supplicationibus operanti, Deúmque hymnis celebranti, ab angelis canentibus se verba hæc audisse renunciauit: [a] Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nostri. Quæ vbi Proclus intellexit, statim ad eum modum populum psallere iussit: [b] & terræmotus statim etiam constitit, omninóque conquieuit. Imperator porrò Theodosius, & inter fœminas admiratione omniũ digna Pulcheria, tanto miraculo perculsi, [c] constitutione Imperiali confestim, vt per orbem omnem diuinus hymnus iste concineretur, decreuerũt. Et ex eo tempore Ecclesia Christi eum acceptum, non quolibet tantum die vsurpat, sed etiam (vt simpliciter dicam) cuiuslibet carminis & laudis Dei initio, ante omnia pleno ore præmittit. Puer verborum eorum ministerium exequutus, statim vita defunctus est, & in magna ecclesia quæ Pacis nomen obtinet, conditus. Locus autẽ in quo ille in sublime actus est, postea ὕψωμα θεῖον, id est, diuina exaltatio vocatus est, Notum ventum pro vrbe Constantinopolitana spectans. Imperator vbi terræmotus timore liberatus est, ilico Constantinopolitanæ vrbis muros reficere aggressus est: & maiorum mœnium partem, quæ in sicco loco sunt, per dies sexaginta,

Constantinopolitani cũ Imperatore extra vrbem manent. Litaniis & supplicationibus operantur.

Puer mirificè in aërẽ sublatus, & ide remissus.

a τρισάγιος, *h.e.* ter sanctus *angelorum hymnus, Deũ trinum & vnum celebrantium.*
b Terræmotus cõquiescit.
c Theodosi, vt hymnus talis *in ecclesia omni canatur, instituit.*
Mur⁹ collapsus restituitur per Anthemiũ & Cyrum.

Populus Constantinopolitanus muros refectos Cyro acceptum fert.

in eam quæ nunc cernitur formam Anthemius restauravit, ingenti vrbi amplitudine pomeriis prolatis adiecta. Cyrus autem præfectus vrbi, reliquum qui cõciderat,& vi temporis labefactatus fuerat, murum renouauit, atque in sublimen altitudinem, vrbe veluti in nouam redacta formam, constituxit. Et quum aliquando imperator in Hippodromo equestre exhibẽs certamen staret, Byzantij structura Cyri delectati magnificam illam emisere vocem: † Cõstantinus condidit, Cyrus restauravit. Qua ex causa ira percitus princeps, præfecti dignitatẽ,illo sub prætextu quòd Græcæ superstitionis cultor esset,homini ademit, & substãtiam eius omnem publicauit. Ille animũ desponden s,ad ecclesiam confugit: & in sacrũ sacerdotũ ordinem allectus, Smyrnæorũ præfuit vrbi. Smyrnæi vbi illum audiuere Græcorũ sacra coluisse,cõmunionem eius sunt auersati. Cyrus autem ad eos in ecclesia talia verba fecit. Viri amici,nativitatem Dei & seruatoris nostri Iesu Christi silẽtio colamus,quoniã auditu etiam solo in virgine sancta conceptum est Dei verbum.Ei gloria sit in secula,Amen.Ac deinde gratus ciuibus fuit,& ecclesiam piè gubernauit.

Cyrus proscribitur.

Cyrus ex præfecto vrbi episcopus factus.

Præclarus hic etiam fuit poëta.

† κωνσαντίνος ἵκτισε. κῦρος ἀνεκαίνισεν.

† *Conceptum virginis spiritus,non caro, fides,non libido,præuenit. Credendo, non concumbendo, fœcundata est virginitas. August. de Trinit.lib.13.cap.18.*

Idẽ episcop' fit Smyrnensis.

Huius quoque opus est templum Dei genitrici dicatũ, quod Cyri dicitur:in quo, fama est,& Romanum illum cantorem eximium, propter carmina decantata honorem & præmiũ virtutis à Dei genitrice recepisse. Templum autem id huiusmodi occasione isthic est erectum. Cupressus in eo loco ingens & procera fuit, in qua su-

Celebre ei' ad populũ, pro cõcione verbum.

Templũ virginumatris sub Cyri nomine.

Romanus cantor eximius.

De Cyro isto hæc apud Suid. reperiũtur:Cyrus Panopolites poëta sub Theodosio iuniore vixit:Apud quem præfectus prætorio, & præfectus vrbi,consul & patricius fuit:in admiratione ab Eudocia Augusta,quæ poëmatum studiosa erat,habitus. Eudocia autẽ, quum aula relicta,in Oriẽte Hierosolymis esset,Cyrus ab aduersariis insidiis circumuentus, in Phrygia Cotyei episcopus factus est,& vsque ad Leonis Imp. tempora duravit. Mentio eius fit l. si quis. C. vt nem.ad suum patroc. lib. 11. Et ad hunc scripta est l. qui sub prætextu. C. de sacrof. Eccles.

perioribus tẽporibus nescio quomodo imaginem Dei genitricis quidã occultauit. Quum autem multũ præteriisset temporis, & imago lateret, ipsa seipsam indicauit. Cupressus enim immẽso coruscans lumine, perinde atque fax vna ardere visa est, & ingens etiam miraculorum vis ab obscura & latenti efficacia manauit. Vbi autem quidam curiositate laudata arborem conscendit, imago ea, vnde miraculorũ vis profluxit, apparuit. Quapropter Cyrus loco ei honorem habens, pulcherrimum & maximũ Dei genitrici constituxit delubrum. De his hactenus. Verũenimuerò Imperator magnam exhibẽs liberalitatem, non imperantem tantum, sed & alias restaurauit vrbes, quæ valde dirutæ fuerant. Et alias quidem aliter restituit. Antiochiam verò Memnonium & Zoilum & Callistum, religione nostra admodũ prẽstantes viros, rectores misit. Ibi Memnonius perquàm decenter & magnificè, quod * Pſephium dictum est, ab ipsis fundamẽtis restituit: in cuius loco medio hypæthrã & subdialem aulam reliquit. Zoilus autem Imperialem erexit porticum, ad Austrum spectantem, in Rufini porticus latere, cognomine suo loco ei relicto. Qui verò mihi cognominis fuit Callistus, præclarum & magnificum vrbi ei reliquit ædificiũ, quod Calliſti porticus nominatur, pro iudicum curia, ex aduerso ei foro vbi pulcherrimæ cõstructæ sunt ædes, in quibus duces belli habitant. Insuper Anatolius quoque dux, militarium in Oriente ordinum præfectus, eò missus, cognominem sibi porticum, omnis generis materia & arte præcipua exornatam, splendidè excitauit. Hæc etiam si per digressionem historiæ inserta, non tamen studiosis inuenusta aut ingrata erunt.

Miracula ad imaginẽ Dei genitricis edita.
Vrbium restauratio.
** ψηφισμ. à calculis qui ψῆφοι dicũtur, seu suffragiis ferendis dictum videtur: quasi Comitium Romano more dicas.*
Antiochiæ restitutum Pſephium.
Porticus Rufini.
Extructa porticus Calliſti.
Porticus Anatolij.

CAPVT XLVII.

Præclariorum ecclesiarũ antistes.

POstea quũ diuinus Proclus vndecim annis in Constantinopolitana sede, & admirandus Cyrillus in Alexandrina triginta duobus enituissent, eodem tempore ambo ad immortalem trãsiere vitam. Sed & Ioannes Antiochenus moriẽs Domno thronum reliquit: & Leo magnus, Cœlestino ad cœlestem recepto vitam in veteris Romæ ecclesiã est inductus. Porrò Iuuenalis adhuc superstes, ecclesiis Palæstinæ præfuit. Proclo Flauianus

Flauianus iste in l. quoniã. C. de epiſc. & cler.
Fabianus dicitur.
Flauianus Procli ſucceſſor.

Dioscorus Cyrilli.
† δυσυχῆ ἰυσυχεῖ.
Eutyches abbas.
Secūda Ephesia synodus, Prædatoria dicta.
Audet Eunuchus munus benedictionis pro electione à Flauiano, quod Imperatori mittat petere.
Chrysaphius eunuchus.
Cur eunuch⁹ iste Flauiā. oderit.
† τὰς ὑπὲρ τῆς χειροτονίας ἐυλογίας.
a χειροτονίας ἐυλογίας.
b Cui⁹ sint vasa & donaria Ecclesiæ.
c Initur à Chrysaphio cōsilium, vt Flauian⁹ è sede sua deturbetur.

successit, sacrorum donariorum ecclesiæ magnæ custos, dignitate presbyter, vita autem cœlesti præclarus. Post Cyrillū in Alexandriæ throno Dioscorus impietatis officinam instituit: qui quū rebus aliis pessimus fuit, tum diuino Cyrillo & Flauiano inimicissimus, tertiæ synodi decreta non recepit. Et quòd Cōstantinopolitano Archimandrita † infelici Eutychetæ, & præterea Chrysaphio primario inter Imperiales cubicularios eunucho amicissimè vteretur, vt secunda Ephesi synodus cogeretur effecit, quæ λῃστρικὴ, hoc est, prædatoria dicta est. Eius celebrādæ tale fuit initiū. * Chrysaphi⁹ iste multū apud Imperatorē autoritate valuit, & ꝙ cōsecrationem Flauiani, propter anticipatam opinionē, minus gratā probatámq; haberet: Imperatori subiecit, vt patriarchæ significaret, quo ille † electionis atque cōsecrationis gratia benedictionis munus sibi mitteret. Diuus Flauianus panes puros misit. Chrysaphius cōtra, [a] aureū benedictionis donum mittendū esse dixit. Cui patriarcha respōdit, non esse sibi taliū rerum copiam: nisi fortè ad hoc sacris vteretur tēpli [b] donariis. Ipso verò Chrysaphium optimè nosse, Ecclesiæ sacra vasa Deo & pauperib. esse cōsecrata. Atq; inde offensio locū habuit, quum eius rei Pulcheria Augusta nihil animaduertisset. [c] Chrysaphi⁹ eam ob rē inuidia percitus, omnē mouit funem, vt patriarcham sede sua deturbaret. Quū autem id omnino, Pulcheria summā rerum administrante, fieri non posse videret, Eudociā Augustam, quæ nondū in Palæstinam ierat, solicitauit, eámq; paulatim aduersus matrem Pulcheriam cōcitans, vt Præpositum illi ademptū sibi asciscēret, suadere ei cœpit. [d] Præposit⁹ enim Pulcheriæ parebat, vt quæ rerū summam administraret. Eudocia nō parū Imperatoris tentauit, animum, vt Præpositū à Pulcheria abduceret. At ille ab ea persuasus nō est, petitio-

* *Apud Suidam est, plurimùm autoritate eunuchos aulicos apud Theodosium valuisse, & res pleraſque ex arbitrio eorum peperam actas esse.*

Chrysaphius per Eudociam frustra Pulcheria præpositum adimere contendit. d *Præpositus aulæ Augustæ. Struitur ab eodem cōsilium aliud vt Eudocia diaconissam creari Pulcheriam curet.*

nem Eudociæ refellés:quòd Pulcheria soror eius in imperio genita atq; educata esset, & q̃ optimè Rép. administraret. Postquã Chrysaphio cœptũ id non succesſit, aliud est expertus,& rursum Eudociæ molestus fuit,Imperatorẽ vt instigaret, quo ille patriarchæ secretò insinuaret,vt Pulcheriã diaconissam legeret. Hoc Eudocia quũ ageret,frequenti suggestione tandẽ mitissimũ Imperatoris animũ flexit. Nã & lapidem, aquæ gutta frequentius defluẽs,excauare solet. Theodosius patriarchę ad se vocato,arcanum indicauit. Et ille in mœrorẽ cõiectus, Imperatori quidẽ quod ei gratum esset,facturus esse visus est:Pulcheriam autẽ literis secretioribꝰ certiorem fecit,vt nequaquam in cõspectum eius veniret, ne scilicet quod & sibi ipsi & illi parũ gratum esset, facere cogeretur. e Pulcheria statim quid ageretur intelligẽs, Præpositũ transire ad Eudociã iussit:& ipsa vrbe egressa ad Septimum tranquillã priuata vitã egit. f Imperator autem & Eudocia Flauiano deinceps, ꝙ arcanum illud consilium propalasset,maximè succẽsuerunt. Pulcheria ad hunc modũ electa, per Eudociæ manus Resp. administrabatur. quo tẽpore etiam suspicionis illius occasio locũ habuit, de celebri illa oue, propter Paulinũ magistrum, quẽadmodum suprà dictum est. Hæc quũ sic gererẽtur,ᵍ Eusebius,de quo in synodo tertia antea diximus (nam primus ipse Nestorij vesaniã deprehendit atque redarguit,si quis alius,& ipse artis Rhetoricæ peritus:tum autẽ Dorilæus episcopus erat) ꝙ Eutychetis familiaris esset,de fide aliquãdo cũ eo est collocutus. Atq; vbi eũ non rectè sentire animaduertit, libellũ ea de re patriarchæ Flauiano obtulit.ʰ Flauian⁹ synodo prouinciali Cõstantinop.coacta,ad quã quadraginta episcopi venerãt,Eutychetem citauit. Ille porrò primũ sistere se recusauit. Vbi autẽ coactus aduenit,fœdissimo morbo laborare deprehẽsus est. In medio enim cõsessu : Ego, inquit,& duab.naturis genitũ esse profiteor Dominum nostrũ Iesum Christum,ante vnionẽ.Post vnionẽ autẽ, vnam eius esse naturam, & diuinum eius corpus neque

Significatur id ab Imperatore Flauiano, & ab hoc Pulcheriæ.

e Pulcheriæ Præpositũ ad Eudociã mittit, & priuatã in Septimo cõplectitur vitam.

f Imperator Flauiano trasciit. Eudocia rerũ in aula potitur.

g Eusebius Dorylæus hæresim Eutychetis in colloquio deprehẽdit.

g Synodus prouincialis Constantinopoli propter Eutychetem coacta.

h Eutychetis hæresis.

† *Synodos prouinciales patriarchæ & Archiepiscopi olim,quum hoc sic vsus ferret, cogere potuerant: concilia œcumenica:& vniuersalia,sine voluntate Imperatoris,minimè.*

consubstantiale nobis, neque eisdem nobiscum perpessionibus obnoxium esse prædico. Quæ verba postquam synodus audiuit, illico quòd ille pœnitentia non duceretur, legitimè & iuxta certum canonum iudicium, hominem dignitate ei adempta, reiecit. Ille Imperatorem adiit, & vt causa denuò iudicaretur, perinde atque acta & decreta contra eum facta à Flauiano conficta essent, rogauit. Itaque Principis iussu alia in suburbano Constantinopolis coacta est synodus, in qua multi etiam alij episcopi, & ex senatu quidam affuere. Porrò vbi illi acta & decreta legitima esse autoritate sua cõprobarunt, Chrysaphius eunuchus, qui idem cum illo sentiebat, quũ cõtumeliam ferre nequiret, iram aduersus Flauianum suam maximè auxit: & Dioscoro Alexandrino impio illi indicauit, se illi in rebꝰ quæ ei placitæ essent, gratificaturum omnibus, si Euthychetem periclitantem defenderet, Flauianum autem & Eusebium Dorilæum oppugnaret. Eodem etiam modo Eudociam Augustã excitauit, quum multa alia, tum ea potissimum dicendo quæ ei à Pulcheria acerba accidissent, propterea quod Flauianus rem secretò sibi creditam, tectam tacitámque nõ seruasset. Hi ambo Theodosium permouẽt, vt alteram Ephesi synodum, quę Eutychetis & Flauiani causam disceptaret, celebrari iubeat, sententiarúmque ferendarum iudicium Dioscoro impio committat, & eundem synodo præficiat: copias etiam militares, quæ satis sint, mittat, quæ rem iudicatam exequerentur. Vbi id Imperator mandauit, & synodus quæ prædatoria vocatur, Ephesi congregata est: præsidens ei Dioscorus, notariis aliis reiectis, suos tantum adhibuit, vt acta ex sententia eius in scriptum referrentur. Affuerunt concilio ei quos suprà nominauimus ecclesiarum antistes &, * cum sacerdotibus suis: Leone veteris Romæ pastore excepto, cuius locum Iulius episcopus eò missus obtinuit. Theodosius inter alia, hoc sic verbis eiusceмodi sanxerat. Qui antea iudices religiosissimi archimandritæ Eutychetis fuere adsunto quidem, & tacento, iudicum autem ordinem non habento: cœterùm cõmunem sanctissimorum omnium patrum sententiam expectanto, quandoquidem de rebus ab eis iu-

i Eutyches nõ respiscẽs damnatur.

Idẽ ab imperatore, vt alia Cõstãtinopoli cogatur synodus impetrat.

k Ea prioris synodi decreta cõprobat.

l Eunuchus Dioscorum Alexandri. Et Eudociã aduersus Flauianum commouet.

Imperator synodũ aliã Ephesi iterũ celebrari iubet.

Synodo ei Dioscorus præficitur.

Aulicæ tales practicæ minimè episcopos decẽt.

** Iuuenalis scribit, Dominus, &c.*

Lex Theodosij quomodo in cõcilio posteriore. Ephesio pro-

dicatis nunc iudicium agitur. Vbi autem de quæstione actum, ab Eutychete petitum est, vt ea quæ de Deo sentiret, apud synodũ exponeret: tum ille, quæ antea quoque dixerat, in medium proferens professus est. E duabus quidem naturis genitum esse saluatorẽ ante vnionem, post hanc autem vnam ei esse naturam. Dioscorus porrò subinferens: Et nos omnes ait, eiusdẽ opinionis sumus. Ibi Leonis papæ locum tenentes, illius ad Flauianũ & synodũ ipsam datas literas legi petierũt. Vt verò Dioscorus eas reiecit, mandatarij transuersum Dioscori impetum animaduertentes, è synodo discessere, & Romam recurrere. Dioscorus, cum factionis suæ popularibus, Eutychetem, reddita ei dignitate, integrum restituit: eam verò Flauiano & Eusebio Dorilæo abrogauit: canonem illum, quem ipse fortè transgressus est, obtendẽs, nullã aliam fidei formulã, præterquam quæ Nicææ est facta, promulgandam esse statuẽtem. Porrò Flauianus, vir sanctissimus, post eiusmodi illegitimam cõdemnationem, turbulentis impulsionibus & calcium ictibus à Dioscori & Chrysaphij factione ex synodo eiectus, tertio pòst die vitam feliciter finiit, quum ille ipse Dioscorus calcibus in ventrem etiam veritatis ipsius propugnatoris defuncti insiluerit. Et postridie episcopi, militum qui eos armis sublatis circunsteterant, vi actis aduersus sanctum illum editis subscribere sunt coacti. Cum quibus & Domnus, Ioannis in ecclesia Antiochena successor, annotatione sua ea tum confirmauit. At idem potestati * suæ redditus, quòd illis cessisset, retractauit Dioscoro & principibus ex aula Imperiali viris resistens, & contra decreta, vtpote quæ aduersus ecclesiasticas cõstitutiones facta essent, vociferans, synodúmque impiam appellans, & subscriptionem denique suam reddi sibi flagitans. Verùm synodus ea de causa huic quoque sacerdotalem ademit dignitatem: in qua & Ibas ille Edessenorum episcopus & Iapiens eruditusque Theodoritus ecclesiæ Cyri pastor, præterea Daniel Carratum. Item Irenæus Tyri, & Aquilinus Bibli episcopi exautorati sunt. Decreuit hęc synodus quoque de Sophronio quædam, qui tum Constantinopolim, visendæ eius gratia, venerat, & alia insuper quæ in actis

cedendum,
Eutychetis hæresis.
Dioscorus ei succinit.
Literas Leonis Rom. episcopi reiicit. Eutychetẽ restituit.
Flauianum & Eusebiũ restituit.
Flauianum vi è synodo eucit, & malè tractat.
Flauiani mors.
Huc etiam mortuo Dioscorus calcibus insultat. Episcopi decretis synodi prædateriæ subscribere coguntur.
* ὡς ἑαυτὸν γενόμενος.
Domnus Antiochẽsem subscriptionẽ suã recantat.
Dõno, et aliis pijs episcopis dignitatẽ cõciliũ abrogat.

continentur. Prædatorium Ephesi concilium ad hunc solutum est modum.

CAPVT XLVIII.

Apologia aduersus eos qui religionẽ Christianam propter hæreses subinde exorientes, exagitant.

NE verò ex eis quisquam, qui aliter opinantur, & idolis addicti sunt, nos rideat, perinde quasi per res nouas semper aliquid ad fidem afferamus, & apud nos posteriores prioribus derogent. Nos etenim ineffabilẽ atque incõprehensibilem Dei erga nos benignitatem & misericordiam inquirentes, eámque summopere colere atque magnificare cõtendentes, eo quòd rem eam assequi non possumus, atque illuc nos cõuertimus. Nullus sanè eorum qui in hæreses delapsi sunt, illud in cõsilio præcipuè habuit, vt diuinum numen blasphemus maledicto aut cõtumlia afficeret: sed præstantius quidquam se prolaturum esse, quam maiores fecerint, si hoc vel illud promulgaret, existimauit. Vniuersi equidem communi omnium concordia, quæ † præcipua religionis nostræ sunt, & quæ cultus diuini causam continent, capita, profitemur. Trinitas enim in vnitate naturæ diuinæ à nobis deprædicatur: & ante luciferum supersubstantiali patri genitus Deus verbum, quod natiuitate altera incorruptè propter immensam erga creaturam suã misericordiam carnem assumpsit. Quòd si præterea propter obscurã numinis cognitionẽ, homines noui quidquam afferunt, non nouum id est: quòd Deus, vt equidem puto, propterea * libero arbitrio locum dederit, vt Ecclesia eius Catholica & Apostolico hinc & inde ad diuersas opiniones appellans, dicta omnia, pro eo atque decet, captiuet, & ad veriorem pietatem referat, eáque ad vnam rectam planámque viam, veritatis scilicet inuentionem, deducat. Cui sententiæ illud dictum valde consonum ab Apostolo est prolatum: Oportet autem hæreses etiam in vobis esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant. Qua in re ineffabilem quoque Dei sapientiam mirari libet, quæ olim per Apostolum suum prædixit: Virtus enim mea, inquiens, in infirmitate perficitur. Ex eo nanque quod propter imbecillitatem veræ cognitionis, partes quædam ab Ecclesiæ structura resectæ sunt dogmata recta & plana per ædificationem constituta sunt, & incrementis maioribus ad cœlestem sublimita-

† καίρια καὶ συνεκτικώτερα. *Niceph. συνεκτικὰ καὶ κύρια. Euagr. lib. 1. cap. 11.*

Commodũ quod ex hæresibus prouenit.

* τῷ ἐλευθέρῳ.

tem vniuersalis& apostolica ecclesia excurrit. Qui verò in seductione & errore Græcæ superstitionis educati sunt, propterea quòd neque Deum, quidnam sit, neque ineffabilem eius & incomprehensibilem curam atque prouidentiam inuenire velint, alij aliorum inter se, atque ipsi quandoque suas etiam ipsorum sententias refellunt. Et multos variósque comminiscentes deos, no minibus eos quę affectionib⁹. suis cõueniãt, prosequuntur. Et cùm alios super alios sibi ipsis designãt & eligũt, veniam, vt aliquis dicat, impuris libidinibus suis aucupantur. Sic qui apud illos est summus.

Aduersus philosophos ethnicos, & impurissimã eorũ idolatriam.

Hominum pater atque deorum,

natura sua in auem versa, fœdi stupri gratia adolescentulum Phrygen rapuit, & pro mercede impuri flagitij poculũ ei dedit, potestate illa permissa, vt sibi ille † beneuolentiam & amorem propinaret, & vterque simul cũ nectare constuprationis probrũ & dedecus potaret. Qui insuper multis aliis nefariis sceleribus, quæ etiam nullius precij hominibus cõcessa non sunt, in varias irrationalium animantium species transformatus, turpiter sibi vitam degendam statuit: & androgynus, ancipitíque inter marem & fœminam sexu Deus factus, nõ equidem in ventre, sed femore vterum * gestans, imperfectum tulit fœtum: vt ea quoque res præter naturam fieret. vnde Dithirambus seu bis genitus infans prodiit, qui vtrique naturæ ignominiæ inureret notam, muliebri motu saltans semiuir Deus: ebrietatis, crapulæ, vinolentiæ, temulentæ grauedinis, aliorúmque inde profluentium malorum autor. Huic Deo altitonanti & ægifero admirandum etiam aliud nomen indiderunt. nam parricidã vocarunt, cui apud homines extremum & primum constitutum est supplicium: vt qui Saturnum patrem suum (pro eo atque decuit faciens) quod talem ipsum ille id vitam protulisset, turpiter regno exuerit. Quid verò de meretricia fœditate apud eos in numerum deorum relata dicam? cui tutelarem deam Venerem ipsam Cypriam concha genitam præficiunt. Ea verò pudicitia veluti piaculo quodam repudiata, absurdis & turpibus flagitiis omnibus ferè delectatur, atque eis ipsis etiam coli atque placari vult: cum qua

Spurci Ionis flagitia.

† προπίνῃ τὴν φιλοτησίαν.

Bacchꝰ impuritatis deus.

*κυοφοροῦν.

Iupiter parricida.

Venus impudica dea.

Mars adulter. Vulcanus. Φαλλαγωγία. Pan. Priapus. Sacra bonæ deæ.

Mars turpiter se dans, arte & fallacia Vulcani, diis reliquis ludendus atque ridendus tanquam spectaculum exhibetur, Phalli verò, & Ithyphalli, & obscœnitatis omnis domicilia apud illos, quem non merétur risum? Quid Pan ipse, & Priapus, qui præter naturam, informi membro cum magna gratia colitur? Quid mysteria & arcana sacra Eleusinæ deæ sibi volunt? quæ quum quàm maximè oderim, vno tamen nomine tantum laudauerim, quòd talia ipsi ea esse, quæ sol non aspiceret, iudicarunt: & quum reipsa se digna patrarent facinora, quòd, ea tenebrarum caligine & obscuritate condemnarunt. Verùm nos turpibus hæc cultoribus relinquentes, orationem ad metam constitutam reducamus: quæ reliquæ sunt Theodosij imperij res, memoriæ proditori.

CAPVT XLIX.

Suggestiõe Leonis episcopi Valentinianus & Eudoxia ad Theodosiũ de synodo prædatoria scripserunt.

POst prædatoriã illam synodum, Leonis Papæ mandatarij vix Romam venerant, quum illi quomodo ipsius literæ reiectæ, & iniquæ sententiæ latæ essent, præterea Dioscori & Chrysaphij arrogantem confidentiam, & vt illi diuinum virum Flauianum necauerint, exposuere. Efsque rebus perturbatus Leo, lachrymabundus Valentinianum Placidiæ filium, Romæ adhuc imperantem, & simul Theodosij atque Eudociæ, quæ etiam Athenais dicta fuerat, filiam Eudoxiam adiit, & ab ipsis petiit, vt ad Theodosium literas darent, quibus ille ad vniuersalem synodum aliam cogendam moueretur: in qua synodo, quæ Epheſi præter ecclesiasticas constitutiones perperam acta fuerant, ritè corigerentur. Illi à Leone persuasi, statim ad Theodosiũ scripsere, petitione Papæ literis inserta. Et Theodosius filiæ Eudoxiæ reſcribens, hæc quoque verba addidit: Illud verò suauitatem tuam scire volo, Flauianum diuino iudicio ex rebus humanis sublatum esse, vt controuersia & contentio sanctarum ecclesiarum omnis cõquiescat. Deinde verò Theodosius, vbi re secum perpensa, se Chrysaphij astutia deceptum esse comperit, per quàm grauiter & impietatem in Flauiano perpetratam, & aliis episcopis nefariè illatam contumeliam & condemnationem tulit, Et quum dolori suo mederi non posset, in

Verba Theodosij ad filiã Eudoxiã de Flauiano Theodosius tandẽ rem rectè considerat. Chrysaphiũ relegat. Chrysaphij mors.

Chrysa-

Chrysaphium legitimũ iustúmque effudit furorem. Itaque illum primùm dignitate, mox etiam substantia omni spoliatum, in insulam quãdam relegauit. Cuius iudicium quòd cœlestis quoque calculus comprobaret, in mari nauigantem assequutus est. Postea coniugem quoque Eudociam per acrem obiurgationem malè admodum accepit, quippe quæ malorum inualescentium causa fuisset. Ad hæc, iniuriã quoque germanæ suæ Pulcheriæ, quæ eius causã imperiali aula eiecta esset, factam adiecit, atque insuper illam de Paulino suspicionem, & cõtentionis oué vehementer etiam perstringés, in medium protulit. Illa consilij dubia, quum in magnũ esset coniecta metum, vt sibi Hierosolyma petere liceret, perijt: ad quam profectionem se voto nuncupato Deo obligauerat, si in matrimonium collocatam filiam vidisset. Imperator confestim in Septimum misit, [a] & sororé Pulcheriam septimũ iam ibi annum agentem reuocauit: quæ quamprimum cum apparatu comitatúq; multo in imperialem aulam rediit: Ephesum certis hominibus missis, [b] sacrum Flauiani corpus inde in vrbem imperantem transtulit, atque id per mediam ciuitatem cum obseruantia & pompa celebri illatum, intra adyta sanctorum discipulorũ Christi templi splendidè & religiosè reposuit. Postea Iudæorum synagoga † in fabrorum foro, in templi formam redacta, pulchritudinéque simul & amplitudine exornata, insignem Dei genitrici ædem sacram constituit. Vbi minoribus aliis adiectis ædificiis, venerãdam & sacram Dei matris in ipso sanctionis mensæ tumulo zonam reposuit: & ex eo tempore ea Dei genitricis ædes, * Sacri tumuli nomen est consequuta. Atque hæc quidem sic acta.

Eudociam grauiter ob iurgat.

Theodosius τὸ μῦλον ἐρίθος.

Allusio per agnominationẽ & parodiam ad Contentionis siue Discordiæ malum.

a Pulcheria è Septimo in aulam Imperialem reducitur.

b Eadem Flauiani corpus Ephesõ cõstãtinopolim trãsfert.

Templum Dei genitricis cõstructũ sub Sacri tumuli nomine.

† ἐν τοῖς χαλκοπρατίοις.

Synagoga in templum Dei genitricis conuersa.

* ἁγία σορός

CAPVT L.

EVdocia verò Augusta profectionem in sanctam Christi ciuitatem adurgens, tandem eò peruenit. Et quum populus ad spectandam eam conflueret, postremò ad verbum illud perquam scitè carmen dictis aliis adiecit:

ὁμαίμονες γενῆς σ᾽ ἅιματος τυγχάνει ἐνᾶι.
Et stirpis vestræ me dico & sanguinis esse.

Eudocia religionis ergò Hierosolyma venit.

Colonia ex Græcia Hierosolyma et in Iudæam missæ

Statua Eudociæ apud Antiochenos

Antiochia per Theodosium amplificata. Euagr. li. 1. cap. 20. & 21.

Refectio thermarũ Valentis Antiochiæ. Opera Eudociæ Hierosolymitana.

Diuersa monachorũ viuendi studia. Monachorum cœnobia in quibus eis omnia sunt communia.

* χρυσῆς ἀλικοσίας ὅλκων λίτρας.

† τριβώνιον ἀ ἐξωμίδα.

Subobscurè eò antiquitùs colonias ex Græcia ductas esse significans. Eas qui cognoscere vult, Strabonem Geographum & Phlegontem, & Diodorum Siculum, tum etiam Arianum, & Pisandrum poetam, præterea Vlpianũ, Libanium, & Iulianũ sophistas egregios legat. Quo tempore etiam Antiochiam eam profectam, ciues ibi statua ærea faberrimè facta coronestarunt, quæ ad posteriora etiam tempora perdurauit. Qua re Theodosius permotus, maximam mœnibus partem adiecit, vsque ad portã quæ in Daphnem fert, in latitudinem eis promotis. Eámq; suburbanam regionem cernere quisque potest. nam ad hoc vsque tempus vestigia veteris muri, reliquiis eius sese cum admiratione oculis inferẽtibus, deprehenduntur. Aliis autem videtur, à maximo Theodosio mœnia esse dilatata. Atque ab eodem in lacri Valentis, aliquibus ex partibus incendio diruti, refectionem * aurum ducentorum pondo librarum datum esse dicitur. Fama verò est, bis Eudociam Hierosolyma venisse, vbi plurima ad honorẽ Christi peregit. Nam & multa sacra monasteria excitauit: & lauras, quę vocãtur, angustas scilicet monachorum cellas, scolásq; diuinas condidit: quarum varium quidem est institutũ, & varia viuendi ratio: sed hæ ad vnum prorsus pietatis finem spectant. Quidam nãque simul eisdem in ædibus viuunt, re nulla quæ homines in terram deprimit, distracti. Apud hos neque aurum est, neque aliud quodpiam metallũ: sed neque vestis alicuius propria, nèque rerum aliarum quidquam, quod ventrem demulceat. Quod nanque hodie † pallium aut humerale hic fert, eo cras alium indutum cõspicias: adeò vt vnius vestem vnam omnium, & rursum omnium vnius esse putes. Omnibus autẽ cõmunis proponitur mensa, nõ conditis variisq; & exquisitis cibariis, eas quæ sub ventre sunt corporis partes ad lasciuiam irritans, sed paucis quibusdam oleribus atque leguminibus, quantũ ad vitã saltem tolerandam satis sit, cõuiuas excipiens. Communes itidem eis sunt ad Deum supplicationes & preces, quas interdiu, & sæpe etiam nocte tota, cum timore, habitu státúque corporis summisso, peragunt. Labore seipsos ita cõficiũt, vt viuentes adhuc super terrã, mortuos prorsus

esse dicas. Ij sæpius in biduum & triduum ieiunium proferunt. Sunt qui diebus quinque, & longius, cibum non attingunt: eúmque tandem necessitate vrgente, & quidem cum parsimonia multa sumunt. Aliqui verò diuerso ab eis qui ita simul viuunt modo, seipsos à multis segregantes, solitarij degunt exiguis maximè ædiculis se includẽtes, quæ ea sunt latitudine & altitudine, vt neque directè stare, neque facilè cubare possint, spelunces quibusdam & terræ † cauernis, sicuti Apostolus inquit incubantes. Nonnulli sub dio cum feris habitantes, aliqui verò occultis sub terra hospitiis vtentes, ibi cum solo colloquuntur Deo. Verumenimuerò aliud quoque genus conuersationis diuinæ ab illis excogitatum est, quod omne virilis constantiæ & fortitudinis specimen longè superat. In solitudinem enim quandam sole adustam se abdentes, & eam solam corporis partem quam naturæ necessitas tectam esse vult velantes, non viri modò, sed & fœminæ eodem inter se vitæ instituto concertantes, nullam reliqui corporis gerunt curam, frigore ingenti atque æstui variisque aëris mutationibus seipsos committentes, algorem iuxtà & calorem tolerãti & quouis loco, ita vt sors tulit, stant & cubant: omníque humano alimento omnino repudiato, herbis quibusdã & radicibus, quas terra sua sponte fert, viuunt: qui etiã ab eiusce modi victus genere βοσκοὶ, hoc est, pabulatores dicti sunt. Illi etiã tempore ipso specie eorũ mutata, feris assimilantur, & mentem quoq; à reliquis hominibus alienã obtinent. Quos si quando fortè cõspicati fuerint, fugiunt. Quòd si etiam insequentem quempiam sentiant, celerius se in pedes cõiiciunt, propter leuitatem prorsus in aëre sublimes volantes. Nonnunquam quoque inaccessa sub terra loca subeuntes, subitò disparent: plurimíque id, si ita vitam ducentes lateant, faciunt. Aliud præterea monastici exercitij genus, quod parum affuit quin præterirem, commemorabo. Id præ aliis meritò primas ferre censetur, & apud pauciss imos reperitur. Sunt nanque nonnulli, qui quũ per multos virtutis labores eò euaserint, vt ἀπαθεῖς, hoc est, indolentes, & affectionibus perpessionibúsque omnibus liberi sint, in mũdum recurrunt. Et gestibus qui-

Ieiunium diuturnum.

Monachi solitarij,

† τῶν γῆς τοῖς ἀνοιξ.

Monachi & eremitæ nudi in solis locis viuentes, βοσκοὶ, h. e. pabulatores dicti. Hoc vera est λαθὶ ἐκδόσεως

Monachi & πάθους, h. e. indolentes. Vanæ gloriæ cõtemptus. Admirãda indolẽtia instituta & exempla.

† παῤῥησίαν. buſdam incõpoſitis † dementes ſe eſſe aſſimulantes, ita vanam cõtemnunt gloriam, quam extremam tunicam (iuxta Platonem philoſophum) anima deponere ſolet. In ἀπαθείᾳ, hoc eſt indolentia philoſophantur, ſine affectione atque animi commotione, in caupona, aut ſi opus ſit, in lupanari cibum capientes & neque conſpectũ cuiuſquam, neque locum aliquem reuerentes. Balnea quoque ingrediuntur, & cum mulierculis ſæpe etiã vt natura fert, nudis lauant, & cum eiſdem habitant. Adeò verò affectionibus perpeſſionibúſque ſuperiores ſunt, vt naturę vim ſuperent, & tyrannidé in eam exerceant: denique vt neque aſpectu neque contactu, neque adeò ab arte petitis oſculis, atque muliebribus complexibus, ad ea quæ propria naturæ eſt, concupiſcentiam cõmoueantur. Cum viris illis verſantes viri ſunt, cum mulieribus mulieres. Et quum vtriuſque ſexus vim obtinere videantur, vnum obtinent. Atque vt ſemel dicam, in hoc vitæ genere, quod captum naturę ſuperat, virtus naturæ aduerſas leges fixit, vt in nulla earum rerum quæ neceſſariæ ſunt, ſatietas ipſa locum habeat. Ita illi ſemper eſuriunt & ſitiunt, temperantiáque & cõtinentiam in rebus omnibus retinere leges eorum iubent. Adeò etiam ille corpus conſtringere præcipiunt, vt vi etiam neceſſitas cõprimatur. Tam æqua etiã per exactiſsimam rationem ſtateta vita eis libratur, vt dum lanx vtraque per diametrum & lineam mediã inter ſe diſtat, nullum ſentiatur momentum. Et tantopere res inter ſe contrariæ in eis & extant & miſcentur, diuina gratia ea quæ miſceri nequeunt coniungente, & tempore rurſum ſuo diſiungente, vt quod auditu mirum eſt, in eodem corpore & vita ſimul & mortificatio habitet, quæ natura ratione, & re ipſa inter ſe maximè ſunt, pugnãtia. Quũ enim affectio quæpiam ſeu perpeſsio ſubrepſit, tũ corpus videas mortuum & nihil agens, perinde atque in ſepulchro repoſitum eſſet. Quum autem egregium virtutis opus peragendum, & preces ad Deũ fundendæ ſunt, tum robur nouum & corpus mirificè viuidum cernas etiamſi id ſenio iam confectum & * exoletum admodum ſit. Vitam vtranque illi, præſentem videlicet & futuram, ita complicant & cõiungunt, vt carne prorſus in

* ὑφωρυγ.

obitu mortificata atque deposita, semper viuãt,& quòdammodo cum viuentibus simul conuersentur, corpora illorum variè curantes,& supplicantiũ preces ad Deũ referentes.itidem vt in priore vita degentes,præterquã quòd rebus necessariis non indigeãt,& loco nullo circunscribantur. Omnibus in momento adsunt,omnium voces audiunt,& cum omnibus versantur.Horum opus est frequentes genuum inclinationes & graues rursum stationes,desiderio solo corpora eorum sustinente, & voluntariam imbecillitatem recreante. Illi athletæ quidam sunt carne carentes,& luctatores sanguinis expertes. Illis conuiuia splendida & deliciæ summæ sunt,assiduum ieiunium:& mẽsa opipara, vt quoad eius fieri potest, nihil cibi deguſtent. Quòd si alicunde hospes adueniat,matutino etiam tempore,tam benignè & amanter nouo hospitalitatis genere eum excipiunt, vt nihil aliud eos per vitam, quàm ad eum modum deliciati studuisse,putes: aliud mox rursus ieiunij genus excogitantes,cibumque arbitratu suo capere nolẽtes, adeo vt res ea omnibus in stuporem euadat, quum ad victum sufficientem tantum eis desit,quomodo tam exiguo alimento viuere possint. Inimici ij sibiipsis sunt, voluntatisque propriæ & naturæ destinatione animi iandudum concepta, proditores, vt in rebus omnibus delicias carnis lõgè à se reiiciant,& anima eis in statu suo pulcherrimè consistat:quæcunque Deo placita sant, prudenter deligens atque conseruans. Felices illi prorsus eiusce-modi conuersatione & vitæ instituto: longè autem feliciores sua ex hac vita migratione,ad quam illi semper aspirant,ad optatum illum desideratúmque videndum anhelãtes. Itaque Eudocia Augusta, cum multis,id genus monachis collocuta est,& multa(sicuti dictum est) monachorũ domicilia & habitationes constituxit. Hierosolymorũ etiã muros protulit & renouauit.* Episcopalem præterea domũ ibi ex fundamentis ipsis erectam pulcherrimè exornauit, eidémque mille numismatũ reditũ attribuit. In Phordisiis pauperũ domiciliũ ædificauit, vbi quadringẽti facto morbo laborantes habitarẽt. Alia itẽ pauperum hospitum & viduarũ diuersoria condidit,cíſq; substantiam suam donauit.Ecclesiis,nosoco-

Eudociæ pietatis opera Hierosolymis edita.

* ἱστεκα-πέωρ.

Largissima Eudociæ eleemosyna.

miis seu ęgrotorũ domibus, sacrosanctis ædibus, & monasticis virorũ & mulierum domiciliis, † vigesies mille quadringẽtas & octoginta aureę monetæ libras dedicauit: præter alios quos alibi cõuertit sacros prouentus, & varij generis donaria, quę sãctis quibusdã locis cõsecrauit. Et aliquãdo die festo paschæ tẽplũ ad sanctã Christi resurrectionẽ celebrandã ingressa, in lucernarũ rationẽ decies mille sextarios olei retulit: & choris memoriã sacræ Christi resurrectionis colentibus, annuũ prouentũ quadringentorũ numismatũ constituit. Postremò templũ ingens amplitudine & forma præclarũ, ex ipsis fundamẽtis, admirando illi & primo diacono simul & martyri Stephano, stadio vno ab Hierosolymus erexit: quo loco à percussoribus Domini saxis ille obrutus, immarcessibilẽ coronã reportasse dicitur. In quo tẽplo aliquo pòst tẽpore & ipsa, quũ ad immortalẽ emigrasset vitam, cõdita est, quarto magni Leonis imperij anno, quũ hic piã Deóque placitã exegisset vitã. Defuncta autem est ætatis sexagesimoseptimo anno. nam viginti annos nata, imperatori Theodosio cõiuncta est. Et in aula imperiali sub matre eadémq; Augusta Pulcheria, vigintinouem transegit. Ipsa verò sola, absque Pulcheria, imperiũ annis septẽ administrauit. Porrò Hierosolymis vndecim trãsegit. Ex eo tẽpore quatuor vixit annos, vniuersalis Chalcedonis synodi acta non approbans, sicuti postea dicemus. Postquã autem synodi eius decreta rata gratáq; habuit, alios etiã transegit quatuor: & tandem mortua est. De qua prophetã Dauidẽ illud etiã dixisse ferunt, Benefac Domine ἐν τῇ εὐδοκίᾳ, hoc est, in bona voluntate tua Sion, & ædificentur muri Hierusalem. Res Eudociæ imperatricis ad hunc se habuere modum.

† δύο μυριάδας καὶ τετρακοσίας καὶ ὀγδοήκοντα χρυσοῦς λίτρας νομισμάτων.

Dini Stephani tẽplũ ad Hierosolyma.

Eudociæ mors.

Simeones Stylites, siue Columella, qui primus in collũna vitæ monasticæ institutũ inuenit. Sacrificiũ Eucharistiæ.

CAPVT LI.

HOc ipso tempore etiam magnus Simeones, sanctę & celebris recordationis, qui primus stationem in columna inuenit, viguit: & celebre consequutus est nomen, domiciliũ super columna bicubitale vndequaque habens: quo tempore Domiuus Sacras Antiochenæ vrbis habenas tenuit, qui etiam ea re audita, quũ ad eum venisset, totus cõsternatus est, & cũ eo mystico arcanóque congressu cõuenire exoptauit. Cõuenerúntq; adeò

ambo,& †sacrificio immaculato atque incruento peracto, alter alteri viuificam cõmunionem porrexit. Magnus igitur vir iste, etiam in corpore deorsum versum vergente, angelorũ viuendi institutũ imitatus, reb⁹ negociisq; omnibus nuncium remisit: & vi naturæ illata, ad sublimia aspirauit, atque mediũ inter cœlum & terram domicilium sibi fixit, vt extra turbam & tumultum omnem positus, Deum glorificaret, & perpetuis cũ angelis hymnorũ laudibus celebraret. Hinc quidem veluti mediator quidam supplicantiũ hominum preces ad Deum referens, inde autem affluentem atq; immensam benignitatis gratiam illis impertiens. Cuius admiranda opera à multis quidem, qui ea oculis ipsi suis viderunt, memoriæ prodita sunt. Cõmodè autem & pulchrè ea Theodoritus Cyri episcopus, in * Dei amantium historia est prosequutus. Sedenim vbi terrenus iste angelus, atq; etiamnũ in carne supremę illius Hierusalem ciuis & incola Simeones, à nemine antea tritam nouámque planè viam ingressus est, summos mõtium vertices incolentes patres perbenignè erga eum animati, delectos ex eorũ numero quosdam ad eum misere, eíq, hæc renunciare iussere: Quid sibi vult insolés hæc & peregrina habitatio? cur tritam hanc & à sanctis ferè omnib⁹ calcatam viam relinqués, aliam quandã & prorsus iguotam semitam inisti? Illud præterea mandatũ eis dedere, vt descendere illum, & electorũ patrum vestigia sequi iuberent. Ac siquidem prõptum se, vt ex colũna descenderet, præberet: permittere ei, vt quam vellet viuẽdi rationem persequeretur, præceperũt. Obedientiam nãque eius, si Deus instituti eiusce modi dux esset, declaraturam esse censuerũt. Sin cupiditati ipse suæ inseruiret, & cõtra sibi nitendum esse duceret, neque celeriter statim mandatũ huiusmodi exequeretur, pedibus vi arreptum illico detrahere iusserunt. Vt illi ad eum venerunt, & patrũ mandatum exposuerunt, cõfestim ille altero pede prolato, ad descendendum, & absq; vlla deliberatione & dissensione, ad præceptum eorum implendum prõptus paratúsque fuit: & gratias illis egit, qui tantam de eo gererent curam, veluti quidquam præter voluntatem & sententiam Dei facere occepisset. Porro

† τὴν ἄχραντον καὶ ἀναίμακτον θυσίαν τελέσαντες, τῆς ζωοποιοῦ κοινωνίας ἀλλήλοις μεδίδοσαν.

Theodorit⁹ vitam eius describpsit.

* ἐν φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.

Legatio monachorũ reliquorũ ad Simeonem.

Ratio ab eo noui istius instituti requiritur.

Obedientia Simeonis monachorũ patribus exhibita institutũ eius ex Deo esse ostendit.

illi eum in instituto, quod sibi proposuerat, permanere sunt passi: protestati eius permittentes, vt quem cepisset cursum teneret. illud insuper adiicientes: Fortis esto, & viriliter age. Videris nãque diuinitus ad hanc viuendi viam productus esse, antea ignotam. Itaq; deinceps magna ille cõcepta fiducia, cœptum id magis est prosequutus. Tam prolixè autem diuina in eo viro enituit gratia, vt quum Theodosius sanctione quadam Iudæis synagogas in vrbe Antiochena à Christianis eis adeptas restituere iussisset, & Simeones magna dicendi & obiurgandi libertate vsus, literas ad eum dedisset, princeps is iussionibus suis abolitis, ea quæ sancto viro & Christianis placuissent, fecerit. atque prefecto ei, cuius suasu res ea instituta fuerat, tum dignitatem ademerit: precatoréſq; maximos ad aëreum martyrem miserit, qui illum, vt pro se Deum exoraret, & preces suas secum cõmunicarec, rogarent. Quæ autem ille admirãda ediderit facinora, & quàm cõmodè cum quibusq; colloquutus sit, quis singillatim exponat? quæ si quis nosse velit, eũ ad historiam eius legẽdam remittimus, quam post magnũ Theodoritum optimè cognominis ei Simeon Metaphrastes cõscripsit, nouum quoddam & admirãdum in ea ex omnis generis cibariis cõuiuium omnib⁹ proponens. In hoc vitæ instituto decertans, quinquaginta & sex peregit annos. Nouem enim in priore, vbi principiis sacrę religionis imbutus est, schola, cõsumpsit: quadraginta autem & septẽ, in ea quæ dicitur Madra: siue vt alij tradũt, decem hic in angustiis quibusdam peregit, septem verò in minoribus colũnis, & tãdem in columna quadraginta cubitorũ longitudinis vnde triginta trãsegit annos. Cuius sacrum cadauer post tot certamina & mortem ipsam obitã postea sub Leonis magni imperio Antiochiam est perlatũ, Martyrio, qui tum ibi episcopatũ gerebat, atq; Ardaburio Oriẽtalium copiarum ductore, cũ militib. suis, & aliis plurimis magistratibus pręsentib⁹. Qui simul omnes, maximo eos comitante exercitu, ad diuinũ illud tuguriolum aduenere, & venerandũ illius & vitale cadauer cum reuerẽtia & comitatu multo (multi nãq; etiam ex monasticis philosophis vndiquaq; ex vicinis locis, ad sacram corporis illius

Theodosius autoritati Simeonis in magnis reipub. rebus obsecutus.

Simeones cẽtum & tres ãnos vixit. Communio precum.

Simeõ Metaphrastes, Simeonis istius Columellæ vitã quoq; composuit.

Cadauer eius honorificẽtissimè Antiochiæ illatum. Euagr. lib. 1. cap. 13.

productionem & pōpam eò se contulerant) asseruarūt, ne finitimę vrbes cōfluentes id raperent: quod illæ inter se, qūænam illud sortiretur, decertarēt. atque id vix tandem saluum, multis in itinere miraculis exhibitis, Antiochiæ repositū est. Id etiam postea imperatoris ab Antiochenis sibi dari petiit. At illi precatorib' ad eum missis, inter alia & hæc precibus suis addidere: Propterea quod vrbs nostra murum non haberet, qui magno terræmotus impetu corruit: sacrosanctū Simeonis corpus huc adduximus, vt nobis pro muro & vallo esset. Quibus verbis ægrè Leo exoratus, precibus eorū cessit, † & sanctū Simeonis corpus eis reliquit. Quod ibi posterioribus temporibus ad hoc vsq; tēpus seruatum esse scimus. De hoc mirādum quiddam, qui id viderunt, memorant. Nam capitis eius & barbæ capillos nō excidisse, neq; tēpore longissimo intercidisse aiunt: qui vi temporis superata, formam adhuc viri sancti veluti viuentis & inter homines versantis cōseruarint. Integra etiā eius dicta est fuisse cutis omnis, atq; in fronte præcipuè labore & tēpore multo rugosior atq; durior facta. Oris item dentes, illis exceptis quos fidelium magnus propter egregium in eum amorem abstulere. Quæ sanè omnia staturam eius & habitum, qualis & quantus Dei homo Simeones fuerit, declarant. Iuxta corpus eius etiam torques ferreus positus est: qui & ipse, quòd constanti illi & forti in certaminibus variis corpori affuerit, honorē eum à Deo cōsequutus est. Nam quantūuis defunctū Simeonem amās illius, dicam etiam amatum ab illo ferrū, non reliquit, tāquam ab illius pulchra cōsuetudine resilies: sed iuxta illum fitū est, veluti corpus illius perficiens. Ingēs verò mihi cupido incesserat, res eius singillatim recēsendi, vtilitatem & mihi cōmemoranti, & historiam hāc legenti allaturas: nisi ab eis, quos dixi sanctis viris pro eo atq; decet, luculenter & copio-

† *Preces Antiochenorū ad Leonem imperatorē, vt corpus S. Simeonis Antiochiæ relinquat.*

Torques ferreus diui Simeonis.

† *Corpus Simeonis vsque ad Euagrij scholastici tempora integrum durauit. Huius caput se cum multis sacerdotibus vidisse scribit Euagrius Episcopum Antiochiæ agente celeberrimo Gregorio, cùm Philippicus orientalium copiarū dux præsidij causa sibi sacras Sanctorum reliquias mitti postularet.*

sè essent descriptæ: præcipuè quum ad alia quæ instituti promisiq; nostri sunt referēda nobis properandum sit. Quare vnum saltem quod ab illis prætermissum est, nunc cōmemorabo. Mandram, sicuti dictū est, monastici exercitij eius locū incolę nominant, appellatione talī ei à sancto ipso viro imposita. Distat à Theopoli stadiis plurimū triginta, ad acclriuem mōtis verticem sita. Ascensus arduus stadiorū viginti est, vbi & templum viro sancto, in crucis speciem cōformatum, & ex quatuor partibus porticibus exornatum, excitatū est. Iuxta porticus eas ex saxo polito columnæ decentissimè cōstructæ sunt, quæ summam testudinem perpulchrè in sublime attolunt. In medio hypęthra, siue subdialis aula est, arte exquisita ad summum elaborata. In media ea, columna illa quadraginta cubitorum stat, qua sanctus ille vir & carnalis angelus tanquam scalis vsus, ad cœlestem conscēdit regionem. In eis quas dixi porticibus, ad fastigium summum cancelli (quidam fenestras appellare consueuere) sunt, porticibus ipsis & subdiali quæ dicta est aulæ respōdentes, locúmq; volentibus dantes, vt ex ipso templo extrà, & rursum ab exteriori templi parte in templum prospicere possint. Vbi ad lęuum columnę latus in cancellorum vno emicantē cernere est immensam quandam stellam, per fenestram discurrentem & splendidè coruscantem, & modò veluti cessantem, mox verò rursum derepentè affulgentem. Id quod eis tantum diebus fit, quib⁹ memoria sancti viri colitur. Sunt etiam qui memorię prodiderunt, ipsius quoque Simeonis faciem illam huc atq; illuc volitātem ad columnam videri, barba, sicuti eam gestauerat, summissiore, & capite tiara tecto. nam sic quoq; ille incedere solitus fuerat. Miraculum hoc spectant omnes, mulieres quoque, sed extra templum ad postes stantes. Ianua enim vna ex aduerso stellæ fulgenti locata est. Ne enim mulier quæpiam sacram ædem fortè ingrediatur, etiam atq; etiam nescio quam ob causam per custodiam loco ei impositam cauetur. Viri autem, etiam ex rusticis, vnà cum iumentis suis, ingrediuntur, sæpius columnam ipsam circumeuntes. Hæc de Simeone.

Mādra Simeonis stadiis triginta à Theopoli.

Tęplū eiusdem ibidē. In eo tęplo stella emicās, ipso diui Patris memoriæ die refulget.

Hāc stellā se vidisse scribit Euagrius, li. 1. cap. 14.

Memoria Sanctorū.

Mulieres tęplum id non ingrediuntur.

CAPVT LII.

*Euthymius monachus. * ἐξ ἐπαγγελίας γεγενημένος.*

SVb eodem imperio magn⁹ etiam ille & inclytus Euthymius in Palęstina excelluit. Qui sub Valéte quidem ex * promissione natus, à magno autem Otreio & Acacio Melitinensis ecclesiæ episcopis ritè doctus atq; eductus: deinde in presbyterorum ordinem allectus, sacrarum tantum rerũ curam gessit. Postea in Palæstina vnà cum admirando Theoctisto in antro quodam virtutis statuit officinam: multísq; & variis cellis, sanctioris philosophiæ mellis stipandi gratia cõstructis, ingens condidit monasteriũ. In tantum autem virtute enituit, vt quum canõ esset & formula instituti monastici, tum miraculis etiam edendis pręclarum obtineret nomen.

Miracula eiusdem.

Nam Persarum cuiusdam tribuni filium morbo liberatum ad incolumitatem reduxit, & cœli ianuas aperuit, atq; sterili terræ fertilitatem orationib. cõciliauit. Effecit etiam, vt ex pauciſsimis plurimi panes fierent, quibꝰ quadringenti viri refecti sunt: mulieres steriles fœcundas reddidit. Quum sacris mysticis operaretur, lux cœlitùs perinde atq; columna affulgens, eum circũdedit: veluti voce emissa, quanta vitę puritate vir is esset indicans. Et quo quisque eorũ animo esset, qui ad sacram cõmunionem percipiẽdam accedebãt, per arcanam reuelationem perspiciebat, quod clariſsimũ prorsus sanctimonię eius summæ indiciũ fuit. Migrauit autem vir beatus ad Dominũ, quum nonaginta & septem annos exegit, Leone magno imperãte. Vita moderatus, & moribus perquàm simplex fuit: colore candidus, & ad femora vsq; promissam, cámque dẽsam habens barbam.

Euthymius 97. ann. vixit.

Mors monachi hypocritæ horrẽda.

De quo illud historię memorãt. Quum monachus quidam moreretur, qui egregiam virtutis & castitatis famam obtineret, impudicus autem prorsus esset, sanctũ hunc virũ angelum horrenda specie tridẽte graui animam illius, crudelem in modũ, è corpore extrahentem vidisse: & vocem simul cœlitùs, occulta turpitudinis facinora apertè reuelantem, audisse. Aliũ quoque pauperem quẽdam nudum in solo iacẽtem ab eo cõspectum esse, lacerũ prorsus & pannis vilibus obsitum: cuius animam, qui multi ei pręstò aderãt angeli, reuerẽter euocarint. Cui Dauid quoq; cũ summi concentus cithara sua

Mors mẽdici optata.

affuerit, carminibus illam veluti demulcens atque producens. Sub idem tempus alij itidē plurimi floruerunt: qualis ille fuit Theoctistus & Gerasimus, magnorū cœnobiorū præsides, qui ad nouū quendam canonem vitæ suæ rationem instituerūt. De his singula scribendi nūc locus non est. Tū quoque Eudocia Augusta, quæ à recta via aberrauerat, veritate rursus cognita ab Euthychianorum factione secessit. Ad Euthymium etiam virtute præclarus Sabbas adolescēs adhuc venit, quem vbi ille vidisset, qualis futurus esset clarè prædixit. Eisdē tēporibus & Titus Bostrensis viguit: item bassa, Tatiana, & admiranda Melana. Præterea celebris illa Xena, in qua virtutis perfectionem satis corona illa insignibus stellis cōtexta declarat. Decantatus quoq; Xenophon ille, qui in senatorū ordine prius fuerat, non minus internis animi dotibus, quàm externis diuitiarū opibus enitens. Miserat is Berytū, quæ Phœniciæ vrbs est, disciplinæ & legū discēdarum gratia, Arcadiū & Ioānem filios suos. Quum autem naufragiū eos in mari passos esse intellexisset, ad inquirendos eos vna cū coniuge sua profectus est. Porrò vbi eos Hierosolymis monasticam exercentes reperit, ipse quoque, & vnà secū vxor, tranquilliorīs vitæ vestitū sumpsit. Ad eam verò omnes virtutem peruenere, vt à Deo miraculorū edendorū honorem & præmium acceperint. Et quū per vitam placiti Deo fuerūt, tum ea exacta ad illū emigrarunt. Eodem etiā tempore virtutis incrementis longè processit, celeberrimus ille monachus Auxentius, in monte Bithyniæ eo qui ex aduerso Constantinopoli situs, omnes circumcirca colles altitudine superat.

Theoctist⁹, Gerasimus abbates.

Eudocia Eutychetis hæresi reiecta, resipiscit.

Sabbas monachus.

Titus Bostrensis.

Sācte quedā fœminæ: Xenophon ex senatore monachus.

Berytus studiorū urbs ciuilis mater.

Arcadi⁹ & Ioānes filij eius monachi Cōiux itidem eius monachatum complexa.

Auxentius monachus.

Vita proba doctrinæ præ se ferens facilimè summū bonum assequitur.

Isidor⁹ Peluſiota.

CAPVT LIII.

NOn virtute tātum egregij tum floruere viri, sed & doctrina factis ipsis cōsona enituit. Vtraque enim philosophia si cōcurrat, celerius mērem in sublime tollit, & bono ei quod desiderio votóq; omni expetimus, vnit atque cōiungit. Nam veluti duabus alis, cui vtraq; illa cōtigit, vtitur: atq; in cœlum euolans, quàm celerrimè progressu pleno peruenit. Quales viros ea tēpestas protulit, virtute & doctrina magnam gloriam consequutos. Talis Isidorus ille fuit, qui in Peluſio monte

monachis præfuit: Nilus & Marcus præclari asceteæ, & † sapiens item Cyri ecclesiæ antistes Theodoritus, quorũ magna in poëtica gloria est. Præceptore ij in vtraque philosophia magno vsi sunt Chrysostomo. Igitur diuinus Isidorus iam inde ab adolescentia ita in monasticis laboribus desudauit, & ita carnem, animam arcanis sublimioribúsq; doctrinis fouens, macerauit, vt euangelicam prorsus degeret vitam, & viua animatáq; monastici instituti diuinæq; cõtemplationis columna, & veluti primarium quoddã exemplum flagrantis æmulationis doctrinæque spiritualis esset. Multa ab eo scripta sunt, variæ vtilitatis plena: potissimùm autem, epistolarum omnis generis diuina simul & humana gratia refertarum, propè Chiliades decem, in quibus scripturam omnem clarius exponit, & omnes omniũ hominum mores instituit, quippe qui dicendi genere ad docendũ accommodato in eis vratur. Satis quoq; ille declarat, quo ardore erga honestatem, erga Ecclesiam, & eos qui temerè iniuria afficerentur, flagrauit. Multum præterea in lucubrationibus suis inuehitur in eos, qui nõ ritè episcopali sacerdotalique munere fungerentur. Et ꝙ apertè Chrysostomũ defenderet, vehemẽter Arcadium & Cyrillum, atq; huius patruũ Theophilum perstringit, eorúmq; finistras aduersus virum eum susceptas molitiones taxat. Quæ illum eodem cum eis tẽpore viguisse testãtur. Cyrillum sanè quidem vt hominem turbulentũ refellens, hæc quoq; scribit.* Fauoris quidem affectio acutũ non videt, hostilis verò animi odium nihil prorsus cernit. Quòd si vtroque hoc vitio te purgare ipsum & liberare vis, ne violentas sententias extorqueto, sed iusto iudicio causas cõmittito. Quãdoquidẽ & Deo, qui omnia priusquam fiant nouit, perhumaniter & benignè placitum

Nilus.
Marcus.
Theodorit⁹.

Isidori scripta.

Isidorus Chrysostomũ defẽdit.
Isidori scriptũ ad Cyrillũ Alexãdrinum.

κ προυκάθηται μὲν οὐκ ὀξυδορκεῖ, ἀντιπάσχει δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ.

Exemplum diuinũ, neminẽ causa incognita cõdemnandum esse.
Humanissima Cyrilli obiurgatio.

† *Cyri oppidi, vbi Theodoritus ecclesiasticus historicus episcopatum gessit, sæpe in his libris facta est mentio. Situm est in Syria, à Iudæis, quũ ex Palæstina à Medorũ exercitu in captiuitatem abducti, & à Cyro rege Persarum in patriam restituti essent, vt aliquam illi pro tanto beneficio memores animi referrent gratiam, condítum. Id admodũ aliquandiu neglectum, Iustinianus posthea instauravit, muniuit, & exornauit, propter duos Cosmã & Damianum, qui ad id oppidum sepulti erant. Procop.*

„ fuit,vt descenderet, & clamorem Sodomorum videret,
„ certæ & exactę inquisitionis nobis proponēs exemplū.
„ Multi namque qui Ephesi tecum congregati fuere pu-
„ blicè te traducūt,quòd inimicitias tuas persequutus sis:
„ & non ritè atque ordine,iuxta rectæ fidei sentētiam, ea
„ quæ Iesu Christi sunt,quæsieris. Theophili, inquiunt,
„ quum ex fratre nepos sit, morem quoq; illius imitatur.
„ Quēadmodum enim ille apertam insaniam in sanctum
„ & Deo dilectum Ioannem effudit, ita & iste gloriā eo-
„ dem affectat modo. Quamuis causæ ipsæ & res de qui-
„ bus controuersia est magnopere inter se dissideant. In
„ alia rursus epistola, hæc scribit: Terrent me quæ in di-
„ uinis scripturis prodita sunt exēpla, & quæ opus est ne-
„ cessariò scribere cogor. Siue enim pater, sicuti ipse di-
Aliud eiusdem ad eūdē scriptū. „ cis,iudicium & condemnationem Heli metuo,quòd fi-
„ lios peccantes non coërcuerit:seu filius tuus,qui magni
„ Sauli personam refers,sum,id quod magis agnosco,Io-
ἐγγαστρίμυθον. „ nathæ pœnam trepidus exhorresco, quòd patrem † Py-
„ thonissam consulentem non impedierit: & propterea
„ prius ipse qui prohibere id potuerit,quàm qui peccaue-
„ rat,pater, in bello occidit. Itaque ne ego quoque con-
** *Dehortatio à dissidiis.* „ demner,& ne adeò ipse etiam à Deo condemneris,con-
„ tentiones sopito: nec iniuriæ propriè vindicta, quæ ab
„ hominibus prouenit,viuentem Ecclesiam per astutas ac-
„ tiones fallito,neq; ei perpetuam sub pietatis prætextu
Isidori verba aduersus Theophilum, pro Chrysost. „ dissensionem cōciliato. Et de Chrysostomo rursum:De
„ diuini Ioannis tragœdia quæris. Eā verò exponere ne-
„ queo,propter rei ipsius insolentiam arq; indignitatem.
„ Pauca tamen sic habeto,quæ vicina Ægyptus more suo
„ designauit.Mosen auersata est, Pharaoni mācipata:hu-
„ miles flagris cōcīdit,laborantes afflixit:ciuitates extru-
λιθομανῆ. χρυσολάτρην. „ xit,& mercedem operis non persoluit. Et quū in studiis
„ istis se exercuisset, * insano lapillorum amore flagran-
„ tem,aurúmque veluti Deum colentem,produxit:Theo-
„ philum quatuor administris, seu potius desertorib. suis

* * ἐγγαστρίμυθοι γυναῖκες, τὰς τῶν τεθνηκότων ψυχὰς ἐπεκαλοῦντο. μιᾷ δέ τινων ἐχρήσατο σαοὺλ. ἧτις ἐπεκαλέσατο τὴν ψυχὴν σαμουὴλ τὴν προφήτου. *hoc est, Ventriloquæ mulieres mortuorū animas euocabāt, quarū vna vsus est Saul.ea animā prophetæ Samuelis euocauit. Suid.* ἐγγαστρίμαντις. γαστρόμαντις πύθωνος. *Idem.*

circumuallatum, qui Dei amantem Deúmque deprædicantem virum hostiliter opprimeret, quum quidem illi eas quas aduersus cognominem meum gesserunt inimicitias, occasionem & causam impietatis suæ arripuisset. Sed domus Dauid confortatur: Sauli autem, sicuti vides, infirmatur: quamuis ex vitæ huius tempestate ille euaserit, & ad cœlestem trãquillitatem transierit. Idem verò mirificã Chrysostomi dictionem laudibus vehés, hæc quoque ad Ophelium grammaticum scribit: Celebris Ioannis linguam, dictioníque venustatem, & sententiarum densitatem, non aliis dico (parum enim hoc fortasse apud multos esset) sed ipsi Libanio, qui apud omnes in eloquentia præclarus habetur, magnæ admirationi fuisse, indicio est Libanij ipsius epistola, ad illum etiamnum iuuenem, quum orationem in imperatorum laudem habuisset, scripta: in qua non ipsum modò felicem esse prædicat, qui sic dicere potuerit: verumetiam principes ipsos quos laudauit beatos putat, quòd laudatorem illi talem nacti sint. Ea sic habet: Libanius Ioanni: Orationem tuam prolixam & pulchram accepi, & viris qui & ipsi orationes cõscribunt legi. Nullus in eis fuit, qui non exiluerit, & vociferatus sit, eáque omnia fecerit, quæ per stuporem consternati solent. Me illud delectat, quòd dicendi artem, quam agẽdis in foro causis exhibere potuisti, ad huius generis orationes cõferre malueris: téque beatum iudico, qui tantopere principes laudibus ornare potueris: nec minus fortunatos illos esse puto, & patrem scilicet qui dederit, & filios qui acceperint imperium, quòd laudatorem talem sint consequuti. Hæc Libanius. Plutarchus verò orationem dilucidam & facilem verè & germanè Atticam esse censet. Sic enim, inquit ille, oratores dixerunt. Gorgias autem Leontinus primus vitium hoc in orationes ciuiles, sublime & figuratum dicendi genus affectans, inuexit, & perspicuitatis luminibus obstruxit. Vitium hoc etiam admirandum Platonẽ contigit. Quòd si hac in re Plutarcho credẽdum est, multis modis alios omnes præclarus superat Ioannes, qui in orationib. suis Atticismum refert, & perspicuitatẽ ita, vt haud sciam an alius quisquam magis, retinet. Hæc diuinus Isidorus.

Isidorus de phrasi & stylo Chrysostomi.

Libanius orationem Chrysostomi laudat.

Stylꝰ Chrysostomi Atticismum refert.

CAPVT LIIII.

Nilus ex præfecto vrbis Constantinop. monachus factus.

ADmirando autem Nilo patria Constantinopolis fuit, cuius etiam propter egregiam generis nobilitatem præfectus fuit. Potentia autem & opibus affluēs, ascericam illis prætulit vitam: quippe qui ad exemplum diuini Dauidis, ad domum Dei abiici, quàm in tabernaculis peccatorum habitare maluerit. Et quū eloquētiæ vi polleret, diuinæq; gratiæ neruis validus esset, scripta varia quæ vitæ monasticæ exercitiū instruunt, reliquit, verbis & sentētiis ita compositis, vt lectoris animū gratia incredibili recreent. Scripsit quoque diuinorum patrum in monte Sina obitum martyrium, facūdia & affectu tanto, vt satis inde colligere liceat, quàm eximia doctrina iuxta & virtute vir is fuerit: vbi etiam suas & filiorum res paucis cōmemorat, miserabiliter veluti in tragœdia captiuitatem eorum exponens, quum barbari Blemmyæ excursione sua cædem ingētem fecere: quod opusculum tanquā spirituale quoddam oblectamētum, studiosis reliquit. Alios item libros optimos edidit, spiritualis gratiæ nō expertes: inter quos primas cum ferre puto, quē ad Græcæ superstitionis sectatores scripsit. Et rursum qui ab eo ad Eulogium cōpositi sunt. Capita autem collegit aliqua quidem fusius, multa autem compendiosius tractata, in quibus spiritualem fructum, perinde atque nectar aut ambrosiam aliquā, oculis subiectum, ita vt facilè percipi posset, proposuit. Quem vita defunctum, Iustinus posterior inde translatum, in fundamento sacratioris mensæ, in eo quod ab ipso, Petro & Paulo Apostolorū principibus, ad Orphanotrophiū constructum est, tēplo reposuit. Ipse quoque Marcus in monastica prius versatus, multa post se reliquit scripta. Eorum qui ad nos peruenerunt, libri octo sunt, vniuersalium affectionum numerum æquantes: & alij triginta & duo, in quibus vias totius asceticæ vitę omnes prosequitur, ad quę loca secedendum, & quomodo ad voluntatem Dei gressus dirigendi sint: quomodo etiā homo dæmonum tentationes superet, mentémq; repurget, atque ad veterem dignitatem progrediatur, & cum Deo cœleste institutū sectatus viuat. Theodoritus verò natione quidem Syrus fuit, sectator autem magni Ioannis Chrysostomi,

εἰνὰ & στιναῦτος idem nōs. Susd.

Marci monachi scripta.

Chryſoſtomi, illúmque ſibi quaſi primarium exemplar ſtylo conformando propoſitum habuit. Etenim fluidus admodum & copioſus, in elocutione facilis, & Atticam gratiã redolẽs. Lucubrationes ab eo cõpoſitæ hæ ſunt: Enarrationes in vetus teſtamentum, cuius etiam obſcurorum locorum expoſitiones in peculiarem cõtulit librum. Opus aliud in ſedecim Prophetas, aliud itidem in Pſalterium: de Prouidentia liber alius. alius in Apoſtolum. Aduerſus hæreſes omnes volumen, quod mẽdacij & veritatis diſcrimen inſcripſit. Liber quem contra duodecim capita Cyrilli conſcripſit. Item, Eccleſiaſtica hiſtoria. Et rurſum φιλόθεος, hoc eſt, Deiamãtium hiſtoria: in qua inſtitutũ eorũ qui ætate ſua vitã ſanctè trãſegerunt, perſequitur. Libri tres, de diuinis dogmatibus in dialogo conſcripti. Legi præterea ſupra quingentas eius epiſtolas, Græco ſermone optimè cõpoſitas. Hęc de Theodorito. Quæ autẽ ei acciderint, poſtea indicabim⁹.

Theodoriti ſcripta.

CAPVT LV.

CVm his & Syneſius, cuius magna toto terrarũ orbe gloria eſt, floruit: qui, ſi quiſquam alius & ipſe ætate ea doctus fuit. Tantũ verò operæ nauauit philoſophiæ Platonicæ, & adeò ad ſummũ eius peruenit faſtigium, vt eũ nõ ſolùm Græci homines, verũetiã Chriſtiani ſint admirati, qui de rebus nulla affectione infecti ſincerè iudicant. Huic tanto viro, qui præterea placidus & modeſtus eſſet, Theophilus Alexãdrinus, vt ſalutarem ſuſciperet regenerationem, perſuaſit: poſtea verò etiam, vt idem ſacerdos vngeretur, cum eo egit. Atque ille ad alia quæ Chriſtiani profitentur, promptũ ſe & facilem præbuit: Platonicis autem ſententiis ſeductus, reſurrectionis doctrinã primùm minimè recepit, nefandam eam & deteſtandam eſſe iudicans. Et quamuis ea eſſet opinione, Eccleſia tamen, vt ſacerdotij obiret munus, homini permiſit. Quæ hoc tum fecit, illa certa cõiectura adducta, quòd propter reliquas eius virtutes, eum etiam aliquando tãdem flexum, reſurrectionis profeſſionem cõprobaturum, diuinámque gratiam rem illi tãtam deeſſe, qui multis magníſq; primariis donis eniteret, paſſuram nõ eſſe putaret. Neq; illa opinione & ſpe ſua falſa eſt. Paulo namq; pòſt, reſurrectionem

De Syneſio qui epiſcop⁹ factꝰ eſt ex philoſopho.

Difficile fuit Platonico philoſopho reſurrectionem mortuorum credere.

& credidit, & professus est, certam hāc esse, maximéque conuenire Ecclesię ipsi sentētiam. Qualis autē & quantus vir fuerit, testātur quæ ab eo post sacerdotalē susceptam dignitatē, perquàm eleganter scriptæ sunt epistolæ: & alij insuper libri, qui cōcinna ipsa cōpositione, dictione, & sentētiarum frequētia, scripta alia omnia longè post se relinquūt. Lucubrationes ab eo editæ hæ sūt. Epistolarum volumē centū & sexaginta. Theodosio iuniori de imperio administrādo dicatus liber, doctrinam & formā Reip. ab imperatore regendę cōplectens. Opusculum de Insomniis. Ad Pęoniū de dono liber. De prouidentia libri duo, quos Ægyptios nominat. Item laus caluicij. Et hymni quidā ad Deum perquàm scitè ab eo cōpositi. Cæterùm ego, qui veritatem proferre studeo, epistolā ipsius hic apponam, quā ad fratrem † Euopium dedit: vnde intelligere licet, de quibúsnam reb. illi ambigenti, per * cōmodam dispensationem sacerdotij dignitatem suscipere permissum est. Ea est talis. [a] Inconsideratus sanè essem, nisi multam haberē Ptolemaïdis ciuibus gratiā, qui me honore eo, quo meipsum indignū puto, honestū esse volunt. Verùm nō an illi magna tribuant, sed potius an ea à me recipienda sint, deliberare conuenit. [b] Quòd si enim homo diuino propè fruatur honore, siquidem iustus sit, dulcissimū percipiat fructū: sin dignitate ea lōgè sit indignior, acerbam futuræ pœnæ sustineat expectationem. Porrò non nouus hic, sed vetustus admodū est metus, † ne quid in Deum cōmittam, honorem ab hominibus ferens. Ego sanè qui meipsum noui, ineptiorem omnino cōperio, q̄ vt sacerdotali dignitati gerendæ idoneus sim. Proinde apud te de animi mei motibus & cogitationibus agam. Non enim alium habeo, apud quē id rectius faciam, quàm te, percharum mihi mecūmq; educatū caput. Te nanq; ęquum est participem esse curarū mearum, ac noctu vigilātem deliberare, & interdiu cogitātem considerare, vt & boni mihi aliquid cōtingat, & mali quicquā effugiam. Accipe igitur quo loco res meæ sint, quæ tibi etiam maiore ex parte cognitæ sunt. Fasce exiguo sublato, pulchrè mihi videor hucusque philosophiam ipsam pertulisse. Quum verò ab hominibus non prorsus perperam in ea

Scripta Synesij.

† *Al.* Euoptium.

* κατ' οἰκονομίαν.

[a] *Epistola Synesij ad eumdē fratrem, quum à Theophilo Alexandrino episc. Ptolemaidis Cyrenaicæ regionis designatus esset.*

[b] *Episcopalem dignitatem diuini honoris esse putat, & se ea indignum esse censet.*

† μή τι περὶ θεὸν ἁμάρτω, τιμὰς πρὸς ἀνθρώπων ἰσφέρων

Fraternæ charitatis efficium.

cęsear, laudatum à quibusdã, ampliore nunc honore me ornatum esse volunt, qui de idoneis animi mei viribus iudicare non possunt. Vereor autem, ne si per ineptam ambitionem dignitatem oblatã recipiam, neutrum cõsequar: videlicet neque laudem ex honore contempro, neq; gloriam ex dignitate minus rectè gesta. Rẽ ipsam sic mecũ considera. Rebus duabus semper tẽpus omne tribuo, studiis & ludo. Literis vacãs, & præcipuè diuinis, solus sum. Ludo operam dans, q̃ plurimos admitto. Nosti enim, quũ à libris exurgo, totum me in ludis esse: à ciuilib. autẽ curis & natura & animi destinatione abhorrere. Sacerdotẽ autem oportet esse virũ diuinum, & ad ludum omnem perinde atq; Deum difficilem & durum, qui vt propositum institutũmque suum teneat, innumeros in se plurimorũ cõuersos habet oculos. Ad quos nulla, vt certè parua peruenit vtilitas, nisi aliquis probè instructus & cordatus sit, & à † suauitate animi omni alienus. Rem diuinam faciens non priuatim solus esse potest, sed in communi conuentu inter plurimos versatur, quum legis doctor sit, & nihil aliud quàm quod legitimum sit sonet. Negotia eum gerere oportet, quæ simul omnes tangunt. Quæ enim omnia communia omnium sunt, vnũ ipsum curare opus est, nisi criminib. omnibus obnoxius esse velit. Quomodo igitur nõ maximi fortissimiq; animi sit, tãtum curarum molem ita ferre, vt mens non obruatur, & extincta in anima particula diuina non negligatur, si quis tot studiis & actionib. variis destineatur. Neque ignoro esse quosdam, qui hoc præstare possint: & felicem eorum naturam atque beatam, ipsi fatve verè diuinos viros esse censeo, qui quũ in multis humanis versentur negotiis, non tamen diuini numinis cura excidant. Ego verò meipsum, qui in vrbem descẽdere & per vrbem deambulare soleam, rebus inuolutum quæ ad terrenas curas trahunt, atque inquinationibus repletum esse, quarum non facilè quisquam magnitudinem dixerit, scio. Nam quæ ad natiua & propria aliunde aduenium piacula, in accessionis rationem conferũtur. Corporis robur mihi non est, interiora animi bona nõ rectè se habent. Ab externis etiam aliqua ex parte destituor: tum autem conscientiæ mœrorem

Synesius vt philosophꝰ, studiis et libris deditus.

Ardua res est, & diuina, episcopatus.

† γλυκυθυμίας.

ferre nequeo. Et quotiescunque me quispiam rogat, dicam
fertis verbis statim dico, Sacerdotem in rebus omnibus
maximè à probris debere esse alienum, quippe qui aliorum quoque sordes expiet. Verumenimuerò illud quoque literis ad fratrem datis inserere conuenit. Permulti enim epistolam hanc legent, & ea gratia illam potissimùm dictaui, vt quum res ipsa nota omnibus fiat, tum vtcunque ea procedat, & apud Deum & apud homines, nec minus apud ipsum patrem Theophilum culpa careram. Siquidem quũ res meas in medium protulerim, & potestati eius quicquid velit de me statuẽdi permiserim, quomodo crimini alicui obnoxius sim? Mihi & Deus ipse, & leges, ipsáque sacra Theophili manus vxoré dedit. Quapropter omnibus prædico, testatúmq; esse volo, me illam prorsus deserturum nõ esse, neque cum illa veluti mœchũ clandestinam cõsuetudinem habiturum. Alterũ enim minimè pium, alterum minimè legitimum est. Quin potius & volo & opto, plures mihi & probos nasci liberos. Hoc ipsum electionis autorem & principem ignorare nõ oportet. Sciant id amici etiam nostri Paulus & Dionysius, quos legatos hãc ob causam à populo lectos esse audio. Illam verò rem Theophilo non significari, sed in memoriam tantum reuocari opus est. De ea autem pluribus dicam, cũ qua quidem vna quisquam alia omnia collata parua esse iudicet. Difficile est, atq; adeò fieri omnino nõ potest, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & scientiam in certam necessariámq; persuasionem euaserint, fluctuare, & in dubium vocari sinat. Nosti porrò, philosophiam admodũ diuulgatis istis Christianorũ aduersari opinionib. Itaq, haud vnquam adducas, vt * posterius animam quàm corpus gigni credam, neque mũdum ipsum & partes eius alias interituras esse dicam. Resurrectionem deprædicatam, † sacrum quiddã, & minimè vulgandum esse duco: neq; conceptis vulgi opinionib. assentiri possum. Mens philosophia exculta verum perspicit. Ea necessitate adducta, mendacium permittit. Et habet rationem seu proportionem suã lumen ad veritatem, & oculus ad † mentem. Quatenus ergo oculus lumine copiosiore in deteritius abutatur, aut lippis tenebræ commodiores sint, ha-

Vxorem legitimã propter presbyteri seu episcopi magistratum dimittere non vult.

Platonicas sententias cũ Christianis dogmatibus pugnates, retinendas sibi esse censet.

† ἱερὸν ἀπόῤῥητον.

* ψυχὴν σώματος διαφθαρτὴν νομίζω.

Al. περὶ τὸ λύμνον, *ad lippitudinem.*

Et rectius.

ctenus mendacium quoque populo vtile esse, & veritatem noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatē intendere nequeunt. Quod si sacerdotes nostri hæc mihi permittūt, potero sanè ego quoque sacerdotis munere fungi, qui domi quidem * Philosophiæ incumbo, in publicum autem progredius, sermonibus & colloquiis hominū delector, a neque docens neque dedocens, sed in anticipata opinione quémq; persistere permittēs. Sin illi sacerdotē ita animatum & opinionibus manifestū esse oportere dicant, omnibus me palam ostēdere intermiserim. Quid enim rei est populo cū philosophia? Rerum quippe diuinarum veritatem minimè vulgari oportet. Populus autem more & assuetudine alia indiget. Rursum igitur & sæpius repetēs dicam, nulla cogēte necessitate, neq; arguere neq; argui sapientis esse. In sacerdotū autem ordinem cooptatus, non cōmittam vt dogmata prēter animi sententiā assimulem. De his Deū, de his homines testes inuoco. Veritas Dei propria est, apud quem in rebus omnibus inculpatus esse volo. Hoc vnum tantum non dissimulo. Quādoquidem ioci & ludorū studiosus sum: ita vt iam inde à puero crimen illud sustinuerim, plus quàm deceret, † armis me & equis delectatum esse, tristis quidem ero. Quid enim cū charissimos canes feras nullas persequi, & sagittas à teredinibus exesas esse videro, faciam aliud? Sed tamen constantiam, si Deus voluerit, obtinebo: atque, quamuis à curis alienus, macerabor, * causarúmque & negociorū quantumuis graue ministerium hoc, Deo confisus, sustinebo. Dogmata autem per dissimulationem non tegam, neque mihi més à lingua dissentiet. Hoc sic quum & sentiam & dicam, Deo placere puto: neq; sermonis illius de me occasionem relinquere volo, me, quòd qui fuerim ignoratus sim, electionis suffragia rapuisse. Cæterùm Dei amātissimus pater Theophilus, quū me norit, postquam mihi se id scire significauerit: sic tandem de me consilium, quid statuat, capiat. Tum enim aut in instituto meo viuere me & philosophari patietur, aut postea vt me in iudicium vocet, vel sacerdotum ordine moueat, sibiipsi potestatem nō relinquet. Aliæ insuper opiniones & sententiæ omnes

" Philosophia quandoque admittit mendacium.
" * φιλοσοφῶ.
" † φιλομυθῶ.
" ἀλλ' οὐδὲ μιταδιδάσκω, ἀλλ' οὐδὲ συνήθως.
" † ὅπλομαχεῖν ὑπομανέν.
" * δικαίων πράγματων λατρεία.
" Forum, seu iurisdictio episcopalis.

Reformidat episcopatū Synesius.

„ nugæ fuerint. Veritatem enim, satis scio Deo esse gra-
„ tissimam. Sedenim sacrum caput tuum, atque in primis
„ veritatis tutorem & inspectorem Deū testor, ægrè mihi
„ esse. Quomodo enim non sit, quū quodammodo ea vi-
„ ta solita, in vitam aliam transeundum mihi sit? Quòd si
„ rebus his in publicū prolatis (latère enim eas & premi
„ nolo) is cui potestatem hanc cōcesit Deus, in ordinem
„ sacerdotū me legerit, subibo eam necessitatem, & velu-
„ ti diuinum decretū suscipiam. Sic enim existimo, si vel
† κακοδαι- μονος κυκ- λοῦ τινος. * τῷ δὲ ἐμαυτὸν δεῖ πιθα- σθαι. „ imperatore, vel infelici † Deóq; inuiso Augustali quo-
„ piam iubente, imperata non facerem, inobedientię pœ-
„ nas me daturū esse: * Deo autem ipsi volentes nos pa-
„ rère conuenit. Sin me ad sacrum obeundum ministeriū
„ non admittit Deus, ab ipso statim initio in me rem di-
„ uinissimā veritatem ipsam cōplecti, neque per id quod
„ illi maximè repugnat, mendacium scilicet, functionem
„ ipsius suscipere decet. Fac igitur vt scholastici hęc sciāt,
„ & ad illū referant. Synesius quidem hæc scribens, aper-
† κατ' οἰ- κονομίαν, hoc est, per dispensatio- nem, Eccle- sia se quan- doque tēpo- ribus accō- modat. „ tè sacerdotalem dignitatē auersatus est, sed tamen sacrū
„ munus nō effugit. Hæc ego eo cōsilio hic adieci, vt sci-
„ re possimus quæ variè † per dispensationis rationē Ec-
„ clesia egerit, non illa leges certas statuens, sed pro vt
* τοῖς καιροῖς τὰ πρε- σβύτερα τῶν πράττεσθαι. „ * tempus ferret, quæ decerent & cōmoda essent faciēs.
„ Hæc de eximio philosopho Synesio. Multi verò prętere-
„ a alij tum philosophati sunt, doctrina simul & virtute
„ celebres: quorum omnium mētionem facerem, nisi me
„ longè ab instituto digressurum esse scirem.

CAPVT LVI.

Valētinianus tertius orthodox⁹. Is Occidētale imperiū omne, Italia ex cepta, amittit.

POriò Valētinianus Placidiæ filius, & Theodosij gener (nam Eudoxiam filiā eius, quam ei Eudocia genuerat, in matrimonio habuit) Occidētalis imperij habenas obtinēs, haudquaquam à sanis ecclesiæ dogmatibus desciuit, verioris pietatis atq; religionis acer sectator. Quòd autē in consuetudine & vita quotidiana nullum certū seruaret modū, multísq, vteretur impostoribus, atque incātationibus gauderet, & aliis eiusce modi vitiis trāsuersim ageretur, nō solùm Britaniam, Hispaniam & Gallias, quæ imperio eius ademptæ fuerant, recuperare non potuit: sed Libyam etiam omnem & Aphricam perdidit, quindecimo imperij sui anno, ob causam hu-

iusmodi. Duo belli duces Cõstantinopoli fuerũt, Bonifacius & Ætius: quos Theodosius imperator ad Valentinianum, qui petierat, misit. Quum autem Bonifacio Occidẽtalis Libya prouincia obtigisset. Ætius id æquo animo ferre non potuit: sed inuidiæ stimulis actus, calumniam aduersus eum concinnauit, ad rebellionem eum spectare, imperatoribúsque parum fidum esse. criminatus Hoc sic clàm apud imperatoris matrem Placidiam, vt prouincia ei adimeretur suadens egit. Atque interim etiam longe alia ad illum scripsit: videlicet ne prouincia, si principes eum reuocarent, decederet. Delatum enim eum apud illos esse, necessitatémque illi eam incumbere, vt fraude eorum, pereundum sibi esset, affirmauit. Literis talibus Bonifacius acceptis, Ætio, quem sibi verum & fidum amicum esse putabat, credidit: & quamuis sæpius ab imperatore reuocatus, haudquaquam tamen vt prouinciam relinqueret, iussionibus eius paruit. Quapropter principes Ætio, tanquã homini fido & beneuolo, qui dudum hostilem illius animum indicasset, fauerunt, & cum eo contra Bonifaciũ dolum texuere. Ea tempestate plurimę maximæque Gothicæ gentes, in septentrionali parte ad Istrum passim dispersæ erant. Inter quas præcipuæ quatuor iudicio ipsarum celebres fuere, Gotthites scilicet, Vissegotthi, Gepides, & Vandalli, non alia re quàm nominibus solis inter se disidentes. Omnes enim lingua vna, & eodem viuendi instituto vtebantur, detestandam [a] Arij doctrinam sequentes: sicuti in historia Valentis commemorauimus. Hi Honorio & Arcadio imperantibus Danubium trangressi, in finibus Romani Orientalis imperij consederunt. Gepides quidem, qui in duos populos diuisi sunt, Longobardos & abares, oram eam quæ ad Singidonem & Sirmium est, incoluere: Vissegotthi autẽ, Alaricho, de quo suprà dixim⁹, duce, Romã & Italiam populati, atque in Galliam inde profecti, cùm omnia isthic in potestatem suam redegerunt, tum Cõstantinum Britanniæ tyrannum occiderunt. Porrò Gotthi, qui antea Pannoniam, eíque circumquaque vicina loca occupauerant, Theodosij iunioris decimumnonum annum imperantis permissu, in finitima Thracię regio-

Bonifacius dux Libyæ Occidẽtalis præfectus. Is tanquam duellionis reus apud imperatorẽ per calũniã ab Ætio duce defertur.

Idẽ Ætius delatione talis tecta, Bonifacium, ne ex prouincia reuocatus decedat, clàm literis admonet. Barbaræ gẽtes ad Istrũ, consedere.

Gotthi, Vissegotthi, Gepides, Vãdalli, nomine soli dissidẽtes.

a Gotthi dudũ Ariani.

b Lõgobardi Abares.

Migratio istarũ gentium ab Istro.

Theuderichus Gothꝰ Germani et Frãci uidẽ.

ne habitarũt. Atq; vbi isthic annos quinquaginta octo transegere. Zenone Romanũ imperium administante, atque iubente, Theuderichi principis eorũ ductu inde transeũtes, Occidentale occuparunt imperium. Vandali verò Alanis sibi & Germanis, qui nunc Franci dicuntur, coniunctis, * Gongidisclum ducem tum habentes, amnẽ Rhenum transierunt, atque in Hispania sedes fixerunt: quæ prima ab Hesperio Oceano europæ regio est. Bonifacius igitur Occidentalem Libiam obtinens, vbi quę contra eum strueretur intellexit, profectus inde fretum traiecit, atque in Hispania cum vandalis fuit: & ꝙ Gongidisclus vita defunctus fuerat, filios eius Gontarem & † Genserichũ, qui paternum regnum administrabant, vt communiter secum bellum gererent, hortatus est: Hesperiam Libiam eis se daturum pollicitus, in tres ita diuisam partes, vt cuique eorũ pars vna sorte cederet. Siue autem ob hanc, seu aliam ob causam bellum motum est, frater certè vterque se ei coniunxit, & eiusmodi societatis conditionibus acceptis, Vandali freto transmisso, ex Hispania in Aphricã venere: eámque ab Oceano ipso ad Tripolim vsque in ditionẽ suã redegere, Cæterum illis digressis, [c] Vissegotthi ex Gallia in Hispaniam profecti, eã cepere: postea verò Galliã etiã rursus occupauere. [d] In senatu imperiali Bonifacij amici quidam dolum Ætij, quem aduersus illum struxerat, Placidiæ & Valentiniano indicarunt, epistolámque illã ad Bonifacium ab eo scriptam exhibuere. Illi ad tantam fraudem & improbitatem Ætij consternati, apud illum quidem se quicquam eius rei scire dissimularũt: [e] ad Bonifacium verò iusiurandum in scriptum relatum, quo * iniuriarum præteritarum omnium obliuionem induxerunt, misere. Interea Gontare mortuo, Vandalorum regnum ad vnam Genserichum peruẽnit. Bonifacius imperatoris iuramento recepto, bellũ Vandalis intulit. Nã exercitus ingens Roma simul & Byzantio, Aspare duce, qui Bonifacio auxilium ferret, missus fuerat. Et pugna forti cõmissa, victoria Vandalis fauit: & Romani deuicti fuga saluti suæ consuluere. Bonifacius autẽ cũ Aspare & aliis qui se fugæ commiserant, Romam saluus peruenit, atque ibi cõceptam de se suspicionem diluit.

Bonifacius se Vandalis in Hispania coniungit.

† *Alij Gizerichũ nominant.*

Vãdalis ex Hispania ĩ Aphrica trãsciũt, cãq; occupant.

c Vissegotthi Hispaniam simul et Galliã obtinẽt.

d Apud imperatorẽ Valentinianũ. Ætij dolus aduersus Bonifacium detegitur.

* ὁμνυσίαρ κακῶμ.

e Bonifacꝰ imperatori cõciliatꝰ, pliũ cũ Gensericho committit, & vincitur.

At Libya, quæ & Aphrica dicitur, omnis in potestate Vandalorum fuit: Genserichо solo, quemadmodum dictum est, regnum apud eos obtinente. Ita à Vandalis Aphrica occupata est.

Genserich⁹ regē Aphricæ se nominat.

CAPVT LVII.

GEnserichus, vbi Vandali ad tantas vires peruenere, & tantum terræ atque maris sibi subiecere, regem se primus renunciauit: & non veterem solum, sed & nouam ipsam Romam, & qui ei imperauit Theodosium afflixit. Theodosius insolentem barbarorum audaciam non ferens, classem maximam mille centū & septuaginta nauium instruxit, eique Areobindum & Germanum præstantissimos belli duces præfecit: qui quum in Sicilia essent, Genserichus sibi metuens, ad Theodosium, legatos, qui de pace cum eo ageret, misit: & classis Aphricam præternauigauit, quid imperator faciendum statueret, expectans. Verùm cum necessitas alia superuenisset, Theodosius pacem cum Genserichо fecit, & classem retrocedere iussit. Attilas enim Gotthus ex Gepidum gente originem ducens, Numedij filius, apud quem Hunnorum imperium erat, cum multorum millium exercitu simul contra vtrunque imperium bellum mouit, expeditione & impetu incredibili & veterem & nouem Romam potestati suæ subiicere aggressus. Et quòd vir fortis & confidens admodum esset, Thraciam ingressus vastauit: vrbibúsque omnibus quæ vel maritimæ, vel incontinenti sitæ essent, subactis, ad Athyram amnem vsque omnia depopulatus est. Aduersus quem, cum copiis non pœnitendis Theodosius Asparem & Areobindum misit. Postquam autem Attilas quotidie viribus validior factus est, Theodosius ei sexies mille auri libras, vt ditionis suæ finibus excederet, se daturū, atque insuper mille minarum stipendium annuum pensurum

** Numerosissimā classē Theodosius aduersus Gēserichū mittit. Areobindus, Germanⁿ, classis præfecti.*

Attilæ Hūnorum regis expeditio aduersus vtrūque Ro. imperium.

Gēserichus oratores de pace facienda ad Theodosiū mittit

Omnia castella & ciuitates ī potestatē redigens præter Adrianopolim & Heraclcam

Diacon.

Theodosius pacē ab Attila auro redemit eidēque tributū pendit.

* *Genserichus in Aphrica Carthaginem & vrbes alias expugnauit: Hipponem quoque regium obsedit. Obsidionis eius mense tertio, diuus Augustinus, eius ciuitatis episcopus, Deum precatus, vt vel vrbem Hipponensem ærumna expugnationis liberaret: vel si hoc nō fieret, è viuorū se numero eximeret ætatis septuagesimo sexto anno, clericatus quadragesimo, in Christo obdormiuit. Paulus Diaconus.*

Ætio cõtra Attilã Theuderichum Gothum sibi cõiũgit.

Attilas cæsus. Item Theuderichus.

esse pollicitus est, si decæterò forte sua contentus quietúsque esset. Ille auto eo accepto, Thraciam reliquit. Vbi autem vi magna in fines veteris Romæ irrupit, Ætius, quem antea diximus, Primum Romæ dignitatis locum tenens, & barbari insolentiã non ferens, ad Theudericum Galliam administrantem, quamuis Romanis pro eo atque suprà diximus, inimicum, se contulit: magnísque & variis promissis barbaro persuasit, vt ingentes vires suas cum copiis suis coniungeret. Itaq; ex improuiso Attilam vltra Danubium castra habentem aggressus, ingentem [a] cædem fecit, multáque hominum millia interemit. Vbi etiam † Attillas hasta confossus interiit, sicuti & ipse Theuderichus sagitta ictus occubuit. Ita ope diuina eo tempore & vetus & noua Roma Gotthorũ impressione liberata est. Et Genserichus * solus nationibus eis imperauit. Verùm enimuerò plurimi quoque alij motus sub Theodosio in Oriente & Occidẽte extitere, quos terrestribus & naualibus copiis oppressit. A Persis quoque maguam illam quam retulimus reportauit victoriam quibus etiam quum legationem ad se misissent, pacem concessit. Quo bello Ardazanes Persa & Areobindus Gotthus singulari certamine congressi, prælium diremere: & Gotthus Persam in æquo campo † equo insidentem & cataphractum vicit & occidit. Ea pax ad longum durauit tempus, vsque ad duodecimum videlicet imperij Anastasij annum. De quibus rebus cùm multi alij scripserunt, tum eleganter eas in compendium redegit *Eustathius

[a] In cãpis Catalaunicis siue Gotalaunicis. Egnat. Aliter hæc ab aliis historicis commemorãtur.

* μοναεχίαν. Theodosij victoria de Persis.

Areobindus Gotthus Ardazanẽ Persam monomachia vicit.

† ἱππον ὑφ' ἵππου.

† *Certamen & prælium hoc, cuius post hominum memoriam simile nullum reperitur, circiter nouam diei horam cœptum est. Et vtrinque centum octoginta millia hominum cecidere, Gotthorum rege cæso, & Attila fugato. Romani Ætio duce vicere. Diacon.*

Attillas deinde viribus recuperatis, Aquileiam expugnauit, Honoriam Valẽtiniani Germanam vxorem sibi dari postulauit. Atque insuper aliam Ildiconem nomine duxit: nouisque nuptiis crapulæ & vino indulgẽs, in Pannoniis mortuus est. Cass. Diac.

* *Eustathius Epiphaniensis compendium, siue Epitomen Chronicam nouem tomis condidit, ab Ænea vsque ad Anastasium imperatorem. Suid.*

Epiphanienſis Syrus, qui etiam Amidæ expugnationem deſcripſit, quo tempore Claudianus & Cyrus poetæ floruere. Cyrum verò fama eſt ſummum etiam præfecturæ honorem geſſiſſe, qui præfectus aulæ antea dictus erat, & Occidentaliú copiarum dux fuerat, Carthagine à Vandalis capta, quum Genſerichus barbaros eos regeret. Plurima porrò & magnifica ędificia in vrbe imperante & alibi imperator iſte cõſtruxit, & Alexandriæ maximum templum erexit.

Cyrus & Claudianus poetæ.
Sub hoc prĩcipe Venetiæ mediis in aquis habitari cœpte.
Egnat.
Sũma præfectura.
Præfectura aulæ.
Theodoſij ſtructuræ.

CAPVT LVIII.

ET quum obitus eius appropinquaret, Epheſum venit, diuum Ioannem illum cœlibem & Euangeliſtã honoraturus: templúmque illius ingreſſus, orationi ſeſe dedidit: in qua etiam, quis ei in imperio Romano ſuccedeſſurus eſſet edoceri ſe à Deo petiit. Quod vbi per viſionem ei Deus oſtendit, Conſtantinopolim rediit. Nec ita multo pòſt exercitu ex bello aduerſus Attillam geſto, reuerſo vrbe egreſſus eſt, vt equitatione & venatione ſe recrearet. Atque inter equitandum equo delapſus, [a] ſpinæ vertebram luxauit. Quapropter lectica in vrbẽ relatus eſt. Atque vbi ſe moriturum eſſe ſenſit, cum Pulcheria ſorore ſecretò ad ſe euocata, de Martiano [b] Tribunitio loquutus eſt: Deo gratum placitúmque eſſe dicens, vt ille poſt ſe Romanam adminiſtraret ditionem. Et ille quidem quum hæc dixiſſet, mortuus eſt. Nondũ autem imperatoris morte compertа, Pulcheria Martianum accerſit, virum prudentia & grauitate morum prę clarum, & ſenio iam venerandum, & cõſilio de imperij ſucceſsione cum eo communicato: te, inquit, ego ex ſenatu omni præ cęteris imperio dignum iudico. Proinde iurisiurandi religitone interpoſita, te vitæ & poteſtati, maximè autem virginitati meæ, quàm à prima adoleſcẽtia Deo conſecraui, non inſidiaturum eſſe, imperium ipſum cape. Poſtquá ille quod Auguſta volebat peregit, patriarcha Anatolio, qui Flauiano ſucceſſerat, & ſenatoribus cõuocatis ad Septimũ, ſtatim eũ imperatoré creauit. Theodoſi[c] autẽ poſtea mox ĩ paterno [c] monumẽto Romani lapidis repoſitus eſt, in dextra ſublimi ſanctorũ apoſtolorũ templi porticu: in qua porticu eodémque

Per reuelationẽ diuinã Theodoſius ſucceſſorem ſuum videt.
ατὰ περὶ ἧλον οκόδυλον πλάτηται.
b ἀπὸ τριβουνικ.
Theodoſius in venatiõe equo delabitur. Idem moritur.
Pulcheria de volũtate Theodoſij morituri Martianũ imperatorẽ renunciat.

Anatolius patriarcha Flauiani ſucceſſor. *c λιθῳ ἐνκειμένῳ.*

lapide, pater quoque Arcadius, & mater Eudoxia, necnon auus Theodosius siti sunt. In sinistra autē quę ex aduerso est porticu sacri eius templi, Iouinianus iacet. Mortuus est imperator Theodosius, annos quinquaginta & vnum natus: ex quibus quadraginta & duos maxima cum pietate imperauit, ita vt vitam ipse & administrationem suam tanquam imperij formam posteritati reliquerit. Complectitur decimus quartus iste liber annos quadraginta duos, quum à mūdo condito quinquies [d] millesimus noningentesimus sexagesimusquintus, à diuina autem Domini natiuitate quadringentesimus & sexagesimus ageretur annus.

Libri isti anni.

d Secundū neot. 4431.

DIVÆ ANASTASIÆ HISTORIA:

Epistola Anastasiæ Martyris ad Chrysogonum.

SAncto Christi cōfessori Chrysogono, Anastasia salutem. Etiamsi quàm maximè pater meus simulacra coluit, mater tamen Flauia per vitam suam omnē Christiana, simulátq; me in lucem protulit, Christianā etiam fecit. Post obitū autem eius viro importunissimo sum coniuncta. Cuius coniugiū tandem gratia Dei effugi, quum diu noctúque Christū obsecrassem, vt me ab impuro idolorū cultore liberaret. Is sanè deinde substantiam meam omnem cū idololatris, aliisque execrandis hominibus cōsumpsit, & me tanquam veneficam & sacrilegam in grauissimū coniecit carcerem: in quo temporanea hæc mihi vita diſperiit, neque quidquam prēter animam reliquum est. Quapropter, vt cum bona Dei spe moriar, precor. Et quanuis in cōfessione Christi mei glorier, valde tamen mihi dolet, impurum illum bona mea, quæ seruis Dei, ita vt optabā, donata oportuit, dęmonū cultoribus impendere. Itaque te famule Christi Dei oro, vt etiam atque etiam Deū pro me obsecres, vt siquidem hoc sic cōstituit Deus, in Christum Publius vir meus credat. Sin minus, vt ille quidem in errore suo pereat, ego autē ab eo liberer. Melius nanque mihi fuerit vt moriar, quàm vt filiū Dei abnegem, & credentibus in eum offendiculo sim. Ipsum autem omnipotentem Christum testem inuoco, quum à seductione & fraude hac liberata fuero, me sedulò & con-

stanter cum sanctis conuersaturam, & curam illorũ, ita vt cœperam, ad finem vsque gesturam esse. Vale serue Dei, mei memor.

Chrysogonus Anastasiæ salutem.

LAboranti tibi in vitæ huius procellis, qui in fluctibus ambulauit, auxilium ferat, vt diaboli vim verbo eius opprimas. Magno ergo animo, vt quæ in medio mari versaris, Christo, vt te visitet, crede: atque ad te ipsam conuersa, vnà cum propheta exclama, dicente, Vt quid tristis es anima mea, &c. Duplicata enim Dei gratiæ vis tibi exhibebitur. Nam & tẽporalia hæc exuberabunt, & cœlestia adiicientur. Deus autem eos auersatur, qui eum de bonis non cõpellant. Siquidem gratia eius tenuis non est. Caue verò illud te perturbet, quòd piè tibi in Christo viuenti, cõtrà quàm speraris, res eueniant. Non enim in errorem seducit, sed te explorat Christus. Neq; certa est ab hominibus opitulatio, sicuti tu existimas, Scriptura dicente: Maledictus homo qui cõfidit in homine, & benedictus qui sperat in Deo. Fac igitur generosè, vigilãter, & prouide lapsum peccatúmque omne effugias, & consolationẽ à Deo implores: cuius mandata serua. Iam enim tibi salutis tempus aduenit, & perinde atque in nocte caliginosa, præclara lux Dei illucescet, atque post tẽpestatem tempus lætum & serenum arridebit: & sicuti omnibus aliis, qui propter Deũ affliguntur, temporalem tibi prębebit patientiam, per quam sempiternã percipies mercedem. Vale in Domino, & pro me ora.

Chrysogono confessori Christi, Anastasia salutem.

QVandoquidem finis adest corpori meo, ora pro me, vt ille animam meam suscipiat, propter quem afflictiones istas perfero. Vale.

Ancilla Dei Anastasiæ Chrysogonus.

SAtis manifestum est, lucem abscondere tenebras: sic etiam post infirmitatem aduenit salus, & post mortem vita dignis cõceditur. Eundem sanè & secundæ & aduersæ humanorũ negotiorum res habent finem, vt scilicet neque humiles ad mœrorem se deiciant, neque

superbi gloriantes efferantur. Vnũ nanque est mare, in quo corporis nostri decurrunt nauigia, atque ea ab vno gubernantur rectore Quorum igitur naues carinis firmis probè munitæ sunt, nullo detrimento cursum per vndas tenent Infirmæ autem etiam absq; fluctibus cœlo tranquillo periculum incurrunt Non longè enim à pernicie & interitu absunt, que ad salutis portum non contendũt. At tu condemnationis expers ancilla Dei, tota anima tua crucem cõserua, ac te ipsam ad salutem para, vt in Martyrum Christi numerum referaris Vale.

QVINDECIMI TOMI CAPITA.

1 *De Marciani imperio. Quæ signa præcesserint, imperium ei portendentia: quibusque is fuerit moribus.*

2 *Quibus de causis sancta vniuersalis Synodus quarta, Chalcedone in Bithynia sit coacta.*

3 *Descriptio templi sanctæ & celebris martyris Euphemiæ, quod Chalcedone à primis fundamentis est constructum.*

4 *Acta Synodi: & vt episcopatus Dioscoro, eiusque sectatoribus abrogatus sit.*

5 *De miraculo quod ad monumentum sanctæ Euphemiæ accidit, super decisione duplicis fidei decreti orthodoxorum & hæreticorum.*

6 *Decretum fidei sanctæ vniuersalis quartæ Synodi.*

7 *De reliquis rebus, quas Synodus statuit.*

8 *De seditione Alexandriæ, propter Proterij successoris Dioscori electionem coorta.*

9 *Vt in Palestina quoque seditio extiterit, à Theodosio quodam monacho excitata: qui etiam Hierosolymorum inuasit sedẽ, Iuuenali expulso, & quæ sub eo acciderint. Item de Athanasio diacono confessore.*

10 *De fame simul & peste, quæ ciuitatibus Orientalibus incesserunt: & vt sua sponte terra anno sequente fruges protulerit.*

11 *De Valentiniani cæde, qui Occidentalibus imperauit: & de Eudoxia coniuge eius, liberisque eiusdem. Et vt Genserichus vrbem Romam ceperit. Item de eis qui post Valentinianum per successionem Romæ imperarunt.*

12 *Vt imperatrix Eudocia Pulcheriæ Augustæ sit conciliata. & de iniuria Eudocia, Eudociæ filiæ.*

13 *Vt procuratione & arte Pulcheriæ, Eudocia ſanctam quartam approbarit ſynodum, perſuaſione Symeonis Stylitæ ſiue Columellæ & magni Euthymij inducta.*

14 *De piis Pulcheriæ Auguſtæ operibus: & de tribus quæ maxima Dei genitrici conſtruxit templis: vno, ſancti loculi, in erario foro, quod ὁδηγῶν, id eſt via ducum dicitur: tertio, cui nomen Blachernæ. Et quæ memoriæ prodiderit Iuuenalis de ſancta obdormitione ſanctiſſimæ Dei genitricis, deque eiuſdē faſciis ſepulchralibus.*

15 *De obitu Pulcheriæ & Marciani: & vt poſt eum Leo magnus Romanorum imperator ſit promulgatus.*

16 *Vt rurſus Alexandriæ ſeditione orta, ab eis qui non aſſentiebantur ſanctæ quartæ ſynodi decretis, Proterius Alexandriæ epiſcopus occiſus ſit, & per vrbem pedibus tractus, inſtinctu & dolo Timothei Æluri, qui epiſcopalem ſedem occupauit. Et vt iſto à Leone pio expulſo, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et vt Anatolio mortuo, Gennadius ſedem Conſtantinopolitanam obtinuerit.*

17 *Epiſcoporum & clericorum Ægyptiorum libellus ſupplex, de eccleſiarum ſuarum rebus, & de Proterio & Timotheo.*

18 *Epiſtola Leonis ἐγκύκλιος, hoc eſt circularis, ad Anatolium & reliquos epiſcopos, de Synodo Chalcedonenſi contra Timotheum Ælurum miſſa.*

19 *Quæ Leo de ſancta quarta Synodo ad omnes vbique monachos, & ad ipſum Symeonem Columellam ſcripſerit: & epiſtola eiuſdem ſancti Symeonis pro eadem Synodo.*

20 *De horrendo qui ſub Leone accidit terræmotu, & diluuio, aliiſque item orbis calamitatibus: & de puluere qui è cœlo decidit.*

21 *De Conſtantinopolitano incendio.*

22 *De ſancto Martiano, magno eccleſiæ Conſtantinopolitanæ œconomo. Et de ſancto Daniele Columella, aliiſque qui tum monaſtica vita inſignes fuerunt.*

23 *De Gennadij patriarchæ virtutibus, & de rebus quæ temporibus eius præter opinionem & fidem acciderunt admirandis.*

24 *De veneranda ſanctiſſima Dei genitricis veſte, vt ea Hieroſolymis allata, in rotundo atque acuminato templo, cuius nomen eſt Blachernæ, ſit repoſita.*

25 *De templo sanctissimæ Dei genitricis ad fontem: & vt is fons admirando miraculo Leoni oblato repertus sit.*

26 *Descriptio sacri templi, cui Fontis nomen inditum, à Leone conditi.*

27 *Vt Leo mille & centum naues cõtra Genserichum miserit, Basilisco coniugis suæ Verinæ fratre classi præfecto, qui instinctu & consilio Asparis & Ardaburij classem hostibus prodidit: & vt Aspar & Ardaburius à Zenone Isauro trucidati sint. Quam ob causam Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener eius est factus.*

28 *De Martyrio Antiocheno episcopo. De Petro Cnapheo, qui primus ter sancto hymno addidit: Qui passus es pro nobis. Et de successoribus eius, Stephano & Calandione. De cæremoniis à Cnapheo in ecclesia institutis. De Iuuenali & Anastasio & Martyrio, Hierosolymitanis episcopis.*

29 *Vt Leo magnus fatis concesserit, Leonem minorem imperij successorem relinquens. Et vt paulo post hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filij imperium susceperit, diademate ab eo accepto.*

30 *Breuis & succincta expositio sanctæ vniuersalis quartæ Synodi actorum, ad finem huius tomi est appositæ, vt historiæ ordo citra confusionem conseruaretur.*

ECCLE-

ECCLESIASTICAE HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimusquintus.

CAPVT I.

MARTIANVS vbi firma Imperij sui fundamẽta iecit, præstantiorem se, quàm de eo spes cõcepta fuerat, præbere perseuerauit. Verùm age si videtur de eo, quis & vnde fuerit, & quomodo ad imperium peruenerit, referamus. Celeberrimus Martianus iste, sicuti & Priscꝰ rhetor inquit, genere Thrax fuit, militari patre genitus. Quo mortuo, quum ipse paterna sibi studia sequenda statuisset, Philippopolim se contulit, vbi rectè se nomen militiæ daturũ iudicauit. Quum autem in itinere eo esset, in cadauer recens cæsi hominis incidit, quod temerè in terra proiectum iacebat. Restitit ad id paulisper, quòd præter reliqua egregia ornamẽta, quibus abũdè pollebat, humanitate quoque & misericordia excelleret: & casum hominis miseratus, pro eo atq; cõuenit, corpus eius sepulturæ mãdauit. Vbi autem eum nõnulli in cadauere humando occupatum esse conspexerunt, magistrãtibus Philippopolitanis rem eam indicarunt: qui deinde illum aduenientem cõprehenderunt, & cædis quæstionem contra eum instituerunt. Porrò quum res verisimilis esse videretur, & cõiecturæ ab initio eius cõceptæ, plus q̃ oratio Martiani crimen obiectũ negantis, & veritas ipsa, valerent: homicidij ille pœnas dedisset, nisi quidã diuino nutu cædis parratorẽ in iudiciũ produxisset: qui capite suo sceleris suppliciũ pendẽs, Martiani caput seruauit. Iudicio eo præter opinionẽ absolutus, ad ordinem ibi militum sacramentũ dicturus venit. Atq; illi virũ eum esse egre-

Martianꝰ Philippopolim petẽs, in cadauer hominis paulũtè cæsi incidit, & id sepelit.

Is propterea cædis reꝰ fit.

Sed tãdem percussore cõpertò absolnitur.

Omen futuri imperij Martiani.

gium ex aspectu & signis pluribus iudicantes, perbenignè susceperè, in ordinémq; non postremũ militaribus legibus legère, dignitate ei præclara viri cuiusdam iam defuncti, cui Augusti nomen fuerat, cõcessa, & nomine eius sic quodãmodo in albũ militum relato Martianus, qui & Augustus. Vt inde satis liqueat vnà cũ appellatione etiam purpurã Augusti ad eũ peruenisse: perinde atque cognomen tale in eo absq; dignitate ipsa manere noluerit, & rursum dignitas, quoq; nõ aliud ad magnificentiã nomẽ requireret: ita vt idem in vno cõueniens, simul & nomẽ proprium & cognomen fieret vna videlicet appellatione & dignitatẽ & nomen indicãte. Et hoc quidem primũ omen & indiciũ in Martiano fuit, quod eum ad imperialem dignitatẽ cõscensurum esse portendit. Accidit autem aliud quoque, vnde imperaturũ eum esse, per cõiecturam colligere licuit. Militauit sub Aspãre contra Vandalos Martianus: & postquã illi victoria sunt potiti, ipse quoq; captiuus cũ aliis ex acie abductus est. Genserichus Vandalorũ dux, captiuos vnà cũ aliis mãcipiis videre voluit. Atq; vbi in loco quodã congregati sunt, ipse in sublimiore colle cõsidens, spectaculo tãtæ captiuorũ multitudinis se oblectauit. Et quum sic tempus extraheretur, illis tum quod quisq; vellet facere permissum est. Genserichi enim mãdato vinculis soluti erant. Atque alij quidẽ aliud fecere: Martianus autem, propter ingentem solis ardorem, in solo cõsidens somnum cepit. Et aquila alicũde aduolans, alis submissis ex aduerso soli, iuxta perpendiculum volatum instituens, aëream nubẽ & vmbram quandam fecit, qua illũ diuino nutu nõ mediocriter refrigerauit. Id barbarus videns, statim, quid futurũ de eo esset, apertè cõiecit: & accitum ad se Martianũ, libertatéq; donatum, iurisiurandi religione sibi obstrinxit, & ad Imperialem sublimitatem euectus, sibi & Vandalis fidus esset, neq; vnquam aduersus eos bellum moueret. Id quod Martianus, sicuti ille volebat, iuramẽto interposito fecit, fidémque ei re ipsa seruauit, sicuti Procopius scribit. Ad hæc, aduersus Persas quoque Martianus iturus, quum in Lyciæ oppido, cui nomen est Sidena, morbo correptus esset, cũ duobus fratribus, viris præclaris, Iuliano & Tatiano, amicitiam

Marti mo dũ in catalogũ militũ refertur, p errorẽ quidem, sed nõ sine futuræ dignitatis omine, Augusti nomẽ tribuitur.

Aspar Rõ. dux. Genserichus Vandalus.

Secundũ futuri imperij prodigiũ in Martiano.

Martianũ sibi Gẽserichus amicitiã fide obstringit.

Tertiũ omẽ imperium Martiano designans.

ſummam contraxit: qui etiam domus ſuæ hoſpitio exceptum, ita vt par erat, curarunt: & poſtea venatũ cum eo progreſſi, tẽpore meridiano ſomno omnes ſunt ſopiti. Atque vbi Tatianus primùm ſomno excitatus eſt, ſpectaculum admirandũ vidit: aquilam nimirum ingẽtem, alas ſupra Martianum extendentem, & vmbram quodammodo inducentem. Is fratri excitato, prodigium id oſtendit: & vterque volucris per benignum ſtudium admiratus, Martiano, quod de eo futurũ eſſet, prædixerunt. Et ab eodem, quónam loco, ſi id quod diuinarent ſuccederet, in aula futuri eſſent, ſciſcitati ſunt. Ille, ſe eos patrum loco habiturum eſſe, dixit. Quare illi hominem deinde auro hoſpitaliter locupletatũ, Conſtantinopolim deduxerũt. Vbi verò omen illud ad rem collatum eſt, Martianus ex Lycia eos euocatos, patricios ſuos creauit: & Tatiano patriæ ſuæ præfecturam, Iuliano autem Lyciæ adminiſtrationem cõceſſit. Hæc prodigia Martiani imperiũ præceſſere. At nos ad inſtitutum argumentum reuertamur. Martianus, quãtum vix alius quiſquam, verioris erga Deum pietatis iuſticiæq; cultor fuit: diuitias opéſque veras eſſe putans, ſi nõ ſtudio omni aliena bona corradere, ſed indigentium penuriam liberalitate ſua ſubleuare poſſet. Formidabilis etiam maximè habitus eſt, non tam exemplis pœnarum editis, quàm expectatione & metu ſuppliciorum. Quæ virtutes fecere, vt non hæreditatis ſucceſſionem, ſed virtutis mercedem Imperium acceperit, ſenatu ipſo & omnibus fortunæ cuiuſque hominibus calculis ſuis Pulcheriæ Auguſtæ ſententiam comprobantibus. Quæ in aula quidem imperatoria cum eo vixit, & vnà imperium adminiſtrauit: cœlebs autẽ ad ſenectutem & mortem vſq; permanſit, Martiano ei fidem per iuriſiurandi religionem datam ſeruãte. Poſtmodum & Valentinianus, qui Romanam vrbem regebat, vbi de virtute eius certior eſt factus, ſuffragio ſuo imperium ei cõfirmauit. In primis verò illud Martianus ſtuduit, vt vnum & cõmunem ab omnibus, ſublatis è medio hæreſibus, Deo offerret cultũ, & eccleſia per coniunctionem vnita ſententiam & religionem vnam coleret.

Tatianus & Iulianus Martiani patricij.

Præclaræ Martiani virtutes.

Iudicium Pulcheriæ, quæ Martianũ imperatorem legit, ab omnibus cõprobatur.

Martianus eccleſiã diſſidentem cõiungere ſtudet.

CAPVT II.

Agitur de œcumenica synodo cogẽda.

HOc illum sic animo agitantem, literis insuper suis Leo Papa excitauit, vt in vniuersali concilio, de atroci iniuria quam Eutyches & Dioscorus fidei Christianæ & celeberrimo viro Flauiano irrogare ausi fuissent, inquireretur. Accesserũt etiam, quicunque ab illis contumelia affecti fuerant, vt de eorũ causa iudicaretur petentes: maximè verò ex omnibus Eusebius Dorylæi antistes, solicitatione sua eam rem egit, insidiis Chrysaphij, qui Theodosij iurib⁹ abusus esset, & sibi & Flauiano propterea dignitatem adeptam esse memorando: & Chrysaphio Flauianus aurũ electionis consecrationisque suæ nomine petenti, paupertatem suam prætendẽs, & illi auaritiam [a] quodammodo exprobrans, sacra ecclesiæ vasa obtulisset. Adiecit is illud quoque, Chrysaphium eandem cum Eutychete cõplecti religionem. Et quod maximum esset, Flauianũ à Dioscoro crudelem in modum prædatorio consessu ciectũ, calcibus proculcatum, & enectum esse. Earum rerum gratia imperatorũ literis, locorum omnium episcopis cõuocatis, synodus Chalcedone est coacta, quæ quidem primũ Niceæ conuenerat: quò etiam Romanæ vrbis episcopus Leo, per Paschasini & Lucentij [b] & aliorum ministeriũ, literas miserat. Sed ea Chalcedonem Bithyniæ est translata, quòd imperator ipse synodo ei adesse vellet, magnum Constantinum imitatus: cum quo quàm maximè de gloria concertans, sacrũ illum conuentum duplicauit, pro trecentis decẽ & octo, sexcentis triginta sex patribus coactis. Zacharias quidem Rhetor affectione adductus, Nestorium quoq; ad concilium hoc vocatũ esse scribit. Sed quòd aliter se res habeat, illud clarissimè indicat, & vbique ferè à synodo anathemate mactatus fuerit. Et apertius etiã hoc ostendit Eustathius Beryti episcopus, ad Ioannem episcopum, & alterũ Ioannem presbyterũ de synodi actis scribẽs, in quibus literis hæc etiam verba sunt: Prodierunt verò illi denuò, qui Nestorij [c] relinquias quęrũt, & aduersus synodũ vociferati sunt: Quam ob causam viri sancti anathemate feriuntur? adeò vt indignatus imperator, satellites illos lõgè reiicere iusserit. Quomodo igitur synodus eum euocarit, cuius de-

Plin. Dorilæum vocat lib. 5. ca. 29.

a πρὸς ὑποπαρ.

b Flauiani sedes.

Synodus Chalcedonensis.

Leonis Ro. episcopi mãdatarij.

b Et Bonifacij presbyteri Euag. li. 2. ca. 4.

636. Patres in concilio Chalcedonẽ fuere. Alij tantum 630. numerant.

Nestorij ei nõ interfuit.

c τὰ λείψανα.

functi reliquias illi quæsiuerunt, colligere nequeo.

CAPVT III.

Diue Euphemiæ Chalcedone templũ, & loci eius amœnitas sũma.

SYnodus postquam Chalcedonem peruenit, in sacro Euphemiæ martyris inclytæ fano coacta est, quod Chalcedone constructum est, & duobus maximè stadiis à Bosporo abest, in loco peramœno & molliter accliui situm, ita vt ambulationis laborem, qui in martyris tẽplum ascendere vult, non sentiat, & facile statim in basilicam eam veniat: & ex edito loco oculos circumagens, subiectum campum omnem herba tenera virescentem, altóq; frugum prouentu fluctuantem, & omnis generis consitas arbores habentem, adhæc colles pulchrè se in sublime attollentes, & nonnullos sensim sese incuruantes densámq; comam prætendentes cernat. occurrant etiam illi variæ maris vuæ, aliæ quidem paulatim serenitate & tranquillitate purpurea resonantes, placidéq; & suauiter littori colludentes: quędam autem strepentes fluctibus & tumescentes, æstu verò ipso concharum testas, algas & quascunque alias res leues circumuoluentes, & facilitate plurima collidentes. Templum verò ipsum è regione vrbi constructũ, ita iacet, vt ex situ ipso colligere facile sit, vrbis tantæ aspectu id conspicuum amœnúmq; esse. Tribus autem ingentib⁹ structuris ædes hæc sacra distincta est: quarum vna hypæthra & subdialis aula est, in magnam longitudinem extensa, & frequentibus colũnis ornata: secũda æqualem cum illa habet, paucioribus tamen colũnis, amplitudinem & longitudinem, vna hac re ab illa varians, quòd tecto è coctili latere contecta est. Ad cuius Boreale latus, qua parte sol oritur, ædes rotundior erecta est, multa arte elaborata, colũnis & ipsa materię magnitudinis & coloris eiusdem, veluti in choro in circuli formam stantibus, templi interioris partem cohonestans. Super quibus porticus sublimis eadem sub testudine cõstructa est, vbi cuiuis diuinæ rei mysticísque sacris adesse, atque etiam ad Orientem conuerso † precatione ad Martyrem ipsam facere licet. Intra porticum ipsam sacratium aliud est lõgè pulcherrimum, vbi martyr posita est, in tumulo longiore, quem nõnulli etiam Longum vocant, argẽto arte diffuso pulchrè admodum

Euagr. lib. 2. cap. 3.

Intelligit vrbem Cõstantinopolim, cuius vrbis Chalcedon quasi suburbanus vicus est. De qua plĩ. li. 6. ca. vlt. Chalcedon libera, Procaraſtis antè dicta, deinde Cõpusa, postea Cecorum oppidũ, & locum eligere nescissent, septem stadia distãte Byzantio, tanto feliciore omnib⁹ modis sede.

† τῆς μέσης ἕνεκα

ex omni parte inclusum, & ad præcipuam pulchritudinem redactũ. Cæterùm quæ olim semper martyr ea ederit miracula, Christianis omnibus cõstat. Loci namque eius persæpe episcopũ, in somnis sese ei exhibens, aut alium etiam quempiam præclarè vitam agentem, obiter templum eius ingressum, vt miraculorũ talium fructum perciperent, est cohortata. Quod vbi in vrbe Constantinopolitana innotuit, vniuersæ eò populi turbæ sunt profectæ: ipse etiam Imperator, & qui sacras ecclesiarum habenas regũt, quíq; honores & magistratus alios in republica gerunt, vt quæ ibi peragerentur, viderent. Atque etiam inspectantibus omnibus, episcopus Cõstantinopolitanus cum sacerdotib⁹ suis tẽplum id, vbi martyris corpus repositũ est, visit. In tumuli lẽuo latere fenestella, quædam admirãda est, operculo quàm maximè obfirmata, per quod ferramentũ lõgiusculum, cui in extrema parte spõgia alligata esset, immittebant, spõgiámq; ipsam in sacrosanctis martyris reliquiis obuolutam, & guttis cruore illius delibutis refertam, extrahebant. Hanc vbi plebs cõspexisset, homines statim in terram inclinati, vociferatione maxima Deũ honorabant, miraculóque eo stupefacti manus sustollebant. Tantus autẽ inde profluxit vbertim humor, vt non solum Imperatores & episcopi, populúsq; qui ibi congregari solitus fuit, affatim eo perfruerentur, verumetiam quocũque quiuis vellet locorum de eo aliquid secum auferret. Neque guttæ tẽpore ipso defecere, neq; diuinus ille sanguis aliqua ex parte mutatus est, sed is semper colorem suum summè rubrũ conseruauit. Facta hęc non certo aliquo temporis curriculo, sed pro eo atque episcopi ipsius vitæ morúmq; sanctitas ferret. Sic enim fertur, quum is qui ecclesiam gubernaret, præclarè viueret, & virtute exornatus esset, frequentius miraculũ hoc exhibitum esse. Quum autem antistes sacrorum talis non esset, rarius eam rem tam admirandam, nec tam facile à martyre processisse. Hoc sic factum esse noui. Sedenim quòd neque dies neq; tempus vllum intercipit, sed perpetuò omnibus fidelibus simul & infidelibus affluit & accedit, id nunc dicam. Si quis in sacrarium id, vbi tumulus & sanctæ martyris reliquiæ perinde atque

Miracula ad sepulchrum sanctæ Euphemiæ edita.

Oleum in vrna eius mirificum & ἁλιξφάρμακον.

Odor ad monumẽtũ eiusdẽ multo optimus.

thesaurus nunc repositæ sunt, veniat, odor immensus & naturæ captum, odoréſq; omnes quos ars humana conficit, supergrediens, ad eum perfertur. Eum siquidem qui ex prato versicolore colligitur, longè superat: neq; alicui eorum similis est qui ex beneolétisſimis rebus profluit. Tum autem neque ei par est, quem vnguentarius odoribus suauibus ad certum modũ temperatis miſcet: verùm multis modis qui inde redditur præstantior est, vim & potestatem eius à qua redundat declarans.

CAPVT IIII.

IN hoc sacro martyris delubro, quam ex Nicæa transiiſſe diximus, cõgregata est synodus, trigesimo à tertia synodo, à mũdo autem cõdito quinquies millesimo noningentesimo & sexagesimosexto anno. In dextra templi parte Romani, Byzãtij, & Antiocheni: in sinistra, Alexãdrini & Hierosolymitani: medio autem inter hos loco Principes & Senatores consedere. Et quũ ea quæ Eutyches Constantinopoli & Dioscorus Ephesi nouandarum rerum studio designauerant, in medium producta essent, Dioscorus ad rerum actarum ignorantiam, qua se excusabat, confugit. Et quòd obiecta sibi crimina effugere nequiret, animi dubius fuit: Vbi verò veritate in apertum prolata, necessitatem apertã causæ dicendæ declinare non potuit (nam qui in prædatoria illa synodo ei assederãt, eum redarguerunt, dolúmq; eius & illatã sibi per Imperiales minas vim & necessitatem ostenderunt) in ruborem magnum & probrum coniectus est. Atque equidem qui violentiæ eius administri fuerant, venia petita in gratiam sunt recepti, & ex sinistro in dextrum latus transiere; quorum vnus Iuuenalis Hierosolymitanus fuit: Dioscorus autem, quòd

* † *Synodi in templo dnæ Euphemiæ consessus.*

Dioscorus Alexãdrinus nõ bene stat.

Iuuenalis Hierosolymitano culpam deprecanti gratia facta.

† * *Et ipsa concilia, quæ per singulas regiones & prouincias fiunt, plenariorum conciliorum autoritati, quæ fiunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere ipsaque plenaria fide priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat & cognoscitur quod latebat, sine vllo typho sacrilegæ superbiæ, sine vlla inflata cerutice arrogantiæ, sine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana, Aug. de baptismo cõtra Donatist. lib. 2. cap. 3.*

Dioscorus propter contumaciã, & Eutyches damnatus. Acta synodi Chalcedonensis.

† * *Libellus Leonis Ro. Pontificis* τὰλη ὀρθοδοξίας. *Idẽ Eutychetem & Dioscorum præiudicio suo in cõcilio Rom. damnauit. Leonis ad Imperatorẽ Martianũ & conciliũ Chalcedonense scriptum.* * παρένθ διάστημα.

aliud ex alio ei obiiceretur crimen, quum veniam à iustis illis iudicibus consequi nõ posset, in synodum venire supersedit. Postquam verò Synodus canonem sequuta, ter illum citauit, & ipse dicto audiens non fuit, cõmunibus omniũ suffragiis, ipso Dei amante Imperatore præsente, & ipsum & Eutychetem exautorauit, & anathemate iugulauit. Deinde decreta sanctarum vniuersalium synodorum, stabiliendæ fidei gratia edita, eius videlicet quæ Nicææ, & Constantinopoli, & Ephesi primùm coacta est, confirmarunt. Tertio porrò confessu admirãdi Cyrilli ad Nestoriũ datas epistolas in sua retulerunt acta: quibus epistolam etiã Leonis Papæ ad diuinũ Flauianum, & libellũ insuper quem idem Leo ad synodũ & Imperatorem Martianũ dederat, columnam orthodoxiæ seu rectæ fidei appellatũ, coniunxere. Leo nãque iste rebus Eutychetis & Dioscori cognitis, prouincialem synodum Romæ coëgerat, in qua vtrumque, & eos præterea qui illorum sequerentur opinionem, reiecit: actáque eius concilio Chalcedonensi & Imperatori miserat, videlicet vt eos ipsos qui confusioné commixtionémque duarum Christi naturarum inducerent, illico citra prætextum & exceptionem omnem damnarent. Exhortatus quoque fuerat, doctrinis hisce ædificari & stabiliri ecclesias docens, si homines scirent vnũ Christum subsistentia Deum esse perfectum, patri & eũdem hominem perfectum nobis consubstantialem, ita vt in ipso citra commistionem, citra mutationem, citra alterationem, & citra confusionem, duæ naturæ diuinitatis & humanitatis vnitæ, quæ scilicet in eo cognoscuntur, & in eo verè sunt, considerentur.

† * *Epistolæ beati Leonis Papæ ad Flauianum Episcopũ Constantinopolitanum textum aut vnum iota si quisquam idiota disputauerit, & eam non in omnibus venerabiliter acceperit, anathema sit. Gelas. Papa dist. 15. Sancta Rom. ecclesia.*

CAPVT V.

QVum autem ea de re disputatio magna excitata esset, (inexpugnabilis nãque & cõtentionis maximè studiosa improbitas est) spiritui sancto & egregiis illis qui conuenerant viris placuit, vt decretum fidei in

libello deſcriberetur,& controuerſiæ iudicium atq; deciſio laudatiſsimæ martyri & virgini Euphemiæ cõmitteretur. A maioribus illa ſuis,ciuis & alumna vrbis Chalcedonenſis fuit. Sub impio autem Diocletiano,pro deteſtandi cuiuſdam præſidis tribunali conſiſtens, Chriſtum Deum eſſe & Dei filium clara voce deprædicauit. Quapropter plurimis primum cruciatibus excarnificata & beſtiis tandem obiecta,vtſæque morſu enecta,certamine pro Chriſto peracto,coronam recepit:& diuinũ corpus eius integrum atque incorruptum aſſeruatum apud eccleſiam Chalcedonẽſem marmoreo tumulo repoſitum eſt, talia edens prodigia,qualia paulo antè cõmemorauimus. Itaq; immaculato & ſacro corpori eius veluti ſincero iudici, orthodoxi & rectam ſententiam obtinentes,ſimul & qui aliter opinarentur,fidei ſuæ arbitrium committentes, vtrique ſeorſim fidei formulam in libellum ſuum relatam,& chartam vtramque clauſulis atque ſigillis obfirmatam, ad martyris pedes depoſuere. Et nocte proxima precationibus conſumpta, poſtridie venerunt, & monumenti operculo remoto, ſpectaculum nouum rectóque iudicio dignum conſpexere. Nam orthodoxorum rectéque ſentientium libellus perquàm tenaciter victricis illius martyris manibus cõtinebatur: alter autem tanquã res vana & nullius precij, temerè ad pedes illius proiectus iacebat. Poſteaquã verò poſt cœleſtem hunc calculum adhuc impudentia contra veriorem fidem pugnaret, cõdemnatio amplius etiam vt valde legitima confirmata eſt: & qui decretis Synodi conſentire noluerũt, ij ignominiam & probrũ, à Deo & hominibus ſunt cõſequuti. Hæreſis ipſius dux Gangram exul abductus eſt. Qui autẽ à Dioſcoro condemnati proſcriptíque fuerant, de Synodi ſententia & Imperatoris cõſenſu reuocati ſunt. Atque vbi alia etiã pleraque acta ſunt, decretum Synodus hiſce cõceptum verbis promulganit.

Martyriũ ſanctæ Euphemiæ.

Iudicium fidei Chriſtianæ Catholici atq; etiã hæreticis ad arbitrium martyris Euphemiæ defunctæ referũt. Perilluſtre miraculũ, Euphemiæ, hæretica prauitate reiecta, orthodoxiam approbat. Cõdemnatio hæreticorum.

L. quoniã venerabilis. C. de epiſc. & cler. L. quicunque in hac. C. de hæret. & Manich.

CAPVT VI.

DOminus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus,fidei doctrinam diſcipulis confirmans: Pacem,inquit,meã do vobis,pacem meam relinquo vobis. Vt nemo à veræ pietatis dogmatib. diſſonet, ſed ex æquo omnes verita-

Senatusconsultũ Concilij Chalcedonensis.

οἰκονομίαν

Aduersus negãtes virginẽ matrẽ. θεοτόκον.

Dei genitricem esse, & naturas duas in domino Saluatore confundentes.

Synodus Chalcedonẽsis cõfirmat decreta cõcilij Nicæni & Cõstantinop.

tis doctrinam prædicent. Et postea sancto Nicæno symbolo, & cẽtũ atque quinquaginta sanctorum patrũ decreto lecto, intulerunt: Satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem & confirmationem est, sapienter conceptum & salutare istud diuinæ gratiæ symbolum. De patre etenim & filio & spiritu sancto absolutã doctrinam cõtinet, & inhumanationem Domini cum fide eam recipientibus astruit. Quãdoquidem autẽ veritatis inimici, qui abolere per hæreses suas prædicationẽ contendunt, inaniloquentiam peperere: & nonnulli sacrosanctã Domini nostra gratia susceptã † administrationem adulterare, & vocem hãc θεοτόκος Dei genitrix pernegare ausi sunt: aliqui verò cõfusionem mixtionémq; inducentes, vnam esse carnis & diuinitatis naturã considerate fingũt, diuinámq; vnigeniti naturam per confusionem perpessioni obnoxiam prodigiosè asserũt: hęc ipsa nũc sancta & magna vniuersalis Synodus, omnem illis fraudem & machinationem aduersus veritatẽ præcludere volens, & integritatem firmitatémque veteris doctrinæ vindicans, in primis statuit, vt sanctorũ trecentorum patrum fides inuiolata constet. Deinde & eorum qui in vrbe Imperante aduersus Spiritus sancti hostes posterioribus temporibus conuenerunt, centum quinquaginta patrum, de Spiritus essentia doctrinam, autoritate sua confirmat. quam illi patres omnibus notam esse voluerunt, non vt aliquid quod maiorib. ignotum fuisset, inducerent, sed vt spiritus sancti naturam,

** τὴν ἐκείνων διαπόπτωσιν ἐκβιαζόμενοι.*

Aduersus eos qui Christũ rursum hominẽ esse dicunt.

Cõfirmantur Cyrilli Alexãdrini epistolæ. Synodales.

quædam de illius * potestate obtinere volentes, testimoniis in scriptum relatis, clarius promulgarent. Propter eos verò qui œconomiæ & administrationis mysteriũ deprauare audent, & qui ex Maria virgine natus est, rursum hominẽ esse impudenter & cõuiciosè dicũt, beati Cyrilli, qui Alexãdrinæ ecclesiæ pastor fuit, synodales epistolas ad Nestoriũ & Orientales episcopos datas, rectè scriptæ sint, quũ ad Nestorij væsanam dementiam refutandam, tum ad sententiam salutaris symboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit: quibus epistolam quoque maximæ vrbis veteris Romæ antistitis, beatissimi & sanctissimi archiepiscopi Leonis, ad eum qui in sanctis est archiepiscopũ Flauianum,

refellendæ Eutychetis maleuolentiæ gratia scriptã, quæ beati Petri confessioni conuenit, & aduersus perperam & malè sentientes, quasi quædam communis & publica † columna est, ad dogmata recta confirmanda, meritò coniunxit. Nã aduersus eos qui administrationis mysteriũ duos filios distrahere conãtur, pugnat: & eos qui vnigeniti diuinitatem perpessioni obnoxiã esse dicere audent, sacris cõuentibus excludit. Tum autẽ eis quoq; qui in duabus Christi naturis mixtionem & confusionẽ comminiscuntur, resistit. Eos præterea qui cœlestis aut alterius cuiusquam essentiæ esse delirant, quam ex nobis sibi assumpsit serui formã, proscribit. Eos denique, qui duas quidem ante vnionem Domini naturas profitentur, vnam autem post vnionem faciunt, anathemati subiicit. Itaq; patrum vestigiis insistentes, vnum atque eundem profitemur esse filium, Dominũ nostrũ Iesum Christum: & vna voce omnes deprædicamus perfectũ eundem in diuinitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum, eundem ex rationali anima & corpore, cõsubstantialem patri secundum diuinitatem, & cõsubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia nobis æqualem absque peccato, ante secula quidem ex patre secundum diuinitatem, in extremis autem diebus eundem propter nos & propter nostram salutem, ex Maria virgine & Deigenitrice secundum humanitatem genitum, vnum & eundem Iesum Christum filiũ & Dominum vnigenitũ in duabus naturis † incõfusè, immutabiliter, indiuisè, insegregabiliter cognitũ atque deprędicatum: haudquaquã naturarum differentiam vnione tollente, sed proprietatem potius vtriusque naturæ conseruante, quæ in personam vnã & subsistentiam vnam concurrit: nõ veluti in duas personas dispertitum aut diuisum, sed vnum & eundem filium vnigenitum Deum Verbum Dominum nostrum Iesum Christum: quemadmodum antiquitùs Prophetæ, & ipse de seipso nos docuit Christus, & symbolũ patrũ nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis cõstitutis, sancta & vniuersalis Synodus decreuit, vt nemini liceat aliter sentire, aut fidem aliam proferre, vel conscribere, vel componere, vel alios docere.

Ité epistola Leonis Ro. ad Flauianum Constantinopolitanum.

† κεφάλαιος.

† ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον.

Non esse edēdas nouas fidei formulas.

» Quicunque autem ausi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut symbolū aliud eis tradere qui ex Græca superstitione & Iudaismo, vel alia quacunque hæresi conuertere se ad veritatis cognitionem voluerint: eos, siquidē episcopi aut clerici fuerint, ab episcopatu & clero alienos: sin autem monachi aut laici fuerint, anathemati subiectos esse debere.

CAPVT VII.

Alia synodi Chalcedonensis actiones.

POst hæc Imperator Martianus, qui Synodo interfuit, vbi ea quæ par erat, pro concione dixit, in Imperialem est reuersus aulam. Synodus autem controuersiam quoque quæ Maximo Domini in ecclesia Antiochena successori, & Iuuenali Hierosolymitano episcopo, de prouinciarum finibus intercessit, ritè & ordine decidit. Adhæc & Theodoritus, & Ibas, thronos suos receperunt. Constitutum etiam ibi, vt sedes nouæ Romę, secundas à veteri Roma, ab aliis autem thronis primas ferret. Plurima insuper alia in concilio hoc acta quę omnia initio altius repetito, in fine huius tomi, pro eo atque potero oratione prosequar, vt quiuis clarius res ibi gestas cognoscat. Importunum namque quodammodo esse duxi, si in præsentia eas referrem, ne historiam perpetuam interpolarem. Qua etiam de causa fusius ea nunc tractare nolui. Proinde qui exactè synodi istius res cognoscere cupit, compendiosam illam narrationem, quæ ad finem quindecimi huius libri adiecta est, legat. Nunc porrò ad historiam continuandam progrediar.

Secundum Ro. antistitē episcopus Cōstantinopolitanus præ aliis primatum obtinet.

CAPVT VIII.

Dioscorus ad exilium damnatus. Proterius Alexandriæ episcopus à synodo lectus. Seditio & tumultus ea de causa Alexādriæ exortus.

SYnodo huic interfuere ex veteri Roma Pascasinus, Lucentius, & Bonifacius, Leonis Romani antistitis locū obtinētes. Interfuit & Anatolius nouę Romæ episcopus, Maximā Antiochiæ ad Orontē, Iuuenalis Hierosolymorum, & ipse Dioscorus Alexandriæ, præsules: qui, sicuti diximus, exautoratus, & ad exilium damnatus, Gāgrensem regionem in Paphlagonia incolere est iussus. Porrò episcopatum Alexandrinum communi synodi consensu diuinus Proterius sortitus est. Et quum is thronum suum reciperet, ingens multitudini incessit certamen, turba, & tumultus, vulgus in varias scindens

sententias. Quemadmodum enim eiuscemodi téporibus euenire solet, alij fortiter quæ maxima pars erat, nouum pastorem defendebant: aliis Dioscorus ecclesiasticæ prouinciæ administrandę idoneus magis esse videbatur. Et res in magnum discrimen processit. Priscus nãque orator in historiis suis se eo tépore scribit ex Thebæorum prouincia Alexandriam veniſſe, & turbam ingentem vidisse, seditionem aduersus magistratus mouẽ tem, & quum milites inhibere eam contenderent, protelis, saxis ipsis, quæ ex tempore passim iacentia rapuit, vsam, illos fugere compulisse, ad templum quod olim Serapidis nomen habuit. Fuit autem Serapis, Iupiter, aut Nilus, † Apis quidam in vrbe Menphitica vir, qui famis tempore de suo Alexandrinis frumentum submministrauit. Ei verò defuncto templum & statuam sacrarunt, in quo etiam bos insignia quædam & notas habens nutritus est, in agricultura, quantum coniicere licet, signum atque indicium: quem ipsum Apim quoque, eodem scilicet cum hero suo nomine vocabãt. Hominis autem istius tumulo, qui Græcè σορὸς dicitur, in templum translato, Serapim statuam eius nominarunt aut, Serapim etiam, per literarum mutationem. Cuius templum pulcherrimum fuit, & simulachrum longè maximum, maximéque horrendum, ex varia materia ita compactum, vt vtraque manu vtrunque parietẽ attingeret. In medio verò simulachro * templum aliud erroneum fuit, in quo effigies alia ærea non magna suspensa erat, cuius capiti ferrum immiserant. Et quum in tecti laquearibus magnetem lapidem iuxta perpendiculum collocassent, sublimem eam in aërem ita promittebant, vt neque terram, neque tectum ipsum attingeret. In hoc ipsum templum populus magistratus compulit, & deinde viuos captos igne concremauit. Quæ res vbi ad Imperatorẽ est delata, duo millia militum eò misit, qui secundo vento sexto die ad magnam Alexandriæ vrbem appulerunt. Ii perulanti insolentia in coniuges & filias Alexandrinorũ vsi, grauioribus eos quàm

Plebs furẽs magistratus fugat.

Suid. addit aut Ioseph. Scribit is quoque, in capite eius fuisse modiũ & cubitũ, quo Alexãdrini au ctum Nili mensi sunt: & templum id ab Alexandro esse conditum.

* νεὼς ἔντοσ πλάνος. *Magnetis lapidis vis.*

Plebs eadẽ magistratus suos viuos combussit.

† * *Coercio plebis.*

Flor⁹ vrbis Alexãdr. præfectus.

Per adẽptionẽ frumenti plerũq; lasciuiens popul⁹ coercetur.

† * *Vnde factum est, vt in quodam templo lapidibus magnetibus in solo & in camera, pro portione magnitudinis posi-*

tis, simulachrum ferreum aeris illius medio inter vtrunque lapidem ignorantibus, quid sursum esset & deorsum, quasi numinis potestate penderet Augustin. de ciuit. lib. 21. cap. 4. Democrates architectus Alexandriae Arsinoes templum concamerare inchoauerat, vt in eo simulachrum eius è ferro pendere in aere videretur. Interceßit mors & ipsius & Ptolemæi, qui id sorori suæ iußerat fieri. Plin. lib. 34. cap. 14.

quas antea experti fuerant, affecere ærumnis. Plebs autem indignè eas ferens, à Floro tandem, qui rem militarem administrabat, tum autem ibi vrbanas quoque res curabat, quum ad a Circenses ludos spectandos congregata esset, petiit, vt quæ ei ablata fuerat, frumenti solitam largitionem relinqueret, balneáque & theatra, aliásque res quibus in tam dissoluto & perturbato ciuitatis statu abstinere cogebatur, redderet. Quod ille, sicuti vulgus voluerat, pollicitationibus interpositis se facturum recepit. Atque ad eum modũ seditionem sensim sedauit. Res Alexandrinæ sic habebant.

ἀλλὰ τὰρ ἐπ πολεμίαρ.

CAPVT IX.

Monachi quidã in Palæstina contra synodũ Chalcedonẽsem furiũt. Theodosius monachus sedem Hierosolymitanã fraudulẽter Iuuenalis absente, occupat. Inalias quoque eccleßias is episcopos illegitimos mittit. Seuerianũ Scythopolis episcopum necat.

NEc verò in Palæstina tranquillitas fuit. Siquidem monachi quidã, qui synodo interfuerãt, & diuersa à decretis eius sentiebant, quum Hierosolyma venissent, proditam esse fidem clamitarunt, lamentantes, & monasticum ordinem concitare atque impellere saragentes, vt quæ in synodo rité acta erant, rescinderent. Vbi autem Iuuenalis sedem suam recepit, atque illi esũ vt synodi acta aboleret, & anathemati subiiceret, cogere voluere, in Imperatoris vrbem concessit. Turbæ totius dux Theodosius monachus quidam erat. Hic Eudocia Augusta (adhuc enim in vita erat) in partes suas rapta, & sodalitate monacharum omni sibi conciliata, prædonis & sanguinarij hominis more quòd Iuuenalis (sicuti diximus) Constantinopolim petierat, Hierosolymorum thronum occupauit, adiutoribꝰ ea in re vsus, qui synodi constitutionibus aduersabantur, & Eudociæ gratificabantur. Et quum episcopi nondum à synodo reuersi fuissent, alios ipse delectos, in vrbes quasque misit. Seuerianũ autem Scythopolis episcopum quòd maleuolentiæ illius suffragari nolet, oppido exactum intere-

mit. Magnam quoque mouit persequutionē in ciuitate sancta, aduersus eos qui cōmunicare cum eo nolebant. Quosdam nanque tormentis excruciauit, aliquibus sub stantiam ademit, aliorum ædibus ignem iniecit, ita vt vrbs à barbaris capta esse videretur. De quo postea monachorum ordo ad Alcisonem literas dans, illud scripsit: quòd quum vt maleficus & episcopo suo infidus deprehensus esset, monasterio suo expulsus, & quia Alexandriæ quoque rebellis Dioscoro fuerat, quòd verberibus multis affectus, tanquam homo seditiosus per vrbem ibi camelo insidens traductus sit. Idem quoque Palæstinæ vrbes circumiens, eas vt sibi episcopos legerent, coegit. Quorū vnus etiam fuit Petrus, ex Iberia oriundus, Gazæorum ciuitatis, cui Maiumæ nomen est, episcopus. Adeò vt Athanasius quidam in diaconorum ordinem cooptatus, in media ecclesia Hierosolymis cum multa dicendi libertate, iniquitatis abominatione thro no sanctissimo insidente, vocem illam præclaram emiserit: desine Theodosi tātam cædem committere, desinè Christo bellum inferre, & gregem eius in prædonum morem è diuino ouili eiicere, & aliquando tandem benevolentiam erga verum germanūmque pastorem nostrū cognosce. Hæc quum diceret, à satellitibus Theodosij arreptus, & ex ecclesia tractus est. Atque insolentis petulantiæ & cruciatuū genus omne propter Christum perpessus, & flagris multis concisus, postremò etiā ferro vitam amisit. Cadauer eius ex pedibus per vrbem omnem raptum, canibus tandem esca proiectum est. Porrò Dorotheus, qui Palæstinam prouinciam ab Imperatore acceptam administrabat, & tum apud Moabitidem bello aduersus barbaros occupatus erat, vbi ea quæ in vrbe sic gerebantur cognouit, celeritate summa cum exercitu forti rebus præsentibus consulturus accurrit, Cæterūm Theodosij & Eudociæ satellites, portis clausis, non prius eum admisere, quàm eis pollicitus esset, se quoque ad partes eorum defecturum, sicuti monachorum omnium ordo & vniuersa ciuitatis multitudo fecisset. Ita menses viginti exitiosus Theodosius tyrannidē in sede Hierosolymitana exercuit. Quam rem postquam Martianus intellexit, à Dorotheo ille eie-

Theodosius maleficus. Euagr. lib. 2. cap. 5.

Petrus nanetiaeos.
Gazæ episcopus.
Athanasij diaconi Hierosolymitani libera ad Theodosiū istum vox.

Athanasij martyrium.

Dorotheus Palæstinæ præfectus.

Theodosius ecclesiastic' tyrānus manus Dorothei effugit

ctus est: quem is capere quidem (sic enim Imperatoris præceperat iussio) conatus est: sed id ab eo fieri nō potuit propterea quòd pestis illa in Synæum mōtem profugerat. Quam ob causam plurimi, qui partibus eius faverant, tormentis subditi sunt, non plebeij tantum homines, sed etiam qui propter habitum in monachorum ordine censi fuerant. Post Theodosij fugam, Iuvenalis in thronum suum restitutus, omnibus quos ille consecraverat, dignitatem statim ademit. Multa præterea alia tristia hinc & inde prouenientia multitudini accidêre, quæ animus ei, inuido & Deo inuiso dæmone, per vnius literæ mutationem, suadente, suggessit: ita vt alterius literę pronūciatione, aliud prorsus inducere liceret. Adeò etiam, vt multa à pluribus mutatio fieri, & sententia in contrariam prorsus ex ea diametro repugnantem significationem ferri, & alteram per alteram tolli existimaretur. Nam Christum ἐκ, hoc est, in duabus naturis profitens, ἐν, hoc est, ex duabus dicebat. Et si in diuinitate & humanitate Christum confiteretur, ex diuinitate & humanitate vnitum esse proferebat. Et qui ex duabus diceret, , professionem tamen in duabus inferebat. Si ex diuinitate & humanitate Christum dicere debebat, in diuinitate & humanitate consistere ipsum profitebatur, † neque carne in diuinitatem eunte, neque rursum diuinitate in carnem euadente: vnde ineffabilis illa existit vnio, vt & per loquutionem ex duabus, hic commodè loquutio in duabus, & per in duabus etiam ex duabus intelligatur, & alterum ab altero non differat: quandoquidem & * iuxta abundantem loquendi rationem non solum totum ex partibus, sed etiam in partibus totum percipitur. Et tamen separata hæc inter se sic esse homines opinati sunt, quadam de Deo opinionis consuetudine: vel quòd ita destinatione animi voluerint, & formas dicendi omnes perperam intellexerint: vel quòd ad rei ipsius, vt sese habet, assentionem venire cōtenderint: Quam ob causam, quæ à me dictæ sunt confusiones extitere. Hæc sic apud Alexandrinos & apud Palæstinos accidêre.

Iuvenalis in integrum restitutus. Dæmon cōtentionum & dissidiorum autor. Confusionē meditatam quarundam loquutionū, & sectarum dissectionū; causam et occasionē vnius literæ mutationi, & duabus præpositionibus ἐκ & ἐν hoc est, in & ex, apud homines concitatus, adscribit.

† οὐτε τῆς σαρκὸς εἰς θεότητα μεταβαλούσης οὔτ' ἀυτῆς θεότητος εἰς σάρκα χωρησάσης.

* κατὰ τὸ περισσότερον.

CAPVT

CAPVT X.

EIsdem temporibus ingens fuit siccitas, famésque simul & pestis in Phrygia, Gallatia, & Cappadocia: quæ calamitas etiam ad Ciliciam vsque progressa est, vt earum quas diximus regionum incolę in summa penuria ad eas angustias peruenerint, rebus necessariis deficientibus, vt prohibitis insolitis & exitiosis alimentis vterentur. Et fame tantopere inualescente, homines victus ratione mutata, in ægritudines inciderunt. Corpora nãq; propter maximas inflãmationes tumore cõcepto, oculos primùm amittebant: deinde tussi accedente, die tertio moriebantur. Contra pestem eam nullum vsquam fuit auxilium. Qui autem ex eo perrari superfuere, eis opem seruatrix omnium Prouidentia attulit, & fami subuenit. Eo enim anno quo fruges non prouenerunt, alimento aërio eos fouit, sicuti olim veteribus Israelitis fecisse memoratur, manna illis (quòd dicitur) cœlitùs demittens. Proximo autem anno vt fruges sua spõte excrescerét, effecit. Hæc mala Palæstinã etiam, & plurimas alias regiones peruaserunt. Et calamitates eiusmodi Orientalé orbis partem omnem peragrarunt.

Temporis eius casus fatales.

Pestis grauis.

Fames. Alimentũ aerium. Manna Fruges αὐτομάτως crescentes.

CAPVT XI.

HÆ Orientis ærumnæ fuere. Porrò Occidens alias, eis quas diximus non minores, sensit. Nam Ætius vrbis Romanæ præfectus, miserandum in modum vitã amisit: & oræ Hesperiæ Imperator Valentinianus recta quidem ecclesiæ dogmata, quéadmodum suprà à nobis dictum est, retinuit. In quotidiana autem consuetudine vitæ plurimum deliquit. Quum enim vultu venusto, & rebus aliis ornatam maximè in matrimonio haberet coniugem, iunioris Theodosij filiam Eudoxiam, alienas nuptias turpiter fœdauit, & apertè permultos curiosarum artium sectatores familiares habuit, & tandem vitam fœdissima morte finiit. Maximi nanque qui Gratiano Imperatore cæso, tyrannidem arripuit, & à magno Theodosio postea necatus est, ex filio nepos, auo cognominis, patriciatus dignitatem primariam gerens, quum insidias Valentiniano Imperatori strueret, propterea quòd is vxorem eius stuprasset, Aetium Imperialem aulam gubernantem (consiliis enim suis is

Ætij præfecti vrbis Ro. cædes. Valentiniani Imp. Occidentalis vitia. Valentinianus Ætio cæso, quasi dextrã sibi ipsi manum amputauit. Maximus tyrãnus Valentinianum necat. & eiusdẽ cõiugẽ Eudoxiam constuprat.

obsistebát) metuens, perduellionis crimine per calumniam apud Imperatorem detulit. Atque vbi ille eam ob causam miserabiliter cæsus est, labore nullo Maximus Imperatoris regiam ingressus, illum interemit, & coniugem eius Eudoxiam rapuit, eidémque per stuprum vim intulit. * Per quæ enim aliquis peccat, per eadem etiam castigatur. Postea verò ille imperium quoque sibi vsurpauit. Enimuero Eudoxia tanta contumelia affecta, quòd tam inopinatum flagitium ægrè ferret, omnem sibi quod dicitur iaciendum esse talum statuit, vt iniuriæ autorem vlciscereturqui facinus tantum in marito suo patrare, & insuper † ingenuitatem libertatémque suam contaminare ausus fuisset. Acris enim esse solet fœmina, nec vllo modo ea flectitur aut exoratur, vt dolorem statim ponat, si pudicitia ei, quam retinere contendit, per vim adempta sit: & quidem ab eo qui etiam castitatis, dignitatis & existimationis suæ custodem sustulerit. Hæc secum in animo volutans Eudoxia, quandoquidem nullam ex Byzantio anxilij spé esse putauit, quòd pater eius Theodosius dudum diem suum obiisset, & tempore plurimo diua Pulcheria Imperio ibi potiretur, quæ nondum conceptam aduersus matrem Eudociam iram deposuisset, dona maxima in Libyam ad Genserichum misit, eundémque vt sibi in tanta ærumna subueniret, séque Maximi improbitate liberaret, rogauit: spe illa barbaro oblata, si modò se moueret, præter opinionem eum classe ingenti Imperium Romanorum consequuturum, quod se illi facile traditurum recepit. Itaque Maximus quum neque vnum quidem annum tyrannide potitus esset, interemptus est: Genserichus verò vbi cum ingentibus copiis aduenit, Romam cepit. Qui quòd barbara mente & instabilis atque inconstans esset, Eudoxiæ fidem non seruauit: * sed vrbe direpta, spectaculísque eius incensis, in Libyam reuersus est, Eudoxia secum & duabus eius

* εἰ γὰρ τις ἁμαρτάνει, δι' ἃ πάσχει.

† τὸ ἐλευθέριον.

Valentinian° 3. à Thrasyla percussore in campo Martio cæsus est. Pop. Cassiod.

Ad tyrannum Maximum vlciscendum Eudoxia Genserichum ex Africa Romam inuitat.

Maximus caditur.

Roma à Genserichо capitur & diripitur.

* *Quum Genserichus Carthaginem (ex quo annis 585. in ditione Ro. fuisset) anno Domini 441. cepisset, cuius cladis mentio fit l. 1. in princ. C. de of. præf. Prat. tande Romam quoque, anno Domini 457. fœdissimè vastauit. M. Varro Vectium se Roma,*

in augurio non ignobilem, & ingenio cuiuis parem, audiuisse scribit, dicentem: Quoniam cxx annos incolumis præteriisset populus Ro. ad M.CC. peruenturũ. Quidam eruditi tempus direptionis istius Vandalicæ, cuius Iustin. meminit C. de off. P P. Afric. designari per Varronis verba putant. Alij potius ad Totila vastationem referunt, quæ sub Iustiniano accidit.

Gẽserichus Eudoxiã cũ liberis & spolijs ãplissimis Roma in Aphricã transfert.

Eudocia Eudoxiæ filia Honoricho Gẽserichi filio nubit.

Placidia Olibrio patricio. Occidentales Imperatores.

a Al. Liberũ vãt Auitus.

Maiorian⁹

b Diaconus Auitũ Placẽtiæ episcopũ factum esse scribit.

c Al. Seuerianum nominant.

Seuerus.

Anthemius Martian⁹ gener.

Olibrius.

Glycerius.

Nepos

Oreſtes.

Augustul⁹.

filiabus Eudocia & Placidia captiuis abductis. Multa quoque inde ecclesiastica & preciosa abstulit vasa, inter quæ non pauca etiam Hebraica fuere, quæ Vespasianus & Titus Hierosolymis vastatis Romam secum attulerant. Genserichus maiorem natu filiam Eudociã filio Honoricho matrimonio iũxit. Placidiam autem, quòd Olibrio patricio Senatus Romani principi, qui tum vrbe Roma capta Byzantij profugus erat, desponsatam esse cognouisset, vnà cum matre Eudoxia, cultu magno & regio comitatu tradito Byzantium; Martianum placaturus, misit. Qui vehementer ira aduersus eum percitus fuerat, cùm quòd Romam incẽdisset, tum quòd sic in Imperiales liberos illusisset. [a] Olibrius, Martiano iubente, Placidiam vxorem duxit. Verùm post Maximum Romæ [b] Auitus rerum potitus est mensibus octo, qui vbi vitam fame finiuit, Maiorianus biennio imperium tenuit. Postquam autem is ab Recimero Romanæ militiæ duce dolo cæsus est, [c] Seuerus tres annos ibi imperauit. Post hunc Anthemius, cui Martianus filiam suam despondit, Occidentalibus Romanis id per legationem petentibus. Vbi verò & hic, quum Christianissimus esset, fraude peremptus est, Olibrius à Recimero Imperator renunciatus est. Huic succesit Glycerius, Atque illi rursum, vbi annos quinque dignitatem eam gessisset, Nepos, qui [d] Glycerium apud Salonas Dalmatiæ vrbem episcopum fecit. Sed & hunc Oreſtes imperio spoliauit. Cui Romulus filius, qui & Augustulus dictus est, succesit, vltimus Romanorum Imperator, à Romulo primo rege [e] mille trecentis & tribus exactis annis. Post hunc Romanorum Impe-

d Idem Glycerium Portuensem episcopum ordinatum dicit.

e Secundũ alios ab Vrbe cõdita circiter annũ 1221. Odoacer rex.

rium Odoacer inuasit: qui † Imperiali cognomine reiecto, regem se primus vocauit. Quo tempore & Leo magnus ex hac vita migrauit.

† *Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ episcopus, multos à Vandalis captiuos redemit, & tandem viduæ filium, seipso in seruitutem dato, liberauit. Diaco. Odoacer, quòd bellicosus esset, id nomen à vastandis & excindendis agris accepit. Sicut & apud Vandalos siue Bohemos, rex Odoacrus, vir fortissimus, antè Premislaus nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, sub quo Romani maiestas imperij in occidente serò admodum ad Francos peruenit.*

CAPVT XII.

Eudocia Pulcheria conciliata. Eudoxia cũ filia Placidia Byzantium missa. Hulderich' Honorichi filius.

EVdocia Augusta in Palæstina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritique & liberorum eiusdem rebus certior facta, ad extremam coniecta est animi anxietatem. Proinde funem, omnem vt in prouerbio est, mouens, per Valerium & Olibrium patricios Pulcheriæ reconciliata est: à qua etiam petiit, vt eis quæ in captiuitate essent, opem ferret. Et quum pax inter Genserichũ & Martianum facta esset, Eudoxiã Genserichus, & Placidiam, Pulcheria perente, sicuti dixi, Byzantium misit. Iunior autem Eudocia apud maritum Honorichum in Aphrica mansit, cum quo sedecim annos vixit, eidémq; filium Hulderichum genuit. Porrò quum parum grata ei esset viri cuniunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus eius elapsa, & auiam Eudociam imitata ad sancta loca concesit, & sepulchrum illius longè pòst exosculata est. Vbi & ipsa non diu vixit: sed somno beato sopita, iuxta auiæ tumulũ in præclaro & ipsa reposita est monumento. Quidquid autem ei erat facultatum, id pauperibus & sanctæ Christi * resurrectioni consecrauit.

Iunior Eudocia Hierosolyma quoque visit.

* *In cuius honorem templum Hierosolymis constructum fuerat. Euagr. lib. 2. cap. 5.*

CAPVT XIII.

Eudocia se sensor ab errore Eutychiano ad ortodoxiã reducitur.

PVlcheria Augusta quamprimùm Eudociæ reconciliata est, fratres & filiam eius hortata est, vt crebras ad eam darent literas, quò & Eutychetis & Dioscori

opinione descisceret, & sanctæ Catholicæ ecclesiæ communionem amplecteretur. Literis eiusmodi Eudocia acceptis, quum etiam beata Bassa semper ei, vt eadem secum in religione sentiret, molesta esset: metuens illa, ne id nō ex sententia Dei faceret, faciendum sibi esse putauit, vt de ea re ad diuinos patres referret, qui se de vero pietatis cultu certò edocerent. Proinde loci eius episcopo Anastasio accito, ad sanctum Symeonem Stylitem seu Columellam per illum scripsit, qui tum virtutibus suis orbem illustrabat. Ad eum literis quoque manu sua conscriptis, conscientiam suam reuelauit: complexuram se esse, quod ille decreuisset, pollicita. Sanctus autem vir ille ad eam in hæc verba rescripsit: Scito filiola, quòd diabolus virtutum tuarum diuitias cerneus, te expetiuit vt cribraret sicuti triticum. Et exitiosus ille Theodosius vas & instrumentum mali illius factus, Deiamanti animæ tuæ tenebras offudit, eámque conturbauit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud valde admiratus sum, quòd quum fontem apud teipsam habetes, cúmque ignorans, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur diuinum virum Euthymium: huius doctrinam & præcepta sequere, & salua eris. Literis lectis, Eudocia minimè se negligentiæ dedit: verùm ad se Euthymium in eam quam recens constructat turrim euocauit. Atque vbi ille venit, incredibili decreta voluptate, & ad pedes eius prouoluta, magnum exclamans: Nunc, inquit, cognoui, quòd Dominus indignam me aduentu & præsentia tua visitauit. Sanctus verò vir benedictionem ei impertiit. & attentiorem de cæterò esse iussit. Quæ namque, inquiens, accidère res tristes & duræ, non aliam ob causam accidisse eas tibi scito, quàm quòd cum impio Theodosio communicare sustinueris. Itaque contendendi, quod præter rationem suscipitur, studio prorsus posthabito, in tribus sanctis vniuersalibus synodis, in ea videlicet quæ primùm Nicææ aduersus impium Arium, deinde quæ contra Macedonium Constantinopoli, & quæ rursus Ephesi prima aduersus Nestorium coacta est, conquiesce. Tum autem decretum etiam quod in concilio Chalcedone congregato

Symeonis Columellæ ad Eudociā literæ.

Per Euthymiū Eudocia ad frugē bonam adducitur.

Sacrosanctæ quatuor vniuersales synodi.

factum est, recipere te: & Dioscori cõmunione reiecta, ad Iuuenalem Hierosolymitanum accedere, & quæ in ecclesia solita tibi sunt facere oportet. Hæc postquam ille dixit, & precationem pro ea ad Deum fudit, in Mandram suam reuersus est. Eudocia autem ciuitatem sanctam petiit, & in Ecclesia catholica quæ fas est peregit. Magna porrò vnà cum ea multitudo ex plebeiis & monachis, qui Theodosij errorem sequuti fuerant, sacram communionem perceperunt. Qui verò exemplum eius imitari noluerunt, solita adhuc ipsius Eudociæ munera receperunt, sed * propter receptam affectionem tantum, non etiam ob sententiæ & opinionis conuenientiam & coniunctionem. Postquam autem vniuersali se dedidit ecclesiæ Eudocia, omni animi propensione consternata, opiniones illorũ non ritè conceptas est admirata. Et nõ longè pòst puluere hoc in terris relicto, vt dixi, felici & beato obitu ad Deũ migrauit.

Eudocia cũ Catholica ecclesia sentit & communicat.

* συμπαθείας ἕνεκεν, ἀλλ' οὐ προσταθείας.

Eudociæ mors.

CAPVT XIIII.

CEleberrima hæc Pulcheria multas per vitam præclarè res gessit, multa publica hospitum & pauperum condidit domicilia. Aduenarum etiam sepulchra & alia ædificia construxit, piæ mentis eius indicia: in quibus etiam est martyris Laurentij delubrum. Tria quoque Dei matri ex ipsis fundamentis templa erexit. Quorum vnum est, in Chalcopratcio, siue fabrorum foro,† Sacri tumuli nomen habens. In hoc veluti thesaurum, Dei genitricis deposuit zonam: de qua paucis libro proximo capite secundo mentionem fecimus. Hoc in tẽplo, vt quarto quoq; hebdomadis die per uigiliũ & supplicatio ad lucernas & lãpades fieret, constituit, quã & ipsa pedes frequẽtare solita erat. Secundũ tẽplum ὁδηγῶν, vię ducũ est, vbi Antiochia missam Verbi matris imaginem dedicauit, quã diuus Apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit, illa adhuc viuente, & tabulam ipsam vidente, gratiámq; adeò illi formæ suæ imminente. Hæc imago primùm in loco qui Tribunal dicitur, fuit: vbi eaque nunc quoq; fiũt, miracula peracta sunt. Porrò in tẽplo isto, vt tertio quoq; septimanę die peruigilium itidem & supplicatio perageretur, curauit: quod ad hũc vsque diem seruatur. Tertium autẽ Verbi

Pulcheriæ Augustæ opera.

ἁγίας σοφῆς.

Templa tria beatæ virginis.

De reliquiis vestiũ eiusdem.

Imago Dei genitricis à diuo Luca picta.

Pulcheriæ Eudocia imaginem

matri incredibiliter pulchritudine & omnis generis materia ornatum cõsecrauit templum, cui Blachernæ cognomen est: quo abundè per ambitionem quaudam & liberalitatem decorato, Martiano Romani Imperij sceptra tenente, magnopere vnà cũ eo operam dedit, vt modis omnibus venerandũ, immaculatum, Deiferumq; illius tabernaculum inueniret, & in ecclesia ea poneret. Itaque Iuuenalem Hierosolymorũ archiepiscopũ, & Palæstinos episcopos, qui concilij celebrandi causa Chalcedonem venerant, accitos interrogauit, an diuinum Dei genitricis tẽplum & sacrosanctum tabernaculũ adhuc apud Palæstinos in eo tumulo, quo primùm repositum esset, reperiretur: velle se id inde translatum, in templum hoc eius inferre, vt imperãtis vrbis* custodia esset & præsidium. Quum enim & vrbs ipsa & templum illi dicatum esset, æquum esse dixit, vt sacrũ etiam eius tabernaculum ab eis nõ abesset. Ad quæ verba Iuuenalis respõdit: In sacris diuinitúsq; inspiratis scripturis obitum sanctæ sempérq; virginis Deigenitricis Mariæ minimè referri. antiquissima autẽ & verissima omnino traditione receptũ esse, instante illius obitu, Apostolos ex ipsis orbis terrarũ finibus, vbi ad prædicationem obeundam dispersi erant, sublimes in aere Hierosolyma venisse, visione auspicatiore hymnos diuinarum potestatũ exauditos esse: & absq; strepitu aliquo, mirifico planè modo, Verbum & filium eius aduenisse, atque in manus suas diuinum illius spiritum suscepisse. Sacrosanctum autem corpus illius angelica simul & Apostolica hymnodia elatum, in tumulo quodam, in regione Gerzemani repositum esse, & in tertium vsque diem eo loco carmina angelos perpetua in honorem & laudem Deigenitricis ceciniſſe. Et cùm eodem tertio die, is qui in obitu virginis matris choro Apostolorum nõ affuerat, aduenisset, & sacrum illum cœtum, vt tumulum recluderet, quo & ipse Verbi matri debitũ supremumq; persolueret honorem precibus summoperè sollicitasset, atque sigillo ablato sepulchrum apertum esset, sacrum illius corpus prorsus repertum non esse: sed sepulcrales illius fascias tantum suo loco intactas atque inuiolatas, perinde atque corpus ea paulo antè reliquisset,

matris Christi, quam Lucas apostolus pinxerat, Hierosolymis misit Theodor⁹ lector.

* φυλακτήριον.

De obitu Deigenitricis Mariæ, eiusdemque funere & assũptione.

repertas,& quidem inenarrabili odoris suauitate redolentes: eáque illos abūdè afflatos,signaculo rursum tumulo impositō abiisse, ad miraculum tantum consternatos,atque illud solum, pro eo atque decebat, animo secum meditatos, illum ipsum Deum Verbum & Dominum gloriæ,qui subsistētia sua pro beneplacito suo, eo quem neque verbis neque intelligētia assequi liceat modo, carnem ex ea suscipere, & deinde post ineffabilem illam vteri gestationem & partum,virginitatem illæsam cōseruare dignatus sit: illum inquam ipsum,etiā post obitū,& ex vita hac migrationem, mirificè immaculatum,impollutum, & modis omnibus sanctum corpus eius ante destinatum quoq; & cōmunem omnium resurrectionem,immortalitate cohonestasse: eóque per angelorum ministerium in loca quædam cœlestium regionum lucidissima,& à corruptione alieniſsima,translato, honore pręcipuo prosequutū esse, ne vitā cum reliquis vel celeberrimis laudatissimísque hominibus resurgeret. Porrò cum discipulis ibi tum affuisse addidit, sanctisimum illum Timotheum, Dionysium Areopagitam,magnúmq; diuinum & sapientem Hierotheum: quemadmodum hac de re Dionysius ipse in suis ad Timotheum de beato Hierotheo scriptis testatus sit.cuius testimonium libro secundo, capite vigesimosecundo,à nobis est relatum. Hæc vbi Iuuenalis dixit, principes ipsi ab eo,vt sanctum eum tumulum,vnà cum sacris vestibus propè obsignatū ad se mitteret,rogarunt:eúmq; ita à Iuuenali transmissum, in maximo quod ab eis cōstructum est Blachernarum templo, piis consecrarunt atque deposuerunt manibus proximè ad sacram diuinámque mensam. Factum id Martiano adhuc superstite. Veneranda enim vestis eius aliquanto pòst, sub Leone est allata: & in rotundo templo, quod Leo magnus ædificauit, collocata est, sicuti in historia eius dicemus.

Tumulus beatæ Dergenstrices.

Vestis eiusdem.

CAPVT XV.

Pulcheriæ mors.

BEata Pulcheria sexto imperij Martiani anno, illustri post se relicta laude & gloria,& virginitate sua ad extremum vsque finem integra conseruata, quum post plurima maximáque benefacta, substantiam suam

omnem Dei templis & pauperibus dedicasset, in fata concessit. Donationem eam Martianus gratam habuit, facultatésque illius quæ plurimæ erant, distribuit. Ipsa autem in templo diuorum Apostolorũ condita est. Postea annis duobus nõ omnino exactis, Martianus quoque inter homines esse desiit, multa religione & sanctitate vir: vt qui in supplicationibus publicis aliis præierit, & maximam indigentibus pecuniam præbuerit: si quis alius, & ipse Christianissimus Imperij administrationem veluti monumentum vitæ piè agendæ hominibus omnibus reliquit. Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita vt tum aurea existimarentur esse secula. Cæterùm eo ad mẽliorem vitam translato, communi Senatus calculo, Leo * Tribunitius, Thrax ipse quoque genere, Imperator Romanorum salutatus est, & à patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Maceles cognominatus est, quòd Asparem ex militiæ ducibus maximum, qui eum ad Imperium euexerat, & patrem eius Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

Martiani obitus.

Martiani pacifici Prĩcipis illud præclarum verbũ fuit: Dum in pace esse possimus, arma non induamus.

** ὁ ἀπὸ τριβουνίκιου.*

Leo ei⁹ successor.

Cognomen ei⁹ Maceles.

Egnatius Asparem & Ardaburiũ fratres facit.

CAPVT XVI.

Alexandriæ autem plebs ipsa, atque etiam primores viri Dioscoro addicti, Chalcedonensis synodi decretum non susceperè: & Martiani obitu cognito, furore multo tursum aduersus Proteriũ concitati sunt, ardorem eo expellendo plurimum ostendentes. Populus quidem vbique vniuersus facilè ad iram impellitur: & materiam quamque quam sors offert, veluti scintillam atq; fomitem tumultus arripit. Alexandrina autẽ plebs ad res eiusmodi nõ minus procliuis & prompta est, ex innumera quæ vndequaq; cõfluxit multitudine coacernata. Proinde præter rationem omnem audacia vtitur, & impetu dæmoniaco effertur. Aiunt quippe, cuiuis liberum ibi esse, quacunque temerè arrepta caussa & occasione, populum celeriter ad seditionem intemperiis quibusdam excitare, & quòcũque velit ducere. Et maxima ex parte iocis † ludicrísque rebus populus, sicuti inquit Herodotus, de Amaside scribens, deditus est. Plebs ea, quantum ad hanc partem pertinet, talis est: in rebus autem aliis haudquaquam cõtemnenda. Quum igitur

Tumultus Alexandrinus contra synodum Chalcedonensem & Proterium episcopum. Alexandrina plebs in primis ad seditionẽ est procliuis.

† παιγνιώδη.

Dionysius Orientis dux.

Timotheus Ælurus impostura merifica monachis, angelum se esse assimulãs, à Proterij cõmunione obsterret.

Ælurus, vbi quo adhuc Proterio, epus Alexandrinus creatur.

†καισαρέιον *Ordinatio illegitima Æluri.*

Proterij martyriũ.

Admirãda hæreticorũ in orthodoxos crudelitas.

eo impetu irati ferrentur homines, illa etiam temporis opportunitate oblata, quòd Dionysius Oriẽtalium copiarum ductor apud interiorem Ægyptum esset, Timotheum quendam cognométo Ælurum, ad episcopalem euehere dignitatem cõstituerunt: qui monasticam egerat vitam, & deinde presbyter ecclesiæ Alexandrinæ factus fuerat. Et quòd magnopere in Chalcedonensem synodũ inueheretur, idoneúsq; ad res miscendas esset, atque episcopatũ mirificè expeteret, fuligine nigróque colore oblitus, noctu circũ monachorum cellas obambulauit, & quemque per callamum scirpeũ excauatum nominatim euocauit: atq; illi quum eum audirent, ipse se ex spiritibus administris vnum esse assimulauit, & cœlitus propterea missum omnibus dixit, vt admonitu eius à cõmunione Proterij discederent, & Timotheum Ælurum in episcopali sede collocarent. Adhuc Proterius episcopatum gerebat, & munere suo fungebatur, quum Timothei partiũ studiosi in ecclesia magna, quæ de Cæsaris nomine dicta est, cõgregati, Ælurum ipsum patriarcham Alexandriæ designarũt. Consecrarunt eũ, Eusebius Pelusij, & Petrus ex Iberia ortus, Maiumæ, † quod Gazęorũ nomine oppidũ est, episcopus, quibus dignitas sacerdotalis à Proterio dudũ adempta fuerat. Qua de re certior factus Dionysius dux, maximis itineribus Alexandriam venit, seditionis recens etiamnũ incendium restincturus. Timotheus sibi, ne è throno deturbaretur, metuẽs, seditiosos quosdam ex populo Alexandrino homines aduersus Proteriũ irritauit, qui illum audaci furore pleni aggressi sunt, & episcopũ tantum, quum ad sacrosanctũ baptisterium cõfugisset, crudelem in modũ (ô diuina vindicta) ferro in viscera eius adacto, vt imperata Timothei exequerentur, contrucidarunt: & deinde ex fune suspẽsum, passim per viam publicam rapuerunt, cadaueri eius vt homines furibundi insultantes, atq; cum cõtumelia illudẽtes, & quòd Proterius necatus esset clamitantes. Et postquã id per vrbem omnem distraxere, postremò igni etiam vstularunt, cinere qui superfuit in aërem disiecto, visceribúsque eius crudis (nam & ab hoc facto non abhorruere) degustatis. Vnà cum Proterio alij præterea sex idem

certamen obiere. Hæc res vbi ad piissimum Imperatorem Leonem est delata, non ille rursum synodũ cogendam esse duxit, sed † circularibus per orbem literis ad ecclesias missis, quibus sententiã suam inseruit, opinionem episcopũ quenque suam rescribere sibi iussit, cùm de Chalcedonensis synodi cõstitutionibus, an sequi illas vellent: tum de electione & consecratione Æluri, quæ ita, sicuti dictum est, facta esset, reprehenderentne eam, vt quæ minus legitimè processisset, an episcopatum illum gerere permitterent. Leo hæc sic ad omnes vbiq; episcopos scripsit. Illi autem, quanquã locorum intercapedine inter se disiuncti, simul tamen omnes, quum supra mille essent, suffragiis omnibus Chalcedonensem synodum cõprobarunt, decretúmque eius egregiè confirmarunt: Timotheo autem, vt qui illegitimè in thronum insiluisset, eisdem calculis dignitatẽ abrogarunt, disertissq; verbis hominem excommunicarunt. Ille ad hunc modũ condemnatus, & Alexandria eiectus, Gangram, quò etiam magister eius Dioscorus deportatus fuerat exulatum missus est. Ælurus iste multa diuini Cyrilli scripta nondũ vulgata, dogmatibus suis adulterinis aspersis deprauasse dicitur. Eo autem abducto, Alexandrini Timotheũ alium, eiusdem quam Proterius complexus fuerat sententiæ virũ, ecclesiæ suæ episcopum legunt: quem quidam Basilicũ, quidam autem Salophaciolũ cognominarunt. Qui propterea quòd plebs eius gratia tumultũ exciuerat, Canopi degebat. Eodem tempore quum Anatolius simul & vita & episcopatu in vrbe imperante defunctus esset, in locũ eius Gennadius substitutus est: atq; huic postea Acacius, qui ea in vrbe pupillorum domicilio præfuit.

Sex martyres Proterij sodẽ.

† ἐγκύκλια γράμματα. *h. e. circulares literæ.*

Leonis ad episcopos omnes.

Episcopi omnes Leonẽ rescribẽtes, Chalcedonẽsem synodũ laudant, & Ælurum damnant.

Ælurus Gangra exulat.

Idẽ Cyrilli librorũ depranator.

Timotheus Salophaciolus Alexandriæ episcopus.

Byzantij Anatolio succedit.

Gennadius, Gennadio Acacius.

CAPVT XVII.

Ægyptiorũ episcoporũ supplicatio ad Leonem Imperatorẽ

MIhi verò molestum nõ erit, & difficile, Ægyptiorum episcoporũ & Alexandrini cleri ad Leonem missas preces, Proterij ferè historiam omnem cõplectentes, atque etiam circulares Leonis literas hic apponere. Preces illorum hisce conceptæ fuere verbis. Ad piissimum Christianissimum, & à Deo renunciatum victorem, triumphatorem, & Augustum Leonem, episcoporum AEgyptiæ diœcesis omnium, & maximæ

vrbis Alexandriæ eccleſiæ clericorum preces. Non immeritò, qui cœleſti gratia quaſi quoddam donum orbi huic datus es, quotidie ſecundum Deum Reip. conſulere, Imperator omniũ ſáctiſſime, pergis. Et poſt alia. *Ælurius cũ ſuis rectè damnatus.* Quum tranquilla pax orthodoxi rectéq; ſentientis populi apud nos & Alexandrinos eſſet, Timotheus rurſum ſeipſum ſtatim poſt Chalcedonenſem ſanctam ſynodũ, preſbyteri dignitatem tum gerens, ab vniuerſali Eccleſia & fide ſegregauit atq; reſecuit, cũ quatuor aut quinque tantum epiſcopis paucíſque monachis, Apollinaris eiúſque ſectatorum praua opinione & hæreſi infectis.

„ Quã ob cauſam canonicè & legitimè à diuinæ memo-
„ riæ Proterio & vniuerſo Ægyptio cõuentu ita illi ſunt
„ exautorati, vt Imperatoris indignationem, & ſoli exilij
„ cauſa vertendi cõdemnationem, meritò ſint experti. Et
„ poſt pauca. Et migratione ad Deum per ſanctum obi-
„ tum Marciani Imperatoris ille comperta, veluti is * qui
„ legibus ſolutus ſuo ipſe arbitrio viueret, impudẽter ad-
„ uerſus eum blaſphemis, & maledicis vocibus ferociens,
Ælur⁹ violentus epiſcopatus. Alexãdriui occupator. „ & ſanctam vniuerſalem Chalcedonẽſem ſynodum per-
„ fricta prorſus frõte anathemati ſubiiciens, ex plebe ve-
„ nali & incompoſita multitudinem ad ſe pertraxit, bel-
„ lúmque cõtra ſacros canones, eccleſiaſticas cõſtitutio-
„ nes, Rempub. & leges ipſas cepit, & in ſanctam Dei ec-
„ cleſiam ſeipſum cõiecit: quum illa tum paſtorem & do-
„ ctorem ſuũ haberet, ſanctiſsimum patrem noſtrũ archi-
„ epiſcopum Proterium, quũ ſtata ſacra & cõuentus ſoli-
„ tos peragentem, tum preces in ſupplicationibus ad om-
„ nium noſtrũm ſeruatorem Chriſtum pro pio Imperio
Chriſtiani pro principum ſalute ſedulò orãt. „ & Chriſtiamanti palatio veſtro fundẽrem. Et deinde. Et
„ quum vna interceſsiſſet dies, & amãtiſsimus Dei Prote-
„ rius, ſicuti mos eſt, in epiſcopali æde ſua eſſet, aſſumptis
„ ſecum duobus epiſcopis & clericis, qui legitimè exau-
„ torati & ad auxiliũ pariter damnati fuerãt, Timotheus,
„ cõſecrationéque ab eis accepta, quũ nullus prorſus ex
„ diœceſi Ægyptia rectè ſentiẽtium epiſcoporum adeſſet,
„ (id quod moribus in eiuſcemodi Alexandrini epiſcopi
„ electione fieri ſolet) archiepiſcopalem cathedram, ſicu-
„ ti ipſe exiſtimauit, occupauit, adulterium manifeſtè in-
„ ferre eccleſiæ ei auſus, quæ ſuum ſibi haberet ſponſum,

* ὡς αὐτόνομος.

rem diuinam in ea facientem, canonicéque & legitimè munus ſuum obeuntem. Et poſt alia. Nihil aliud facere beatus ille vir potuit quàm vt locum daret iræ, iuxta id quod ſcriptum eſt, & ad ſacroſanctum cõfugeret baptiſterium, illorum qui ei ad cædem patrãdam imminebãt fugiens impetum. In quo loco barbaris etiã ipſis & feris hominib. omnibus, qui venerationé & cultum eius, ſcatentémq; inde gratiam ignorãt, metus inceſit. Sed enim homines illi qui cõſilium cœptúmque Timothei ad exitum ſuũ perducere contẽdebant, ne in incõtaminato quidem illo tẽplo ſaluum eum eſſe paſsi, neque religionem reueriti ſunt vel loci, vel tẽporis. Agebatur enim tum ſalutiferi Paſchæ feſti diei cõuentus. Sed neq; ſacerdotalem exhorruerunt functionem, † quæ media intercedit inter Deum & homines. Interfecerũt igitur hominem innocẽtem, & crudeliter ipſum vnà cum ſex aliis mactarunt, & reliquias eius vndequaque cõuulneratas per omnia ferè ciuitatis loca, ferum in modũ tractas atque raptatas, miſerabiliter traduxerũt: ſine miſericordia omni corpus quod iam plagas non ſentiret, diſcruciãtes: & in fruſta eo cõciſo, beſtiarum more viſcera eius deguſtarunt, quem * mediatorem ſe nuper inter Deum & homines habere exiſtimarunt: poſtremóque quidquid ex eo ſuperfuit, id igne concremarunt, & cineres ventis differẽdos permiſerunt, feritatem belluarum omnem longè ſuperãtes. Atqui malorum iſtorum omnium autor ſapiens, ſi Deo placet, Timotheus fuit.

In baptiſterio, Proterio percuſſores ab Æturo immiſſi nõ pepercerunt.

Cædes Proterij crudeliſſima.

Fũctio ſacerdotalis.

† μεσιτεύσασαν θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

* μεσίτην θεῷ καὶ ἀνθρώπων.

Porrò Zachariæ Rhetori de his in hiſtoria ſua ſcribẽti, aliter hęc referre libuit: tumultum videlicet Alexandrię per Proterium potius excitatum: neq; populum hęc, ſed ex militum ordine quoſdã auſos eſſe. Fidémque verbis eis aſtruit per epiſtolam quãdam à Leone ad Timotheũ miſſam: quã rem iudicaturus atq; vindicaturus aliquis etiã à Leone miſſus ſit. Literas ciculares ad omnes vbique epiſcopos Leo dedit, ad ipſum etiã Conſtãtinopolitanæ vrbis antiſtitem Anatolium, eóſque qui monaſtica vita enituerunt, ſententiam eorum (quemadmodum dixi) de ſynodo Chalcedonenſi Thimotheíq; conſecratione requirens: Ægyptiorum epiſcoporũ libello ſupplici, precibúſque inſuper eorum qui vel Proterij par-

Zacharias Rhetor hæc aliter retulit.

tium,vel Timothei factionis erant,sicuti ad eum missæ fuerant, adiunctis. Circulares literæ Leonis in hāc sententiam scriptæ erant:

CAPVT XVIII.

†ἀεισέβεσς εὐσεβοῦς. *Circulares Leonis ad episcopos literæ.*

IMperator Cæsar Leo,pius,victor,triumphator,maximus,† semper colēdus Augustus, Anatolio episcopo. In votis quidem pietati meæ fuit,vt vniuersæ orthodoxæ, rectéq; sentiētes & sanctissimæ Ecclesiæ,nec nō vrbes sub Imperio Romano omnes,quiete altissima fruerentur: neque quidquam,quod statū illarum & trāquillitatem turbare posset,intercederet. Quid autem nuper admodum apud Alexandrinos acciderit, sanctitatem tuam iam nosse credimus. Vt verò plenius de reb. omnibus,& quæ causa tanti tumultus & confusionis extiterit,certior fias, [a] exempla precum quas religiosissimi episcopi & clerici ex Alexandriæ vrbe & diœcesi Ægypti, aduersus Timotheum in vrbe Constantinopolitana pietati meæ obtulere: atque itidem supplicū libellorum exempla, quos à Timotheo internūcij eius Alexādria aduenientes serenitati nostræ in comitatu nostro dederunt,ad pietatem tuam misimus: vt quid actum sit, ab eo quē diximus Timotheo, quem sibi populus Alexandrinus, & qui ibi magistratus gerūt, ciuésq; & naucleri,seu nauiū gubernatores,episcopum petunt,& aliis quoq; de rebus quas supplicationum complectitur contextus:adhæc,de synodo Chalcedonēsi, cui nequaquam quidam assentiuntur, quemadmodum libelli adiūcti ostendunt,clarius sanctitas tua cognoscere possit. Itaq; pietas tua,orthodoxos omnes & sanctos episcopos,qui nunc in vibe hac imperante degunt, & religiosissimos clericos confestim ad se conuocet,& rebus omnib.cum cura & fide tractatis atque deliberatis, quandoquidem hoc tempore Alexandrina ciuitas turbulenta, & status eius tranquillitásque nobis maximè curæ est,nobis sententiam suam,de Timotheo ipso,& concilio Chalcedonensi, timore humano omni, gratia etiā & odio semoto, solum omnipotentis Dei metum ob oculos ponēs, significet. Scitis namque, nos omnes de negocio tanto immaculatæ Diuinitati rationem esse reddituros. Vt in eo de re omni literis vestris abundè edocti, con-

gruentem & debitam ſententiam ferre poſsimus.

CAPVT XIX.

AD hunc modum Leo ad Anatolium, & omnes vbique epiſcopos ſcripſit. In eandem ſentẽtiam quoque literas dedit ad illuſtres monachos, & qui vitę ſanctitate præclari erant alios, mores ſuos ad vitam ſpiritualem dirigentes: inter quos celeberrimus omniũ fuit Simeones ille, qui primus ſtationem ſuper columna inuenit, cuius antea etiam meminimus: præterea Varadatus, & Iacobus Niſibenus, quorũ etiam Theodoritus in Dei amãtium hiſtoria mẽtionem facit. Porrò Leo Romanus epiſcopus primus Chalcedonẽſi ſynodo cõprobata, electionem atq; cõſecrationem Timothei vt illegitimam improbauit: cuius epiſtolam Leo Imperator Timotheo AEluro per Silentiarium miſit. At enim AElurus ad Imperatorem reſcripſit, Leonis epiſtolã refellens, & Chalcedonẽſem ſynodum quàm maximè reprehendens. Epiſcopi reliqui, itidem vt Papa fecerunt. Solus Amphilochius Sidites ad Imperatores ſcribens, Timothei quidem cõſecrationem damnauit, ſynodi autẽ Chalcedonẽſis decretum nõ recepit. Quæ omnia à Zacharia Rhetore in hiſtoriam ſunt relata, qui Amphilochij etiam epiſtolam ei inſeruit. Non epiſcopi verò ſolum, ſed & celebris memoriæ Simeones de his rebus epiſtolas duas dedit, alteram ad Imperatorem Leonem, alteram ad Baſilium epiſcopum Antiochenum: quam quòd breuior ſit, hic appoſui, verbis hiſce conſcriptam:

Præclari monachi.

Simeones Stylites.

Varadat⁹.

Iacob⁹ Niſibenus.

Amphilochi⁹ Sidites Chalcedonenſem ſynodum non recipit.

" Domino meo piiſsimo & ſanctiſſimo, Deiamanti Baſilio archiepiſcopo, peccator & humilis Simeones in Domino ſalutem. In tempore nunc dicere poſſumus Domine: Benedictus Deus, qui non reiecit precationem noſtram & miſericordiam ſuam à nobis peccatoribus non remouit. Acceptis enim ſanctitatis veſtræ literis, ardorem & veram pietatem Deiamantiſsimi Imperatoris noſtri erga ſanctos patres, & certam ſtabilémq; eorum fidem admiratus ſum: quam pitatem ille & antea exhibuit, & etiam nũc exhibet. Atque hoc quidem donum non ex nobis ipſis, quemadmodum etiam ſanctus Apoſtolus dixit, ſed ex Deo eſt, qui illi eam animi alacritatẽ propter orationes veſtras indidit. Et poſt pauca.

" *Symeona Columella literæ ad Baſiliũ epiſcopũ Antiochenum, de pietate Leonis Imperatoris, & Synodo Chalcedonenſi.*

† ἐκτρωμα-τῶρ μονα-χῶρ.

Proinde & ego humilis & tenuis, atque adeò † abortiuus monachus, Imperiali eius celsitudini institutũ meũ de fide sanctorum patrum, qui Chalcedone sexingenti trigintasex cõuenere, in qua persisto, & per quam confirmor, vtpote quæ à spiritu sancto manifestata sit, significaui. Quod si enim duobus aut tribus in nomine eius cõuenientibus, medius inter eos est Saluator: quomodo ad tot & tã sanctos patres ille aduenisset, nisi ab initio cum eis spiritus sanctus fuisset? & pòst alia. Itaq; fortis esto, & in vera pietate viriliter age, quemadmodum & Iesus Nauæ filius, seruus Domini, in populo Israëlitico. Clerum religiosum, qui sub sanctitãte tua est, omnem, & benedictum fidelissimúmq; populum verbis meis consolare. Quapropter, sicuti dictum est, Ælurus quidem Alexãdria electus est: Timotheus autem alter, qui & Salophaciolus dictus, & ex Proterij partib. erat, pro eo in ecclesiam inductus. De his hactenus.

CAPVT XX.

Terræmotus graues, Præcipuè Antiochiæ.

LEone iam alterum annum imperante, ingens terræmotus & fremitus vsque adeò extitit, vt multæ quidem in locis omnibus ruinæ cõsequutæ sint, Antiochia autem omnis ferè cõcuteretur. Clades ea veluti proœmium futurorum malorũ fuit, propterea quòd ciues ipsi à diuinis legibus alieni tãquam beluæ feri animis essent, & vecordiæ intẽperiis omnibus agitarentur. Grauissimus enim qui vnquam fuere omnium terræmotus vrbem eam inuasit, quingẽtesimo sexto ab ea condita anno, decimoquarto mẽsis Septemb. die, quarta noctis hora: ab eo terræmotu, qui ibi sub Traiano fuit, trecentis quadraginta septem annis exactis. Ille nãque quum centesimo vigesimonono † suis legibus, vt libera Rep. ea vrbs vteretur, illã afflixit. Iste autẽ sub Leone quingẽtesimo sexto anno eam oppressit, sicuti hoc à studiosis repertum est. Et domos eius ferè omnes disiecit, quũ quidem populosissima foret: ita vt in ea solitudo nulla, aut locus quisquã inhabitabilis aut neglectus esset. Magnificentissimè autem exornata fuerat, propter ambitiosam multorũ principum liberalitatem, qui operibus ibi extruendis inter se concertarunt, & de gloria superare alij alios conati contenderunt. Conciderunt igitur

Causa eorum, impietas hominum.

Antiochia multos pertulit terræmotus.

† ἀυτονομίας.

Clades eius vrbis ex terræmotu.

Imperiales

Imperiales ædes vna atque altera : aliæ periculum euasere, vnà cum vicino lauacro, quod sanè vrbem † incõmoditate pristina liberauit, propterea ꝙ reliquæ balneę violenta inundatione ei incõmodassent. Diiectę quoque quæ pro Imperatoriis ædib. fuere porticus, & quod eis impositum erat tetrapylum. Præterea Hippodromi pro foribus turres, & quædam eis insistentes porticus. In veteri autem vrbe domum aut porticum vllam non attigit. Cõcussit insuper & Traiani & Seueri & Adriani lauacra. Plurima item ædificia & porticus in ea quæ Ostracina dicitur vicinia, atq; etiã quod vocatur Nymphæum: quæ omnia copiosissimè Ioãnes Rhetor in historiis suis refert. Terræmotus istius gratia, & propter ædificia diruta, Imperatorem ferunt vrbi ei mille auri talenta tributi annui remisisse, multã quoq; pecuniam ad publica ædificia renouanda dedisse. Eadem tempestate Thracia etiam & Hellespõtus, Ionia omnis, & quę vocantur Cyclades insulæ cõcussæ sunt. AEdificia plura in Gnido & Co collapsa. Cõstãtinopoli verò & in prouincia Bithynia imbres immensi, in tertium & quartum diem iugibus aquis cœlitùs in fluminum morem decidentibus durauerunt: montes in planiciem deciderunt, vici maximi diluuio disparuerũt. Ex ingenti purgamentorum copia in quibusdam lacubus insulæ extiterunt: sicuti in Boane, quæ ad Nicomediam est, accidit. Alia præterea multa euenere. Signa quoque in cœlo cõspecta. Nubes enim tubæ specie ad dies quadraginta visa est. Quo tempore cinere etiam Cõstantinopoli, nubib. in ignẽ versis, pluit, qui cinis palmi minoris propè altitudine in tegulis iacuit: id quod euidentissimũ indiciũ imminẽtis incendij fuit. Itaq; cum tremore omnes vrbe egressi, Deum precib. placarunt, ignea pluuia Deum abolere velle omnia dicẽtes. Porrò Deo ad misericordiam cõuerso, flãma extincta, & cinis horrendus in terram delatus est. De hoc Procopius etiam Cæsariẽsis alicubi memorat, ex Bebio eum monte ortũ habuisse scribens, vnde ille quũ plurimus redditus esset, vento violento in sublime actus, eo loci vbi ille conquieuit, deciderit. fortasse autem & Deus illũ ita in sublimi aëre iactatum, in ea loca quæ pœna coërcenda erant, coniecit.

† δυσχερείας ἀπηλλαγκε.

Ioannes Rhetor.

Liberalitas Leonis principis erga Antiochenos maxima.

Casus fatales varij & admirandi.

Baone insula.

Pluuia cineris.

Leo mẽſib. ſex extra vrbem ſub tabernaculis mãſit.

Terræ quem diximus motu ita ingruente, Imperator Leo ſibi metuens, circa ſanctum Mamantem tabernacula poſuit, ad ſex menſes ab vrbe ingrediẽda abſtinẽs, eóque modo ſe diuinam iram declinaturum exiſtimãs.

CAPVT XXI.

Incendium fœdiſſimum Conſtantinopoli ſquatriduanũ.

TVm quoque maximum incẽdium Conſtantinopoli graſſatum eſt, quod illi maiorem quàm terræmotus intulit cladem. Initium ſumpſit in parte maritima, quam Boſporum ſeu Bouis tranſitum, incolæ nomiuãt: quũ pernicioſus quidam dæmon lucubrationum horis mulierculæ victũ labore manuum quærenti aſſimilatus, lucernam ad * rerum omnium venalium forum, ſalſamentorũ aliquid empturus, ſiue etiam mulier verè exitioſo dæmone agitata illa fuerit (nam dicere id nõ poſſum: vtrũque ſanè fertur) detuliſſet. Lucerna igitur alicubi poſita eſt, & mulier ipſa abiit. Ignis autem neſcio vnde ſtuppa correpta, ingentem prouoluit flammam, & ædificium id ilicò cõſumpſit, atq; inde ad vicina ſerpẽs circũquaque quàm facilimè proxima tecta depaſtus eſt: nec illæ tantum quæ facile ignem concipiunt ædes, verumetiam quæ è lapide ſecto amplitudine & altitudine ingenti conſtructæ erant domus, conflagrarunt. Incendium id liberè, in quęcũque incidiſſet, ædificia cõſumẽs, in quartum vſque durauit diem. Adhibita quidẽ eſt aduerſus ignem omnis generis defenſio, ſed vis eius illam modis omnib. ſuperauit, adeò vt media pars vrbis omnis à Septẽtrione Auſtrum verſus prorſus conflagrarit, in lõgitudinem quinque, in latitudinem verò decem & quatuor ſtadiorum ſpacio, neq; quidquam in medio de publicis priuatíſque porticibus & ædificiis relictum eſt. Columnæ quoque & durorũ natura lapidum materia, perinde atque ſarmenta quædam, quæ facile accenduntur, arſerunt. Clades ea ex parte boreali, vbi etiã nauale vrbis eſt, à Boſporo ipſo ad vetus vſque fanum, quod ab Apolline cognomen habuit, ex auſtrali verò regione à Iuliani portu vſque ad præclarum ædificium tẽpli eius, quod Cõcordiæ dicitur, proceſſit. Medius inter hæc locus à Conſtantini foro, vſque ad id quod Tauri forum dicitur, fuit. Itaque quæ inter ea quæ diximus in medio fuere ædificia, deforme & miſerandũ facta ſunt ſpecta-

* πρὸ πανδοκείου.

Cõſtantini forum. Tauri forũ.

culum. Quæcũque enim ad sublimem amplitudinem & formã extructa, & ad incõparabilem exornata magnificentiam, maximo cõmodo publica & priuata ædificia fuerant, omnia simul subitò in aceruos & hiatus vastos & inuios redacta sunt, varij generis materia in cumulum vnum cõgesta, & priore facie rerũ adeò mutata, vt neque ædium ipsarum incolæ quid fuerit, quóve loco quæuis prius opera steterint, discernere potuerint.

CAPVT XXII.

Sanctæ Anastasiæ tẽplũ precib. Marciani viri sancti, illæsum ab incẽdio permansit. Mortuorũ resuscitatio

COrripuit quoq; incẽdium id sanctę Anastasię templum, quod Marcianus celebris vir, sumptibus suis erexit: & itẽ sanctæ Pacis delubrum, ad mare situm. Eo enim tẽpore pręclarus vir iste claruit, operib. nouis enitens, humanitatéq; & misericordia maximè insignis: & qui virtute eò processerit, vt etiã mortuos excitarit. Sed alia quoq; is tẽpla pręclara & magnifica Deo cõstruxit. Tũ porrò ignis carpere iam sanctæ Anastasiæ tẽplũ instituerat, sed ei ille obstaculo fuit. Quũ enim iam flãma serpens ecclesiæ appropinquaret, accepto in manus sacro Euãgelio, per regulas in tectũ consẽdit, precibúsq; & lachrymis Deũ implorauit. Ignis autẽ ad eũ accedẽs, veluti virum sanctũ reueritus, atq; in sublime sublatus, & in arcus speciem admodũ incuruatus, ædẽ eam intactam prorsus relinquẽs transiliuit. Cum hoc eo tẽpore Daniel quoq; floruit, qui ad Transitũ perquàm diu stationem sup columna pertulit. Is ex Simeonis Mandra prodiit, cuius precib. & cohortationibus adiutus, eximia subiit certamina, & pietatis exercitiũ supra naturæ captum, Boreæ cõtinuè expositus, peregit: quapropter etiã ab agonothete siue certaminis muneratore ingẽti gloria est cõdecoratus, à quo exitiosorum dæmonũ expulsionem, & variorũ morborum sanationem accepit. Ad quem sæpe etiam in tenui habitu veniẽs Imperator obstupuit, benedictionémque ab eo & cõmunionem precũ petiit. Perliberaliter quoq; magnifica prope columnam constructit ædificia, templum item & domicilium circa virum sanctum monachorum statuit, & † columnam ipsam extulit, omniáque adeò viro sancto factus est. Incendij eius tempore, Daniel ex columna tandem digressus, in vrbem venit: atque in eius præsentia ignis

Daniel Stylites.

Miracula Danielis. Daniel à Leone Imperatore admodũ cultꝰ.

† ἀνέβη τὸν κίονα.

Incẽdiũ ad Danielis aduentum constitit.

Daniel liberè Basiliscũ tyrannũ propter hæresim obiurgauit.

confestim extinctus cõquieuit. Sub Basilisco verò, qui à religione excidit, & Chalcedonẽsem Synodũ contẽpsit, ardore inde ductus rursum descẽdit, & cũ Acacio Constantinopolitano antistite ecclesiasticos cõuentus egit, monachorúmq; ordine omni cum multitudine ipsa plebis assumpto Basiliscum adiit, & cum eo liberrimè colloquutus est. Idẽ fecit Ascetarũ præstantissimus Olympius. * Tum quoque viguit Auxẽtius * Exscholaris, vitam nudam in monte eo qui ex aduerso Cõstantinopoli situs est, sicuti antea dixi, monachus agens. Qui inde descendens, Synodo affuit, & plurimum momenti recto dogmati attulit. Inter monachos clari etiam maximè fuere Varadatus, & Iacobus Nisiben⁹: cuius quàm egregium vitæ institutũ fuerit, satis declarat miraculũ quod in puellis Græcam superstitionem sectantibus, dum in fonte lauarent, edidit. Quæ quòd dicto Iacobi audiẽtes non essent, canuerũt: & fons statim exsiccatus est, quem quidem ille precatus vndis repleuit, puellas autem canas per vitam omnem reliquit. Illud scire cõuenit, non hũc esse Iacobum illum, qui aduersus circulares literas scripsit. nam is Cõstantij temporibus fuit: iste autem temporibus hisce viguit, prodigiis & miraculis præcipuis spectatus, sicuti Theodoritus in Deiamantium historia inquit. Cui etiam arcam sepulchralem fieri, idem Theodoritus curauit. Accidit autẽ vt prior moreretur Theodoritus: verũtamen sic quoq; magnus Iacobus in ea est conditus. Martianum, quẽ diximus, Gennadius Cõstantinopolitanus ecclesiæ œconomum & dispẽsatorem legit, quum ex Catharorum siue Purorũ hæresi ad ecclesiam transiisset. qui quum id munus obiret, quę in ecclesia quaque muneris loco offerrẽtur, ea vt loci cuiusque clerici ferrent, constituit, quũ ad id tempus ecclesia Catholica † seu vniuersalis dona eiusceemodi omnia tulisset. Quo tempore primus etiam Leo constitutione lata, vt dies Dominicus ab omnibus absque labore om-

Olympius.

Auxentius.

* ἐπισχολαρίῳ.

Varadat⁹. Iacob⁹ Nisibenus.

Huius miraculo puellæ lauantes canuerunt.

De parochialib. ecclesiarũ muneribus. quæ offertoria dicimus.

† *Hãc nũc parochialẽ & curatam vocamus.*

* *Scholares in sacro Palatio militantes dicebantur, sicuti & pars eorum Domestici Scholæ. Nam militantium quoque schola est. Hinc rubrica est de Priuilegiis scholarum. C. lib. 12. E exscholarib, qui militare in aula desiit: sicut exrex, exconsul, exquæstor, &c. dicitur.*

ni per ocium transigeretur, festúsq; & venerabilis esset, quemadmodum & diuis Apostolis visum est, præcepit. Constituit quoque, vt qui in cleri ordinem lecti essent, à solo præfecto prætorio iudicarentur.

L. omnes iudices. L. Dies festos. C. de fer.

CAPVT XXIII.

GEnnadio isto episcopatum gerente, pictor quidam Seruatorem habitu & forma Iouis pingere ausus, facinoris eius mercedem tulit. Nã manus eius exaruit: quam quum ille crimen id publicè confiteretur, Gennadius restituit. Illud verò notãdum, verius esse, Seruatorem nostrum capillum molliter inflexum & subscripũ, eúmque minus densum habuisse, sicuti in historiis colligitur. Gennadius iste ad Eleutheriũ martyrem, de clerico illius quodam, quem vt dissolutè viuentem criminabatur, epistolam dedit verbis hisce cõpositam: Sancte martyr Dei Eleutheri, miles tuus incompositam degit vitam: quapropter aut tibi ille corrigendus, aut tu ab Ecclesia reiiciendus es. Et clericus ille statim mortuus est. Idem Gẽnadius nullum sacerdotem cõsecrauit, qui non prius psalterium sedulò in ore habuisset. In episcopatu huius, Studius quidam vir præclarus, Roma Cõstantinopolim peruenit, & diuo Præcursori tẽplum erexit, in quod monachos ex domicilio eorum qui ἀκοίμητοι, hoc est, Insomnes dicũtur, induxit. Horum domiciliũ Marcellus diuinissimus construxerat, in quo perpetuis carminibus nunquã non hymni Deo canerẽtur, sodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus diuisa. In ea Mandra Ioannes quoq; Calybetes monachum egit. Ea tempestate Timocles etiam & Anthimus * Tropariorum poẽtę floruere, qui suas vterque sodalitates habuere. Et qui Chalcedonensis synodi decreta cõprobant, Anthimi conuentus frequentabant, qui etiã peruigilium inter eos instituit. Atqui hostili erga eum erant animo, Timoclem sequebantur. Admirandum etiam quiddam aliud, quod Gennadio accidit, exponam. Quum enim noctu ad sanctius sacrificij altare astaret, & preces ad Deum pro mundo funderet, spectrũ quoddam dæmoniacum visum est: quod crucis signo ab eo repulsum, humana voce ita illi respondet. Illo quidem viuo, secessurum atque quieturum, postea verò modis

Miraculũ in pictore, qui Saluatorem, cuius forma pinxit.

Epistola nũcupatoria Gennadij ad Eleutherium martyrem Studius.

*Sodalitas monachorũ Insomniũ. Ioãnes Calybetes. * Tropos etiam nunc homines nostri dicunt. Troparioru poeta Timocles et Anthimus. Spectrum dæmoniacũ Gennadio apparet.*

omnibus Ecclesiam perturbaturum. Quod Gennadius metuens, postquam Deum plurimùm deprecatus fuisset, ex hac vita migrauit. Et Acacius orphanotrophus seu pupillorum curator, thronum recepit. Tum quoque euenit, vt duo episcopi, quorum alter rabie Arij infectus, à dicendi & disputandi arte instructissimus, alter virtute, religione & recta fide ornatissimus erat, de doctrina religionis concertarent. Porrò orthodoxo & rectè sentienti visum est, verborum contentione relicta, ad rem ipsam descendere, & veritatem explorare: videlicet vt rogo ingenti accenso, se in ignem coniicerent. Quod vbi Arianus detrectauit, orthodoxus igni se cõmisit, atque inde cum impio sermonem conferens disputauit, saluúsque etiam vestibus intactis permansit.

Disputatio episcopi ex igne.

Archisynagogus quoq; inter Iudæos quidam cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is autor eius fuisset, correptus, crudeliter à viro consulari excruciatus est, multis hominibus præsentibus. Is autem inter tormenta varia illud tãtum vociferatus est: O Deus sancti Sergij adiuua me. Sancte Sergi, tu nosti. Iudices porrò fingere & assimulare hæc Hebræum putantes, ad ignem, vt viuus comburereretur, qui verba ea protulisset, condemnarunt. Et ecce in media flamma equites duo candidis induti stolis apparentes, horis multis illum ab igne intactum conseruarunt: & multitudo in flammam insiliens, hominem inde eripuit. Qui deinde baptizatus, Sergius nominatus est: atque ille nõ minus mente quoque illuminatus, substantia sua quam multam habuit vendita, in pyrę eius loco ampliss imum Sergio martyri templum extruxit: vbi capite raso reliquam, iuxta Dei beneplacitum, exegit vitam. Idem duo eius fecere pueri, nominibus suis in Sergij & Bacchi nomen mutatis. De his hactenus.

Miraculũ in Archisynagogo Iudæo in flãma ignis diuinitus cõseruato.

Diui Sergij tẽplum. Idẽ monachus fact⁹.

CAPVT XXIIII.

Vestis diuæ virginis è Palæstina Cõstãtinopolim deportata.

LEone imperante, veneranda immaculatę Matris vestis Constantinopolim hoc modo perlata est. Hanc sicuti diximus, mater Dei ad filium migrans, mulieri Hebrææ cœlibi seu viduæ reliquit, quæ etiam vsque ad illud ipsum tempus incorrupta permansit, & multa miracula edidit. Postquam autem Candidus & Galbius

germani fratres patricia dignitate præditi, Hierosolyma profecti, omnia ibi loca perlustrarunt & exosculati sunt, atque inde etiam in Galilææ partes venerunt, & thesaurum hunc apud Iudæam quandam asseruatum reppererunt, consilium eius auferendi ceperunt. Et Hierosolymorũ vrbe peragrata, & sancto quoque loco salutato, ex Palæstina discessuri, arcam eadem longitudine & latitudine qua illa erat, in qua diuina Dei matris vestis reposita erat, fieri curarunt: eámque vacuam, solito ornamento coopertam, per fraudem in loco suo deposuerunt: alteram autem illam cum sacro sancta veste receperunt, & cum ea quam celerrimè Constantinopolim recurrerunt, in suburbana regione, cui Blachernæ nomen erat, occultare diuinũ thesaurum volentes. Quãdoquidem verò rem tẽtare quæ fieri nequiret visi sunt, ingratis etiam eam ad imperatorem retulere. Atque ille incredibili elatus voluptate, rotundo in eo loco vbi asseruabatur constructo templo, cum magna veneratione sacram arcam in eo collocauit: vbi nunc quoque veneranda illa vestis integra seruatur, veluti inuictum perpetuúmq; vrbis præsidium, quæ varios repellit morbos & miraculis quæ in ea fiunt, naturam & vim temporis superat. Pulcheria quidẽ celebris imperatrix, ingens sub Martiano Dei matri condidit templum, vbi sepulchrales fascias reposuit, Leo autem magnus aliud cõstruxit, in quo magnificè vestẽ illius cõsecrauit.

Blachernæ Rotundum Dei genitrici Leo construxit templũ, in quo vestis ea reposita.

CAPVT XXV.

LEo iste aliud quoque templum virgini matri in loco qui Fontis nomen habet, erexit, vbi densæ & ingentes cupressi, pratum etiam teneris refertum floribus, quasi quidá paradisus amœnus & pulcher, fons insuper pellucida & potabili aqua tacitè scatens: & vt semel dicam, quæcunque sacrum templum decerent, omnia erant. Vtrunque hoc delubrum pro vrbis mœnibus constructum est: alterum in Blachernis ad maris littus, alterum autem ad eam quæ dicitur Aurea porta quæ ad arcis finem est, vt vtraque ædes inexpugnabile vrbi propugnaculum esset. Abest ab vrbe regio hæc stadio vno, dotes, quas terra habere potest omnes obtinens, antiquitùs matri Dei consecrata. Optimum ibi est cœ-

Templum diuæ virginis ad Fontem.

lum,locus ipse varijs consitus arboribus, platanorum prouentu plurimo & cupressorum proceritate perquàm amœnus fuit.Herbam protulit mollem & copiosam,diuersi generis flosculos prætendentem, toris commodam, nec minus pascuis vtilem. Fons vbertim & pellucidè profluens,quum loco ipsi gratiam ingentem & amœnitatem præbuit,tum pulchrum eum & cõspicuum reddidit.Diuina præterea gratia aquæ ipsi indita,ad miraculorum edendorum prouentum efficacem eam præstitit. Intercessit tempus longum, & cœnum paulatim vndæ aggestum fontem obruit, initiúmque quà vnda profluerat obstruxit. Arborum etiam densitas, aditu ad fontem obstructo, quum diuturnitas insuper temporis accessisset, oblitione locum obduxit,ita vt limus voliginosus esset, & humore tantum tenui dignosceretur. Verumenimuerò Leo iste, quum nondum diuino nutu imperiali dignitate exornatus,priuatus degeret, & circa eum locum alicubi deambularet, in hominem cœcũ tota via errantem incidit: & vicem eius miseratus(erat enim vir bonus,misericors, & in rebus omnibus consideratus & prouidus) manu eum duxit: oculi ei vicem præstans,gressúmq; eius per loca plana dirigens,si quid in itinere spinarum aut duri esset,quod incedentem offendere posset,remouit. Atque ille quidem hunc ducebat,hic autem sequebatur.Et iam itinere aliquanto cõfecto,prope cœnosum hunc locum,venerant:cœcúsque ille siti plurimum conficiebatur, & quin concideret parum aberat, ita humor omnis in eo æstu vehementissimo exaruerat. Itaque Leoni valde institit, ab eoque crebrius contendit, vt siti eius mederetur, & viæ laborem in vmbra quapiam aliquantulum recrearet. Erat hoc inenarrabilis cognitionis & sapientiæ Dei, quæ mirificè omnia instituit. Ille igitur misericordia erga paupertum motus, densam syluam omnem perlustrauit, & siquis aquæ humor ibi scateret, scrutatus est. Vt vero post fatigationem multam infecta re ad illum rediit, & anxiè admodum quiritaretur,quòd misero illi in tali casu nihil solatij conferre posset,vocem incredibilem præter opinionem omnem ex alto ad se delatã audiit,quę diceret:Non ita anxietate te macera-

Leo adhuc priuatus fæcum homine in via ducens,in fontem mirificũ incidit.

ri oportet Leo, ecce aqua propè est. Proinde noua hac voce consternatus, denuo vndam inquirere instituit. Sed & ipse cœcus prorsus fuit. Circum eam enim versabatur, minimè tamé eam videbat: quòd & sylvæ densæ opacitas ei obstaret, & cœnum profundius illum inde remoueret. Quapropter partim indignans, quòd quem manu duxerat cœcus ærumnam eam pateretur: partim vocem eam in animo fixam considerans, & aquam rursum inuestigans, denuò eam ipsam exaudiit suaue quid dam & facetum cœlitùs sonantem vocem. Nam & de nomine eum cõpellauit, & imperialem dignitatem primo quoque ei tempore aduenturam certò denũciauit, ita inquiens: Leo imperator, densum hunc & vmbrosum lucum ingressus, turbidam aquam hauri, eáque sitim hominis ægri refice: & limum cœnosum manibus cape quo cœci oculos inungas. Quæ verò sum, dudum hunc obtinens locum, eóque me oblectans, mox scies. Tu fac vt ædem hic mihi sacram construas, in qua identidem versér, & suauiter deambulem: in qua etiam precantibus omnibus, locúmq; hunc cũ ardore & fide certa adeuntibus, optata præstem omnia. Neque quidquã est prorsus, quod mihi aduersetur, & non cõtinuò potestati meæ cessurum sit, etiamsi dæmon sit, aut morbus qui omné superet medicinæ curam, aut aliud quidquã quod, factura non sim, dũmodo ritè piéq; sit petitum. Verbis eis Leo parens, cœnum & vndam ad cœcum parum id iam curanté, vt in quo spiritus propè extinctus esset, attulit: & oculos eius luto, nõ secus atque Seruator illius à natiuitate cœci, liniuit: deinde etiam aquam præbuit, oculos attrectanti. Ecce autẽ maiestas & magnificentia tua, ô Dei genitrix, se exhibet, & misero illi aqua turbida & lutum Siloẽ fit, Confestim enim visum recipit, & diuturnas abiicit tenebras, oculis præter spem omnẽ, solem, seu potius cœnũ & lutum inspiciens. Sicuti nãque sol primum, qui visui lucẽ primus dat, ab eo cõspicitur, sic tum lutũ, quod lumen illi subministrarat, primùm ab eo est conspectum. Qua in re illud etiam admirandum fuit. Nam quod oculis valentibus maximè aduersatur, id tum natura & vi sua deposita, salutare est factum.

Leoni cœlitus imperiũ promissum.

Tẽplũ Dei genitrici cõdere iubetur.

Cæc⁹ fontis cœno oblit⁹ illuminatur.

Lutũ oculis salutare.

CAPVT XXVI.

LEo postea, pro eo atque ei Dei genitrix prędixerat, ad imperiale sublatus fastigium, statim pro tanto illius in se beneficio ei gratiam rependit, & loco eo repurgato, & fontis vena altissimè inuestigata & restituta, quidquid erat cœni & terræ aggestæ enciendum curauit: & fonte ipso circunquaque structura solida probè munito, delubrum Dei matri construxit, & ædificium ipsum supra fontem statuit. Structura ita cõparata est, vt non minus ædificij subter terram sit, quàm super terram emineat. Nam iudicio meo ex ipsius terræ fundamentis excitata est, & in † quadrangulum ita coagmentata, vt ea formã ædi sacræ præster, qua aliquatenus lõgitudo latitudiné superet, & lõgitudini quæ assis ratioñé habeat, latitudo quadrantis proportione respõdeat, sed ædificij muri sub terra nihil habent varietatis: quã primũ autem supra terrã eminent, statim variant. Nam in quatuor porticus cõformantur, quarũ duæ, cõtra Orientẽ altera, & Occidentem solem altera, in vacuũ aërem sublimes feruntur: alterę duæ vtrinq, proximis suffultæ parietibus coniunguntur, eísque incumbunt. E superiore parte structura quædam apsidum & arcuũ molliter ædem ipsam attollens circumit, & porticibus quibusdam æquis inter se spaciis distantibus fulcitur, quæ spacia veluti inter columnia luminis immittendi gratia instituta sunt, per quæ lux immensa in fontẽ influit & splẽdoris abũdantia lumine multo locũ omnẽ illustrat. Super his tholus in sublimè eminet, cum testudine rotunda & alta, paulatim sese deorsum versum incuruãte, & aliquantulũ in sublime euadente: cuius tã prolixa est pulchritudo, vt cælo relucenti & igni ardenti similis videatur. Superiorem sacri adyti partẽ, aliud supra fontẽ ipsum ædificium terminat, firma porticu exornatum, vt formæ pulchritudiné, † lõgitudine altero tanto latitudinem superãte adimpleat. Gradus etiam quosdã architectus, vigintiquinque opinor, ex vtraq; parte aptissimè construxit, qui facilẽ ad fontem ipsum descensum præbeant: cancellis marmoreis additis, qui & pulchritudiné aliquam operi afferant, & descendentes, ne lubrico humoris labantur, manuducant. Gradus alij directè ac-

Structura tẽpli Virginis matris ad Fontem

† ἐν τετραγώνῳ ξυγκειμένην ἑτερομήκη δὲ τὴν θέσιν καθεστῶσα τῷ δόμῳ, ὡς συμβάνειν τετραπλάσιον μὲν εἶναι τῷ μήκει τὸ ἴυρος.

† ἑτερομήκη *Fons mirificus.*

cliues sunt, alij verò aliquantulum incurui. Testudo summa, seu potius vertex ipse templi auro puro prolixè exornatus est: atque is luce per frequētia specularia immissa, & marmoris quo parietes incrustati sunt fulgore vibrato, veluti coruscans templum omne tanquam fulgure illustrat. Fons in medio ferè templo est. parum enim id abest. Latitudo eius bis senū pedū vndam habet iugē, frigidā & pellucidam. Structura marmorea quadrangulari cōtinetur, cuius labrum aquantibus percōmodum est. Intra id eis quos dixim' pares gradus sunt, quidam semicirculi figuram, alij quadratam formam referentes: seni vtrinque qui deorsum versum ad fontem quemuis ferunt. Mediocris præterea phiala paululum excauata ad os fontis stat, hydriam statim excepturā. Habet ea foramina quædam, vt effluenti latici locus sit. Hunc cauum aliud in solo pro fontis influxu excipit, quod aquæ effluere saragenti meatum exitúmque ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam ædem protenditur, adytum diuidens, probè vbique munitus. Caua supernè duo habet: alterum lapide rotundo constructū, in medio templi loco, alterū ad adytum appropinquat, labrum longius quàm latius habens: vnde etiam sacrum illud & lustrale lutum vasculo in cochlearis formam facto illi hauriunt, quibus id ministerium commissum est. Aquæ istius per incredibilem mistionem mirifica est temperies. neque enim supra modum gelida est, & à tepiditate multum abest: ita vt eam omnigenam & qualem quisque velit esse contingat, secus quàm decantatum illud Manna. Est autem pellucida maximè, & leuis, spiritus aura sacro quodam modo exrenuata. Et quod alia omnia superat, res quoque contrarias vnda hæc curat. De quibus enim ęgritudinibus frigore homines affligentibus ars medicorū curandis desperauit, eis statim in illa medicinam inuenias. Tale delubrum Leo Deimatri erexit, atque id Fontem nominauit: opus si videas, insigne præstantius certè quàm vt verbis explicari queat. In fontis vnda, ea quam diximus gratia enituit. Postea verò alij quidam ædificiorum accessionibus locum eum exornarunt pulchritudinem adiectitiam ei addentes, & decentiorem

illi amœnitatem adiicientes: quemadmodum & Iustinianus post modũ maximam & pulcherrimam extruxit domum, gratiã eam pro beneficiis acceptis virgini Matri referens, De miraculis quæ ad fontem ipsum quamplurima edita sunt, librum conscripsimus, à piis quibusdam viris, vt hoc faceremus, excitati. Vnde etiã ea quæ de fonte diximus, in opus hoc transtulimus. Sed iam ad reliquam historiam progrediamur.

CAPVT XXVII.

Ingẽtẽ classem Leo in Aphricam cõtra Vandalos misit. Centenaria põdera: Plĩ. hoc est, centũ librariũ.

GEnserichus Vandalorum rex, qui Aphrica, quemadmodum à me dictũ est, potitus, ad magnas peruenit opes, post Martiani obitum, ditionem Romanorum excursionibus plurimùm afflixit: vrbiũ omnium, præterquàm Carthaginis, mœnia diruit. Et quidquid pecuniæ & agri occidẽtales Libyes habuere, id illis ademptum, popularibus suis dedit subditisq; suis, tributa tributis accumulando, apprimè grauis, fuit. Quibus ærumnis incolæ pressi, profugerunt. Porrò quum id Leo ægre ferret, ex ditione sua omni mille & centum naues contraxit, armisq; & copiis non pœnitendis impositis, eas aduersus Genserichũ & Vãdalos misit. In eam classem mille & ducenta centenaria auri pondera impendisse, eidémq; supra septem millia remigum attribuisse dicitur.

a Classis dux Basiliscus.

a Ducem ei cum imperio Basiliscũ præfecit, cõiugis suæ Verinæ fratrem germanũ: qui quod oculos † ad Imperium adiecisset, Asparem sibi & Ardaburium conciliauit. Nam per eos se facilimè, quod volebat, cõfecturum esse putabat. Vt autem ipsi ad imperialem dignitatem peruenirent, fieri omnino nõ potuit, propterea quod Ariani essent, quorũ religionem Byzantij vehementer detestabantur. Verùm vt imperiũ aliis concederent, in procliui eis erat: quemadmodum & Leoni fecerant, qui quum curator eorũ esset, fine sanguine ad imperium eum extulerunt. Atq; ille imperio potitus, q̃ ab eis regeretur, grauiter tulit. Et ipsi, quòd Ecclesiam sibi turbandam esse cõstituissent, in multis necessariis rebus ei aduersati sunt, & plurima eum perperàm agere dixerunt: superatum etiam iri assueuerantes à Genserichо, quòd minus sanam coleret religionem. Multo enim Genserichi opinionem, qui Arij dogma profitere-

† τῆς βασιλείας ἐπεφθαλμίωρ.

Aspar & Ardaburi duces Ariani.

Genserich⁹ Arianus.

tur,Deo gratiorem esse quàm Leonis ipsius: quem malè facere,quòd Nicęnam & Chalcedonensem fidem defenderet, non rectè putabant. Atque vt vera dicere viderentur,clàm cum Basiliſco cõgressi, sceptrum imperiale ei se tradituros polliciti sunt, si Gensericho victoriam cõcederet. De quo quum eis conuenisset, Basiliscus cum classe omni in Aphricam nauigauit, & in colloquioGensericho,pro eo atq; cũ Aspare pactus fuerat, classem statim prodidit. † Itaque militibus somno sopitis,Gensericus illam incendit: & quum vehemẽtior ventus flãmam in sublime tolleret, naues aliæ ab aliis ignem cõceperunt:& Vandali contis imminentes,si qui milites ex incendio eo profugerent occiderũt. Ex classe tanta ne vna quidẽ nauis reliqua fuit. Basiliscus ægrè cum paucis admodũ profugiens,Byzantium venit,& ad magnam ecclesiam cõfugit. Cuius soror Verina Augusta cum periculo liberauit, & Perinthũ Thraciæ, vt ibi degeret,misit. Leo imperator Asparem & Ardaburium ad se acciuit,vt quum ab absurda eos opinione abduceret, tum ab insidiis imperio struendis auocaret. Qua propter Ariadnam filiam, quam ex Verina susceperat, filio Asparis cõsuli & patricio in matrimoniũ collocauit. Cęterùm illi pro semel concepta malicia,dolos cõtra Leonem texere non desierũt. Quod vbi Constantinopolitani cognouerunt, contra eos cõcitati sunt, & in Hippodromo conuiciis eos acerbè prosciderũt. Illi plebem metuentes, Chalcedonem, exercitu eos omni cõsequente,traiecerũt: & in templum Euphemiæ martyris confugerunt. Imperator patriarcha ad eos misso, se fidem eis seruaturũ esse,si ex Ecclesia ea discederent, pollicitus est. Ipsi verò se loco eo excessuros,nisi imperator ipse adesset,negarunt. Proinde Leo eò cõcessit,& viros eos præter rationem ad se pertraxit,& ad mẽsam suam adhibuit: & alia præterea multa, iniuriarũ amnestiam illis pollicitus,fecit. Alia autem ex parte Zenoni Isauro,qui fidus ei maximè esse videbatur,vt is illis per

Basiliscus classem Vãdalis fidit. Asparis & Ardaburij suasu.

Filio Aspari Patricio Ariadna Leonis filia matrimonio iũgitur.

De Asparis & Ardaburij cæde.

† *Procopius,vel per ignauiam, vel per proditionem Basiliscũ res bene gerendæ occasionẽ & victoriã amisisse scribit. De classe Rom. cremata,mentionem nullam facit. De bello Vandal. lib. 3.*

balneas in imperialem regiam venientibus, subito impetu capita resecaret, præcepit. Aderant illi, & Zeno Ardaburio primùm caput amputauit. Quod vbi Aspar vidit, indoluit: & magna voce exclamans, Dignum (inquit) fert exitium senex canus, qui frustra gloriatus est, neque vnquam admonitioni meæ audiens fuit. Persępe enim ei dixi: * Prius Leonẽ deuoremus, quàm ille nos sibi in prandio apponat. Hæc vbi dixit, & ipse ferro cęsus vitam amisit. Filium autem eius, patriciũ illum, à filia sua Ariadna per repudiũ seiunctum, in exilium misit: & Ariadnam Zenoni, vtpote qui insidiatores sustulisset, cõiugem dedit. Zeno iste ab incunabulis Aricmesius nominatus fuerat: verùm vnà cũ imperatoris filiæ cõiugio id nomen mutauit, & Zeno appellatus est: nomine eo à quodam, qui apud Isauros ad magnam peruenit gloriam, sumpto. Huic ex ea quam dixi Leonis filia, Leo minor progenitus est.

* φάγωμὲν λέοντα, πρὶν ἡμᾶς αὐτὸν ἀριστῆσαι.

Filius Aspari Patricius exulat.

Ariadna Zenoni nubit Leo minor.

CAPVT XXVIII.

Zenone adiuuãte Petrus Cnapheus, viuẽte adhuc Martyrio epõ sedem Antiochenã inuadit.

ZEno simulatq; imperatoris gener factꝰ est, in Oriẽtem missus est: in qua profectione, Petrus cognomine Cnapheus eum sequutus est templi sanctæ Bassæ martyris apud Chalcedonem Bithyniæ presbyter. Is vbi cum illo Antiochiam venit, & sedes episcopalis ibi ei perplacuit, Zenoni persuasit, vt sibi in episcopatu eo recipiendo adesset: quem tũ Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ synodi suffragiis dignitatem eam cõsecutus fuerat, successor. Et quum Martyrius in vrbe imperiali, necessitate id flagitante, diutius moraretur: Petrus tumultus Antiochiæ nõ minimos excitauit, res pleraſque apud plebem per cõfusionem miscens, & insolita quædam aduersus fidẽ inducens: quódq; maximũ est, omnes eos qui Deũ crucifixum & passum esse nõ crederent, anathematis fulmine iaciens. Atq; vbi opinionem suam cõfirmauit, ter sancto illo hymno accessionẽ istam. Qui crucifixus es ꝓ nobis, tãdem adiecit. Quæ verba ad hũc vsq; diem apud Theopaschitas obtinent. Quibusdam etiam hominibꝰ ex Apollinaris partibꝰ sibi ascitis, multa aduersus Martyrium episcopũ molitus est, & populũ per varia dissidia in partes plures diduxit. Martyrius Antiochiã rediit, & multitudinem seditionem aduersus

Cnapheus hymno ter sancto, clausulã illam, Qui crucifixus es ꝓ nobis, adiecit.

Theopaschitæ.

se & veram de Deo sententiam mouere, Zenonémque quàm maximè Cnapheo fauere reperit. Atque vbi post frequentem cohortationé persuadere illis, vt sententiã talem mutarent, non potuit, populi publicitùs cõcione conuocata, episcopatũ depositum, verbis hisce in præsentia omniũ vsus. Clero rebelli, & populo inobedienti, & ecclesiæ cõtaminatæ, nuncium remitto, sacerdotalem mihi reseruans dignitatem. Hoc vbi ille dixit, & secessit, Cnapheus in Antiochenũ thronum insiluit, Chalcedonensem synodum plurimum proscidit, atque omnes accessionẽ illam tersanctã hymni vsurpare coegit. Quæ res postquam est ad piissimũ Leonem delata, continuo Cnapheum ad exilium condemnauit. Id verò vbi ille cognouit, fuga saluti suæ consuluit, & in domicilio Insomnium monachorũ clàm latuit. Cnapheo Stephanus substitutus est, quem Antiocheni pueri, quòd scilicet Cnapheo adhuc addicti essent, acutis calamis veluti cuspidibus iugularũt: & in amnem, qui vrbẽ eam præterfluit, coniecerunt, sicuti Ioannes Rhetor tradit. Stephano in episcopatu Calandion, qui tum Cõstantinopoli propter negociũ certum erat, successit. Hic quartam synodum defendens, neminem prius ad cõmunionem admittebat, quàm Petrũ Cnapheum & circulares quæ postea à Basilisco tyranno editæ sunt literas, anathemati subiecisset. Idem Cnaphei actionibus resistens, accessioni illius in eo quem diximus hymno, præmisit, Christe rex. Petrum Cnapheum quatuor ista Ecclesiæ Catholicæ cõmodissima reperisse dicunt:* vt sacrũ vnguentũ in populi totius præsentia cõsecraretur: vt ad vesperam sanctorũ Theophaniorum vnda in sacrum lauacrũ infunderetur: vt symbolum sanctum, quod semel tantum antea magno & sancto Parasceues die dici solitum fuerat, in synaxi & cõuentu ecclesiæ quouis decantaretur: vt in precatione omni Deigenitrix nominaretur, † & diuinum eius nomen inuocaretur. Paulo pòst vbi Iuuenalis in extrema senectute Hierosolymis diem suum obiit, episcopale eius munus Anastasius sortitus est. Cui deinde successit Martyrius.

Martyriũ episcopatu abeũtis gratuiter dictũ.

Cnapheus in exilium agitur.

Apud Insõnes latet.

Stephanum Antiochiæ epũm pueri trucidant.

Calãdium ei⁹ successor

* Διὸ μύρῳ καθάγιον. *Petri Cnaphei quatuor in ecclesia vtilia inuenta.*

Theophania eadẽ q̃ Epiphania.

† κ᾽ ταύτας τὰν θείαν κλῆσιν ἐπικαλεῖσθαι.

Anastasius & Martyri⁹ episcopi Hierosolymitani.

† *Hodie quoque Græci & Oriẽtales christiani precationi cuiuis intercessionem* τῆ θεοτόκου, *hoc est, Deigenitricis inserunt.*

CAPVT XXIX.

Leo senior moritur.

LEo magnus imperator, Zenonis & Ariadnæ filiæ filium Leonem minorem Cæsarem primùm, deinde etiam imperatorem Romanorũ renunciauit, manibúsque ipse suis imperij insignia ei cõtulit. Zenonem enim, quòd in religione variaret, Imperatorem legere dignatus nõ est. Deinde Leo morbo oppressus, Byzantij imperiũ vnà cum vita depositum, quum id annis decẽ & septem administrasset. Post quem Zeno purpuram sumpsit, vt Leonis gener: quòd eum Verina, Leonis cõiunx, imperij sociũ Leoni adhuc tenero, qui etiam patri imperij insignia imposuit, asciuerit. Porrò quũ Leo minor post annum vnum decessisset, Zeno solus Romanorum imperiũ gubernauit, minus feliciter. Quæ verò sub eo acta sint, & quæ eo tẽpore acciderint alia, Deo opitulante, ea quæ sequuntur, ostendent. Quindecimus iste historiarũ liber vigintiquinq; complectitur annos, quum ab orbe condito quinquies * millesimus noningentesim⁹ nonagesimus, à natiuitate Domini quadringentesimus octogesimus quintus ageretur annus. *

Leo minor itidem. Zeno pater Leoni filio in imperio succedit. Libri hui⁹ anni.

* *Secũdum neot. Chronologos* 4454.

* *Leone Imperatore aliquando Eulogio philosopho tesserã frumentariam dari iubente, ex cubicularijs eunuch⁹ quidam, militibus largitionem talem dari debere, dixit. Ad quem conuersus Leo: Vtinam, inquit, is sit tẽporum meorum status, vt mihi liceat stipendia militum in literarum magistros cõferre. Suid. Apud quem etiam de Malchi sententia est, grauem ciuium prouinciarumque suarum Leonem istum compilatorem fuisse.*

CAPVT XXX.

SANCTÆ VNIVERSALIS *quarta Synodi Acta.*

* *Secundũ nostros Chroni.* 4435. *Ann. domi.* 457.

A Mundo condito quinquies * millesimus noningentesimus sexagesimus sextus agebatur annus, quum diuina & sacra vniuersalis quarta Synodus, in prouincia Bithyniæ Chalcedone, in Euphemiæ martyris templo est cõgregata. Leonis veteris Romæ episcopi locũ ibi obtinuere Pascasinus & Lucentius episcopi, & Bonifacius presbyter. Episcopatum Constantinopolitanum tum Anatolius administrauit, Alexandrinum Dioscorus,

Dioscorus, Antiochenũ Maximus, Hierosolymitanum Iuuenalis: qui in Synodo ea vnà cum aliis episcopis affuere. His accessere magistratus, & qui in Senatu summo primas gerebãt dignitates. Vbi omnes cõsederunt, statim Leonis mandatarij dixere, Dioscorũ illis assidere non debere. Hoc enim à Leone sic cõstitutum esse: alioqui se, si id facere cogerentur, er cõuentu eo abituros. Senatus, quánam de causa id fieri deberet, rogauit. Atque illi respõderunt: Dioscorum reum agi, proindéque iudicis personam eum sustinere, Romano antistite non permittente, nõ posse. Hæc vbi dicta sunt, & Dioscorus de Senatus sententia mediũ cepit locum: Eusebius Dorylæi episcopus affuit, & quas imperiali obtulisset celsitudini preces, legi publicè petiit, hisce vsus verbis: Iniuria affectus sum à Dioscoro, iniuria affecta est fides. Episcopus Flauianus cæsus, & vnà mecũ iniquè ab ipso exautoratus est. Iubete rogo supplicem meum libellum legi. Quod vbi permissum est, supplicatio lecta est, in hæc verba cõscripta: Libellus Eusebij episcopi Dorylæt, qui suam & orthodoxæ fidei, & qui in numerum sanctorũ relatus est, Flauiani episcopi olim Constantinopolitani, causam agit. † Cõsilium institutúmq; imperialis vestræ potestatis est, vt quum aliis omnibus subditis, tum eis maximè qui in ordinem sacerdotum allecti sunt, iniuria affectis, curam eorum gerétes, dextram porrigatis. Qua in re diuino numini, pio cultu obsequimini, à quo imperiũ vobis & orbis potestas tradita est. Quum igitur præter æquitatem & rationem omnem, ea quæ in Christũ est fides, & nos, grauem accepetimus iniuriam à religiosissimo magnæ Alexãdriæ vrbis episcopo Dioscoro, ad pietatem vestram cõfugimus, vt ius nostrum cõsequamur petentes. Res tota in hoc sita est. In ea quæ proximè in metropoli Ephesiorũ celebrata est synodo, (vtinam autem celebrata nõ esset, nec orbis terrarum tumultu & malis multis repleretur) bonus Dioscorus, nulla iusticię, nulla timoris Dei habita ratione, quòd eadem cũ vesano & hęretico Eutychete opinaretur & sentiret, multis ille quidem tum ignotus, sed postea seipsum manifestauit & prodidit, opportunitate nactus per institutam à me aduersus opi-

Maximarũ ecclesiarũ episcopi.

Romani põtif. autoritas, Nõ potest idẽ in cõcilio esse reꝰ et iudex

Actio Eusebij Dorylæi episcopi cõtra Dioscorum Alexãdrinum.

Eiusdẽ supplicatio prĩcipibus exhibita.

† *exemòs.*

Supr. li. 14 cap. 47.

„ nionis suæ popularem Eutychetem accusationem, &
„ promulgatam cõtra eum à sanctæ memoriæ & quietis
„ Flauiano episcopo sententiam, multitudine turbulento-
„ rum dissolutorúmq; hominũ cõtracta, & potestate pe-
„ cunia sibi cõparata, piam orthodoxorum rectéq; senti-
„ entium, quãtum in eo fuit, religionem afflixit, & prauam
„ Eutychetis monachi opinionem cõfirmauit, quæ iã in-
„ de ab initio à sanctis patribus est cõdemnata. Quando
„ igitur nõ parua sunt, quæ ille aduersus fidem in Chri-
„ stum & nos designare ausus est, ad amplitudinẽ vestram
„ prouoluimur, obtecrantes, vt amplitudo vestra sanctio-
„ ne sua ipsum religiosissimũ Dioscorum causam dicere
„ de criminib. sibi à nobis obiectis iubeat: necnõ monu-
„ menta & acta cõtra nos ab eo edita in sancta Synodo
„ legi mandet, per quæ probare possumus, illum lõgè ab
„ orthodoxa & recta fide alienum esse, & hæresim impie-
„ tatis plenam cõfirmasse, nobísq; iniquè dignitatem ad-
„ emisse, & grauem iniuriam intulisse: vt diuinis veneran-
„ dísq; mandatis vestris ad sanctam & vniuersalem piissi-
„ morum episcoporũ synodum datis, ab ipsis de nostro &
„ Dioscori causa inquiratur, & actiones omnes ad pieta-
„ tis vestræ cognitionem, sempiternęq; sublimitatis ve-
„ stræ arbitrium referãtur. Atque hoc sic cõsecuti, oratio-
„ nes perpetuas ad Deum, „ æterno vestro imperio piis-
„ simi Principes fundere nõ intermittemus. Itaq; Dio-
„ scoro iuxtà & Eusebio ita petente, acta Ephesina in me-
dium producta & lecta sunt. Ex quibus cõstitit, epistolam Leonis publicè lectam nõ esse: quum quidem, vt id fieret, multi semel atq; iterum postulassent. Dioscorus causam eius rei dicere iussus, semel atque iterũ se, vt id fieret, præcepisse dixit: testésq; Iuuenalẽ Hierosolymorum & Thalassium Cęsareæ primariæ vrbis Cappadocum episcopos laudauit, qui secũ synodo ei præfuissẽt. Iuuenalis se sacrum id, quod synodo præiret, scriptum legi iussisse testatus est, postea autem neminẽ eius mẽtionem intulisse. Thalassius autem professus est, se vt id legeretur non obstitisse: sed neque tantum sibi autoritatis, vt solus ipse legi id iuberet, vsurpasse. Quum actorum lectio cõtinuaretur, episcopi quidam voces quasdã quasi fictitiæ assimulatæque essent, reprehenderunt. Et

Acta synodi Ephesiæ prædatoriæ in concilio Chalcedonẽsi lecta.

Multi epi vi adhibita, subscribere decretis Ephesiis sunt coacti.

Stephan' Epheſi antiſtes interrogatus, quinam ſubſcriptores aliorum etiam nomina ſubſcripſiſſent, Iulianum Lebedi epiſcopum † poſtremũ eos ſubſcripſiſſe dixit, & Criſpinum: ſubſcriptores verò Dioſcoro id nõ permiſiſſe, ſed ſubſcribẽtium digitos inhibuiſſe: ita vt etiam, ne res omnium fœdiſsimas paterentur, periclitati ſint. Idem Stephanus ſubintulit, vno eodémque, quo Flauiano dignitas abrogata eſt, die, ſubſcriptionem etiam factam eſſe. Ad quæ Acacius Ariarathiæ epiſcopus addidit, omnes in chartã puram ſubſcriptionis annotationem retuliſſe, vi adactos, quod militibus armatis cincti fuiſſent. Porrò quum quædam voces aliæ legerentur, Theodorus Claudiopolis epiſcopus neminem ea verba protuliſſe retulit. Quum lectio per capita progrederetur, locus quidam cõplectebatur, Eutychetem dixiſſe: & eos qui dicũt, carné Domini noſtri Ieſu Chriſti de cœlo deſcẽdiſſe. Et Euſebium cõtrà intuliſſe, ꝙ ille dixerit quidem hoc verbũ, de cœlo: verbum autem, † A quo, nõ addiderit. Et Diogenem Cyzici epiſcopum inſtitiſſe, vt A quo tãdem diceret: ſed eis vt amplius quęrerent, permiſſum nõ eſſe. Adhæc, ipſa acta indicant, Baſilium Seleuciæ Iſaurorum ep̃m ſic dixiſſe: Adoro vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei, ſolũ Deum verbum, qui poſt incarnationem & vnionem in duabus naturis cognoſcitur. Ad quę verba Ægyptij magna voce clarè exclamarint: Qui indiuiſibilis eſt, eum ne quis diuidat, vnũ filium, non duos dicere cõuenit. Orientales autem ſub hæc vociferati ſint: Anathema in eũ qui diſpertit, anathema in eum qui diuidit. Eadem acta inferunt, Eutychetem interrogatum eſſe, an duas eſſe in Chriſto naturas diceret. Illũmque reſpondiſſe: ex duabus quidem naturis Chriſtum ſe noſſe ante vnionem, poſt vnionem autem naturam eius vnam. Sub hęc Baſilium dixiſſe: Niſi poſt vnionem duas naturas, quæ ſegregari & cõfundi etiam non poſsint, profiteretur, cõfuſionem eum prorſus & commixtionem aſſerere. Sin adderet incarnatam & inhumanatam, & itidem, vt Cyrillus, incarnationé & inhumanationé intelligeret, idé eum nobiſcũ dicere. nam aliud quiddam eſſe diuinitaté ex patre, aliud quiddam humanitaté ex matre. Quum

† Ὕστερον. *Euagr. li. 2 cap. 17.*

† πόθεν. *Vnde.*

Eutychetis hæretica opinio.

autem interrogati essent, cur condemnationi Flauiani
* *Chalcedonensium.* subscripsissent? actorum* cõmentarij Orientales exclamasse produnt: Omnes peccauimus, omnes veniam petimus. Lectio eorũdem actorum procedens rursum ostendit, episcopos interrogatos esse, quãnã de causa Eusebium in cõuentum non admiserint. Et ad id Dioscorum respõdisse: Elpidium cõmonitorium produxisse, & asseueransse, Theodosiũ imperatorem, ne Eusebius publicè quidquam & liberè diceret, statuisse. Idémq; Iuuenalem Hierosolymitanũ dixisse acta declarant. Cęsariensem autem Thalassiũ retulisse, quod admittẽdi eius testatem nõ habuerit, neq; ea quæ Principes dãnassent, rescindendi. Tum autem nõ hanc esse fidei, de qua agere propositum esset, defensionem. Ad hęc, acta asserũt, Dioscorum ea quæ fiebãt reprehendisse, & dixisse: quomodo nunc Canones seruantur, quũ Theodoritus quoque in cõuentum venerit? Senatum autem respõdisse, quòd accusatoris locum obtineret, propterea illum ingressum esse. Dioscorũ porrò intulisse: Atqui in episcopi† subsellio ille sedet. Et rursum Senatũ imperialem intulisse: Et Eusebium & Theodoritum accusatorum vices gerere, sicuti & Dioscorũ rei partes sustinere. Atque vbi acta synodi posterius Ephesi celebratæ omnia, vnà cum sententia cõtra Flauianum & Eusebium lata, lecta, & ad clausulam illam vẽrum esset, ibi Hilarius episcopus dixit, Orientales episcopos & qui cũ eis erant, vociferatos esse, anathema in Dioscorũ: hac ipsa hora
† ἐν τάξει. Ἐναγῆ.
Vociferationes synodi aduersus Dioscorũ.
„ Dioscorum Christus cõdemnauit: Flauianus à Dioscoro exautoratus est: tu illum Domine sancte vindica, tũ illũ orthodoxe imperator vindica: Viuat, viuat in multos annos Leo: viuat diutissimè patriarcha. Sub hæc vbi reliqua quoq; lecta esset, quæ alios quoque episcopos in Flauiani & Eusebij cõdemnationem consensisse
Sententia principũ virorũ laicorũ in synodo aduersus Dioscorũ, &c.
„ declararunt, laudatissimos principes in hunc modum verba fecisse: De orthodoxa recta & Catholica fide posteà frequẽtiore cõuentu coacto, certiorem inquisitionem fieri debere decernimus. Quandoquidẽ verò Flauianus piæ memoriæ, & Eusebius Dorylæi religiosissimus episcopus, per cõmentariorum lectorum testimonium, & voces ipsas eorum, qui tum synodo illi princi-

pes præfuere, lapsos se esse, perperámq; illis dignitatem qui in fide hallucinati nō fuerint, abrogasse confitentes, iniquè cōdemnationem eam factam esse probarūt: æquum nobis esse pro eo atq; Deo placet, si diuinissimi & piissimi Domini nostri accesserit calculus, videtur, vt eadem pœna Dioscorus religiosissimus Alexander episcopus, & Iuuenalis religiosissimus episcopus Hierosolymorū, & Thalassius reuerendissimus Cęsareæ episcopus, & Eusebius religiosissimus * Ancyræ episcopus, & Eustathius religiosissimus Beryti episcopus, & Basilius religiosissimus Seleuciæ Isaurorum episcopus, qui cum autoritate ab eisvsurpata, synodo prefuerūt, afficiantur: videlicet, vt per sacram hanc synodum, iuxta Canones, episcopali excidant dignitate. Reliqui verò omnes qui illos secuti sunt, diuinæ Maiestati cogniti sunt. Ad quę verba Orientales exclamarint: Hoc iustum est iudiciū. Illyrici autem vociferati sint: Omnes errauimus, veniā omnes poscimus. Et Oriētales rursum: Hoc iustum est iudicium: Christus Dioscorum exautorauit, Christus martyres vindicauit. Hic Senatum, episcopū quenq; fidei suæ professionem in scriptum referre iussisse: quibus etiam is, vt scirēt, indicarit, Deiamantissimū imperatorem, iuxta formulam à trecentis decem & octo, & rursum à cētum quinquaginta patribus editam, & iuxta epistolas sanctorū partū Gregorij, Basilij, Hilarij, Athanasij, Ambrosij, & duas illas Cyrilli, quæ in priore Ephesia synodo publicatæ essent, credere, & religiosissimum Romanæ ecclesiæ antistitem Leonem Eutychetem dānare. Conuentu seu cōgressu eo soluto, alium rursum institutum esse, in quo soli sanctissimi episcopi cōsederint Eis libellum aliū de se & Flauiano cōscriptum, Eusebiū Dorylæi antistitem obtulisse, in quo Dioscorum eo etiam nomine criminatus sit, quòd idem cum Eutychete sentiret, cuius rei gratia & Flauianus & ipse ab eo exautorati essent. Addidisse quoq; pleraque verba, quæ tum dicta nō essent, cōmentariis actorum * esse aspersa. Et quòd subscriptiones in charta pura factæ essent. Petiisse insuper vt cōmuni eorum qui sic cōgregati essent suffragio, quęcunq; in posteriore Ephesa synodo acta essent, autoritate eis omni adépta, perinde atq; acta

Pœna talionis.

* *Armeniæ.*

Euagr. sed perperam.

Adclamationes episcoporū sententiis variantium.

Sessio secunda Actio Eusebij aduersus Dioscorum.

* *Secundæ Ephesiæ synodi.*

non essent, abolerentur, ipsis dignitas restitueretur, & impium illud dogma anathemate iugularetur. Post libelli lectionem eundem postulasse, vt aduersarius quoque adesset. Ibi episcopos inter se colloquutos, adesse eum debere statuisse. Ætium primicerij inter notarios reuersum, ad eos dixisse, accessisse se ad Dioscorum, sicuti etiam ad reliquos. Illos autem dixisse, venire se propter aduersariorũ insidias non posse. Ibi colloquiũ rursus habitum, & decretum esse, vt Dioscorus, priusquàm consessus fieret, quæreretur. Eo verò non inuẽto, Anatolium nouæ Romæ episcopũ dixisse, æquitatem & iusticiam, vt ille adesset, efflagitare. Itaque quæsitum esse, & qui ad eum missi erant reuersos, hoc sic eum dixisse renũciasse, Insidias sibi fieri. Sin ei tutò venire permitteretur, paratũ se vt in sanctam Synodum veniret, esse. Himerium illud addidisse, quum à Dioscoro digressi essent, Boethum eis & magistrò diuinorũ officiorum obuiam venisse, cum quo episcopi ad Dioscorũ reuersi, habere se dixerint, quod cum eo ex scripto ageret. Quod vbi lectum esset, Dioscorũ hæc verba dixisse Actorum liber refert: Quum de meipso deliberarim, & id quod vtile cõmodúmque est cõsiderarim, hoc si respondeo: quandoquidem in proximo cõsessu magnificentissimi cõsidentes Principes in cõsilium iere, & multa post multas interloquutiones decreuere: & nũc ego in cõsessum alium, ad * ea quæ dicta sunt reuocanda atque abolenda euocor, ad magnificẽtissimos qui proximè Synodo interfuere Principes, & sacrum Senatum, vt de iisdem rebus denuò inquiratur, prouoco. Ad quæ verba, acta Acacium ita respõdisse testantur: Non ita sancta & magna Synodus sanctitatem tuam adesse iusit, vt ea inducantur, quę in præsentia magnificẽtissimorum Principum & sacri Senatus acta sunt. Sed nos ad te misit, vt in cõsessum eius venires, & ab eo sanctitas tua nõ abesset. Ad quẽ Dioscorus: Modò, inquit, mihi dixistis, Eusebiũ libellũ cõtra me obtulisse. Quod si id factũ est, iterũ peto, vt de reb. meis in Principũ & Senatus præsentia disquisitio fiat. Et aliis quibusdã huiusmodi verbis interpositis, alios rursum missos esse, qui Dioscorũ, vt reb. agẽdis adesset, accerserẽt. Quod vbi factũ esset, reuersos illos,

Dioscorus per internũcios in solorũ episcoporũ cõsessum aliquoties vocatur.

Dioscori responsum.

* ἰὸς ἀνακαλῶ.

Idem ad principes et senatorios viros laicos prouocat.

hisce eum verbis vsum esse retulisse: Antea quoq; pietati vestræ indicaui, valetudine aduersa me correptũ esse, & petere, vt magnificentissimi Principes & sacer Senatus nunc quoq; rerum inquisitioni & iudicio adsit. Quum verò valetudo mea inualuerit, diffundi ob eam causam diem postulo. Cõmentarij actorum porrò indicant, Cecropium Dioscoro dixisse: Nihil eum antea de valetudine allegasse. Proinde illũ, pro eo atq; deberet, canonibus satisfacere oportere. Cui rursum Dioscorus respõderit: Semel se dixisse, Principes adesse debere. Sub hæc Rufinũ Samosatenum episcopũ retulisse: Canonicè Synodum atq; consessum institutum esse, ad quem si veniret, liberum ei, vt quæ vellet diceret, fore. Et quũ Dioscorus, an rebus agendis etiam Iuuenalis & Thalassius & Eustathius interessent, rogaret: nihil illos ad rem id pertinere, respondisse. Ad quæ verba Dioscorũ acta subintulisse tradunt: Imperatorem Christianissimum † exhortabor, vt Principes viri, & qui * mecum de causa decreuerunt, adsint. Tũ verò eos qui missi ad eum fuerant dixisse: Eusebium solum eum accusare, & omnes adesse debere. Atque ibi Dioscorũ, eos quoque præstò oportere esse; dixisse, qui vnà secum iudicis munere functi essent. Nihil enim, inquit, mihi priuati negocij aut criminis cum Eusebio est, quod non cum aliis qui mecum cõdemnationis sententiam tulerunt, cõmune sit. Et quũ eius rei gratia diutius internuncij apud eum morati essent, Dioscorum tandem hisce verbis eis respõdisse: Semel vobis quæ dicenda erant dixi, & quod amplius dicam non habeo. Quæ vbi ad episcopos fuissent relata, Eusebium, cum vno Dioscoro, neq, cum alio quopiam iudicium sibi esse, dixisse: Dioscorúmq; tertiò etiam citari postulauisse. Ibi tum Ætiũ significasse, paulo antè quosdam, qui se clericos esse dixissent, & alios ab Alexãdria laicos & populares homines, libellos sibi aduersus Dioscorum obtulisse, eósque pro consessus foribus vociferantes astare. Dedisse autem libellum primũ Theodorum Alexãdrinæ ecclesiæ diaconũ, deinde diaconum alterum † Ischyrionem nomine, & Athanasiũ presbyterum Cyrilli ex fratre nepotem, & item Sophronium: in quibus libellis blasphemum illum esse, & per vim pecu-

† παρακαλέσω.
* σὺν ἐμοὶ δι δικασάντας.

† *Sine Ischyram.*

niam hominibus extorsisse, & de * corporalibus insuper quibusdam supplicantes retulerint. Sub hæc, tertiò Dioscorum, vt se sisteret, citatum esse. Et eos qui ad illũ missi fuerant, reuersos, verba eius memoriæ mãdata retulisse: Dioscorum scilicet dixisse, Abundè satis se antea respondisse, neq; iam quod insuper diceret habere. Atq; vbi internuncij ei identidem institissent, & ille eãdẽ sæpe verba repetiisset, Pascasinũ episcopũ dixisse: Tertiò etiam euocatus Dioscorus haudquaquam cõparet, propterea fortasse quòd eum conscientia mordeat: episcopósque eum interrogasse, quídnam is cõmeritus esset? Et quum illi in canones eum cõmisisse dixissent, Proterium Smyrnensem episcopũ proloquutum esse: Quum Flauianus cæsus est, nihil tum ordine legitimo de eo est actum. Et Leonis veteris Romæ antistitis mandatarios in hæc verba sententiam dixisse, commentarius Synodi perhibet. In lucem producta sunt, quæ Dioscorus, qui magnæ Alexandrinorum vrbis episcopus fuit, aduersus canonum sanctiones & ecclesiasticas constitutiones facere ausus est, per inquisitionem in concessu primo institutam, & per ea quæ hodierno die sunt acta. Ille enim, vt multa omittamus Eutycheté opinionis suæ popularem, canonicè & legitimè ab episcopo suo, eo scilicet qui inter sanctos degit, patre nostro & archiepiscopo Flauiano, exautoratũ, autoritatem sibi ipsi arrogans cõtra canonũ sententiam, prius etiam ad communionem admisit, quam piis & Dei amantibus episcopis Epheſi assederit. Sedenim sedes Apostolica, aliis gratiã de rebus quas contra volũtatem & sententiam eius admiserunt, fecit: atque illi ad hunc vsque diem sanctissimum archiepiscopum Leonem, & sanctam vniuersalem ecclesiam sequi perseuerarunt. Quamobrem in cõmunionem etiam suam ipsos, vt eiusdem fidei cultores, recepit. Iste autem ad præsens etiam tempus se glorioſè de rebus eis iactitat, propter quas anxiè eum lugere & summisse terram spectare oportuit. Ad hæc epistolam quoque beatissimi Papæ Leonis legi non permisit, ad beatissimum Flauianum ab eo scriptam, quã quidem de ea legenda, ab eis qui illam attulerant admonitus iureiurando interposito, lectionẽ eius pollicitus esset. Qua-

* περὶ σωματικῶν.

Præiudicia mandatariorũ Rom. pontif. quo Dioscorus damnatur.

Pœnitẽtib. episcopis gratia facta.

propter ea nō lecta, per scandala & offendicula sanctis-
simæ in orbe ecclesię plurimum cepere detrimenti. Nos
verò, tametsi talia ausus sit, de prioribus tamen eius
impiè factis, vt misericordia cum, sicuti & alios Deia-
mantissimos episcopos, qui non eam quam sibi vsurpa-
runt iudicandi habuere potestatem, dignaremur, † pro-
speximus. Quandoquidem autem ille priora facinora
posterioribus flagitiis superauit, & excommunicatio-
nem aduersus sanctissimum & piissimū magnæ Romæ
archiepiscopum Leonem dictare & promulgare ausus
est, atque insuper libellum contra illum criminibus ini-
quis plenū sanctæ & magnæ Synodo obtulit: semel de-
nique iterū ac tertiò à piis episcopis canonicè citatus,
dicto audiens nō fuit, conscięntia scilicet ipse sua ictus,
multósque ritè atque ordine à pluribus Synodis dam-
natos cōtra leges & constitutiones suscepit, sentętiam
ipse aduersus seipsum ecclesiasticis sanctionibus variis
modis proculcatis tulit. Proinde sanctissimus & beatis-
simus Archiepiscopus magnæ & veteris Romæ Leo, per
nos & Synodum præsentem, vnà cum ter beato & ce-
leberrimo Petro Apostolo, qui est petra & basis Eccle-
siæ Catholicæ, fundamentūmque orthodoxæ & rectæ
fidei, episcopalem ei abrogauit dignitatem, & ab omni
sacerdotali ministerio alienum esse decreuit. Itaq; san-
cta hæc & magna Synodus, de eo qui dictus est Dioscо-
ro, iuxta sentętiam canonum, calculis suffragiisq; suis,
quòd ei videbitur, statuet. Hæc omnia, quum autorita-
te sua Anatolius, Maximus, & cæteri episcopi, præter
eos qui vnà cum Dioscoro exautorati fuerant, confir-
massent, relationem de omnibus rebus Synodalem ad
Martianum imperatorem missam, esse acta dicunt. Cui
sententia quoque qua Dioscoro dignitas abrogata est,
adiuncta fuerit, de verbo ad verbum sic habens, sicuti
etiam ipsi Dioscoro est insinuata: Scito te, propter sa-
crorum Canonum cōtemptum, & quam sanctæ ish vni-
uersali Synodo exhibuisti inobedientiam, propterea q
præter crimina alia, de quibus manifestò conuictus es,
tertiùm à sancta hac & magna Synodo, iuxta sacros Ca-
nones citatus, vt ad dicendam causam adesses, nō com-
parueris, decimotertio vertentis huius Octobris men-

† ἐπισκο-
πῶμεν.

Sententia Synodi Chalcedonensis, qua Dioscorus est cōdēnatus.

* ὅτι μῶ. „ sis die à ſancta & vniuerſali Synodo exautoratum, ab
„ epiſcopatu & omni eccleſiaſtica * conſtitutione alienũ
„ eſſe. Poſt hæc, vbi de his rebus literæ ad epiſcopos Alexandriam ſcriptæ, & edicta contra Dioſcorum compoſita fuiſſent, finem etiam ſuũ congreſſum iſtum habuiſſe. Cæterùm quum rurſum conueniſſent, de recta fide tractatum, & ne formula vlla alia conciperetur, decretum eſſe: & poſteaquam res Eutychetis finẽ ſuum accepiſſent, & ab epiſcopo Romano per conſtitutionẽ confirmatæ eſſent, quam etiam omnes cõprobarint, omnes eadem ſe dicere, ſæpiúſque repetere, exclamaſſe. Poſtquam etiam principes poſtulaſſent, vt patriarcha quilibet vnum aut alterum epiſcopum ex diœceſi & adminiſtratione ſua deſiguaret, quo vniuſcuiuſque ſententia manifeſtò apud omnes proferretur: Florentium Sardenſem epiſcopum, epiſcopis vt re deliberata id faceret permittentibus, & Cecropium Sebaſtopolis epiſcopũ,
„ ſic poſtea verba feciſſe: Fides ritè à trecentis decem &
„ octo ſanctis patribus in formulam redacta, & rurſum
„ à ſanctis patribus Athanaſio, Cyrillo, Cœleſtino, Hila-
„ rio, Baſilio, Gregorio, atque nunc denuò à ſanctiſsimo
„ Leone confirmata eſt. Rogamus igitur, vt ſanctorum
„ trecentorum decem & octo patrum, ſanctiſsimíq; Leo-
„ nis ſcriptum legatur. Id vbi factum eſſet, Synodum v-
„ niuerſam exclamaſſe: Hæc orthodoxorum rectéq; ſen-
„ tientium fides eſt: ita omnes credimus: Papa Leo ſic
„ credit: Cyrillus ſic credidit: Papa fidem ſic expoſuit.
„ Porrò colloquio & deliberatione alia habita, vt etiam
„ quę centum & quinquaginta patres ediderunt, legeren-
„ tur, lecta ea quoque eſſe. Ad quæ Synodus rurſum ex-
„ clamauerit: Hæc omniũ noſtrũm eſt fides, hæc ortho-
„ doxorum eſt fides: ita omnes credimus. His dictis, Ætium archidiaconum progreſſum, in manibus ſe habere diuini Cyrilli ad Neſtorium Epiſtolam, dixiſſe, quã manibus ſuis patres Epheſi confirmarint. Et aliam item Epiſtolam ipſius Cyrilli ad Ioannem Antiochenum, itidem vt alteram illam confirmatam: eáſque publicè legi petiit. Itum igitur in conſilium, & vtrumque ſcriptum publicè lectum eſſe. Epiſtola prior hiſce verbis compoſita fuit. Religioſiſsimo & piiſsimo collegæ Neſtorio

Non eſſe cõponendas nouas fides formulas.

Symbolum Nicænum cõfirmatũ.

Secũdæ vniuerſali Synodi decreta comprobata.

Cyrillus. Blaterant, vt audio, nõnulli, de suspicione mea, quam de pietate tua conceperim: & id crebrius faciũt, solicitè admodũ, vt cum magistratibus propterea congrediantur, opportunitatem obseruãtes, & fortasse alicubi auribus se tuis inseruire putantes. Et post pauca. Sancta igitur & magna Synodus profitetur, inquit, ipsum qui ex Deo & patre natura genitus est, filium vnigenitum, ex vero Deo Deum verum, lumen de lumine, per quem pater condidit omnia, descendisse: incarnatum & hominem factum, & passum esse: resurrexisse tertia die, ascendisse in cœlos. Quæ & nos sequi oportet, doctrina simul & exemplo illud nobiscum reputantes, quid sibi velint verba hæc, Deum verbum incarnatum & hominem factum esse. Non enim dicimus, Verbi naturam transmutatam carnem factam: sed neque in totum hominem ex anima & corpore constãtem, versam esse. Verùm illud potius, carne rationali anima animata sibiipsi secundum subsistentiam vnita: Verbũ eo, qui verbis exprimi & intelligentia percipi nequeat, modo, hominem factum, & filium hominis dictum esse. Atque id quidem non iuxta voluntatem aut beneplacitum solum, sed neque veluti per solius personæ assumptionem, & quòd diuersæ ad vnionem veram conuenerint naturæ: verùm quòd vnus ex vtriusque Christus & filius factus sit, non quòd naturarum diuersitas per vnionem sublata sit, sed quòd illæ nobis potius vnum Dominum & Christum & filium ex diuinitate atque humanitate ineffabili & inenarrabili ad vnitatem concursu perfecerint. Et rursum post pauca. Quandoquidem verò propter nos & nostrã salutem, vnita sibiipsi, iuxta subsistẽtiam, humanitate processit ex muliere, carnaliter etiam genitus esse dicitur. Non enim primùm communi more ex sãcta Virgine homo genitus est, & deinde in eũ Verbum peruenit: sed id ex vtero ipso vnitum, carnalem natiuitatem subiisse dicitur, vtpote carnis suæ natiuitatem propriæ sibi asciscens. Sic ipsum dicimus passũ esse, & resurrexisse, non quòd Deus verbum propria sua natura passum sit, aut plagas aut clauorũ fixuras aut vulnera reliqua exceperit.* Diuinitas enim perpessioni obnoxia non est, propterea quòd etiam incorporea est.

Epistola beati Cyrilli ad Nestorium.

Duæ naturæ in vno Christo.

Incarnatio Saluatoris.

Passio.

Resurrectio.

* ἀπαθὲς τὸ θεῖον.

Quoniam verò corpus, quod propriè eius factum est, passum est, propterea verbum ipsum pro nobis passum esse dicitur. Nã † id à perpessione liberũ in corpore perpessioni obnoxio fuit. Alteri porrò epistolæ partes pleræque antea in hoc opere insertæ sunt. In ea autem dictum quoddam est, à Ioanne quidem Antiocheno prolatum, à Cyrillo verò suffragiis omnibus comprobatũ,

† Ἔπαθεν ἐν τῷ παθητῷ σώματι.

Epistola Cyrilli ad Ioãnem Antiochenum.

" qui sic inquit: Virginem sanctam, θεοτόκον, hoc est, Dei genitricem profitemur, propterea quòd Deus verbum ex ea caro & homo factus sit, & ab ipsa vsque cõceptione assumptum ex ea templum sibi vniuerit. Euangelicas verò & Apostolicas voces de Domino, diuinos illos viros scimus partim communiter veluti de vna persona protulisse, partim verò tanquam de duabus naturis discreuisse. Et alias quidem magnificè, sicuti Deum decet, iuxta diuinitatem Christi: alias autem summissè & humiliter, secundum humanitatem eius tradidisse. Quibus intulit: Sacras hasce voces vestras vbi legimus, sicuti & nos ipsos, sentire vos comperimus. Vnus enim Dominus, vna fides, vnum baptisma. Itaque rerum vniuersarum seruatorem Deum glorificauimus, alteri alteris congratulantes, quòd congruentem diuinitùs inspiratis scripturis, & traditioni sanctorum patrum nostrorum, nostrę simul & vestræ ecclesiæ habeant fidem. Hęc vbi lecta sunt (acta Synodi habent) Synodus exclamauit: Omnes ita credimus, papa Leo ita credit: Anathema in eum qui vel diuidit, vel confundit. Hæc ipsa Leonis archiepiscopi est fides, Leo ita credit, Leo & Anatolius ita credunt: Omnes ita credimus: & Cyrillus ita credidit. Sempiterna est memoria Cyrilli: epistolæ Cyrilli ita sunt, sicuti sentimus, sicuti credidimus, sicuti credimus. Leo archiepiscopus ita sentit, ita credit, ita scripsit. Atq; vbi de Leonis epistola legenda colloquuti essent patres, sicuti in Græcum sermonem translata fuerat: & ipsam lectam esse commentarius refert, eámque de verbo ad verbum actis annexam. Post cuius lectionem episcopi vociferati sint: Hæc ipsa patrum fides est, Hæc ipsa Apostolorum fides, omnes ita credimus. Nos orthodoxi & rectè sentientes ita credimus, Anathema in eum qui ita non credit: Petrus per Leonem ista protulit: Apo-

Virgo Maria θεοτόκος

Verba scripturæ de Christo.

Gratulatio de cõcordia fidei.

Acclamationes assentiẽtis Synodi.

Leonis episcopi Rom. epistola lecta.

Vociferationes synodi Leonis scriptum comprobantis.

ſtoli ita docuerunt: piè & verè Leo docuit: Cyrillus ita docuit: Leo & Cyrillus ad eundem modum docuerunt: Anathema in eum qui non ita credit: Hæc vera eſt fides, orthodoxi ita credunt: Hæc fides eſt patrum. Cur hæc Epheſi lecta non ſunt? Dioſcorus hæc ſuppreſsit. Illud quoque in actorum commentariis reperitur. Poſtquam pars quædam epiſtolæ Leonis lecta eſt, hoc complectens: Et ad naturæ noſtræ debitam culpam luendam, natura diuina ei quæ perpeſſioni obnoxia eſt, vnita eſt, vt quod ita ſanationi noſtræ affine commodúmque eſſet, vnus & idem mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus, mori ex altero poſſet, ex altero prorſus non poſſet. De hac voce Leonis Illyricos atque itidem Palæſtinos epiſcopos contendiſſe: & eum qui dictus eſt Ætium archidiaconũ ſanctiſsimæ eccleſiæ Cõſtantinopolitanæ, ſententiam aliam Cyrilli, verbis compoſitam protuliſſe. Quandoquidem proprium eius corpus, gratia Dei, quemadmodum inquit Apoſtolus Paulus, pro omnibus mortem guſtauit, oppetiiſſe mortem pro nobis ipſum (Verbum ſcilicet) dicitur: non quod id periculum mortis adierit, quantum ad naturam ipſius pertinet (nam hoc dicere, aut ſentire, attoniti ſtuporis eſt) ſed quòd, ſicuti modò dixi, caro eius mortem guſtauit. Rurſum ad epiſtolæ Leonis dictum, quod ſic habet: Operatur nanque vtraque forma, cum alterius communione, quod ei proprium eſt: Verbo quidem, id quod Verbi eſt, perficiente: corpore autem, quod corporis eſt, abſoluente. Atque illud quidem in eo miraculis relucet, hoc autem iniuriis & contumeliis ſubiacet. Ad hoc inquam dictum Illyricis & Palæſtinis rurſum ambigentibus, Ætius aliud Cyrilli capitulum legit, quod ſic habet: Quædam ſanè voces quàm maximè Deum decẽt, quædam autem rurſus homini conueniunt, quædam portò medium obtinent locum, filium Dei Deum ſimul & hominem eſſe ſignificãtes. Poſt hæc, de alia epiſtolæ Leonis parte, quod diximus, epiſcopi addubitarunt, cuius hæc ſunt verba: Etiamſi enim in Domino Ieſu Chriſto Dei & hominis perſona vna eſt, aliud tamen illud eſt, ex quo in vtroque communis conſiſtit gloria. Ex nobis enim in eo eſt minor patre humanitas, ex patre autem

Particula epiſtolæ Leonis Ro. epiſ.

Cyrilli verba Leonis verbis reſpondentia.

Leonis dictum.

Hoc Theologi quidã cõmunio è idiomatum dicunt.

Cyrilli ſimile verbũ.

Aliud Leonis ſcriptũ.

» æqualis ei cum patre diuinitas. Ibi tum Theodoritus æ-
» qua lance verba ea ponderans, beatum quoque Cyrillū
Itē Cyrillus eſſimile. » de verbo ad verbum hæc dixiſſe retulit. Et homo factū,
» eo quod eius proprium fuit, non mutato, id quod erat
» permanſit, & alterum in altero habitat, videlicet natura
» diuina cum hominibus. Sub hæc, ampliſsimi principes,
» ſi quæ adhuc reliqua eſſet controuerſia, interrogarūt: &
omnes, minimè ſe ambigere dixerunt. Deinde Atticus
Atticus Nicopolitanus epiſcopus ſynodi ſenatuſconſulta inſcriptum refert. Nicopolitanus epiſcopus permitti ſibi poſtulauit, vt in
diebus paucis, animo trāquillo & quieto, Dei & diuino
rum patrum decretum in conſtitutionē referre poſſet.
Epiſtolam quoque Cyrilli ad Neſtorium dari ſibi petiit,
in qua illū Cyrillus, vt duodecim capitibus ſuis, ita vt a-
lij omnes feciſſent, aſſentionem ſuam præberet, admo-
nuit. Et principes coclocuti, dierum quinque tempus ei
cō ceſſere, vt cùm Anatolio Conſtantinopolitano anti-
ſtite congrederetur. Et epiſcopi omnes fauſtis acclama-
Principes viri nomine imperatoris ſynodo præſunt. tionibus hæc laudarunt, vociferantes: Nos ſic credi-
mus, Omnes ita credimus, & Leo. Sic credimus, Nemo
» noſtrūm ambigit, Nos omnes ſubſcripſimus. Deinde
» verba hæc dicta ſunt: Non neceſſe eſt, vt omnes conue-
» niamus. Cæterùm quoniam æquum eſt, ambigentium
» fidem confirmari, religioſiſsimus epiſcopus Anatolius
» ex ſubſcriptoribus deliget, quos ad ambigentes docen-
Voces variæ epiſcoporū, Dioſcorum vel damnari vel recipi in gratiam volentium. » dos iudicauerit eſſe idoneos. Ibi Synodus intulit: A pa-
» tribus petimus, vt patres ſynodo reſtituant, vt voces &
preces orthodoxorum ad imperatorem referant: Om-
nes peccauimus, omnibus venia detur. Tum Eccleſiæ
Conſtantinopolitanæ clerus exclamauit: Pauci vocife-
rantur, nō Synodus hoc dicit. Poſt quos Orientales di-
xerunt: Ægyptium in exilium. Illirici autem exclama-
runt: Omnium imperator miſereatur, oramus. Et Orie-
tales: Ægyptium in exilium. Et quum contrà ex æquo
Illyrici vociferarentur, Conſtantinopolitani exclama-
runt: Dioſcorum in exilium, Ægyptium in exiliū, Hære
ticum in exilium, Dioſcorum Chriſtus exautorauit. Et
Illyrici rurſus: Omnes peccauimus, omnibus gratiam
facito,: Dioſcorum Synodo, Dioſcorum eccleſiis redde.
Et quum alia quædam in eundem modum fierent, con-
feſſus quoque is finem ſuum cepit. In proxima deinde

seſſione, poſtquam Senatus per interloquutoriam ſententiam, vt decreta concilij in conſtitutionis formam redacta legerentur, ſtatuit: progreſſus Conſtantinus ſecretarius, ex ſcheda hæc recitauit: Poſteaquam Synodus orthodoxæ & catholicæ fidei gratia coacta eſt, poſt vnã amplius etiam exactam & accuratam magis inquiſitionem & deliberationem fieri debere, cenſemus. Et quia Flauianus diuinæ memoriæ antiſtes, & Euſebius religioſiſsimus epiſcopus, ex actorum commentariorum, qui lecti ſunt, reſtificatione, & dictis ipſis quorundam qui Synodo tum celebratæ præfuerunt, quique hallucinatos ſe eſſe, & perperam dignitatem eis abrogaſſe, qui nihil à fide aberrauerint cõfeſſi ſunt, iniquè cõdemnati eſſe probati ſunt: videtur nobis, pro eo atque Deo çquũ eſſe placet, quatenus hoc etiam diuiniſsimus & religioſiſsimus noſter Dominus arbitrabitur, vt eadem pœna mulctentur: Dioſcorus religioſiſsimus Alexandriæ epiſcopus, & Iuuenalis religioſiſsimus Hieroſolymorum epiſcopus, & Thalaſſius religioſiſsimus Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, & Euſebius religioſiſsimus Ancyræ epiſcopus; & Euſtathius religioſiſsimus Beryti epiſcopus, & Baſilius religioſiſsimus Seleuciæ Iſaurorum epiſcopus, qui tum Synodo præierunt: videlicet vt iuxta ſacros canones ab epiſcopali dignitate ſint alieni. Qui verò illorum autoritatem ſunt ſequuti, eos diuinæ maieſtatis cognitioni permittimus. Et poſt quarundam ſententiarũ lectionem, epiſcopi qui ibi congregati erant, interrogati ſunt, an fidei trecentorum decem & octo, & rurſus centum & quinquaginta patrum, Literæ Leonis Papæ conſonæ eſſent? Tum Anatolius Cõſtantinopolitanus epiſcopus, & reliqui, quam maximè epiſtolã Leonis concordare cum eis qui dicti ſunt patribus reſponderunt: & confeſtim eam omnes manuũ ſuarum annotatione roborarunt. His ita actis, Synodus vniuerſa exclamauit: Omnes aſſentimur, omnes comprobamus, omnes idem credimus, omnes idem ſentimus: Omnes ita credimꝰ, Patres Synodo reddantur ſubſcriptores Synodo reddantur: Viuat Imperator Auguſtus, Viuat Imperatrix Auguſta. Patres Synodo reddantur: qui idẽ nobiſcum credunt, Synodo reddantur. Viuat in multos

Sententia & pœna tationis in Dioſcorum & factionis eius populares.

Epiſtola Leonis Ro. epiſcopi cũ prima & ſecunda Synodi decretis cõcordat.

Vociferationes aſſentiãtiũ epiſcoporum,

Eorundem pro dãnatis reſtituendis preces.

annos Imperator. Qui nobiscum in sententia concordant, Synodo reddatur. Multos annos viuat Imperator. Omnes fidei subscripsimus. Sicuti Leo, ita & nos sentimus. Sub hæc, interloquutoria sententia ita promulgata est: retulimus ad diuinissimum & piissimum Dominum nostrum de eis, & sententiam pietatis eius expectamus. Religio autem vestra & de Dioscoro, cui dignitatem † amplissima celsitudine nobisq; ignorãtibus abrogastis, & de quinque istis pro quibus precari estis, denique de rebus in Synodo hac gestis vniuersis, Deo rationem reddet. Sententiam eam acclamationibus episcopi probarunt, dicentes Dioscorum Deus exautorauit, Dioscorus iustè damnatus est, Dioscoro Christus dignitatem ademit. Postquam à Martiano responsum allatũ est, quo episcopis quid de exautoratis illis statuerent, permisit. sicuti hoc à principibus indicatum est, Synodus hoc sic ad verbum dixit: rogamꝰ eos vt ingrediantur, Synodo qui eiusdem nobiscum sententiæ sunt restituantur, Synodo qui cũ ea idem opinantur reddantur, ad Synodum qui Leonis epistolę subscribunt, reuertantur. Postea supplices episcoporum Ægyptiæ diœcesis libelli Martiano oblati, lecti sunt, in quibus præter alia hæc fuere. Quemadmodum trecenti decem & octo in Nicæna vrbe patres promulgarunt, ita & nos sentimus: & anathemati subiicimus hęresim omnem Arij & Eunomij, & Manetis & Nestorij, & eorum qui dicunt carnẽ Domini nostri de cœlo venisse, & non ex sancta Dei genitrice atque perpetua virgine Maria assumptã esse iuxta similitudinem omnium nostrũm, absque peccato. Adhæc Synodus exclamans dixit: Cur Eutychetis etiam dogma anathemate non feriunt? Epistolæ Leonis subscribere debent, Eutychetem & dogmata eius anathemate iugulantes: Leonis epistolæ consentiant: Illudere nobis & discedere volunt. Ibi tum Ægyptij episcopi dixere: Multi sunt in Ægypto episcopi: neque nobis, vt eorum personam qui absunt sustineamus, integrum est & Synodo supplicarunt, vt eis, quoad Archiepiscopũ suum haberent, expectare liceret: sententiam & authoritatem illius, iuxta Synodorum consuetudinem, sequuturis. Si enim præter eius consilium qui eis præiret, statuere

Interloquutoria principũ sentẽtia.

† τῆς θεοτόκου τῆς κορυφῆς.

Restituũtur episcopi dãnati, præter vnum Dioscorum.

Ægyptij episcopi orthodoxiam profitentur.

Eutychetis tamen hæresim idẽ non damnant.

tuere aut facere quicquam in animum inducerent, malè se à prouinciæ suæ episcopis acceptum iri, dixerunt. Et magna inter eos & synodum contentione mota, vix tandem eis, vt quoad episcopus eis designaretur, expectarent, concessum est. Deinde preces monachorũ quorundam productæ sunt, quarum hoc erat caput, ne eis necessitas chartis aliquibus subscribendi imponeretur, donec synodus vniuersa, quam imperator ipse cogendã sanxisset, cõgregata esset, & ipse decreta eius ritè in scriptum relata legisset. Eis lectis Diogenes episcopus Cyzici dixit, Barsumam vnum inter eos qui ibi conuenissent esse, qui Flauianũ iugulauerit. Ipsum enim, σφάξαι, hoc est, iugula exclamasse: neque tum legitimè, quòd in supplici libello nominatim insertus non esset, in synodum veniisse. Ad hæc verba episcopi omnes exclamarũt: Syriam omnem Barsumas vastauit, & mille nobis monachos induxit. Atq; vbi synodus colloquuta, eos qui conuenissent, synodalem cõstitutionem præstolari iussit: monachi, vt libelli ab eis cõpositi legerẽtur, postularunt. Quorum pars quædam erat, vt Dioscorus, & qui cum eo erant episcopi, in consessum admitterentur. Cæterum ad petitionem eam episcopi omnes exclamarũt: Anathema in Dioscorum, Dioscorum Christus exauctorauit. Monachos hosce eiice, contumeliam synodi tolle: vim synodo illatam tolle: probrum synodi tolle. Atque aduersum ea monachi contrà vociferati sunt: Monasteriorum cõtumeliam tolle. Et quũ synodus rursum vociferationes suas repeteret, per interlocutionem reliqui illorum libelli legi sunt iussi: qui dictabant, non rectè Dioscoro dignitatem adeptam esse: & quæstione de fide proposita, disquisitione opus esse, atq; illũ in cõfessũ venire debere. Sin minus, vestimẽta se excussuros, & ab episcoporũ qui ibi cõueniissent cõmunione secessuros esse, dixerũt. His verbis auditis, Ætius archidiaconus canonẽ de eis legit, † qui seipsos segregarent, atque vbi cõtentio inter episcopos orta est, & monachos, qui partim Dioscorum & Eutychetem anathemate mactarunt, partim id facere recusarunt, per interloquutoriã statutum est, vt Fausti preces, & aliorum monachorum, clarius, quo exaudiri possent, legerentur: quę preces hoc

Monachorũ quorũdã supplicatio.

Barsumæ percussor Flauiani.

Synodi clamor contrà Dioscorum & deprecatores eius monachos.

† περὶ τῶν ἀφοριζόντων ἑαυτούς.

Preces contra Eutychetem.

complectebantur, vt imperator rogatus eos monachos recipere non dignaretur, qui rectis dogmatibus aduersarentur: inter quos Dorotheus etiam Eutycherem orthodoxum & rectè sentientem vocauerat, & ab eis in principũ præsentia variæ de Eutychete opiniones sunt productæ. Postea in consessu quinto, Principes omnibus satis liquere dixerunt, ea quæ de fide essent constituta. Et Asclepiades Constantinopolitanæ ecclesiæ diaconus in medium processit & synodi * decretum legit, quod hic referre visum non est. Ei nonnulli quidem reluctati sunt, plurimi autem assensi. Porrò postquam variæ vociferationes editæ sunt, Principes dixerunt, Dioscorum retulisse, propterea se Flauianum exautorasse. quòd duas naturas esse dixerit: decretũ autem hæc verba, Ex duabus naturis, habere. Ad quæ Anatolius intulit, non propter fidem Dioscorum damnatum esse, sed quòd Leonem in † excommunicationem coniecerit, & ter citatus non comparuerit. Atque ex eo tempore Principes, vt sententiæ epistolæ Leonis decreto inserer̃tur, iusserunt. Quum autem episcopi respondissent, decretũ & formulam fidei aliam, quòd prior illa rectissimè concepta esset, fieri non debere, res ad imperatorem est relata. Imperator ex Orientalibus episcopis sex, ex Pontica diœcesi tres, ex Asiana tres, ex Thracia, item tres, & ex Illyrico quoque tres deligi, eísque Romanos mandatarios & Anatolium adesse iussit: qui in martyrio celeberrimæ Euphemiæ conuenientes, professionem fidei rectè constituerent: atque vt aut quisque eorum fidem suam declararet, aut synodum in Occidentalem orbis partem translatum iri sciret. Et interrogati vt dicerent, Dioscorũmne qui ex duabus naturis Christum profiteretur, an Leonem qui duas naturas in Christo concurrere doceret, sequerentur, cum Leone se credere, & qui aliter dicerent, Eutychianistas vocari exclamarunt. Ita Principes decreto duas naturas quę nõ mutarentur, nõ diuiderentur, non confunderentur, In Christo vnitas esse, iuxta Leonis sentẽtiam addi iusserunt. Porrò postquam Principes cum Anatolio & Leonis mandatariis, in martyrium sanctæ Euphemiæ peruenerunt, vbi quoque aderant, Maximus Antiochenus, Iuuenalis Hiero-

* ἕρορ. *Decreti synodi lectio.*

Cur Dioscorus damnatus sit.

† ἀκοινωνησίαν ἐπάγειν. *Post Nicænam, formulam aliam fidei non edendam.*

Duæ naturæ in vno Christo.

ſolymitanus, Thalaſsius Cæſariēſis, ſimulàrque iſti omnes è templo egreſſi ſunt, Synodi decretum in hanc sententiam lectum eſt: Dominus noſter & Seruator Ieſus Chriſtus: & reliqua, quæ in hiſtoriæ contextu inſeruimus. Poſthæc vbi omnes exclamarunt: Hæc ipſiſſima patrum fides eſt, Metropolitani ei mox ſubſcribāt. Hæc fides Apoſtolorum eſt: huic omnes aſſentimur, omnes ita ſentimus. Principes inter ſe colloquuti reſponderunt, ſe ea quæ à patribus conſtituta, & ab omnibus comprobata eſſent, ad * ſacram Celſitudinem relaturos eſſe. In conſeſſu ſexto Martianus ipſe affuit, & primùm pro concione ad epiſcopos verba de concordia orthodoxæ & rectæ fidei fecit. Deinde iuſſu eius ab Ærio archidiacono fidei decretum lectum eſt, eíque omnes ſubſcripſerunt. Poſt hæc Imperator num de conſenſu omnium decretum conſcriptum eſſet, percunctatus eſt: atque id per fauſtas acclamationes omnes confirmarunt. Et Imperator rurſum orationem habuit, eámque omnes collaudarunt. Sub hæc, Imperatore cohortante, canones epiſcopi condiderunt, & Chalcedonenſi ciuitati metropolis iura conceſſerunt. Imperator quoque epiſcopos tres aut quatuor dies expectare, & quemlibet eorum quod vellet proferre, vt in Principum præſentia quod æquum eſſet decerneretur, iuſſit. Et ſic conſeſſus is ſolutus. Ad alium poſtea conſeſſum ventum eſt, & in eo canones compoſiti. Deinde autem conuentu alio coacto, vnà cum aliis Maximus Antiochenus & Iuuenalis Hieroſolimitanus conſedit. Ibique cōſtitutum, vt Antiocheno antiſtiti vtraque Phœnicia, & Arabia ipſa: Hieroſolymitano autem tres Palæſtinę prouinciæ parērent. Atque hæc ab epiſcopis & principibus ſtabilita ſunt. In ſeſsione noua, de Theodorito Cyri epiſcopo actum, qui aſſurgens anathemate Neſtorium damnauit, verbis hiſce: Anathema in Neſtorium, eúmque qui ſanctam virginem Mariam Dei genitricem non dicit, & qui in duos filios diuidit vnum filium vnigenitum. Ego etia decreto & Leonis epiſtolæ ſubſcripſi. Itaque de conſenſu omnium, ſedem ſuam recepit. Rurſum in congreſſu alio Ibas Edeſſæ epiſcopus, vt de rebus eius deſpiceretur, obtinuit. Lecta eius eſt epiſto-

Decretū Synodi lectū, ab omnibus approbatur.

* Διέρχυρωφήρ.

Canones ecclesiastici.

Diœceſis patriarchæ Antiochen, & item Hierosolymitani.

Theodoritus in integrum reſtitutus.

Ibas Edessenus itidē.

la, quam Photius Tyri & Eustathius Berytiepiscopi in iudicio oppugnarunt. Sententia eius rei in proximam sessionem dilata, quæ postquam vndecima est coacta, pluribus episcopis præsentibus, nonnulli quidem vt sacerdos tantum esset, statuerunt: alij verò, vt episcopi dignitatem etiam obtineret, iudicarunt: aduersarios eius pro foribus esse, & vt ingredi eis liceret petere, dicentes. Quæ de eo acta & decreta erant, lecta ibi sunt. Quum autem principes ea legenda esse censerent, quæ Ephesi de eo ipso cõstituta essent: episcopi illis responderunt, quæ in posteriore Ephesia synodo gesta essent, vt pro irritis haberentur, iudicatum esse: electione & consecratione Maximi Antiocheni sola excepta. Quæ de re preces Imperatori obtulere, vt ille sanciret, nẽ quid earum rerum quæ Ephesi secundò actæ essent, obtineret: synodo, quæ ibi primum sanctissimo Cyrillo Alexandrino pastore præeunte celebrata est salua. His ita dictis, Ibas synodi iudicio episcopatum suũ recepit. Porrò cõsessu duodecimo Bassiani Ephesij episcopi res agitata est: & tum vt ille episcopatu abiret, eúmque Stephanus reciperet, decretum est. Id per alium quoque conuentum confirmatum. Sessione tredecima, de Nicomediensi Eunomio & Nicæno Anastasio actum, qui de finibus prouinciarum suarum administrandarum inter se contendebant. Coactus quoque decimusquartus cõsessus in quo de rebus Bassiani est tractatum. Et postremò omnium synodus Constantinopolitano throno ius illud tribuit, & confirmauit, vt alterum statim à Romana sede locum & ordinem is obineret. Atque ita finem suum synodus accepit.

Decretorũ posteriorũ Ephesiæ synodi abolitio.

Bassiano Ephesio episcopo episcopatus abrogatus.

Cõstantinopolitanũ antistes secundum Rom. episcopũ primatum obtinet.

SEDECIMI TOMI CAPITA.

1 *De Zenonis imperio: & quòd is, quum indoctus esset, & dissoluta prorsus vita, multa Rom. imperij perdiderit loca.*

2 *De tyrannide Basilisci. Vt Zeno imperio sit exutus: & vt Timotheus Ælurus, & Petrus Cnapheus, recuperatis sedibus suis, quartam Synodum oppugnarint.*

3 *Circulares Basilisci literæ aduersus sanctam quartam Synodum, procurante Timotheo & Petri scripta.*

4 De iis qui circularibus Basilisci literis subscripserunt. Epistola Asianorum episcoporum, sanctam quartam synodum perstringens.

5 De Eutychianis: quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Ephesi episcopo. Et de prærogatiua patriarchatus eiusdem urbis, quam ei quarta synodus ademit, Timotheus verò Ælurus restituit.

6 Vt Acacius Constantinopolitanus & Daniel Columella Basilisco persuaserint, vt contrarias prioribus pro sancta synodo circulares conscriberet literas.

7 Contrariæ circulares Basilisci literæ.

8 Vt Zeno in Imperium suum sit restitutus, Basiliscus autem interierit.

9 Episcopi Asiani libellum pœnitentiæ ad Acacium mittunt, de synodo eum placantes.

10 Vt Zeno Petrum Cnapheum, & item alios Antiochiæ expulerit, & Calendioni episcopatum eius commiserit. De reductione reliquiarum sancti Eustathij Antiocheni.

11 Vt Alexandrea Timotheo Æluro Petrus Moggus, Moggo Timotheus Salophaciolus, huic porrò Ioannes Tabennesiotes, huic autem rursus Petrus Moggus, eis qui Proterium sectati fuerant ad se receptis, & Zenonis Henotico, hoc est, conciliatorio seu pacificatorio edicto comprobato, successerit.

12 De Zenonis edicto, quod Henoticum, hoc est pacificatorium est dictum, neque reiiciens neque comprobans Chalcedonense synodum.

13 Vt Calandion in exilium sit actus, & Petrus Cnapheus in eius rursum insilierit sedem: & de inconstantibus ac versipellibus Petri Moggi moribus.

14 Epistola Petri Alexandrini ad Acacium missa, imperantis urbis episcopum.

15 Vt Ioannes Tabennesiotes Alexandriæ episcopus Romam profectus, Felici Rom. episcopo persuaserit, vt is Acacio repentè & inconsultò episcopatum abdicaret.

16 Quæ propter Acacium inter Felicem & Zenonem acciderint. De Cyrillo, contubernij Insomnium monachorum præceptore & duce. Vt Rom. Legati & Acacius Constantinopolitanus à synodo Rom. dignitatibus suis priuati sint.

17 De seditione propter Moggum, quòd is quartam synodum anathemati subiecerit, Alexandriæ orta. Et de Felice Rom. at-

que Acacio Constantinopolitano episcopis.

18 De Flavita Acacy successore, vt is dolo malo sedem episcopalem inuaserit.

19 De literis synodalibus Flauitæ, Petri & Felicis. & de Euphemio, qui post Flauitam episcopatum gessit.

20 Vt Petro Moggo Athanasius, & Cnapheo Palladius successerit deque eorumdem successoribus.

21 De Theuderici Scythæ vastatione, & vt is interierit.

22 De Marciani tyrannide, Anthemij qui Romæ obtinuerat imperium, filij. & vt idem Marcianus captus sacerdotali dignitate sit decoratus.

23 De Illi & Leontij tyrannide, & de structuris atque ædificiis Ammiani.

24 De obitu Zenonis, & electione Anastasij Dicori.

25 De ecclesiarum eius temporis statu, qua quoque fuerit de Chalcedonensi synodo opinione. & de exilio Euphemij Constantinopolitani.

26 De Macedonio Constantinopolis episcopo, vt & is sede sua sit expulsus, & quem vitæ finem habuerit. Item de episcopis Alexandrinis.

27 De Xenaia Hierapolitano, & Flauiano Antiocheno episcopis, narratio.

28 Qua Monachi Palæstini ad Alcisonem de Macedonio & Flauiano Antiocheno scripserint. & de ecclesiarum eo tempore confusione.

29 Vt post Flauianum impius Severus sedem Antiochenam inuaserit. De eiusdem vita, & vt confestim synodum Chalcedonensem anathemate macl. verit.

30 Ex literis ad Alcisonem missis excerpta verba, de impio Severo.

31 Qualia de Severo, cui episcopatus ademptus est, ipse Epiphaniensis Euagrius scripserit.

32 De Helia Hierosolymitano episcopo, vt propter Synodum Chalcedonensem imperatori restiterit. Et vt magnus Sabbas ad imperatorem missus, interfuisse & Heliam offendiculo sublato transegerit.

33 De diuersis libertate magnorum & sanctorum monachorum Sabbæ & Theodosij cœnobiarchæ, reliquorumque in Palæstina monachorum sanctam synodum defendentium.

34 Rursus de Helia et Ioane Hierosolymitanis patriarchis. &

vt per resipiscentiam Ioannes receptò sanctore dogmate, & in eos qui quartæ synodi decreta non complecterentur, contorto anathemate in communionem à sanctis patribus sit receptus.

35 De Timotheo Constantinopoli, de Symmacho & Laurentio Romæ episcopis. De sanctorum apostolorum Petri & Pauli festis. De Theuderico Scytha. Item de Deuterio & Alamundaro Saracenorum ducibus.

36 De rebellione Longini Isauri, alteriúsque Longini. De administratione regni Persarum Perozæ, Blasi, & Cabadæ, vt cũ Romanis pacem fecerint.

37 De Persarũ pugna. de Theodosiopoli & Dara oppidulis. Et de sacris reliquiis Bartholomæi & Barnabæ apostolorum.

38 De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex angustiis Caspiis proruperunt. Et de insula Rhodo.

39 De muro cui nomen Longo, quem Anastasius construxit, ab Ponto Euxino ad Thracium vsque mare porrectum.

40 De turpi & impio portorio Chrysargyro, hoc est, auargẽteo dicto, quod pro imperiali virtute, ex imperio Romano Anastasius sustulit.

41 Digressio ad Zosimum: quæ is in imperatorum omnium celeberrimum Constantinum per blasphemiam acerbè & amarulenter detorserit.

42 Refutatio eorum quæ de apostolico Constantino Zosimus dixit.

43 Zosimus idem redarguitur: & probatur, quòd aduentu in terras Christi, res Romana maxima incrementa ceperit.

44 De vectigali, quod nouum Anastasius instituit, vnde multæ erumnæ sunt subsequutæ.

45 Vt Anastasio, ter sancto hymno adijcere volente illud, Qui crucifixus es pro nobis, tumultus à populo sit concitatus: vsque adeò, vt is timore perculsus, imperium deposuerit. Et vt paulo pòst Anastasius vitam finierit.

ECCLESIASTICAE HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimus Sextus.

CAPVT I.

VAE SVB Martiani & Leonis piorum imperatorũ rerum administratione in ecclesiis acciderũt sic se habuere. Zeno autem post quam Imperium accepit, non rectè se rerum summam gubernare posse putauit, nisi voluptatibus omnib⁹ cum potestate summa perfrueretur. quibus adeò se à primis, quod dicitur, carceribus corrũpendum permisit, vt nihil prorsus esset, quod impetum eius in facinora teterrima inhibere posset. Ita siquidem turpibus flagitiis se cõtaminauit, vt existimaret, si clàm intra regiæ penetralia scelera patraret, obscurũ id & minus generosum esse. Sin publicitùs & apertè in cõspectu omnium absque pudore omni flagitiosus esset, id demum Principe & imperatore dignum esse cẽsuit. Quod ille sic seruiliter admodum & periculosè arbitratus est. Ego verò dixerim, nõ ex eo verum imperatorem, qui legibus solutus, † arbitrio ipse suo viuat, quòd aliis imperet, æstimari: verùm si in seipsum potius potestatẽ exerceat, neq; praui quicquam animũ suum subire sinat: vnde ille aduersus fœditatem & turpitudinem inuictus, & à libidine omni alienus, perinde atque animata virtutum effigies, ciues subditósq; suos vniuersos ad imitationẽ sui pertrahat. Zeno igitur quum voluptatibus sese didicisset, ignorasse mihi videtur, * seruum se omniũ fœdissimũ, aut mancipium, propter mometa ea quibus ad deteriora semper paulatim raptus est, factum esse: nõ aliter quàm seruus quispiam inutilis, subinde dominos mutãs. Et habuit is

Zeno imperator flagitiosus.

Verus imperator qui sit † ἀυτοκράτωρ.

* περίδυλον ἄισχιστον δοῦλον.

certè dominas voluptates plures quam numerari possent, eo quòd perpetuò sibi inuicem succedētia scelera eum haudquaquam ad finem peruenire passa sint: & voluptates quibus in præsentia deditus erat, nunquam constiterint, sed veluti initium & igniculus succedētis libidinis fuerint, semperq; deteriora alia facinora inuitarint & cōciliarint. Id quod sic necessariò procedit, quoad imperator verè quispiam euadat, & †turbulētum voluptatū statum ita sibi captiuum subiuget, vt deinde illis imperet, & haudquaquam tyrānide illarū prematur. Alioqui accessionibus libidinū tacitis & voluptatum illecebris deliburus, veluti seruus miserrimus improbę domiræ ad extremum vsq; momentū seruit, donec tandem supplicijs infernalibus dedatur. Talis ab ipso statim initio & ingressu imperij Zeno fuit, vir incōpositus, dissolutus, intemperans, & corruptus. Quam ob rē & ei qui sceptrū illi tradidit, honorem debitū piis operibus nō tribuit, & imperiū malè administrauit. Proinde populi subditi omnes in Oriēte simul & Occidente afflicti sunt. Nam qui ab ipsa Agar originem ducūt populi Mesopotamiā vastarunt. Thraciam autem innumera Hunnorum, qui antea Massagetæ dicti fuerāt, & tum Istrum transierūt, multitudo, nemine obsistente, liberè percurrit. Si quid verò ex illorū direptione fuit reliquum, id ipsum Zeno per vim abstulit, qui nō minus quàm barbari ipsi hostiliter eam inuasit. Nec ille longinqua modò loca detrimentis affecit, verumetiam domum suam per absurdas fœdásque voluptates vastam dedit.

† ἡδονῶν ἀκολασίαν

Agareni Mesopotamiam vastant Hūni Thraciam.

CAPVT II.

PAruo siquidem elapso tempore, Basiliscus Verinæ Augustæ frater, aduersus eum cōsurrexit. Ille verò nihil quod virum & Imperatorem deceret, sed illiberale & summissū quiddam cogitans (desperata enim prorsus quædam res est, libidinibus dedita impietas, effœminatum satis animum, eo quod voluptatibus victa manus dat, indicās) & Verinæ dolum suspectū habens, per aduersam tēpestatem celeriter in Isaurum regionem, Ariadnam cōiugem quę à matre tādem fugerat, & qui præterea fidi ei erant, secum habens, se contulit. Porrò Basiliscus imperio tanquā spolio quodam sine sanguine

Zeno profugus Seleuciæ Isaurorum latet.

Basiliscus tyrannus.

Marcus filius eius.

Illustres Trocũdus duces aduersus Zenonem mittuntur.

arrepta, Imperiale sibi ipsi imposuit diadema, & Marcum filium suum Cæsarem creauit: exercitúmq; ingentem ad Zenonem Seleucię apud Isauros, in qua vrbe sicut prius in lucem editus fuerat, ita tum profugus latebat, obsidendum misit, & bellum id aduersus Zenonem gerendũ Illo & * Trocundo cõmisit. Atq; vbi res suas, sicuti ipsi videbatur, probè cõstitutas esse putauit, min⁹ sibi legibus parendũ esse duxit. Ac nisi cõtià quàm Leo, & qui ante eum imperauerant, fecerãt, rempub. administraret, ne imperãdum sibi quidem existimauit. Ad eam rem autem eum maximè cõiunx nomine Zenonis, quã etiam Augustam dixit, incitauit. Cũ qua aduersus fidei professionem bellũ cepit. Ac primùm quidem ad quorundam Alexandrinorũ legatorum petitiones, Timotheum Ælurum ab exilio, in quo decem & octo annos vixerat, reuocauit: quum Acacius Orphanotrophus & pupillorum curator, post magnũ Gennadium Constantinopolitanæ ecclesiæ præesset. Ælurus in vrbem Imperialem venit, atq; ibi cohortem hominũ dissolutorum secum trahens, magnificè processit; atq; asino insidens, ex Imperiali palatio templum supplicationum gratia petiit. Cæterùm quum iumentum id casu quodam procidisset, ipse pede fracto, cum ignominia inde est profectus. Petrum quoq; Cnapheum Basiliscus ex Insomniũ monasterio, vbi abditus latebat, acciuit: & Æluro quidem Alexandrinum, Cnapheo autem Antiochenũ rursum thronũ, Timotheo qui Proterio successerat, & sacro Calandione pulsis, cõcessit. Isti quamprimùm sedes eas receperunt, armis strenuè sumptis, quartã Synodum anathemati subiecerũt. Multis præterea aliis Basiliscus licentiam multã permisit, quoscunq; ecclesiasticis opinionibus aduersari satis posse sciret. Prius autem quàm thronos suos Ælurus & Cnapheus reciperẽt, quum adhuc Cõstantinopoli essent, Basiliscо persuaserunt, vt ad episcopos vniuersos † circulares daret literas, quib⁹ cõcilium Chalcedonẽse, & Leonis libellum, per anathema damnaret. Qui illis facilè obsequens, ita scripsit.

Basiliscus sceleratus.

* *fort. legẽdũ Leõtio, Infr. ca. 13.*

Eod.

Timotheus Ælurus ab exilio reuocatus.

Acacius episcopus Constantinopolitanus.

Ælurus pedem frãgit.

Cnapheus ab exilio redit.

Isti Chalcedonensem synodũ dãnant.

† ἐγκύκλιος συγγραφή.

† *Zeno Imperator suis victus, in castellũ quod Constãtinopolim accolæ nominant, casu quodam profugit. Itaque ad fugæ comites*

cum alto gemitu: Ludibriũ, inquit, Dei prorsus est homo, qui me quoque sic ludificat. Vates quidẽ consulti, mense hoc Iulio ex necessitate quadam me Constantinopoli esse oportere, responderunt: & ego me in vrbem Constantinopolitanam venturum esse putaui. Nunc verò fugiens & desertus ab omnibus, tumulum hunc miser teneo, castello vrbis cognomine reperto. Suid.

CAPVT III.

IMperator Cæsar Basiliscus, pius, victor, triumphator, maximus, semper colendus Augustus: & Marcus, illustrissimus Cæsar: Timotheo religiosissimo & Deiamantissimo magnæ vrbis Alexãdrinorum archiepiscopo, atque omnibus per Orientem & Occidentem sacerdotibus Dei. Quascunque, qui ante nos fuere piissimi Imperatores, qui beatam, immortalem, & viuificã Trinitatem rectè coluere, pro recta & Apostolica fide sanxere leges, eas veluti toti mundo salutares, non modò tempore vllo negligi & aboleri nolumus, verumetiam perinde atque constitutiones proprias promulgamus. Et quum veram pietatem, flagrant méq; erga Deum & Seruatorem nostrum Iesum Christum, qui nos condidit, & ad tãtam gloriam extulit, ardorem studiis rebúsque humanis omnibus præferamus, atque insuper coniunctionem gregis Christi salutarem ipsi ciuibusque & subditis omnibus firmúmque adeò fundamentum atque inconcussum Imperij nostri murum esse credamus, meritò certè diuino mentis zelo permoti, vnionem sanctæ Ecclesiæ imperij nostri primitias Deo & seruatori nostro Iesu Christo offerentes, constituimus, vt fundamentum firmamentúmq; * felicitatis humanæ, hoc est trecentorum decem & octo sanctorum patrum, qui Niceæ olim cum sancto Spiritu in conuentu ecclesiastico congregati fuere, Symbolum, quod nos atque omnes qui ante nos fuerunt certa fide profitentes, baptismum suscepimus, solum in omnibus sanctissimis Dei ecclesiis obtineat, & ab orthodoxo rectéque sentienti populo vsurpetur: quippe quod solum veræ rectæq; fidei contineat autoritatem & decretum, satísque cùm ad omnes in vniuersum hæreses abolẽdas, tum ad vnionem summã sanctarũ Dei ecclesiarũ conciliandam

Basiliscꝰ circulares literas aduersus Chalcedonense Cõcilium, & Leonus Rom. episcopi Tomum.

Confirmatur Nicænũ symbolum.

* ἀνθρωπινης εὐζωΐας.

Decreta itē Constantinopolitanæ synodi comprobātur.

Ephesiæ itidem.

Tom⁹ Leonis & Chalcedonenſia Decreta damnātur.

Hæreſes omnes damnantur.

valeat. Et ad diuinum iſtud Symbolum confirmandum robur ſuum habeant, ea quæ in imperante hac vrbe aduerſus eos qui in ſpiritum ſanctum blaſphemi fuere, à centum quinquaginta ſanctis patribus, tum autem quæ etiam in metropoli Epheſiorum aduerſus impium Neſtorium & ſectatores eius ſunt acta. Ea autē quæ vnionem & ordinē bonum ſanctarū Dei eccleſiarum, & pacem orbis totius turbant, videlicet Tomum Leonis, & omnia quæ Chalcedone per formulam ſeu decretum fidei, aut editionē ſymboli, aut expoſitionem, aut doctrinam, aut diſputationē, per res nouas, aduerſus id quod diximus ſanctum ſanctorū trecentorum decem & octo patrum ſymbolum dicta & acta ſunt, ſancimus, vt & hic & vbique in eccleſiis omnibus à ſanctiſsimis vbicūque fuerint epiſcopis, apud quos reperta fuerint, anathemate feriantur, atq; igni tradantur: propterea quòd hoc ſic etiā ab eis qui ante nos fuere, & nūc pia & beata quiete fruuntur, Cōſtantino & Theodoſio minore Imperatoribus de hæreticis dogmatibus omnib. conſtitutum eſt. Hæc ſic abolita, prorſus ex ea, quę vna & ſola catholica Apoſtolica & orthodoxa Eccleſia eſt, eiiciantur: vtpote quæ ſempiterna & ſalutaria trecentorū decem & octo, atque etiam cētum & quinquaginta, qui profeſsionem de ſancto ſpiritu promulgarūt, & eorum etiā qui Epheſi congregati fuere ſanctorum & beatorum patrum decreta tollunt. Neque prorſus cuiquā vel ſacerdoti, vel laico & populari homini diuinam ſancti ſymboli conſtitutionem violare aut trāſgredi liceat. Præterea autē, vnà cum rebus omnibus Chalcedone aduerſus ſacrum ſymbolum nouatis, anathemate iugulandam cenſemus hæreſim eorum, qui non profitentur filium Dei vnigenitum ex Spiritu ſancto, & ſancta Deigenitrice ſempérque virgine Maria verè incarnatū & hominem factum eſſe: ſed aut de cœlo veniſſe, aut per phantaſiam atque imaginationem hominem exiſtimatū eſse, prodigioſè blaterant. Omnem denique hæreſim aliam, & ſi quid aliud tēpore, modo, & loco orbis vniuerſi quocūque vel verbis, vel ſentētiis aduerſus ſacrū ſymbolum nouatum eſt. Sedenim cùm Imperiali prouidentiæ maximè conueniat, nō præſentibus modò verumetiam futuris tem-

poribus consulere,& ciuibus subditisque accurata deli- "
beratione de certa tranquillitate prospicere, statuimus, "
vt sanctissimi vbique episcopi sacris hisce circularib. li- "
teris publicatis subscribant, verbisq; disertis declarent, "
soli diuino trecentorũ decem & octo sanctorum patrũ "
symbolo assentiendum esse: quod autoritate sua cẽtum "
& quinquaginta sancti patres cõfirmarunt, sicuti decre- "
to etiam suo postea,qui in Metropoli Ephesia cõuene- "
re piissimi patres cẽsuerunt, quod videlicet soli sancto "
trecẽtorum decem & octo patrum symbolo & fidei de- "
creto assentiri cõueniat. Atque vt anathemate configãt "
actiones Chalcedonẽses omnes, & ex ecclesiis prorsus "
eiiciant,veluti orthodoxorũ populorum offendiculum, "
totiúsq; orbis & nostræ felicitatis impedimentum. Eos "
porrò, qui post diuinũ hoc scriptum nostrum, quod ad "
exoptatam ab omnib. sanctæ Dei ecclesiæ vnionẽ con- "
ciliãdam ex sentẽtia Dei promulgatum esse persuasum "
habemus, ausi vnquam fuerint vel in disputatione, vel "
in doctrina, vel in scripto qualicũque tandem tempore "
& modo & loco, Chalcedone aduersus fidem res noua- "
tas proferre,aut saltem nominare,vt turbarũ & seditio- "
nis in sanctis Dei ecclesiis & in Romana ditione omni "
autores,& Dei salutisque nostræ hostes, iubemus iuxta "
constitutiones dudũ ante nos ab eo qui in beata & san- "
cta quiete est Imperatore Theodosio aduersus eiusce- " *L. Ariani.*
modi maleuolẽtiam latas,& sacro huic circulari scripto " *C. de hæret.*
nostro adiunctas, siquidem episcopi aut clerici sint, di- " *& Manic.*
gnitatem amittere: sin monachi,aut laici & populares, "
exulare, bonorúmq; vniuersorum publicationi & vlti- "
mis subiacere pœnis. Ita namque,quæ semper à pietate "
nostra adorata est sancta & ὁμοούσιος consubstantialis, "
quæ res vniuersas condidit, atque viuificauit, Trinitas, "
etiamnum à nobis,per eorum quæ memorauimus ziza- "
niorum abolitionem,rectarúmq; & Apostolicarũ sancti "
symboli traditionũ confirmationem,culta animab. no- "
stris subditisq; omnibus placabilis & propitia erit, no- "
biscúmque semper manebit,& res humanas pacabit. "

CAPVT IIII.

CIrcularibus istis non modò Timotheus & Petrus, " *Episcopi*
quos diximus, cõsensetunt: sed Anastasius etiam, " *plurimi cir-*

cularibus istis, subscripserunt.

Asianorum episcoporũ Ephesi congregatorum scriptum, Circulares Basilisci laudãtium.

qui post Iuuenalem Hierosolymitanam tenuit sedem, facillimè subscripsit, & quãplurimi alij ecclesiarum antistites, quingentis nõ pauciores, qui omnes Leonis tomum, & Synodum Chalcedonensem repudiarunt. Declarat id verum esse, libellus supplex ab Asianis episcopis Ephesi congregatis, ad Basiliscũ scriptus, qui ad verbum hæc cõplectitur. Modis omnib. piissimis & Christianissimis Dominis nostris, Basilisco & Marco, perpetuis victoribus, Augustis. Et post pauca. In rebus omnibus longè piissimi & Christianissimi Principes declarastis, cum inuisa & hostili fide vos egregiè bellum gerere. Et post alia. Horrendum profectò quoddam, quod eis imminet iudicium, & diuini ignis ardor, & iustus serenitatis vestræ motus, aduersarios ad pedes vestros abiiciet: qui potentem Deum & fide confirmatum imperium vestrum superbæ vindictæ telis petere audent, & tenuitati nostrę multis modis non parcentes, calumniis & mendaciis sycophãticis nos semper perstringũt, quasi vi & necessitate quadam adacti, diuinis vestris & Apostolicis circularibus literis subscripserimus, quũ id cum lætitia & alacritate omni fecerimus. Et postea: Ne igitur alias quàm sacras circulares vestras literas edere atque proponere velitis. Atque illud quod diximus scito te, orbem omnẽ rursum euersum, & parua ea visum iri, quæ in Chalcedonensi synodo accidêre mala, quæ quidem infinitas etiã illas patrarũt cædes, & orthodoxorũ iniquè atq; iniustè sanguinem effuderunt. Et post pauca alia. Attestamur coram Saluatore nostro Iesu Christo, liberam esse, & innocentem pietatem vestram: à qua iustam & canonicam & ecclesiasticam aduersus illos, & maximè cõtra eum qui impiè episcopatum in vrbe Imperante gerere multis modis deprehensus est, condemnationis & exautorationis sententiam ferri petimus.

CAPVT V.

Eutychiani in Ægypto monachi Æluri cœpta laudãt.

Circularibus istis publicatis, vt Zacharias inquit, qui Eutychetis opinionem somniabant, & monasticam sectabãtur, perinde atque in lucrum & commodum per circularia scripta, & Timothei honorem inexpectatum incidissent, celeriter ad eum accurrerunt: & cum eo colloquuti, vbi Dei verbum nobis iuxta carnẽ,

& rursum patri iuxta diuinitatem ὁμοούσιον consubstantiale esse audiuere, ad loca sua reuersi sunt. Idem memoriæ prodidit, Timotheum ex vrbe discedentem, veluti Alexandriam nauigaturum, Ephesum appulisse, & Paulum in throno episcopali collocasse: qui antea quidem à prouincialibus episcopis, quēadmodum antiquo more receptum erat, consecrationem susceperat, sede autem sua deturbatus fuerat. Et Ephesiorum etiam vrbi antiqua patriarchatus iura, quæ ei Chalcedonensis Synodus ademerat, restituisse: atque ibi eis rebus peractis, Alexādriam venisse. Vbi statim omnibus persuasit, vt Chalcedonensem Synodum anathemate cōdemnarent, sicuti antea quoque à me est dictum. Multi etiam ei restitêre: & ab eius factione plerique alij, & in primis Theodotus ille, vnus ex eis qui à Theodosio Ioppæ cōsecrati fuerant, resiluere. Theodosius autem, ille est, qui prædonis more, quum Iuuenalis Byzantij esset, Hierosolymorum ecclesiam occupauerat.

Paulus per Æluruñ sedē Ephesiā recuperat.

Multi in Ægypto etiā Æluro resistunt. Theodotus. Theodosi⁹ prædo ecclesiasticus. Acacius cōstātinopolitan⁹ episcopus, Daniel Columella, et populus vrbis Cōstātinopolitanæ, magnanimus Basilisco, circulares eius reiicientes, resistunt.

CAPVT VI.

HÆc vbi sic Basiliscus egit, Acacio quoq; vt circulares eius literas reciperet, & Synodum Chalcedonensem anathemati subiiceret, per vim institit: quū id iam tres magni throni fecisset. Illum verò vehementer indoluisse, seque ipsum & thronum suum, atque etiam sanctiorem sacrificij aram pulla veste obduxisse, opinio est. Qui deinde, plebe, & monachorum Constantinopolitanorum ordine cōgregato, strenuè tyranno restitit. Quo tempore etiam Daniel ille magnus ex columna descendit, & cum Acacio ecclesiasticos conuentus egit. Basiliscus motū plebis vrbanæ veritus in ædes Imperiales ex templo reuersus est, & Senatui indixit, ne molestiam Acacio exhiberēt, quod multitudo ad incendendam vrbem parata esset. Daniel verò plebis & monachorū multitudine assumpta, ad tyrannum accessit, & propalàm liberè apud eum de rectis dogmatibus disseruit. Ille igitur ab Acacio & Daniele coactus, circulares priores literas abnegauit, & cōstitutionem quæ circulares eas surrepticiè impetratas prorsus induceret atque aboleret, edidit, & eam priori illi contrariam in orbem vulgandam misit, quæ aliter longè quàm circulares illæ

Contrariat prioribus Circulares Basiliscus publicat.

scriptæ fuerant, composita, Synodum Chalcedonẽsem defendit. Cæterùm Zacharias, qui rem eam omnẽ affectibus ductus conscripsit, in historia sua contraria prioribus circulares literas prætermisit: quas ego alicubi inuentas hic apponam. Earum verba sunt hæc:

CAPVT VII.

„ IMperatores Cæsares, Basiliscus & Marcus. Fidẽ Apo-
„ stolicam & orthodoxam, quæ iam inde ab initio in
„ Catholicis ecclesiis vsq; ad nostri Imperij tempora ob-
„ tinuit, & sub imperio nostro obtinet, atq; adeò in per-
„ petuum obtinere debet, in quem etiã baptizati sumus,
„ quam & credimus, eam ipsam solam inuiolatã atq; in-
„ concussam obtinere, & obtinentem perpetuò celebrari
„ in omnibus orthodoxorũ catholicis & Apostolicis ec-
„ clesiis, neque quidquam aliud requiri debere, sancimus.
„ Proinde quicquid sub imperio nostro actum editúmq;
„ est, siue circulares literæ, seu scripta alia quæcũque tan-
„ dem ea sint, professionis fidei aut ecclesiasticæ cõstitu-

Nestorius et Eutyches damnãtur.

„ tionis gratia promulgata, irrita & abrogata esse iube-
„ mus. Nestorium & Eutychetem, nec nõ hæreses omnes,
„ & eos qui idem cum illis sentiunt, vniuersos anathema-
„ te cõdemnamus. Decernimus quoque, de fidei causa ne-
„ que Synodum cogi, neq; quæstionem aliam inferri, sed
„ hæc quæ approbamus firma & inconcussa manere: Pro-

Iurisdictio Põtificalis Constantinopolitanæ sedi integra restituitur.

„ uincias etiam reddi debere sanctissimo & religiosissimo
„ patriarchæ & archiepiscopo Acacio, quarum antistitum
„ electionem & consecrationem Imperantis huius & in-
„ clytæ vrbis thronus habuit: ita videlicet, vt Deiamãtis-
„ simi qui nunc sunt episcopi, in sedibus suis permaneãt:
„ neque post obitũ illorum, præiudicium aliquod aduer-
„ sus iura electionis sacri throni imperantis huius & in-
„ clytæ vrbis creetur. Atq; diuina hæc sanctio nostra vim
„ sacræ constitutionis habens, ne cui in dubium aut con-
„ trouersiam vocetur. Hæc sic acta.

Duces Basilisci Zenoni cõciliãt.

Zeno Theclæ protomartyri Seleuciæ Isaurorũ tẽplũ condidit.

CAPVT VIII.

POrrò Basiliscus quòd aduersus fidem libellum gereret, odium omniũ incurrit. Quod vbi cognouere, quibus Zenonis obsidio commissa fuerat, iuramento interposito se fidos illi futuros, Zenoni cõciliati fũt: eóque recepto, ad vrbem Imperantem ire cõtenderũt: cùm

cùm quidem dona ab eo partim iam accepissent, partim se accepturos esse stipulati essent. Ferunt sanè quidam protomartyrem, quæ multũ & strenuè decertauit, Theclam, arcanis quibusdam visionib. illi restitutionẽ Imperij confirmasse. Quapropter Zeno vt martyri de eiusœmodi denunciatione gratiam referret, in metropoli Seleuciæ, delubrum amplitudine maximum & pulchritudine præstantissimum condidit, quod multo auro & Imperialibus donariis exornauit. Basiliscus de Zenonis motu certior factus, cõsobrinum suum † Harmatiũ copiarum in Thracia ducem, qui progressum illius impediret, aduersus eũ misit, eúmque iureiurãdo sanè quam horrendo, ne se vnquam Zenoni coniungeret, obstrinxit. Harmatius cum Zenone ad Nicæam congressus, in eum illum coniecit metum, vt frustra se rem quam cõficere nequiret, aggredi putarit: nisi donis ac pollicitationibus Harmatium, se videlicet Basiliscum filium eius Cæsarea tænia exornaturum esse, expugnaret. Atque ita hunc quoque iurisiurandi religionem paruifacientem, Zeno aduersus Basiliscum in partibus suis habuit. At Basiliscus his rebus cognitis, statim sententiam mutauit: & Imperiali corona sacrę mensæ imposita, supplex ipse cum † Zenonide ad baptisterium confugit. Zeno confestim Cõstantinopoli exceptus, primùm ecclesiam magnam, deinde cum apparatu & comitatu maximo Imperialem regiam ingressus est. Basiliscus autẽ quum viginti menses in Romano imperio tyrannus fuisset, in Cappadociam moriturus missus est: atque in mansione quadam seu * militari diuersorio, cui Acusi nomen est, cum vxore & liberis interfectus est. A Zenone statim Circenses ludi editi. Deinde is, pro eo atque paulo antè se facturum iurauerat, Harmatij quidem filium Ba-

Basiliscus Harmatiũ ducẽ aduersus Zenonẽ in Thraciã eũtẽ mittit.

† *Procopi Armatiũ nominat.*

Basiliscus Harmatij filius.

Harmatis quoque ad partes Zenonis transit.

†*Alij Zenobiã vocãt.*

Zeno Constantinopolim redit.

Basiliscꝰ cædes.

Basiliscus Harmatij filiꝰ Cæsar.

Basiliscus ex Cæsare sacerdos fit, et episcopus Cyzicen.

Harmatis cæditur.

* *Basiliscum tyrannum cum vxore & filiis, Zeno in Cappadociam misit hyemis tempore, eósq; neque veste neque cibariis iuuari iussit. Vnde breui se inuicem cõplexi, collacrymantes miserè perierunt. Procop. Hic inexplebilis auaritiæ fuit. Nã et ab ecclesiarũ antistitibus pecuniã exegit: et à tenuibus opificib. manum labore vitæ sumptus tolerantibus, exactionẽ nõ abstinuit. Quapropter ob eiusmodi exactiones lacrymis plena erant omnia. Sub Leone in pro Rustico copiarum militarium dux lectus. Suid.*

siliscum ad Cæsaris dignitatem extulit: postea autem Harmatium, quòd eum non magis sibi, quàm Basilisco fuisset, fidum fore arbitraretur, iugulari iussit: filium porrò eius Cæsarem sacerdotem fecit, qui deinde multo pòst ecclesiam Cyzicenam optimè administrauit.

CAPVT IX.

ZEno simulatque in Imperiũ restitutus est, per constitutionem scriptam quamprimum, quicquid à tyranno Basilisco per circulares literas cõtra fidem nouatum fuerat, abrogauit. Quod vbi Asiani episcopi intellexerunt, missis ad Acaciũ Constantinopolitanum episcopum pœnitentiæ libellis, gratiam sibi fieri petierũt: illa deprecatione vsi, quòd nõ sua sponte, sed vi maxima adacti circularibus subscripsissent. Eámque rem nõ aliter se habere, & se Chalcedonensi Synodo assentiri, atque iuxta eius decretum & antea credidisse, & nũc credere, iuramento confirmarunt. Episcoporum scriptum hoc erat: Acacio sanctissimo & piissimo sanctissimæ quæ apud imperantem Constantinopolim, nouam Romam, est Ecclesiæ patriarchæ. Et pòst pauca: Rectè sanè ad nos venit, qui locũ etiam vestrum obtinebit. Et rursum: Per libellos supplices significam⁹, subscripsisse nos non ex animi sententia, sed necessitate coactos, literis tantum & verbis, non autè animi destinatione, Circularibus illis assentiẽtes. In acceptabilib. enim precationibus nostris, annuẽte Deo, quę à totius orbis luminarib. trecentis decem & octo, & rursum à centum quinquaginta sanctis patribus accepimus, adhæc quæ à diuinis patribus Chalcedone congregatis, piè & rectè cõstituta sunt, ea credimus. Hæc episcopi scripsere. Siue autem Zacharias, qui hæc affectib. ductus cõscripsit, sycophanticè hoc illis impegit: seu ipsi episcopi, & præter animi sententiam circulari constitutioni subscripserint, quum ita ad Acacium scriberent, mẽtiti sunt, dispicere & pronunciare certò non possum. Hæc certè sic habuere.

Asiani episcopi resipiscentes.

Circulares priores Basilisci literas antea laudatas damnant.

Euagr. lib. 3. cap. 9.

CAPVT X.

ZEno Petrum Cnapheum, vt qui à Basilisco reuocatus esset, Antiochia expulit, & Calãdioni Stephani successori episcoparum restituit. Paulum etiam Ephesо exegit, Nestoriũ item Tarsо, & Cyrũ Hierapoli Roma-

Cnapheꝰ & aliorum subintroductorum episcoporum expulsio.

num Chalcedone, Samosatis Eusebium, Mopsuestia Iulianum, Paulum Constantia, & Andream Theodosiopoli. Calandion autem neminem ad cõmunionem admittebat, qui non prius Petrum & circularia Basilisci anathemate confodisset. Adde Zenonis voluntate & consensu, diui Eustathij, qui Philippis apud Macedones in exilio vitam finierat, reliquiæ cum reuerentia multa Antiochiam reductæ sunt: quas cũ lætitia summa ciuitas ea, ad decimũoctauum ferè lapidem extra vrbem effusa excepit. Atque illi qui ad longum vsque tempus ab ecclesia secessérat, annis centum elapsis, ecclesiæ tandem prorsus vniti sunt.

Eustathij cineres Antiochiã perlati.

Ecclesiæ ibi certa perfectaq; vnio.

CAPVT XI.

COnstituerat Zeno Timotheum quoque Ælurum Alexandria eiicere. Postquam autem ad multam eum senectutem peruenisse, & iam non longè à sepulchro abesse cognouit, cõsilium mutauit. Atq; ille paulo pòst ad inferorũ migrauit iudicium. Alexãdrini autem potestate sibi & autoritate vsurpata, pastorem sibi delegerunt impietate Æluro lõgè deteriorem, Petrum cognomento Moggum: quem vnus & alter, sicuti ferunt, episcopi consecrarunt, quibus legitimè dignitas adempta fuerat. Quod vbi Zeno resciuit, eos qui illum episcopum legerant, morte mulctauit. Timotheum autem Salophaciolum, Proterij successorem, qui Canopi (sicuti diximus) degebat, in sedẽ suam restituit, cui Moggus diebus triginta fex incubauerat. Ac Timotheus quidem Imperatoriis literis thronum suũ recuperauit. Breui verò pòst, consilium quidam ceperunt, legatum ad Imperatorem mittendi, Ioannem presbyterum Tabennesiotam, qui œconomus tẽpli honorandi præcursoris & Baptistæ creatus fuerat: vt vbi episcopus eorũ inter homines esse desisset, Alexãdrini potestatẽ episcopi quẽ vellent eligendi haberent. Qui legatus vbi compertus est sibi ipsi episcopatũ procari, quemadmodum Zacharias inquit, postquã Imperatori iurauit, haud vnquã se Alexandrię thronum recepturum esse, domum reuersus est, & Imperator cõstitutione, vt post obitũ Timothei, Ioanne excepto, cathedram episcopalem Alexandriæ, quẽ ibi clerus legisset sortiretur, sanciuit. Non multò post

Ælurus mortitur.

Petr⁹ Moggus ei Alexãdriæ succedit.

Eo rejecto, Timothe⁹ Salophaciolus episcopatum Alexãdrinum recipit.

Ioãnes Tabennesiotes se episcopatũ Alexandrinum nõ recepturum esse iurat.

Idem tamẽ Salophaciolo mortuo episcop⁹ fit.

Timotheo defuncto, Ioannes pacta conuenta & iusiurandum paruipendens, pecunia quibusdam, vt idē Zacharias ait, corruptis, ad episcopatum cōscendit. Quod vbi factum est, Zeno illum quidem reiici iussit, suggestione autem Acacij scriptum ad Alexandrinos, quod ἑνωτικὸν, hoc est, vnionis cōciliatorium vocauit, dedit: in quo præcepit, vt thronus Petro Moggo reddatur, siquidem ille scripto ei subscribere, & Proterij sectatores recipere, quartámq; Synodum approbare vellet. Hanc rei eius dispositionem, de Acacij sentētia (sicuti dixi) constitutam, Pergamius, qui nuper admodū Ægyptiæ prouinciæ præfectus declaratus fuerat, Alexandriā pertulit. Is postquam eò peruenit, & Ioānem Romam profugisse comperit, cum Petro Moggo colloquutus, vt henoticum Zenonis scriptum reciperet, ei persuasit: & eos præterea qui ab ecclesia secessissēt. Ille tomo ei statim subscripsit: & quum Alexandriæ publicus populi conuētus celebraretur, quia henoticum Zenonis omnib. placuit eos quoque qui propter Proterij partes secesserant, admisit. Atque vbi orationem non ita longam ad populū habuit, quam ad ecclesiasticum plebis conuentum composuerat, postea etiam Zenonis constitutionem multitudini recitauit, hisce verbis compositam:

Petro Moggo episcopatus Alexādriæ restituitur.

Vnio ecclesiæ Alexādrinæ.

CAPVT XII.

Zenonis henotica cōstitutio ad Alexādrinos.

IMperator Cæsar Zeno pius, victor, triumphator, maximus, semper colendus Augustus: Alexandrinis, & qui per Ægyptum & Libyam & Pentapolim sunt religiosissimis episcopis & clericis, & monachis & laicis. Cùm Imperij nostri initiū & cōseruationem, tū autem opes atq; armaturam inexpugnabilē persuasum habeamus esse, solam rectam & verā fidem quam diuina inspiratione Nicææ trecenti decem & octo sancti patres congregati promulgauerunt, & Cōstantinopoli cētum quinquaginta itidē sancti patres coacti cōfirmauerūt, die noctúque precationibus studiis legibúsque nostris omnibus hoc agimus, vt per eam vbiq; locorum sancta Dei Catholica & Apostolica ecclesia incremēta capiat, quæ incorruptibilis & immortalis sceptrorum nostrorum mater, & pij populi nostri in pace & religionis diuinæ cōcordia persistētes, acceptabiles pro imperio no-

Imperium conseruatur per orthodoxam fidem. Symbolum Nicænum.

ſtro preces vnà cum Deiamantiſsimis epiſcopis & piiſ- " *Cõmoditas*
ſimis clericis & archimãdritis & monachis fundãt. Cùm " *tes cõſentiẽ-*
enim magnus Deus & Saluator noſter Chriſtus Ieſus, " *tiũ & cõcor-*
qui ex ſancta virgine & Deigenitrice Maria incarnatus " *dia Chriſti-*
& natus eſt, glorificationem & ſacrum cultum noſtrum " *ana fidei.*
conſentientem laudauerit, benigneque ſuſceperit, tum "
gentes hoſtiles conterentur atque extinguẽtur, & om- " *Inſidiae*
nes colla ſua Imperio ſecundum Deum noſtro ſummit- " *diaboli*
tent: pax etiam, & quæ ex pace prouenĩũt bona, cœli ſa- " *eccleſiæ ten-*
lubritas, frugum vbertas, aliáque quæ hominibus accõ- " *dit per ſe-*
moda ſunt, liberaliter ſuppeditabunt. Itaque quũ fides " *ctas & diſ-*
irreprehenſibilis & vos & imperium Romanũ ſic con- " *ſidia inte-*
ſeruet, preces nobis à piis archimandritis & eremitis, " *ſtina.*
aliiſq; venerandis viris oblatæ ſunt: qui cũ lacrymis no- "
bis ſupplicarunt, vt vnionẽ in ſanctiſsimis eccleſiis fieri, "
& membra membris cõiungi, quæ honeſtatis pietatiſq; "
inimicus ab annis plurimis ſegregare eſt conatus, cura- "
remus. Qui quidem inimicus bene nouit, ſi integro & "
coniuncto eccleſiæ corpori bellum inferat, victũ ſe iri. "
Qui etiã effecit, vt infinitæ gẽtes & generationes, quas "
tot annorum tempora ex hac vita ſubduxerunt, partim "
abſque lauacri regeneratione obierint, partim ſine di- "
uinæ communionis perceptione ad ineuitabilem illam "
omnium migrationem tranſierint: & vt cædes innume- "
rabiles patratæ ſint, ita vt ſanguinis vnda non ſolũ ter- "
ra, verumetiam aër ipſe contaminatus ſit & infectus. "
quæ omnia quis eſt qui non in melius mutari exoptet? "
Quapropter ſcire vos volumus, neque nos, neque quæ "
vbique locorum ſunt eccleſias, aliud ſymbolum, aut do- " *Vnum Ni-*
ctrinam aut formulam fidei, aut fidem etiam, præterquã " *cænum fidei*
quod (ſicuti dictũ eſt) à trecentis decem & octo ſanctis " *ſymbolum*
patribus editum, & à centum & quinquaginta, quorum " *obtinere*
mentionem etiam fecimus, ſanctis patribus comproba- " *debet.*
tum eſt ſanctum ſymbolum vel habuiſſe, vel habere, vel "
habituros eſſe, neque aliquos qui habeant ſcire: atque " *Confirma-*
ſi quis etiam habeat, alienum illum putare. Nam id ſo- " *tũ à ſynodo*
lum ſymbolum, quemadmodum diximus, Imperium no " *Conſtanti-*
ſtrum cõſeruare confidimus. Et populi vniuerſi, qui ſa- " *nopolitana,*
lutarem conſequuntur illuminationem, hoc ſolo tece- " *& Epheſia*
pto baptizantur. Hoc etiam ſequuti ſunt ſancti patres " *priore.*

Duodecim Cyrilli capit. Vnũ solũ modo Christum Dei Patrem Verbũ cũ propria carne cognoscẽs. Cyrill.

Epheſi congregati, qui impium Neſtorium & opinionis eius poſtea ſectatores cõdemnarunt, quem ſanè Neſtorium vnà cũ Eutychete, quòd diuerſa ab eis quæ dicta ſunt ſentiant, anathemate ferimus: duodecim etiam capita illa à ſanctæ memoriæ Cyrillo ſanctæ catholicæ Alexandrinorum eccleſiæ Archiepiſcopo promulgata recipientes. Profitemur autem vnigenitum filium Dei & Deũ (qui verè homo factus eſt, Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui conſubſtantialis eſt patri ſecundum diuinitatẽ, & idem cõſubſtantialis nobis iuxta humanitatem: & qui deſcendit & incarnatus eſt ex ſpiritu ſancto, & Maria virgine & Deigenitrice) vnum eſſe, & non duos. Vnius enim eſſe dicimus & miracula & perpeſſiones, quas ſponte ſua carne pertulit. Eos verò qui eum diuidunt aut confundunt, aut phantaſiam ſeu ſpectrum inducũt, haudquaquam approbamus. Et pura labiiſq; [a] peccati omnis expers, veráque, ex Deigenitrice incarnatio [b] acceſsionem filij non attulit: & trinitas, vno trinitatis eius Deo verbo incarnato, trinitas permanſit. Quum igitur ſciamus neque ſanctas quæ vbique ſunt, & orthodoxas Dei eccleſias, neq; qui eis præſunt Deiamantiſsimos ſacerdotes, neque Imperialem noſtram ſublimitatem ſymbolum aliud, aut fidei decretum præter eam quam diximus ſanctam doctrinam & formulam, vel antea tuliſſe, vel nunc ferre, [c] coniunximus nos per vnionem inter nos ipſos, nihil addubitantes, nihilque cunctantes. Atque hæc ſcripſimus, non vt noui quicquam de fide afferremus: ſed vt vos per cer-

†† *Genuit ex ſe virgo corpus, ſed quod cõceptũ eſſet, ex ſpiritu. Hila. In naturæ humanæ ſuſceptione gratia quodãmodo illis hoïs naturalis facta eſt, quæ nullam peccatũ poſſet admittere. Aug. Et Grego. Nazanzen. virginem matrem ante conceptionem filij ſui & anima & corpore cœlitus ſanctificatã eſſe ſcripſit. Talis erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Auguſt. Virgo carnem Chriſti non peperit de peccati propagine. Id. ſupr. Ioan. tract. 79. Erronea ergo fuerit Magiſtri Sententiarum illa lib. 3 diſtinct. 3. ſententia: Sanè dici poteſt, & credi oportet, iuxta ſanctorũ atteſtationis conuenientiã, ipſam (carnem Verbi) priꝰ peccato fuiſſe obnoxiã, ſicut reliqua virginis caro fuit.*

[a] ἀκηλίδωτος.

[b] προσβολὴν κατὰ τὸν σὺν ἀνθρώποις.

[c] ἐνδοιάσαμεν ἑαυτοὺς μηδὲν ἐνδοιάζοντας.

tam perfectámque doctrinam cõfirmaremus. Quemli bet verò qui aliud quicquam sensit, aut sentit, aut nunc, aut quandocunque, vel Chalcedone, vel in quacunq; synodo alia anathemati, subiicimus: præcipuè verò quos diximus, Nestorium & Eutycherem, & qui cum eis idem sentiunt. Coniungite ergo vos per vnionem spirituali matri Ecclesiæ, & diuina ipsius in ea communione fruimini, per id quod dictum est vnum & solum trecentorum decem & octo sanctorum patrum professionis fidei decretum. Ipsa enim sanctissima mater vestra Ecclesia, vos vt germanos natiuósque filios, circunfusis vlnis amplecti desiderat, & suauem vestram vocem aliquando tandem audire cupit. Itaque vos ipsos incitate atque vrgete. Quod si feceritis, tum Domini & Seruatoris & Dei nostri Iesu Christi, benignitatem vobis ipsis cõciliabitis, tum ab Imperiali nostra amplitudine laudem eximiam feretis. Quibus literis lectis, Alexandrini vniuersi sanctę catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ cõiuncti vnitíque sunt: & quæcunque in medio fuere offendicula & impedimenta, sustulere.

Vnio ecclesiarum per concordem fidei Nicenæ professionem.

CAPVT XIII

POrrò Calandion Antiochenus antistes ad Acacium & Zenonem scripsit, & Petrum mœchum vocauit, quùm propter ea quæ de illo accidissent, tum quòd Alexandriæ anathema in sanctam quartam Synodum cõiecisset. At Calandion, quòd per eam causam, occasionẽ arripuit, vt Illi & Leontij & Pamprepis, qui à Zenone defecerant, & tyrannidem affectabant, partes foueret, ad Oasim exilij causa incolendam damnatus est. Atque ille quidem sic iursum Antiochia eiectus. Petrus autem Cnapheus fraude in negocio peragendo vsus, in desideratam sibi Antiochenam sedem iursum inductus est, postquam henotico Zenonis subscripsit. Dedit is ad Petrum Moggum Alexandriæ episcopũ, & vicissim ab eodem accepit synodales literas, Martyrius itidem Anastasij Hierosolymis: successor, ad eum more recepto epistolas eiusceimodi misit. Cõiunctus quoque ei est, qui Cõstantinopolitanam gubernabat ecclesiam, Acacius. Verùm nõ multum interceſsit temporis, & nõnulli qui Petri Moggi partium fuerant, quum eum cosilium mu-

Calandion in exilium mittitur. Illum, Leontius, Pamprepes, tyrãnidem affectant.

Petrus Cnapheus Antiochenã sedem recipit.

Petrus Moggus Synodũ Chalcedonẽ sem dãnat.

Idē sepulchri violator.

taſſe viderent,à communione eius ſeceſſerunt:quòd ex eo ſcilicet tempore Chalcedonenſem ſynodum in eccleſia anathematis ſententia damnaſſet,& Timothei ea dauer effodiſſet. Eam rem vbi Acacius Conſtantinopolytanus audiuit,grauiter factum id tulit, & magnopere eſt perturbatus: adeò certè, vt quoſdam Alexandriam mittendos duxerit, qui rei veritatem cognoſcerét. Eos verò Petrus poſtquam diligenter inquiſitos adeſſe reſciuit,certiores fecit, nihil ſe earũ rerum admiſiſſe: & multitudine quadam contracta, atteſtationes conſcripſit, quæ indicabant, Petrum nihil earum quæ auditæ eſſét rerum feciſſe. Ille verò ipſa veluti cothurnus quidam, aut Proteus Pharius atq, Euripus, verſipellis ſcilicet homo,fuit & ſibi ipſi non conſtitit:verùm pro eo atque ei viſum eſset, ſemper ſe temporibus & rebus ipſis accõmodauit. Et aliquando quidé Chalcedonenſem ſynodũ cõprobauit, aliquando autem perinde atque palinodiã canens,calculis omnibus reiecit,& anathemate cõdemnauit. Ex literis autem eis quas ad Acacium Cõſtantinopolitanum epiſcopum,qui dolum eius per inquiſitionem ſcrutatus eſt, dedit, qualis fuerit,liquebit. Scripſit autem in hæc verba:

Petrus Moggus,homo varius, ex eodẽ ore calidum & frigidũ efflat.

CAPVT XIIII.

Litera Moggi ad Acacium Cõſtãtinopolitanũ.

ALtiſsimus Deus remunerabitur ſanctitati tuæ labores & ſudores tantos quos tot annorum curriculis,fidei ſanctorum patrum profeſſione conſeruanda ſubiiſti:quam ſanè aſſiduè prædicans confirmaſti. In ea ſymbolum quoque ſanctorum trecentorum decem & octo patrum rectè poſitum reperimus: in cuius ſcilicet profeſsione baptizati,& antea credidimus,& nunc quoque ei credimus. Id quod etiam cõprobarunt centum & quinquaginta ſancti patres,qui Cõſtantinopoli cõgregati fuere. Itaque quum aſſiduè omnibus in recta via præeas, & per vnionem ſanctam Dei coniunxiſti Eccleſiam, & nobis certiſsimis argumentis perſuaſiſti, nihil eſse contra hæc actum in ſanctiſſima vniuerſali ſynodo Chalcedone celebrata: quippe quæ cum ſanctis Nicænis patribus concordet,eorúmque decretum cõfirmet. Et quum in actis Chalcedonenſibus noui nihil reperiſsemus,ſpõte noſtra illis aſsenſimus & credidimus.

Laudat Nicænã fidem.

Item Chalcedonenſe cõcilium.

Cæterùm certiores facti sum⁹, monachos quosdam, qui coniunctioni nostræ fraternæ inuident, de iniuriis crimi nibúsque quibusdam ad vos retulisse, quibus tamen illi nõ facilè sanctitatẽ vestram permouére. Primùm, quòd reliquias eius qui in sanctis est patris nostri beati archiepiscopi Timothei in locum alium transtulerim⁹: quod factum neque Deo placet, neque legibus conuenit. Deinde, ad conuicium aliud quod non cõsistit, & priore illo deterius est, peruenere. Quomodo nanque anathema iaculari in sanctam Chalcedonensem synodum potuimus, cui credidimus, & quam cõfirmauimus? Nõ later autem Pietatem vestram populi nostri feruor & leuitas, & monachorum etiam ad nouas res spectantium morus: qui quum in animo habeant, cum quibusdam consulta animi destinatione improbis ab Ecclesia resilire, populum secum auellere conantur. Porrò vestris adiuti precibus, re deliberata, rationem quæ mederi malo imminenti posset, inuenim⁹, nihil sanctæ Chalcedonensi synodo, in qua nihil noui scimus esse actum, derogantem, vt simul ea ipsa ratione & simplicibus persuasioné satisfacerem⁹, & eos qui nobiscum cõuentus agunt, per apologiam defenderem⁹. Id vt diceretur, curauim⁹. † Atque in eo quum toti essemus, mox etiam prohibuimus. Certiorem verò sanctitatem vestram facio, ne nunc quidem cessare eos qui semper zizania seminant, monachos: & tanquam instrumenta sibi asciscere quosdam, qui monasteria nõ incolunt, sed passim vagantes, rumores varios contra nos & ecclesiasticam Christi pacem & tranquillitatem spargunt: neq; nobis, pro eo atq; decet, canonicè quicquam in sancta Dei catholica ecclesia facere permittunt. Illûdq; sedulò agũt, vt nobis populus hic potius præeat, quàm pareat: & facere id quod Deo nõ placet, studeant. De sanctitate autẽ vestra nobis persuadem⁹, eam omnia ad * sacratissimũ orbis terrarum dominum relaturam: curaturámq; esse, vt cõstitutio à serenitate eius edatur, in qua de ecclesiastica pace, ea quæ & Deũ ipsum & Imperatorẽ deceant, & in quibus omnes acquiescant, præcipiat. Atque hæc cothurnus ille Petrus, homo incõstans & versutus, fraudulenter ad Acacium scripsit.

† τοῦτο λέγω τοιοῦτον, μήτε τοῦτο πολὺς γινόμενος ταχέως ἐκώλυσα.

Cõsultò hoc sic obscurè dictum.

* θειότατον δεσπότην τῆς οἰκουμένης,

CAPVT XV.

Ioannis Tabennesiota actiones Romæ.

IOannes autē Alexandrię episcopus Tabēnesius, cuius antea quoq; fecim⁹ mentionē, quū inde ꝓfugisset, Romam venit, & turbā isthic cōciuit: propterea se throno suo excidisse dicēs, ꝙ Leonis doctrinā & Chalcedonensem synodū defenderet: aliūmq; qui ab his prorsus diuersum sentiret, in locum suum substitutū esse. Querela ea permotus Simplicius Romæ post Leonem episcopus, ad Zenonem illegitimam Ioannis erectionem reprehendens scripsit: eique Zeno, nō aliam illum ob causam sede sua expulsum esse, quam quòd periurij compertus esset, rescripsit. Postquam Simplicio Felix successit non intermisit Ioannes molestus illi esse, de Petro, quem Acacius Constantinopolitanus prius tanquam hæreticum reiectum, tum admodum complecteretur, referens. Et quum frequentius ei instaret, tandem Felici persuasit, vt literas statim ederet, in quibus Acacio, quòd quum Petro Moggo communionem haberet, dignitatem abrogauit. Quas literas contra ecclesiasticam traditionem compositas, sicuti Zacharias scribit, monachi quidam ex Insomniū sodalitate, Acacio obtulerūt. Acacius autem nō recepit. Porrò Zacharias rem ipsam vt acta est ignorare, & summam tantum eius, ita vt referri eam audiuit, exponere videtur. Ego verò illam certò mihi comperram commemorabo.

Simplicius Ro. episcop⁹

Felix Ro. episcopus. Is dignitatem literis suis Acacio abrogat.

Euagr. lib. 3. cap. 18.

CAPVT XVI.

Vitalis & Siminus episcopi Romani Pōtificis Legati apud Zenonē in Ioannis causa.

Cyrill⁹ Insomniū monachorum præfectus.

IOannes libellos supplices Felici aduersus Acacium, quòd præter rationem cum Petro communicaret, & res pleraſque alias non ex præscripto sanctionum ecclesiasticarum ageret, dedit. Et Felix ad Zenonem Vitalim & Siminum episcopos misit, cum mandato & decreto huiusmodi, vt Chalcedonensis synodus calculis omnibus obtineret: Petrus, vt qui non sanam coleret religionem, Alexandria eiceretur: & Acacius Romam aliquos mitteret, cum Ioanne in iudicio, si quam haberet actionem, experturus, aut causam dicturus, & legitimam actionum suarum rationem redditurus. Prius autem quàm Vitalis & Siminus Roma Constantinopolim venerunt, sodalitatis insomnium præfectus. Cyrillus ad Felicē Papam scripsit, moram eius tantam accu-

sans, per quam tot res nouæ in ecclesiasticis constitutionibus inducerentur. Literis eius acceptis, Felix legatis suis scripsit, ne quid prius agerent, quàm Cyrillum conuenissent, & ab eo quid agendum esset cognouissent. Dedit quoque alias ad Zenonem literas, quibus † illum de synodo Chalcedonési, & de ea quam in Aphrica Honorichus concitauerat, persecutione admonebat, Quin & ad Acacium scripsit, maximam eum nouatarum in Ecclesia rerum causam esse dicens. Zeno eadem quæ antea Felici rescripsit, Ioannem scilicet frustra illi molestiam exhibere, qui haud quaquam se thronum ecclesiæ Alexandrinæ conscensurum esse iurauerit, iurisiurandi religionem violarit, episcopatum per sacrilegium arripuerit, & alia grauia facinora admiserit. Nec Petrum moggum inquisitione nulla præeunte ad sedé peruenisse, sed illum priusquam eam acceperit, manibus suis fidei Nicenorum patrum quam cõprobarit subscripsisse: cuius fidei vestigiis Chalcedonensis etiam synodus imitatur. Illud quoque † iuramento interposito verbis hisce Zeno scripsit. Debent certò & pietas nostra, & qui dictus est sanctissimus Petrus, vniuersq; adeò sanctissimæ ecclesiæ, recipere & colere Chalcedonésem sanctam synodum, quæ cum professione fidei Nycænæ synodi concordat. In rerum istarum actis, eius quem nominauimus Cyrilli alliarúmque in vrbe Imperiali archimandritarum, atque etiam Ægyptię diœcesis episcoporum & clericorum, ad Felicem contra Petrum, & eos qui cum eo communicabant, veluti hæreticos, datæ epistolę reperiuntur, Et nõnulli ex Insomnium monasterio Romam profecti, apud Felicem de Simino & Vitali questi sunt, quòd ad aduentum vsque eorum Byzantij clàm & occultè Petri nomen in sacris codicillis fuisset, atque ex eo tempore ad eum vsque diem esset, & quòd propalàm ferretur contra canones Vitalim & Siminum cum Petro & Acacio commercium & communionem habere. Ægyptiorum quoque epistolę eadem significa-

Litera Felicis ad Zenonem.

Item ad Acacium.

Responsum Zenonis ad Felicem.

" * ἀνομολογημένος.

" *Hoc verbũ Euagri nõ habet, lib. 3. ca. 20.*

" *Libelli accusationum varij ad Felicem cõtra Moggum missi. Vitalis & Siminus legationis suæ prævaricatores.*

† *Honorichus rex Vandallorum, plusquàm trecentis triginta quatuor episcopis in exilium pulsis, eo quod Arianus esset, in Catholicos admodum sæuit. Dunc.*

bant. Et præterea, Ioannem quidem orthodoxum esse, rectéq; sentire, & sedem secundũ canones recepisse: Petrum autem à duobus tantum qui eandem prauam opinionem sequuti fuissent, cõsecratum esse, eũdémq; post Ioannis discessum nihil rerum grauiũ aduersus orthodoxos agere intermisisse. Hæc omnia quum Acacius ex eis qui Byzantium Roma venerant, cognouisset, tãtum abest vt autoritate sua rebus huiusmodi, quũ facile posset, interceserit: vt etiam administrũ se Petri actionum præbuerit, & ferè omnes cum illo cõmunicare coegerit. Quæ omnia adauxit, & vera esse cõfirmauit Simeones ille ex Insomnib⁹ ad Felicem missus, qui apertè Siminum & Vitalim quod cum hæreticis cõmunicassent conuicit, quódq; ipsis præsentibus propalàm Petri nomen ex sacris tabulis promulgatum esset, quum ne per prætextum quidem grauiter sed id illi ferre ostendissent. Quapropter factum, vt permulti ex simpliciorib⁹ ab hæreticis seducti sint, qui à Romana etiam sede receptum esse Petrum dixerunt. Addidit & illud Simeones, quum variæ quæstiones in mediũ productæ essent, Vitalim & Siminum cum nullo orthodoxo colloqui, aut per literas vti respõdere voluisse, neque eos etiam de rebus in religione nouatis accuratius disquisiuisse. Monachorum quoq; dicta presbyter quidam Syluanus, qui cum Vitali & Simino in vrbe imperante fuerat, cõprobauit. Tum autem & Acacij epistola ad Simpliciũ producta est, quæ ostendebat Petrum dudum vt noctis filium exautoratum esse. Quas ob caussas Simino & Vitali sacerdotalis dignitas abrogata, & ipsi lõgissimè à cõmunione sancta repulsi sunt. Et cõmunibus suffragiis synodus Romana hæc sic ad verbum decreuit: Petrum hęreticum, qui olim per sentẽtiam, episcopali cathedra ei adempta, damnatus, proscriptus, & anathemate cõfossus est, ecclesia Romana non recipit. Cui quidem si aliud nihil quod obiiceretur esset, illud sufficeret, quòd quum ab hęreticis cõsecratus sit, orthodoxis præesse non potest. In sententia ea illud quoque fuit: Acacium Constantinopolitanũ maximo crimini obnoxium esse, res ipsa indicauit, propterea quòd ad Simplicium scribens, Petrum hęreticum appellauerit, & id Im-

Acacius nimiũ Moggo addict⁹.

Simeones Insomnis ad Felicem missus.

Vitalis & Siminus, propter παρεπιδημίαν & perperã obitã legationem dãnati.

Synodus Romana Moggum damnat.

Acacium mendacij arguit.

peratori non indicauerit: quum certè id, si Zenonem diligeret, facere debuerit Proinde sicuti apparet, cõmodi sui desiderio Imperatorem cõplectitur, fidem autem non complectitur.

CAPVT XVII.

Mongus Alexãdria insolentissimè se gerit, orthodoxiã damnans.

ACacius dissidium quod interuenit tollere, & vnionem inducere volẽs, ad episcopos & clericos Ægyptios, atque ad ipsum Petrum scripsit. Sedenim quum id malum Alexandriæ magis magisq; inualesceret, Petrus quibusdam episcopis & archimandritis, vt secum cõmunicarent, persuasit: & in acta Chalcedonẽsia, Leonísque tomũ, atq; eos qui Dioscori & Timothei scripta non reciperent, anathemata coniecit. Eos verò qui ei non parebãt, monasteriis suis exegit. Quæ omnia postquàm Zeno ex Nephalio quodam qui Alexandria Cõstantinopolim venerat, intellexit, magnoperè cõturbatus, ex satellitibus Cosmam quẽdam Alexandriam misit, qui admonitionibus omnib. funem, vt in prouerbio est, omnem moueret, vt plebem & Petrum inter se conciliaret: atque eis qui aliter facerẽt, minas ingentes denunciaret. Verùm ille seueritate sua tantum abest vt quod per dissidium ruptum fuerat, cõiunxerit, vt seditionem quoque auxerit, & infectis rebus ad Imperatorem redierit: eis tãtum qui monasteriis suis exacti fuerant, restitutis. Postea à Zenone Arsenius militarium ordinum in Ægypto præfectus, vnà cum eo qui dictus est Nephalio, Alexandriam missus, de recõciliatione & vnione egit. Quum autem nihil efficeret, multos ex Alexandria Byzantium misit, qui cum Zenone colloquuti, multa de Chalcedonensi synodo disseruerũt: nihil autem ad rem ipsam collatum est, propterea quòd Zeno prorsus Chalcedonensem synodum nõ reciperet. Basilius Cilix memoriæ prodidit, Felicem etiam Acacio condemnationis sententiam, qua dignitas ei abrogaretur, misisse, eámque ei in sanctiore sacrario à monachis Dij monasterij redditam esse. Et eam ob causam sectatores eius, multos ex eis quos diximus monachis occidisse, quosdam vulneratos reiecisse, nonnullos verò custodiis inclusisse: atque Acacium vsque adeò condemnationem eam nõ respexisse, vt mente sensúq; omni ca-

Cosmas ad pacificationẽ instituẽdã Alexandriam à Zenone missus. Cosmas autem nihil ibi agit.

Nihil itidẽ Arsenius militum dux.

Zeno ipse Chalcedonẽsem synodũ non probauit.

Acacius exautoratus.

†* *Acacius cõtrà Felicis nomen in sacro albo inducit, & moritur.*

ptus, primus ipse Papæ nomen è sacro albo exemerit. Et ille ita & animo & corpore vinctus, breui pòst communem omnibus ingressus est viam.

†* *In Ecclesiasticis censuris & excõmunicationibus, causa in primis valet. Origen. Cùm aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit de castris ecclesiæ, etiamsi per Episcopi vocem minimè abiiciatur. Sicut è cõtrario aliquis non rectò iudicio foras mittitur: sed si antè non exiuit, id est, si non egerit vt mereretur exire, nihil læditur. Interdũ enim qui foras mittitur, intus est: & qui foris est, intus videtur retineri. 24. quæst. 3. Aug. Custodi intus innocẽtiam tuã, vbi nemo opprimit causam tuã. Prævalebit in te falsum testimonium, sed apud homines. Nũquid apud Deum valebit? vbi causa dicẽda est. Quando Deus erit iudex, alius testis, quàm cõscientia tua nõ erit. Inter iustum & dicem & cõscientiam tuã noli timere nisi causam tuã. 11. quæst. 3. Quid obest homini, quòd ex illa tabula vult eũ delere humana ignorãtia, si de libro viuentium non deleat iniqua conscientia? Aug. ibid.*

CAPVT XVIII.

Flauitas est successor. Eungrius habet Phrauitas.

POst hunc Flauitas Constantinopolitanum susscepit episcopatũ: vir, qui quidem presbyter esse visus sit, sed vsq; adeò ad audaciam & improbitatem summam peruenerit, vt id quod dicturus sum facinus, satis, qualis is fuerit, indicare possit. Zeno chartam puram in sacro reposuit altari, atq; in charta alia per scriptũ Deo supplicauit, vt per angeli manum, quæ in hominum cõspectum non veniret, nomen eius adscriberet, quem cœlesti calculo Constantinopolitanæ ecclesiæ hierarcham præfectum vellet. Atque ob eam rem quadraginta dierum ieiunium indixit: & Deum omnes orare, vt qui illi placitus esset, ostẽderet, iussit. Hæc vbi Flauitas cognouit, auro multo templi custodem, qui idem princeps Imperialium cubiculariorum erat, corrupit, vt in charta pura nomen eius annotaret, eámq; rursum Imperatoris sigillo obsignaret. Hoc vbi factum est, atq; vbi constitutum ieiunij prẽteriit tẽpus, sigillo in charta sublato, derepentè Flauitas ingenti gloria, perinde atque à Deo designatus esset, affluẽs, correptus est, & magnifico saltu in patriarchę thronũ is cõscendit. Verùm enimuerò pia culum id omnipotens Prouidẽtia non diu latẽre passa,

Per sycophanticam impostură episcopatũ is consequitur.

illusionem eam scenicámque actionem quamprimùm in apertum produxit. Infelix enim ille quum nõ totos quatuor menses in sede ea transegisset, morte repentina ex hominibus sublatus est: quum ne dimidiam quidem partem † muneris eius, quo episcopalem dignitatem redemerat, corradere potuerit. Argentarij hęredibus eius institere, & pecuniam nuper admodum mutuò datam exegere. Atq; illi quòd soluendo non essent, Zenonem adiere, eíq; vt eos ab acerbis illis creditorib. liberaret, supplicarunt, & rem ipsam secretò ei ipsi qui de illa inquirebat, indicarũt. Zeno ea audita, obstupuit: & postquam nõ Christum, sed Chrysum, hoc est aurũ potius, Flauitæ nomen in libello illo asscripsisse cognouit, iudicium reuera & iusticiam (iuxta psalmum) fecit: atq; eunuchum quidem, qui sibi diuinam existimationẽ & gloriam arrogasset, tolli, pecuniam autem creditam ex substantia eius dissolui argentarijs iussit. Ipsam verò ecclesiam episcopis permisit, vt illi suffragiis suis quem idoneum esse procurationi ei iudicarent, eligerent. Sic citra moram omnem, Euphemius ecclesiæ presbyter, vir clarissimus, orthodoxæ fidei & virtutis omnis studiosissimus, ecclesiæ gubernandæ præfectus est.

Repentina Flauitæ mors.

† τὸ ἥμισυ τῆς ἀμφοδαρχίας ἐργασασθαι.

Sycophãtia Flauitæ iudicatur. Redit ĩ autorẽ scelus, iusto Zenonis iudicio.

Canonica episcopi Euphemij electio.

CAPVT XIX.

QVum Flauitas adhuc thronum obtineret, synodales ad Petrum Alexandrinum epistolas dedit, & eiusdem generis literas ab eodem accepit, in quibus eadem de Chalcedonensibus actis, anathemati ea subiiciens, scripsit. Quum autẽ Flauitas ex rebus humanis excessit, quatuor tantũ mensibus episcopatu gesto, & Euphemius ecclesiam administrandam suscepit, vt ei Petri ad Flauitam Synodales literæ redderentur, accidit: in quibus vbi res Chalcedonenses anathemate damnatas cõperit, perquàm est conturbatus, & se à cõmunione Petri subduxit. Apposuissem hic & Petri & Flauitę literas, nisi me prolixitas illarũ absterruisset. Et Flauitas ad Felicem scribẽs, se cõmunionis illius esse, Petri autem cõiunctionem auersari, significauerat. Idem ad Petrum literas dãs, fecerat: cõmunionem se illius recipere, Felicem autẽ reiicere insinuãs. Quas literas vbi Felix à piis quibusdã ad se perlatas accepit, legatos Flauitę

Flauitas in epistolis suis synodalib. διλόγους, hoc est, bilinguis, simulque albus & ater.

Legati eius ea de causa cõtumeliose Roma exacti.

Euphemius Cõstantino

politanus eps Felicis nomẽ in sacro codice reponit, moggi nomen eximit.

cum cõtumelia Roma expulit. At Euphemius simulátque episcopatum iniit, nihil moratus, suis ipse manibus in sacris tabulis Moggi nomen expunxit, & Felicis appellationem reposuit: atque in sacro suggestu cõfidens, synodales more recepto epistolas Romam ad Felicem dedit. Porrò Papa scripta quidem illius recepit, & Euphemio veluti orthodoxo fauit: sed illum in episcopalem cõmunionem non admisit, propterea quòd Acacij quoq; & Flauitæ nomen in sacro libro non induxisset.

Is tamen à Felice in cõmunionem episcopalem nõ recepit.

CAPVT XX.

Succeſſor Moggi Athanaſius.

ET quum Euphemius & Petrus inter se dissensuri, & synodos in prouinciis suis, alter aduersus alterum, propter Chalcedonensem synodum cõgregaturi essent, Petrus Alexandriæ è vita excessit, eique Athanasius cognométo Celetes siue Hermiosus, in episcopali throno successit. Atq; is quum multa quoq; experiretur, vt dissidentia membra cõiungeret, nihil tamen egit. In multas namq; & varias opiniones discesserant. Non multo verò pòst, & Petrus Cnapheus Antiochiæ defunctus,

Cnaphei Palladius.

Palladium successorem habuit. Cuius suffragator etiam fuit Anastasius Dicorus, qui post Zenonem Romanum malè administrauit imperiũ. Porrò Athanasius synodalia scripta ad Palladium mittens, eadẽ & ipse quæ Moggus de Chalcedonensi synodo retulit. Idem fecit Ioannes quoque, qui post eum Alexandrinę præfuit ecclesię. Sed & Palladio Antiocheno mortuo, & Flauiano procurationem eius sortito, Solomon quidam Antiochiæ presbyter Alexandriam cum synodalibus literis missus est, solitas rursum eiuscemodi epistolas à Ioãne ad Flauianũ allaturus. Ea quoq; scripta idem de synodo pronunciabant. Huic verò Ioanni Ioannes alter Alexandriæ successit, de quibus paulo pòst dicemus. Nam ad aliquot vsque Anastasij imperij annos, ad hũc modum res ecclesiarum processere. Euphemium nãque ille expulit. Hæc verò ita ordine exponere, quo facilius intelligerentur, coactus sum. Et ecclesiæ quidem tum sic se habebant. Nos autem orationem ad alia conuertamus.

Athanasij Ioannes.

Palladij Flauianus.

Iuãnis Ioannes alter. Ab omnib⁹ hisce Chalcedonensis synodus exagitata.

CAPVT XXI.

Gothos autor pro Scythis habuit.

THeuderichus Scytha magnis cõparatis opibus, aduersus Zenonem arma cepit. Et cũ copiis in Thracia

cia coactis Romanam ditionem ingressus, obuia quæq; diripuit, & vsque ad os Euxini peruenit. Atque ille Imperialem etiá ferè cepisset vrbé, nisi ex necessariis eius quidam vitæ eius insidiati fuissent. Quas veritus, retrocessit. Neq, ita multum intercesit temporis, quum vitam etiam finiuit, per causam huiusmodi. Hasta expedita patrio more pro tabernaculo eius sublimis collocata erat. Quum autē corpus exercere deberet, equum adduci iussit: atque moræ impatiens, ex terra in illum insiluit. Quòd autem ex pascuis & equitio is nuper admodum venisset, ferocitatémq; spiraret, necdum Theuderichus rectè ei insedisset, priores pedes in sublime iactaus, posterioribus tantum institit. Theuderichus autem cum equo concertans, neque freno cohibere eum potuit, (ne scilicet fera super eum resupina concideret) neque satis certò aut firmiter illi inhæsit. Atque quum ita cum equo huc atq; illuc in gyrum verteretur, nescio quomodo hastam illam cōcussit: & illa obliquè in eum illata, latus eius vulnerauit. Ex quo vulnere lecto affixus, vbi viscera eius ex conuulsione & inflammatione commarcuerunt, breui vitam amisit.

Theuderichi Gothi mors.

* *Theoderichus Theodemiri filius, Ostrogotthorū rex, à Zenone patricia & consulari dignitate est exornatus. Blond. Idem Odoacrum vicit, & Italiam obtinuit.*

CAPVT XXII.

POst hunc aduersus Zenonem bellum mouit Martianus, Antemij qui nō multo antè Romæ imperauerat, filius, Leōtiam Leonis Romani Imperatoris Zenonis soceri filiam in matrimonio habens. Is enim ad se magis quàm ad Zenonem Imperium pertinere putabat: quòd minorem natu Leonis filiam, quam illi Verina imperij tēpore genuit, cōiugem haberet: Ariadnam autem Leo adhuc priuatus ex vxore sua sustulisset. Eam ob causam Martianus ad tyrannidem spectauit. Et pugna ad Imperiale palatium cōmissa, cædes vtrinque facta ingens, & victoria Martiani fuit. Atque ille & sceptro potitus esset, & palatiū occupasset, nisi rem in crastinum distulisset. Celerrima nāque aquila est, temporis opportunitas & occasio: quæ ad pedes aduolans, capi à

Bellū inter Martianū & Zenonē.

Martian' victor victoria & tēporis opportunitate vsus nō est. καιρὸς, hoc

est occasio rei bene gerēdæ facilè amittitur. Occasionis pictura.

quopiam potest: sin aufugiat, in altum aerem sublimis sublata, eos qui se persequuntur ridet, neque vt ad eos redeat, in animum inducit. Proinde quicunque imagines vel pingunt, vel fingunt, occasioni caput humanum tribuentes, comam in fronte demittunt, occipitium autem ad ipsam vsque cutim tōdent: subobscurè quidem, sed sapienter admodum indicantes, si ea à tergo tardius nos sequatur, coma prolixiore teneri fortasse cōprehensam posse: sin præcedat, minimè prehēdi facillimè auolantem, neque persequēti quicquam quo teneatur præbentem. Id tum Martiano accidit. Quum nāque tempus opportunū neglexisset, nāciscī id deinde haudquaquam potuit. Postridie enim diei eius à suis desertus, solus ad sacrorum Apostolorū templum supplex cōfugit: vnde per vim extractus, Cæsaream Cappadocum missus est: & paulo pòst inter monachos quosdam latitare & fugā meditari deprehensus, Tarsum inde Cilicię abductus est, vbi capite raso presbyteri dignitate est cohonestatus. Quam rē Eustathius Syrus rhetor, qui hæc conscripsit, sanè quàm eleganter memoriæ prodidit.

Martian⁹ à suis desertus, ad Ecclesiam confugit. Idem tandē presbyter fit. Eustathi⁹ rhetor.

CAPVT XXIII.

Verinæ obitus.

IDem Eustarhius quoq; refer, Zenonem socrui Verinę variè insidias tetendisse, & postremum eam Tarsum in Ciliciam relegasse: quæ postea quum in Papirij castello esset, quo tempore Illus & Leontius, quibus ipsa Imperij insignia contulerat, tyrannidem exercuerunt, vitam ibi finiuit. Historiam Illi Eustathius quoque stylo terso prosequitur: quemadmodum videlicet is Zenonis insidias effugerit, & Zeno eum qui ad Illum necandum percussor summissus fuerat, iugulari præceperit: capitis supplicium pro eo quòd Illi cædes ei nō successisset, veluti mulctam reportantem. Zenonem deinde rem eam consultò premere volentem, Illum Orientalibus copiis præfecisse: illum autem Leontio & Pamprepe in societatem ascitis, tyrannidem in Cilicia apud Tarsum arripuisse. Adhæc, Eustathius idem addit, nihil illis tyrannidem profuisse, eo quòd Theuderichus Gothus cum ingentibus prouincialibus simul & externis copiis aduersus eos à Zenone missus sit, cuius etiā iussu miserandum in modum sint occisi: condignam ab eo,

De rebus Illi qui Imperiū aduersus Zenonē affectauit, & Leontij atq; Pāpre pe sociorum eius: ex Eustathio.

Res Theuderichi Ostrogotthi, cuius mors paulo antè descriptæ est

quòd illum in Imperium restituissent, gratiam ferentes. Addit Rhetor idem illud quoque: Theuderichum, quem Zeno consulem & Thraciæ ducem renunciauerat, vbi insidias sibi ab eo strui sensit, aduersus veterem Romam exercitum duxisse, Odoacrum bello vicisse, & regia veste sumpta, regem se dixisse: multas præterea Occidentales gentes absque prelio, item Vandalos, magnam vrbem Romam, & (vt semel dicam) Hesperiam plagam omnem cepisse, atque ditioni suæ subiecisse. Sunt qui dicunt, Zenonis suggestione ea Theuderichũ egisse. Eodem tempore & Mammianus, vir curuli honore clarus, & senatorius in Daphne, qui suburbanus Antiochiæ lucus fuit, ædificium cõstruxit, quod ab illis Antiforum dictum est. Intra vrbem autem Imperiales duas porticus magnificè admodum, magni precij & varij coloris lapidib exornatas cõdidit: inter quas Tetrapylum medium ingentibus colũnis & ære conspicuum statuit, solo lapide Proconesio cõstrato. Hæc hactenus.

Præclara Mammiani apud Antiochiam ædificia.

CAPVT XXIIII.

ZEno finem vitæ sibi appropinquare videns, ex eis qui futura prædicere existimantur, Maurianũ quendam, quisnam post eum (liberos enim ex lumbis suis procreatos non habebat) imperaturus esset, consuluit. Qui respondisse dicitur, ex Silẽtiariis aliquem, non imperium modò, sed & vxorem eius recepturũ esse. b Zeno autem, quòd Pelagium designari putabat, virũ præclarum & sapientem, ferro eum cædi iussit: atque insuper alios etiam nihil cõmeritos, necari curauit. Et morbo comitiali correptus, quòd vim eius non ferret animam egit, Pelagij nomen in ore habens. Fertur etiam, quòd eum Ariadna cõiunx odisset, quum epilepsiæ doloribus distenderetur, & speciem defuncti præberet, viuum adhuc ab illa sepulcro inclusum esse. Alij verò tradũt, quum ex ebrietate sensum omnẽ amisisset, in tumulum coniectũ esse: & postquã ad seipsum per sobrietatẽ rediisset, in ipso monumẽto exclamasse, vitam se solam,

a Zenone prĩcipe incẽdium sæuissimum fuit, in quo prater maximã vrbis partẽ cõflagratam, cẽtum & viginti millia librorũ disperiere. Et in his Homeri poema vtestino draconis cxx pedum aureis literis descriptum.

Egnat: Annotatio est de Zenone ex Suida in fine huius libri.

b Zeno viros aliquot bonos necat, successorem se suum sublaturum sperans. Memoranda Zenonis mors.

non etiam Imperium petere, paratúmq; esse cuiuis iureiurando interposito eo cedere: neminem autem illum ea dicentem, propterea quòd cõiunx Ariadna id prohibuisset, miseratum esse. Hic ad hunc modum vitam finiuit, quum decem & septem annos in Imperio tyrãnidem exercuisset. Quibus annis Basilisci etiam menses connumerati sunt. [c] His ita gestis Longinus Zenonis frater, quòd ad magnam potentiam peruenisset, Imperium se sibi vendicaturum sperauit. Verùm ille opinione sua falsus est. [d] Nam Ariadna vnà cum Senatorum ordine, [e] Anastasio * Dicoro, qui nondum in Senatum lectus, adhuc in Schola Silentiariorum erat, Imperatoriam imposuit coronam. Eustathius, cuius paulo antè meminimus, scripsit, ab initio Diocletiani tyrãni imperij, vsque ad finẽ Zenonis, & designationem Anastasij, interceſsisse ducentos & septem: ab eo autem tempore quo Augustus monarcha factus est, quingentos triginta duos annos & menses septem: ab Alexandri Macedonis regno, annos octingentos triginta duos, menses septem: à Romulo porrò annos [f] mille & quinquaginta duos, menses septẽ & à Troia capta mille sexingentos octoginta sex annos, menses septem: à diuina Domini incarnatione, annos quadringentos & nonaginta duos: ab ipso denique Adamo annos quinquies mille [g] noningentos octuaginta quatuor.

[c] *Longinus Zenonis frater frustra ad Imperiũ aspirat.*

Schola Silẽtiariorum.

[d] *Anastasio Dicoro vnà cũ Imperatrice.*

[e] *Ariadna Imperium Romanum accipit.*

Synopsis & ratio tẽporũ ab Adã vsque ad Anastasiũ.

Postremũ hoc Euagr. non habet, li. 2. ca. 29.

[f] *Rectius 1244.*

[g] *Secũdum recentiores à mundo condito 4470.*

* *Dicorus cognominatus est à discoloribus oculorũ pupillis, quæ κόραι dicuntur, quarum dextra nigricans, sinistra cærulea fuerit.*

CAPVT XXV.

ANastasius diademate sumpto, quum nõdum matrimonium contraxisset, Ariadnam vxorem duxit: & Epidamnum patriam suam, quæ nunc Dyrrachium dicitur, vt natale solum honore prosequeretur, pulcherrimè exornauit, & validissimè muniuit. Et primùm Longinum magistrum, aulicorũ scilicet ordinum prefectũ, Seleuciã, vbi ortus fuerat, misit: deinde reliquum etiam Isaurorum genus eiecit. Atque idipsum Longinus, & qui cum eo relegati fuerant, indignè ferentes, ad tyrannidem aspirarunt: sicuti postea dicemus. Anastasius quum pacificus esset, neque quidquam rerum nouarum

Longinus magister aulæ Imperiali exactus.

in Ecclesiæ statu excitare vellet, plurimúmque studij in eo collocaret, vt sanctæ Christi ecclesiæ tumultibus, & verborum contentionibus, disputationibus, & dissidiis ecclesiasticis simul & ciuilibus omnibus sublatis, homines in multa tranquillitate viuerent, & subditi populi pacati essent: euenit, vt temporibus eius Chalcedonẽsis Synodus, neque propalàm per ipsum constitutionibus Imperialibus edendis promulgaretur, neque etiam reprobaretur. Verùm sicuti quibusq; ecclesiarum præsidibus videbatur, ita de ea sentiebãt. Nam qui eam fortiter defendentes propugnabant, nõ verbum vnum in eius decretis, ac ne syllabam quidẽ, aut literam, aut apicem saltem loco moueri aut mutari passi sunt, & per libertatem magnam à cõmercio & cõmunione aliorum resiliere: adeò vt ne in ædes quidem suas eos admitterent, qui ea quæ rectè ibi decreta essent, nõ reciperent. Fuere autem qui eam non tantum nõ approbarent, sed etiam publicè vnà cum Leonis tomo anathemate iugularent. Alij de henotica Zenonis constitutione itidem faciebant, atque à seipsis inter se dissidebant: ita vt quidam duas naturas in Christo, quidam vnam dicerent: atque ij quidem literis insidiosè cõpositis, per fraudem deciperentur: ij autem pacem sibi consectandam esse putarent. Id malum eò processit, vt Ecclesia quælibet in factiones suas diuideretur, & episcopi à consuetudine mutua abhorrerent. Proinde in multas sectas, Orientales Occidentaléq; atque etiam Libycæ partes dissectæ sunt. Neque enim Oriens cõsentire cum Occidente, neque rursum Libya conciliari hisce voluit. Et quod omnium indignissimum est, neq; ipsi inter se Orientalium ecclesiarum antistites ad cõmunionem conueniebant, neque Europæi atque Occidentales, neque etiam Libyci episcopi cõuentus inter se agebant, nedum cum eis qui extra regionum suarum fines essent, congrederentur. Tanta cõfusio mentiúmque caligo orbem vniuersum incesit. Porrò, Anastasius tametsi tranquillitatem sibi conseruandam esse proposuerat, neque mutare quicquam in Ecclesiis voluerat, inconsulta tamen eorum temeritate, qui ad res nouas spectabant, permotus, quoscunque præter morem nugas agere, & vel im-

Libertas professionis fides sub Anastasio.

Dissidia Ecclesiarũ.

Anastasius acriores & defensores & oppugnatores Synodi Chalcedonensis è throno suis

deturbat. Euphemij & Macedonij episcoporum constantin. proscriptio.

pudenter Synodum sanctam damnare, crudelitérque anathemate configere, vel rursum apertè eandem & clarè in sacris templis deprædicare intelligebat, è thronis vtroſq; deiiciebat, inhumanitérque exigebat. atque ad eum modum permulti episcopi mulctati sunt, & in primis, sicuti antea etiam diximus, Cõstantinopolitanum ille Euphemium proscripsit: deinde post hunc & Macedonium, cui Timotheus successit.

CAPVT XXVI.

† Prouerbialiter hoc dictum. Erasmus Roterod. in puerb. Patrocli occasio. Causæ ody Anastasij in Euphemium.

VErumenimuero veluti † Patroclus, prætextus hic ab Anastasio cõtra eos obtendebatur, quòd res nouas in ecclesias inducerẽt. sed quæ occultè Anastasium malè habebant, longè alia erant: præclara scilicet Euphemij pietas, & quòd is antea Anastasium ecclesia excluserat, propterea quòd opinionem de se præbuisset, contagione Dioscori infectum esse: & quòd turbam concitare volens, comminatus Euphemio esset, se illi accepta à Zenone potestate caput tõsurum, cathedrámque eius euertisset. Præterea quum Ariadna purpuram Anastasio circundaret, Euphemius sacrorũ antistes animo forti restiterat: neq; prius se quæ statæ ceremoniæ postularent, facturum esse dixerat, quàm ille graui iuramento in scriptum relato confirmasset, fidem se inuiolatam seruaturum: neq; quicquam rei nouæ Imperij sui tempore in ecclesiam illaturum, necnon Chalcedonensem synodũ ex animi sententia reliquis tribus additurum esse. Consenserat cõditionibus his, & eas in scriptum retulerat Anastasius, & sub hæc cærimonias solitas in eo episcopus peregerat. Non lõgè verò pòst Euphemium adortus Anastasius, libellum eum ab eo repetit: & quòd eum ille nõ reddidit, solũ exilij causa vertere iussus est Vitæ quoque eius ita insidiatus est, vt ex familiaribꝰ Euphemij quidam nomine Paulus, vir procerus, & † humeris ipsis superextans, quod aduersus eũ dispositum circumferebatur ferrum, exceperit. Atque hunc, ob eum modũ, & ob talem causam in exiliũ egit, quum quidem id populus ægerrimè ferret. Macedonium autem, cui Euphemius syngraphan stipulationis suæ crediderat (nam ei sacrorum quoque donariorum custodia cõmissa fuerat) in sacram sustulit cathedram.

† ὑπερωμίας

Fecerat autem ea quæ dicta sunt Euphemius, quùm ob eas quas commemorauimus causas, tum quòd * Manichæorum hæresim Anastasius multis fouere visus esset, quippe cuius etiã mater eam ardore ingenti cõsectaretur. frater quoq; eius, Anastasij scilicet auunculus Clearchus, Arianismi cõpertus fuerat. Quapropter & Manichæis & Arianis purpura sua Anastasius lætitiam attulit, mutationem aliquam futuram expectãtibus. Macedonius vbi episcopalem thronũ cõscendit, ab eo quoque promissi sui scriptum Anastasius recipere contẽdit: contumeliam iniuriámq; sibi fieri ratus, si libellũ suum qui vitam eius redargueret, post se relinqueret. Cæterùm quum & ipse itidem vt Euphemius, constanter ei aduersaretur, & fidei omnino proditionem esse, si libellum eum redderet, existimaret, fortitérque prorsus contra eum contenderet, varia Anastasius iniit consilia, vt & hunc è sede deturbaret: tentauítque adeò omnia, vt quod conabatur efficeret. Sedenim quum quod faceret non haberet, hæreticorum consessũ collecto, per vim Macedonium, vt Synodum Chalcedonensem damnaret, cogere voluit. Quod vbi multitudo sensit, ad eum locum accurrit, & apertè exclamauit: Martyrij tempus adest, Nemo lõgius à pastore absistat. Et cõuicia in Imperatorem coniecit: Manichæũ, qui imperio indignus esset, vocans. Et Anastasius sibi metuens, ad fugiendum paratus fuit: Macedoniúmque quæsiuit, quem aurea se neque respecturum esse adiurauerat. Macedonius cum libertate multa Anastasium, veluti rei ecclesiasticæ hostem obiurgauit. Atque ille tum in verbis eius acquieuit: séque placabiliorem præbens, summisit. Postmodũ autem propter animi improbitatem accusatores aduersus eũ mercede conduxit. Et præstò fuere adolescẽtuli quidam, qui non minus seipsos quam Macedonium per sycophãtiam calumnioſè detulere, & flagitium obscœnum & fœdũ mendaciter produxere. Sedenim postquã in continenti illorum confictam calumniam Macedonius, tunica subducta, virilibus se carere ostendens, conuicit, ad concilium aliud fraudis plenum confugit. Nam per Celerem aulæ præfectũ libellũ confici iussit, in quo quæ Synodi reliquis duab. omissis cõscriptæ erãt, cúm-

Anastasius Manichæ⁹.

* *Eutychianæ quidem hæresi eum adhæsisse constat.*

Cur Anastasi⁹ Macedoniũ sit persequut⁹.

Criminatores i Macedonium ab Anastasio subornati. Hos facile ille refellit. Alius criminis prætext⁹ cõtra Macedoniũ quæsitus, quasi Synodũ Chalcedonẽsem nõ cõprobarit. Macedonij exilium.

que se recipere professus est. Quæ res à Macedonio approbata,& quod præterea henotico Zenonis is subscripsisset, reprehẽsione non caruit. Quãuis postea quũ in Dalmati monasterio esset, in oratione quadã omnibus pietatem consectantib.offendiculum id &crimen obiectum diluit,disertis verbis sanctam quartam Synodum comprobans:& eos qui illam non reciperent,hæreticos vocans. Anastasius Celere magistro ad se euocato, per eum clàm Macedonium ex throno deduxit, & Euchaitem in exiliũ misit.Senatus & populus Cõstantinopolitanus eam ob causam in magno fuit mœrore. Nam & vitæ sanctitatem & doctrinæ sinceritatem in Macedonio admirabantur,& pietatis studio dignitatéque sacerdotali is valde enitebat,vt qui à Gennadio eductus atq; doctus fuisset,cuius etiam ex,† fratre nepos fuit. Cõtra sectatores eius postea grauis persequutio orta.Quidam enim exilio, nonnulli relegatione, aliqui accusationib. iniquis, alij bonorum publicatione afflicti sunt. Multi etiam qui fuga sibi consuluerũt, Romam peruenerunt. Imperator illico Chalcedonensium actorum libellum, quem Macedonius discedens in sanctiore ara deposuerat,per Calopodium quendam furtim sublatum concidit,atque igni tradidit:& Macedonio qui sic abducebatur,cõdemnationis sententiam misit. Atque is interrogauit, an illi qui se damnassent, Chalcedonẽsem Synodum recepissent. Et vbi illi qui ad eũ sententiam attulerant,id inficiati sunt:ipse,si (inquit) Ariani aut Macedoniani cõdemnationis libellũ ad me miserunt, nũ recipere eũ possum?At ille ita Euchaitem ductus est. Quũ autem Hũni,qui Saberi vocabãtur,eruptione per * Caspias angustias facta,Orientem vastarent, Gangram inde metus causa Macedonius successit. Quod vbi Anastasius cognouit,percussorib summissis eum trucidauit. Corpus eius in tẽplo Callinici martyris innumera miracula edens repositum est.Macedonium ferunt, quum

† ἀδιαφίδος. *Persequutio sectatorum Macedonij.*

† * *Hunni ex Caspiis claustris erumpentes. Macedonij cades.* * τῶν κασπίων ἀπορρηγνυμένων πυλῶν.

† * *Multi sacerdotum culpam Zelo Dei persequi profitẽtur, sed dum indiscretè id agitur,sacrilegy facinus incurrũt: Et dum præcipites quasi d emendandũ ruunt,ipsi quoque multo magis in deterius cadunt. 24.quæst.3. Apud Deum & eius Ecclesiam neminem potest grauare iniqua sententia. Augustin.21.quæst.3.*

iam mortuus iaceret, manu sua seipsum sacro crucis signaculo consignasse. Eundémque in somnis Theodoro cuidam piè viuenti apparuisse, & cum vehementia quadam verba hæc Anastasio renunciari iussisse: Ego quidem ad patres meos abeo, quorum fidem sinceram seruaui. Tu verò scito, me Deum precari desiturũ non esse, quoad vsque & tu primo quoque tẽpore ad id tribunal, quod munera non acceptat, mecũ iudicio concertaturus, steteris. Post Macedonium Anastasius ecclesiam Timotheo presbytero eius, sacrorúmque vasorum custodi commisit, qui † Celon & Littobunes cognominatus est, appellationibus eis propter actiones quasdam ei conuenientibus impositis. Hic templum ingressus, non prius rem diuinam fecit, quàm Macedonij imagines, quæ tum ibi erant, sustulisset. At Imperator impiissimus eiusce modi ob causas Flauianum quoque Antiochenum, & Heliam Hierosolymitanum, qui Salustio successerat, nec non Ioannem Alexandrinũ in exilium egit. Idem in Ioanne Tabennesiota fecit. Qui vbi Romæ cognouit Anastatium Imperatorem esse factum, in Orientem sedem suam recepturus venit. Amico enim Anastasio Alexandriæ vsus fuerat, & eum ex naufragio nudum receperat, hominíque quam cõueniebat curam & benignitatem præstiterat. Ille verò per ingrati animi vitium, pro liberalitate sibi exhibita exilij gratiam ei retulit. Ioannes autem iste profugiens, in veterem se rursum Romam contulit.

Macedonij Anastasiũ ad tribunal Christi euocauit.

Timothe⁹ Macedonij successor.

Anastasius in exilium mittit episcopos.

Flauianũ Antiochenum.

Heliã Hierosolymitanum,

Ioannem Alexandrinum.

Idem erga Ioannem Tabenesiũ ingratus.

† κέλων, ὁ θερμὸς εἰς συνοδίαν. *Suid. hoc est, ad rem veneream calidus.*

CAPVT XXVII.

DE Flauiano Antiocheno hæc memoriæ prodita sunt. Xẽnaias quidam erat (Philoxenũ græca lingua rectè vocet) genere Persa, & fortuna seruus, peridoneus sathanæ minister: qui sub Calandionis episcopatu, quum ab hero suo profugisset, ad Ecclesiam Dei accessit, clericum se esse affirmans, quum quidem nondum diuino regenerationis lauacro initiatus esset. Calãdion vbi hominem eum, & latentem in eo maleuolentiam ex signis & coniecturis quibusdam cognouit, ab eccle-

Xenaias ex seipso natus presbyter.

Idē episcopus nōdum baptizat⁹. Hic imagines Christi & sanctorum eius venerari prohibuit. † μὴ δεῖν προσκυνεῖν.

sia eum proscripsit. Vbi verò Calandioni Petrus Cnapheus successit, Xenaiam ille non solùm recepit: verumetiam nondum baptismo initiatū, vicinæ Hierapolis episcopū creauit, & Philoxenū nominauit. Et Petrus vbi tandem se episcopatū viro nondum baptizato mādasse intellexit, dixisse fertur, sufficere ei pro baptismo cōsecrationem. Xenaias iste primus (ò audacem animum, & os impudens) vocem illam euomuit: CHRISTI & eorum qui illi placuere, imagines † venerandas nō esse. Itaque impietatis istud mancipium magno cum tumultu, multis sibi ex prima Syrorū gente ascitis, & nō exigua ex Cynegico siue Venatico monasterio multitudine assumpta, vnà cum innata sibi improbitate in vrbem peruenit: & Flauiano vim maximam intētauit, vt Chalcedonensem Synodum & Leonis tomū ille anathemate damnaret. Quod quū Flauianus se facturū non esse confirmaret, & monachi ei contrà imminerēt, populus episcopum suum periclitari audiens, pro se quisque statim vt potuit cōsurgens affuit, & cædes tāta monachorum facta est, vt corpora eorum propter multitudinem in Orōtem amnem, vt vndas eius pro sepulchris haberent, conecta sint. Ad hæc etiam isto nō minus accidit malum. Monachi namque in * Cœlesyria Flauiano valde addicti, propterea quòd is in vicino quodā loco, cui Tilmognus nomen erat, monasticam egisset vitam, turba ea cognita, Antiochiam se contulerunt, Flauianum omnibus modis defensuri. Atq; ibi tum non minor accepta clades. Propter hunc igitur & illū casum Flauianus fraude quadā in exilium abductus est, petrā quandam præruptam & sublimem in Palæstinæ finibus incolere per vitā iussus. Hæc causæ sunt, quam ob rem tanti viri Macedonius & Flauianus, sedibus suis exacti sint. De quibus etiam monachi Palæstini ad Alcisonem scribentes, hæc verbis hisce commemorant:

*Tumultus monachorū cōtra Synodū Chalcedonensem Antiochiæ: Plurium monachorū cædes. Alius ibidē monachorū tumultus. * Dicitur hæc etiam secunda Syria. Exilium Flauiani.*

CAPVT XXVIII.

Palæstinorum monachorum ad Alcisonē scriptum.

„ PEtro vero defuncto, rursus inter se dissidere cœperunt Alexādria & Ægyptus, & Libya: & factio quælibet suos sibi cōuentus egit. Reliquus etiam Oriēs ab aliis ecclesiis segregatus est, ꝙ occidentales nō aliter cōmunicare cum eo voluerint, quàm si Nestorium, Eu-

tychetem & Dioſcorũ anathemati ſubiiceret, eiſdémq; Petrum Moggum & Acaciũ adderet. In hoc ſtatu quũ ecclesiæ orbis vniuerſi res eſſent, qui germani Dioſcori & Eutychetis ſectatores fuere, ad maximã paucitatem redacti ſunt. Et quum res illorum tò recidiſſent, vt quamprimum in terra deficerent, ampliúſque non extarent, Xenaias re ipſa nomini ſuo reſpondens († alienus quippe prorſus à Deo) neſcimus quo conſilio, quáſve aduerſus Flauianum inimicitias vindicans, ſub obtentu fidei, ſicuti plerique aiunt, contra eum cõmotus, veluti Neſtorianũ calumnioſè criminari cœpit. Atque vbi ille Neſtorium vnà cũ opinione ſua anathemate confodit, ex eo tẽpore rurſum ad Dioſcorum, Theodorũ, Theodoritum, Iban, Cyrum, Eleutherium, & Ioannẽ tranſiit, & neſcimus quos alios inſuper & vnde collegit. Quorũ quidam verè Neſtorij dogma profitebãtur: quidam autem eius hæreſis ſuſpecti, anathema in Neſtorium conferant, & in eccleſiæ communione acquieſcebãt. Eis ita collectis ad Flauianum: Hoſce, inquit, omnes Neſtorij contagione infectos, niſi anathemati ſubdideris Neſtorianus es, vtcunque vel decies millies illum vnà cum dõgmate ſuo anathemate confodias. Per literas quoq; Dioſcorianos & Eutychianos permouit, eíſque perſuaſit, vt ſibi patroni aduerſus Flauianum adeſſent: ſecum petituri, vt ille non in Synodum, ſed in eos quos diximus viros anathema iacularetur. Eis verò Flauianus epiſcopus diu multúmq; reſtitit. Sedenim vbi alij quoque contra ipſum cũ Xenaia coniuncti ſunt, Eleuſinus videlicet quidã ſecundæ Cappadociæ, Nicias Laodiceæ Syrorum, atq; alij aliunde epiſcopi, quorum * puſillanimitatis erga Flauianum cauſam, non noſtrum: ſed aliorum potius eſt exponere: tandem per eos ipſos ſe illos ad pacem adducturum eſſe arbitratus, contẽtioni ei ceſſit, & in ſcripto anathema in eos qui dicti ſunt viros cõiecit, atque id ad imperatorem miſit. nam & hũc quoq; contra eum veluti Neſtorianum commouerant. Verùm Xenaias hiſce non cõtentus, rurſum anathema in ipſam Synodũ, & eos qui duas naturas & carnis & diuinitatis in Domino profitentur, iaciendũ à Flauiano petiit. Atq; vbi ille ei non paruit, vt Neſtorianũ rurſus criminatus

De rebus Flauiani & Xenaie.

† ὁ τῆς θεοῦ ξένος ἀληθῶς.

* μικροψυχίας.

» est. Et cũ de his rebus multa agitata essent, & patriarcha
» formulam fidei composuisset, in qua Synodum quidem
» propter Nestorij & Eutychetis condemnationem, non
» autem vt vim decreti & doctrinæ fidei haberet, recipiendam esse profitebatur: rursum eum, vt qui occultè
» Nestorianus esset, aduersarij, nisi anathemati etiam synodum ipsam, duas naturas carnis & diuinitatis in Domino profitentes subiiceret, criminari cœperunt. Adduxerunt illi quoque multa verborum fraude in sententiam
» suam Isauros: & scripto de fide edito, in quo synodum
τὰ ἰδιότητας. » vnà cum eis qui duas naturas aut † proprietates in Do-
De Helia Hierosolymitano. » mino esse dicunt, anathemate condemnarunt, Itaq; à
» Flauiano & Macedonio secessêrũt: & cũ aliis se cõiunxerũt, qui scripto ei scripsere. Interea etiã à Hierosolymitano antistite de fide scriptum exegere, qui id compositum ad imperatorem per ipsos Dioscorianos misit. Atque id illi, anathema complectens in eos qui duas naturas dicunt, proferunt. Ipse autem Hierosomytanus epi
» scopus deprauatum id ab eis esse asseuerat, aliúdque scri
Hæretici studiosè libros veterũ deprauarũt » ptum sine eiuscemodi anathemate produxit. Neque id
» mirum, siquidem scripta patrum quoque adulterarunt:
» & multos Apollinaris libellos per inscriptiones ipsas Athanasio & Gregorio mirifico illi & Iulio attribuerunt,
De Macedonio Constantinopolitano. » per quos maximè ad impietatem suam multos pertrahunt, Efflagitarunt verò à Macedonio etiam scriptam
» fidei formulam, quam ille quoq; edidit: solam se trecen-
» torum decem & octo, & rursum centum & quinquagin
» ta patrum fidem nosse confirmans. Nestoriúmq; & Eutychetem, atque eos qui vel duos filios, aut Christos opinantur, vel naturas diuidunt, anathemate feriens: neq;
» Ephesiæ à qua Nestorius damnatus est, neq; Chalcedo-
» nensis quę Eutycheti dignitatẽ abrogauit, synodi mentionem faciens. Quam rem monasteria Constantino-
» poli ægrè tulere, & ab episcopo Macedonio desciuere.
» Interea Xenaias & Dioscorus multis sibi ascitis episcopis, superbi & intolerabiles facti sunt: motúsque aduer-
» sus eos qui in anathema non consentirent, graues concitarunt: inter quos, si qui illis prorsus nõ cederent, eos
» modis omnibus in exilium pellere sunt conati. Atque ita tandem Macedonius & Flauianus, & Ioannes insu-

per, * Palti episcopus, solum exilij causa verterunt. Hæc hactenus.

* *Euagr. habet Plat. li. 2. cap. 31.*

CAPVT XXIX.

FLauiano ad hunc modum exacto, Seuerus impius & ἀκέφαλος, hoc est, nullius capitis vir, alter omnino improbitate Eutyches, Dioscorus, Antiochenum conscendit thronum: qui Sozopoli Pisidiæ ortus, Beryti legum scientiæ & actionibus forensibus operam dedit. atque vbi Christianam addidicit doctrinam, confestim animo mutato, baptismi lauacro initiatus est, in Leontij illustris martyris templo, quod in maritima regione Tripolis in Phœnicia situm est. Et deinde monasticam vitam in domicilio quodam inter Gazam & Maiumam oppidum coluit: vbi Petrus etiam ille ex Iberia, qui episcopus Gazæ declaratus, vnà cum Timotheo Æluro proscriptus est, eodem vitæ genere cultus, celebrem de se famam posteris reliquit. Porrò Seuerus sermonem primum disputando cum Nephalio cõtulit, qui eiusdem cum illo opinionis antea fuit, naturam vnam in Christo professus: postea autẽ & ipse Chalcedonensem synodum, & eos qui duas naturas perhibent, tutatus est. Et quum se confidentius arrogantiúsque Seuerus in disputationibus gereret, vnà cum popularib' suis, aliísque etiam plurimis, eandem opinionem consectantibus, monastico domicilio suo á Nephalio eiectus. Atque ille inde in imperialem concessit vrbem, Imperatori supplicaturus, vt sibi atque suis qui cum eo pulsi fuerant, phrontisteria sua restituerentur. Ita factum, vt in imperatoris & Senatorum noticiam peruenirent: sicuti hoc qui Seueri vitam conscripsit, refert. Ioannes porrò qui † cum illo iudicio contendit scriptum reliquit: Seuerum, cum consecrari deberet, iuramentum in scriptũ relatum imperatori Anastasio obtulisse, à quo die throno Antiocheno potitus esset, haudquaquam se synodũ Chalcedonensem anathemati subiecturum esse. Eúmque eo ipso quo consecratus est die à sectatoribus suis

Leontius martyr.

Petrus monachus.

Seuerus à Nephalio monasterio pulsus.

Seuerus consulto peruenit.

† ὁ ἀντῷ διαπερνόμενος. *Niceph.* μετὰ οἰζύρας διαπερνόμενος, *Theodorus lector lib. 2.*

† ἀκέφαλος διφθοίς τις, ἐς ἂν ὁ σῶμα ἔξαρχος, *hoc est, Acephalorum, id est, capite carentium haresis quædam est, cuius autor Seuerus fuit. Suid.*

instigatum, pro concione ex ambone anathema in eam iecisse: idémque disertis verbis, cum synodales literas scriberet, feciſſe. Qua de re literæ illæ quas diximus, ad Alcisonem scriptæ, hæc referunt.

CAPVT XXX.

Scriptũ monachorum Palæstinorum ad Alcisonem, de statu Syriæ & Palæstinæ ecclesiarum.

„ SYnodales Timothei Constantinopolitani episcopi hic in Palæstina receptæ sunt: Macedonij autem & „ Flauiani condemnatio recepta non est, sicuti neque sy- „ nodalia scripta Seueri. Quin illi etiam qui eas huc at- „ tulere, conuiciis atque contumeliis, pro eo atque con- „ uenit, affecti, profugerunt: propterea quòd aduersus eos „ populus & monachi commoti essent. Ac res in Palæsti- „ na quidem sic se habuere. Antiochiæ autem nõnulli in „ sentẽtiam eorum abducti sunt, in quibus etiam est Ma- „ rinus Beryti episcopus: quidam autem necessitate & vi „ adacti, eisdem Seueri synodalibus literis, anathema si- „ mul & in synodum & in reliquos qui duas naturas aut „ proprietates carnis & diuinitatis Domini profitentur, „ complectentes, assensere. Aliqui porrò, quoniam vi & „ metus causa assensi fuerant, sententia mutata errorem „ reuocarunt: inter quos sunt, qui sub Apamea censentur „ episcopi. Quidam verò omnino eis non consensere, in „ quibus sunt Iulianus Bostrensis, & Epiphanius Tyrius, „ aliique (vt dicunt) episcopi quidam. Sedenim Isauri „ nunc resipiscentes, cùm priorem suum condemnant er- „ rorem, tum Seuerum factionisque eius populares ana- „ themate iugulant. Alij qui sub Seuero sunt episcopi & „ clerici, ecclesiis relictis fugerũt: quorum vnus etiam est „ Iulianus Bostrensis, & Petrus Damascenus, qui hic sunt. „ Sed & Mamas, qui vnus ex Dioscorianis est, duas natu- „ ras ab initio (incarnationis Verbi, sed postea vnam tan- „ tùm naturam) profitentibus à quibus etiam Seuerus „ transuersim ductus est, cùm illorum antea præfractam „ temeritatem condemnasset. Et post quædam: Monaste „ ria autem quæ hic sunt, & Hierosolyma ipsa, in recta „ fide Deo duce concordant, aliæque etiam plurimæ cum „ episcopis suis vrbes, pro quibus omnibus, atque ité pro „ nobis, Domine sanctissime & reuerendissime pater no- „ ster, ne in tentationem incidamus, facores.

CAPVT XXXI.

QVæ verò de Seuero Euagrius Epiphanienſis memoriæ mandarit, verbis hic eius apponam. Scribit enim ad hunc modum: Quandoquidem literæ iſtæ Palæſtinorum monachorum Apamenos epiſcopos à Seuero reſiluiſſe oſtendunt, age, afferamus huc, quod à patribus per manus acceptum, quamuis hucuſq; in hiſtoriam relatum non ad nos peruenit, Coſmas patriæ noſtræ Epiphaniæ epiſcopus, quã Orontes alluit, & Seuerianus vicinæ Aretuſæ antiſtes, cùm ad ſynodales Seueri epiſtolas perturbati eſſent, & ſe à communione eius diſiunxiſſent, libellum quo illi dignitatem abrogarunt, ad eum cùm adhuc Antiochiæ epiſcopus eſſet, miſerũt. Eum libellum Aureliano primario eccleſiæ Epiphanienſis diacono ad illum perferendum dedêre. Atque is, quod Seuerum & epiſcopatus tanti amplitudinem meueret, vbi Antiochiam venit, muliebri habitu ſumpto, Seuerum adiit, delicatius molliúſque incedens, ac geſtu omni fœminam ſe eſſe aſſimulans: & ſupplicijs more lamentans, atque ex animi penetralibus cum gemitu illã obſecrans condemnationem accedenti illi dedit: & per conſequentem hominum turbam omnibus deceptis, prius per fugam ſaluus euaſit, quàm Seuerus quæ in libello ſcripta eſſent, legit. nihilominus tamen Seuerus libello accepto, & ſententia eius intellecta, in ſede ſua vſque ad Anaſtaſij obitum permanſit. Poſtquam Anaſtaſius rem eam, ſicuti Seuero acciderat, cognouit (memoriæ enim tradendum perhumanum aliquod Anaſtaſij factum) Aſiatico Aſianam Libaneſiæ in Phœnicia procurationem gerenti mandauit, vt Coſmam & Seuerianum eccleſiis ſuis, propter miſſum Seuero condemnationis libellum, eiiceret. Qui poſtquam in Orientis partes peruenit, multóſque mortales Seueriani & Coſmæ dogma defendere, & ciuitates ſuas fortiter illos tueri reperit, ad Anaſtaſium retulit, ſine ſanguine fuſo viros eos thronis ſuis expelli non poſſe. Et Aſiatico Anaſtaſius reſcripſit: nihil ſe etiamſi magnum & eximium quicquam ſit, procedere & obtinere velle, ſi vel gutta ſanguinis effundenda ſit. Atque hęc quidem non multo pòſt ſic acta ſunt.

Seuero Coſmas Epiphanienſis, & Seuerianus Arethuſius, epiſcopi, libellum exautorationis actu pio inſinuant.

Euagr. lib. 3. cap. 34. Clemens Anaſtaſij dictum & factum.

CAPVT XXXII.

IMperator autem Palestini quoque throni episcopo Heliæ Passationis filio, qui Salustio Martyrij successori successerit, vt cum Chalcedonensis synodi obtrectatoribus communicaret, instituit Helias autem, quòd grauis inter ecclesiarum antistites seditio esset (Romani namque à Byzantiis disidebant, quòd Acacium in sacrum album retulissent: Byzantij autem Alexandrinos auersabantur, quòd illi Dioscori communionem admisissent, & synodum Chalcedonensem anathemate prosequuti essent: Palladius verò Antiochenus quæ grata imperatori essent faceret synodum eam auersatus, & Alexandrinorum acta, quæ Anastasius comprobabat, complexus) Helias inquam quum tanta rerum confusio esset, cum solo Euphemio communicandum sibi esse statuit. Atque vbi ille propter fidem orthodoxam, sicuti dictum est, proscriptus esset, & Macedonius episcopatũ eius recepisset, proscriptioni Euphemij, quòd contra canones facta esset, haudquaquam assentiri voluit: Macedonij autem, vt qui sanam deprædicaret doctrinam, communionem admisit. Quandoquidem verò Palladij Antiochiæ successor Flauianus, sanæ addictus doctrinæ, idem cum Helia & Macedonio sensit, * fortissimus in impietate tyrannus iram continere, & tantorũ virorum concordiam ferre nõ potuit: sed furore feruẽs, & quammaximè ferociens, Macedonium vrbis imperantis pastorem. per eas quas diximus calumnioſas criminationes, cum ignominia Ecclesia eiecit, & episcopalem thronũ Timotheo tradidit. Meditatus ille quoque est, Quomodo Flauianum & Heliam in exiliũ mitteret. Tum verò temporis, vt eos Timotheo coniungeret, operam dedit. Et illi communicandum sibi quidem esse cũ Timotheo, qui orthodoxæ doctrinę assentiri videbatur, statuerunt. Macedonij autem exilium minimè ferre potuerunt: vt quod per violentam potius dominationem, quàm ecclesiæ sanctionem decretum fuisset, sicuti etiam ante eum in Euphemio acciderat. Quam ob causam imperator aduersus illos furiosè exarduit, eáque res magnos ecclesiis motus creauit. Anastasius Sidone contra diuinos eos viros Orientalium & Palæstinorum

* ὁ τὴν ἀσέβειαν ἀνδρικώτατος τύραννος.

Anastasius synodũ Sidonam cõtra Flauianum & Heliam cogit.

norum episcoporum conuentum coegit: cui præfuere Cæsareæ Cappadociæ Soterich⁹,& Hierapolis Xenaias, verè à Deo alienus, episcopi qui vehementer in synodum Chalcedonensem inuecti sunt,ac si qui alij, & ipsi vt Eutychetis & Dioscori res in Oriente obtinerent, studuerunt. Huius rei certior factus Helias,Hierosolymitanus hierarcha,vt imperatori conciliaretur, concilium cepit,precatore vsus Sabba illo,qui in pietatis exercitio & diuina philosophia magnus extitit. Hic cum eiusceмodi ab Helia literis ad Anastasium venit:Heremi incolas,& cum illis Sabbam, solitudinis caput,oratores pro ecclesiis ad Celsitudinem tuam mittimus. Tu verò,ó Imperator, diuinos eorum labores atq; sudores reuerens, finem, quod contra ecclesias susceptum est, bello imponito, neque cladem hanc vlterius progredi finito.Curæ nanque tibi esse, vt quæ Deo grata sint facias,qui tibi diadema concessit, persuasum habeo. Ille vt potuit, animo constanti cum Imperatore cõgressus, tumorem illius aduersus Palæstinum antistitem conceptum sedauit. Et synodus aduersus Heliam & Flauianũ à Sotericho & Philoxeno cõgregata,nihil egit. Isti autem postea inuidia flagrantes,apud imperatorem viros eos quasi illum conuiciis proscidissent, & actiones eius risissent,per calumniam detulerunt.Et cùm potestatem sibi in patriarchas homines detestandi sumpsisset,quid dicere attinet, quæ mala lachrymis & luctu prosequenda parrarint? Tum quidem ea in Flauiano fecere, quæ suprà paucis exposuimus. Atque insuper eum sede sua eiecerunt, impium Seuerum ei substituentes. Qui postquàm in ecclesiam Antiochenam peruenit,infinita quæ verbis exprimere non sit, mala à communione sua abhorrentibus intulit.

Helias per Sabbã monachũ sibi imperatorẽ reconciliat.

Calũniosè apud imperatorẽ Flauianus & Helias deferuntur. Flauiani exilium.

Seuerus Catholicorum persequutor

CAPVT XXXIII.

Egregij monachi. Euthymi⁹, Theoctist⁹, Theodosius, Sabbas.

EXperti virum eum sunt, quum monachi in Palæstina omnes,tum eorum præsides maximè, Euthymij magni discipuli,quorum immensa & numerum propè superans multitudo fuit. summè enim eo tempore in regione ea monasteria floruere, quæ à præfectis egregiis luminaribus gubernabantur: Euthymium præclarum dico, & Theoctistum magnum & Theodosium

cœnobiorum principem, & Sabbam solitudinis ciuem: quorum certamina diuinósque labores retulissem, nisi me ab instituto argumento digressurum esse scirem: quum opere illi peculiari propter copiam & amplitudinem rerum maximè indigeant, quæ tamen manifestæ satis sunt, & linguis ecclesiisque omnibus celebrantur. Proinde nobis venia deberur, si eas fusius non commemoramus. Et tum quidem Sabbam & Theodosium illi vi adorti sunt, si eos in partibus suis haberent, omnia se confecturos rati. Atque vbi animos eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodosius suggestum cõscendit, ac veluti dux quidam & imperator pro concione monastica phalange aduocata, postquam multitudini silentium manu designauit, voce maiore sublata, hoc „ sic tonitrus in morem detonuit: Si quis quatuor syno- „ dos quatuor Euangeliis non exæquat, anathema. His verbis dictis, perinde atque angelus quidam, multitudine in stuporem coniecta, cum silentio omnibus inspectantibus per mediam turbam processit: & homines omnes cum animi consternatione viri eius tanquam egregij in bello ducis consilium factúmque, quo sanctas quæ dictæ sunt synodos sacris libris accẽsendas esse, veluti lege lata statuit, addmirati sunt. Et literas ad imperatorem dantes, certamen se de eis ad sanguinem vsq; subituros: neque etiamsi quid accidat, se vllo modo à patrum traditionibus discessuros esse, indicarunt atque confirmarunt. Deinde circũquaque ciuitates peragrantes, veluti inuicti belli duces omnibus facti sunt omnia, homines confirmantes, ad fortitudinem cohortantes, socordiam excitantes, hæreticam insaniam præuenientes, prædicantes, denique Dei verbum idem, simul Deũ quidem & hominem, vnam verò eius subsistentiam siue personam esse, natura vtrunq; horum, diuinitatem videlicet & humanitatem habentem: id quod synodus quoque Chalcedonensis docuit, quæ etiam hæreticorũ ex vtraq; parte errores declinauit. Eo enim quod personam vnam profitetur, Nestorij vesaniam repudiauit. Quòd verò duas naturas deprædicat, Eutycheris & Dioscori contractionem reiecit. Non enim illa iuxta Nestorij opinionem in filios duos & totidem subsistentias

Præclarè hi Chalcedonẽ sem defendẽrũt Synodũ.

Theodosij grauiter dictum.

Christus διάνθρωπος Chalcedonensis Synodi doctrina Cõtra Nestorij et Eutychetis hæreses.

vnum Christum diuisit: sed neq; itidem vt Eutyches & Dioscorus, atque etiam Seuerus, in vnam naturam diuinitatem & humanitatem vnius Christi cõfudit. Quũ nanque istorum quilibet longius quàm oporteret procederet, miserandum in modum eò reciderunt, vt Nestorius quidem diuisionem, Dioscorus autem contractionem, atque ille quidem duos filios, hic verò ne vnum quidem propriè profiteretur. Siquidem Nestorius confusionem metuens, * σχέσει, hoc est habitu tantum aduenticio, siue autoritate acquisita, diuinitatis vnionem cum humanitate factam esse dixit: ita vt cum naturis, duos filios & subsistentias duas prædicaret, atque vnum quidem filium ex patre peculiariter genitum: alterum autem qui ex virgine natus sit, gratia modò honorem adoptionis filialis sortitum esse. Infelix autem Eutyches & Dioscorus, atque item Seuerus, qui se postea illis coniunxit, absurdam Nestorij sententiam refellere volentes, malum malo medicati sunt, & stultè ad absurdiorem hæresim deflexerunt, naturam vnam diuinitatis dico & humanitatis, dicere, & quantum in eis situ est, naturam diuinitatis perpessionis expertem ad perpessionem deducere ausi. Si enim concedamus vnã esse, quę duę in Christo diuinitatis & humanitatis concurrerunt, naturam, iuxta illorum deliramenta particeps prorsus etiam mortis fuerit diuinitas. Verùm os istis obturat Petrus Christi discipulorum coryphæus, qui Christum pro nobis passum esse dixit carne, non adiiciens etiam diuinitate. Tametsi enim diuinitas Christi iuxta subsistentiam carni vnita est, haudquaquam tamen passionis particeps fuit. Quomodo enim hoc fieri potest, cùm diuinitas † perpessionem prorsus nullam in se admittat? Rectè quoque synodus

* σχέσιν δὲ μόνον, ἑτέρᾳ ἑτέρᾳ θυντός. *Vt ista sint cõtraria naturæ, τῇ φύσει.*

Christus θεάνθρωπος carne passus.

* *

† *In abstracto, ut dicitur: secus in concreto. Et aliud est in carne dicere passũ: aliud simplĩciter passũ dicere naturam diuinitatis. Cyrill.*

* ἡ σχέσις ἐπὶ τῶν πρὸς τι λέγεται, οἷον πρὸς πατέρα υἱός, *hoc est, Habitus de eis dicitur, quæ inter se inuicem relationem habent: sicuti ad patrem filius, & contrà. Suid.*

* * *Verbum quippe Dei ἀπαθὴς impassibili carne assumpta, παθητὸν passib le factũ. Nec enim alius se carnẽ exuit (Coll. 2.) nisi Dei filius, qui carnem se induit. Ambr. lib. 2. de fid. Et ni-*

hil passus est, qui non verè passus est. Tertull. Deus natus in homine. Hilarius. Deus natus in homine, mortuus resurrexit. Hieronymus. Col. 2. Si Christus Deus & homo unus est, sicuti & est: cur tum formidas dicere passum, quem non formidas credere unum? Vigil. lib. 2. Rectè credimus & prædicamus cum Apostolo Deum crucifixum & mortuum in humana natura. Idem. Sed & in ipsis unitatis agnosce diuinitatem. Ambrosius, vbi supra. Ipse gloriæ Dominus passus est carne. Cyrillus. Ecclesiæ fides scit in Christo dispensationem, sed nescit diuisionem. Hilar. lib. 10. Deo filius hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est. Hæc medicina hominum tanta est, quanta non potest cogitari. Augustin. de agon. Christ. Verbum Dei incarnatum suspensum est super lignum. Iren. lib. 5.

Monachi isto sancti ab Anastasio in exilium abi.

pro auctoritate sua statuit, duas naturas Christum esse, inconfusa, immutabili, atque inuariabili ratione vnitas, & in vna subsistentia Dei verbi incarnati coli, eundem ante secula ex patre iuxta rationem diuinitatis: & rursum eundem in extremis diebus nouo naturæ humanæ modo ex sancta virgine genitum, æqualem patri & matri, iuxta vtranque substantiam, vnigenitum secundum patrem, & primogenitum secundum matrem, [a] per quē sibi multos in baptismo in filiorum iura adoptauit pater. Hæc illi passim circum euntes docuerunt. Imperator autem impius ira accensus, ad exilium eos condemnauit: quoadusque in illum breui ineuitabile illud exilium, istam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta diuina decreuit, per quam ingentes Ecclesiæ fluctus consequiescere: atque illi ab exilio reuocati, ex ærumnis ad optatam quietem rediere.

a Adoptio filiorū Dei per Christū in baptismo

Seueri eccle siastica tyrannis. Monachi catholici Hierosolymis Heliam aduersus Seuerū & militarē manū strenuè defendunt.

CAPVT XXXIIII.

VErùm nōdum de eo dicendum est: priusquam enim id accidit, Seuerus in throno sedit, tyrannidémque aduersus veram pietatem grauissima quæq; faciens exercuit. Mittebat autem is more recepto ad patriarcham Heliam epistola synodales: quæ cùm ab eo propter ingentem impietatem non reciperentur, ad iram rursum princeps cōmotus est. Atque is magnam armatorū manum Hierosolyma, aduersus eos qui Seuero assentiri, & Synodalibus eius subscribere nollēt, misit, eósq; sedibus

suis pelli, atque vim etiam, si opus esset, afferre eis iussit. Porrò cùm Helias admodum premeretur, impietate ita sæuiente, admirandi illi viri, monachis rursum collectis, eos qui à Seuero & imperatore missi fuerant, tumultuanter ex ecclesia eiecerunt. Atque vbi postea alia quoque eorum multitudo confluxit, in illorum conspectu, magna cum fiducia, eos qui cum Seuero cõmunionem habebant, anathemati subiecerunt. Imperator verò amoliri à se hoc tantum dedecus volens, Olympium quendam, cui militares in Palæstina copias attribuit aduersus eos misit: qui imperata pro imperiali potestate, Ecclesiasticis sanctionibus neglectis, exequeretur. Hic simulatque Hierosolyma venit, diuinũ Heliæ sede episcopali eiecit, atq; in eius locum Ioannẽ quendam Martiani filium, cum Seuero quidem communicantem, synodum autem Chalcedonensem deprædicantem surrogauit. Qua de re certior factus Sabbas, & quę cum eo erat sacra cohors, in stadium rursus procurrit. Atque quòd Olympius rem ipsam tandem secũ in animo cõsiderans retrocesserat, cũ Ioanne patriarcha Sabbas colloquutus, ei suasit, vt se à Seueri communione abstineret, & Chalcedonensem synodum vel cum sanguinis effundẽdi periculo tueretur. Quod ille etiam patrũ persuasionibus reuerenter susceptis, & pactis conuentis cum Olympio initis neglectis, fecit. Ea verò re impẽrator offensus, Olympio magistratum ademit, & in Palæstinam ducem Anastasium in illius locum suffectum misit. Qui vbi eò peruenit, præter rationem exequi ea quæ imperator vellet, in animo habens, Ioanne statim ne verbo quidem cum eo communicato, in carcerem coniecit: eumque vi vt synodum Chalcedonensem despiceret, atque Seueri communionem amplecteretur, cogere aggressus est. Ioannes, quòd cum Zacharia Cæsareæ Palæstinæ antistite secretò colloquutus, audierat tempore flagitante † opportuna fraude res gerẽdas esse: Duci se quod ille vellet, facere paratum esse, pollicitus est, si modò post duorum dierum curriculum è custodia emitteretur: ne scilicet, inquit, videamur vi, non persuasione adducti id quod imperatori placitum est, facere. Atque id ita factum, Et patriarcha custodia libe-

Olympius dux Palæstinæ. Heliæ pulso Ioannes substituitur. Sabbas Ioannẽ ad orthodoxiam adducit.

Olympio Anastasius dux suffectus.

† τάχυ τὰ πράγματα μετιὼν θέμι τῶ καιρῶ καὶ τιτύχοντος.

ratus, monachorũ cohortem in templũ primi diaconi Stephani, vt præfractam hæreticorum temeritatem frenaret, cõuocauit: atq; aliud quoddã domo consiliũ quo rerũ gerendarũ spectaculũ conspicuum magis fieret, attulit. Nam Dux ipse aduenit, vt illo nimirum teste præsente synodus aboleretur atq; damnaretur. Ioannes fugge stum conscendit, ex vtraque parte Sabbæ & Theodosij propugnatorum fidi manibus vtrisq; suffultus. Atq; vbi se paululũ cõtinuit, & multitudinem etiã mussitare audiit, minus sanam fidem anathemate cõdemnari debere, fiducia plenus eiusmodi protulit verbum: Si quis Eutycheti & Nestorio & Seuero & Soterichο Cæsareæ Cappadocũ episcopo assentitur, anathema. Si quis quatuor vniuersalibũ Synodorũ dogmata nõ sequitur, anathema. Dux vbi eam quasi fabulã perspexit, multitudinis impetũ metuẽs, bene secũ actũ esse, & fuga saluti suæ consuleret, putauit. Patres autẽ ipsi, cùm scirent imperatorẽ ea re audita iratũ fore, epistolam libertatis plenam ad eum dederẽ: in qua cùm illũ arguebant, tum dogmatis sui certitudinẽ astruebãt. Absurdũ quippe etiam esse scripsere, cùm Hierosolymitani essent, vnde dogma ipsum tanquã è fonte profluxisset, si tũ primùm † tanquã feri discipuli, id quod optimũ esset, discere deberent. Scire se quidẽ, à trecentis decẽ & octo patribus Nicææ promulgatã fidẽ. tenacissimè autẽ alia quoq; tria consilia, vt quæ prioris illius vestigiis inniterentur, retenturos: neque quicquã, etiamsi duri aliquid accidat, se de primis traditionibus remissuros: sed eas ad sanguinẽ vsque, si opus sit, defensuros esse. Patriarcha Ioannes vnà cũ sanctis illis viris, postquã non breuissimo tempore superuixit, Petrum ecclesiæ suæ & pietatis simul successorem habuit, virũ præclarum. Heliam dicunt cũ beato Sabba colloquutum, & longè à Constantinopoli dissitũ, cùm Anastasius mori deberet, migrationis eius horam prædixisse. Res Palæstinæ ad hunc se habuere modum.

Ioãnes Hierosolymitanus contra Anastasij ducis expectationẽ orthodoxã cõcione de prædicat.

Scriptũ istorũ sanctorũ monachorũ ad imperatorem.

†ὁδηγητὴς *Hierosolyma Christiana doctrinæ fons.*

Petrus Ioãnis Hierosolymi successor.

Helias mortẽ Anastasij præuidit.

CAPVT XXXV.

Timotheus Constãtinopolita, cothurnus.

TImotheus autem Constantinopolitanus episcopus magnopere à Macedonio, qui ante eum episcopatum gesserat, dissensit: qui & ipse, veluti Cothurnus, facillimè animũ ad ea quæ hominibus placita essent, con-

uerteret, nunc quidem Chalcedonenſem ſynodum cõplectens, nunc autem contrà eandem anathemate configens. Quid verò is in * Studij monaſterio fecerit, cõmemorare libet. Monaſterij eius curator diem ſuum obiit: atq; ibi Timotheus, vt alium illi præficeret præfectum, affuit. Et quum is qui procurationem eam ſuſcipere debebat, aſſeueraret, iuriſiurandi ſe religione ne ſuffragium aut electionem præfecturæ eiuſmodi ab eo ſuſciperet, qui non ex animo Chalcedonenſi ſynodo aſſentiretur, obſtrictũ eſſe: Timotheus in eum per damnationem anathema, qui ſynodum eam non reciperet, cõiecit. Atq; ita, qui deſignatus fuerat, electionem ratã habuit. Ibi tum primarius eius diaconus progreſſus, cõuiciis Timotheum inceſſit, quòd non in vna ſententia perſiſteret, verùm nunc huc, nunc illuc, adinſtar Euripi, per animi æſtum & fluctuationem ſe conferret.

Is ſynodum Chalcedonenſem comprobat.

* *Studium dynaſta celebre templum & monaſteriũ condidit, quod Studitarum cognominatum eſt. Et conſulatum geſſit. De qua re verſus illi ſunt editi:*

Magnificam poſtquam conſtruxit Studius ædem,
Conſulis accepit mercedis nomine honorem. Suid.

Στούδιος ἄγλαον οἶκον ἐτίματο, καρτὸς ἀλίμως δὲ*
ἀρχέμεν ἵκετο μισθὸν ὑπατείδια ἔμβεν.

Rem eam diaconus ad Imperatorem retulit, qui Timotheum accitum grauiter obiurgauit. Et ille vt probrum hoc aboleret, diuerſam prorſus à priore ſententiam publicè promulgauit, & anathema in hominem quẽque, qui Chalcedonenſem reciperet ſynodũ, torſit. Nonnulli vt Macedoniũ, perinde atque trecentorum & decem octo illorũ ſymbolum non cõprobarit, calumniarentur Timotheum hunc, non Petrũ Cnapheum inſtituiſſe dicunt, vt in ſynaxi & cõuentu eccleſiaſtico quouis, ſymbolum id diceretur, quod antea ſemel tantũ anno quolibet paraſceues paſſionis ſanctæ die in eccleſia legi ſolitum fuerat, ſicuti ſuprà diximus, quum epiſcopũ † primas religionis noſtræ inſtitutiones docere oporteret. Hæc de Timotheo. Tum verò apud veterem quoq; Romam ingens cõfuſio & turba excitata eſt, talem ob cau-

Idem mox eandem dãnat.

Symbolum Nicænum antiquitus ſemel tantũ in anno Paraſceues die cãtari ſolitum in eccleſia.

† κατηχεῖν.

Festus Senator Rō.

sam. Vir quidā Festus nomine, Senator Romanus, propter reipub. Romanæ vtilitates quasdam Cōstantinopolim profectus, & cum Anastasio colloquutus est. Atq; vbi ex animi sententia negotium confecit, postea etiam ei supplicauit, vt ibi Petri & Pauli apostolorum memoria, maiore reuerentia & cultu, sicuti Romæ fieri soleret, celebraretur. Ea enim nulla cura, atque vt ita dicā, sicuti fors tulisset culta antea fuerat: Anastasius petitioni eius non grauatè cōsensit, & constitutione promulgata sanxit, vt magnificè ab omnibus cōuentus ecclesiasticus in Apostolorum eorum honorem ageretur. Ab eo tempore conuentus eius celebritas magna cepit incrementa, atque ingenti cum lætitia est frequentata. Et quòd adhuc in ecclesia Cōstantinopolitana Macedonius eniteret, per Festum quem diximus, is synodalem epistolam ad episcopū Romanum Anastasium, vt ille magis ac magis synodum Chalcedonensem confirmaret, dare decreuit. Sed id imperator Romanus quum resciuisset, impedit. Et Festus in secreto colloquio imperatori, Anastasium Romanū antistitem se facilè adducere posse, vt Zenonis Henotico assentiretur, & manu sua subscriberet, significauit. At vbi Romam rediit,

Schisma in ecclesia Romana.

Anastasium episcopum decessisse cōperit. Proinde operam dedit, vt vel per speciem & simulationem, ea quam pollicitus fuerat, subscriptio perficeretur. Itaque quibusdam pecunia corruptis, præter receptum morem effecit, vt illi Laurentium quendam Romanū episcopum legerent. Populus autem alium creandum decreuit Ita seditione orta, eodem tempore duo designati sunt antistites. A pluribus nāque Symmachus diaconus, à parte autem altera Laurētius episcopus destinatus fuerat. Verùm seditio ea quæ ad triēniū † non sine cædibus, rapinis, aliisq; calamitatibus, quæ in eiusmodi tempora incidere solēt, durauit, sopita est. * Nam Theuderichus

Duo ibi lecti episcopi, Laurētius & Symmachus.

Seditio Roman.

† *In dissidio isto potissimùm sæuitum in sacerdotes, & virgines sacras. Blōd. Diacon. Trasamundus Vandalorū rex in Africa* CCXX. *episcopos catholicos in Sardiniā relegauit, quib. Symmachus Romanorū ep̄us subsidia eleemosynæ suppeditauit. Diacon.*

* *Theuderichus rex Romam votis omnium tenuit: mitis, af-*

fabilū, in plebem liberalis: populo annonam donauit, captiuos redemit, ciuitatis ædificia restituit. In Italia oppida plerāque extruxit & ornauit. Cassiod. Blond. Hic est, qui Tetricus Veronēsis, seu Dietrichus à Berna nominatur.

qui tum Romam obtinebat, etiāsi Arianus esset, synodum tamen episcoporū coegit, & Symmacho episcopatum cōfirmauit. Laurentio autem pulso thronū Nuceriæ attribuit. Porrò Laurentius haudquaquam quietus esse voluit, sed episcopatū Romanum affectans populū ad seditionem concitauit. At Symmachus sacerdotali quoq; homini abrogata dignitate, in exiliū eum misit: atque ita Romæ seditio quieuit. De Theudericho huiusmodi quiddam historiæ tradūt. Ministrum is quendam saniorem fidem sectantē, efflictim a amore insano prosequebatur, & advoluptātē eo aburebātur. Et ille, vt quę grata placitāq; ei essent faceret, ab τῆ ὁμοουσίᾳ cōsubstantialis fide desciscēs, ad Arianismū. Quod vbi Theudericus cōperit, caput illi quē tantopere amauerat resecuit, inquiēs: Si Deo fidem sincerā non seruasti, quomodo mihi qui homo sum, cōscientiam sanā prēstabis? Eadem tempestate ęps quidam Arianus, cui nomē Deuterij fuit, in vrbe Cōstantinopolitana, Barbam quēdam quum baptizaret, veluti Domini traditionem abolens, prēter morem receptū dicere ausus est: Baptizatur Barbas, in nomē patris per filiū, in spiritu sancto. Ecce tibi autem, vnda quę in sacro lauacro erat, derepētè dispariuit. Et Barbas inde profugiens miraculū id omnibus promulgauit. Eodem tēpore Scenitę barbari incursionem in Mesopotamiam fecerūt, Armeniam quoque & vtrāq; Phœniciam populati sunt. Impetū verò in fines etiam Palæstinæ Alamūdarus Saracenorū phylarchus, & † Zarethas prēterea persarū dux fecerunt. Qui malè ex partę omni à Romanis ducib⁹ accepti, postea cū Romanis pace facta quieuere. Alamundarus Christianorū quoq; sacra suscepit. Seuerus tum Antiochenū administrabat episcopatum, qui ex episcopis suis duos ad Alamundarū, vt contagione sua eum inficeret, misit. Deus autem illum prēueniēs, fecit, vt ille à rectè sentientibus & Chalcedonense cōcilium cōprobantibus, per initia-

Malum id sopitum.

Theudericus Arianus amasiū suū propter defectionē à fide iugulauit.

ἀπεμανῶσε ὁ γυναῖκα τὸν ἄρρενα.

Deuterius Arianus baptismi verborum praeuaricator.

Miraculū aqua disparentis.

Cū barbaris victis Romani pacē faciunt.

Scenitæ Arabes: Plinius. l. 5. ca. 11.

Apud Procop. hic Zarethas dicitur, alicubi etiā Azarethus.

Alamūdarus Saracenum Christianus fit.

Alamūdarus acriē di

Eto Seueria nos refellit.

tionem meliore religione imbueretur. Porrò qui à Seuero ſubmiſſi fuerant, Phylarchũ tranſuerſum agere, & ad profeſsionem veræ doctrinæ contrariam abducere contẽderunt. Atque ille mirificam quandam fabulam, qua dicta eorũ conuinceret, confinxit, literas ſe accepiſſe dicẽs, in quibus eſſet, Michaelem archãgelum nuper admodũ vita defunctũ eſſe. Quum verò illi talem eam rem eſſe diceret, quæ prorſus fieri nõ poſſet: ſubinferẽs Phylarchus, Et quomodo (inquit) purus Deus more noſtro crucem ſuſcepit, ſi nõ duarum naturarũ fuit Chriſtus Deus noſter, quãdoquidem ne angelus quidẽ pati aut mori poſſit? Porrò Seueri ſectatores cum dedecore turpiter inde abſceſſere. Hic ſtatus eccleſiarũ vbiq; fuit, quandiu Anaſtaſius imperiũ obtinuit: quẽ propterea & ſynodo Chalcedonẽſi aduerſari quidã iudicarent, ex ſacris exemerũt libris. Hieroſolymis verò, quũ adhuc ſuperſtes eſſet anathemate cõdemnatus eſt. Cæterùm ab inſtituto alienũ nõ fuerit, ſi ea q̃ ſub imperio eiꝰ geſta eſſe cõperi, & digna memoratu ſunt, operi huic annexuero.

Anaſtaſius viuẽs in Sacro codice expũctus, Hieroſolymis quoque anathemati ſubiectus.

Conõ Apamenus epũs bellator. Longini & Theodority tyrannorum cædes. Lõginus Selinuntiꝰ & Indes tyrãni capti in triũpho Cõſtãtinopoli trahuntur. Ioãnes Cyrtus dux. † Hũc Scythã, ſeu potius Gothũ fuiſſe, ait Euag. li. 3. cap. 35.

CAPVT XXXVI.

LOnginus Zenonis frater fuit, vt ſuprà diximus. Hic ab Anaſtaſio in patriam relegatus, exercitu quindecim millium ex Iſauris collecto, aduerſus illum aperto cum eo Marte cõgreſſurus, bellum mouit. In huius caſtris quum plurimi alij tum Conon ille Apameæ apud Syros epiſcopus fuit. Is epiſcopali functione militari munere cõmutata, Iſauris Iſaurus in bello prẽfuit. Poſtremò verò prælio cõmiſſo, quum Iſauri internecione cæſi eſſent, Longini & Theodori capita Conſtantinopolim allata ſunt. Quæ Imperator haſtis prẽlongis infixa, in loco eo qui Ficorũ nomen obtinet, & aduerſo Byzantio eſt, ſublimia collocari iuſsit, vt gratum Conſtantinopolitanis eſſent ſpectaculum, qui quãplurimis ab Iſauris affecti fuerant malis. Longinus verò alius quoq; Selinuntius cognominatus, & cũ eo Indes quidam, qui diu tyrannidem exercuerant, captiui à † Ioanne militiæ duce, cui Cyrti, hoc eſt, gibboſi ſeu incurui cognomen erat, ad Anaſtaſium miſſi ſunt. Periucundum ij imperatori & Byzantiis ſpectaculum prẽbuere, quum grauibus catenis vincti tyrãni, in triumphum &

maxima hominum frequentia, per circum maximũ & vias publicas trahereutur. Vnde in imperatorium ærarium Isaurica, quę antea vocabatur, pęcio illata est. Erat autem ea quinq; millium minarum, quæ barbaris illis quotannis pendebantur. Persarum quoq; rex Perozes Nephtalitis Hunnis bello illato, inglorius in regnum suum rediit. In angustiis enim quibusdam, vbi eos persequebatur, agmine eorũ conferto, circumuentus, & exitu earum omni præsidio clauso, ab eis captus est. Itaque ad necessitatem eam redactus, pacem ab illis petiit. Nephtalitarum autem dux nõ prius conditiones pacis admisit, quàm Perozes corpore inclinato adorationis ei honorem præstitit, & spõsione vnà cum iuramento interposito confirmauit, nunquam se Nephtalitis bellum illaturum esse. Et ille vel inuitus rem eam, quæ præter rationem esset, temporis necessitate adactus fecit, & cũ dedecore maximo domũ reuersus est. Postea verò igno miniam eam nõ ferens, c contra iurisiurandi religionẽ, cum exercitu contra eos profectus est. Et quum illi rursum insidias ei struxissent propter iusiurandũ violatum cęsus est. d Persæ Cabadæ, minori natu filio eius, regnũ tradidere. Quod quum ille administraret, lege lata, vt communes omnibus vxores essent, cõstituit. Quam ob causam Persæ regno Cabadæ abrogato, in custodiam insuper eum coniecerũt: & Blasum, alterum Perozæ filium, regem crearũt. Cabadæ in carcere vxor eius, quæ debuit officia, præstitit. Et quòd ea venusta forma esset, carceris custos pulchritudine eius victus, & amore captus, inseruire ei, & quod illa vellet facere cõstituit. Illa autem quoniam casta erat, & virum amabat, custodis amorem ei indicauit. Ille porrò eam voluntati amatoris obsequi iussit. Flagitium id vbi peractũ est, liberius ad maritum deinde mulier accessit, cõuenientem ei curam præstans. Erat Cabadæ amicus quidam quàm maximè charus, qui per vxorem ei insinuauit, paratos se in loco certo equos & viros habere, cum quibus si fugere vellet, facile regnum recuperare posset. Vbi uox aduenit, Cabades coniugi persuasit, vt vestem illa suam indueret, atq; in carcere cõsideret: ipse verò habitu illius sumpto, eã ipsam se esse probè assimulauit, & custodia

Isaurica pẽsio in fiscũ redacta.

Nephtalitæ Hũni Perozem regẽ Persarũ cæpiũ, deinde etiã in bello cædunt.

Procop. Euthalitas Hũnos vocat, hoc est albos. Quapropter apud eũ quidã pro Euthalitis Leucalitas legũt, lr. 1. de bell. Persic.

c Vindicta iurisiurãdi violati.

d Cabades Persarũ rex

Lex de communione vxorum.

Blasus, seu Blases eius frater.

Cabades beneficio vxoris è carcere euadit, & regnũ ope Nephtalitarũ recuperat.

Huc Seosen Procopius nominat.

egressus est. Id vbi factū, Cabades Seæ ductu (ita enim amicus ille nominabatur) q̄ celerrimè saluus ad Nephtalitas peruenit. Quorum princeps illi & filiam matrimonio cōiunxit, & exercitum attribuit, quem in Persas, regnum suum recuperaturus, duceret. Cabades vbi Persas præter expectationem subitò aggressus est, regnum nullo propè labore recepit: fratrem Blasum cepit, excæcauit, & carceri inclusit. Et quòd Cabades vir sagax atq; industrius esset, regnū postea quàm tutissimè tenuit. Et anno administrationis suæ vndecimo, pacē primùm cū Romanis fecit: deinde verò, vbi mutuam ab Anastasio pecuniam accipere voluit, atq; Anastasius ei respondit, cautionis syngrapham eū, si pecuniā recipere vellet, dare debere, absq; ea ne vnū quidem obolum accepturum esse: eam ob causam pacis fœdus rupit, & aduersus Romanos bellū suscepit. Inter Persidem & Indiam oppidum fuit, Tzundadaer nomine. In eo Cabades maximā pecuniæ vim, preciosósq; & pellucidos lapillos clàm asseruari intellexit. Eis vt vnà cum oppido potiretur, nihil intentatū reliquit: sed quo minus quod volebat efficeret, dæmones, qui thesaurum eum custodiebāt, obstitere. Et postquā Persicas euocationes & imposturas expertus, dæmonib. videlicet locum eum firmissimè obtinentibus, nihil egit, per Iudæos rem expedire aggressus est: atque vbi per eos quoq; optatis votisque suis potitus non est, per Christianos tandem se quod conabatur confectūrū esse arbitratus est, quos aduersus dæmones potestatem recepisse audiuerat. Itaque Christianorum, qui apud Persas erat, episcopū ad se vocauit. Qui ea de causa synaxi & conuentu ecclesiastico popularium suorum coacto, & † diuinis sanctificationib. perceptis, eisdémque Christianis qui ibi cōueuerant datis signo crucis qui locum eum incolebant dæmones exegit, & Cabadę statim sine labore vllo oppidū tradidit. Quare cōsternatus Persa, primo subsellio episcopū Christianorū cohonestauit, quū ad id vsque tempus Iudæi & Manichæi sedes primarias obtinuissent. Atque ab eo tempore, vt deinceps quicūque vellent, Christianorū sacra colerent potestatem liberā omnib. permisit: quos ille antea excruciauerat, adeò vt etiam multis mēbra & partes

Pax Romanorū cū Cabade.

Cabades bellum aduersus Anastasium ob denegatam sibi pecuniā mutuā suscipit.

Idē oppido Tzundadaer cū maximis opib, quibus dæmones incubabāt, christiani episcopi opera, potitur.

Synaxis christiana.

† μετὰ χώρ τῶν θείων λογισμάτων, μετὰ δοὺς τι τούτων τῇ τῶν συνιόντι χριστιανοῖς.

Cabades ex persecutore protector Christianorum fit.

eas per quas vox editur, ademerit: qui tamen illis quoq; sic amissis, non minus quàm antea, clarè sunt loquuti.

Miraculū. Christiani linguis ēi excisis clarè loquuti.

CAPVT XXXVII.

Persarum aduersus Ro. bellū.

SEdenim, sicuti diximus, Persæ pace violata, fines suos transgressi sunt, & primùm Armenię bellum intulerunt: & Theodosiopoli oppido capto, ad Amidā vrbem inde peruenerunt, intra duos illos amnes sitam: quam etiam expugnarūt, & Anastasius postea impēsis magnis recuperauit. Si quis autē plenius atq; exactius obsidionem expugnationémque eius vrbis cognoscere velit, is Eustathium Syrum legat, qui sanè quàm luculenter res eas conscripsit, atque vbi historiam ad id tēpus duodecimum scilicet imperij Anastasij annū, produxit, ad locum cōmunem profectus, cū plurimis esse cœpit. Postea imperator locum quēdam Daras nominatū, qui & ipse intra duo flumina in Mesopotamia, ad Romani imperij fines, nostræ & Persicę ditionis terminus, situs est, firmis mœnib. munitum, & in vrbis formam redegit. Ædificiis variis, templis, ędibus magnificis, imperialibus porticib. lauacris publicis, alijsque præterea structuris, quib. celebres vrbes lætantur, excitatis. Locum autem eum à Dario nomen accepisse fama est, quòd illum ibi Alexander Philippi filius posteriore pugna deuicerit. Vrbe ea condita, postquā inde discessit, in somnis ei Bartholomæus Apostolus assistens, per oraculum cōmissam sibi à Deo mœnium eorū tutelam esse significauit. Anastasius verò visionem eam ad rem ipsam contulit: nam reliquias illius repertas, ibi reposuit. Sub eiusdē imperio corpus etiam Barnabæ Apostoli in Cypro, sub arbore quę * Siliqua dicitur, inuentum est: super cuius pectore sacrum & diuinum Euangeliū Matthæi euangelistæ reperтum fuit, ipsius Barnabæ manib. scriptum. Hac de causa primùm Cyprij metropolim liberi iuris sui habere cœperunt: neque deinceps sub Antiochia, cui antea subiecti fuere, censi sunt. Confirmauit id ius postea magis Iustinianus, propter cōiugem suam Theodoram, cui Cyprus patria fuit: quēadmodum etiam patriæ ipse suæ Achrido honorem habuit, quam primam Iustinianā vocauit. Eo etiam tempore Immeres, gens bellicosa, sub ditione Persarum, ad extremos Noti fines habitantes, Christia-

Corpus sancti Barnabæ inuētū. Item Euāgeliū Matthæi. Metropolis Cypri.

** κεράτιον.*

Achrido prima Iustiniana, Iustiniani patria.

Immeres christiani facti. Regina Austri Solomonem visit.

nismum complexi sunt: & missis ad imperatorem oratoribus, episcopum, & alia quæ eos habere oportuit, acceperunt. Ii vnà cum regina Austri ad Solomonem visendum venisse dicti sunt. Et quum ab origine Iudæi fuissent, longo post tempore ethnici & gentiles facti sunt. Tum verò ex Iudeis & Gentibus mixti, ardentibus animis religionem Christianam susceperunt.

CAPVT XXXVIII.

Vitaliani tyranni aduersus Anastasium bellum.

TYrannus item alius, natione Thrax, nomine Vitalianus, bellum Anastasio intulit: qui Thracia ab Vlyssopoli & Anchialo vastata, Imperatem quoq; vrbem capere est conatus, vagam Hunnorũ multitudinem secum ducens: Aduersus quem Hypatius dux, vt impetum progressumque eius moraretur, missus, à suis proditus, & ab illo captus, ingentique pecunia ab imperatore redemptus est. Cyrillus deinde copiis militaribus præfuit. Et quum æquo Marte pugnatum esset, & aliquoties nũc hi nunc illi fugissent, & alteri alteros insequuti fuissent, per socordiam suorum, quamuis ipse dux hostibus superior esset: tamen & ipse in potestatem illorum peruenit, atque ita tyrãnus vsque ad Ficos ipsas, locis omnibus vastatis atque euersis, peruenit: ingenti illa spe concepta, Imperantem quoque vrbem se capturum, atque Imperium arrepturum esse. Vbi Vitalianus ad Ficos castra posuit, Marinum Syrum aduersus eum Imperator cum copiis maritimis misit, & quum exercitus vtrique non longè inter se abessent, in aciem non descenderunt, sed leuia tantum prælia commiserunt. Tandem verò ad ea quæ vocantur Bytharia, nauali pugna inter se congressi: Vitalianus * puppi impulsa, quàm maxima potuit celeritate, copiis suis magna ex parte amissis, fugit: eúmque sui tanta velocitate sunt consequuti, vt postero die nullus prorsus hostis vel ad vrbem, vel ad transitum appareret. Vitalianus Anchiali paulisper moratus, tyrannidem postea reliquit, & sua sponte quietus fuit. Aliud quoque Hunnorum genus, Caspiis angustiis superatis, Romanorum ditionem ad Oriẽtem vastarũt: & Rhodus eo tempore tertium etiam intempesta nocte terræmotu ingenti quassata est.

Hypatius & Cyrillus Romani duces, ab eo capti.

Marinus Syrus dux rectè rem aduersus eum gerit.

* πρυμναρ κησάντων σ.

Vitalianus tyrãnide sis perfidet.

Hũni Caspij.

Terræmot⁹ Rhodi.

CAPVT XXXIX.

ANastasius idem, opus maximũ & illustre memoriáque prorsus & imperiali magnificentia dignũ perfecit, quod μακρὸν τεῖχος, hoc est, Longum murũ appellant, ad Thraciam exornandam constructum. Constantinopoli ducentis octoginta plurimùm stadiis abest, & ad vtrunque pertingit mare, instar freti, ad quadringenta viginti stadia excurrẽs, & Cherronesum peninsulam in insulæ propè formã redigẽs. Facilè etiam quosuis traiicere volentes, ab eo quod Os Ponti dicitur, in Propontidem & Thracium mare deducit: & barbaros effundi atque excurrere ex partibus eis, quæ supra Euxinũ Pontum sunt, tum autem ex Cholchide, & à palude Mæotide, præterea ex locis quæ supra Caucasum sunt, atq; eos etiam qui per Europam sparsi sunt, prohibet.

Plin. li. 4. cap. 11.

Machrontichos Anastasij opus.

* *Opus hoc ab vrbe Constantinopoli distat miliaribus sexaginta. Habet in longitudine milaria quinquaginta, in latitudine pedes octo. Suid.*

CAPVT XL.

ALiud insuper operum eius longè præstantissimum, & diuinum illud facinus est, quòd ex Romanorum imperio tributum, quod antiquitùs χρυσάργυρον, id est, † Aurargenteum dictũ est, omnino sustulit. Quam rẽ pro dignitate oratione exequi, Thucydidis linguæ atq; eloquentiæ sit. Ego verò eã non verborũ vi sed facto ipso egregio confisus, exponam. Imperiũ Romanum, quod tanta amplitudine & magnificẽtia exornatum est, antiquitùs portorium instituit, absurdum admodum, miserabile, Deóque inuisum: non Romanis tantum illud & tam egregio illorum Imperio, verumetiam, fœdissimis quibusque barbaris indignum. Quod nescio quo modo ad eius vsque tempora per conniuentiam toleratũ, ipse Imperiali omnino animo expugnans, totum aboleuit. Quod quũ multis aliis, velut id quod citra exceptionẽ deberetur, qui stipe mẽdicata vitam tolerabant: tum etiam eis mulierculis impositum erat, quæ vndecunque

Euagr. lib. 3. cap. 29.

† *Anastasius portorium Aurargenteum sustulit, quod sub splendida appellatione omnium fuit fœdissimum.*

& vbicunque in solarum occultarúmque regionũ vrbit lupanaribus prostabãt,& florem ætatis,quibuscunq; ex locis venirent, petulãtibus viris,propter quæstũ prostituebant:adeò,vt nõ modò naturæ ipsi verecũdiam Reip. administrationi iniuria inferretur. Quum enim lege cõstituta,pensio ea tribueretur, aperte illa potestatem permissam esse cuiuis,vt quæ facere vellet,& quę facere nefas esset,clamitabat. Et detestandum atque impurum vectigal istud, quarto quoq; anno, quũ quidem nõ minima tributorum pars esset, ad principem referebatur magistratum : quem qui gerebat, inter præclaros viros censebatur. Eam indignitatem, quæ tanquã execrandũ piaculum per res nouas in Romani imperij administrationẽ surrepsit,vbi Anastasius cognouit,exactionis eius libris, vt rem eam omnem quasi quoddã holocaustum Deo offerret,in ignem coniectis,flagitium tantum suppressit:& sanctione,ne cui post ipsum imperatori in rerum publicarum administratione vetustum probrũ renouare liceret, cauit. Postquam id fecit,indignari se eã ob causam assimulauit : & seipsum stultitiæ arguit, qui inanis gloriæ captatione, tantũ vectigal antiquitus institutum perperam abrogasset : neque in animo secum pericula imminentia, & tot tantáq; quæ in milites eroganda essent,stipẽdia reputasset. Proinde consiliũ suum premens,tributum id,quod diximus, se renouaturũ esse pollicitus est:& apud familiares suos, pœnitere se facti, neque habere quo errorem cõmissum corrigeret,quandoquidem libri in quibus eiusce modi exactio descripta fuisset,cremati essent, per simulationẽ finxit. Ibi illi ab eo ita decepti,non vultus fictione, sed reipsa,de tributo eo & nefandi flagitij mercede perturbati, doluere: neq; se consilium,quo iacturæ ei mederentur, habere, præ se tulere. Ille eos ad loca omnia ire iussit, vt si qua commentariorum combustorum exempla in † catholicis,& vniuersalibus exactionis tabulis extarent,scrutarentur: & sumptibus eam in rem impensis,homines passim qui exemplа eiusmodi comportarent, dispositi : videlicet, vt si quis talis inueniretur cõmentarius,ad ipsum afferretur,quo diligenti & accurata deliberatione res disponi atque ordinari posset. Postquam autem nõ paruo interposito

† ἐν τοῖς καθόλου πυκτίοις τῶν ἱερέων.

terpositio tempore, illi quos ad inquirenda exempla talia miserat, reuersi, ea quæ inuenerant attulere: magnopere Anastasius, quòd voto suo potitus esset, lætatus est. Et per fraudem aliam, quomodo, & vbi, & apud quos ea inuenissent, & an aliud aut simile quidquam adhuc alicubi reliquum esset, percunctatus est. Illi magno studio se ea comportasse asseuerarunt: & iuramento, nullam reliquam chartam in omni imperij ditione, quæ indicare portorium id posset, extare confirmarunt. Itaque Anastasius rursum chartas illas congestas in flammam conjecit, & cinerem earum aqua cõspersum, in aërem sparsit, vt res ea penitus aboleretur, neq; post vstulationem eam vel puluisculus & reliquiarum aliquid, aut vmbra etiam literæ alicuius, de re tam nefaria apud posteros extaret. Verumenimuerò ne, dum factum hoc tantopere efferimus, ignorare videamur, quæ veteres etiam affectibus ducti, hac de re scripserũt, ea ipsa huc afferam, demonstraturus ex ipsorum verbis falsa esse, quæ de nefanda hac exactione memoriæ mandarunt.

Defensio Cõstantini imperatoris contra vituperatores ipsius.

CAPVT XLI.

Zosimi falso fœditatẽ talẽ in autorem Constantinum retulit.

ZOsimus enim, superstitioni Græcè quàm maximè addictus, in Constantinum imperatorem, veræ pietatis propugnatorem, & fidei ducem, quòd is ab idolorum cultu ad Christianorũ fidem, detestanda eorũ execratione relicta, transiit, malè animatus, per blasphemiã scriptis mãdauit, eum primum exactionem τὸ χρυσάργυρον Aurargentei tributi inuenisse, & vt quarto quoq; anno fœdissimum id vectigal penderetur constituisse. Verùm non hæc ille tantum maledicta in pium, magnisq; dotibus ornatum Principem cõiecit, sed etiam alia plurima intoleranda eundem † contra artes & scientias omnes fecisse, & Crispum filium crudeliter interfecisse. Faustam item coniugem suam balneo ad summum calefacto inclusam enecasse dicit. Et quum tanti flagitij expiationem apud sacerdotes Græcos quæsisset, neq; inuenisset, in Ægyptium quendam virum, ex Iberia venientem, eũ incidisse, & ab eo quòd Christianorum fides peccatorum omnium abolitionem induceret, audiuisse: proindéque animum statim mutauisse, patriã opinionem & idolorum (vt ille inquit) cultum reiecisse, &

Alia eiusdẽ Zosimi in Constantinũ calumnia.

† κατὰ πάντας ἐξευρεῖν τῶν Χριστ. h.e. cõtra omnes omniũ fortunas aliquid excogitasse. Euagr.

Christianorũ sacra susceperisse, refert. Cæterùm falsò hęc Zosimum, calumnia imperatorem magnum suggillare volentem, scripsisse, per confutationem veram ostendam. Sed de Aurargenteo vectigali primùm dicam.

CAPVT XLII.

Calumniarum talium refutatio.

IN historia, homo exitiose, memoras, quòd ille vrbem aliam Romanæ similem condere voleus, primùm inter Troadem & Iliũ locum, veluti operi instituto idoneum, cœperit, fundamẽta iecerit, & murum supra terram extulerit. Postquam autem Byzantium commodius esse comperit, consilio mutato, vrbem eam celeriter mœnibus firmis cinxerit, magnísque turribus opere longè latéque producto, & tam pulchris porticibus, aliísque ædificiis ita exornarit, vt Romæ re nulla cederet, quæ tantorum ornamentorum & amœnitatũ paulatim annis plurimis incrementa cepit. Refers etiam, publicè eum frumenti tesseras, & auri multum, eis qui se eò contulissent, ad priuatarũ ædium structuram donasse. Inter alia hæc quoq; sic scribis: Cõstantino mortuo, ad Constantium filium eius, post fratrum eiusdem obitum rerum summa peruenit. Atque vbi Magnẽtius, & Britanio tyrannidem arripuere, persuasione Cõstantius Britanionem in potestatem suam redegit. Quum enim ex vtraque parte exercitus coacti essent, Constantius pro concione, militibus patris erga eos sui liberalitatem in memoria reuocauit, cũ quo bella multa gessissent, maximis ab eodem cohonestati donis. Id verò vbi milites audiuere, detracta Britanioni purpurea veste, in priuati hominis habitu eum ad Constantium abduxere. Atque is nihil se indignum passus, sed à Constantio seruatus est, quum in illum & patrem eius maledicta multa iecisset. Itaque te rogo, quem liberalitate & munificentia tanta gauisum esse scribis, quòmodo rursus eundem tam sordidum & auarum fuisse dicis, vt tam detestandum, Deóque inuisum portorium, insolito nouóq; modo in Romani imperij administrationẽ inuexerit? Ego certè quidem colligere id nõ possum. Clarissimè etiam tibi ostendam, neque Crispum filium, neque coniugem Faustam, ab eo necatum esse: neq; etiam eundem vel cum Ægyptio eo fuisse, vel religionem no-

Amplissimũ Zosimi de egregia Cõstantini libertate & munificentia testimoniũ.

Princeps laudatissimus & liberalissimus nefarium portorium instituere non potuit.

ſtram, poſtquam eam eſt cõplexus, ab eo accepiſſe. Euſebium Pamphyli audi, qui illorum tempore viguit, & cum eis plurimùm fuit, cõſuetudine & amicitia eorum admodum vſus. Tu namq; † audita dũtaxat ſummatim ſcribis, non veritatem ipſam: qui longo pòſt tẽpore, ſub Honorio & Arcadio, quibus hiſtoriam tuam dedicaſti, & fortaſſe poſt eorum etiam tempora, longius vixeris. Quæ verò Euſebius, qui cum Conſtantino & Criſpo vixit, in octauo Eccleſiaſticę hiſtorię ſuæ libro de eis ſcribat, audi. Plurimùm interceſſit temporis & imperator Conſtantinus, quum vitam omnem per ſummam erga ciues & ſubditos ſuos manſuetudinem & beneuolentiam, & acceptiſſimam Deo pietatem tranſegiſſet, filio ſuo Conſtantio, imperatore Auguſto, in locum ſuum ſubſtituto, iuxta communem omnibus naturæ legem deceſſit. Et poſt alia. Huius filius Conſtantius, quam primùm venit, Imperator ſummus & Auguſtus ab exercitu, & multo antea ab ipſo * imperatore omnium Deo renunciatus, æmulatorem ſe in doctrina & profeſſione noſtra paternæ pietatis præſtitit. Et ad finem hiſtoriæ eius, hæc quoq; dicit. Qui verò omni veræ in Deũ pietatis virtute enituit, maximus victor Conſtantinus, cum Deiamantiſsimo & rebus omnibus patri ſimillimo filio Criſpo Cæſare, in Orientem venit. Quomodo Euſebius, qui poſt Conſtantinum ſuperſtes fuit, Criſpum tantopere laudaſſet, ſi à patre is interemptus fuiſſet? Et Theodoritus, qui poſt Euſebium res eccleſiaſticas conſcripſit, circa vitæ finem, Conſtantinũ Nicomedię commemorat regenerationẽ ſuſcepiſſe: quam propterea diſtulerat, vt ea in Iordane amne potiretur. Cuius hęc verba ſunt: Trigeſimus imperij eius præterierat annus: & anno inſuper & menſib. paucis exactis, Nicomediæ Bithynorum agens, ægrotare cœpit. Quòd verò probè, q̃ incerta humana vita eſſet ſciret, ſacri baptiſmi donũ recepit: quem ad id vſque tempus propterea diſtulerat, & eum in Iordane fluuio ſuſcipere concupiuerat. Hæc Theodoritus. Ad hæc, hominum omnium maximè † execrande, deteſtãde, nocentiſsime, impuriſsime, ſceleroſiſsime, adiicis: Imperium Romanum ab eo tem-

† μόλις & ἀκοὴς γράφεις ἱστορίαν εἰκασμένην. (ὅβατινus Chriſpũ filium nõ necauit.

*Euſebij Pamphyli teſtimonium.

* παμβασιλέως θεοῦ.

« Conſtantinus ante « mortẽ Nicomediæ « comediæ « baptizat⁹. « Teſtimonium Theodoriti. « Conſtantinus in extremo vitæ « ſuæ actu « apud Nicomediam baptizatus eſt, non ſolùm tribus Eccleſiaſticis ſcriptoribus, Theodorito, Socrate, et Sozomeno, verũetiam Hieronymo et Ambroſio &c. teſtantibus.

† ἐκκατάρατε, ἐξεχθίστε, μιαρὲ, παμμίαρε μιαρώτατε.

pore quo Christiana religio floruit, prorsus interciditse atque interiisse. Tu verò vel nihil prorsus eorum quæ per historias memoriæ mandata sunt, legisse: vel tua sponte excæcasse te ipsum, ad veritatem perspiciendam, videris. Quod namque verbis tuis maximè est contrarium, per Christianorũ videlicet fidem Romani imperij res multis modis maxima cepisse incrementa, facilè quis inuenerit.

CAPVT XLIII.

Contra Zosimũ, Romanũ imperiũ vnà cũ religione Christiana quàm maximè floruisse.

ILlud te considerare oportuit, vnà cum aduentu Seruatoris nostri Iesu Christi, Macedonũ regnum à Romanis omnino sublatum esse: & Albaniam præterea, & Iberiam, Colchos etiam & Arabes seruitutis conditiones à Romanis accepisse: C. insuper Cæsarem, post cẽtesimam octagesimam tertiam Olympiadem, Gallos, Germanos & Britanos ingentibus bellis superasse, & iugum illis seruitutis imposuisse, eundémq; Romanæ ditioni, ad eas quas prius habebat, quingentas populosas vrbes adiecisse: quemadmodum illi qui hæc conscripserunt, ad memoriam posteritatis transmisere. Qui Cæsar primus, post Cõsules, monarcha & princeps vnus declaratus est. ea re veluti præiens & viam sternẽs, vt Romani imperij ciues & subditi ex plurium deorum cultu, & turbulento Reipublicæ statu, ad vnam, quę sola obtineret, religionem, per appropinquantem Christi monarchiam adducerentur. Cuius rei gratia & Iudæa omnis, & vicinæ circunquaque regiones, Romano imperio ita subditæ sunt, vt tum primùm census actus, & descriptio facta sit, in qua & Christus ipse ascriptus est, vt prophetia de ciuitate Bethlehem, apertè exitum suum haberet, quam de ea luctuosus Hieremias hisce verbis prædixit:

Monarchia Christi.

Micheæ 5.
Memoriæ lapsus.

„ Et tu Bethlehem terra Iuda, haudquaquam minima es
„ in principibus Iuda. Ex te enim prodiet dux, qui
„ pascet populum meum Israël. Post ineffabilem verò Christi Dei nostri natiuitatem, Ægyptus quoque in potestatem Romanorum peruenit, Antonio & Cleopatra, in quam postremam Ptolemæorum regnum incidit, ab Augusto Cæsare prorsus deiectis: sub quo & Dominus noster Iesus Christus natus est. Antonio Cornelius Gallus ab Augusto in regione Ægypti missus successit,

& primus post Ptolemæos Ægyptum prouinciam administrauit, sicuti hoc Historici testantur. Quas verò clades Persæ acceperint à Ventidio Corbulone & Neronis ducibus, atque item à Seuero, Traiano, Caro, Cassio, Odænatho Palmyreno, & aliis, & quoties Seleucia & Ctesiphon, atque etiam Nisibis, quæ nunc huc nunc illuc transiit, capta sit, & quomodo Armenia & aliæ vicinæ prouinciæ in Romanorum peruenerit ditionem, vnà cum aliis, tu quoq; in historiis tuis exponis. Quomodo autem alia dicam, quæ tu scribis sacratissimum Constantinum præclarè gessisse: quum is pietatem nostram professus, Rempublicam Romanorum administraret? Atque etiam quas, quantásque clades Iulianus, tuus maximè † choreis ducendis sodalis, & eorumdem tecum orgiorum sacerdos, pertulerit? qui sanè innumera atque intolerãda Romano imperio vulnera inflixit, atque ea incurata post se reliquit. Num verò quidquam eorũ, quæ de vniuersitatis huius interitu prædicta sunt, vel initium cœperit, vel finem habiturum sit, maius id profectò est, quàm vt tu de eo iudices. Verùm age, si tibi videtur, qui hæc dicis, consideremus, quomodo & qui Græcam superstitionem sunt professi, & qui Christianorum sacra coluere imperatores quisq; vitam aut imperium amiserit. An nõ primus monarcha, qui vnus sibi imperium vsurpauit, C. Iulius Cæsar dolo cæsus est? An non Caium alterũ Tiberij nepotem milites quidã ferro necarunt? Quid Nero? num ille à familiari quodam non iugulatus est? Galba sanè & Otto & Vitellius eadem sunt passi: qui tres sedecim tantum menses imperarunt. Titum, frater germanus Domitianus occidit. An non ille rursum à Parthenio & Stephano miserandum in modũ trucidatus est? Quid? Cõmodum à Narcisso peremptum esse negabis? Pertinaci verò & Iuliano non idem accidit? Antoninus Seueri filius, an fratrem Getam non necauit? Non ille à Martiale idem est passus? Macrinus nónne ad * Byzantium veluti mancipium raptus, ab exercitu suo interemptus est? Aurelius Antonius † Semeæ filius, vnà cum matre iugulatus est. Eadem fortuna fuit successoris eius Alexandri, qui nidem cum matre Mammæa peremptus est. Quid de Ma-

Gallus Ægypti præfectus.

† Ἰουλιανῷ.

Idololatrarum imperatorũ pro pè omniũ, præcipuè verò tyrannorũ cruentus exitus.

* *Eutrop. apud Archelaidem. Chalcedonẽ Herodian⁹.*

† *Alij hãc Soæmidem, alij Semiamiram vocant.*

ximino dicam, quem exercitus suus interemit? aut Gordiano, qui insidiis Philippi sublatus, in * cómune domicilium abiit? Tu verò ipse de Philippo & Decio memora, vt ab hostibus trucidati sint: atque etiam de Gallo & Volusiano, quibus milites sui vitam ademerũt. Num AEmilianus non eundem exitum habuit? Nónne Valerianus, quum in Persarum potestatem peruenisset, captiuus ab eis ductus est? ánnon Galienus dolo cæsus: & post hunc Carinus quoq; interemptus, Diocletiano imperium reliquit? qui imperij sibi socium Maximianum asciuit. Ex quibus Maximianus Herculius, ac deinde filius eius Maxẽtius, & postremus omnium Licinius, fœdissimam obiere mortem. Ex quo tempore autem, qui gregi Christi præfuit, celeberrimus Constantinus imperium susc̃pit, & cognominem sibi vrbem magnificentissimè constructam Christo & matri eius dicauit, ipse dispice, si quis princeps imperialem dignitatem consequutus, lõgissimo tempore vel à familiarib. & domesticis, vel ab externis interemptus est. Aut si vnquã tyrannis, quàm legitimum imperium, potentior fuit. Iulianũ excipimus, tuum vatem, sacerdotem, canephorum, & imperatorem: & tuum etiam Valentem. Fidem enim tibi habeo, qui optimè ea oratione exequutus es, quæ illi Christianis intulerunt mala. Quapropter etiam vterq; condignas impietatis tulit pœnas. De alio verò ne tu quidem ipse simile quidquam dixeris. Ego autem Basiliscum etiam addam, qui motũ aduersus Zenonem concitauit: cui ille non tyrannidem, modò sed vitam etiam ademit. Hæc quanuis fortasse minus ad historiam Ecclesiasticam pertinere videntur, vtilia tamen admodũ, & † instituto operi commoda esse, & loco huic maximè conuenire puto: propterea quòd historici græcę superstitionis cultores, consultò & * malicioscè veritatem oppugnãtes, propter Christianæ religionis odium, perperam & falso pleraque scribunt. At nos ad reliquam Anastasij historiam reuertamur.

* τὸ κοινὸν καταγώγιον ὑπαλθὶν.

Alia Christianorũ & priorũ principum fortuna fuit.

† συναγικὸν πρὸς τὸ προκείμενον.

* ἰδίᾳ κακουργίᾳ.

Anastasius exactionib. plurimis, subditis suis grauis fuit.

CAPVT XLIIII.

* POrtorium χρυσάργυρον, Aurargéteum, ad eũ quẽ dixim⁹ modũ, Anastasi⁹ aboleuit, & imperiali prorsus

* *Anastasius in imperio Romano aristocratiam, hoc est, opti-*

matium administrationem instituit, magistratus & honores vendidit, iniustis hominibus pepercit. Et ad insatiabilem pecuniæ cupiditatem cõuersus, prouincias expilauit. Ad insolentem nouumque morem quem induxit, viri boni sunt consternati. Barbaros nanque imperio imminentes, non armis propulit, sed pacem auro mercari solitus est. Defunctorum bona curiosè inquisiuit, & publicam passim omnibus concitauit inopiam. Suid.

animo sustulit. Alia verò contrà, se indigna instituit: Χρυσοτέλεσμ videlicet, id est pensionem auri: & populos suos vectigales, belli cis impensis per nundinationem vénditis, supra modũ grauauit: exactionémque † tributorum curialium abrogando, in quibusque ciuitatib' eos qui vocantur Vindices constituit. Marini Syri, ficuti dicunt, suggestione, qui primatiam apud eum gessit dignitatem, quam præfecturam aulæ antiquitùs nominarunt. quapropter factum, vt vectigalia magna ex parte interciderint, & ciuitates min' floruerint. Antiquitùs nanque, qui nobiles & claro loco nati erant, in earum albũ referebantur, eósque vrbs quælibet in curiis senatorum loco habebat atque constituebat..

†Βυλευτὴ-ριον φόρον. *Vindices. Præfectura aulæ.*

CAPVT XLV.

OMnium autem malorũ, quorum ipse autor fuit, illud extremum erat, quòd propter accessionem illam, Qui crucifixus es pro nobis, quam & ipse tersancto hymno additã voluit, ingens exorta est seditio: perinde atque religionem Christianam euertere homines vellent. Eius dogmatis Petrus Cnapheus autor fuit, ficuti dictum est. Seuerus autem in Macedonium, qui paulo antè hierarcha Constantinopoli fuit, & in clerum eius rem eam confert, ad Soterichum scribens, quum nõdum in episcoporum ordinem cooptatus esset, sed in aula imperiali eo tẽpore versaretur, quo cum eis quos antea diximus, monasterio suo est exactus. Coniectura autem est talium aliarúmque calumniarum gratia, Macedoniũ è throno suo deiectum esse. Quod verò præter causam in virum eum inuectus mentiatur, satis ea quę dicentur ostendent. Postquam enim Macedonius ab imperatore dissentire cœpit, permultum imperator ei insidiatus est. Proinde etiam eos qui à Macedonio

Anastasij imperatoris clausulam, Qui crucifixus, &c. tersancto hymno addi tam voluit. Sup. c. 35. c. Macedoniũ clausula ea adiiciendæ autorem nõ fuisse. Imper. Anastasius Macedoniũ grauiter persequutus.

desciuerant, turbulenter congregatos, in Archangeli templo tertsanctum carmen cum adiectione ipsa canere iussit. Idem mox proximo Dominico die in templo magno ab eis factum, quũ illi etiam baculos eò intulerũt. Populus autem flagranti ardore exitus, turpiter illos ec clesia expulit. Imperator postea apertè monachis deser toribus & transfugis, & principibus etiam viris, vt indignas contumelias in episcopum imprudenter coniicerent, præcepit. Quorũ vnus erat Iulianus Hallicarnassi in Caria episcopus, & Seuerus etiam tum monachus: simul & fidei, & Macedonij, eorúmque qui secum erant, hostes. Quomodo igitur eum, quem tyrãnico more accessionis eius gratia iniuriis contumeliisque afficere voluerunt, autorem eius esse dicemus, & ducem confusionis tantæ in ecclesia recipiemus? Porrò quũ imperator accessionem eam propalàm hymno addere vellet, populus impatienter id ferens summopere animi discruciabatur & multi magistratus in periculum maximum inciderunt multáque insignia ædificia incẽsa sunt. Atque in Marini Syri ędibus monacho cuidam deprehẽso homines nonnulli caput amputarunt, eúmque adiectionis eius suasorẽ esse dixerũt: & capite conto in sublimè sublato, publicè per ludibrium exclamarunt, illum ipsum Trinitatis hostẽ esse asseuerãtes. Eò verò tumultus iste magnitudinis processit, consilio remedióq; omni proculcato, vt & imperator ipse tã graui periculo permor[s], absque corona & consueto imperiali habitu, in Hippodromum procurrerit: & per præcones populo denunciarit, paratum se esse imperio cedere. Satis verò se scire, fieri omnino non posse, vt vniuersi dignitatem eam, quæ plurimos minimè ferret, capesserent. Vnũ autẽ prorsus oportere esse, qui sibi succedens, & administrationis habenas tenens, Imperium gubernaret. Quod vbi populus Constantinopolitanus audiuit, subitò veluti diuino quodam momento animum mutauit: & imperatori statim, vt coronam imponeret, seditionem se soluturũ, & deinceps quieturum esse pollicitus, supplicauit. Perbreui autem deinde Anastasius tempore vixit, paulo post † defunctus, quum viginti septem annos, menses tres & totidẽ dies infeliciter, & cum animæ suæ exitio, im-

Tumultus Cõstantinopolitan⁹ oduersus imperatorem Anastasium propter adiectionẽ clausulæ, Qui crucifixus, &c. Ibi Anastasi⁹ imperium deponere parat.

Anastasij mors. Anni huius Libri.

† *Fulmine afflat⁹ post 88. vitæ annum.*

perium Romanum administrasset. Continet sedecimus iste historiæ liber annos quadraginta quatuor, & menses tres: quũ à cõdito mundo series * millesimus trigesimusquartus, á diuina autem Domini nativitate quingentesimus vigesimus nonus ageretur annus.

* Sicuti recentiores volũt 4496.

DE ZENONE IMPERATORE.

Zeno Romanorum imperator, non ea à natura, qua Leo ante eum fuit, crudelitate: neque ita iracundi solitus est, vt placari se mel commotus nequiret, quod facere consueuerat. Ambitionem & liberalitatem in rebus multis præ se tulit. Et res plerasque, vt gloriam & admirationem hominum sibi pararet, ex ostentatione magis quam ex animo fecit. Rerum gerendarum experientiam non habuit: neque artes eas, quibus certò ac tutò imperium administratur, tenuit. Lucris & auaritiæ non itidem, vt Leo, effictim inhiauit, neque aduersus copiosos & locupletes homines calumniose crimina confinxit: non tamen prorsus à cupiditate pecuniæ vacuus fuit. Sanè quidẽ nõ malo Principe Romani vsi fuissent, nisi Sebastianus, qui secũdum Zenonem potestate plurimùm valuit, quocunque vellet, illum duxisset. Is perinde atque in foro quodam venalia habebat omnia: neque quidquam in aula esse, de quo non cauponarentur, passus est. Proinde magistratus omnes vendidit, suam sibi, suam etiam imperatoris emungens à mancipibus pecuniã. Quòd si quispiam aduenisset, qui paulo plus precij dinumeraret, is præcipuũ habebatur. Neque in palatio imperiali quidquam fuit, quod ille, si emptorem inuenisset, non vendiderit. Zeno ipse si quando honorem dignitatemve, alicui familiarium suorum contulisset, Sebastianus tanquam πολιτοκάπηλος, hoc est, reipublicæ caupo quidam, eam ab illo parui redemptam, aliis pluris vendidit, imperatoris gratificationem huiusmodi acceptum ferens. Zenonis huius filius, cui etiam in imperij administratione successit, sine Zeno, vt apud Suidã est, sine Leo, vt alij scribunt, nominatus in spem imperij natus, adolescentulus admodũ ad dignitates est euectus. Hunc in exercitijs corporis pater, quo maturius adolesceret, educari atque institui curauit. Quapropter illũ iuuenem, qui cum potestate in imperiali aula fuere, & affatim reip. bonis perfrui addiscerent, Sybaritica crapula & ingluuiei assuefecerunt, lenocinantes puero, eumque ad illicitos & abominandos concubitus, quos nominare fas non est, erudientes. Itaque cum vitæ quotidianæ con

suetudine summum bonum in voluptatibus & fastu collocaret, & in ipsa imperij expectatione inflatam arrogantiam vultu gestuque corporis exhiberet, sublimis incedere, tellum altius sustollere, & (vt semel dicam) homines omnes tanquam mancipia despicere cœpit. Enumerò quæ omnia respexit diuina Prouidētia, tanta eius, quæ vel natura insita vel institutiōe ei instillata erant vitia cernens, æquum esse res hominum miserata iudicauit, vt ante diē prater fatum decederet. Quod sanè ita est factum: quum ille in profluuium, quod non sentiret, ventris, diebus aliquot lectum ipse suum persecans, incidisset.

DECIMISEPTIMI TOMI CAPITA.

1 *De imperio Iustini primi: & vt ab eo interfecti sint Amantius eunuchus, Theochritus, & Vitalianus.*

2 *Quæ ea ætate sacris administrandis summarum sedium fuerint episcopi. De Seuero, Paulo, & Euphrasio, Antiochiæ episcopis.*

3 *Vt iterum Antiochia à terræmotu sit afflicta, vbi etiam Euphrasius episcopus ruinis obrutus est: cui successit Euphremus. & de aliis vrbibus, quibus damnum à terræmotu est illatum.*

4 *De sancto Zosima miraculorum editore, & Ioanne Chuzicita.*

5 *De altero sancto Zosima. De Maria Ægyptiaca, & Theodora Alexandrina.*

6 *Quæ res in ciuitate Negra acciderint, & de sancto Arethæ martyre.*

7 *Vt Iustinianus magnus imperio susceptο, professionem & fidem Chalcedonensem defenderit: Theodora verò coniunx eius, magis ad partes eorum qui vnam naturam Christo tribuunt, fuerit inclinata.*

8 *Vt Seuerus reuocatus sit. De epistolis eius. & vt Anthimo pernicie corruptelámque suam communicauerit. Et vt in omnibus ecclesiis quarta synodus laudata sit, & prædicata.*

9 *De synodis, quæ contra Anthimum, Petrum, Seuerum, & Zoorā sunt coactæ. Vt sancta quarta synodus vbique iocorū sit comprobata. de Agapeto, Agathone, & Ioanne, Romanis episcopis, vt ij Byzantium venerint.*

10 *De historiis Procopij Cæsariensis. Quæ de Persica pugna*

ὡ scribat. De seditione & tumultu populari Constantinopoli moto: quæ seditio vinu, hoc est, Vince, dicta est.

11 Res Vandalorum. De Honoricho: & eius temporis martyribus. De Cabaone Mauro, & quæ pro Christianis egerit.

12 Vt Bellisarius Vandalis deuictis, triumphum maximum Constantinopoli egerit. Et de sancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente, atque origine eius.

13 De rebus in Italia à Bellisario & Narse gestis: & variæ Romanæ vrbis per hostes occupatione. De Syluerio & Vigilio episcopis. Item de eis gentibus, quæ Christianã susceperè fidem. Et de Narsæ ducis imperatoris artibus, & erga Deum pietate.

14 Vt Chosroes per inuidiam pace fracta, Romanum inuaserit imperium. Et de Antiochiæ, aliarumque vrbium hostili occupatione.

15 De miraculo, quod Apamea ad salutiferum crucis signum accidit.

16 De re mirifica Edessæ, supra opinionem & fidem omnium, ab imagine Domini Dei & seruatoris nostri Iesu Christi non manu facta, gesta.

17 De cruce magni precij, quam Iustinianus Sergiopoli dedicauit. Et de miraculo ibi prope incredibile edito.

18 De sæuissima eius temporis pestilentia & contagione, quæ orbem quinquaginta & duos annos incessit.

19 Quæ Euagrius historicus de inexplebili pecuniarum cupiditate Iustiniani scripserit.

20 Descriptio Augusti templi Dei Verbi Sapientiæ, quod Iustinianus Deum sanctissimè colens instauraut.

21 De imperatoris eiusdem amore potius quàm furore, erga cyaneum seu cæruleum colorem.

22 De Barsanuphio monacho. item de Symeone propter Christum * fatuo.

* σαλῶ. Simeones. σαλός, παρὰ βορος, παρὰ πρόσος, μωρός.

23 De Thoma, qui & ipse vitam tacitam extra hominũ strepitum est complexus.

24 Vt Magnus Sabbas & Theodosius Cœnobiarcha sub Iustiniano vitam finierint.

25 De miraculo insigni, quod puero Hebræo à sanctissima Dei genitrice accidit.

26 De episcopis magnarum tum temporis vrbium, & de dissidio Menæ & Vigilij episcopi Romani.

27 *De sancta magna quinta vniuersali Synodo.*

28 *De blasphemiis Origenis, & anathematismis, quibus est à synodo mactatus: & de quibusdam ecclesiasticis caremoniis.*

29 *Vt Iustinianus recta fide excidens, impatibile ante passionem Domini nostri corpus fuisse, professus est.*

30 *De Anastasia Theopolis episcopo Sinaita.*

31 *Vt Iustinianus mortuus sit & de opinione & fide eius.*

32 *De Auxumitis, vt Christianum cultum susceperint: & de aliis quibusdam.*

33 *De Iustini iunioris imperio moribúsque eiusdem.*

34 *Vt is Iustinum cognatum suum, item Ætherium & Addæum, homines impios & pernicioſos, occiderit.*

35 *De edicto literis de fide publicato, quod Iustinus ad omnes vbique miſit ecclesias, ne quid in professione fidei nouaretur.*

36 *De magnarum vrbium episcopis, & Gregorio Theopolis antistite.*

37 *Vt pacta conuenta inter Persas & Romanos soluta sint.*

38 *Vt Chosroes incursione in Orientale imperium facta, & castella ceperit, & prædam multam abduxerit.*

39 *Vt Iustinus immenso dolore correptus, in morbum phrenitidem inciderit, & Tiberius rempublicam administrauit. Et vt arte quadam Chosroen aggressus Tiberius, pacem cum eo fecerit.*

40 *Vt Iustinus Tiberium in imperio sibi substituerit: & quæ ad eum moriens, de imperij administratione verba fecerit.*

ECCLESIASTICAE HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimus Septimus.

CAPVT I.

QVÆ quidem sub Zenone & Anastasio ecclesiis accidere, talé habuere modū. Vbi verò Anastasius ad infima concesſit iudicia, Panemimensis, qui apud Romanos Iulius dicitur, die nono, Iustinus Thraciam patriam habens, purpuram sumpsit, ordinum aulicorum dux, à custodibus corporis Imperatoris, quibus præfuerat, præter spem omnem princeps declaratus. Multi verò tum opibus & copiis, nec nō Anastasij cognatione ad magnam processerāt gloriam, qui imperium tantū susciperē possent, quíq; id adeò pro rerum omnium licentia ad se pertraherent. Præter alios Amantius Imperialium cubiculariorum præfectus fuit, qui ingētes sibi opes cōparauerat. Porrò quum ipsi qui virilibus careret, ad tātum Imperium aspirare minimè liceret, † Theocrito cuidam, quo amico maximè vtebatur, Imperij coronam imponere conatus est. Et Iustinum hunc aecitum pecunia ingenti tentare eos iussit, quicunque Theocrito purpuram circundare vellent & possent. At hic sibi ipsi imperium quærens, statim pecunia populum corrupit, eorúmq; qui Excubitores dicuntur, benevolentiam auro redemit. Et purpura sumpta, Amantium primùm & Theocritum è medio sustulit: deinde & alios quoscunque idoneos ad Imperij fasces susciepiendos esse putabat, occidit. Vitalianum autem, qui sub Anastasio ad tyrannidem aspirauerat, in Thracia agentem, cum honore multo ad Imperialem vrbem accersit, opes eius, spectatámq; militariū artium

Iustinus Imperator lectus.

† *Al. Theocritia num nominant.*

Cedes Amantij & Theocriti.

industriam, & præclaram insuper apud omnes famam suspectam habens: & illud simul maximè per timorem in animo voluẽs, quòd hominem Imperij amore teneri sciret. Cæterùm cum probè nosset, non aliter illum tolli posse, nisi se ei amicũ esse assimularet, personámq; haud cõtemnendam imponeret, ducem ilico maximorum ordinum legit: * Præsentes lingua Latina ordines eos vocat. Indies porrò illecebra & fraude maiore vtẽs, ad consularem quoq; dignitatem eum euexit. Eò amplitudinis vbi peruenisset, quum versari in aula Imperiali necesse haberet, ad quãdam in media aula ianuam dolo occiditur: dignas opinor, scelerum pœnas luens, quibus antea in Romanũ imperium per præcipitem audaciam illuserat. Hæc paulo pòst acta sunt.

Item Vitaliani.

Præsentiũ ordines.

Suprà lib. 16. cap. 35.

* *Quod Procõsuli legatus, id ferè Imperatori Præsens fuit. Iul. Capitolin⁹ in Ælio Vero. Filio suo Pyrri Præsentis filiã iunxit, nuptiis celebratis exẽplo priuatorũ. Idem in Marc. Philosopho.*

CAPVT II.

Primariarũ occlesiarũ episcopi Alium Romanorũ põtificũ catalogũ texũt Latini.

ECclesiis eo tempore præfuerunt Romæ, Hormisdas post Laurentium & Symmachum: Hormisdæ autem Agapitus, huic porrò Agathon episcopus successit. Byzantij post Macedoniũ, Timotheus: post Timotheũ, Ioannes Cappadox thronũ est sortitus. Alexãdriæ post Ioannẽ Dioscorus ecclesiam rexit. Hierosolymis, post Ioannem qui Heliæ successerat, Petrus adhuc sedem obtinebat. Antiochiæ verò, Seuerus Flauiani successor thronum per tyrãnidem tenebat, plurimùm in Chalcedonensem synodum inuehens. Is cum ita animatus esset, quotidie (vt ita dicam) anathemati Synodum eam subiecit: potissimùm verò in eis quæ Enthronisticę siue synodales dicũtur epistolis, quas ad loci cuiuslibet patriarchas mittebat. Vnus autem eas Ioannes, qui priori Ioanni Alexandriæ successerat, atq; item Dioscorus & Timotheus, recipiebant per quos nugamẽta multa aduersus Ecclesiam sunt inducta, & populus in innumerabiles opiniones diuisus. Sedenim Imperator fidelissimus primo Imperij sui anno, seuerũ commeritas petulantis verborũ lubricitatis pœnas pẽdere, linguáq; eius radicitùs exscindere iussit. Rei ei, sicuti de eo fama per-

Seuerus synodi Chalcedonensis oppugnator, & dissidij multi autor. Huic lingua, Iustino iubente, excindi debuit.

crebuit, Irenęus præfuit, militariũ ordinum Antiochiæ dux. Quod sanè verum esse, literis suis Seuerus ipse cõfirmat, Irenæum videlicet pœnã sibi eam tumultus concitati gratia molitum esse. Ad amicos enim quosdam Antiochenos scribens, exilium suum fugámque cõmemorat, & quàm plurima in Irenæum scõmata & conuicia iacit, propterea quòd diligentius ille custodibus dispositis hominem, ne ex vrbe Antiochena profugeret, seruarit. Noui ego quosdam qui scribunt, à Vitaliano pœna hac Seuerum esse affectũ, quum primas adhuc apud Iustinum ferẽs, linguam illius ab eo petiisset: quòd scilicet in scriptis suis Seuerus, cõuiciis sępe illum impetiisset. Verum thronũ Antiochenũ deseruit Gorpiẽo mense, quem Septembrem Romani vocãt. Eius discessu in sedem eam Paulus cõscendit, qui perinde atq; ille aduersus quartam Synodum occultè per rabiem latrauit. Ac tum quidem ille Synodum eam publicè est professus: paulo pòst verò sua sponte se ab ecclesiis subduxit, & ad cõmunem deinde locum vita finita abiit. Et post hunc Hierosolymis veniens Euphrasius, episcopatum Antiochenum suscepit.

Euag. li. 4. cap. 4.

Seueri successor Paulus, huius Euphrasius, apud Antiochenos.

CAPVT III.

QVo tempore multa simul & frequẽtia Antiochiæ incendia veluti præiere motibus futuris, & procœmia fuere eorum quæ illam cõprehensura erant malorum. Tempus enim non ita multũ intercessit, quum septimus Iustini imperij ageretur annus, mensis decimus, Artemisio mense, cui apud Romanos Maij nomen est, vigesimonono die, meridie maximè vigẽte, motus terræ vnà cum cõcutiente ebullitione vrbi incũbens, eandémq; funditùs quassans, deformem & horrendam reddidit: & quicquid in ea eximium fuit, in solum coniecit. Ad quam cladem fulmen quoq; accessit, ita vt ea mala calamitatem inter se diuisisse viderentur. Bonam enim ciuitatis partem terræmotus & cõcussio solo æquauit. Si quid verò clades eæ intactũ reliquissent, ignis imminens cõsumpsit, atq; in cinerem & puluerem admirando prorsus modo redegit. Porrò quomodo & quãta mala ciuitas, ea sit perpessa, quásue ædes & publicas porticus, aliáq; illustria eius opera, incendio simul

Incendium & motus terræ Antiochiæ.

Clades maxima eius vrbis.

† πάρεργον.

& terræmotui quasi † succisiuum opus cõsumenda præbuerit: insuper quam admirandæ & orationem omnem excellentes erumnæ diuinitùs ad casus eiuscemodi accesserint, Ioannes Rhetor singulari cũ affectu oratione venusta exponit, historiæ suæ calamitate rati finem imponens. In multis hisce cladibus Euphrasius quoq; episcopus, ædificiorum ruinis oppressus interiit: videlicet ne quis ex idoneis, qui curam prouidi in tãtis malis vrbis eius gererent, viris relinqueretur. Sedenim quæ omnia inspicit diuina Prouidentia, quæq; vindictæ gladios miserationis oleo exacuit, æque ante plagas ipsas remedia instruit, atq; adeò ab ipsa statim (vt ita dicam) desperatione benignitatem profert, Orientalium copiarum Imperatoris mãdato præfectum Euphræmium excitauit, solitudinémq; pro ciuitate omni suam ita declarauit, vt nihil eorũ quę opus essent, per Euphręmium prorsus prætermitteret. Hunc Antiocheni curæ & administrationis eius admiratione episcopum diligunt. Atque ille sedem eam, perinde atque præmium aliquod atq; remunerationem tãtæ suę procurationis, à Deo reciperet, non repudiauit. Post mẽses autem triginta, grauissimas rursus à terræmotu pertulit eàdem ciuitas erũnas: quum deinde à Iustiniano debitam cõsequutá est curam seu prouisionem, & Theopolis, hoc est, Deiciuitas nominata. Vnusquisq; enim ciuium Christi nomen pro foribus inscribens, eo modo terræmotum dispulit, quum Deus religioso cuidam homini oraculo hæc verba foribus inscribere præcepisset: Christus nobiscum: state. Eiusdem Iustini Imperij tempore Epidamnus etiam, quæ nunc Dirrachium dicitur, plurima à sęuis terræmotibus sustinuit damna. Et item Corinthus, quæ in terra Græcia sita est. Idem verò & Anazarbus, quæ secundæ Ciliciæ genti præest, pertulit. Quas vrbes magna pecunia Iustinus restaurauit. Sub eodem imperio Edessenorum quoq; felix ciuitas, quæ maxima simul & populosissima in prouincia Osroenorum est, mirifica Scirti, qui eam prętersluit, amnis exundatione in tantũ est afflicta, vt quum multa ædificia secum conuulsa ille abstraxerit, tum infinitam hominum multitudinem abstulerit atq; submerserit. Quos postquam vnda rapuit, confestim

Euphrasij episcopi interitus.

Prouidẽtia diuina in medijs malis opem benignè fert.

Enphræmius Orientis præfectus, episcopus Antiochen⁹ eligitur.

Alius terræmotus Antiochiæ.

Antiochia Theopolis nominata.

Terræmot⁹ i locis aliis.

Edessæ clades ex amnis ingenti exundatione.

confestim instar torrentis, per mediam vrbem profluēs euanuit. Quod vbi malum cōquieuit, tabula marmorea apparuit, hieroglyphicis literis hæc significans:

Saltabit ciuis saltum saltator acerbum.

Σκίρτος σκιᾷ τινὶ τῶν πάλαι σκίρτημα πολίτου γιγαντογενοῦς.

Visa verò eadem tempestate est † Gigantæi generis mulier quædam, cuiusuis hominis staturam excellens: longitudini ei proportione latitudo etiam respōdebat. Porrò Imperator Antiochenis atq; aliis calamitatibus in mœrorem cōiectus, capitis diademate posito, & pulla veste sumpta, luctui se dedit: & vrbs vniuersa cū eo pullata, & ipsa eorum quæ acciderant malorū causa luxit. Imperator verò non solùm Antiochiā, sed & Edessenorum ciuitatem, atq; Anazarbum, impensis Imperatoriis splendidè restituit. Anazarbus & Edessa ex fundamentis ipsis tanta magnificentia sunt restaurata, vt vtraque etiam Imperatoris ipsius appellatione sit cohonestata. Quando quidem verò tātę cladis, quæ Antiochiæ accepta est, meminimus: cur non alia quoq; digna memoratu, quæ tum accidere, præsenti inserimus historiæ, ex rerum gestarum scriptoribus excerpta?

† *Mulier gigantea.*

Restitutio cōcussarum terræmotu vrbium.

CAPVT IIII.

ERat tum tēporis Zosimas quidam nomine, ex maritima Phœnicia oriundus, Sidam patriam sortitus, quæ non minus quàm viginti stadiis ab Tyriorum vrbe distat: qui magnis certaminibus cęlestem meditabatur vitam. Hic diuturno ieiunio, aliisq; studiis, quibus Deum delectari par est, toto illum pectore complexus, non solum ad summum indolētiæ fastigium peruenit: verumetiam donum id, vt futura perinde atque præsentia videret, à Deo consequutus est. Fuit autem Cęsareæ, quæ caput gentis Palæstinorum est, apud virum præclarum, prudentia atque eloquentia insignem, dignitate quoque atque aliis rebus quæ hominis vitam cohonestant præstantem, necnon generis nobilitate admodum illustrem, Arcesilaū nomine. Quum igitur cladem Antiochia ex motu terræ acceptura esset, prolixè Zosimas illachrimans, & ex intimo animo ingemiscens, sumpto alicunde in manus† ignis catillo, circumquaque obambulans, locum omnem suffitu impleuit. Deinde humi prouolutus, precibus Dei opem implorauit. Quum

Euagr. lib. 4. cap. 7. Zosimas vir sanctus cladem Antiochenā præuidit.

† τηγανίῳ.

Τὰδιοσαι. verò Arceſilaus adeſſet, & quídnam ſibi res tam turbulenta vellet, interrogaret: propalàm ille, † reuereri ſe Antiochiam farali tum caſu cõcidentem, fragorémque eius aures ſuas circumſonantem, ſentire dixit. Arceſilaus autem vnà cum iis qui tum ibi præſtò erant, verbis eiuſcemodi præter omnem opinionem auditis, ſtupefactus, horam eam notauit: & poſtea ea ipſa hora, qua hoc Zoſimas, diuino afflatus numine prædixerat, Antiochenam vrbem in maximas cõcidiſſe erumnas cõperit. Plura verò & alia quæ opinionem omnem ſuperant, virum hunc feciſſe dicunt: quę ſingula cõmemorare, quoniam numerum exuperant, temporis huius non eſt. Vnum tamẽ aut alterum exponere conabor. Eodem tempore vnà cũ magno hoc viro, vir quidam viguit nomine Ioannes, virtuti illi nõ multum cedens, in caſa monaſtica cui Chuzica nomen erat, ad torrentem in parte Septentrionali viæ publicæ, quæ Hieroſolymis egreſſos Hiericontem defert, ſita. Hic quum dudũ antea in ea quam dixi Cæſarea Paleſtinæ epiſcopatum geſſiſſet, monaſticam tum, & rebus mũdanis omnibus carentem conſectabatur vitam. Cuzicithes igitur iſte tum vbi Arceſilai, quem diximus, cõiugem, alterum ſibi oculum radio textorio excuſſiſſe inaudiuit, nulla interpoſita mora, fœminam eam viſurus accurrit. Et poſtquam pupillam illi excidiſſe, & oculum in modũ liquoris diffluere vidit, vnum ex comitibus ſpongiam quàm celerrimè afferre, & humorem diffluentem in locum ſuum cogere, ſpongiámque ipſam quantũ poſſet faſciola colligare iuſſit. Aberat autem domo Arceſilaus, & cũ Zoſima in phrontiſterio ſiue monaſtico tugurio, quod ad vicũ Sida cognomine ſitum erat, & à Cæſarea ſtadiis propè quingẽtis diſtabat, conuerſabatur. Colloquenti verò ei cum Zoſima, celeriter domo accurrentes famuli, caſum vxoris renunciant. Quo derepentè audito, ille in prolixiorem incidit luctum, & capillos vellens in aerem iactitabat, & mœrorem cohibere nõ poterat. Cauſam eius cõturbationis Arceſilao commemorante, ſermonémque ſuum gemitu frequenti interpolante, Zoſimas cognoſcit, Arceſilaum ita miſerabiliter affectum ſtatim reliquit, & in ædiculam vbi illi mos erat, pro eo atque par

Ioannes Chuzicites monachus.

Miraculũ Zoſimæ & Ioannis iſti commune.

est seorsim cum Deo colloqui, currit. Atque paulo pòst inde egressus, veluti lætus & exultans, vultu subridenti & hilari: Abi (ad Arcesilaum inquit) abi, Chuzicitę gratia data est, & vxorcula tua modis omnibus valet: quòd nequaquam obesse illi, propter Chuzicitæ præsentiam, casus acerbus potuerit. Neque id falsum fuit. Nam eadem in re vterque miraculum pariter edidit. Nouum præterea Ioannem istum peregisse vitæ genus ferũt, ita vt cuniculatim meatum quendam tortuosum sub terra effoderit: ibique turbam frequẽtem auersans, quietem consectatus sit. De Zosima autem illud quoq; memoriæ proditũ est. Ibat vir sanctus aliquando Cæsaream, asellum secum trahens: cui res quasdam necessarias gestanti, subitò institit leo. Atque is iumento rapto, aufugit. Consequutus autem eum per syluam est tardiore gradu senex. Leo, quoadusq; ad eum Zosimas peruenit, asini carnibus interea exsatiatus, discedere ab eo parabat. Porrò Zosimas hianti ore hilarius leonem inspiciens: Atqui, inquit, ô amice, mihi ea vis non est, vt humeris asini clitellas portare valeam, qui eò ætatis peruenerim, & egestate emarcuerim. Subeũdum igitur tibi onus est, & naturæ prærogatiua reiecta, cõtrà quam recepta iura ferunt, faciendum, siquidem liberari à me & fera amplius esse vis. Ibi tum leo, perinde atq; semel feritatem abiecisset, sensim ad Zosimam accedit, cauda hominem distringit, & in rebus omnibus se illi parituru ostendit. Senex autem Zosimas impositò humeris leonis fasce, Cæsaream vsq; eum duxit: satis apertè declarãs, omnia obedire homini ei, qui ex præscripto Dei vitam sibi degendã, constantérq; gratiam & datas cœlitùs leges, extra errorem omnẽ conseruandas statuerit: haud aliter quàm olim generis nostri principi Adam.

Ioannes in cuniculis terræ habitans.

Zosimæ leo ferꝰ paret, & clitellas eius gestat.

CAPVT V.

ALter verò tum quoq; enituit Zosimas, nõ ille quidem solitariam degens vitam, sed in quodam Palęstinæ cœnobio inter monachos commune certamen persequens. Quem sacerdotio fungẽtem, rem diuinam arcanorum mysteriorũ Ægyptiacæ illi fecisse aiunt. Illi inquã Ægyptiacæ, q̃ tantopere primùm carnis voluptate diffluxisse, dicitur, vt nihil prorsus carnalis petulãtiæ

Zosimas alter.

Maria Ægyptiaca.

intentatum reliquerit: eóq; vitiosæ libidinis peruenerit, vt eam verbis eloqui nemo possit. Deinde verò ad summam virtutem ita euasisse, vt altera ab altera illustraretur. Sedenim vt illa in Ægypto prognata, & quo vitæ genere vsa, multos libidinis magnitudine in potestatem suam ceu mancipia redegerit: & vt diuino nutu ad sacrosanctum lignum venerãdum excita, in viam se dederit, atque inde diuertens Iordanis quoque flumen transierit, & in interiorem solitudinem se abdiderit, neque cum quopiam hõmine præterquã vno isto Zosima colloquuta sit, cibóq; simul & vestitu abstinuerit: denique vt inter precandũ in sublime sublata, cum Zosima hoc verba cõtulerit, vitámq; hanc finierit: & de diuina cõmunione participauerit, necnon vt illi leo sepulchrũ effosum parauerit, & vitæ ipsa exemplum pœnitentiam agere volentib⁹ cõmodissimum reliquerit: Sophronio, qui olim Hierosolymitanam sedem antistes exornauit, memorandũ relinquemus, qui elegãter sanctæ eius fœminæ & Zosimæ vitam descripsit. Mihi namque ad alia exponendà properanti, his immorari non licet. Cæterùm paulo ante hoc tempus, Theodora illa inter fœminas admiranda, illustris fuit, quam* ad Alexandrinę vrbis regionem Nonam animo magno monasticæ vitæ certamen pertulisse fama est. Fraude enim quadam furtim in stuprum adducta, posteaquam se diuinum numẽ læsisse cognouit, diuitias omnes atque generis splendorem mandato Dei posthabens, & sub virili habitu muliebria occultans, eam quę supra naturam est vitam exegit. Eámq; rem ita cõtexit, vt crimen etiam illud subierit, quasi pueri procreati pater fuisset. Quam illa aper tam calumniam ita fortiter sustinuit, vt puerum perinde atque ipsius esset, mãdra sua monasticáque cella expulsa receperit eundémq; coacta tenerum, quoad in virum euasit, educauerit: quum crimine se, exigua corporis parte exhibita, liberare potuisset. Illa verò ad finem vsque sexum, sicuti instituerat, celare persseuerauit. Maximis etiam gratiarũ donis est cohonestata, adeò vt & feris imperarit, eámque de rebus quibusque precantem Deus exaudierit. ad quem tandem, laborũ suorum præmia receptura, migrauit. Eam porrò migrationem mo-

Sophronius Hierosolymitanus vitam eius descripsit.

Theodora sub virili habitu in monastica vita panitẽtiam egit.

καλά γε τῆς ἀληθείας ὕπνου.

Calumniã sibi intentã patientissimè tulit.

nasterij prefecto ostendit autor ipse & conciliator bonorum, † ascensum videlicet quendam mirificũ, & domum longè splẽdidissimam, per quam Theodora ipsa à comitatu & satellitio illustri producebatur.

† Ἀναβολ.

CAPVT VI.

Arethas martyr. Negra ciuitas Arabiæ, martyrio defuncta.

EAdem tempestate & Arethas martyr certamen pro Christo obiit, in ciuitate cui Negrę nomen est. Et ille toti à maioribus ipsis Deo dicatæ prefuit. Sita verò est alicubi ad fines Arabiæ felicis. Hanc rebus plerisque florere, & quę Deo grata essent facere, humani generis inimicus minimè ferens, sęuam aduersus eam cõcitauit procellam. Namque in Iudęum quendam illapsus, Mosen quidem patrem & legislatorem se habere gloriantem, re autem ipsa prorsus à legibus & iure naturæ abhorrentem, atque in finitima Homeritarũ regione tyrannidem exercẽtem, contra eam, quam dixi, consurrexit vrbem. Ac posteaquam illam adortus, omniáque expertus nihil egit, quòd simul & mœnibus munitissimis, & militum virtute, quos in vrbe habebant, tyrannum ciues repellerent, ad veterem patris sui † armaturam, mendaciũ scilicet ipsum, se cõuertit: & amici persona sumpta, pacem cum illis pepigit, atque vt sibi cum paucis videndæ vrbis gratia eam ingredi liceret, petiit, iureiurando per patrij Dei nomen interposito, nihil se mali aut cogitaturũ, aut facturum. Illi verò sunt assensi. At vbi tyrannus intra muros acceptus est, non diu moratus, persona & figmenti scena posita, cum Christi ouibus lupus est cõgressus. Et postquam periculum ciues à Christo auertendi fecit, atque à scopo cõcilij sui aberrauit, alios tandem ferro, alios autem igni & tormentis variis, ciuitatem videlicet vniuersam holocaustum Deo obtulit. Inter quos Arethas generosissimus martyrij recepit coronam. Egregiũ quoque ibi virilis animi specimen edidit alius quidam, mulierculæ vnius, ex eis quę ad pyram accẽsam rapiebantur, filius. Hunc etenim tenerũ adhuc, tyrannus retinẽs, distrahere à matre conabatur, demulcẽs illum, & quicquid ad animum adolescentuli alliciendum faceret, obiiciens. Ibi verò puer matrẽ aspiciens, femur tyrãni momordit, & ad illam procurrit, atq; ita vnà cũ matre sacrificium suauco-

Iudæus Homerites pseudomeyses.

† παντόπλιον

Puer martyr, qui cũ matre cremari maluit, quàm in tyranni blãditiis ac quiescere.

lens per litationem ad Deum est trāsmissus. Ac ciuitas quidem vniuersa ad hunc modum ferro & igni Deo est oblata, & veluti pulchra & irreprehensibilis spōsa immortali cōiuncta sponso. Verumenimuerò quum vniuersitatis huius Deus libenter admodū sanguinem illorum reciperet, non tamen sustinuit, quin debitas tam impiæ & flagitiosæ crudelitatis pœnas sumeret. Porrò Dunaan ipse(hoc enim tyrāni nomen erat) ciuitate ita capta,nō animaduertit,se inuitum quoq; illam ad sempiternam transmittere, subiipsi autem cū probro temporaneam hanc adimere vitam, miserādúmq; in modū se ad perpetua deiicere supplicia.Postquam enim Iustinus quæcunque Homerites aduersus vrbem eam fraudulenter instituisset,& cōtra sanctos facere perrexisset, intellexit, ob factū id vehementer cōmotus, & ira percitus est. Ilicet ad Elesbaam Æthiopū ducem Christianorum sacra apprimè colētem scribit, ad legitimam illum vindictā de periuro illo & impio æmulatione sancta sumendam cōcitans: vt apparatu belli omni & expeditione militari, quæ regem deceret, illū quidem cōtereret,pœnam autem cōdignam pro cęsis Christi ouibus exigeret. Ille porrò sua quoq; sponte, pro suo in Christum amore ad id propensus,auxiliis ab Imperatore nō pœnitendis, ex militaribus quæ in Oriente & Ægypto erant copiis,acceptis,armatura crucis se instructum munit,& aduersus Hebræum ducit. Atq; terra mariq; cum exercitu hostem,cuius ditio plurima ex parte maritima erat,adortus, fortiter admodum cum eo signa confert, & virtute maiore in prælio victor euadit, hostémque vnà cum multis aliis genere sibi coniunctis viuum capit,& omnes eos ferro cædit. Et præterea oppidi eius regione omni expugnata, atque prorsus deuastata, gloriam sibi princeps inclytus parit sempiternam. Cæterùm quum beatus ille Elesbaan probè sibi conscius esset, belli se socium auxiliatorémque habuisse rerum omnium Deum, cuius ope internecione aduersarium crucis Iudæum concidisset: Quod quidem,summe Imperator, inquit, tibi pro eo atque par est, pro subministrato mihi tanto auxilio reddam, non habeo.

Quod verò mihi est regnum (id quod apud omnes

Elesbaan dux Æthiopum, nutu Dei, & Iustini mandato, Pseudomoysen Dunaan bello vlciscitur & Christiānū sanguinem vindicat.

Elesbaam monachatū suscipit.

habetur chariſsimum) tua gratia hodie depono. Atque cum hiſce verbis purpura diademateq; abiecto, ſacram ædem ingreſſus eſt. Et capite raſo, aſperáque monachorum lacerna ſumpta, in anguſtam quandam cellam, ita vt per vitam omnem aditi non poſſet, ſe abdidit. Ibíq; pane ſolo & oleribus quibuſdā pro cibo vſus eſt: & deinde vita ſanctè finita, ad felicē & ſempiternam trāſiit manſionem. Verùm, ne talia multa mihi recenſenti, ad prolixiorem magnitudinem inſtitutum excreſcat opus, ad reliquam hiſtoriam exponendam reuertor.

CAPVT VII.

Iuſtinianus Iuſtini in Imperio ſucceſſor.

ANnum octauum, & præterea menſem nonū, diémque tertiū in Imperio Iuſtinus agebat, in extrema iam cōſtitutus ſenecta, atque ad rerum publicarū adminiſtrationem minimè idoneus erat, præterquam quòd morbo etiam quodam graui diſtinebatur. Iuſtinianum igitur ſororis ſuæ filium, patricium, ducémque ſummū, Imperij ſociū legit. Iuſtinianus more ſoléni Auguſtus declaratus primo Aprilis mēſis die, auunculū prima deinceps Auguſti (tum enim is extremū diem ſuum obiit) amiſit, cum quo menſes quatuor imperauit. Integrum autem imperij Iuſtini tempus annorum nouem triúmque dierū fuit. Iuſtinianus porrò vbi Imperio toto ſolꝰ potitus eſt, ſynodus Chalcedonenſis Iuſtini ſanctionibus in omnibus vbique eccleſiis obtinebat, quēadmodum ſuprà à me dictum eſt. Adhuc tamen in quibuſdam prouinciis res eccleſiaſticæ propter turbas in ſtatu ſuo non erant. Potiſsimùm verò id mali in vrbe Imperiali, & Alexandria ipſa obuerſabatur: vbi etiam non ita liberè prorſus iactabatur. In vrbe imperante poſt Epiphanium, qui Eccleſiæ annis ſedecim præfuerat, & Ioanni ſcolaſtico (is autem annū vnum epiſcopatum geſſit) ſucceſſerat, Anthimus Trapezunte tranſlatus, nulla gloria epiſcopatū adminiſtrabat: Alexandriæ verò Dioſcori, quem diximus, ſucceſſor Theodoſius, ſacra curabat. Vterque verò, & Anthimus & Theodoſius, vnam naturam in Chriſto eſſe, poſt vnionem opinabātur. Verùm Iuſtinianus magno animo Chalcedonenſem ſynodum defendebat, ſanctionibuſque eius admodum addictus erat, Cōiunx autē eius Theodora, eos qui vnam

Epiſcopi Conſtantinopolit. Epiphaniꝰ Ioannes, Anthimus Alexādriæ, Dioſcorus, Theodoſiꝰ. Iuſtinianiꝰ Chalcedonenſem tuetur ſynodū. Theodora Auguſta cōtrà nititur.

profitebantur naturam, idipsum magis veritati consentaneum esse arbitrata, tuebatur. Si quando enim de fide oboritur controuersia, non modò parentes à liberis, & contrà, sed etiam coniunx à marito suo, & vir à coniuge per seditionē dissentit. Iustinianus sanè & Theodora, nescio quo pacto (fortasse autem ex composito) opiniones diuiserant, ita vt ille quidem duas naturas in Christo post vnionem profitentes propugnaret, hęc autem vnā asserentibus naturam adhæreret. Neq; sibi inuicem quidquā concedere videbātur: Iustinianus scilicet in Chalcedonensib. decretis fortiter admodū persistens, eáque defendens: Theodora verò aduersæ maximè parti addicta, quæ eis quæ naturam vnam deprædicabant, multam curam præstābat, neque nostrares interim prorsus negligens. Illis verò tum ingentem impendebat pecuniam, cósque quàm maximè adiuuabat.

CAPVT VIII.

Seuer⁹ Cō-stantinopo-lumeuocat⁹.

CVius quum ea esset sententia, sæpius illa Iustiniānum aggressa, vix tandem ei persuadet, vt Seuerū Constantinopolim euocet. Circunferuntur hodie quoque Seueri ad Theodoram Augustam & Iustinianū ipsum epistolæ, per quas ostendit, quū primùm quidem ille profectionem ad eos suā, ex quo Antichenā reliquit sedem, distulerit, postea autē ad Imperantem peruenerit vrbem: se & Anthimum eadem sensisse, eandémque secum de diuino domine opinionem illum obtinere reperisse: séque illi etiam, vt thronum suum relinqueret, persuasisse. Scribit autem hæc quoque ad Theodosium Alexandriæ episcopum, in quibus literis gloriari etiam videtur, quòd in eā sententiam eum ipsum Anthimum adduxerit, vt eiusmodi detestāda dogmata temporaneæ etiam isti gloriæ supremæq; cathedræ præferret. Sed & Anthimi hisce de rebus, atque itidem Theodosij ad Seuerum & ad Anthimum epistolæ extant: quas eam ob causam prætermisi, ne ingentem talium scriptorum copiam in hoc opere accumularem. Enimuerò quòd cum Imperatore nō consentirent, sed contra illius iussiones

Zoil⁹ Theodosij Alexādriæ suc-

venirent, & Chalcedonensem Synodū non reciperent, vterque & Anthimus & Theodosius è sedib. suis deturbati sunt. Itaq; in Alexandrina Zoilus, in Constātino-

politana autem Menas succesſit. Accidit tum, vt in eccleſiis omnib. Synodus Chalcedonẽſis clarè prædicaretur, & vt nemo illã vel anathemate vel calumnia expetere auderet. Qui verò aliter facerent, omnibus modis adigebantur, vt pedibus in eandem ſententiam irent, in eáque conquieſcere cogerentur. Promulgauit quoque conſtitutionem Iuſtinianus, in qua Seuerum vnà cum aliis anathemate ferit: & præterea quicunque illi addicti eſſent, ppinionémque alienam complecterentur. Atque eoſdem etiam grauibus pœnis ſubiicit. Ita factum, vt timore omnes percellerentur, & cunctæ vbiq; eccleſiæ idem ſentirent, neque poſtea ſchiſma ſiue diſſidium aliquod in eccleſiis reliquum eſſet: ſed vt omnes omniũ ditionum patriarchæ inter ſe conuenirent, & locorum quorũque epiſcopi duces ſuos ſequerentur, propalámque per orbẽ vniuerſum in eccleſia quatuor tantũ Synodi celebrarentur: prima, Niceña trecentorum decem & octo patrum: ſecunda Conſtantinopolitana: tertia, Epheſia prior: quarta, Chalcedonenſis. Coacta verò eſt quinta quoq; Iuſtiniani iuſſu, de qua loco ſuo dicem⁹.

ceſſor: Antimi Conſtantinop. Menas. Chalcedonenſis ſynodus cõprobatur. Cõſtit. 42. Nouell.

l. Reddẽtes honorem. §. ſuſcipimus autem. C. de ſũma Trinitate.

CAPVT IX.

ILlud notare conuenit, eum quem diximus Anthimũ Epiphanij ſucceſſorem, verbo quidem ſanctam quartam Synodũ recepiſſe, reuera autem abominatum eſſe atq; damnaſſe. Et quũ comprobare eam, atque anathemate eos iugulare, quos illa reiiceret, adigeretur, & id ipſum facere differret, alias ex aliis cauſas moræ cõfingens: interea accidit, vt Agaperus veteris Romæ hierarcha Cõſtantinopolim veniret. Qui quũ de Anthimi rebus inquireret, multóſq; ab Archimãdritis eius vrbis, & ab aliis libellos oblatos acciperet: illi ne in conſpectũ quidem admiſſo, epiſcopatum abrogauit. Cuius calculũ monaſteria etiam Palæſtinæ, & Petrus Hieroſolymitanus antiſtes, necnon reliqui eccleſiarũ præfecti cõprobarunt. Hũc Anthimum poſt Agapeti obitum ſynodus Conſtantinopoli coacta, atque ipſe etiam † Agathon, Agapeti in eccleſia Romana ſucceſſor adhuc ſuperſtes, cohortati ſunt, vt pœnitentiæ libellum exhiberet, eáq; quæ in illum dicta eſſent, falſa eſſe probaret, atque ita ad priorem epiſcopatũ ſuum Trapezuntẽ rediret. Porrò

Agapetus Romanti ſtes Cõſtãtinopoli Anthimũ exautorat. Nã ibi apud Imperatorẽ Iuſtinianum Theodorici ſiue Theuderici legatus fuit.

† Latine dictus Bonifacius. Synodus Conſtantinopolitana prouincialis.

quum ille latitaret, & Synodus iterum atque tertiò illum comparere,& causam dicere,obiectáque sibi crimina confutare,& priorem sedē Trapezunte recipere propalàm iuberet, atque ipse propter timorem se occultās, copiam sui non faceret, Synodus sententia cōtra illum publicata, dignitate sacerdotali omni eū priuauit. Post Anthimū autem Menas ad thronum episcopalem ascēdit,sicuti dictū est: cui Agathon papa, quod antea nunquam factū est, manus imposuit. Quū Agathon adhuc in rebus humanis esset,[a] altera Cōstantinopoli prouincialis Synodus coacta est: cui Agathon & Menas præfuit. In hac Seueri Antiochiæ, & Petri Apameæ Syriæ episcoporum, necnon Zooræ monachi Syri res,in quæstionem deductæ sunt. Aduersus quos Palæstinæ, vrbis Constātinopolitanæ,& secūdæ prouinciæ Syriæ monasteria libellos obtulerūt. Sed enim postea quam deprehensi sunt rebus illicitis inuoluti esse, & quod maximū est, Chalcedonensem synodum anathemate configere, præterea Anabaptismos,aliáq; * nefandæ obscœnitatis plena facinora peragere,& naturam in Christo vnā docere,& ipsi & quicunque cum eis in eadē erant sentētia explosi sunt atque reiecti. Lata quoq; lex,Seueri scripta conseruari non debere:atque sicubi reperirētur, vt igni combureretur:sin minus, vt capitis supplicio in eū animaduerteretur, qui scripta talia sibi seruanda esse statuisset. Hoc idem Ormisdas quoque, qui ante Agapetum & Agathonem episcopatum gessit, celebrata Romæ Synodo decreuit:cuius etiam actorum epistolæ circunferuntur. Ad hæc Synodus sanxit, vt sancta quatuor œcumenica concilia, & diuus Leo, eiusdémq; Tomus per vniuersum orbem prædicarentur:insuper vt Euphemius & Macedonius Constantinopolitani, & Flauianus Antiochenus episcopi,in integrum restituerentur,atque in sacrarum tabularū album referrentur: quippe qui egregiè pro veritate decertassent, rebus omnib. quæ aduersus illos cœptæ actæque essent,abolendis. Quæ aliarum quoque prouinciarum atq; ecclesiarum ephori approbantes confirmarunt. Atque equidem quæ in vrbe imperante aduersus Anthimum,Seuerum,Petrum & Zooram, ante sanctam magnam vniuersalem quintā Syno-

Agathon Rom. pōtifex Menam Cōstātinopolim cōsecrat. Hunc Latini Bonifaciū nominare videntur.

Cōstit. 42. Nouell.

Anabaptismi dānatio.

a Altera synod. Cōstantinopoli prouīcialis. Acta eius aduersus Seuerum, Petrū Zoorā.

* ἀξεύκτου.

Synod. Ro. prouīcialis.

Euphemi, Macedoni, Flauiani, defuncti etiam, in integrum restituti.

dum gesta sunt, sic habent. Porrò quum episcopatum Epiphanius superiorib. tẽporibus gereret, Ioannes quoque Papa Cõstantinopolim venit, quũ eum * Theudericlus Roma vrbe potitus, legatũ ad Iustinum misisset. Arianam nãque is religionem defendens, legationẽ pro Arianis misit, vt ne desciscere ab opinione sua cogerentur, & legationi minas addidit: ꝙ si Iustinus id facere nollet, se itidem per Italiã in Nicæni synodi cultores sęuiturum esse. Ibi Ioannes ad parem inuitatus sessionẽ, vt scilicet Constantinopolitano antistiti assideret, non prius Apostolicæ sedis [a] prærogatiuã deferre sustinuit, quàm supra Epiphanium in throno collocaretur. Idem Ioannes alios omnes, præterquam [b] Timotheum Alexandrinum, ad cõmunionem admisit. Hæc sic habuere.

Legatio Theodorici regis ad Iustinum, pro Arianis.

** Alij hunc etiã Theodatũ dicũt.*

[a] πρωτοθρονον. *Prærogatiua sedis Romanæ præ Cõstantinopolitana.*

[b] *Fortè legẽdũ Theodosium.*

** Ioannis Papæ collegæ in legatione ista fuere Agapitus & Patricius coss. Theodorus & Importunus. Sed à Iustino episcoporũ hæreticorum restitutio denegata est. Blond. Ioannem, cæteroſque legatos Theudericlius Rauennæ post reditum in carcere fame occidit. Idem. Deinde 98. die Theudericlius profluuio ventris diem suum obiit. Idem.*

CAPVT X.

NOn intempestiuum verò fuerit, reliquas etiam Iustiniani Imperatoris res gestas memoratu dignas, neque prorsus ab ecclesiasticis rebus abhorrẽtes, in historia ista recensere, & quoad eius fieri potest cõtexere: quæ à Procopio Cæsariensi eleganter admodum & doctè in tẽporum suorum historia sunt conscripta. Quatuor autem volumina is ad antiquitatis stylũ accedentia composuit: quorũ vnum Persica nominauit, in quatuor partes diuisum opus: Secundũ pari diuisione, Gothica: quæ scripta, bella ab ipso Iustiniano & Bellisario in orbe Romano feliciter gesta complectuntur. Tertium † Ædificia inscripsit, magnificè admodũ commemorans, quæ opera Iustinianus construxerit: templa scilicet, oppida & vrbes, regias portes, atque alia ad publicum vsum spectantia. Quartum opus, * retractatio est earum orationum, quas apud Iustinianum laudibus eum vehẽs habuit, quasi quædam palinodia seu recantatio minus rectè ab eo dictorum. Bellisarii res

Procopij Cæsariensis scripta.

† κτισμάτα.

* ανταπόδοσις.

Res gestæ sub Iustiniano.

describens, cuius comes in expeditione bellica illi subseruiens fuit, primùm commemorat, quomodo Cabades Persarum rex, Chosroæ filiorum suorum natu minimo regnum relinquere voluerit, in adoptionem cum Romanorum Imperatori dare statuerit, quo iuueni certius firmiúsque regnum esset. Quod vbi illi non successit. Proclo impediente, qui apud Iustinianum quæstoris dignitatem gerebat, inimicitias graviores cõtra Romanos suscepit. Et bellum Procopius inter Romanos

Bellũ Persicum.

Belliſſarius Hermogenes, duces.

Belliſſario duce & Persas gestum, elegantiamira optimè exequitur Primùm, vt Belliſſarius vnà cum Hermogene exercit° ductore Persas, ad Daras & Nisibim vicerit, scribit. Et victoriæ eorundem tropæa in Armenia erecta attexit. Item Alamundari Scenitarum barbarorum ducis, bello aduersus Romanos ab eo modo, res gestas. Qui Timostratum Rufini, fratrem vna cum plurimis aliis comitibus eius captum, postea ingenti pecunia redemptum, reddidit. Perquam † miserabiliter autem memorat ipsius Alamundari & Azareti aduersus Romanorum imperium expeditiones: quemadmodum copiis eorum militaribus per vim in regionem suam redire contendentibus, in Euphratis ripa Belliſſarius occurrerit, atque cum eis prælium commiserit. Et quomodo Belliſſarij milites, quòd cõsilio eius parêre noluerint, Paschalium feriarum diebus instantibus sint concisi. Quomodo denique Rufinus & Hermogenes perpetuã, quæ dicitur, pacem cum Persis fecerint. Deinde seditionem popularem Byzantij ortam subiungit, quę cognomen sortita est Nika, Vince: quòd tesseram eam in ipso conflictu pereuelles habuerint, vt eo signo se earundem partium sectatores cognoscerent. Quo tempore Hypatius & Pompeius Anastasium genere contingentes populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed ij posteaplebe Narsæ & Belliſſarij ductu, victa Iustiniani iussione capita amiserunt. In eo tumultu Procopius triginta millia hominũ ex plebe cõcidisse dicit. Per quos, addit, odio Iustintani incensum esse vetus Sapientiæ Dei templum, quod † longiusculum fuit. Id Constantius olim funditus à Constantino constructum, & à se absolutum, Deo sacrauerat. Quapropter illis tantam

Azarethus †περιταβῶς

Pax Persica ἀνιφάνος.

Seditio Cõstantinopolitana, νίκα, h. e. vince, dicta.

Hypatij & Pompeij cades.

Cõflagratio templi Sophiæ † ἐπιμήκης.

impietatem patrare ausis, permissione, vt opinor, Dei, quale id deinceps futurum esset scientis, Iustinianus post victoriam, partim vt illos vlciscereturr, partim vt de eorum coaceruata cæde Deum placaret, templum id ab ipsis fundamentis excitatum, ad eam quæ nunc cernitur amplitudinem perduxit. *Restitutio eiusdem.*

Vltra Pelusiacum Arabia est ad rubrum mare pertinens, & odoriferam illum ac diuitem, & beatæ cognomine inclitam. Hæc Catabanum & Esbonitarum, & Scenitarum Arabum vocatur, sterilis, præterquam vbi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis. Plin. lib. 5. cap. 11.

CAPVT XI.

IDem Procopius res bellissarij Vandalicas cognitu dignas mirificè admodum exequitur. Archadio nanq; & Honorio imperantibus, sicuti suprà dictum est, Vandali & Alani cum rege suo Gongidisclo Hispania occupata, inde in Libyam Occidentalem transierūt, eandémq; possederunt. Gongidisclus vbi fatis concessit, Gontaris & Genzerichus filij eius in regno successerunt. Altero porrò ex his, Gontari scilicet, mortuo, ad vnum Genzerichum summa rerum Vandalicarum peruenit. Hic Carthagine principe Aphrorum vrbe, sedem regiam cōstituit. Ac deinceps Romam quoque cepit: & mortuus est, quum regnūm vnde quadraginta annis obtinuisset. Reliquit autem is filium Honorichum: qui Arianam religionem propugnans, Christianos Nicæna decreta fortiter defendentes, in Libya crudeliter tractauit. Ariique opinionem profiteri coegit. Qui verò mandatis eius parēre nollent, eos innumeris affecit suppliciis, igni & aqua & aliis acerbissimis tormentorum generibus è vita tollens. Erant verò, quibus etiam linguas ferro rescidit: quos se Procopius, quum Constantinopolim venissent, vidisse ait, atque per colloquium conueniisse, haud aliter, quàm qui nihil tale passi essent, verba facientes. Horum linguæ ex ipso vsque gutture excisæ erant: vocem autem tam claram & articulatam edebant, vt miraculum nouum spectantibus atque audientibus exhiberent. Meminit quoque eorum in quadam constitutio-

Res Bellissarij cōtra Vandalos gestæ. Vandali, Gōgidisclus, Gontaris, Genserichus Honorich' persequutor catholicorū pl' quā 334 epos orthodoxos solū exilij causa vertere coegit. Diac. Christiani catholici ex ciſis quoque eorū linguis disertè loquuti. L. dicta, vt suprà. Gratia mi-

raculorum per peccatũ supprimitur

ne † Iustinus. Ex his, Procopius inquit, aliquanto pòst duo quòd lubricitate lapsi essent, & rem cum fœminis habuissent, vocem prorsus amiserunt, martyrij gratia, amplius apud eos manere nolente, sed propter illorum degenerationem ab eis desciscente. Recenset præterea aliud quoque admiratione dignum, quod Deus eo ipso tempore fecit, in hominibus, non illis quidem sacris nostris initiatis, sed qui tamen tum quę sancta essent facere delegissent. Scribit nanque de Cabaone quodam Maurorum, „eorum qui circa Tripolim sunt, duce. Cabaones igitur iste (illius enim qui hæc perquam luculenter commemorat, verbis vtar) postquam Vandalos bellum aduersum se mouere audiuit, hæc fecit. Primùm ciuibus subditísque suis præcepit, vt ab iniquitate omni & cibo qui ad delicias faceret abessent, omniumque maximè se à cõgressu mulierum abstinerent: & binis castris positis, in alteris quidem ipsè cum viris in armis fuit, in alteris autem mulieres inclusit, mortis supplicium minatus, si quis fœminarum vallum ingressus esset. Sub hęc exploratoribꝰ Carthaginem missis mandauit, Vbi Vandali in expeditione militari in templum Christianorũ aliquod per iniuriam contumeliosè quidquam facerent, vt ipsi quidem, ea quæ fierent, spectarent: postquam autem Vandali ex eo locò decessissent, diuersa & contraria omnia in delubrum id, vnde illi abiissent, facerent. Illud etiam eum dixisse ferunt, se quidé Deum quem Christiani colerent, ignorare: consentaneũ verò & par esse, siquidem, quòd diceretur, fortis poténs-que esset, vt quum contemptores numinis sui vlcisceretur, tum cultores tueretur. Itaque speculatores, postquam Carthaginem venerunt, per ocium ibi quieuere, Vandalorum apparatum belli spectantes. Vbi verò exercitus eorum Tripolim versus iret, viliori habitu sumpto, subsequuti sunt. Porrò Vandalli die primo in Christianorum templis manserunt: & inductis in ea equis & iumentis aliis, nihil de iniuria contumeliáque aliqua reliqui quidquam fecere. Et lasciuia libidinéque sua vsi, sacerdotibus quos arripuissent, colaphos impegerunt, & plagis multis in tergo affecerunt, subseruiréque eos sibi coegerunt. Postquam verò celerrimè inde discesserunt,

Cabaones Libys infidelis ea quæ Christianorum sunt religiosè facies, ope Dei Vandalos demeit.

Vandali in orthodoxos & eorum templa contumelioſiſſimi.

Cabaonis exploratores, quæ ipsis mãdata erant, fecere. Templa nanque confestim repurgarunt, & purgamentis aliisque rebus, quæ ibi minus sanctè positæ erant, cum cura & diligentia ejectis, ritè omnia dispositere, lucernas omnes incendere, sacerdotes veneratione ingenti coluere: & humanitate alia omni prosecuti sunt. Argentum quoque mendicis, qui circum sacras ædes considebant, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias sunt sequuti. Et ab eo tempore in profectione & itinere toto Vandali ad hunc ipsum modum peccarunt. Speculatores verò peccatum eorum correxerunt. Sedenim quum Vandali iam non longè ab eo quem petebant loco abessent, præuertentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ & Vandali & ipsi in Christianorum templis fecissent, retulerunt, atque hostes iam propè adesse renunciarunt. quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis est congressus. In eo certamine multi Vandali, sicut ipse inquit, interfecti sunt: multi ab hostib⁹ capti, pauci sanè ex eo exercitu domum reuersi sunt. [a] Hæc Trasamundo Vandalo [illegible]auris acciderunt: qui non multo pòst vitam finiit, quum viginti & septem annis Vandalorum genti præfuisset: [b] ante hunc autem Gundamus Honorichi filius, Genzerichi autem nepos, duodecim, Honorichus verò octo annos regnum administranit. Trasamundus iste eximia forma, animique magni vir, ad Theudericum Gotthorum regem legationem, Amalasuntham sororem eius in matrimonium sibi petens, misit. Ille verò mille quoque dedit armatos, atque insuper quinque alia virorum millia, quæ Satellitum ordinem implerent. Hoc autem defuncto, [c] Hulderich⁹ Ho-

a Trasamũdus Vãdal⁹ orthodoxorũ hostis acerrimus, in Aphrica 220. epos⁹ Sardiniam relegauit quibus Symmachus Roantistes eleemosynã quotidianã sũmisit. Diac.

b Gãdamũ alij Gãdabyndũ vocãt, crudelẽ catholicorũ persecutorẽ.

c Hulderichus, Gelimer hunc Vandali regem constituerũt: & Hulderichum, Amerem, & Euaginem in custodiam incluserunt.

Trasamundus decessurus Hulderichum, quem alij Childerichum appellant, sacramento iurisiurandi obstrinxit, ne Catholicis vnquam faueret. nam propensum eum ad illos complectendos esse animaduerterat. At ipse regno potitus, episcopus orthodoxos ab exilio reuocauit, eisque ecclesias reformandas demandauit. Quæ res ei apud Vandalos Arianos fraudi fuit. Diacon.

norichi ex Genzericho prognati filius regnauit, vir mitis, & Christianis minimè grauis, & qui haudquaquam facilè ad bellum mouendum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incúbens, Hulderichum, postquam septem annis regnasset, regno exuit. Is quòd ad res gerendas industrius esset, Gotthorum gentem attriuit.

CAPVT XII.

VErumenimuerò Iustinianus Christianos, qui ibi ita affligebantur, miseratus exercitum coegit. Suggestione verò Ioannis præfectiaulæ, consilium expeditionis eius mouendæ mutauit. In somniis porrò mandatũ accepit, ne à cœpto desisteret. Vindictam enim Christianorum à Vandalis victoriam reportaturum esse, ei dictum est. Itaque magno animo concepto, circiter æstiuum solstitium Bellisarium ad bellum Carthaginense conficiendum misit. Atque vbi prætoria nauis ad litus, quod ad imperialem domum est, constitit, & vrbis episcopus Epiphanius, pro eo atque par est, preces solennes dixit, quosdam etiam [illegible] recens baptizauit, atque in prætoriam nauim Bellisarium produxit, imperatori res de Cypriano martyre, non oratione tantum, sed etiam memoria digna renunciata est de qua Procopius hæc ad verbum refert. Cyprianum virum sanctum maximè omnium Carthaginenses venerantur, eique templum magnificum pro vrbis mœnibus ad litus maris statuerunt. Atque præter cultus alios quos ei exhibent, festum quoque anniuersariũ diem celebrant, quẽ diem Cypriana nominant. Et eodem, quo festum eum conuentũ, nomine tempestatem quandam procellosam appellare solét nautæ: quandoquidem in id tempus incidere consueuit, quò tempore Libyes festum hũc diem celebrandum semper lege statuerunt. Hoc templum Vandali sub Honoricho rege catholicis Christianis per vim ademptum euertêre, eiectis inde cum multa contumelia sacerdotibus, & deinceps id vtpote Arianis commodum, restauraront. Quum autem vicem eam dolerent atque deplorarent Libyes, persæpe Cyprianum ferunt in somnis quibusdam apparẽtem dixisse. Christianos minimè de ſe solicitos esse debere: ipsum enim se tempore

Expeditio Iustiniani aduersus Vandalos.

Copias militares eps ad mare producit & precatione prosequitur.

Sanctus Cyprianus clarè Vandalorum prædixit.

Cypriana, dies apud Libyas festus.

Cypriana ste tẽpestas.

Victoria de Vandalis.

tempore suo vindicem atque vltorem fore. Eam rem vt auspicatũ omnẽ Imperator accepit. Et prædicto hęc oracularis in Bellisarij tempora rectè incidit, quo duce Carthago Romano imperio subiecta est, nonagesimoquinto anno, postquam templum id Christianis est ademptum. Eo Bello Vandali omnino sunt expugnati, & Arianorum opinio ex Libya eiecta. Christiani autem templa sua recuperarunt, iuxta Cypriani martyris prædictionem. Ad hæc Procopius illa quoque memoria posterritatis commendauit. Bellisarium, vbi de Vandalis victis tropæa statuisset, Byzantium rediisse cum spoliis & bello captorum hominum multitudine ingenti: in quibus & Gelimer illorum dux fuit. Triumphum egit Bellisarius in Hippodromo: in quo quum alia multa admiratione digna, tum præcipuè donaria ingenti vi pecuniarum æstimata, portata sunt: quę donaria Genzerichum antea diximus Romæ conuasasse, quum ibi in regiam receptus esset, & templa inuasisset. Quo tempore scilicet Eudoxia Valentiniani, qui Occidentale gubernauit imperium, coniunx, sub Maximo tyrãno, postquam simul & virum per cædem amisisset, & in castitatem eius illusum esset, eum euocauit, ductum ei atque ingressum in vrbem Romanam pollicita. Ibi verò ille & Romam igni vastauit, & Eudoxiam cum duabus filiabus ad Vandalos abduxit. Eo ipso tempore vnà cum aliis eximiis vrbis ornamentis etiam donaria quæcunque Vespasiani filius Titus, captis Hierosolymis, Romam pertulerat, & Solomon quondam Deo, quem in primis [illegible], dicauerat. Genzerichus rapuit. Quæ quidem omnia Iustinianus Christum Deum nostrum mirificè honorans. Hierosolyma, vbi prius quoque consecrata fuerant, remisit. Dicit insuper idem Procopius, Gelimerem tum in Hippodromo, vbi imperator præsidens triumphi pompam spectabat, humi proiectum patria lingua illam Solomonis sententiam protulisse: Vanitas vanitatum, omnia vanitas. Aliud quoque Procopius recenset, quod nemo præter eum ex antiquis scriptoribus memoriæ prodidit miraculi admirationem omnem excedens. Dicit nanque, Mauros Occidentalem Libyæ gentem, antiquitùs Palæstina expulsos, in occidentali

Aphrica intra tres menses subacta. Diac.

Triũphus Bellisarij ĩ quo Gelimer est ductus.

Spolia Romana à Vãdalis recuperata.

Sacra donaria Hierosolyma remissa.

Iustinianus Galimeri loca quædam ĩ Gallia habitanda tribuit. Diac.

Mauri Palæstinorum infidelium coloni.

ea Libyæ ora consediſſe, eos verò esſe, quos Gergesæos sacrę literę, & Iębusæos vocant: aliásque insuper gentes, quas Iesus Nauæ filius deuictas domibus suis eiecit. Hanc rem veram maximè esſe, vetusta quadam inscriptione confirmat, quam se ille legisſe testatur, Phœnicũ compositum literis ad fontem quendam, vbi duæ quoque columnæ ex candido lapide excitatæ fuerint. Litterarum sculptura eò aduenientibus hæc promulgabat: Nos sumus, qui à facie Iesu prædonis filij Nauæ profugimus. Ac de his quidem ad hunc ille modum scribit. Libya verò in potestatem Romanorum redacta, annua vectigalia, sicuti & antea, in ærarium intulit. In eadem Libya Iustinianus centum & quinquaginta oppida construxisſe dicitur, quæ partim ante id tempus non extiterant, partim vetustate collapsa fuerant. Ea verò magnificentissimè restituit summoperéque ornauit, priuatis simul & publicis structuris, mœnibus & diuersis aliis beneficiis per quæ & vibes illustrantur, & diuinum numẽ maximè placatur, aquæ ductib⁹ quoque qui vtilitatem simul & amœnitatem abundè ciuitatibus afferrent. Eorum nonnulli tum primùm, quum antea non fuerint, constructi sunt: nonnulli verò quum aliquando quidem fuerint, sed postea corruerint, tum temporis ad vetustũ reducti sunt statum.

Iesus seu Iosue filius Nauæ seu Nun, Palestinos sedibus suis eiecit.

Libya in potestatem Romanorũ denuò redacta.

CAPVT XIII.

Theuderici mors.

POrrò quæ in Italia quoque gesta sint, referemus, quæ & ipsa Procopius in historiam retulit. Postquã Theuderichus, sicuti suprà à nobis dictum [illegible] Romam recepit, & Odoacrũ tyrannidẽ ibi exercentẽ sustulit, rerúmq; Romanarũ potitus decessit, Amalasuntha vxor eius, cõmunis filij Atalarichi tutelã suscepit, & regnũ virili animo administrauit. Cæterùm quũ prouidè rerum curam gereret, prima Iustinianũ ad bellũ aduersus Gothos sumendum excitauit. Quũ nanq; insidiis ab eis expetita esſet, Oratores ad imperatorẽ misit. Sedenim filio

† *Amalasuntham sine Himmelsuitham, alij filiam Theoderici fuisſe scribunt, vt Diaconus Suprà cap. 11. eodem. Amalasuntha soror Theoderici Trasamundo Vandalo nupsit.*

Atalarico in tenera adhuc ætate extincto, Theudatus Theuderichum genere attingens, Occidentis imperiũ sumpsit. Qui postquam Belisſariũ imperator in Occidentem misit, regno cedens, literarum doctrinis magis quàm rebus administrandis incubuit, ad res bellicas tractandas minimè idoneus. Copiis Occidentalibus tum Vittigis præfuit. Belisſarius, vt Italiam ingressus, Vittigis quidem Roma relicta, inde discesſit: Belisſarius verò vrbi appropinquans, à ciuibus est in eam receptus, fores omnes & corda insuper ipsa Romanis ei patefacientibus: maximè verò Syluerio throno eius præsidente, eam rem suadente atque procurante. qui ad Belisſariũ, Fidelem qui Atalarichi assessor & consiliarius fuerat, legauit. Ita absque certamine Roma in ditionem Romanorum, post annum sexagesimum, mense Decembri rediit, vndecimo imperantis Iustiniani anno, Scripsit & illud Procopius, vbi postea Gotthi denuò Romam oppugnarunt, Belisſarium Syluerium episcopum suspectũ fuisse: quapropter eum in Græciam transtulerit: Vigilio autem antistiti thronum ecclesiæ commiserit. Memoriæ prodidit Procopius idem, eisdem temporibus, quum Anastasius imperium obineret, Herulos Istrum transiisse: atque eos postea vniuersos liberaliter à Iustiniano tractatos, & ingentibus pecuniis allectos, Christianorum religionem suscepisse, & vitam ad humanitatem mutasse. Ad hæc, Belisſarij reditum ex vrbe Romana in vrbem Constantinopolitanam refert. Atque vt ille Vittigim, perinde atque mancipium quoddam inter spolia Roma secum duxerit, & vt † Totilas imperiũ Romæ arripuerit, atque vrbs ea rursum in potestatẽ Gotthorũ redierit. Deinde vt Belisſarius in Italiam reuersus Romã rursum receperit: atq; inde, Persico bello in Oriente orto, ab imperatore reuocat' sit. Recensẽt quoq;, Abasgos tum Christianismũ cõplexos esse séq; ad humaniorẽ viuendi morem cõposuisse. Et Iustinianũ imperatorẽ eunuchum gentis eorũ Ephratam nomine ad eos misisse, qui prohiberet decẽtero quenquam ea parte † corporis

Administratio regni mu liebris.

Atalarich⁹ seu Adelrichus immaturè perit.

Theodotus regno cedit.

Roma ex Gotthorum manibus à Romanis recuperata.

Syluerius epiſcopus Ro.

Vigilius ei ſurrogatus.

Herulichriſtiani facti.

† *Totilas ita flammis Romam vastauit, vt in ea homines habitare nõ possent. Itaque ferarũ habitaculũ est facta, iuxta prædictionẽ Domini. Apoc. 18.*

† *Imperator multa ad eos alliciendos & educãdos multis donauit, restitutósq; liberaliter pecunia prosequutus est. Diacon.*

qua viri sumus, apud eos ferro naturæ iniuriam inferent priuari. Siquidem plurimi qui in principum cubiculis versantur ministri, * quos eunuchos siue cubicularios vocare solemus, ex gente ea erant. Tũ verò etiam Iustinianus Dei genitrici templum in Abasgorum regione, pulchritudine atque amplitudine præstans ædificauit: sacerdotes ei attribuit, & alia quę ad cultum diuinum faciunt ritè constituit. Vnde populo ei accidit, vt accuratissimè in Christianorum dogmate exerceretur. Scribit item, quomodo populi Tabaim, amnem accolentes (vocant autem loci eius homines Tanaim, maximæ quoque paludis Mæotidis vsque ad Euxinum pontum in longum excurrentem tractum) ad Iustinianum legatos miserunt, vt episcopum illis daret, supplicantes: quorum ille precibus reipsa annuerit, & episcopum illis libenter miserit. Admodum verò tersè illud etiam idem recensèt, quomodo Gotthi Mæotidis accolæ, Iustiniano imperium administrante, plurimas excussiones in Traciam fecerint. Præterea, vt sæui terræmotus in Græcia fuerint, & Bœotia, atque Achaia, & sinus Crissæus ad extremum concussus sit: loca plurima sub numerum minimè cadẽtia, & vrbes similiter in præceps ierint, & solo æquatæ sint, Plerisque in locis terra submersa pessum ierit, atque alicubi quidem chasmata rursum coierint, alicubi verò hiatus perpetui ad hoc vsq; tempus permanserint. Quale quiddam etiam ciuitati Ciliciæ Pompeiopoli acciderit. Quum enim terra diuisa vrbem eam cum incolis omnibus vniuersam absorbuisset, vox ex infima voragine exaudita est, hominum eis qui superstites circum ea loca relicti essent, supplicãtium, vt se ærumna ea liberarent. Commemorat etiam, vt Narses Eunuchus à Iustiniano copiarum militarium dux electus, expeditionem in Italiam susceperit, ac Totilam vicerit, deinde verò & Teiam, & vt vrbs Roma

* *Procopius de bello Persico libro secundo, vbi de Iberũ finibus & monte Caucaso agit: Hi gentes, inquit, quũ aliæ multæ, tum Alani & Abasgi habitant. Insuper Zecchi, & post eos Hunni, qui & Saberi dicuntur. Qui postea populi Hungariam Boiemiam occuparunt.*

† τῆς ἀρρένων πίνας ειρισθαι. *Bellisarius de Vittigi triumphat. Roma à Totila Gotthо capta.*

† *Idẽ Badsulla dictus. Abasgi christiani fiunt. Christianismũ homines ad humanitatẽ cõponit Ephratas Abasgus eunuchus. Cõstitutio qua eunuchismũ prohibetur Tractus Tanais ãnis Christi anismũ susscipit. Gotthorũ excursio in Thraciã Terræmotũ Chasmata.*

† τῆς ἐπιθέσεως. *Pompeiopolis in Cilicia ἄσταθμος, hiatu terra absorpta.*

quintùm capta sit. De Narsæ, qui familiariter cum eo vixêre, illud perhibent: ita ipsum ex diuino numine pependisse, atque id omnis generis pietate coluisse, virginem eandémque Deigenitricem ita veneratum esse, vt illa manifesto ei apparens, quando prælium committendum esset, præciperet: neque illum facilè prius in aciem descendisse, quàm tempus oportunum ab ea cognouisset. Pluries insuper alias & maximas, Narses res gessit, qui Buselinùm & Silduandum bello vicerit, & regiones vsque ad Oceanum omnes Romano imperio subdiderit, quas res potissimùm, post Procopium Agathias rhetor in literas retulit.

Narsæ eunuchi ducis res gestæ in Italia Teia Gotthorum dux. Apud Agathiã ij dicũtur Bulin⁹ & Sindual. Alij hũc Sisualdum nominant.

CAPVT XIIII.

IN historia Procopij illa quoque sunt: Chosroen, vbi Romanorũ in Libya & Italia res bello gestas cognouisset, ad ingentem inuidiam cõmotum esse: & prætextus contra Romanos fingenté, quod fœdera violata & pax perpetua soluta esset, dixisse. Ac primùm quidé Iustinianum oratores ad Chosroen misisse, qui significarent, nullam se causam præbuisse, vt quæ pacta esset pax perpetua, frangeretur: neque quidquam detrimenti conuentis intulisse, proindéque petisse, vt de rebus controuersiis disquisitio fieret: causæ quæ in medium prolatæ essent, pacatis consiliis amice cõponerentur. Chosroes verò quòd graué qua in animo suo flagrabat inuidiã non ferret, nihil quàm rationi cõueniret, respondisse: verum exercitu maximo ex populis suis coacto, Romanorũ ditioné adortum esse decimotertio imperij Iustiniani anno. Describit igitur, quomodo Chosroes Surũ ad Euphratẽ sitũ oppidũ, expugnatũ ceperit, ciuibus partim per pacta cõuenta allectis, partim per arma deuictis, quippe qui improbè se gesserit, & pacta minimè seruarit, dolo magis quàm belli iure ciuitate ea potitus. Quomodo etiã Berrhœam incensam igni vastarit. Ité quomodo inde Antiochiam peruenerit, in cuius tũ throno Euphræmi⁹ enituit: qui quũ ei quod agebat, nihil ex sententia procederet, Ecclesiam reliquit, eãque profugiens vnà cũ vicinis ędificiis seruauit, sacris donariis ordine publicitùs propositis, vt redemptionis essent ecclesiæ preciũ. Præterea perquàm miserabiliter cõmemorat,

Chosroes Persarum rex bellum contra Ro. mouet. Vittigis ad Persam legatos misit, ad bellum Rom. eum excians. Proco. lib. 2. bell. Persici Bellum Persicum. Captũ Surũ Berrhœa. Apud Propium Euphemi⁹ dicitur Rom.

Antiochia Lucus Daphne.

Seleucia. Apamea opere seruata Thomas Apameus eps cũ Chosroe ludos Circẽses vt eũ ciuitati suæ placaret, spectauit.

quomodo à Chosroe Antiochia sit capta, qui omnia ibi concidit, & incendio vastauit. Deinde quomodo in suburbanum Daphnæ lucum, & in vicinam Seleuciam venerit: & vt ad Apameam quoq; applicuerit, Thoma tũ ibi episcopatum administrante, & vita & doctrina illustri viro. Quem vnà cũ Chosroe, apud quem legatus erat, dicit equorũ certamen in Hippodromo, præter receptũ morem, sapienter spectasse: vt illũ scilicet tali officio mitem placatumque prorsus redderet.[a] Eum quum facetè admodum Chosroes interrogasset, An ille se ad hunc modũ in vrbe sua videre vellet: veritatem rebus omnibus præponentem respondisse dicit, quòd non libenter eum visurus esset. Quod dictum quum Chosroes propter veritatem plurimi fecit, tum antistitem eum mirificè est admiratus.

a Thomæ episcopi apud Chosroẽ in tẽpore liberè dictum.

CAPVT XV.

Pars crucis Dominicæ magnitudine cubitali Procop. Miraculũ Apameæ in crucis ligno editum

POsteaquam verò ad hunc locum peruenimus, aliud quiddam recensebo, præsenti historiæ conueniens quammaximè. Quum Apameni vrbem Antiochenam iam incensam esse audiuissent, Thomam, quem dixi, episcopum à Chosroe reuersum obsecrarunt, vt præter solitum morem viuificum crucis lignum proferret, atque in medium vt proponeret, vt postremùm intuerentur exoscularentúrque vnicam eam hominum salutem: & quasi viaticum, adorationem illius, ad meliorem illam vitam migraturi, sumerent. Annuit precibus eorum Thomas, & lignum vitale protulit, certis productionis eius indictis diebus, vt vicini quoque fluerent, & medicina salutari perfruerentur. Quum autem omnes conuenissent, totis manibus Thomas sublato in sublime ligno, maledictionis amuleto, sacram ædem circumit: quod statis tantum supplicationum diebus fieri consueuit. Porrò Thomam procedentem magna vis refulgentis ignis subsequi visa est, non adurentis quidẽ ignis, sed qui locum vnde ille iret, comburere putaretur. Neque id semel aut iterum, verùm sæpenumero accidit, quod antistes locum omnem circumiret, & multitudo congregata illum, vt idem sæpius faceret, rogaret, quo crebrius videlicet diuino fulgore frueretur.

τῆς κατὰρας ἐξαλείπτηρίῳ. κυρίας ἀμίρατις τῶν προσκυνήσεων.

Ea res futuram Apamenis salutem portendit. Et miraculi eius imago atque monumentum ad Basilicæ testudinem summam, omnibus nouitatem rei testificaturũ, propositum est. Quod quidem vsque ad Ardaamani & Persici belli tempora integrum permansit: quo tempore vniuersa vrbs, & Ecclesia ipsa, vastata est, & cum ea imago simul conflagrauit. Atque hæc quidem sic acta. Chosroes verò recens initorũ pacificationis pactorum rursum oblitus, denuò quoque eadem hostiliter fecit, leuitati quidem morum & inconstantiæ eius conueniẽtia, virum autem pręclarum ac regem præcipuè haudquaquam decentia.

Apamea alio tempore vastatio. Euag. li. 4. cap. 26.

Chosroes belli cõtra pacta conuenta redintegrat.

CAPVT XVI.

INsuper etiam Procopius memorat ea, quæ à veteribꝰ quoque de effigie Christi memoriæ sunt prodita, quæ Augaro Edessæ principi est missa. Et quomodo Chosroes ea, quæ de illa fama increbuerant, quòd scilicet Edessa nunquam in potestate alienigenarũ futura esset (id quod in literis ad Augarum missis non reperitur: quemadmodum ex Eusebij Pamphili historia cognoscere licet, qui epistolam eam legit & ad verbum operi suo inseruit, & nos quoque in secundo tomo exposuimus) falsa esse cõuincere voluerit. Apud fideles quidem ita & canitur, & creditur: res ipsa quoque prędictionis eius fidem, quòd vera maximè sit, & sibiipsi cõsentiens, confirmat. Chosroes nanque maximo impetu vrbem adortus, atque omnia ferè expertus, innumerabilibúsq; tentatis viis, tandem aggerem tantum excitauit, vt ciuitatis etiam mœnia superaret: aliásque infinitas præterea molitus artes & fraudes, cum probro tamẽ re infecta inde discessit. Quæ verò is contra vrbem eam tẽtarit, pro eo atq; potero, exponam. Lignorum multam vim & materiam aliam quęcunque facilè ignem cõcipit: milites suos, aliis rebus relictis omnibus ad vrbem aggere iussit. Atque vbi id dicto citius factum, & materia circumcirca cõstructa est, terram deinde ingessit, & aduersam aciem cõtra vrbem duxit: & celeriter propugnaculis in strue lignorum & aggere collocatis, eam oppugnauit. Vsque adeò verò vrbem altitudine operis superauit, vt ex munitionibus tela in defensore vrbes

Edessa contra vim Persarũ oppugnata, p imaginem Saluatoris est seruata.

Oppugnatio vrbis Edessenæ.

Defensio eiusdem.

Qui aggestū dicitur. †ἄγγισα τοῦ λιμένος μηχάνημα ἐκ λίθων καὶ ξύλων καὶ χοῦ ἐγερόμενον, *hoc est, Aggestūbells a est molitio è lapidib' & lignis & cæ ra excitatū Suid.*

coniicerentur. Itaque quum obsessi aggerem veluti montem aliquem vrbi imminere viderent, & hostes ex locis superioribus pedibus quàmprimū in vrbem excurrere existimarentur, sole oriente exaduerso aggeri† cuniculos agere instituerunt, & ignem subiicere, vt lignorum materia flāma consumpta agger pessum iret, opúsque totū corrueret Cęterùm igne immisso, cœptum eos consilium fefellit, quòd flamma exitum non haberet: quam aerem concipere, atq; ita materiam cōprehendere, sicuti consueuit, opportebat. Itaque vbi eos cōsilium prorsus destituit, in extremam deiecti desperationē, ad supernam anchorā, diuinitùs scilicet acceptam imaginem, cōfugerunt, quam nulla hominis manus fecerat, ipse verò Christus Deus Augaro videre eum cupienti, facie in linteū impressa, miserat. Hanc ipsam imaginem ad cuniculū produxerunt, & aqua consparsam cōtra pyram miserunt. Et subitò diuina virtute inuisibili quodammodo eorū fidei, qui hoc faciebant, succurrente, facilè admodū quod desperatum antea fuerat, est perfectum. Siquidem cōfestim ligna ignem conceperunt, & quam celerrimè cōbusta imminenti statim materię eūdem ignem immiserunt, carpentem & cōsumentem omnia. Obsessi ciues postquam fumū exilientem ex aggeris mole viderunt, talia insuper sunt moliti. Vasculis siquidem quibuscunq; fictilibus collectis, & sulphure, pice, aliísque rebus ex materia quæ facilè flammam corripit, completis, fundis ad cuniculi fossam coniecerunt. Quæ fumum emittentia, igne scilicet iactus impetu accenso, effecerunt, vt fumus qui ex aggere promanabat, prodire inde non existimaretur. Omnes enim fumum omnem ex ollis excitari autumabāt. Triduo verò pòst, vbi ignis quæ in medio erant consumpsit, flāmas eius terra reddidit: & qui in aggere constiterant Persæ pugnatores, tandem intelligere cœperūt, in quódnam discrimen peruenissent. Tum Chosroes, veluti aduersus virtutem diuinam contrariis cœptis eundem sibi esse existimaret, quæ vrbem prętefluit aquam, cōtra pyram ardentem, extinguere eam volens, immisit. At illa magis magísque accendebatur, aquarum vim omnem perinde atque sulphur, aut oleum, aut liquorem alium ad

Obsessi Persæ pugnatores aggeris mole fumum exilientem viderunt.

Aqua diuinitùs ignē alit & auget.

inflammandam materiam idoneum excipiens, in sublime eò vsque ferebatur, donec agger omnis in fossæ cuniculis considens, in cineres est redactus. Itaque Chosroes rebus ipsis ad desperationẽ abductus, tandem vim eam quæ vrbem defenderet cognouit: & pudore perculsus, in regnum suum rediit, pœnitentia ductus, quòd tantos frustrà labores subiisset, per quos ita manus contra Deum tollere voluisset. Atque equidem hæc sic habuere. Dicam verò itidem, quod alibi Chosroæ apud Sergiopolim euenit, rem quæ referatur, ac memoriæ posteritatis sempiternæ tradatur, admodum dignam.

CAPVT XVII.

Salutẽ Sergiopolis epi scop⁹ sacris ecclesiæ donariis redimit.

INstitit & huic, iugum seruitutis imponere cõtendés. Et postquã mœnia est aggressus, & vrbem expugnare coactus: de salute dehinc vrbis, vt ea seruaretur, vtrinque ab obsidentibus simul & obsessis, hinc inde verba sunt facta. Postremò inter vtrosque conuenit, vt sacris templorum donariis ciuitas redimeretur. Quibus & crux, quam Iustinianus & Theodora eò miserant, est annumerata. Et iam ab vrbis eius antistite, aliisq; qui cum eo missi fuerant, ad Chosroen omnia deportata fuerant. Atque ille, num præterea in vrbe quicquam reliquum esset, interrogauit. Affuit ibi quidam, verũ dicere solitus: & Chosroæ, alia quędam pauca admodum in vrbe à ciuibus occultè asseruari renũciauit. Ac auri quidem vel argenti reliqui nihil esse, sed alterius longè præstantioris & DEO dicatæ materiæ in qua ossa Sergij martyris asseruarẽtur, vnam sublongam ex argento fabrefactam restare. Hoc vbi Chosroes audiuit, illico exercitum omnem ad excidendam vrbem ex castrorum munimentis eduxit. Confestim verò innumerabiles propugnatores supra vrbem apparere, séque ad eandem defendendam parare, atque per muros vbique discurrere visi sunt. Porrò vt hoc, qui ad oppugnandum missi fuerant, viderunt, euestigiò ad Chosroen reuersi, quum defensorũ ciuitatis multitudinem, tum timorem suum, qui eos exarmasset, stupefacti cõmemorarunt. Chosroes autem, vbi curiosè omnia scrutatus, valde paucos vel † immaturæ vel exoletæ ætatis homines in vrbe esse, robustis omnibus è medio sublatis comperit,

Per martyrem Sergiũ vrbs Sergiopolis defensa.

† ἀώρους τε καὶ ἐξώρους.

rem eam sublimioris alicuius potestatis, & martyris præcipuè esse suspicatus est. Ac timore correptus, Christianámque religionem magnopere admiratus, statim obsidionem soluit, atq; in ditionem suam reuersus est. Fama verò obtinet, Chosroë istum paulo ante obitum, sacris nostris initiatum, atque ad diuinum lauacrũ admissum esse. Sedenim & pestem eam quæ tum grassata est, ita vt potero prosequar, quæ omnem (vt ita dicam) terrarum orbem depasta est, quinquaginta & duos annos, quod auditum nunquam est, in terris sequiens.

Chosroes miraculis diuinis adductꝰ, Christianismum suscipit.

CAPVT XVIII.

ἐπιδήμιος, *hoc est, popularis & communis morbus in toto orbe quàm diuturnus.*

CApta à Persis Antiochia, biennio pòst morbus pestilẽs obortus est, aliqua quidem ex parte ei quem Thucydides describit persimilis: aliquo verò modo multum ab eo dispar. Ortum cepit ex Æthiopia: vniuersum verò propè peruasit orbem, veluti incedens, & sensim transiens, ita vt neminem ferè eius tẽporis hominem intactum præterierit. Quædam ciuitates adeò sunt à morbo eo occupatæ, vt vacuę prorsus ab incolis fierent. Fuere quas leuius carperet, & statim inde transiret. Nec ille certa quapiam periodo grassatus est: neque vbi grassari exorsus est, eundem cursum tenuit: verùm quibusdam in locis in principio hyemis sæuire cœpit, in aliis verno tempore, in nonnullis æstate prima. Alicubi autumno iam progresso: in quibusdam oppidis partem aliquam attigit, à reliqua autem abstinuit. Et videre erat in ciuitatibus peste hac affectis, domos prorsus omnes cõsumptas: in aliis vnam atque alteram ad vastitatem redactam, reliquas verò intactas. Fuerunt homines qui certius deprehenderent, quę ædes nũc immunes à lue ista fuissent, eas proximo deinceps anno solas illam sensisse. Illud verò in hoc malo nouum esse visum est, quòd si ciues aliqui earũ vrbium quas pestis inuasisset, aliò migrassent, soli ipsi ea corriperentur, qui ex infectis scilicet iam vrbibus inter intactos versarentur. * Porrò malum hoc potissimum sæuiit eis cyclo-

ἐπίσκηπτε δὲ μάλιστα τοῖς περιοίκοις τῶν κύκλῳ ἐθ

* ἐπινέμησις, *depastio. Iliad. 6.* πάντακῃ ὅσιατι γαῖαν ἐπέπνυμεν τε νέμεσθαι, *hoc est: omnia quæ terram depascunt, quæve perrerrant. Depastiones & grassationes huiusmodi pestilentiæ & in-*

orbi epidemici atq; populares (Cyprianus mortalitatẽ vocat) sicuti eluuiones exuſtioneſque terrarũ tempore certo accidere ſolent.

rum periodis, quos Epinemeſes Græci, hoc eſt depaſtiones vocant. Internecione autem propè interiere homines ſecundo πεντεκαιδεκατηρίδος, hoc eſt, eius qui annos quindecim cõplectitur cycli anno. Et varię erant peſtis huius ægritudines. In quibuſdam enim à capite incipiens, oculos ſanguinolentos, & faciem tumentem efficiebat. Deinde gutturi inceſſens, vitã adimebat. Quoſdam ventris profluuium inuadebat. In aliis bubones etiam extabant, & acres accedebant febres. Moriebantur intra biduum & triduum, perinde atq; nihil paterẽtur, ratione & valetudine in vigore ſuo permanẽtibus. Nonnulli verò mentis impotes moriebantur. Item carbunculi exorti, homines celeriter inflãmarunt & extinxerunt. Erant qui ſemel atque iterũ malo eo capti & liberati poſtea tanquam poſtliminio correpti peribant. Diuerſa etiam fuit contagio, rationẽ excedens omnem. Nonnulli enim morbum ex conuerſatione tantùm & conſuetudine ægrorũ contrahebant, alij ſolo contactu illorum mortem ſibi creabant. Erant qui quum in domum ſaltem proſpexiſſent, inficiebantur: aliis id in foro contingebat. Nonnulli qui periculum euaſerant, ex peſtilentib⁹ vrbibus excedentes, cõtagionem morbi ad integros & valentes tranſmittebant. Quidam verò peſte ea correpti prorſus non ſunt, quãuis familiariter cũ multis ægris vixiſſent: & nõ ſolùm eos ipſos ægros, verùm etiã ex peſte ea defunctos homines cõtrectaſſent. Multi nanq; erant, qui magno ſtudio vt morerẽtur agebant, propter liberorũ aut totius familiæ internecionẽ. Quam ob cauſam ægrotis immixti, cum morbo ipſo quodãmodo colluctabantur. Nihilo tamen magis, pro eo atq; cupiebant, ex hac vita migrabant. Lues iſta, ſicuti dixi, ad quinquageſimum ſecundũ annum, peſtilẽtias priores omnes longè poſt ſe relinquẽs, graſſata eſt. Philoſtratus peſtem ſui temporis, quæ quindecim duraſſe annos, admiratur. Sed illam hęc multis modis ſuperauit. Ego verò ad reliquam hiſtoriam reuertor, reliquas Iuſtiniani res commemoraturus.

ἐπινεμήσεις καλοῦσιν Πανωλεθρίας δὲ σχεδὸν συνέβαινε τοῖς ἀνθρώποις ἐν τῷ διετεῖ ὑπὸ τῆς πεντεκαιδεκατηρίδος τοῦ κύκλου.

Et tempore eo Dionyſi⁹ abbas nouũ cyclum magnum inchoauit.

Euag. quoque hac peſte ſe infectum fuiſſe ſcribit, lib. 4. cap. 39.

CAPVT XIX.

Ex Euagr. de Iustiniani immani auaritia, & immẽsa pro digalitate.

" QVæ autem de eo Euagrius narret adiiciam, ne ipse
" in tãtum imperatorem inuectus esse videar. Sic
" enim ad verbũ de eo ille loquitur. Iustinianus inexple-
" bilis auaritiæ fuit, & alieni vsqueadeò appetens, vt ciues
" subditósque omnes auro venales habuerit: & magistra-
" tibus ipsis, vectigaliúmq; mãcipibus, atque aliis insidias
" nulla de causa aduersus homines fuere solitis, vendide-
" rit. Quàm plurimis autem, quibus essent diuitiæ & pos-
" sessiones, causa aliqua & prętextu pręter causam & prę-
" textum omnem per colorem quępiam confícto, bono-

ἐπιφθαμισάντῳ.

" rum omnium mulctã dixit. Ac si qua mulier se asimu-
" lasset, meretricium quæstum facere, & oculũ alicui Ve-
" nereæ cõsuetudinis gratia adiicere, illico in leges com-

προστιθεμένη.

" mittebatur. Atque ea vbi Iustinianum ad societatẽ tam
" turpis lucri asciuisset, opes eius qui per eiusmodi syco-
" phantiam deceptus esset vniuersas, ipse in domũ suam
" cõgerebat. Pecuniæ verò prodigus etiam, multas sacras
" ædes & tẽpla vbique cõstruxit, aliásq; pietatis causa do-

ἐξόφθαλμα.

" mos ad affectæ vel imperfectæ ætatis, & cũ variis mor-
" bis cõflictantium virorum & mulierum curam, ædifica-
" uit: ingẽtibus, vnde illi foueretur, eis reditibus attribu-
" tis. Alia quoque innumerabilia pietatis opera Deo pla-
" centia fecit: siquidem ex ea propriis autoris, qui de suis
" ipse puris factis fructum ferat, facultatibus procedant.
" Hæc quidem Euagrius.

CAPVT XX.

Hoc (facite vobis amicos de Mãmona iniquitatis, etc. Luce 16.) quidã malè intelligendo rapiũt res alienas, & aliquid pauperib. largiũtur.

" IVstinianus porrò multa delubra passim in orbe ter-
" rarum pulcherrima excitauit: potissimùm autem Cõ-
" stantinopoli præclarissima tẽpla, præstanti forma &
" magnitudine cõstruxit. In quibus ingens illa & incom-
" parabilis, neque vnquam antea visa basilica est, augustũ
" SAPIENTIÆ ✱ VERBI DEI templum maximum
" sanè illud, atque decẽtissimum, & quod orationis vim
" omnem lõgè supergrediatur. Eius structuram ex Pro-
" copio hoc loco inserere visum est: cuius verba hęc sunt:
" Homines aliquãdo gregarij & leue vulgus Christianos
" rum, ecclesiam incẽdere ausi sunt. Sophiã Byzãtij tem-
" plum id, cõmodissimè cognomẽ hoc Deo tribuẽtes, vo-
" cant. Permisit id hominib. nefariis, vt impietatem tan-

tam patrarent, quod præuiderit ad quantam pulchritudinem fanum id aliquãdo reſtitutum, peruenturũ eſſet. Itaque eccleſia exuſta tota tum iacebat. Iuſtinianus autem ita eam aliquando pòſt expoliuit, vt ſi antea quiſpiam cognouiſſet, & deſcriptionem ędificij nunc extantis oſtendiſſet, in votis habiturus quilibet fuerit, vt eccleſia prorſus diſperiret: quo ea forma, in quam eſt in præſentia redacta, cõſpiceretur. Artifices namq; imperator ex prouinciis omnib. omnes euocauit, atq; in primis Anthemium Trallianũ † architecturæ & artis mechanicæ, quæ ingenio & manu fit, non tãtùm inter eos qui ſua ætate, ſed etiam de ſuperiorib. temporibus ædificiis accuratè & cõmodè extructis præclari fuere, propterea verò qui futuri erant, ſtructurarum formas & effigies præſcribẽdi peritiſsimum: & Iſidorum Mileſium, egregium fabrũ. Spectaculũ igitur eccleſia multò pulcherrimum facta eſt, cõſpicientibus quidem mirificum audientibus verò incredibile prorſus. Nam altitudine cœlũ propè attingit: & veluti ab ædificiis aliis abducta, vrbi reliquæ imminet atque incumbit, exornãs quidem illam, quod ſcilicet illius ſit: ſpectandam autem ſeipſam præbẽs, quod illius cùm ſit, illámq; ſupergrediatur, tantum eminet, vt ex ea perinde atque è ſpecula vrbs tota perluſtretur. Ea autẽ latitudine atq; longitudine quam rectiſsimè eſt exornata, vt nõ immeritò & lõgior & latior dicatur. Tum autẽ incredibili pulchritudine eſt inſignis. Moles quoque ipſa ornamento illi eſt, & magnitudinis cõueniens & apta ratio & proportio, neque ad nimiam amplitudinem excedens, neque ſe ad viliorem humilitatem demittens. Nam & ſolitis ædificiis grãdior eſt, & immoderatis ſtructuris venuſtior atque decẽtior. Lumine verò & ſolis ſplendore mirificè abundat. Non extrinſecus locum eum ſole illuſtrare, verùm intus oriri lucem dicas. Tãta vis lucis in templum hoc diffunditur. Facies eius, pars ſcilicet Orientem ſolem reſpiciens, vbi myſteria & arcana Deo ſacra fiunt, ad hunc modum eſt extructa. Ædificium quoddam dimidia ex parte rotũdum & turbinatum, quod artis huius periti hemicylindrum nominans, in ſublimitatem immenſam excurrit. Operis huius altitudo, * quartã orbicularis figuræ par-

tur, & putãt ſe facere quod præceptum eſt. De iuſtis laboribus facite eleemoſynas. Ex eo quod recte habetis date. Nolis velle eleemoſynas facere de ſuore et vſuris. fidelib⁹ dico. Eis quib⁹ Chriſti erogam⁹ dico. Auguſtino. ſerm. 35. de verb. Dom. in Euãg ſecũdũ Luc.

* De ſtructura tẽpli Sophiæ Cõſtantinopolitani.

† Anthemi⁹ Trallian⁹, Iſidorus, Mileſi⁹ architecti nobiles.

Sanctitas templi ſacrarium.

* ις σφαῖ-

ρας τετραγωνίου ἀποκήρυτας.

tem euadit. Desuper structura alia lunata forma, ab ædificij artificibus ei impositа eminet, decenti quidē pulchritudine admiranda illa, sed quæ periculosa compositionis coagmētatione horrēdum quiddam prorsus esse videatur. Videtur namque in rem præsentem veniētib. non satis firmo loco collocata, atque nō sine discrimine in sublime sublata esse. Illa verò certa & stabilis maximè constat. In huius templi parte vtraque, columnæ in solo sunt; & apices earum ex ingentibus saxis constructi, ritéque coagmētati. Quæ columnæ aliūde aliis artificiosè inter se situ ipso respondentes, in magnam sublimitatem pertingunt: scopulis eas, si cernas, præruptis compares. Quatuor in iis arcus † quadranguli forma extant. Porrò arcuum istorum duo, qui ad oriētem & occidentem solem pertinent, in vacuum aërem pertinent. Reliqui autem quo ex inferiori paululum parte, ædificium quoddam & quasdam columnas habent. Eisdem verò ex superiore quoque parte rotūda structura ad turbinatam formam vergens, imminet: vnde semper dies primū illucescens apparet. Et quum ædificatio ita diuisa sit, commodi illud habet, quòd affatim lucem templo sufficit. Hæc verò ipsa (vt opinor) fieri nō potest, vt lingua balbutiens & parum vocalis exponat. Namque propter structurā infractam, nō in terra consistere, sed cœlitùs catena aurea suspensa esse videntur. Et qui hæc contemplantur, quídnam potisimum præ aliis admirentur, dicere nequeunt. Verùm cùm animo omnia circumspexerint, & supercilia super omnib. contraxerint, structuræ artem assequi nō possunt, sed quod oculis perspicere eam non sit, consternati inde discedunt. Porrò si quidem auro testudo summa tecta est, amplitudinem pulchritudine temperans. Tum autem lapidum splendor cum auri fulgore concertans, excellit. Ex vtraque parte porticus duæ sunt: vtriusque culmen, tholus, & aurum, tectorium est. Harum altera quidem vtris orantibus, altera autem mulieribus idē faciētibus cessit: neq; prorsus quidquam inter se variant, aut differunt. Quis verò sublimiores gynæconitidis stationes exponat? aut varias enumeret porticus & columnis frequentib. conspicuas aulas, quibus templum hoc cir-

† ἐν τετραπλίνρῳ.

ἐγκαλλώπισμα.

cundatum est? quis columnarum & lapidum enumeret aptam & conuenientem speciem, quibus sacra ædes exornata est? In pratū se quispiam florib. vernans incidisse existimet. Admiretur nāque meritò, aliorum quidē colorem purpureum, aliorū verò viridantem, in quibusdā autem puniceum florere. In nonnullis cādidum fulgere videat. Insuper verò in quibusdam obstupescat, quos aduersantibus inter se coloribus, in modū pictoris, natura ipsa variè cohonestarit. Porrò templi eius donaria omnia, quæ vel ad vsum sactorū parata, vel ex argēto & lapillis magni precij fabrefacta sunt, accuratius persequenti, eloqui omnino non est: quæ Imperator dūtaxat iste dedicauit. Ex vna autem re tantùm, coniectura, qui hæc legent, opes ecclesiasticas colligere potuerunt. Sanctius etenim tēpli huius sacrarium, quòd soli sacerdotes adeunt, † quadragies mille argenti libras continet. Ex arcubus, quos loros mechanici vocant, vnus Oriēti soli obuersus, nondúmq; perfectus, magnitudine sua bases columnarum presit. quæ pondus tantum non ferētes, derepentè quodammodo disiuptæ, non ita multo pòst pessum ituræ videbantur. Et Anthemius atque Isidorus ea re perterriti, ad Imperatorem eam retulerunt: neque quidquam ex arte spei reliqui habuerūt. Imperator autem diuinitùs edoctus, statim eis arcum absolutum iri pollicitus est. Ipse etenim, inquit, in seipso assurgēs, inferioribus columnarum basibus non egebit. Ita arcus certa firmitate in sublimi suspensus, experiētia ipsa veritatem inuentionis Iustiniani confirmauit. Atque hoc quidem sic hac in parte elaboratū est. In aliis verò arcubus Meridiem & Boream ventū spectātib. tale quiddam accidit. Lori qui vocātur, per ædificationē nouam mole magna in sublime tollebantur. Eis verò inferiora ædificia pressa laborabant, & columnæ quæ eò loci erāt, lapides paruos perinde atque expolirentur, ex sese iactos reddebāt. Rursum igitur animos despōdentes mechanici, propter casum eū Imperatori periculū tale renunciarūt. Tum ille huic malo remedium illud excogitauit. Laborātium enim ædificiorū partes summas & arcus ipsos adimere, atque in præsens quidem seponere, postea verò rursum imponere, quum structuræ humor

Ingens vis argenti in templo isto

† μυριάδας τέσσαρας λιτρῶν.

Iustiniani architectura peritissimus.

,, Iduratus euanuisset, præcepit. Illi imperata fecêre. Æ-
Diuorum Apostolorũ ecclesia. ,, dificatio verò ipsa deinceps firma stabilísque constitit.
,, Restauravit quoque Iustinianus sanctorum Apostolo-
,, rum templum, quod nulli primas vult concedere. In eo
,, Imperatores & antistites recepto more sepeliuntur.

CAPVT XXI.

,, ATque hæc quidem præclara, atque præclarorũ lon-
,, gè præclarissima sunt Iustiniani Imperatoris, ope-
,, ra. Verum in eo, quòd beluinam feritatem omnem ex-
,, cedit, siue errore, seu ingenij timiditate (dicere id enim
Iustinian⁹ factionis populi Cõstãtinopolitano Cyaneæ aduersus Prasinam animũ adductus. ,, nequeo) fuit: initiũ ex seditione ea quæ Νίκα id est, vin-
,, ce, dicta erat, initium ducens. Mirificè namq; alteri po-
,, puli factioni, Cyaneæ inquam, addictus fuisse visus est:
,, adeò sanè, vt non solùm eos interdiu in media vrbe cæ-
,, des aduersariorũ faciẽtes legitima pœna facinoris exi-
,, genda, non cohibuerit, sed præmiis etiam prosequutus
,, sit. Proinde homicidæ plures facti, & impunitas cædiũ
,, aucta. Audebant illi etiam domos aduersæ partis ingre-
,, di, & precioſas sepositásq; ciuium res diripere, ita vt illi
Licẽtia & impunitas gladiorum. ,, salutem suam auro redimere cogerẽtur. Si quis verò ex
,, magistratibus nõ dico cohercere, sed inhibere tantùm
,, facinora eiusmodi voluisset, ne vita is periclitabatur.
Iustinian⁹ iniquissimè ẽ magistratus cædes Cyaneorũ coercentes animaduertit. ,, Quapropter quidam Orientis prefectus, quoniam non-
,, nullos scelere tali res nouas molientes comprehẽdisset,
,, & neruis proteruitatem eorum castigasset cõtumelioſa
,, pompa per mediam vrbem tractus, neruis est concisus.
,, Et alium quendam Callinicum nomine, Ciliciæ præsi-
,, dem: quòd in duos percussorum istorum, Paulũ & Fau-
,, stinum, qui interficere eum conati fuerant, animaduer-
,, tisset, in crucem egit, pœnas ab eo, rectè prudentérque
,, facti, & legum conseruatarum, sumens. Itaq; qui diuer-
,, sæ factionis erãt, quòd possessiones suas relinquere co-
Per ĩdignitatem eam Prasini ad latrocinia exercenda quoque sũt adacti. ,, acti essent, & à nemine prorsus reciperentur, sed veluti
,, quædam detestanda piacula vrbe expulsi essent, prædo-
,, nicam exercebant: & itineribus obsessis, ex insidiis via-
,, tores adoriebãtur & cædebant, nihílque adeò quòd nõ
,, committerent malorum omittebãt: & quotidie ad ho-
,, mines interficiendos atque diſpoliendos, flagitiáq; alia
,, peragenda, audaciores fiebant. Sæpenumero autem ad
,, factionem alterã cõuersus, & in ipsos lege agere iusit:

suppliciisque

suppliciisque eos subdidit: quos antea vbique facinora impia cõmittere, & grauissima quæque flagitia de barbarorũ more patrare permiserat. Cæterùm exactè hæc commemorare, neque tẽporis huius est, neque orationis nostræ quæ assequi ea non potest: Et hæc ipsa satis esse possunt, ad reliquas Imperij huius, quæ hic non recensentur, res coniectura colligendas.

Iustinianus tãdẽ Cyaneos quosq; afflixit.

Apud Suidam est, Iustinianum imperatorem literas planè ignorasse, ἀναλφάβητον, hoc est, alphabeti imperitum fuisse.

CAPVT XXII.

SVb Iustiniano multi in multis orbis partibus diuini, & vita & miraculis ab eis gestis admirãdi viri floruere, in quibus vnus etiam Barsanuphius Ægyptius genere fuit, qui in carne minus carnalem egit vitã: in phronxisterio quodam, quod in præfectura Gazæ situm erat. Hic quũ prodigia multa edidisse dicitur, tum in tuguriolo seipsum inclusisse, atq; ibi vltra quinquaginta annos ita vixisse creditur, vt neq; à quopiam visus, neq; re quapiam terrena vsus sit. Quæ quũ de eo fama vulgata essent, eisque Salustius Hierosolymorũ episcopus fidem non haberet, postquam perfodere domũculam, vbi homo Dei habitabat, iussit, ignis alicunde exortus omnes consumpsisset, nisi sibi fuga cõsuluissent. Alius quidam vir Simeones nomine, apud Emesam nouã quandam & insolitam vitam egit; Quam enim & sapientia omni & gratia plenus esset, dementem se esse assimulauit, & vanam gloriam tanquam veram ignominiam reiecit. Sanctus igitur vir iste diu solitarius vixit, latens prorsus: neq; cuipiam, vt cognosceret, quando, aut quomodo preces ad Deũ funderet, aut quo tempore, & quibus cibis vel vteretur vel abstineret, aditũ ad se permittens. Persæpe verò etiã in plateis versans: mẽte excidisse, neque quicquã consistentis pectoris, solertiæ, & sagacitatis habere visus est. Aliquando incõpositè in cauponas insiliẽs, cibis se quos repertisset famelicos implebat. Quòd si quis cõsilio eius intellecto, vel obseruãtiam vel honorem ei exhiberet, indignatus ille quàm celerrimè ex eo loco discedebat, ne id quod celatũ volebat, deprehẽderetur, virtúsque eius manifestaretur, veritus. Et ille

Sãct⁹ Barsanuphius Ægyptius monachus.

Euagr. habet Eustachium. Salustius episcopus Hierosolymorum. Sãctus Simeones propter Christũ fatuus. Contẽptus vanæ gloriæ.

quidem ita se propalam atq; in medio foro gesit. Habuit autem familiares etiã quosdam, quibuscum quandoque fuit, scena & simulatione posita. Cuidam ex iis ancilla erat, quæ à quopiam per libidinem constuprata, vbi partus institit tempus, ab heris patratorem probrosi facinoris eius & patré pueri indicare coacta est. Illa per calumniam, Simeonem clandestinè secum consuesse, séque ex eo grauidam esse dixit, & rem ita se habere iuramento confirmat: idq; si opus esset, in facié illi se dicturam promisit. Hoc vbi ad aures Simeonis peruenit, factum ipse quoq; non negauit, carnem scilicet, se quoque circunferre, & lubricam peccandi procliuitatem infitam sibi esse dicens. Postquam autem eo nomine sermones apud omnes de eo increbuerũt, & ipse, sicuti videbatur, pudore perculsus est: ilicet per fraudé, sub verecundiæ prætextu seipsum subduxit. Et iam fatalis & cõstituta pariendi dies aderat, & muliercula sedili solito insidebat, doloréq; vehementes exoriebantur, cruciatũ intollerabilem afferentes. Ac misella vltimũ discrimen adibat, neque fœtus prodibat: cùm in tempore ipso Simeonem aduenié́tem, vt preces ad Deum profunderet, mulierculæ aliæ rogarunt. Ibi ille propalàm non prius fœtum solem aspecturũ esse, quàm mater patrem clandestinum proderet, prædixit. Quod vbi fœmina professa est, & patré verũ nominauit, confestim infans maternis locis exiliit, veritate ipsa quodámodo obstetricis illi officium exhibẽte. Alio insuper tépore Simeones iste in ædiculam mulieris impudicæ ingressus, foribus clausis, solus cũ sola manens, aliquantũ temporis extraxit: deinde ostio aperto profugit conspectũ omniũ, né quis eum conspiceret, vbique cursu citato vitans. Quo facto, opinionis non bonæ causam de se præbuit. Quapropter qui hoc viderant, mulierem conuenerunt, diligentérq; quid sibi illius ad eam ingressus & tam diuturna mora voluerit, percõtati sunt. Ibi illa adiurauit, se in tertium vsque diem penuria rerum necessariarũ, præter aquam, nihil degustasse. Illum autem, qui hoc cognouisset, cibum ad se, & vini aliquãtulum attulisse. Deinde ianuis clausis, mẽsam apposuisse, cibũ capere iussisse, dapibus eam repleuisse: & reliquiis earum receptis, abiisse.

Meretricula grauida stupri Simeonem insimulat.

Simeones crimen de industria nõ refellit.

Partus ipse & veritas calumniam talẽ redarguit.

Suspicionis Simeones rursum occasionẽ hominib. fornicationis, qui mulierculæ egentissimæ cibum potũq; attulerit de se præbuit.

Quũ terræmotus maxim' regionem eã cõcussurus esset, (quo tẽpore, præ ciuitatib. aliis, vrbes Berytus, Biblus, & Tripolis, cladẽ ingentem acceperunt) Iorum manu circumagẽs, & quàm pluriũas in foro statuas diuerberãs, ad alias: State (inquit) vos breui nãque saltare debetis. Et cùm viri eius factũ nullum ociosum aut † frustraneũ esse iudicaretur, qui ei rei affuere, animis suis quasnam statuas præteriens non pulsasset, considerarunt. Nã illæ ipsæ terræmotu impetu summo ingruente corruerunt, concussionis eius * opus primarium factæ. Multa præterea ab eo memoria digna sunt gesta, quæ scripto alibi sum prosequutus.

Idem terræmotum prænidit. Beryti aliarum vrbiũ excidium.

† πόρρεγον.

* ἔργον.

CAPVT XXIII.

IN Cœlesyria alius quidã, cui Thomæ nomen fuit, in eodem vitæ genere decertauit. Qui Antiochiã venire solitus (illius enim ecclesiæ cẽsebatur) annuis alimẽtis receptis, in mansionem suam ibat. Hunc Anastasius ecclesiæ eius minister & œconomus, & frequẽter molestus ei esset, manu in facie verberauit. Eam rem quũ illi qui cum eo erant, ægrè ferrent: ipse neq; Thomam dixit de cætero quidquam ab ecclesia accepturum, neq; Anastasium daturum esse. Et vtrunque iuxta prædictionem eam accidit. Anastasius, siquidem postridie eius diei vita defunctus est: & Thomas ad tugurium suũ reuertẽs, postquã in Daphnes suburbanum vicum peruenit, in ægrotorum hominũ diuersorio, ad meliorem illã vitam migrauit. Cadauer illius, eius loci incolæ in cõmuni aduenarũ monumento reposuerunt, alio atq; rursum alio tadauere illi superingesto. Postquã verò Deo ministrũ suũ cohonestante, corpus ipsius, idẽtidem ea re tentata, semper superiorem tenuit locum, cadaueribus reliquis diuina quadam vi lõgè admodum ab ipsius corpore semotis, miraculi eius spectatores, ad Euphemium episcopum rem retulerunt, qua ille ita vti erat cognita, publicam atque honorificam funeris põpam indixit, & corpus magnificè Antiochiam tulit, atq; cum gloria multa in cœmiterio sepeliit. Qua cadaueris translatione ille etiam pestilentem, qui tum grassabatur, morbũ dispulit. Huius Thomæ anniuersariam memoriam magnificentissimè, festũ diem agentes, Antiocheni celebrarũt.

Thomas monachus sibi ipsi, & Anastasio qui eũ contumelioſẽ verberauit, mortẽ prædicit.

Thomæ istius sepultura honorifica.

ἐν ὑπαιδέων πολυανδρίῳ *Polyãdrio aduenarũ. Supra Euphræmium.*

Cœmiterium.

CAPVT XXIIII.

Theodosij monachi mors.

IVstiniano adhuc imperium administrãte, & magnus ille Sabbas, & præclarus Theodosius, eremi præsides, superstites erant. Verùm prior Theodosius ad Deum transiit. Sabbas autem nonagesimum tum agens annũ, ab Ælienſi antistite legatus iterum Constantinopolim ad Iustinianum, in tenui atque imbecilli admodum senecta fluctuans, profectus est. Samaritani nãque Iuliano quodã rege sibi creato, plurimas Christianis superbè iniurias tulerãt. Ecclesias per sacrilegium cõpilatas igni vastauerant: eos qui secundum Deum piè viuendũ sibi statuissent, post multa & inenarrabilia supplicia cõciderant: & circum vicos discurrẽtes, atque sanctorum monumenta violantes, in ignem coniiciebant. Ea verò circa Neapolim acciderant maximè, cuius episcopum ense occiderant, & presbyteros quosdam comprehensos, & deinde in frusta dissectos, vnà cum quibusdam martyrum reliquiis in sartagine frixerant, à nulla prorsus temeritate & contumelia contra Christianos abstinẽtes. Quæ vbi Iustinianus intellexit, multa manu cũ illis cõgressus, quum alios multos, tum Iulianum ipsum occidit. Captus quoque Syluanus quidam Scytopoli, & igni crematus, perquàm acerbam vitæ catastrophen subiit: vir qui plurimum per effrenatam petulantiam in Christianos illusisset, & diuina vindicta ad id tempus cõseruatus esset, vt debitas ad eum modũ persolueret pœnas: quemadmodum & diuinus Sabbas ei prædixerat. Arsenius autem quidam nomine & dignitate illustris, eius quem diximus Iuliani [a] comes, Constantinopoli erat, & calumnias quasdam falsò aduersus Palæstinos fuebat, perinde atque tyranno multis in rebus adiutores fuissent. Horum gratia Sabbas, sicuti dictum est, orator rursum Constantinopolim venit. Eum verò veluti angelum, & cœlestis Hierusalem ciuem, cœlitùs venientem, perquam celebri pompa Imperator excepit: quidquid in vrbe illustrium esset virorum, ipsũmque adeò Epiphanium patriarchã obuiam illi mittens. Porrò vbi lõgè aduenientem Imperator agnouit, eximiam capiti eius coronam imminere vidit: quod & ipsum Anastasius olim, quũ ad eum veniret, conspexit. Itaq; illi occurrit,

Iudæi duce Iuliano in Christianos crudelissimè grassati

Rebellionis pœnas pendit Iulianus, Item Syluanus.

Diuꝰ Sabbas monachus orator & deprecator Palæstinorũ apud Iustinianum.

[a] ἀκόλουθος.

Magno cũ honore Imperator eũ excipit.

& benedictione accepta, sanè quàm libenter cũ eo fuit, & facillimè quod is volebat, fecit. Qui inde reuersus & ipse ad æternam immortalémque vitam, condigna laborum præmia recepturus, transiit.

Sabbæ mors.

CAPVT XXV.

ANthimo verò, quemadmodũ dixi, episcopali throno in vrbe Imperiali deiecto, & Mena pro ipso ab Agathone papa electo atque cõsecrato, miraculũ quoddam Constantinopoli, dignum quod memoretur, accidit. Quod sanè ita vt potero exponam. Consuetudo à multo tempore Imperanti vrbi fuit, vt quum plusculum de partibus immaculati diuinique corporis Domini & Dei & seruatoris nostri Iesu Christi reliquum esset, sacerdotes pueros †incorruptos: ex eis qui ad præceptores in ludũ literarium eunt, accerserent, qui ieiuni reliquias eas ederẽt. Quod quidẽ mihi quoq; sæpenumero, quum puer admodum essem, & maximè à prima ætate in sacris ædibus versari studio haberem, contigit. Tale quiddam sub Mena quoq; patriarcha euenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoq; viri religione Iudæi vitro conficiendo vitam tolerãtis, aggregatus est, Puer is, vbi diutius vltra solitam horam moratus domum venit, & causam tardioris reditus parentibus diligentius eã inquirentibus, quòd scilicet cum aliis pueris in æde sacra diuinas partes edisset, renunciauit. Pater re noua audita, furore percitus, fornacem vbi vitrũ cõformabat, succendit, & puerum arreptum, in eum prunis flãma suffocata candentem coniecit, ob factum tale iratus: quãuis filius sciens, nihil admisisset. Porrò mater vbi puerũ diutius non cõparentem quæsiuisset, & non inuenisset, vrbem omnem circumiit, perquàm acerbè plorans atque lugens: & die tertio ad officinã mariti cõsistens, ingenti planctu seipsam lanians, prolixiúsque ingemiscens, filium vocauit. Atque ille materna voce agnita, responsum è furno reddidit. Tum mater ostio furni fracto, cũ miraculo maximo, in mediis prunis puerum stantẽ vidit, ita prorsus incolumem, vt ne capillum quidẽ flamma læserit. Et vbi causam incolumitatis quæsiuit, mulierem quandã illustrem, purpurea amictam stola, frequẽtius ad eũ veniss̃e, aquam sibi infudisse, & flãmam ea ap-

Apud Euagriũ Anthimo throno Cõstãtinopolitano eiecto, Epiphanium episcopũ creatũ, & Epiphanio Menã successisse, scriptũ est. li. 4. ca. 36.

† ἀφθόρους.

Reliquiæ Eucharistiæ pueris ĩnocuis Cõstantinopoli dari solitæ.

Puer Iudæus, qui reliquias etiã Eucharistiæ præpe rat, mirificè in igneo & cãdẽti furno saluus cõseruatus.

Puer & mater eius Christianismum suscipiunt.

† ἐν συνάξει ὡς παιδοφόνον ἀνέσκολόπισεν. *Apud Ficos vt parricidam in crucē egit. Euagr.*

propinquantem extinxisse, cibum etiam cum esuriisset prębuisse, dixit. Hæc postquam Iustinianus cognouit, puerum cum matre diuino regenerationis lauacro adhibuit, Deóque dicauit. Patrem autem, qui Christianorum sacra suscipere non sustinuit, veluti parricidam in † ficum arborem, perinde atque in crucem egit. Verùm hæc quidem sic accidère. Nos autem ad institutum orationis cursum reuertamur.

CAPVT XXVI.

Pater, qui puerū i fornacē ardētem cōiecerat, parricidij pœnas dat. Vigilius Romæ antistes. Maximarū ecclesiarū episcopi. Episcopi Hierosolimitani. Vigilius Pontifex Rom. Constantinopoli fuit.

† EO tempore Romæ ecclesiam regebat Vigilius, post Syluerium, qui Agathoni successerat, episcopus creatus. Constantinopoli verò synodi tempore Menæ successit Eutychius. Menam porrò Anthimus, hunc autem Epiphanius præcesserat. Alexādriæ post Theodosiū throno, sicuti dictū est, deiectum, Zoilus episcopus surrogatus, superstes adhuc erat. Atque vbi is paulo post decessoribus suis est aggregatus, apollinaris cathedram eius accepit. Apud Antiochenos, in locum Euphræmij Domnin' substitutus est. Hierosolymis autē, post Martyrium, & Salustium, & Heliam suo respondētem nomini, Ioannes episcopatum administrauit. Post hunc rursum Petrus ille admirandus, & post Petrum Macarius, cùm Imperator nōdum episcopatum eius cōprobasset. Quapropter etiā ecclesiastica deturbatus est cathedra. Dicebatur enim, quantum alius nemo, Origenis dogmata vulgare. Hoc verò repudiato, Eustochius in sacrā sedem conscendit. Illud non prætereundum, Roma à Gotthis iterum capta, Vigilium profugientem Cōstantinopolim venisse. vbi quum ab Imperatore magnificè esset acceptus, ad vnionem se ecclesiam reducturū esse, ita vt * tria quoq; fidei aduersantia capitula anathemate iugularet, pollicitus est. Eò verò insolentiæ progressus est, vt & Menam à communione quatuor mensibus excluserit. Idem sanè & Menas aduersus illū fecit. Sed enim Iustinianus rebus huiusmodi ad iram commotus, qui eum cōprehenderent misit. Vigilius autem sibi me-

* τὰ προσκαίνια τῆς πίστεως κεφάλαια. *Vigilius ob eādem, quā decessor eius Syluerius, causam, indignatione Augustæ Constantinopolim ductus, indéq; in exilium actus est. Diac.*

† *Syluerius papa, Theodoræ Augustæ iussu, quòd Anthimum Constantinopolitanum episcopū hæresis damnatum restituere noluerit, in Pontiam insulam relegatus, ibi oppetiit mortem. Diac.*

tuens, ad Sergij martyris aram confugit: & sacris ibi fistulis implicitus, non prius inde extractus cessit, quàm illas euertit. Erat nanque magnus, & corporis statu vastus, Postea verò quum eius rei Iustinianum pœniteret, partibus suis interponente imperatrice Theodora, Vigilium suscepit: atque ille rursum Menam ad communionem admisit. Quo tempore encænia vigesimonono Iunij die templi sanctorum Apostolorũ sunt celebrata & sacræ Apostolorum reliquiæ in curru aureo à Mena circumuectæ. Hoc ipso anno Menas decessit: & Eutychius, sicuti diximus, thronum eius recepit, qui monachus & presbyter, necnon † antistitis Amasem responsorum dandorum minister fuit.

Encænia ecclesiæ sanctorum apostolorũ. Circũuectio sacrarũ reliquiarum.

† τοῖς λόγοις τῶ θυμασίας διακονούμενος.

Eutychius episcopus Cõstantinopolitanus.

CAPVT XXVII.

ITaque episcopatum veteris Romæ administrante Vigilio, nouæ autẽ primùm Mena, deinde Eutychio: Alexandriæ Apollinari, Antiochiæ Domnino, Hierosolymorum autem Eustochio: quũ eis etiam adesset Gregorius Agrigentinus, vir vitæ sanctitate, eloquentia, & veritatis doctrina omnibus propè superior: Imperator Iustinianus sanctam quintam Oecumenicam synodũ, episcopis ecclesiarum omniũ euocatis, coegit, eiusmodi ob causam. Eustochius Hierosolymorum episcopus, quum permulti in Palæstina, qui Origenis dogmata profitererẽtur, florerent, potissimúmque ibi ea secta in noua quæ dicebatur Laura, obtineret, magno studio vt eos inde abigeret, egit. Proinde ea ipsa quam dixi noua, Mandra occupata, illos veluti cõmunia & profana piacula ecclesia exegit. Illi autem vndequaque dispersi, multos ad partes suas pertractos, vt auxiliũ eis ferrent, rogarunt. Et non paucos auxiliares habuere socios. Maximè verò eos defendit Theodorus, cognomento Ascidas, Cæsareæ Cappadocum episcopus, idémque Iustiniani imperatoris assessor, consiliarius gratus illi & fidus maximè visus: quippe qui ob res dextrè ex sententia Principis agendas ei placeret. Hic vbi, quantum potuit, aulam Imperialem commouit, impietatémque quę nefanda omnia flagitia excelleret, eustochij rem in Palæstina actam, vocauit, in vrbem imperantem cum Eustochio præcipuè euocantur, Rufus magni Theodosij,

Sãcta quinta vniuersalis synodus Cõstantinopoli coacta. Causa consilij talis cogendi.

Theodorus Ascidas Eustochij aduersarius. Origenis dogmata.

Eustochius Hierosolymitanus eps monachos nouæ Lauræ propter Origenis hæretica dogmata ab Ecclesia proscripsit.

Rufus &

Conon abbates.

& Conon magni Sabbæ mansionis præfectus, eremi vterque dux, quum phrontisteriorum quibus præibant causa, tum propter virtutem suam maximè. Venere cũ illis alij quoque, non multum eis gloria cædentes. Post quam patres ibi in loco vno conuenere, causam in primis Origenis, Didymi & Euagrij, in medium protulere: videlicet quòd Græcorum opiniones rectis ecclesiæ doctrinis perperam illi immiscuissent: eásque opiniones tollẽdas esse censuere. At Ascidas ex altera parte Theodori Mopsuestiensis, & Theodoriti & Ibæ Edesseni opiniones produxit. Deo hoc sic quàm sapientissimè disponente, vt hinc & inde noua & profana dogmata longius reiicerentur. prima conflictatione facta, quæsitum est, An tum demum iam olim defunctos anathemate ferire liceret. Ibi tum Eutychius, Mena ad huc superstite, vir sacrarum literarum summè peritus, minus tamen celebris, quòd episcopo Amaseno, quemadmodum dictum est, à responsis esset, eos qui in conuentu congregati erant, † non modò non recta, sed ridenda etiam atque contemnenda sapere videns, disertis verbis, neque consilio, neque deliberatione vlla eam rem egere dixit: propterea quòd & Iosias rex non tantum viuentes dæmonum sacerdotes olim iugularit, sed & eorum qui lõgo antè tempore mortui fuerant, sepulchra effoderit. Quod verbum bene ab eo dictum esse, omnibus videbatur. Iustinianus certè virum ob id admirat⁹, Mena eis dieb⁹ defuncto, in Imperialis vrbis thronum extulit. Porrò Vigilius etiamsi ei scripto interueniente, cum Eutychio conueniret, ascidere tamen illi noluit:: sed is Synodo finita, quemadmodum à me dicetur, Constantinopoli Romam profectus; in itinere fatis cõcessit. Synodi, sicuti dixi, coacta, Iustinianus, quidnam de rebus Theodori Mopsuestiensis, & Theodoriti, eiusdémque scriptis, quæ aduersus duodecim capita sancti Cyrilli composuit, & præterea de Ibæ ad marim Persam missa epistola dicerent, interrogauit. Atque vbi multa Theodori & Theodoriti dicta lecta, & clarè satis demonstratum est, non tum solum, verùm antea etiam dudum Theodorum Mopsuestiensem ab ecclesia proscriptum. & ex sacrarum tabularum albo eiectum esse,

Acta Synodi. Prima sessio. Iudicium de scriptis Origenis, Didymi & Euagrij.

An in defunctos anathema incere liceat.

Eutychij ea de re grauis sententia.

Τὸν ἐν θεοῦ νήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν καταφρονήματι τοὺς ἀλισθύτας λογικούς.

Vigilius Eutychio assidere noluit.

Affecerunt hunc Synodo partes.

165.

hæreticósque etiam post eorũ mortẽ damnandos esse: nulla interposita mora, Theodorum ipsum, & præterea quæcunque Theodoritus contra duodecim diui Cyrilli capita & rectam fidẽ scripsisset, atque insuper Ibæ epistolam, anathemati subiecerunt, decreto in hæc verba cõposito. Quũ magnus Deus & saluator Iesus Christus, iuxta Euangelicam parabolam. Et deinceps: Condẽnamus verò, & anathemate confodimus, præter alios omnes hæreticos, à sanctis quatuor conciliis, & à sancta catholica & apostolica ecclesia condemnatos, atque anathemate iugulatos, Theodorum etiam, qui Mopsuestiæ episcopus dictus est, impiáque eius scripta: & quę impiè quoque Theodoritus aduersus rectam fidem, & duodecim capita eius qui in sanctis est Cyrilli, & contra priorem sanctam synodum Ephesiam: denique, quæcunque idem Theodoro & Nestorio patrocinatus scripsit. Adhæc anathemate ferimus impiam etiam epistolam, quæ ab Iba ad Marim Persam conscripta esse dicitur. Et post verba pauca, quatuordecim capitula de recta & irreprehensibili fide expositione. Hæc quidem sic acta. In secunda autem sessione, postquam ab Eulogio, Canone, Cyriaco, & Pancratio, monachis Hierosolymitanis, libelli contra impia Origenis, qui & Adamantius dictus est, dogmata & contra impietatis & seductionis eius sectatores oblati & lecti sunt: Iustinianus rursum Synodum de eis sententiam dicere iussit, libellis quoque qui Vigilio papæ de eis rebus scripti erant, in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio studio fuisse vt Græcis nugamentis & Manichæis zizaniis, Apostolicorum dogmatum impleret puritatem. Synodus itaque rem decernendam ad Iustinianum, post exclamationes in Originem, & qui itidem vt ille seducti essent, factas retulit. Quarum quædam in hæc concepta erant verba, sicuti ea ex cõmentariis Synodi istius excerpsimus: Qui animũ obtines cœlestis participem generositatis, Christianissimè Imperator. Et deinde: Effugimus igitur, effugimus istam, quam ignoramus, externam vocem, & tanquam furem atque prædonem eiusmodi hominem anathematis laqueis arctè districtum atque suffocatum, extra sacra ecclesiæ mœnia abiecimus. Et post pauca: A-

" Damnantur impia scripta Theodori & Theodoriti Cyri " epiſcopi, & " Ibæ Edeſſeni.

" Secunda ſeſſio. Iudicium de Origenis Zizaniis.

" Vociferationes Synodi aduerſus Origenem, ad Iuſtinianũ.

Blasphema Theodori Cappadocis vox.

ctorum verò nostrorum, ex eorũ lectione, vim cognoscentis. Hisce coniunxerunt capitula, quæcunque Origenis sectatores professi sunt: quæ capitula consensionem simul & dissentionem eorum, atque etiam multiplicem errorem ostendunt. Quintum ex iis capitulum est, blasphemiarum earundam earum quæ nuper Laura dicta est, personarum hisce verbis scriptum: Theodorus Ascidas Cappadox dixit: Quando nunc apostoli & martyres miracula edunt, & in tantum sunt honorem, si in restitutione & instauratione rerum Christo æquales non fuerint, qualis eorum restitutio futura est? Iidem monachi perquã diligenter etiam Dydimi & Euagrij & Theodori alias plures blasphemias, ex eorum perperàm scriptis libris collectas, ad synodum retulerunt: quas omnes anathemate confiderunt, ordine-

Absurda & impia Origenis dogmata.

que omnes exposuerunt. Quibus capitalia addiderunt, quæ Origenis studiosi ex scriptis eius excerpta profitentur: in quibus & hæc furiosus ille docet: Ante corpus ipsum anima est, quæ quidem in cœlis peccata commiserit. Ad hæc. Cœlum, solem, lunam, stellas, & aquas quæ supra cœlos sunt, animatas & rationales quasdam virtutes esse. Præterea quòd in resurrectione, corpora hominum rotunda & orbiculari specie excitabunturi. Et

Origenistæ quoq; Adamũ & paradisum dixere incorporeũ Psellus.

quòd omnium impiorũ hominum, ipsorúmque etiam dæmonum tormenta, finem habebunt. Quodque impij & dæmones in priorem suum ordinem & statum restituentur. Insuper quòd pro dæmonibus quoque Christũ crucifigi, atque idipsum sæpius seculis futuris pati oportebit, à spiritibus malignitatis, qui in cœlestibus sunt. Verùm omnes illius blasphemias singillatim exponere, longum fuerit. Illud porrò scire oportet: hunc ipsum esse qui insano * Maneti, & Sabellio, Ario & Eunomio, atque reliquo malè sentientium choro, primus in scriptis eorum zizania aspergendi seminandique autor fuerit, vt qui finibus certis terminatam vim Deum habere, filium patre minorem, & rursum spiritum filio inferiorem: Filium creaturam & germen patris, atque per omnia filium patre minorem, eundémque merum hominem & creaturas coæternas esse Deo dixerit. Alia denique huius generis absurda prorsus & aliena, impiè

Origenes hæreticis ꝑpè omnibus materiã erroris præbuisse creditur.

*μανίνι.

per blasphemiam effutiit, Platonicis opinionibus simplicem Apostolicorũ dogmatum sinceritatem miscens atque confundens. Sed ex ipsis anatematismis, quos in eum Synodus cõtorsit, qualis is vir fuerit, manifesto patebit. Qui de verbo ad verbum sic habent:

CAPVT XXVIII.

SI quis dicit, aut sentit, hominũ animas † veluti prius extantes intellectuales mentes siue naturas & sanctas virtutes præ existere, contemplatione verò diuina exsatiatas, atque in deterius prolapsas, & quòd in eis charitas Dei refrixerit, inde ψυχάς, id est, animas quasi refrigescentes nominatas, & pœnæ gratia in corpora demissas, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, animam Domini præextitisse, vnitámque esse Deo verbo ante incarnationem & natiuitatem ex virgine, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, prius formatum esse corpus Domini nostri Iesu Christi in vtero virginis sanctæ, & deinceps vnitum esse ei Deũ verbum, atq; animã, vt quæ prius extiterit, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, omnibus cœlestibus ordinib⁹ assimilatũ esse Dei verbũ, ita vt ipsi Cherubin factus sit Cherubin, ipsi Seraphin fact⁹ Seraphin, omnibúsque adeo supernis virtutib⁹ prorsus esse exæquatum, anathema sit. Siquis dicit, aut sentit, in resurrectione rotundæ & orbicularis figuræ hominum corpora exusitatũ, neque confitetur † erectos nos excitatum iri, anathema sit. Si quis dicit, cœlũ & solem & lunam & stellas & aquas quæ supra cœlos sunt, animatas quasdam esse & materiales virtutes, anathema sit. Siquis dicit, aut sentit, Dominũ Christum in seculo futuro pro dæmonibus, quemadmodũ & pro hominibus, crucifixũ iri, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, virtutem Dei terminatam esse eámq; tantũ in creatione cõdidisse, quantũ complexa sit, anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, téporanea esse dæmonũ & impiorũ hominũ tormenta, finémq; ea tépore aliquo habitura, siue restitutionem dæmonũ aut impiorũ hominũ futuram, anathema sit. Anathema sit Origeni, qui & Adamantius dictus est, & hæc promulgauit, vnà cum detestandis eius & execrandis dogmatibus, & homini omni qui hæc sentit aut asserit, aut aliqua ex parte quocũque prorsus

† ὅτι πρεσυνοὰς. Anathemata in Origenem.

† ἐρθίτες. rigidos Lactant.

tempore ea defendere audet: In Christo Iesu Domino
" nostro, cui gloria in secula seculorum, Amen. Post Sy-
†† " nodum Imperator troparium, [a] seu cantilenam, cuius
initium est, Vnigenitus filius & verbum Dei, cõposuit,
atque eam ecclesiæ inter psallendum vsurpandam tra-
didit. Ea porrò ad hoc vsq; tempus, veluti lege insolu-
bili frequẽtatur. [b] Idem Imperator tum primum [c] Ser-
uatoris exceptionem toto orbe terrarũ festo die hono
rare instituit, sicut Iustinianus de sancta Christi natiui-
tate fecit. Atque non ita lõgo pòst tempore, Mauricius
sacrosanctæ Dei genitricis dormitionem quindecimo
Augusti mensis die celebrari præcepit. Patriæ quoque
suæ Acrido præcipuum honorem habens Iustinianus,
Archiepiscopali dignitate eam decorauit: ecclesiámque
ibi liberam, quę ipsa sibi caput esset, cũ plena potestate,
constituit, & primam Iustinianam mutato nomine vo-
cauit. Quemadmodũ & in insula Cypro postea secun-
dam [d] Iustinianam, eandémq; Archiepiscopalem, parem
ei cum Acrido honorem tribuens, fecit, in cõiugis suæ
Theodoræ Augustæ inde ortę fauorem. Porrò Acrido
vrbs est in excelso tumulo cõstructa, prope lacum maxi
mum, qui Lychnedus nominatur, antiquitùs autẽ Das-
sarites vocatus est. In eo maxima vis piscium capitur.†
Drinus verò fluuius se inde quoq; prouoluit, septẽtrio-
nem versus fluens. Ex cultioribus etenim quæ ad Dea-
bolim sunt partib' manans, & quem diximus lacum se-
cans, & quasi Alpheus quidam pelagus scindens, atque
ad Arethusam fontem sensim marinis aquis innatando

†† ὁμογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἀνανθρωπήσας, σταυρωθείς τε, Χριστὲ ὁ θεὸς, θανάτῳ θάνατον πατήσας, εἷς ὢν τῆς ἁγίας τριάδος συμδ ὀξαζόμενος τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, σῶσον ἡμᾶς.
Hoc est: Vnigenitus filius & verbum Dei, qui quum immortalis esses, dignatus es propter salutem nostram incarnari ex sancta Deigenitrice & semper virgine Maria: & immutabili ratione homo factus, & crucifixus, Christe Deus, morte mortẽ proculcasti. Et qui vnus es sanctæ Trinitatis, & conglorificaris cũ patre & sancto spiritu, salua nos.

a Cãtilena à Iustiniano cõposita.
b Itẽ Natalis Christi dies.
c Festus dies τῦ ὑπαπαντῆς, hoc est, exceptionis Domini, primùm institut'. Est is idem qui Purificationis dies.
d Prima Iustiniana olim Acrido dicta.
Dassaritæ Plinio Thraciæ, Stephano Illyrici populi.
Item assumptionis Mariæ.
Iustiniana prima, Iustiniana secũda archiepiscopalis sedes.
† Drilus Illyrici fluuius.

cõtendens, circa Boreale latus inde profluit, & ad paludis finem, eis quæ ab incolis Strudæ dicuntur, inuentis, eísque ipsis sibi cõiunctis, maximus euadit fluuius. Deinde se ad Occidentem inclinans, in Orinũ se effundit, circa castellum * Hillissum nomine, quod totius Bulgariæ antiquitùs metropolis fuit. In eo etiam olim sedes regia Bulgarorũ cõstituta fuerat. Verùm hęc hactenus.

De vtraq; Iustiniana ad finẽ libri huius, ex Procopio ãnotatio est

**Quid si legas Clissũ.*

De Bulgariis ex Suid. annotatio est ad finem libri præsentis.

CAPVT XXIX.

PRæteriit interea tẽporis aliquid, & Eutychius, quòd Imperatori resisteret, noua quędam inducere volenti, è throno deturbatur. Ioãni verò ex vico cui Sirimis nomen est, in Cynegyca regione, non longè ab Antiochia sita, ortum ducenti, sedes ea cõmittitur. Quæ verò nouæ istæ res fuerint, quas Imperator inducere constituerat, quãobrem etiam Eutychius episcopatu expulsus est, dicere pergam. Nondũ multum, sicuti dictũ est, à quinta Synodo prętererat tempus, & vetus zizaniorum sator, quòd nequaquam tranquillum ecclesiæ statum cernere posset, vt eam perturbaret, deprauata rursum dogmata quasi quasdam machinas ei admouit. Quum nãque Seueri doctrina ex ecclesia reiecta, & qui illam secuti fuerant, atq; etiam Origenis & Didymi & Euagrij, aliorúmq; aliena atque absurda dogmata, necnon ante hos Anthimi & Petri & Zoorę impiorũ hominum opiniones, anathemate cõfossæ essent: Seueritæ, quos diximus, à Iuliano Halicarnasseo & Gaino progressi, sub pietatis prętextu cũ quibusdam fortiter congressi, eis persuasere, quòd ea quam ex virgine Saluator Christus assumpsit caro, ante passionem incorrũpibilis fuerit. Quorũ ista fuere verba: Nos quidem per necessitatem naturæ, affectiones eius, famem scilicet & sitim, & reliquas circũferimus: Christus verò, vtpote qui ††

Eutychij expulsio. Ioãnes eius successor.

Non ferẽt diabolũ trãquillũ eccle siæ statum.

Aphtharto docitarũ hæresis.

†† *Aphthartodocitæ isti non satis perspexerunt sacramẽtum assumptionis hominis, quod sacramentum Dei vocat Hilarius: non item minorationem & exinanitionem verbi Dei, formamq; serui, non exaltationem & glorificationem hominis Christi eiusdemque primogenituram ex mortuis. Pater minorauit filium modico citra angelos, ad terras demittendo: gloria tamen & honore coronaturus illum, in cœlos resumendo. Tertull. aduer. Praxeam.*

Vt recedente infirmitate agnoscatur diuinitas. Abr. Primogenitus mortuorũ Dominus, & in sinum suum recipiens prístinos patres regeneravit eos in vitam Dei. Ipse initiũ viuentium factus, sicut Adam initiũ morientium factus est. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoans, in Adam retulit: significans quòd non illis hunc, sed hic illos in Euangelium vitæ regeneravit. Iren. lib. 3. cap. 33. Et ideo primogenit⁹ vocatur, quia in ipso primo deificati sumus. Cyrill. in thesaur. lib. 10.

Disputatio de ea hæresi

,,sponte sua passus sit, non itidem atque nos, naturæ legi-
,,bus subseruiit. Aduersus quæ verba, pij homines rerule-
,,runt. Quamuis spõtanea Christi passio * fuerit, æqua-
,,lem tamen nostræ fuisse. Quomodo verò posset, quod
,,qualicunque tandem modo pateretur, id incorruptibi-
le propriè, & nõ corruptibile, † perinde atque de nobis
ipsis loquimur, dici? Ad quod illi rursum: Quomodo vos
corpus Christi incorruptibile post resurrectionem, &
nobis ὁμοούσιον, hoc est, consubstantiale dicitis: eodem
modo & nos incorruptibile id ante resurrectionem di-
centes, ὁμοούσιον consubstantiale nobis esse cõfitemur.
Contra hæc nostri rursum intulerunt: Tametsi corpus
Dominicum incorruptibile post viuificam resurrectio-
nem cõfiteamur, nõ natura tamen id incorruptibile esse
dicimus, sed gratia. Atque vbi illi cõtrà dicerent: Quòd
etiam ante resurrectionem per diuinam gratiam incor-
ruptibile fuerit. Nostri rursum: Ea quę de Christo di-
cuntur hoc minimè admittere, respondérunt. Ante re-
surrectionem nãque & esuriisse & sitiisse, atq; alia pas-
sum esse dicitur. Quomodo autem id quòd talibus per-
pessionibus subditum esset, incorruptibile esset? Post
resurrectionem sanè nihil quidquam taliũ perpessum
esse legitur. Quapropter satis inde manifestum esset,
ante resurrectionẽ corruptibile fuisse Domini corpus,
post resurrectionẽ verò extitisse incorruptibile. Quòd
namque cibũ post resurrectionem ceperit, non id fami
gratia, sed * per œconomiam siue dispensationem ma-
nifestę ex mortuis resurrectionis, ab eo est factum: vt
exhiberet se eum ipsum, qui ex mortuis resurrexit, esse.
Quo nimirum modo clauorum etiam fixuras ostendit,
vt reuera se resurrexisse, neque spectrum esse probaret.

* ἐπίτασις ἀμφίβολος καὶ τροπὴ ἀπὸ τοῦ ἀμέτρου.

Imò natura etiã cui gratia quodãmodo secũdum Augustinũ naturalis etiã iuxta hominem fuerit. Et in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Coll. 2

κατ' οἰκονομίαν τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι σε φῶς.

Proinde scripturam non dicere, quòd post resurrectionem ex mortuis vel esuriens manducauerit, vel sitiens biberit: sed quòd simpliciter tantum ederit & biberit, propterea quòd incorruptibilis post resurrectionē fuerit. Quòd si fortè sanctorū etiam quorundam oracula illi adduxere, in corpus Domini corruptionem prorsus non cadere, de alia corruptione quàm quę nūc proposita esset, illos verba facere, nostri dixere.* Corruptionis enim vocabulum duo significat. Eius enim nomine naturales istæ & irreprehensibiles carnis affectiones siue perpessiones veniūt, sitis scilicet, fames, fatigatio, & angor, & aliæ. Ad quem modū corruptibile Domini corpus, vtpote ὁμοούσιον consubstantiale nobis dicimus. Eas quippe perpessiones omnes volūtate sua DEVS VERBVM, propterea quòd homo propriè & verè factus sit, suscepit. Atque hoc ipso modo Domini corpus incorruptibile dicere, de Iuliani Halicarnassei & Haini sententia, summæ impietatis est. Et corruptio quidem vna hæc est. Est autem & alia, corporis scilicet in ea elemēta, ex quibus cōpositum est, solutio, & carnis ipsius inquinatio: iuxta quam significationē & nos corpus Domini incorruptibile prædicamus, quòd inquinamētum nullum inuadere & pertingere potuerit. Post diuinam quidem resurrectionem, etiam secundū priorem verbi corruptionis significationē incorruptibilem carnis Domini assumptionem esse sentimus: sicuti & corpora nostra post resurrectionem Deo dante erunt, ante resurrectionem verò secus. Atque hæc ipsa est Aphthartodocitarum hæresis, qua multi mortales sunt correpti, non solùm ex eis qui honores & magistratus gesserunt, sed etiam Hierarchæ primarij, & monachi vita illustres, & ex sacerdotali ordine alij, atq; adeò ipse etiam imperator Iustinianus. Et is plurimùm opinioni ei inhæsit: non ille altius dogma tale inuestigans, verùm verbi ipsius significationi acrius insistens, videlicet qui haudquaquam tale quiddam de CHRISTO propter summum ipsius erga illum amorem & desiderium, audire cōstituerit. Princeps etenim iste tanto in CHRISTVM pietatis ardore flagrasse, ab eis qui res illius memoriæ posteritatis mandarunt, dicitur, quanto

Quomodo etiam post resurrectionē Christi cibū gustauerit. Factū id quoque per οὐκ κατάκρισιν h.e. cōdescētia & accōmodationē propter discipulos.

Corruptio in sacris literis duo significat.

* φθορᾶς.

Iustinian quoq; in ea hæresi fuit.

Iustinian inter imperatores, secundū Constantinum, Christianissimus.

Documēta multa flagrātis erga Deū pietatis Iustiniani.

idem corpus, incorruptibilitatem ipsam non post passionem, tantum, id quod catholica ecclesia profitetur, verùm etiam ante passionem, ab ipsa vsq; diuina seminisque expertè conceptione obtinuerit. Vt verò in sententiam suam sacer ordo in Oriente simul & Occidente leuem & futilem iret, vi adhibita cogere cœpit. At vniuersi oculis in Anastasium Antiochenum cõiectis, vt ab eo quid facto opus esset, discerent, cupidè expectabant. Per quam illi causam, primam eius cõflictationem sapienter repulerunt.

CAPVT XXX.

Anastasius Antiochenꝰ episcopus optimus.

ANastasius iste diuinarum rerũ peritus maximè fuit. In morum autem & quotidianæ vitæ integritate, tam accuratæ obseruantiæ, vt & leuiculis quoq; negociis moderationem adhiberet: & non modò in rebus grauibus, & ad diuinũ numen pertinentibus, sed etiam in minimis à cõstanti certóq; proposito haudquaquam transuersim excideret. Mentis verò habitũ quàm optimè temperauit. Nõ enim facilè admodum adiri se passus est, ne temerè quos minimè oporteret, ad se admitteret: neque austerus adeò & tetricus fuit, vt se difficilem aditu eis quibus deceret, exhiberet: & cum tempus feriæ rei agendæ esset, in parato aures habebat, & lingua eius fluminis instar scatebat, celeritérq; quæ ei proponebantur soluebat. Porrò in negociis ociosis, & ad rem minus pertinentibus, simul & aures prorsus obturabat, & linguam frenabat, ita vt quum orationem rationis tẽpestiuo modulo metiretur, tum sermone quãdoque silentium eius præstabilius esset. In hunc perinde atque in propugnaculum quoddam Iustinianus impegit, omni illum arte aggressus, rectè hac secum, vt illi videbatur, ratione deliberata, eum si concussisset, non difficili opere se orbem omnem in potestatem suam redacturum, vera & germana dogmata euersurũ, & Christi gregem in captiuitatem abducturum. Anastasius verò fidei petra firmiter est nixus, & adeò aduersus imperatoris impetum diuina prorsus sublatus mente substitit, vt propalàm disertis verbis, demõstrationes quoque arte maxima cõpositas adhibendo, illi dixerit, corruptibile fuisse ante passionem Domini corpus, naturalibus-

Anastasius fortiter animo magno Iustiniano in hæresi Aphthartodocitarum refellenda restitit.

que & irreprehensibilibus obnoxium perpessionibus. Idque ita & sacros Apostolos tradidisse,& diuos patres sensisse atq; prædicasse. Quæ sanè omnia etiam ad monachorum primæ & secundę Syriæ ordinem, qui illum de eis consuluerant, manifestè & liberè rescripsit, omnes vt ita sentirent, cõfirmans, & quasi quidam aliptes ad certamen pro pietate obeundum excitans. Dictúmque illud quod vas electionis protulit, omnibus subiiciens atque proponens: Si quis vobis, præterquàm ac-
» cepistis, euangelizauerit, anathema sit. Illi porrò omnes in eadé sententiæ æmulatione perstiterunt. Quam ob causam,vt sibi ita resistentem in exilium ageret,Iustinianus cõsilium cepit. Id verò vt Anastasius audiuit, cõpositam statim orationem,in qua † argumentis cum aduersariis cõgrederetur,Antiochenis,vt ea se defenderent,si opus esset, obtulit. Ea autem verborum elegantia & enthymematum densitate est confecta, necnon dictorum ex sacris literis depromptorum vbertate, ad rem ipsam ita accõmodata, vt maximã autor libri eius consequutus sit admirationem. Sed scriptum id, quòd Deus meliori quadam ratione ecclesiæ suæ consultum voluerit,editum non est.

Scriptũ Anastasij aduersus eam hæresim.

† συντακτήριον λόγον.

CAPVT XXXI.

Iustiniani mors.

IVstinianus nanque, quum, Anastasij sacerdotúmque eius,qui eodem cum illo ardore flagrabant,exilij bellum dictaret, inuisibili ictus plaga, ex vita hac excessit, triginta & octo annis,mensibúsq; octo in imperio trãsactis: quum quidem Aphthartodocitarum opinionem non aboleuisset,quippe qui sentẽtiam eiusmodi ad honorem Dominici corporis magis facere existimauerit. Nonnulli certè quidem veniam illi cõcedunt,neq; eum ob talem opinionem, itidem vt hæreses alias, ab ecclesia proscribendum esse dicunt. Id ex præfatione sextæ Synodi magis liquet, quæ Iustinianum beata * quiete
» dignatur,verbis eiusce modi. Quandoquidem sanctæ &
» œcumenicæ duæ Synodi, quæ in imperante hac & religiosa vrbe coactæ sunt,altera quidem Iustiniani diuinę
» quietis temporibus, altera verò sub piæ memoriæ imperatoris nostri Constantini clementiæ tuæ parentis, &c. Sedenim acta quoque eius concilij, quum mentio

De fide & pietate eius iudicium ex Actis sextæ vniuersalis Synodi.

* μακαρίας λήξεως.

eius facienda est, semper eum qui in sanctis est Iustinianum dicunt. In quibus & scholium siue breuem annotationem inueni, quòd Ioannes Chalcedonis † filius, quum Constantinopolitanæ præesset ecclesiæ, Alexij Comneni ætate, in ipso Dei verbi Sapientiæ templo, quotannis magnificè memoriam eius celebrari, populi vniuersi concione ad rem diuinam coacta. Memoria eius Ephesi quoq; in delubro discipuli eius * qui supra pectus Saluatoris recubuit, culta: quod delubrum ipse Iustinianus cōstruxerat. In quacunq; verò ille demum apud Deum & homines est existimatione, tum quidem hanc etiam ob causam illum sacrum Eutychium, atque alios plures throno expulisse aiunt. Cæterùm morituros, sicuti diuus Constantinus Athanasij, ita & hic Eutychij restitutionem in testamento, Iustino successori suo mādauit. Equidem opinor, nō autem decerno, propter alia ipsius egregiè & rectè facta, & præstantem in diuinū numen æmulationem, piámq; in omnibus religionem, interueniente quoq; mirifico Dei verbi Sapiētiæ templi opere, si quid tum in eo desideratū, id infinita Dei misericordia resarctum & contectum iri.

Cōstātinus Pogenatus.
† ὁ τῦ χαλκηδόνος.
Memoria Iustiniani anniuersaria celebratur.
* ἐπιστήθιος.
Iustinian' Eutychij restitutionem mortis mandauit.

CAPVT XXXII.

EO verò adhuc imperium gubernante, Auxumitarum Indorum rex, Græcorū sacrorum consectator, præsidium cum Homeritis Indis, Iudaicam religionem colentibus cōmisit, belli eius causam Romanis præbentibus. Per Homeritas enim, qui Ægypto appropinquāt, merces vltro citróque datæ & acceptæ, ad Auxumitas inferebatur. Porrò quum ab Homeritarum principe Damno, Romani insidiis expetiti essent, vt profectio ad Auxumitas impediretur, accidit. Quare ad animi acerbitatem cōmotus Auxumita, bellum contra Homeritas mouit, voto Christianorum Deo nuncupato, illorum se sacra suscepturum esse, si victoriam ab Homeritis reportaret. Itaque cōflictu facto, victor fortiter euadit, ipsumq; illum Damnū viuum capit: & votum Deo Dauid Auxumita persoluens, ad Iustinianum legatos mittit, vt quæ solennia Christianis essent, ipsis præstaret. Iustinianus autem valde ea re delectatus, delectum virum sanctum, episcopum eis dedit: qui plurimis

Auxumitæ Inde ppter Romanorū comercium impeditum. Homeritas bello aggressi vicerunt.

Auxumitæ Christianismū cōplexi.

bonis operibus gentem eam omnem subegit, & baptizauit. Atque ex huiusmodi sanè causa interiores etiam Indorum populi Christianismũ sunt complexi: Et tum primùm inde metaxa Cõstantinopolim est allata. Prodigia quoque quamplurima Iustiniano imperante extitere. Ingentes terræmotus, cõcussiones & hiatus, stellarum faces admirandæ, atq; exundationes maris, quod propè ad quatuor miliaria in Thraciam excurrit. Et catellus cæcus nouas quasdam res peragebat, atque cuilibet suum tribuebat, & arcaniora quædam signis commonstrabat. In Põtifices etiam, quos admodum de Sodomorum hæresi insanire cõperetat, acerbè, seu potius fœdè, Iustinianus animaduertit. Et quum fames Byzãtij increbuisset, rerum necessariarum inopia, imperator secunda statim iciunij hebdomade, carnes in foro venales proponendas promulgauit. Et hoc quidem sic per vim actum. Populus autem, qui pietatem sibi cõsectandam statuisset, neque eas emebat, neq; edebat: mortem sibi potius adeundam esse censens, quàm vt quidquam de patriis moribus & traditionibus mutaret. Hæc de Iustiniano dicta sint. Faciendũ autem mihi esse statui, vt Iustini etiam imperiũ libro huic intexerem: vt procliue esset, lectori trium principũ, Iustini, Iustiniani, & Iustini iunioris ecclesiasticas actiones cognoscere.

Metaxa primum ad Rõ. allata. Fatales casus & prodigia. *

†

Sodomitarũ coercio.

Quadragesimali tempore in penuria piscium, Iustinianus carnib⁹ homines vesci iussit. Populus tamen pius ab esu carnium abstinuit.

* *Metaxa sericum villosum dici videtur, quod velutum vulgò vocant. Quadam ex parte hanc dictionem referunt Bohemi, qui sericum tale Axamit appellant. Metaxæ mentio fit. l. lotas. C. de murileg. & gynaciar. lib. 11. Et metaxariorũ negociatorum, l. fin. C. de pignor. Serici vsus è Persis ad Græcos hoc tempore trãsiit, iampridem desitus. Egnat.*

† *Designabat is mulieres vterum gestantes, scortatores, adulteros, auaros, magnanimos. Quapropter spiritum Pythonis habere creditus est. Andreas quidam Italicus circulator eum habuit, & circumduxit. Diac.*

CAPVT XXXIII.

Sepultura Iustiniani.

VErumenimuerò eiusmodi opinioni addict⁹, eam ob causam turba & tumultu plena omnia relinquens, ad alterum illum rerum statum Iustinianus trã-

fiit: & in magnifico monumento, ab ipso lapide Sardio in Apostolorum templo cõstructo, sepultus est, ad dextram eam ædem ingredienti partem. Nepos verò ex sorore eius Iustinus iunior, cui imperialis aulæ administratio credita fuerat (curatorem Palatij Romanorum lingua vocat) purpuream vestem & reliqua imperij insignia sumpsit: quum nõdum quisquam præter familiares eius, vel Iustiniani mortem, vel ipsius successionem nosset: quoadusque derepẽtè in Hippodromo apparuit, quæ imperatorum essent, more solito acturus simul, & passurus. Atque vbi res, ita vt ei videbatur prosperè succederet, neque quisquam per res nouas rebus eius resisteret, in aulam reuertitur: & primam scripto iussionem promulgat, qua omnibus vbique episcopis & sacerdotibus exilium, in quod propterea acti fuerant, quòd periculum pro recta religione adiissent, remisit: eósque sedes suas recipere, & religionem more solito colere, neque quicquam postea de fide nouare præcepit. Hoc ille sic vt dignum erat, & imperatorem decebat, peregit. In rebus cæteris nihil quod monarchæ esset, habebat. Nam intemperanter maximè & dissolutè viuens, deliciis & voluptatibus vacabat. Supra modũ verò & iste, perinde atque auunculus, turpi lucro victus, aliena appetebat. Et non modò publica eõmoda illicita mercede venalia habebat, verũetiam de sacerdotiis idem facere haudquaquam verebatur. Nam & hæc venum exposita quibusuis precio vili vendebat.

Fl. Val. Iustinus iunior eius successor.

Clerus ab exilio reuocatur.

Ignauia & auaritia Iustini. Sacerdotiorum nundinatio.

Iustinus dux Iustini imperatoris cognatus.

Abares à Turcis Hyperboreis pulsi, ad Istrũ permittẽte Iustiniano, confedere.

Abarũ nomẽ adhuc ĩ Hũgaria retinet, Saba

CAPVT XXXIIII.

ET quum natura timidus esset, ferocem se magis exhibebat, perpessioni vtrique turpissimè obnoxius. Itaque cognatum suum Iustinum, cuius præclara vulgo fama erat, virum bellicis artibus, aliorúmq; honorum gradibus illustrem, acciuit, qui ad Istrum excubabat, & excursionibus Abarum ibi obuiam ibat. Abares autem Scythæ sunt, ἀμαξόβιοι, hoc est, in plaustris degentes, & campos qui vltra Caucasum sunt, incolentes. Inde autem cõfertim vniuersi ab Hyperboreis Turcis, à quibus malè accipiebantur, pulsi, fuga sibi consuluere: & ad Bosporum, Euxini Ponti littoribus relictis, vbi multæ barbaræ gentes consederant, pleræque à Romanis se-

dibus suis exactæ, vrbes quoque, castella & naualia, quũ vel† milites veterani vacationem militię obtinuissent,& loca ea recepissent, vel imperatores colonias eò deduxissent, cõstructa erant,venere: & inde expeditionem cõtra eos qui illis obuij fierent, barbaros susceperere,donec ad Istri ripas venientes,ad Iustinianũ imperatorem legationem misere. Ex eis locis Iustinus, quem dixi,euocatus est,perinde atque particeps fieri cũ nouo imperatore †pactorum cõuentorum,imperióq; frui deberet. Quòd nanque & genere & * mũdana ista vanitate pares essent, ex æquo etiam ad vtrũque imperiũm pertinebat. Post multas nanque disceptationes, tãdem illis cõuenerat, vt qui imperij administrationem cõsequeretur, alteri proximũ honorem concederet, ita vt is ex secundis imperij partibus primas prę aliis ferret. Aduenière igitur eo,multa benignitate, sicuti prę se tulit, erga hominem imperator est vsus:eundémq; vt ducem insignem, & genere sibi propinquum, varia humanitate tractauit. Deinceps autem causas quasdam cõmentus,paulatim quos ille milites satellites & corporis custodes habebat,illi detraxit, progrediq; eum in publicum vetuit: & postremò in celeberrima Alexandrię vrbe domi clausum,ita vt in lecto iacebat,in multa nocte miseranda cęde sustulit. Hanc generosus ille vir beneuólæ propter cognationem affectionis, plurimarúmq; ab hostibus victoriarum mercedem tulit. Neque verò prius & ipse Iustinus & cõiunx eius Sophia conceptam aduersus illum iram remiserunt, aut expectatione grauium malorũ liberati sunt,quàm caput ipsius allatũ inspexerunt: cui etiã pedib. ꝓculcato,per risum illuserũt.

vita,D. Martini patria.

His quoq; Bauaros nomen suũ accepti ferre dedere vero simile est.

† τῶν συνκόμιτον.

* τῆ κατὰ κόσμον κινότητι.

Iustini ducis cædes.

† Imperatori coniuge sua capiti eius illudit.

† *Sub Iustino Narses Eunuchus, apud eum Sophia Augusta criminante delatus, & ad pẽsa ancillarum vocatus est. Quã ille indignitatem non ferẽs, Langobardos in Italiam allexit. Quỹ deinde Romæ mortuus est. Langobardi Pãnonia Hunnis Attilæ reliquis, à quibus Hungaria denominata est relicta, in Italiam venerunt,rege Alboino ducente: & Veronam, Vincẽtiam, Mediolanum, &c. per deditionem receperunt. Blond. Et ab Alboino rege vsque ad Desyderium per ducentos & quatuor annos tenuerunt. Egnat.*

Non multum interceſſit temporis, quum & Ætherium ſimul,& Addæum,principes ſenatus,qui res magnas ſub Iuſtiniano adminiſtrauerant, læſæ maieſtatis legib. interrogat. Atque Ætherius quidem in quæſtione grauiter tortus,voluiſſe ſe veneno imperatorem tollere,conſiliiſque eius conſcium,atque in rebus omnibus ſocium ſibi fuiſſe Addæum,confeſſus eſt.Hic autem graui iureiurando ſe nihil earum rerum ſcire confirmauit.Verùm vtrique caput amputatum. Addæus quum iugulari deberet, per meram calumniam crimen id ſibi obiectum eſſe,de quo accuſatus eſſet, dixit. Vindicta autē diuina, quæ omnia perſpiciat, ſe meritò ſuppliciū pati,propterea quòd incantationibus quibuſdam Theodotum aulæ præfectū ſuſtulerit.Sedenim quomodo hæc vltione cœleſti acta ſint, nō eſt mihi dicere promptum. Ambo tamen nefarij pernicioſiſque fuere: Addæus quidem,puerorum maſculorū corruptor: Ætherius autē ſycophanta magnus,qui per calumniam viuorum & mortuorum bona impudenter atque crudeliter deuorare,raperēque ſub imperatoriæ domus prætextu, cui ſub Iuſtiniano præfuit, ſolitus eſſet, ea re illi per quàm vtilis. Atque hæc quidem ad hunc modum ſeſe habuere.

Ætherij & Addæi virorū nō bonorū cædes.

Vindictæ diuinæ exēpla. Raro antecedentem ſceleſtum. Deſeruit pede pœna lēto. Horat.

CAPVT XXXV.

IVſtinus autem edictum derepētè compoſitū,ad Chriſtianos ditionis ſuæ omnes miſit, vt nihil in eccleſiis nouarent:ſed antiquis patrum decretis inſiſtentes,rectè diuinum numen colerent atque adorarent.Scriptum de fide hiſce fuit verbis conceptū. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei noſtri: imperator Cæſar Flauius Iuſtinus, fidelis in Chriſto, clemens, maximus, beneficus, Alamicus,Gothicus, Germanicus, Anticus, Franciſcus, Herculicus, Gepidicus,pius, fœlix, glorioſus,victor,triumphator, ſemper colēdus Auguſtus. Pacem meam do vobis, inquit Dominus Chriſtus, verus Deus noſter: pacem meam relinquo vobis, idem promulgat hominibus omnibus. Id verò aliud non eſt, quàm vt in eum credentes, in vnam & eandem Eccleſiam conueniant, conſentientes quidem animis in recta Chriſtianorum ſententia: auerſantes autē eos qui contraria dicunt aut opinantur. Primaria nāque ſalus hominibus omnibus

Iuſtini ſcriptum de fide chriſtiana, & cōcordia eiuſdem.

„ constituta est, ipsa rectæ fidei confessio. Quapropter &
„ nos Euangelica præcepta, & sanctorum patrum sacrum
„ symbolum siue doctrinam consectantes, vt ad vnã eandémq; Ecclesiam & sententiam simul accedant, omnes
„ cohortamur, credentes in Patrem & Filium & Spiritum
„ sanctum, Trinitatem ὁμοούσιον cõsubstantialem, Deitatem siue naturam & essentiam verbo & reipsa vnam.
„ Vnam etiam virtutem & potestatem & ἐνέργειαν, hoc est,
„ efficaciam in tribus subsistẽtiis seu personis profitẽtes,
„ in quas baptizati sumus, in quas credimus, & quib. pro-
„ fessione addicti sumus. Vnitatem siquidem in Trinita-
„ te, & trinitatem in vnitate adoramus, distinctionẽ simul
„ & vnionem, præter opinionem omnem, habentem. Vni-
„ tatem quidem secundum essentiam siue Deitatem, Tri-
* διαιρεῖται ἀδιαιρέτως. συνάπτεται διαιρέσεως. „ nitatem verò secundum proprietates siue subsistentias
„ seu personas. (* Distinguitur namq; indistinctè, vt ita
„ dicamus: & coniungitur distinctè. siquidem vnum est
„ in tribus ipsa Deitas: & tria, in quibus Deitas est, seu,
„ quod certius dicitur, quæque Deitas sunt, vnum) Deum
„ patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum, quũ per-
a τοῦ νοῦ χωρίζοντες τὰ ἀχώριστα. b μιᾷ ἀλλήλων νοούμενα. „ sona quę per seipsam spectatur, a mẽtis ipsius sensu, quę
„ insegregabilia sunt, segregante: Deum vnum tria hæc
„ simul b mentis acumine intellecta, propter eundẽ mo-
„ tum, & naturam eandem. Quandoquidem peropus est,
„ & vnum Deum profiteri, & tres subsistentias siue pro-
„ prietates prædicare. Confitemur verò ipsum vnigeni-
„ tum filium Dei, Deum verbum, ante secula quidem, &

† *Salus credentium mysterium Trinitatis est. Hieron. Deum esse multis notum est. Sed quod pater sit, & filium habeat, paucis. Augustin. Pater manifestauit nomen tuum hominib. &c. Ioan. 17. Et creditur à nobis sine confusione coniuncta sancta Trinitas, sine separatione distincta. Augustin.* ἓις θεὸς ἐν τρισί, καὶ τὰ τρία ἐν. *Vnus Deus in tribus, & tria hæc vnũ. vnus Deus pater, ex quo omnia: & vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia: & vnus spiritus sanctus, in quo omnia. Eo, ex quo & per quem & in quo, non naturas dissecãtibus, verùm vnius & incõfusæ naturæ proprietates designantibus. Atque id ex eo clarè patet, quòd in vnum rursus colliguntur. Ex ipso, & per ipsum, & in ipsum omnia: ipsi gloria in secula, Amen. Gregor. Nazanz.*

absque tempore ex parte genitum, non factum. In extremis autem diebus, propter nos, & propter nostram salutem, descendisse de cœlis: & incarnatum ex Spiritu sancto, & domina nostra sancta glorioſa Deigenitrice & semper Virgine Maria, & ex ipsa natum esse. Qui est patri & spiritui sancto æqualis. Non enim quartæ, per incarnationem vnius, ex sancta Trinitate Dei verbi, personæ accessionem susceptit Trinitas sancta: sed est vnus & idem Dominus noster Iesus Christus, consubstantialis patri & Deo iuxta diuinitatem, & idem consubstantialis nobis secundum humanitatem: passioni obnoxius carne, & passionis idem expers diuinitate. Namque non alium Deum Verbum, quod miracula edidit, & aliud quod passum est, nouimus: verùm vnum & eundem confitemur Dominum nostrũ Iesum Christum Dei Verbum incarnatũ, & perfectè hominem factum: necnon vnius & eiusdem miracula simul & passiones, quas voluntariè carne sustinuit, propter nostram salutem. Non enim homo aliquis seipsum pro nobis tradidit: sed ipse Deus Verbum c immutabili modo homo factus, spõtaneam simul passionem & mortem pro nobis carne subiit. Atque dum Deum ipsum esse confitemur, non inficiamur eũ etiam hominem esse. Et hominem ipsum confitentes, Deũ ipsum quoque esse negamus. Proinde vnum & eundem ex vtraque diuinitatis scilicet & humanitatis natura cõpositum, profitentes Dominum nostrum IESVM CHRISTVM vnione confusionem non inducimus. Non enim quòd secundum nos homo factus est, propterea Deus esse desinet. Neque sanè quòd Deus natura est, & in eum similitudo nostræ naturæ non cadit, propterea homo esse negabitur. Verùm quemadmodum in humanitate Deus, ita nihilominus in sublimitate Deitatis homo permanet: vtrumque verò in eodem est, & vnus Deus simul & homo, ipse Emanuel. Portrò eundem confitentes in diuinitate perfectum: atq; etiam in humanitate perfectum, ex quibus etiam compositus est, diuisionem aut sectionem in partes, vna eius * compositæ subsistentia, non inducimus. Differentiam verò naturarum, quam vnio non tollit, indicamus. Nam neque natura diuina

" *In verbo intelligo verum Dei filium.*
" *In carne agnosco verũ hominis filium & vtrumque simul i vna persona Dei & hominis ineffabili gratia largitate coniunctum.*
" *Auguſt. de Trinit. li. 13. c. 16.*
c ἀτρέπτως.
* ὑποστάσις συνθέτου.

» in humanam est versa, neq; humana natura in diuinam
» mutata. Intelligentiæ autem acie vtramque cõsideran-
» te, & potius vtraque in propriæ naturæ fine & ratione
» existente, factam quidem vnionem dicimus, secundum
» subsistentiam: ipsa verò secundum subsistentiam vnio
» ostendit Deum Verbum, hoc est, ex tribus Deitatis sub-
» sistentiis subsistentiam vnam, non præexistenti homini
» vnitam esse, sed eam in vtero dominæ nostræ sanctæ &
» gloriosæ Deigenitricis semperque virginis Mariæ, sibi
» ipsi ex ea condidisse in propria subsistentia carnẽ nobis
» ὁμοούσιον consubstantialem, & eisdem perpessionib. per
» omnia obnoxiam, absque peccato, anima rationali &
† ἔσχε τὴν ὑπόστασιν. » intellectuali animatam. In ipsa namque † subsistẽtiam
» habuit, & homo factus est. Et est vnus atque idem Do-
» minus noster Iesus Christus, qui cũ patre & spiritu san-
» cto conglorificatur. Cæterùm ineffabilem eius vnio-
» nem considerantes, rectè naturam vnam Dei Verbi in-
» carnatam carne, quæ anima rationali & intellectuali est
Duæ naturæ Christi in vnã coeuntes dominationẽ & deitatẽ. » animata, profitemur. Rursum differentiam naturarum
» contẽplantes, eas duas esse dicimus, diuisionem nullam
» introducentes. Vtraq; enim natura in eo est. Vnde vnũ
» & eundem profitemur Christum: vnum filium, vnam
» personam, vnam subsistentiam, Deum simul & homi-
» nem. Omnes verò qui aliter vel senserunt, vel sentiunt,
Theologus. Anathema hæreticos. » anathemati subiicim⁹, alienos eos esse à sancta Dei ca-
» tholica & Apostolica Ecclesia iudicantes. Itaque quum
Cohortatio ad vnionem & cõcordiã fidei. » recta & à sanctis patribus nobis prodita dogmata sic
» prædicentur, vniuersos vos vt in vnam & eandem Ca-
» tholicam & Apostolicam Ecclesiam conueniatis, horta-
» mur, seu potius rogamus. Non enim graue nobis est,
» quamuis in fastigio imperij collocati simus; Christiano-
» rum omnium consensionis atque vnionis gratia eiusmo-
» modi verbis vti: vt vna ab omnibus laus & glorificatio
» tribuatur Deo magno, & Seruatori nostro Iesu Chri-
Personæ hic eorũ accipiendæ, qui fidei professiones cõposuerunt. » sto. De cæterò autem, ne quis causam aut occasionem
» vllã de personis aut syllabis (siue fidei formulis) per in-
» testina disidia contendendi captet, quoniam ad vnam
» & eandem rectam fidem & sententiam syllabę (seu for-
» mulæ) producunt consuetudinis & status eius, qui huc-
» usq; in sancta Dei catholica & Apostolica Ecclesia ob-

tinuit, & per omnia citra innouationem aliquã firmus stabilisque deinceps in tempus omne permanebit. Edictum hoc omnes vbique episcopi & sacerdotes catholici comprobarunt, rectè promulgatum esse dicentes. Qui verò se ab Ecclesia segregauerant, in schismate & diuisidio persistentes, haudquaquam cum ea vniri voluerunt: non aliam quidem ob causam, quàm quòd ad finem scripti disertis verbis adpositum esset, etiam tẽporibus futuris professionem fidei talem absq; rebus nouis stabilem conseruatum iri.

Hæretici in sententia sua pristũt

CAPVT XXXVI.

Eutychius ab exilio reuocatus.

IVstinus, postquam Ioãnes cui Sirimis patria fuit, vitam simul & thronũ imperantis vrbis morte abiecisset, Eutychium ab exilio, sicuti Iustinianus testamento iusserat, reuocatum, in ecclesiam suam restituit. Qui quatuor exactis annis, Ioãnem νηστευτὴν, hoc est ieiuniũ, successorem habuit. Vbi verò Ioannes etiam Catilinus in veteri Roma sedem vacuã reliquit, & ad vitam illam migrauit, Bonoso episcopatus gubernacula mãdata sũt. cui Ioannes alius, atque huic rursus Pelagius successit. Post Apollinarim autem Ioannes Alexandriæ in pastoralem conscẽdit thronum, & huic deinceps surrogatus est Eulogius. Hierosolymis episcopatũ denuò post Eustochium gubernauit Macarius. Post eum hierarchicã cathedram sortitus est Ioannes, qui puram & inopẽ vitam in Insomnium monasterio optimè egerat. Apud Theopolim autẽ Iustinus Anastasio Dominini succesore pulso, Gregorium substituit, nullis tũ in ecclesia nouis rebus motis. Imperator verò crimen illud Anastasio obiecit, quòd sacram pecuniã in alios quàm episcopum deceret, conferret sumptus, & quòd conuicio maledicto imperatorem ipsum petiisset. Quũ namque interrogatus à quodam Anastasius esset, cur ita profusè pecuniam sacram dilapidaret, & non potius in vsus decentes eam impendens, ita vti opus esset, dispergeret: disertè per cauillationem, dixisse fertur, ne à cõmuni pernicie Iustino auferretur. Fama autem vulgatũ est, propterea illi Iustinũ infensum fuisse, quòd pecunias ei petenti, ille dare noluerit. Affingũtur præterea viro ei alia quædam à nonnullis, qui imperatoris cœptum tegere

Huius Cõstantinopoli successor fuit Ioãnes ieiunator. Pro Bonoso legendum puto Benedicto.

Maximarum ecclesiarum episcop.

Anastasij Antiocheni exilium.

Causa exilij libere nimis dictũ.

Gregorius episcopus Antiochenus, vir magnus.

aut excusare voluerunt. Postquam Anastasius episcopatu abiit, Gregorius sicuti dictū est, sedem eam accepit: cuius magna est in poetica laus. A primis enim capillis, in monasticis excitatus studiis, strenuè ad summos gradus, quū nuper admodum se in eo lanugo prima exhibuisset, contendit. Primùm verò Byzantij monasterio præfuit, vbi etiam ab initio vitam rerum omnium expertem degere cœpit. Postea Iustino iubente, pastorale munus in monte Sinæo suscepit: in quo à Scenitis barbaris obsessus, non minimis circumuentus est periculis. Quibus etiam, vt pacificationem inirent, suasor autórque fuit. Apud hos quum res magnas peregisset, in sacram deinde prouectus est cathedram. Animo & consilio in rebus omnibus optimo fuit: & ad quodcunque negocium se cōuerteret, id quàm facillimè conficiebat. Metu minimè perturbabatur. Potestatibus autem, vt facilè illis tritus cederet, flectendum se haudquaquā præbuit. Liberalis quoque, & admodum munificus, magnificè pecunias largiebatur: vsqueadeo, vt quocunque, pro eo atque opus esset, progrederetur, quàmplurimi homines eum stiparent atque sequerentur, eorum etiam quibus nihil cum eo intercederet consuetudinis, & qui nihil ad eum pertinerent. Alij insuper qui eū prodiisse audissent, vel vidissent, ad eum confluebāt. & honorem mundanis dignitatibus debitum, præ viri eius obseruantia, secundo loco habebant, auidè sua sponte & videre & audire eum cupientes, etiam de rebus non magni momenti plerunque verba facientem. Erat siquidem ad arcanum desiderium eorum animis, qui illū quomodocunq; conueniebant, inferendū quàm maximè idoneus, aspectu admodū admirandus, in colloquiis valde iucundus: & si quis alius, & ipse ad id quod deceret cognoscendum acutissimus, & ad faciendum quàm facillimus. Ad consilium aliis dandum, atque ad res domesticas & externas diiudicandas, promptissimus. Qua propter multas res optimè gessit, negotia in crastinum differre non solitus. Terrori verò erat non tantum Romanis imperatoribus, quum publica tractaret negocia, quantum necessitas postularet, & tempus flagitaret, verumetiam Persarum ducibus: sicuti suo loco à me dice-

tur. Varius etiam fuit. Aliquando nanque multa vteba tur vehementia: nonnunquam iratum se esse præ se ferebat. In primis autem, quum opus esset, maximè in eo eminebat lenitas & mansuetudo. Adeo vt quam cõmodissimè in eo, quam laudem Gregorius Theologus per virtutis & pietatis studium cõsequutus fuerat, enituerit † austeritas reuerentia temperata: ita vt altera ab altera non læderetur, sed vtraque per alteram illustraretur,

Gregorij Nazãzeni virtus.

† τὸ ἀυσηρὸν διεῖλοι εὐγκρατορ. *Euagr. lib. 3. cap. 6.*

CAPVT XXXVII.

VErumenimuerò primo Gregorij episcopatus anno, Persarmenij, qui prius magnæ Armeniæ incolæ nominati fuerant, & Romanis parueranr: à Philippo autẽ, qui post Gordianum apud Romanos imperium obtinuit, Sapori Persarum regi ita proditi fuerant, vt Armenia quidem quæ minor dicitur, Romanis subdita maneret, maior autem Christianorum sacra moribus colens Persis sit tradita: Persarmenij inquam isti, quod grauiter á Persis affligerentur, legésque suas transgredi vi compellerentur, clàm ad Iustinum oratores miserunt, vt sub ditionem Romanorum reciperentur precantes, quò liberè absque molestia sacros ritus, pro religionis consuetudine, Deo peragere possent. Iustinus preces eorum comprobauit, pactis conuentis quibusdam ab ipso interpositis, quæ etiam Iureiurando confirmauit. Itaque Persarmeni magistratibus suis interfectis, vnà quòd dicitur, * vniuersi sese Romanorum imperio commiserunt, in societatem suam finitimis eiusdem gentis populis, atque itidem alienis pertractis. Apud quos Ardaamanes principem locum habuit, vir genere & dignitate, necnon bellicis & imperatoriis artibus præstans. Hac verò de causa quum Chosroes imperatorem incusaret, tale ab eo responsum tulit: Finem suum pacis pacta conuenta habere: insuper autem fieri haudquaquam posse, vt Christianos pacis finitæ tempore ad populares suo confugientes ipse non reciperet. Hęc quidẽ ille, atque his similia alia respondit. & quamuis talia diceret, minimè tamen se ad bellum instruxit: sed ocio solito deditus, deliciis diffluxit, post rationes & voluptates suas omnia habens. Virum autem quendam

Maior Armenia Persis à Philippo imperatore dedita.

Persarmenij ad Iustinũ deficiũt.

* παρανδὲ.

Ardaamanes dux.

Iustini ignauia.

Martianus non satis instructus aduersus Persas missus.

genere sibi propinquum, Martianum nomine, Orientalium copiarum ducem designatum, aduersus Persas misit neque exercitu iusto neque apparatu belli alio satis instructum. Hic cum manifesto periculo, & quod dicitur, cum ipsius Orientis euersione, in Mesoporamiam primùm est profectus, paucos admodum milites, eósq; inermes secum ducens: ad quos accedebant fossores, & sarctores, & boum actores vndequaque coacti. Et cum Persis apud Nisibim leui certamine congressus, quum meliore loco res eius essent, Persis nondum satis paratis, vrbem eam obsidere quam hostes persequi maluit. Oppidani porrò propter tam splendidi scilicet belli apparatus contemptum, portas non clauserunt, sed fœdissima etiam in Romanum exercitum conuitia iecerunt. Plurima verò prodigia, Romanorum futuras clades portendentia, tũ visa sunt: & bos recens genitus in initio belli conspectus est, ex cuius ceruice duo capita eminebant.

Is occasionẽ rei benegerendæ prætermittit.
Prodigia.
Bos biceps.

Persarũ aduersus Rõ. expeditio.
Circesiũ oppidum.
Martianus Nisibim obsidet.
Ridicula Iustini ad Martianũ mandata.
Nisibenus epũs Gregorium Antiochenũ, atq; is Iustinũ de rebꝰ Persarũ certiorẽ facit. Scripta talia Iustinꝰ cõtemsit.
Ignauorum hominum τῦφος.

CAPVT XXXVIII.

POsteaquam autem Chosroes se ad bellum probè instruxit, Ardaamanem aliquatenus productum, Euphratẽ in regno suo transmittere, & ad Circesiũ (quod dicitur) in Romanorũ ditionem excurrere iussit. est autem Circesium oppidum commodissimum & munitissimum, ad fines Romanorum imperij situm. Muro nanque firmissimo atque altissimo circundatum est. Quin & Euphrates & Aboras fluuij id circunfluentes, & in insulæ formam redigentes, inexpugnabile efficiunt. Ipse autem cum copiis suis Tigri amne traiecto, magnis itineribus celeriter ad Nisibim venit: quæ, sicuti dictum est, à Martiano obsidebatur. Hęc ita à Persis agi, Romani ignorabant: vsque adeò, vt Iustinus multorum sermonibus adductus, qui Chosroem iam mortuum esse, aut non longè à morte abesse nunciabant, Martiano valdè succenseret, quòd Nisibis expugnationem protraheret: ad quem etiam quosdam misit, qui illũ ad claues portarum quàm celerrimè afferendas excitarent. Vt autem res minus ex sententia successit, & Iustinus risu & probro se dignum exhibuit, qui apud talem & tantam vrbem, quæ efficere nequiret, conaretur, ad quam scili-

cet tam exiguus exercit' assidebat: res ea primùm Gregorio Theopolis antistiti ab episcopo Nisibeno renunciata est. Erat enim is Gregorio, à quo pecuniam ingentem acceperat, amicè quàm maximè. Et dabat præterea operam, vt vrbs ea propter ærumnas, quas à Persis patiebatur, in potestatem Romanorum rediret. Itaq; is Gregorio, quæ in Perside gererentur, suo quæ tempore insinuando, significabat. Ea porrò ad Iustinum Gregorio scribebat: de subita etiam Chosroæ expeditione certiorem eum faciens. Atque ille more suo deliciis & luxuriæ deditus, fidem habere episcopi scriptis supersedit, ea quæ cupiebat geri etiã ratus. In hominibus nanque molliter & dissolutè viuentibus, ad ignauam socordiam gloriosa * audacia accedere solet. Neque illi euentis rerum fidem habent, si alium quàm ipsi volunt, exitum consequantur. Iustinus ergo Gregorio referibens, ea quæ is renunciasset, tanquam falsa omnino essent, reiiciebat. Atque vt etiam vera essent, Persas tamen vrbis expugnationem non præuenturos esse. Qui etiamsi prę uenirent, eos tamen inde fœdè atque turpiter repulsum iri dicebat. Et Acacium quendam delectum, virum proteruum, † confusionem planè dicas, ad Martianum misit, cum eiusmodi mandato, vt etiamsi Martianus vrbẽ cepisset, & pedem alterum in ea posuisset, dignitatem statim deponeret, eámque ipse sibi Acacius sumeret. Quod sanè is fecit, imperatoris iussa non ex illius commodo exequutus. Postquam enim eò venit, Martianũ illico in hostili terra dignitate priuauit, re ea militibus non renunciata. Sedenim qui in exercitu ordines ducebant, vbi ducem magistratum deposuisse cognouerunt, vlterius perseuerare in castris nequaquam voluere: sed paulatim hinc & inde palantes diffugere, ridicula illa obsidione soluta. At Ardaamanes copias secum marrem spirantes, non solùm ex Persis, sed etiam barbaris qui Scenitæ dicuntur, delectas ducens, Circesio præterito quàm plurimum Romanorum rebus intulit detrimenti. Ferro nanque & igne pleraque loca vastans, neque moderatum quidquam, propter defensorum solitudinem, vel cogitans vel faciens, non pauca castella cepit. Et quòd ibi nemo cum imperio esset, tum autem

* πρὸς τὸ ἄγαν εὐτυχεῖν τῷ θράσει.

Marciano Acacius suffectus.

† σύγχυσιν

Chosroes ipse oppidum Daras obsidet.

quòd Romani propugnatores in castello Daras à Chosroe clausi forent, faciendum sibi liberè quod vellet statuit. Castris autem inde motis, Theopoli animum ad iecit: & partem copiarum maximam, ipse non profectus, eo misit, quæ spe sua falsæ, & ab vrbe ea sunt reiectæ: propterea quod, nulli in ea, aut sanè quàm pauci ciues mansissent. Profugerat verò etiam episcopus ipse, & sacra secum vasa & donaria extulerat. Nam & magna muri pars corruerat: & plebs nouarum rerum studio, sicuti eiusce modi temporibus accidere solet, tumultum mouerat: & eandem desertam relinquens vrbem, inde excesserat, nemine prorsus hostib⁹ resistere aut obuiam ire conante. Ardaamanes postquam voto suo & Theopolis direptione excidit, ignem olim quidem Heracleę, postea autem Gagalicæ dictæ vrbi iniecit: & ad Seleuciam, quam Nicanor Seleucus condidit, locupletem qui dem illam primùm & populosam, postea verò tempore collapsam, & ad paucitatem redactam, progressus est. Hæc cum resistere illi non posset, pacto, quodam interueniente, in eam est receptus. Vbi sanè præter con uenta multa egit: & ciuitate direpta, vicinis quoq; locis circumcirca dispoliatis, inde abiit, In præda reliqua, & episcopum, & magistratum vrbis summum cepit. Nec pauciores in reditu ille clades Romanæ ditioni intulit, nemine videlicet prohibente, præter paucos admodum milites, qui ab imperatore missi fuerant. Horum ductor magnus erat, qui antea argentariæ mensæ in vrbe imperante præfuerat, postea autem vnius ex imperialibus ædibus curam susceperat. Ii quum terga vertentes fugerent, parum abfuit quin ab hostibus sint excepti. Hisce rebus cõfectis, Ardaamanes Chosroem nondum vrbem quam obsidebat cepisse reperit. Magnum autem aduenienș illi attulit momentum, quòd quùm suis animum addidit, tum hostes plurimùm exterruit. Inuenit vrbem muro nudatam, & aggerem ingentem propè illam factum. Helepoles extructæ stabant, & catapultæ, quas vulgus † machinas seu tormenta, saxa ex edito loco iacientia, vocare cõsueuit, quibus vrbem hyemis tempore Chosroes in potestatem suam redegit. Cui Ioannes Timostrati filius præfuit. Hic eius obsidionem non admodum

*Gagalicam incendunt, olim Heracleam dictã Seleuciam diripiunt. * Euagr. Apameam habet, & Nicanoris Seleucum.*

Episcopum & præfectũ eius capiũt.

Magn⁹ Ro. dux.

Daras oppidum Persæ rapiunt.

Persæ Theopolim desertam & vacuam inueniunt.

† μηχανὰς λιθοβόλους.

admodum curauit, seu vrbem potius ipsam prodidit. Nam & hoc tum sermonibus ita iactatum est. Obsedit eam Chosroes mensibus quinq;, & aliquod insuper diebus: cepitque, nemine propè propugnante. Et ciuibus ex vrbe multitudine varia ductis, partim eos ferro concidit, partim viuos in captiuitate seruauit. Vrbem ipsam, vtpote oportunam & commodam, præsidio imposito retinuit. ipse verò tropæo eo superbus, domum est reuersus.

CAPVT XXXIX.

Iustinus phreneticus Tiberio imperium Ro. administrat

EA re Iustinus cognita, nihil prorsus rectè aut prudenter mente agitans, neque casum talem humaniter ferens, in phrenitidis morbum & insaniam incidit: ita vt nihil quicquam earum rerum quæ fierent, intelligeret. Imperium autem à Tiberio ministrati cœptū, qui honorem præcipuum Iustino acceptum ferebat, ex Thracia oriundus. Hunc pridem Iustinus cum plurimis militarium copiarum milibus aduersus Abares miserat, & captus ille statim in prima cōgressione ab eis fuisset militibus eius nequaquam barbarorum cōspectum sustinentibus, nisi eum diuina Prouidentia inde ereptum, Romanorum imperio manifestò conseruasset. Quod sanè Imperium ad id discrimen peruenerat, metuendū vt esset, ne Iustini præter rationem omnem susceptis actionibus, vnà cum repub. corrueret, & in barbarorum potestatem perueniret. Quum igitur Iustinus tam graui ter morbo affectus esset, neque quidquam earum quæ agerentur rerum animaduerteret, Tiberius consilium commodum, rebúsque præsentibus oportunum admodum cepit, quo casum & errorem omnē correxit. Traianum enim, virum præclarum ex senatu, canicie & prudentia multos antecellentem, ad Chosroem mittit: & legationem non Imperij aut reipub. sed solius Sophiæ Augustæ Iustini coniugis nomine, ad Chosroem instituit. Cuius etiam literæ ad eum regem scriptæ sunt, quibus illa ærumnam casúmque mariti & rempub. principe carente deplorabat: nequaquam decorum esse addēs, illum viduæ mulieri, & principi iacenti, reipublicæque perturbatæ insultare. Nam & ipsum aliquando ægrotantem non solum in persimilem casum incidisse, ve-

Imperium Ro. in summum aduersum discrimen.

Legatio & literæ ad Chosroen, nomine Sophiæ Augustæ, missæ.

rumetiam præclariſſimos quoſque medicos ex ditione Romana ad eum miſſos veniſſe, qui arte ſua & cura debita ægritudinem illius diſpuliſſent. Legatione tali audita Choſroes flexus eſt: & quum in animo habuiſſet, primo quoque tempore expeditionem in Romanorum terram ſuſcipere, triennales tamen inducias Orientis partibus conceſsit: ita vt nihilominus † Armeniam, quæ bellum aduerſus eum paraſſet, nemine resOrientales * turbante, aggrederetur. Porrò rebus Orientis in eum ſtatum adductis, Sirmium à barbaris captum eſt, quod Gepides dudum tenuerant, & Iuſtino donauerant, ſua ſponte inde decedentes. Interea Tiberius Sophiæ inſtinctu Cæſar à Iuſtino, qui meliuſculè morbo remittente habebar, declaratur.

Inducie triennales cum Perſis.
† ἀρμενίαν
Sirmium à barbaris captum.
* παρενοχλοῦντος.

CAPVT XL.

Iuſtinus Tiberium Imperatorem creat.
* ἐμ ἰυτίτῳ γενόμενος.

CÆterùm coronam imperatoriam ei impoſiturus, ea verba diſertè ad eũ eſt prolocutus, quæ memoriam omnem veterem & nouam longè excellunt. Quũ nanque Iuſtinus commodè per * dilucidum interuallũ ſcilicet compos mentis eſſet, idque diuina Prouidentia, vt ſimul & peccata erratáque ipſe ſua proferret, & in remp. ordinem meliorem inferret. Quũque omnes, atque ipſe etiam Ioãnes ſacrorũ antiſtes, cuius antea meminimus, cum ſacerdotibus ſuis in hypæthro ſiue ſubdiali Imperialis aulæ palatio, congregati eſſent, quo loco hæc agi celebratíque fas eſt, Imperatoriam coronam ſuſtolens, purpureámque veſtem, vt ea Tiberio imponeret, qui comes antea excubitorũ fuerat, ita propalàm

Iuſtini ad Tiberium verba.

Princeps nõ ſemper conſiliariis ſuis parêre debet.

„ verba fecit: Ne te vir optime vmbra iſta phantaſiæ ſeu
„ apparatus huius, & veſtis hæc decipiat: quibus & ipſe,
„ præterquam deceret, tranſuerſim raptus, non ſenſi me-
„ ipſum ſupremis pœnis obnoxiũ reddere. tibi verò curæ
„ erit, vt peccata quoque mea corrigas. Corriges autem, ſi
„ rectè & benignè rempub. adminiſtrabis, nec omnino
„ iſtis tibi parendum erit: (principes demonſtrans) nam
„ & ipſi me in eas quas cernis ærumnas coniecerunt. Alia
„ inſuper eius generis adduxit, quæ ad conſternationem
„ & lachrymas prolixas auditores commouerunt. Poſtre-
„ mò verò omnium intulit: Honora Deum & Eccleſiam
„ eius, & olim quidem heram & dominam, nũc verò ma-

Præcepta ſaluberrima de Imperij adminiſtratione.

trem tuam. Qui facultates & possessiones habent, habeant: quibus eæ desunt, eis tribue. Perinde atque in te ipsum, ita in omnes animũ intende. Nosce verò & quis antea fueris, & quis hodie factus sis. Si peccare non vis, ne arrogans & superbus fueris. Ipse nanque vides, quis ego paulò antè fuerim, & quid nunc sim. Pauperes imprimis dilige, & eleemosynæ apud te non deficiant. Et quũ precatio ab episcopo facta esset, Tiberius ad pedes Imperatoris se abiecit. Atque ille subinferẽs: Si, inquit, volueris, sum: si nolueris, non sum. Deus qui fecit cœlũ & terram, omnia quæcunque tibi dicere oblitus sum, ip se in animum tuum subiiciat, confirmans atque ab ipso nunc initio instituens te sanctissimo timore suo: per quem omnia tibi rectè atque feliciter euenient bona. Iustinus iunior vbi in imperio cum Tiberio annos tres exegisset, vita excesit. Ipse solus annis duodecim, & mẽsibus decem cum dimidio Imperium gubernauit: cum Tiberio annis tribus, mẽse vno minus: ita vt Imperij eius anni omnes quindecim sint, & menses nouem cum dimidio. Iustinus, quæcunque tẽpla Iustinianus magna vsus liberalitate magnificè constr uxit, ea accessionibus, donariis & sacris vasis pluribus ipse exornauit. Et summam magni templi testudiné collapsam, & quindecim cubitos sustulit, & decentissimè, ita vt hodie cernitur, restituit. Et quũ pietatis esset studiosissimus, in vita quotidiana tamen perquàm dissolutus fuit. Liber hic historiarum decimus septimus, tempus cõplectitur sexaginta & quatuor annorũ: quũ ab orbe condito sexies millesimo † nonagesimo octauo, à diuina autẽ Domini natiuitate quingẽtesimus nonagesimo tertius ageretur annus.

Præcatio Imperatoris coronatione

Timor Domini. Iustini mors. Liberalitas Iustini in ecclesias. Huius tomi anni. Neoterici numerant. 4554.

Computatio annorum istorum cum aliis Chronicis scriptoribus non concordat. Secundum quosdam enim obitus Iustini in annum Domini 582. *secundum alios in* 576. *incidit.*

DE PRIMA ET SECVNDA IVSTIniana, & item de Iustinopoli.

APud Dardanos Europæos, qui ad Epidamni fines accolunt, regio Tauresia dicta fuit: Iustiniani qui orbem terra ads-

ficiis exornauit, Patria. Locum eum breui muro circundedit, in quadranguli formam structura redacta, atque in angulo quoque turri una excitata, τετραπυργιαν, hoc est, quatuor turres habentem effecit, & ita nominari curauit. Ad hanc, vrbem præclarissimam condidit, quam Iustinianã primã vocauit, nutricia hæc præmia altrici suæ tribuens. ibi verò & aquæ ductum, vt ciuitas lymphis affatim abundaret, fieri fecit. Addidit alia insuper egregia opera, Dei templa plurima, domicilia principum virorum magnifica, porticus amplas, iudicum curias pulchras, fontes, plateas, vicos, balnea rerum venalium fora. Vrbs ipsa ingens & populosa, & tractus eius totius metropolis: vt quæ Illirici vniuersi archiepiscopum sit sortita, cuique oppida eius gentis reliqua omnia, pro magnitudine sua, debitum exhibuerint honorem. Et auxit illa imperatori ei gloriam, quæ alumno tanto celebretur. Atque ipse ambitione & liberalitate quadam illi, qui eam ita ædificiis excoluerit, gratiã referre contendit. Erat præterea in Dardani oppidũ vetus, Vlpianũ nomine. Huius mœnia, quòd nulli vsui essent, demolitus, ad eam quæ nunc id spectatur, pulchritudinem perduxit. Vrbem hanc Secundam Iustinianam appellauit. Non longè ab hac vrbem quoque aliam, quæ nulla antea fuerat, condidit: quam de auũculi nomine Iustinopolim vocauit. Procop. lib 4. de ædificiis Iustiniani.

DE BVLGARIS. καφιγθος.

Terbelis Bulgarorum dux, sub Iustiniano Rhinotmeto floruit. Et Iustinianus ipse, Constantinúsque Heraclij filius, vectigales eius fuere. Hic aurũ & argentum, quo arcas implenerat, dextra quidem aurum, sinistra autem argentum promens militibus suis, quòd Abares prorsus bello Bulgari ipsi sustulissent, distribuit. Interrogauit autem quosdam Abarum captiuos, quãnam ob causam princeps eorũ vna cum gente vniuersa interiisset. Cui illi respondérunt: Quòd criminum delationes & accusationes inter eos inualuissent, quibus fortissimi & prudentissimi quique Abares sublati essent. Ac sic deinceps factum vt homines iniqui & fraudulenti in societatem & decuriam iudicum peruenerunt. In causa etiam fuit ebrietas. quum nanque vini prouentus exuberaret, ebrij omnes fuere. Deinde auarorum iudicum sordes. Consilia præterea fraudulenta, quibus alius alium circumuenit.

Causa internecionis gentis Abarum præcipuè.

Omnes enim venales facti, & alter alterum dolis est aggressus. Ex his ipsis causis internecioſtnora processit. Terbelis hisce verbis additis, Bulhariſque suis convocatis, leges tulit. Si quis prodiret accusator, vt non prius audiretur, ei ve assensus præberetur, quàm de crimine probè esset quæsitum: Ac si criminator per calumniam mentitus esse comperiretur, vtis morte pœnas penderet. Ne quis homini furi & fraudatori alimenta præberet: id verò si quisquam facere ausus fuisset, vt publicatis bonis eius, ipse proscriberetur: Furis autem & fraudatoris crura frangerentur. Porrò vinetaomnia radicitus excinds iussit. Et mendicantibus quidquam dari vetuit, vt scilicet pro se quisque sibi ipse victum quæreret, neque ad egestatem delaberetur. Legum talium transgressoribus, bonorũ publicatio & proscriptio proposita. Ex Suid.

Hoc de iudicibus corruptis intel ligendum, quos Alexander Seuerus Imp. fures appellauit.

DECIMIOCTAVI TOMI CAPITA.

1 *De imperatoris Tiberij imperio, qua imperiali dignitate & magnificentia fuerit.*

2 *Vt Tiberius magno & forti exercitu coacto, & per Iustinum in Persidẽ irruptione atque impetu facto, multa castella munitáque loca recuperauerit. Vtque Chosroes sit mortuus.*

3 *De terræmotu, qui Antiochiæ, & in luco qui Daphnæ dicitur, fuit.*

4 *De Anatolio mago, & eius aduersus Gregorium Theopolis episcopum fraudulentis insidiis.*

5 *Vt Tiberius ducem Orientis legerit Mauricium, eumdémque deinceps moriens Imperatorem creauit.*

6 *Oratio Tiberij Imperatoris in electione & designatione Mauricij, ad populum dicta.*

7 *De somnio & morte Tiberij Imperatoris.*

8 *De Mauricij coniugio, & coniuge eius Augusta. Qualis, quibus moribus, quo genere & quibus animi affectionibus Mauricius fuerit.*

9 *Quæ præsagia præcedentia Mauricio Imperium portenderint.*

10 *De clementia & misericordia Mauricij, & de administratione bellica Philippici.*

11 *De facilitate simplicique apparatu Prisci belli ducis. Et vt*

hunc exercitus reiecerit: Germanúmque, vt exercitum duceret, legerit.

12 *De lite inter Asterium & Gregorium Theopolis episcopum: & vt Gregorius causam obtinuerit.*

13 *De maximis grauissimísque terræmotibus: & vt Antiochiæ tantum, ad sexaginta millia hominum ruinis sint oppressa.*

14 *Vt milites militarem disciplinam reliquerint: ad quos Imperator vt eos ad officium reducere tentaret, Gregorium misit.*

15 *Oratio Gregorij Theopolis episcopi, ad defectorem exercitum.*

16 *Vt exercitus Gregorio parens, rursum Philippicum ducem legerit.*

17 *Vt Sittas Martyropolim prodiderit, & de Philippici obsidione.*

18 *De Varamo Persa, & de insidiis contra Hormisdã Persarum regem structis.*

19 *De tyrannide Varami. Et vt Hormisdas Persarum rex à Chosroe filio suo sit occisus.*

20 *Vt Chosroes iunior ad Romanos profugerit, eorúmque auxiliis regnum suum recuperarit.*

21 *De crucibus à Chosroe Gregorio Theopolitano missis, & quæ de eis ille scripserit.*

22 *De donis, quæ idẽ Chosroes maximo martyri Sergio misit.*

23 *De Naamano Saracenorum principe, quomodo Christianissimum sit complexus.*

24 *De sancto Simeone Thaumastorita, hoc est, mirandum montem incolente.*

25 *De sancta Golinduch martyre, quæ in Persida certamen martyrij superstes sibi peruicit.*

26 *Quomodo post Gregorium Anastasius Sinaites sedem suam receperit: & de aliis patriarchis.*

27 *Quæ Chosroes de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonensi episcopo de Dei genitrice dixerit.*

28 *De rebus in Europa inter Romanos & Abares, quorum Chaganus dux fuit, gestis.*

29 *Quomodo Priscus legatus Chagano vetus exemplum adducens persuaserit, vt pacem rursum complecteretur.*

30 *Expositio longior per digressionem, de Abarum origine.*

vt ex Oriente in Occidentem transierint. Et de monte Icar. Et de veteribus Persarum moribus & institutis. item de vrbibus Taugast & Gubdam, quæ ab Alexandro Macedone conditæ esse feruntur.

31 *Quæ Mauricius ad tumulum sanctæ & inclytæ martyris Euphemiæ fecerit.*

32 *De insigni miraculo, quod ad monumentum Glyceriæ martyris vnguento scaturiens, ad Heracleam Perinthi accidit.*

33 *Vt dignas vindicta diuina pœnas exegerit ab eis, qui contra immaculatam Deimatrem, blasphemam ausi sunt mouere linguam.*

34 *De sancto Ioanne Ieiuno archiepiscopali dignitate Constantinopoli ornato.*

35 *Qualia indicia eadem Mauricij Imperatoris præcesserint: & de quibusdam portentis.*

36 *De animantibus humana forma, quæ in flumine Nilo apparuerunt.*

37 *Quomodo Commentiolus & Priscus, duces regionum Europæ, cum Abaribus congressi, supra triginta millia hostium ceciderint. Et rursus quædam de Chosroe.*

38 *Quemodo Byzantij plebs contra Mauricium seditionem & tumultum excitarit. Et vt Chaganus captiuos omnes, quos Mauricius redimere superfederat, ferro necauerit.*

39 *Quomodo exercitus in Europa, seditione facta, centurionem Phocam Romanorum Imperatorem declararunt.*

40 *Mauricij fuga. Et aduentus tyranni in imperantem vrbē, & Mauricij liberorúmque eius cædes.*

41 *De nudatione Imperialium cadauerum, & de aliis tyranni cædibus. Et de prædictione Imperialis cadis Alexandriæ facta.*

42 *Quomodo Mauricius Deum orauerit, vt ei hic pœnas dare diuina vindicta liceret: id quod assequutus est. Et de ædificiis ab eo constructis.*

43 *Vt Chosroes propter Mauricij cædem, pace soluta, Orientem hostiliter peragrans, ad Chalcedonem vsque excurrerit. Et de aliis quæ Romanorum imperium pernaserunt, calamitatibus.*

44 *De seditione inter Iudæos & Christianos Antiochiæ orta: vt in eo tumultu etiam Anastasius Sinaites episcopus cæsus*

sit. Et de Cyriaco, Thoma, & Sergio, Constantinopolitanis episcopis.

45 *De schismatibus, quæ post quartam & quintam sanctam Synodum in Ecclesiam irrepserunt.*

46 *Præterea de hæresi Monophysitarum, quòd ea insidiosè admodum & periculosè de Dei verbi incarnatione opinatur.*

47 *De philosopho Ioanne Philopono Tritheita.*

48 *De monacho Leontio, & Georgio Pisida.*

49 *De divisione & dissidio Tritheitarum, à Severo profectorum.*

50 *De opinione Agnoetarum.*

51 *De hæresi Theopaschitarum.*

52 *De Iacobo Syro, & Iacobitis.*

53 *De abominanda Armeniorum hæresi.*

54 *De schismate Chatzitzariorum apud eosdem.*

55 *Phocæ abrogatum imperium per Heraclium, Priscum & Gregoram.*

56 *De fœda cæde Phocæ, nefandissimi & pernitiosissimi tyranni.*

ECCLESIASTICAE HISTORIÆ NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI,

Tomus Decimus Octauus.

CAPVT I.

SVSCEPTA Imperiali administratione Tiberius, ad partes omnes reipub. se conuertit, vt quum disciplinam rectissimè ciuilem restitueret, tum bellicis expeditionibus commodissimè omnem Romani imperij ditionem recuperaret, & constitueret. Fuit autem Tiberius procera corporis statura, & vultu non solum inter principes viros, verumetiam omnes propè homines decentissimo. Ita vt forma quidem Imperio dignus, animo autem placidus esset, & qui humanitate & misericordia quàm maximè gauderet: ipso solum aspectu, vt ita dicam, omnes ad se inuitans atque allíciens. Eas autem diuitias & copias amplas sibi esse putabat, si prolixè non solum ad necessitatem, sed etiam ad abundantiam aliis largiretur. Nec ille respiciebat, quid recipere petentem oporteret: sed quid Imperatorem Romanorum decet. Quòd si auri quidquam ad eum perueniebat, violenter cum subditorum lachrymis collectum, adulterinum id & venenosum esse existimabat. proinde ciuib⁹ ditionis suæ omnib⁹ annuum etiam tributum remisit: & quoscunque agros Adaarmanes expeditione sua vastauerat, immunitate & libertate summa donauit, vltra modum etiam, & detrimenti accepti rationem. Magistratibus quoq; & dignitates gerentibus pensiones illegitimas condonauit, quibus priores principes subditos ipsi suos vendere soliti fuerant.

Statura, mores & virtutes Imperatoris Tiberij.

CAPVT II.

Copiæ milĩ tares eius aduersus Persas contractæ.

ITaque pecunias non rectè exactas in vsum decẽtem conuertens, ad bellum hostibus inferendum splendidè se armauit: & exercitu heroico ex subalpinis populis, & Rhenum accolentibus gentibus, præterea ex Massagetis, Pæonibus, Mysis, vnà cũ Illyricis & Isauris, atque etiam ex Scythis, optimis strenuissimísq; quibusque viris delectis, ita vt centũ milia & quinquaginta * turmas fortissimorũ equitum haberet, cõscripto, expeditionem aduersus Chosroẽ suscepit. Quum ille statim, post Daras castellum captum, Armeniã ingressus esset, atque inde circa messis tempus ad Cæsaream contendere in animo haberet: quæ principem locũ apud Cappadocũ gentem sortita, primas inter vrbes reliquas ferebat. Vsq; adeò verò iam res Romanorũ contemnebat, vt etiam oratores qui ad eũ venerant, in cõspectũ suum nõ admitteret, sed ad Cęsaream vrbem eos se sequi iuberet, ibidem postulata eorũ auditurus, responsúmq; eis re deliberata daturus. Eò autem vbi peruenit, & exercitum Romanorũ, qui eum præuenerat (quem Iustinianus ducebat, frater Iustini illius, à Iustino imperatore miserãdum in modũ cæsi, rei bellicæ & ipse egregiè peritus) conspexit, & iam tubæ classicũ canebant, signáq; militaria sublimia ferebantur, ac dux ipse vnà cũ tam splendido apparatu animum magnũ spirabat, atq; ex aduerso vociferabatur, equitatúsq; tantus aderat, quantum nemo vnquam Imperatorũ in animo saltem est imaginatus: apparatu tanto & re tam subdita atq; inopinata cõsternatus, ex intimo pectore ductis suspiriis, altius indoluit atque eiulauit, neq; pugnæ initiũ facere voluit. At ipso tempus prælij extrahente, atque arte & fraude dilationem texente, Curs Scyta, cuius curæ dextrũ cornu cõmissum fuerat, impetum in eum facit. Huius vim confertam quum Persæ sufferre nequirent, ordinésque suos relinquerẽt, multi ex eis cæduntur. Deinde extremum hostium agmen Curs aggreditur, vbi instrumentum aulicum Chosroæ & exercitus eius apparatus erat. Hic preciosissimas quasque res eius & instrumentum omne, ipso inspiciente & tolerante Chosroe, † quod facilius is impressionem suam quàm ipsius Curs sustineri

*Equitatus Tiberij maximus. * ἵππους, alas Euag. li. 5. cap. 24.*

Iustinian⁹ Romanus dux.

Curs Scytha in Romanorũ partibus secundũ cum Persis equestre certamen committit.

Ignẽ Persæ p deo colũt.

† ἀνιστορῶν τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ ἐπισφαλῆ τῶν κοίλων ἡγουμένου.

posse existimaret, diripit. Et derepentè ingentis pecuniæ dominus factus, iumenta quoque vnà cum impedimentis abducit: in quib. etiam, qui ab eis perinde atque Deus colitur, ignis erat Et Curs Pæana canens, Persarum aciem circuit, & tandem circiter primam facem ad suos redit: qui adhuc ordines suos, sicuti acies structa fuerat, seruabant, quòd neq; Chosroes aggressus eos esset, nec ipsi initiũ pugnæ fecissent. Paucis verò velitaribus prœliis, vnis tantum aut binis ab vtraq; acié cõgressis, sicuti fieri assoleat, cõmissis, Chosroes frequentes per noctem ignes accendit, nocturnũ prælium expertutus. Et quum Romanorum exercitus in duas partes diuisus esset, nocte intempesta, vigiles earũ copiarum quæ Borealem plagam versus excubabant, inuadit: eísq; repentina impressione dissipatis, exercitu vniuerso Melitinẽ, quę in propinquo erat, cõtendit: quam ab incolis & custodibus vacuam Persæ incendunt, séq; ad Euphratem traiiciendũ instruunt. Porrò quum eos Romanorũ copiæ à tergo cõsequerentur, saluti suæ timens Chosroes, elephante cõscenso, fluuium tranat, & multos ex militibus suis in amne eo, qui illis pro sepulchro fuit, amittit. Multos etiam qui ex vndis traiicientes euaserant, secum abducit. Huiusmodi ille summã pœnam postquã p iniuriis Romano imperio illatis persoluit, vlterius in partes Orientales est ꝓgressus, Vbi eiuscemodi inducias vt eum nemo aggrederetur, habuit. Iustinianus autẽ cum exercitu omni Persidem est ingressus. ibíq; hyeme trãsacta, qui ei resisteret, inuenit neminem: Atque exercitu non diminuto, circiter æstiuum solstitiũ inde reuersus, cum magna & præclara gloria, circa cõfinium, ętatis reliquum cõsumpsit. Exinde Chosroes rebus desperatis, doloréq; ingenti cõfectus, & fortunæ vicissitudine exanimatus, cũ dedecore vitam amisit: & perinde atq; sempiternã columnam atq; monumentũ fugæ suæ, legem illam, ne quis postea Persarum rex aduersus Romanos bellum gereret, post se reliquit. Ab eo regnũ ad Hormisdam filium peruenit, de quo postea dicemus.

Chosroæ clades & fuga.

Iustinian⁹ dux rectè rẽ gerit.

Lex Chosroæ, ne postea Persæ Romanis bellũ inferant. Eiusdem mors. Hormisdas Chosroæ successor.

CAPVT III.

Terræmotus Antiochenus.

TErtius iam imperij Tiberij agebatur annus: & Antiochię rursum maximus terræmotus circa meridiẽ

coortus, publicas & priuatas ædes ad ipsa vsque fundamenta concussit, minimè tamen in terram prostrauit. † κάθεσεγον. Ipsa verò vniuersa Daphne, quasi * succisiuũ eius opus facta, corruit. Euenere tum alia quoque non solũ Theopoli, verumetiam in vrbe ipsa Imperante, memoratu digna, quæ ciuitates eas maximis motib. concitatis cõturbarunt atque perterrueruut. Quæ quum initium ab ardore & æmulatione diuina sumpsissent, legitimum etiam finem sunt consequuta.

CAPVT IIII.

Anatolius Antiochie diis sacrificauit. Euagr. eod. cap. 8.

ERat Theopoli Anatolius quidã, ex plebeiis ille quidem & ignauis vnus, sed qui postea multis se & variis negotiis ingesserit, & Theopolitanorum res potissimùm administrarit: qua ex causa in Gregorij, vrbis eius sacrorum antistitis, amicitiam peruenit. Et quum eo nomine frequentius ad eum iret, potestatem maioré ex eius consuetudine est consequutus. Anatolius iste crimine sacrificiorum diis oblatorum accusatus, vnà cum aliis, vt sacer & execrabilis, res graues & absurdas admisisse compertus est. Cæterùm quum Oriẽtis præfectum donis expugnasset, parum abfuit quin vnà cum populariibus suis (multi namque cum eo piaculi eius participes capti fuerant) euaserit. Multitudo autem motu cõcitato, consilio tali obuiam iit. Illusit ea antistiti quoque, quasi & ipse detestandorũ illorum hominũ socius esset, Et dæmon quidam seditiosus & pestilens nonnullis persuaserat, quòd Gregorius etiam cum Anatolio sacrificasset. Atque is propè à plebe vehemẽter infesta & irata interfectus est. Et in tantum fama eius rei increbuit, vt Tiberius quoque Imperator non aliter atque per ipsius Anatolij vocem, criminis eius veritatem inuestigare voluerit. Itaque Anatolium, & qui cum eo capti erãt, Cõstantinopolim venire iubet. Quod vbi Anatolius cognouit, ad Deigenitricis imaginẽ in carcere alicubi ex funiculo dependentem, † versis in tergum manib. procurrit, supplicantis scilicet & deprecantis in morem. At illa impurum & execrandũ illum detestans, simul & criminis tanti arguens, totã se ab eo auertit: miraculo mediusfidius horrẽdo, & memoria sempiterna digno: quod captiui omnes, qui in custodia seruabãtur, & quib. cura

Idẽ flagitij eius reus agitur. † ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς Θεοτόκου. *Dina virgo preces eius supplicantis reiicit.*

carceris cõmissa fuerat, oculis ipsi suis viderunt, & omnibus renunciarunt. Imago ipsa fidelibus eriã quibusdam conspecta est, eos ad cõtumeliam suam vindicandam concitare, filio suo ab Anatolio cõtumelioſè iniuriam factam esse dicens. Postquam verò Byzantiũ Anatolius venit, & flagris quàm maximè tortus est, nihil est contra episcopum proloquutus. Verùm ibi quoque magnorum malorum & seditionis populo ipse cum popularibus suis causa fuit. Quum nãque quosdam, sentẽtiis ferendis, non iugulãdos, sed ostraciſmo mulctãdos esse, iudicatum esset, plebs ardore diuino accensa, vniuersam vrbem turbulento motu repleuit: sæuiénsque & grauiter eam rem ferens, eos qui ad exilium damnati fuerãt, raptos, & piscatoriis nauib. impositos, igni viuos cõbussit. Et quùm populus eiusmodi sententiam tulit, tũ conuicia etiam in Imperatorem iecit, & aduersus episcopũ suum Eutychium vociferatus est, perinde atque illi fidẽ abiecissent. Quin multitudo Eutychium quoque, eósq; quibus quæstio mandata fuerat, in locis omnib. inuestigatos interfecisset, nisi quæ oĩa gubernat diuina Prouidentia, illos quidẽ è medio surripuisset: ferocientis autẽ multitudinis ardorem paulatim ita restinxisset, vt nihil absurdi cõmitteretur. Porrò Anatolius bestiis primùm in amphiteathro obiectus, & abundè ab illis dilaniatus, in crucẽ postea est actus. Verùm ne sic quidem impiorũ flagitiorum pœna est defuncta. Siquidem execrãdum illius corpus (quod nunquam historiis proditũ est) lupi inde detractum deuorarunt. Quidam verò Antiochiæ fuit, qui res eas illi obuẽturas diuinauit. In somnis enim se vidisse dixit, Anatolij cõplicúmque eius iudiciũ plebi, quæ de eis sententiam ferret, cõmissum esse. Vir præterea magnus Imperialibus ædib. præfectus, quamuis Anatolium defenderet, proloquutus tamen est, conspectam sibi esse Deimattem vehementer se obiurgantem, & talia ferè dicentem: Quousque tandem Anatolium propugnas, qui tam impudenter supra modum in me & filium meum illusit? Sed hæc hactenus.

Cõstantinopolitana plebis tumult⁹, propter leniorẽ in idololatras iudiciũ sententiam.

Anatolij graue supplicium.

Vindicatorum gentiliũ sacrorũ exemplum.

CAPVT V.

TIberius porrò vbi Iustinianum non eadẽ fortuna, qua antea, rẽ aduersus barbaros gerere cognouit,

illi quidem præfecturæ Orientalis dignitatem, post Iustini obitum, abrogauit: & Imperatoria corona dudum sumpta, ducem alium militarium in Oriente ordinum creauit, Mauricium, qui paulo pòst successor etiam Tiberij fuit. De eo mox, loco suo dicemus. Qualis enim & quantus fuerit, ex Imperio eius colligendũ, quod virum eum clarius manifestiúsq; hominib. exhibuit, quũ illi † summam quodcunque vellet, arbitrio suo faciẽdi potestatem dedisset. Qua re etiam factum, vt domesticæ eius res & arcanæ in publicum proferrẽtur. Hic igitur Mauricius copiis militarib. receptis, vltra Romani imperij fines progressus, & quæcũque erant idoneo cõmodóq; loco Persis castella adortus, ea cepit: tantámq; prædam inde egit, vt vrbib. & insulis & agris, quicũque deserti antea fuissent, colonos imponeret, & quæ à multo tempore vacuæ iacuissent, terræ, eas ad fructũ vbertim ferendum cultura præpararet. Ex eis colonis strenuas etiam & fortes conscripsit copias, quæ contra alias quoq; gentes egregium bello robur ostenderunt. Effecit is etiam, vt domus vniuersæ seruis complerentur: & vt in abundanti rerum omniũ copia, ieui facilè precio omnia vænirẽt. Conflixit quoque cum fortissimis quibusq; inter Persas viris, Imperatoriáque arte celeberrimis: cũ Tamichosroe videlicet illo, & Adaarmane, qui cum validissimis exercitibus cum eo sunt cõgressi. Sed enim quomodo ille, & quid prælio cũ illis cõmisso gesserit, in præsentia mihi dicere facile non est, ad alia quæ instituti nostri sunt properãti. Tum quidem in ipsa pugna Tamichosroes non equidẽ Romani exercitus virtute, sed religione sola, & sincera in Deũ fide ipsius ducis cecidit. Adaarmanes autem prælio excedens, habenis omnibus quàm maximè laxatis fugit, non paucis suorum amissis: quum quidem Alamundarus qui Scenitas barbaros ducebat, victoriam prodidisset: quippe qui Euphratem traiicere, & Mauricio in prælio adesse, contra Scenitas Arabes pugnãti, noluerit. Ea nãque Arabũ gẽs inuicta maximè, equis celerrimis, ventísq; ipsis velocitate simillimis insidens, ficubi concludatur, nõ capitur, & locis ad insidias capiendis hostes facilè præuenit. Sed & Theoderichus * Scythicorũ ordinum dux, in pugna

Mauricius in præfectura Orientis Iustiniani successor.

† τὸ αὐτεξούσιον δρᾶν παρασχοῦσα.

Mauricij ducis in Oriente præclara res gestæ.

Tamischoroes, Adaarmanes, Persæ.

Ij à Mauricio victi.

Alamũdarus, Scenites rẽ Romanã prodidit.

** Hic quoque Gothi Scythæ dicuntur.*

non affuit: verùm extra telorum iactum quàm maximè consistens, se cum suis effusæ fugę cõmisit. Ab ea victoria cum amplissimis tropæis reuersus, triumphum egit, atque omnium hominum ore celebratus est. Sũmi verò honoris via progressus, etiã ad Imperiale fastigiũ conscendit: quũ Tiberio iam vitæ finis adesset, qui illi filiã Augustam, & cum ea loco dotis Imperium ipsum dedit. Non ille quidẽ longo admodum tempore in Imperio transacto, sed monumento tamen sempiterno ad æuum omne relicto, per res quas per vitam bene egit. Eas verò verbis complecti, non ita facilè videtur. Maximum autem probè ab eo gestorũ, & quasi quædam hęreditas, quam Imperio post se reliquit, illud est, quòd Mauriciũ, virum admirandum, Imperatorem renunciauit. Quin etiam nomina sua genero & filię indidit, Mauricio quidem Tiberij, Augustæ verò Constãtinæ nomine imposito. Itaque quum Tiberius videret, ex hac deinceps vita sibi migrandum, naturæq; legibus cedẽdum esse, atra illum bili affligẽte, Mauricius Imperator dictus, purpura conspicuus honorem & dignitatem meræ summæq; potestatis recepit. Tiberius etenim in hypæthram illam Imperialis palatij aulam progressus, Antistitem sacrorum (Ioãnes autem tum adhuc ecclesiæ clauum gubernabat) eò euocauit: atque insuper conuentum sacrarum dignitatum coëgit, satellitúmque suorũ & corporis custodum, eorum quoque qui Imperiali honori accensentur. Tũ autem quicunq; in populo præclari erant, ad se acciuit: vbi nomine eiꝰ Ioãnes verba fecit, Orator egregius, & Romanarũ legum peritus, & propter insignem eloquentiam Imperatoris iussa pro concione exponere solitus, & quæstoris dignitatẽ gerẽs. Aderat igitur Imperator ipse in noui Principis electione, vnà cum filia Cõstantina, quam Mauricio vitæ simul & fortunæ sociã dederat. Prius autem quàm Imperatoris noui renũciatio promulgaretur, ad conuentum eum ita verba fecit:

Res Tiberij Imperatoris.

Electio & renũciatio Mauricij Imperatoris.

CAPVT VI.

VIri Romani, præclarissimum apud omnes gentes nomen, & propter amplitudinem gloriæ omnibus omnium linguis celeberrimum: Magnæ me nunc curæ & solicitudines circumstant. Quarum alteræ, vt quæ

,, me relinquere oportet, ea rectè constituam, adurgent:
Oratio Tiberij Imperatoris decessuri, de Mauricij surrogatione.
,, alteræ verò, migratione ipsa, qua à vobis disiungat, ex-
,, terrent. Ea namque rationem actæ hic vitæ vniuersita-
,, tis huius conditori reddere cogit. Et nunc vsurpata mi-
,, hi dudum libertas & securitas, in timiditatem ingẽtem
,, est cõuersa. Quibus etenim † prolixior est faciẽdi quæ
,, velint potestas, eos peccata plura cõsequũtur. Sedenim
,, quam de Imperio concepi curam, acrius me vrget, vt vi-
† ἐφθονία τῆς ἐξουσίας.
,, delicet nõ temerè quiduis de Repub. decernam: sed qui
,, eam rectè administret, substituam. Quandoquidem nec
,, mihi Imperiũ ad voluptatem & delicias corporis cõsec-
,, tandas cõmissum fuit. Neq; verò fortuna tantum ani-
,, mum meum angit, verùm etiam natura ipsa. Eodem
,, enim & imperium & coniunx & liberi concurrũt. Nam
,, Imperium sapientem gubernatorem requirit, coniunx
,, viduitatis curatorem æquissimum: liberi porrò, qui eos
,, ducat & defendat, tutorem, propter ætatis imbecillita-
,, tem, & naturæ, maximè muliebris, infirmitatem. Cæte-
,, rùm naturę sępenumero cõtemno necessitudinẽ, mor-
,, bo ingruente: despicio etiam liberos, & coniugem nihi-
,, li facio, mihique iam mori videor, & solicitudinis eiuf-
,, modi libertatem consequor. Vix autẽ cogitationes ta-
,, les depono, quum mihi Imperij cura incessit. Non so-
,, lum enim certaminum omnium multo maximum est,
,, creditum sibi sceptrum prò eo atque par est cõseruare:
,, verũetiam hæreditatẽ Imperij, ita vt decet, ad eos quos
,, oportet, transmittere. Equidem æquum esse admodum
,, arbitror, decessorib. principibus successores debere esse
,, præstantiores, vt illorũ errata isti corrigant. Quod nisi
,, fiat, Imperij ipsius ditionẽ omnem, propterea quòd im-
,, becillibus fundamentis nitatur, labi & corruere necesse
,, est. Talibus curis quũ animus meus conficeretur, ea quę
ἡ πάντων ἄφορος πρόνοια.
,, res omnes respicit Prouidẽtia, laboribus nostris succur-
,, rit, consiliúmq; nostrum auspicata, autoritate sua con-
,, firmauit: & eũ qui post me magnificè imperaturus est,
Tiberius Mauricio filiã simul & imperiũ committit.
,, declarauit: Mauricium istum, virum rei Romanæ per-
,, quam vtilem & commodum, qui plura & magna certa-
,, mina pertulit, & quasi quẽdam arrabonem, vt ita dicã,
,, futuræ suæ de ciuibus subditísque curæ & prouidentiæ
,, apud Remp. depositi, Hunc ipsum hodie Imperatorem
consp̃icietis.

consipicietis. Tanta autem persuasione & fiducia illum maximæ omniũ administrationi adhibeo, haudquaquã mente claudicans, aut errans, vt non modò Imperiũ ei, verùm etiam filiolam credam, pignore tanto naturę ipsius, bono vos animo esse iubens. Id quod veluti consolationis viaticum, mecũ mihi latutus ad linguam istam, vnde reuerti non liceat, migrationem videor. Vos ipsi autẽ idonei & fide digni pulcherrimæ huius ordinationis testes mihi estis, ex eo, ϕ eorum qui imperium nostrum dudum administrarunt, & huius præcipuè viri periculum feciſtis, qui prudentissimè nos est † cõsectatus. Tu verò Maurici, pulcherrimum mihi epitaphium Imperium tuũ facere perge, & sepulchrum meum virtutib. tuis exorna: neq; spem eorum qui tibi concrediti sunt, per dedecus fallens, neque virtutes ipse tuas obliuioni tradens, & veluti pristinam animi tui generositatem fugiens. Proinde † potestatis insolentiam ratione fac frenes, & philosophiæ artibus sapienter potentiæ scapham gubernes. Imperium namque res quædam est sublimis & excelsa, in altũ qui ei insident sustollẽs, & rectè cogitata excutiẽs. Minimè verò opinionem eam, quod prudentia omnib. ante eas, concipe: quamuis fortuna, quæ tibi sublimis contigit, omnes superes. Porrò ciuium & subditorũ beneuolẽtiam potius quàm metum fac consecteris: & obiurgationem magis, perinde atque magistrum quendam, quàm assentationem, complectare. Potestas nãque res quædam est, quæ admoneri docerique nolit, & castigationem ægrè ferat. Ante oculos tuos assidens Iustitia excubet, † quæ vitæ nostrę actionum remunerationem, pro summa sua potestate cõstituit: Purpuram perinde atque vtilem pãnum tibi iniectum esse, per philosophiæ studium existima. Coronam autẽ qua caput tuum cinctum est, nihil à lapillis qui circa matinũ littus fluctib. alluuntur, differre puta. Ipse purpuræ flos, quòd subtristior est, exhortati mihi Principes videtur, vt moderationem animi rebus secundis seruare assuescant, neque nimium lætentur, aut luctuosa ista monarchiæ stola superbiant. Imperij siquidem sceptrum non †

† συμπαρα-
μαρτοῦντα.
Pulcherrimũ decedẽtis Principis Epitaphiũ, bonus successor.
† ἡνιοχεῖ
ἀντιλογο-
γικῶς.
† πρὸ τῶν
βεβιωμένων
ἀντίδοσιν.

† *Antigonus rex filium intuitus subditis violentius vtentem ac superbius.* οὐκ οἶδα, *inquit*, ὦ τέκνον, εἰ τὴν βασιλείαν ἡμῖν ἐνδοξοτέραν ἢ-

ναι δεσπόταρ. hoc est: Nesse fili, Dominatum nostrum splendidam esse seruitutem. Pindarus quoque, omnem regiam & aulicam phantasiam, sicut eam Lucas Act. 26. vocat, λαμπρὰν esse cecinit ἄλγος, hoc est, illustrem miseriam.

* immoderatam potestatem, sed splendidam potius seruitutem exercere admonet. Irę imperet humanitas & misericordia, arrogantiæ autem timor. Nam & apib. natura duces dedit: earúmque regem aculeo quasi quadam spōtanea & naturali potestate armauit, vt pungere etiā eum possit, qui legitimè non pareat. Sed apis minimè tyrannicum, verùm communi vtilitati cōmodum & iustum aculeū habet. Itaq; illius saltem erimus imitatores: siquidem ratio ipsa, cōsilia meliora subiicere nō valeat. Equidem ad te hęc, veluti productor tuus & parēs. † Consilij autem nostri iudicem habebis † potestatem, ab affectione omni & muneribus incorruptā: simul & virtutes ipsas remunerantem, & vitia coërcentem.

† ἐξουσίαν δίκαιος.

* *Non constat inter autores, rex nullum ne solus habeat aculeū, maiestate tantum armatus: an dederit eum quidem natura, sed vsum illi tantum negauerit. Istud constat, imperatorem aculeo non vti, &c. Plin. lib. 11. cap. 17.*

CAPVT VII.

Mauricius imperator coronatur.

QVum igitur Imperator finē orationis feciſſet, cives & subditi propter dolorem quo afficiebantur, multam vim lachrymarū profuderunt. Deinde sublatam Imperator coronam & purpuream chlamydem, Cæsari circūdedit. Ibi tum subditorū acclamationes & gratulationes exauditæ, partim tam cōmodi cōsilij autorem, partim ipsum renunciatū principem, propter eas quib. se Imperio dignū præstiterat virtutes admirati. In primis verò laudibus earū rerum omnium cōciliatorē, qui vniuersa cōmodissimè dispensat, extulerunt. Vbi verò ad hūc modum Mauricius Imperatoris cæremoniis princeps est declaratus, Imperator ipse in lecto suo repositus, in somnis viri speciē ea forma, quæ neq; verbo, neq; scripto exprimi queat, & veste tam candida, vt cubiculum ipsum illustraret, vidit. Vir is manu protensa, talia verba ad eū est profatus. Hęc tibi Tiberi * ter sanctum numen renūciat: tyranni impij, Imperij tui tēpo-

Visio nocturna Tiberij.

† προσφώνησεν.

ribus non extabunt. Postquam autem euigilauit,& somnium istud amicis exposuit, legibus deinde naturæ, quamuis Imperator esset, obsequutus, terrenam tunicam deposuit,anima eam veluti vmbraculum quoddam relinquẽte, & ad sedes supernas euolante. Imperio Tiberius cum Iustino tribus, solus autem quatuor annis præfuit: qui posteaquam in Imperatorum sepulchro repositus est,homines omnes ad Mauricium,perinde atq; satellites conuersi: & lachrymæ, quibus Tiberij funus prosequuti fuerant,eo ipso die restinctæ sunt. Nõ enim homines tantùm præteritorum meminisse,quantũ præsentia curare & colere,solent.

Mors eiusdem.

Paul. Diacon⁹, annos septẽ Tiberium imperasse scribit: Euagr. solũ annos quatuor, li.5. ca.21. Ita vt reliquos tres cũ Iustino imperarit.

CAPVT VIII.

VBi Mauricius imperium suscepit, & Tiberium satis eluxit,nuptias primùm parat: Augustámque,quę & Constantina dicebatur,matrimonio solenni Imperatorum ritu sibi iũgit. Nuptiæ magnificè prorsus Imperiali põpa celebratæ,& epulationes splendidæ publicitùs per vrbem omnẽ populo datæ. Apparatui tãto affuêre,vera in Deũ pietas,& Imperatoria Maiestas, satellitio Mauricium eiusdémque cõiugem decentissimè stipantes, & dona eis quàm honorificentissimè offerẽtes. Illa namque canicie veneranda, decẽtibúsque rugis, quod antea memoriæ proditum non est, patris atq; matris, nuptias sanctificantium, fratrúmque venustorum, coniugalem apparatum exornantium, vicem præstitit. Hæc autem, ex auro contextam vestem,purpura & Indicis margaritis distinctam, necnon coronas auro multo & lapillis, pellucidis resplendentes præbuit,atq; omnes qui dignitates magistratúsq; gerebant excitauit, vt splẽdidè,quo dignosci possent,coronati,faces nuptiales accenderent, conuentúmque sponsalitium hymnis atque carminib. celebrarent. Ita vt coniicere liceret, nũquam apud homines apparatu eo splendidius quidquam extitisse. Demophilus sanè res Romanas describẽs,Plutarchũ Chæroneũ disertè dixisse refert, propter solã vrbem Romã, † virtutem & fortunã inter se fœdus pepigisse: ego autem dixerim, * veram etiam in Deum pietatem & felicitatem, in solo Mauricio cõiunctione inita conuenisse, quod pietas scilicet felicitatem in potestatem suam

Splẽdidissimus Imperialiũ nuptiarũ apparatus.

† ἐπὶτὸ σαυτο πρὸς ἀλλήλας ἀρετὴ τε καὶ τύχη.

* θεοσέβειά καὶ εὐδαιμονία συνῆλ-

βοντῆς θεοσεβείας διεκαμάνης τὸ ἐνδιαφορ κὴ περιτρέπεσθαι παντὶ πάσιν οἱκ ἠνέσχετο.

redegerit, eandémque errare & labi prorsus non permiserit. Postea etiam Mauricius illud studio habuit, vt nõ modò corpore, sed animo quoque purpuram atque coronam circumferret. Solus namque ex prioribus Imperatoribus sibi ipse imperauit, & verus cum summa potestate princeps ochlocratiam seu turbulentũ affectuũ statum ex animo ipse suo eiecit, atque aristocratiam siue optimatum gubernationem in cogitationibus consiliísque suis cõstituit, viuam seipsum virtutis statuam, vt ciues atq; subditos ad imitationem sui erudiret, præbens. Hic nomẽ & genus vetustius, ex veteri Roma traxit, propinquiorem autẽ cognationem ex Arabisso patria habuit, quæ gentis Cappadocum est. Fuit autem vir prudens & solers maximè, in vita quotidiana & victu accuratus admodũ. Ventri minimè indulsit, necessariis tantũ & frugalib. cibis vsus, cõstantem se & immotũ in rebus omnibus præbuit. A multis adiri se & conueniri non facile passus est: neque in hominibus audiẽdis dissolutus aut remissus fuit. Alterum enim contemptũ adfert, alterum autem assentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, & tãtum de rebus grauibus acturos ad se homines admisit, & aures sermonib. inutilibus & fatuis clausit & obturauit: nõ cera ille quidem, sicut apud poëtas est, sed ratione potius quàm commodissimè tanquam clauem, sic opportunitatem cum modo coniunctam illis imponens, quæ in colloquiis rectè & tempestiuè sermonem apetiret simul & clauderet. Insciti am verò, iactantiæ & ferocitatis parentem, timiditatémque sociam eius & comitem, ita à se reiecit, vt † rerum agẽdarum aggressio bene cœpti cõsilij, intermissio autem & tarditas certæ fecoritatis esset. Quum interim fortitudo & prudentia se ad tempus accommodarent, & gubernacula ad res ex vsu gerendas cõuerterent: † remissionémque atque intentionem cœptorum, vt moderatione quadam & ordine instituentur, curarent.

Mores & instituta Mauricij Imperatoris.

† τὸ κινδυνιμα ἰσχναίαρ ἔναι, τὸν ὄνορ δοφάλαρ. † τὸν ἰφιεσιν κὴ ἐπίτασιν αὐτῶν τῶν ἐρμῶν μετρω τινὶ κὴ ἐυθμῶ γίγνισθαι.

* Θεοσέβειαν κὴ βασιλικὰ διορισαμένου τὰ ἐκπεπτώματα, κὴ διωρθωμένου τὰ τιμιώτατα.

CAPVT IX.

Prodigia quibus sidam imperium Ro. Mauricio prædictum.

PRodigia quoque diuinitùs accidêre, quæ imperium Mauricio portenderunt. In multam enim noctem

rem diuinam eo faciente, atque incensum offerente, in basilica sacri Deigenitricis templi, quòd à Iustiniano apud Antiochenos nomen haber, velum quo sacrosancta mensa contegitur, igne comprehenso arsit. Ira vt in stuporem & consternationem cõiectus Mauricius, ad eam rem expauescceret. Gregorius autẽ vbi eius hierarcha, qui ibi præsens astabat, diuinum quiddam id esse, atque res nouas & sublimes denunciare dixit. Quum verò in Oriente aliquando Mauricius esset, Christus ei † euidẽter & manifestò apparuit: & ab eo, vt cõtumelias sibi illatas vindicaret, petiit. Quæ sanè certa de Imperio eius diuinatio fuit: A quo nãque Christus vindictã, præterquam ab Imperatore, atque eo tantopere in illum pio, exigẽdam efflagitaret? Alia præterea memoratu digna, qui eum in lucem produxerunt, de eo renunciarũt. Pater namque retulit, quũ procreaturus eum esset in somnis se maximam vitã vidisse, quæ ex cubiculo suo prodiens emersisset, omnisq; generis maiores botros circumcirca pendẽtes protulerit. Mater verò ipsa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse dixit. Illud insuper, quòd anicularum est, & mihi propè incredibile, addens, persæpe eã quæ Empusa vocatur, alios verò Gilo dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eum deuoratura, extulisse: nihil tamẽ detrimẽti ei afferre potuisse. Quin & Simeones ille, qui prope Antiochiam stationem in columna habuit, quantum vix alius quisquam, bonis operibus peragendis commodissimus, & omni virtutum genere clarissimus, nõ modò multa per diuinationem dixit, sed fecit etiam, quæ Imperiũ eius designarunt. Sedenim talibus parentibus procreatus, atque ad hunc modũ educatus simul & doctus, talis etiã sponsus & princeps, Augusta, quę & Constantina appellata est, vxore domum ducta factus, Mauricius ad Imperium peruenit. Quas verò etiam res gesserit, historia ipsa, diuino opitulante auxilio, ostendet.

† Ὕναρ.

Empusa, Gilo.

Rei Mauricij.

CAPVT X.

Mauricius in maiestatis violatæ reos non sæuus.

ILlud igitur ei in primis studio fuit, vt ne alicuius qui perduellionis & læsę maiestatis reus ageretur, sanguinem effunderet. Sic Alamundarũ Scenitarũ barbarorũ ducem, qui Rempub. prodiderat, non interfecit, sed vna

cum vxore & liberis quibusdã in insulam quandã prope Siciliam deportari præcepit. Idem filio eius Naamani fecit, qui nota prorsus & probrum ciuilis administrationis fuit, & quamplurima flagitia in vtrãque Phœniciam & vtranq; Palæstinam ita admisit, vt cohors eius barbara prouincias eas rapinis cõpilarit atque diripuerit. Quum Alamundarus à Romanis captus esset, & quũ Naamanem omnes sententiis suis ad capitale supplicium condemnarent, Mauricius ipse hominem in libera custodia inclusit, neque grauius quidquã de eo constituit, quẽadmodum ab eo de aliis plurimis itidem est factũ.

Ioannes dux.

Orientalium copiarum ducem primùm Ioãnem Thracem creauit, qui sanè rebus quibusdam perperam, quibusdam etiam bene peractis, nihil admodum memoria dignum gessit. Post hunc præfectura ea Philippico demandata est, Mauricij necessario. Nam alteram sororũ eius Gordiam in legitimo matrimonio habuit. Hic vltra confinia progressus, omnia vasta dedit, & ingentem prædam egit, plurimósque ex nobilitate Nisibena, quasi aliud agens, ferri gladiorúmque opus succisiuum fecit. Idem verò & ad Trigidem amnem egit. Cõflictu quoque magno cũ Persis facto, plurimi ex hostibus, qui aliis præstabãt, in acie ceciderũt: non pauci viui capti sunt. Cohortem insuper quandam Persarum, quę opportuno loco in tumulo consederat, cũ capere posset, nullis affectam malis dimisit. Quæ se persuasurã regi suo esse receperat, vt primo quoque tempore Oratores ad eum de pace mitteret. Multas præterea res in præfectura sua egregiè gessit, quũ ab exercitu quicquid esset molle atq; inutile reiecisset, & omnia quasi quibusdam frenis ad † disciplinam honestam & ordinem bonũ apud copias militares redegisset. De quibus rebus æquum esse duxi, aliis scriptoribus, vt memorent, relinquere: quorũ oratio partim ignorãtiæ lubricitate claudicans, partim vel affectione sibi indulgens, vel odio etiam inseruiens, à vero plerunque longiùs discedit.

Philippic⁹ dux, Mauricij sororis, secundum Diaconum gener.

Res eius gestæ.

Disciplina militaris cõseruatio.

† πρὸς τὸ κόσμιον καὶ ἐυτακτον.

CAPVT XI.

Priscus dux.

HVic autẽ, præfectura militarium copiarũ susceptã, successit Priscus: qui & ipse nõ facilè se cõspici patiebatur, & tãtũ à necessariis & amicis adibatur. Eo de-

mum modo se multa confecturā esse ratus, si in publicū non prodiret, neque se communem omnibus præberet: perinde atque ex ea causa, qui potestati eius subditi erant milites, metu adducti, imperata facturi essent. Post quam autem supercilio sublato ad splendorem superbè instructus, ad exercitum est progressus, & ad milites verba quędam de fortitudine in bello, accuratiore armatura, tum autē de prēmiis quę ex publico recepturi essent, fecit, quæ illi antea cognita habebant, in apertum ira eorum prorupit. Itaque impetu in tētorium eius facto, prædonum aut barbarorum more, quicquid ibi reperierunt, diripuerunt: & quascunque habuit splendidè comparatas magnique precij res, eas sustulerunt. Ipse quoque in eo exercitus tumultu iugulatus fuisset, nisi equo consenso Edessam profugisset. quam missa eo copiarum parte, dedi sibi fugitiuum ducem postulantes, obsidere sunt aggressi. Cœterùm vbi Edesseni id non fecere, Priscum quidem illi reliquerunt: Germanum verò, † militarium in Libanesia Phœnices ordinum ducem, multa ei vi adhibita, exercitui præfecere: parúmque adeo abfuit, quin eum etiam, quantum in illis situm erat, Imperatorem delegerint. Postquam enim vi hominem aggressi sunt, atque ille eis vehementer restitit, contentio inter vtrosque exorta est: illo quidem, ne vi expugnaretur, contendente: his autem, vt quod cœpissent, perficerent, ita laborantibus, vt cædem ei quoque, nisi oblatum imperium susciperet, minarentur. Sed enim quum Germanus se ad cædem perferendam potius, quàm ad tyrannidem suscipiendam paratum esse ostenderent, ad contumelias quasdam, & verba indigna, se milites, minimè illum ea perlaturū esse, quod nec naturam nec ætatem ipse suam ita despecturus esset, arbitrati conuenerunt. Et iam iniuriis plagisque virum afficere cœperant, cum religione quadam parcius de eo periculum facientes. Quum autem alacriter etiam tum in sententia sua perseueraret, iureiurando tandem ab eo accepto, ad fidem eis seruandam illum coegere. Sic ille, pro eo at-

Insolentia eius.

Motus militaris aduersus Priscum.

Successor eius Germanus.

Volēs nolēs prefecturā Orientis suscipit Germanus, militibus cogentibus.

Militaris licentia.

† Τὸν ἐν λιβανησίᾳ τῆς φοινίκης τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένον. *Niceph.*

Τὸν ἐν φοινίκῃ λιβανησίας στρατιοτικῶν ταγμάτων ἡγούμενον. *Euag.*

que milites voluêre, inuitus imperata facere adactus, imperauit. Et poteſtati ſubditus, poteſtatem geſſit: atq; in ſeruitutẽ tractus, dominationem apud eos exercuit. Quicunque verò erant ordinum ductores, vel præfecti, vel tribuni, vel centuriones, vel decuriones, eis reiectis, quibus ipſi milites volebant, poteſtates tales demandarunt, † & manifeſtò in maieſtatem Imperialem deliquerunt. Et minores quidem illi in vectigales & tributarios populos, quàm barbari eſſe ſolent, fuere. A propugnatoribus verò, aut defenſoribus reipub. aut quo tandem eos nomine appellem? quàm longiſsimè abfuere. Neque enim menſuris aliquibus aut dimenſis frumentum ſibi ſumebant, aut vetere diſtributione contenti erant, ſtationibuſue deſignatis ſe continebant: ſed quod cuique eorum conſilium & voluntas ſua ſuggeſſit, id de mum fas modúſque & menſura erat. Hiſce rebus cognitis, Imperator Philippicum ſororium ſuum, qui eas rectè conſtitueret, ad exercitum remiſit: quem tantum abeſt vt milites receperint, vt quicunque inter eos vel genere hominem contingere, vel affectione illi benevelle viderentur, extremũ, niſi ſe ſilentio tuerentur, adierint periculum. Verumenimuerò quum ſe ita res haberent, ex vrbe imperante Gregorius antiſtes Theopolitanus diſceſsit, celeberrimo illo certamine per victoriam defunctus, quod hoc loco commemorare non intempeſtiuum fuerit.

† ἀναφανδὸν ἐις τὴν βασιλέως ἐχυέρι ζορ.

Militũ aduerſus Philippicum in caſtra miſſum tumultus.

CAPVT XII.

Tumultus aduerſus Gregorium epiſcopum Antiochia exciatus, autore Aſterio, ſedato.

ASterius quidam ea tempeſtate Orientem regebat. Et quum contentio ei cum Gregorio intercedſiſſet Principes ciuitatis Aſterio fauẽtes, hoſtiles partes ſunt ſecuti. Idem à magna populi parte, & ab opificibus factum. Pro ſe enim quiſque, perinde atque grauiſſimam iniuriam accepiſſet, contendit. Et plebi, vt maledictis põtificem proſcinderet, permiſſum eſt: vnóque ſumpto conſilio illi omnes in viis publicis & theatris deambulantes, conuiciis quæ in epiſcopum coniiciebantur, cum riſu lætabantur. A quibus etiam Scenici ipſi non abſtinebant. Ea verò de cauſa magiſtratus Aſterio abrogatur: eúmque Ioannes quidam Imperatore iubente init quæſtionẽ habere de rebus motis, & cauſam primariam

Ioãnis Aſterij ſucceſſor.

excitatæ contentionis inuestigare iussus: vir non ita magnus, nec admodum consideratus, & qui non modò talem & tantam causam minimè diiudicare, sed ne paruâ quidé litem decidere, aut tertio cognoscere posset. Porrò vbi vrbem Antiochenam magnis aduersus Antistitem turbis impleuit, & edictis propositis, si quis experiri iure contra illum vellet, se eum ad agendum admissurum esse promulgauit, nō exiguos aduersus Antistitem libellos à quibusdam argentariæ mensæ præfectis accepit: in quibus Gregorius insimulabatur, quòd cum sorore sua, viro alij coniuncta, per incestum consuesset. Præterea quòd felicem pacatúmque vrbis statum persæpe perturbasset. Sedenim de ciuitate turbata crimen sibi obiectum, pro eo atque potuit refellit. De reliquis autem causis, ad iudicium & cognitionem Imperatoris & Synodi prouocauit. Itaque Constantinopolim causam dicturus venit. Affuere ibi iudicio tali patriarchæ omnes, qui vel sua sponte, vel acciti eò se contulerant, nec pauci etiam metropolitanarum ecclesiarum præsides, & sacræ curiæ Senatores multi. A quibus omnibus, quæstione diligenter & accuratè agitata, post multum certamen & contentionem, Antistes ita in causa victor euasit, vt accusator ipse neruis bubulis cæsus, & in foro circúactus, tandem ostraciſmo multatus sit. Exinde igitur innocentia sua probata, ad sedem suam Gregorius est reuersus. Quo tempore copiæ militares per seditionem imperium quàm maximè detrectabant, & frenos imperiales reiiciebant. Philippicus autem ad Berrœam & Chalcidem vrbes, quónā res euasuræ essent prospiciens, morabatur.

Is de motu ciuili quærere iussus.

Grauissima Gregorio crimina intentantur. Gregorius ad imperatoris & Cō cilij iudiciū prouocat.

Calumnia pœna.

CAPVT XIII.

POst reditum Gregorij menses quatuor transierant, quum post vnum & sexagesimum à prioribus grauioribus terræmotibus annum, circiter tertiam noctis horam, vnà cum sonitu multo, ingens terræ concussio & ebullitio subitò exorta, vniuersam Antiochenorum vrbem ex fundamentis ipsis conuulsit: & quum quæ in altum sublata fuerant ædificia deiecit, tum verò quæ sir mamétis suis profundius innitebantur, ex inferioribus locis in sublime excutiens proiecit: ita vt structurę om-

Terræmotus Antiochiæ & clades ex eo accepta.

nesſanctiſſimæ eccleſiæ præcipites peſſum ierint, & ipſum duntaxat hemiſphærium loco ſuo permanſerit: quod Euphremius epiſcopus è Daphnes luci tignis, quũ ſub Iuſtino terræmotus graſſatus eſſet, conſtruxerat. Aliis namque terræ concuſsionibus in patre ſeptentrionali labefactatum fuerat, eáque de cauſa tigna, quę id ſuſtinebant, habuerat. Ea tum ingenti vehementique motu ita humi proſtrata ſunt, vt hemiſphæritum haud aliter quam regula quadam in locum ſuum reſtitutum ſit. Quin & ædificia multa in regione vrbis quæ Oſtracina dicitur, concuſſa corruerunt: atque id etiam quod nomini ſuo reſpondet, † Pſephium dictum: item ea quæ vernacula lingua Bryſia nominata ſunt: & inſuper ędes quoque Dei genitricis vicina, vbi media portibus ſola mirificè eſt conſeruata. Labefactatæ etiam admodum ſunt omnes in Planicie turres, mœnibus aliis præterquam ſolis propugnaculis, intactis: atque in eis ipſis propugnaculis, ſaxa quædam in diuerſam partem conuerſa, non concidérunt. Multæ præterea aliæ ſacræ ædes cladem eam ſenſerunt: & vtrunque publicum lauacrum, ex pulcherrimo ſtatu, ad eam quæ ex diametro eſt deformitatem collapſum. Magna verò etiam multitudo ruinis oppreſſa eſt adeò vt nonnulli coniecturam ex annona capientes, circiter ſexaginta millia hominum ea calamitate interiiſſe putent. Gregorius ip̃ ſe vrbis epiſcopus, præter ſpem omnem ſeruatus eſt. Nã tectum & habitatio, vbi conſederat, omnis paulo pòſt concidit: neque periculum id quiſquam euaſit, præterquam ipſe, & qui ei præſtò erant: qui ipſum vnà cum lectulo ſublatum fune demiſerũt, quum alius terræmotus locum alium ruinis ad id patefeciſſet, per quem periculum imminens effugerunt. Alia quoque res ſalutaris vt bi ei accidit, benigno & miſericordi Deo bonitate & lenitate ſua minas comprimente, miſerationiſque & miſericordiæ virga caſtigare hominum vitia ſtatuente. Nam nullum exortum eſt incendium, quum quidem multus vbique in vrbe eſſet ignis, in focis, ſcilicet, priuatiſque & publicis lucernis, fornacibus, balneis, culinis, & officinis aliis, in quib⁹ opifices artes ſuas exercẽt. Multi autẽ ex claris & inſignibus viris eo terræmotu interie-

† Ψηφίον.

Clades 60000. hominum. In ea calamitate Gregorius epiſcop⁹ ſeruat⁹

rũt. Quorũ vnus etiam fuit, quem paulò antè diximus, Asterius, cõcussionibus eiusmodi & ruina exanimatus.

CAPVT XIIII.

AT que vrbis ipsius publicam cladem Imperator pecunia data solatus est. In exercitu verò eadem erat defectio, atque rebellio : adeò vt finitimi barbari confertim excurrere in Romanam ditionem auderent. Per suasum nanque habebant, se, quòd illis nemo obuiam venturus esset, ex sententia quæ vellent facturos. Atenim hoc fic illis opinantibus, Germanus cum eis quas secum habebat copiis occurrit: & tanta fortitudine victor eos concidit, vt ne nuncius quidem cladis eius Persis relictus fuerit. Imperator vbi eam rem cognouit, ingentem pecuniam exercitui donauit, & ducem ipsum inde cum quibusdam qui cum eo erant euocatum, in iudicium produxit. Ibi iudices omnes capitali illos suppli cio condẽnarunt. Princeps verò non modò in illos non animaduertit, sed honoribus etiam & præmiis eos dignatus, benignitatéque alia liberaliter prosequutus est. Atque quum hoc in statu res Orientis esset, Abares bis in id quod vocatur Macron Tichos expeditione facta Singidonem & Anchialum, Græciámque omnem, atque vrbes & castella alia expugnarunt, hostilitérq; diripuerunt, aliis quidem igne consumptis, aliis autem crudelé in modum excisis: propterea quòd illis resisteret nemo, & maxima pars copiarũ militarium in Oriente moraretur. Quò Imperator Andream Imperialium satellitũ præfectum misit, qui exercitui, vt priores ordinum ductores & præfectos reciperẽt, persuaderet. Sedenim quũ milites mandata ea ne audire quidem sustinerent, Gregorius eam rem expediuit. Erat siquidem vir ad res maximas conficiendas idoneus: & exercitus vniuersus, vt ita dicam, multũ ei obseruantia simul & reuerentia exhibuit honoré. Quidam enim pecunia data ab ipso cõciliati fuerant, quidam vestẽ aceperant. Nonnulli potu cibóque, & aliis insuper rebus, quæ hominibus in terra aliena degentibus ad vsum & necessitatem commodæ sunt, abundè ab eo refecti erant. Tum autem, quicunque delectu habito per sacramentum militare in catalogũ adscripti erant, per ipsum id cõsequuti fuerant,

Præclara Germani de Persis victoria.

Mauricius Germanũ à iudicibus damnatum honoribus est prosequutus.

Abares Græciam vastant.

Militaris rebellio & ferocitas.

Gregorius apud milites gratiosus.

Et primùm ille ad loca omnia, nunciis ad eos missis qui principem locũ in exercitu obtinebant, milites in Litarbis, regione à Theopoli circiter trecenta stadia distante, cõgregauit. Ad quos quum ipse quoq; deinde venisset, ita vt in lecto decumbebat, eiusmodi verba fecit:

Oratio Gregorij Theopolitani episcopi, ad milites rebelles, qua eos ad μεθαρχίαν adducit.

CAPVT XV.

VIri & verbis & rebus ipsis Romani, arbitratus quidem sum dudum vos ad me vêturos fuisse, vt de eis quæ acciderunt rebus mecũ sententias cõmunicaretis, consiliúmq; caperetis. Idq; vetus, quæ mihi vobiscum intercessit, benevolentia pollicita est: quæ quidem officiis erga vos prioribus certo cõfirmata est, quum nauali vestro * motui, & qui eũ subsequutus est * tumultui, rebus necessariis præbitis succurri. Sed id hactenus factum nõ est, quòd fortasse diebus superioribus occasio ad eam rem præbita non sit: scilicet vt Persæ verè Romanorũ fortitudinem, ab eisviris qui duce carerent, victi atque profligati, perspicerent: atque vt sincera vestra in rempublicam benevolentia tẽporis opportunitate spectata, rerúmq; ipsarũ testimonio comprobata, ex parte omni cognosceretur. Declarastis siquidem, quum aduersus duces vestros dolore cõmoti, malè animati fuistis, nihil vobis esse republica antiquius & præstabilius. Verùm agedum, si vobis videtur, communiter quid facto opus sit, dispiciamus. Vocat vos ad se benignus Imperator vester, amnestiam seu obliuionem atq; impunitatem præteritorũ delictorũ promittens, & egregium vestrum erga rempublicam animũ, bellóq; gerendo fortitudinem, pro supplicantiũ gratiámque petentium frondibus recipiens. Certo nimirum pignore isto veniam vobis cõcedens, atque hęc ipse secum reputans. Quandoquidem qui res vniuersas manu sua continet Deus benignitati plurimũ, errata condonando, tribuit, & per fortitudinem vestram, rationem de criminibus reddendam remisit, manifestissimúmq; gratiæ omnino factæ indicium exhibuit: quomodo ego quoque diuinum calculum, qui mihi remittendę noxę necessitatem imponit, nõ sequar? Proinde si parère mihi voletis, Romani, cõfestim credetis, neque tantam temporis opportunitatem præterire patiemini, ne quum illa effugerit,

* κλόνῳ. * σάλῳ.

cõprehendi postea nequeat. Non facile nanque post-
quam prẽteruolauit, capitur: quodammodo, vt aliquis
dicat, indignè ferens, quòd neglecta cõtempráque sit.
Atqui incõprehensibilis prorsus esse non sustinet. Ita-
que patrum vestrorũ obedientiæ hæreditatem cernite,
sicuti in fortitudinis eorũ laudem succesistis: vt omni
ex parte vos Romanos esse declaretis, neque reprehen-
sio vlla vobis incessat, quæ illegitimam vos & adulteri-
nam sobolem esse arguat. Qui nanque ita, vt Romano
genere dignum erat, vos procrearunt maiores, regibus
& cõsulibus subditi, ritè imperata faciendo, & rem pro
insita fortitudine præclarè gerendo, vniuersum terra-
rum orbem Romano Imperio subiugarunt. Manlius
certè Torquatus suum ipse filium corona exornatũ se-
cuti percuti iussit, fortitudine quidem illum plurimùm
præstantem, Imperio autem minimè parẽre volentem.
* Bono nanque ducũ consilio, & própta militum obe-
diendi voluntate, plurimæ & maximę res prósperè cõ-
ficiuntur. At si alterum ab altero seiungatur, claudicare
partem alteram, & collabi euersam necesse est, optimo
duarum istarũ virtutum pari diuiso. Proide ne amplius
cũctamini, mihíq; qui sacerdos Dei sum, & partes meas
medius inter Imperatorem & exercitũ interpono, pa-
rẽte. Atque ostendite, non tyrannicum morem, sed iu-
stam indignationem, ad breue tẽpus, quod aduersus du-
ces vestros minus legitimè imperãtes egistis, fuisse. Ni-
si enim quàm primùm ad Imperatorem vestrũ accurre-
ritis, ego quidem simul & egregiam in rẽpublicam vo-
luntatem, & singularem erga vos amorem, pro officio
meo, sanctè prestiterim. Vobis autem etiam atq; etiam
videndum fuerit, qui ita tyrannidem exerceretis, quæ
prępositæ sint prẽmia. Quorsum enim vobis res prę-
sentes euadent? Nam vt in hoc ipso permaneãt statu haud
quaquam facilè fieri potest. Vnde verò erit victus, &
frugum maturarũ ex agris, aut earum quæ mare conti-
nenti ipsi, pro eo atq; par est, opem ferendo suppeditat,
rerum importatio? Bellũ ergo popularib' vestris Chri-
stianis inferentes, & bellum ab eisdem excipientes, res
omniũ fœdissimas & facietis, & patiemini. Et vbi tan-
dem postremò, hinc & inde dispersi, vitam degetis? Et,

Quomodo auctum sit Romanum Imperium.

Quomodo res rectè gerantur.

*τῶν ἀγόν-
των εὐβου-
λίᾳ, τῶν ἀ-
γομένων τὴν
πειθῶ.*

» consequetur à tergo vos vindicta diuina, quæ pernicia-
» ciam vestram sustinere, aut veniam vobis de cætero da-
» re minimè poterit. Quapropter dextras nobis inuicem
» & reipublicæ iungamus, & ré ipsam, pro eo atq; æquum
» est, cõsideremus: idq; nunc quàm maximè, quum salutife-
» ræ passionis & sanctissimæ resurrectionis Seruatoris
» nostri Iesu Christi dies festos, qui nobis ad res meliores
» opem & auxilium ferunt, agimus.

CAPVT XVI.

GRegorius hæc atque alia plura cum lachrymis locutus, diuino quodam nutu in momẽto temporis animos omniũ in aliam sententiam traduxit. Itaque vt eis ex cõuentu secedere liceret,* quo seorsim deliberare de eo quod æquum esset possent, petierunt: ac paulo pòst reuersi, potestati Antistitis se permiserunt. Atque illi Philippicum nominatim, vt illum videlicet denuo ducem sumerent, alleganti, se & exercitum omnem iurisiurandi religione obstrictum esse, Philippicum posthac ducem à se minimè susceptum iri, dixerunt. Adhæc Gregorius nihil cunctatus: Sacerdotem se per diuinam gratiam esse, & potestatem soluendi & ligandi in cœlo & in terra habere dixit: diuinámq; super ea re iussionẽ in medium produxit. Tum verò militib⁹ morem ei gerentibus, precationibus diuinũ numen placauit: † & re arcanorum mysteriorum diuina peracta, immaculatum corpus omnibus cõmunicauit. Dies enim qui sanctam passionem Christi præcedit, tum agebatur. Deinde cõuiuio eos, quum circiter duũm millium numerũ explerent, toris in gramine dispositis, excepit, & postridie inde abiit. Conuenit autem inter ipsos, vt quo vellent loco cõgregarentur. Gregorius Philippicum Tarsi Cilicum morantẽ accersit, qui tum Cõstantinopolim petere properabat. Et eo Antiochiã euocato, Imperatorem de rebus hisce, & exercitus de Philippico precibus certiorem facit. Philippicus vbi Theopolim aduenit, exercitus ei obuiam processit, atque eis sibi, qui ad diuinam regenerationẽ admissi fuerant, supplicũ more adiũctis, ad pedes eius milites procubuerũt. Et dextra ab eo, obliuionísque præteritarum iniuriarũ fide accepta, in expeditionib⁹ bellicis eum sunt cõsectati. Res hæc inter ex-

* καθ' ἑαυτοὺς γενέμενοι. *Parent antistitis sanctæ suasioni bus milites.*

Absolutio à iuramẽto præstito.

† τὴν θείαν τελέσας μυσταγωγίαν, τοῦ ἀχράντου σώματος ἅπασι μίξας δίδωσι. *Accipiunt milites ducem suum Philippicũ.*

ercitus ducem, & Antiochenæ vrbis præsulem Gregorium, ad hunc modum est acta.

CAPVT XVII.

Sittas decurio Martyropolim Persis prodit.

EO tempore Sittas quidam nomine, inter militares copias decurionis dignitatem obtinens, iniuria à quopiam ordinum ductore affectus, quum negligētius custodiri Martyropolim animaduertisset, vrbem eam prodidit. Persicam nanque manum, perinde atque Romana esset, noctu introduxit, atq; vrbem cepit: Romanis opportunam maximè. Et quæcunque ibi erant ætate florentes fœminæ, eas retinuit: reliquos verò mortales omnes, seruis quibusdam exceptis, inde eiecit. Philippicus igitur statim eò expeditionem cōuertit, atque cum copiis omnibus vrbem eam obsessam oppugnare cœpit. Et quamuis tormenta ad vrbem expugnandam idonea nō haberet, vtcunque tamen potuit, oppugnationem eam est prosequutus. Et cuniculis actis vt turris vnà cōcideret, effecit: minimè tamen vrbem ipsam capere, & ad deditionem cogere potuit. Nam Persæ partem eam quę solo æquata fuerat, noctu refectam satis munierāt. Porrò vbi Romani fortiter expugnationem tentantes, fortius reiecti sunt, (crebra nanque in eos ex superiore loco coniiciebantur tela, ita vt ipsi plus detrimenti ferrent, quàm oppidanis inferrent) obsidionem soluerunt: & paululum retrogressi, castra posuerūt: hoc vnum agentes, vt ne auxilia alia Persis adderētur. Mauricio autem iubente, Gregorius rursum ad exercitum venit, eíque vt denuò vrbis expugnationem tentaret, persuasit. Verùm illi, quòd instrumentis atq; tormentis ad muros sternendos necessariis in præsentia destituerentur, nihil amplius efficere potuerunt. Proinde obsidione relicta, exercitus in hyberna cōcessit, frequentibus præsidiis vicinis castellis impositis, ne Persæ subsidium clàm vrbi immiterent. Æstate verò sequenti, copiæ sunt coactæ. Et quòd Persæ etiam aduenissent, ingens pugna ad Martyropolim commissa est, ex qua victor euasit Philippicus. Cæterùm Persis multis cæsis, & heroë * vno prostrato, multitudo magna (id quod illis studio maximè fuerat) Martyropolim peruenit. Romani exinde vrbē oppugnare destiterunt: quòd vi eam ad

Romani frustra eā per expugnationem recuperare cōtendunt.

Vincuntur à Romanis Persæ. Vrbē aliā prope Martyropolim Romani extruunt.

* *Nomen huius fuit Maruzas Diacon.*

deditionem cogi non posse, probè scirent. Septem verò ab ea stadiis, vrbem aliam in tutis mõtosisque partibus statuerunt: vt inde hostilibus molitionib⁹ atque excursionibus militari arte resisterent, damnúmq; inferrent. Id quod sic æstiuo tempore ab eis fiebat. Hyeme autem adueniente, in statiua se inde recipiebant.

CAPVT XVIII.

Cõmentiolus Philippici successor. Imperator rursus à Prætura Philippico amoto Commentiolũ orientis Prætorẽ dixit. Heraclius autẽ prospe ratus in bello Prætorem Persarum peremit.

PHilippico successor datus Commentiolus, genere Thrax, qui magna virtute cum Persis cõgressus est. In eo certamine Persarũ dux vnà cum equo in terram deiectus interiisset, nisi ex satellitibus, quidam eum in equum, quem secũ ducebat, sublatum è prælio subduxisset. Reliqui verò Persæ quam maximè etiam, ducibus suis relictis, fugerunt, & se Nisibim receperunt, ad regem suum redire veriti. Nam ille capitale supplicium illis minatus fuerat, si ductores suos desererent. Ibi verò congregati tyrãnidem aduersus Hormisdam meditantur. Cõsilio ei Varamus Persicorum ordinum dux præfuit, qui à pugna aduersus Turcos facta cũ suis redierat: sicuti suo loco de eis à me dicetur. Interea Cõmentiolus Martyropolim circũsidet. Atque ibi quidem plurimam copiarũ partem relinquit, ipse verò vnà cum optimis & delectissimis quibusque, ad Ocbas, lõgè munitissimum castellum, ex aduerso Martyropoli in vlteriore ripa, in prærupto scopulo ita situ, vt inde vrbs tota conspici posset, excurrit, castellum id oppugnat: & nihil intentatum relinquens, partes quasdam munitionũ tormentis saxa iacientib⁹ deiicit: tandémq; eis superatis, magna vi id capit. Quapropter ad desperationem Persæ de Martyropoli deciderunt. Hæc quum sic agerentur, iidem Persæ regem suum Hormisdam Chosroæ, quem Cabales genuit, filium interemerunt: regum omnium iniustissimum, non solum quod iniquè subditos pecunia mulctarit, verũetiam quòd nulla de causa variis suppliciorum generibus crudelem in modũ illos necauerit. Ei Chosroem filium in regno substituerunt. Vt autem hæc acciderint, pulchrum esse puto, vt altius repetita exponam.

Persa à Romanis fugati, cõsilia aduersus Hormisdã regem captant. Turcicũ nomẽ sub hac primum Asiæ auditũ. Egna. Cõmentiolus Ocbas ad Martyropolim capit. Hormisdæ regis Persarũ cædes, Rex iniustus & crudelis.

Paulus Diaconus, Turcis deuictis Hormisdam adeò gloria & opibus creuisse scribit, vt deinceps annuum quadraginta millium auri tributum à Turcis acceperit, quam summam ipse eis antea quotannis persoluerit.

CAPVT XIX.

De rebellione Persarũ aduersus Hormisdã regem suum per Varamũ cõciliata.

HOrmisdas Varamũ exercitu iusto probè instructũ, aduersus Romanos expediuerat. Et contra hunc Mauricius Romanum, qui illi occurreret, miserat. Varamus copiis Romanorum illusit. Romanus autem decem tantum fortissimorum lectissimorúmque millibus acceptis, cum illo est cõgressus. Et multis vtrinque cædibus patratis, in Albaniæ regione, victoria barbarum detestata, penes Romanos fuit. Quam suorum cladem, postquam Persarũ rex Hormisdas intellexit, præfecturæ dignitatem Varamo ademit, eidémque muliebrem stolam misit. Ille ad res nouas animo adiecto, tyrannidem affectare, & conuicia ei qui prior iniuriam illi intulisset, pro cõuiciis reddere, & epistolæ verba hæc inscribere: Hormisdæ Chosroæ filiæ Varamus, nec non exercitum sub signis suis merétem ad defectionem cõcitare, cõfictas ferè aduersus omnes Hormisdæ nomine literas exhibens, crudelitatémq; illius & pecuniæ insatiabilem cupiditatem in memoriam eis reuocãs: vt scilicet ille primarios viros omnes vel ferro occiderit, vel in Tigride amne submerserit, tali eos & sepultura & equiis eiusmodi dignatus. Sermonib⁹ eius generis exercitu seducto, ad maximam eum tyrãnidem & rebellionem excitauit. Itaque iuramento Varamo, quo tutior esset, præstito, adimendi Hormisdæ regni consilium inierunt. Hormisdas aduersus hũc, cum multitudine magna Pherochanem mittit. Quem & ipsum Varamus † subit, Minimè Persas inter se belligerari oportere, sed eos durum & violentum imperium, & præterea sanguinarium ingenium, & inexplebilem auariciam Hormisdæ scire, & beneuolentiam sibi inuicem præstare debere, dicés: Quæ vbi vera esse exercitus Pherochanis sensit, ducem suum necat, & ad Varami partes accedit. Exinde confertim & populariter congregati, Hormisdam aggrediuntur: & diademate de capite eius detracto, è regio throno deturbant. Mox in ipsius cõspectu con-

Pherochanis Persici ducis cædes.

† ὑπήλθεν.

Hormisdas captꝰ in custodiã cõijcitur, & excæcatur.

iugem & filium vnum iugulant: eúmque oculis effossis in custodiam cõiiciunt,& alterum filium eius Persarum regem promulgant. Hic ad tempus aliquod,benignum se patri prębuit: & inuitum se regnum suscepisse deprecando allegauit, affatímq; victum ei subministrauit. Pater verò cõtumeliis filium afficere,& proiicere à se quęcunque ille mittebat,nõ intermisit. Quare cõmotus Chosroes filius, rusticis fustib⁹ patrem interimi iussit. Ea verò indignitas Persis dolorem incussit, & odiũ aduersus illum non paruum excitauit.

Hormisdas per parricidiũ cæditur.

CAPVT XX.

Chosroes Varamũ fugit, & ad Mauricium imperatorẽ confugit.

POrrò Chosroes, quãdoquidem Varamum aduersus se exercitum ducere cognouit,cum copiis non contemnendis aduersus eum in planiciem quãdam, ad Zabam flumen, est porgressus. Sedenim quum suos spõte sua cedentes Varamo fauere, & sibi insidias struere vidit, multos occidit: & tumultu in exercitu moto, celeriter ad Circesium profugit,vnà cum cõiugibus,& liberis tribus infantibus, & Persis pręterea quibusdam nobilitate generis præcellentibus, qui voluntate sua eum secuti fuerant. Ad eum autem locũ,quemadmodum ipse retulit,peruenit, quum Christianorum Deũ seruatorem & viæ ducẽ inuocasset: eò se equum rectà ire,quò ab illo duceretur,permissurum testatus.Inde ad Mauticium oratores misit: Probo insuper,vt res acta esset,literis eidem indicante. Misit sanè & Varamus ad imperatorem legationem,quæ ab eo,ne opem Chosroæ ferret,petebat. At Mauticius,qui humanarũ rerum statum instabilem, & cothurnum prorsus esse sciret, & vicissitudines volubiléſque mutationes humanæ& miserabilis huius vitæ nosset,atque hęc rectè in animo suo deliberando perpenderet, regem sibi supplicem perhumaniter & libenter suscipit: & pro exule atque fugitiuo, amicũ sibi & filium per arrogationem germanũ facit, donis regiis & liberalitate benignitatéq; reliqua prolixè inuitatum. Nec ipse modò ad eum imperiali munificentia quæ decebat misit, sed & Augusta ipsa cõiugibus eius,& liberi liberis eandẽ præstiterũt pietatem. Neque officiis iis cõtentus, Hierapolim quoq; ad exercitũ vniuersum & Ducem eius Commentiolum scripsit, qui

Cõtigit autem vt eum Probus patricius, qui illic erat,fo sciperet. Diac.

Vitæ humanæ instabilitas.

Filiũ suum sibi Chosroẽ regẽ Persarum Mauricij faciẽs. Diac.

Reducitur in regnum suum Chosroes, ope Mauricij.

Chosroen regio prorsus satellitio & comitatu produceret, & quocúque vellet sequeretur. Atq; vt maiorem ei honorem haberet, Melitinensem quoq; antistitem Domitianum, cognatũ suum, ad eum legauit, virũ prudentia mentísq; solertia multis anteeuntem, verbísque simul & factis præstanté, & ad negocia maxima cõficienda cõmodum. Adiunxit huic Antiochenæ sedis præsidem Gregoriũ. Qui ambo Chosroen verbis, muneribꝰ tempestiuisq; colloquiis & suasionibus ad stuporem & consternationem cõpulerunt. Chosroes vbi Hierapolim, quæ principem locum in Euphratesia obtinet, peruenit, in regnũ inde rediit, quum id è re eius Mauricius esse censeret: qui maiorem gloriæ & laudis suæ partem, ex cõmodo & vtilitate supplicis regis est meritus. Magna certè pecuniæ vi, quod nunquam à quopiam in literas relatũ est, donatum Chosroen, quibusdam etiam Persis impẽsis suis in militiam eius cõductis, sanè quàm magnificè in Persidem remisit, cũ vtroque exercitu; Persico simul & Romano. † Narses Romanis copiis præfuit: qui cũ Persis prælio cõgressus, * sexaginta millia Persarum manu cepit, eósq; ad Chosroen adductos hastilibus confixit. Ex iis si qui Turci erant, eos Chosroes imperatori Byzantium misit. Porrò Romanæ copiæ, Varamo qui turpiter ex pugna solus profugit, debellato regnum suum Chosroe in manus tradiderunt, cúmq; in regiam suam deduxerunt. Is in throno suo cõsidens, Romanis audientibus verba hæc proloquutus est. Rex Chosroe, dici huius perpetuò te meminisse, atque hoc in animo tecum considerare oportebit, quòd Romani regnum tibi Persarum † dono dant. Chosroes ab insidiis sibi Persarũ metuens, mille à Mauricio Romanos milites petiit: quos ei ille benignè attribuit. Sitras exinde à Persis in crucem est actus. Et Martyropolis, atque item Daras castellum, descendentibus ex eo Persis, Romanis redditum. Turcos, quos Chosroes Constantinopolim miserat, stigmaticos liquato atramento cruces in frontibus impressas imperator habere videns, interrogauit, quánam gratia quæ nõ colerent circumferrent signa? Illi grauem ante plures annos in Persida & patria sua pestem coortã esse dixerunt, à qua quũ multi

Domitianꝰ epꝰ Hierapolimitanꝰ.

† *Narses Roma. dux Chosroe opem ferens, Varamum vincit.*

* *Sex millia vincta ad Chosroẽ adduxit. Diac. Verũ Narses rediturus propria Chosroe dixit, Memor sis Chosroe, p̃sentis dei. Romani tibi regnũ donãt. Diac. Proditoris supplicium.*

† *πρόϊκα χ^ρ ἐδίκ. Martyropolis & Daras Romanis reddit. Turci cruce aliquãdo notati.*

mortales infecti interirent, Christianos quosdam, qui ibi fuere, hominibus, si hoc fecissent, saluti suæ cōsulturos esse, regionémq; eam à lue tali intactam liberámq; fore persuasisse. Idque ita esse ab eis factū. Res Hormisdæ & Chosroæ Persarum, eiusmodi habuere exitum.

CAPVT XXI.

CHosroes in possessionem regni sui restitutus, Gregorio Theopolitano crucē illam misit, quā Theodora Iustiniani vxor auro multo & lapillis resplendentibus ornatam, in honorē victoris martyris Sergij Deo dedicauerat, & Chosroes Hormisdę pater vnà cum aliis donariis variisque preciosis è Sergiopoli, secum abstulerat: sicuti antea à me est dictū. Cum ista aliam quoq; crucem misit, quam Chosroes ipse ex ingenti auri pōdere fieri curauerat, cum eiusmodi Græcarū literarum inscriptione: Crucem hanc Chosroes rex regum, filius Hormisdæ, quo tempore propter diabolicū instinctum & dolum malū perditissimi Varami, & qui cum eo fuere Caballariorum, in Romaniam concessimus: & quòd perditus Zadepram cum exercitu Nisibim veniret, abducendorum Nisibenæ partis Caballariorum gratia, vt nobis resisterent, & oppugnando rebellarent, nos quoque Caballarios cum duce suo in Charchas misimus: & propter sancti Sergij, venerādi illius & celebris viri fortunam, quandoquidem datorem eum esse votorū atque petitionum audieramus, primo regni nostri anno, mēsis Ianuarij die septimo, votum nuncupauimus: si Caballarij nostri Zadepram occidissent, aut cepissent, crucem auream nos lapillis distinctam in ædem Sergij, venerandi nominis eius ergo, missuros esse. Porrò quum nono Februarij mensis die caput Zadepram ad nos allatum fuerit, voti rei, & optati nostri compotes facti, vt manifestum id certúmque cuiuis sit, in venerādum eius nomen, crucem hanc à nobis factam, vnà cum cruce à Iustiniano Romanorum imperatore in templum eius missa, & belli tempore, quod inter duo hęc regna gestum est, à Chosroe rege regum filio Cabadæ aui nostri huc delata, & inter thesauros nostros reperta, in ædem venerandi Sergij misimus. Cum hac inscriptione Chosroes cruces misit: quas Gregorius ad se allatas, & de

Chosroes diuo Sergio crucem auream dedicat.

Crux aurea à Iustiniano Cæsare diuo itē Sergio consecrata.

Mauricij sententia acceptas, cum pompa & comitatu multo, obseruanter simul & religiosè in templo martyris sacrauit & reposuit, nihil prorsus ab ethnicis donanis Ecclesiam detrimenti capere arbitratus.

CAPVT XXII.

NOn longè autem pòst, Chosroes etiam alia munera fabrefacta, & in sacrum sancti martyris delubrum missa, atque discum etiam non paucarum minarum ponderis aureum, cui sermone Græco eiuscemodi inscripsit literas, donauit: Ego Chosroes rex regum, filius Hormisdæ, hæc disco isti inscripsi: non vt ab hominibus spectentur, neq; vt verbis meis magnitudo venerandi nominis tui innotescat, sed propter scripti ipsius veritatē, & plures gratias, pluráq; benefacta à te in me profecta. Felicitatis enim loco mihi est, vt nomen meū in sacris tuis vasis circumferatur. Quum essem in Beramis, petij à te vir sancte, vt in auxilium mihi venires, & Sira in vtero cōciperet. Et quandoquidem Sira Christiana, ego autē Græcæ superstitionis sectator essem, & leges nostræ nobis libertatē vxorem eam habendi nōn permitterent, propter meam erga te beneuolētiam, eius gratia leges ipsas despexi, eámque de die in diem inter coniuges vero sinceróq; amore habui & habeo. Atque ita mihi visum est, bonitatē tuam vir sancte, implorare, vt hæc in vtero cōciperet. Petij hoc à te, & voto cōstituí, si vterū gestaret Sira, vt crucē quam illa circumfert, venerando templo tuo inferrem. Verùm eius rei gratia ego & Sira cōsilium cepimus, vt monumentū nominis tui, vir sancte, apud nos esset, crucem eam retinere: statuimúsque pro ea, & precio æstimationéque eius, quater mille & quadringētos stateres milliaresios nō excedente, quinquies mille stateres mittere. Et ex quo apud me ipsum votum tale concepi, atque hæc in animo voluraui, quoadusque Rosochosrum peruenimus, nō plures quàm decem interesse dies. Et tu vir sancte, non quòd ego dignus fuerim, sed quòd ea tua sit benignitas, in somnis mihi noctu apparuisti, tertiúmque ad me, quòd Sira ventrem gestatura esset, dixisti. Et ego in eadem ipsa visione tertium tibi respondi, Rectè. proinde quòd præstare vota petitionésque soleas, ex eo die

Discus aureus à Chosroe eidē diuo Sergio voti causa inscriptus.

Euagr. lib. 6. cap. 21. Quę hic diuo Sergio Chosroes gētilis tribuit ea christiani vni Deo, quo spes et opes suas omnes collocat, tribuūt

μιλιαρήσιον ὁ τῶ νομίσματος λίκα τον. *Suid.*

„ Sira, id quod fœminis accidere cõsueuit, non vidit. Ego
„ verò mecum ipse de hoc ambigens, si verbis tuis fidem
„ non haberem, & propterea quòd sanctus sis, datórque
„ votorum, non crederem, quòd posthac Siræ muliebria
τὰ γυναικεῖα ὑπτιάσαι „ fluere * essent desitura, ex eo visionis efficaciam, & ver-
„ borum tuorũ veritatem cognoui. Itaque eam ob cau-
„ sam, & crucem talem, & precium eius in sacrosanctam
„ ædem tuam misit. Et ex eo precio discum vnum & po-
† „ culum in rationem diuinorũ mysteriorum, atque item
„ crucem quæ in sacra mẽsa figeretur, & thuribulum, au-
„ rea omnia: & amphithyrum Hunnicum auro ornatum,
„ fieri præcepi. Quæ verò ex eiusmodi æstimatione reli-
„ qua essent miliaresia, sancto templo tuo dicaui: vt per
„ prosperantem fortunam tuam, vir sancte, in rebus om-
„ nibus, præcipuè verò in petitione ista, mihi & Siræ au-
„ xilium feras: & quod intercessione tua nobis obtigit, vt
„ pro bonitatis tuæ misericordia, & pro mea atque Siræ
„ vóluntate, ad finem debitũ perueniat: vt scilicet & ego
„ & Sira, atque adeò vniuersi in mundo homines in vir-
„ tutem tuam speremus, atq; in te credamus. Hæc Chos-
roæ donaria ita renunciabant, à prophetia Balaam non
dissidentia: Deo Opt. Max. ineffabili quadam ratione,
hæc sic dispensante, vt per Græcorũ siue ethnicorũ lin-
guas tam salutaria & crederentur, & proferrẽtur verba.

† *Amphithyrum Hunnicum, iudicio meo, carceres siue cancelli sunt sacratiorem aræ mensam vel circundantes, vel populum ab ea arcentes, in quorum parte vtraque ianua sit, & aditus ad eam ferens, operis Hunnici.*

CAPVT XXIII.

Naamanes Scenites cũ suis christia nismum suscipit.

QVum Chosroes talia scriberet, & mitteret, Naamanes etiam Scenitarũ barbarorũ dux, luxuriosus, sacer, impurus, seu potius omniũ impurissimus, ethnicæ superstitioni deditus vir, ita vt sua ipse manu homines mactaret, atque diis suis ad aras immolaret, præter opinionem diuino captus amore, per inopinatam visionem ad Christianorũ sacra trãsiit. & sacro suscepto lauacro, regenerationem temporalis natiuitatis atq; renouationẽ cœlestẽ subiit: & secũ populares suos omnes multitudine innumerabili, quęcũq; ad religionẽ

ἀμετρίᾳ γὰρ ἀνακλάσεως ἀναπλασθέντες.

nostram pertinent, edoctos, ad diuinum adduxit baptismum. Postquam autē Chosroes eas quas diximus cruces dedicauit, Gregorius nutu diuino solitudine quæ Limetarum nomen habuit, peragrans, & loca ibi omnia circumiens, Seueri dogmata, quæ in eis partibus inualuerant, exterminauit: & sana doctrina ecclesiis proposita, multa castella & vicos populósque frequentes, clerum simul & monasteria, ad veram orthodoxorū & rectè sentientium ecclesiæ disciplinam adduxit.

Gregor. Theopolitanus hæresim Seueri exterminat

CAPVT XXIIII.

De Simeone Stylitæ, siue Columella.

INterea ei Simeonem illum in admirando monte lethaliter decumbere & extremum spiritū ducere, nunciatū est. Itaq; pleno cursu supremis verbis virū sanctum salutaturus, ad eum contendit. Minimè verò desiderio suo est potitus. Simeones autē iste admodū ætatis suæ homines virtute superauit: quippe qui ab incunte ætate vitæ genus in columnæ statione transigēdæ consectatus sit. Perhibetur sanè primos dentes in columnę statione mutasse, in quem eiuscemodi ob causam ascendit. In tenera adhuc valde ætate erat, & ludens atq; saliens in sublimem ascendit collem, duci quē sequeretur cōmendatus. Et quum beluæ sæuæ, pardum nominant, occurrisset, zona soluta eam in feræ collū iniecit: atque illam ferocitatis oblitā, perinde atq; loro tractā duxit, & in domicilij locū pertraxit. Quod vbi præceptor, qui & ipse vitam in columna agebat, vidit, quídnā id esset, quod adduceret, interrogauit. Et ille, ælurum esse dixit, quem catum de consuetudine nominant. Ex qua coniectura præceptor, quāta illius virtus futura esset colligēs, in columnam eum recepit. Atq; in eo ipso, & alio item monte, accuratissimè viués, in tali vitę instituto ad sexaginta & octo annos perstitit. Infinita ei diuinitùs contigere dona. Nam dæmones fugauit: & morbum ægritudinémque omnem oratione manúsque contractione cuestigiò curauit, & futura perinde atq; præsentia & vidit & prædixit. Sicuti & Gregorio significauit, ipsum mortem suam nō visurū esse, & res postea eius ignoraturum. Et quū Euagrius Epiphanensis liberorū amissionem ægrè ferret, secúmq; ipse ambigeret, quánam de causa Græcis & gentilibus qui multos procrearent libe-

Alius hic est Simeones ab eo de quo suprà est lib. 14. cap. 51.

Quid Simeones de Euagrij Epiphanēsis cogitationibus quòd liberos amitteret, iu dicauerit.

Miracula eiusdem. Lib. 6. cap. 24.

ros, idem non contingeret, neque tamen cuiquam absurdas eiusmodi cogitationes crederet: Simeones ad eũ scripsit, vt rebus eiuscemodi supersederet, minimè enim cogitata talia grata Deo esse. Notarij eiusdem Euagrij vnius coniunx lacte, quod constiterat, destituebatur. Quapropter qui ei erat infantulus, in vltimum venerat vitæ discrimen. Simeones ergo manu dextræ viri eius imposita, papillis fœminæ illam admouere iussit. quod vbi factum est, illico quasi ex quodam fonte vbertim lac prorupit, adeò vt vestis mulieris abundè immaduerit. Sed & puerum quẽdam à comitib. suis in syluis in multa nocte per obliuionem relictum, cum ibi erraret, leo in tergum suum sublatum, ad Simeonis mandram illæsum prorsus pertulit. Deinde Simeonis iussu, qui puero inseruiebant, noctu egressi, intra oppidum eum, ita vt sine discrimine omni à leone seruatus & custoditus ferebatur, deduxerunt. Cæterùm multa quoq; alia numerum superantia Simeones egit, quæ sanè tempore longiore, & lingua politiore, tũ autem opere peculiari indigent. Ea hucusque sermone omnium celebrantur, à Simeone Magistro (quanuis non ita doctè vt magnitudo rerũ eius flagitauit) cõscripta. In quem librũ & nos, abundãtem copiam & vim operũ sancti viri cum stupore admirati, incidimus. Ex omni nãque non Romanorum tantum, verumetiam omniũ (vt ita dicam) barbarorum ditione homines ad eũ ventitabãt, & ab eo quarum indigebant rerum fructum continuò capiebant. Et rami ei arbustorum in monte exortorum esca semper præbuere, cibo omni & potu præstabiliores.

Simeõ magister vitæ Simeonis Stylitæ cõscripsit.

CAPVT XXV.

De diua Golinduch post martyrium superstite.

TVm temporis verò etiam Golinduch martyr viuẽs enituit, Magis Perficis prognata, Asmodoch scilicet patre, & Myzuch matre: quæ pro illorum religione, ignem & alias Persarum abominationes colens, & ipsa execratæ Deóq; detestatæ idolomaniæ & magiæ dedita erat. Primario autem ex senatu viro in matrimonium collocata, duos progenuit filios. Et post triennium per ecstasin extra seipsam rapta, ab angelo diuino dispensationis salutis nostræ mysterio est initiata. Proindéque Magis tradita, multísq; verberib. & tormẽtis, quę omnia

superauit, expetita, miracula infinita & prodigia mirifica edidit: idẽtidem angelo, qui dux eius fuit, ad eã veniente, & vt leuiter & facilè omnia perferret curante. Multas etiam res arcanas indicauit, vtpote prouidentiæ gratiam à Deo cõsequuta. Postquã verò per multos annos tormẽtis excruciata, coronam martyrij ferre cõcupiuit, qui ei sæpius apparere solitus erat angelus assistẽs, & iuuenem quendam ensiferũ producens, desiderio eius satisfecit. Præcipiente namque illo, iuuenis ferro caput eius resecuit: & sanguis è iugulo profluens, in interiorẽ eius lineam vestẽ femorib. tenus cruentatam, manauit. Quæ vestis innumera visa est edere miracula: atque illa etiam post resectionem capitis deinceps superstes vixit. Et cum in Romanorũ finib. ad Circesium & Daras morata fuisset, etiam ad Hierosolymorum partes peruenit, nouũ spectaculum omnib. fidelibus, quippe viuente adhuc corpore stigmata Christi circũferens, visa. Hæc sanè quum grauiter à martyrij erumnis afficeretur vrbes circuibat, angelo duce progrediens, neq; quicquam medicinæ dolorib. adhibuit, natiuis tãtum thermarum lauacris vsa. Et quũ domesticos suos, & familiares omnes, atque alios præterea ad Christum adduxisset, tandem Hierapoli, seculo hoc relicto, ad immortalem illam vitam concessit. Quæ viuens adhuc, ab imperatore in vrbem suam accita, imperio eius non paruit. Eius vitam Stephanus Hieropolitanus episcopus cõposuit, qui cũ illa fuit, & res quasq; ex ea didicit: honorificè etiam & splendidè, corpore sepeliendo, funus eius prosecutus.

CAPVT XXVI.

Gregorij Theopolitani mors. Maximarum vrbiũ sacrorum antistites.

TVm Gregorius quoque podagrico morbo, quo affligebatur, confectus, quũ pharmacum in potione, quę hermodactylus vocatur, à medico quodã data, sumpsisset, vitam finiuit. Mortuus autẽ est, Gregorio veteris Romæ throno præsidẽte, qui Pelagio successit. In noua verò Roma Ioanne Ieiuno ecclesiã gubernante, de quo paulo pòst dicemus: Alexandriæ tum Eulogius episcopum gessit: Theopoli autẽ, post Gregorium Anastasius, anno vigesimotertio, in sedem est restitutus. Hierosolymis Ioannes hierarchicam dignitatem obtinuit, cui nõ ita multo pòst defuncto, Neamus in episcopatu est

surrogatus. Quo tempore duodecimus, Tiberij Mauricij imperij annus erat. Sed hæc hactenus.

CAPVT XXVII.

πολυπραγμοσύνη Chaldæorũ astronomiæ.

QVod verò de Chosroæ rebus propè omisi, id ita vt potero, historiæ mandabo. Magnum illud bellũ quod Romanis cũ Persis fuit, conquieuit, pacta cõuenta ex æquo Romanis atq; Persis seruantibus. Nõ autem committam, quin ea exponã, quæ Chosroes in operosa vanitate Chaldæorum astronomiæ diu multũmq; exercitatus, diuinãdo prædixit. Ea verò tũ ad Ioannem Armeniarum copiarum ducem, quum bellũ maximè vigeret, dixisse fertur. Quum nãque Ioãnes Chosroen acrius obiurgando reprehenderet, quòd moribus esset siniſtris, & animo ad res gerendas alieno & inepto, quódque regem minimè talem esse oporteret: huiusmodi quiddam duci barbarus respõdisse dicitur. Nisi quodãmodo tempora ipsa nos per tyrannidem suam affligerent, haudquaquam tu scommate perstringere magnum inter homines regem ausus fuisses. quandoquidem autem te rebus præsentibus magnopere effers, audi quid à diis de temporib. futuris sit constitutum. Redundabunt, vt sis sciens, in vos Romanos calamitates, & gens Babylonia Romanæ Reipub. trib. in circulum circumactis hebdomadib. dominabitur. Postea verò quinta annorũ hebdomade Romani Persas in seruitutem redigent. His ita peractis, dies illa vesperа carés hominib. aduenier, & expectatus imperij finis aderit. Quo tẽpore corruptio abolebitur, & viuendi ratio ex instituto Dei obtinebit.

Choſroe de imperio Ro. prædictio.

Prob⁹ episcop⁹ Chalcedonensis. Visio nocturna eiusdẽ Choſroe.

Quæ verò præter opinionem omnem Probo etiam ipsi ad episcopatũ Chalcedonensem recens euecto, quũ Ctesiphontem à Mauricio missus est, respondent, dicã: Acciuerat hũc meridie flagrãte in regiam suam Chosroes. Et quum sudore plurimo diffluereet, ab episcopo, vt sibi Deigenitricis imaginem spectandam exhiberet, petiit. Atq; ille sacram virginis matris effigiem, quã in tabella depictam ferebat, protulit, & ad conspectũ eius Persarũ regem admisit. Persa adoratione tabulã veneratus, archetypum siue primariũ exemplar noctu sibi astitisse, & dixisse retulit, Alexãdri Macedonis victorias se illi concedere. Ibi Probus episcopus in hęc verba regi respõdit:

Dudum id ei contigisse, quum in regnũ restitutus esset, & exitiosos tyrannos virtute & robore imperatoris vicisset. Idémq; eum iureiurando stantem cõsequuturum esse, si quid adhuc reliquiarum veterum illorũ igni excoctorum laterum, sicuti de eis à sacrosancto Mose scriptum est supereresset. Verumenimuerò quum reb. Orientis satis diu immorati simus, & bellum Persicum legitimum, Deo adiuuante, finem ceperit, ad res ab imperatore in Europa gestas se stylus conferat: vt & nos ad portum consilij institutíque nostri appellamus, & onus sacrorum actorum exponamus.

Hinc patet vltimũ esse hunc historiæ Ecclesiasticæ Nicephori librum.

CAPVT XXVIII.

ITaque ineunte vere, trãsactis ex Oriente copiis, Mauricius Byzantio soluit: & multis impedimẽtis interuenientibus, Anchialum cõtendit. Eò namque excurrere velle Abares audierat, post auream illam mẽsam & elephãtis spectaculum, multorúmq; talentorum auri largitionem: quæ illis imperator, pacem sibi cõplectendam ratus, petentibus tribuit. Ac primùm Perinthum, quam nunc Heracleam nominant, quum quidem in terrores plures, & in maximam tẽpestatis procellam incidisset, venit. In qua vrbe Glyceriæ martyri, quæ ibi æde sacra magnificè constructa honoratur, debitam religionem persoluit. Et grane quiddam à barbarorum excursionibus passus, exercitus duce in Europa Prisco creato, inde in vrbem imperãtem est reuersus. Abarum verò & Slauinorum gentes, Istro traiecto sub Chagano Hũno militantes, Thraciámq; percurrentes, & omnia passim diripientes, vsque ad Heracleam peruenerunt. Quin Prisco duce Turuli se continẽte, Didymotheicum quoq; stratagemate ceperunt. Eorum impetum arte & cõsilio quodam admirando imperator inhibuit, qui se classe instructa in eorum sedes expeditionem facturũ assimulauit. Quæ res metũ illis ingentem incussit, & vel inuitos ad sua redire coẽgit. Post quorum discessum imperator ad transitum Istri, ne rursum barbari facilè in Thraciã excurrerẽt, firma militum præsidia collocauit. Priscus autẽ Byzantiũ reuersus, de † manubiis accusatus est: & militarũ copiarũ præfecturæ dignitas ei abrogata, Petróq; Mauricij fratri data. Verùm quum & is nihil præclarum:

Res Mauricij in Europa gestæ.

Prisc⁹ Romanorũ in Europa dux.

Abares & Slauini Thraciam vãstant.

† ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ ἐγκλημάτων ἔγνω.

Chaganus Hunnus in Alexandri martyris ciueres contumelioſus. Impietatis eius pœna.

Ex ſententia imperatoris gereret, adempto illi magiſtratu, eodémque priſco reddito, domi ipſe cõſedit. Priſcus in Europa pacta cum Chagano inita ſoluit. ille ſiquidé prior bello repetito, derepentè cum innumerabili exercitu in Romanorum ditionem excurrerat, plurimáque caſtella ceperat. Templum quoque Alexandri martyris incenderat, eiúſque venerandas reliquias homo deteſtandus ex loculis ſuis eiectas, multa nefanda in eis patrans, maxima contumelia affecerat. Quapropter ſeptem vno die liberos amiſit, dignas eiuſcemodi contumeliæ pœnas perſoluens. Exinde idem Iſtrum, ea parte qua in mare prorumpit, tranſmiſit, & grauia damna dedit, Myſorum prædam (quod dicitur) omnia faciens. Quamuis Mauricius ex deſperatione quadam, Commentiolum ducem, cum plurimis hominum millibus, exercitum contra illius copias ducturum miſerit: Qui in quodam occidentali caſtello, nihil agens, periculumque effugiens, continuit. Longè verò pòſt miſſa legatione Mauricius Ghagano, vt pacatiora conſilia ſequeretur, perſuaſit.

CAPVT XXXIX.

Barbaricus Chagani faſtus & inſolentia. De fortunæ volubilis inſtabilitate exemplum pulchrum.

POrrò quum Chaganus Priſcum, quo minus amnem traiicere poſſet, quo tẽpore prædam plurimam priſcus agebat, impediret: Theodorum is Medicum, virum cordatum, ſagacitatéque & prudentia multos excellentem, ad eum miſit. Qui quum barbarum frementem, maximè, & ſuperbientem, & verborum faſtu exultantem (nationum enim omnium dominum ſe eſſe, minabundus iactabat) vidit, veteri quadam narratione barbaricũ legatus leniit tumorem. Inquit enim, Audi Chagane veterem & vtilem orationem: Seſoſtris Ægyptiorum rex, illuſtris admodum & felix, plurimas & maximas ſibi ſubiecit nationes. Atque ex eo ſucceſſu in proteruam arrogantiam ſublatus, currum ſibi aureum pellucidis præcioſiſque lapillis exornatum fieri fecit. In quo confidens, quatuor ex deuictis regibus currui, qui eum traherent iugo illis impoſito, iunxit. Hoc verò quum ſæpius fieret, & celebri quodam feſtóq; die, ex quatuor iſtis regibus vnus oculis conuerſis continuè retroſpiceret, & rotæ volubilitatem intueretur:

Sesostrísque eum, cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam cõiiceret, percontaretur, respondisse is fertur: Cum stupore admiror rotam, quum eam instabili modo ferri, atque aliàs aliter volui, & nunc quidem sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimãtem conspicio. Sesostris porrò vbi dictum id intellexit, statuit, ne illi posthac currũ traherent. Barbarus verò subridens satis se pacem complecti indicauit: & Priscus ei † pro transitu bonam spoliorum partem, maxima quæque cõcedendo, dedit: & se Romanorum ditione cedere (Romanũ nanque id solum esse) significauit. At Barbarus Romanos armis & iure belli id amisisse respõdit. Et quum Chaganus ad hũc modũ familiarius cum Prisco rixaretur, Priscus ei, quòd ex oriente profugisset, conuicij loco obiecit.

† ὑπὲρ τῆς διαβάσεως.

CAPVT XXX.

Antiquitates Turcica. De Caucasiis & Borealib' Scythis historia Chaganus Abdelarum siue Ephthalitarũ in Oriẽte victor Item Abarũ Taugast ciuitas Turcorũ Mucritis populi. Sogor gens. Tid flu. idẽ Niger, Ver & Cuni. Abares pop. ex Oriẽte in Europã sub Iustiniano venerunt.

QVandoquidem autem Caucasiorum atque item Borealium Scytharum mentionem intulimus, age quæ cõsecuta sint, perinde atque adiecticias narrationes, quammis ad historiam nõ pertineant, exponamus. Ante eos annos Chaganus, qui in Oriente à Turcis laudibus celebratur, Abdelarum, (alius autem, Ephthalitarum dixerit) gentis principe fortiter debellato, populi eius imperium sibi sumpsit. Ea victoria magnopere elatus: & Stemeischagano socio sibi belli ascito, Abarum quoque nationem ditioni suæ subegit: non eorum Abarum qui in Europa & Pannonia sedes ceperunt, falsò nanque sibi isti nomen id vsurparũt, quum ante Mauricij tempora eò aduenissent. Vnde verò & ij genus ducant, paulo pòst dicam. Itaque Abaribus à Chagano deuictis, ad eos illi, qui Taugast tenuere, confugerunt. Est autem Taugast ciuitas Turcorum perquam celebris, Indis finitima, cuius populus omniũ est fortissimus, gentem in vniuerso orbe, quæ ei comparetur, non habens. Inde verò ad vicinam nationem Mucritorum venerunt, cui & ipsi nationi magnum est robur, & continua ad pericula, quæ magnis animis fortiter sustinent, studia. Chaganus porro gentem quoque Sogor aggressus subegit, robustissimam & populosissimam. Hæc ad amnem Tila colit, quem Turci Nigrum,

& antiquissimi principes Ver, ὑνὶφ & Cuni nominarunt: à quib⁹ nominibus quędã etiã gentes appellationẽ sunt sortitę. Porrò Iustiniano imperãte, ex antiquis eius gentis optimatibus pars quędam profugiens, in Europã venit. Hi Abares seipsos nominarunt, ducémque suum Chagani cognomento exornarunt. Sedenim populi Hunnici Barsilt & Vnigurii & Saberi, vbi partem gentis Ver & Cuni appropinquare sibi viderunt, in timorem maximum inciderunt: Abares illos formidatos, in regionem eam veniſſe rati: eámque ob causam muneribus eos inuitarunt, & per ipsos Albania potiti sunt. Et fugitiui ipsi animaduertentes, commodam sibi eam appellationem esse, Abares deinceps seipsos nominarunt. Inter Scythicas nanque nationes ea gens longè bellicosissima, & ad excursiones faciendas aptissima esse perhibetur. Ad hodiernum sanè vsque diem Pseudabares isti generis ortu diuisi, partim ab Ver, partim à Cuni appellationem habent. Posteaquam autem de rebus Pseudabarum diximus, ad historiam contexendam redeamus. Sogor igitur deuicta, & Tucoch gentis principe ore gladij à Chagano sublato, vnà cum hoc nationis eiusdem cæsæ sunt triginta myriades; ita vt continuata interemptorum cadauera dierum aliquot inhiberint iter. Quum verò hæc tam præclara Chagano obtigisset victoria, ciuile inter Turcos coortum est bellum. siquidem Turũ quidam Chagani conatus, res nouas molitus, copias magnas contraxit, quibus Chagano congressus superior fuit. At ille aliis tribus Chaganis in societatem belli vocatis, contra tyrannum progressus est: & pugna ad regionem Icar commissa, inter cædes multas tyrannum interemit, & ditionem suam recuperauit. Victoriæ eius gratulatio cùm aliis Principibus, tum Mauricio ipsi est significata. Procemium gratula-

Barsilt Vnigur Sapers pop. †

Cædes triginta myriadũ barbarorum. Ciuile inter Turcos bellũ. Turun. Chaganus. Cõfundi videntur hic Persarũ & Turcorum nomina. Ica mons aureus.

† *Populi qui hic commemorantur prope omnes in Pannoniis consederunt. De Abaribus siue Saberis, dubium non est, quis Sabariæ nomen reliquerunt. Ver Slauorum lingua, etiã nunc Pãnos siue Hũgarus dicitur. Vri & Vrzi Hungari sunt. Vnigri ipsissimi Hungari sunt. Cunorum nomen & gens ipsa nunc quoque Hungariã partem retinet, &c.*

tionis eius tale fuit. Romanorum imperatori magnus Despotes septem gentium,& septem orbis terræ climatum dominus. Enimuero montem aureum Persæ vocant, Orientem versus situm, propterea quòd frugum est feracissimus, pecoribúsque & iumentis frequentissimus. Persis autem lex est,vt potentissimo Chagano aureum hunc montem concedant. Iidem duabus hisce rebus prorsus se gloriantes efferunt, quod nunquam epidemiam pestilentiæ viderint, & quòd rari in regione eorum sint terræmotus. Terram autem Caath & Sogdoanem concussiones & pestilentias experiri dicunt. Turci sanè summopere ignem colunt,aërem & aquam honorant,terram hymnis celebrant,& eam solam adorant. Deúmque,qui cœlũ & terram cõdidit, nominant: cui etiam equis, bobus, & ouibus sacrificant. Sacerdotes quoque habent, qui de rebus futuris diuinare existimantur: apud Medos verò septem populi ordines res præcipuas expediunt. Et lex antiqua partiri aliter negocia non permittit. Qui enim Arsacidarum ordo dicitur, regnum apud se retinet, & regi diadema imponit. Ordo alius rei militari præest: alij politia curæ est. Alij controuersias de quopiam,quod arbitrario iudice indigeat, inter ambigentes exortas decidit. Quintus populi ordo equites regit. Qui hunc consequitur, tributum à ciuibus & subditis exigit,& regio ærario præest. Septimus regis equos curat,& vestem militarem seruat. Hasce leges in aula regia Darium qui Histaspis dictus est, sacrasse ferunt. Cæterùm ea ætate Turci ex Ver & Cuni profugientes, in Europam venerunt, & se Abaribus,qui sub Chagano erant, ad decem ipsi millium numerum pertingentes, coniunxere. Turcorum autem Orientalium Chaganus bello ciuili confecto, prosperè res administrauit, & missis ad incolas Taugast legatis, fœdus cum illis legitimum iniit, regnúmque suum pacauit. Princeps verò in Taugast,Taisan nomen sortitus est,quod lingua nostra Dei filium sonat. Pacatum & seditionibus vacuum regnum regionis eius princeps obtinet,propterea quòd gés tota administrationem ei deferre solet. Statuas colunt,leges apud eos Iustæ sunt,vitam sobriè semper degunt. Constitutionem sacrosan-

Terra colebat Sogdoane Turcorum religio

Apud Medos septem populi ordines.

Darius Histaspis.

Taisan princeps in Taugast.

Lex salubberrima.

† ὁτὴν χγε μονίαρ τῆς ταυτὰς ἀνθ ληφὼς ἐπῆλ θοσίαις τυραὶ κατ. παννυχίζετο

ctam habent,ne quis virorum se auro exornet,quamuis auro & argento propter commoditatem mercimoniorum abundent. Disterminat eam ditionem amnis,inter duos maximos inter se dissidentes populos fluens,quorum alteri nigra, alteri coccinea vestis est, qui atro amictu gaudent,flumine traiecto rubram gestantibusve stem bellum intulerunt,& fortiter imperium omne obtinuerunt,quo tempore Mauricius Romanum imperiū administrauit. Coniuges ibi regum aureos currus habent,qui à singulis bobus trahuntur. Boues isti auro & magni precij lapillis splendidè sunt ornati. Eisdem freni quoque aurei sunt. Et qui regnum in Taugast suscepisset,cum septingentis fœminis noctem totam consumebat. vxores autem illustrium ibi virorum argenteis pilentis vtuntur. Porrò Taugast vrbem condidisse Alexandrum Macedonem, barbari dicunt, cum Bactrianos scilicet & Sogdoanem subegit, duodecim barbarorum myriadibus in ea combustis. Aliam quoque vrbem non ita multis miliaribus inde dissitam,idem Alexander statuisse fertur,quam Chubdam vocant. Cuius præfectum mortuum,lege hoc ita iubente, coniuges eius perpetuò lugent,neque vnquam à sepulchro discedunt, pulla veste indutæ,& capite nouacula raso. Chubdam Duo maximi amnes diuidunt, quorum ripis cupressi frequentes imminent. Multi in ea regione sunt elephantes. Mercimonia autem ciues cum Indis exercent,corpora quàm maximè candidis. Sunt ibi quoque vermes quàm plurimi, fila Serum nentes, multiplici & vario colore. Eos barbari magno studio curant. De his hactenus: quæ quidem nō frustra exposui. Quum enim de Abagarum gente,& eorum duce Chagano dixerim, vt ille propter Alexandri martyris malè tractatas reliquias pœnas dederit,& rem maximā mirificè à VRBI matre gestam hic commemoraturus essem, eam ob causam paululum à proposito digressus,hæc retuli. Sed iam historiam nostram ad carceres ipsos reuocemus.

Ciuitatis Taugast cōditor Alexāder magnus Cades duodecim myriadū barbarorum.

Ciuitas Chubdam.

Bombyces.

De sanguineo vnguēto è corpore diuæ Euphemiæ Chalcedone pfluēte Miraculū hoc curiositate sua inuestigauit Mauricij.

CAPVT XXXI.

HOc loco autē, quid Mauricio in celeberrima martyre Euphemia acciderit, dicam. Iners nāque cogitatio imperatori incesserat, vt anxiè nimis de ingentibus eius

bus eius miraculis inquireret,& fallaciâ hominũ prodigia ab ea edita esse putaret. Ex aduerso Constantinopoli in clyta Chalcedonensium ciuitas sita est, vbi sanè templum quoque est magnificè constructum. Diximus autem non ita dudum, sacrosanctas eius reliquias olim in hoc ipso templo, in vrna marmorea repositas esse. Atque in eiusdem memoria, miraculum insigne atque eis qui id non viderunt, propè incredibile fieri solere. Ex quo enim illa in martyrij stadio decurrit, & corpus eius in monumento conditum est, ipso pasionis eius die, in conspectu omnium, loci eius episcopus, spõgiis quibusdã ex defunctæ corpore sanguinis liquorem haurit. Sãguinem sanè veluti ab recens cæso corpore vulnerum tabo mistum, & vnguentis quibusdam ex seipsis natis temperatum cernas, quem exiguis vitreis vasculis episcopus exceptum atque diuisum, turbæ aduenienti donat. Hoc igitur auditum, sicuti dixi, animi quadam vecordia inidubium vocans Mauricius, quum tempus appeteret, argenteum ornatum ex sepulchro detrahit, & imperiali signo monumẽtum martyris obsignat. Sic enim hoc incredulitatis volebat audacia. Postquam autem tempus ipsum quod debebat, aduenit, curiosè mysterium indagat, accuratiúsque experimento solicito miraculũ explorat. Ecce tibi verò rursum, sicuti antea, sanguis vnguento conditus, instar riuuli è monumento promanat, & spongiæ sanguine suaueolenti pinguescunt. Et martyr ipsa tum, vt prolixius sanguinis fons profluueret, fecit: atque illa ad hunc modum imperatoris incredulitatem erudiens castigauit. Ipse autem digitis sanguini admotis, eóque humore delibutis, seipsum sanctificando conspersit: & reipsa, vt id crederet, persuasus, dejnceps cum admiratione laudes suas clara voce martyri tribuit.

De cõsimili vnguẽti, ad diuæ Glyceriæ tumulũ, miraculo. Itẽ de idolatriũ per id expiato piaculo.

CAPVT XXXII.

MInimè verò absre fuerit, si celeberrimæ martyris istius prodigio, admirandæ Glyceriæ, & ipsius martyris, miraculum coniunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obscuro loco natus, in bonis tamen disciplinis admodum educatus, manifestò in impostorum & maleficorum barathrum demersus esse depre-

hensus est. Incantatori huic & mago argentea fuit pelvis, in qua detestandum cruorem excipiens, per eũ execrandus ipse cum apostatis virtutibus colloquebatur. Vasculum id necessitate flagitante argentariis vendidit. Qui precio numerato lancem eam receperunt, venalémque & ipsi pro foribus cuiuis prætereunti emendi liberam facultatem facientes proposuerunt. Accidit autem vt Perinthius antistes Byzantij esset, & peluim eã, ita vt venundabatur, compararet. Itaque cum vasculo empto se in sedem suam recepit, & ob reuerentiam vnguenti martyris Glyceriæ, sublato priore vase æneo, argenteum istud reposuit, cultui † diuinitus manantis vnguenti id maximè conuenire arbitratus. Atque ille quidem hoc sic fecit, Rivus autem vnguenti constitit. Martyr enim ipsa piaculum tantum detestata, gratiam & donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas esse, tacens etiam dicebat, vt mundum immundo contingeretur. Hocpostquam diebus plurimis fieri cognouit episcopus, opus oppidò quà graviter tulit, variáque curas in animo ipe suo, quòd ipsius culpa Ecclesia commoditate tanta orbati deberet, volutauit. Proinde ad lachrymas & preces conuersus Deo supplicauit, vt rem tam grauem auferret, & facti eius causam latentem ostenderet. Deus verò ritè abominationem eam amolieus, & insitiam misericordia legitimè prosequens, antistiti in somnis lancis piaculum manifestat. Ille statim argenteam phialem subducit, & priorem illam æream, perinde atque puram & quasi virginem atque immaculatam ministram cultui religioso restituit. Et ecce tibi, derepentè vnguentum rursum scaturit & miraculorum latex denuò exundat. Piaculum autem execrandum manifestò in apertum producitur & non aliter quàm in publicis columnis incisum proponitur, vrbíque gloria sua redditur. Ea res vbi ad imperatoris aures, per primariæ sedis episcopum (Ioannes is ieiunus erat) relata est, princeps ab eodem episcopo ad reos capitali supplicio persequendo excitatus est, (nam is resipiscentia atque pœnitentia crimen corrigere voluit) iudicium igitur maximum cogitur, & maleficorum multitudo ingens producitur. Qui in grauem carcerem coniecti, ad supplicia

† διοιρέυτων μύρων.

debitas persoluturi pœnas, traditi sunt. Inter quos Paulinus in * palum summa parte hiantem actus, turpiter vitam finiit: quum prius cædis filij sui spectator fuisset. Siquidem & hunc abundè impiæ impostoræ & maleficij portētis imbuerat. Atque hoc ita est gestum. Quod verò præter opinionem omnē aliud à Verbi matre eodem tempore est actum, id quoque referam:

* In crucem scilicet.

CAPVT XXXIII.

GRæci quidam siue Gētiles in cuiusdam domo conuiuantes, & vino sese inuītantes, post prandium simulatque satis adbiberant, plasphemare & conuiciis proscindere Verbi matrē cœpere: postremum hoc compotationi adhibentes studium, vt quæcunque aliquis eorum excogitare posset, absurda atque indigna, per ea ridens œconomiæ & dispensationis salutis nostræ mysterio illuderet. Impietas ea postquā innotuit, illi quidem condignas petulantis linguæ pœnas dedere. Ædiū autem, in quibus considentes graui blasphemiæ indulserant, dominus, à sacris nostris non alienus, tum quidem, quòd res ita tulerit, periculum effugit. Non multo verò pòst, noctu ei dormiēti in somnis Dei genitrix astitit, cui diligentius, Ecquid se, quænam esset, nosset, percunctanti: postquam ipse, nosse se eam professus est: illa ei contumeliarum indignitatem in memoriam reuocauit. Tum ille miser supplex illi esse, veniámque delicti petere: & ne tam citò morte mulctaretur, sed tempus ei pœnitentiæ reliqueretur, orare. Illa daturam se hoc ei, neque in præsentia ipsum ita morte pœnas luiturum, promittere: vimine autem, quod manu gestare videbatur, genua eius circumcirca veluti exarans, circunscribere. Id vbi factum, auolans, ei postea non apparuit. At ille somno discusso, mēbra ea quæ vimine notata fuerāt, statim ab * reliquo corpore disrupta inuenit, recenti sanguine profluente. Et in publicū prodūctus, iustum omnibus iudicium promulgauit. Qui verò id audierunt, laudes Deo, propter tam inopinatum miraculum, cantārunt. Matrem itidem Dei celebrarunt, quæ ita semper Christianorum genus tueretur, quæque nouo quodammodo affectionē erga nos suam, quamuis præter naturam eius sit, vt quenquam puniat vi qua

Exemplum vindictæ humanitus simul & diuinitus in virginē matrem blasphemiæ.

* διαξέαγίν τα ἰνῆς τῆς ὁλομελίας.

dam adacta ostenderet, vt scilicet religio nobis stabilis & firma esset.

Ad hunc huius libri ex Suida annotatio est de Constantino Copronymo, imperatore Constantinopolitano, qui longè post imperauit, in virginem matrem contumeliosus. Res est huic argumento congruens.

CAPVT XXXIIII.

Ioannis Ieiuni archiepiscopi Constantinop. mors.

TVm verò etiam hierarcha vrbis Constantinopolitanę Ioannes, post episcopatus sui annos tredecim, ex hac vita decessit. Qui quòd voluptates expugnarit, animique perturbationes coercuerit, & imperiū in ventrem exercuerit, νηστευτὴς, hoc est ieiunator, à Byzantiis cognominatus est: vir ex idiotarum quidem ille & opificij non inhonesti ordine progressus, sed qui propter præstantem virtutem ad episcopatus fastigium sublatus sit. De quo quum multa alia memoratu digna prædicantur, tū illud maximè celebratur, quòd propter suā erga pauperes affectionem & misericordiam, pluribus ab imperatore talentis mutuò sumptis, syngrapham illi dederit, qua substantiam suam mutuæ pecuniæ tanquā hypothecam opposuit atque impignorauit. Ac postquā is è vita migrauit, Mauricius antistitis facultates inquirens, paupertatem eum magnopere consectatum fuisse comperit: eúmque de virtute tanta admiratus, syngraphā statim discerpsit, & lectulū tantum ligneum, qui in bonis eius repertus est, & amiculum laneum tenue ad modum, necnon penulam quandam deformem (fuerat nanque Ioannes malè vestitus, frugalitate vitæ conspicuus) in aulam imperialem inferri iussit, eáq; rebus omnibus prætulit. Et ieiuniorū solenni tempore deinceps, lectis ex auro & lapillis preciosis conciunatis, fericísq; vestibus, & imperialibus aliis deliciis valedicto, ligneo præsulis eius toro noctibus totis vsus est, gratiā quandam diuinam ex eo sē cōsequuturum existimans. Tum quoque Maurorum gens in Libya visa est, à Germanis ducibus bello locis suis expulsa.

De eiusdem sanctimonia. Alij Ioannē Eleemosynarium nominant Cuius sacri cineres in arce Budēsi fuere.

† *Inter Ioannē istū & Gregoriū episcopum Romanū contentio fuit: quòd Ioānes Oecumenicus episcopus nominari voluerit, cui propterea Gregorius restitit. Blond. Greg. Epist. lib. 4. ca. 29.*

CAPVT XXXV.

Signa Mauricij, mortē præcuntia.

EOdem tempore plurima etiam indicia apparuere, imperatoris mortem portendentia. Primùm enim cometa maximus visus est plurimis coruscās diebus. Et alia quæ accidit res, clarius etiam id ostendit. Nam vir quidam qui quàm tenuissimè vixerat, & in vita solitaria sese contemplatione rerū arcanarum exercuerat, vitæq; isti mundanæ renunciauerat, strictum gladium in foro (celebris hic vrbis locus est) vsque ad vestibulum aulæ imperialis gerens, processit, & voce magna prædixit, breui imperatorem vnà cum liberis & coniuge ferro cęsum iri. Æstatis verò tempore, Herodianus etiam quidam, id quod de imperatore futurum esset, propalàm renunciauit: atque is non sine diuina sorte sibi prædictionē eam manifestatam esse confirmauit. Alia insuper prodigia tum temporis accidere, quæ nunquam antea aliquis vel vidit, vel audiuit. In Thracia siquidem mulier puerum genuit monstrosum * prorsus, naturæque ipsius * piaculū Oculis nanque, palpebris, & superciliis caruit, neque reliqua corporis constitutione formam & effigiem iustam habuit: quippe cui neque man⁹, neque brachia essent, & cui ad † coxendices cauda piscis illis innata dependeret. Quod portentū vbi imperator vidit, interfici id iussit, gladiúmque statim exosculatus est. Mater autem quæ monstrū ipsum protulerat, quandoquidem sua culpa ad inopinatum miraculum nihil contulisset, crimine absoluta est. Tum etiam ex imperialibus equis præstantissimus, & aureo ornatu spectatissimus, derepentè considens, ruptus est. In suburbanis autem imperantis ciuitatis vicis, alia quoq; monstra nata sunt: puer videlicet quatuor pedes habens, & biceps alter, vterque verò ferro concisus est.

Prodigiosus partus * τέρας. † πρὸς τῷ ἰσχίῳ ἰχθύος οὐρᾶιον ἦν αὐτῷ συμφυές.

CAPVT XXXVI.

Mena Ægypti præfectus. Apparitio duorū hominū aquatiliū, in amne Nili.

DEcimonono imperij Mauricij anno, Mena pfecto Ægyptū gubernante, etiā in flumine Nilo portēta quædam extiterunt. Postquā nanque præfectus in Delta (locus hic apud Ægyptios præclarus est, ex literæ eius figura nomen adeptus) venit & ipso diluculo ad amnis ripam iter fecit, subitò ex fluminis alueo vir quidam horrorem secum afferens, prodiit vultu Giganti similis,

Tritones isti in Nilo flumine conspecti. vbi Pharao tyrannus Israeliticos infantes submersit, duplicis tyrannidis monstro sam dominationem portenderunt.

aspectu graui, capillo subflauo & canis resperso, pectore ingenti, dorso & brachiis heroicum quiddam præ se ferens, atque pubetenus quum subinde ex vndis subsiliret, spectandum se præbés, reliquo verò corpore sub aqua latés: veluti enim erubescceret, sic arcana naturæ occultauit. Eum vbi dux conspexit, solenniter eum identidem adiurauit, siquidem dæmonium esset, vt è conspectu abiret, & in solitudinem se reciperet: sin creatrix aliqua vis id protulisset, vt ne prius spectandum se subduceret, quàm omnes inopinato aspectu satiati essent. Itaque animans id (hominem enim dicere non ausim) diutius constitit adiuratione constrictũ, séque omnibus cõspiciendum præbuit. Tertio deinde die, sub auroram, aliud etiam animans muliebri forma (nam id natura satis indicabat) ex vndis emersit. Nam vultus ipsius leuitas, comę prolixitas, necnõ reliqua corporis constitutio, & capilli partim cõplicati, partim soluti, formæque splendor, fœminam esse denunciabant: sed cõma ei subnigra, facies candida, nasus mediocris, & digiti in manibus decentes erant. In ore tenera florebant labia, vbera leniter intumescebant, & papillę à pubertate recẽti paululũ prominere conspicienti videbantur. Reliquas mulieris partes flũmen occultabat, arcana thalami coniugali mysteria spectatoribus perinde atque eis qui sacris secretioribus initiati, nõ essent subducens. Dux igitur, ipse & cohors eius vsque ad occasum solis spectaculo eo oculos pauere, quo tẽpore & animalia ea ĩtimos amnis

Autores habeo in equestri ordine splendentes, visum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem toto corpore absoluta similitudine ascẽdere nauigia nocturnis temporibus, statimque degranari quas incederit partes: & si diutius permaneat, etiam mergi. Plinius lib. 9. cap. 5. Volaterranus ante annos plusquam ducentos extitisse scribit in Apulia iuuenẽ in mari viuere inter beluas assuetum, qui cùm antea Nicolaus, Postea hanc ob causam Colapiscis est nominatus. Ætate nostra apud Batauos marinus homo visus est à plurimis, qui etiam supra duos annos ibi detentus est, mutus erat & iam incipiebat fari. Verùm bis pestilentia ictus, in mare est remissus gaudens & exiliens. Ludo. Vives lib. 2. de verit. fid. Christian.

receſſus ſubiere, quum ſilētio ſeſe videnda exhibuiſſent. Muta nanque taciturnitate cōſpectum ſui amatoribus prębuerunt. Ex omnibus verò infauſtis hiſce indiciis, imperator grauem rerū exitum cōiectando colligebat. Et iam tum futuri caſus metu perturbabatur: propterea quòd, qui diligēter hiſtorias cōſcripſerunt, haudquaquam cōmoda reſpub. eiuſcemodi prodigiorū oſtenta eſſe, memoriæ prodiderant.

Mauricij imperatoris propter prodigia iſtiuſmodi perturbatio.

CAPVT XXXVII.

Priſcus & Cōmētiolus rectè aduerſus barbaros rēgerūt.

NOn multum interceſsit temporis, quum Priſcus & Commentiolus regionum Europæ prefecti, ſoluta ea, quam arte quadam cū Chagano Abare pepigerant, pace, clàm id iubente principe, ratibus Iſtrum traiecerunt. Atque vbi primùm in Viminacium (inſula ea eſt in Iſtro flumine ſita) delati, & deinde ſubitò cum barbaris & quibuſdam aliis cōgreſsi ſunt, vnius menſis ſpatio plurimis pręliis, ſupra triginta millia Abarū, Gipedum, & Slauinorum interimerunt: eorundémque vltra quindecim millia ceperunt: & victoria tali potiti, qualem vix vnquam aliquis ab hoſtibus reportaſſe cognitus eſt, retroceſſerūt. Captiuos porrò Chagano per legationem petenti, Mauricius reſtituit. Hyberno autem tempore, quum Romanorū copiæ, vi cogente Cōmentiolo, ſtratam lapidib. Traiani viam, Gerontio venuſtæ nobilitatis viro, qui centū & duodecim annos natus erat, duce tranſiiſſent: acerrimo frigore exorto, multi interiere. Et Cōmentiolus quidem Byzantium eſt reuerſus: Priſcus verò in Thracia remanſit, excurſionib⁹ hoſtium ſi quæ fierent, obuiam iturus. Sed enim primo vere quum Cōſtantinopolim veniſſet, denuò dux declaratus eſt. Decimonono imperij Mauricij anno nihil magnum à Romanis & barbaris geſtū. Tum verò Mauricius Theodoſium filiū ſponſum ingenti cum apparatu fecit, legitimo matrimonio ei Germani filia cōiuncta, viri pręſtātiſſimi & Senatoris pręclariſſimi. Sed & Choſroes Babylone tū degens, à ſociis noſtris Syris, & finitimarū eis regionum populis incitatus, rūpere pacta cū Romanis fœdera cogitabat. Verū vbi imperator legationem ad eū miſit, pacta quidē rurſus cōfirmata ſunt. Orator autē ipſe legatione obita, malè eſt accept⁹: pro-

Theodoſius Mauricij filius Germani filiam in matrimoniū ducit.

Exemplum arrogantis & inſolētis legati & oratoris.

Legitimus ligue vſus.

pterea quòd imperatori dixerit, Persarum regem verba
hæc audiētibus satrapis in medium protulisse. Propter
oratoris ipsius virtutem bellum intermitto. Eam enim
rem vbi imperator audiuit, indignè tulit, & Georgio (id
nanque oratoris nomē erat) periculosus legationis eius
lapsus fuit. Ita nanque res fert, vt oratio si non ea quæ
opus est, ratione dispēsetur, magnas eis calamitates, qui
illa abutuntur, pariat. De his hactenus.

CAPVT XXXVIII.

Petr⁹ Mauricij frater, Europæ præfectus.

VIgesimum iam in imperio Mauricius princeps age-
bat annum, quum Petro fratri præfecturam Euro-
pæ demandauit. Et pestilentia subitò coorta, vehemen-
ter imperantem vrbem afflixit. Postquam verò tempus
natalis Christi aduenit (cōsueuerat quippe princeps vnà
cum populo festum eum diem in templo agere) & tum
pro consuetudine sua, Mauricius multitudini honorem
eum habuit, nonnulli ex plebe rebus nouis solicitati,
seditionem aduersus eū mouerunt: eundémq; saxis pe-
tentes, conuiciis insuper prosciderunt. Ibi tum ille ægrè
periculo vitato, in Dei genitricis templū, quod Blacher-
nas populus nominare cōsueuit, saluus cōfugit. Magna
autem religione delubrum id Byzantij colunt. Dicitur
nanque, & creditur, vestes Mariæ virginis, & partem
quandam admirandæ eius zonæ, capitísque etiam ami-
culum in aurea vrna ibi asseruari, sicuti à me suprà di-
ctum est. Imperator porrò adeò leniter in seditiosos
animaduertit, vt præclariores ex rebellibus resipiscere,
moderatióque cōsilia sequi iusserit: reliquos autem
se puniturū esse assimulauerit. Itaque ira soluta, reuer-
tendi eis in vrbem, potestatem fecit. Porrò Petrus cum
Romanis copiis Palæstolū profectus, atq; ibi æstate mo-
ratus, incunte autumno in Dardaniæ angulū conscessit.
Ibi nanq; cōgregari Abarum multitudinē, & castra ad
Absith habere audierat. Hortabatur autē Petrum Mau-
ricius, vt quicquid tandē posset aduersus Chaganū fa-
ceret, neq; exercitū inde exire pateretur, sed arte quadā
& callida administratione † proderet. Indignabatur

Seditiō plebis Cōstantinopolitanæ aduersus Mauricium principem.

Mauricius in templum Blacherna rū cōfugit.

Nimiū leniter Mauricius in seditiosos animaduertit.

† κατα προδιδόναι.

* *Apud Diaconum est, vno etiam aureo numo Chaganum singulorum captiuorū caput Mauricio redimendum obtulisse, illúmque conditionem eam non acceptisse.*

enim, præteritarum iniuriarum memor, militibus seditione atque rebellione gaudẽtibus. At Chaganus clam progressus Macedoniam percurrit: & infinitam multitudinem hominum secũ ducens, propè ad Constantinopolim accessit, duobúsq; aureis virũ quenque redimendum obtulit. Quum autem ea conditio Mauricio grauis videretur, & tam vilem redẽptionem auaritia victus reiiceret, furore percitus tyrãnus, captiuos multorum millium omnes ense cõcidit. Cuius rei gratia Deũ infensum ei factũ esse, creditur. In somnis etenim ei apparens Christus, Phocæ eum ordinis militaris ductori traditum esse dixit. Et Mauricius à somno excitatus, Philippicum sororũ suum acciri è vinculis iussit: Primæ enim nominis eius literę successionem quàm maximè suspectam habebat. Atque ob eam causam vinctum eum tenebat, Imperium ad illum deuolutum iri existimans. Philippicum ergo eum, si quem militem Phocam nosset, interrogauit. Atque quum ille respõdisset, Phocam eum esse, qui non ita pridem imperio eius impudenter restitisset: Imperator, quibúsnam is moribus esset, percunctatus est. Et vbi timidum esse cognouit: Si timidus reuera, inquit, profectò & percussor est. Verumenimuerò Mauricius ob tantæ multitudinis cædem, odium omnium incurrit, conuiciísque ab omnibus est proscissus.

Milites rebelles Mauricio & ducibus eius.

Mauricius captiuos plurimos vili mercede à Chagano nõ redimit.

Visio numinis trati, Mauricio noctu oblata.

Idẽ de Phoca inquirit.

Odium hominũ erga Mauriciũ.

Omnis homicida timidus.

CAPVT XXXIX.

QVum exercitus diutius in Mysia esset, & milites à Petro quietis gratia, belli finem atque missionem, reditumq; ad sedes suas peterent: Petrus autem muto persimilis, Principis imperio potius parendũ, copiásque vltra Istrum cõtinendas esse cẽseret, mirum est quàm id multitudo, Imperium detrectãs, ægrè tulerit. Et Petrus vigintí miliaria ab exercitu secessit. Ad quem milites octo viros delectos, inter quos etiam Phocas perniciosissimus tyrannus erat, miserunt. Postquam ille in sententia sua perstitit, & imperatoris mãdatum esse, vt exercitus vltra Istrum permaneret, asseuerauit: multitudo ipsa ira feruens, Centurionem Phocam sibiipsi præfecit, Petro repudiato. Postea etiam Phoca in clypeo sublato, electionem eius cũ plurima acclamatione renuncia-

Rebellio militum ad uersus Petrũ præfectum.

Idẽ Petro reiecto, Phocã sibi præficiunt.

Hungaricũ hoc est.

uit. Quod vbi Petrus resciuit, profugit, & ad imperatorem rem omnem tetulit. Mauricius tribunis plebis euocatis, populi numerũ inuestigauit: nihil prorsus de eo, quòd desertor Phocas præfectus renũciatus esset, solicitus. Idẽ vrbem ipsam imperantem & suburbanos eius vicos dispositis custodiis muniuit. Deinde etiã ad multitudinem illam rebellem legationẽ misit. At tyrannus minimè mandata eius curauit, ratione omni & oratione reiecta. Et exercitus Romanus seditione mota, ad Theodosiũ Mauricij filium, ad Callicratiam venationibus sese oblectantem, epistolã dedit, vt vel imperiũ susciperet, vel eo Germano socero cederet. Decæterò nanque minimè se passuros esse denunciarũt, vt Romanas copias à Mauricio gubernari cernerent. Hęc postquam imperatori sunt significata, Germanus, veluti suspicionem de se prębuerit, propterea exercitũ res nouas molitum esse, vt ipsum ad rei Romanæ summã administrãdam legerẽt, supplex in Deigenitricis tẽplum confugit: a quod Cyrũ construxisse fama est, qui cõsul sub Theodosio fuit, bonus admodũ vir, & eloquentiæ doctrinęq; omnis perquàm studiosus, quas singulari amore & † sana quadã insania est prosequutus. Postea verò Germanus etiam ad templum maximũ, quod Iustinianus ambitione summa & magnificentia, magnis sumptibus rerum vniuersarũ Deo construxit, transiit. Eam sanè ob causam Princeps filiũ Theodosium fustibus cędi iussit, suspectũ eum habens, quòd arcano cõsilio Germano socero, vt ad opem diuinam cõfugeret, subiecerit. Et missis hominibus certis, Germanũ inde extrahere tẽtauit. Plebs autem vrbana vbi id resciuit, tumultũ mouit, ius templi defendens: Germanóque, qui eò cõfugerat, vt se ibi cõtineret, persuasit. Atque furore tanquam duce eis præeunte, scõmata plurima pleriq; in Principem cõtorserunt, eíq; φ cum Marcione sentiret, cum cõuicio obiecerũt: cuius hæresis cũ stulta quadam religione, fatua & cõtemptibilis est. Quum igitur ingens tumultus maximè sęuiret, qui vrbis mœnia seruabant custodes, hisce rebus auditis, reliquæ se tumultuanti multitudini ipsi quoq; immiscẽt. Et plebs vndequaq; cõcurrens, & mali cius tẽpestate fluctuans, in ædes Cõstantini, cui Lardy

Idẽ Theodosio Mauricij filio imperiũ deferunt.

Germanus affectati imperij suspectus, ad ecclesias cõfugit.

a Cyrus cõsularis.

† σωφρονῶν τι νι μανίας.

Theodosius à patre fustibus cędi iussus. Hũgaricum et hoc.

Tumultus vrbis Constantinopolitanæ.

Plebs furiosa Cõstantini Lardy patricij ædes incẽdit.

cognomen erat, impetum facit: quem virum Mauricius inter reliquos patricios charum maximè habebat. illustris enim erat, & ex primariis senatoribꝰ vnus ad patriciatus dignitatis sublimitatem euectus, tributis etiam Orientalium regionũ prępositus: eum Romanis præfectum prætorio appellare mos est. Huius ædibus omnino igni traditis, cœptóq; eo per audaciã ratione omni carentem furibundè peracto, inde abiere.

CAPVT XL.

Mauricij ex vrbe Cõstantinopolitana fuga. Cyriacꝰ episcopus Constantinop.

ITaque Mauricius de rerum summa desperans, & multitudinem cædis odio ad tyrannũ deficientem, ipsúmque etiam Cyriacum (qui post Ioannẽ dignitatem Hierarchicam susceperat, quum prius presbyter & œconomus ecclesiæ magnæ fuisset) cõuiciis proscindentem videns, de media nocte imperiali prętexta posita, priuatáque veste sumpta, simul cum cõiuge & liberis, dromone conscenso, in Orientem profugere conatur, nõ exiguam secũ pecuniæ vim portãs. Et postquam in sinum Nicomediæ, ad templum Autonomi martyris (Soræum vernacula lingua nominatur, Constantinopoli autem plurimùm centũ & quinquaginta stadiis abest) venisset, tempestate sæua circũuenitur: & prętereà consueta sibi podagra derepentè correptus impeditur. Cuius morbi sane quàm infelix prouẽtus & vbertas obuenire eis solet, qui continuè imperialem vrbem incolunt. Ex eo loco Theodosiũ filium ad Chosroẽ legat, qui opem ab eo peteret: eíque in memoriam reuocaret, quòd & ipsi de summa regni periclitãti Mauricius id cõseruarit. Æquum quippe piúmq; esse, vt ille parem sibi referret gratiam, quum eius domus simul omnis in maximum esset adducta discrimẽ. Sed enim Germanus Theodosij Mauricij filij socer, quum velut in naugigiũ, sic in imperium Romanum, nullis fulcris aut fundamentis nixum, incidisset, gubernacula eius regere est aggressus. Verũ Prasini (ordo hic & factio Romanæ plebis est) spes eius inciderunt. Proinde & ipse per desperationem rerũ, se ad beneuolentiam tyranni cõtulit: eúmque, ad quem vt ita dicam fortuna inclinauit, adorauit. Statim nanq; Prasinorum factio imperialem regiam occupauit, & tyranno imperatoriis acclamationibus applausit: Phocas Theo-

Cõstantinopoli frequẽtes sunt podagrici.

Germanus se Phocæ præmittit. Prasinorũ Cõstantinopoli factio.

doro quodam viro insigni misso, vrbis antistitem (patriarcham hunc appellare homines soliti sunt) & populi delectos acciuit. Qui quùm in templo Ioannis Baptistæ, in ea suburbana ciuitatis parte quę Septimum dicitur, conuenissent, coronam imperatoriam pellitferæ beluæ imposuerunt. Atque ille cuestigiò apparatu præclaro Byzantium ingreditur, aurum ad instar imbris vbiq; spargens, & Byzantios ciues ea munificentia in introitu suo exhilarans. Postea verò Leontiam quoque vxorem Augustam renunciat, & splendido triumpho in aulam imperialem deducit. Porrò quũ populi factiones graniter odiis inter se decertarét, † altera earum vulgò dixisse fertur: Vade, præsentem rerum statum cognosces: Mauricius enim nondũ mortuus est. Quibus verbis tyrannus exauditis, tũ quidem multitudinem oblatrãtem compescuit: postera autẽ die totus ad cædem Mauricij, veluti furiis quibusdã raptus est. Itaq; illum cum podagræ & chiragræ doloribus conflictantem, ex eo quẽ diximus sinu, vnà cum coniuge & liberis, inter quos etiã Theodosius ex itinere legationis retractus erat, eregionẽ Constantinopoli, vbi Chalcedonensis ciuitas est, in Eutropij portũ traduxit: & primùm liberos ipsos in cõspectu patris occidit, in quorum cuiusque cæde verba illa pater protulit: Iustus es Domine, & iustum iudicium tuum. Deinde verò & ipse Mauricius resectionem capitis sustinens, ferro cæsus occubuit, egregia animi virtute in summa ea calamitate exhibita. Quum namque liberorum nutrix infante vno imperiali subtracto, puerũ ipsa suum † lactentem ad cędem protulisset, Mauricium astantem percussoribus arcanũ suppressi pueri sui consilium indicasse ferunt: ꝙ minimè æquũ esse duceret, vt in aliũ, quũ ab ipso Deus pœnas expeteret, animaduerteretur. Atq; eo infante iugulato, cædes eiusmodi pro sanguine lacteũ liquorem profudit. Ad hunc modũ imperator, qui naturæ legib. superior esse visus fuerat, vitã finiuit, postquam sexaginta tres ætatis annos transegisset, viginti autem ex eis in imperio enituisset.

Phocas imperator Ro. coronatur.

† Factio hæc Venetorũ fuit. Ὑπαγε, μάθε γὰρ κατάσαιρ.

Miserãda Mauricij suorúmque cædes.

Eiusdem in vltimo vitæ actu pietas, & animi fortitudo. † ἀνομάζιον.

CAPVT XLI.

Cadauera imperialia ludibrio habita.

CAdauera autem imperialia, oppidò quàm lachrymosum ludicrum, ibi in littore maris iactata sunt,

ita vt illius vndam purpureo sanguinis cruore infecerint: nunc quidem fluctibus ipsis in terram leniter appulsa, nunc verò reciprocante maris impetu reducta. Ex eo deinde loco translata, prouentum lachrymarum eis tulerunt, qui illa nudata, & ad spectaculũ exposita conspexerunt. Ad eúmq; etiam modum à tyrannicis militibus spectata, in Tribunali (ira enim dicitur campus qui ad Septimum est) temerè proiecta sunt. Sic enim per eiusmodi spectaculum exercitum ab omni humanitate alieniſsimum, piaculi quoq; participem fieri oportebat: vt scilicet * quod fraudem & maliciam odit, nullísque corrũpitur donis Dei iudicium, omnes eos retributionis irretiret plagis. Pernicioſus namque & execrabilis exercitus ille, grauiſsimis maximísque circumuentus erumnis, per varias clades vitam hanc morte commutauit. Postquam enim Persica rursum expeditio sumédorum armorum libertatem accepit, Chosroe admissum in Mauricio piaculum indignè ferente, bellum scilicet motũ est: & exercitus variis modis simul & diuinæ vindictæ pœnas, & ipsorum præliorum casus subiit: quum quandoque ipso conflictus tempore, fœnũ in modũ cœleſti igne peteretur: quãdoque autem fame & direptione multimoda, captiuitatéq; post victoriam amissam affligeretur. Maxima verò eius pars ore gladij cõcidit, & † ferri quaſi aliud agentis opus facta est. Neque prius à Perſis victoria diſceſsit, quàm impius iſte & tyrãni conſectator exercitus totus interiit. Quod sanè satis ex eo quod modò dicetur, coniicere licet. Non enim multo pòst, nondum quatuordecim annis elapſis, quum Heraclius aduersus Razarem bellum gereret, & delectum militum haberet, duos tantum ex ea multitudine, quæ tyranno fauerat, reliquos is inuenit. Sedenim vbi tempus ipsum nouas militum copias Romanis tribuit, & exercitus ille vitioſus omnis peſſumiit, res secũdæ apud Perſas mutatę sunt, & postquã Babylonius ille draco Choſroes Hormiſdæ filius, nulla miſericordia interẽptus est, Perſicum bellum finem suũ habuit. Verũenimuerò tyrannus impiis flagitiis ebrius, se ad aliorum etiam cędes armauit. Proinde Petrum Mauricij fratrem ferro necat. Occiditur præterea, cuius sæpe facta mẽtio est, dux Cõ-

* μισοπόνηρος τῶ θεῶ ἡ δίκαιος κρίσις.

Milites omnes defectores, qui ad Phocã desciuerũt, malè diſperierunt.

† ξίφος πάσχειν.

Cognatorũ & fautorũ Mauricij cędes.

mentiolus: item Georgius Philippici filius: Prosentinus etiam, cui curas & cõsilia sua Petrus crediderat. Postremò verò & Theodosius Mauricij successor, ex itinere, sicut dictũ est, retractus. Fama autem obtinet, percussorem Theodosio parcẽtem, alium pro eo admodũ illi similem ense iugulasse. Ipsum verò Theodosium profugum, in locis multis multa expertũ, postea morbo interiisse. Atq; ea quidem fama per omnes Romani imperij ditiones vulgata est. Sed eã barbarus quidam error, perquàm tenui cõiectura id facere ausus, protulit: propterea ꝙ caput eius solum, vnà cum aliis qui cæsi sunt, exhibitum non sit. Verùm inquisitio ipsa satis solicitudine summa defatigata, Theodosium etiam mortuũ esse cognouit, Ipsam imperatricem Constantinam cũ trib. filiabus tyrannus in priuatorũ ordinem redegit: & primũ quidem eas in vili quadam & exili domuncula inclusit, postremò verò ferro etiam interimi iussit. Eorũ autem cæterorúmq; imperialium corporum (decem autẽ fuere) reliquiæ, longo pòst tempore in Mamantis martyris templo, propè murum cui Xylocercus nomen est, repositæ sunt. Templum autẽ id Pharasmanes eunuchus constrũxit, qui sub Iustiniano imperialis cubiculi præfectus fuit. Porrò in communis sepulchri eorum monumento Epigramma hoc insculptum est:

Constãtinæ Augustæ filiarúmque eius cædes.

Epitaphiũ eius.

» *O ego mille modis regum miseranda duorum,*
» *Mauricij coniunx, filia Tiberij:*
» *Edocui regina satus, fœcundáque mater,*
» *Quàm* * *sint multorum commoda sceptra ducum,*
» *Militis infidi sæuo, populíque furore:*
» *Et mecum coniunx progenieísque iacet.*
» *Næ miseræ Niobes ego sum vitale cadauer:*
» *Pluráne Cissæis, plura Iocusta tulit?*
» *Esto, iurè pater: quur pignora parua necantur?*
» *Humani prorsus nescia turba doli.*
» *Non iam Roma meis carpes à frondibus vmbram.*
» *Eruta Threicio stirps Aquilone iacet.*

* ὡς ἀγαθὸν τυράννῳ πολυκοιρανίη.

Interitus Mauricij, cædis ipsius tẽpore, Alexãdriæ nũciata.

Illud etiam haudquaquam silẽtio præteribo, dignum in primis quod memoriæ rerúmque gestarum tabulis mandetur. Siquidem ea ipsa hora, qua Mauricius interemptus est, res ea omnis, vt gesta est, Alexandriæ statuis

quæ in Tycheo celebri vrbis eius regione ſtabãt, & tum baſibus ſuis dilapſæ erant, voce clariore quid imperatori Mauricio accideret, referentibus, viro cuidam præclara vita inſigni, noctu ibi deambulanti, indicata eſt. Quam rem Alexandriæ Auguſtalis, & Petrus Ægyptiæ prouinciæ præfectus, accuratius ſignis certis notatam, veram fuiſſe, nono die poſtquam acerbus nuncius iſte in Ægyptum peruenit, compererunt. Multa verò eiuſmodi, quæ rem futuram portenderunt, accidiſſe cognouimus. Ea verò ſi ſingula ſcripto perſequi velimus, tempus nos prorſus defecerit.

† *Interea Calligraphus quidam Alexandriæ venerabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens, media nocte videt ſtatuas ex metallo æris abſtractas, & voce grandè dicentes, interemptum Mauricium & filios eius. Diac.*

CAPVT XLII.

MAuricius ſanè imperator, aliquo ante cædẽ tẽpore metuens propter conſcientiam ſibi, quod captiuos deſpexiſſet, eóſque vili precio, pecuniæ cupiditate victus, quos Chaganus furore percitus concidit, non redemiſſet, in celebriorib. orbis terrarum templis, miſsis eò literis, ſupplicari pro ſe vni ex ſuperſubſtantiali Trinitate Chriſto Deo mandaſſe, & ab hominibus virtute præſtantibus, vt Deũ exorárent, petiiſſe dicitur: quò ſcilicet ſuorum per vitam actorum ipſi remunerationẽ in mortali hac vita, fatíſque obnoxio mũdo, recipere liceret. Et imaginem quandam Chriſti clarè & euidenter vocem edidiſſe ferũt, qua illi fore prædictum eſt, vt deſiderij votíq; ſui cõpos fieret, & in hac vita pœnas penderet. Nonnulli eam imaginem eſſe volunt, quæ in † ærea Palatij: alij verò maximè, quæ in ſpecioſa porta tẽpli ſanctorum quadraginta Chriſti martyrum ſita eſt, & pictura ſua quam proximè ad ſimilitudinẽ vultus Chriſti accedit. Mauricius imperator ſummoperè viros eloquentia inſignes coluit: liberalis etiam erga eos qui pulcherrimis optimíſque diſciplinis præclaram operam nauaſſent. Celebria quoque opera in Romani imperij ditione cõſtruxit: quorũ vnum eſt, quadraginta ſanctorum delubrum, quod Tiberius anteà ædificare aggreſſus

Mauricius Deũ, vt in hac vitâ delictorum ſuorum pœnas lueret orauit. Ante aneã Palatij portã. Diaco. τῶν βασιλίων τὰ τῇ προπύλαια, ἐν ᾗ καλκῆ ἐστιν χαλκῆ. *Procop. Mauricij liberalitas & opera.*

† *In viſione ante aneã Palatij portam imagini Saluatoris ſe vidit aſſiſtere. Diac.*

fuerat. Sacram item Apostoli Pauli ædem Tarsi Cilicū hunc construxisse ferunt. Fertur & illud quoque de eo, quòd tertiam partem pensionum vectigalium subditis suis remiserit: quódque liberaliter Byzantiis triginta talenta donauerit, vt aquæductuum meatus renouarent. Idem præclarum illud stemma & ornamentū, quod ei Sophia Augusta socrus & coniunx Constantina ambitiosè admodum & magnificè elaborauerāt, quum id ne semel quidem gestasset, maximo Dei templo intulit, & diuinæ mensæ cōsecratum, aurea catella suspēdit: quod a ipsum ornamentū vsq; ad b expugnationem vrbis durauit. Sub ipso quoq; † Philippicus, & Petrus frater ei⁹, ille quidem Chrysopoli monasteriū, hic verò Constantinopoli, eam quæ Areobindi dicitur ædem construxit. Vtrumque autem templum Deigenitrici dicatum. Sed & Cyriacus patriarcha, Mauricio imperāto, diaconissæ magnificum erexit monasterium. Mauricij imperatoris res eiusmodi finem habuere.

a Leo imp. Cōstātinopolitan⁹ Cō stantini Co gnymi. fil. coronam à Mauricio prīcipe Deo dicatā nefario capiti suo īposuit, capt⁹ gemmarum & auri splēdore. Egnat.

b Nō semel à Mauricij temporibus Byzantiū hostiliter captum est, & direptū.

† Philippici Diacon⁹ etiā Mauricij generū fuisse scribit.

CAPVT XLIII.

VBi autem a Phocas imperium suscepit, multorū statim generum mala Romanorum imperio incubuere. Quinto namque ab inito imperio mense, literas ad Chosroem, quòd consuetudo huiusmodi à multo tēpore Romanis & Persis fuerit, per Lilium familiarem suū, qui etiam Mauricij cædem patrauit, misit, quibus literis ad Imperialem dignitatem conscendisse se significabat. Ille verò iræ intēperiis actus, legitimam Mauricio vindictam præstare volens, pacta cum Romanis fœdera rupit, & pernicioſum illud orbi classicum cecinit. Id namque Persarum simul & Romanorum felicem tranquillúmque statū soluit. Eóque initio Persicum bellum est ortum. Et Persæ Syriam, Palæstinam, Phœnicem quoq; breui subegere. Ditioni quoque suæ Armeniam, mox Cappadociam, Galatiam, & Paphlagoniam adiecere. Quin impetu quem cohibere non esset ducti, ad ipsam vsque Chalcedonem, quæ ex aduerso Byzantio sita est, aduenere. Parte verò alia, Abares Europam omnia vastantes percurrerunt, & cædes hominū plurima grassata est, qualem haud quisquam vnquam vidit: non tantum ciuibus passim, sed ipsis etiam militaribus copiis interemptis.

a Aduersæ res Rom. imperij sub Phoca. Persarum aduersus Rom. res prospere.

Barbarorū incursiones.

emptis. Animantia item occidentia cladem plurimã accepere, & prouentus omnis generis frugum nullus fuit. Accessere fames & pestilentiæ. Hyemes item ingentes, naturam ipsæ suam superantes, ita vt mare frigore congelatum pisces postea mortuos eiecerit. Ætas quoque hominum generis omnis cæsa, & templa atq; alia quæcunque ædificia venustè splẽdidéq; constructa, frequentibus Persarum incursionibus pellundata: quòd Chosroes, sicuti dictũ est, pacem propter Mauriciũ videlicet rescinderit. Ac ille quidẽ foris omnia igne vastans, Rempub. affligebat: Phocas verò domi vrbem peius accipiebat. Proinde in equestri quodam ludicro certamine, * cum nonnulli se commare perstrinxissent, ebrium esse dicentes, furore flagrans, non paucis ex clariorib. ciuibus captis, quibusdam membra amputauit, nonnullos in altum mare coniecit, alios verò in carcere inclusit.

Phocæ importunitas & crudelitas.

* *Circensibus Ludii Prasini conuiciis eum lacessentes, clamarunt: Iterũ Ingabasta bibistis? Iterum sessum perdidistis? Diaco.*

CAPVT XLIIII.

ANtiochiæ verò grauis tumultus fuit, quòd Hebræi rursum aduersus Christianos, per res nouas insurrexerint. In ea seditione Iudæi superiores fuere. Ingentem namq; Christianorũ multitudinem aut ferro cõciderunt, aut igni, quẽ in ẽdes eorum coniecerant, exussẽrũt. Eos Phocas, impij & flagitiosi facinoris pœnas sumens, tormẽtis subdidit, atq; vrbe exegit. Illi verò & ciuitatis eius antistitem Anastasium, Gregorij successorẽ, è throno suo deturbatũ, funéq; pedib. alligato, per vrbẽ tractum, fœda morte affecerunt. * Pudendas namq; naturæ partes inter trahẽdum ense excisas, in os eius iniecere. Postea verò illũ perinde atque holocaustũ quoddam, igni tradidere: virum sapientia & virtute præclarum, primariúmque dogmatũ ecclesiæ doctorem: quippe qui lucubrationes multas eidem reliquerit. Huius liber est cui nomẽ ὁδηγὸς, hoc est, viæ dux, & ecclesiæ dogmatum † fines, aliáque præterea multa. Item in sextum Psalmum liber, in ingressu ieiuniorum editus. Ego verò orationem etiam eius quãdam legi, ad Antiochenos, in introitu suo scriptam. Et pacificatoriam aliam, quã tri-

Tumultus Antiochen. inter Iudæos & Christianos. Martyrium Anastasij Antiochen. episcopi.

* τὴν τῆς ἀιδοῦς φύσιν.

† ὁδηγὸς. *Anastasij huius scripta.*

Anastasius alter, eius Antiochiæ successor.

gesimotertio anno in thronum suũ postliminio reuersus cõposuit. Mauricio imperium obtinente: quem etiã in eo scripto, quòd ab exilio reuocatus sit, laudib. effert. Huic Anastasio, propterea q̃ in Synæo monte philosophatus sit, & sensum ibi carnis domuerit, Synaitæ cognomen inditũ est. Atq; ille quidem in populi tumultu peremptus, vitam finiit. Post eum autẽ quum sex annis à reditu in episcopatu enituisset, pastorale mun⁹ Antiochiæ Anastasi⁹ alter suscepit. Et ante hũc Cyriacus etiã, Constantinopolitanę vrbis episcopus, vndecim annis in sacra functione transactis, sedem eam Thomæ reliquit: qui diaconi & sacellarij in ecclesia munus obiẽs, ad Põtificium thronum conscendit. Hic verò tribus annis, & duobus non amplius mensibus sacro munere functus, impio Sergio sede cessit. Thomas iste domũ maximam in ædibus * episcopalibus extruxit: quæ domus, nomen à conditore suo acceptum, in hodiernum vsque diem retinet, & Thomaitis vocatur. At Sergius diaconus quidem ecclesiæ fuit: sed à Syris & Iacobitis generis originem traxit.

Cyriaci Cõstãtinopoli successor Thomas, Thomæ Sergi⁹.

* ἐν τῷ ἱερατείῳ.

CAPVT XLV.

De Iacobitarum, eorúmq; hæresiũ sectis.

QVis verò Iacobus fuerit, vnde Iacobitæ nomẽ acceperũt & alia præterea quæ in historia hac omissa sunt, æquum esse puto vt hic referam. Altius autem narrationem petam. Postquã Eutycheti & Dioscoro à sancta quarta Chalcedonensi Synodo dignitas abrogata est, qui illorũ dogmata defenderunt, facta ab ecclesia catholica defectione, διακριθέντες, hoc est, segregatos siue ambigẽtes, seipsos appellarũt: neq; vllo modo vt quæ rectè in cõcilio sancto statuta essent, cõprobaret, adduci potuere. Ij in duodecim sectas dissecti sunt. Ex quib. multa millia hæresum pullularũt. Ex quarũ sectatoribus quidam Eutychianistæ vocati, q̃ Dioscorum tãtum & Eutychetem reciperẽt: qui Christum docuerũt patri quidem consubstãtialem esse, nobis autẽ minimè: propterea q̃ nobis non assentiũtur, veram esse in Christo humanam naturam profitẽtibus. Postquam autem imperator Leo diem suum obiit, atque Zeno & Anastasius imperij administrationem susceperũt, quam maximam libertatẽ sibi qui quartæ Synodo restiterũt, vsur-

Eutychianistæ.

pauêre. Eodem tempore & Acephali, quorũ dux Seuerus Antiochenus fuit, vnam verbi & carnis naturã malè prædicantes: & præterea Iacobitarum, Theodosianorũ, Iulianistarum, & plurimorum aliorum cateruæ, ecclesiæ insultarunt, qui Monophysitæ appellati sunt, quòd vnã verbi & carnis naturam, post ineffabilem vnionem in Christo esse sentiant & doceant. Acephali henoticum Zenonis imperatoris scriptum, quo scilicet ad vnionem ecclesias perducere voluit, propterea quòd ille sanctam quartam Synodum anathemati nõ subiecisset, minimè receperunt. Acephali autem ob eam causam dicti sunt, quòd sub episcopis non fuerint. Proinde episcopis & sacerdotibus apud eos defunctis, neque baptismus, iuxta solennem & receptum ecclesiæ morem apud eos administratus, neque oblatio aut res aliqua diuina facta, ministeriúmve ecclesiasticũ, sicuti mos est, celebratum est. Communionem verò illi à plurimo tempore asseruatam habentes, feriis paschalibus in minutissimas incisam partes, conuenientibus ad se hominibus dederũt. Quo tempore quam quisque voluisset, placitam sibi sumebat potestatẽ. Et propterea quod quilibet, quod sibi visum esset, fidei insertũ voluit, quamplurima defectorũ & hæreticorum turba exorta est: Tritheitarum, Agnoetarum, Theopaschitarum, Iacobitarum, Armeniorum, Seueritarum, & Aphthartodocitarum, initio à Iuliano Halicarnassæo sumpto: qui creatum quidem Domini corpus esse opinatus est, sed idem ab ipsa cõceptione incorruptibile esse docuit. Horum cohortem, qui eis aduersati sunt, Phãtasiastas & Manichæos vocarũt: quemadmodum & illi rursus hos Phthartolatras & Scenolatras nominarunt. Eius generis hæresibus, & Seueritis, maximè, ecclesiæ admodũ ingruentibus, Chalcedonensis quoque Synodi nomine presso, perquam lõgo tempore iactata ea est, & exagitata. Vnde ingens diu seditio & confusio in ecclesia extitit. Ipsa namq; plebs ad sanctioris altaris cõcellos assistens, plagis se mulctaturã, & eũ ignominia ex sacris tẽplis sacerdotes eiecturam cõminata est, sicubi eius Synodi mentionem inferre, aut eam sacrosanctis codicibus inscribere, eorúmve nomina diuinorum patrum, qui decreta eius promulgarũt,

Acephali.

Monophysitæ.

Hæresis ἀκέφαλος.

Cõseruatio Eucharistiæ etiam apud hæreticos.

Multarum hæresum auctor Iulianus Halicarnassæus. Phãtasiastæ Manichæi.

Oppugnatio Synodi Chalcedonensis.

Tom⁹ Leonis epiſcopi Romani.

Eulogius papa Alexandrinus.

Anaſtaſius Antiochenus.

Sinaites.

proferre auſi fuiſſent. Iſti ipſi etiam maximo cõtenderunt opere, vt ſacrum eius, qui in ſanctis eſt, diui Leonis veteris Romæ epiſcopi tomum, quem veræ pietatis ſtudioſi ritè columnã orthodoxiæ rectęque ſententiæ nominarunt, tollerent, & is Synodũ eam firmiter fulciret. Tomum enim diuiniſſimus Alexãdrinus papa Eulogius poſtea à ſe enarratum, optimè, atq; ita proſus vt oportuit compoſitum eſſe, diſertis verbis pronunciauit, qui alia quoq; multa ſcripta lectu digna eccleſiæ Chriſti reliquit. Poſt hunc itidem aliquãto tempore pòſt Antiochenus antiſtes Anaſtaſius Sinaites, qui & ipſe ſanctam quartam Synodum propugnans, lucubrationib. ſuis firmiſsimis Monophyſitas & Acephalos refutauit, & argumentis certiſsimis probauit, eum librum orthodoxiã rectiſſimè pleniſsimèque in omnibus docere, dogmatáque eius vera pietate refertiſsima eſſe. Enimuerò Dioſcorus, & Gainus, & Antiochenus Seuerus, Iacobus itẽ, & Ioannes Grammaticus Philoponus cognominatus (qui libros plures difficiles, quos refellere nõ ita promptum ſit, contra Synodum quartam edidit) eam ipſam Synodum oppugnantes, vnam quidem naturam, duas autem ſubſiſtentias, per ſummam impietatem, in Chriſto eſſe ſcripſerunt & docuerunt: potiſsimum verò Seuerus, qui librum integrum de ea re compoſuit. Verùm & ipſi in libris ſuis alicubi naturas duas in Chriſto profitentur. quod ſanè multi non ita accuratè obſeruãtes, rectum piúmque eſſe exiſtimauerũt, & alio deinde modo in illorum impietatem ſunt abducti. Atque hæc quidem ſic obtinuerunt, quoadúſque Iuſtinianus eſt imperator renunciatus. Poſtquam verò is ſceptra imperialia accepit, quæcunque extitere beluæ, in ſpecus & latibula ſua contulere conuenticula: quum ille ſacram quintam Synodum centũ ſexagintaquinque ſanctorum patrum coëgiſſet. Quamuis & ipſe Iuſtinianus poſtea intemperiis faſcinatoris cuiuſpiam in Aphthartodocitarũ hæreſim tranſuerſim raptus, à recta aberrauit via: ſicuti à me in proximo libro eſt dictum. Cæterùm plurimarum iſtarum hæreſum commixtionem ſimul & diuiſionem, deinceps exponam.

Propugnatores hæreſis Monophyſitarum.

Sacra quinta Synod⁹. Iuſtinian⁹ in hæreſim Aphthartodocitarũ delapſus.

CAPVT XLVI.

Monophysitarum hæresis.

QVod verò tandem Monophysitarũ fuerit dogma, à quib. tanquã à radice pessima, quas diximus, hæreses pullularunt ceu circulus aut catena ex sese dependẽtes, modò dicam. Quũ etenim conuenientes in Christo naturas, quãlibet per seipsam discernũt, duas eas esse necessitate adducti cõfitentur. Quũ verò vtrãque in Verbi incarnatione vniunt, non duas illi inconfusibili modo cõueniẽtes naturas, sed vnam compositam naturam statuũt. Nobis enim vnam subsistẽtiam compositam dicentib. illi vnam potius naturam cõpositam inferunt. Et rationem sententiæ suæ exẽplo cõfirmantes, dicunt, hominem animã obtinere & corpus: & aliã animæ naturã esse, aliámq; item corporis, si quis quamlibet per seipsam contẽpletur. Quũ verò illæ coierint, hominẽ efficere, vnam naturã compositam obtinẽtem. Non enim, inquiunt, duas naturas hominẽ dicere oportet, sed vnam cõpositam. Atq; ad eundem modũ de Seruatore Christo opinãtur: illũ videlicet ex duab. quidem constitisse naturis, post vnionem autẽ duas eas naturas in vnam euasisse cõpositam, quod sanè ecclesia tãquam piaculũ prorsus auersatur. Quapropter & magn⁹ theologus Gregorius, de duab. naturis sententiam suam exponẽs, sapiẽtissimè simul & subtilissimè dicit, naturam suam eas seruare, ex quibus scilicet, & in quibus, & quæ sint. Nam ex quibus propterea posuit, vt ex diuinitate & humanitate naturam declararet: in quibus verò, vt naturas post vnionem seruaret, neq; eas propter mutuã vnionem cõfunderet: quæ sint autẽ, ne quis aliud Christum post naturarum vnionem factum esse existimaret. Dogmatis istius exactiorem rationem inde considerabimus. Corpus nostrũ ex quatuor elementis, igne, aëre, aqua & terra cõstitutum esse, in cõfesso est, in quib. etiã consistit. Atque in corpore ea ex quibus, & in quib. est, conseruantur. Quæ autem sint, non itidem. Siquidem post elementorum vnionem corpus nostrum non purè ignis est, neque sincerè aër, neque incorruptè aqua, neq; germanè terra: sed aliud quiddam, q̃ quatuor ista. Id satis ex sensu ipso patet. Vnaquæq; enim corporis nostri pars aliud quiddam q̃ elementa est. Verùm in diuina v-

Greg. Nazianzenus. τὰ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς καὶ ἅπερ. σώζοντα.

nione,non aliud quiddam , post duarum naturarũ concursum, factum est: sed idem ipsum est, Christus videlicet, Deus & homo . Porrò hæresis ista exquisitior subtiliórque aliis fuit, quòd autores defensoréque habuerit,viros sapientes : & potissimùm eum quem diximus, Ioannem Philoponum, qui sub præsenti,de cuius rebus nunc agimus, imperio viguit,& in Aristotelis * perplexitatibus maximè,desudauit:& hæresis insuper Tritheitarum,qui dicũtur,dux fuit. De eo quis fuerit,dicendũ.

De Ioanne Philopono.

* πλοκαῖς.

CAPVT XLVII.

GEnere fuit Alexandrinus,& philosophus summus: quamuis autem stylo dictionéque sua non admodum sit laudatus, in disputationibus tamen argumentorúmque & demonstrationum probationibus,sanè quàm fuit admirandus:in Platonis & Aristotelis doctrina maximopere versatus . Quapropter eorum, potissimùm verò Aristotelis , obscurè dictorum luculentissimas reliquit enarrationes: quæ hodie quoque extant. Hic etiam impio Sergio Constãtinopolitanę tum ecclesiæ hierarchiæ, admonitus ab eo, vt hæresim eiusmodi constitueret, librum acutissimum composuit,qui διαιτητὴς, hoc est arbiter, siue de vnione inscriptus , decem capitulis omnem eam hæresim contexit. Ad comprobandum autem piaculare suũ dogma, omnem prorsus accuratissimè mouit Philosophiam . Multa præterea alia scripta Philoponus iste edidit, ad Græcos & hæreses reliquas, & ad alios quosdam : in quibus hæc etiã, impium † dogma instituens, refert. Omnia hæc sensui atq; oculis subiecta corpora , iuxta materiam & formã, ex eo quod nõ est,in id quod est,producta, à Deo sunt: corruptibiliáq; sunt, & corrũpuntur , secundum materiam & formam. Pro hisce verò corporib.corpora alia visibilibus istis lõgè præstãtiora,incorruptibilia & sempiterna,à Deo condũtur. Adhæc, consummationé siue interitũ visibilis huius mũdi,ac rursùm noui mũdi creationem alterã, asserit. Statuit etiam mortuorũ resurrectionem esse , rationaliũ videlicet animarum cũ corruptibili corpore indissolubilem vnionẽ. Quibus sententiis renitens Conon,ipsum iuxtà & lucubrationes eius, sicuti à me dicetur,reiecit: quanuis eas antea receperit.

† δογματίζων ἀθέως. *Ioannis Philoponi acutè quidem, sed nõ rectè dictum.*

Conon ipse corpora dixit non secundum materiam, sed tantum iuxta formam occidere, eáque denuò conformari, præstabiliorem speciem materia ipsa recipiente. Mundi ille quoque creationem iuxta materiam & formam, interitum autem eiusdem iuxta formam solummodo, non autem secundum materiam, ferre dicit. Resurrectionem verò mortuorum esse corporis istius cum anima rationali vnionem indissolubilem decernit. Enimuerò Philoponus præter ea quæ diximus, hæc quoque † philosophatur: seu potius, vt verius dicam, * nugatur. Itaque natura quælibet non simpliciter, id quod est, dicitur, sed dupliciter. Vno enim modo quum communem cuiuslibet naturæ rationem ipsam per seipsam contemplamur, veluti hominis aut equi naturam, in nullo indiuiduorum extantem. Alio verò modo, quum eam ipsam communem naturam in indiuiduis existentem, & particularem maximè in quolibet eorum subsistentiam recipientem, neque cuipiam alij, præterquam illi ipsi soli decæterò conuenientem, consideramus. Quod nanque in me est animal rationale & mortale, nulli reliquorum homini commune est. Neque quæ in hoc ipso animante est natura, in alio quopiam fuerit. Quòd verò has ipsas notiones de naturis & subsistētiis ecclesiæ doctrina habeat, ex eo constat, quòd naturam quidem patris & filij & spiritus sancti profitemur, tres autem horum subsistentias siue personas prædicamus, per quas quælibet proprietate quadam à reliquis discernitur. Quænam etenim sit natura vna diuinitatis, quàm communis diuinæ naturæ ratio, ipsa per seipsam considerata, & nuda contemplatione à proprietate cuiusque discreta? Et quòd propriè & peculiariter rursum naturæ nomen consideremus, dum rationem naturæ in quolibet indiuiduorum siue subsistentiarū communem, propriam atque peculiarem cuiuslibet factam, quæ nulli deinceps alij quod sub communem speciem cadat, coaptari possit, contemplamur ex eo patet, quòd in duabus Christi naturis, vnionem diuinitatis inquam & humanitatis docemus. Non enim communem, quam in sancta Trinitate consideramus diuinitatem, incarnatam esse dicimus: sic etenim & patris & spiritus sancti incar-

Conon aduersarius Philoponi.

† φιλοσοφεῖ
* φλυαρεῖ.
Eusebē Philoponi subtiles nugas de sententia Monophysitarum.

„ nationem prædicauerimus: sed neque communem hu-
„ manæ naturæ rationem vnitam esse Deo verbo opina-
„ mur. Eo nãq; pacto,& qui ante Verbi aduentum extite
„ runt,& qui postea futuri erant,hominibus omnibus v-
„ nitum esse Dei verbum rectè dicatur. Cæterùm satis li-
„ quet nos hic diuinitatis naturam dicere eam,quæ est in
„ subsistentia Verbi,non communis diuinitatis naturam.
„ Itaque etiam vnam naturam Dei Verbi incarnatam es-
„ se profitemur, disertè eam à patre & spiritu sancto se-
„ cernentes:ita vt hic quoque communem naturæ ratio-
„ nem, propriam iam Dei Verbi esse intelligentes, Verbi
„ naturam incarnatam dicamus. Et naturam itidem hu-
„ manitatis vnitam Verbo dicentes,particularem maxi-
„ mè illam subsistentiam,quam solamex omnibus Verbũ
assumpsit, sentimus.

CAPVT XLVIII.

Refutatores Philoponi. Gregorius Nazanzenus.

SEd Philoponus cum sectatoribus suis, communem humanam naturam, ipsamque etiam diuinam, quã indiuisibilem dicimus, in plurimas partitur personas, discernens eam, & singulatim indiuiduis tribuens, & tribus supersubstantialis naturæ subsistentiis dispertiens. Id verò ipsum à rectè sentientibus prorsus est alienum: quemadmodum hoc magnus in theologia vir Gregorius clarissimè, in libro ad Euagrium monachum de diuinitate scripto, astruit. Quinetiam post illum eruditi quidam homines,ea quę perperam à Philopono prolata sunt, refellerunt. Et quum plerique alij scriptis suis ea oppugnarunt, tum Leontius monachus omnium maximè egregiũ librum triginta capitũ contra illum cõscripsit,quo simul & hæresim eam prorsus euertit,& piam nostram sententiam valde cõfirmat. Post hunc & admirandus ille diaconus atque referendarius Georgius Pisides, æqualis siue coætaneus illius, quamuis ætate aliquanto iunior, Iambis pulcherrimis quos scribere consueuerat,cum dicta hæresi congressus, rem seriam ludicro temperando,ad hũc modum refert, absurditatem illius refutans:

Leontius monachus.

Georgius Pisides.

„ ἀμφίζηται θάτερον μίαντι ἢ μίαν.
„ ἓν γὰρ μίαν τις μίαν λέγης μίαν,
„ γέλως τὸ λιχθὲν γίγνεται ἢ παιδίοις.

Vnam atque mox vnam lapillo computat. ‹‹
At vnam & vnam fortè si vnam dixeris, ‹‹
Pueri vel ipsi tale dictum riserint. ‹‹

Quod autem versiculis hic expressit, sic habet. profiteris, inquit, Philopone, philosophorum omnium laboriosissimè & sapientissimè, duas naturas in Verbo vnitas esse: vnam diuinitatis, & vnam humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo conuenisse, quomodo duas in vnam rursus contrahis? Vnà nanque & vna duæ sunt, non vna. Itaque si quis in eadem subiecta re, duo quædam prædicando indicet, eáque ipsa rursum in vnum redigat, ridendum se meritò præbeat. Talis Monophysitarum fuit hæresis, impij Nestorij hæresi prorsus contraria. Nestorius enim, propter duas naturas, duas etiã subsistentias numerat: isti verò propter vnam subsistentiam, vnam quoque substantiam & naturã. Verùm Nestorij hæresis, vt de hac rursus agamus, non dicit Deum hominem factum esse, neque de cœlo descendisse, & humanæ naturæ substantia ipsa vnitum esse, sed habitu quodam & affectione. Vnitum nanque Deum Verbum sic homini ex Maria prognato refert, vti se amicus amico per affectionem vnit. Et multos Nestorius, vnionem Dei & hominis nominans, latenti quadam fraude fallit: reipsa autem diuisionem, non vnionem, apertissimè docet. Si nanque dicas, non substantia ipsa Deum Verbum homini, sed amica quadam affectione vnitum esse, non vnio certa, sed disiunctio vera fuerit. Quapropter eundem & tenuem & sublimem hominem idem Nestorius dixit: tenuem quidem, veluti substantiali Dei vnione destitutum: sublimem verò, tanquam à prima natiuitate virtutibus perfectum. proinde etiam reuera Deigenitricem, non Deigenitricem homo nefarius nominauit, sed Christi genitricem vocauit: perinde atque diuinum hominem & Deo amicum genuerit, qui vnctionem quampiam à Deo, propheticam videlicet aut regalem & pontificalem dignitatem acceperit, non autem substantia etiam ipsa Deo vnitus per incarnationẽ fuerit. Atque hæc quidem Nestorius. * Infelicissimus autem melioribus etiam rebus suis Eutyches, Deum quidem natum esse ex immaculata virgine & Deige-

Monophysitarum hæresi contraria Nestorij hæresis.

* σχετικὴ τινὶ διαθέσει

* ὁμοχρίσαντος τὰ ἀρτίστοια ἑνωτικῶς.

Eutychetis hæresis.

nitrice profitetur, ídque ipsum solum rectè piéque posuit: † fictam verò carnẽ eius fuisse opinatus est, & quæ præterea ille alia perperàm docuit. Ipsum nanque Dei verbum dixit immutabili * modo mutatum & carnem factũ, in speciem † finxisse atque assimulasse salutis nostræ œconomiam administrationem. Itaque corporalia omnia in speciem phantasia quadam simulata atque ficta ei affuisse asseruit. Et hoc ipsum, quòd natura illa diuina, quæ circumscribi & comprehendi nequit, cruci affixa sit, in speciem per phantasiam gestum esse statuit. De duabus hisce hæresibus inter se prorsus sicuti diximus contrariis, Nestorianorum inquam, & Monophysitarum, quibus postea Ioannes Philoponus Alexandrinus præiit, hactenus sit dictum.

† πλαττομένην. * τραπεῖσαν ἀτρέπτως. † φαντάσει γὰρ οἰκονομίαν.

CAPVT XLIX.

Hæresis Agnoetarum, & Contobabditarũ, & Theodosianorum.

FErtur sanè, sectæ istius ducem primum Seuerũ fuisse, postea autem Ioannem Philoponum eam defendisse. Porrò autem post Seuerum hæresim hanc primũ recepisse Theodosium, qui apud eos Alexandriæ Papa factus est. Deinde & alios: à quibus & qui Agnoetæ dicũtur, & Contobabditæ, à loco quodam nomine hoc sumpto prodierunt. qui & Theodosiani, quòd scilicet eum, quem diximus, Theodosium potissimum consecuti sint, sunt appellati: sed postea ab illo anathemati subiecti sunt. Ita vt ignorantiæ hæresis intercidens, ignorantiæ mandata sit. Alij autem, quòd scriptum eius de trinitate compositum non receperint, Contobabditæ à loco, sicuti diximus, nominati sunt. Ij quoque, quod Seuerum tantum receperint, Seueritarum nomen habuere. Est alia etiam Seueritarum cohors, qui & Theodosiani vocantur propterea quòd ambos hosce admiserint, tertiúmque insuper Paulum cognomento Nigrũ. Tertij præterea Seueritæ sunt, qui & ipsi Theodosiani dicuntur, & Angelitæ, & Damianistæ. Ij episcopos suos quoque habẽt, à quibus cõgruentia nomina accipiunt. Episcopos soli Contobabditæ non recipiunt, Porrò Seueritæ isti qui iidem & Theodosiani & Angelitæ, necnon & Damianistæ sunt, alium esse dicunt patrem, alium filium, & alium paracletum, spiritum videlicet sanctum: non esse autem horum quemque per seipsum

† τὸ τῆς ἀγνοίας ἀγνοήματι παραπεπωκός.

Seueritarũ multiplicia

naturam, sed habere communem Deum siue deitatem in eis existentem: atque de ea deitate indiuisibili modo participantes, quemlibet esse deum. Vnam autem subsistentiam opinantur esse, patrem & filium & spiritum sanctum: communem verò ipsum Deum, subsistantiam & naturam. Cæterùm Angelitæ isti ab aduersariis ita appellati sunt, à quodam Alexandriç loco, Angeli nomẽ habente: in quo scilicet, qui primas apud eos ferunt, conuentus cogebant. Hos iidem aduersarij Sabellianistas etiam, & Tetraditas nominarunt. Sunt tursum alij etiam quarti Seueritæ, iidémque Petritæ, nomen id ab episcopo quodam suo Petro consequuti: qui Seuero & Theodosio recepto, Paulum & Damianum non admiserunt, quippe opinionem vtriusque improbantes: & quòd cum ecclesia catholica communicantes, synodum quartam approbarunt, eos reiicientes. Profitentur siquidem illi Deum, secundum veritatem & essentiam & naturam quamque per seipsam: patrem & filium & spiritum sanctum dicentes, non numero, sed per * omnia simili essentia. Eos Paulus & Damianus Tritheitas nominarunt: sicuti illi hosce quandoque Tetraditas, quãdoque etiam Sabellianistas, sicuti modò dixi. Insuper alia quoque quinta Seueritarum & Theodosianorũ secta est, & Cononitarum, qui Seuerum & Theodosium, & episcopum præterea apud eos quendam Cononem, à quo etiam nominati sunt, probant. Profitentur sanè & isti, reuera Deum quidem esse & naturam & essentiam quanque, patrem, videlicet & filium & spiritum sanctũ: ad hæc, tres quoque personas dicunt, ipsam nimirum sanctam trinitatem, & subsistentias tres. Tres autem numero substantias & naturas per omnia similes secũdum deitatem dicentes, vnámque substantiam siue naturam, & vnam deitatem siue Deum, sanctam & consubstantialem profitentes trinitatem, non numero, sed per omnia simili deitate, tres deos aut tres deitates omnino dicere tergiuersantur. Isti sanè neque Damianum, neq; Paulum, neque adeò postremũ apud eos Petrum recepe rũt. Quos ipsos Damianistæ & Pauliani & Petritæ, Tritheitas primi appellarunt. Discesserũt autẽ ab eis, propterea ꝙ illi tres deos, siue tres deitates dicere, patrẽ &

Angelitæ.

Tetraditæ.

* ἀπαραλλάκτῳ οὐσίᾳ.

Cononitæ.

filium & spiritum sanctum, renuentes, tres quidem dicere numero substãtias similes,& nihil prorsus variantes detrectant. Hi autem tres quidem deos seu tres deitates dicere superfedent, tres autem numero substãtias seu naturas quasdam similes profitentur. Sedenim Cononitæ,quum primùm Ioannis Philoponi Alexandrini Grammatici scripta,quæ ab ipso cõtra Græcos seu Ethnicos,& de aliis quibusdam argumentis ab eo cõposita sunt,cõprobassent,postremò omnium & ipsum & lucubrationes eius reiecerunt,& anathemate confixerunt.

CAPVT L.

Themistius Agnoetarũ dux.

IOannes iste Philoponus Alexãdrinus,ita vt diximus, Tritheitarum hæresis præfectus fuit: perinde atque olim Themistius philosophus sub Valente primùm Agnoetarum sectæ præiit. Quæ secta tempore quidem ipso extincta fuerat: tum autem sub eis quos diximus Seueritis reuiuiscens,plebem maximè est depasta. Eam Seuerus Acephalus in apertum rursus produxit. Sectatores huius nõ solùm Agnoetæ, sed & Seueritæ cognominati sunt. Hi dicunt, Deum quidem Verbum omnia nosse,humanitatem verò secundũ substistentiam ei vnitam permulta ignorare. Nescire sanè horam & diem mũdi totius cõsummationis,vtpote patre minorẽ: propterea quòd in Euangelio secundũ Matthæum & Marcum dicat,De die autem illa & hora nemo nouit,neque ipsi angeli in cœlis,neque adeò filius,præterquàm pater solus. Itaque cũ huiusmodi vocibus primùm Arius & Æetius & Eunomius hæresiarchæ, & deinceps alij progressi,imperitè simul & impiè proloquuti sunt,alterius esse naturæ patrem,alterius filium.Et illum quidẽ principio carentem: hunc autem creaturam, qui temporale principium sumpserit,minus per omnia patri æqualem. Id verò per manus acceptũ Themistius philosophꝰ magis etiam cõfirmauit, & defendit. Liceat autem hæresim hanc riuum quendam Ariani dogmatis dicere. Ac veteres quidem eius autores,quum pietas reluxisset atque inualuisset, vnà cum inuento suo disperierunt. Eo verò ipso tempore Seueritæ malùm id magnopere propagarunt.Non longè autem pòst id rursum euanuit,& hæresis ea ignorantiæ profundo immersa est.

Hæresis eorum.

CAPVT LI.

ADhæc, eo ipso tempore, Theopaschitarum hæresis denuò repullulans, plurimùm incrementi quotidie augescens cepit. Paulisper enim sopitam Seuerus eam, & quę ex illa prognata est multicipitem hydram, maximè excitauit. Primus verò eius parens Petrus ille fuit cognomento Cnapheus, qui tersanctò hymno, quemadmodum à me suprà dictum est, appendicem impiè adiicere est ausus, Tersanctũ porrò carmen id, vt apparet, & mihi videtur, iam inde ab Apostolis, etiam ante Theodosij iunioris & Procli patriarchæ tẽpora, per manus ecclesiæ Christi traditũ est: sicuti & cantilena illa, Lux hilaris: pro eo atq; ad Amphilochium, in triginta capitulis celebris & magnus testatur Basilius, sicuti, Gloria patri & filio & spiritui sancto, à Flauiano Antiocheno, adiuuante Chrysostomo, est inuentũ. Sub Theodosio sanè iuniore, Proclo patriarchã gerente, quum quidam eo tẽpore perpessionem diuinitati ipsius vnigeniti affingere cõtenderent, & ingentiũ terræmotuum gratia publicè à populo omni supplicationes fierẽt, derepentè in conspectu omniũ puer in aërem (quemadmodum in decimiquarti Tomi, quadragesimosexto capite dilucidè diximus) raptus, auribus ipse suis, ita etiam simpliciter, tersanctũ eum hymnum absq; adiectione, ab angelicis ordinibus eõcinnè prorsus cantari audiuit. Vnde ecclesia omnis hymnũ talem ad eundem modum cõtinenter Deo canere consuevit. Sanè quidẽ qui carmen hoc primus cõposuit, ab angelis muruatus est: canentibus Sanctus, sanctus, sanctus. Quod verò sequitur, à suauissimi

De tersancto hymno.

* φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης, ἀθανάτου πατρὸς οὐρανίου ἁγίου μάκαρος Ἰησοῦ χριστὲ, ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἠλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινὸν ὑμνοῦμεν πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα θεόν. ἄξιος εἶ ἐν πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι φωναῖς ὁσίαις υἱὲ βιοδότα, διόπερ σὲ ὁ κόσμος σε δοξάζει

Lux hilaris sanctæ gloriæ, immortalis cœlestis sancti beati patris, Iesu Christe. Quum ad solis occasum peruenerimus, lucẽ cernentes vespertinam, laudamus patrem & filium & spiritũ sanctum Deum. Dignus es tempore quouis celebrari faustis vocibus fili Dei, vitæ dator: quapropter te mundus glorificat.

concentus lyra & psalmo quadragesimo Dauidis acceptum, venustissimè adiecit, vbi dicitur: Sitiuit anima mea ad Deum † fortem viuentem. Et hymni ipsius autor hæc verba, Deus & fortis, integra, neq; vlla ex parte mutata, sicuti ea apud Psalmistam inuenit, cõseruauit & dictionem, Viuum, duntaxat in eiusdem significationis nomen Immortalis cõmutauit. Ille etiam Deo addidit Sanctus, nomen id idolis opponẽs, quæ abominationis omnis plena, & humanæ manus opera sunt. Sicuti & Fortis posuit, propter simulacrorũ imbecillitatẽ atque infirmitatem, summã, quæ loco se mouere prorsus non possit. Atque itidem Immortalis: vt statuarum truncos traduceret, qui vita carentes, neque spirare possunt, neque sensu aut mente diriguntur. Verũenimuerò Theopaschitæ, qui à Petro & Seuero originẽ duxerunt, admirandum hunc maximè hymnũ non diuinæ Trinitati accõmodare volentes, sed incarnato Verbo accinere satagentes, accessionibus quibusdam corrũpere ausi sunt, verbis hisce, Sanctus, Immortalis: clausulam illã, Qui crucifixus est pro nobis, malignè adiiciẽtes. Quod malũ primus instituere cœpit Petrus Cnapheus, & post eum deinde Seuerus Acephalus, seu potius hydra multiceps. Quanuis sectatores eius calũnia Constantinopolitanũ Macedonium expetentes, adiectionem talem illum exorsum esse dicant. Fuit certè, sicuti videtur, vetus hæc hæresis: quemadmodũ satis clarè, * qui multa pertulit certamina Athanasius, dictis suis declarat. Nisi fortè sanctus ille pater eam præuiderit atq; euerterit, sicuti scilicet & alias plurimas scriptis suis sustulit, tametsi post obitũ eius primum exortas. Hæc ipsa ergo hæresis à Cnapheo primùm producta, deinde à Seueri sodalitate admodũ aucta & frequentata, non ita multo pòst ab ecclesia Dei abolita, prorsus euanuit. Quæ huc vsque apud solos Armenios retinetur, Catholicis traditionibus parêre nolentes, neq; pueri illius in aërem raptum approbantes, qui tersancti istius carminis diuinam vocem & doctrinam è sublimi demissus apertè indicauit. Et hymnũ eum Chalcedonẽsis sancta Synodus recepit, simplicitérq; ita canendũ tradidit. Itaque risus planè & iocus fuerit, si ab angelis & Seraphim ipsis proditum

† θεὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα.

Athanasius magnus. μεγαλάθλος.

Armenij.

atque decantatum carmen, atque à tot sanctis sacræ Synodi patribus cõprobatum & cõfirmatum, quod vnam in tribus subsistentiis diuinitatem disertè deprædicat, Cnaphei primùm, & Seueri deinde opinione proculcetur, atq; eorum (si Diis placet) arbitrio, perinde atque Cherubim superarent, corrigatur. Sedenim qui hoc ita senserunt, Theopaschitæ vocati sunt, autores primarios Cnapheum Petrum & Seuerũ, quemadmodum dictum est, & deinde Iacobum, habentes. Atque ij sanè exinde vnam in Christo naturam astruere cõtendunt, ita dicẽtes: Si duas in Christo demus esse naturas, cõsequentur eas necessitate quadam omnino duæ etiam voluntates. Si verò hoc cõcessum fuerit, eadem necessitate duæ inducentur personæ, & duæ virtutes operatrices inter se contrariæ prorsus.

Monophysitæ.

CAPVT LII.

IAcobus porrò, à quo nunc quoque Iacobitarum hæresis denominata celebratur, Syr⁹ genere fuit, obscurus prorsus, & nulla gloria, vir qui etiã Zanzalus propter summam tenuitatem est cognominatus. Hic Eutychetis, & Dioscori, Cnapheique præterea Petri atque Seueri dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare studuit. Ecclesia sanè Catholica Dominum nostrum Iesum Christũ subsistentiam vnam è duabus naturis cõsistentem, Deitatis inquam & humanitatis, profitetur, ita vt vtraq; harũ post vnionẽ proprietates suas saluas cõseruet, & duarum istarum naturarũ vnio mixtionem & cõfusionem, mutationémq; & alterationem nullam admittat. Ipséq; idem Deus sit & homo, & voluntates virtutésq; operatrices duas, diuinam videlicet simul & humanam, habeat. Eutyches autem duas quidem & ipse ante vnionem naturas dixit, deinde vnitas. Post vnionem autẽ in vnam eas naturam abiisse, cõfusásq; esse, & mixtionẽ subiisse, opinatus est. Adeò vt & diuinitas ea quæ humanitatis fuere passa sit, & contrà. Proinde hęc ita opinantes, Monophysitas & Theopaschitas diui patres nostri cognominarũt. Ea ipsa opinione Dioscorus Alexãdrię patriarcha, & Petrus Cnaphe⁹, Seuerúsq; Acephalus, epi Antiocheni, atque insuper alij transuersim abducti sunt. Enimuerò eo quem diximus

Iacobita.

Iacobus Zanzalus.

Catholica Ecclesia περὶ θεανθρώπου χρείας sententia.

Eutychetis error.

Monophysitæ & Theopaschitæ idem.

Iacobo Monophysitarum opinionem apud Syros prædicante, magnũ, exortum est dissidium. Nam qui rectæ opinioni adhæserũt, Melchitæ appellati sunt, quòd sanctam quartam Synodũ & imperatorem ipsum (Melchi enim Siris rex est) cõsectarentur. Qui autem diuersum senserunt, multa variáq; habuere nomina. Iacobitæ tamen maximè sunt cognominati, propterea quòd ei quẽ dixi Monophysitarum hæresi studioso Iacobo adhærerent. Qui etiam anathemati traditi sunt, vt Monophysitæ scilicet, & Theopaschitæ.

Melchitæ apud Syros.

Postea verò aliud etiam hæresum examen ad se pertraxere, quæ trinitatem cõsubstantialem credentes, vnã naturam post vnionẽ in Christo esse docuerunt, sacram quartam Synodũ repudiantes, ac deinceps omnes sanctos patres reiiciẽtes. Et quod maximum est, diuinitati ipsius vnigeniti perpessionem tribuerunt, Tersancto illi hymno appendicem hanc, Qui crucifixus est pro nobis, annectentes.

CAPVT LIII.

Armeniorũ hæresis.

TAlis Iacobitarum hæresis radix extitit. Iacob⁹ autem Armeniorum quoque sectæ dux fuit. Ea sanè hæresis multiplex est, & vt quispiam dicat, hæresum omnium cõfluens † sentina. Nam illi cum Ario aberrant in eo, quòd Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam, habentem carnem anima carentẽ, assumpsisse dicunt. Cum Apollinari autem, ꝙ corpus Domini mentem non habere, eidémq; diuinam naturam sufficere, mentísq; vim operatricem perficere dicunt. Atque hæreticis multis laudatis, depraua tas ipsorũ opiniones sibi ipsis arrogant. Magistri horũ, illi quos diximus fuere: & Euchanius insuper Mantacunes. Et quandoque illi Deum Verbum, incorruptibile, & increatum, & cœleste, & à perpessione alienũ atque subtile, nobísq; non consubstantiale corpus recepisse, atque ea quæ carnis sunt, nobis in speciem tantum spectri more exhibuisse, exequutúmq; esse opinantur. Quandoque autem carnem eius in naturam Deitatis cõuersam, eidémque consubstantialem factam esse dicunt. Multoties verò etiam Deum Verbum, humanũ ex virgine corpus assumpsisse negant: sed ipsum immutabili modo mutatum, & car-

† μιγὰς γένεα

Euchanius Mantacunes.

nem

nem factum, transitum tantum per virginem fecisse: & cruci diuinitatem, quæ circũscribi & definiri nequeat, vnigeniti affixam, eandémq; sepulchro traditam asseuerant. Atque fidem etiam natiuitati Christi secundũ carnem derogantes, & eam in speciem tantum, phantasmatis instar, factam esse dicentes. Et non sicuti nos, per interualla, particulatim, sed ad quindecimum Ianuarij mensis diem ieiunij tempus extendentes. * Annunciationem simul & natiuitatem, & baptismũ Christi celebrant. Quin multa etiam diuini Euangelij dicta, suam ipsi opinionem astruere conantes tollunt, atque inducunt. ac veluti Monophysitarum, & Theopaschitarum, & Aphthartodocitarum, & Monothelitarum hæresim hæreditate creuerint, Cnaphei Petri accessionem Tersancto hymno annexã valde complectuntur. Ecclesiam Catholicam iam inde ab initio hymnũ eum ita decantasse: post pueri autem illius raptum, vt is aliter canere tur, constitutũ esse dicentes. Quem quidem, raptũ tan quam falsum scilicet omnino, negant. Neque trium subsistẽtiarum Deitati, sicuti Diui patres docẽt, sed vnigenito verbo Christo carmen eiusmodi concini dicunt. Idem ipsi re diuina facienda azymo non pane vtuntur, & ad eam vinum aqua non temperatum adhibent: vnam ea re in Christo naturam designantes. neque sicuti nos calicem miscent, per quam mistionem duarum naturarum vnionẽ declaramus. At erga Deum impij illi, Pascha quoque Iudaico more celebrant boues & oues, iuxta ritum Iudaicum, immolantes, & sanguine agni ædium postes inungunt. Non illi corpus & sanguinem Domini percipientes, sed agnum Iudaicè sactificãtes, atque igni torrentes, de eo participant. Crucem nõ prius honore debito prosequuntur, quam perinde atq; hominem baptizauerint, Atque in media ipsa cruce cluum figunt, eúmque sanguine victimę vngunt. Hoc verò faciunt in Christi nomen, vnam sanctæ Trinitatis personam crucifixam esse ostendentes: nec interim intelligentes, quòd eo modo simul etiam Patris & Deitatis naturam * concrucifigunt, quæ vna est & eadem. Tres verò cruces connectentes, sanctam Trinitatem cognominant: eo pacto fortè insinuantes, sanctam Trini-

* εὐαγγελισμὸν.

Hoc ex Gracorum & orientalis ecclesiæ ritu et sentẽtia dictum. Quid sibi velit in incruento sacrificio vini & aquæ mistio.

* *Clauũ videlicet figentes in cruce in nomine S. Trinita-*

tis baptiza ta. Imagines Patris & spiritus sancti.

tatē crucifixā esse. Imagines etiam patris& spiritus sancti effigiant,quod perquàm est absurdū. Imagines enim corporum eorum sunt,quę videri &circūscribi possunt: non eorum quæ inuisibilia sunt, & intelligentia comprehendi nequeunt. Imagines sacras honorant illi quidem,sed non osculantur. Ac digito tantum eas contingentes, huic osculum figunt. Communionem nostram nihil esse dicunt. Et oblationem oleo subigunt, & vngunt. Dicuntur verò constitutiones habere multifariā diuinorum ministeriorum, præter ecclesiæ traditionem & consuetudinem. Atque vt Monophysitas se esse satis ostēdant, digito vno à læua dextra versus seipsos cruce consignant. Et crucem sanctam magno Paraskeues die sub terra abscondunt, vsque ad magnum Dominicum diem. Tū verò cū lumine per plateas & angulos circūeuntes,hinc & inde eam quærūt,& inuentam proferūt. Tempore autem procedente alias etiam ἀδιαφορίας,hoc est ritus & cæremonias,quæ pietate salua vel obseruari vel omitti possunt,cōplexi sunt,peculiaria ieiunia instituentes. & sabbatis atq; diebus Dominicis magnæ sanctę quadragesimę lac,caseum & oua comedentes,& per panem azymum sacrificium peragentes: atque id quod Arziburi dicitur ieiunium, paulo ante eum diem, quo carnium esus interdicitur,seruantes.

Ieiunium Arziburi.

CAPVT LIIII.

Chazinzarij Stauro-latræ.

MAximè autē hæc retinent, qui apud eos Chazinzarij nominantur. Factio autem nō minima hæc dogmatis eorum est,Staurolatræ scilicet. Chaz' namq; crux ab eis dicitur: propterea quòd crucem tantum adorare & colere dicantur. Qui sanè per omnia illis consentientes, re eiusmodi maximè à sectis talibus, & Iacobitis in primis,dissentire videntur. Quin & isti non vnā confusè naturam,sicut illi in Christo esse opinantur,sed duas:quemadmodum & nos. Cæterūm aliā peregrinam impietatē perperā inducunt, quia duas personas in vno Christo esse, fabulantiū more,nugantur.iuxta Anthropolatram,id est, hominem adorantem Nestorium. Ita vt passionis tempore, alterā personam in cruce passam, alterā autē ab ea segregatā,seorsim stetisse,passionisque spectatricē fuisse dicāt. Insuper alia quoq; generis eiusdem,impietate omni referta deblaterāt. Atq; illi quidē

nũc ex traditione, quæ ratione nulla nititur, hęc faciũt. Veteres autem eorum legislatores & doctores, magnæ Armenię Gregorium illum antistitem, ritus eiusce modi eis per manus tradidisse, calũnioſè iactant: maximè verò oblationem azymam, & absque aqua poculum, propterea quòd in mystica illa cœna azymum etiam sacrificiũ & † vinum solum fuerit. Quarum rerum nullam Apostolica ecclesia admittit, veteré traditioné legitimè seruãs, porrò de ieiunio Arziburi interrogati, quãdoq; propter Adami proscriptioné eã se seruare: quandoque propter Niniuitas, dicunt. Nõnunquam verò eã esse referunt, qua olim se Armenij à cibis abstinuerunt, quum baptizari à sancto Gregorio debuerũt. Aliquãdo etiam celebrari id asserunt, propter Sergium quendam, qui olim apud eos martyrio sit defunctus: veram eius originem & causam commemorare detrectantes, quæ eiusmodi est. Sergius quidam apud eos doctor cané habuit, quo ille à dęmone agitato, plurimum aduentus sui designatore atq; indice vsus. Huic Arziburi nomen indidit, quod Armeniorũ lingua mãdatoré significat. Quũ ergo in oppidis & vicis habitantes discipuli & sectatores eius canem præcedentem viderent, obuiã illi magistro suo ibant, eundémq; præeũtes producebant. Euenit autem, vt canem lupus deuorauit. & Sergius post eum diẽ, quo canem præmiserat, ad eos quò ille missus fuerat, profectus est: & quũ, qui ei obuiam prodiret, inueniret neminem, grauiter eam rem tulit. At post quam certior factus est à lupo canem deuoratũ esse, Armeniis mandauit, vt quotannis diebus statis, ob canis eius obitũ ieiunarent, lugerent, atque mœrerent: quòd videlicet tantũ bonũ è medio sublatũ esset. Noménque canis ieiunio ei, Arzyburũ cognominãs, imposuit. Sed hacten⁹ de Monophysitis, & Tritheitis, & Agnoetis, & Theopaschitis, atq; Aphthartodocitis, de quibus proximo libro fusi⁹ scripsim⁹: atq; itẽ de Iacobitis, Armeniis, & Chazizariis, & aliis, Quorũ multi superioribꝰ tẽporibus duces fuere & doctores, Nestorij quidã, Eutychetes, Dioscori, Cnaphei, Seueri, Theodosij, Iuliani Halicarnassæi, Gaini, & alius eiusmodi infeliciũ mortaliũ chorus. Quorũ impiorũ dogmatũ sectator atque restaurator, quẽ dixi-

† ἴνος μονομίνος.

Ieiunium Arziburi.

mus Iacobus fuit: à quo maxima ex parte Syrorum gẽs ad hodiernũ vsq; diem Iacobitæ sunt denominati. Sed enim eius morbi contagione Sergius etiam, qui non ita pridẽ archiepiscopatus Cõstantinopolitani gubernacula susceperat, maximè infectus est, per quem Monothelitarum hæresis admodum est propagata. De his satis. nam ad historiam cõtinuandam reuertor, finem quoq; decimooctauo huic historiarum libro impositurus.

Sergius patriarcha Constantinopolitan⁹ hæresi infectus.

CAPVT LV.

Tyrãnici ꝟ Phocæ crudelissimo mores.

QVum Phocas imperium suum, sicut ei videbatur, confirmasset, filiam Domentiã Prisco duci matrimonio iunxit. Is certis de causis suspicione concepta de vita se periclitari, tyrauno ob crudelitatem infensus, omnẽ funem, vt illũ Imperio deiiceret, mouit. Mirum verò quãto etiam in illũ odio multitudo flagrarit: adeò ebrietati & sæuitiæ deditũ, vt effuso hominum sanguinè cõtinuè gauderet, & tollere è medio omnes in animo haberet, in quib. nobilitatis aut gloriæ aut prudentiæ indiciũ aliquod inesset. Narsen equidem, ducem optimũ igni cõbusit. Igitur Priscus gener eius, & quicunque Senatorij ordinis erant, consilio inito, secretò † Heraclio, Heraclij qui post Phocam imperauit, patri, in Occidentali Aphrica & Libya cum militaribus copiis multis Rempub. administrãti scribunt, vt modis omnibus pop. Rom. impia tyrannide liberare contenderet, neque illũ ita pereuntem in conspectu suo negligeret. Erat dicto duci Heraclio legatus Gregoras. Hi consilio inter se cõmunicato, filiũ vterq; suum cũ fortissimis copiis pedestri naualiq; apparatu, aduersus tyrannũ misit. Heraclius Heraclij filius classi præfuit: Nicetas Gregorę filius pedestres ordines duxit. Enimuerò Heracli⁹ secũdis ventis cursu confecto, in * portum Sophiarũ illatus est; Niceta deinde terrestri itinere lẽti⁹ subsequuto. Atq; Heraclius cũ Phocæ copiis prælio cõmisso, fortiter victoriam ex eo prælio reportauit, maximo animo certamen ingressus: ꝙ audiuisset, vxorẽ suam genus ex Aphrica ducentem † circũscriptam esse. Non parum certè & Crispus hunc adiuuit, præfecti dignitatem obtinens.

Cõspiratio in eadem Phocæ.

† *Al. Heracleonem vocant.*

Heraclius Heraclij filius.

Nicetas. Gregoræ filius.

Ad portum Sophiæ Diac.

Vincitur ab Heraclio nauali prælio Phocas.

† περιωρισμένην.

Crispus Præfectus.

Photin⁹ vir illustris.

CAPVT LVI.

Cædes Phocæ.

REbus hisce ita actis, tumultus ingẽs vrbem inuasit, Et ex illustribus & præclaris viris Photinus Phocæ

quammaximè infestus (nam vxorem eius ille cõstupra-rat) cum multitudine magna Imperialem regiã ingres-sus, tyrannum throno suo detraxit, eíque, amicis minis-trísque eius huc atque illuc dilapsis, purpuream vestem ademit, & pullã iniecit, ac mox vinctum ad Heraclium adduxit. Ille porrò quum perlibenter id vidit, tum con-uiciis plurimis cõiectis, calcibus ei insultauit. Et statim tyranno manus & pedes resecari, deinde petulantẽ eius luxuriam veluti publico moniméto traducens, propter-ea & coniugibus multis vim intulisset, pudibũda exscin-di, postremóque omnium caput amputari iussit. Corpus infelicis eius hominis in bouem æneum, qui pergamo allatus fuerat, coniectum, atque in cineres, pro eo atq; par erat, redactum est: genere eius reliquo vnà cum illo extincto. Hic tyrannidis malorum Phocæ pessimo finis fuit, qui annis octo Romanorũ imperio insultauit. Res Ecclesiasticæ sub huius imperij administratione haud-quaquam rebus nouis expetitæ sunt, rebus profanis in Oriente simul & Occidente ærumnarum calamitatibus omni ex parte turbatis atque confusis. Eo tempore Ro-manam ecclesiam post Gregorium magnum guberna-uit Innocentius. In vrbe Imperante, post Thomam, ec-clesiasticum clauum obtinuit Sergius. In Alexandrina † sede, post Eulogium, qui ci annos vigintiquinque præ-fuit, Theodorus Scribo biennio episcopalem obiit fun-ctionem. Cui Ioannes Misericors Cyprius cum laude successit. At Antiochiæ post Anastasium, Anastasius al-ter episcopatũ gessit. Hierosolymis autem, Ioãnis suc-cessor fuit Neamus. Huius autem, Isaac. Deinceps ve-rò ante captam direptámq; eam vrbem, Zacharias sacrũ ibi antistes administrauit munus. Porrò decimus octau⁹ iste historię liber, trigintaduorum annorũ tempus con-tinet: quũ ab vrb. cond. sexies [a] millesimus cẽtesimus & trigesimus, à diuina autem Domini natiuitate [b] sexin-gentesimus & vigesimus quintus ageretur annus.

† *Alij post Gregorium Rom. Pontif. qui in Diuos relatus est, ponunt Sabinianum, qui ecclesiæ Romanæ præfuit anno 1. mensibus 5. diebus 9. Post hunc rursum Bonifacium tertium. Ad cuius petitionem Phocas, antistitem Rom principem episcoporum omnium dixit. Blond. lib. 9.*

Vnũ in hoc hoïe laudes & Romanũ Pontificem principem omniũ iure declararit. Egnat.

ὦ κόλαξ.

Gen⁹ eiusdem omne extinctum.

Maximarũ ecclesiarum antistites.

** Sub Phoca Chosroes Persa multas in oriẽte vrbes & regiones occupauit, vrbẽ sanctam diripuit, & crucẽ Seruatoris nostri inde secũ ab stulit. Sub eodẽ, ab Imperio defeciuerũt Lãgobardi, Hispani, Galli Germ. &c.*

Anni huius libri.

a Secũdum Neotericos Chronologos 4688.

b 610.

FINIS.

DE CONSTANTINO COPRONYMO Imperatore Græco, in virginem matrem contumelioso, ex Suida.

Constantinus Imperator Romanorum, Leonis imaginum oppugnatoris Isauri filius (Copronymus nomine à stercore sumpto, dictus) fuit. Ex leone verò exorta est versicolore pelle et more vario pardalis, ex semine serpentis aspidis pnicriosa, et coluber volatilis, ex Dan Antichristus. Hic per successionem Imperij, administratione & impietate à patre accepta, lasciua luxuria et dæmonum inuocationibus, aliisq; prauis studijs quib. operam nauauit, delectatus est, egregium atque commodum valde patris & magistri sui diaboli instrumentum. Eò nãque dementiæ et vecordiæ peruenit, vt publicitùs populo sanctionem vniuersalem proposuerit, ne quis omnino ministrorum Dei sanctus diceretur, sed vt reliquiæ eorum inuentæ despuerentur: néue intercessio illorum, quòd nihil possent, peteretur. Quin mortalium omnium impurissimus præcipere est ausus, ne quis Mariæ intercessionem implorare: Non enim, inquit, opitulari cuiquam potest. Et ne ea Dei genitrix appellaretur, sanxit. Atq; acceptis in manus auro refertis loculis, eisq; multitudini ostensis, quanti eos æstimaret, interrogauit. Atque vbi illa, Plurimi dixisset: ex eisdem loculis auro effuso, rursus, quanti illos faceret? quæsiuit. Et postquam populus, Nihili, subintulisset: Ad eundem, inquit, modum Maria (neque enim Deigenitricis nomine miser eam est dignatus) quoadusque Christum gestauit in vtero, honore digna fuit: eum porrò vbi enixa est, nihil feminis alijs dignitate præstitit. O audacem Saracenorum fidei & Iudaicæ sententiæ consectatorem blasphemiam. Atqui Venerem ille coluit, et victimas humanas ex aduerso vrbi sacrificans obtulit: vbi diuæ Maurę templum fuit, quod solo æquatum, & per cædes profanatum, Mauram deinde locum ipse appellauit: in quo noctu sacra facere, & pueros mactare solitus fuit. Testatur hoc cæsus Flauij filius: quem quum in occulto ad aras ille mactaret, factum id Deus in apertum protulit.

QVINQVE LIBRORVM QVI IN HOC VOLVMINE NŌ EXTANT, ARGVMENTA: ITA VT ALIIS ALIORŪ LIBRORŪ ARGUMĒTIS, IN PRIMI LIBRI CAP. I. ANNEXA SVNT, HIC IN FINE ADIICERE VISVM EST.

IN decimonono tomo agetur de ipso Heraclio, liberisq; & nepotibus eius, & reb. sub eis gestis. Agetur præterea de Persarū aduersus Christianos motu. Itē de sacrosancto hymno, & Hierosolimorum captiuitate. Et vt execrabilis & abominādus ea ætate * Machometus coortus sit. Itē de hæresi Monothelitarū, & qui eā sectati sunt Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro. itē de Maximo, diuino cōfessore item de pio imperio Cōstant. Pogonati, siue Barbati. itē de sancto sexto vniuersali Cōcilio, rebúsq; in eo & post id gestis, tēpore Iustiniani Rino meti, & succedentium Imperatorū, vsque ad integrum imperiū Anastasij Anthemij, & Theodosij Atramyteni imperatoris. 19

* τότε οἱ σα ρακηνοὶ ἤρξαντο τῆς τοῦ παντὸς ἐρημώσεως. *Niceph. Sexta vniuersalis Synodus.*

Vigesimi tomi materia erit: Leo Conō Isaurus, imaginū debellator. vnde etiā hæresis & secta imagines debellantiū est exorta. Præterea Cōstantinus Copronymus, & q ab eo impiè sint facta. In eode tomo mētio quoq; fiet Germani, Ioan. Damasc. & Stephani iunioris, & item reliquorū Deo inuisorū factorū eiusdē Constātini: & vt ipse, filiúsq; eius Leo cognomē à Chazara siue secessu adeptus, interierint. Cōplectetur idē Tomus res gestas pij imperij Cōstantini & Irenæ, & sanctæ septimæ vniuersalis Synodi acta, & restitutos sacris imaginib. honores. Agetur quoq; de Tarasio & Niceph. Itē de Platone, & Theodoro Studito, & quæ horū temporū fuerint schismata & dissidia: & quomodo Nicephor⁹ nobilis, Staurati⁹, & Michael Raucabæ vitā finierit. 20

Septima œcumenica Synodus.

Vigesimus prim⁹ tomus impij Leonis Armenij gesta: & quomodo secundū imaginib. bellū sit illatū, qui ei⁹ belli auter. Et vt ea de causa Niceph. patriarcha, Theodor⁹ Studitus, & cōplures alij in exiliū sint acti recesebit. Cōplectetur quoq; imperiū Michaelis Amorœi, & res Methodij patriarchæ. Itē res sub imperio Theophili gestas. Itē dicedi libertatē sanctorū eo tēpore virorū, præcipuè in pictis imaginib. defendēdis. Agetur itē de sancto Methodio, & Iosepho hymnorū scriptore. Et vt in fine ꝑpē vitę Theophil⁹ sacras imagines approbarit. 21

In vigesimosecūdo recesebūtur, q sub imp. Michaelis, & Theodoræ matris eius, sanctę fœminæ, Ecclesiæ acciderint. Et restitutio sacrarū imaginū. Dicetur quoq; de Ioānicio Magno, de meditationib. Methodij, de impiorū abrogatione sacerdotū: de ei⁹ tēporis dissidiis & schismatib. præcipuè vero de Lizicianis & Manichæis, vt gēs Bulgarorū Christianismū susceperit: Ignatio & Photio patriarchis, & q medio inter istos tēpore acciderint. Itē quæ inter Photiū & Nicolaū Papam sint acta. Et vt Bardas Cæsar, & imperator Michael sit occisus. 22

Vigesimi tertij tomi argumētū erit Basilius Macedo, & filij ei⁹, Leo sapiēs & Alexāder, & q sub his ecclesiæ euenerint. Et rursum res Photij & Ignatij. Itē acta eius q dicta est octaua vniuersalis Synod⁹. Præterea scādala & offendicula, q tū per Photiū extiterūt. Item vt * gens Rhutenorū sit Christiana facta. Itē de patriarcha Stephano, qui Photio succesit, & schismate ꝑpter ipsum Stephanū exorto. Insuper de quatuor cōiugiis Imp. Leonis sapiētis, & schismatib. synodisq; ea de causa habitis. Itē de Nicolao & Euthymio patriarchis Cōstātino. rebúsq; sub eis actis. Postremo, vt Leo sapientissimus Imp. sit mortuus. 23

* τὸ ἔθνος τῶν ῥώς. *Octaua vniuersalis Synodus.*

SIBYLLAE ERYTREAE DE EXTREMO IN terris Domini & seruatoris nostri Iesu Christi iudicio vaticinium, è Græco Latinè à Ioanne Lango versum.

Acrostichis, hoc est, primæ carminum literæ,
IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. CRVX.

I udicij metuet sudans præsagia tellus,
E t rex aternus magno descendet Olympo,
S ublimis carnem mundumque vt iudicet omnem.
V num suspicient numen prauique bonique
S ummum, supremo cum sanctis tempore mundi.
C arnifer ille homines iudex inquiret in omnes.
H orrida terra vias cœli spinaq; tenebunt.
R eiicient simulacra viri gazámque repostam.
I lle domos cæcas & Ditis claustra refringet.
S anctior à mortis iam nexu libera lucem
T urba hominum cernet, sceleroſos flamma piabit
V ltrix perpetuum: mala quæ quis cunque patrauit
S ontica, suppreſsitque diu, producet in auras:
D eteget & furuis Deus obsita corda tenebris.
F rumna & stridor dentis regnabit vbique.
I psum deficiet Solis decus, astra colore
F usco obdecentur, argentea luna peribit.
I nsurgent valles, considentarduamontis.
L uxus sublimis mortales deseret auras.
I mmensos colles æquabunt marmora campi.
V elinago nulli cernentur in æquore nautæ,
S uccendet terram fulmen, vaga lympha vapore
S olis arescet ripis, fontésque dehiscent:
E t tuba de cœlo tristis clangore sonabit
R auciſono, mundi clades pereuntis acerbas.
V astum terra chaos Stygio monstrabit hiatu,
A tque Dei solio sistetur iudicis omnis
T urba ducum, regúmque: pluet tum sulphure & igni,
O mnibus extabunt ligni vexilla verendi,
R obur & auxilium populo exoptata fideli:
C erta pio generi vita. ast offensa maligno,
R ore bonos lustrans bissens fontis ab vnda:
V irgáque, qua pecori dat ferrea iura magister,
C arminis auspiciis qui crimina morte piabit
S eruator rex aternus Deus ipse patescit.

F I N I S.

HISTORIÆ

ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT LIBRI XII. NVNC ADHIBITIS ALIQVOT VETVSTISSIMIS exemplaribus, à mendis prope infinitis repurgati, ac pristino suo nitori non oscitanter restituti.

Cuilibet etiam Historiæ annum à Christo nato margini adiecimus.

DEVTERON. XXXII.

Memento dierum antiquorum: cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.

PARISIIS,

Apud Ioannem Ruellium, in via Iacobæa, sub signo Diui Nicolai.

M. D. LXVI.

EX IOAN. FERRERII Ped. Bibliotheca.

MAGNVS *Aurelius Cassiodorus Rauennas antiquæ nobilitatis vir insignis, & suo seculo admodum eruditus, ingenióq; singulari ornatus, ob eius doctrinam præceptor Theoderico Gothorum Regi primùm traditur. A quo deinde per omnes dignitatis gradus sublenatus est. Senator etenim creatur, vir quoque clarissimus & illustris, atque sacri Palatij Quæstor, tum Consul ordinarius, tum Magister officiorum, Patricius item Romanus, quæ suprema erat dignitas. Fuit & post hæc Præfectus prætorio, ac totius Italiæ Nomophylacis honorem grauissimè sustinuit. Cum itaque per omnes dignitates nullo fastu trãsisset, clarissimorúmque virorum, Consulum & Senatorum fortunas valdè afflictas ob Gothorum intemperiem conspiceret, abiectis muneribus publicis Christo domino se deuouit. Factúsque monachus & Abbas cœnobij Rauennatis, ab humanis disciplinis discedens, se totum diuinis scripturis & contemplationi dedidit, vitámque felicem ad annos nonaginta amplius traduxit. Vixit autem sub Anastasio imperatore, vsque ad lu-*

ſtinos, ſeniorem atque iuniorem, ſcilicet ad annum domini, 575.

Infinita propè monimenta literù mandauit, non indigna ob cognitionem rerum multarum, quæ ab omnibus legantur.

Rhetoricæ nimirum cõpendium.
Dialecticæ compendium.
Arithmeticæ compendium.
Muſicæ compendium.
Geometriæ compendium.
De Etymologiis lib. 1.

Hæc ſimul excuſa ſunt Baſileæ p Io. Bebelium in quarto, anno domini, 1528. char. 6 cum dimid.

Deinde Pariſiis, apud Vaſcoſanũ & Vuechellum.

De origine actibúſque Gothorũ, vt ipſe fatetur in proemio libri Epiſtolarum, quas excerpſit Iornãdes lib. 12.

De Schematibus & Tropis lib. 1. De orthographia, libro, 1.

Chronica, ſiue Conſulum Catalogum lib. 1. qui excuſus reperitur.

Variarum Epiſtolarũ, in quibus ea notat quæ ſub Theoderico & Athalaricho regibus, & Amaluſunta regina, in republica geſta ſunt, ac multa alia lib. 12. Qui excuduntur in folio.

Hiſtoriam Tripartitã, quam Sozomenus, Socrates, & Theodoritus Græcè ſcripſerunt, & Epiphanius Latinitate donauit, in bonam redegit ſeriem lib. 12. qui excuſi leguntur.

In vniuerſum pſalterium Commentarios ſcripſit: qui excuſi leguntur.

De ratione animæ lib. 1. Baſileæ, apud Rob. Vuinter excuſum.

De charitate Dei & proximi, ac vera amicitia.

In Cantica canticorum lib. 1.
Complexiones in Apocalypſim lib. 1.
In epiſtolas Canonicas lib. 7.
In actus Apoſtolorum lib. 1.
Memoriale Scripturarum lib. 1.
Introductorium in diuinarum literarum ſeriem, lib. 2.

Scripſiſſe etiam dicitur & alia pleraque, quæ nobis videre nondum contigit.

Curauit inſuper & alios non paucos de Græcis libros transferri in Latinum ſermonem, quemadmodum in introductorio libro idem ipſe teſtatur: in quorũ numero viginti libri Antiquitatũ Ioſephi, præter eam verſionem quæ hodie Ruffino tribuitur, à doctiſſimis viris commemorantur.

CASSIODORI SENATORIS, SERVI DEI IN HISTORIAM Ecclesiasticam, quam Tripartitam vocant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, per Epiphanium Scholasticum versis, excerptam, & in compendium à se redactam,

PRÆFATIO.

Theodoritus Sozomenus Socrates Epiphanius Scholastic⁹ interpres.

A Cõstantino vsque ad Theodosium iunio rem.

VTiliter nimis in capite libri præfatio ponitur, vbi futuri operis qualitas indicatur. Quid enim commodius quàm prius per eam aliquid discere, ne dictio possit inopinata cõfundere? Hanc igitur historiã ecclesiasticam, quæ cũctis Christianis valde necessaria cõprobatur, à tribus Græcis autorib⁹ mirabiliter cõstat esse conscriptam: vno scilicet Theodorito, venerabili episcopo, & duobus disertissimis viru, Sozomeno & Socrate, quos nos per Epiphanium Scholasticum Latino cõdentes eloquio, necessarium duximus eorũ dicta deflorata in vnius stili tractũ (Domino iuuante) perducere, & de tribus autorib⁹ vnam facere dictionẽ. Sciendum planè quod prædicti scriptores à tẽporibus diuæ memoriæ principis Constantini, vsque ad Augustæ recordationis Theodosij iunioris quæ sunt gesta, digesserint. Nos autem eorum relectis operibus, & vnumquenque cauta mente tractantes, cognouimus, nõ æqualiter omnes de vnaquaq; re luculenter ac subtiliter explanasse, sed modo hũc, modo alterum aliam partem melius expedisse. Et ideo iudicauimus de singulis dictatoribus deflorata colligere, & cum autoris sui nomine in ordinẽ collocare. Legat ergo intrepidus qui ad hæc opuscula (Domino donante) peruenerit, multum vtilitatis atque notitiæ lucraturus, si quæ posita sunt per hos duodecim libros, memoriæ suæ solicita mente conduxerit. Præterea ne quempiam res indistincta turbaret, per vniuersum textum huius operis titulos cognoscat appositos: vt suis locis exigere possit, quod sub numero competenti prædictum esse cognoscit.

INDEX RERVM AC MATERIARVM MEMORABILIVM IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM, quam Tripartitam vocant.

MEMINERIT LECTOR LITERA a, numeris adiecta, priorem folij paginam, b, posteriorem indicari.

A

Abacuc corpus repertũ. 194 b
abdas episcopus Persarum. 209 a
abdias. 112 b
abedecalla martyr. 46 a
abrahã hebræorũ pater. 3 a
acaciani. 93. a. conueniunt apud Antiochiam. 96 b 131 a
acacianorũ epistola ex synodo Antiochena ad Iouianum august. ibidem a
acacij doctrina. 92 a
acacius euocat è Bithynia ad synodum Cõstãtinop. 94 a. conqueritur. 91 a
acacius dicit filiũ Dei similem patri secundum voluntatem tantum. ibid. b
acacius martyr. 211 a
acamantium. 226 a
accusatur Chrysostomus. 203 a. condemnatur, mittitur in exilium. ibidem
acepsemas episcopus. 46 b.
zeugmaticus. 161 a
achab. 112 b
achilas Alexãdrię episc. 15 a 25 a. Apostata. 16 b
arianus. 18 a. 21 a
achitus diaconus. 67 a
acta synodi Seleuciæ. 93 a
acta conciliorum. 4 b
adamantius medicus. 215 b
adrianus 129 a
adulterarum pœna Romæ sublata. 179 b
Æas 194 a
Ægyptij post cœnam sacrificabant. 189 a
Æliam hoc est, hierosolyma synodus transfertur. 48 b
Æmilianus iudex. 82 b
Æmona ciuitas. 7 b
æsculapij templum. 40 b
æthalis excõmunicat. 23 a
aëtij vox superba. 97 a
aëtio interdicitur vti diaconi officio. 89 a
aëtius Lydde episcop. 24 a. mittitur in exilium. 97 a
agapitę ὁμοούσιον amplectitur & fit episcopus Sinadensis. 212 a

agapius.190 b.episc.& eius scripta. 54 b
agelius Nouatianorũ episc.140 b.reuocat de exilio. ibid ei⁹ mors.178 b
agelon Gomatus. 138 a
aiacis tumulus. 38 b
alamanni. 177 b
aithalis martyrium. 46 b. 104 a
alaric⁹ rex Gothorũ.207 a
alaricus Romã venit.214 b
alemanni profligati à Iuliano. 104 a
alexãd. antiochenis. 207 b
alexãder magnus. 2 b.Alexandriæ episc. 5 a.15 a
alexãder inexorabilis.25 b. Constantinop. ecclesiæ episc.16 a.Apostol.dogmatũ ꝓdicator.15 b.melior quàm doctior.29 b
alexander totam noctem Deum orauit 51 b
alexander philosopho silẽtium imponit. ibid.
alexandria vrbs multarum Gentium. 15 a
alexandri mors. 48 a
alexãdri Alexãdrini ad ecclesiæ ꝓsules literæ.16 a
alexandrinæ seditionis autor Eudoxius. 144 a
alexãdrinę eccles.episc.15 b
alleluia Romæ 190 a
alexadrini ꝓsecuntur. 165 a
alexandrini seditiosi. 215 a
amantius episc. 50 b
altera synod⁹ ꝓpter Chrysost. 205 a
amatius iudex. 109 b
ambrosius ad Theodosiũ. 183 a. prẽsul tumultũ cõpescit. 133 a
ambrosius in exiliũ. 129 b. baptizatur, eligitur in episcopum. 133 a
ambrosi⁹ ad Ruffinũ.182 b
ammonius. 155 b. 158 b
ammonius occiditur à populo quod lapidem petulãter in præfectum iecisset. 215.b
ammon.156 a.eius miracula,mors. 13 b
amphictyones de Alexandro. 129 a
amphiloch.Lycaonẽs.136 a
amphilochius ad Theodosium. 179 b
amphion Epiphaniæ Ciliciæ episc. 10 a
ananiæ martyrium. 46 a
anastasia basilica. 170 a
anastasia & Carosia filię Valentiniani august. 141 a
anastasius presbyter. 123 b
anastasius. 207 a
anathema 225 a
andragati⁹ trucidari⁹ 178 a
se in aquã ꝓcipitat. 179 a
anianus episc. 93 a
anima Christi. 111 a b
ante secula 22 a
anthemius præfectus.211 b
antinous amasius Adriani. 129 a
antioche.synodi fides. 91 a
antiocheni cõuiciantur in barbam Iuliani. 122 a

antiocheni concilij diuisio propter fidem. 70 b
antiochensium gaudiũ de morte Iuliani. 126 a
antiochia Mygdonica Nisibis dicta. 28 a
antiochia oriẽtis cap. 166 b
antiochus. 200 b
antiochus nepos succedit libatio. 139 b
antiphonarũ origo. 100 b
antiquus mos. 36 a
antiqui interpretes. 124 a
antonij vigiliæ. 12 b. mors. 14 b. frugalitas 13 a
antoni monachi sõniũ 32 a
antonius Germensis episc. cõtra Macedonian. 223 a
antonius Ægyptius monachus Constantino Imperatori amicus. 12 b
anto. Magnus. 154 b. 160 b. literarum ignarus. 12 b. præfectus. 211 b
anubion episcopus. 50 b
apelles AEgyptius. 156 a
apex fidei totius. 76 b
aphaca. 40 b
aphraates. 160 a
aphrican. 4 a. ei⁹ script. 78 b
apollinaris rhetor. 99 a. Syrus. 121 a. grãmatic⁹. 99 a
apollinaris laodicen⁹. 166 a priuatur episcopat. 167 a
apollinares duo. 99 a
apollinaristæ. ibid.
apollinaristæ vniti orthodoxis. 209 a
apollo eremita. 156 b
apollo Didymeus. 8 a. Pithius. 40 b
apollonij vita 157 b
apologia de Origene. 111 b
de fuga Athanasij 112 a b
apostaseos Arij, socij. 16 b
apostolica sedes Antioch. 28 a. Hierosolymis. ibid.
appiõ Nicomed. episc. 42 a
aquila locus, ad quẽ deducta est argo. 7 b
aquillinus causidic⁹ Sozomeni socius. 40 a. dẽtissima febre correptus diuinitus sanatur, ibid.
ariobindas. 217 b
arantheus 164 b
aradus insula. 139 b
arbathion episcop. 50 b
arcadij Augusti mors. 211 a
ardaburius 217 b
arethusij Marco episcopo suo infensi 109 a
argyropolis. 121 b
ariani cupiũt habere vnam eccleſiã oppidatim. 68 b. asserũt Christũ esse naturæ mutabilis. 18 a. conciant Constantium cõtra Athanasium. 72 b.
ariani quidã apud Alexãdriam suffocati. 58 b
ariani interdictũ Arij anathematizauerunt. 31 b
ariani Porphyria. dicti. 37 a
ariani metu literis Nicæni cõcilij subscribunt. 31 b
ariani episcopi qui nõ admiserunt ὁμοούσιον. 33 b
ariani in orthodoxos. 145 a
ariani exuũt orthod. 159 a
ariani ĩ suburb. Alex. 180 a
domũ nectarijcẽdũt. 178 b

ariani relinquunt ecclesias quas. 51 a annis tenuerant. 170 b
ariani Sabbato & dominica. 200 a
ariani conueniunt Antiochiæ. 42 b. triũphãt. 101 a damnati. 83 b
arianorum conuẽtus apud Bythiniam. 25 b. Mareotem. 48. b. schisma. 190 a
arianorũ impiissimũ dogma. 19 a. cõcilia decẽ. 87 b
arij impium dogma. 23 b. mors. 52 a. epist. ad Eusebium. 23 b. Doctrina. 16 b
arij professio mittitur synodo hierosolymitanæ exanimanda. 49 b
aristoteles in quem vsum scripserit sophismata 78 b
arius contra ecclesiam exoritur. 15 a b. excommunicatur. 23 a
arius Alexandrinus. 42 a. subscribit decretis Niceni concilij. 51 b
arius iurisiurandi delusor. ibidẽ. ordine excidit sacerdotali. 15 b
arius & Achilas speluncas latronum sibi ædificant. 18 a. ad Paulũ Tyri episcopum legatus. 25 b
arius alexandrinæ scholæ præficitur. 15 a
arius & eiº sectatores mittũtur in exilium. 33 b. ab exilio reuocatur. 48 b
arius & Achilas tunicam Christi irrumpibilem diuidere non erubuerunt. 18 a
armenij Christi fidẽ sectãtur. 44 a
armenius bardisanæ. 161 a
arsatius Cõstantinop. episcopus. 206 a. moritur. ibidem b
arsenius. 62 b
arsius abbas. 153 b
artemius. 120 b
artemon 21 a
asclepas Gazæ episc. 62 b. Romã proficiscitur. 57 b
asclepam Gazei suscipiunt. 69 a
asterius rhetor. 51 a. eius libris Arianum dogma firmatur. ibidem a
astutum Flauiani cõcilium. 136 a
athalaricus 164 a
athanasij testimonium de Origene. 202 a
athanasij inimici. 79 a. Vaticinium. 86 a. mors. 149 a
athanasius Græcos vocat Gentiles. 29 b. Anazarbi episcopus. 24 a. Disputator. 29 b. suam recipit ecclesiã. 68. b. cõstituit sacerdotes in aliis ecclesiis. 70 a b
athanasius Impetrat Syrorum & Palæstinorũ synodum. 70 a. petit Dari Christianis vnam eccle-

siam oppidatim. 68 b
athanasius apud Treuiros Galliar metropolim degebat. 50 b. fit Alexādrię episcopus. 48 a. ad iudicium euocatur. 55 a
athanasius Constantinop. venit ad Constantium. 49 b. iubetur redire in Alexandriam. 53 a. 111 a. fauore Constantini iunioris Alexand. reuertitur. 54 a
athanasius vt magus accusatur. 48 b. 86 a. Eusebij opera Alexandria pellitur. 55 b. accusatur ab Arianis. 56 a. fugit Romā 56 b. accusatur apud Cęsarem. 55 a. conciliū conuocat apud Alexādriam. 74 a
athanasius Cōstantij furorem declinat. 86 a. exulat. 114 b. mittit quinq; episcopos ad Constant. Imperat. vt seipsum excusent. 86 a
athanasius accusatur ab Arianis. 56 a. aduersus synodū Ariminēsem. 83 a. vocatur ad Constantiū. 68 a. adit Iouianū. 131 b. semper odio habitus ab Arianis. 79 a. suam recipit ecclesiam. 68 b
athanasius Alexandr. 67 b
attici sermones non excipiebantur à scribētibus sicut olī Origenis. 212 a
atticus Cōstantinop. 211 b
atticus succedit Arsatio. 207 a
attim Rhodij in Deum retulerunt. 128 b
audæus hæreticus. 135 b
authoritas Rom. Pōtificis. 56 a. 87 b
auxentius episcopus moritur. 133 a
azanes Eunuchus. 46 a

B

BAcurius magister militum. 193 b
Barabanes rex Persarum. 216 b
barbas Arianorum episcopus. 213 a
barbæ mors. 223 a
barbari contra Romanos. 228 a
barbāri suburbia Constantinop. deripiunt. 166 a
basilij magni memoranda sententia. 155 a
basilius Cappadox. 121 a
basili⁹. 148 a. Ancyran⁹ occiditur. 110 a
beatitudo vera in cultura Dei est. 13 a
bellum Persicum. 70 b
beniamin oratione sola ægros sanabat. 157 a
beniuolus quæstor. 177 b
beryllus Philadelphiæ episcopus. 111 b
bichor episcopus martyr. 47 a

bisa Thraciæ ciuitas. 145 a
bitianus. 217 b
blanditiis magis quã tormẽtis cẽſet Iulianus expugnandos Chriſtianos. 106 a
britãnio ſenex in imperatorem electitius. 74 a
britannio tyrannus. 71 b
britannio priuatur imperio. 74 a
burgundiones. 223 a
buſyris martyr. 109 b
byzantium. 41 a

C

CAlumnia adulterij ab Arianis Euſtathio imponitur. 42 b
calydonius aper. 4 a
calyſtus. 125 b
cãdelabrum Theodoſij. 2 a
canones Nicen. cõcil. 122 b
canones ſynodi Syrmiẽſis. 75 a b.
caput Ioãnis baptiſtę. 191 a
carræ ciuitas. 125 b
cauſa ſeceſſus. 13 a
celeſtinus Pont. Ro. 214 b
celtæ. 139 b
cẽtum Chriſtiani interfecti. 45 b
chreſtus Niceę epiſc. 42 b
chriſtiani dabant operam ſpectaculis apud Alexandriam. 215 a
chriſtiani à Licinio perſequuntur. 7 b. ſuis opibus ſpoliantur. 122 a
chriſtiani in militiam recipiuntur. 8 b. exulãtes reuocantur. ibid. infamia liberantur. ibid. honorificè habentur. ibid.
chriſtiani hoïs libertas 11 b
chriſtianorum dogma cœpit ex Gentilium perſequutione. 7 b
chriſtianorum hoſpitalitas & officiũ erga mortuos. 116 b
chriſti mater poſt partum virgo permanſit. 3 a
chriſtus in euangelio. 113 a
chryſantus. 214 b
chryſopolis. 221 a
chryſoſtomiani. 207 b
chryſoſtomiani torquẽtur propter factũ incendiũ. 206 b
chryſoſt. Nouat. fauit. ibi.
chryſoſtomus vbi exularit. 204 a. annumeratur prędeceſſoribus ſuis epiſc. 207 b. moritur. 206 b.
chryſoſt. accuſatus appellat ſynodũ vniuerſalem.
cingulũ militare. 7. b. 126 a
circenſes ludi. 165 b
clearchus Nymphęum ędificat. 141 a
clemens Alexand. 4 a. eius opera. 78 b
cleomedes Athleta. 129 a
clerici cogũt militare. 106 a
coci publici. 108 a
cœlibibus licet cõdere teſtamentum. 10 a
collecta Chriſtianorũ. 11 a
cõmunionis ſignum. 26 b
concilia hæreticorum. 41 a

prohibita. 180 a
concilia partialia Orientalium & Occidentalium episcoporum. 61 a
concilia non celebrãda citra sententiã summi põtificis. 56 a
concilij Niceñ. session. 30 b
concilium Ephesi propter Nestorium. 224 b
cõciliũ in Chalced. ꝓpter Ioan. Chrysost. 202 b
concilium. 2. in Nicea Bithiniæ. 89 b
concilium Antiochiæ nonaginta episco. 56 a
concilium apud Nicæam Isauriæ. 90 b
concilium Nicomediæ pro Orientalibus. 80 a
cõcilium Mediolani. 75 a
concilium Ariminense pro Occidentalibus. 80 a
concilium Sirmij aduersus Photinum. 74 b
concilium Hierosoly. sub Athanasio. 111 a.b
concilium Sisimini de concordãdis hæreticis. 176 b
confessorũ cõuersatio. 8 a
conflictus. 193 a
conscriptoris est omnia veritati postponere. 4 b
constans in tricennalibus ordinatur. 53 a
constans partes Athanasij tuetur. 55 a
constãs ꝓ Athanasio. ibi. a
constantia mulieris orthodoxæ. 146 b
cõstantiẽses cur à Cõstan. libertate donati. 105 b
cõstãtij i Gothos bellũ. 92 a
constantij leuitas. 71 b
constantij cum Gothis fœdus. 92 a
cõstantij in Illyricum profectio. 74 a
constantij & Liciani bellum. 7 b
constantij Cõcilium de explorãda Christianorum constantia. 7 b
constantij epistola ad Alexandrinos qua recipitur Athanasius. 69 a.b
cõstantini senioris in pauperes liberalitas. 50 b
cõstãtini epist. de Ario. 37 a
constantini forum. 52 a
constantini oratoriũ. 9 a
constantini de vnanimitate & cõcordia sermones. 31 a
constantini principis epist. ad Alexandrum pontif. Alexandrinum. 26 a
constantinopolis vnde dicta. 102 b
constantinop. Romæ similis. 39 b. olim Byzãtium dicta. 38 b. 39 a
constantinopolitana hæresis recens. 173 b
constãtinopolitani priuãtur stipendiis frumentariis. 57 a
constãtinus mysteria fidei edocetur. 6 a
cõstantin. necis filij sui co-

operator. 6 b
constãtinus episcopis certũ vectigal distribuit. 9 a
constãtin. quomodo Christianum dogma cognouerit. 5 b
constãtinus baptizatur. 6 b
constãtin⁹ religionẽ Christianam commendat. 8 a
constantinus persequitur Christianos. ibid. & 5 a
constãtinus Sarmatas vincit 9 a
constãtinus arma militum signo crucis signabat. ib. a
constãtinus Eutichiano amicus. 14 b
constantinus nolebat iudicare de causis sacerdotũ. 29 a
constãtinus non solùm cũ Ario & Alexandro expostulat. 26 a
constãtinus suppeditat victum patrib. Nicæni cõcilij. 29 a
constantinus August. filios suos Cæsares facit. 52 b
constantinus moritur. 53 a
constãtinus iunior Hesperiis partib. præficit. 54 a
cõstantinus occiditur. ib. b
cõstantinus August. de pascha. 188 b
constantinus iunior. 70 b. inuadit partes fratris sui Gonstantis. 54 b
cõstantinus partem crucis Christi statuæ suæ inclusit. 39 a
constantinus Cæsar. 53 a
constãtinus iubet hũc locum, domin⁹ creauit me &cæt. populo interpretari. 110 b
constãtinus voluit esse Romæ duos põtifices. 81 b
constantinus baptizat. 53 a
constantinus iterum Arianizat. 114 a b
constantinus Arianam secã dissẽminare nititur. 114 a
constãtinus cupit vt Orientales subscribãt Arianis. 79 a
constantinus Athanasium persequitur. 72 a
constantinus Romam venit 78 a
constantinus succẽsset Macedonio. 88 b
constãtinus Aug. moritur. 102 a
consubstantiale quomodo Ariani interpretantur. 33 b
cõsultatur de episcop. Antiochenis præficiendo. 100 b
conuẽtus Christianorum. 11 a
copras Monachus. 9 a
cornelius Pont. Romanus. 162 b
corona Dionysij. 128 b
corpus Ioannis Chrysostomi Constantinop. post trigesimum quintũ annum aduectum. 228 b

CC. episcopi Ariminensis synodi Arianis aduersi. 88 a
corpus ecclesiæ viuũ. 16 a
cras. 86 a
crucis signum Constãtinó ostensum. 5 a
cubitus. 39 b. 9 a
cucusum Cappadociæ ciuitas 60 a
cyriacus. 173 a
cyrilli mors. 180 a
cyrilli Hierosolym. causa Seleuciæ discutitur. 92 b
cyrillus Hierosoly. abdicatur ab Acacio Cæsariensi. 94 a
cyrillus Hierosoly. primus inter ecclesiasticos appellatione vsus. 92 b
cyrillus & Acacius contendunt de iure metropolitæ. 94 a
cyrillus Hierosoly. Diaconus martyr. 110 a
cyrillus vendidit suppellectilem ecclesiæ dona tam à Constantio. 94 a
cyrillus Alexandrinus. 207 b. 213 b
cyrinus in pede læsus à Marutha moritur. 202 b
cyziceni quod petunt à Iuliano impetrant. 115 a
cyziceni eiiciunt. Eunomium. 140 b

D

DÆmõ queritur de sanctis viris. 150 a
dalmatij Cęsar. 70 b. 102 b
dalmatius monachus. 222 a
damasus pontifex Romanus. 162 b. 192 a
decennium imperatorum. 37 a
dei substantia. 32 a
demophilus episcopus. 177 a. 82 b. 145 a
derogatio valet quãdo derogator creditur bonę fidei. 50 b
deus an sit corpore. 199 a
dialectica. 11 b
dialogus Cõstantij & liberij põtif. Romani. 80 a
dictum argutum. 70 b
didymi memorabile dictũ. 155 b
didymus. 161 a. b
diem veneris cur Cõstantinus honorarit. 9 b
dies passionis parasce. 45 b
digami. 189 b
diocletianus omnes ecclesias Christianorũ euertit. 210 b
diodorus diaconus. 89 a 159 b
dionysius Albæ metropolis Italorũ episcop. 79 b
dionysius in exilium mittitur. 79 b
dionysius hermopoleos episcopus 199 b
diospolis olim Lydda dicta 24 a
diripiuntur domus eorum qui Chrysostomo fauebant. 206 a

disputatores. 176 b
differitur de Arij dogmate. 30 b
diſsidium eccleſiarum. 25 a
diſsimiles. 95 b
diſſimilitudinis fides. 142 a
diuerſitas cleri & populi. 88 b
diuerſitas pſallentium in templo. 70 b
diuinitas pſalmis & hymnis placatur. 12 a
dogma Niceni concilij iterum in quæſtionẽ venit. 53 b
dominica Auguſta. 166 a
dominicus dies orationi dicatus. 9 b
domitianus Orientis præfectus. 78 a
domus Placidiæ Auguſtæ. 203 a
domus τῆς καρύας apud Cõſtantinop. 211 a
donatiua principum quando dari ſolita. 117 b
donatus. 193 b
dorotheus Theſeus. 156. b 190 b
dorotheus Arianorum epiſcopus apud Conſtantinopolim. 213 a
duplex ſpectatorum color. 82 a

E.

Eccleſia Romana. 58 a
eccleſias duas Conſtã. Cõſtantinop. ædificauit. 38 b. 39 a
ecebolus ſophiſta. 102 b. 121 b
edeſſa. 65 a
egeſippus. 4 a
elebachus. 184 b
eleuſius Cizici epiſco. 88 a
eleuſius Cizicenſis. 177 b
Emaus vicus. 122 b
Ἐνθουσιάσαι, id eſt, diuini ſeu afflati. 135 b
enecratitæ. 109 b
ephrem Syrus, 100 a
ephrem cantica compoſuit de martyribus. 161 b
epigrãma futura prædicés. 141 a
epinicia Theodoſij & Valẽtiniani. 179 a
epiphanius ſophiſta Gentilis. 99 a
epiphanius epiſco. 159 a
epiphanius Origenis libros dãnat & dioſcorũ. 202 a
epiphanius Cyprius Conſtantinop. 201 b
epiſcopi Orientales reſcribunt Iulio põtifici. 58 a
epiſcopi potentia ex loco. 25 a
epiſcopi excõmunic. 92 b
epiſcopi abdicati. 94 a. 85 a
epiſcopi decem ad Conſtãtium mittuntur. 93 a
epiſcopi mittunt legationẽ ad valẽtinianum Auguſtum. 136 b
epiſcopi apoſtolicarum eccleſiarum. 195 a
epiſcopi condẽnati pelluntur vrbe Cõſtanti. 94 b

epiſcopi

episcopi substituti. ibid.
episcopi Ægyptij in dioecesaream missi. 151 a
episcopi qui in cõcilio Niceno subscripserũt. 33 b
epistola Constantij ad Iustinum Cęsariensem de parandis libris. 37 b
epistola Constantij ad Persarum Regem pro Christianis. 47 a
epistola Liberij pontificis Romani. 143 a
epistola Athanasij & aliorũ episcoporũ Occidentalium ad Iouianũ Augustum. 129 a
epistola synodi Constanti. missa Occidẽtalib⁹. 172 a
erat. 22 a
eruca virtus magna. 31 a
euagrius. 145 a. 158 b. 154 a
euangelici, Apostolici, prophetici libri. 31 a
eucharistia olim laicis dabatur in manus. 182 b
eucheſtarũ error qui dicũt eucharistiam neq; obesse neq; prodesse. 136 a
eudoxia filia Theodosij nubit Valentiniano. 228 b
eudoxij de Cõstantino magno & eius filio opinio. 95 b
eudoxius nititur Ætiũ restituere. 82 a
eudoxius sedem Cõstantinop. vsurpat. 95 a
eudoxius gratiosus in aula Valentis. 137 a
eudoxius Germaniæ episcopus. 60 a consulit Eunomio vt ad tẽpus opus suum premat. 99 b
eudoxius occupat sedẽ Antiochenam. 89 b. 82 a
eudoxius accusatur apud Constantinum. 89 b
eugenius ex ludimagistro tyrannus. 192 b
eugenius supplex Theodosio. 193 b
eulogius presbyter. 147 a. 156 b
eulogius & Protogenes redeũt ab exilio. 147 a
eumęus homericus. 116 b
eunomiani. 98 b
eunomij temeraria subtilitas. 140 b
eunomius episcopus Cyzicenus. 99 b
eunomius accusatur apud imperat. 98 b
eunomius cur ab Eudoxio separatus. 144 b
eunomius it in exilium. 140 a,b
eunomius ad tempus opus suum premit. 98 a
eunomij scripta. 140 a, 177 a
eunomius discedit Samosata. 139 a
eunomius Arianus in Eusebij locũ obtrusus. 131 b
eunomianorum schisma. 190 b

eunomio theophroniani. ibidem b
eunomio euthiciani. 191 a
eunuchi. 132 a
euolcius exulat. 139 a
euphronius episcopus Antiochiæ. 43 b. 56 a
eupsychius Cæsariensis. 110 a
eusebia vxor Constantij. 103 a
eusebij martyrium. 108 a. 139 b
eusebij Samosateni humilitas. 131 b
eusebij epistola ad Paulinũ epiſcopum. 24 a
eusebij verba de concilio Nicæno. 33 a
eusebij Cæsariensis vocabuli. ὁμοούσιος interpretatio. 34 a
eusebij constantia. 101 b
eusebij Pamphili de fide cõcilij Niceni ad Palestinos epistola. 34 a
eusebij & Theogonij pœnitentiæ libellus. 38 a
eusebius ad Hystrũ. 138 b
eusebius vercellensis. 79 b. 111 a,b
eusebius nauigat zeugma Syriæ. 138 b
eusebius presbyter præpositus cubiculi. 80 b
eusebius Nicomediensis Arianorum fautor. 53 b
eusebius Samosatenus in exilio quid egerit. 138 b
eusebius dolet de schismate Antiochenſium. 114 a
eusebius redux. 167 b
eusebius de vita Constantini. 224 a
eusebius in exilium. 139 b
eusebius eunuchus. 104 b
eusebius Cæsariensis. 4 a
eusebius Cæsariæ episcopus. 24 a
eusebius Emisenus. 56 a
eusebius moritur. 57 a
eusebius à muliere Ariana occiditur. 168 a
eusebius Nicomediẽsis Cõstantinop. præficitur. 43 b
eustathius Antiochiæ epiſcopus. 5 a. 31 a
eustathiani. 43 a
eutropius lector in carcere. 206 b
eutropius eunuchus præpositus cubiculi. 197 a
eutychianus philosophus. 14 b
euzoius episcopus Arianus. 16 b
euzoius excommunicatur. 23 a.
euzoius Arij sodalis. 114 a
ex aliis Gentibus cur creuerit ecclesia. 3 b
ex apologia Athanasij de fuga. 112 a,b
exceptores notarij. 77 a. 90 b
ex deo, id est ex substantia. 32 a

expositio fidei apud Sirmium. 75 a

F.

FActio Melitianorum. 25 a
factiones Arianorũ & homousianorum. 55 b
felix loco Liberij Pontifex creatur. 82 a
fidei maior authoritas in populo quam in clero. 89 a,b
fidei expositio apud Sirmiũ Præsente Constantino Augusto. 75 a
fides Niceni concilij. 33 a
fides Acacij Cæsariẽsis. 91 b
fides Antiochenæ synodi. 91 a
fides recta Arimini. 82 b
fides Arij quam apud Constantium August. professus est. 49 a
filius consubstantialis patri & coæternus. 15 b
filius ex non existentibus factus. 19 a
filius sacerdotis ethnici ad Christum conuersus. 119 a.
filius valentis baptizatur ab Arianis. 148 b
flacillus Antiochiæ episcopus. 56 a
flauianus Antiochen⁹. 136 a 159 a,b. 207 a
flauianus Antiochenus Melitij successor. 191 b
fœdus Romanorum cum Persis. 126 b
fornicaria mulier. 65 b
fons apud Nicopolim morborum depulsor. 122 b
fortunæ templum à Christianis destructum. 106 a
forum Constantini. 52 a
franci Imperio Romano subiiciuntur. 57 b
franci Romanis infesti. 56 b
fridigernus. 163 b
frumentorũ reditus reddit ecclesiis Iouianus. 130 b

G.

GAinæ Tyrannis. 198 b
gainas magister militum Scytha. 198 a
gainas conatur incendere Palatium Cõstantinop. 198 b
gaius episcopus. 82 b
galilæos vocat Iulianus Christianos. 106 a
galli Cæsaris tyrãnis. 78 a
gallus instituitur Ephesi. 102 b
gallus Cæsar Iudæos compescit. 78 a
gaza maritima. 106 a
gentiles cur potius quã Iudei fidem receperint. 3 a
gentiles apud Antiochiam. 159 a

gẽtiles apud Antiochiam. 159 a
georgius in sede Alexandrina propulso Athanasio. 86 b
georgius Alexandrinus. 96 a
georgius à Gentilibus capitur & occiditur. 107 b
georgius fugere cogitur. 86 b
georgius Laodicẽsis. 100 b
germa. 141 b
germani. 139 b. 57 b
germinius episcopus. 82 b
gororanes. 208 b
gothi. 163 b
gothi cum Theodosio. 193 a
gothi quando Ariani facti. 164 b
gothi quando Christiani. 165 a
gothi in bello proni. 92 a
gothi in Romanos. 164 a
grando Constantinopoli. 141 b. 206 a
gratianus Cęsar quo pacto cæsus. 178 a
gratianus reuocat episcopos de exilio. 166 a
grauitas exactionum multorum malorum caussa. 164 a
gregorius Cappadox. 121 a
gregorius Alexandria pellitur. 57 b
gregorius Põticus discipulus Origenis. 162 a
gregorius Cappadox recipitur. 57 b
gregorius Laodicenus. 96 a
gregorius Beryti episcop⁹. 24 a
gregorius Nazianzenus de Iuliano. 127 b
gregorius Constantinopolim relinquit. 171 a
gregorius Constantinop. ascitus. 169 b
gregorius Nazianzenus cupit abire Constantinopolim. 171 a

H.

HÆretici Christianos expugnant. 59 a
hæresis de inęquali substãtia. 61 a
hæresis negantiũ gratiam cõferri in baptismo. 136 a
hæretici vt cameleõtes mutantur. 17 a
hæretici Tunicam Christi diuidere nõ erubescunt. 18 b
hæretici ecclesiis ab orthodoxis pelluntur. 68 b
hæreticis iussu Cęsaris adimuntur ecclesiæ. 52 b
hæreticis ne aue quidẽ dicendum. 17 b
hebion. 21 a
helena clauos Galeæ & freno equi filij sui inclusit. 39 a,b

helena Hierosolyma vadit. 39 a
helenæ mors. 39 b
helenopolis. 39 a
helias monachus. 112 b
heliodorus. 97 b. 156 a. 159 a
helion ab Imperatore mittitur ad Persas tractaturus de pace. 218 a
heliopolitę olim suas virgines prostituebāt. 108 b
heliopolis. 152 a
heliopolitanorū in sacras virgines crudelitas. 108 b
helladius & Ammonius Socratis historici Cōstanti. præceptores. 180 b
helladius excōmunicatur. 23 a
hellanius Tripoleos episcopus. 24 a
hellem monachus. 156 a
heraclea ciuitas. 2 a
heraclides à Chrysostom. ordinat⁹ accusatur. 203 b
heraclius Hierosoly. episcopus. 96 a
herēnius Hierosoly. episcopus. ibidem
hermogenes magister militum occiditur. 57 b
hermon Hierosoly. episcopus. 16 a
hermopolis. 226 a
herodes Idumæus. 3 a
hierax Ludimagister. 215 a
hierosolymitana ecclesia. 173 b
hierosolymorū episco. 16 a
hiezabel. 112 b
hilarij libri de trinitate duodecim. 114 a, b
hilarion monachus. 108 b, 115 b
hilarius Imperialis nūcius. 86 a
hilarius Pictauorū episcopus. 114 a
historiæ huius, tempus. 3 a
honoratus præfectus vrbis Hierosoly. 93 a
honorius Aug. 211 b Theodosij filius. 78 b
honorius fit Cęsar. ibid.
horestes præfectus respuit esse amicus Cyrilli. 215 a
horestes lapide petitus est. 215 b
hormisdas Persa. 209 b
huni aduersꝰ Gothos. 164 a
huni in Thraciam. 207 a
hypatia. 216 a

I.

IAcob. 3 a
iacobi episcopi miracula 28 a
iacobus episcopus Nizibēsis. 99 b
iacobus episcopus Antiochiæ Mygdonicæ. 28 a
iacobus presbyter Pōticus. 46 b
ianuæ clausæ sponte reserantur. 14 b
iberi Christiani. 45 a, b
idolorum cultus phibitus

à Theodosio. 185 a
ieiuniorũ diuersitas. 189 a
ieiunium ante baptismum. 216 b. 224 b
imperatoria dignitas minor sacerdotali. 31 a
impostura Gētilium. 181 a
incendium Cōstantinopo. 3 b. 226 a
indi ad fidem Christi conuersi. 44 a
innocentius Pontifex Roman. aduersus Nouatia. 214 a
innocentius Pontifex Romanus pro Chrysostom. 201 b
innocentius Pontif. Rom. 192 b. 207 a
inquisitio in Marcellũ. 51 a
insidiæ Arianorum aduersus Athanasium. 54 a. 71 b
institutio psalmodiæ. 89 a
intentio Sozomeni ad historiã cōscribendam. 4 a
ioannes Baptista. 113 b
ioānes Antiochenus. 120 b
ioānes Hierosolymitanus. 207 b
ioannes Chrysostomus aduersus Gainam. 198 a
ioannes Chrysost. legatus ad Gainam. 198 b
ioannes Chrysostomus cleri reformator. 197 b
ioannes declamat publice in Eutropium. ibid. a
ioannes Chrysostomus orationes addit hymnis nocturnis. 200 a
ioannes Chrysostomus recipit Petrum & Isidorũ. 201 a
ioannes Chrysostomus nõ vult consentire in damnationem librorum Origenis. 202 a
ioannes Chrysostomus ad Epiphaniũ aduersus Eudoxiam Aug. ibid. b
ioannis Chrysostomi nomen in catalogum episcoporũ relatum. 207 b
ioannis Chrysostomi reliquiæ Constantinop. delatæ. ibidem
ioannes ex scriba tyrānus. 219 b
Ioannes quo pacto odium Augustæ sibi conflarit. 200 b
ioannes Antiochenus damnat Cyrillum Alexandrinum. 225 a
ioannes futurorum præscius. 193 a
ioannes Ægyptius. 12 b
ioannitæ. 205 a
ioannis virtutes. 157 a
iouianus August. cupit ab Athanasio fidem orthodoxam edoceri. 130 b
iouianus pergenus. 139 b
iouianus Augu. episcopos exules restituit. 129 a
iouianus August. Cæsar creatur. 126 a

ioui anus Augusſt. Iulianum Tarſi ſepelit. 132 a
iouis fulmina. 40 b
irene. 59 a. eccleſia. 55 b
ireneus Grãmaticus. 111 a
iſaac Chriſti Typus. 3 a
iſchyræ mẽdacium contra Athanaſium. 63 a
iſdigerdes Perſarum Rex incipit fauere Chriſtianis. 214 a
iſidorus 152 a. monachus. 157 a
iſidorus pulſus Alexãdria. 201 a
iudæi. 44 a 152 a
iudæi per pſeudomoyſem decepti in Creta. 164 a
iudæi pulſi Alexandria. 25 b
iudæi Chriſtianos perſequuntur. ibid. b
iudęus ſæpe baptizatus. 216 b
iudæus paralyticus ſanitati reſtitutus. 212 b
iudex Ægypti aduerſus petrum. 149 b
iulianus fit Cęſar. 78 a. ob metũ lector ordinatur. 105 a
iulianus in Gallias mittitur. 78 a
iulianus abluit baptiſmũ. 105 a
iulian⁹ & Gallus templum Mamæ erigendum locant. 105 a
iulianus Orientis præfectus. 118 b
iulianus Cæſariam Cappadociæ priuat ſuo nomine 106 a
iulianus obiurgatur à Marete Chalcedonenſe epiſcopo. 106 b
iulianus fontes publicos & cibaria ſacrificiis ꝓphanauit. 119 b
iulianus iuber Chriſtianos ſacrificaturos prius expiari. 106 b
iulianus Gẽtilibus amicus, Chriſtianis infeſt⁹. 105 b
iulianus Iuliani Auguſt. auunculus. 118 a
iulian⁹ templa Chriſtianorum ſpoliat. 107 b
iulianus populi fauorẽ conatur ſibi parare. 104 a
iulianus appellatur Augu. 101 b
iulianus ſe põtificem Paganorum nominat. 104 a
iulian⁹ Chriſtianum ſe fingit. 103 a
iulian⁹ creatur Imperator. 102 a. Conſtantinopoli inſtituitur. 102 b
iulianus obſidet regem Perſarum apud Ctęſiphontem. 125 a
iuliani fuga. 103 a
iuliani mors. 125 b
iulianus conſulit vates. 103 b
iulianus ſtatuam Chriſti fuſilem deiicit. 12 a

Iulianus lector fit Nicomediæ. 103 a
Iulian. autor Iudæis vt templum Hierosolymit. reparent. 123 a
Iulianus se alterū Alexandrum putabat. 125 a
Iulianus abolet crucem in vexillo. 117 a
Iulianus nolebat Christianos cogi vt sacrificarent. 115 a
Iulianus iunior precia rerū venalium Antiochię minuit. 122 a
Iulianus Titum Bostrēsem episcopum eiicit. 115 b
Iulianus excommunicatur. 23 a
Iulianus quibusdā officiis paganismum propagari cupit. 116 a
Iulian iubet sacerd Gētiliū imitari vitam sacerdotū Christianorum. 116 b
Iulian⁹ reprehēditur. 128 a
Iulian. cupit cōsultū dignitati sacerdotum. 116 b
Iulian⁹ iussit cōscribi Christianorum numerum per singulas ciuitates. 115 a
Iulianus Anachorita. 160 a
Iuliani liber quod vlciscit in Antiochenos. 122 a
Iuliani epistola ad Arsatiū Pont. 116 b
Iuliani & Antiochenorum contentiones. 122 a
Iulianus Saba vir religiosissimus. 124 b
Iulianus ad Christia. 121 b
Iulius Pont. Rom. 28 a. 61 b, 62 b
Iulij epistola ad Oriental. 58 a
Iulius Pont. Rom. Athanasium vocat. 59 b
Iulius in Athanasij causa iudex. 57 a
Iulius moritur. 73 b
Iulij successor liberi⁹. ibi. a
Iupiter. 117 a
Iura Romanę ciuitat. 10 a
Iustina. 163 a
Iustina Ariana. 177 b
Iustus Piceni iudex. 163 a
Iuuenalis episcopus Arianus. 16 b
Iuuētius & Maximus. 120 a

L

Labarū belli signū inter cętera preciosum. 6 a
Lacius simplex virum Dialecticum vincit. 29 b
Laodicia Antiochię æmula. 184 b
Lauritius dux Isauriæ. 90 b 91 b
Laus Constantinopol. à religione. 39 b
Legati Orientaliū mittūtur in Italiā ad Cōstan. 59 b
Legatio Constantis ad fratrem Constantium pro Athana. 65 b
Leonas Comes Augu. vica-

rius. 90 b. 91 b
Leontij episcopi argutum dictum. 70 b
Leontius ordine sacerdotū excidit. 72 a
Leontius Antiochię episcopus. 66 b
Leōtius Maced. tacitus suas orationes legebat. 88 b
Letoïus Melitenus. 136 a
lex Constantij cōtra Arianos. 37 a
lex Ioujani de duobus vxoribus ducendis. 163 a
lex Imperatoris de fide Orthodoxa. 169 b
lex Theodosij de dilatione vindictæ. 183 a
libanius sophista. 124 a
libanius pro Antiochensibus. 122 a
libanius pulsus constanti. venit Nicomediā. 103 a
libanius Constantinum viuum laudauit, mortuum vituperauit. 127 a
libanij opus de morte Iuliani. 126 b
libellus appellationis. 92 b
libellus Macedonianorum exibitus Liberio Pontifici Rom. 142 b
liberalitas Theodosij in homines doctos. 1 b
liber Iuliani Augusti. 128 a
liberius Pont. Rom. 78 a
liberius exulat. 80 a. 81 b
liberius primum non recipit Macedonianos. 142 a
libertas Religionis vniuscuiusque. 166 b
libertas olim sub testimonio sacerdotum conferebatur. 10 a
libri Hilarij de Trinitate. 114 a
licinius spe victoriæ amplectitur paganitatem. 8 a
licinij contra Cōstantium bellum. ibidem
licinius fugatur, vincitur, occiditur. 8 a,b
literæ episcopales. 116 a
literæ Nicænæ synodi ad Alexandrinos & AEgyptios. 35 a
literæ Sardicensis concilij ad vniuersos episc. 61 a,b
literæ synodi Sirmiensis. 85 a
literæ à synodo Romana ad Illyricum. 87 b
literæ Constantij diuersa iubentes. 90 b
literæ exponuntur ad lucernam. 189 b
litibus finiendis laicū præfecit Syluanus. 225 b
locus Arij detestabilis. 56 b
locus exilij Chrysostomi. 204 a
locusta virtus magna. 31 a
longi fratres. 199 b
lucianus. 21 a
lucifer contra Eusebium. 114 a
lucifer metropolitanus insulatū Sardiniæ exulat.

79 b
luciferiani. 85 b
lucius episcopus Arianus. 16 b
lucif⁹ anathematizatur. 23 a
lucius in carcere moritur. 72 a
lucius obtruditur. 139 a
lucius Alexandrinus. 151 a
lucius exul. 170 b
lucius Macarios & Isidorũ in exilium relegat. 149 b
lugdunẽsem vibem venit Magnentius. 77 b
lycus flumen. 14 a

M

MAcarius. 157 a
Macarius Hierosolymit. episc. 16 a. 52 a
macarij duo. 161 a. 162 b
macedoniani. 96 b. 114 b
macedoniani interrogati reddũt causam suę hęreseos. 114 b
macedonius diaconus. 55 b
macedonius in ecclesiã deducitur. 59 a
macedonius Arianus infert bellum orthodoxis. 57 a
macedonius hæresiarches. 58 b
macedon. ecclesia Cõstantinop. pellitur. 60 b
macedonius apud Omnes odiosus. 88 a b
macedonij tumultus, sæuitia & odium. 88 a
macedonius similis substãtiæ asserior. 96 b
macedonius cõdemnatur. 95 a
macedoniani confugiũt ad Valentinianum & Liberium. 142 a
macedonianis ecclesiæ ademptæ. 223 b
macedonianorum episcoporum pertinacia. 171 a
macedonianorũ schisma. 191 a
magi Persarum sacerdotes. 44 a
magi ad seducendum valent. 18 a
magica quædam portenta Cartis reperta. 125 b
magistratus imperiales occisi apud Thessalonicam. 182 a
magnentius Romæ sæuit. 77 b
magnentius tyrannus 71 b
magnentius victus in Galliam fugit. 77 b
magnentius mortem sibi conciscit. ibid.
magnus Comes Largitionum militum dux. 151 a
magorum dolus 213 b
maioma Constantia. 105 b
marathonij. 96 b
marathonius Nicomediæ episcopus. 88 a
marathonius Taurus. 4 a
marcellus Ancyræ Galatiæ episcopus. 51 a.

marcellus abdicatur. ibid. & 72 a
marcellus in errorem Samosateni Pauli incidit. 51 a
marcellus sua sede Ancyrana potitur. ibid. & 69 a
marcianus succedit Paulo. 229 a
marcus episc. Arethusiorũ. 109 a
marcus Anthonius philosophus. 127 b. 157 a
mardonius. 191 b
mardonius Iuliani pædagogus. 102 b
mareas martyr. 41 a
maretis responsum. 106 b
maria mater Dei. 223 b
marinus. 190 b
mars. 117 a
martyres apud Ascalonem & Gazam. 110 a
martyres Arianorum. 164 a
martyrius literarum baiulus. 60 a
maruthas episcop⁹ ad Persas mittitur. 213 b
matronæ Romanæ solicitæ de reditu Liberij. 81 b
mauia Regina Saracenorum. 166 a
maxentius Imp. Rom. 5 b
maxentij interitus. 7 b
maximiani episc. Constantinop. mors. 227 b
maximianus Cõstantinop. 225 b
maximi Galeni cædes. 5 b
maximus philosoph⁹. 103 a
maximus Cynicus. 177 b
maximus Hierosoly. episc. 10 a
maximus tyrannus pro orthodoxis. 178 a
mazaca. 106 a
melas episc. 158 b
melitiani diu ab ecclesia segregati. 111 a. 25 a
melitiani Arianis mixti. ibidem
melitio potestas episcopalis adempta. 25 a. 35 b
melitius in exilium. 101 a. 137 b
melitius ab exilio reuertitur. 114 a
melitius quod ore eloqui non sinit manu designat. 101 a
melitius vir Dei. 119 a
melitij doctrina. 100 b
melitij corpus Antiochiã relatum. 176 a
menas episcopus Arianus. 16 b
menas excommunicatur. 23 a
mercurius. 117 a
messaliani. 135 b
metatum dicitur diuersorium à metando. 66 b
michaëlis archang. apparitio. 40 a
michaëlis locus apud Constantinop. ibid.
milesius circumfert peram

operis euangelici. 47 a
milesius martyrio coronatur. ibid. a
milites Christianos explorat Iulianus. 117 a b
miltiades Alexand. episcopus. 15 b
miraculum de dæmonibus ob signum crucis fugientibus. 103 b
miraculum. 226 b
mirsa Galliæ oppidũ. 77 b
modestus præfectus. 145 b 147 a
monachi Ægyptij. 86 b. 199 a
monachi Ægyptij pro Cyrillo aduersus præfectũ. 215 b
monachi ne per vrbes vagentur. 13 b
monachorum hoc est eremitarum philosophia. 11 b
monachorum frugalitas. 12 a
monachorum officiũ. 12 a
monomachia Romæ vetita. 9 a
monetarij Cizicũ à Iuliano translati. 115 a
montani. 190 a
montius Quæstor. ibidem
mopsi fons. 102 a
mos initiandi Christianos. 147 b
moses seruus. 157 b
moyses monachus. 158 a
mulcta Cœlibatus remissa. 9 b
mulier mercede conducta Eustathio adulteriũ imponit. 42 b
multæ hæreses fuere ante Arium. 17 b
mydonius fluuius. 99 b

N

NArcyssus Legat⁹. 59 b
Nazãzenus depingit Iulianum. 127 b
Nectarius. 177 a
nectarij martyrium. 108 a
nepotianus Imperat. 71 b
nestorij verba ad principẽ superba. 222 b
nestorij sententia. 223 b
nestorius ex Antiochia ad episcopatum Constantinop. vocatus. 222 b
nestorius incẽdiarius. ibi. b
nestorius damnatus. 225 a
nestor confessor. 108 b
nicæa synodus Thracię celebrata. 85 b
nicæa Thraciæ. ibid. b
Nicæa Bithyniæ. ibid. b
nicænæ synodi patres & eorum numerus. 28 b
nicænum concilium. 28 a, 41 a.
nicocles grãmaticus. 102 b
nicomedia concidit. 141 b
nicopolis olim Emaus. 122 b
nilus retrocedit. 191 a
nilammon. 204 a
nisibenis Iulianus opẽ de-

negat. 105 b
nisibis Antiochia Mygdonia. 99 b
notæ crucis in vestibus. 102 a
nouatiani apud Constantinop. 140 b
nouatiani minimè mali. 221 b
nouatiani in occulto Romæ. 214 b
nouatiani spoliantur per Cyrillum. 213 b
nouatianorum concilium. 162 b
nouatum laudo, Nouatianos non approbo. 221 b
nouatus presbyter. ibid. b
nouem fidei expositiones. 95 a
numeri olim cohortes dicti. 9 b
numerus immortaliũ mori traditur. 218 a
numerus immortaliũ. ibid.

O

OAsii erémus. 139 a. 225 a
oblatio. 189 b
obseruatio paschæ. 36 a
obtestatio Valentiniani de præficiendo episco. Mediolanensibus. 133 a
occasio quæ Rempub. turbauit. 70 b
octuaginta legati ad Imperatorẽ mittũtur. 145 b
oliua. 222 a
olympus philosophꝰ. 181 a
olympias. 206 b
onager homo cõductitius. 65 b
onagri machinarum cõcilium. 66 a
oppiani versus singulos Seuerꝰ Cæsar aureis singulis remunerauit. 1 b.
opus Eusebij Pamphili de vita Constantini. 26 a
orientales hoc est, Ariani aduersus Athanasium. 79 b
orientales consubstantialitatem negant. 60 a
origenes. 128 a. 189 b
origenis scripta. 78 b
origenes veracissimus testis. 213 a
orontes fluuius. 160 a
orthodoxi exulant. 79 b
orthodoxi vexantur. 161 a
orthodoxi ad Arianos. 151 b
orthodoxi intrepidi. 146 b
orthodoxi inquieti inter se. 177 b
oscula genuum. 201 a
oscula veterum. 179 b
osius Cordubæ episcopus. 14 a. 27 b. 61 a. 62 a. 79 b 111 b
osius Cordubensis vi adigitur vt subscribat synodo Sirmiensi. 77 a
ostroeni fiunt Christiani. 44 a

P

PAchomius. 157 b
Pagani. 152 a
panegyrici in laudē Theodosij iunioris. 218 b
Pambus. 153 b
pannonia regio. 168 a
paphnutii martyriū. 228 b
paphnutius AEgyptius ad metalla damnatus. 10 a
paraſceue. 46 a
pars epiſtolæ Conſtantini ad Nicomedienſes. 41 b
paſchalis diei obſeruationis diuerſitas. 27 b
paſchæ obſeruatio. 36 a
pauli Neocæſarienſis martyrium. 28 a
pauli Conſtantinop. Pont. mors. 60 a b
paulinus, Dionyſius, Lucifer, Euſebius epiſc. exulant. 79 b
paulinus. 114 a
paulinus Tyri epiſcopus. 24 a
pauli ſimplicis vxor. 13 b
paulus apud Cucuſum ſuffocatur. 71 b
paulus occiditur. 60 a
paulus exulat 59 a
paulus Conſtantinopoli deportatur. 71 b. 57 a. 58 b
paulus preſbyter. 55 b
paulus Romam proficiſcitur. 57 b
paulus monachꝰ factus. 13 b
paulus præfectus hæreſeos patronus. 60 a
paulus ſimplex Antonii AEgyptii diſcipulus. 13 b
paulus Nouatianorum epiſcopus. 228 b
paulus Samoſatenus. 21 a
paulus Lybicus. 157 b
pelagius Laodicenſis. 137 b
peroratio Socratis Conſtantinopolit. ad Theodorum. 229 b
perſæ aduerſus Romanos. 123 b
perſę fiūt Chriſtiani 44 a b
perſæ contra Theodoſium iuniorem.
perſeis arbor. 122 b
petrus Alexandriæ epiſcopus. 25 a
petrus ſub Maximiano & Diocletiano martyr. 15 a 25 a
petrus Archipreſbyter Alexandrinus. 201 a
petrus Athanaſio ſuccedit. 149 a
petrus Romam proficiſcitur. ibidem
petrus moritur. 165 a
petri epiſtola de paganorū impiis geſtis aduerſus Chriſtianos. 150 b
philippi Conſtantinop. hiſtorię Chriſtianæ lib. 35. 222 a.
philippus præfectus. 59 a
philogonius Antiochenæ eccleſiæ epiſc. 15 a. 24 a

philo Hebræus. 12 a
philosophię hominib. vtilissima. 11 b
philosophia laudes. 12 a,b
photinus Sirmij episcopus. 74 b
photinus disputat, damnatur, libros conscribit. 77 b
photinus hęresiarcha 74 b
phœnicia. 197 b
piamon presbyter. 157 a
pior philosophus. 153 b. 158 a
pistrinum subterraneũ Romæ à Theodosio sublatum. 179 a
piterius. 154 a
placilla. 184 b
placilla Augusta egenorũ amatrix. 184 a
placillæ virtutes. ibid.
pœnitentia Theodosij publica. 182 a
polychronius. 211 a
pons Miluius. 6 b
pontus. 197 b
porphyretica columna. 52 a
porphyrium quid mouerit vt aduersus Christianos scriberet. 128 a
porphyrius. 127 a
porphyri' succedit Flauiano. 207 a
potẽtia episc. ex loco. 25 a
præfectus ad Basilium. 148 a
præparatur domus pro cõuentu patrum Nicæni concilij. 30 b
præsentes pro absentibus subscribunt. 91 a
præses Beroensis filium ob Christianismum abdicat. 124 a
praylius. 209 a
præter Constantinop. episcopũ ordinario fieri nõ debet. 220 b
preces Athanasij apud Cõstantium. 50 a
presbyter testamentarius. 53 b
presbytero Constan. suum commendat testamentũ. 54 b
principalia sacra sacrę literæ principis. 68 b
priscianus. 173 a
priuata nobis magis curæ sunt quàm publica. 29 a
probatianus sanctam crucem nolebat adorare. 40 b
probus præfectus. 177 b
proclus Maximiano succedit. 227 b
procopius dux. 218 a
procopius tyrannus. 137 b
procopij supplicium. 138 a
prodigia. 102 a. 105 b
prodigium Coronatæ crucis in extis visæ. 105 a
professio fidei in Concilio Nicæno. 130 a
protogenes. 159 a
protogenes ludimagister

factus. 147 a
protogenes Sardicēſis epiſcopus. 61 a
prouerbium, omnem mouere animum. 24 b
prouerbium. 222 b
prouincialium cōciliorum inſtitutio. 171 b
prouocatur ad epiſcopos. 10 a
pruſas Bithyniæ oppidum. 74 a
pſalmodia. 57 a
pſatyriani. 190 b
pudicitiæ cōſeruandæ memorabile exemplum. 13 b
puella mortua loeuta. 10 b
puer ſanatur boue reſtituto. 14 b
pugna inter Valentem & Procopium. 138 a
purgatio per ignem. 119 a
puſicij filia martyr. 46 a

Q.

QVadrageſima. 189 a
quatuordecimani. ibidem
quartus decimꝰ dies. 190 a
quidam monachus Theodoſium iuniorem excōmunicauit. 208 a
quintianus Gazæorū Pontifex. 57 b
quod epiſcopus nauigare ad aliam ciuitatem non poteſt in qua non eſt ordinatus. 225 b

R.

RAuenna. 219 b
reliquiæ magicorum Iuliani Carris repertæ. 125 b
rhodij Attim inter Deos retulerunt. 128 b
roilas Scytharum Nomadum dux fulmine profligatus cū exercitu. 208 a
ruffinus præfectus cęditur. 195 a
rugas. 228 a

S

SAbbatiani. 213 a
ſabbatis olim ſacrificabatur. 189 a
ſabbati ieiunium. ibid. b
ſabbatius. 212 b. 214 b
ſabelliani. 111 b
ſabellius. 22 a
ſabellius Lybicus. 111 b
ſabini ſynodalia. 131 b
ſabinus Macedonianæ hæreſeos dux. 58 b
ſabinus conciliorum acta deſcribit. 90 b
ſabinus Macedonianorum epiſcopus. 33 a
ſabinus Athanaſium traducit. 58 b
ſabinus Antagoniſtes Photini. 77 a
ſabinus culpat fidem Nicęnam.

nam. 33 a
sacerdotes Gentiles pudet proprij cultus apud Iouianum August. 130 b
sacerdotum Orientaliũ libertas. 189 b
sacerdotum Cœlibatus. 37 a
sacerdotibus abundè prouisum à Constantinop. 106 b
sacræ literæ principis. 140 a
salianus magister militum Constantis. 65 b
salomonis & Theodosij iunioris comparatio. 2 a
salomon ex negotiatore philosophus. 159 a
samosateni. 139 a
samosateni nolebant lauare in aqua in qua lauerat Eunomius. ibid.
sannes. 210 a
sapores Persarum rex. 44 b
sapores aduersus Roman. 99 b
sapores Nisibin obsidet. ibidem
saraceni pro Persis. 217 b
sardicis Concilium indicitur. 60 a
sardicensis vrbs. 61 a
sarmatus episcopus Arianus. 16 b
sarmatus excõmunicatur. 33 a
sauromatarum legati. 163 a
sauromatæ. 142 a
schisma Christianorum. 166 b
schisma in ecclesia. 83 a
scythæ. 197 b
sebastianus Manichæus. 73 b
sebastianus dux mittitur ad occidendum Athanasium. ibid. b
secunda Roma. 39 a
secundus episcopus. 116 b
sedecim millia martyrũ in Persis. 47 a
sedes Imperatoris Nicomediæ. 25 a
sedes Romana, Antiochena, Alexandrina. 36 a
seditio Constantinopolit. propter Chrysostom. in exilium deductum. 203 b
seditio Antiochiæ. 43 b. 184 a
seditiosi iubentur puniri. 68 b
selenas Gothorum episc. 190 b
seleucus mons. 77 b
semper. 33 a
senex simplex philosophq dogma Christianũ pandit. 29 b
sepulchrum Domini prophanatum deinde repurgatum. 38 a
serapion decem millũ monachorum abbas. 156 b
serapionis sententia. 155 b
serapis deiicitur. 181 a
serapidis custodes fugan-

tur. ibidem a
Seuerianus pulsus Cõstantinop. 200 b
Serras episc. 97 b
Seuerianus de Ioãne Chrysostomo. 203 b
Serui confugiunt ad templum. 224 b
Seuera coniux Valentiniani. 163 a
Seuerus proditione militũ moritur. 5 b
Signum Crucis in præliis auxilium. 6 a
Signum cõmunionis. 26 b
Sibyllæ vaticiniũ de ligno crucis. 39 a
Sibæ cõtra Miphibosæt médacium. 51 a
Simię templum. 180 b
Similis substantiæ. 93 b
Sericius. 192 a. 207 a
Sirmiensium synodum pœnitet suæ definitionis de fide. 77 a
Sisinnius Cõstantinop. episcopus. 222 a
Solitudo nonnunquã prudenter relinquẽda. 160 b
Sopater in sede photini præerat. 6 b. 7 a
Sophia templum Constantinopolitanũ dedicatur. 95 b
Sophia templum Constantij opus. 59 a
Sophronius Pompeiopolitanus. 92 a
Sozomeni progenitores. 115 b
Spiritus sanctus veteris & noui Testamenti sacros patres replebit. 22 b
Spiridion ad incutiendum timorem idoneus. 11 a
Spiridionis miracula. 10 b
Spiridionis in fures humanitas. 10 b
Spiridion Thremitũtis Cypriorum episc. ibidem
Spiridion comedit carnes tempore quadragesi. 11 a
Stagnum maria. 12 a. 28 a
Statuam Christi deiicit Iulianus. 122 a
Statuæ precioſæ conflatæ. 40 b
Statua Eudoxiæ Augustæ. 204 b
Stephanus. 97 b
Stephanus homo dolosus. 65 b
Stephanus Lacitus. 89 a
Stilicum. 207 a
Stipẽdia ordinat Iulianus. 117 a
Subdola Iuliani in Christianos clementia. 106 b
Subornati trucidarij qui Chrysosto. occiderent. 204 b
Subscriptum Eustathij & aliorum episcoporum. 143 a
Suppliciũ crucis sublatũ. 9 b
Syluanus tyrannus. 77 b
Syluanus. 226 b
Sylucster Miltiadi eccleſiæ

Alexand. succeſſor. 15 b
ſylueſter Rom. epiſcopus. 5 a
ſymbolū crucis in numis. 9 b. 122 a
ſymeon ad Perſarū regem adducitur. 44 b
ſymeonis ad martyres cōfortandos oratio. 46 a
ſymeon archiepiſcopus Seleuciæ & Creſiphontis. 44 b
ſymmachus læſæ maieſtatis reus confugit ad eccleſiam. 179 a
Synodus Mediolani celebrata. 79 b
ſynodus Conſtantinopol. 171 b
ſynodus celebratur in Illyrico iuſſu Valentiniani Auguſti. 133 b
ſynodus apud Lampſacum. 136 b
ſynodus apud Tyanam. 144 b
ſyrianus militari præſidio Gregorium Alexādriam producit, 56 b

T

TAtiani martyriū. 109 b
templa Gētilium ſpoliantur opera Gregorij. 96 a
templa Gētilium deſtruūtur. 180 b
templū Chriſtianorū profanatur. 118 b
templum Iouis & Apollinis à Chriſtianis euerſum. 106 a
templum Iouis apud Apameiam. 185 b
terētius magiſter militum orthodoxus. 164 a
terræmotus Antiochię. 56 b 138 a. 141 b
terræmorus dirimit concilium apud Nicæam. 89 b
terretur Alexander. 51 b
tarbua Symeonis epiſcopi ſoror. 46 a
thalaſſius Illyrici præfect⁹. 229 b
themiſti⁹ philoſoph⁹. 132 a
themiſtij oratio panegyrica. 131 b
theodoriti ad Alexandrum Conſtantium epiſt. 18 a
theodorus Ammonius Ægyptij diſcipulus. 14 a
theodorus Laodiciæ epiſc. 23 b. 24 a
theodorus legatus in Italiam. 59 b
theodoſius. 148 a
theodoſius Cæſar. 168 b
theodoſius Melitium per ſomniū agnoſcit. 170 b
theodoſius epiſcopos Conſtantinopolitanus conuocat 168 b
theodoſius laborabat pro eccleſiarum concordia. 176 a
theodoſius ad Valentinia-

num. 178 b
theodosij iussu septem millia hominum cæsa Thessalonicæ. 182 a
theodosij Iunioris laus. 212 a
theodosius in Hispaniam patriam suam secessit. 168 a,b
theodosius episcopus non recipitur à suis. 212 a
theodosius idola Alexand. donauit Christianis in vsus pauperum. 180 b
theodosius barbaros profligauit. 168 a
theodosius excommunicatur. 182 a
theodosius transfert caput Ioannis baptistæ. 177 a
theodosius dogma consubstantialitatis amplectitur. 176 a
theodosius aduersus maximum Tyrannum. 178 a
theodosius venit Mediolanum. ibid. b
theodosius vicit omnes sacerdotes mansuetudine. 228 a
theodosius iunior nocturnam operam literis impendebat. 2 a
theodosius ad Ambrosiũ. 183 a
theodosius in templo. ibidem b
theodosius ægrotat, moritur. 194 b
theodosius Augu. ad Theophilum Arianæ religionis Antistitem. 170 a
theodosius Eudoxiam coniugem suam Hierosolymitit. 229 a
theodotus Mopsuestiensis episcopus. 210 b
theoduli martyrium. 109 b
theodulus sacerdos. 62 a
theogonius Arianorũ princeps. 38 a
theogonij literę contra sacerdotes. 62 b
theon. 156 a
theonas Arianus 16 b
theophilus Alexandrinus. 192 b. 199 a
theophilus Timotheo succedit in ecclesia Alexandrina. 178 b
theophilus fugatus. 180 a
theophilus recurrit Alexãdriam. 204 a
theophilus Alexan. moritur. 213 b
theophili dolus aliter loquentis quam sentiret. 199 b. 200 a
theophili animus elatus & superbus. 199 b
theophili subdola vafricies. 201 a
theophronius. 190 b
theothim⁹ Tomitanorum episcopus. 194 a
theothimi memorãda sententia. 201 b
thermæ zeuxippi. 58 b

thermæ Constantianæ. 141 a
tigrius presbyter Chrysost. 206 b
timotheus Petro succedit. 165 a
timotheus Alexã. moritur. 178 b
timotheus & Georgius Ariani. 213 a
tiridates rex. 44 a
tomus decretorum Antiochiæ. 173 a
traianꝰ magister militum. 164 b
tres Cruces. 39 a
tribunus militum. 129 a
trinitas. 111 b
triphylus Ledrensis episcopus. 11 a
tripodes Apollinis delphici. 40 b
troilus sophista. 111 b
tropheum victoriæ crucis signum. 6 a

V.

VAlens Aug. ad Aphrahatem. 160 a
valens quosdã occidit tanquam imperium occupaturos ex iudicio dæmonis adiurati. 147 b
valens muros Chalcedonis diruit. 141 a
valens pro Arianis. 140 a
valens ad Arianas partes trahitur vxoris blandilo quentia. 137 a
valens Basilium accersit. 148 b
valens cogere conatur orthodoxos ad Edessam. 146 b
valens aduersus orthodoxos. 163 b
valens pugnaturus contra Gothos baptizatur. 138 a
valens aquæ ductũ extruit. 141 a
valens pro Arianis à cõsortio fideliũ tollitur. 84 a
valens Arianus resipiscit. 70 a
valens hæreticus. 57 a
valens petit auxilium à fratre contra Gothos. 164 a
valẽs combustus, moritur. 165 b
valentis Augusti impietas. 159 a
valentinianus ad milites. 132 b
valentinianus moritur. 163 a
valentinianus Cęsar. 220 b
valentinianus iunior. 163 a b. 120 a
valerianus punitur. 48 a
varronianus. 132 b
vasa ecclesiarum confiscantur. 118 b
vehicula publica. 37 b
venus illicita. 9 b
verba Libanij de Iuliano. 129 b. 130 a

veredi. 57 b
veteres hæreſes omnes extinctæ ſub Conſtantino. 140 b
vicennalia Conſtantini. 38 b
victoria Iuliani aduerſus Alemannos apud Argétoratum. 101 b
vigiliæ. 56 b
vigiliæ apud ſepulchra martyrum. 89 a
vigiliæ Chriſtianorum cõuentus. 72 b
viginti epiſcopi legati. 85 a
vincentius presbyter Romanus. 28 a
virgines ſacræ obiectæ porcis dilaniandæ. 108 b
virgines & viduæ pauperculæ ſumptu publico alebantur. 106 b
vitalis Antiochiæ epiſcopus. 15 b
vitus presbyter Romanus. 28 a. 159 a
vlphilas Gothorum epiſcopus. 94 a. 95 a
vox populi Romani. 81 a
vrſatius hæreticus. 57 a
vrſatius Arianus reſipiſcit. 70 a
vrſatius Ariani dogmatis particeps. 83 b
vrſatius vir ſanctus miranda patrauit. 90 a
vrſatius terræmotum prædicit. ibidem
vſthazares Eunuchus. 44 b
vulphilas Gothicarum literarum inuentor. 164 a
vulphilas Gothorum epiſcopus à Valente corrumpitur. ibidem

X.

XEnodochia à Iuliano inſtituta. 116 b
xenodochia eccleſiarum. 183 b
xenophontis βιβλιοθήκη. 221 a

Z.

ZEnonis martyrium. 108 a
zeno. 194 b
zenon epiſco. Gazæ. 108 a
zeugma Syriæ. 138 b

FINIS.

Ad Lectorem δωδεκάστιχον.

Sublimi Cælo demissam, pascit inani
Historia, mentem pectora cæca tenens.
Nunc ignarus homo veri, ignarúsque salutis,
Lucentem radium in dicta prophana iacit.
Aetherei sed amicus regnatoris olympi,
Sanctorum volucer splendida scripta petit.
Fixa globo perlucenti qui sydera gestit.
Fœlix tranare, ac æthera cæruleum:
Peruigili noctésque diésque hic lustrat ocello,
Diuorum libros & monumenta virûm.
Pectoribus sacer ergo tuis, has ingere sacras
Historias, vbi sunt numina sancta Dei.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ, QVAM TRIPARTITAM VOCANT, EX TRIBVS GRÆCIS AVTORIBVS, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, ab Epiphanio Scholastico versis, per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactæ.

LIBER PRIMVS.

SOZOMENI PRÆFATIO AD THEODOSIVM AVGVSTVM.

Allocutio Sozomeni ad Theodosium Imperatorem.

CAPVT PRIMVM.

IVNT antiquis principibus diligētiæ studium fuisse, vt eis amatores quidem ornamentorum, purpuram atq; coronam, & his similia præpararent: librorum verò habentes intentionem, circa fabulas quasdam occupati cōscriptiones agerēt, quæ audientium corda mulcerent. Porrò bella sectantes, vt sagittam opportunè dirigerent, bestiam prosternerent, lanceam benè iacularentur, aut equum decenter ascenderent. † Præstabant enim singuli regalibus eorū studentes rebus, quæ quisq; gratissima dominanti arbitrabatur. Alius itaque lapides pretiosos difficile cōpertos offerebat; alter tinctūram purpuræ clariorem: plurimi Poëmata aut diuersas conscriptiones insinuabant: alius bona cingula, aut optimum armorum pandebāt vsum.

In exēplari scripto, erat Salā Hermiæ Sozomeni.

† *Præsentabant.*

Maxima verò & Imperialis putabatur huius popularis virtutis pars illa, ad quã tunc amantis intentio declinabat. De pietate autem (quæ est verus imperij ornatus) nulli studiosè quodãmodo sermo fuit. Sed tu potentissime Theodori (vt complexiuè dicam) cuncta superasti (Deo iuuante) virtute. Purpura siquidem & corona qua videris propter inspicientes (quia est maiestatis signũ) circundari, pietatem tibi & clemẽtiam intrinsecus semper enutriũt. Vnde conscriptores & Præfecti, ac reliqui subiectorum, circa te tuósque laborant actus. Decertator autem positus iudex q; librorum, non camerato eloquio caperis, aut qualibet figura furtum pateris veritatis, sed perfectè meritis vtrunque, sermonem proprium aptans causæ, figuram quoq; dictionis, & partes, & ordinem, & cõgruentiam, & eloquium, & cõpositionem, & collectiones, & sensum, & historiam profundè discutiẽs. Compensas autẽ recitantibus & tuo iudicio & fauoribus opportunis: necnon aureis imaginibus, & positione simulachrorum, & donis, & honoribus vniuersis. Qualem verò te circa recitantes præbes, tales dudum fuerũt iudices Cretes circa dulciloquum Homerum, aut Aleuas circa Simonidem, aut Dionysius Siciliæ tyrannus circa Platonem Socratis discipulum, aut Philippus Macedo circa Theopõpum historiographum, aut Seuerus Cęsar circa Oppianum, qui metris piscium genera & naturas captionémque narrauit. Cretes siquidem mille nomismata carmini compensantes Homerico, & tanquam de excellẽtissima largitate gloriãtes, in publica statua munera conscripserunt. Aleuas autem, & Dionysius, & Philippus, nequaquam animo parciores fuere Cretensibus, de superba se Republica philosophiáque iactãtibus, qui velociter illorum statuam imitari potuerant, nisi opere fuissent minores in munere. Seuerus autẽ pro metrico poëmate per versum vno aureo donans Oppianũ, tantum præbuit de largitate miraculum, vt aurea carmina Oppiani hactenus apud plurimos nominẽtur. Hęc, dona fuerunt olim amãtium literas & doctrinã. Tu verò potentissime principum, nullo priorũ excellentia minor inueniris, largitatib. tuis circa dictiones exhibitis. Sed mihi videris non incõgruè talia facere. Nam cũ omnes

Historici.

Liberalitas Theodosij in doctos.

Oppiani singulos versus Seuerus Cæs. singulis aureis remuneratus.

virtutibus euiceris, ſtudioſè ad incremẽtum ſemper quę tua ſunt euehis: quoniam hiſtoriam rerũ olim geſtarum apud Romanos & Græcos integerrimè cognouiſti. Aiũt etenim te per diem quidem exerceri armis & corpore, ſubiectorúmq; negotia diſceptare, iudicare ſimul & agere modo ſeorſum, modo cõmuniter quæ ſunt agenda conſiderare, noctibus libris incumbere. Fertur autẽ tibi ad eorum ſcientiam miniſtrare cãdelabrum arte mechanica factum, & ſpõte fundens oleũ in lucernam, vt nullus circa regalia cõſtitutus, in laboribus tuis cogatur affligi, & naturæ vim faciat, ſomno repugnans. Sic equidem clemens & manſuetus circa proximos & circa omnes exiſtis, cœleſtem regem tuũ imitãdo patronum, cui gratũ eſt ſuper iuſtos & iniuſtos pluere, & ſolem facere oriri, & alia ſimul inuidia recedẽte largiri. Per multam verò doctrinam audio te etiam lapidũ ſcire naturas, poteſtatéſque radicum, effectúſq; curarum, non minus Salomone Dauid filio, magis autem pollere virtutibus. Ille ſiquidem factus libidinis ſeruus, pietatem nõ cuſtodiuit ad terminum, quæ illi cauſa fuerat bonorũ & ſapiẽtiæ. Tu verò (ô potẽtiſſime) negligentiæ obiiciẽs rationem, videris nõ ſolùm hominib. iuſtè, ſed etiã corporis & animæ paſſionibus imperare. Si autẽ oportet & hoc dici, audio te etiã totius cibi vel poculi deſideria ſuperare, & neq; poma dulcia, neque aliud quicquã ſpecioſum appetere, niſi quãtum ad tactũ conuenit, & ſolum modo ſapori congruerit: primo tamen benedicere omnium creatorem. Sitim verò, æſtum, & frigus ferre conſuerus, quotidianis exercitationib. iam ipſam continentiæ putaris habere naturam. Dudum ſiquidem in Põto ciuitatẽ Heracleam ab Hercule nominatã videre feſtinans, & laborantẽ longo tẽpore ſubleuare, in æſtatis ardore p Bithyniam faciebas iter. Sole verò circa diẽ medium veheméter vrente, videns te quidã iter agentẽ ſudore multo, ſimul & puluere ſqualẽtem, quaſi præſtaturus occurrẽs obtulit tibi poculũ valde perſpicuũ, & velut radiis emicans ſuauiſsimũ quendã in id potũ mittẽs, & aquam frigidã ſuperfundens. Tu verò (ô potentiſsime) ſumẽs, laudaſti quidem pro ſua magnanimitate virum, & largitate principali poſt paululum cumulaſti:

Theodoſij virtutes.

Heraclea.

sed cunctis militibus ad illius poculi claritatem nimis inhiantibus & beatificatibus qui esset bibiturus, id rursus ei poculum reddidisti, præcipiés vt quo vellet vteretur eo. Vnde mihi videtur iustè tuis virtutib. superatum etiam Alexandrum, de quo narratur ab eis qui opera illius mirãtur, quia ei dum per inaquosa loca properaret cum Macedonibus, diligés quidam miles aquam inueniens, hausit, & in galea obtulit ei, ille verò nõ bibit, sed corpus infudit. Vt ergo absolutè dicatur, omnium priorum principũ principiorem (si dici fas est) te vocare debemus secundum Homerum. Alios etenim reges nihil dignum habuisse cõperimus: alios autem vnà aut duabus rebus ornasse imperium. Tu autem (ô serenissime) omnes simul virtutes amplectens, vniuersos dinoscens cuncisse pietate, clementia, fortitudine, castitate, iustitia, largitate, atque magnanimitate, dignitati imperiali conueniente. Sine sanguine autem & purum à cæde, super omnium priscorum, tuum cuncti gloriantur imperium. Res studiosas cum delectatione subiectos præcipis edoceri, fauorémque & reuerentiam circa tuum amorem & communem vtilitatem cunctos ostendere. Quapropter horũ omnium causa necessarium videtur mihi, Ecclesiasticam Historiam conscribenti, te primitus alloqui. Cui namque hoc potius adscribam, multorum ac venerabilium virtutes vtique narraturus, & ea quæ circa Catholicam Ecclesiam prouenerunt, vel per quantas ipsa transiens tempestates, ad tuos parentúmque tuorum portus accesserit? Age nunc omnia sciens, omnémq; virtutem habens, & præcipuè pietatem, quam principium esse sapientiæ sermo diuinus docet, suscipe à me hanc scripturam, & libenter examina, tuæq; integritatis adiectiones & detractiones adhibens, tuis eam laboribus purga. Indubitanter enim quodcunq; tibi placuerit, vtile legentibus clarúmque videbitur: nec quilibet reprehendet, quod tu probaueris. Procedit autem mea cõscriptio à tertio Consulatu Crispi & Cõstantini Cæsarum vsque ad septimum decimum tuum, visúmque est mihi bene se habere in nouẽ decisiones opus omne diuidere. Continebit autem primus & secundus Tomus ea quæ sub principe Constãtino ecclesiæ prouenerunt.

Alexãder magnus.

Tomi nouem operis scilicet So-

Tertius autem & quartus, ea quę sub eius filiis. Quintus & sextus, quæ sub Iuliano cōsobrino filiorum maximi Cōstantini, & Iouiniano, necnon Valentiniano, & Valente gesta nosscuntur. Septimus autē & octauus nobis aperiet Tomus, quæ sub Gratiano & Valentiniano fratribus acta sunt vsque ad tempora imperij iucundissimi aui tui Theodosij, quando scilicet vester (clementissime principum) sacratissimus pater Arcadius paterno succedens imperio, vnà cum piissimo patruo tuo Honorio Romanum orbem gubernare sortitus est, Nonum verò librum Christiano ac venerabili vestro apici dedicaui, quem Deus sempiternè custodiat magnanimitate inconuertibili hostibus prævalentem, & habētem sub pedibus, vniuersos, & ad filiorū filios pium imperium dirigentem, annuente Christo, cum quo Deo patri gloria, vnà cum sancto Spiritu in secula seculorum. Amen.

Zomeni nō autem Tripartitæ historiæ, quæ lib. 12. continetur.

Cur Gentiles facilius quàm Hebræi fidem Christi perceperint.

CAPVT II.

COgitatio aliquando mihi prouenit, cur putas aliis quidem hominibus velocior fuerit circa Domini verbū fides, Hebræis autem incredibilis, cum ab initio diuina mandata perceperint etiam de Christi præsentia, & quomodo hæc forent implenda, antequam fierēt didicerint per Prophetas. Abraham etenim princeps eorum generis & circuncisionis existens, inspector & conuiua filij Dei esse promeruit. Isaac eius filius, imitatione sacrificij honoratus est, typo crucis à patre vinctus & oblatus altari, sicut contigit & in Christi fieri passione, vt aiunt qui scripturas sacras inregerrimè collegerunt. Iacob autem expectationem gētium in eo nūc existentem, necnon & tempus quo venit, pronunciauit, vbi ait tunc deficere duces Hebrēorum ex genere Iudæ principis tribus eius. Significabat autem principatū Herodis, qui cū Idumæus esset genere paterno, Arabs autē à matre, cōmissa est ei gens Iudæorum à Senatu Romano & Cæsare simul Augusto. Sed quidam etiam aliorū Prophetarum clarè Christi generationem prędicauerunt, & illum sacrum ineffabilémq; conceptum, & matrem post partum virginem permanentem & genus & patriā: alij

Hebræi.

Abrahā.

Gen. 18. a.

Isaac.

Gen. 22. b.

Iacob.

Gene. 42.

Herodes.

verò passionem, & resurrectionem à mortuis, & ascensionem in cœlos,& euentum singularum prę signauerũt rerum. Sed hæc quidem eos nõ ignorasse scire poterit, qui sacris literis incũbit. Ioseph. Ioſephus autem Mathatiæ filius atque sacerdos,vir apud Iudæos nobilissimus, necnõ & apud Romanos,dignissimus erit testis de veritate Christi. Vocare nãque eum virũ non audet, tãquam factorem insignium operum magistrúmq; sermonũ veracium : Christum verò apertè nominat, & pœnæ crucis adiudicatum,& tertia die apparuisse viuum, & alia infinita miracula de eo à Prophetis sanctis nõ ignorat esse prædicta : sed etiam multos tunc extitisse, quos elegit Græcos atq; Iudęos,& in eius permanere dilectione:atque gẽtem ab eo nominatam nequaquam defeciſſe testatur. Et mihi videtur quoniã hæc referens, quasi clamare videtur,operib. Deum esse Christum,rerum quippe miraculis obstupescens.Cùm autem hoc dixisset,etiã ipse medius trãscurrit,in nullo tamen contradicens credentibus in eum, potiúsque consentiens. Hæc autẽ cogitanti mihi, digne mirabile visum est, Hebræos etiam ante alios; homines ad Christianitatem non potuisse conuerti. Nam licet Sibylla,& alia responsa apud Gentiles,ea quæ in Christo erant ventura prædixerint, non tamen ob hoc omnes Græci de incredulitate culpandi sunt. Pauci namque qui videbantur eruditiores, præcipuè huiusmodi prophetias intellexerunt plerũque metricas existentes,& disertioribus verbis prolatas ad populum.Erat itaque,sicut mihi videtur,supernè prouidẽtiæ,vt ad cõcordiam futurorum nõ solùm proprijs prophetiæ ventura cõmitterentur, sed etiam ex parte gẽtilibus: veluti si quis melodiæ compositor, propter vtilitatem peregrini soni alias chordas plectro discurrat,aut super eas quæ sunt,alias adiiciat. Hebræi siquidem pluribus & manifestioribus prophetis vtentes, in præsentia Christi minores sunt inuenti quàm Græci. Sed neq; hoc extra rationem videbitur,cur ex aliis gentibus tantum ecclesia † crediderit. Primùm quidem, quoniam Deo gratũ est, ex miraculis nasci mutationes in diuinis maximísque negotiis. Deinde quia non fortuitis virtutibus præsulum eius ab initio † disperata reperitur esse

Ioseph. antiq. lib. 18. cap. 6.

Græci.

Gentiles.

† *al. creuerit.*

† *dispẽsata.*

religio. Nam licet linguam ad elocutionem aut pulchritudinem sermonis disertam non habuerint, neque verbis aut probationibus philosophicis vterentur, ad suadendum tamen non ob hoc minus studium fuit eis, sed exuti substantiis, & bona propria contemnentes atque nudati, & velut in aliis corporibus plurima pessimáque tormenta suscipientes, & neque ciuitatum populis submissi, neque iudicum blandimentis illecti, neque terroribus fortè deterriti, clarum fecerunt vniuersis, quoniã pro maximis præmiis huiusmodi certamina sustinerẽt. Quapropter neque suasione verborum opus erat, dum per domos & ciuitates ad credendũ res ipsæ compellerent, quæ nequaquã primitus videbantur auditæ.

Quæ fuerit intentio Sozomeni historiam conscribendi & ex quibus priorum gesta collegerit.
CAPVT III.

TAnta ergo diuina & mirabili mutatione in orbe facta, ita vt prior religio & leges patriæ spernerentur, crudele nimis erat Calidonium quidem aprum & Marathonium taurum & alia similia per prouincias & ciuitates facta, aut fabulis diuulgata, tanto nobilitari studio, vt multi Græcorum, & probatissimi conscriptores circa talia laborassent, scribendi habentes ingeniũ: me verò vim meæ non inferre naturæ, & historiæ Ecclesiasticæ gesta enarrare. Reor enim quoniam argumento rei huius non ab hominibus instituto, conscriptor quoque inopinabiliter apparebit non inops Deo. Nisus sum etenim primo quidem hoc opus ab origine mundi digerere: sed consyderans quoniam & alij id fecerunt vsque ad tempus suum, id est, Clemens & Egesippus viri sapientissimi, successionem sequentes Apostolorum, Aphricanúsque conscriptor, & Eusebius cognomine Pamphili, vir in diuinis scripturis & Græcorum poëtis atque Rhetoribus perscrutator eruditissimus: tunc ego quæcunque in ecclesiis contigerunt post CHRISTI Ascensionem ad cœlos, vsque ad Licinij deiectionem colligens, redegi in duobus libris: nunc autem fauente Deo, quæ poste- prouene-

Clemẽs Alexandrinus.
Egesippus.
Aphricanus.
Eusebius Cæsariensis

runt, aperire tentabo. Quo circa memorabo causſas quibus interfui, & à ſcientibus aut contemplantibus eas audiui, tam in noſtra quàm ante noſtram generationem geſtas. cæterorum verò explanabo noticiam ex legibus poſitis, cauſſa religionis, & ex Conciliis per tempora conſtitutis, ac nouitatibus factis & imperialibus & ſacerdotum epiſtolis, quarum aliæ hactenus in Palatiis eccleſiiſque cuſtodiũtur, aliæ verò paſſim apud diligentes inueniuntur. Quarumdam rationem potius complecti, in hoc opere melius approbaui, propter magnitudinem lectionis, vt ſenſus earum breuiter indicetur, niſi fortè quædam venire poſsint in dubium, pro quibus eſt apud multos diuerſa ſententia. Tunc enim, ſi quãlibet ſcripturam inuenire potero, propter probationem veritatis eam ponere nõ omitto. Vt autem nullus ignoratione rerum accuſet mendacem eſſe conſcriptionem, contrariãs legendo forſan epiſtolas, ſciendum eſt quoniam occaſione dogmatis Ariani, & eorũ qui poſtea ſunt exorti, diſcordantes inter alterutros Præſules eccleſiarum, ſinguli de quibus ſtudebant ſuis conſectatoribus ſcribebant, & per conſilia congregati, decernebant quæ vellent, & ſibi contraria ſapientes, per abſentiam ſe ſæpe damnabant, & per tempora principes ac proceres eorum qua poterant virtute flectebant, & ſibimet vnanimes faciebant, vt eorum conſenſu rectè colere putarentur. Alij ſiquidem iſtis, alij verò fauentes illis, collectionem fecerunt epiſtolarum pro hæreſi propria directarum, & eas ſibi contrarias reliquerunt. Porrò nobis difficilè valde fuit, vt inueniremus omnia quę de talibus prouenerunt. Quia verò præcipua cura veritatis habenda eſt, propter hiſtoriæ puritatem, neceſſarium mihi viſum eſt etiam literas huiuſmodi, vt fuit poſſibile, perſcrutari. Si igitur etiam ſeditiones eccleſiaſticas inter alterutros geſtas de præſulatu, vel honore primatus, propriæ hæreſeos explanauero, non graue aut malæ voluntatis eſſe videatur. Primo nanque, vt dictum eſt, conſcriptorem omnia decet veritati poſtponere, deinde dogma Eccleſiæ Catholicæ veraciſsimè declarare. Quod ſcilicet inuenitur ſæpe quidem aduerſariorum inſidiis impeditum, & tamen tanquam diui-

Acta conciliorum.

nitus roboratum in propria manſiſſe virtute,& vniuerſas eccleſias & populos ad ſuam traxiſſe veritatem. Quũ itaque vellem (ſi tamen deceret) ea ſola conſcribere, quæ ad meã notitiam videbantur peruenisse de eccleſia in Romano imperio conſtituta, placuit tamen quãtum valuero, vt etiam apud Perſas & Barbaros quæ ſunt geſta de religione, conſcribam. Non autem abſurdum erit ab hiſtoria Eccleſiaſtica, ſi in hoc opere etiam illi referantur, qui quondam patres ac præceptores fuerũt monachorum, aut qui poſt eos per ſucceſſiones vtiles viſi ſunt, ſicut audiuimus, atque probauimus. Non enim aut nos ingrati videbimur, taciturnitati tradentes virtutem eorũ: aut illi exortes erunt huius hiſtoriæ, qui tantæ philoſophiæ exempla reliquerunt, quibus vtentes poſteri, beatiſſimo & feliciſſimo fine potirentur. Sed hæc quidem ſermo procedẽs, vt potuerit, obſeruabit. Cõuertat nũc ad narrationem rerũ, cooperatore inuocans Deũ. Hinc enim habebit præſens ſcriptura principium.

A quo tempore hiſtoriæ fecerit initium. Et quomodo Conſtantino ſignum ſit crucis oſtenſum, & qui imperatores & Cæſares per idem tempus fuerint.

CAPVT IIII.

Syluester Romæ, Alexander Alexãdriæ, Macarius Hieroſolymis.

CRiſpo & Cõſtantino Cæſaribus atque Cõſulibus, Romanæ quidem eccleſiæ Syluester præſidebat. Alexandrinæ autem Alexander, & Hieroſolymorũ Macarius. Antiochiæ verò, quæ eſt apud Orõtem fluuium, poſt Romanum nondum quiſquam fuerat ordinatus, perſequutionibus ſcilicet prohibentibus. Non longo poſt tempore, hi qui in Nicæa collecti ſunt, ſapientia & eloquiis admirantes Euſtatiũ dignũ approbauerunt ſedi Apoſtolicæ præſidere. & quum eſſet epiſcopus vicinæ Berrhœæ, eum in Antiochiam tranſtulerunt. Tunc ergo Chriſtiani Orientales quidem vſque ad terminos Ægypti circa Libyam commorantes, non præſumebãt apertè in eccleſias conuenire, quum Licinius fauorem quem in eos habuerat, permutaſſet. Sed neque per Occidentem Helladici, vel Macedones & Illyrici licenter in religione durabant propter Conſtantinum, qui.

An. do. 322. Euſtatius Antiochiæ.

Licinius & Cõſtãtinus perſequũtur Chriſtianos.

Signũ crucis Cõſtãtino oſtenſum An. do. 315.

princeps erat in his partibus Romanorum. Huic enim viro & alia quidem plurima postea proueniſſe percepimus, quibus flexus eſt Chriſtianorum dogma venerari, præcipuè tamen ſignum quod ei diuinitus eſt oſtẽſum.

Socrates.

Diocletianus & Maximianus Augg. Maximin° An.do.306 † xxv. Maxentiꝰ An.do.312.

Et quoniam ad hæc venimus, paulò latius aliquid referamus. Quum Diocletianus & Maximianus Herculius priuatam elegiſſent vitam, & Maximinus Galerius, qui cum eis imperauerat, tenens Italiam duos Cæſares feciſſet, Maximinum in Oriente, & Seuerum in Italia, tunc Conſtantinus in Britannia patre mortuo ordinatur imperator, primo anno cclxxi. Olympiadis, † xxvij. die Iulij menſis. Romæ verò à Prætorianis militibus Maxentius Maximiani Herculij filius inſtituitur imperator. Hinc eius pater imperandi cupidine voluit filium regno priuare, quod facere nequiuit. Poſt hæc autem Tarſo Ciliciæ moritur. Porrò Seuerus Romam contra Maxẽtium veniens, militum proditione peremptus eſt. Maximinus autem Galerius inſtituens Licinium Auguſtum, moritur. Proinde Maxentius Romæ velut tyrannus habebatur, adulteria impudenter exercens, & eartũ viros occidens. Quem volens Cõſtantinus opprimere, & Romanos à Cladibus liberare, cogitabat quẽ in bello Deũ haberet auxilio, ſciens nihil prodeſſe deos quos Diocletianus venerabatur, & quia potius eius pater Paganorum contempta religione, feliciter aduixiſſet.

Sozomenus.

An do.315. Apparet Cõſtantino Chriſtus.

In his ergo ſollicitudinibus conſtitutus, in ſomnio vidit crucis ſignum cœlo ſplendidè collocatum: mirantique viſionem, adſtiterunt angeli dicentes: O Conſtantine, in hoc vince. Fertur autem & ipſum Chriſtum apparuiſſe ei ſignúmque monſtraſſe crucis, ac præcepiſſe vt figuram ſimilem faceret, & in prælis auxilium hoc haberet, quo victoriæ iura conquireret. Euſebius itaque Pamphili cum iureiurando ipſo imperatore dicente audiſſe ſe refert, quia circa meridiem, declinante iam ſole, crucis ſignum ex lumine factum, & ſcripturam cõſertam ei dicentem, IN HOC VINCE, vidiſſet ipſe & milites qui cum eo tũc eſſent. Pergente nanque aliquò cum exercitu per iter, hoc, inquit, ei miraculum

est ostensum. Dúmque cogitaret quid esset, nox superuenit, & dormienti Christus apparuit cum signo quod vidit in cœlo, iussítque vt fieret eius signi figuratio, quæ foret auxilium in præliorum congressionibus.

Quomodo Constantinus Christianum dogma cognouerit, & de miraculis crucis, & de morte Maxentij.

CAPVT V.

CVmque iam non opus esset interprete, sed apertè imperatori monstratum fuisset, quid de Deo credere conueniret, mox die facta sacerdotes Christi conuocans, de dogmate cõsulebat. At illi sacros libros offerentes, de Christo loquebantur, suáque dicta ex prophetis comprobabant. Signum verò quod apparuerat ei, dicebant trophæum esse victoriæ aduersus infernum, quam victoriam ascendens in cœlos egit Christus, crucifixus & mortuus, & tertia die resurgens: secundũ quod sperandum esse dixerunt, quia post huius vitæ terminũ circa finem seculi præsentis, omnes homines resurgent & immortales existét: alij quidem ad præmia rerum quibus bene vixerũt: alij ad supplicia, eò quod ab eis mala sint gesta. Esse tamen etiam in delictis quæ committũtur hic, occasionem salutis purificationémque peccati: nõdum initiatis quidem baptismatis adeptionem, secũdum ecclesiasticam legem: initiatis autem custodiam ne delinquãt. Sed quia hoc agere omnino paucorũ sanctorúmq; virorũ est, docebant quoque purificationem secũdam ex pœnitétia cõstitutam, clemẽtem enim esse Deum, & veniam tribuere delinquentibus, si pœnitentiam agentes, studeant eam operibus roborare. Hæc sacerdotibus explanãtibus, admiratus imperator prophetias de Christo ita promissas, iussit viros eruditos ex auro & lapidib⁹ preciosis in vexillũ crucis trãsformare signũ, quod Labarũ vocabatur. Hoc enim signũ bellicũ inter alia⁹ preciosius erat, eo q̃ imperatorẽ præcederet, & adorari id à militib⁹ moris esset. Vnde præcipuè Cõstãtinũ reor nobilissimũ decus imperij Romani in signum mutasse crucis, vt frequẽti visione atq; cura desuescerẽt à priori more subiecti, & eũ solum arbitrarentur Deum quẽ coleret imperator, vel quo duce atque auxiliatore

Cõstantini mysteria fidei edocetur

Pœnitentia

Labarum.

vteretur aduersus hostes. Semper enim hoc signũ proponebatur ante ordines vniuersos, quod maximè laborantibus acieb⁹ in præliis adesse præcipiebat. Constituit
Signiferi. itaque certos signiferos, qui in eo laborarent: quorum opus erat, vt vicibus humeris id veherẽt, & omnes acies ita lustrarent. Fertur enim quidam eo quòd aliquando ferens hoc signum, repente hostibus inuadentibus expauisset, dedisse illud alteri deuehendũ: cúmq; se prælio subtraxisset, & iacula declinasset, subito percussus interiit. Ille verò qui sacrũ susceperit trophęum, multis se iaculantibus permansit illæsus. Mirabiliter enim diuina regente virtute, sagittæ hostium figebantur in signo, à signifero autem inter pericula protinus euolabant. Dicitur autem neque aliũ vnquam huius signi ministrum, vt solet, in bello vulnere mortuum, aut cladem captiuitatis perpessum.

Socrates.

† Vuluium. *Miluius pons.* *An.do.315.* Congressus ergo circa põtem † Miluium vicit, in flumine necato Maxentio. Erat enim annus septimus imperij Constantini. Inter hæc Diocletianus Salonæ defunctus est.

SOZOMENVS.

De derogatione Paganorum contra Constantinum.

CAPVT VI.

An.do.316 *Crispus Cõstantini F.* NOn autem ignoro quia Græci referunt Constantinum, eo quòd aliquos genere proximos occidisset, & cooperator extitisset in nece filij sui Crispi, pœnitentia ductũ, de purificatione consuluisse Philosophum Sopatrum, qui tempore illo præerat in sede Plotini, illúmq; respõdisse, nullam esse in huiusmodi delictis purgationem. Constantinum verò hac interdictione turbatum, inuenisse episcõpos, qui pœnitentia seu baptismate promitterent eum ab vniuerso posse purgari delicto: Tunc gauisum in illis qui dixerant quod volebat: admiratúmq; dogma, factũ deinde Christianum, & ad sui similitudinem deduxisse subiectos. Mihi autem videntur hæc ficta ab eis, qui student religioni Christianę detrahere. Crispus etenim, propter quem dicunt Constantinum eguisse purgatione, vigesimo anno imperij
An.do.329 paterni defunctus est. Qui cùm adhuc viueret, multas

cum eo pro Christianis posuit leges, secũdo quippe loco honoratus imperij & Cæsar existens, sicut etiam nũc principum nomina & tempora legibus subiecta testantur. Sopatrum verò non est credibile ad colloquium Constantini venire potuisse, in sola Oceani circa rhenum parte regnantis: propter intentionem verò cõtra Maxentium habitam degebat. In Italia tunc Romana respub turbabatur, & non erat facilè vt Britanni & Galli cõuenirent cum illis tunc apud quos cõstat Christiana religione Constantinũ participatum, nisi dum cõtra Maxentium castrametaretur, & transiret ad Romam. Testes autem sunt rursus horũ tempora, necnon & leges quas pro religione sanxit. Vt autem cõcedamus facilè potuisse principem loqui Sopatro, aut per epistolam suam cõsuluisse pro quibus vellet, non est tamẽ verisimile ignorasse Philosophum, quia Hercules Alemenę purgatus Athenis est post filij necẽ in Cereris sacris: & quia post Iphiti necem, peregrinum & amicũ iniustè peremit. Quum igitur Græci in huiusmodi delictis purgationes annuntient, sufficiant quæ dicta sunt, vt accusent de mendacio eos, qui Sopatrum cõtraria Constantino respondisse finxerunt. Non enim credo hæc ignorasse tunc nobilissimũ apud Græcos eruditione literarũ.

Constantinus Cæsar degebat in Gallia circa Rhenum.

ad vrbem Romam.

De legibus quas Constantinus pro Christianis protulit, & de mutatione rituum Paganorum, Christianorumque profectu: Et de victoria eius, & de veneratione sanctæ religionis.

CAPVT VII.

IGitur ecclesiæ sub regimine Cõstantini alacriter agebant, & indies augebantur (fauente & vnanime principe) multis eius beneficiis eleuatæ, quas etiam prius inconcussas dominus à periculis turbísq; seruauit. Nam cùm persecutiones diuersas ecclesiæ in alio terrarũ orbe paterentur, solus Constantius Cõstantini pater licenter Christianis in sua cõsistere religione concesit. Denique tale aliquod eum miraculum & memoria dignũ egisse cognoui. Is enim probare volẽs quosdam in sup Palatio Christianos, si boni & solidi essent viri, euocans vniuersos præcepit dicens, vt si quidem venirent ad sacrificandum, & eius colerent deos, circa eum essent, &

† *suæ dignitate.*

in † suo cingulo permanerẽt. Si verò refugerent, egrederentur de Palatio gratias agentes quo minimè punirentur. Quúmq; in vtroque apparuissent, alij quidẽ religionis desertores, alij verò diuina præsentibus præponẽtes, deliberauit eis amicis & cõsiliariis vti, qui in melioribus fideles cõstantésq; permanserant. Alios autem velut effœminatos auersatus, expulit à suo colloquio, credẽs nunquam eos circa principem deuotos fore, qui fuerint Dei sui sic paratissimi proditores. Et ideo adhuc superstite Cõstantio non videbatur cõtra legem quempiam esse Christianũ, apud eos qui vltra Italiã Galliásq; & Britanniam, & qui circa Pyrenæum habitabãt montem vsq; ad Oceanũ Hesperium. Quum verò Cõstantinus in eius successisset imperiũ, † potiores ecclesiæ effluxerũt. Maxentio enim Herculij filio perẽpto, cùm eius pars Cõstantino cessisset, iam licenter in religione vigebãt, qui circa Tiberim fluuium & Eridanũ (quem Padum prouinciales appellant) cõmorabantur. & qui circa Aquilam cõmanebant, in quem locum sermo fertur aduectam nauigio Argo, & ad Tyrrhenum pelagus fuisse perductam. Argonautæ enim vẽtum validum declinantes, nõ eodem nauigio in regressione sunt vsi, sed transeuntes mare quod super Scythas est, per hęc flumina venerunt ad terminos Italorũ, & hic hyemantes, cõdiderunt ciuitatem quæ nuncupatur Æmona. Æstate verò superueniente, cooperãtibus eis prouincialibꝰ ferè quadringẽta stadia arte mechanica trahentes Argo per terram ad fluuium Aquilam deduxerunt, qui permiscetur Eridano. Eridanus autem fauces habet in Italicũ mare. Post præliũ itaque, Cibalæ, Dardanij, & Macedones, & qui circa Histrum tunc morabãtur, necnon & Hellas & Illyriorum gens omnis sub Constantinum redacta est.

† *pati' res.*

Argonautæ

Constantij cõsilium de exploranda Christiano rũ cõstãtia.

Cingulum militare.

Quomodo Licinius fugatus & Christianos fuerit persecutus, & nouissimè victus.

CAPVT VIII.

An. do. 320

Licinius Cæsar aduersus christianos.

POrrò Licinius hinc fugatus, cùm prius sectator fuisset dogmatis Christiani, mutata volũtate, plurimos sacerdotum in suæ partis afflixit imperio, multos quidẽ & aliorum, præcipuè tamen de collegio militari. Nimis

enim Christianis erat infensus propter Cõstantini bellum, æstimans eum posse cõtristari propter calamitatẽ suæ religionis. Simul etiam arbitratus, quia orarent & studerẽt redigi sub illius solius imperio. Super hæc autem pugnaturus denuò cõtra Constantinum, spem victoriæ habebat per diuinationes & sacrificia, & seductus ab aliquibus promittentibus, quia bello vinceret Cõstantinum in paganitatem cõuersus est. Deniq; etiã Græci dicũt tunc eum expertum diuinationẽ apud Miletum Didymæi Apollinis, cíque cõsulenti de bello, respondisse dæmonium per hos Homeri versus: *An.do.325*

Ω γερόν ἦ μάλα δῖος ὑὶὸς τύρσει μαχητὴ
Τὸ δὲ βίη λίλυται χαλεπὸν δὲ σὶ γῆρας ὀπάζει.

O senex, valde te iuuenes domant pugnaces
Tuáq; vis soluta est, sęuáq; te senectus impellit.

Ex plurimis ergo rebꝰ visum mihi est dogma christianorum diuina prouidẽtia constitisse, tantóq; processisse cremento, maximè tamen ex persecutione Gentilium. Futuro nanq; Licinio persequi ecclesias in suo imperio constitutas, bellum in Bithynia factũ est, quo nouissimè pugnauerunt inter alterutros ipse & Cõstantinus. Tantóque diuino suffragio adiutus est Constantinus vt per terram & per mare vinceret inimicos: & amissis Licinius pedestribus & naualibus, semetipsum in Nicomedia traderet, priuatúsq; Thessalonicæ aliquãto tempore permaneret, ibíq; perimeretur. Vir ergo primordiis imperij sui, præliis, aliísq; rebus valde prouectus, & sororis Constantini nuptiis honoratus, huiusmodi fine defunctus est. *Licinius perimitur. An.do.326*

De diuersis confessoribus, eorúmque conuersatione.

CAPVT IX.

COnstantinus igitur cùm ad eum solum omne Romanorum peruenisset imperium, edictis publicis vsus est, vt Orientales subiecti impunidè religionem colerent Christi, & diligenter diuinitati ministrarẽt. Diuinitatem quippe solam eam crederẽt, quæ & reuera esset, & sufficiẽter haberet omni tẽpore potestatẽ: & quoniã qui talib. studerẽt, omnia bona vberrimè eis accederẽt: & quęcũq; aduersa putarẽt, cum meliori poti ꝰ spe fruerẽtur: qui verò circa Deũ delinquerẽt, cõmu- *Cõmendat Cõstãtinus religionem christianã.*

niter & seorsum in bellis & in pace, omnia eis difficilia prouenirent. Gratiásque referens non sibimet arrogans, adiecit in eam legem dicens: quia ministrum opportunum eum habere dignatus fuerit Deus sui cõsilij, & à Britannico mari vsque ad loca orientis adduxerit eum, quatenus augeretur christiana religio, & qui propter Dei culturam dutabiliter permanserũt in confessionibus martyrij, clariores eius honoribus apparerent. Hæc igitur cõcionatus, & alia multa dicens, per quę credebat subiectos ad cultum religionis adducere, infirma esse sanciuit, quæ cõtra religionem fuerant cogitata vel gesta sub persequutoribus ecclesiarũ, remissionémque cunctos habere decreuit, qui propter cõfessionem Christi migrare in insulas, aut alibi præter volũtatem propriam cõmorari iussi sunt, aut in metallis affligi, aut publicis operibus, aut muliebribus, aut lanificiis ministrare, aut dari curiis, quum curiales primitus non fuissent. Eos autem quos infames illi fecerãt, ab infamia relaxauit. Militia verò priuatos, in sua volũtate reliquit, vtrũ esse in schemate quo fuerant, an certè cum honorabili quiete liberam vellent habere vacationem. Cumq; omnes ad priorem libertatem & cõsuetos honores reuocasset, etiam substantias † reformauit vniuersis. Si qui verò morte damnati, substantia quoq, nudati sunt, præcepit proximis generi eorum deferendas hæreditates: nullo autem horum existente, vnamquãque prouincialem ecclesiam ad ius hæreditatis accedere: & siue apud priuatum siue apud publicũ de tali substantia esset aliquid, restitueret. Eis autem qui ex ærario publico aliquid cõparauerant, aut donationes acceperant, secundum possibilem decẽtémq; mõdum se prouidere promisit. Hæc igitur, sicuti dictũ est, imperatori placuerũt, & lege firmata sunt, insigniterq; omnia decenti fine cõpleta. Christiani verò tunc omnes Romanorum dignitates administrabant: & de cætero cũctis sacrificare negabatur, immolationibúsq; aut diuinationibus nõ erat locus. Sed nec idola dedicare, aut celebritates paganas agere iam licebat. Plura verò etiam per ciuitates gentium, de antiqua cõsuetudine mutabantur. Ab illo denique tempore apud Ægyptios nequaquam secundum priores

Exulantes Christiani reuocãtur.

Christiani honorificentissimè habentur.

† *restituit.*

priores solẽnitates in paganorum templa Cubitus, sed in ecclesias magis offertur, quo significatur cremẽtum aquæ Niliacæ. Apud Romanos autem tũc primum gladiatorũ spectacula sunt remota. Apud Phœnices verò, qui in Libano & Heliopoli cõmorantur, phas vlterius non fuit virgines fornicari, antequam legitimis iungerentur viris, nempe post turpitudinem experimẽti primi nephandæ permixtionis. Sanctæ verò domus, quæ quidem magnitudinem videbãtur habere sufficientem, corrigebãtur. Aliæ verò cremento altitudinis & latitudinis augebãtur. Alibi autem quum non essent, à fundamentis ædificatæ fulgebant: Pecunias verò ex regiis thesauris imperator affluentius impẽdebat, scribens per singulas ciuitates episcopis atq; præsidibus populorum, vt sacerdotes sicuti vellent, inberẽt, isti autem iubentib. obedirent, quatenus citò perficeretur opus. Lætanti siquidem eius imperio, etiam religio valde florebat, & in tantum etiam post bellum cõtra Licinium gestum felicissimus fuit in præliis aduersus alienigenas præparatis, vt etiam Sarmatas vinceret, & qui vocãtur Gothi, tunc nouissimè causa gratiæ apud eum fœdera celebratent. Hæc autem gẽs habitabat quidem tunc trans flumẽ Histrum. Cúmq; esset in bellis prona, & multitudine atq; magnitudine corporum armis semper exercitata, aliis quidẽ barbaris præualebat, solos autem Romanos habebat sibimet repugnãtes. Fertur enim etiam & hoc prælio demõstratum Cõstantino per signa vel somnia, quãta Dei prouidentia regeretur. Qui cum superasset omnia bella quæ sub eo sunt gesta, veluti re pẽsans Christo, in eius religionis studio magis magísque feruebat, hanc solam verã fatendam, & salutarẽ existimare subiectos iubens. Ex terra verò subdita sibi, ex vnaquaq; ciuitate detrahẽs publico, certũ vectigal ecclesiis prouincialib' cleróq; distribuit, & donationẽ validam in perpetuum esse sanciuit. Assuescens autem milites, vt, sicut ipse, Deũ colerent, signo crucis corũ arma signabat. In regalibus quoq; oratoriũ fabricatus, etiam tabernaculum ad instar ecclesiæ circũferebat, dum aduersus hostes castra metaretur, quatenus nec in itinere degẽs vel ipse vel exercitus sacro lumine priuarẽtur, quo deceret lau-

Cubitus.

Templa Christianorum.

Sarmatæ. Gothi.

An. do. 333.

dare Deum & orationes offerri. Sequebãtur autem pariter sacerdotes & diaconi tabernaculo seruientes, qui secundũ legem ecclesiasticam sactorum ordines adimplebant Ex illo autem Romanorũ cohortes, quæ nunc Numeri nuncupãtur, singulę fecerunt tabernaculũ proprium: & sacerdotes atq; diaconos distributos habebãt.

Numeri.

Dies dominicus.

Die verò qui dominicus vocatur, quem Hebræi primũ vocant, Græci autem soli distribuunt, & qui ante septimum est, sanciuit à iudiciis aliisque causis vniuersos habere vacationem, & in eo tãtùm orationibus occupari.

Dies veneris.

Honorabat autem dominicũ diem, quia in eo Christus resurrexit à mortuis: aliũ verò, quia in eo fuerat crucifixus Maximam nãque cultoram sacratissimæ crucis habebat, tam pro iis quę ei prosperè prouenerãt eius auxilio, in pręliis cõtra aduersarios institutis, quàm pro indicio quod ei diuinitus pro ea videbatur, ostensum. Denique

Suppliciũ crucis sublatum.

suppliciũ crucis quod primitus apud Romanos erat in vsu, lege prohibuit. In figurationib. autem Solidorum & in imaginibus, hoc signũ iussit inscribi semper & figurari: vt testantur hactenus eius imagines hoc

Symbolum crucis in nũmis.

schemate decoratæ. In omnibus siquidem rebus, præcipuè tamen in legislationib⁹ studebat placare diuinitatem. Apparet enim luxuriosas & valde fatuas permixtiones ante eum nõ prohibitas, tunc fuisse correctas, sicut ex ipsis quas posuit legib⁹ inuenitur. Sed nunc quæ ad honorem & statum religionis ab eo sancita sunt, pãdere necessariũ est, cùm partes esse ecclesiasticæ videantur historiæ. Apud Romanos dudũ fuit lex, à xxv. anno

Multa cælibatus remissa.

non habentes vxores prohibens à priuilegiis habẽtium coniuges, sed & alia multa iubẽs vt nihil de testamento lucrarentur, licèt generis proximitate consisterent: qui verò filios nõ habuissent, medietatem relictorum sibimet amittebant. Posuerũt autem has leges antiqui, volentes Romam esse populosam, omnémq; subiectã terram, & quia non multum ante has leges plurimos in ciuilibus bellis amiserant. Vidẽs igitur Imperator idcirco malè tractari eos, qui propter Deum virginitati & sine liberis esse studebant, fatuum iudicauit diligẽtia & studio hominum videri eorum augeri genus, cũ natura semper superna distributione diminutionem suscipiat

& augmentum. Et legem populo proposuit vniuerso, quatenus æqualibus priuilegiis fruerentur, qui sine cõiugib⁹ & liberis erant, quibus illi qui hac se habere gaudebant. Sed etiam amplius habere sanciuit eos, qui in continentiæ virginitate degebãt, licentiam eis prębens masculis fœminisq; licet ætate minoribus, testametum facere contra cõmunem legem. Omnes enim bene cogitare iudicauit, quorũ opus esset Deũ placare semper, & philosophiæ veraci vacare. Huius enim rei causa & antiqui Romanorũ licenter testari virgines Vestales etiam sexto ætatis curriculo decreuerunt. Indiciũ itaque maximum reuerentiæ pij principis circa religionẽ fuit, quia vbique administrantiũ sententias imperfectas esse voluit, & ad episcopos per appellationem refugiendum esse sanciuit, si qui vellent ciuiles iudices refutare: firmã verò illorũ iudicans sentẽtiam potiorémq; iudicũ aliorum, & tanquam ab Imperatore prolatam, ab omnibus obseruandam, & incõuertibiles esse terminos synodales. Illud quoq; nos relinquere dignum nõ est, quod ꝓ vtilitate sancitum est eorũ qui in ecclesiis manumittũtur. Cùm propter subtilitatem legum etiam inuiti possessores difficultatem paterẽtur circa dationem melioris libertatis, quam ciuilitatem Romanam vocant, tres posuit leges decernens omnes in ecclesiis manumissos sub testimonio sacerdotum, per hãc piam adinuentionem Romana ciuilitate frui: cuius indicium præsens etiam tempus seruat. Nam moris erat de libertate leges scriptas in manumisionibus anteponi. Constantinus igitur hæc sanè studens in omnibus honorare religionem. Erat quippe & per semetipsam glorioſa propter virtutem plurimorum tunc in ea pollentium.

Cœlibibus licet cõdere testamẽtũ.

Ad episcopos ꝓuocare permisit.

Libertas sub testimonio sacerdotum conferebatur.

De Spyridione episcopo, qui fures ligatos absoluit.
CAPVT X.

ITaque persecutionibus iam cessãtibus adhuc multi cõfessorum superstites, ecclesias ornabant, vt fuit Osius Cordubæ põtifex, & Amphiõ Epiphaneiæ Ciliciæ, & Maximus qui post Macarium Hierosolymorum tenuit Præsulatum, & Paphnutius Ægyptius, per quẽ aiũt plurima miracula operatũ Deum, dęmonésq; subiecisse,

Osius Amphion Maximus Paphnutius.

variarúmque passionum cõdonasse ei sanitates. Fuerunt autem Paphnutius & Maximus ex illis confessoribus quos Maximianus Imperator in metallis opera exercere damnauit, oculos eorũ dextros euellens, & sinistras suas incidẽs. Secũdum eos autem fuisse percepimus Spyridionem Tremithuntis Cypriorũ episcopum, ad cuius virtutem demõstrandam sufficere puto, quæ hactenus de eo seruatur opinio. Quanta per eum diuino præsidio gesta sint, plura quidem nouere prouinciales, ego autem quæ ad nos valuerũt peruenire non tacebo. Fuit enim iste rusticus habẽs vxorem & filios, sed non propterea in rebus diuinis minor. Aiunt autem aliquando per noctem veniſſe malignos viros ad caulas ouiũ eius, & cùm rapere niterentur, subitò vinctos nullo ligante fures. Tunc illum die facta veniẽtem inueniſſe ligatos eos, & soluisse quidem ab inuisibilibus vinculis, culpasse tamen & dixisse: Cur fratres dum licuisset quæ desiderabatis accipere, elegistis potius ea rapere, & noctẽ ducere iugiter infelicem? Tum miseratus eorũ, magis autem ad meliora eos erudiens, ait: Abite hinc, sumentes arietẽ: laborastis quippe vigiliis, & decet vos sine querimoniis recedere ab ouibus meis. Quod quidem quilibet iustè poterit admirari. Nihilominus etiam illud mirãdum. Apud filiam eius virginem Irenem nomine quidam notus eius † speciem aliquam depositi habuerat: quæ sumens depositum, sub terra recõdidit, vbi cautè credidit custodiri. Cõtigit interea mori puellam nihil confessam patri. Venit homo depositum repetẽs, ignorante Spyridione quid loqueretur. Cúmque in tota domo requisisset, nec inueniret, flebat, capillósque vellebat, & morti vicinus esse videbatur ille qui deposuerat. Hæc Spyridion fieri vidẽs, & cursum veniens ad sepulchrum, vocauit nomine puellam. Qua respõdente, de causa depositi requisiuit. Et dum ab ea didicisset, reuersus & inueniẽs vbi puella significauerat, reddidit homini quod petebat. Quoniam quidẽ ad hunc veni sermonem, non est incõgruum etiã istud adiicere. Mos erat Spyridioni isti ex fructib' qui nascebãtur ei, alios quidem pauperibus erogare, alios autẽ gratis mutuari volentibus. Sed neque per se dabat, neq; per se recipiebat, sed solũ cubi-

Spyridion.

† *aliquid.*

culum demõstrabat, inuitans petentes, vt quãtum opus haberent tollerent, & denuò † reuocarent quantum se nouerãt abstulisse. Quidam verò dũ mutuum percepisset, reuersus est post aliquãtum quod tulerat redditur⁹. Quem dũ secundũ cõsuetudinem iussisset reponere in cubiculo quod fuerat exinde mutuatus, ad iniustitiã ille conuersus & credens latere Spyridionem, non reddidit quod debebat, sed auferẽs debitũ quasi reddidisset abscessit. Quod tamen lõgo tempore nõ erat ignorãdum. Post certũ nanq; tempus venit, rursum petẽs ab eo mutuum. At ille misit eum ad horreũ, data potestate vt ipse sibi metiretur quãtum opus haberet. Vacuum verò eum dem locũ inueniens, & hoc oculata fide cognoscẽs Spyridioni nuntiauit. Ille respõdit ei: Mirum est ô homo quod loqueris. Quomodo tibi soli visum est horreum necessariis defecisse? Sed cõsydera potius apud temetipsum, ne fortè mutuatus alia vice quod debueras primitus nõ solueris. Si enim hoc non est, indubitanter non priuaberis quib. eges, sed rursum accedẽs inuenies. Sic igitur ille captus, quod ei deliquerat indicauit. Dignum est igitur huius sacratissimi viri mirari puritatem, & ecclesiastici ordinis valde custodiã. Dicitur itaq; quodam tẽpore pro aliqua vtilitate in vnum Cyprios episcopos conuenisse, & inter eos fuisse hũc Spyridionem, & Triphyllium Ledrensem episcopũ, virum eloquio & sapiẽtia, necnon Beryto legib⁹ eruditum. Cùm itaq; collecta celebraretur, iniunctũ est Triphyllio vt faceret sermonem in populo. Cúmq; ille locus veniisset ad medium, tolle lectum tuum & ambula, cubile dixit ꝓ lecto mutans nomen. Spyridiõ autem indignatus in eum, & exiliens de cathedra sacerdotali: Tu melior es, inquit, eo qui lectũ dixit, quia eius verbis vti cõfunderis? Hoc autem fecit populo conspiciente, mediocritatem docens eum qui eloquij supercilio prętumebat. Erat enim idoneus ad pudoré incutiendum: quum esset venerãdus & operib. gloriosus, simúlq; senex æuo atq; sacerdotis officio. Qualis autẽ circa peregrinorũ susceptiones fuerit, hinc apparet. Instãte iam quadragesima, quidam ex itinere venit ad eum, quib. diebus cõsueuerat cum suis continuare ieiunia, & die certo comedere, medios dies

† *referrent.*

Triphyllus⁹.

Collectam vocat conuentũ christianorum.

Spyridiõ comedit carnes porcinas in quadragesima. Hoc factum.

sine cibo consistens. Videns itaq; peregrinum valde defectum: Perge (inquit suæ filiæ) laua peregrini pedes, & cibos appone. Cúmq; virgo dixisset, nec panem esse nec ἄφιτα (quarum rerum solebat nihil habere recõditum propter ieiunium) orans primum venámq; petens, filiæ iussit vt porcinas carnes quas domi salitas habebat, coqueret. Quibus coctis, sedés cum peregrino positis carnibus comedebat, & rogabat vt vnà cum eo ederet peregrinus. Quo refutante, Christianúmq; se profitente: Propterea magis, inquit, refutare non debes. Omnia enim munda mundis, sicut sermo diuinus edocuit. Hæc quidem de Spyridione dicta sufficiant.

Christiani hominis libertas. Tit. 1. d.

De diuersis monachis, & eorum institutione.

CAPVT XI.

Præcipuè verò insigniſſimam ecclesiam demonstrauerunt, & dogma dilatauerunt vitæ virtutibus, qui conuersatione monachica illo tépore fruebantur. Vtilissima nanq; res ad homines venit à Deo ista philosophia, quæ multarũ doctrinarum & dialecticæ artis studia despicit, tanquã sit minuta & melioris operis tempus impediat, atq; ad rectè viuẽdum nihil ostendat. Hęc ergo Philosophia cõuersatione miranda, naturali simplicíque prudentia docet omnino quæ nequitiam perimant, & operétur vtilia. Non enim prædicat virtutem, sed magis exercet, nihili pẽdens humanam gloriam, virilitérq; resistens passionib. animæ, & neque naturæ necessitatib. se subdit, nec corporis infirmitati succumbit. Diuinæ virtutis mentem habens, semper contemplatur omniũ creatorem, & eum nocte diéq; colens, orationibus & lętaniis placat indubitãter. Animæ verò puritate & bonorũ actuum cõuersatione ad ministeria se diuina cõponens, purgationes aspersionésq; cõtemnens, solas verò pollutiones peccata putãs, extrinsecus irruẽtes casus exuperat, & omniũ absolutè huiusmodi dominatur. Non per stabilitatem necessitatémq; vitæ qualibet voluntate mutatur: non mala patiẽs vlciscitur: non languore aut indigẽtia necessariorum cõpressa mordetur, sed potius gloriatur in talibus. Patientiam, mansuetudinem, mediocritatẽ, in omni vita meditatur, & quantũ naturæ humanæ possibile est, Deo esse vicinũ: veluti in

Monachorũ hoc est, eremitarũ philosophia Dialectica.

transitu vtens præsentibus, neq; circa possessionem rerum occupata, constringitur, neque vltrà quàm opus est in præsenti prouidere forsan vrgetur. Sæpe autem simplicitatem & exercitiũ huius institutionis laudãs, beatitudinem contemplatur æternam & ad fœlicem terminum omni vinacitate festinat. Timore diuino sine intermissione suspirans, turpiloquia respuens, & nec vsq; ad vocẽ emittere patiens, quorum actiones suis actibus noscitur exoluere. In breui comprehendens necessaria naturæ, & cogens corpus mediocribus indigere, castitati luxuriam subdit: iustitia punit iniustitiam, & veritate mendacium Disciplina rerũ omnium mensuras participatur: cũ proximis in vnanimitate & cõmunione cõsistit: amicorũ prouida est atq; peregrinorũ: quę propria sunt, cõmunia facit egentium, & tuetur vtilia singulorum: neque gaudentibus importuna, & tribulatis remedium consolationis apponẽs. Ad verum bonũ diligentiam suam semper extẽdens, sermonibus castis sapientibúsque consiliis, ornatu ac vano eloquio remotis, erudiens, atq; curans veluti quibusdam medicaminibus audientes, cum honore & reuerẽtia dispositiones suas celebrans, contẽtione, certaminibus, iráque priuata. Nam cùm sit rationalis, omnem motũ irrationalem fugit, generaliter passiones corporis deuincit & animæ. Huius itaq; elegantissimæ philosophiæ princeps quidem fuit, sicuti quidam dicũt, Helias propheta, & Baptista Ioannes. Philo autẽ Pythagoricus suis temporib. refert vndique egregios Hebræorũ in quodam prædio circa stagnum Mariam in colle posito philosopharos. Habitaculum verò eorũ & cibos & conuersationem talem introducit, qualem & nos nũc apud Ægyptiorum monachos esse conspicimus. Scribit enim inchoantes eos ad philosophiam, cedere omnibus sibi cõpetentibus rebus, cunctísque abrenũtiare permixtionibus, & extra muros in solitariis agris & hortis inhabitare. Domos autẽ eis esse sacraria, quæ apud nos monasteria nuncupantur: & in eis conuersatione solitaria honesta celebrare mysteria, diligentérq; psalmis & hymnis placare diuinitatem: & ante solis occasum non gustare cibum, alios autem per tres dies & amplius: certísque diebus in panimento

Officium monachorum.

Philo Hebræus.

σημεῖα.

habere cubilia, vino semper & sanguinem habentibus abstinere, eibũ eum esse panis, & salis, & hyssopi, & potũ aquæ: Mulieres eis cohabitare, seniores virgines propter amorem philosophiæ spontanea voluntate nuptiis abstinentes. Et Philo quidẽ hoc modo referens, videtur aperire, quia hi qui ex Hebræis secũdum eum Christiani sunt facti, adhuc Iudaicæ viuerent, eorúmq; cõstitutiones seruarent. Apud alios enim non inuenitur huius vitæ conuersatio. Vnde coniicio ex illo apud Ægyptios hanc philosophiam habuisse principia. Alij verò dicunt huic causam fuisse cõuersationi persequutiones, quę religionis causa per tẽpora prouenerũt. Et quoniam fugientes in montibus & vallibus desertísque morabãtur, ad modum se vitæ huius assueuerunt. Sed siue Ægyptij siue alij quidam huic ab initio philosophiæ præfuerũt, illud tamen apud omnes cõstat, quia ad summam reuerentiam atq; perfectionem, moribus exercitationibúsque decentibus, hanc conuersationem vsque perduxit Antonius maximus monachorum, quem tũc in desertis AEgypti morantem propter gloriam virtutis eius, Imperator Constantinus amicum fecerat, literis honorabat, & vt pro quib. vellet ei rescriberet, expetebat. Fuit autem iste vir AEgyptius genere, ortus insigni vico in loco Heracliæ apud AEgyptios constituto. Is puer relictus orphanus, paternos donauit agros cõuicaneis suis: aliam verò substantiam disponens, pretium pauperibus erogauit, studiosi existimans philosophi, non solùm semetipsum spoliare pecuniis, sed eas dispensare proficuè. Iunctus autẽ studiosis secũdum se viris, virtutes zelabatur vniuersorum, probãs bonam vitam suauem fieri ipsa consuetudine, licet fuerit primo difficilis. Modos adinueniebat abstinẽtiæ potioris, & quotidie exercitatione crescebat. Tanquam semper incipiens aliquid innouabat, afflictionib. corporis puniendo libidinẽ, sacræ verò sapiẽtiæ voluntate passionib. animæ repugnando. Erat enim eius esca solus panis & sal, potus aqua, prandiíque tempus solis occasus. Frequẽter enim duos & amplius dies sine cibo manebat. Vigilabat (vt ita dicatur) semp quidẽ iugi nocte, & orationib. cõtingebat quidẽ diem: si verò somnus incumberet, stãdo paululum dormiebat,

Causſa secessus.

Antonius monachus. Ann. do. 334.

plerunque pauimento iacens, solámq; terram stratũ refectionis habens: olei siquidem vnctionem, lauacrorum aquæ similium vsum modis omnibus euitabat, quia humectatione sua in mollitié robur corporis immutaret. Aiunt enim neque nudum eum aliquando visum. Literas verò neque sciebat, neq; mirabatur, sed potius mentem bonam táquam antiquiorem literis: quarum tamé inuentoré iure laudabat. Fuit autem præcipuè clementissimus, castus, fortis, gratus colloquentibus, sine vlla tristitia. Et licet qui cum illo disputarent, certatiuè quæstiones inferrent, tamen more solito sapienter & disciplinabiliter crescentem sedabat sæpe contentionem, & ad mensuram debitam protinus transferebat: loquentiúmque sibi strepitum temperabat, eorúmque mores veluti quadam regula componebat. Tantis itaque virtutibus diuinæ prouidentiæ redundans, se futura præscire non æstimabat esse virtuté: & propterea nec laborandum inaniter circa talia suadebat, quando nec ignorantem futura pœnæ succũbere, nec scientem propterea sanctum esse declarabat. Veram namq; beatitudinem, in cultura Dei & legũ eius obseruatione dicebat. Si cui autem hæc esset cura, docebat vt purgaret animá quò posset inspicere, & futurorum notitiam possidere, Deo videlicet præscientiam declarante. Vacare autem nec ipse patiebatur, & bene victurum semper operari præcipiebat: ac semetipsum discutere, & secum ponere rationem eorum quæ gesit die noctúque: si quid autem indecens ageret, conscriberet, vt de cætero parceret in delicto, semetipsum scilicet erubescens, si plurima sui delicta competissent: simul etiam metuens, ne per conscriptionis indicium fieret aliis manifestus. Erat enim laboriosus & maximus pro † solatiis oppressorũ. Quis etenim alter sic feruentissimè fuit studiosus, quorũ gratia sæpe veniebat ad ciuitates? Plurimi namque vi compellente cogebant eum legatione fungi apud iudices & magistratus, quorum singuli vel videre eum iudicabant nimis egregium, loquentem audire & præcipienti parere glorioſum. Qui cùm talis esset, studebat tamen ignorari & latere per eremum. Si verò necessitate faciente venisset in ciuitatem, dispositio negotio pro quo

† cõsolatu.

venerat,ad desertum cõtinuò reuertebatur. Pisces namque dicebat per humectam nutriri substantiam, Monachis autem ornatum ferre solitariam vitam. Et sicut illi terræ tactu tabefiunt, sic gloria monachorum ad vrbes accedẽdo fœdatur. Obedientem verò se gratúmque conspicientibus exhibebat. Studebátq; vt neq; haberet tumẽtem superbámq; naturã, nec putaretur eiusmodi. Sed hęc quidem pauca virtutũ Antonij dicere sum compulsus, vt tanti viri per hæc exẽpla considereremus philosophiã. Plurimos autem atq; probatissimos habuit auditores, quorũ alij quidẽ in Ægypto & Lybia, alij verò in Palæstina & Syria & Arabia claruerunt, & vnusquisq; eorum nõ minus se quàm doctor, apud quos est cõmoratus, exercuit, multósq; docuit, & ad similem virtutem philosophiámque perduxit: ita vt quorũdam hic labor esset circumire per ciuitates & prouincias, vel per agros, & diligẽter Antonij discipulos eorúmq; requirere successores. Sed quomodo poterant inueniri facilè, quibus erat studium diligentissimum sua vita latere, & nõ sicut plurimi nunc hominum elati per gloriam, semetipsos † expompant & cũctis insinuant? Fuerunt itaq; probatissimi discipuli, quos percepimus Antonij, alij quidem multi, necnõ & Paulus appellatione simplex. Hunc aiũt cùm rusticus esset, bona specie coniugem habuisse, & ea in ipso facinore adulterij deprehensa, tacitè subrisisse, & iureiurãdo firmasse nunquam se cum ea esse miscendum. Tum ad adulterum: Habe, inquit, eam. Et repente discessit ad eremum ad Antonium. Dicũt enim eum mansuetissimum & patiẽtem valde fuisse. Deniq; cùm iam senex esset ad vitã monachicæ perdurationis insuetus, omnibus eum Antonius experimentis exercens, in nullo inuenit inferiorem, perfectęque eum philosophię esse testatus, seorsum præcepit habitare, tanquam non egentem doctore. Confirmabat autem Deus Antonij testimonium & operibus ostendebat virum esse gloriosum, ipsóq; doctore superiorem, atque ad affligendos & expellendos dæmones præparatum. Circa hoc itaque tempus philosophabatur & Ammon Ægyptius, de quo sermo fertur, quia cogentibus parentibus duxisset vxorem, nec tamẽ eam fuisset expertus. In principio nãque

Monachi ne vagẽtur per vrbes.

† *exponãt.*

Paul⁹ simplex.

Ammon Ægyptius.

nuptiarum sponsam tanquam spōsus in thalamo percipiens,& solus cum ea remanens,ait: Nuptiæ quidem (ô mulier) nostræ vsque ad hoc celebratæ sunt tempus. Et quale bonum sit posse virginem permanere, & sacris edocebat literis, ac seorsum solus manere tentabat. Sed quoniam de virginitate quidē sermonem virgo laudauerat,diuidi autē ab eo graue iudicabat, in alio cubiculo dormiēs,annis decem & octo cum ea mānsit, neq; tūc à monachica abstinentia se suspendens. Interea mulier viri zelata virtutem, æstimauit non esse iustum tantum virum domi cælari propter se,sed oportere potius seorsum vtrunque philosophari,& ob hoc supplicauit viro. At ille gratias agens Deo pro huiusmodi cogitatione mulieris:Tu quidem,inquit,hāc habe domum,ego mihi aliam fabricabo. Et in meridianam partem deserti stagni Marię veniens circa locum † Scyti ad montem qui dicitur Nitriæ, duobus & viginti annis ibi philosophatus est, annis singulis visitans secundo mulierem. Huius itaq; sacratissimi principis horū monasteriorū,multi fuerunt digniq; discipuli, sicut successiones ostendunt: plurimāq; & veneranda per eum prouenerūt, quæ præcipuè apud Ægyptios monachos perfectéque seruātur. Nam cum maxima diligētia per successionem traditionis alterutrę curant virtutes antiquorum memorię tradere monachorum: sed à me illi memorādi sunt,qui ad nos vsq; peruenerunt. Cōtigit igitur huic viro & Theodoro eius discipulo euntibus aliquod transire flumen quod dicunt Lycum. Ne verò alteruter se nudum videret,iussit Ammon vt recederet Theodorus. Cúmq; etiā semetipsum erubescere nudum intueri, repente diuina virtute trāslatus est ad vlteriorem ripam. Transiēs verò Theodorus aquam,& videns nec vestem eius nec pedes infusos, supplicabat seni vt ei causam rei depromeret. Cúmque ille dicere refutaret, ille verò nō aliter se properaturum nisi cognosceret, promittente Theodoro nulli se eo viuo rem fore dicturum, confessus est quod euenit.Proximum verò miraculum huic quoq; rei contigit quod narrabo.Iniusti parētes alicuius à cane rabido percussum filiū & penè morituru obtulerunt ei, & ciulantes deprecabantur vt curaretur. Tum ille ad eos:

† Scythij.

Theodor⁹.

Non eget,inquit,mea curatione,sed vos si vultis reddere bouem quem rapuistis dominis suis,ægrotus repentè sanabitur, quod etiam contigit. Nam vt restitutus est bos,passio mox recessit à puero. Quando autem Ammō iste moriebatur,dicitur Antoniū vidisse animam eius in cœlum ferri,diuinis potestatibus cum psalmodia præcedentibus eam:consulentibúsque eis qui circa eum erāt, causam huius miraculi non abscondit. Sciebant enim quoniam aërem intento obtutu respiciens,cum stupore miraculi cuiuspiam respiceret visionem. Cúmque venientes postea quidem de Scyti nunciassent horam visionis Antonij, & conuenisset cum transitu illius viri, beatificauerunt ambos: illū quidem, quia ad verissima bona transisset alterum verò, quia tantam à longè meruisset cernere visionem. Multorum enim dierū iter est locorum medio positorum, quo degebat alteruter. Et hæc quidem ita relata sunt. In hoc itaque præsulatu au-
Eutychian diui probatissimè philosophatum Eutychianum,qui in Bithynia circa Olympum morabatur. Erat quippe gratia diuina repletus,ad curationes passionum,& miracula rerum & operum,ita vt ipsi Constantino propter virtutem vitæ amicus esset. Illo siquidem tempore vinctus quidem spatarius, qui in suspitionem venerat quasi assumpta tyrannide, fugit, & requisitus circa Olympum comprehensus est. Rogantibus autem necessariis eius Eutychianum, vt pro eo ad principem legatione fungeretur: Prius, inquit, prouidendum est, vt is homo liberetur à vinculis, ne crudeliter constrictus intereat. Tunc dicitur ad vinculorum direxisse custodes, rogans vt eum ab huiusmodi necessitate releuarent. Qui cum hoc facere noluissent,sponte ianuæ clausæ reseratæ, & vincti catenæ sunt repēte disruptæ. Postea verò ad principem veniens Byzantij tunc agentem, paratissimè beneficium promeruit quod poposcit. Non enim poterat Constantinus eius petitionibus denegare, cum ei summi honoris cumulū exhiberet. Hæc itaq; breuiter à no-
Monachi eremitæ. bis dicta de monachis qui tūc clarè sunt philosophati, sufficiant. Cui verò de his subtilior cura fuerit,quærēs inueniet plurimorum vitas hic non esse conscriptas.

Quomodo contra ecclesiam Arius sit exortus.

CAPVT XII.

ET licet ita per omnia floreret ecclesia, non tamen pertulit inimicus, elenatam simul atque splendentem valde respiciens, sed malevola cœpit mouere consilia, contendens gubernatam à Domino & vniuersorum creatore submergere. Videbat itaque Paganorũ errorem fuisse nudatum, captáque varia dæmonum machinamenta, & creaturam à plurimis iam non adorari, sed creatori hymnos decenter offerri. Ea gratia iam nõ apertè contra Dꝰum & saluatorem nostrum excitabat bellum, sed viros inueniens Christianos quidem se vocabulo profitentes, sed amore honoris & vanæ gloriæ seductos ad seruitutem, organum eos suæ machinationis habuit: per quos plurimos ad pristinum reduxit errorem, non quidem creaturam rursus adorari præcipiens, sed ipsum creatorem & mũdi opificem, coæquatum astruens creaturæ. Vbi autem hoc principium, & quemadmodum hæc inimicus zizania seminauerit, enarrabo. Alexãdria ciuitas est maxima, & hominũ multitudine copiosa, non Ægyptiorum solummodo, sed etiam Thebæorum & Libycorum circa Ægyptum obtinens principatum. In huius itaque ciuitatis Præsulatu, post Petrum illum inclytum propugnatorem, qui sub impiis tyrannis Diocletiano & maximiano nouissimè imperium sponte deponentibus, martyrij coronam susceperat, successit Achillas. Is enim sub illo egregio Petro Arium ordinatum diaconum, captúmque in Melitij nouitatibus, & ab ecclesia pulsum, rogatus à fidelibus, denuò eum suscipiens, ministrare præcepit, Post Achillam verò Alexander fortissimus euangelici dogmatis prædicator ordinatur episcopus. Hoc tempore Arius in ordine quidem presbyterorum erat, & expositionem diuinarum scripturarum videbatur habere cõmissam. Videns autem Alexandrum Pontificatus gubernacula suscepisse, euentum temporis non portauit, sed & mordacitate compulsus, litis quærebat initium. Portò laudabilem videns viri cõuersationem, nequaquam calumnias contexere prævalebat: veruntamen quiesce-

Alexãdria. Petr⁹ Alex. martyr. Achillas, An. do. 310

Arius. Alexãder An. do. 322

re illum prohibebat inuidia. Hunc igitur inuenient inimicus veritatis, per eum nisus est in ecclesia excitare tempestatem. Apostolicis enim Alexandri doctrinis instabat apertè resistere. Et ille quidem diuina sequens eloquia, æqui honoris cum patre, & eãdem substantiam habere cum Deo genitore filium prædicabat. Arius autem è diuerso veritati repugnans, creaturam filium, factúramque dicebat, adiiciens: Erat aliquando, quando non erat: & alia quæ ex illius literis indicantur insana. Hæc ergo non solùm in ecclesia perstiebat dicens, sed etiam in extraneis cõuentibus atque cõciliis: & domos circumiens, quibuscunque poterat, suadebat.

Sozomenus.

Reprehendens autem quidem huiusmodi viros Alexandrum quoque culpabat, tanquam nõ vtiliter fileret, dum contra dogma fierent nouitates. At ille arbitratus melius esse de dubiis sermonem ex vtraque parte proponendum, vt non videretur ex necessitate, se potius ex satisfactione certamen allatum, iudex cum clero residens, ad altercationem deduxit vtranque partem. Vt autem euenire solet circa certamina verborum, vtrique superare nitebantur. Arius autem nullatenus adquiescere volebat, quod consubstantialis filius & coæternus esset patri.

Theodoritus.

Alexander autem Apostolicorum dogmatum prædicator, prius quidem eum reuocare admonitionibus & consiliis nitebatur. Cum verò eum superbire vidisset & apertè impietatis facinora prædicare ex ordine sacerdotali remouit. Audiuerat enim clamante diuina lege: Si oculus tuus dexter scandalizat te, abscide eum, & proiice abs te. Hoc itaq; tempore Romanæ quidem ecclesiæ Siluester retinacula gubernabat, Miltiadi succedens, qui post Marcellinum clarificatum in persecutione gẽtilium susceperat iura Pontificatus. Antiochia verò post Tyrannum ecclesiæ inchoante pace, Vitalis præsul extabat. Qui etiam antiquam ex multis temporibus destructam a tyrannis ædificauit ecclesiam. Post quem Philogonius Pontificatum sumens, & reliqua ædificij superaddidit, & zelum pietatis Licinij tempori-

Siluester, An. do. 314
Vitalis Antiochiæ.
Philogonius

bus demõstrauit. In Hierosolymis autem post Hermonem Macarius ordinatus est, vir nomine suo dignus, & omnibus bonis ornatus. Eodémque tempore Constantinopoli Alexander Pontificatum sacri ministerij possidebat, Apostolicis donationibus valde clarus. Tunc igitur Alexander Alexandrinus, videns Arium amoris iudiciarij aculeo stimulari, & multos ad blasphemias deceptos erigere, conciliáque propria celebrare, ecclesiarum præsulibus eius blasphemiam suis literis indicauit.

An. do. 316. Macarius Hierosolymis Alexander Constãtinopoli.

SOCRATES.

Epistola Alexandri Pontificis Alexandrini, ad vniuersas ecclesias aduersus Arium.

CAPVT XIII.

DILECTISSIMIS ATQVE charissimis vbique catholicæ Ecclesiæ comministris, Alexander in domino salutem.

CVm vnum Catholicæ sit corpus Ecclesiæ, mandato existente in sacris scripturis, vt seruetur vinculum vnitatis & pacis, consequens est debere nostris scribere, & alterutris quę apud singulos, aguntur insinuare, vt siue patitur, siue gaudet vnum membrum, compatiamur aut congaudeamus adinuicem. In nostra igitur paræcia nunc egressi sunt viri iniqui, & Christo rebelles, docentes apostasiam, quam rectè quilibet præcurrere suspicetur Antichristo Et volui quidem hoc taciturnitati contradere, si quomodo inter solos apostatas consumeretur hoc malum, & non loca alia penetrando simplicium sordidaretur auditus. Sed quoniam Eusebius nunc Nicomediæ, putans in se consistere caussas ecclesiæ, quia cum reliquisset Berytiorum ciuitatem, & concupisset Nicomediensem ecclesiam, non est in eo vltio subsequuta: patrocinatur etiam is apostatis & scribere vbique molitus est, commendans eos, si quomodo trahat aliquos ignorantes ad hanc pessimam hæresim & Christo rebellem. Ideóque necessarium iudicaui, sciés quod in lege conscriptum est, vlterius nõ tacere, sed vo-

παροικία.

Eusebius Nicomediensis.

bis omnibus indicare, quatenus etiá vos sciatis apostatas, & eorum hęresis verba nequissima caueatis. Si ergo scripserit vobis Eusebius, ne recipiatis eũ, nec eius scripta suscipiatis. Antiquam enim caliditatem tempore compressam, nũc per istos renouare volens, fingit quidé se quasi pro istis scribere, opere verò demonstrat, quia pro semetipso talibus studere festinat. Apostatæ verò sunt isti, Arius, & Achillas. Cum eis autem apostatauerunt hi Æithalus, Carponus, alter Arius, Sarmatus, Euzoius, Lucius, Iulianus, Menas, Helladius, Gaius, Secundus, & Theonas, qui episcopi aliquando sunt dicti. Ea verò quæ opinantes loquuntur, huiusmodi sunt. Non semper, inquiunt, Deus pater fuit: non semper fuit Dei verbum: sed fuit quando Deus pater non fuit. Dei autem verbum ex non existentibus factum est. Existens enim Deus, non existentem ex nõ existente fecit. Quapropter fuit aliquando, quando non fuit. Creatura est enim & factura filius, neque similis est patri secundum substantiam, neque verus est, neque vera sapientia eius est, neque verum naturaliter patris verbum est, sed vnus quidem creaturarum & facturarum est. Abusiuè autem dicitur verbum & sapientia factus & ipse, & existens in proprio Dei verbo, & in Dei sapiẽtia, in quã & omnia, & ipsum fecit Deus. Vnde & conuertibilis est & mutabilis per naturam, sicut & vniuersa rationalia. Peregrinum enim & extraneum, & remotum est verbũ à paterna substãtia, & inuisibilis est filio pater. Nõ enim perfectè & integrè nouit filius patrẽ, neque eũ perfectè videre potest. Nã nec suam substãtiam nouit filius, sicut est. Propter nos enim fact' est, vt nos per eũ tanquã per instrumentum crearet Deus: & nequaquã subsistitisset, nisi nos Deus facere voluisset. Requisiuit ergo quidam eos, an posit Dei verbũ cõuerti sicut diabolus est cõuersus: & nequaquã dicere timuerunt, vtiq; potest, tanquã naturę conuertibilis existens. factus aiũt, & cõuertibilis est. Hæc itaque dicentes, id est, Arius & qui cũ eo sunt: & in his impudenter instantes ipsos & sequaces eorum, nos quidem cum episcopis Ægypti & Libyarum penè centum conuenientes, anathematizauimus. Qui verò circa Eusebium sunt, eos susceperunt, miscere studentes veritati

Arij doctrina.

veritati mendacium, & impietatem cum pietate sociare: sed non prævalebunt. Vincet enim veritas, nec vlla communio est luci cum tenebris, neque concordia Christi cum Belial. Quis etenim talia audiuit aliquando? aut quis nunc hæc audiens verba, non metuet, aut aures continuò non obturabit, ne sordibus talium verborum eius polluatur auditus? Quis audiens, dicente Ioanne: In principio erat verbũ, non reprehendat istos dicentes: Fuit aliquando quando non fuit? Aut quis audiens in Euangelio: vnigenitus filius, &: Per ipsum omnia facta sunt, non odio habebit dicentes, quia vnus creaturarum est filius? Quomodo ergo potest vnus esse horũ, quæ per eum facta noscuntur? Aut quomodo vnigenitus, qui omnibus secundum illos connumeratur? Quomodo etiam ex non existentibus erit, patre dicente: eructauit cor meum verbum bonum: & iterum: Ex vtero ante luciferum genui te? Aut quomodo dissimilis patri substantia, quum sit imago perfecta & splendor patris, qui dicit: Qui me videt, videt & patrem? Quomodo si verbum & sapientia Dei est filius, fuit aliquando quando non fuit? Simile est enim ac, si dicant sine verbo & sine sapientia fuisse aliquando deum. Vel quomodo est & conuertibilis & mutabilis, qui dicit per se: Ego in patre, & pater in me: & iterum: Ego & pater vnum sumus. Per Prophetam verò: Videte (inquit) me, videte quia ego sum & non mutabor. Nã licet in eo verbo istud dictum sit Apostoli, quia factus est homo, tamen mutatus non est, sed sicut dixit Apostolus: Iesus Christus heri & hodie, ipse & in secula. Quæ putas causa suasit eis vt dicerent, quia propter nos est factus, cũ Paulus scribat: propter quem omnia, & per quem omnia? Vnde verò blasphement, quia nescit perfectè filius patrem, mirandum non est. Nam semel habentes propositũ rebellandi Christo repercutiunt etiam vocẽ eius dicẽtis: Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem. Si ergo ex parte pater nouit filium, palàm est quia & filius non perfectè nouit patrem. Si autem hoc dicere impiũ est (nouit enim perfectè filiũ pater) palàm est quia sicut nouit pater suũ verbũ, sic & verbum nouit proprium patrem: & aliter non est. Hæc dicentes & reuoluentes san-

2. Cor. 6. c.

Ioan. 1. a.

Psal. 44. a
Psa. 109. b
Ioan. 14. b.

Ioan. 14. b
Ioan. 10. f.
Malac. 3. b

Ioan. 10. c.

ctas scripturas, frequẽter cõuincimus eos: & rursum tan quam chamæleõtes mutantur, studentes ad semetipsos trahere quod scriptum est: Cùm venerit impius in profundum malorum, spernit. Multæ siquidem ante eos hæreses fuerunt, quæ plus quàm decet præsumentes, corruerunt in imprudentia sua. Isti verò per omnia verba sua nitentes erigi ad internitionem diuinitatis verbi, per hæc illas hæreses firmare potius conati sunt. Antichristo facti propinquiores: quapropter & abdicati & anathematizati sunt ab ecclesia. Contristamur itaq; pro eorũ perditione, & maximè quia & ipsi aliquando quæ ecclesiæ sunt audierunt, & nunc ab ea prorsus exiliunt: non tamen admiramur. Hoc enim & Hymænæus & Philetus passi sunt, & ante eos Iudas: qui cum esset sequutus Saluatorem, postea proditor factus est & apostata, Sed de his quidem ipsis, non sumus ignari. Dominus enim prædixit: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego sum, & tẽpus prope est, multos errare facient, ne ergo eatis post eos. Discens enim hæc à Saluatore Paulus, dixit: Quia nouissimis temporibus apostatabunt quidam à fide sana, attendentes ad spiritus erroris, doctrinásque dæmonum, quæ veritatem auersantur. Domino siquidem & Saluatore nostro Iesu Christo per semetipsum pronũciante, & per Apostolum designante de talibus, consequenter nos per nos ipsos audientes impietatem eorum anathematizauimus eos, sicut prædiximus, ostendentes eos extraneos à fide, Ecclesiáque Catholica. Indicauimus autem hæc vobis dilectissimi atque charissimi comministri, ne quos eorum (si fortè tentauerint etiam ad vos venire) suscipiatis, neque Eusebio vel cuilibet aliorum scribenti pro eis obediatis. Decet enim nos tanquam Christianos, vt omnes contra Christum loquentes & sapientes, quasi Deo rebelles, & animarum corruptores, totis viribus auersemur: & neque Ane huiusmodi dicamus hominibus, ne fortè etiam peccatis eorum communicare videamur, sicut beatus Ioãnes ait: Salutate fratres qui apud vos sunt. Salutant vos qui nobiscum sunt.

Prou. 18.*a*

Mat. 24.*a*

Mar. 13.*a*

1.*Tim.* 4.*a*

2.*Ioan.* 1.*c*

3.*Ioan.* 1.*c*

Theodoritus.

Non solùm autem hanc, sed etiam ad Alexandrum Constantinopoleos episcopum, missam eius epistolam, huic operi inserere non omittam, quæ clare omnia eius ostendant, ne quis suspicetur hęc me fictè conscribere, & post eam ipsius Arij, & cæteras quoque epistolas, quibus vtique narratio eget historiæ: quatenus de scripturæ veritate testentur, & apertè quæ gesta sunt perdoceant. Scripsit enim Alexandrinus hæc Constantinopoleos Alexandro.

Eiusdem ad Alexandrum Constantinopolitanum.

CAPVT XIIII.

CHARISSIMO FRATRI ET VNANIMI Alexandro, Alexander in Domino S.

APpetitus potentiæ hominum pessimorũ auaritiæq; proposito veritati quæ creditur esse præcipua, solet insidiari, per varias scilicet occasiones resistentes ecclesiasticæ pietati. Impulsi nanque malenoli à diabolo in eis operante, ad propositam sibi libidinem, & ab omni reuerentia resilientes cõculcant iudicij Dei timorẽ: De quibus mihi necessariũ fuit patiẽti reuerentiæ vestræ significare, vt ab huiusmodi caueatis, ne quis fortè præsumat eorũ in parœcias vestras accedere, vel per se, vel per alios. Valẽt enim Magi ad seducẽdũ figmẽtis vti, vel litteris falsitate cõpositis, quę possint facere præstigiũ simplicem fidẽ purámq; respicientibus. Arius igitur & Achillas cõiuratiõe nuper facta, Coluthi superbiã, & multos deteri' illo, secuti sunt. Ille nãq; hos ipsos culpans, pessimæ volũtatis suę inuenit occasionẽ. Isti verò dignam illius negotiationõ respicientes, nequaquã iuri Ecclesiæ subiacere pertulerũt, sed spelũcas sibimet latronũ ædificãtes, inconsabilia in eis cõciliabula celebrãt, noctib' & diebus cũtra Christũ agẽtes & cõtra nos, prauíq; libidinib' exercentur, qui omnẽ piã & Apostolicã accusantes gloriã, Iudaico schemate Christo rebellare instituerũt sibimet officinã, diuinitatẽ & æqualitatem cũ patre Saluatoris nostri Iesu Christi negãtes: omnémq; eius salutaris dispensationis & humilitatis propter nos habitæ vocẽ decerpentes, prolatione harũ impietatis suæ prædicationem exercere nitũtur, quippe diuinitatis eius rationem & ineffabilis gloriæ, quam à principio habuit apud pa-

Arius.
Achillas.
Coluthus.

trem, penitus enitentes, Paganorum & Iudæorum impiam de Christo cõfirmant sententiam, & laudem propriam (vt assolet) aucupantes, omnia quidem quæ contra nos possunt derisiones afferre negotiantur, seditionésque nobis quotidie ac persequutiones instituunt, tam iurgia proponentes per aditiones mulierum impudentium quas seducunt, quàm ipsi communi Christianitati derogantes, dum eorum iuuenculæ omnes circũeunt vicos, insuper † irrũpibilem Christi tunicam quam milites diuidere noluerunt, isti scindere præsumunt. Et nos quidem vitam ipsorum & nephanda conamina, eo quod latarent tardius cognoscentes, nunc generali decreto ab ecclesia adorante Christi diuinitatem eos expulimus. Conati tamen sunt illi discursionibus vti, & aduersum nos machinari, qui apud vnanimes comministros nostros figuram pacis & vnitatis dignitatem se exercere fingunt. Quod autem verum est, abripere quosdam eorũ ad pestem propriam per boniloquia ficta, festinant, & literas ab eis manifestans & indubitatas exigunt, vt relegentes eas seductis à se personis, siue pœnitentia eos in delictis suis faciant remanere, tanquam vnanimes habentes eadem secũ decernentes episcopos. Non enim quæ apud nos malè docuerunt & egerunt ea fatentur propter quæ etiam sunt expulsi: sed hæc aut taciturnitati cõtradunt, aut fictis ea ratiocinationibus & quibusdam obumbrationibus sępiunt: verisimilibus vero & pomposis corruptibilem doctrinam suam velantes eloquiis, attrahũt in deceptionem quem libet incautum, non abstinentes etiam apud omnes nostræ pietati calumniari. Vnde contigit quosdam eorũ literis subscribentes in ecclesiam susci pi, maxime (sicuti reor) imminente periculo, præsumentibus talia comministris, eo quod neque Apostolica hoc regula patiatur, & effundunt super eos diabolicam efficaciam contra Christum. Quapropter in nullo segnis, ô charissimi, ad insinuandam vobis perfidiam eorũ memetipsum erexi. Dicunt enim, quia fuit aliquando, quando nõ fuit filius Dei, & postea factus est, qui prius nõ fuerat talis factus, quia & aliquãdo factus est, qualem & omnem hominẽ esse contigit. Cũcta enim, inquiũt, Deus ex nõ existen-

† *Irruptam Ioan. 19. c.*

cibus fecit, omnium rationalium & irrationalium creaturis miscere volentes & filiũ Dei. Quibus verbis consequenter aiunt eum mutabilis esse naturæ, virtutis malitiæque capabilem, cum ex non existentibus esse dicatur: diuinas quippe scripturas quibus ostenditur eũ semper esse, perimentes, quibúsque palàm designatur incõuertibilitas verbi & sapientia atque diuinitas, quæ sunt Christ'. Possumus ergo inquiunt isti polluti, & nos fieri filij Dei, sicut & ille. Scriptum est enim: Filios genui & exaltaui. Cumque illatum fuerit eis quod sequitur, id est: Ipsi autem spreuerunt me, quod naturale non est Saluatoris, cum naturæ sit immutabilis, omni reuerentia spoliantes semetipsos, aiunt: Nec aliquam habet proprietatẽ ad Deũ, sed cùm sit ipse natura mutabilis, sciuit de illo Deus præscientia & præcontemplatione, quia cùm non esset spreturus, eligendus foret ex omnibus. *Esa.1.a.* Non enim, inquiũt, natura quasi præcipuum inter alios filios aliquid habet. Nam nec naturaliter Dei filius est, nec aliquam habet ad Deum proprietatem, quando etiam ipsum naturæ mutabilis existentem, propter moderationem, diligentiam, & & virtutem, non mutatum ad deterius, elegit Deus, cùm etsi Paulus vel Petrus ad hoc peruenisset, nihil Iesus poterat ab horum filiatione differre. Propter reprobationem igitur huius vesanæ doctrinæ, etiam diuinas literas reuoluentes, proposuimus illud quod in Psalmis de Christo dictum est: Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ cõsortibus tuis. Quia *Psal.44.b.* verò filius Dei neque ex nõ existentibus factus est, neque fuit aliquando quando nõ fuit, sufficit nos erudire Ioannes Euangelista, scribẽs de eo: vnigenitus filius qui est in sinu patris. Prouidente quippe Deo, vt ostenderet *Ioan.1.b.* alterutris indiuisas res, nominauit patrem & filium existentem in sinu patris. Sed quia inter hæc quæ ex non existentibus facta sunt, verbum Dei nequaquam connumeratur: Omnia, inquit, per ipsum facta sunt. Propriã nanque eius substantiam designauit dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum & Deus erat verbũ. Hoc erat in principio apud Deũ. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod fa- *Ioan. 1.a.*

ctum est. Si enim per ipsum omnia facta sunt, quomodo qui creaturis vt essent donauit, ipse aliquando nō fuit? Non enim vlla ratio est, vt qui facit eius naturæ sit, cui⁹ illa quæ fiunt. Si ipse quidem erat in principio, omnia verò per eum facta sunt, ex nō existentibus fecit: & cōtrarium videtur his quæ non existentib⁹ facta sunt, hoc quod extat, & valde discretū. Inter patrem siquidem & filium nullum demonstratur esse spatium, nec vsque ad aliquam cogitationē hoc animæ phantasia percipiente. Ex non extantibus autem creatus mūdus, nouellam habet substantiæ recentémque natiuitatem, à patre per filium huiusmodi vtique substantialitatem cunctis accipientibus. Altius igitur adhuc contemplatus verbi diuinitatem, & creaturarū vniuersam intelligentiam transcendentem reuerendissimus Ioannes genituram eius nec facturam dicere voluit, nec per elementa syllabarū factorem ingenitum. Vnus enim ingenitus pater. Sed quia excedit Euangelistarum, puto quia & angelorum perceptionem, & transcēdit vniuersa vnigeniti filij ineffabilis substantia, Non ergo teor, quia de pietate cogitātes, de hac aliquid interrogare præsumant, propter quod dictū est: Altiora te ne quæsieris, & difficiliora te noli examinare. Nā sicut aliarū plurimarū, & huius noti tię humanæ præceptioni cęlata est, quale est apud Paulū quæ oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligētibus se. Sed etiā stellas, inquit Deus ad Abrahā, nō potest enumerare, neq; arenā maris, & guttas pluuię quis enumerabit? Quis ergo audeat exterius perscrutari substistentiā Dei verbi nisi fortè vęsan⁹ sit? De qua ,ppheticus spiritus dicit: Generationē autē eius quis enarrabit? Nā & ipse Saluator noster præstare volēs omnib⁹ in hoc mūdo colūnis, hui⁹ notitiā ab eis exonerare festinauit, significans vltra naturā esse omniū rerū hanc animaduersionē, soli verò patri tantū adiacere hui⁹ sciētię sacramētū: Null⁹, inquit, nouit quis est filius, nisi pater: & patrē nemo nouit, nisi fili⁹. Nō teor ignorare sapiētes, quia vęsanū est sapere, ex nō existētibus factū filiū, cùm vtiq; habeat tē porale principiū quod ostēditur ex nō existētib⁹ factū. Nā si tēporib⁹ inesse oporteret hoc quod aiūt, erat quā-

Eccle. 3. c.

Esa. 64. b.
2. Cor. 2. c.
Gene. 15. b.

Esa. 53. c.

Mat. 11. d.
Ioan. 1. a.

do non erat,aut ſpatio ſeculi cuiuſcunque: & ſi verum eſt,quia omnia per ipſum facta ſunt: palàm eſt quia omne ſeculum, & tẽpus,& ſpacia, & aliquando, inter quæ reperitur quod aiunt, fuit quando non fuit, per ipſum facta ſunt. Et quomodo nõ eſt incredibile, eum qui & tempora fecit,& ſecula,& momẽta, inter quæ eſt illud, fuit quãdo non fuit,dicere aliquãdo non fuiſſe? Stultũ enim eſt,& omni peccato plenum,eum qui cauſa eſt alicuius, enndem poſteriorem dicere illius genitura,cuius cauſa eſt. Prçcedit enim ſecũdum eos ſapientia Dei,quę creauit vniuerſa,illud ſpatium, in quo dicũt nõdum factum filium à patre, mentiente ſecũdum eos ſcriptura, quæ dicit, primogenitum eum eſſe vniuerſæ creaturæ. Conſona ſiquidem iſtis clamat & magniloquus Paulus, dicẽs de eo: Quem poſuit hæredem omnium,per quem & ſecula fecit. Sed etiam in ipſo creata ſunt omnia quę in cœlis & quæ in terra viſibilia & inuiſibilia,ſiue principatus, ſiue poteſtates, ſiue dominationes, ſiue ſedes, omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnia. Cùm ergo impia eſſe mõſtretur argumentatio, qua dicũt ex non exiſtentib. factum,neceſſe eſt patrem ſemper eſſe patrem. Eſt enim pater ſemper filio prçſente,propter quem appellatur Pater: ſemper ſibi prçſente filio,ſemper eſt pater perfectus, & ſine defectione cõſiſtens,nõ temporaliter, neq; ex ſpatio, neque ex nõ exiſtentibus generãs vnigenitum filium. Quid autem amplius ſit ſceleſtum, quàm dicere non fuiſſe aliquãdo ſapientiam Dei? quæ dicit: Ego eram apud eum coaptãs; ego eram cui adgaudebat: aut dicere virtutem Dei aliquãdo non extitiſſe? aut verbũ eius accepiſſe principiũ: aut alia ex quib. filius agnoſcitur & figuratur pater? Nã qui ſplẽdorem gloriæ non dicit extare, vnà perimit & principale lumẽ cuius ſplendor eſt. Si autem & imago Dei nõ fuit ſemper, patet quia nec cuius imago eſt: ſed etiam cùm nõ eſt figura ſubſiſtẽtiæ Dei,vnà perimitur, & ille qui in omnibus ab eo figuratur. Ex quo apparet filietas Saluatoris noſtri, nullam habens cõmunionem ad cęterorum filietatem. Quemadmodũ enim ineffabilis eius ſubſiſtentia incõparabili excellentia trãſcendere probatur vniuerſa,quibus ipſe donauit vt ſint: ita &

Col. ... Heb. 1.a

Prou. 8.c

Heb. 1.a

filietas eius naturalis existēs paternę diuinitatis, ineffabili sublimitate differt ab eis qui per eum in adoptionem adoptati sunt filij. Is enim incōuertibilis existens, natura perfectus est, eo nihil in omnibus egens. Hi verò in vtroq; mutabilitati subditi egent eius auxilio. In quo enim proficere poterit sapientia Dei, aut in quo eius veritas augeatur? Aut Deus verbū quomodo potest meliorari, cùm sit vita vērúmq; lumen? Si autē hoc est, quātò magis væcors est dicere, sapiētiam aliquando aut dei virtutem fuisse infirmitatis capabilem, aut irrationabilitatis verbū, & per hoc rationem obscuratam, aut verò luminis tenebras esse permixtas, Apostolo dicēte:

2. *Cor.* 6. *c.* Quæ communio luci ad tenebras? aut quæ concordia Chriſti ad Belial? Necnon & Salomone clamāte, impossibile est vel vsq; ad opinionem inuenire vias serpentis

Prou. 30. *c* super petram, quæ secūdum Paulum Christus est? Porrò creaturæ eius homines & angeli benedictiones acceperunt, virtutibus proficere cōtendentes mandatisq; legitimis quatenus nō peccarent. Dominus verò noster naturaliter filius patris existens, ab omnib. adoratur. Illi deponentes spiritū seruitutis, ex bonis operibus & profectu spiritum filiationis accipientes, per naturalem filium adiuti, fiūt & ipsi adoptionis filij. Istius autem, priam & naturalem præcipuámque filiationem Paulus

Rom. 8. *f* etiam manifestauit de Deo dicēs: Qui proprio filio nō pepercit, sed pro nobis, id est, qui natura nō sumus filij, tradidit illum. Ad distinctionem nāque non propriorum, illum propriū filium esse dixit: In euangelio nanque. Hic est filius, inquit, meus dilectus, in quo bene cōplacui. In psalmis verò Saluator ait: Dominus dixit ad

Matth. 3. *d* 17. *a* *Marc.* 1. *b* 9. *a* *Luc.* 3. *c* *Psal.* 2. *b* *Psal.* 109. *b* me, filius meus es tu. Germanitatem naturæ declarans, significat non esse eius naturales quoslibet alios filios præter istum. Quid etiam quod ait: Ex vtero ante luciferum genui te? Nónne clarè naturalem demōstrat paternæ generationis filiationem, quam nō morum diligentia & exercitatione prouectus, sed proprietate naturæ sortitus est? Vnde & intrāsgressibilem habet filiationem, vnigenitus patris. Rationabilium verò filiationem nō eis naturaliter existentē, sed opportunitate morum, & dono Dei etiā mutabilem ratio nouit. Videntes

enim,inquit,filij Dei filias hominũ,acceperunt sibi vxo
res ex ipsis. Et iterum: Filios genui,& exaltaui,ipsi ve- *Gene. 6.a*
rò me spreuerunt, per Esaiam Deum dixisse didicimus. *Esa.1.a*
Multa dicturus dilectissimi transeo, oneros um esse pu-
tans plurimis verbis vnanimes admonere doctores. Vos
enim ipsi estis diuinitus eruditi,non ignorãtes quia do-
ctrina quæ nuper cõtra pietatem surrexit ecclesiastica,
Hebionis est, & Artemonis, & zelus Pauli Samosateni *Hebion.*
de Antiochia, synodali omniũ episcoporum iudicio ab *Artemon.*
ecclesia pulsi. Cui succedens Lucianus,extra synagogas *Paulus Sa*
mansit trium episcoporũ plurimo tempore. Quorum *mosatenus.*
impietatis fecem sorbentes isti, nũc nobis de non exi- *Lucianus.*
stentibus illorũ plantationes abscõsas pullulare fecerũt
Arius & Achillas, & cum illis cõcilium malignantium: *Arius.*
& nescio quomodo in Syria tres ordinati episcopi,eo q̃ *Achillas.*
consenserint eis, & ad peiora flammati sint. De quibus
sentẽtia in vestra sit probatione reposita, qui salutaris
passionis humilitatem & exinanitionem, voluntariam
paupertatem &voces quas ꝓpter nos Saluator suscepit,
memoria retinetis. Igitur ad ostensionẽ supernæ & an-
tiquæ diuinitatis eius hæc cõgruunt,significãtiusq; ser-
monibus naturalis eius gloria & imperium,& apud pa-
trem mãsio clarius explicatur. Quale est illud: Ego & *Ioan.10.f*
pater vnum sumus,nõ patrem semetipsum appellãs,ne-
que substantialiter duas naturas, quæ est vna, declarãs,
sed quia paternam seruandi plenitudinem filius habet
perfectè naturam, per omnia similitudinem patris ge-
rens,& immutabilis imago eius existẽs, atq; principalis
causæ expressa figuratio. Vnde etiam tunc Philippo cu-
pienti videre patrem, Dominus sine inuidia se demon-
strat. Nam cum diceret: Ostẽde nobis patrem,ait: Qui *Ioan.14.b*
videt me,videt & patrem: tãquam per speculũ sine ma-
cula, & animatum per diuinam eius imaginem cõtem-
plaretur patrem, quem similiter in Psalmis sanctissimi *Psal.35.*
viri canũt, dicentes: In lumine tuo videbimus lumen.
Quapropter & qui honorat patrem, honorat & filium:
& qui honorat filium,honorat & patrem,& rectè. Om-
nis nãque vox impia,quę in filio dici prę sumitur,ad pa-
trem quoq; refertur. Sed mirũ non est,quod scripturus
sum ô charissimi,si falsas aduersum me derogationes,&

cõtra piissimum nostrum populum delatas insinuo. Hi enim qui contra deitatem filij Dei castra constituunt, neque cõtra nos ingratas calumnias exercere formidãt, quoniam nec priscorũ quempiam dignatur sibimet cõparare, neq; præceptorib⁹ se, à quib. nos ab infantia eruditi sumus æquari patiũtur, neq; cõministrorum quenquam nunc vbicũque consistentium in mensura sapientiæ reputant, quasi soli sapientes, & nihil habẽtes, atque nouorum dogmatum inuentores: & quibus solis reuelata sint, quæ à nullo altero sub sole intellecta noscuntur. O scelesta superbia, immensa væsania, vanæ gloriæ furor, sapientia Satanæ in animas eorũ nequissimas vehementer insiliens. Non deterruit eos antiquarum scripturarum Deo amabilium explanatio, non cõministrorum consors reuerentia de Christo ferocitatem eorum mansuefecit, quorum scelesta opera nec dęmones ferre patiuntur, quãdo vocem blasphemam cõtra filium Dei promere non præsumũt. Hæc igitur iacula secundũ præsentem virtutem dirigantur aduersus eos, qui inerudita materia cõtra Christum exacuũtur ad bellum, & aduersus pietatem eius calumnias inferre cõtendunt. Aiunt enim nos aduersantes fabulas, ex quibus inuentum est dici, ex nõ extantibus impiam & non scriptam contra Christum blasphemiam prædicare, id est duo ingenita: ipsi potius duorum alterum necessario esse oportere dicentes ineruditi, aut ex nõ extantibus filium esse sapiẽdum, aut indubitanter dicere ingenita duo. Ignorãtes imperiti, quia multũ est inter patrem ingenitum, & ea quæ ab eo ex nõ extantibus sunt creata rationalia & irrationalia, quorũ media existens natura vnigenita, per quam vniuersa ex nõ extantibus fecit pater Dei verbi, ex ipso verò patre natiuitatem habet, sicut & ipse Dominus alicubi testatus est, dicẽs: Qui diligit patrem, diligit filium qui ex eo natus est. De quib⁹ nos ita credimus, sicut apostolicæ placet ecclesiæ, in vnũ ingenitum patrem, nullam habẽtem causam vt esset, incõuertibilẽ & immutabilem, semper idem & similiter se habẽtem, nec prouectum, nec imminutionem recipientem, legis, prophetarũ, euangeliorúmq; datorem. Patriarcharũ & apostolorum dominũ, omniúmq; sanctorum, & in vnũ

dominum Iesum Christum filium Dei vnigenitum, natum non ex nō extante, sed extante patre, non secūdum corporum similitudines incisionib⁹ aut diuisionum effluxionibus, sicuti Sabellio & Valentino placet, sed ineffabiliter & inenarrabiliter secūdum eum qui dixit (sicut supra posuimus) Generationem eius quis enarrabit? subsistentia videlicet eius omni creatæ naturæ imperscrutabili existente, sicut & ipse pater imperscrutabilis est, eo quòd non capiat rationalium natura scientiam, qua pater genuit Deum. Quod quidem nō à me cōuenit discere, viros spiritu veritatis impletos. Erudiente quippè nos Christi voce, qua dicit: Nullus nouit quis est pater, nisi filius: & nullus nouit quis est filius, nisi pater: & asserēte eum inconuertibilem & immutabilem, se sicut patrem nihil egētem, perfectū filium, æqualémque patri soli ingenito. Imago enim est integerrima & immutabilis, patris, & omninò imaginem cōuenit esse plenam, per quam non desit aliquid ab æqualitate eius cuius imago est, sicut ipse Dominus docuit, dicēs: Pater meus maior me est: secundum quod semper etiam esse filium ex patre credimus. Splendor enim est gloriæ, & figura paternæ substātiæ. Sed nullus hoc, semper, ad suspicionem ingeniti sumat, sicut putāt qui sensus animæ cœcatos habēt. Nam neq; erat, neque semper, neq; ante secula, idem est quod ingenitū, sed nec quilibet humanus intellectus ab hominib. nominatus indicare valet hoc quod dicimus ingenitū, sicut & vos ęstimare credo, & de omnium vestrorum cōfido proposito, nullo modo quibuslibet nominib. ingenitū declarantium. Videtur enim hæc nomina veluti tēporum esse productiua, dignè tamē ipsius vnigeniti diuinitatem, & veluti dicā antiquitatem nequaquam significare valētia, cùm sancti videlicet viri secundum suam vnusquisque virtutem sacramētorum hoc aperire conati sint, veniam poscēres ab auditoribus per satisfactiones rationabiles, dicendo de se: Protulimus quod pertingere præualuimus. Si quid autem vltra hominē expectāt, quicunq; viri & ad maius innitūtur, eloquiū illud quod ait: Ex parte cognoscim⁹, iam putātes esse destructū, palàm est quia multū spe sua deficiūt. Igitur erat, & semper, & ante secula, quodcūq;

Sabellius Valētinus.
Esa. 53. c
Mat. 11. d
Ioan. 14. d
Heb. 1. a
Semper. Erat Ante secula.

sit, non tamen est ingenitum. Ergo ingenito quidem patri propria dignitas est seruanda, nullam dicétes causam fuisse vt esset: filio verò congruus distribuatur honor. Sine principio enim à patre sciamus eius esse natiuitatem, culturam ei (sicut prædiximus) tribuentes piè, atque cum bona opinione super eo, erat, & semper, & ante secula, prædicantes, diuinitatē quippe eius perscrutantes, sed imagini & perscrutationi patris perfectam æqualitatem per omnia deuouétes. Proprium verò solum dicentes patris, quod ingenitus est, cùm & ipse Sal-
1. *Cor.* 13. *d* uator dixerit: Pater maior me est. In hac itaque pia de patre filióque sentētia, sicut nos diuinæ scripturę docét, vnum sanctum spiritū confitemur, qui repleuit & veteris testamenti sanctos homines, & noui sacratissimos præceptores: in vnam & solā catholicam apostolicámque semper ecclesiā, quæ & inuincibilis est, licet omnis mundus aduersus eam pugnet, & victrix totius aduersæ impietatis existit, securos nos faciéte patrefāmiliās ei⁹,
Ioan. 14. *d* cùm clamat: Habete fiduciam: Ego vici mundum. Hoc nouimus actum post resurrectionem à mortuis, quorū primitię factus est dominus noster Iesus Christus carne vera indutus, & non putatiuè ex Dei genitrice Maria, qui in nouissimis temporibus pro damnatione peccati ad humanū genus aduenies, crucifixus & mortuus est, sed non propterea diuinitate sua minor factus. Resurrexit enim à mortuis, assumptus in cœlum est, sedet ad
Ioan. 16. *g* dexteram maiestatis. Hæc igitur ex parte hac epistola figuraui, onerosum credens singula sub scrupulositate conscribere, eo quòd sciam sanctum studium vestrū talia non latere. Hæc docemus, hæc etiam prædicamus, hæc sunt Apostolicæ ecclesiæ dogmata, pro quib. etiam morimur, & destruere ea volentes, nullatenus formidamus. Qui licet verberibus nobis extorqueant, non tamen spem non auertamur nostram. Hotū igitur aduersarij, id est, Arius, & Achillas, & qui cum eis sunt veritatis inimici, ab ecclesia procul sunt expulsi, alieni facti à pia doctrina nostra, secūdum beatum Paulum dicētem:
Galat. 1. Quicunque vobis annūciauerit præter id quod accepistis, anathema sit, licet angelum de cœlo esse se fingat. Sed etiam si quis aliis sermonibus Domini nostri Iesu

Christi & doctrina quæ secũdum pietatem est, inflatur, nihil sciens, & reliqua. Hos igitur anathematizatos à fraternitate, nullus vestrum suscipiat, aut habere patiatur ea quæ ab eis dicũtur vel conscribũtur. Cũcta enim velut magi homines mentiuntur, quia veritatem loqui non possunt. Circumeunt denique ciuitates, nihil studentes aliud, quàm vt amicitiarum schemate, & nomine pacis per figmẽta & blandimẽta literas deur & accipiãr, vt errare faciant per hæc deceptas à se mulierculas. Hos ergo qui cõtra Christum tanta præsumunt, quíq; Christianitati tã publicè derogauerũt, qui inter iudicia persecutiones nobis, quantum in ipsis est, excitare non cessant, & inffabile sacramentum nativitatis Christi enervare moliũtur, auersamini dilectissimi, & vnanimes atque cõcertatores nobiscum contra eorum væsanã estote præsumptionem, ad similitudinem cõministrorũ nostrorũ qui indignati sunt, & aduersus eos mihi scripserunt, & in Tomo quẽ etiam vobis direxi per filiũ meum † Archidiaconum subscripserunt, tam totius Ægypti & Thebaidis, quàm Libyæ ac Pentapolis, Syriæ, Lyciæ, Pãphyliæ, Asiæ, Cappadociæ sacerdotes, aliarúmq; prouinciarum, ad quorũ instar etiam vos cõfido eũ susscipere. Multis itaq; mihi contra nocentes remediis existentib. etiam hoc inuentum est vtile medicamen, quia conuertuntur seducti ab eis populi, nunc nostris sacerdotibus obediẽtes, & ad pœnitẽtiam per eos accedere festinantes. Salutate ad inuicem fraternitatẽ quæ apud vos est. Valere vos in domino opto charissimi. Sunt autem qui anathematizati sunt, ex presbyteris quidem Arius, ex diaconibus autem Achillas, Euzoius, AEthalis, Lucius, Sarmatus, Iulianus, Menas, alter Arius, & Helladius.

† *Al. Archiũ diaconum.*

Consona his direxit & Philogonio Antiochenę Præsuli ciuitatis & Eustathio, qui tunc Berrhœẽsem gubernabat ecclesiam, & aliis Apostolicorum dogmatum defensoribus. Sed neque Arius quiescere passus est: scripsit enim & ipse cõcordib. suis. Quod verò nihil falsi cõtra eum scripserit sacratissimus Alexander, ipse Arius literis suis scriptis ad Nicomediẽsem Eusebiũ protestatus est. Quam Epistolã inserere nõ omitto, vt cõmunicatores impietatis eius ignorãtibus possim facere manifestos.

Epistola Arij ad Eusebium. CAPVT XV.

DOMINO desiderabilissimo homini Dei fideli, orthodoxo Eusebio, Arius qui persecutionem ab Alexandro Papa patitur iniustè propter omnia vincentè veritatem, quã tu quoq; defendis, in Domino salutẽ.

PAtre meo Ammonio veniente ad Nicomediam, rationabile iudicaui te salutare per eũ, sciẽs dilectionem pariter & affectum, quem circa fratres propter Deũ habere dignosceris. Vehementer nos vastat atq; persequitur, & omnem benignum animum mouet aduersum nos episcopus, ita vt etiã de ciuitate nos expulerit veluti homines sine Deo: quoniam non cõcordamus ei publicè dicenti: Semper Deus, semper filius: Simul pater, simul filius: Coexistit ingenito Deo filius. Sẽper genitus est. Ab ingenito genitus est. Neq; cogitatione, neq; atomo aliquo præcedit Deus pater. Sẽper filius ex ipso Deo est. Et quoniã Eusebius frater tuus Cæsarienſis, & Theodotus, & Paulinus, & Athanasius, & Gregorius, & Aëtius, & omnes per Orientem dicunt, quia præexistit Deus filio sine principio, anathema facti sunt, præter solum Philogonium, & Hellanicum, & Macariũ homines hæreticos, ineruditos, quorũ alij quidem dicunt filium eructuationẽ, alij verò propositionem, alij coingenitũ. Quas impietates nec audire possumus, licet innumeras mortes nobis minentur hæretici. Nos autem quoniam dicimus, & sapimus, & docuimus, & docemus, quia filius nõ est ingenitus, nec ingeniti pars vllo modo, neque ex aliquo subiecto: sed quoniam voluntate & consilio subsistit ante tempora, & ante secula plenus Deus, vnigenitus, inconuertibilis: & antequam generaretur aut crearetur, aut prædestinaretur, aut fundaretur, non erat: ingenitus enim, nõ erat, persecutionem patimur, quia diximus: Principium habet filius, Deus autẽ sine principio est: & quia diximus, Ex non extãtib. est (sic autẽ diximꝰ secũdum quod nec pars Dei est, nec ex aliquo subiecto) propterea persecutionem patimur. De cætero tu nosti. Valere te in Domino opto, memorem tribulationum nostrarum Collucianistã verè εὐσεβῆ, id est, pie.

Prouerbiũ.

Eusebius itaque Cæsaræ erat episcopus, Theodorus

Laodicææ, Tyri Paulinus, Athanasius Anazarbi, & Gregorius Beryti, Aëtius autē Lyddæ. Lydda verò est, quæ nunc Diospolis appellatur. Hos ergo Arius cōcordes se habere gloriabatur. Hostes autē vocauit, Philogonium Præsulem vrbis Antiochenæ, Hellanicum Tripoleos, & Macarium Hierosolymorum, aduersus eos sarciēdo calumnias, quoniam æternum & ante secula filiū, & cum patre æqui honoris, eiusdémque substantiæ prædicabāt. Hanc igitur Eusebius dum suscepisset epistolam, & ipse venenum suæ impietatis euomuit, scripsitque hoc modo Paulino episcopo Tyri.

Philogonius.
Hellanic⁹.
Macarius.

Epistola Eusebij ad Paulinum episcopum Tyri.

CAPVT XVI.

DOMINO MEO PAVLINO,
Eusebius in Domino salutem.

NEque domini mei Eusebij studiū pro veritate verbi tacitū est, sed vsque ad nos peruēnit, neq; tuū domine super hac causa silentium. Et vt consequens erat, de domino quidē meo Eusebio lætati sumus: de te verò tristamur, arbitrātes taciturnitatē tanti viri nostrā esse deuictionem. Quapropter rogo te, scientem quoniam indecens est virum sapientem alia sapere, & tacere veritatem, vt spirituali ratione cōmotus ad conscribendū, de huiusmodi rebus incipias, cùm & tibi sit vtile, & audiētibus te: maximè dum per consequentiā scripturæ & vestigia sermonum eius & voluntatis scribere volueris. Quoniam neq; duos ingenitos audiuimus aliquando, neque vnū in duos diuisum. Neque corporale aliquid passum esse didicimus, aut credidimus, domine meus: sed vnū quidem ingenitum, vnū verò ab eo vere, & non ex eius substantia factū, & (vniuersaliter dicendum) nequaquam cum ingeniti natura participantem, aut existentem ex eius substantia, sed factum perfectè, aliud natura atque virtute, quantū attinet ad integram similitudinē, affectum, potestatémq; factoris, factū scilicet inenarrabiliter: quod etiam cogitationi nō solùm humanæ, sed etiam quæ vltra omnes homines est, incōprehensibile iudicamus & credimus. Et hæc quidem non rationibus nostris obstricti, sed ex scriptura sancta

discentes,dicimus creatum esse & fundatum & genitum substantia,& incõuertibili & ineffabili natura,similitudine factoris, sicut ipse Dominus ait: Dominus creauit me initio viarũ suarum,in opera sua,& ante secula fundauit me,ante omnes colles genuit me. Si autem ex eo, hoc est,ab eo erat,quasi pars eius vel ex fluxu substãtiæ, nequaquam creatus aut fũdatus esse diceretur. Neq; tu ignoras hoc,domine vere, quia quod ex ingenito cõsistit,creatum iam ab alio quàm ab eo, aut fundatum nõ erit: ab initio ingenito eum dicere, ostensionem quandam præber,quasi ex paterna substantia sit natus,& habeat ex eo æqualitatem naturæ. Scimus enim quia non de eo solo genitũ dicit scriptura,sed etiam de dissimilib. ei natura per omnia. Nã & de hominibus ait: Filios genui & exaltaui,ipsi verò me spreuerũt.& iterum: Deum qui te genuit,dereliquisti,& oblit' es domini creatoris. Et in aliis quidem ait.: Qui peperit guttas roris,nõ naturam ex natura narrans,sed vniuscuiusque creaturę ex eius volũtate natiuitatem. Non enim ex eius substantia sunt: sed omnia volũtate eius facta,sicuti facta sunt. Ille siquidem Deus est, hæc autẽ ad similitudinem eius verbo similia futura,secundum spontaneum motum facta. Et omnia quidem per eum à Deo facta, cũcta tamen ex Deo. Quæ percipiens & exponens secundum datam tibi diuinitus gratiam, scribere domino meo Alexandro festina. Confido enim,quia si scripseris illi, cõuertetur. Saluta omnes qui in domino sunt. Valentem te, & pro nobis orantem gratia Dei custodiat Dominc.

Prou.8.c

Esa.1.a
Deut. 32.c
Iob 38.c

SOCRATES.

De potentia Eusebij Nicomediensis.

CAPVT XVII.

TAlia & isti alterutris scribebant, contra veritatem se armantes ad prælium. Et peius fiebat malum ad contentionis incẽdium,per eos qui hæc scripta susciebant. Cõsentientes igitur Alexandro etiã in eius tomo subscribebãt,alij verò contraria faciebant. Præcipuè verò mouebatur ex aduerso Nicomediẽsis Eusebius, quoniam in epistola sua grauiter eius memoriã fecerat Alexander. Poterat autem illo tempore plurimũ Eusebius, quia

Eusebius Nicomediensis.

quia tunc Imperator Nicomediæ morabatur. Nam ibi ante paululum temporis Diocletianus,& qui circa eum erant,Regalia constituerant. Propterea ergo multi episcoporum obediebant Eusebio.Et ille frequēter scribebat, Alexādro quidem, vt deserens quæstionē quæ moueret tumultum, susciperet Arium & sequaces eius: per ciuitates autem diuersis episcopis, ne consentirent scriptis Alexandri. Vnde omnia erant valde turbata. Non enim solūmodo ecclesię præsules ratiocinationib inter se certare videbātur,sed etiam populus diuisus erat.Alij namque istis,alij verò cōsentiebant illis. Et ad tantum causſa venit incēdium, vt in publico & in ipsis theatris Christianitati derogaretur. Hi quidem in ipsa Alexandræa positi,tāquam iam victores de superioribus persequutionibus facti,potius armabātur,legationémq; mittebant ad prouinciales episcopos:hi verò in alteram diuisi partem,illorum simili seditioni communicabant.

Potentia episcopi ex loco.

Dissidium ecclesiarū. Vtriq; volebāt videri victores.

De Melitianis,& quomodo sint ab ecclesia segregati,quia volente Alexandro Arium susciperē,per diuersa loca Ariani concilia celebrabant.

CAPVT XVIII.

MIscebātur igitur Arianis Melitiani, qui dudū fuerant ab ecclesia segregati. Qui verò sint isti, dicendum est, Sub Petro Alexandrinæ ciuitatis episcopo, qui susscepit Diocletiano imperāte martyrium,Melitius quidam episcopus vnius ciuitatis Ægyptiorū depositus est, & propter multas alias causſas, & maximè quia in persequutione fide negata sacrificauerat.Ergo damnat' multos habuit sequaces,& hæresiarches factus est eorū, qui hactenus ab eo in Ægypto Melitiani vocātur,nullā iustitię satisfactionem habēs,cur remanserit ab ecclesia separatus. Dicebat quidem iniuriā se esse passum,& obloquebatur sæpius, derogabátque Petro. Sed Petrus in persecutione,percepta martyrij palma defūctus est. Iste verò retulit detractiones in Achillam, qui post Petrum susscepit episcopatum,& rursum in Alexādrum,qui post Achillam noscitur ordinatus. Inter hæc igitur superuēnit quæstio Ariana, & Melitius vnà cū suis defendebat Arium, cōspiratione facta cum eo aduersus episcopum.

Melitiani. Ann.do. 315. Melitius.

Quibuscunque enim praua videbatur Arij secta, suscipiebant super Ario Alexandri sententiam, tanquam iustum cõtra consentaneos Arij, eius videretur esse decretum. Scribebant autem, & qui circa Eusebium Nicomediæ erant, & alij, quibus Arij opinio complacebat, quatenus solueretur quidem præmissa damnatio, & in ecclesiam damnati reducerentur, quasi nihil mali profiterentur. Sic itaque diuersis epistolis ad Alexandrinum episcopum destinatis, fecerũt harum epistolarum collectiones. Arius quidem earum quæ pro se erant, Alexander autem contrarium. Et hinc occasio cõtentionis obortа est hæresibus, quæ nunc vbique circumuolant, hoc est, Arianorum, Eunomianorum & quicunque nomen habent à Macedonio. Singuli namque horum ipsis epistolis testibus vti sunt, in defensionem hæresis suæ.

Quomodo fautores Eusebij congregauerint concilium in Bithynia.

CAPVT XIX.

SOZOMENVS.

Alexander inexorabilis.

Arianorum concilium apud Bithyniam.

CVm verò sæpe supplicantes Alexandro qui circa Eusebium erant, non inclinassent eum, tãquam iniuriam passi malignabantur, & acriores ad roborãdum Arij dogma sunt facti: conciliúmque in Bithynia colligentes, scripserunt episcopis vniuersis, vt tanquam rectè credentibus communicarent Arianis, & agerent vt Alexander quoque cõmunicaret eis. Dúmque eorum studium defecisset, Alexandro nequaquam cõsentiente, legatione fungitur Arius apud Paulinũ Tyri episcopum, & Eusebium Pamphili pontificem Cæsarææ Palæstinæ, & Patrophilum Scythopoleos, perés vnà cum suis, vt iuberetur cum populo, qui cum eo erat, solẽnia sacramenta ecclesię celebrare, tanquam ipse prius presbyterorum habuisset officium. Esse decens consuetudinem in Alexandria (sicut etiam nũc) vt vno existente super omnes episcopo, presbyteri seorsum ecclesias obtinerent, & populus in eis Collectas solẽniter celebraret. Tũc illi vnà cum aliis episcopis in Palæstina congregati, tale decretum super petitione Arij protulerũt, iubentes eos Collectas exercere, sicuti prius, esse tamen subditos Alexandro pontifici, & deprecari semper, vt eius pace & cõmu-

Episcopus. Presbyteri.

nione fruerentur. Cúmq; etiam in AEgypto multis conciliis celebratis hæresis pullularet, ita vt ad regalia vsq; peruenireț, non mediocriter Cõstantinus Imperator afligebat, eo quod religione nuper inchoante crescere, multos à Christianitate dogmarum discordia auocaret. Et propterea culpabat & Arium & Alexandrum, eísque scribens arguebat, quia cùm latere potuisset hæc quæstio, eam deduxissent ad medium, & vehementi studio contentiones mouissent: quæ nec quærenda erat, nec ab initio cogitanda, aut cogitata potius taciturnitati iure tradenda, cum vtique ab alterutris non seiungi potuissent, licet ex aliqua parte dogmatis dissonarẽt. Alexandro siquidem & Ario, aliquando culpans, aliquãdo suadens, talia scripsi, quarum literarũ partem hic poni non est incongruum. Tota enim epistola in libris Eusebij posita est in vita Constantini.

Opus Eusebij Pamphili de vita Cõstantini Augu.

SOCRATES.

Epistola Constantini principis ad Alexandrum pontificem Alexandrinum.

CAPVT XX.

VICTOR CONSTANTINVS Maximus, Pius, Alexandro & Ario.

DIdici natam præsentis quæstionis originem, quando tu (ô Alexander) à presbyteris requirebas, quid vnusquisque eorum de quodam loco in lege cõscripto, magis autem pro vanæ cuiusdam quæstionis parte sentiret. Túque ô Ari, quod neq; principio cogitari debuerat, aut cogitatum taciturnitati tradi potius cõpetebat, illud improuidè protinus obiecisti: vnde discordia inter vos emergente mysteria contemnuntur. Sanctus verò populus in vtraque diuisus, cõmunis corporis cõgruentia separatur. Ergo vterque vestrum ex æquo voluntatem præbens, in quo vos cõfamulus vester iustè monet, obediat. Hoc itaque neque requirere dignum est, neq; de talibus respondere, quærentibus. Huiusmodi enim quæstiones, quæ non alicuius legis necessitatè proponuntur, inutilis vacationis tempus exquirunt. Et licet causſa cuiuspiam naturalis exercitij fiant, tamen debe-

mus eas intra sensum claudere, & non promptè in publica conciliabula deportare, nec omnium auribus inconsultè committere. Quantus enim est vnusquisque hominum, vt possit ita magnarum rerum & valde difficilium virtutem, aut ad perfectum inspicere, aut interpretari digne? ac si quis hoc facere, difficile tamẽ possit, quantæ parti populi suadebit? Aut quis tantarum quæstionum subtilitates extra lapsus sui periculum sustinebit? Ergo fugienda sunt in talibus multiloquia, ne fortè dum infirmitate nostrę naturæ minimè quod proponitur explicatur, mente discentium auditorum pro tardiori intellectu ad perfectam quæstionis perceptionem peruenire non valente, ad necessitatem blasphemię aut schismatis populus adducatur. Quapropter & interrogationes incantæ, & respõsiones improuidæ, æquam alterutris veniam tribuãt ex vtroque. Nõ enim pro summo legis mandato, apud vos occasione certaminis inflammata est, neque noua quædã pro Dei religione hæresis introducta, sed vnam eandémque rationem habetis, sicut etiam vnum cõmunionis signum. Vobis enim inter alterutros pro paruulis & valde modicis contendentibus causis, tãtum Dei populum, quem vestris orationibus & prudentia conuenit gubernari, discordare nec decet, nec omnino phas esse, credibile est. Vt autem paruo quodam exemplo sapientiam vestram commoneam: Nostis etiam ipsos philosophos, quia in vno quidem dogmate cuncti consentiunt, cùm verò in quadam sententię parte discordant, licet disciplinæ virtute separentur, tamen ad inuicem corporis vnitate conspirant. Cùm hæc ita sint, quanto potius iustum est vos magni Dei ministros in volũtate religionis alterutris esse concordes. Cõsideremus itaque ratione maiori, & ampliori intelligẽtia cogitemus, si rectè se habeat propter parua & vana sermonum certamina fratres fratribus insultare, & honorem concilij per vos impia contẽtione discerpere, dum adinuicem pro sic paruis & nequaquã necessariis litigatis. Vulgaria sunt hæc, & infantum magis fatuitatibus commodanda, quàm sacrorum virorum & prudentium intelligẽtiæ cõsona. Recedamus ergo volentes à tentationibus diabolicis. Magnus noster Deus

Signũ communionis.

Saluator vniuersorum, cõmune omnibus lumen effulsit, cuius prouidentia hoc meum ministri Dei studiũ ad perfectionem venire permittite, vt vos illius populum mea allocutione, & ministerio,& monitionis instantia, ad synodalem posim reuocare cõmunionem,quia (sicut dixi.) Vna quædam in vobis est fides, & vnus secundum vos hæreseos intellectus,legisque præceptum cum suis partibus in vnius voluntatis propositum tẽdit.Hoc ergo quod vobis inter alia cõtentionem excitauit,quoniam nõ attinet ad totius legis virtutem, separationem quandam & seditionem inter vos non debet efficere. Dico autem hæc non tanquam cogens vos omnib.modis huic satis optimæ & qualiscunque sit cõsentire quæstioni: potest enim & honor Cõcilij à vobis integer custodiri, & vna atque eadem omnibus communio cõseruari, licet aliqua in vobis particulariter ad inuicem pro paruo quodam contentio generetur: quoniam non omnes in omnibus idem volumus,neq; vna in nobis natura versatur, aut voluntas vna cognoscitur. De diuina siquidem prouidẽtia vna quædam in vobis sit fides, vna prouidentia, vnus in Deo sensus. Quæ verò pro his friuolis quæstionibus inter alterutros disputata sunt,licet non in vnam sententiam colligãtur, manere tamen intra sensum debent,mentis ineffabilitate seruata. Communis autem charitatis præcipuum sacramẽtum, & veritatis fides, & honor circa Deum atque religionem legis apud vos inconcusse permaneat. Reuertimini ergo ad alterutros amicitia atq; gratia, reddite vniuerso populo vestros amplexus,vosque ipsos velut proprias animas expiantes, alterutros rursus agnoscite. Suauiores enim crebro sunt amicitiæ post inimicitiarũ causas ad concordiam restitutæ. Reddite ergo mihi tranquillos dies noctésque securas,vt quædam iucũditas puri luminis,& vitæ iam quietæ apud me lætitia cõseruetur,alioquin fuerit necessitas ingemendi & semper lachrymis ingrauari,& neque seculum libenter ferre viuendi. Deinamque populos,id est, confamulos meos,sic iniustè & noxia vestri contentione diuisos,congregari iam tẽpus est. Vt autem huiusmodi tristitiæ meæ magnitudinem sentiatis,audite:Pridem veniens ad Nicomediensem ci-

uitatem, repentè ad Orientē pergere festinabam. Cúmque ad vos tenderem, & plurima iam parte vobiscum essem, huius rei nuntio sum retentus, ne oculis videre cōpellerer, quæ impossibile iudicabam ad sensum posse auriū peruenire. Quapropter aperite iam mihi per vestram concordiam Orientis vias, quas contētione clausistis alterutra, velocitérque mihi concedite, vósq; ipsos & alios vniuersos populos videre lætos, & pro communi omnium concordia ac libertate, debitam gratiarum actionem fauorabilibus eloquiis Deo persoluere.

Quod tam pro Ariana quæstione, quàm pro Paschæ definienda festiuitate, in Nicæa fecit Constantinus celebrari concilium.

CAPVT XXI.

Paschalis dies obseruationis diuersitas.

ALexandro siquidem & Ario nūc culpando, nūc admonendo hæc scripsisse dignoscitur. Grauiter autē ferebat, audiens aliquos contra omnium statutum agere Paschæ festiuitatem. Tunc etenim in vrbibus Orientis discordātes quidam ob hoc, alterutra quidem societate diuisi non erant, Iudaicè tamen festiuitatem dominicam celebrabant, & (vt assolet) splendorem Collectæ tali discretione fœdabant. Propter vtraque igitur quieram reddere ecclesiam festinabat princeps, séq; putans hoc malum posse præoccupare, antequam ad plurimos perueniret, misit virum circa se fide & vita simul insignem, & cōfessionibus priorum tēporum pro dogmate cōprobatum, qui compacaret Ægyptios propter dogma tumultuantes, & Orientales propter Paschā discordes: fuit autem Osius Cordubæ ciuitatis episcopus. Cúmque præter spem causſa procederet, & hæresis potius quàm pax sperata valuisset, nihil impetrans remeauit, qui fuerat pro pace missus ecclesiarum. Tunc illud famosissimū in Nicæa conciliū feruor principis excitauit, publicis asinis atq; mulis, & curracibus equis, episcopos, & qui cum eis erant, ad synodū venire præcipiens.

Osius episcopus Cordubensis.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER SECVNDVS.

SOZOMENVS.

De Præsulibus ecclesiarum qui interfuerant Nicæno concilio.

CAPVT PRIMVM.

OMMVNICABANT igitur Nicæno concilio ex apostolicis quidem sedibus Macarius Hierosolymitanus, Eustathius iam præsidens Antiochenæ apud Orontem † & Alexander Alexandriæ, quæ est apud stagnum Mariam. Iulius autem Romanus episcopus propter senectutem defuit, erántq; pro eo præsentes Vitus & Vincentius presbyteri eiusdem ecclesiæ. Super hos autem & alij plurimi boni & optimi ex diuersis gentibus conuenerunt. Alij quidem ad intelligendum & dicendum valde idonei, scientiáque sacrorum librorum & alia eruditione disciplinati, vitæque virtute præclari. Alij verò in vtroque probatissimi viri, quorum vtile iudico etiam nomina memorare.

An. do. 327 Nicænum concilium.

† *Flumium Sita.*

Theodoritus.

Tanquam stigmata Domini Iesu in corpore circunferentium secundum sacrum apostolum. Erat enim Iacobus Antiochiæ Mygdoniæ, quam Syri & Assyrij Nisibin appellant, qui mortuos resuscitauit, viuos curauit, & alia innumera probatur operatus esse miracula. Sed hæc superfluũ arbitror huic operi rursus inserere, † quæ in Deo amabili historia latius enarraui. Paulus Neocæsarææ, quod est castrum positum iuxta ripas Euphratis. Is enim Licinij rabie demolitus est. Ambas enim manũ ligatas habuerat, iguitóque ferro combustas, quo fuerant nerui articulorum eius à sua nobilitate siccati at-

Iacobus epũs Antiochiæ Mygdonicæ.

† *quæ in hi storia Philotheos inscripta.*

Paulꝰ Neocæsariensis.

que mortificati. Alij verò dextros oculos effossos habuerunt, alij dextras suras abscissas. Vnus horum erat Paphuntius Ægyptius. Et absolutè videbatur ibi populus athletarum Christi & martyrum in vno loco cõgregatorum. De quibus & Eusebius Pamphili tertio libro in Constantini vita hæc ita dicit.

Socrates, ex Eusebio.

Patres Nicænæ synodi

Cunctarũ igitur ecclesiarum quæ totam Europã, Libyámque & Asiam replebant, simul erant ministrorum Dei congesta cacumina, vnáque orationis domus, tanquam à Deo dilatata intrinsecus ferebat omnes in idẽ. Syros simul & Cilicas, Phœnicásq; & Arabes, atq; Palæstinos. Inter hos & Ægyptios, Thebæos, Libyas, necnõ & qui ex Mesopotamia oriuntur, sed etiam Persa ad cõcilium venit episcopus. Verum nec Scytha defuit ex eorum choro, Pontúsque & Asia, Phrygia & Pamphylia, viros probatissimos præbuerũt. Aderant Thraces & Macedones, Achiui & Epirotæ, & his quoque interius habitantes. Ipse autem Hispanorum valde famosus Osius vnus erat & simul plurimis assidebat. De regia verò ciuitate Præsul Alexãder propter senectutem defuit, presbyteri verò præsentes locum eius implebant. Talem itaque solus à seculo vnus Imperator Cõstantinus Christo coronam vinculo pacis exornans, suo saluatori de victoria inimicorum & hostium Deo †docibilem dedicauit, gratiarum actionis imaginem secundum nos apostolica plausione constituens. Tũc igitur ille sermo completus est: Collectos ex omnibus gentibus quę sub cœlo sunt viros religiosos, inter quos erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam & Cappadociam, Pontum & Asiam, Phrygyam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ circa Cyrenem, & aduenæ Romani, Iudæi & Proselyti, Cretes & Arabes. Veruntamen hoc illis deerat, quod non (sicut isti) omnes ex Dei ministris vndique cõsistebant. In præsenti siquidem choro multitudo erat episcoporum numerum trecentorum excedens, sequẽtibus eos presbyteris ac diaconibus & acolytis, quorum numerus nõ poterat comprehẽdi. Ministrorum verò Dei, alij sapiẽtiæ sermone fulgebant, alij continentia vitæ & patien-

Osius Cordubensis episcopus.

†decorã, vel decibilem: sic legitur in vetusto codice. Act. 2. b.

tia coruscabant, alij verò medio modo horum virtutibus ornabatur. Erant igitur inter eos alij temporis honorati longitudine, alij iuuentute & animi robore præmicátes, qui nuper venerant ad hui⁹ ministerij cursum. Quib⁹ videlicet & omnibus Imperator diebus singulis cibaria largissimè ordinarat expendi. Hæc itaque de his qui ibi collecti sunt, Pamphili recitauit Eusebius. Cúmque celebrasset Imperator victricem contra Licinium festiuitatem & ipse occurrit ad Nicæam. Clarebant autem inter episcopos, Paphuntius ex superiori Thebaide, & Spyridion Cyprius. Cuius autem rei causa horum meminerim, postea sum dicturus.

Cõstãtinus victũ suppeditauit patribus concilij. Inuictæ. Cõstãtini aduersus Licinium.

De libellis oblatis imperatori, & ab eo iussis incendi, & de disputatione dogmatis Ariani. CAPVT II.

SOZOMENVS.

ADerant itaque cum episcopis viri disputationis experti, verbi studentes prodesse cõcilio. Vt autem allolet fieri, plurimi sacerdotum tanquam pro caussis propriis decertare collecti, tempus se inuenisse putarũt, quo corrigeretur quod contristabat eos, & de quibus alium vnusquisque fortè culpabat, libellum offerés principi, quæ in eo fuerãt commissa, narrabat. Cúmque hoc quotidie facilè accideret, præcepit imperator certo die singulos de quibus alius alium culparet, facere manifestum. Cúmque dies constituta veniret, libellos oblatos susciens: Hæ quidem accusationes, inquit, tempus habebunt proprium, id est, diem magni iudicij, iudicem verò illum, qui tunc futurus est omnibus iudicare. Mihi ergo homini constituto, de huiusmodi rebus non licet habere auditorium, sacerdotum scilicet accusantium, & simul accusatorum, quos minimè conuenit tales debere monstrari, qui iudicentur ab aliis. Age nunc imitantes diuinam clementiam in alterutrorum veniam accusationes aboleamus alterutras, & de his quæ ad fidem pertinent agere studeamus, cuius huc gratia venimus. Hæc siquidem Imperator dicés, vniuscuiusque scripturam vt aboleret libellos iussit ardere, diémq; diffiniuit, qua solui quæ erant dubia, cõueniret. Ante cõstitutum verò diem cõuenientes apud semetipsos episcopi, euo-

Cõstãtinus nolebat iudicare de causis sacerdotum.

cauerunt Arium, & propositis in commune suis opinionibus disputabant. Cúmque, vt assolet, ad diuersas quæstiones caussa traheretur, alij quidem suadebãt nihil innouandum circa antiquam fidei traditionem, & maximè quando morum simplicitas sine perscrutatione traderetur, accedentibus ad fidei sacramentum, Alij verò respondebant, non oportere sine examinatione sequi sententias antiquorum. Plurimi verò tunc conuenientium episcoporum & sequentium eos clericorum, scientes disputare, huiusmodi elocutionum arte exercitati claruerunt, & imperatori atque his qui circa eum erant, noti sunt facti. Ex illo enim & Athanasius tunc diaconus existens, dum cum Alexandro esset episcopo, huius studij pars esse maxima videbatur, necnon & quidam Græcorum philosophorum opportunè harum disputationum quæstione parcicipati sunt. alij quidem quale esset hoc dogma studentes agnoscere: alij verò nuper inchoante Græcorũ religione depetire, Christianis infensi, dogmatis sacramenta ad verborum certamina protrahebant, ita vt contra se seditiones exercerent, certamináque sibimet inferrent, & sæpius ex aduerso contenderent.

Athanasius disputator.

Græcos vocat Gẽtiles.

SOCRATES.

De Laico simplici confessore virum dialecticum superante, & de sene simplici Philosopho Christianum dogma pandente.

CAPVT III.

CVmque plurimi disputationis delectatione traherentur, vnus quidam ex confessoribus laicis simplicem habens sensum, Dialecticis obuiauit, dicens: Audite igitur, Christus & Apostoli non nobis artem Dialecticam tradiderunt, vanámque verborum fallaciam, sed puram scientiam fide & bonis operibus obseruandam. Hæc dicente iuuene & animo sene, præsentes quidem mirati sunt, dictúmque probauerunt. Dialectici verò satisfactione suscepta, cessarunt, rationem videlicet simplicem veritatis audientes.

In dialecticos.

Sozomenus.

Fertur enim & aliud: dum quidam eorum magnifi-

centia sermonum extolleretur & illuderet sacerdotibus, non pertulit eius fastum quidam senex simplex & innocens ac probatissimus confessorum sed accessit ad uersus eum proferre sermonem. Hoc itaque factum pertulantibus quidem & simplicem scientibus cõfessorem, risum mouit, maturioribus verò formidinem, prouidẽtibus, ne à viro verbis artifice deduceretur ad risum: veruntamen cedentibus vt quod vellet ediceret, resistere nanque ei cum talis esset nimium verebantur: In nomine, inquit, Iesu Christi, ô philosophe, audi dogmata veritatis: Vnus est Deus cœli & terræ, omniúmque visibilium & inuisibilium creator, qui hæc omnia verbi sui virtute fecit, & spiritus sui sanctitate firmauit. Hoc itaque verbum quod nos, inquit, filium Dei nominamus, habita misericordia super homines, ab errore eos & ferali religione liberauit, passus ex múliere nasci, & cum hominibus conuersarit, mori pro eis, veniétque denuò iudicaturus singulorum vitam. Hæc ita sa habere sine perscrutatione credimus. Noli igitur inaniter laborare quærens destruere ea quæ fide percepimus. Noli inuestigare modum, quo fieri hæc, aut nõ fieri potuerint. Si enim credis consulenti mihi, ad ista responde. Obstupefactus verò Philosophus, credo, inquit. Tunc gratias pro deuictione persoluens, eadem quæ senior eque sectat' est, & prioribus cõsectatoribus vt vnanimes sibimet essent persuadebat, non improuidè mutatum se iurans, sed ineffabili quadam virtute ad Christianitatem protinus inuitatum.

Christian' idiota philosopho Christi religionẽ persuadet.

Quomodo in conflictu Alexander Constantinopoleos fecerit philosophum obmutescere Paganorum.

CAPVT IIII.

DIcitur autem proximum huic miraculo, quiddam gestum per Alexandrum Constantinopolitanę ciuitatis episcopum. Cùm enim venisset Imperator Constantinus Byzantium, adeuntes eũ quidam philosophi, quærebãtur quasi nõ Deũ coleret vt deceret, & circa sacra nouitates exerceret, nouã in republica introducẽdo culturã, prẽter ea quę eius maiorib' visa sunt, & Grẽco-

rum Romanorúmq; principibus quos habuerũt, transacta secula, placuerunt: volebántq; cum Alexandro episcopo disputare de dogmate. Ille verò huiusmodi exercitatione verborum inexpertus erat, de vitæ qualitate cõfidens. Fuit enim vir magnus, & cõuersatione mirãdus. Cúmq; certamen Imperatore præcipiẽte suscepisset, cõueniẽntque philosophi, omnib. loqui volẽtibus, vt vnum ex se quem vellet eligerent postulauit sanctæ memoriæ pater noster Alexander, cæteros verò quicũque essent, silẽtium tenere præcepit, & tãtummodo his quæ ab vtroq; dicerentur, intẽdere. Suscipiente autem vno eorum disputationis vniuersæ negotium, ad Philosophũ sanctus Alexander: In nomine, inquit, Iesu Christi impero tibi ne loquaris. Et vnà cum eius sermone opus impletum est. Repente nãque ille homo vt sermonem audiuit, obligato ore cõticuit. Putásne iustum fuit consyderare, vtrum maius hoc miraculum videretur, vt homo & quidem Philosophus, sic facilè officium locutionis amitteret, an certè vt lapis violentia verbi manu diuideretur? quod quidam aiũt Iulianum fecisse Chaldæum. Et hæc quidem sic acta referuntur.

Alexander melior quã doctior.

Alexander philosopho silentiũ imperat permiraculum.

THEODORITVS.

De prima sessione episcoporum in Nicæno palatio, & de abdicatione Arij.

CAPVT V.

Sessiones in Nicæno cõcilio & de Arij dogmate.

INterea sacerdotes sæpe conuenientes Arium ad medium deducebant, subtilémq; examinationem de eius propositionibus agitabant. Temere enim in qualibet parte metuebãt proferre sentẽtiam. Hęc itaque sacra & venerabilis turba, à permixtione aduersariorum nõ videbatur aliena. Erãt enim inter eos quidam, pauci quidem, sed callidi, & breuia imitantes, celãtésque calliditatem, & Arij blasphemiam nõ defendẽtes apertè. Cõuenientibus igitur vniuersis, maximam domum prępararit in Regalib⁹ Imperator, sedes & subsellia in ea poni præcipiens, quæ sufficerẽt ordini sacerdotum: ita decentem præparãs eis honorem, inuitauit ingredi, & de pręsentibus habere cõcilium. Introiuit autem & ipse

princeps vltimus cum paucis, laude dignam sui magnitudinem habēs, & mirabilem speciem, mirabiliorémq; gerens dignitatem pudoris in frōte. Minore verò sede quàm aliis posita, in medio eorum sedit, primò tamen petens sibi hoc episcoporum iussione cōcedi. Tum cum eo resedit sacratissimus ille chorus. Primus itaq; magn⁹ Eustathius Antiochenæ sortitus ecclesiæ Præsulatum (nam Philogonius, cuius dudum meminimus, ad meliorem iam tranſierat vitam. Et hūc venerabilem virum, etiam nolentem ad regimen eius ecclesiæ decreto communi pontifices ac sacerdotes, & omnis populus Christianus venire cōpulerat.) Is ergo præconiorum florib. caput principis exornauit, & studio eius quod habebat circa sacra, benedictiones exhibuit. Post hūc autem Eusebius cognomine Pamphili. Quibus iam reticētibus, celeberrimus Imperator protulit de vnanimitate concordiáq; sermones, tyrānorum eis crudelitatem rememorans, & honorabilem pacem quæ sub eo est collata diuinitus: simul & quia pessimum & valde crudele videretur, vt destructis hostibus, nullóq; præsumente resistere, sacerdotes alterutros iacularentur atq; cōfunderent, & impiis atque sine Deo personis delectationem risúm que præberēt: cum vtique de diuinis tractarent rebus, & sancti spiritus doctrinam in scriptis haberēt: Euangelici enim libri sunt, inquit, & Apostolici, antiquorúmq; prophetarum sanctiones, quę nos erudiūt quid de sacra lege sapiamus: Expellentes igitur hostile certamen ex verbis diuinitus inspiratis, solutionem quęstionum mēte percipiamus. Hæc & his similia, tāquam filius amator patris, sacerdotibus veluti patribus offerebat. Apostolicorum dogmatum studens cōciliare concordiam. Concilij verò plurima pars his quæ dicebātur obediebat, & inter alterutros vnanimitatem & dogmatum salubritatem libēter amplectebatur. Pauci verò quidam, quorum iam meminimus, & super illos Minophantus Ephesius, & Scythopolitęs Patrophylus, Theogonius Nicænus episcopus, & Narcissus Neroniadis, quæ est secundæ Ciliciæ vrbs, quam nūc Irenopolim vocant. Et cum his Theonas Marmaritanus, & Ptolemaidis Ægypti Secūdus, Apostolicis resistentes dogmatibus, Arium

Eustathius

Constātini ad patres concilij.

Euangelici & Apostolici, Prophetici; libri.

defendebant: dictantes enim fidei petitionem, cœtui communi dederũt. Quæ cùm lecta fuisset ab vniuersis, repente disrupta est, & adultera fraudulentáq; pronunciata. Turba siquidem & tumultu cõtra eos ab omnib' habitis, cũctísque proditionem ab eis factam accusantibus pietatis, formidãtes surrexerũt, & primi Arium abdicarunt, excepto Secũdo & Theona. Cùm ergo fuisset impius ille destructus, concorditer vniuersi fidem gloriámque dictãtes, quę hactenus in ecclesiis permanet, & subscriptionibus roborãtes soluêre concilium. Dolosè tamen & non salubriter prædicti viri in fidei termino consenserũt, vt testantur tam quæ postea ab eis machinata sunt contra pietatis propugnatores, quàm quæ ab ipsis conscripta noscuntur.

Arius damnatur.

Relatio Eustathij Antiocheni de Nicæno concilio.
CAPVT VI.

Eustathius Antiochenus. Prouer. 8. c

EVstathius itaque Antiochenus episcopus, cuius primitus memini, hæc de eis retulit, docens quæ facta sunt, eorúmq; redarguens blasphemiam, vbi illud etiam Prouerbiale interpretatur eloquium: Dominus creauit me principiũ viarum suarum in opera sua. Pergo itaque iam hinc etiam ad ea quæ gesta sunt. Cùm igitur propter hæc synodus maxima in Nicæam venisset vrbem, & quæreretur fidei modus, aperta quidem impudentia Eusebius blasphemiæ scripturam protulit, quæ coram omnibus lecta, repẽte cladem importabilem caussa diuisionis audiẽtibus irrogauit, cõfusionem tamen incurabilem suo prouidit autori. Cúmq; officina capta fuisset, indubitanter Eusebij, disrupta iniquitatis scriptura in cõspectu omnium, quidam ex tractatu nomen exponẽtes pacis, compescuerũt omnes iustam querimoniam facientes. Ariani autem metuentes, ne congregato in idem tanto cõcilio pellerentur, exilientes anathematizauerunt interdictum Arij dogma cõcorditer subscribentes literis, suáq; manu consentientes, & similiter se sicut omnis synodus, sapere profitẽtes. Cúmque præsulibus (vt ita dicam) mala calliditatis arte præualuissent, qui magis debuerãt agere pœnitentiam, tũc quidem latenter, postea verò clarè damnatas cœperunt allegare

Eusebius Nicomediẽsis fautor Arij.

Ariani ex metu subscribunt.

sententias, sæpe ponẽtes insidias eis quibus videbãtur esse conuicti, volentésq; zizaniorum germina † radicare. Et tunc timẽtes declinantésque tanti cõcilij cognitores, occultè postea pietatis prædicatores debellare tentabant. Sed nõ credimus homines sine Deo posse pręualere contra sacram adorandámq; legem, euangelicámque doctrinam. Nam licet ad modicum roborentur, rursus fortiter & magnificè deuincuntur, secũdum prophetam glorioſæ vocis Esaiam. Hæc itaque magnus Eustathius. † *plantare.*

Relatio Athanasij ad Aphros.
CAPVT VII.

HVius autem concertator & veritatis propugnaculi turris Athanasius successor Alexandri celeberrimi pręsulis, quando scripsit ad Aphros, etiam hæc adiecit: Conuenientes enim episcopi studuerũt verba quidem impietatis ab Arianis inuẽta perimere, hoc est, ex non existentibus, & quod dicebãt, creaturam & facturam filium: &, fuit aliquãdo, quando non fuit: &, quia mutabilis est naturæ. Scripturarum verò manifestas posuere dictiones, quia ex Deo filius naturaliter vnigenitus est, verbum, virtus, sapiẽtia sola patris, Deus verus, sicut Ioannes ait. Et sicut scripsit Paulus, splendorem gloriæ, & figuram substantiæ docẽs esse filium patris. Qui verò circa Eusebium erãt, propria tracti vęsania loquebãtur alterutris, & dicebãt: Cõsentiamus, nam & nos ex DEO sumus. Vnus enim DEVS ex quo omnia: &, Vetera trãsierunt: ecce omnia noua ex DEO sunt facta. Cogitabant autem & illud quod in Pastore cõscriptum est: Primum omnium crede, quia vnus est DEVS, qui creauit vniuersa atque perfecit, & cõstituit ex non extante vt sint. Porrò alij episcopi malitiam videntes illorum, & pessimam impietatis artẽ, apertius &, vt ita dicatur, manifestius dixerũt ex DEO, id est, cõscripserunt ex substantia patris esse filium. Vt creaturæ quidem, eò quòd non habeãt à semetipsis vt sint, sed habeant principium existendi, dicãtur à DEO: filius autem solus proprius ex substantia credãtur patris. Hoc enim proprium vnigeniti est, & veri verbi patris. Hæc itaq; fuit occasio, vt ex

Athanasius ad Aphros.

Hebr. 1. 4

Libellus Pastoris, qui etiamnum extat.

Ex Deo, id est, ex substantia.

ſubſtantia diceretur patris. Rurſus autem requirentibus epiſcopis paucos eorum qui Ariani eſſe putabantur, an dicerent filium nō eſſe creaturam, ſed virtutem & ſapiētiam ſolam patris, & imaginem ſempiternam, & indiſſimilem per omnia patri ac DEVM verum, capti ſunt qui circa Euſebium innuētes alterutris, quia & hæc veniunt etiam ad nos: Nam & nos, inquiūt, imago & gloria dicimur Dei. De nobis enim & dicitur & dictū eſt: Semper enim nos qui viuimus, & virtutes multæ ſunt, & egreſſa quidem eſt omnis virtus Dei ex terra Ægypti. † Campa quoq; & locuſta dicitur virtus magna, & rurſus: Dominus virtutum nobiſcum. Sed etiam proprij nos Dei ſumus. Habemus hoc nō ſimpliciter, quādo & fratres vocauit nos. Si autem & verum Deum dicunt filium, nō nos cōtriſtat. Factus enim verus eſt. Hęc eſt Arianorum corrupta mens. Sed etiam hic epiſcopi videntes eorum dolum, collegerūt ex ſcripturis ſplēdorem, fontem, & fluuium, & figuram ad ſubſtantiam pertinere. Et illud: In lumine tuo videbimus lumē. Et: Ego & pater vnum ſumus. Et clarius iam ac breuiter cōſcripſerunt cōſubſtantialem patri filium. Omnia namque prædicta hanc ſignificationem habēt. Murmuratio ſiquidem eorum, quaſi verba hæc nō fuiſſent ex ſcripturarum autoritate prolata, per eos quoq; inanis eſſe cōuincitur. Ex non ſcripto nāque ipſi impiè proferentes, quippe quod nuſquam penitus inuenitur, ex non extātibus: &, fuit aliquādo, quando non fuit, alios culpant: propterea ex non ſcriptis ſermonibus, piè tamen intellectis damnati ſunt. Ipſi nāque veluti de ſtercore † reperientes, hæc verè de terra locuti ſunt. Verum epiſcopi non ſibimet adinuenientes verba, ſed habentes hæc à patrib⁹, teſtimonia cōſcripſerunt. Vereres enim ſacerdotes ante eos, penè cētum triginta magnæ Romæ ciuitatiſque noſtræ, accuſauerūt omnes qui dicūt facturam aut creaturam eſſe filiū, & non conſubſtantialem patri. Et hoc ſciebat Euſebius Cæſarienſis epiſcopus, qui primum defendebat Arianorum ſectam, nouiſsimè verò ſubſcripſit Niceno cōcilio. Scripſit autem & ciuib⁹ ſuis, confirmans quia & antiquorum aliquos doctos & illuſtres epiſcopos & conſcriptores agnouiſſet, nomine cōſubſtantia-

† *Eruca.* *Pſal.* 45.c

Pſal. 35.c *Ioan.* 10.f

† *reperies.*

Mat. 15.a *& Mar.* 7

substantialitatis vsos in patris & filij deitate. Isti ergo concilium metuentes, expositę fidei cõsenserunt, secundum Prophetæ increpationem, dicẽtis: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum lõge est à me. Theonas autem & Secũdus nolentes adquiescere, cõdemnati sunt. Postea verò in cõcilium venientes, viginti cõscripserunt de conuersatione ecclesiastica sanctiones.

SOCRATES.

De Sabino Macedonianorum episcopo. CAPVT VIII.

SAbino itaque nõ credamus, qui eos idiotas vocauit & imperitos. Sabinus enim Heracleiæ Thracensis Macedonianorũ episcopus, habita congestione eorum, quæ per diuersa concilia sacerdotum ex scripto prolata sunt eis qui in Nicæa cõuenerunt, velut idiotis & simplicibus derogauit, non sentiẽs quoniam & ipsi Eusebio cum multa probatione profitenti fidem, velut idiotæ noscitur derogare. Et aliqua quidem volens prætermittere, aliqua verò mitigauit, cuncta tamen secũdum propriam sumpsit intentionem. Et laudat quidem tãquam fide dignum testem Eusebium Pamphili, laudat simul & principem, tãquam ea quæ sunt Christianorum dogmatizantem. Culpat autem expositam in Nicęa fidem, tanquam ab idiotis & nihil scientib⁹ traditam: & quem velut sapientem & sine mẽdacio testem vocare consuenit, eius voces spõte cõtemnit. Ait enim Eusebius: Quia ex viris Dei Nicęæ cõuenientibus, alij quidem sapientiæ sermone micuerũt, alij cõtinentia vitę laudati sunt: & quoniã Imperator prẽsens omnes ad vnitatem suam concordes & cõsectatores esse perstruxit. Sic ergo contraria dicta Sabini, necnon Eusebij atque cõsortum eorum sibimet agnoscũtur. Et si quidem alicubi opus fuerit, de Sabino memorabimus. Concordia ergo fidei à magno in Nicæa prolatæ concilio, ab Eusebio clara voce laudata, hæc est.

Eusebius Cæsariensis

De fide Nicæni concilij. CAPVT IX.

CRedimus in vnum DEVM patrem omnipotentem, omnium visibilium inuisibiliúmq; factorem.

Fides Nicæni cõcilij.

Et in vnum dominum IESVM CHRISTVM filium Dei natum ex patre, vnigenitum, hoc est, ex substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verũ ex Deo vero, natum nõ factum, cõsubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, & quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descẽdit, & incarnatus & homo factus est, passus, & resurrexit tertia die, & ascẽdit in cœlos & venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Dicẽtes autem: Erat, quando non erat: aut, non erat antequam fieret: aut, quia ex nõ extantibus factus est: aut, ex altera substantia vel essentia dicẽtes esse: aut, creatũ aut cõuertibilem filium Dei, hos tales anathematizat catholica & Apostolica ecclesia. Hanc venerabilem fidem, trecenti quidẽ decem & octo & agnouerũt & amplexi sunt. Et (sicut ait Eusebius) cõsonantes & vnanimes in scriptis explanauerũt. Quinq; verò solummodo non receperũt, verbum consubstantialitatis reprehendentes, Eusebius Nicomediæ Præsul, Theogonius Nicenus, Maris Chalcedonensis. Theonas Marmaricenus, Secũdus Ptolemaidis, dicentes cõsubstantiale esse quod ex aliquo est, aut ex partitione, aut ex decursione, aut ex plantatione quidem, sicut ex radice germen: ex decursione verò, sicut paterni filij: ex partitione autem, sicut ex massa aurea anuli duo vel tres. Secundum nullum autem horum, inquiunt, & filius Dei. Propterea ergo dicebant in fide non esse cõsentiendum. Plurimum siquidem verbo cõsubstantialitatis derogantes prædicti viri, in Ariana depositione subscribere noluerũt. Ideóque synodus Arium, & cõsectatores eius anathematizauit omnes, adiicientes neque accedere eum in Alexandriam. Præceptúmque principis repẽte eundem Arium & qui circa Eusebium, & Theogonium, & qui cum eis, exilio deportauit.

Ariani qui nolebant ὁμοούσιον vocẽ recipere.

Quomodo Eusebius & Theogonius dato pœnitentiæ libello recepti sunt. CAP. X.

EVsebius igitur & Theogonius post modicum tempus exilij, libellum pœnitentiæ porrigentes, in fide Consubstantialis cõsenserunt, quod declarabimus pro-

cedentes. Tunc autem in synodo Eusebius cognomine Pamphili & Cæsareæ Palestinæ sortitus episcopatum, paululum animaduertēs atque cōsyderans, vtrum oporteret susci pi terminum fidei, vnà cum aliis omnib⁹, hoc est vniuersa multitudine, consensit atq; subscripsit, necnon & populo sub sua diœceſi cōstituto scripsit terminum fidei, & vbique destinauit, sermonem subtiliter cōsubstantialis interpretatus, vt nequaquam penitus suspitionem aduersam de eo quisquam habere potuerit. Sunt autem quæ ab ipso Eusebio conscripta sunt huiusmodi verba:

Epistola Eusebij Pamphili de fide Niceni Concilij ad Palæstinos. CAPVT. XI.

ARbitramur & vos dilectissimi etiam aliunde didicisse, fama consueta præcurrere perfectum de his quæ gesta sunt sermonem. Sed ne ex huiusmodi auditu veritas vobis aliter nuntietur, necessariò misimus vobis primùm quidem scripturā à nobis de fide propositam. Nam & Dominus noster ad prędicandū discipulos suos mittens, ait: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. De quib⁹ & affirmamus ita habere & ita sapere, sed etiam dudum sic habuisse & ita sapuisse, & vsq; ad mortem ꝓ hac instare fide, anathematizātes omnem sine Deo hæresim, hęc omnia ex corde sapuisse & anima, ex quo nouimus nosmetipsos, & nūc sapere & dicere coram omnipotente Deo & domino nostro Iesu Christo cū veritate testa mur, ostēsuri probationib. & satisfacturi vobis, quia & prēteritis temporibus ita credidimus & prędicauimus. Hac autem à nobis exposita fide, nulli relictus est resistendi locus. Sed & ipse primus Deo amabilis. Imperator noster, rectissimè eā habere testatus est, & sic etiam se professus est sapere: & in hac omnes cōsentire & subscribere, & in his dogmatibus cōcordare præcepit, vno solummodo scripto & insertō consubstantialis verbo. Quòd etiam ipse interpretabatur, dicens, quia nō secundum corporeas passiones cōsubstantialis dicitur, neque secundum diuisionem, neque secundum quandam decisionem ex patre subsistere. Non enim posse naturā sine

Eusebius Cæsarien. ὁμοούσιον vocabulū subtiliter interpretatur. Mat. 28. d

materia intelligibilem incorporeámque corporalem aliquam ſubſiſtere paſſionem, ſed ſacris quibuſdam ineffabilibúſq; rationibus magis intelligẽdam. Et ſapientiſſimus quidem atq; piiſſimus Imperator ita philoſophabatur. Fidei ergo explanatione dictata, quemadmodum ab eis dictum ſit ex ſubſtantia patris, & patri conſubſtantialem nõ eſt ſine examinatione derelictũ. Conſultationes enim & reſpõſiones deinde mouebantur, & mens perſcrutabatur dictorũ ſenſum. Et hoc ergo quod aiebant de ſubſtantia cõſtabat apud eos ſignificatiuum quidem eſſe ex patre, non tamen tanquam partem eſſe patris. Propterea nobis quoq; videbatur bene ſe habere, vt mente cõſentiremus piæ doctrinæ dictanti ex patre filium eſſe, non tamen partem eius eſſe ſubſtantiæ. Quapropter & nos mẽte conſenſimus, neq; vocem Cõſubſtantialis refutantes, poſita præ oculis noſtris pacis intentione, & ab intellectu rectiſſimo non cadẽtes. Secundum hoc etiam natum & non factum ſuſcepimus: quoniam factum cõmune eſſe dicebant opus reliquarum creaturarum factarũ per filium, quarum nihil ſimile habere filium confitemur & prędicamus. Vnde non eum eſſe facturam dicimus, quod congruit his quæ per eum facta noſcũtur, ſed ſuperius quam facturæ, totius eſſe ſubſtantiæ, quam ex patre natam diuina docere videtur eloquia, modo quidem generationis inenarrabili & incogitabili exiſtente vniuerſæ naturæ factæ. Sic autem & cõſubſtantialem eſſe patri filium ratio examinata cognoſcit, non ſecũdum corporum modũ, neq; mortalibus animalibus proximum. Nam neq; per diuiſionem ſubſtãtiæ, neque perfectionem aut mutationẽ paternę ſubſtantiæ vel virtutis. His enim omnibus ingenita natura patris extranea eſt. Sed prędicãdum eſt eſſe conſubſtantialem patri filium, eò quòd nullam æqualitatem ad creaturas factas Dei filius habeat, ſed ſoli patri genitori per omnem modũ ſit ſimilis, & nõ ſit ex alia qualibet ſubſtãtia vel eſſentia, ſed ex patris. Quod etiã ipſum hoc modo interpretatũ bene ſe habere vilum eſt ad cõſentiendum: quoniam & priſcorum epiſcopos aliquos cõſcriptores eloquentes & nobiles agnouimus in patris & filij θεολογία (id eſt, diuina ratiocinatione) no-

De ſubſtãtia.

mine consubstantialis vsos. Hęc itaque de expossita fide sint dicta, in qua vniuersi cõsensimus, non sine animaduersione, sed secũdum sensus expositos coram ipso Deo amabili examinatore imperatore & prædictis rationib. concordãtes anathematismum post fidem in eis prolatum sine tristitia esse credimus, eò quòd nõ scriptis vti vocibus prohiberẽt. Vnde penè omnis facta est cõfusio & indisciplinatio cũctis ecclesiis. Nulla siquidem scriptura diuinitus inspirata dicẽte, ex non extantibus: aut fuit aliquãdo quando nõ fuit, & reliquis quæ proferebant, irrationabile nobis visum est hæc dicere vel docere. Quoniam neq; priore tẽpore huiusmodi consueuimus vti sermonibus. Hæc vobis necessariò scripsimus dilectissimi, iudiciũ nostræ examinationis ac cõsensum vobis significantes. Et quàm rationabiliter tũc quidem, quoniam nos scripta quædam modis aliis offendebant. Postea verò indubitatè ea quæ erãt, sine contristatione susscepimus. Quapropter magnanimiter nobis sensum verborũ discutientibus, placuit concordare in his quæ à nobisipsis in fidei expositione confessa sunt.

Hæc itaque Eusebius Pamphili in Cæsariam Palæstinæ, literis explanauit. Alexandrinæ verò ecclesiæ, Ægyptiacis, & Libyæ, & Pentapoleos, & quæ vicinę sunt, hęc scripsit communi decreto Concilium.

THEODORITVS.

Epistola Niceni concilij ad Alexandrinum & Ægyptum destinata. CAPVT XII.

SANCTÆ MAGNÆQVE DEI GRAtia Alexandrinæ ecclesiæ, & dilectissimis fratrib⁹ per Ægyptum, & Libyam, & Pentapolim constitutis, cõgregati & magnam sanctámq; synodum Niceæ celebrantes episcopi in Domino salutem.

Litera Nicenæ synodi ad Alexandrinos & Ægyptios.

QVoniam Dei gratia & Deo amantissimi principis nostri Cõstant. congregantis nos in vrbe prædicta ex prouinciis diuersis & ciuitatib⁹, magna sanctáque synodus celebrata est, omnimodis necessario visum est, ab hoc sacro sanctóq; cõcilio, etiam ad vos literas destinari, vt noueritis quæ quidẽ mota & examinata, quæ verò placuerint atq; firmata sint. Ante omnia

Arius cum suis sectatoribus damnatus.

siquidē exquisita sunt impia & iniqua & sine deo dogmata Arij,atq; cōsentientium, sub præsentia Deo amātissimi Imperatoris nostri Cōstantini,& omnium decreto cōplacuit anathematizari impiam eius sectā, & iniqua & sine Deo verba, simul & nomina quibus vtebatur,filium Dei blasphemās & dicens ex non extantibus esse. Et iterum : Fuit aliquando,quādo non fuit. Quomodo enim fuit,aut quomodo iterum non fuit ? & pro libero arbitrio malitiæ atque virtutis capabilem filium Dei dicētis,& creaturam nominantis eum atque facturam. Hæc igitur omnia fatua & anilia, & blasphema anathematizauit sanctum & vniuersale cōcilium, & nec vsque ad auditū impiæ sectæ atq; furoris huius, aut intellectum iniquorum sensum accōmodauit. Ea quidem quæ de illis gesta sunt, qualem terminū habuerint,omnia iam aut audistis,aut audietis,ne nos fortè videamur viro obloqui,propter delictum suum improperia digna portanti . Tantum enim valuit eius impietas, vt etiam Theonas Marmaricenus,& Secundus Ptolemaidis ea † potirentur . Idem enim & illi damnati sunt . Sed quoniam ineffabilis gratia Dei illas quidem malas sectas,& blasphemias,& discordiam,& audaciam personarum,& diuisionem prædicta commotione destruens liberauit Ægyptum,relinquebantur autem quæ per petulantiam Melitij gesta sunt,& eorum qui ab eo sunt ordinati, etiam ex hac parte quę placuerint synodo,vobis insinuamus charissimi fratres . Placuit ergo Melitium quidem clementi concilio(dum subtili veráque ratione nullam veniam mereretur)manere quidem in propria ciuitate, nullam verò omnimodis habere potestatem,neque eligendi,neque ordinandi,nec in prouincia, nec in qualibet ciuitate videri , purúmque nomen tantummodò possidere. Eos autem qui ab ipso sunt cōstituti,mystica ordinatione firmatos habere honorem & ministeriū,vt tamen sequentes sint modis omnib⁹ vniuersorū in singulis parœciis & ecclesiis à charissimo cōministro nostro Alexādro cōsecratorum: & vt his nulla potestas sit placitos sibi eligere,aut nomina eorū præferre,aut omnino aliquid agere præter volūtatem ecclesiæ catholicę Præsulis Alexandri. Graria nanque Dei & orationibus

† vterētur.

Melitio potestas episcopalis adempta.

vestris in nullo schismate repertos, sed sine macula in Catholica & Apostolica Ecclesia permanentes dignum est potestatem habere & eligendi quemlibet, & nomine eorum dandi, qui clero sint digni: & absolutè facere omnia secundum legem & sanctiones ecclesiæ. Si quem verò contigerit requiescere in ecclesia, tunc prouehi in honorem defuncti eos, qui nuper assumpti sunt, solummodò si videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente simul & designante maximæ Alexandriæ ciuitatis episcopo. Hoc itaque aliis quidem concessum est omnibus. In persona verò Melitij nequaquam eadem placuerunt propter priorem indisciplinationem eius, & procacitates eius, ac petulantiæ voluntatem, ne vlla daretur autoritas vel potestas homini, qui posset rursus easdem indisciplinationes instruere. Hæc sunt præcipua & competentia Ægypto, & sanctissimæ Alexandrinorum ecclesiæ. Si quid autem aliud ordinatũ est aut dogmatizatum, præsente domino atque clarissimo comministro & fratre nostro Alexãdro, ipse præsens vobis poterit subtilius aperire, tãquam autor gestorum, & communicator existens. Euangelizamus autem vobis & de consonantia sanctissimi paschæ, quia vestris orationib. est correctum etiam hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres, qui cum Iudæis primitus celebrabant, consonè cum Romanis & vobiscum, & cum omnibus ab initio Pascha custodientibus, ex hoc tempore debeant custodire. Exultantes itaque in his quę gesta sunt, & in communi pace atque concordia, & in eo quod omnis radicitus hæresis est auulsa, cum maiori honore & ampliori charitate suscipite comministrum nostrum, vestrũ pontificem Alexandrum, qui nos præsentia sua lætificauit, tantúmque laborem pro pace vestra etiam in hac ætate sustinuit. Orate simul & pro nobis omnibus, vt quæ bene placuerunt, firma permaneant per Dominum nostrũ Iesum Christum, secundum bonam voluntatem facta (sicut credimus) Dei & patris in spiritu sancto, cui est gloria in secula. Amen.

Nota antiquũ morem.

De obseruatione Paschæ.

TRINITAS CONSVBSTANTIALIS & æterna.

SOCRATES.

Quod Nouatianorum episcopum Acesium euocarit Constantinus ad concilium. CAPVT XIII.

EX hac igitur epistola synodi manifestum est, quòd non solùm Arium & consortes eius anathematizauerint, sed etiam verba sectæ ipsius: Et quod de Pascha concordãtes, hæresiarcham Melitiũ susceperint. Mouet autem me feruor imperatoris, etiã ex alia re eius voluntatis habere memoriam, & quẽadmodum pro cõcordia cogitabat. Habens enim prouidẽtiam pacis ecclesiarũ, vocauit ad synodum & Acesium Nouatianorũ religionis episcopum. Postquã ergo scripta & subscripta est à cõcilio fidei definitio, requisiuit imperator Acesium, an & ipse consentiret in fide & Paschalis definitione festiuitatis. At ille: Nihil, inquit, noui ô Imperator, synodus definiuit. Sic enim olim & à temporib. Apostolorũ ipse percepi, & terminũ fidei, & tẽpus Paschalis festiuitatis. Porrò denuò Imperatore requirente: Cur ergo te à cõmunione separas? Ille ea quæ sub Decio gesta sunt persecutionis tempore, replicauit, & subtilitatem acerbissimæ regulæ deduxit ad medium, quòd nõ oporteat eos, qui post baptisma peccant, peccato quod ad mortẽ esse scripturæ diuinæ pronunciant, communicatione sacramentorum fieri dignos: sed inuitandos quidem ad pœnitentiam, spem verò remissionis non à sacerdotibus, sed à Deo solummodo sustinere, qui potestatem habet peccata remittere. Hæc cum dixisset Acesius, imperator ait: O Acesi, pone scalam, & si potes ascẽde solus in cœlum. Hæc nec Eusebius Pamphili, nec alij dixerunt. Ego verò audiui à viro nequaquam mentiente, qui & valde senex erat, & tanquam qui vidisset ea quæ fuerant in Concilio gesta referebat.

SOZOMENVS.

Quod Canones ecclesiastici in Nicæa conscripti sint, & de Vicennalibus Constantini.

CAPVT XIIII.

Canones Nicæni concilij.

SYnodus autem corrigere volens hominum vitam, & in ecclesiis commorantium, posuit leges, quas Cano-

nes appellamus. In quorum tractatu videbatur aliquis introducere legem, vt episcopi, & presbyteri, diaconi & subdiaconi, cum coniugibus quas ante consecrationem duxerát, non dormirent. Surgés autem in medio Paphnutius confessor contradixit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem esse dicens, concubitum cum propria coniuge. Suasitq; concilio ne talem ponerent legé, grauem asserens esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum ingalibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum esset inexpertus, exposuit. Synodúsq; laudauit sentétiam eius, & nihil ex hac parte sanciuit, sed hoc in vniuscuiusque voluntate, non in necessitate dimisit. His à concilio ita dispositis, cõtigit Vicennalia Constantini principis prouenire. Et est cõsuetudo Romanorum vnũquodque decénium imperatorum, publica deuotione celebrare. Opportunũ ergo iudicans Cõstantinus, inuitauit tũc ad cõuiuia synodũ, & donis competentib. honorauit. Admonitósq; de cõcordia fidei, & cõmuni inter alterutros pace, petita ab eis oratione, valedixit vniuersis in Nicæa, scribens absentibus quæ fuerint in cõcilio celebrata, & inuitãs vt ab omni discordia recedétes, concordarét in exposita cõcilij fide, quæ nihil aliud nisi Dei sentétia videretur ex cõsonantia tãtorum & talium sacerdotũ sancto Spiritu cõstituta, & post inquisitionem subtilissimam & animaduersionem dubitationum omnium comprobata.

De cœlibatu sacerdotum.

Vicẽnalia Cõstantini Aug. An. do. 329.

SOCRATES.

Epistola Constantini de Ario & scriptis eius.

CAPVT XV.

VICTOR CONSTANTINVS Maximus Augustus, episcopis & populo.

MAlignos & impios Arius imitatus, dignum est vt illorũ quoq; susciptat vltionem. Sicut ergo Porphyri°, diuinę pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionẽ proferés, dignã promeruit inuenire mercedẽ, & talem, per quã in posterum esset opprobriũ, & plurima cõpleretur infamia: & nũc placuit Arium & consectatores eius vocari Porphyrianos vt quorũ mores imi-

tati sunt, eorum vocabulo perfruantur. Super hæc autem, si qua conscriptio ab Ario facta reperitur, igni tradatur, vt non solùm praua eius doctrina depereat, sed neque vlla eius posint remanere commẽta. Hoc etiam præcipio, si quis conscriptiones Arij cælasse cõperitur, & non repentè proferẽs, igne cõsumpserit, mortis supplicio subiacebit. Mox enim vt in hoc fuerit captus, capitalem suscipiet vltionem. Deus vos custodiat.

THEODORITVS.

Epistola ad Eusebium Palestinæ de confectione sacrorum librorum, & de repurgatione dominici sepulchri.

CAPVT XVI.

VICTOR CONSTANTINVS Maximus pius, Eusebio.

VT in nostri nominis ciuitate cognouimus, Saluatoris Dei nostri prospiciẽte solatio, maxima hominũ multitudo sanctissimẽ se dicauit ecclesiæ, vt hoc cremẽto valde proficiẽte, dignum esse videatur etiam ecclesias in ea plures ædificari. Quapropter quod visum est nostræ voluntati, ac decuit nos te notum facere sapiẽtiæ, quatenus quinquaginta mẽbranaceos codices bene cõfectos, & ad vsum habiles, ab artificibus antiquariis, & perfectè artem sciẽtibus scribi præcipias diuinarum videlicet scripturarum, quarum maximè confectionem & vsum necessarium ecclesiis esse nosti. Missę sunt enim literę à nostra tranquillitate ad prouinciæ Iudicem, quatenus omnia confectioni eorum necessaria præbere curet. Vt enim citius codices conscripti confiçiantur, erit opus diligẽtiæ tuæ. Nã & duo publica vehicula ad deferendos eos ex autoritate rescripti nostri te percipere conuenit. Sic enim & maximè bene conscripti vsque ad nostrum perducentur aspectum, vno videlicet tuę ecclesiæ hoc exequente diacono: qui dum ad nos venerit, experietur nostræ munificentiam pietatis. Deus te custodiat frater charissime.

Publica vehicula.

Sufficiant quidem hæc ad cõiiciendum, magis autem apertè noscẽdum, quemadmodum celeberrimus Imperator suũ studium circa sacra constituerit: Attamen ad-

iiciam, quæ etiam circa salutare sepulchrum gesserit. Agnoscens enim quoniam elati & circa culturam bacchantes idolorum, sepulchrũ domini sordibus operuerant, obliuione tradere contendentes memoriam salutarem: & desuper tẽplum ædificauerant luxuriosissimæ dæmonis, id est, Veneris, vt illic virginum cãtib. insultarent, præcepit destrui sceleratissimum templum, ipsúmque puluerem funestis sacrificiis violatum eiici, & procul à ciuitate dispergi, deinde sacrariũ ędificari Deo, maximum atq; pulchrum: sicut designatur ex eius epistola ad Macarium ipsius ciuitatis episcopum destinata.

SOCRATES.

Libellus pœnitentiæ ab Eusebio & Theogonio datus.

CAPVT XVII.

EVsebius igitur & Theogonius pœnitentię libellum summis episcopis mittẽtes ab exilio reuocati sunt Imperiali præcepto, & suas ecclesias receperũt expellentes eos, qui in ipsorum locis fuerant ordinati, id est, Eusebius Amphionem, Chrestũ verò Theogonius. Cuius libelli exẽplar hoc est: Dudũ quidem ante iudiciũ cõdemnati à reuerentia vestra, patiẽter ferre, quę decreta sunt à sancto vestro cõcilio debuim⁹. Sed quia nimis absurdum est, cõtra nosmetipsos dare calumniatoribus de taciturnitate probationẽ, propterea referimus, quoniam nos & in fide vnà cucurrimus, & sensum examinantes de Cõsubstantialitatis sermone cuncti pacificati sumus, nequaquam sequẽtes hæresim, sed cõmemorãtes ad cautelam ecclesiarũ, quæ nostræ subueniebant menti. Et satisfacientes eis, quibus per nos suaderi debuerat, in fide subscripsimus. Anathematismo autem non subnotauimus, non tanquam fidem accusantes, sed vt velut non credẽtes talem esse eum, qui fuerat accusatus, certi de eius missis ad nos epistolis, & inter nos disputationibus habitis. Si igitur satisfactum est sancto vestro concilio, non reluctantes, sed cõsentientes decretis vestris, etiam hac cõscriptione satisfacimus vobis, nõ exilium graviter ferentes, sed suspitionem abiicientes hæreseos. Si enim dignamini nunc in vultu vestro nos recipere, habebitis in omnibus consonantes & vestra se-

Libellus pœnitentiæ quem Eusebius Nicomediensis & Theogonius ad episcopos miserunt.

quentes pariter constituta, quando etiam eum qui in his accusatus est, placuit vestræ reuerentiæ clementiam promereri atque reuocari. Absurdum nanque est, si is qui putatur esse reus, reuocatur ad satis faciendum in quibus ei derogabatur, vt nos contra nosmetipsos præbeamus per taciturnitatem increpationis † iudicium. Dignamini ergo sicut conuenit vestræ veneration̄i, & Deo amantissimum principem commonere, & preces tractare nostras, & velociter de nobis quæ vobis conueniunt, cogitare. Hic quidem libellus est reuersionis Eusebij & Theogonij. Ex verbis autem eius coniicio, quia isti quidem dictatæ fidei subscripserunt, damnationi verò Arij consentire noluerunt. Ex quo & Arius ante istos reuocatus agnoscitur. Sed licet hoc ita se habere videatur, Tamen Alexandriam accedere prohibitus est. hoc autem ostenditur ex eius cogitationibus quas postea molitus inuenitur, figmento pœnitentiæ suæ: sicut oportunè patefiet.

† *iudicium.*

De dedicatione & ornamentis ciuitatis, & de cultu Hierosolymorum & ligno crucis, atque clauis quibus transfixus est dominus. CAPVT XVIII.

IMperator interea post Cōcilium degebat lætus. Celebrata ergo festiuitate publica Vicennalium suorum, mox ad erigēdas ecclesias festinus accessit. Hócq; faciebat per singulas ciuitates, & in vrbe cognominis sui.

Vicennalia Cōstātini.

Sozomenus.

Nam cùm ei omnia prosperè cederent, propriam voluit habitare ciuitatem. Veniensque ad campum ante Ilium positum iuxta Hellespontum super Aiacis tumulum, vbi Achiui contra Troiam pugnantes habuerunt castra, ciuitatem designauit, portásque fecit quæ hactenus videntur à nauigantibus. Hæc agenti, per noctem Deus apparuit, monés vt alium quæreret locum, eúmque monens ad Byzantium Thraciæ, illic eum habitare iussit.

Socrates.

Byzantiū. An. do. 333. Quæ cùm prius Byzantium vocaretur, auxit, & maximo eam muro circūdedit. Et diuersis ornatam fabri-

cis æquam Imperiali Romæ constituit. Et denominatam Constantinopolim, appellari secũdam Romam lege firmauit, sicut lex ipsa in marmorea † platona noscitur esse conscripta, & in Strategio iuxta equestrem statuam eius constituta. In hac quoque ciuitate duas quidem ædificauit ecclesias, quarum vnam nominauit Irenen, aliam verò appellauit Apostolorum. Nõ solùm autem sicut dixi, auxit Constantinus Christianorum dogmata, sed iam paganorum templa destruxit. Simulachra nanque ornata publicè in Constantinopolitana vrbe proposuit. Et tripodas Delphicos in circo ad spectaculum dedit, quæ cum ipso videantur aspectu superfluè referuntur.

Constantinopolis.
† columna.

Interea mater Imperatoris Helena (cui cognominem vicum Drepani princeps ciuitatem dicauit Helenopolim) admonita per somnum ad Hierosolyma properauit, & quondam Hierusalem, desertam sicut pomorum custodiam inueniens requisiuit sepulchrum Christi. Quod licet difficillimè, tamen inuenit. Ita repentè templum illud sceleſtissimum deiici iussit. Et palam facto Domini monumento, apparuerunt circa id suffossæ tres cruces, & claui, simul & titulus, literis Hebraicis, Græcis Latinisque conscriptus: Iesus Nazarenus rex Iudæorum.

Helenopolis Helena vadit Hierosolyma. Tres cruces Claus. An. do. 325.

Sozomenus.

Dicitur autem quia iam mortuus crucis tactu surrexerit. De hoc ligno Sibylla dixit apud paganos:

Sibylla vaticinium de ligno crucis

O ter beatum lignum in quo Deus extensus est. Tunc ergo quę crux esset domini, quę latronũ, dubitare cœperũt. Proinde Macarius, ciuitatis præsul, huiusmodi tractatu dubitationem soluit: Mulieri nanque nobilitate claræ longa ægritudine fatigatæ vnam illarum crucium cum oratione promptissima adhibens, virtutem saluatoris agnouit. Mox enim vt mulierem crux attigit, passionem sæuissimæ ægritudinis effugauit, & fœminæ salutem restituit.

Theodoritus.

Helena clauos galeæ & freno filij sui Cõstan. includit.

Sic itaque mater Imperatoris quod cupiebat agnoscens, de clauis quidem quibus manus Christi fuerant perforatæ, alios in galeam immisit Imperatoris, filij ca-

pitis: prouidétiam gerens vt iacula bellica submoueret: alios freno equino inseruit, & cautelã imperatoris agés, & veterem prophetiam adimplens. Olim enim Zacharias clamauerat propheta, dicens: Et erit quod in freno est, sanctum Domino omnipotẽti. Salutaris verò crucis partem quidem aliquam Regalibus distribuit.

Zach. 14. d

Socrates.

Quam Constantinus suscipiens, & credens saluari ciuitatem vbi hæc particula seruaretur, in sua statua (sicut fertur) in foro Cõstantini posita super columnam Porphyreticam deuotè condidit.

Theodoritus.

Reliquam verò partem in argentea theca clausam ciuitatis tradidit sacerdoti. Et vndique congregans artifices maximas illic ornatásq; ædificauit ecclesias. His ita gestis cõuiuio exhibito virginibus sacris, & ipsa ministerium ancillę gerens, vltra octogesimum annum ætatis agens, & his similia faciens rediit ad filium. Et cum lætitia transiuit à seculo, multa filio pietatis mandata committens, nouissimis benedictionibus adimpleto.

Socrates.

Helena mo ritur.

Post hæc igitur Imperator curam maximam Christianorum habens, Paganorum superstitiones auersabatur: remouítque μονομαχίας, & suas imagines in templis poni præcepit, & Cubitum quo mensuratur Nilus nõ iam in templum Serapidis annis singulis, sed in ecclesias portari sanciuit.

μονομαχίας.

Cubitus.

πῆχυν

Sozomenus.

In omnibus itaque volens similem mõstrare Romæ Constantinopolim, frustratus non est. Nam & † corporibus & diuitiis maior effecta est. Quod ideo prouenisse credo propter amorem Dei, quem ciuitas gerit & habitatorum circa indigentes auxilium. Intantum nãque fidei creuit, vt multi quidẽ Iudęorum ciuium, Pagani verò penè omnes, Christianam illic conuerterentur ad fidem. In qua vrbe crescente, quo tempore religio noscitur ampliata, neque aræ neque Pagana templa aut sacrificia facta sunt, nisi sub Iuliano breui tempore: quod mox probatur extinctum. Hanc igitur tanquam nuper conditam Christi ciuitatem, Constantinus

† *edificiis.*

suo nomine dedicauit, multis eam & magnis exornans ecclesiis. Iuuabat diuinitas Imperatoris vota, & apparitionibus multis indicabatur, quia sanctæ salutaréſque essent quæ illic ædificabantur ecclesiæ.

De loco vbi Vesta olim colebant, & nunc archangeli Basilica stat & de miraculis qua ibi pro Christi nomine celebrantur. CAPVT XIX.

INsignis itaque locus ex illo tempore claruit peregrinis & vrbicis, vbi olim quidem Vesta colebatur, postea autem verò ecclesia facta est, qui locus nunc Michaëlum nuncupatur, in dextera positus parte nauigantium à Ponto Cõstantinopolim, distans ab ea nauigio quidem stadij ferè triginta & quinque: per terram verò circumeuntibus omnem sinum, vsque ad septuaginta & amplius tenditur. Sortitus est igitur is locus appellationem nunc vsque seruatam, eo qnòd illic manifestè cernitur apparere Michaël diuinus Archangelus; quod etiam ego tutus eximiè verum esse confirmo. Ostendit igitur hoc ita esse etiam multis aliis virtus diuina per ipsarum rerum experimenta. Quidam enim in causas difficilles aut ineuitabilia pericula, alij verò in languores aut ignotas passiones incidentes, illic supplicantes Deo, liberari promeruerunt. Sed quæ singulis & quomodo illic miracula contigerint, narrare longum est. Quæ verò prouenerint Aquilino nobis noto & in causis forensibus socio, partim ab eo audiens, partim ip se cognoscens necessariò pandam. Cum eum ardentissima febris rubris choleris mota comprehendisset, æstuanti poculum dederunt medici, quod euomuit: móxque cum vomitu diffusæ choleræ superficiem vultus eius simili sui colore tinxerunt. Quamobrem quicquid comederet & biberet, euomebat. Cúmque hoc diu pateretur, nec esca ad nutrimenta proficeret, hærebat ars medicorũ: & dum morti vicinus esset, iussit suis vt se ad locum hunc ducerent, credens, aut illi se mori, aut languore priuari. Iacentíque per noctem diuina virtus apparens præcepit, vt quicquid comederet, in huiusmodi potionem, tingeret quæ esset ex pipere & vino & melle

Michaelũ locus apud Constantinopolim.

Archangeli Michaelis apparitio.

confecta. Quo facto, ab ægritudine liberatus est: quippe cum medicis ratione medicinæ videatur esse contrarium calida pocula cholericis exhibere.

Probianus Audiui enim & Probianum virum in palatio habentem militiam medicorũ, crudeli Podagræ passione detentum, ibi doloribus liberarum, eíque apparuisse sanctam mirabiliter visionem. Cum enim dudum paganus esset, factus postea Christianus, aliquatenus dogma sequebatur. Totius verò salutis causſam, id est sacratissimam crucem nolebat adorare. Hanc habenti sentẽtiam diuina virtus apparens, ſignum monstrauit crucis quod erat positum in altario eius ecclesię. Et apertè palàm fecit, quia ex quo crucifixus est Christus, omnia quæ ad vtilitatem humani generis facta sunt, quolibet modo præter virtutem adorandæ crucis gesta non essent, neque ab angelis sanctis, neque à piis hominibus.

An. do. 339
De S. cruce

De templorum destructione. CAPVT XX.

CVm itaque populi & ciuitates ad cultum Christianitatis accederent, & cætori pro filiis & vxoribus metuentes (ne quid mali paterentur si contradicerent) quieti vacarẽt, nudati solatio multitudinis templorum cultores & sacerdotes, simulachra apud se repoſita pretioſiſsima tradiderunt, & quæ Iouis fulmina vocabantur: & per semetipſos hæc educebant ex adytis & templorum latentibus locis: quæque prius † inuiſa apud cęteros erant, & ſolis ſacerdotibus manifeſta, facta ſunt omnibus valde viliſſima. Aliæ verò imagines & ſtatuæ ex precioſa cõfectæ materia, igne cremataſ ſunt, & pecuniæ publico ſociatę. Quæ verò ex ære mirabiliter facta videbantur, ad conſtantinopolim ſunt aduecta ornatus cauſſa, & hactenus in publico collocata, & per plateas, & in circo, atque regalibus: id eſt, Pythia diuinatoris Apollinis, & Muſæ Heliconides, & Delphici tripodes. Spoliataque ſunt Ianuis tẽpla, & alia laquearibus ſunt nudata, alia verò neglecta ad ſordes vſq; ruinámq; perducta ſunt. Tũc itaque perierunt & penitus ſunt euerſa, id eſt, in Ægea Ciliciæ templum Æſculapij, & in Aphacis iuxta montem Libanum & Adonem fluuium, Veneris domus: vtraq; apud illos inſignia: eo quòd Ægeatæ gloriaren-

† inacceſſa.

An. do. 335.

Templum Æſculapij Aphaca.

gloriarentur, quasi languentes corpore curarétur apud eos dęmone noctibus apparéte atque curante: in Aphacis autem, quod per inuocationem quandam certo die de summitate Libani montis, ignis fulgens veluti sydus in proximum flumen velociter occumbebat, quod dicebant Venerem esse.

De conuersione Barbarorum. CAPVT XXI.

INterea cum multitudo magna ex diuersis gentibus confusorum barbarorum ex Thracia transisset in Asiam, & alij aliunde barbari hoc egissent, contra Rom. multi sacerdotum Christi capti cum eis erant. Cúmque languentes curarent & dæmones effugarent, Christum solummodo nominantes, & filium inuocantes Dei, insuper & conuersationem exercentes inculpabilem, & omnem maculam virtutibus euincentes, admirati barbari virorum vitam, & opera simul egregia, bene se sapere crediderunt, & Deum habere propitium si meliores imitarentur homines, &, sicut ipsi, colerent Deum. Et constituentes sibimet ex eis bene agendi præceptores, edocebantur, & baptizabantur, & consequenter in ecclesias occurrebant.

THEODORITVS.

Quod Eusebius Nicomediensis Constantinopoleos inuaserit episcopatum: & de literis Constantini aduersus eum.

CAPVT XXII.

FAutores igitur Arij nequissima non reliquere consilia. Huius enim caussa in confessione fidei etiam manibus consenserunt, qui postea imitati sunt gesta lu porum. Nam cum sanctissimus Alexander, qui suis orationibus Arium fuerat iaculatus, id est, Byzantij pontifex (sic enim tunc vocabatur Constantinopolis) ad meliorem translatus fuisset vitam, Eusebius defensor impietatis paruipendens regulas, quas antè paululum cum aliis pontificibus ipse conscripserat, repente Nicomediam deserens, Constantinopolitanam arripuit

Euseb. Nicomediæ. annum transgressor.

sedem, regulis è diuerso clamitantibus, episcopos & presbyteros non licere ex alia transire ad aliam ciuitatem. Sed mirum non est, vt qui sic insaniunt aduersus vnigeniti deitatem, licenter etiam alias trangrediantur leges. Non enim tunc solummodo hanc nouitatem fecit, sed etiam olim aliud simile perpetrauit. Qui dum in Beryto esset episcopus, transiluit in Nicomediam, & ex ea denuò post concilium insania apertæ impietatis exactus est, & cum eo Theogonius Nicænus. Quod Imperator Constantinus literis manifestum fecit. Ego verò huic operi finé epistolæ inserere iudicaui. Scripsit enim hæc Nicomedien sibus: Quis est qui ita populum docuit innocentem? Eusebius vtique tyrannicæ crudelitatis exultor. Quòd enim vbique tyranni noscatur esse cliens, ex multis rebus apparet. Hoc nanque veracium episcoporum testatur interitus, hoc etiam Christianorum crudelissima persecutio clamat apertè. Nihil enim de iniuriis mihi factis nunc dico, per quas quando maximè aduersarum partium insidiæ discurrebant, iste etiam oculos contra me habebat intentos. Cui hoc defuit solum, quod non & armatum ministerium tyranno licenter exhibuit. Neque me quispiam putet ad horum probationem minus instructum. Indicium nanque manifestum est, quia presbyteros & diaconos sequentes Eusebium, apertè constat à me deprehensos. Sed hæc quidem transeo, quæ nunc non indignationis gratia sed ad illorum confusionem à me probata noscuntur. Hoc solum formido, hoc cogiro, quod vos ad comunionem criminis vocari cõspicio. Propter Eusebij nanq; seductionem & subuersionẽ, conscientiã percepistis à veritate separatam. Sed erit huius rei non tarda salubritas, si episcopum fidelem & integrum nũc sumentes, respiciatis ad Deum. Quod vtique ad præsens in vobis est, & istud dudum oportuerat in vestro pendere iudicio, nisi prædictus Eusebius pessima conscio rum suorum tuitione venisset huc, & ordinem rectitudinis impudentissimè confudisset. Sed quoniam de memorato Eusebio apud vestram charitatem nos breuiter loqui decet, audite: Meminit vestra patientia factum in Nicæa ciuitate concilium: cui & ego ipse

Pars epistolæ Cõstantini ad Nicomediẽses de Eusebio Nicomedien si.

conscientiæ meæ cultum decenter exhibui, nihil aliud volens quàm concordiam omnibus fabricari, & præ cunctis arguere & remouere hanc caullam, quæ principium quidem habuit per Arij Alexandrini superbiam, corroborata verò est per Eusebij prauum pestiferúmque votum. Sed ipse Eusebius (ô amabiles atque charissimi) cum quanta putatis discursione, quippe conscientia sua victus, cum quanta confusione mendacio vndique declarato degebat? Immittens mihi quidem diuersos, qui pro eo deposcerent: petens verò à me quoddam solatium, ne tanto malo conuictus, suo honore priuaretur. Testis est mihi Deus huius rei, qui & in me & in vobis benigno amore consistat. Nam me etiam ille diuertit, & indecenter abripuit, quod vos quoque nostis. Tunc enim omnia gesta sunt sicut ipse desiderabat, quia omne malum in sua conscientia recõdebat. Sed vt cætera peruersitatis eius omittam, quid maximè cum Theogonio nequitiæ suæ participe egerit, audite, deposco: Alexandrinos quosdam à nostra fide recedentes, huc destinari præceperam, quoniam horum ministerio mentis flamma vrgebat. Sed isti benigni & optimi nimis episcopi, quos simul concilij veritas ad pœnitentiam reseruabat, non solùm receperunt eos & apud se seruauerunt, sed etiam malis eorum voluntatibus communicare decreuerunt. Quapropter hoc circa istos ingratos decreui peragere, vt abrepti procul deportarentur exilio. Nunc itaque vestrum est, ad Deum illa fide respicere, qua semper & fieri conuenit, & esse decet, & agere. Episcopos enim purificatos & orthodoxos atque clementes nos gaudemus habere. Si quis autem ad memoriam illorum pestilentium, aut ad laudem, improuidè præsumit forsitá excitari, repẽte in sua præsumptione ministri Dei, hoc est, meo opere comprimetur. Deus vos custodiat fratres charissimi.

Theogoni.

Deportatio

Quod rursus Eusebius apud Constantinum impetrata venia pro Arianis egerit.

CAPVT XXIII.

TVnc igitur isti & damnati, & ciuitatibus sunt expulsi. Et Nicomediæ quidem Appion episcopus

Appion Nicomediæ.

Chreſtus Nicæa.

ordinatus eſt, in Nicæa autem Chreſtus. Sed rurſus conſuetas machinationes exercentes, & imperatoris clementiam acceſſibilem ſuis fallaciis inuenientes, reſtituti ſunt, priorémque potentiam receperunt. Euſebius etenim (ſicuti iam dixi) etiam Conſtantinopolitanum tenuit tyrannicè Pręſulatum, & potiorem percepit præſumptionem, frequenter ad Imperatorem veniens, & fiduciã ex crebra collocutione mercatus, contra veritatis propugnatores ſæuas contentiones inſtituit. Et primum quidem cupere ſe Hieroſolymorum loca profeſſus eſt, & imperatorem tanquam celebre illud viſurus ædificationis opus, prouida cogitatione captauit. Quapropter cũ multo honore dimiſſus eſt, Imperatore ei vehicula & alia diſtribuẽte ſolatia. Profectus igitur eſt cum eo & Theogonius Nicęnus, particeps malignorum conſiliorum eius, ſicut iam diximus.

Euſeb. Nicomediæ vſurpator ſedis Cõſtãtinopolitanæ.

Qua fraude Euſtathius Antiochenus ſit epiſcopatu depoſitus, & in exilium deportatus, & qui poſt eum fuerint ordinati.

CAPVT XXIIII.

Ariani cõueniunt Antiochia.

VEnientes autem in Antiochiam, & amicitiarum induti vultum, maxima miniſtratione potiti ſunt. Veritatis enim propugnator magnus Euſtathius, largam eis hoſpitalitatem fraternitatis exhibuit. Cúmque ad ſacratiſsima loca peruenirent, & concordes vidiſſent ſuos, hoc eſt, Euſebium Cæſarienſem. Scythopolitam Patrophillum, & Ætium Lyddæ, Laodiciæ Theodotum, & alios qui lepram Arij ſuſceperant, nũtiauerunt eis quod cogitauerant, & cum eis venerunt in Antiochiam. Et ſchema quidem ſub honore præmittebator aduentus eorum, quod verò propinabatur, erat pietatis bellum. Mulierem nanque proſtantem mercede conducentes, & linguam eius ſibi impendi perſuadentes, ad concilium venerunt. Proinde alios omnes foras ire præcipientes, miſerrimam introduxere mulierem. At illa infantulum ſub mammilla demonſtrans, aiebat ex concubitu Euſtathij illum ſe & concepiſſe & generaſſe, eúmque clamabat ſæpius impudentem. Is autem qui calumniæ eius tam manifeſtæ conſcius erat,

Calumnia adulterij ab Arianis imponitur Euſtathio Anno. 331.

iussit vt hanc rem si qui scirent, deducerentur ad medium. Illa verò dicente nullum se habere accusationis testem, iusiurandum ei iustissimi iudices intulerunt, lege tamen apertè clamante. In duobus aut tribus testibus credi esse veracia quæ dicuntur, necnon & Apostolo præcipiente, vt nullus aduersus presbyterum accusationem factam extra duos aut tres testes accipiat. Sed isti sacras contemnentes leges contra talem virum accusationem sine testimonio receperunt. Cùm ergo illa mulier iusiurandum præbuisset, adiecit, affirmans quod ille infans ex concubitu esset Eustathij. Tunc itaque tanquam aduersus adulterum isti amatores veritatis protulere decretum. Aliis quippe Pontificibus (cùm vtique multi adessent & pro Apostolicis dogmatibus repugnarent, & omnimodis quæ fuerant concinnata, nescirent) apertè reclamantibus & magnum Eustathium collaudantibus, decretúmque illorum iniquum susci pi prohibentibus. Hoc igitur facto, velociter huius noxæ cõcinnatores ad imperatorem profecti sunt, eíque persuaserunt quod verà fuisset accusatio & depositionis Eustathij iusta sententia, quem tanquam adulterum atque tyrannum expelli fecerunt exercitatorem pietatis simul & castitatis egregium. Et ille quidem per Thracias ad Illyrici deductus est ciuitatem. Isti verò primo quidem pro eo ordinauerũt Eulalium. Quo tempore pauco, viuente, Eusebium Palæstinensem illuc transferre voluerunt: eóque fugiente mutationem, & simul imperatore prohibente, fecerunt Euphronium. Quo etiam, anno & pacis mensibus in episcopatu defuncto, † & Placito illius ecclesiæ tradidere Pontificatum. Isti verò omnes pestem Arij habuere celatam. Propterea nanque multi piè viuentium & sacerdotum & reliquorum, ecclesiastica relinquentes collegia, apud semetipsos conueniebant. Quos vniuersi Eustathianos appellabant, quia post egressum illius seorsum congregabantur. Porrò mulier illa miserrima passionem crudelissimi languoris incurrens, manifestauit insidias: & illam tragœdiæ compositionem pariter enudauit, non duobus vel tribus, sed multis admodum sacerdotibus quæ concinnata videbantur insinuans.

Eusebius.

Euphronio Alter codicũ Grecorũ πλακιτίῳ habebat, alter πλακιτῷ.

Eustathiani.

Ait enim pro pecuniis illâ se facere præsumpsisse calumniam. Iusiurandum tamen non omnino fuisse falsum, quia ille infans, de quo iurauerat, filius erat cuiusdam Enstathij nomine, fabri ferrarij

SOCRATES CAPVT XXV.

Seditio Antiochiæ.

TVnc igitur in Antiochia grauis seditio in Eustathij depositione commota est, & postea de episcopatus electione tantus ignis accensus est, vt penè ciuitas vniuersa periclitaretur, populo in duas partes dissidente: & aliis quidem Eusebium Palæstinæ transferri contendentibus in Antiochiam, aliis autem studentibus vt reuerteretur Eustathius. Erat enim in vtraque parte & populus ciuitatis & militaris manus, & tanquam aduersus hostes ita cuncti mouebantur, vt penè vsque ad gladios peruenirent, nisi Deus & timor principis cohiberet. Nam imperator suis epistolis seditionem compescuit. Eusebius autem Palæstinæ repudiauit, quod admiratus Imperator scripsit ei, propositum laudans, eúmque beatum vocans, & quod non vnius ciuitatis, sed totius orbis potius digne decerneretur episcopus. Deinde autem per annos octo dicitur Antiochenæ ecclesiæ vacasse sedem. Tandem verò studio inimicorum Nicænæ fidei, ordinatur Euphronius. His igitur in hoc volumine ritè contextis, tempus est sequentis libri ordiamur initium.

Euseb. Pamphili laudatur ab impe.

Euphronius Antiochiæ fit episcop.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER TERTIVS.

SOZOMENVS.

De conuersione gentis Indorum atque Persarum.

CAPVT PRIMVM.

IN temporibus religiosi Principis Cõstantini, & Indorum gens & Iberorum Christiani dogmatis rudimẽta susceperunt. Sed & Armenios tunc primũ audiui christianos effectos. Aiunt enim Tiridatem regẽ tunc gẽtis illius ex quodam mirabili signo Dei, quod circa eius domum euenerit, Christianismum fuisse factũ, & omnes simul eius ditioni subiectos vna præceptione iussisse, vt similiter DEO colla submitterẽt. Vnde & ad cæteros cõfines Christianum dogma transiuit, & multitudine dilatatũ est. Apud Persas autem initium Christianitatis existimo celebratum, dum quidam eorũ occasione cõmercij ad Osroënos & Armenios veniẽtes (vt fieri solet) sanctis illis colloquerentur viris, & eorum virtutes experirentur.

Indi. Iberi. Armenij Tiridates.

Osroëni Armenij.

Quomodo Iudæi Christianos accusauerint apud Persas. Qui vel quanti vel quibus modis passi sint apud Persas.

CAPVT II.

CVmque tempore procedẽte crescerent, etiam ecclesias & sacerdotes pariter cæteróque ministros habere cœperũt. Hoc autem factum non mediocriter cõtristabat Magos, qui religione Persarum veluti quædam sacerdotalis trib. per successionẽ generis ab initio cõmissam habere noscũtur. Afficiebátq; id etiam Iudæos naturaliter quodammodo Christiani dogmatis ini-

An. do. 334 Magi, Persarũ sacerdotes. Iudæi.

Sapores rex Persarum.

micos. Quapropter accusauerunt apud Saporem tunc regem, Symeonem archiepiscopum Seleuciæ & Ctesiphontis ciuitatum in Perside regalium, tanquam amicus esset Cęsari Romanorũ, eíq; Persarum negotia propalaret. Credens autem † derogationibus his Sapores, primum quidem tributis immensis christianos afficiebat, eò quòd plurimos eorum agnosceret, quod paupertatem magis eligerẽt: crudelibúsq; viris huiusmodi exactiones iniunxit, quatenus ex egestate pecuniarum & nimietate exactorum vim passi, propriæ religionis iura contemnerẽt. Post hæc autem sacerdotes ministrósque Dei gladiis minacibus interemit, ecclesias subuertit, & vasa eorum omnia publicauit. Symeonem verò deduci iussit ad se, tãquam proditorem Persarum regni atque religionis. Magi siquidem auxiliãtibus sibi Iudæis, cum festinatione sanctas ecclesias destruebãt. Symeon autẽ comprehensus, ferróq; vinctus, ad regem vsque deducitur. Quo vir effectus est magnus, & omni fortitudine precios⁹. Nam cùm eum torquẽdum Sapores iussisset introduci, neq; timuit, neque adorauit. Pro qua re vehementius efferatus rex, inquisiuit cur non adorasset, quippe quod prius facere cõsueuerat Ad quem Symeõ: Prius quidem non vinctus adducebar vt negarem veri Dei culturam, & nihil in hoc dubitãs, quæ sunt solẽnia regis, implebam: nunc autem phas mihi nõ est hoc agere. Veni nãque pro nostro dogmate & pietate decertaturus. Hæc dicẽtem præcepit rex adorare Solem, & facienti, plurima se daturũ cum maximo honore muneta compromisit: reluctantem verò interminatus est esse moriturum, & omniũ Christianorum gẽtem. Cúmque nec terroribꝰ potuisset mouere Symeonem, nec mulcere promissionibus, sed fortiter permaneret nũquámque adoraret Solem, ne proditor suæ religionis existeret, præcepit, eum in vinculis retineri, credẽs eum posse longo tẽpore inflecti. Cúmque duceretur ad carcerem, vidit eum Vsthazares senior quidam eunuchus, nutritor Saporis, & maior regiæ domus. Et cõsurgens adorauit eum: sedebat nãq; ante ianuas regis, quem Symeon increpauit iniuriosè, & cum furore clamauit, auersatúsq; despexit. Is enim dum Christianus esset, non ante mul-

Symeon archiepiscopꝰ Seleuciæ & Ctesiphontis.

† delationibus.

Symeon ad Saporẽ adducitur.

Vsthazares eunuchus.

rum tempus vim passus adorauit Solem. Quo facto, repente flens eunuchus, cum gemitu quidem vestem claram, qua indutus erat, exutus est, & lugubrem accipiens amictum, ante domum regiam sedebat flens atque gemens: Heu, inquit, qualem credam esse circa me Deum, quem ego negaui, dum pro hac causa dudum amicissimus Symeon neq; verbum mihi reddiderit, & sic auersatus cum furore transiuerit? Cúmque hæc Sapores audisset, euocans eum, causam luctus inquisiuit, aut si qua ei circa domum ærumna cõtigerit. Respondens Vsthazares, ait: O rex, nihil in huius seculi domo infortunij passus sum. Vtinam pro his quæ mihi nũc euenerunt, in vniuersas calamitates alias incidissem. Lugeo nanq; cur viuo, qui dudum mori debueram? Video Solẽ quem tibi parere volens, non voto meæ voluntatis adoraui. Quapropter pro vtroq; me mori iustissimum est, quia & proditor sum Christi, & te quoq; decepi. Et ille quidẽ hæc dicẽs, iurauit per cœli & terræ creatorem, suam vlterius nõ se mutare sententiam. Sapores autem admiratus eunuchi cõstantiam, amplius sequiebat aduersus Christianos, tãquam maleficiis hoc agere pręualerent. Parcens autem seniori, nũc lenitate, nũc minis omni virtute eum se subuertere posse iudicabat. Cúmq; nil ageret Vsthazare profitẽte nunquam se fore sic fatuum, vti prę Deo creatore cũctorum, illa coleret potius quæ à Deo creata sunt: tunc ira cõmotus, iussit gladio caput eius abscindi. Cúmq; duceretur ad necem, rogauit spiculatorem, vt paululum sustineret, tãquam aliquid regi mãdaturus, & vocãs quendam fidelium eunuchorũ, iussit vt diceret hęc Sapori: Pro fauore quem hactenus à iuuentute habui circa vestram domũ (ô rex) patri tuo & tibi ministrãs studio cõperenti, restibus non indigeo, tu nanque bene nosti. Pro omnib. ergo, quæ aliquãdo vobis impẽdi, redde mihi cõpensationem huiuscemodi, ne quis ignorãtium putet me supplicium sustinere tãquam infidelem regni, aut malæ cuiuspiam voluntatis, sed vt potius manifestum fiat quod agitur, pręco clamans denuntiet vniuersis quod Vsthazares capite trũcatur, non regis inimicus, sed Christianũ se esse professus, & Deum propriũ apud regem negare cõtemnens. Hæc quidem

eunuchus regi nuntiauit. Porrò Sapores secũdum petitionem Vsthazaris pręconem clamare fecit. Existimabat enim alios posse à christianitate reuocare Christianos, si mente perciperent quod nulli parceret Christiano, qui senem nutritorem & deuotũ suæ familiaritatis occideret. Vsthazares autẽ studuit clamari causſam suæ necis, credẽs quod quum per terrorem adorasset Solem, multos Christianorũ deduxerit ad timorem: nũc autem cognoscẽtes pro religione moriturũ, imitatores multos suæ virtutis efficeret. Hoc itaq; modo Vsthazares glorioſiſsima morte trãſlatus est. Symeõ autem id cognoſcens in carcere, gratificos pro eo hymnos obtulit Deo. Altera verò die, quæ erat ſexta feria ſeptimanç maioris, in qua ante reſurrectionis feſtiuitatem annua ſalutaris paſsionis memoria celebratur, etiam Symeonem decreuit rex ferro perimere. Deductus enim rurſus è carcere ad Palatium regis, valde intrepide loquebatur Sapori de dogmate, & nec illum, nec Solem ſuſtinuit adorare. Eadémq; die ſimiliter interimi iuſſi ſunt & alij cẽtum in carcere conſtituti. Nouiſsimè verò Symeonem occidi præceptum eſt, ita vt mortem videret vniuerſorũ. Erant etenim horum alij quidem epiſcopi, alij presbyteri, alij diuerſorũ ordinum clerici. Cúmque omnes ducerentur ad mortem, aduenięs ſummus princeps Magorum, interrogabat eos an vellẽt viuere, & regis religionem colere, & Solem pariter adorare. Cúmque hãc nullus eligeret vitam, ſpiculatores circa necem martyrum laborabãt. Symeon autem aſsiſtens cõfortabat vniuerſos, & de reſurrectione & pietate loquebatur, atque de ſacris ſcripturis adhibẽs fidem, dicebat: Vitam quidem veram eſſe ſic mori, mortem verò manifeſtam, negare Deum: adiiciẽs, quia poſt paululum etiam nullo perimẽte ſponte mors accidat. Hic eſt enim omnib⁹ natis finis ineuitabilis. Poſt hæc autem perpetuitas nõ omnibus ſimiliter accidit, ſed velut ex quodam põdere omnem rationem reddẽt homines huius vitæ, & eorũ quæ bene geſſerũt retributionem, & pœnas malorum ſine dubitatione recipient. Maius autem inter omnia bona nihil eſt, ac beatius, quàm eligere mori ꝓ Deo. Hæc dicente Symeone, & tãquam filios edocente, in certaminib⁹ ſacris

Dies paſſionis paraſceue.

Centũ Chriſtiani interfecti.

Symeonis ad martyres confortandos oratio.

(modo quo docebat) vnusquisque exercitatus alacriter currebat ad necem. Cúmque omnes centum spiculator transisset, nouissimè venit ad Symonẽ, & Abedecallam, & Ananiam: ambo nãque senes, cani, sub eius ecclesia constituti, cum eo fuerant cõprehensi, & erãt in vinculis. Tunc itaq; Pusicius, qui super omnes artifices regis erat, ibi cõsistens, & videns Ananiam tremẽtem quum prępararetur ad necem, ait: Paululum (ô senex) claude oculos, & securus esto, mox enim Christi videbis aspectum. Cúmq; dixisset hoc, repente cõprehensus, ductus ad regem, & Christianus esse manifestatur, eo quod pro dogmate fuisset locutus libera intentione martyribus. Tunc rex extraneo quodam & crudeli modo eum mori præcepit, ita vt perforata ceruice exinde linguam eius eiiceret. Hoc itaq; facto, quibusdam accusantib⁹ etiam filiam eius, virgo sacra tũc cõprehensa perempta est. Sequenti verò anno die quo passionis Christi memoria celebrabatur & expectabatur resurrectionis festiuitas, crudelissima Saporis pręceptio per omnem Persarũ cucurrit terram, morte cõdemnans eos, qui se profiterẽtur esse Christianos. Quo tẽpore fertur vltra numerũ, multitudinem Christianorũ gladio cecidisse: alios nãq; per ciuitates & vicos diligẽter Magi requirẽtes, celatos inueniebant: alij verò spõte nullo dicẽte semetipsos offerebãt, ne taciturnitate Christũ negare viderẽtur. Igitur cũ omnes Christiani perimerentur, neq; vlli parceretur, etiam multi in ipsis Regalib. sunt occisi, cum quibus & Azanes eunuchus regi maximè gratus. Quod dũ Sapores audisset, tristis factus, hanc generalem peremptionem remouit, & solũmodo præceptores religionis iussit occidi. Illo siquidẽ tempore ægritudinem incurrente regina, Symeonis episcopi soror nomine † Tharbua cõprehensa est cum famula suam sequẽte vitã quas contigit teneri per insidias Iudæorũ accusantium, quasi maleficia reginę fecissent, propter Symeonis mortem. Regina verò (quum soleant languẽtes huiusmodi spebus aures accõmodare) suspicata est veram esse † detractionem, & maximè à Iudęis factam: quum & ipsa similia saperet, eósque sine mẽdacio, & sibi fauẽtes arbitraretur. Sumẽtes autem Magi † Tharbuam & álias, mortis

Abedecalla Ananias Pusicius.

Pusicij filia martyr. Parasceue.

Azanes eunuchus.

† Thrabula.

†delationẽ. † Trabulã Tharbua soror Symeonis episcopi.

acerbæ perculere supplicio. Stipitibus enim alligatas, serráque findentes per medium, eas crudeli nece lacerauerunt, & quasi expiantes reginam, per medios stipites

† *Trabulam.* transire fecerunt. Ferunt autem istam † Tharbuam speciosam valde fuisse, & à Magis quibusdã adamatam, & latenter ad cõcubitum petitam, promissa mercede salutis suæ, & aliorum, si cõsentiret ad vitium. Quæ nec auditum libidinis passa est sustinere, sed obiurgatoriis vobis pro turpi petitione relatis, alacriter accessit ad mortem, ne proderet sanctam virginitatem. Cúmq; circumirent Magi &

† *Archimagi.* † principes eorum vniuersam prouinciam secundum Saporis præcepta, vt sacerdotes & doctores tantum dogmatis apprehẽderent Christiani, puniebant episcopos & presbyteros, & maximè per regionẽ Adiabenorum. Hic namque locus est Persicus, in vniuersum

Acepsemas. Christianorũ. Hoc enim tẽpore & Acepsemam episcopum apprehẽderunt & multos clericorũ eius: tenẽtésq; Præsulem, sufficere sibi crediderunt, alios nudatos substantiis dimittẽtes. Iacobus autem quidã presbyter Põti

Iacobus presbyter Ponticus. sequebatur Acepsemam, & supplicans Magis, identidem meruit irretiri. Tunc enim & seni alacriter seruiebat, & eius cladem aliquatenus leniebat, plagásque vt poterat curare nõ desinebat. Post paululum verò pœnis crudelibus eum Magi torserũt, cogentes vt adoraret Solem. Quo respuente, miserunt eum rursus in vincula. Sed & multos alios presbyteros & diaconos habebant in carcere post flagella. Pauco tẽpore prætereunte, princeps Magorũ de eis cõsuluit regem: acceptáq; potestate vt ageret quod vellet, si Solem non adoraret, mandauit eis in carcere regiam voluntatem. Quibus apertè respondentibus, nunquam se fore proditores Christi, nec adorare Solem, sic vt nulli parceretur, verberibus eos laniauit. Cum quibus Acepsemas pro confessione dogmatis viriliter est defunctus. Quidam verò Armeniorum quũ essent obsides apud Persas, corpus eius auferẽtes latenter, sepulturæ debitæ tradiderunt. Alij verò licet nõ minus flagellati, præter spem vixerũt: & non mutantes voluntatem, denuò ad vincula sunt reducti, cum quib. erat

Aithales. Aithales, cuius, dum nimis tẽsus cæderetur, humeri sunt dissũcti, ita vt mortuas postea manus portare videretur,

aliíque eius ori cibos offerrent. Sub hoc itaque regno testimonio bonæ vitę translati sunt presbyteri, diaconi, monachi, & sacrę virgines, & in aliis officiis ecclesię cõstituti, ac pro dogmate laborantes innumeræ multitudines. Eodémque tẽpore passus est vnà cum Marea Bichor episcopus, atq; clerici circiter ducenti & quinquaginta, qui cum eo capti à Persis fuerãt cõprehensi. Tũc etiam Milesius nomine, martyrio coronatus est, qui primum quidem militabat apud Persas, postea verò relicta militia cõuersationem æmulatus est Apostolicam. Dicitur enim quod dum in ciuitate Persica episcopus fuisset ordinatus, multa sępe sit passus, & verberatus atque tractus, virili mente sustinuerit. Cúmq; nulli potuisset illic suadere vt Christianus esset, grauiter ferẽs maledixit ciuitati, & exinde discessit. Post paucum verò tempus primatibus eius loci in regẽ peccantib. superueniens exercitus cum trecentis elephantis ciuitatẽ subuertit, & vel ut desolatam regionem arãtes seminibus tradiderunt. Milesius autẽ episcopus solũmodo peram circumferẽs, quæ sacrum codicem euangeliorum habebat, perrexit orationẽ facturus ad Hierosolymã, & inde in Ægyptũ, vt videret monachos ibidem cõuersantes. Qualis igitur iste sanctus & miraculorũ fuerit operator, Syri sunt testes, qui eius actus vitámq; scripserunt. Fertur itaq; eorum qui tunc martyrio coronati sunt sub regno Saporis virorum ac mulierum fuisse millia quasi sedecim.

Martyres.

Marea. Bichor.

Milesius.

Milesius circumfert peram codicis Euãgelici.

xvj. martyrum in Persis.

THEODORITVS.

Epistola Constantini an Persarum regem pro Christianis.

CAPVT III.

IN Persida verò fautoribus pietatis Constantinus Augustus sponte prospexit. Agnoscens enim eos ab impiis vehementer affligi, eorúmque regem erroribus sæuientem diuersa eis inferre pericula, scripsit ei per legatos, qui tunc aderant, monita pietatis, rogans vt cultores Dei apud eum digno honore potirentur. Sed melius studium pij principis per eius literas valebit agnosci.

EPISTOLA CONSTANTINI Imp. ad Saporem, regem Persarũ, de prouidentia Dei erga homines.

Sacratissimam custodiens fidem, veritatis luce parti-

cipatus sum: luminis veritate gubernatus, sacrã cognosco fidem. Denique per hæc (sicuti res ipsæ confirmant) venerabilem religionem esse cõspicio, & doctrinã agnitionis sanctissimi Dei omnibus offerentem, huiusmodi cultum me habere profiteor: quia huius Dei virtutem in auxilio habens, inchoans à finibus Oceani, omnem terrarũ orbem firmissima spe salutis obtinui, ita vt vniuersi qui per tot tyrannos cladibus quotidianis fuerant subiugati, & ad obscuritatem vsq; perducti, resumentes communium rerum vindictam, rediuiua quodammodo curatione resurgerent. Hunc Deum colo, cuius signum Deo dicatus meus exercitus portat in humeris: & à quo dum iusto sermone aliquid poscitur, impetratur. Ex ipsis autem trophæis insignibus beneficia repente suscipio. Hunc itaque Deum immortali memoria me honorare profiteor, eúmq; summa puráque mente super omnia esse credo. Hunc inclinatis genibus inuocabo, fugiens cunctũ abominabilem sanguinem & odores horribiles ac fugiẽdos, omnémque terrenam flammam nimis cuito. Quibus omnibus nephãdus & ineffabilis error multos gentium, ac genera vniuersa prostrauit, & inferno contradidit. Quæ enim Deus omnium propter hominum prouidentiam sua clementia vtilitatis caussa produxit in mundum, hæc ad vniuscuiusque desiderium trahi non patitur. Sed puram tantummodo mentem & immaculatam animam, ab hominibus exigit, virtutis & pietatis actus exquirit, mansuetudinis & clementiæ delectatur operibus, mites amat, habet odio turbulentos, diligit fidem, punit perfidiam, omnémq; potẽtiam cum fastu † despicit, superborum punit asperitatem, ad fastum elevatos interimit, humilibus autem ac patiẽtibus digna retribuit. Sic itaq; etiam regnum iustum magnipendens adiutorio suę virtutis expendit, sapientiámque regiam pacis tranquillitate custodit. Non ergo videor mihi errare frater mi, hunc esse confitendo Deum omnium principem atque patrem, quem multi regnantes apud nos væsanis erroribus seducti, denegare tẽtarunt. Sed illos omnes finis comprehẽdit exitiosus, ita vt omne genus hominum post eos exurgens clades eorũ pro maledictionis exemplo præponere videatur. Horũ igi-

† *deiicit & euertit.*

tur vnum esse reor Valerianum, quem velut quædã virga iracundiæ diuinæ de nostris terris expellens, vestris partibus tradidit puniendum. Qui scilicet verecundiæ suæ nobilissimum apud vos trophæum demõstrasse cognoscitur. Sed hoc quidem in bonam partem cõtrouersum est, vt in nostro sæculo huiusmodi suppliciũ fieret manifestum. Vidi nãque & ego illorũ finem, qui nuper nephãdis præceptionib. Deo deuotum populũ turbauerunt. Quapropter multas Deo refero gratias, quoniam integra prouidentia omne genus humanum, colens legem diuiuam, reddita sibi pace decenter exultat. Vnde etiam nobisipsis credo, quoniã optimè cautéq; vniuersa proueniunt, quando per illorum puram probabilémque religionem, diuinámque concordiam, vniuersa in se diguantur erigere. Igitur de tali hominũ collegio, id est, Christianorũ (pro quibus omnis est mihi sermo) quàm me libenter credis audire, quando etiã eminentia loca Persidos per eos amplius quàm cupio decorãtur? Tu ergo optime gubernaueris, si fueris sicut illi, & habueris commune quod illi. Sic enim habebis omnium dominum, mitem placidúmque atq; propitium. Hos igitur, quoniam tantus ac talis existis, commendo tibi, quoniam & pietate probatis insignis. Hos dilige cõpetenter, & facito clementiæ tuæ participes, tibi simul & nobis præbiturus gratiæ immensa iura per fidem. *Valerianus.*

Hæc igitur optimus Imperator pietate decorat? egit, curam nõ solùm subiectorũ habens, sed etiam eorũ qui sub alienis gubernaculis regebãtur. Quapropter & ipse diuina protectione potitus est, & Europam vniuersam atq; Africã, super has etiã maximam Asiæ partẽ tenens, subiectos habuit vbiq; deuotos. Sed etiã Barbarorum, alij quidẽ sponte seruiebant, alij deuicti. Vbiq; triumphi videbantur, & victor cernebatur in omnib. Imperator.

De Alexandri pontificis Alexandrini fine & initio præsulis Athanasij. CAPVT IIII.

Athanasius fit episcopus Alexãdriæ. Ann. do. 328.

INterea Alexandro mirabili sene, qui Arij prostrauerat blasphemias, defuncto, post mẽses quinq; Nicæni cõcilij, Alexãdrinorũ ecclesiæ susscepit Athanasius præsulatum. Cuius pſecutiones, fugas, cõtumelias, crebráq;

pericula transferre distuli, quæ Ruffinus suo nobilitauit eloquio.

SOZOMENVS.

Quæ contra Athanasium gesta sint, & quomodo confugerit ad principem. CAP. V.

Athanasius Cõstãtinum adit.

POst plurima verò cõsilia turbis seditionibúsq; completa, & clamores accusatorum poscentiũ vt Athanasius tanquam Magus violentus & indignus sacerdotio damnaretur, missi ab imperatore metuẽtes, ne eum aliqua inuasione perimerent, latenter eum de concilio subtraxerunt. At ille sciens non sibi fore tutum contra tot accusatores agere, iudicibus etiam inimicis synodum relinquens venire festinauit ad Imperatorem.

THEODORITVS.

Arianorũ conuentus apud Mareoten.

Igitur Athanasius ad principem veniẽs, omnem præsumptionem contra se factam episcoporum edocuit. At illi apud Mareoten conueniẽtes, quosdam concordantium ipsis sacerdotum miserunt ad principem, id est, Theogonium Nicænum, atque Theodorum Perinthiũ, & Marin Chalcedonensem, Narcissum Cilicem, & similes horum, mendacia texentes, & quædam cõmenta fingentes, & nudas admodum calumnias quasi veras accusationes sibimet componentes. Quo facto venerunt ad Æliam ciuitatem. Præceperat enim Imperator, vt omne concilium à Tyro veniret ad Æliam, Necnõ & alios vndique congregari præceperat, vt templa ædificata dedicarentur. Misit itaque pariter deuotos Iudicum pietate ac fide clarissimos, omnia largissime expendi præcipiens, non solùm põtificibus ac sacerdotibus, sed etiam egentibus vniuersis qui vndiq; cõcurrebant. Porrò fuerat exornatum etiam sacrum altare palliis regalibus atque vasis, auro & lapidibus preciosis decoratum.

Æliã, hoc est, Hierosolyma à Tyro synodus transfertur.

SOZOMENVS.

Quomodo sit Arius ab exilio reuocatus & quem libellum dederit Constantino, & de fraudib. Arianorum.

CAPVT VI.

Arius reuocatus.

IMperator interea Arium de exilio reuocauit, iussitq; vt quod de Deo crederet scriptura currẽte proferret.

Tunc

Tunc ile nouitatem nominum quam prius adinuenerat declinans, aliam explanationem contexuit, simplicibus verbis eam & diuina lectione confirmans, iusiurandum quoque præbuit ita se credere, & hæc etiam mẽte sapere, nihilque aliter intelligere. Textus enim eius expositionis huiusmodi est.

PIISSIMO ET DEO AMANTISSIMO domino nostro Imperatori Cõstantino, Arius & Euzoius presbyteri.

Fides Arij quam apud Cõstantinũ Aug. professus est.

Sicut præcepit Deo amabilis pietas tua domine Imperator, exponimus nostrã fidem, & scriptis profitemur corã Deo sic credere & nos & omnes qui nobiscũ sunt, sicuti subiectum est. Credimus in vnũ Deum patrem omnipotentem, & dominum Iesum Christum filiũ eius, qui ex eo ante omnia secula natus est, Deum verbũ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlis & quæ in terra: qui venit, & carnem assumpsit, & passus est, & resurrexit, & ascendit in cœlos, & iterũ venturus est iudicare viuos & mortuos: & in spiritũ sanctum, & carnis resurrectionem, & vitã futuri seculi, & in regnũ cœlorum, & in vnã sanctam Catholicã Dei ecclesiam, quæ à finibus vsq; ad fines est. Hanc autem fidẽ percepimus ex sanctis Euangeliis, dicente Domino discipulis suis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. *Matth. vlt. d.* Si autem non hæc ita credimus atque suscipimus, vere parrem, & filium, & spiritum sanctum, sicut omnis Catholica Ecclesia & sanctæ edocent scripturæ, quas per omnia sequimur, iudex noster erit Deus & nunc & in futuro die. Quapropter tuam pietatẽ rogamus, Deo amabilis Imperator, vt cum ecclesiastici simus, & fidem & sensum ecclesiæ sanctarúmq; scripturarum habeamus, vniri nos per pacificã & Dei cultricem pietatem tuam matri nostræ ecclesiæ iubeas, quæstionibus vtique & superfluitatibus inquisitionum sublatis: vt & nos & sancta ecclesia inter nos pacificati, solennes orationes pro pacifico pióque imperio & omni tuo genere omnes communiter celebremus.

Hanc fidei expositionem alij quidem dicebant artificiosè cõpositã, vt videretur princeps placari sermonib⁹,

& ita Arij dogmatibus circũferri, vt per expositionem omniũ ei fiducia præberetur, & vtrũque haberet intellectum: Arbitratus autẽ Imperator Arium & Euzoium similia credere his qui in Niceæ cõuenerant, valde gauisus est. Non tamen sibimet persuasit, vt eos in ecclesiæ cõmunionem susciperet ante iudicium & probationem congruarũ personarũ secundũ ecclesiæ legem: sed destinauit eos ad episcopos tunc Hierosolymis cõgregatos, scribens vt fidem eorum expositionis examinarent, & clementem super eis proferrent sententiam, si rectè credentes inuidię gratia essent iniustitiam passi, seu dũ non haberent vnde iudices suos culpare peterent per pœnitentiam reuocarẽtur. Porrò sumpta occasione, fautores Arij per scripta Imperatoris eos in cõmunionem susceperunt. Et hoc cùm fecissent ipsi imperatori rescripserunt, & ecclesiæ Alexandrinæ, & in Ægyptũ & Thebaida, & Libyam episcopis vniuersis, & clericis, præcipiẽtes, vt eos alacriter susciperent, Imperatore testante rectam eorum esse fidem, quam etiam propriæ epistolę subiecerunt. Hæc quidem in Hierosolymis gesta noscuntur. Athanasius autẽ fugiens de Tyro, Constantinopolim venit, & quæ passus esset adito Imperatore narrauit: petẽs vt quæ in Tyro fuerant gesta, examinarentur sub eius quoque præsentia. Porrò Constantinus Imperator rationabilem eius petitionem iudicans, hæc scripsit episcopis qui in Tyro conuenerant.

Arij professio mittitur synodo Hierosolymitanæ examinanda.

Athanasius Constantinopolim venit ad Cõstantinum.

SOCRATES.

Epistola Constantini euocantis episcopos, vt Athanasij causſas ipse cognoscere. CAPVT VII.

IGitur Imperator missa sacra concilium euocauit, vt in sui præsentia Athanasij examinaret causſam, cuius verba sunt hæc:

VICTOR CONSTANTINVS PIVS epiſcopis in Tyriorum vrbe Collectis.

Ego quidem ignoro quæ vestro concilio turbulenter atque cum tempestate decreta sint. Apparet enim quòd quadã tumultuosa indisciplinatione veritas sit oppressa, vobis videlicet non cõsiderantibus quæ Deo placẽt,

propter iurgia quæ contra proximos vestros habetis: & vota vestra ineuincibilia esse contenditis. Sed erit opus diuinæ prouidentiæ vt & hæc contentio apertè deprehensa possit euacuari, atque nobis palàm fieri, si quid illic conuenientes sine qualibet vel gratia, aut inimicitiarum caussa gessistis. Quapropter cum omni festinatione vos omnes ad meam reuerentiam volo cõcurrere, vt gestorũ apud vos integritatem per vosipsos possitis ostendere. Verum qua gratia hæc scripserim vobis, vósque ad me literis euocauerim, per ea quæ sequuntur agnoscetis. Pergẽti iam mihi ad cognominis nostri fœliciſsimę patrię ciuitatẽ, cùm essem cõscensurus equum, repẽtè Athanasius episcopus in media platea cũ quibusdam sacerdotib. quos circa se habebat, sic inopinatè nos adiit, vt nobis daretur subitò cuiusdã caussa formidinis. Testis enim mihi inspector omniũ Deus est, quoniam nec cognoscere eum quis esset prima frõte pręualui, nisi quidam nostrorum, & quis esset, & quã pertulisset iniuriam tũc narrasset. Et ego quidem neque confabulatus cum eo sum illo tempore, nec aliqua locutione participatus. Cúmque ille se audiri deposceret, ego verò refutarem, & penè repelli eum præciperẽ, cum maiori fiducia nihil aliud à nobis quàm vestrum postulauit aduentum, vt nobis præsentibus quę passus est necessario posset suis gemitibus explanare. Vnde quia mihi rationabile videtur & temporibus opportunũ, scribi vobis libentius hæc præcepi, vt omnes quicunque apud Tyrum concilium celebrastis, indefinẽter ad expeditum nostræ manſuetudinis locum concurrere festinetis, ipsis operibus ostensuri puritatem & rectitudinẽ vestri iudicij coram me videlicet, quem Dei ministrum proprium neq; vos abnegabitis. Igitur vbique pacificatur Dei nomen & integrè benedicitur per meam in Deo culturam, etiã apud ipsos Barbaros qui veritatem hactenus ignorabãt. Certum namque est, quòd qui veritatem ignorat, neq; Deum scire potest. Veruntamen sicut prædictum est, etiam Barbari per me fidelem ministrum cognouerũt, & Deum metuere didicerũt, quem vtique protectorem meum vbique ac prouisorem ipsis operibus est ostensum. Vnde præcipuè etiam Deum sciunt. Et illi quidem

Cõstantinopolim intelligit.

Preces Athanasij apud Cõstãtinum.

In malos episcopos & sacerdotes.

propter nostrum timorem reuerétur Deum. Vos autem qui sancta mysteria eius clementiæ proferre videmini, non dicam custodire, vos inquàm, nihil agitis, nisi quæ ad cõtentionem noscuntur & odia pertinere, & (vt absolutè dicam) quæ ad humani generis tendere videntur interitum. Sed festinate, sicut dixi, ad nos venire continuò, scientes quòd omni virtute conabor, vt quæ in lege Dei sunt, ea præcipuè sine aliqua titubatione seruentur. Quibus vtique neque vituperatio, neq; mala superstitio poterit implicari, dispersis vtique ac palàm contritis & penitus exterminatis sacratissimæ legis inimicis qui sub schemate sancti nominis blasphemias varias ac diuersas iniiciunt.

Quod venientes episcopi Ario fauentes Athanasio detraxerint, ita vt in exilium mitteretur.

CAPVT VIII.

Constãtini senioris liberalitas in pauperes.

HÆ siquidem literæ ad æstuationem perduxerunt eos qui fuerant in synodo congregati, quoniam plures quidem ad proprias redierant ciuitates. Qui verò circa Eusebium, & Theogonium & Marin, Patrophilum & Vrsatium, & Valentem erant, ad Cõstantinopolitanam venientes vrbem, nequaquam de calice fracto, aut altari subuerso, aut Arsenio perẽpto, quod in synodo cõcinnauerant, quæstionem fieri permiserũt, sed aliã inuenêre detractionem, suggerẽtes Imperatori, q; Athanasius interminaretur non se missurum ab Alexãdrea frumenta solenniter ad Cõstantinopolitanam vrbẽ. Et hæc audisse dicebant, Athanasio dicente ad Amantium, Anubionem, Arbathionem, & Petrum episcopos. Multum itaq; derogatio præualet, quando derogator creditur fide dignus. Hac subreptione ad furorem perductus Imperator, Athanasiũ relegauit in exilium, & habitare eum præcepit in Galliis. Aiunt enim quidam hoc Imperatorem propterea fecisse, vt vnirentur ecclesiæ, quoniam Athanasius communicare Arianis recusabat. Et ille quidem degebat in Treuirensi Galliarum ciuitate.

Athanasius apud Threuiros Metropolim Galliarum degebat.

THEODORITVS.

Sed nemo miretur si tãtus vir deceptus deliquit sacerdotibus falsa loquentib. cùm diuinus quoq; Dauid pro-

pheta,non à pōtifice, ſed à ſeruo Siba contra Miphibō-ſet mendacia proferente deceptus ſit.

SOZOMENVS.

Quomodo Marcellus Ancyranus depoſitus ſit, & de Aſterio ſophiſta. CAPVT IX.

Marcellus Ancyranus abdicatur. Aſterius Rhetor.

IGitur epiſcopi in Cōſtantinopolitana vrbe cōgregati,Marcellum Ancyræ Galatiæ depoſuerūt pro huiuſmodi cauſſa. Aſterius quidam in Cappadocia exercens artem ſophiſticam, eam relinquens,Chriſtianitatem ſe promittebat aſſumere: tentauitq; libros cōſcribere, qui ferūtur hactenus, & per quos Arij dogma firmatū eſt. Dicebat enim Chriſtū hc eſſe virtutem Dei, ſicuti dictū eſt apud Moyſen: Locuſtam & erucas virtutem Dei: & his multa ſimilia. Cōueniebat autē is Aſterius frequenter apud epiſcopos, qui Arianam præcipuè nō euitabāt hæreſim. Nā & ad concilia concurrebat,epiſcopatū in aliqua ciuitate quærēs. Sed ſacerdotio quidē fruſtratus eſt, eò q; perſecutionis tempore ſacrificaſſe probaretur. Cúmque circumiret Syriæ ciuitates, libros quos confecerat, oſtēdebat. Hæc agnoſcens Marcellus, cōtra eum ſcribere volēs, menſuram cōtrarietatis exceſsit. Purum namq; hominem,ſicut Samoſatenus Paulus præſumpſit, dicere Dominum Chriſtum. Hæc agnoſcentes qui tūc Hieroſolymis conuenerant, de Aſterio quidem nullum habuere ſermonem: quoniam neque erat in ordine ſacerdotum. Marcellum verò tāquam ſacerdotio fūctum rationem exigētes libri ſui,eúmque cōperientes Samoſateni dogmate maculatum,iuſſerūt vt à tali ſecta recederet. Qui reprehenſus,librū ſe promiſit exurere. Cúmque hoc ſtudium deferbuiſſet, epiſcoporum collegium, euocāte Imperatore,venit ad regiam ciuitatem,præſentibúſque Euſebio,& qui cum eo erant epiſcopis,in vrbe Conſtantinopolitana rurſus † ſtudium de Marcello fiebat.Et dum Marcellus,ſicut promiſerat,illicitam cōſcriptionem nollet incendere, eum ab epiſcopatu depoſuerunt. In cuius locū Baſilium in Ancyram miſerunt.Sed hanc quidem cōſcriptionem Euſebius tribus deſtruxit libris,ſuperſtitionem eius valde redarguens. Poſtea verò Marcellus in Sardicenſi concilio recepit epiſcopatū,

Inquiſitio in Marcellum.

† *inquiſitio.*

Marcellus recepit epiſcopatum ſuum.

dicens non intellectum suum librum,& propterea quasi Paulianum fuisse depositum.

Quomodo Arius dum studet ab Alexandro Constantinopoleos in communionem suscipi, sit extinctus.

CAPVT X.

Arius venit Constantinopolim, non ut concilij causa.

IGitur dum post cõcilium Hierosolymitanũ Arius venisset in Ægyptũ, Alexandrina ecclesia eius euitante communionem, rursus venit ad Constãtinopolitanam vrbem, cõcurrentibus illic consectatoribus eius,& obedientibus Eusebio Nicomediæ episcopo,& conciliũ celebrari volentibus. Horum studiũ sentiens Alexander, tunc Constantinopolitanus episcopus, nisus est soluere tale conamen. Cúmque hoc non valuisset implere, apertè Arij nisibus interdixit, non licere eum ecclesiasticum esse dicens: nec infirmandam sentẽtiam episcoporũ penè totius terræ secum conuenientium in Nicæna vrbe. Eusebius autẽ,& qui circa eum erãt, dum primò sermonibus flectere nequiuissent Alexãdrum, postea cum terrore minabãtur, & nisi susciperet Arium, certa die ipse quidem deportaretur in exiliũ, Arius autem in communionem susciperetur vniuersorũ. Et post hæc ab alterutris recesserunt. Illi quidem definitã diem expectantes, vt suas minas implerẽt. Alexander autem orabat, ne ad effectum verba Eusebij peruenirent. Maximè autem ei terror ingerebatur, eò quòd Imperatori iam penè persuaserant, vt faceret quod ipsi volebant. Ante vnum verò constituti tẽporis diem prosternens semetipsum sub altari, tota nocte iacuit pronus, rogans Deum vt impediret terminum inimicorum eius.

Terretur Alexãder.

SOCRATES.

Alexãder in precib⁹. Arius subscribit decretis Nicæni cõcilij.

Hæc igitur Alexãder pronus orabat. Imperator autẽ de Ario experiri volens, eum ad palatium euocauit, percunctatúsq; est, an Nicæni cõcilij decreta seruaret. Ille verò nihil moratus, repẽtè subscripsit, decreta fidei per subscriptionem arte callida circũueniens. Et imperator quidem miratus, ei intulit iusiurandum. Qui etiam hoc fraudulẽter egit, quodãmodo iusiuradum arte deludẽs. Quod autẽ audiui de hac machinatione scribo. Ferunt enim cõscripsisse Arium hæresim suam in charta quam

sub ala ferebat: vnde verè se iurare credidit, dicens sic se sapere sicut scripsisset. Hoc enim ita factum audiēs ego conscripsi: quòd verò & iusiurandum præbuerit, ex epistolis Imperatoris agnoui. Credens igitur imperator, suscipi eum ab episcopo Constantinopolitanæ vrbis Alexandro in communionem præcepit. Erat enim tunc Sabbatum. Et sequenti die eos communicare expectabat alterutris: sed præsumptiones Arij iudicia Dei secuta sunt. Nam dū egressus ex Imperiali fuisset aula, obsequiis honorabatur satellitum Eusebij, & per mediam tunc ciuitatem perspicuè apparebat. Cumque veniisset iuxta locum cui est vocabulum Cōstantini forum, vbi columna Porphiretica collocata est, terror eum subitò ex quodam conscientiæ secreto cōstrinxit, & cum formidine secuta est ventris effusio. Percunctatúsque an secessus esset in proximo, & agnoscens esse post Constantini forum, perrexit illuc. Quo facto, defectus eū quidam cum effusione corripuit, & vnà cum stercoribus anus quoque prolapsus est. Tunc ergo concidit, & sanguinis multitudo cum subtilibus intestinis subsequenter effluxit: decurebántque pariter cum splene etiam interna iecoris. Et ita factum est, vt repentè sequeretur & mors. Secessus verò vbi talia gesta sunt, in Constantinopolitana vrbe monstrabatur, sicuti dixi, post Constantini forum atque macellum in porticu constitutum. Omnes transeūtes digito notabant locū, detestabilem Arij recordantes interitum.

Arius in cō munionem recipitur.

Arij mors. An. do. 340

Sozomenus.

Post aliquod tempus quidem fautorum Arianæ vesaniæ diues ac potens studium habuit eundem locum à publico comparare. Et destruens quod erat primitus domum ibi constituit, quatenus obliuio facti procederet, & per successiones huiusmodi memoria deperiret. Fama tamen per omnem cucurrit ciuitatem & orbi terrarum mortem Arij declarauit.

Quod prius Ariani cum orthodoxis conueniebant, atque communicabant, & de lege Constantini, qua iussit hæreticorum oratoria ecclesias appellari.

CAPVT XI.

Nouatiani Phryges. Valesiani Marciõiſte Paulianiſtæ Hæretici iuſſu Cæſaris adimũtur eccleſiæ.

ARij verò dogma licet apud multos diſputationibus extolleretur, nondum tamen in proprium diſcernebatur populum, aut in nomine conſtabat autoris, ſed omnes ſimul in eccleſia conueniebant atque cõmunicabant, præter Nouatianos, & qui vocantur Phryges, & Valentinianos, & Marcioniſtas, & Paulianiſtas, & qui alias hæreſes colebant. Contra quos omnes Imperator poſita lege ſanciuit auferri eorum oratoria, & eccleſiis applicari, & neque in domibus priuatorum eos congregationes, nec publicè celebrare. Melius enim iudicabat in eccleſia catholica communicandum, & in eã cunctis conuenire ſuadebat. Propter quam legem arbitror hæreſium memoriam fuiſſe deſtructam. Nam priorum principum temporibus Chriſti cultores licet ſectarum diuerſitate differrent, apud Paganos tamen Chriſtiani eſſe putabantur, & ſimiliter paſſionibus ſubiacebant, ac ſemetipſos propter communes perſecutiones examinate non poterant, & propterea facilè inter ſe conuenientes miſſas celebrabant. Et licet eſſent pauci, non tamẽ videbantur eſſe diuiſi. Poſt hanc verò legem neque publicè in eccleſias poterant conuenire, neque latenter, dum epiſcopi ciuitatum & clerici obſeruantes talia prohiberent. Hinc ergo plurimi metuentes, ad eccleſiam ſe catholicam contulerunt. Alij verò manſerũt in ſua ſentẽtia, nõ tamen ſucceſſores hæreſis reliquerũt.

SOCRATES.

Quomodo & vbi Conſtantini Imperatores tres filios ſuos ordinarit, & percepto baptiſmate ſit defunctus.

CAPVT XII.

Conſtãtin⁹ Aug. filios ſuos Cæſ. fecit.

CVmque religioſiſſimus Imperator potius Chriſtianitate gauderet, & verè Dei teſtimonio fidem Nicænam roborari cognoſceret, in his quæ fuerant de Ario geſta, lætabatur. Qui cùm tres habuiſſet filios, eos Cæſares nũcupauit, & ſingulos eorum per decennarios annos imperij ſui principes eſſe conſtituit. Id eſt, primum quidem filium ſui nominis Conſtantinum Heſperiarum partium in Decennali ſuo fecit habere principatum: ſecundum verò aui nomine nuncupatum

Constantium in Vicennalibus suis Cæsarem in Oriente constituit: minorem verò Constantem in suis tricennalibus ordinauit. Anno verò post hæc transacto ingressus quadragesimum quintum ætatis annum, ægritudine captus, ex vrbe Constantinopolitana quasi ad calidas aquas egressus est. *Constanti⁹ Constans.*

Theodoritus.

Qui cum Nicomediæ degeret, languore grauatus nec ignorans vitæ huius incertum, gratiam sacri baptismatis est adeptus: Distulerat enim vsque ad illud tempus in Iordane fluuio hoc promereri desiderans. Porrò autem tres filios imperij reliquit hæredes, & Athanasium magnum reuerti præcepit in Alexandreiam, licet Eusebius præsens esset, & niteretur contraria suadere. *Cõstantin⁹ Aug. baptizatus. An. do. 339. Athanasius redire iubetur Alexandreiam.*

Sozomenus.

Nicomediæ in suburbano sacri baptismatis donis iniatus est.

Socrates.

Ita facto testamento, tribus filiis constitutis hæredibus est defunctus. Corpus autem Imperatoris in aureo loculo collocatum, ad Cõstantinopolim est deuectum, & in palatij celso loco repositum. Quod in multis honoribus atque veneratione quasi viueret habebatur, donec aliquis filiorum eius assisteret. Postea verò ab Oriente Constantio veniente, cum imperialibus exequiis funus eius sepultum est in Apostolorum ecclesia: quam propterea fecerat, ne Imperatores & sacerdotes reliquiis priuarentur Apostolorum. Vixit autem Constantinus imperator annis sexaginta & quinque, regnauit autem triginta & vno. Defunctus est, Consulatu Feliciani & Taciani, vicesima secunda mensis Maij, qui erat annus secundus ducentesimæ octogesimæ Olympiadis. Alias, ducentesimæ septuagesimæ octauæ. *Cõstantin⁹ Aug. moritur.*

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER QVARTVS.

SOZOMENVS.

Quomodo per quendam presbyterum dogma Arij pullulauerit.

CAPVT PRIMVM.

Dogma Nicæni concilij iterum in quæstionem venit.

IGitur sub Imperio Constantini per ecclesias talia accidere runt. Quo moriente rursus ad quæstionem venit dogma Nicæni concilij. Nam licet viuente Constantino non id omnes susciperẽt, tamẽ aperte renuere nõ audebãt. Quo moriente, plurimi ab eo se indubitanter abstinuêre concilio. Erant enim isti qui etiã primitus videbantur esse suspecti, præcipuè verò Arij sectatores Eusebi & Theogonius, cuius dogma se firmare credebant, si reuerti Athanasium prohiberent, & consectatori suo Ægyptiacę diœceseos iura cõtraderẽt. Et illi quidem hęc agebant, ministrante ipsis presbytero, per quẽ Constantini temporibus Arius fuerat reuocatus. Erat enim is presbyter Constantio quoque gratus, eò quòd paternum ei seruauerat testamentum, ita vt vsque ad principem palatiique potentes haberet accessum. Eusebius autem in aula imperiali videbatur ita perspicuus, vt suos consectatores faceret † Augustos ac proceres. Quamobrem de dogmate rursus priuatim & publicè disputationes crebrò proferebãtur: & simul iniuriæ, inimicitiæ, & plurima quæ ex talibus solent sæpius euenire.

Eusseb. Nicomedienſis. & Theogonius Arianorum principes. Presbyter testamentarius.

† *Augusti proceres.*

Quomodo Athanasius fauore Constantini minoris Alexandreiam remearit, & eiusdem epistolæ.

CAPVT II.

INterea ab occidentali parte Athanasius in Alexandreiam est reuersus, quem etiam Cõstantinus viuens redire mandauerat. Fertur autem quod etiam testaméto voluerit hoc conscribere, sed quoniam ita defunctus est, eius maior filius Constantinus Hesperiarum partium princeps, hoc egit, literásque huiusmodi ad populum destinauit Alexandrinum. *An.do.341.*

CONSTANTINVS CÆSAR POPVLO ecclesiæ catholicæ, Alexandriæ constituto.

Neque vestram sacratissimam mentem arbitror ignorare, propterea Athanasium adorandæ legis prædicatorem ad tempus in Gallias fuisse missum, quoniam ferocitas crudelium inimicorum eius in exitium sacri eius capitis imminebat: ne forsan per malignorum calliditatem aliquid incongruum sustineret. Vt ergo hoc euitaret, ab imminentibus sibi necessitatibus est ablatus. Et ita me præcipiente habitare iussus est, vt in ea ciuitate in qua degebat, bona ei necessaria non deessent. Talis enim est eius venerabilis virtus, diuinis freta solatiis, vt etiam molestias asperioris fortunæ contemnat. Quapropter licet ad charissimam reuerentiam vestram dominus noster beatæ memoriæ Constantinus Pius, meus pater, eundem episcopum in suum locum restituere porposuisset, tamen quoniam humana sorte præuentus, antequam hæc compleret vota requieuit, consequens arbitratus sum voluntatem diuinæ memoriæ Imperatoris implere. Qui dum ad vos remeauerit, qualem à me venerationem habuerit, agnoscetis. Non enim mirabile si quid in eo gessimus quod laudetur. Meam nãque animam imago desiderij vestri, & schema tanti viri ad hoc mouit & inuitauit. Diuina prouidentia vos custodiat fratres dilectissimi. *Epistola Cõstantini iunioris ad Alexãdrinos pro Athanasio.*

De insidiis Arianorum aduersus Athanasium. CAPVT III.

HIs literis fretus Athanasius, Alexandreiam venit. Libentérq; eũ plebs Alexandrina suscepit. Ariani verò cõiuratione facta aduersus eũ frequẽtes seditiones

Athanasius opera Eusebij iterum Alexãdria pellitur.

subinde suscitabant, per quas occasio præbebatur Eusebio, vt derogaret ei apud Imperatorem, quod non decernente cõmuni concilio episcoporum, autoritate sua arripuisset ecclesiam. Tantúmq; his derogarionibus actum est, vt indignãte Imperatore de Alexandrina vrbe proiiceretur. Eodem tẽpore Eusebio moriente episcopo Cæsareæ Palestinæ cognomẽto Pamphili, † Agapius discipul⁹ eius suscepit episcopatũ, qui & alios plurimos ædidit libros, & de vita doctoris sui multa conscripsit.

Cæs. moritur.

† Acacius Agapius succedit.

SOCRATES.

De morte Constantini minoris.

CAPVT IIII.

An. do. 343 Constantinus iunior occiditur.

NOn multo post tempore & Constantinus Imperator, Cõstantini maioris filius, dum nititur inuadere partes iunioris fratris Cõstantis, circa Aquileiam cõgressione facta perimitur, cõsulatu Acindyni & Procli. Quamobrem Romani imperij principatus Occidẽtalium quidem partium peruenit ad Cõstantem, Orientalis autem ad Constantium.

THEODORITVS.

Quod Athanasius Arianis bella ipsi denuò suscitantibus, ad partes decesserit Italiæ. CAPVT V.

IGitur tempore quo Cõstantinus ad perenne transiuit imperium, testamento filiis temporale distribuẽs regnum (nullus enim eorum erat præsens) presbytero à sorore propria ipsi cõmendato suum credidit testamentum, præcipiens id Cõstantio dari, qui inter alios videbatur esse vicinior, & prius venire posse credebatur. Hinc iste Constantio factus notus, tradito testamento accepit ad eum ingrediẽdi fiduciam. Qui vidẽs facilem Constantij voluntatem, & velut calamum ventis accedentibus agitari, præsumpsit cõtra Euangelica dogmata bellum assumere, & aduersus ecclesias asperrimam erigere tempestatem. dicebat enim esse culpabiles, qui Cõsubstantialitatis vocem, quæ scripta nõ inueniretur, in fidei doctrina posuissent, quod inter sacerdotes & eos

discordiam generaret. Hinc ergo Athanasium & eius sectatores accusans, insidias instruebat. Huius cooperatores erant Eusebius, & Theogonius, & Theodorus Perinthius, qui eloquentior videbatur, & scripsit explanationes Euangeliorum, quem plurimi Heracleioten vocant. Isti nanq; sæpius velut propinqui Imperatori, reuersionem Athanasij multorum causam asserebant esse malorum: & nō solùm Ægyptum, sed etiam Palęstinam & Phœnicem, vicinásq; gentes eius gratia dicebant esse turbatas. Proinde huiusmodi verbis leuissimam obsidētes Imperatoris intentionem, suaserunt vt Athanasium ab ecclesia rursus expelleret. Qui agnoscens eorum cōsilium, ad partes Hesperias abiit.

Accusatur Athanasius apud Cæsarem.

An. d. 341. Athanasius in Italiam.

Quid de Athanasio Iulius decreuit episcopus.
CAPVT VI.

VErùm Eusebius, eiúsq; cōsortes, calumnias in Athanasium factas Iulio Romano Pontifici destinauerunt. Qui ecclesiasticam sequēs legem, etiam ipsos Romam venire præcepit, & venerabilem Athanasium ad iudicium regulariter euocauit. Ille cōtinuò euocatione susceptā venit, calumniarum verò sarcinatores Romam quidem profecti nō sunt, scientes facilè suum posse capi mēdacium. Sed videntes oues pastore desolatas, lupum super eas pro pastore cōstituerunt, id est, Gregorium, qui sex annis bestiis ferocibus crudelius vsus, pœnam maliciæ suæ soluit, ab omnib. amarissimè laniatus.

Iulius pōtifex. Rom.

Greg. Alexandrinus.

Quod Constans imperator partes fouerit Athanasij.
CAPVT VII.

AThanasius autem veniēs ad Cōstantem, postquam Constantinus iunior fuerat bello defunctus, Arianæ cohortis cum gemitu referebat insidias, & bellum contra Apostolicam fidem gestum, patrísq; eius nomen maximíque cōcilij ab illo celebrati mentionem faciebat, & quòd cōmuni lege synodus roborata videretur. Hæc insinuādo cum lachrymis, ad paternum zelum excitauit Imperatorem. Mox nāque vt hæc audiuit, mandauit fratri monens vt paternæ pietatis inuiolabilem seruaret hæreditatem: cùm & ille pietate gubernando

An. d. 346 Athanasius queritur de Arianis.

Constans p Athanasio.

regnum, & Romanorum euicisset tyrannos, & gentes positas in circuitu subiugasset.

SOCRATES.

De morte Alexandri Constantinopolitani Pontificis, & ordinatione apud orthodoxos Pauli, apud Arianos Macedonij. CAPVT. VIII.

Alexander Cõstantinopolitan⁹ moritur. An. d. 346.

FA potrò tempestate Cõstantinopolim altera, priore superior, turba ex huiusmodi caussa ꝓcessit. Alexander Cõstantinopolitanæ Pręsul ecclesiæ, post decertationem cũ Ario terminatam ex hac vita excessit, episcopat⁹ tricesimotertio, vitę anno nonagesimo & octauo, nullúmq; in suum cõstituit locum, sed mandauit vt vnũ ex duobus quos ipse nominaret, eligerẽt: Et si quidem vellent † docibilem simul & vitæ optimę testimonio decoratũ, Paulum à se presbyterũ ordinatũ, virum quidem ætate iuuenem, sed sapiẽtia senem, episcopum sibimet ordinarẽt. Si verò ex habitu solũmodo reuerẽtiæ eligere vellent, Macedoniũ facerent, tũc diaconum existentẽ, qui ætate maior videretur. Ex hac caussa maior cõtentio pro episcopi ordinatione surrexit, ecclesiámq; turbauit, cùm populus vtiq; in duas diuisus esset partes: aliíq; defenderẽt Arianum dogma, alij verò Nicæni decreta cõcilij. Igitur donec Alexander viueret, Homousiani potiores erãt Arianis, quia hi quotidie cõuicti minuebãtur. Cum verò Alexander obiisset, cõtentio rursus ex vtraq; parte cõmota est. Quapropter Homousiani Paulũ ordinauere põtificem, Ariani verò Macedonium. Et in ecclesia quidẽ Irenæ cognomine, quæ est vicina iuxta basilicã Sophiam, Paulus est ordinatus, in quem potius Alexandri sententia prolata videbatur.

† docẽdi facultate.

Macedoni⁹

Factiones Homousianorũ & Arianorum.

Irenæ. Sophiæ.

Quod remoto Paulo Eusebius Nicomediensis, Constantinopolees inuaserit episcopatum, & de Antiocheno concilio, & de ordinatione Eusebij in Alexandriam & post eum Gregorij, & transformatione Nicæni concilij. CAP. IX.

Eusseb. Nicomediensis. Cõstantino

POst paululum verò temporis Imperator Constantinopolim veniens, indignatur ob ordinationem factam Arianorum. Episcoporum autem constituto cõci-

lio Paulum quidem remoueri fecit: Eusebium verò ex Nicomedia transferens Cõstantinopolim, episcopũ esse decreuit. Quo facto Antiocheiam profectus est Imperator. Eusebius itaque nullo modo cessare patiebatur, sed omnia cõmouebat donec suum propositũ perduceret ad effectum. Egit ergo vt in Antiochia Syriæ synodus fieret, sub occasione quidem dedicationis ecclesiæ, quam pater Augustorũ fabricari cœperat, & posterius obitum Cõstantius decimo anno eam à tẽpore fundationis expleuerat: in veritate autem ad subuersionem atque destructionem Nicæni concilij. Ad quam synodum conuenerunt ex ciuitatibus diuersis episcopi nonaginta. Maximus tamen Hierosolymitanus Macarij successor non affuit, cogitãs quod ipsi posset subripi, vt in damnationem subscriberet Athanasij. Sed neq; Iulius interfuit maximæ Romæ Præsul, neque in locum suum aliquem destinauit, cùm vtique regula ecclesiastica iubeat, non oportere præter sentẽtiam Romani Põtificis concilia celebrari. Fit ergo synodus in Antiochia sub præsentia Constantij principis, Consulatu Marcelli & Probini. Erat autem quintus annus mortis Cõstantini patris Augustorum. Præsidebátque tunc ecclesiæ Antiochenæ Flacillus successor Euphronij. Fautores igitur Eusebij operæpretium iudicantes Athanasio derogare, primum quidem calumniati sunt quasi præter regulam egisset, quam tunc ipsi decreuerant, quoniam non ex sententia communis concilij episcoporum receperat sacerdotium, sed sibimet arrogando in ecclesiam fuisset ingressus. Deinde quoniam eius aduentu turba generata, plurimi seditione sint mortui: & quia aliqui ab Athanasio cæsi, Iudicibus dicerentur esse contraditi. Hac derogatione tunc habita cõstituerunt episcopum in Alexandreia, primo quidem Eusebiũ cognomento Emisenum. Quo ordinato, & in Alexandreiam ire metuente, Gregorium fecerunt episcopum. His ita gestis, transformauerunt fidem, nihil quidem culpantes Nicæni concilij, sed principium prębentes vt frequentibus conciliis alia subinde mutantes & recitantes, efficerent vt definitio fidei paulatim in Arianam vęsaniam relaberetur.

poli prefici-tur.

An. d. 346. Concilĩ Antiochiæ 90. episcoporũ.

Autoritas Rom. põt.

Athanasius accusatur ab Arianis.

Epistola Antiocheni concilij, & de fide, & bello Francico, & de Antiochia terræmotu. CAPVT X.

Fides Arianorum Antiochiæ.

NOs neque sequaces Arij fuimus, quomodo enim episcopi presbyterum sequerentur? neque aliam quampiam fidem absq; exposita antiquitus suscepimus. Sed etiam nos examinatores & cognitores eius fidei facti sumus: & iudicauimus potius, quàm sequuti sumus. Didicimus enim ab initio credere in vnum Deum omnium, vniuersorum intelligibilium sensibiliúmq; creatorem, & prouisorem, & in vnum filium vnigenitũ ante omnia secula existentem, & cum suo genitore manẽtem, per quem omnia facta sunt visibilia & inuisibilia, & qui in nouissimis temporib⁹ per bonam voluntatem patris descendit, & ex sancta virgine Maria carnem assumpsit, & omnem voluntatem patris sui impleuit: passus est, & resurrexit, & in cœlos ascendit, in dextera patris sedet, venturus iudicare viuos & mortuos, & rex permanet in æternum & Deus. Credimus & in spiritum sanctum. Si autem adiiciẽdum est, credimus & de carnis resurrectione, & vita perpetua. Hæc in prima scribẽtes epistola ciuitatibus mittebãt. Sed post paululum aliam in Antiocheia dictauerũt. Eodem tempore etiam rempublicam contigit valde turbari. Gẽs nanque Francorum circa Gallias cõstituta, Romanis erat infesta. Tunc etiam terræmotus maximus in Oriẽte factus est, & præcipuè in Antiocheia, quæ anno iugiter est commota.

Franci.

Terræmotus Antiochiæ.

Quomodo Gregorius Alexandreiam venerit, & inde fugerit Athanasius, & qua mala per Gregorium gesta sint. CAPVT XI.

Syrianus.

INterea Gregorium deducebat in Alexãdriam Syrianus magister militiæ, & cum eo armati milites, numero quinq; millia, quibus etiam aderant Arij sectatores illic habitantes. Sed quomodo Athanasius ecclesia pulsus, ne caperetur effugerit, arbitror esse dicẽdum.

Vigiliæ.

Erat enim vespera, & populus in vigiliis obseruans, sperabatúrq; futura Collectio. Inter hæc venit Magister militum, & circa ecclesiã per cohortes suos milites ordinauit. Athanasius autem vidẽs quæ fierent, cogitauit ne

ne propter se vlla læsio populo proueniret. Et præcipiés diacono vt compleret orationem, rursus psalmum fecit imponi. Cúmq; cõsonantia psalmodiæ celebraretur, per vnam ianuam ecclesiæ egrediebantur omnes. Quo facto milites quidem sine cõmotione steterunt. Athanasius autem inter medios psallentium illęsus abscessit. Et hoc modo fugiés, Romam profectus est. Porrò Gregorius Alexandrinæ tunc præsedit ecclesiæ, Alexandrinorum verò plebs non ferens quod erat gestum ecclesiam quæ Dionysij nuncupatur, incendit. *Psalmodia.*

Quod mortuo Eusebio Paulus in ecclesiam rursus introductus sit, & ab Arianis Macedonius constitutus.

CAPVT XII.

EVsebius autem legationem misit ad Iulium Romanæ vrbis episcopum, rogans vt contra Athanasium iudex esset. Sed quæ de Athanasio decreuerat Iulius Eusebius non occurrit vt cognosceret, quia dum paucum tẽpus vixisset post cõcilium, vita priuatus est. Quapropter Constantinopolitæ Paulum rursus in ecclesiam introduxerũt. Idem & Ariani in ecclesia, quæ nũc dicitur Pauli, ordinauere Macedonium. Et hoc gerebant fautores Eusebij successorésque præsumptionis, id est, Theogonius Nicænus, Maris Chalcedonensis, Theodorus Heracliæ, & reliqui. Sed Vrsatius & Valens hæretici, postea libellum pœnitẽtiæ Iulio offerentes episcopo, & consentientes ὁμοουσίῳ verbo, cõmunicare meruerunt. *Iulius põt. Ro. iudex in caussa Athanasij. Eusebij mors. Paulus reducitur Cõstantinopolim. Vrsatius. Valens.*

Quomodo Hermogenes magister militum, Volens Paulum ecclesia pellere, à populo sit peremptus, quæ vindicta processerit.

CAPVT XIII.

INterea propter Macedonium ingens præliorũ flamma surgebat, & intestinum bellum Christianorum in ciuitate multi sanguinis effusione pululabat. Quod cũ audisset Cõstantius Antiochiæ positus Imperator, Hermogeni magistro militum Thraciarũ iniunxit, vt Paulum ecclesia pelleret. Qui Constantinopolim veniens, maximas turbas cõmouit, cogens vt pelleretur episcopus. Facta autem seditione, populus erat paratus ad vl- *Paulus pellitur Constãtinopoli.*

Hermogenes Mag. militum occiditur.

tionem. Cúmq; Hermogenes insisteret vt militari manu expelleret Paulum, accensus populus (vt fieri solet in talibus) irrationabiliter ei resistebat, eiúsq; domum incendentes, ipsumq; trahentes interemerunt. Hæc gesta sunt consulatu Constantij tertio, & secúdo Constantis.

Franci. Germani

Quo tempore Constans quidem Francos Romanorum subiecit imperio. Constantius autem de interitu Hermogenis acturus ab Antiochia veredis Cõstantinopolim venit, & Paulum quidé expulit ciuitate, vrbem verò damno multauit, auferens ei frumẽti à suo patre collati vltra quadraginta millia modiorum, quæ quotidie frangebantur. Nam penè octoginta millia per dies singulos, vrbe Alexandria mittẽte, primo ministrabantur. Hoc itaq; facto Macedoniũ distulit statuere vrbis episcopum. Irascebatur enim etiam illi, non solum quia

Cõstantius Imper. priuat Cõstantinopolitanos frumẽtario stipẽdio.

præter ipsius voluntatem fuerat ordinatus, sed quia propter seditiones inter eum Paulúmq; factas, plurimi perierant, simul & magister militum fuerat interemptus. Permittens ergo eum Missas facere in ecclesia in qua fuerat ordinatus, denuo est profectus in Antiochiam.

Quod Gregorius ab Alexandria remotus, & Georgius Arianus illuc fuerit euocatus.

CAPVT XIIII.

Gregorius Alexãdri. Georgius Cappadox recipitur.

ARiani præterea Gregorium remouentes ab Alexãdria tanquam odiosum, & quia propter eum factũ fuisset incendium, necnon & quia minus ipsorum foueret errorem, euocauerunt Georgium Cappadocem hominem Arianæ vesaniæ.

SOZOMENVS.

Athanasio Paulo & aliis orthodoxis episcopis Romæ positis quid Orientalibus Iulius Romanus scripserit.

CAPVT XV.

Athanasius Paulus. Marcellus Asclepas. Quintian⁹

IGitur Athanasius relinquens Alexandréam, Romam profectus est. Contigit autem eodem tempore etiam Paulum Cõstantinopolitanum Pontificem illuc vnà concurrere, & Marcellum Ancyræ, Asclepámque Gazæ. Qui dum Arianis esset aduersus, calumniam passus ab

his,quasi subuertisset altare,damnatus est. Pro quo Gazæorum ecclesia Quintiano cõmittitur. Lucianus autem Hadrianopolites episcopus, ob aliam accusationẽ ecclesia sua priuatus, degebat in vrbe Roma. Cognoscens ergo Romanus episcopus crimina singulorum, & omnes Nicæno cõcilio concordare comperiens eos in communionem suscepit, tanquam omnium curam gerens,propter sedis propriæ dignitatem,singulísq; reddidit suas ecclesias,& Orientalibus scripsit episcopis, culpans quod non recte tractassent viros inculpabiles de suis ecclesiis eos expellentes,& quod cõstitutiones Nicæni concilij minimè obseruarent. Quorum paucos ad certam diem sibimet adesse præcepit, vt coram eis ostẽderet iustum se super illis protulisse decretum. Et deinceps non se passurum interminatus est,nisi ab huiusmodi turbis & nouitate cessarent. Et ille quidem hęc scripsit. Athanasius autem,& Paulus epistolas Iulij Orientalibus episcopis miserunt, & singuli eorum suas sedes adepti sunt.

Lucianus. Romanæ sẽ dis dignitas Iulius Põt. Ro. Orientalibus scribit.

Quid Orientales Iulio rescripserint.

CAPVT XVI.

VErum Pontifices Orientis grauiter hoc ferentes,& in Antiochia cõgregati Iulio rescripserunt epistolam,ornato quidem stilo compositam, ironia verò maximè plenam,& nõ sine interminationis qualitate confectam.Fatebantur enim circa omnes Romanorum ecclesiam esse munificam,veluti quę apostolicam haberet curam, & antiquitus mater pietatis existeret, licet ab Oriente ad eam prędicatores dogmatis aduenissent. Se verò non propterea secundo loco habendos existimabant, eo quòd non magnitudine aut multitudine abũdarent ecclesiarum,cum vitæ qualitate nõ cederent:crimẽque Iulio imponebãt,eo quòd Athanasij sectatoribus communicasse videretur,& tanquam ipsorum cõcilio contumelias irrogasset, eorúmq; sententiam,destruxisset: & veluti iniustum eius factum, ecclesiasticísque sanctionibus dissonãs arguebant. His ita cõscriptis addiderũt,quod si susciperet Iulius damnationem ab ipsis factam, & ordinatos episcopos in dãnatorum locũ firmaret,pacem cum eo & cõmunionem haberẽt. Si verò

An. do. 346.

Romana ecclesia.

placitis ipsorum resisteret,cõtraria celebrarent: quippe cùm Orientales episcopi non restitissent,cum Nouatus à Romana pelleretur ecclesia. De his autem quæ præter commune placitum de concilio Nicæno gesserant, nihil ei rescribere maluerunt.

SOCRATES.

Quid Athanasio Alexandream remeante prouenerit. CAPVT XVII.

Ariani quidã apud Alexãdriã suffocati.

HÆc itaque Oriẽtales episcopi Iulio Romano Põtifici rescripserunt.Cùm verò Athanasius Alexandreiam fuisset ingressus, compressio populi partis Gregorij,qui illic fuerat ordinatus episcopus,vehemens facta est. Et ex hoc dicebant turbas & neces hominum prouenisse, & huiusmodi crimina in Athanasium velut autorem sceleris referebant: cùm hæc in certaminibus frequenter eueniant.Ob quam causam Sabinus Macedonianæ Prẽsul hæreseos, Athanasium frequenter accusat. Qui si cogitaret quanta mala cõtra Athanasium & Homousianos Ariani gesserint, aut quanta concilia propter eum celebrata sint, aut quanta contra omnes ecclesias Macedonius hæresiarches gesserit, erubescens forte tacuisset.

Sabinus Athanasiũ traducit.

Macedoni hæresiarches.

Quomodo Paulus denuò Constantinopoli sit expulsus, & quæ neces introducto in Ecclesiam Macedonio sint factæ. CAPVT XVIII.

Paulus è Cõstãtinopoli pellitur † Mandatum suum.

COnstantius igitur Imperator in Antiochia degẽs, cùm audisset rursus Paulum Constantinopolitanam recepisse sedem, iratus † sacra sua misit ad Philippum, qui tũc habebat maximam inter alios iudices potestatem, & post principem secundus appellabatur: vt Paulum ecclesia pelleret,& Macedonium introduceret. Præfectus autem Philippus seditionem populi metuẽs, arte est vsus aduersus Paulum. Et visionẽ quidem principis celauit,simulans autem publicum se habiturũ esse tractatum, processit ad Thermas vocabulo Zeuxippi: quo etiam cum honore quasi necessario vocauit Paulum. Cúmq; venisset, repente Præfectus † sacra mon-

Thermæ Zeuxippi.

† Mãdatũ

strauit Imperatoris, & episcopus quidem illic iniustam sententiam patienter tulit. Porrò Præfectus metuens multitudinis impetum quæ ibi conuenerat, propter timoris famam, vnam fenestram Thermarum iussit aperiri, per quam ad palatium ductus Paulus, & missus ad nauem ad talia paratã, velociter ductus est in exilium. Iussítque Præfectus vt Thessalonicæ seruaretur, ex qua Paulus fuerat oriundus, vt illic libere viueret, & in aliis Illyrici ciuitatibus, non tamen vt ad partes Orientis accederet. Hoc itaque modo Paulus inopinato de ecclesia pulsus est. Philippus autem à Thermis ad ecclesiam properabat, cum quo Macedonius, residens in vehiculo cum Præfecto simul & militibus armis indutis. Hoc facto terror populum apprehẽdit, & ad ecclesiam cõcurrerunt vniuersi simul Homousiani & Ariani. Cumque Præfectus cũ Macedonio ad ecclesiã peruenisset, & populũ & milites irrationabilis timor inuasit. Cúmq; esset ingẽs multitudo, nec posset introire Præfectus, milites cœperũt populum violenter impellere, & cùm propter angustiam loci cedere nõ possent, putantes eos milites sibi velle resistere, euaginatis gladiis in eorum necem grassabãtur. Tunc ergo (sicuti fertur) perempti sunt circiter tria millia cẽtum & quinquaginta. Alij à militibus interfecti, alij verò cõpressione sunt mortui his actis. Hac via Macedonius tãquam nihil mali gerẽs sed veluti mundus & innocens à Præfecto magis quàm ecclesiasticis regulis, traditum sibi recepit episcopatum: tantísq; necibus ipse & Ariani ecclesiæ iura tenuerunt. Hoc tẽpore Imperator maiorem ecclesiam fabricabat, quæ nũc Sophia vocitatur, & est copulata ecclesiæ, quæ dicitur Irene, quam pater Imperatoris, cùm esset prius modica, ad pulchritudiné magnitudinémq; perduxerat: quæ modo velut sub vno circuitu contineri noscũtur.

Paulus exulat.

Macedonius in ecclesiam deducitur.

Supra 3000. interficiũtur.

Sophia, op⁹ Constantij Irene.

Denuo de calumniis contra Athanasium.

CAPVT XIX.

INterea contra Athanasium alia machinatio cõcinnata est. Ecclesiæ nãque Alexandrinorum Augustorũ pater erogando pauperibus frumenta donauerat: quæ dixerunt Athanasium vendere, & suis vtilitatibus

Calumnia in Athanasium.

Iulius Athanasium ad se vocat.

applicare. Quod Imperator credens, eum iussit occidi. Hoc sentiens Athanasius, latenter aufugit. Tunc igitur Iulius Romanæ vrbis episcopus, cognoscens Arianorũ insidias aduersus Athanasiũ machinatas, postquam Eusebij susceperat literas, euocauit Athanasium, cùm audisset locum vbi erat absconsus. Inter hæc susscepit etiam literas Ægyptiorum episcoporũ, asserentium falsa esse quæ contra Athanasium dicebãtur. Quo facto Iulius rescripsit eis qui fuerant in Antiochia congregati, culpans eos primum de iniuriis literarum: deinde cur se ad synodum suam nõ vocassent canonibus nimirum iubentibus præterRomanum nihil decerni Pontificem: insuper quod latenter corrumperẽt fidem: & quod Tyri gesta per subreptionem fuerint & arte composita: & quia contra ius ex vna parte confecerint monimenta gestorum, referens id ad falsitatem de Arsenio cõcinnatam. Epistolas ipsas ponere, propter fastidium longę lectionis omisi. Post modicũ verò tempus, Paulus à Thessalonica simulans se habere iter ad Corinthum, in Italiam venit, & vnà cum Athanasio causam suam Imper. Constanti indicauit.

Autoritas Romani Pont.

SOZOMENVS.

De legatis Orientalium Episcoporum ad Constantem missis pro his quæ gesserunt. CAP. XX.

† *Neropolis Narcissus Theodorus, Marcus, in Italiam mittũtur.*

IMperator autem fratri suo Constantio scripsit, vt aliquos Orientalium episcoporum satisfacturos de quorundam damnatione mitteret. Quapropter eligũt tres, Narcissus † Irenopolites Cilix episcopus, Theodorus Heracliæ Thraciæ, & Marcus Arethusæ Syriacæ: Qui venientes ad Italiam, facta propria vindicabant, nitentes Imperatori persuadere Orientalis concilij iustam esse sententiam. Cúmq; fidei suæ confessionem exigerentur, fidem quidem Antiochiæ expositam, celauerũt. Aliam verò cõscribentes confessionem obtulerũt, multum tamen à Niceno concilio dissonantem. Videns autem Constans iniuste grauatos homines, nec crimina fuisse vera, pro quibus dicebantur à communione suspensi, sed id factum propter dissonantiam fidei, cùm

satisfacere nequiuissent pro quo venerãt, remisit eos ad propria. Post tres autẽ annos rursus Orientales episcopi Occidentalibus aliam epistolã miserunt, quam Multorum versuum nominauere conscriptionem, eò quòd vltra priores prolixo eloquio cõfecta videretur. In qua de substantia quidẽ Dei nullam fecere mentionem. Eos autem qui dicunt ex non existẽtibus Dei filium, aut ex alia essentia & nõ ex Deo, & quia fuerit aliquãdo tempus aut seculum, quando non erat, abdicarunt. Porrò Eudoxium Germaniciæ episcopum, Martyrium atque Macedonium baiulos epistolarum, Occidẽtales noluerunt susципere sacerdotes, dicẽtes dogmata Nicæna sufficere, & nihil vlterius oportere tractari. Cúmque Constans à fratre petens, vt Athanasius suam reciperet ecclesiam, resistẽtibus hæreticis nihil impetrare potuisset, tunc Athanasius & Paulus adeuntes popoſcerunt fieri synodum, eò quòd pro defensione rectorum dogmatum expulsi probarentur.

Orientales consubstantialitatem negant.

Eudoxius. Martyrius. Macedonius.

THEODORITVS.

Quod Cõstans fratrem pro fide monuerit, & quod Constantius Sardicæ concilium conuocari præcepit.

CAPVT XXI.

QVod audiens Cõstans, scripsit fratri, monẽs vt paternæ pietatis inuiolatam seruaret hæreditatem, cum & ille imperium gubernãdo & Romanorum tyrãnos euicisset, & in circuitu gẽtes Barbaras subiugasset. His literis motus Cõstantius, præcepit Sardicæ (quæ est ciuitas Illyrici) & Oriẽtales & Occidẽtales cõuenire Põtifices. Multi siquidem etiam alij casus medicinam synodicam requirebant. Nã & Paulum Constantinopolitanæ vrbis episcopũ, pro rectis dogmatib. Ariani ad periculum mortis vsq; perduxerant, tãquam seditionis autorem, & alia quędã adiecerant quę calumniatoribus sunt amica. Quem tamen tunc populus Sardicam propter inimicorum insidias abduci nõ est passus. Paulò post autẽ defuncto Constante, flectentes Ariani leuissimam principis volũtatem, & à regia ciuitate pellentes Paulũ, eum ad ciuitatulam Cucusenam (quę tũc erat Cappadociæ, nunc verò secundæ Armeniæ) transf-

Sardicæm concilium indicitur.

Paul. Cucusum trãslatus, paulò post occiditur.

tulerunt. Sed non satis est in hoc cuncta turbantibus, vita Pauli mirabilis, licet in solitudine constituti. Mittentes enim ministros necis, eum morti violentissimæ tradiderunt. Et hoc beatus Athanasius refert in Apologia propriæ fugæ, ita dicens:

Athanasij relatio de nece Pauli Constantinopolitani Pontificis. CAPVT XXII.

Philippus Præfectus.

EPiscopum namque Constãtinopoleos Paulum persequentes atque inuenientes, palam suffocãdum esse censuerunt in Cucuso Cappadociæ, autorem habentes Philippum Præfectum. Erat enim eorum hæreseos tunc patronus, & consiliorũ minister iniquorum. Huiusmodi enim crudelitates blasphemia Arij protulit. Contra vnigenitum namque insaniũt ministri præsumptionum eius. Hoc itaque modo Paulo defuncto, imò magis ad cœlestia regna perducto, Macedonium statuerunt episcopum quasi consectatorem suum, quoniam proximè sancto spiritui blasphemabat. Sed paulò post expulerũt & eum, dum creaturam non confiteretur eum quem filium sacræ scripturæ dicunt. Quapropter damnatus ab illis, hæresis propriæ autor apparuit consubstantialem quidem nec iste patri filium esse dicens, similem tamen per omnia genitori docens, creatum verò Spiritum apertè denominans. Hæc itaque non multo post (sicuti diximus) acta sunt.

Macedoni propellitur.

SOCRATES.

De conuentu episcoporum in Sardicense concilium.

CAPVT XXIII.

Ann. do. 350.

VNdecimus autem annus erat ab obitu patris duorũ Augustorum. COSS. verò tunc fuere Ruffinus & Eusebius, quando celebratum est Sardicẽse concilium. Ex Hesperiis ergo partibus conuenerunt episcopi quasi trecenti, sicut Athanasius ait. Ex Orientalibus sex & septuaginta tantummodo, sicut Sabinus dicit. Inter quos annumerabatur & Ischyras tanquam Mareotis episcopus, quem damnatores Athanasij in episcopum huius prouinciæ prouexerant. Excusauerũt se etenim alij per infirmitatẽ corporis: alij angustas inducias accusantes,

& ob hoc Iulium Romanum culpãtes episcopum: cum vtique ante annum & sex menses synodus fuerit prædicata,& Athanasius Romæ degeret, expectans iudicium synodale. Cum ergo Sardicæ Orientales conuenissent, ad aspectum Occidentalium venire nolebant, dicentes, non aliter se ad verba venturos, nisi suo collegio Athanasiacos & Paulianos expellerẽt. Cúmque Protogenes Sardicensis episcopus,& Osius Cordubæ Hispaniæ non paterentur à concilio se submoueri Pauli defensores & Athanasij, illi repentè discesserunt. Et veniẽtes ad Philippopolim Thraciæ, seorsum facere concilium,& apertè iam Consubstantialitatem anathematizauerunt. Et sectam inæqualis substantiæ episcopis subscribentes, vndiquaque miserunt. Qui autem in Sardica conuenerãt, primum quidem horum damnauere væsaniam, deinde accusatores Athanasij dignitate priuauerunt. Et † terminum fidei Nicænæ corroborantes, & tractatum de diuinæ substantiæ inæqualitate respuẽtes, Consubstantialitatem apertius tradiderunt, etiam ipsi vndiquaque scripta propria mittentes. Ex vtraque ergo parte arbitrati sunt rectè se facere, Orientales quidem eò quod à se damnatos illi susciperent, Occidentales autem quoniam ante cognitionem damnatores effugerãt: & quoniam hi quidé Nicænam seruabant fidem, illi verò eam adulterare præsumpserãt. Reddiderunt ergo locũ Paulo & Athanasio, necnon & Marcello Ancyræ Gallatiæ, qui dudum (sicuti iam dictum est) fuerat condemnatus.

Orientales.

Hæresis inæqualis substãtiæ.

Definitionem.

THEODORITVS.

Literæ Sardicensis concilij ad vniuersos episcopos.

CAPVT XXIIII.

QVæ verò Sardicæ gesta sint, concilij literæ clarius edocebunt, quas propter modum explanationis huic scripturæ interponere non omisi.

Ann. do. 350.

Sardicensis concilij literæ.

SANCTA SYNODVS DEI gratia Sardicæ congregata ex vrbe Roma, Hispaniis, Galliis, Italia, Campania, Calabria, Aphrica, Sardinia, Pannonia, Mysia, Dacia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Thessalia,

Achaia, Epiris, Thracia, Rhodope, Asia, Caria, Bythynia, Helleſponto, Phrygia, Piſidia, Cappadocia, Ponto, Cilicia, altera Phrygia, Pamphylia, Lydia, inſulis Cycladib⁹, Ægypto, Thebaide, Lybia, Galatia, Palæſtina, & Arabia, vniuerſis epiſcopis & comminiſtris S. & Apoſtolicæ Eccleſiæ dilectiſſimis fratribus in Domino S.

MVLTA quidem ac ſæpius Arianam væſaniam ſequentes præſumpſerunt aduerſus Dei ſeruos, & rectam fidem cuſtodientes. Adulteram náque doctrinã proponentes, orthodoxos expellere ſunt conati: & in tantum inſurrexerunt aduerſus fidé, vt neq; auditus Deo amabilium lateret Imperatorũ. Igitur gratia Dei cooperãte, etiã ipſi piiſsimi principes ex diuerſis nos prouinciis & ciuitatibus colligentes, ſanctum hoc cõcilium in Sardicenſium celebrari vrbe præceperunt, vt ablata omni diſcordia, & omni perfidia procul expulſa, ſola Chriſti pietas apud omnes inuiolata ſeruetur. Venerunt enim Orietales epiſcopi à piiſsimis Imperatorib. inuitati, præcipuè propter famam quę de chariſsimis noſtris fratrib. & comminiſtris fuerat diuulgata, id eſt, Athanaſio Alexandrino, & Marcello Ancyræ Galatiæ, & Aſclepa Gazæo, forſan etiam ad voſipſos detractiones huiuſmodi peruenerunt, quomodo etiã noſtras aures ventilare conati ſunt, vt ea quæ contra innocétes referunt, vera eſſe credantur, & iniqua hæreſeos celetur opinio. Sed hæc diutius facere permiſi non ſunt. Etenim Præſul eccleſiarum dominus eſt, qui pro his & pro vniuerſis morté ſuſtinuit, & per eas aſcenſum ad cœlos nobis omnibus condonauit. Pridem itaq; Euſebius, & Maris, & Theodorus atque Theogonius, Vrſatius, & Valens, & Minophantus, & Stephanus ſcripſerunt Iulio cõminiſtro noſtro eccleſiæ Romanæ Pontifici contra prædictos conſacerdotes noſtros, id eſt, Athanaſium epiſcopũ Alexandriæ, & Marcellum epiſcopum Ancyræ Galatiæ, & Aſclepam Gazæ. Scripſerunt quoque ex aliis partibus epiſcopi, teſtimoniũ perhibentes puritati Athanaſij conſacerdotis noſtri, & ea quæ ab Euſebio & conſectatoribus eius geſta ſunt, nihil aliud quàm mendaciis & calumniis plena eſſe affirmãtes. Cum vtiq; euocati à chariſsimo & conſacerdote Iulio, & non occurrentes (ſicut

Athanaſius. *Marcellus.* *Aſclepas.*

Iulius Pont. Romanus.

scriptis eiusdem episcopi Iulij comprobatur) apertè videantur calumniatores existere. Nam si de gestis cõtra eos habitis præsumpsissent, non cũctarentur occurrere. Verũtamen etiam ex his quæ fecerũt in hoc sancto magnóque cõcilio, eorum machinatio euidenter apparet. Venientes enim in Sardicẽsium ciuitatem, atque videntes fratres nostros, Athanasium, Marcellum, Asclepam, & cæteros ad iudiciũ accedere timuerunt. Et nõ semel, non secundo, sed etiam frequenter citati, vocationibus obedire noluerunt: congregatis videlicet in concilio Osio lõgæuo (qui propter ætatem, atq; confessionem, tantúmq; laborẽ omni honore dignus apparuit) & reliquis, sustinẽtibus & inuitãtibus eos ingredi iudicium, vt quæ contra absentes cõsacerdotes diffamauerant atque conscripserant, præsentes ostenderent. Sed (sicuti prædiximus) euocati non venerunt, vt etiam in hoc calumniam propriam ostenderent: & quodammodo respuendo iudicium, insidias suas & molimina proclamarent. Nam qui de suis dictis confidunt, etiam ad faciem probare non fugiunt. Quia verò non occurrerũt, nullũ de eis ignorare cõfidimus (si forsan rursus illic quicquam machinari voluerint) & nihil habentes quo possint cõsacerdotes nostros arguere, absentib. detrahunt, præsentes effugiunt. Fugerunt enim (charissimi fratres) nõ solùm propter calumniam aduersus istos instructã, verum quia suos pro diuersis criminib. accusatores occurrisse viderunt. Proferebantur enim vincula & catenæ. Venerãt homines ab exilio & consacerdotes, necnõ cognati pariter & amici eorum, qui propter eos mortui dinoscũtur. Et quod est admirãdum, aderant episcopi, quorum vnus quidem catenas gestabat & vincula, quibus vinctus fuerat propter eos. Alij verò eorum insidiis mortem sibi testabãtur inflictam, quia ad tãtam superbiam sunt perducti, vt etiam episcopum occidere conarentur: quem nisi fuga liberasset, obierat. Venit enim consacerdos noster beatus Theodũlus, fugiens eorum molimina, quib. fuerat iussus occidi. Alij verò gladiorũ vulnera demonstrabant: alij famem se ab eis passos ingemiscebant, & hęc non quilibet homines testabantur, sed omnes ecclesiæ pro quibus hi qui occurrerũt, & qui

Osius Cordubensis.

Theodulus.

legatione fungebantur, insinuabant violentiarum pestes, armatos milites, populos cum fustibus iudicum terrores, falsarum literarum obiectiones. Lectæ sunt enim literæ Theogonij contra consacerdotes nostros, Athanasium, Marcellum & Asclepam, vt etiam Imperatores mouisse viderentur. Quas literas diaconi Theogonij vulgauerunt, super hæc autem virginum nuditates, ecclesiarum incendia, carceres contra sacerdotes nostros adhibitos. Quæ omnia prælia non nisi pro detestabili Arianorum hæresi commisisse noscuntur. Quisquis enim eorum respuisset ordinationem atque communionem, his necessario subdebatur iniuriis, Conspicientes igitur facinorum suorum angustias, confusi recesserũt. Et vlterius hæc non valentes ascendere, in Sardicensium venerunt vrbem, vt per aduentum suum quasi talia se nequaquam perpetrasse monstrarent. Videntes autem quibus calumnias irrogauerãt, & oppressos à se simul accusatores & increpationes præ oculis suis habentes, euocati ad iudicium ingredi nequiuerunt. Athanasio quippe, Marcello, & Asclepa, nostris consacerdotibus fiducialiter agentibus, & valde ingemiscentibus, & imminentibus atque prouocantibus eos, & promittentibus, non solum se calumnias euidenter ostendere, sed etiam quæ in eorum ecclesias deliquissent: illi verò tanto conscientiæ terrore cõstricti sunt vt fugerent, & per fugam suas calumnias aperirent delictáque sua iudicij declinatione faterentur. Et licet non solum ex priorib⁹, sed etiam ex istis malicia eorum atque calumniæ patefiant, tamen vt neque per fugam occasionem alterius iniquitatis accipiant curauimus contra veritatem facta eorum molimina examinare. Et hoc proposito ex his quæ gesta sunt eos calumniatores inuenimus, & nihil aliud nisi aduersus consacerdotes nostros insidias institutas. Nam Arsenium, quem dicebãt ab Athanasio peremptum, hic viuit, & inter viuentes commorari dinoscitur, ex quo etiam alia probantur esse conficta. Quod verò etiam calicem diuulgauerunt fractum à Macario Athanasij presbytero, testati sunt qui de Alexandrea & Mareote venerũt, nihil tale fuisse gestum. Sed etiam episcopi Ægypti Iulio consacerdoti nostro scribentes,

Arsenius.

Iulius Põt. Romanus.

valde affirmabant, quod neque suspicio fuisset huiusmodi. Proinde dixerunt monumenta aduersus eos confecta, quæ tamen probatum est ex vna parte celebrata: in quibus gestis pagani examinabantur, & Catechumeni: ex quibus vnus Catechumenus inquisitus, ait intus se fuisse quando Macarius venerat ad eundem locum. Alter autem interrogatus, dixit illum famosissimum Ischyram tunc ægrotasse, & in cellula iacuisse, vt ex hoc appareat nihil gestū ex omnibus sacramentis, eò quòd & catechumeni intus fuissent, & Ischyras non adesset, sed iaceret ægrotus. Is nanque malignissimus Ischyras mentitus, quod Athanasius quosdam sacros incendisset libros, illo tempore ęgrotasse declaratus est, quādo Macarius ibi fuit. Vnde etiam ex hoc calūniator apparuit. Deniq; pro huiusmodi calūniæ mercede dederūt Ischyrę nomē episcopi, qui neque presbyter fuerat aliquādo. Duo nanque presbyteri qui cum Melitio aliquando degebant, & postea à beato Alexandro episcopo ciuitatis Alexandrinæ susceptí sunt, & cum Athanasio constituti, testati sunt nunquam illum presbyterum fuisse Melitij, neque habuisse Melitium in Mareote ecclesiam vel ministrum: & qui penitus nec presbyter fuerat: nūc eū velut episcopum produxerunt, vt eo nomine in suis calumniis terrere viderētur auditores. Lectæ sunt enim & literæ consacerdotis nostri Marcelli, & inuenta est Eusebij similiúmque nequitia. Nam ea quæ veluti querimoniam faciens Marcellus dixit hæc tanquam ipse confirmaret accusauerunt. Hæc ergo sunt lecta, & reliqua, & præcedentes pariter quæstiones rectāque huius viri fides inuenta est. Non enim à sancta Maria sicut isti confirmabant, dedit deo verbo principium, neque finem habere asserit eius imperium, sed regnum eius & sine principio & sine termino esse conscripsit. Asclepas autem comministeri obtulit monimenta Antiochiæ confecta sub accusatorum præsentia, & Cæsariensis Eusebij, & ex sentētia iudicantium episcoporū se ostēdit innoxium. Rectè siquidem (ô charissimi fratres) euocati frequēter, obedire noluerūt, recte quoque fugerūt. Cōscientia nāque sua perterriti per fugas, suas calumnias indicarūt: & quæ præsentes accusatores super

Ischyras.

Asclepas.

eis dixerãt,etiam probauerũt. Ad hæc autem etiam eos qui dudum accusati propter Arianam hæresim fuerant & proiecti,non,solum susceperunt, sed etiam in maiori ordine posuerunt,diaconos ad presbyterium promouentes, presbyteros ad episcopatum,nõ ob aliud nisi vt impietaté seminare & dilatare possent,& fidei corrũpere pietatem , sunt autem horum principes , Eusebius, Theodorus Heracliæ , Narcissus Nerodiadis Ciliciæ, Stephanus Antiochiæ,Georgius Laodiciæ,Acacius Cæsareiæ Palæstinæ , Minophantus Ephesius, Vrsatius Sigiduni, Valens Mursiæ Pannoniæ . Isti nanque conuenientes, cum Orientalibus non sinebant eos nec in sanctum concilium ingredi , nec omnino accedere ad ecclesiam Dei . Et venientes in Sardicam conciliabula apud semetipsos per loca singula faciebant, & acta quædam cum terroribus concinnabant , vt nihil penitus ad iudicium perueniret,neque sanctum possemus celebrare concilium. Hæc omnia cognoscere potuimus à consacerdotibus nostris , Machario Palæstino , & Asterio Arabiæ , qui cum eis venerant,& ab eorum perfidia recesserant . Hi nanque ad sanctum concilium venientes , violentiam quam passi sunt narrauerunt ,nihil dicentes apud eos agi rectum : insuper adiicientes , quod quum essent rectæ fidei,prohibiti fuissent ab eis ad hæc loca venire, & propter interminationẽ vix ab eis discedere potuissent . Ob hanc caussam Sardicen venientes, in vna domo cuncti manserunt , neque breui tempore à se recedere patientes . Quia verò tacere non decuit, nec sine vindicta relinquere calumnias, vincula, neces, vulnera , concinnationes falsarum epistolarum,verbera, nuditates virginum,exilia, destructiones ecclesiarũ, incendia,migrationes à minoribus ciuitatibus ad maiores ecclesias, & præ omnibus aduersus rectam fidem nunc Arianam vesaniam per eos crudeliter insurgentẽ, propterea charissimos quidem fratres nostros & comministros Athanasium Alexandrinæ ciuitatis episcopũ, & Marcellum Ancyræ Galatiæ,& Asclepam Gazæ,comministrãtes Christo innoxios & puros esse decreuimus, scribentes ad vniuscuiusque paræciam , vt singularum ecclesiarum populi cognoscẽtes sui episcopi puritatem

eum se episcopum & habere & sperare cognoscant: Eos autem qui in eorũ ecclesias luporũ instar ingressi sunt, id est, Gregoriũ in Alexãdreia, Basiliũ in Ancyra, Quintianum Gazæ, nec episcopos nominandos, nec Christianos, nec quamlibet penitus cum eis habendam esse communionem, nec eorum literas habendas, neque scribendum eis. Theodorum verò Heracliæ Europæ, & Narcissum Neroniadis Ciliciæ, Acacium Cæsareæ Palæstinæ, & Stephanum Antiochiæ, Vrsatium Sigiduni Mysiæ, Valentem ex Mursia Pannonię, Menophantum Ephesi, & Georgium Laodiciæ, licet metuẽtes ab Oriẽte non venerint, tamen eò quod à beatæ memoriæ Alexandro ciuitatis Alexandrinæ Pontifice sunt damnati, & eo quod secum Arianos habeant, & propter crimina eis illata, generali eos decreto sanctum cõcilium episcopatu deposuit: & decreuimus non solum episcopos eos non esse, sed neque communionem cum fidelibus promereri. Eos enim qui diuidunt à Paterna substantia & diuinitate, & alienant verbum à patre, diuidi ab ecclesia catholica cõuenit, & esse alienos à nomine Christiano. Sint igitur à nobis & omnib' anathema, eo quod verbum veritatis videantur esse cauponati. Apostolicũ nanque præceptum est: Si quis vobis annunciauerit præter quod accepistis, anathema sit. His ergo nullum communicare denuntiate: nulla enim communio luci ad tenebras. Hos pellite procul ab omnibus: nulla enim cõcordia Christo ad belial. Seruate vos fratres charissimi, vt neque scribatis eis, neque eorum scripta suscipiatis. Studete simul (vos charissimi fratres & commi nistri) tanquam spiritu præsentes nostro concilio consentire, atque subscriptiõe vestra decernere, quę ab omnibus vbique comministris nostris consonantia vna seruentur. Abdicamus autem illos, & extra terminos ecclesiæ catholicæ procul abiicimus, qui affirmant: Quod Deus est Christus, sed verus Deus non est: Quod filius est, sed verus filius non est: Quod genitus est simul & ingenitus. Sic enim se intelligere genitum profitentur, quia sic dixerunt, est, quod genitum est. Et quia cum Christus ante secula sit, dederunt ei principium atque fine, quod nõ in tempore, sed habet ante secula. Proin- *Gal. 1. b.*

de duæ viperæ ex aspide Ariana progressæ sunt Valens
Valens. & Vrsatius, qui gloriantur & non dubitant se dicere
Vrsatius. Christianos, profitentes quoniam verbum, & quoniam spiritus, & vulneratus, & interfectus est, & mortuus est, & resurrexit: quódque cohors studet hæreticorum diuersas esse substantias patris, & filij, & spiritus sancti pronunciant, & eas esse diuisas. Nos autem hanc percepimus, & eruditi sumus, hanc habemus catholicam apostolicámque traditionem, & fidem atque cófessionem, vnam esse substantiam patris, & filij, & spiritus sancti. Et si quærant quæ sit filij substantia, profitemur eam esse quæ patris, indubitanter, nũquam patrem sine filio, neque filium sine patre fuisse credentes, nec esse posse, vt quod est verbum spiritus sit. Absurdum nanque est dicere, aliquando patrem non fuisse patrem. Patrem enim sine filio neque nominari, nec esse posse, est ipsius filij testimonium: Ego in patre, & pater in me: &, Ego & pater vnum sumus. Nullus nostrum negat genitum. Sed genitũ ante omnia, quæ inuisibilia & visibilia nuncupãtur opificem archangelorum & angelorum, & mundi, & humani generis, quoniam ait: Omnium artifex sapiẽtia docuit me. Et omnia per ipsum facta sunt. Non enim semper esse potuisset si sumpsisset exordium: quandoquidem verbum quod semper est, nõ habet initium. Deus autem nunquam terminum habet. Non dicimus patrem filium esse, neque rursum filium patrem esse, sed pater, pater est: & filius, patris est filius. Cõfitemur virtutem esse patris filium. Confitemur verbum Dei patris esse præter quod aliud non est, & verbum verum Deũ, & sapientiam & virtutem, verúmque filium tradimus. Et non sicut cæteri filij nominantur, ita filium dicimus: quoniam illi aut gratia generationis dij erunt, aut eo quod digni fiant filij nũcupantur, neque propter vnam substantiam quæ patris & filij. Confitemur item & vnigenitum & primogenitum, sed vnigenitum verbum dicimus, quod semper fuit & est in patre: primogenitum autem quantum ad hominem. Sed tamen differt à creatura communi, quoniam & primogenitum à mortuis: confitemur vnum esse Deum. Confitemur vnam patris filiique diuinitatem, neque quisquam negat

Ioan.14.b. *Ioan.10.f.* *Ioan.1.a.*

aliquando

aliquando patrem filio maiorem, non propter aliam essentiam, non propter differentiam, sed quia ipsum nomen patris maius est filio. Hæc autem illorum blasphemia atque corruptibilis interpretatio est, hac gratia eum dixisse contendunt: Ego & pater vnum sumus, propter concordiam & vnanimitatem. Sed reprobauimus omnes catholici intellectum eorum fatuum & abiectum, sicuti mortalium hominum. Qui quoniam corrumpi cœperunt, offendentes discordare noscuntur, & ad permutationes ascendunt, hoc modo distantiam & discordiam inter patrem Deum omnipotentem & filium esse posse, dicentes: quod absurdum est intelligere & aliquatenus arbitrari. Nos autem & credimus & affirmamus, & sic intelligimus, quoniam sacra scriptura sic loquuta est: Ego & pater vnum sumus, propter essentiæ vnitatem, quæ est vna & eadem patris & filij & credimus semper sine principio & sine termino hunc regnare cum patre, & non habere nec tempus nec defectum eius imperium, quia semper est: nunquam enim esse cœpit, ideóque, nec deficere poterit. Credimus & percipimus paracletum sanctum spiritum, quem nobis ipse dominus promisit & destinauit, & eum credimus missum. Sed is passus nõ est, sed homo, quo indutus est, quem assumpsit ex Maria virgine, qui pati potuit sicut mortalis. Deus autem immortalis est. Credimus quòd tertia die resurrexit, non Deus in homine, sed homo in Deo resurrexit, quem & obtulit patri suo donum, quem vtique liberauit. Credimus autem quoniam opportuno tempore atque definito omnes & de omnibus ipse iudicabit. Tanta siquidem eorũ stultitia, & crassitudine tenebrarum eorũ mens excæcata est, vt nequeant lumen cernere veritatis, nec intelligere qua ratione dictum sit, Vt & ipsi in nobis vnum sint. Palàm verò est id cur dixerit vnum, quoniam Apostoli spiritum sanctum Dei acceperunt, sed tamen ipsi non erãt spiritus, nec aliquis eorum aut verbum, aut sapientia, aut virtus, aut vnigenitus erat. Sicut ego & tu (inquit) vnum sumus, sic & isti vnum in nobis sint. Certissimè igitur scriptura diuina hoc distinxit: In nobis (inquit) vnum sint, nõ ait, sicut nos vnum sumus ego & *Ioan. 10. f.*

pater, sed discipuli in semetipsis coniuncti & copulati vnum sint, fide, confessione, in gratia & pietate Dei patris, & domini saluatoris nostri concessione, & charitate vnum esse possint.

Ex his literis cognoscitur & accusatorum calumnia, & priorum iniquitas iudicum, & dogmatum vera sanitas. Nō solum enim de diuina nos beati patres docuere natura, sed etiam eruditionem dispensationis explanauerunt.

De legatis Sardicensium ad Constantium destinatis, & de nephanda machinatione contra eos à Stephano Antiocheno præsule concinnata.

CAPVT XXV.

HÆc Constans cognoscens, doluit quidem, leuitatem fratris inspiciens, & infremuit aduersus instigatores malorum & imperatoris facilitatem ita decipientium. Duos autem episcopos ex Sardicensi concilio electos cum literis misit ad fratrem, cum quibus & magistrum militum Salianum pietate iustitiáque fulgentem. Literæ verò non solum monitionem habuerunt atque consilium, sed etiam interminationem pio principi condecentem. Primum quidem denunciauit fratri, vt episcopis præberet auditum & iniquitates à Stephano aliísque præsumptas agnosceret, necnon & Athanasium gregi proprio restitueret, patefacta quidem calumnia, priorúmque iudicum iniquitate, & crudelitate reuelata: adiecítque quòd nisi vellet quod iustum est facere, ipse Alexandreiam proficisceretur, & Athanasium ouibus desiderantibus restitueret, inimicorumque cateruas procul expelleret. Hāc autem epistolam Constantius Antiochiæ suscipiens, promisit se facturum quæ turbarum illarum particeps petiisset. Sed cum hoc doleret veritatis impugnatoribus, nephādissimum machinari sunt scelus. Diuerterat enim paulud episcoporum quos Cōcilium miserat in domum ad mōtem sitam. Magister autem militum alibi diuersorium acceperat. Porrò Stephanus tunc Antiochenus episcopus, cum aliis tyrānicis cooperatoribus naues naufragio præparabat, cum quibus assertores rectorū dog-

Salianus magister militum.

Legatio Constantii ad fratrem Constantiū pro Athanasio.

Euphratam & Vincentium legatos Ariani traducūt falso.

Stephanus homo dolosus.

Onager nebulo conductitius.

matum variis nitebatur absorbere calumniis. Horum itaque erat dux quidam iuuenis Onager nomine, licenter viuēs, & iniqua cōuersatione congaudens, qui non solum in plateis diuersos violētia afficiebat, & fustibus pulsabat, sed etiam domos impudenter inuadens, viros & mulieres honestissimas abstrahebat. Et ne longius eius extendam flagitia, cōtra optimos viros præparatam narrabo præsumptionem. Is enim Onager ad quādam fornicariam veniens, ait modo quosdam venisse peregrinos, & noctu habere opus meretrice. Porrò sumēs quindecim seditiosos nebulones, & eos in vicinō episcoporum diuersorio circa sepem celās, profectus est cum meretrice ad ianuam vbi illi viri quiescebāt: eámque apertam inueniēs, persuasit vni puerorum domesticorum, pecunia data, vt mulierem introduceret intra ianuam quam ipse demōstrabat, vbi quidem vterque sacerdotum dormire videbātur: eámque mulierem intrò præcepit accedere: ipse verò vocaturus socios est egressus. Contigerat enim alterum episcoporum Euphratam nomine, in loco exteriore dormire. Vincentius autem (sic enim vocabatur alter) in interiori cubiculo quiescebat. Cúmque intra hostium puella venisset, sonum pedum Euphratas sentiēs, cùm esset obscurum, quis ambularet interrogauit. Illa verò loquēte, cōturbatus Euphratas, dæmonem putās esse, mulieris imitatum vocē, repētè Saluatorem Christum ad suū vocauit auxilium. Onager autem dux iniquitatis huius, hoc facto cum sociis est ingressus, iniquos clamās eos, & iniquitatis iudices destinatos. Multo clamore facto concurrerūt & serui, surrexítque Vincentius, & claudētes ianuam domus, septem quidem calumniatorum comprehēdere potuerūt, Onager verò cum reliquis fugit. Detēta tamen est cum illis & mulier. Diluculo autem Magistrum militum qui cum illis venerat, excitātes, ad palatium processerūt, & præsumptiones Stephani proclamantes, dicebant iam nō egere iudicio, neque verberibus iniquitates eius. Magister verò militum præcipuè clamitabat, rogās vt iuberet Imperator, non synodicè, sed iudicialiter potius iniquam examinari præsumptionē, promittens primum se episcoporum clericos traditurum, & o-

portere etiam ministros Stephani ita cõtradi. Cum autem ille impudẽter cõtenderet, dicens clericos non subdẽdos esse verberibus, placuit & Imperatori & Iudicib⁹, vt intra palatium causæ fieret examinatio. Et primum quidem interrogauerũt mulierem, quis eam ad metatũ duxisset episcoporum. Quæ dixit quẽdam iuuenem ad se venisse, & aduẽtum indicasse peregrinorum, & quid opus haberent, & quòd vespere venies duxisset eam ad habitaculum quoddam, eámque intra Ianuam domus & porticum introire præceperit. Adiecit etiam inquisitionem episcopi, & terrorem factum, & orationem eius, & superuenientium repentinas inuasiones. Hæc iudices cognoscẽtes, captum inter alios omnium maximè iuuenem in medium deduxerũt. Qui nõ expectans necessitatem verberum machinatum consilium patefecit, & Onagrum hęc omnia perpetrasse cõfessus est. Qui deductus ad medium, Stephanum dixit hæc omnia præcepisse. Sic itaque Stephani cognoscẽtes iniquitatem, præsentibus tũc episcopis permiserũt vt eum damnarent, & ab ecclesia procul expulsus est. Non omnino tamen ab Ariana peste ecclesia liberata est. Nam Leõtius post eũ ordinatur genere Phryx, voluntate nequissimus. Verùm Constantius ea quæ cõtra episcopos fuerant machinata, experimẽto cognoscens, scripsit Athanasio maximo, & semel, & secundo, & tertio, inuitans eum vt à partibus remearet Hesperiis: sicut ipsis literis indicatur.

Metatum vocat diuersorium à metando.

Stephanus Antiochen⁹ abdicatur. Leontius succedit.

SOCRATES.

Epistola Constantij ad Athanasium vt ad se veniret.

CAPVT XXVI.

CONSTANTIVS VICTOR Augustus Athanasio episcopo.

PLurimũ te circunferri & fluctuare ferocibus maris vndis, nostræ mansuetudinis clemẽtia nõ permisit. Patria quippe terra nudatum & priuatum propriis rebus, errantémque per loca inuia bestiarum, defessa nostra pietas non despexit. Igitur diu distuli scribere voluntatis meæ propositum, sperans sponte te ad nos fortè

venturum, & laborum satisfactionem à nobis exigere; Veruntamen quoniam fortè timor impediuit voluntatis tuæ propositum, literas largitate plenissimas ad tuã beatitudinem destinauimus, vt sine metu nostris aspectibus velociter tuam præsentiam præbere festines, vt desiderio tuo potitus experiaris nostram clementiam propriis restitutus. Hac etenim causa & dominum meũ fratrémque Constãtem Victorem Augustum prorogaui, vt tibi potestatem ad nos tribuat veniẽdi, vt ambobus nobis annuentibus, restitutus in patriam, habeas maximum gratiæ nostræ pignus.

Alia epistola eiusdem pro eadem re.

CAPVT XXVII.

CONSTANTIVS VICTOR Augustus Athanasio episcopo.

LIcet prioribus literis significauerimus, vt sine solicitudine ad nostrum debeas venire Comitatum, eò quòd maximè velimus te ad propria destinare, tamen & nunc has literas ad tuam misimus sanctitatem, per quas inuitamus, vt sine aliqua diffidentia vel metu ascendens, publicis vehiculis ad nos venire festines, vt quæ desideras possis adipisci.

Tertia Constantij epistola pro eodem.

CAPVT XXVIII.

CONTSANTIVS VICTOR AVgustus Athanasio episcopo.

DVm in Edessa degeremus, præsentibus presbyteris tuis placuit, vt ad te destinatis presbyteris ad nostrum debuisses festinate Comitatum vt videns nostros aspectus, repentè properares ad Alexandream. Sed quoniam plurimum præteriit temporis, ex quo suscipiens à nobis literas non occurristi, propterea etiam nunc commonere te festinauimus, vt vel núc tuam præsentiã nobis velociter præsentare cõtendas, & ita possis patriæ tuæ restitui, tuáque securus oratione frui. Ad plenam verò cognitionem Achitum diaconum destinauimus, à quo possis cognoscere etiam nostri animi vo-

luntatem, & quòd ea quæ optas impetrare possis.

Has epistolas ab Aquileia susciпiés Athanasi⁹ (illic enim relicta Sardica agebat) mox recurrit Romã, & ostẽdens literas episcopo Iulio, in maximo gaudio ecclesiã fecit esse Romanã. Putabatur enim etiam Oriẽtis Imperator ipsorum fidei consentire, eò quòd ad se Athanasium fiducialiter euocaret. Iulius autem Alexandriam clericis atque plebi hæc de Athanasio scripta misit.

Epistola Iulij ad Alexandrinos pro Athanasio

CAPVT XXIX.

IVLIVS ARCHIEPISCOPVS PRESbyteris & diaconis, & plebi, habitãtibus Alexãdriam, dilectissimis fratribus in domino Salutem.

Epistola Iulij põti. Rode Athanasij reditu

CONgaudeo vobis & ego dilectissimi fratres, quòd fructum vestræ fidei ante oculos iam videtis. Hoc etenim verè gestum, quilibet inspiciet in fratre & coepiscopo nostro Athanasio, quẽ propter puritatem vitæ suę & vestras oratiões restituit vobis Deus. Ex hoc itaque creditur puras & charitate plenas orationes vestras ascendisse semper ad Deũ. Memores enim estis promissionũ cœlestium atq; dilectionis, quam ex doctrina prędicti fratris mei Athanasij didiciſtis, & integrũ cognouistis secundum insitam vobis fidem, quam percepistis: quoniam nõ vsq; ad finẽ is à vobis posit abduci, cuius orationes in sanctissimis animab⁹ vestris tãquam præsentes semper habuistis. Ergo nõ plurimis mihi verbis opus est vobis scribere. Quæcũque enim vobis à me potuerint dici, hæc iam fides vestra præcessit, & diuina gratia communis orationis vestræ vota compleuit. Cõgaudeo deo siquidẽ vobis: iterũ enim dico, cõgaudeo: quoniam

Athanasius Alexandrinus.

inexpugnatas animas in fide seruastis. Sed etiã ipsi fratri meo Athanasio nõ minus congaudeo quia licet multam sit passus tristitiam, ne vnam tamẽ horã vestri desiderij & charitatis oblitus est. Nam licet corpore ad tẽpus à vobis sit abstract⁹, spiritu tamẽ vobiscũ semper degere videbatur. Et ego quidẽ charissimi fratres omnem tẽtationẽ cõtra eum surgentẽ reor sine gloria nõ fuisse. Nã & vestra & eius fides cognita est vniuersis & cõpro-

bata. Si enim non tanta & talia accidissent, quis crederet quia aut vos tale iudicium, tantámq; charitatem circa talem exhibuissetis episcopum, aut ille potuisset tantis circundari virtutibus, per quas spe cœlesti fraudatus non est? Promeruit igitur quolibet modo & nunc & in futuro etiam, confessionis gloriosum martyrium. Frequenter enim terra mariq; plurimum æstuans, omnem prauitatem Arianæ cõculcauit hæreseos, & crebrò per inuidiam vsq; ad periculũ impulsus cõtempsit mortem, munitus omnipotẽte Deo & domino Iesu Christo saluatore nostro, sperãs & inimicitias declinare, & cõsolationi vestræ restitui, deferẽs vobis maiora trophæa ex fortissima cõscientia, pro quibus & vsque ad terminos terræ totius apparuit gloriosus. Fiduciã itaq; habẽs sui propositi, cœlestísq; doctrinæ, clarificatus est immortali iudicio, & ad vos reuertitur. Diligẽdus igitur apud vos clarior nũc est quàm tunc, quãdo profectus à vobis est. Nam si materias preciosas, id est, aurũ atque argentum purgando ignis probat: quid dignũ dici poterit de tali tantóq; viro, qui cùm tãtas tribulationes & pericula deuicerit, redditur nũc vobis immaculatus: nõ à nobis solummodò, sed cõprobatus ab omni concilio? Suscipite igitur nũc fratres charissimi cũ omni diuina gratia pastorem vestrum ac prẽsulem tãquam verè ὀθανάσιον, cum his qui tantorum laborum eius participes sunt effecti: & gaudete fruentes orationibus qui pastorem vestrum, vt ita dicam, esuritis atque sititis, quando etiam ipsi vestram sanctitatem salutaribus scripturis cibastis atque potastis. Nam cùm degeret inter peregrinos, vos ei cõsolatio fuistis, & in persecutione atq; periculis refouistis eum fidelissimis vestris animabus & mentibus. Ego siquidem iam exulto cõsyderans & ratione prospiciẽs, in eius reuersione vniuscuiusq; vestrum gaudiũ & plebis votiuas occursiones, & cõcurrentium glorioſam festiuitatẽ: & qualis ille vobis erit dies, & quãtus, remeãte scilicet fratre meo, & quiescẽtibus priscis malis quorundam machinatione sartis: necnõ pretiosa ac votiua reuersione, cunctos in quadam plenissimi gaudij lętitia copulante. Huiusmodi verò gaudiũ vsq; ad nos magnitudine sua pertingit: quib. diuinitus hoc eriã cõstat esse

conceſſum,vt & nos debeamus in laudem tanti viri cõſurgere. Sed melius eſt, vt epiſtolam oratione claudamus. Deus omnipotés & huius vnigenitus filius dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus hoc gaudiũ vobis prębeat inæternum,dignũ tribuens præmiũ admirabili veſtræ fidei,quam circa põtificem veſtrũ glorioſo teſtimonio demõſtraſtis:vt & vos,& qui vobiſcum ſunt,hic & in futuro meliora poſſideatis: quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quæ præparauit Deus diligẽtibus ſe. Per dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ, per quẽ & cum quo omnipotẽti Deo gloria in ſecula ſeculorũ,amẽ. Valere vos opto chariſſimi fratres.

1. Cor. 2. b

Quid Conſtantius petierit Athanaſium, & quid Athanaſius à Conſtantio, & quomodo orthodoxis Pontificibus recipientibus ſuas eccleſias hæretici ſint expulſi.

CAPVT XXX.

HIs itaque literis confidens Athanaſius ad Orientem venit. Quem Cõſtantius Imperator non tũc moleſtè ſuſcepit, ſed eum circũuenire tentabat molitione ſubmiſſus Arianorũ,& dixit ad eum: ſedem equidem tuam decreto cõcilij, nobiſque cõſentientibus recepiſti. Sed quia ſunt aliqui in Alexandria populi tuam declinantes cõmunionem, vnam eos in ciuitate eccleſiam habere permitte. Ad hãc propoſitionem Athanaſius mox occurrit, & ait: O Imperator, poteſtatem habes iubere ſimul & agere quęcũque volueris. Sed etiam ego beneficium à te depoſco,quod mihi cõcedi precor. Principe verò cõtinuò ſe daturum eſſe pronunciante, repẽtè ſubiunxit Athanaſius,idem beneficiũ ſibi largiri petens,quod quærebat Imperator accipere. Vnam enim & ipſe eccleſiam poſtulabat dari per ſingulas ciuitates, declinantibus Arianorum cõmunionem. Igitur Athanaſij ſententiam inutilem ſibi cognoſcẽtes Ariani, hoc quidem differẽdum eſſe dixerũt, & agendum quod placeret Imperatori, quia Imperator Paulo & Athanaſio & Marcello,& Aſclepæ,Gazæ & Lucio Adrianopoleos, ſecũdum ea,quę in concilio Sardiceno placuerant,proprias reſtituerat ſedes. Vnde principalia ſacra per ſingulas ciuitates ad eorum mittebantur eccleſias quibus in-

An. do. 350 Ariani cupiũt vnam ſaltẽ habere eccleſiam oppidatim.

Idem petiit Athanaſius p orthodoxis.

Principalia ſacra, ſacræ literæ principum.

bebatur vt eos repentè susciperét. Igitur in Ancyra expulso Basilio & pro eo introducto Marcello, nõ fortuita turba prouenit, quæ derogationem cõtraria sapientibus irrogauit, Asclepam verò cõtinuò Gazęi susceperunt. In Cõstantinopolitana ciuitate Macedonius ad modicum tẽpus Paulo succeſſit, apud semetipsum in ecclesia remota collectiones agẽs. Pro Athanasio tamen solo Imperator episcopis, & clericis, atq; plebi scripsit, vt eum libẽter susciperẽt. Insuper etiam quæ cõtra eum in iudiciis acta fuerant, aliis literis aboleri iussit. Quæ verò de vtraq; re scripta sunt, hæc esse noscuntur.

Marcellus Ancyrana sede sua potitur.

Asclepas Macedonius.

Epistola Cõstantij, per quam omnia gesta contra Athanasium habita sunt cassa. CAP. XXXI.

VICTOR CONSTANTIVS MAXIMVS, Pius, episcopis & presbyteris catholicæ ecclesię S.

REuerendissimus episcopus Athanasius non est Dei gratia derelictus: nam licet breui tempore humana fuerit probatione summissus, tamen debitum prouidentiæ vniuersa prospiciẽtis noscitur suscepisse decretum, recipiens voluntate Dei, nostróq; iudicio patriam suam, pariter & ecclesiam, cuius diuino nutu pręsul extabat. Huic enim cõsequenter oportebat nostram adesse mãsuetudinem, vt omnia aduersus eos, & eius communicatores definita, omníq; suspitio & illusio cõtra eum gesta, deinceps sit inanis & vacua: & releuatio quã dudum clerici eius habuerũt, cõpetenter firma permaneat. Sed etiam hoc eius gratiæ adiiciẽdum esse cẽsuimus, vt omnes ordines† sacri cognoscant, cõcessum omnibus ipsi cõiunctis, vt sine timore sint, siue episcopi, siue sint clerici: Sufficit enim vnicuique circa eum rectæ voluntatis vnio. Quicunq; enim meliori iudicio atque parte cõstituti, huius eligunt cõmunionem, hos omnes pręcipimus ad instar prędecẽtis prouidẽtiæ, etiam nunc voluntate Dei, nostræ gratiæ largitatem adipisci.

An. do. 350

† *Alias sacra s. γράμματα id est literas.*

Epistola Constantij ad Alexandrinos, vt reciperent Athanasium. CAPVT XXXII.

VICTOR CONSTANTIVS MAXIMVS, pius, populo Alexand. ecclesiæ catholicæ S.

IN omnibus perhibentes nostræ æquitatis intentionem, scientésque quoniam diu prouidétia vestri contemplatoris estis alienati, id est, Pōtificis Athanasij, qui propter insertam rectitudinem suorúmq; morum prudentiam cunctis innotuit, eum denuò ad vos destinare censuimus. Hunc itaque cōsuetè & competenter suscipiétes, & apud clemétem Deum adiutorem orationum habentes, vobis cōgruam simul & nobis placitam concordiam atq; pacem secūdum ecclesiæ sanctionem vbique probatę sufficiéter festinate seruare. Non enim rationabile est aliquam discordiam inter vos agitari, aut tumultum, nostrorum temporum disciplinę cōtrarium: & hoc quidem abesse à vobis omnino volumus. Orationibus autem sufficiéter, eo scilicet pręsule & adiutore apud Deum, vos instare soléniter admonemus, vt tali proposito ad omnium vota perueniéte, etiam Gentiles idolorum errori hactenus seruiétes, ad cognitionem sacræ religionis sub alacritate festinent. O chariſſimi nobis Alexandrini, rursus igitur admonemus, vt in his quæ dicta sunt perſistatis, & omnes episcopum decreto superno nostráque sentétia destinatum libenter & piè susciapiatis: & toto animo, totáq; voluntate amplectendum existimetis. Hoc ęnim & vos decet, & nostræ mā-

Seditiosi iubentur pu-

suetudini noscitur cōuenire. Vt autem omnis turbę seditionis occasio perimatur, Iudicibus apud vos habitis, literis nostris præcipimus, vt omnes quos seditiosos agnouerint, legitimę vindictæ subiiciant. Vtraq; igitur perspicientes, & nostram cum Deo sentétiam & rationem professionis vestræ necnon & supplicium cōtra seditiosos indictum, competenter & cōgruè sacrę religionis iura seruate. Prædictúmque Deo amabilem virum omni reuerétia & honore colite: & orationes vnà cum eo pro vobis ipsis, & nostræ vitæ fauore omnium saluatori Deo lætanter offerte.

Epistola Constantij pro Athanasio, vt aboleretur quidquid pro Athanasio gestum est. CAP. XXXIII.

VICTOR CONSTANTIVS AVGVstus Nestorio S.

EAdem verò forma præsidibus Augustæ, Niceæ, Thebaidis, & Libyæ scriptum est: Quicquid pridem ad lesionem & iniuriam Athanasio episcopo, cõmunicantium reperitur actum, hoc nunc aboleri præcipimus. Nã & ministerium, quo priuati fuerant eius clerici, eosdem rursus volumus obtinere. Hanc itaque præceptionem nostram seruari cẽsemus, vt Athanasio episcopo suæ ecclesiæ restituto, communicatores eius habeant ministerium quod semper habuerũt, quod etiam reliqui clerici habere noscuntur, & ipsi gaudio potiantur.

Quomodo Athanasius Alexandriam sit reuersus.

CAPVT XXXIIII.

TAntis & talibus epistolis munitus sanctissimus Athanasius, per Syriam aggressus venit in Palestinã, apprehendénsque Hierosolyma, & episcopo Maximo significans gesta Sardiceni concilij, & quòd Cõstantius Imperator illorum decreto iudicióq; consensisset, præparauit vt episcoporum in illis regionib⁹ habitantium synodus ageretur: Maximus autem in nullo segnis de Syria atque Palestina vniuersos euocauit episcopos. Factóque cõcilio restituit & ipse beato Athanasio cõmunionem & dignitatem. Scripsit etiam ipsa synodus Alexandrinis omnibus in Ægypto & Libyis episcopis, clericis, atque plebi, ea quæ de Athanasio gesta atque decreta sunt. Ob quam rem valde Maximo detraxerunt Athanasij derogatores episcopi, quòd primitus deponens eum, rursus ex pœnitentia tanquam nihil fuisset actum, sententiam pro Athanasio protulerit, quæ communionem ei dignitatémque prẽberet. Hæc cognoscẽtes Vrsatius & Valens, qui circa Arianum dogma studium primitus ardens habuerant, declinantes à priori voluntate Romam profecti sunt, libellúmque pœnitentiæ Iulio offerentes episcopo, & in Consubstantialitatis consensere sermone, & literas Athanasio miserunt, seque ei deinceps communicare professi sunt. Sic itaq; tunc Vrsatius & Valens gestis Athanasij superari, conuersi sunt. Athanasius ergo per Peluſiũ pergebat Alexãdriam. Trãsiens autem per ciuitates, edocebat vt Arianos vniuersi declinarẽt, & Consubstantialitatis dogma

Athanasius impetrat Syrorum & Palæstinorũ synodũ.

Vrsatius & Valens Ariani resipiscunt.

Athanasius constituit sacerdotes in alienis ecclesiis.

amplecterentur. In quibusdam ecclesiis & ordinationes fecit. Et hoc fuit initium alterius querelæ aduersus eũ: quia in aliorum ecclesiis ordinare præsumpsisset. Hæc itaque de Athanasio prouenerunt.

Quibus occasionibus tunc Respub. turbaretur, & de diuisione Antiocheni populi propter fidem.

CAPVT XXXV.

INterea Respublica fortuitis casibus vrgebatur: vnde quæ sunt summaria non est incõgruum breuiter explanare. Igitur quod ædificatore Constantinopolitanæ ciuitatis mortẽte tres eius filij imperium susceperint, in præcedẽtibus est nar atum. Sciẽdum autem, quod cum istis imperauit consobrinus eorum nomine Dalmatius, vocabulum patris habẽs: qui dum aliquantisper imperasset, à militibus interemptus est, non iubẽte Constantio vt occideretur, nec tamen prohibente. Cùm verò Constãtinus iunior fratris partes inuaderet, & ipse à militibus congressione facta peremptus est. Hoc autem iam sæpe dictum est. Post mortem verò Constãtini iunioris, Persicum contra Romanos motum est bellũ, in quo Constantius proficere non valebat: nam cũ nocte prælium circa fines Romanorum atq; Persarum fuisset gestum, validiores tunc Persæ ad breue tempus inuenti sunt. Quo tempore neque Christiani sub quiete degebant, sed per Athanasium de Consubstãtialis verbo circa ecclesias erat pugna.

Dalmatius Cæsar.

Cõstãtinus iunior.

Bellũ Persicum.

ὁμοούσιος.

SOZOMENVS.

Denique apud Antiochiam non cõcordabant in professione sua clerus & populus, sed per chorus, vt est consuetudo, ad hymnos dicendos Deo in fine psalmorum monstrabant propriam voluntatem. Et hi quidem patri & filio, velut æqui honoris gloriam dicebant: hi verò patri in filio, per interpositionem præpositionis filium secundum esse monstrantes. His ita gestis, hærens quid ageret Leontius, qui illo tempore ex hæresi aduersa sedem Antiochiæ gubernabat, cum prohibere non auderet eos, qui secundum traditionem Nicæni cõcilij psallerent Deo, quia metuebat ne seditio nasceretur in populo, hoc dixisse fertur, tãgens caput suum iam canum:

Diuersitas cleri & populi in templo psallentium.

Leõtij episcopi Antiochiæ dictũ argutum.

Hac,inquit,niue soluta,lutum cogetur imm ensum: Per hoc ostendens, quod ipso defuncto seditio nem populo generaret illa discordia, quæ in hymnis fiebat, non patientibus suis successoribus cũ populi varietate sentire. Athanasius igitur veniẽs ad Ægyptum,explicauit synodales epist.Iulij Rom.Põt.Insuper & synodalẽ Maximi Hierosolymitani, quæ talia continere dignoscuntur.

Epistola Hierosolymitani concilij ad Ægyptiacos episcopos. CAP. XXXVI.

SANCTA SYNODVS HIEROSOLYmis congregata, per Ægyptum, Lybiam, & Alexandriam constitutis presbyteris, diaconis, & plebi, fratribus desideratissimis in Domino salutem.

CVnctorum Deo dignè gratias agere nonvalemus, fratres charissimi: in quibus enim miracula semper egit, etiam modo cũ ecclesia vestra fecit, pastorem vestrum & dominum cõsacerdotémque nostrum Athanasium vobis sua pietate restituẽs. Quis enim aliquãdo speranit oculis carnalibus intueri, quem nunc & nos & vos inspicitis, respiciẽtes quem videre desideraſtis? Sed veræ orationes vestræ à Deo omnium sunt auditæ, qui curam habet ecclesię suæ,& vestras lachrymas atque gemitus semper inspexit, quapropter vestras audiuit preces. Eratis enim sicut oues abiectæ & fatigatæ,non habentes vtiq; pastorem. Propterea visitauit vos cœlitus pastor verus,& de propriis ouibus curam gerẽs,restituit vobis quem noscimini cõcupisse. Ecce enim & nos omnia pro ecclesiastica pace faciẽtes vestręq; dilectioni cõspirantes in eius amplexu prœcessimus,& cõmunicantes ei per eum vos alloquimur,scriptáq; præsentia destinamus. Itaque secũdum gratifica vota vestra, scitote nos quoq; cum eo vinculo charitatis obstrictos. Debetis ergo etiam pro pietate Deo amabiliũ nostrorum Imperatorum inceſſanter orare: quoniã & ipsi cognoscẽtes vestrum desiderium,vobis restituere destinarũt. Omni ergo honore tensis manibus suscipiẽtes illum, gratificas orationes offerte Deo, qui vobis talia condonauit. Festinate autẽ semper in Deo gaudere & glorificare Dominum, per quem,& cum quo patri gloria in secula se-

Imp. Constantius & Constans.

culorum, amen. Veniés igitur Athanasius in Ægyptũ, quos quidem agnouit Arij sectatores, depositi. Quibus à se depositis, ecclesias eorum præcepit fidem tenere Nicæni concilij, eámque summo studio custodiri.

De Magnentio tyranno & † Britannione atque nepotiano.

CAPVT XXXVII.

† *Betranione.*

Magnentius tyrannus.

Ann. dom. 352.

Cõstans occiditur à Magnẽtio.

Britãnion tyrannus.

Ann. do. 353.

Nepotianus.

Ann. do. 353.

SIc itaq; se rebus habẽtibus Magnentius tyrãnus circa partes emersit Hesperias. Qui Constãtem Imperatorem occidentaliũ partiũ facto dolo circa Gallias interemit. Quo gesto, intestinum inflãmatum est bellũ. Magnentius etenim tyrãnus totam tenebat Italiã, Aphricámq; & Libyam, simul & Gallias. In Illyrico verò & in Syrmio aliud rursus à militib. excitatũ est bellũ per tyrannum nomine † Britãnionem. Sed etiã Romã tumultus non fortuitus detinebat. Fratruelis namque Constãtini Nepotianus nomine imperium assumpserat, gladiatorum virtute suffultus: & Nepotianum quidẽ Magnentij milites deposuerunt, Magnẽtius autem procedens vniuersas partes vastabat Hesperiæ. Horũ igitur omnium malorum immensa confluctio breui tempore generata est. Quarto enim anno post Sardicense concilium, hæc acta noscuntur consulatu Sergij & Nigriani. His itaque nuntiis apparebat, quod ad Constantium solum imperij iura peruenissent: quo prouectu, contra tyrannos semetipsum (vt poterat) præparabat.

De insidiis contra Athanasium gestis, & de leuitate Constantij. CAP. XXXVIII.

Athanasius conciliũ cõuocat Alexandriam. Cõstantius iterũ arianissat.

ADuersarij verò Athanasij, opportunũ se tẽpus inuenisse iudicãtes, rursus aduersum eum calumnias instruebant. Tũc Imperatori Constantio suggesserunt, quod omnem Ægyptũ subuertisset & Libyam. Inuidiã verò maximè auxit eius, quod ordinationes in parœciis fecisset alienis. Athanasius interea cũ venisset Alexandriam, synodũ AEgyptiorum congregauit episcoporũ. qui consona decreuerũt Sardiceno concilio atq; Hierosolymis celebrato. Constãtius igitur Imperator, pridem & ipse Arianorũ secta præoccupatus, omnia quæ paulò ante ei placuerant, in cõtrarium demutauit. Et primum quidem ecclesiæ Cõstantinopolitanæ põtificem Paulũ deportari iussit in exiliũ: quem deducẽtes in Cucusum

Paul⁹ Cõstantin. deportatur.

Armeniæ, suffocarunt. Marcello autē denuò proiecto, ecclesiam Ancyranā Basilius rursus inuasit. Lucius autē Adrianopoleos ferro vinctus, in carcere moritur. Tantúmque valuerūt, quę de Athanasio dicebātur, vt in immensum furorē cadens Imperator, eū vbicūq; reperiretur, iuberet occidi: cū quo Theodulum & Olympiū præsules ecclesiarū Thracēsium. Igitur Athanasium volūtas Imperatoris nō latuit, sed præsentiēs, fuga dilapsus est, & minas principis declinauit. Cuius fugā † dilatauerūt Ariani, præcipuè Narcissus Neroniadis episcopus, Gregorius Laodiciæ, & Leontius tunc Antiochenæ præsul ecclesiæ. Is enim cū presbyter esset dignitate priuat⁹ est: quia cū muliere Eustolia noīe, degēs, & turpē suspicionem celare volēs, genitalia sibimet nosci tur abscidisse: & deinceps quidē fiducialiter cū muliere viuebat. Postea verò studio Imperatoris Cōstātij in Antiochena ecclesia ordinatur episcopus post Stephanū qui primitus successerat Placito. Hæc igitur de his dicta sufficiant.

Marcellus eiicitur. Lucius.

An. do. 353. Cōstantius Athanasiū iterū persequitur.

† infamia notarunt.

Leonti⁹ ex ordine sacerdotum summouet.

De Macedonio eiusq; crudelitate. CAP. XXXIX.

EO tempore Constantinopoli Macedonius tenebat ecclesias, Paulo scilicet amputato prædicto modo: Qui de Imperatore præsumens, Christianis cōmouit bellum, & non minus quàm quod tyrāni eo tempore faciebat: suadēs enim Imperatori, vt sibi ecclesias vastanti ferret auxilium, egit vt lege firmarentur quæcūque pessimè agere nitebatur. Muniēs enim semetipsum monasteriis plurimis, quæ ipse propria voluntate in Constantinopolitana vrbe constituit, & pactis episcoporum in circuitu positorum, frequenter dicitur afflixisse Pauli dogmata sequentes. Et primum quidem eos ex ecclesiis expulit: deinde verò communicare sibi coëgit, ita vt plurimi plagarum immanitate deficerent: alij verò substantiis, alij humana ciuilitate priuarentur: aliis in frontibus characteres ponerentur, vt essent huiusmodi signa notati. Hæc itaque faciebat per omnes Orientis vrbes, præcipuè tamen Cōstantinopoli. Quam persecutionem primo tepentem Macedonius auxit episcopus. Helladicæ verò ciuitates Illyrici, necnon & Hesperiæ partes manebant immotæ.

Macedonij Ariani belli aduersus orthodoxos.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER QVINTVS.

THEODORITVS.

Quod defuncto Constante, rursus Ariani Constantium aduersus Athanasium incitauerint.

CAPVT PRIMVM.

Ariani incitant Cõstantium in Athanasiũ.

BREVI autem tempore elapso, cum vita functus esset Occidentis Imperator Constans, Constantium fautores Arij compulerunt, Athanasium illi in memoriam reuocantes, quasi ipse fuisset, qui ei fratrem fecerit inimicum, ita vt penè disruptis naturæ vinculis vsq; ad bella descenderent. His incitationibus Constantius motus, non solùm expelli, sed etiam perimi sacratissimũ Athanasium imperauit. Et mittens quendam Sebastianum ducem, cum maxima militari manu, velut erroneum iussit interimi. Quomodo autem & ille cum exercitu venerit, & iste diffugerit, ipse qui passus, & mirabiliter liberatus est, melius enarrabit: nam in Apologia suæ fugæ sic ait:

Sebastian' dux mittitur ad occidẽdum Athanasium.

Quid Athanasius in Apologia fugæ suæ retulerit.

CAPVT II.

VEruntamen exquirant modum etiam discessionis, & cognoscant à suis. Erant enim Ariani cum militibus cõcurrentes, vt eos accenderent, & ignorantibus nos ostenderent: & licet sine vlla compassione sint, vel audientes tamen confusi quiescãt. Erat itaque iam nox, & aliqui populorum ad Vigilias venerant, expectabatur futura die Collectio. Dux autem repentè astitit cũ militibus plusquam quinquies millibus habẽtibus scilicet arma,

Vigiliæ christianorũ cõuẽtus.

arma, & gladios enudatos, arcus, sagittas & vectes: & ecclesiam quidem ipse circūdedit, statuens milites sibimet cohærētes, vt nullus posset egredientium ab ecclesia eorum manus euadere. Ego verò irrationabile iudicās in tanta confusione populum relinquere, & non magis ante illos pericula sustinere: residens in sede præcepi, vt diaconus psalmum legeret, populi responderent: Quoniam in seculum misericordia eius: & sic omnes in domos suas abirent. Sed duce postea ingrediente, & militibus sacrariū circūdantibus, vt nōs capere possent, clerici quidem qui sunt inuēti simul & populi clamabant, poscētes vt & nos discederemus vnà cum populo. Ego verò magis è diuerso dicebam, nō nos discedere, nisi omnes singillatim prius exirēt. Surgēs itaq; oratione facta, sic præcepi vniuersos abscedere: melius esse dicens, me periculo subiacere, quàm quēquam eorum excipere læsionem. Egredientibus igitur plurimis, & reliquis subsequentibus, quidam monachi, qui ibi nobiscum fuerāt, & aliqui clericorum ascendentes traxerunt nos: & ita, testis est ipsa veritas, militib. aliis sacrarium circundantibus, aliis per ecclesiā discurrentibus, per mediū eorum domino iter dāte atq; custodiente pericula cuncta trāsiuimus, Deū magnificè glorificantes: quoniam neq; populum neci tradidimus, sed etiam vt saluaretur actū est, & manus quærentium nos effugere præualuimus. *Psal. 117.a*

SOCRATES.

Quid rursus Athanasius de gestis Georgij in libro de fuga sua retulerit. CAPVT III.

QVæ etiam Georgius eodem tempore in Alexādria gesserit ipsius Athanasij qui hæc passus est voce narremus. In libro enim quē de fuga sua scripsit, hæc ait: Igitur in Alexādria surrexerunt denuò nos quærētes occidere. Et facta sunt nouissima peiora prioribus. Repente nāque milites circūdantes ecclesiā, pro orationib. prælia celebrābāt. Ingrediēte namq; quadragesima Georgi' ex Cappadocia ex eis missus, auxit mala, quæ illorū calliditate didicerāt. Post septimanā itaq; Paschæ, virgines mittebātur in carcerem. Episcopi vincti à militib. ducebātur, orphanorum & viduarū domus

diripiebantur, & inuasiones in domibus agebantur, & noctu Christiani deponebãtur. Obsignabantur domus, & fratres clericorũ pro fratrib. pericula sustinebãt. Hæc quidem pessima, sed grauiora postea sunt præsumpta.

Sebastian' dux Manichæus. Septimana enim quæ fuit post sanctam Pentecosté, populus ieiunãs est egressus ad cœmiteriũ orationis caussa, eò ꝙ omnes communionem Georgij declinarẽt. Sed hoc cognoscens ille nequissimus ipse concitauit Sebastianum ducẽ Manichęum, qui cum multitudine militũ arma, gladios euaginatos, arcus, sagittásq; ferẽtium facto impetu in ipso die Dominico super populũ irruit, & paucos orantes inueniens (quum iam plurimi discessissent) talia gessit, qualia ab eis decebat impleri. Incendio namque facto statuẽs virgines secus ignẽ, cogebat eas, vt se profiterentur Arianas. Cúmq; eas cerneret esse victrices, & de igne nullo modo cogitare, sic earũ vult' lacerauit, vt vix agnosci post tẽpora potuerint. Tenens

† *recẽtiore.* autem & quadraginta viros torméto † nouiore discerpsit. Sectis nãque de palma virgis & habentib. suos aculeos, eorũ dorsa ita verberib. lacerauit, vt quidã eorũ fæpius à medicis incisi sint propter spinas, quę eorũ dorsis inhærebant: alij verò dũ non ferrent tormenta, mortui sint. Eos autẽ qui viuere potuerunt, & quãdam virginẽ in exiliũ deportauit in maximã Oasim. Corpora verò mortuorũ primo quidẽ reddi nõ passus est, sed celauit, insepulta relinquẽs ea, vt quasi tãta crudelitas latere videretur. Hoc autem agũt, qui mentis errore desipiunt. Nam cũ parentes mortuorum gauderẽt quidẽ propter cõfessionem, fierent autem propter corpora defunctorum, maiora eorum impietatis indicia personabãt. Post hæc autem ex Ægypto atque Libyis in exilium depor-

† *Thmuin.* tauerunt episcopos, Ammonium, † Muium, Gaiũ, Philonem, Hermem, Plenium, Psenosirim, Nilammonem Agathonem, Anagamphum, Ammonium, Marcum, Dracõtium, Adelphium, Athenodorum: & presbyteros, Hieracem & Dioscorũ: & sic eos acerbissimè per itinera pepulerunt, vt quidam eorum in ipsis itineribus, alij verò per exilia morerentur. Profligarunt autem episcopos plusquam triginta, habentes studium secundum Achab, vt, si possent, amputarent penitus veritatem.

Theodoritus.

Super hæc igitur Athanasius etiam consolatorios libros virginibus illis scripsit, quæ crudelissimas pertulerunt passiones, dicens inter hæc: Propterea nemo vestrũ sit tristis, licet & sepulturã vobis denegent impij & prohibeant vos efferri. Nam vsque ad hoc nequitia peruenit Arianorum vt & portas clauderent, & circa sepulturarum loca veluti dæmones residerent, ne quis sepeliretur fidelium dilectorum. Hæc ergo & his similia Georgius in Alexandreia faciebat. Sanctus autem Athanasius nullum locum munitum cautelæ suæ putabat: cũ vtique aut viuum eum deduci, aut mortuum decollari, & caput eius Imperator sibi iussisset afferri. Pro qua re præmiũ maximũ cõpromisit huiusmodi aliquid nũtiãti.

SOCRATES.

Quemadmodum Britannion sit priuatus Imperio.

CAPVT IIII.

Ann. do. 353. Constantij in Illyricũ profectio.

IMperator interea in Illyricũ castrametatus est, cogebat eum publica necessitas, & maximè Britannionis, qui per milites Augustus fuerat appellatus. Cúmque venissent in Sirmium, mutuis fœderibus factis Britannionem vidit. Actúmq; est, vt milites qui eũ constituerãt, transirent ad fauorẽ Constantij. Quo facto; solũ Constantiũ Imperatorem Augustũ voce emissa clamauerũt. Cúmq; de Britannione nulla memoria fieret, ille repentè sentiens se proditum, ad pedes se prostrauit Imperatoris. Porrò Constantius auferens ei coronam simul & purpuram, clemẽter ei locutus est, monens vt sub schemate priuato quiesceret, quod vtique eius ætati potius cõueniret, q̃ habere nomen sollicitudinib. onustũ: iussitq; ei sumptus vberrimos ex publicis functionib. exhiberi. Cúmq; in Prusa Bithyniæ Britannio ageret, Constantius scripsit ei, narrans quod multorum bonorũ ei caussa fuisset, quem à tantis cogitationibus & malis ipsi prouenientibus liberasset. Nec se bene feciſſe, quia quæ sibi præstare debuerat, illi potius impendisset.

Ann. do. 354.

Britannio senex, electitius imperator.

Est in Bithynia Prusias, est & Prusa paruũ oppidũ.

De Gallo Cæsare, & de signo crucis, quod tunc in cœlo apparuit.

CAPVT V.

Gallus Cæs.

TVnc igitur Imperator Gallum consobrinum suum Cæsarem fecit. Cui nomen suum imponens in Syriam Antiochiæ destinauit, vt partes per eum custodirentur Orientales. Quo Antiochiam veniente, circa Orientem signum Saluatoris apparuit. Columna namque sub specie crucis in cœlo visa, maximo miraculo conspicientibus fuit. Alios autem suos duces cũ multo exercitu contra Magnentium destinauit. Ipse verò in Sirmio morabatur, & rei expectabat euentum. Tũc igitur & Photinus ecclesiæ præsul apertè dogma quod ipse compererat, exponebat.

Constãtius aduersus Magnentium.

SOZOMENVS.

Ann. do. 355. Photinus hæreticus.

Dicebat autem: Deus quidem omnipotens vnus, qui proprio verbo condidit vniuersa. Ante secula verò natiuitatem & existẽtiam filij dicere fugiebat, sed ex Maria natum docebat Christum.

SOCRATES.

De Photino hæresiarcha, eiusque damnatione.

CAPVT VI.

Cõcilĩ Sirmij aduersus Photinum. An. do. 355.

QVamobrem tumultu surgente, iussit Imperator concilium in Sirmio congregari. Conuenitq; illic ex Orientalibus quidem Marcus Arethusæ, & Georgius Alexandrinus, quem remoto Gregorio ordinauerant Ariani. Venit etiam Basilius expulso Marcello Ancyræ præsule, Pancratius Pelusij, Hypatianus Heracliæ. Occidentalium verò Valens Myrsenus, & tunc celeberrimus hominũ Osius Cordubæ pontifex, pariter inuitus. Isti siquidem post Cõsulatum Sergij & Nigriani (quo anno propter bellorum turbas nullus Cõsulum fuerat solenniter ordinatus) cõuenerunt in Sirmio. Et Photinum (dogma Sabellij Libyensis, & Pauli Samosateni, sæpe cognoscentes) repentè damnauerunt.

SOZOMENVS.

Fides exposita in Sirmio, cum capitulis subiectis.

CAPVT VII.

POst hæc de fide propositiones ædiderunt, vnam Græcè, alteram Latinè, multum sibimet textu sensuque concordes.

Socrates.

Tunc etenim quasi antiqua fidei dogmata reprehen-

dentes, alias propositiones de fide sanxerunt. Et vnam quidem Attica lingua Marcus ædidit Arethusæ, sed cũ Romana lingua cõcordiam non habẽtem, neq; sermone neque cõpositione, sed nec ipsi Græcitati cõuenientem. Vnam itaq; Latine à Marco cõpositam hic subiũgam: secũdam verò, quam in Arimino postea relegerũt, loco proprio ponemus, cũ ea quæ ibi gesta sunt dixerimus, vtraque tamen in Græcam linguam conuersa est. Marcus ergo hoc modo expositionem de fide dictauit:

Marcus Arethusius.

Credimus in vnum Deũ patrem, omnipotentem, creatorem, & factorem vniuersorum, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur: & in vnigenitum eius filium Dominum nostrum Iesum Christum, qui ante omnia secula ex patre natus est, Deũ ex Deo, lumen ex lumine, per quem facta sunt omnia in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia: verbum existens, & sapientia, & lumen verum, & vita: qui nouissimis diebus propter nos humanatus est ex sancta virgine, & crucifixus, & mortuus, & sepultus, & resurrexit à mortuis tertia die, & ascendit in cœlum, & sedet in dextera patris: & venturus est in cõsummatione seculi iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique secundum opera sua. Cuius imperium sine fine existens in secula permanet infinita. Etit enim sedens in dextra patris, non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro. Et in spiritum sanctum παράκλητον, id est, consolatorem, quem promittens Apostolis post ascensionem ad cœlos esse mittendum, vt doceret & cõmemoraret eis vniuersa, trãsmisit. Per quem etiam sanctificantur animæ credentium in eo veraciter.

Expositio fidei apud Sirmium.

Eos autem qui dicunt ex non existentibus filium, aut ex altera essentia, & non ex Dei: &, quia erat tempus aut seculum, quando non erat, alienos nouit sancta ecclesia Catholica. Rursus igitur dicimus:

1 Si quis patrem & filiũ duos deos dicit, anathema sit.

2 Et si quis Deum Christum ante secula filium Dei, ministrantem patri ad creationem vniuersorum, non confitetur, anathema sit.

3 Si quis ingenitum, aut patrẽ † eius ex Maria natum dicere præsumit, anathema sit.

† *alias, partem eius ex Maria genitam.*

4 Si quis secundum præscietiam ante Mariam dixerit *Ioan. 1. 4*

filium esse, & non ante secula ex patre genitum apud Deum esse,& per ipsum omnia facta,anathema sit.

5 Si quis substantiam Dei dilatari aut contrahi dixerit, anathema sit.

6 Si quis dilatatam substantiam Dei filium dixerit facere, aut dilatationem eius substantiæ filium, nominauerit,anathema sit.

7 Si quis affectiuum aut prolatiuum verbum dixerit Dei filium,anathema sit.

8 Si quis hominem solum dixerit filium qui ex Maria est,anathema sit.

9 Si quis Deum & hominem ex Maria dicẽs,Deum ingenitum eundem intelligit,anathema sit.

Esa.44.a. 10 Si quis illud quod scriptum est: Ego Deus primus, & ego postea, & præter me nõ est Deus, cum in destructionem idolorum & deorum non existentium dictum sit, ad destructionem magis vnigeniti ante secula Dei, Iudaicæ percipit,anathema sit.

Ioan.1.b. 11 Si quis audiens verbum caro factum est,verbum in carnem mutatum putauerit, aut conuersione facta suscepisse carnem,anathema sit.

12 Si quis vnigenitũ filium Dei crucifixũ audiẽs, corruptionem aut passionẽ,aut conuersionẽ, aut mutationem,aut peremptionem sustinuisse dicit,anathema sit.

Gene.1.c. 13 Si quis quod scriptum est:Faciamus hominem,non patrem ad filium dicere,sed ipsum ad semetipsum asserit dixisse Deum,anathema sit.

Gene.32.f. 14 Si quis contra Iacob non filiũ tanquam hominem luctatum esse, sed ingenitum Deum aut patrem eius dixerit,anathema sit.

15 Si quis illud quod scriptũ est: Pluit dominus à domino, non de patre & filio perceperit, sed ipsum à semetipso pluere dixerit,anathema sit. Pluit enim dominus filius à domino patre.

16 Si quis audiens dominũ patrem, aut filium dominum, & dominum patrem & filium, & dominus à domino dicens, duos asseruerit deos, anathema sit: non enim coaptamus filium patri, sed subditum nouimus. Neque enim descendit in corpus sine voluntate patris: neque pluit à semetipso, sed à domino, autoritatem vi-

Psal.109.

delicet præbente patre. Neque ſeder à dextris à ſemetipſo, ſed audit dicente patre: Sede à dextris meis.

17 Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctum vnã perſonam dicit, anathema ſit.

18 Si quis ſpiritum ſanctum paracletum dicens, ingenitum aſſerit Deum, anathema ſit. *Ioan. 14. b*

19 Si quis, ſicuti docuit nos, non alium dicit paracletum præter filium. Ait enim: Et alium paracletum mittet vobis pater, quem rogabo ego, anathema ſit.

20 Si quis ſpiritum dicit partem patris aut filij, anathema ſit.

21 Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctum tres dicit deos, anathema ſit.

22 Si quis conſilio Dei tanquam vnam creaturarum factum aſſerit filium Dei, anathema ſit.

23 Si quis nolente patre natum filium dixerit, anathema ſit. Nõ etiam inuitus & vim paſſus pater neceſſitate naturali quaſi nolẽs genuit filiũ, ſed ilico vt voluit, etiã ſine tempore & ſine paſſione ex ſemetipſo genuit eũ.

24 Si quis ingenitum & ſine principio dicit filium tãquam duos ſine principio, & duo ingenita dicens, & duos faciens deos, anathema ſit. Caput enim & principium omnium filius: caput autem Chriſti Deus. Sic enim ad vnum omnium principium quod eſt ſine principio, per filium piè omnia referũtur. Rurſus autem ſubtiliter inſpicientes Chriſtianum ſenſum, dicimus.

25 Si quis Chriſtum Deum filium Dei ante ſecula, miniſtrantem patri ad omnem creationem nõ dixerit, ſed ex quo ex Maria natus eſt, eo dicit filium & Chriſtum eſſe vocatum, & initium accepiſſe vt Deus eſſet, anathema ſit, ſicuti Samoſatenus. *Paulus Samoſatenus.*

Alia fides expoſita Sirmij Latinè, quam nos ex Græco tranſtulimus, & de diſputatione Photini.

CAPVT VIII.

QVoniam de fide aliquem placuit fieri tractatum, omnia cautè quæſita ſunt & expoſita Sirmij ſub præſentia Valentis, & Vrſatij, atque Germani, & cæterorum. Conſtat vnum Deum eſſe patrem omnipotentem, ſicut etiam omni orbe terrarum annuncia- *Fides apud Sirmium expoſita.*

tur. Et vnum vnigenitum filium eius Iesum Christum dominum & deum saluatorémque nostrum ex eo ante secula genitum: Duos autem deos non oportere dici, quoniam & ipse dominus ait: Ibo ad patrem meum & patrem vestrum: Deum meum & Deum vestrum. Proterea & omnium Deus est, sicut etiam Apostol' docuit: *Roma.3.d.* Iudæorum Deus non solùm, & nónne & Græcorum & Gẽtilium? vtique. Quoniam circuncisio ex fide, & præputium per fidem, & cætera quidem omnia consonant, & nulla remanere videtur discordia. Quia verò multos mouet dictio Latina Substantiæ, quę Greca lingua dicitur οὐσία, vt scrupulosissimè cognoscatur ὁμοούσιον, hoc est, eiusdem substantiæ, aut ὁμοιούσιον, id est, filiis substantiæ, non oportet horum vocabulorum aliquam omnino fieri mentionem, neque de his exponi apud ecclesiã: propter hanc causam ac rationem, quia in sanctis scripturis nihil tale cõscriptum est', & quoniam hæc vltra humanam scientiam & intellectum sunt, & quia nullus potest generationem filij enarrare sicut scriptum est: *Esa.53.c.* Generationem eius quis enarrabit? Hoc enim sciendũ, solum patrem nosse quemadmodum filium genera- *Ioan.14.d.* uerit: & rursus filium, quomodo ipse de patre genitus. Nulli verò dubium est, maiorem esse patrem honore & dignitate, atque diuinitate, & ipso nomine paterno esse potiorem testificante filio ipso: Qui me, inquit, misit pater, maior me est. Et hoc esse catholicum, nullus ignorat, duas personas esse patris & filij: Et patrem quidem maiorem, filium verò subiectum cum omnibus quæ ei pater subiecit eius: patrem verò initium non habere, & inuisibilem, & immortalem, & impassibilem esse: filiũ verò natum ex patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine, & huius natiuitatem, sicuti prædictum est, nullum nosse nisi solum patrem: ipsum verò filium dominum & Deũ nostrum, carnem seu corpus, hoc est, hominem assumpsisse, sicut & angelus annunciauit, & omnes scripturæ docent, & maximè ipse Apostolus doctor gentium: hominem assumpsit Christus ex Maria virgine, per quem passus est. Apex autem totius fidei & firmamentum est, vt Trinitas seruetur semper, sicut in Euãgelio legimus: Euntes docete omnes, baptizãtes eos in nomine patris

ὁμοούσιον ὁμοιούσιον.

& filij,& ſpiritus ſancti. Integer autem atque perfectus eſt numerus Trinitatis. Paracletus verò ſpiritus ſanctus per filium miſſus, venit ſecundum promiſsionem, vt Apoſtolos & omnes credẽtes ſanctificaret. His igitur explanationibus,etiam poſt damnationem, Photinum cõ ſentire & ſubſcribere ſuadebant, promittentes ei reddendum epiſcopatum, ſi per pœnitentiam anathematizaret dogma quod ipſe compererat, & in ipſorum ſententia conſonaret. Ille verò eorum quidem propoſitũ non ſuſcepit,ſed prouocauit eos ad diſputandum. Quapropter definito die Imperatoris voluntate, cõuenerũt præſentes epiſcopi,& Senatorum non Pauci, quos præceperat adeſſe diſputationi princeps. inter quos reſtitit Photino Sabinus eccleſiæ tunc Ancyræ præſul, excepto ribus voces eorum conſcribentibus. Magnáque certamina ſermonum inter vtranque partem facta noſcuntur,victúſque Photinus damnatus eſt. Et in fuga conſiſtens,poſtea libros vtraque lingua conficiebat, quando neque Latini ſermonis videbatur ignarꝰ. Scripſit quoq; contra omnes hæreſes,propriũ ſtudens dogma firmare. Et de Photino quidem hæc dicta ſufficiant. Sciendum tamen quoniam in Sirmio cõuenientes epiſcopi pœnitẽtia ducti ſunt de expoſitione fidei Latina lingua prolatæ. Poſt editionem nanque, ſibi eam contrariam iudicabant: Quam ſtuduerunt ab epiſcopis qui eam iam deſcripſerant reddi,quoniam celabatur à plurimis. Imperator autem edictis quęri præcepit æditionem ipſam, ſupplicium minatus, ſi quis eam celaſſe comperiretur. Sed neque terror deſtruere potuit quod ſemel fuerat inſtitutum, eò quòd apud multos haberetur. Et de his quidem iſta dixiſſe ſufficiat.

Mat. vlt. d

Photinꝰ diſputat, dãnatúrq;, & libros cõſcribit Sabinꝰ antogoniſtes Photini Exceptores notarij.

Pœnitet Sirmienſem ſynodum ſuæ definitionis de fide.

De Oſio Hiſpano. CAPVT IX.

QVia verò & de Oſio Hiſpano inuito illuc venien te fecimus mentionem, breuiter etiam de eo dicendum eſt. Ante paululum temporis iſte vir molimine Arianorum fuerat miſſus in exilium. Tũc autem ſtudio eorum qui Sirmij conuenerunt, eum euocauit Imperator,volens eum aut ſuaſione aut neceſſitate cõcordare cum præſentibus, Hoc enim ſi fieret, maximum

Oſius Cordubenſis vi adigitur vt Sirmienſi ſynodo ſubſcribat.

fidei eorum putabatur esse testimonium. Quapropter (sicuti dixi) ex necessitate venit. Et cùm eis consentire resqueret, tormenta longæuus plagásque perpessus est, vnde etiam necessitate vehementi expositionibus tunc æditis consensit atque subscripsit. Hûc ergo terminum habuerunt, quæ tunc Sirmij gesta noscuntur. Imperator autem Constantius agebat Sirmij, & belli quod gerebatur contra Magnentium, expectabat euentum.

De Magnentio tyranno, & de tyrannide Syluani.

CAPVT X.

Magnentius Romæ fauit Fugit in Galliam. Mirsa.

INterea Magnentius ad antiquam perueniens Romã, multos peremit Senatorum ac populi. Et cognoscens vicinos esse cõtra se Cõstantij milites, abscessit ad Gallias partis Occidentalis. Cúmque illic bellum sæpius inter se exercerent, modo isti, modo illi victores esse videbantur. Nouissimè autem deuictus Magnentius, fugit in Mirsam, quod est Galliæ castrum: vidénsque suos milites quasi de perditione tristes, stans celsiore loco, eos nitebatur allocutionis consuetudine confortare. Tunc illi fauorem solitum Magnentio exhibere præparati, è diuerso nolentes, clamauerunt omnes, Constanti Auguste, tu vincas. Hoc augurium Magnentius traxit ad semetipsum, tanquam ei non diuinitus concederetur Imperium, & propterea relinquens castrum ad vlteriora tendebat. Sequentibus autem Constantij militibus circa † montem Seleucum facta congressione, solus fugiens venit in Lugdunensem vrbem, comperiénsque suam matrem & fratrem quem Cæsarem constituerat interfectos, nouissimè interfecit & semetipsum, Consulatu Constantij sexto, & Constantij Galli secũdo, Augusti die quintodecimo. Nõ post multum verò temporis etiam Decentius alter eius frater, semetipsum strangulauit. Sed neque sic ad rempublicã quies venit. Nam post paululum apud Gallias Occidentales Syluanus quidam tyrannus est exortus, quem duces Constantij velociter peremerunt.

Seleucꝰ mõs An. do. 355. †locũ Mute seleucũ. Conscisc it. sibi Magnẽ tius mortẽ.

Decentius Syluanus tyrannus.

De insultatione Iudæorum, & de tyrannide Galli Cæsaris atque peremptione.

CAPVT XI.

POrrò Iudæi in Diocæsaræa Palæstinæ resistentes, vicina loca turbabant: & sumentes arma, tentabant insultare Romanis. Post hæc itaque Gallus Cæsar cùm Antiochiæ degeret, exercitu destinato eos apprehendit, ciuitatémque vastauit. Cúmque videretur sibi prospere gessisse, felicitatem non ferens, accessit ad tyrannidem. Et non insinuans Imperatori suam intentionem, Quæstorem vocabulo Nagnum, & Domitianum Præfectum Orientis occidit. Ob quam rem Constantius indignatus, euocauit eum. Qui cùm contemnere non posset, veniebat ad principem. Cúmque contra insulam Phlauonensem veniisset, eum illic Constantius præcepit interimi.

An.do. 356 Iudæi tumultuãtur. Gall⁹ Cæs. Iudæos compescit. Montius Quæstor.

Domitian⁹ Præfectus Orientis. An.do.356

De Iuliano Cæsare, & quod Iulio successerit Liberius.

CAPVT XII.

POst paululum verò temporis Iulianum Galli fratré Cæsarem constituens, contra Barbaros misit in Gallias. Gallus verò, qui & Constantius, septimo Constãtij Consulatu, & sui tertio, ita perimitur. Iulianus sequenti Consulatu Arbitionis & Lolliani, constituitur Cæsar, die septimo mensis Nouembris.

An.do. 357 Iulianus in Gallias mittitur. Iulian⁹ fit. Cæsar.

Sozomenus.

Sublatis itaque tyrannis, requiem à malis videbatur habere Constantius & deserens Sirmium, veniebat ad antiquam Romam, illic volens triumphum de tyrannicis exercere manubiis. Credens autẽ ea occasione posse vtriusque partis episcopos in dogmate cõcordare, rursus synodum in Italia celebrandam constituit. Interea Iulius papa cum ferè quindecim annis Romanam rexisset ecclesiam moritur, cui successit Liberius.

Constant⁹ Romã venit Iulius põt. Ro. moritur Liberius succedit. An.do.351.

SOCRATES.

De Ætio hæretico. CAPVT XIII.

POrrò in Antiochia Syriæ alter hæresiarches emersit Aëtius, cognomento ἄθεος, id est, sine Deo. Is enim eadem quę Arius sapiebat, sed ab Arianis se segregabat,

An.do.358. Ætius hæresiarches.

eò quòd Arium in suam cõmunionem recepissent. Qui, sicuti prædictum est, aliud mente gerens, aliud voce cõfessus est, cùm terminum synodi Nicenæ suscipiẽs subscripsisset, volẽs circumuenire tunc principem: propterea ergo Arianos Aëtius declinabat. Erat nanque is Aëtius prius hæreticus, & feruẽtissimè defendere Arij dogma videbatur. Eruditus enim aliquantulũ Alexandreia reuersus est. Et veniens Antiochiam Syriæ, vnde oriũdus erat, à Leontio tunc Antiocheno pręsule diaconus ordinatur. Tunc ergo venientes ad se, disputationibus sophisticis eludebat. Hoc enim faciebat sequẽs Categorias Aristotelis, disputans & quædam cõmenta cõcinnans quæ nõ intelligebat, neque ab eruditis intentionem Aristotelis cognouerat. Ille nanque propter Sophistas tunc deridẽtes philosophiam, hoc opus iuuenibus exercitationis causa cõscribens, dialecticam Sophistis per huiusmodi cõtentiones opposuit. Contemplatiui autem philosophi, libros Platonis & Plotini declarantes, ea quæ artificioſè ab Aristotele sunt conscripta, redarguunt. Sed Aëtius cõtemplatiuum doctorem non habens, in commentationibus sophisticis perdurauit. Quamobrem nec intelligere potuit, quomodo sit ingeniti generatio: & quemadmodum quod nascitur, coæternum sit generanti. Parum ergo eruditus erat Aëtius, & diuinarũ literarum ignarus, tantummodo ad contẽtiones paratus, quod etiam quilibet rusticus facere potest. Et quum nec veteres qui eloquia Christiana fuerant interpretati legisset, asserebat se multum gaudere libris Clemẽtis, & Aphricani, necnõ Origenis, cum vtique fuerint illi viri totius sapientiæ virtutibus eruditi. Fecit igitur is epistolas ad Imperatorem Cõstantium, & alios quosdam, contentiones inuoluens, & quædam commenta cõficiens. Quamobrem etiam ἄθεος, id est, sine Deo vocabatur. Et licet eadem, quæ Arius, vindicaret, tamen à suis nõ valentibus intelligere perplexiones syllogismorum eius, cum eadem, quæ ille, saperet, putabatur hæreticus. Et propterea eorum pulsus ecclesia credebatur, cùm ipse illis potius communicare noluisset. Hactenus enim ex illo sunt, qui tũc quidem Aëtiani, nũc autem Eunomiani vocantur. Postea nanque

Aëtius Antiochenus à Leõtio diaconus ordinatur.

Aristoteles in quem vsum scripserit Sophistica.

Aëtius sophista.

Clemẽs Aphricanus Origenes Aëtius ἄθεος.

Aëtiani, qui post Eunomiani.

Eunomius notarius eius, eruditus ab eo æditionem eius hæreticam diuulgauit. Sed de Eunomio locis conuenientibus explanabimus.

SOZOMENVS.

De inimicis Athanasij. CAPVT. XIIII.

INimici quidem fidei, putantes se tempus inuenisse contra defensores eius, valde apud principem laborabant, vt de ecclesiis pellerétur omnes, qui ab eis videbantur esse depositi tanquam alterius fidei, vel quia viuo Cõstante, imperatori Constantio restitissent, ita vt fuisset penè ad bella peruentum. Præcipuè tamen Athanasium accusabant, ob nimiam inuidiam, neque Constante viuo & Constantio eum se diligere profitente, ab eius molestia recedebant: sed Antiochiæ congregati, Narcissus Cilix, Theodorus Thraciæ, Theogonius Nicænus, Patrophilus Scythopoleos, Minophantus Ephesius, & alij circiter triginta, scripserunt omnes vniuersis episcopis, quod cõtra sanctiones ecclesiasticas Alexandreiam rediisset, nec in cõcilio sine culpa fuisset inuentus: & iubebant vt neque communicarét ei, neque scripta mitterent, sed Georgio, qui ab eis fuerat ordinatus. Verum Athanasio nullus hinc sermo fuit.

Athanasius semper odio habitus Arianis.

Arianorũ cõuentus apud Antiochiam.

De synodo apud Mediolanum facta. CAPVT XV.

IGitur deuicto Magnentio, quum solus Constantius Romanorum tenuisset imperium, omni studio laborabat, vt Occidentales episcopi cõsentirent eis, qui consubstantialem esse patri filium denegabãt. Et hoc faciebat, nolẽs à primordio apertè vim facere, sed eis callidè suadere, vt decreto cõtra Athanasium ab Orientalibus episcopis habito consentirent. Sperabat enim quod si cõmuni decreto damnaretur Athanasius, facilius suam voluntatem in religione compleret.

Constãtius cupit efficere vt Occidẽtales subscribant Arianis.

Tunc igitur in Italiam cõuenerunt episcopi Orientalium non multi, quoniam plurimos eorum aut senectus aut itineris longitudo prohibuit. Occidentalium verò vltra trecentos, vt præcepto principis concilium

An. d. 359. Concilium Mediolãi.

Orientales. hoc est, Ariani aduersus Athanasium. Paulinus Treuirēsis Dionysius Albanus. Eusebius Vercellensis.

Mediolani celebraretur: vbi conuenientes Orientales, ante omnia contra Athanasium decretum fieri cōmune poscebant, vt hoc facto penitus ei aditus Alexandreiæ clauderetur. Quod cum sensissent Paulinus Gallicanæ τειβίρεως, Dionysius Albæ metropolis Italorū, & Eusebius Vercellensis, episcopi, quòd ad destructionem fidei Orientales cōtra Athanasium agere molirentur, surgētes magna voce clamabant, dolum & circūuentionem per ea quæ gerebantur, Christianitatis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra Athanasium culpas esse dicebant, cum ad retractationem fidei talia probarētur inuenta. Illis ergo talia proclamantibus, cōcilium tunc soluitur episcoporum.

THEODORITVS.

De exilio episcoporū orthodoxorum, quod Athanasius in fuga sua satisfactione descripsit. CAP. XVI.

Ariani in exilio acti.

DEposito deinde Athanasio, aliam hæretici fidei exponere sunt nisi doctrinam. Sed neutrum horum perduci potuit ad effectum, cū prēsente principe clamaretur, quod iniustè ageretur & impiè. Quo facto & ipsi ecclesiis sunt expulsi, & in vltimis terræ finibus habitare iussi. Quod rursus mirabilis Athanasius hoc modo in illa Apologia describit:

An. d. 360. Paulinus Treuirēsis. Orthodoxi exultant.

Quis tātum poterit memorare, quātum illi gesserūt? Tunc enim ecclesiis pacem habentibus, & populis per Collectas orātibus, Pontifex quidem Romæ Liberius, & Paulinus Galliarū metropolitanus episcopus, & Dionysius Italus, Lucifer Metropolitanus insularum Sardiniæ, & Eusebius ex Italia, omnes episcopi boni & prędicatores veritatis, abripiuntur & tradūtur exilio, nullam habentes culpā, nisi quod in Arianam noluerint cōsentire vęsaniam, neq; in calumniis subscripserint nostris. De maximo autem & optimo sene & verè confessore Osio, etiam loqui credo superfluum. Omnib⁹ enim notum est, quod etiam hūc in exiliū deportari fecerūt. Nō enim ignobilis, sed omnib. noscitur esse notissimus. Cui nanq; nō prefuit synodo, aut rectè loquens non satisfecit vniuersis? Quæ ecclesia huius patrocinij memoriam non habet? Quis aliquando dolens cum veniret ad

Osius Cordubensis.

eum, non discesit sanus? Quis indigens quum petisset, non meruit quod poposcit? Et tamé etiam cõtra hunc talia præsumpserũt, quòd impia eorũ molimina cognoscens, noluerit propria subscriptione firmare.

Socrates.

Igitur Imperator illos quidem mittit in exilium. Generale verò cõcilium fieri cogitabat, vt omnes Orientales episcopos venientes ad Occidẽtem, si posset, concordes efficeret. Quod cùm propter itineris spacia difficilè videretur, duplicem tractauit synodũ celebrari, vt in Arimino quidem Itali qui tunc aderant cõuenirent; Orientales autẽ in Nicomedia Bithyniæ ciuitate. Hoc ergo Imperatore tractãte, effectus nõ euenit vt voluit. Neutrum enim cõcilium sibimet cõcordauit, sed vtrũq; diuisum est. Nam neq; in Arimino cõuenientes inter se cõsonare potuerũt, & Orientales in Seleucia Isauriæ cõgregati, aliud schisma sunt passi: qđ suo loco narrabitur.

An. do. 361

Concilium Ariminẽse pro Occidẽtalibus.

Concilium Nicomediæ pro Orientalibus.

THEODORITVS.

Dialogus inter Liberium & Constantium habitus, & quomodo Liberius in exilium fuerit missus.

CAPVT XVII.

EGo quidẽ Liberij per omnia celeberrimi habitum pro veritate dialogum cũ Constantio volo referre; quãdoquidem à fidelibus illius temporis est cõscriptus. Is enim post Iulium Syluestri successorem, Romanam gubernauit ecclesiam. Cõstantius Imperator dixit: Nos & eò quòd christianus sis, & episcopus nostræ ciuitatis, dignum hoc iudicauimus, vt euocantes te, moneremus vt cõmunionem scelestissimi Athanasij & ineffabili superbiam deserẽti, abnegare nõ differas. Hoc enim terrarum orbis bene fieri comprobauit, & synodali sentẽtia alienum ecclesiastica communione, decreuit. Liberius episcopus dixit: O Imperator, Iudicia ecclesiastica decet cum maxima proferri iustitia. Quapropter si videtur pietati tuæ, disceptationem iube cõstitui; & si apparuerit Athanasius cõdemnatione dignus, tũc secundum ecclesiasticæ cõsequentiæ formã proferatur in eum digna sententia. Non enim possibile est cõdemnare virũ,

Dialogus Constantij & Liberij pont. Rom.

de quo nihil examinatum est. Constantius Imperator dixit: Vniuersus mundus adiudicauit eius facinora, sed ille (sicut ab initio) tempus eludit. Liberius episcopus dixit: Quicunque subscripserunt nō ipsi viderunt quæ gesta sunt, sed propter gloriam & timorē, & ne à te contumelias paterētur, acquieuerūt. Imperator dixit: Quid est gloria & timor & cōtumelia? Liberius dixit: Quicunque gloriam Dei non diligūt, tua magis dona præponunt. Quem ergo isti nō viderunt, non examinantes adiudicauerunt, quod est à Christianitate alienum. Imperator dixit: In facie vtique cōdemnatus est in cōcilio Tyri, & in cōcilio contra eum patitet decreuerunt omnes totius orbis episcopi. Liberius dixit: Nunquam in præsentia sua homo ille adiudicatus est. Quicūq; enim nunc cōuenientes cōdemnauerunt eum, discedēte Athanasio à iudicio sententiam protulerunt. Eusebius eunuchus dixit: In Niceno cōcilio alienus à catholica fide probatus est. Liberius dixit: Quinq; soli iudicauerūt ex his qui cum eo nauigio venerūt in Mareoten, quos miserunt ad accusationem eius, vt cōtra eum gesta cōficerent. Horum itaque qui destinati sunt, duo sunt mortui, Theogonius, & Theodorus, reliqui verò tres viuūt, hoc est, Maris, Valēs, & Vrsatius. Ab his qui missi sunt Sardicam, propter hanc causam synodus celebrata est, qui in synodo libellos obtulerūt, veniam postulantes, quoniam in Mareote per calumniam ex vna parte contra Athanasium gesta cōfecerint. Libellos eorum nunc præ manib. habemus. Cui horum nos credere & cōmunicare conuenit Imperator? his qui primitus damnauerunt, & veniam postea popoſcerūt, an eis qui adhuc hæc accusare cōtendunt? Epictetus episcopus dixit: O Imperator, nō fidei causſa hodie neq; iudiciorum ecclesiasticorum sermonem facit, sed vt apud Senatores in Romana cōstituros vrbe glorietur quasi superauerit principem. Imperator ad Liberium dixit: Quota pars es totius orbis? quoniam tu solus hominē vindicas nephandissimum, & orbis terrarum pacem ecclesiæq; dissoluis? Liberius dixit: Non eò quòd ego sum solus, fidei causſa minuitur. Nam & antiquitus tres soli reperti sunt resistentes præcepto regis. Eusebius eunuchus dixit: Imperatorem

Eusebius eunuchus præpositus cubiculi.

ratorem nostrum Nabuchodonosor feciſti ? Liberius dixit: Non. Sed ita irrationabiliter adiudicatus est homo, qur non est examinatus. Sed & ego peto primitus generalem proferri subscriptionem, confirmante fidem in Nicæa prolatam, vt ita reuocatis ab exilio fratribus nostris, & in loca propria restitutis, si hi qui nũc turbas pariunt ecclesiis, vsi fuerint Apostolicæ fidei cõsentire, tunc apud Alexandreiam cõuenientes omnes, vbi & accusatus, & accusatores sunt & defensor eorum, examinata causa possimus proferre sententiam. Epictetus episcopus dixit: Sed cursus publicus non sufficit subuectui episcoporum. Liberius dixit: Ecclesiasticæ causſæ publico cursu nõ egent. Ecclesiæ nãque sufficiunt vsq; ad mare perducere suos episcopos. Imperator dixit: Quæ dudum susceperũt formam, solui nõ possunt. Plurimorum nãque episcoporum debet valere sententia. Tu solus es qui amicitias illius scelerati defendis. Liberius dixit: Imperator, nũquam audiuimus, absente accusato, Iudicem eius scelera proferẽtem, nisi quia propria videntur hæc odia. Imperator dixit: Omnibus quidem nocuit in communi, nulli tamen ita sicuti mihi. Cui cùm nõ sufficeret interitus fratris mei maioris, ne beatæ quidem memoriæ Cõstãtem cessauit in mei inimicitias frequẽter impellere, nisi nos maiori mãsuetudine detenti, impellentis momẽta tẽperassemus. Nulla itaq; mihi victoria est, neq; contra Magnentiũ vel Syluanum, nisi illum scelestũ ab ecclesiasticis rebus expulero. Liberius dixit: Noli per episcopos tuas vindicare inimicitias. Manus enim ecclesiasticorũ ad † sanctificãdum vacare debent. Quapropter si tibi videtur, iube vocari ad loca propria sacerdotes, & si cõcordes apparuerint ei quẽ nos in præsenti defendimus secundũ fidem orthodoxam in Nicæna synodo constitutam, tunc conuenientes prouidebũt pro mũdi pace, vt homo qui nõ peccauit, non reprobetur, iniustè. Imperator dixit: Vnum est quod quæritur. Volo enim tẽ amplectẽtem ecclesiasticam communionem Romam denuò destinare: & propterea cõcorda paci, & subscribẽs Romam reuertere. Liberius dixit: Romæ iam fratrib. vale dixi. Maiores enim sunt ecclesiasticæ sanctiones, q̃ Romanæ habitatio ciuitatis. Impe-

Cursus publicus. Vnde Curiosi, cursus publici præfẽtalis, & Curiosi per omnes prouincias, qui erãt sub dispositione viri illustris Magistri officiorum. Vide libr. de imaginibus magistratuum Rom.

† *sacrificandum.*

rator dixit: Ergo trium dierum spatium ad deliberationem habes, an velis subscribēs Romā reuertere, aut cogitare in quē velis deportari locū. Liberius dixit: Spatium trium dierum rationem nequaquā mutare potest. Quapropter quò voles mitte me. Imperator autē post duos dies examinato Liberio, & nequaquam à suo proposito reuocato, iussit eū in Berœam Thraciæ in exiliū deportari. Egredienti Liberio, Imperator ad expensas quingentos solidos destinauit. Tūc Liberius deferenti dixit: Vade da eos Imperatori: opus enim habet suis militibus erogare. Similiter & Augusta totidem ei misit. Liberius dixit: Redde hęc Imperatori: opus enim habet his ad expensas militum suorū. Si autem Imperator his non habet opus, det eos Auxētio & Epictero. Illi enim his opus habent. Cúmq; ab eis nihil accepisset, Eusebius eunuchus obtulit ei alios solidos. Cui Liberius ait: Totius orbis ecclesias desolasti, & tanquam damnato mihi hæc affers? vade prius disce esse Christianus. His ita gestis, post tres dies nihil accipiens, missus in exilium est.

An. do. 361.

Quomodo Liberius per aditionem Romanarum matronarum ab exilio sit reductus.

CAPVT XVIII.

Liberius apud Beroeā Thraciæ exulat. Ann. do. 363.

VEritatis itaque propugnator & victor in Thraciam (sicuti iussum fuerat) vsq; peruenit. Duobúsq; trāsactis annis Constātius Romam venit. Procerū verò Senatorúmque cōiuges rogabant viros suos, vt Cōstantio supplicarent, vt pastorem gregibus restitueret. Aiebant enim, quòd nisi flecterent animum principis, eos ipsæ relinquerent, & ad pastorem illum maximum properarent. At illi dixerunt: Nos furorem principis formidamus, nec fortè aliquam veniam promeremur. Sed vobis, inquiunt, magis rogantibus forsitan parcet, & alterum è duobus fiet, aut preces suscipiet, aut si flecti nequiuerit, sine aliqua iniuria vos dimittet. Hoc cōsilium mulieres illæ laudibus maximis efferendæ percipientes, cum ornatu solito adierūt Imperatorem, vt ex veste sublimi insignes eas & nobiles arbitratus, reuerentiā ipsis exhibere & parceret. Adeuntes verò principem tali voce clamabāt: Misereręq; tantæ ciuitatis pastoris prouidētiam non habentis, quæ luporum patet insidiis. At ille

Matrona Rom. sollicita de reditu Liberij.

respondit, non egere pastore alio ciuitatem. Esse nãque pontificem, qui eorũ curam haberet. Post magnũ namque Liberium quidam diaconorum eius Felix nomine, fuerat ordinatus. Is expositam in Nicæa fidẽ inconcussè seruauit, sed corruptoribus eius sine discretione communicabat. Nullus tamen Romæ habitantium in basilicam ingressus est, cùm ille intus astaret. Hoc autẽ etiã matronæ illæ Imperatori dixerunt: Quã gratia flexus, præcepit illum inter omnes egregium reuocari, & vtrũque ecclesiam gubernare communiter. His ergo literis in Circẽsi spectaculo relectis, populus clamabat, iustam principis esse sententiam: sicut enim dupliciter coloribus diuisi sunt spectatores, sic oportere alterum his, alterum aliis præsidere. Cùm ergo primitus principis literis sic fauissent, postea commoti communi voce clamauerunt: Vnus Deus, vnus Christus, vnus episcopus. Ipsas enim voces & ego iustum ponere iudicaui. Post has verò Christo amabilis populi pias & iustitia exornatas voces sanctissimus quidem Liberius est reuersus. Fœlix autem recedens habitauit in alia ciuitate.

Felix loco Liberij pontifex ordinatus.

Vox populi Romani.

SOCRATES.

Quomodo Eudoxius Antiochenum vsurpauerit episcopatum. CAP. XIX.

Eudoxius Germanicien. sis episcop⁹, vsurpat Antiochenam sedem.

EA tempestate Leontio moriente, qui hæreticũ Aëtium diaconũ ordinauerat, Eudoxius Germaniciæ episcopus, quæ est ciuitas Syriæ, cùm esset tunc Romæ præsens, finxit sibi causam necessitatis incũbere, & Imperatori callidè locutus, quasi ciuitas Germanicianorũ ipsius prouidentia atque custodia indigeret, petiit vt remearet ad propria. Quẽ princeps nihil prospiciens, abire permisit. At ille cubicularios cooperantes habẽs, relicta ciuitate sua Antiochenũ vsurpauit episcopatũ. Fouere nãque studebat Aëtium. Ob quã rem nisus est cõcilium facere sacerdotum, & ordinationem ei restituere diaconatus. Quod nequaquã factum est, eò quòd magis valeret odium contra Aëtium, quàm Eudoxij desiderium. Et de his quidem tantum nosse sufficiat.

Eudoxius restituit Aëtium restituere.

De Ariminensi Concilio & contentionibus ibi factis. CAPVT XX.

Ann. do. 361. Synodus Ariminensis: Vrsatius. Valens.

EOrum igitur qui in Arimino conuenerunt, Orientales ea quæ de Athanasio gesta sunt, silentio tradentes, ad concilium se occurrisse dicebant. Quorum studio cohærebāt Vrsatius & Valens, qui ab initio quidem Arianum dogma tenuerant, in medio autem Homousianis consenserant, dato libello Romano pōtifici, sicut iam dictū est. Isti namq; semper ad partes pro tempore Valentium declinabant. Quorum adiutores erant Germinius, Auxentius, Demophilus, & Gaius. Dū ergo in concilio præsentiū alter aliud proponere conaretur, tunc Vrsatius & Valens dicebant, omnia quæ de fide dicta sunt, debere suspendi: & suscipiendam nouellam expositionem, quàm paulò antè Sirmij conuenientes ædiderant. Hæc dicentes & chartulam præ manib. habētes legi fecerunt secundum expositionem fidei Sirmij prolatam, quam ibi quidem (sicuti prædixi) celauerūt. Arimini autem ostensa est: Cuius exemplum hoc est:

Germinius. Auxētius. Demophilus. Gaius.

EXPOSITA FIDES APVD SIRmium præsente D. N. Constantio Aug. COSS. Eusebio & Hypatio XI. kalend. Iunias.

Fides Sirmiensis synodi, lecta Arimini.

Credimus in vnum & verum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & opificem omnium. Et in vnum vnigenitū filium Dei ante omnia secula, & ante omne principium, & ante omne quod cogitari potest tempus, & ante omnem perceptibilem cogitationem; natū impassibiliter ex Deo, per quem & secula perfecta & omnia facta sunt. Natum autem vnigenitum solū ex solo patre, Deum ex Deo, similem generanti patri secūdum scripturas: cuius generationē nullus nouit, nisi solus qui genuit eum, pater. Hūc nouimus vnigenitū eius filium nutu paterno venisse de cœlis ad destructionē peccati, & natum ex Maria virgine, & cū discipulis cōuersatum, & omnem cōplesse dispensationem secūdum paternam voluntatem: crucifixum & mortuum, & ad inferos descendisse, & quæ ibi erāt dispensasse: quem ianitores inferni vidētes expaueruntː & tertia die resurrexisse, & cū discipulis cōuersatū: & quadraginta diebus expletis, in cœlos ascendisse, & sedere à dextris patris: & venturum

nouissima die in gloria patris, ad reddēdum vnicuique secundum opera sua. Et in spiritum sanctum, quem ipse vnigenitus Dei filius Iesus Christus mittere cōpromisit generi hominum consolatorem, secundum quod scriptum est: Vado ad patrē meum, & rogabo patrē meum, & alium consolatorem mittet vobis, spiritum veritatis, ille ex meo accipiet, & docebit, & cōmemorabit vobis omnia. Nomē verò substantię eò q; simpliciter à patribus positum, à populis ignoretur, & scandalum faciat, & quia nec scripturæ hoc cōtinent, placuit abrogari, & omnino nullam memoriā substantiæ in Deo esse deinceps, eò quòd diuinæ scripturæ nusquam de patris substantia filiiq; meminerint. Similem verò dicimus filiū patri per omnia, sicut sanctæ scripturæ dicunt & docēt. His itaque lectis, consurgentes quibus hæc displicebāt, aiunt: Non fide egentes huc venimus (integram nam q; seruamus, quàm percepimus ab initio) sed magis vt si qua circa hęc nouitas sit, omnino prohibeamus. Si ergo hæc quæ lecta sunt, nullam faciunt nouitatem, apertè iam anathematizare hæresim Arianam, sicut & alias hęreses regula ecclesiæ tāquam blasphemas abiecit. Quot enim blasphemū Arij dogma turbas ecclesiæ, quę etiā nunc fiunt, excitarit, atque seditiones, toto orbi terrarū valde notum est. Hæc ergo propositio dum ab Vrsatio & Valente & reliquis suscepta non fuisset ad plenum, diuisit ecclesiam. Alij namque his quæ Arimini sunt lecta, consenserunt: alij verò Nicænam denuò roborauerunt fidem. Deriserunt autem conscriptionem illius lectionis, & maximè Athanasius Alexandrinæ ciuitatis episcopus in epistola quam suis familiaribus destinauit: quam qui legit, inueniet quàm forti dictione sit plena.

Ioā. 14. b.

Nomē substantiæ.

Schisma.

Athanasius aduersus synodū Arimenensem.

THEODORITVS.

Dicebant autem Ariani conuenientes in Arimino, volentes Hesperiis suadere simplicibus, quod nō oporteret propter duo verba, quæ nec inuenirentur scripta, separari corpus ecclesiæ, sed similem per omnia profiteri filium genitori, substantiæ verò tacere nomen. Sed fallaciam sentientes horum Homousiani pontifices, eos abdicauerunt. Atque literis insinuauerunt Imperatori propriam voluntatem; dicentes filios se esse patrum

Nicæni Concilij, pariter & hæredes..

SOCRATES.

Hoc tamen sciendum, quoniam synodus quidem Vrsatium, & Valentem, Auxentium & Germinium, Gaium & Demophilum, eorúmque socios condemnauit, Arianum dogma anathematizare fugiētes. Quapropter hāc damnationem indignati, ad principem celeriter venerunt, portantes lectam in concilio fidem.

Ariani damnati.

Theodoritus.

Apertius autem integram fidei regulam eorum epistola ad Constantium scripta monstrauit: Cuius verba sunt hæc:

Epistola Concilij Ariminensis Orthodoxorum episcoporum, ad Imperatorem Constantium.

CAPVT XXI.

Diuina iussione, & præcepto pietatis tuæ olim dogmatizata credimus. In Ariminum namque ex vniuersis Occidentalibus ciuitatibus omnes cōuenimus simul episcopi, vt & fides Catholica cognosceretur ecclesiæ, & qui cōtraria sapiūt, panderētur. Multum namque disceptātib. nobis inuenimus optimū esse, statutam fidē antiquitus permanere, quam etiā Prophetæ, Euangelia, necnon Apostoli per Iesum Christū dominum nostrum prædicasse noscūtur (qui & tui regni protector, tuæque salutis auxiliator est) vt hanc tenentes custodiamus, & custodientes ad finem vsq; seruemus. Incōgruum enim nephariúmq; videtur, ex his quę rectè iustéque definita sunt, aliquid immutare, id est, horū quę Nicææ communiter cum glorioſissimo Constantino tuo patre & Imperatore, deliberata atque defixa sunt. Quorum doctrina atque sensus discurrit & prædicatus est in omniū hominum auditus atque mentes. Hæc fides sola Arianam hæresim expugnauit & perdidit, per quam non illa sola, sed etiam reliquæ hæreses sunt damnatæ: Cui verè addere quicquam incautum est, & auferre periculosum. Et siquidem horum alterum fiat, erit inimicis facultas agendi quæ volūt. Quapropter Vrsatius & Valēs quoniam participes & cōcordes Ariani dogmatis erāt à nostra sunt cōmunione segregati. Quam vt reciperēt co-

Vrsatius. Valens.

gnoscentes delicta quibus peccauerunt, pœnitétiam atque veniam impetrare poscebãt: & rescripta eorũ hæc ita habere se testãtur, per quæ criminum veniam consecuti sunt. Erat enim tempus quo hæc gesta noscuntur, quando Mediolani synodus celebrata est, præsentib. ecclesiæ Romanæ presbyteris. Cognoscentes verò simul etiam post mortem dignũ memoria Constãtinum, cum omni integritate & examinatione conscriptã expositisse fidẽ, qui cùm ab hac luce baptismate percepto discesserit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incõgruum esse iudicamus post illum aliquid nouitatis admittere, tantósq; sanctos cõfessores & martyres, & huius dogmatis conscriptores, inuentorésque despicere, qui secundum antiquam ecclesiæ sanctionem per omnia sapuisse noscuntur. Quorũ fidem Deus in tẽpora imperij tui trãsmisit, per dominum nostrũ Iesum Christum, per quem tibi imperium tale concessum est, vt etiam nostri orbis terminos obtineres. Rursus ergo infelices isti, & sapiẽtia vilissimi, præsumptione nepharia impiæ cogitationis prædicatores semetipsos annuntiarunt, & veritatis terminum mutare contendunt. Dum enim secundum tuum præceptũ, concilij iura celebrarentur, illi cõsilium suæ fallaciæ nudauerunt. Nitebantur enim calliditate quadam atq; seditione aliquid nouitatis inferre. Huiusmodi enim malitiæ captos inuenimus Germanũ quendam & Auxẽtium atque Gaium, hæresim cõtentionémque facientes. Quorũ doctrina vna quidem existẽs vniuersam molem blasphemiarum transcendere cõprobatur. Qui cùm viderẽt nos neque ipsorum volũtatis esse neque concordes his, quæ malè sapere videbãtur, à nostro se concilio mutauerunt, vt quasi aliud conscribere viderẽtur. Erat verò tempus breue, quod etiam eorum aperuit voluntates. Sed vt nõ semper ecclesiasticæ caussæ in easdem incurrant concussiones (nam turba atque seditio repetita, vniuersa confundit) firmum nobis visum est, vt quæ dudum decreta sunt, legaliter immutabilitérque seruentur. Prædictos autem viros à nostra communione secreuimus. Qua de caussa legatos ad tuam mansuetudinem misimus, concilij sententiam per nostram denuntiaturos epistolam. Legatis autem præ

Virsatius videlicet & Valẽs.

omnibus ista præcipimus, vt veritatem affirmét ex priscis & iustis rationibus exponétes, qui etiam tuam religionem instruant: quoniã non (sicut ait Vrsatius & Valens) erit pax, si quid iustarum sanctionũ fuerit immutatum. Quomodo enim pax esse credenda est apud eos, qui pacis iũra subuertunt? Cõtentio enim & seditio per hæc inter reliquas ciuitates & ecclesiam Romanã potius orietur. Quapropter tuæ mãsuetudini supplicamus, vt placidis auris. nostros Legatos audias & oculo trãquillo respicias: neq; ad iniuriam defunctorũ noui aliquid immutari permittas, sed pmanere nos sinas in his, quæ progenitoribus definita, atq; sancita sunt, quippe quos omnia cum deliberatione atq; sapiẽtia & spiritu sancto celebrasse confidimus. Ea enim quæ ab illis nunc innouantur, credentibus quidem incredulitatẽ inferunt, non credentibus verò credulitatẽ. Supplicamus itaq; vt præcipias eos, qui per diuersa loca detinẽtur, quos & ætatis grauamen & angustia paupertatis affligit, ad propria remeare, ne desolatæ sublatis episcopis videantur ecclesiæ permanere. Super hæc autẽ etiam hoc rogamus, vt nihil his, quę iam terminata sunt, aut addatur, aut adimatur: sed omnia inuiolata permaneãt, quæ & à pietate tui patris, & tuis quoq; sunt conseruata temporibus: neque deinceps nos fatigari, & à propriis parœciis alienos esse permittas, quatenus episcopi cũ proprio populo in pace orare, & diuino cultui vacare possint, supplicantes Deo pro pace tui imperij pariter & salutis, quam tibi diuinitas in perpetuũ largiatur. Nostri verò legati episcoporum subscriptiones & nomina deferũt, qui etiã lectione diuinæ scripturæ religionem tuam poterunt edocere.

Sozomenus.

Hæc itaque synodus scripsit, & per episcopos destinauit. Vrsatius autem & Valens eorũ prævenientes aduentum, derogauerunt concilio: ostendentes imperatori expositionem fidei quãm portabant. Imperator Ariano dogmati fauẽs, indignatus aduersus synodum, Vrsatiũ atq; Valentem potius honorauit. Quamobrem qui à concilio fuerant destinati, tardauerunt non valentes impetrare respõsum. Serò tamen ad Synodũ Constantius per præsentes episcopos huiusmodi scripta misit.

Epistola Constantij ad Ariminense concilium.

CAPVT XXII.

CONSTANTIVS VICTOR AC triumphator Augustus, vniuersis episcopis Arimini congregatis salutem.

Viginti episcopi legati.

SEmper equidem & præ omnibus cogitare nos de sacra & adorãda lege non ignorat vestra beniguitas. Nunc autem viginti, quos vestra sapientia destinauit, Episcopos, Legationis suæ causa interim videre nequiuimus, cùm sit nobis necessarium circa Barbaros iter, & (sicut nostis) deceat animo puro ab omni cogitatione vtilitatem diuinæ legis examinare. Iusimus igitur episcopos in Adrianopoli nostrã expectare regressionem, vt cùm vniuersa respublica fuerit bene disposita, tunc quæ gesserint audire possimus. Vestræ autem sanctitati non videatur oneroſum eorum expectare regressum, vt dum redeunt nostrum vobis referentes responsum, perducere possitis ad terminum, quæ ecclesiæ catholicæ vtilia esse noscuntur.

Has literas suscipientes episcopi, talia rescripserunt: Epistola Arimin. concilij ad imperatorem Cõstantium.

CAPVT XXIII.

Litera synodi Sirmiẽsis.

LIteras clementiæ tuæ suscepimus domine, deo amabilis Imperator: in quibus cõtinetur, quod propter necessitatem publicam interim nõ potuisti nostros videre legatos: nósq; iubes vt eorum expectemus aduentum donec ea quæ à nobis decreta sunt, & nostris progenitoribus cõsonare noscuntur, ab eis pietas tua cognoscat. Quamobrem & nũc per has literas profitemur atque firmamus nequaquam nos à proposito nostrõ recedere. Hoc etiam nostris Legatis iniunximus. Supplicamus igitur, vt animo tranquillo & præsentes nostræ mediocritatis literas relegi iubeas, & illa quæ per legatos nostros mãdauimus, libenter accipias. Illud itaque nobiscum cõsiderare tua mansuetudo debet, quanta sit modò tristitia, quantúsque mœror, vt felicissimis temporibus, tuis, tantæ ecclesiæ priuatæ videantur episcopis. Et propterea rursus tuam clementiam deprecamur

Episcopi exules.

domine Deo amabilis Imperator, vt ante asperitatem hyemis (si tamen tuæ placet pietati) nos ad nostras ecclesias remeare præcipias, vt etiam nũc possimus omnipotenti Deo, & domino saluatori nostro Christo, eius filio vnigenito pro tuo imperio solennes orationes celebrare cum populo.

Quod discedentibus episcopis fuerit Constantius indignatus.

CAPVT XXIIII.

CVm hæc scripsisset & modicum expectassent tẽpus, Imperatore nullum dante respõsum, ad ciuitates proprias redierunt. Princeps autem cum & prius contẽderet Arianam sectam per ecclesias seminare, occasionem iniuriæ suæ illorũ habuit discessione, dicẽs se contemptum, eò quòd præter iussionem ipsius cõsilium videretur esse solutũ. Quapropter Vrsatio, & his qui circa eum erãt, permissionem dedit cõtra ecclesias agendi cõfidẽter quodcunq; placuisset. Explanationẽ verò lectæ in Arimino fidei iussit per ecclesias Italiæ destinari, præcipiens vt nolentes ei subscribere pellerentur ecclesiis, & in eorum locum alij subrogarentur episcopi.

SOCRATES.

De synodo in Niceæ Thraciæ celebrata.

CAPVT XXV.

VRsatius autem eique cõsentientes ab Italia discedentes, venerũt ad ciuitatem Thraciæ nomine Nicæam: vbi breui tempore cõmorantes aliud fecere cõcilium. Et lectam in Arimino expositionem fidei Græco interpretantes eloquio publicatam cõfirmauerunt: & postea diuulgabãt eam esse fidem, quæ ab vniuersali concilio & dictata esset & ædita Niceæ, vt similitudine nominis Niceni simpliciores hac subreptione deciperent. Putabant enim in Niceæ Bithyniæ esse dictatam fidem. Sed nihil profuit eis tale cõmentum. Paulò post nanque confusi atque detisi sunt.

Nicæa Thraciæ.

Nicæa Bithyniæ.

SOZOMENVS.

Quomodo Athanasius furorem Constantij denuò declinauerit.

CAPVT XXVI.

INterea sentiés Athanasius sibi iusidias parari, nequaquam ad Imperatorem venire præsumpsit: neque hoc vtile iudicauit, sed electos ex Ægypto quinque episcopos, inter quos Serapionem Thmuiensem virum præcipua vita sanctum, & ad loquēdum valde copiosum, mittit ad Principem tūc in Occidente degētem (cum quib⁹ etiam tres presbyteros) per quos sibi placaret Imperatorem, & pro derogationib⁹ satisfaceret inimicorū, aliáque faceret, quæ ei, vel ecclesiis expedirent. Quibus nauigantibus, paulò post literæ venerūt Imperatoris euocantes eum. Ob quam rem & Athanasius & populus est turbatus, cum neq; hæretico Imperatori obedire cōsultum esset, neq; reluctari periculo vacaret. Veruntamen ire distulit, & literarum baiulus sine effectu reuersus est. Superueniente autem æstate veniés alius ab Imperatore nuntius cum prouinciæ iudicibus, cogebant eum, cleróque nimis erat infestus. Porrò populum paratum videns ad bellum etiam iste reuersus est. Non multo post tempore cōgregantur ex Ægypto & Libya Legiones. Et cum nunciatum fuisset celari Athanasium in ecclesia quæ vocatur Theonæ, assumens milites dux eorum, & Hilarium ab Imperatore denuò destinatum, inopinato fractis ianuis in ecclesiam introiuit, & vbique requirés Athanasium non inuenit. Fertur enim, quod sæpius diuino nuntio pericula multa effugerit, sicut etiam Deo prouidente hoc discrimen euasit.

Athanasius vocatur ad Cōstantiū.

Ecclesia Theonæ.

Quomodo Paganis insultantibus, futuram tristitiam prædixerit, CAPVT XXVII.

EX his & huiusmodi factis, ei à Deo prænuntiatis, à paganis & hæreticis appellabatur Magus. Sermo nanque fertur, quod aliquando eo procedente per ciuitatem, cōtigerit auolantem corniculam clamitare. Quo facto astans multitudo paganorū, velut Mago derogātes, petebāt vt eis aperiret quid cornicula illa significaret. Ille verò fertur silētio dixisse subridēs: Cras Latina lingua dies ventura significatur. Hoc ergo clamās, tristé vobis crastinū significat diem, per Imperatoris Romani iussionē. Et ita cōtigit, vt Athanasij sermo licet derisus fuerit, venerit ad effectum. Altera nanque die principis

Athanasius insimulatur magiæ.

Athanasij vaticiniū.

literæ venerunt ad iudices, iubétes vt pagani sua ingredi nō permitterentur templa, neque solennes superstitiones festiuitatésq; celebrarent. Tunc ergo festiuitas eorum venerabilis, generalisq; destructa est.

Quæ mala per Georgium in Alexandria gesta sint.

CAPVT XXVIII.

Forte sic erat vertendum. † *eiicientes eos, & interim tenētes.*

CVm igitur frequenter (sicuti dictum est) Athanasius pericula declinasset, clerus & populus ei fauēs tenebat ecclesias, donec Præfectus (vt dictum est) Ægypti, & dux militum †eiicientibus eos & sustinentibus, Georgio eas contraderent. Qui non multo post venit, & ecclesias suo iure possedit. Qui dum præter schema & mores sacerdotij violētus existeret, & maximè circa Athanasij laudatores, quibus vtique vincula & plagas viris & fœminis velut tyrannus inferebat, accensus populus penè peremerat eum, nisi vix ereptus fugisset ad principem. Quo facto rursus sequaces Athanasij ecclesias multo tempore tenuerūt. Quas iterum veniēs dux Ægypti, Georgij noscitur tradidisse fautoribꝰ. Post hæc autem Exceptore principis veniente, multi Alexandrinorum supplicio traditi sunt. Post quē etiam ipse Georgius terribilior superuenit, & priori tempore magis exōsus tāquam qui mouerit principem ad multorum necem. Cui vtique derogabant Ægyptij monachi, quorū gloriam multitudo vniuersa sequebatur, & vera eorum testimonia iudicabant: quia in summæ philosophiæ virtute degebant.

Georgium fugere cogitur.

THEODORITVS.

Quod autē expositam fidem in Nicæa Thraciæ omnes accusent milites veritatis, & præcipuè inhabitantes Hesperiam, testantur literæ ab eis ad Illyricum destinatæ. Quarum literarum autor fuit episcopus ecclesiæ Romanæ tunc Damasus, qui post Liberium pōtificatus iura susceperat multis virtutū ornatus insignibus. Habuítque in his literis nonaginta consortes ex Italia atque Galliis in Romana vrbe conuenientes. Quorum nomina propter multitudinem ponere distuli. Textus autem epistolæ talis est:

An. d. 368.

Litere Damasi & caterorum ad Illyricum, contra concilium in Nicæa Thraciæ factum.

CAPVT XXIX.

DAMASVS, ET VALERIANVS, ET cæteri episcopi, dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis episcopis in domino salutem.

CRedimus sanctam fidē nostram in Apostolorum eruditione fundatam, hanc vos tenere, & hāc populis vniuersis exponere, quæ videlicet à cōstitutionibus patrum nulla ratione dissentiat, per quos iustum est cæteros eruditi. Sed relatione † Gallicanorum & Venetorum fratrū, quosdam hæresibus fauere cognouimus. Quod malum non solùm cauere debent episcopi, sed etiam reluctari cōtra ea, q̄ gesta sunt imperitia aut simplicitate quorūdam, prauis interpretationibus deceptorum. Variis ergo doctrinis non decet labefactari, sed magis patrum nostrorum roborari sententiam. Auxentium igitur Mediolani præcipuè in hac causa damnatum esse præscriptū est. Vnde iustum est, omnes in vniuerso Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis sunt sapere, & nō fidem doctrinis variis maculare. Itaque cum primum hæreticorum cœpisset nequitia pullulare, sicut etiam nunc blasphemia nephandorum patet Arianorum, tunc patres nostri trecenti decem & octo electi, habito tractatu in vrbe Nicæna, hunc murum firmissimum cōtra arma diabolica statuerunt: & hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, vt pater & filius vnius diuinitatis, vnius virtutis, vniúsq; magnitudinis debeat credi, vniúsque essentiæ siue substantiæ simul & spiritussanctus. Aliter verò sapientes alienos esse à nostra cōmunione iudicauerunt. Quem terminum salutarem, adorabilémque deliberationem, corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerūt. Sed in ipso principio ab his ipsis qui in Arimino renouare atque retractare cōpellebantur vsq; ad hoc causa correcta est, vt cōfiterentur alia sibi circumuentione subreptum: aut certè quia nō intellexerint patrum sententiæ, in Nicæa constitutæ, hoc esse contrarium. Neque enim præiudicium aliquod fieri potuit per numerum

Litera è Synodo Rom. missa in Illyricum.
† locus mēdosus. & Graci.

Autoritas Rom. pont.

Arimini congregatum, quando constat neque Romanum episcopũ, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincentium, qui tãtis annis episcopatum inuiolabiliter custodiuit: neque alios talibus præbuisse cõsensum, maximè cum (sicut prædiximus) isti ipsi, qui per cõuentionem declinasse videbãtur, ipsi denuò vtentes meliori consilio, hæc sibi displicere testati sint. Perspicit itaque vestra integritas hãc solam fidem, quæ Niceæ apostolorũ autoritate fundata est, esse perpetua firmitate seruãdam: & simul Orientales hoc facere nobiscum qui se catholicos esse agnoscunt, Occidentales etiam gloriari. Credimus autem languẽtes in isto conamine, nõ multo post à nostra separãdos esse cõmunione, & ab eis episcopatus nomẽ auferri, vt populi eorum liberati errore respirẽt. Nullo enim modo à deceptione poterũt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet igitur cum omnibus Dei sacerdotibus etiam charitatis vestræ sentẽtia, in qua vos stabiles ac firmos existere iudicamus. Sic ergo etiam nosvobiscum rectò credere debemus. Vestræ nos charitatis lætificate reciprocis literis. Valete fratres chariſſimi.

Sed & Maximus Athanasius in epistola quam scripsit ad Aphros, taliter de Ariminensi concilio disputauit.

Ex literis Athanasij de Ariminensi concilio.

CAPVT XXX.

HIs itaque prolatis, quis recipiat eos qui Ariminẽsse aut aliud concilium prẽter Nicẽnũ nominare prẽsumũt? aut quis non habeat eos odio, qui respuunt quidem constitutiones patrum, & ea quæ nuper Arimini contẽtiosè atq; violenter compositæ sunt, prẽponunt? quis istis cõcordabit hominibus ne propria quidem recipientibus? Nam in suis decem & amplius (sicuti prædixi) cõciliis alio tempore aliud cõscribentes, manifesti sunt, quia singula eorũ accusare noscuntur. Et hoc patiuntur, quod tunc Iudæi proditores perpessi sunt. Nam sicut illi relinquẽtes solum fontem aquæ viuẽtis, lacus sibimet foderũt, qui aquam cõtinere non possunt, quod scriptum est apud Hieremiam prophetam: sic & isti reluctantes vniuersali cõcilio, foderunt sibi multa cõcilia;

X. cõcilia Arianorũ.

Hiere. 2. c

quæ apud eos inania & virtutem non habere constat.

Non igitur patiamur eos qui præter Nicænum Ariminense præsumunt, vel aliud nominare cõcilium: quum & ipsi qui Ariminense suscipiunt, ignorasse quæ in eo gesta sunt noscantur, nam tacere potuerãt. Nostis enim charissimi, cognoscentes & vos à vestris qui tunc adfuerunt Arimini, quod Vrsatius & Valens, Eudoxius & Auxentius, simúlq; Demophilus cõdemnati sint, volentes aliud quam statutum est Niceæ, conscribere, quando compulsi anathematizare Arianam hæresim respuerũt, cui potius patrocinari conati sunt: Episcopi verò, verè integri domini serui rectéq; credentes, ferè ducenti cõscripserunt sufficere Nicænam solummodo fidem, & nihil amplius nihílque minus præter illam quærere velle seu sapere. Hæc enim etiam Constantio significauerũt, qui iusserat celebrari concilium.

CC. episcopi Ariminẽsis synodi aduersi Arianos.

SOCRATES.

Quæ mala Macedonius in Constantinopolitana vrbe commiserit & quod post hæc offenderit Imperatorem.

CAPVT XXXI.

INterea Macedonius vicinas Cõstantinopolitanæ vrbi prouincias ciuitatésque turbabat, excitans ministros proprij languoris aduersus ecclesias, & in Cyzico quidem Eleusium fecit episcopũ, in Nicomedia Marathonium, qui primũ diaconus fuerat, habens studium constituẽdi monasteria virorum ac fœminarum. Is itaque Macedonius episcopatu potitus, affligebat eos qui ipsi cõsentire fugiebant, & non solùm orthodoxos, sed etiã Nouatianos, sciens eos quoq; Consubstantialitatis nomen suscipere. Quorũ episcopus Agelius persecutione faciẽte fugit. Plurimi verò insignes viri detenti, nolentésq; ei cõmunicare, puniti sunt. Qui post tormenta violenter cõmunionem ore suo suscipere & tenere cõpellebantur. Ligno nãq; ora hominum aperiẽtes, eis sacramenta inferebant. Porrò mulieres & paruulos arripientes, cõmunicare cogebãt. Si quis verò cõtradiceret, mox plagæ, vincula & torméta sequebãtur, ita vt etiam fœminarum cõmunicare nolẽtium mammillas in arca

Macedonij tumultus, & sæuitia & odium. Eleusius Marathonius.

comprimentes abscinderent. Aliarũ verò aut ferro aut ouis ardẽtibus eadem membra cõburerent. Quod ego ab Auxonio sene, qui eadem supplicia est passus, audiui.

Auxonius.

Hæ igitur Macedonij pro Christianitate ortæ sunt actiones, cædes, pugnæ, sollicitationes, intestina bella. Quæ non solùm apud eos qui lædebantur, sed etiam apud familiares ei odium vehementer excitauerũt. Offendit autem etiam ipsum Imperatorem, & pro hoc, & pro alia huiusmodi causſa Domus in qua erat arca Cõstantini principis corpus habens, ruinam minabatur. Ideóque custodes eius & qui ad orationem intrabant, erant positi sub timore. Macedonius ergo cogitauit Imperatoris ossa transferre, ne arcam ruinæ casus comprimeret. Hoc cognoscentes populi prohibebant dicentes, nõ oportere principis ossa trãsferri, ne quasi exsopiri viderentur. Ob quam rem in duas partes populus est diuisus, aliis dicẽtibus nullam esse translato mortuo lęsionem, aliis asserentibus esse nephas. Cum quibus etiam erant ὁμοούσιοι defensores. Macedonius autem paruipendens verba cõtradicentium, transtulit corpus Imperatoris in ecclesiã, vbi corpus iacet martyris Acacij. Quo facto, cõcursus discordantium populorum ad illam venit ecclesiam, & ad manus vsque peruẽtum est, ita vt multi hominum morerentur, & vestibulum ecclesiæ ac vicina porticus sanguine cõpleretur. Hoc cognoscens Imperator, iracscitur Macedonio, propter eos qui mortui sunt, & quia corpus patris eius absque ipsius cõsilio transferre pręsumpserit. Relinquens ergo gubernatorem Hesperiarũ partium Cæsarem Iulianum, ipse proficiscebatur ad Orientem.

Constãtius Aug. succẽsset Macedonio.

THEODORITVS.

De Leontio Antiocheno episcopo, & Ætio qui magister fuit Eunomij. CAPVT. XXXII.

LEontius autem Antiochenus episcopus, cùm esset Arianus, languorem suum celare nitebatur. Vidẽnsque diuisos sacerdotes, & populum, & alios dicentes, Gloria patri & filio: alios, Gloria patri per filium & spiritui sancto, ipse sub silentio dicebat orationem, & nihil aliud audiebant adstantes, nisi cum diceret, in secula seculorum.

Leõtius Antiochenus.

seculorum. Et si quidem hoc non malo animo fecisset, diceretur quod pro cõcordia populi fieret. Sed quia etiam cõtra milites veritatis acnebatur,& non nisi hæreticos prouehebat,ostẽdebatur celare pestẽ,modo amore populi, modo formidine pressus Imperatoris, qui filium dissimilem prohibuerat dici. Ea tempestate Aëtius magister Eunomij,qui Arij blasphemiã suis opinionib' auxerat,in Diaconatus ordine ministrabat. Sed Flauianus & Diodorus monachicam quidem amplectẽtes vitam,clare autem pro apostolicis dogmatibus laborãtes, episcopi Antiocheni Leontij redarguerũt quas contra pietatem gerebat insidias, dicentes,eum elegisse virum studiis malis imbutũ,qui impietatis caussa culmen sumpsisset potentiæ,atq; ad ecclesiæ cladem diaconatus haberet nomen. Minabantur autem etiam ab Apostolica eum cõmunione suspẽdi,& ad Hesperiam venientes,ea quæ callide gerebãtur aperire. Hoc metuẽs Leontius, ab officio suspendit Aëtium, aliis tamen rebus fouebat eum. Porrò mirabilis illa societas, id est, Flauianus & Diodorus,sacerdotali ministerio nõdum potiti,populis tamen admodum placentes, noctibus ac diebus cũctos ad zelum pietatis armabãt. Isti nanq; primi in duas partes choros psallentium diuidẽtes, ex successione Dauidicam melodiam cãtare docuerũt. Et hoc in Antiochia primitus fieri cœpit: & dispersum ad terminos totius orbis vsq; peruenit. Isti diuinos amatores ad sepulchra martyrũ prouocantes,Vigilias celebrabãt,cum illis laudantes Deum. Hæc Leontius intuẽs,prohibere quidem iudicauit incõsultum, cum videret multitudinem valde viris illis optimis adhærere. Sed vtens mãsuetudine verborũ, poscebat ab eis vt has festiuitates in ecclesiis potius celebrarẽt, Cuius quidem calliditatem integre cognoscentes,quod iubebatur egerũt,& amatores suos ad ecclesias cõgregarunt,vt alacriter Deum concordi voce laudarent. Sed Leontius flexus non est,vt à sua malitia temperaret. Vultum nanq; mansuetudinis gerens, Stephani & † Laciti celauit iniquitatem. Hos enim aduersarios dogmatis recti suscipiens, licet turpem habentes vitam, ad presbyteratus tamen ordinem & diaconatus euexit. Eos autem qui vniuersis virtutibus ornabantur,

Aëtio interdicitur vti officio diaconi. Flauian' Diodorus.

Institutio psalmodiæ.

Vigiliæ apud sepulchra.

Stephanus Lacitus.

† *Placiti.*

& apostolica dogmata defendebãt, absque honore deseruit. Hac gratia clerus quidem multos habebat hæreticos: populus verò maximè pro dogmatum rectitudine decertabat, ita vt neq; doctores illorũ blasphemiam suam mudare præsumerent. Quid autem † Lacitus & Stephanus atque Leontius impietatis atque iniustitiæ Antiochiæ gesserint, opus propriæ cõscriptionis requirit. Nos autem ad reliqua veniamus.

† *Placitus.*

De Eudoxio, qui Antiochenum inuasit episcopatum, & terræmotu in Nicæa Bithyniæ facto.

CAPVT. XXXIII.

GErmanicia ciuitas est in termino Ciliciæ, Syriæ, & Cappadociæ constituta. Huius vrbis ecclesiæ præsidebat Eudoxius, qui moriẽte Leontio, arripuit Antiochiæ sedem, & cœpit sua ferocitate vineam vastare dominicam. Neque iam celabat (sicut Leontius) malitiam suam, sed apertè apostolicis dogmatibus repugnabat, & orthodoxos multis cladib⁹ affligebat. Eo tempore Ancyranæ ecclesiæ post Marcellum Basilius præsidebat. Eustathius verò Sebastiæ Armeniæ: qui iniquitatẽ Eudoxij & rabiem cognoscentes, Constantio in Occidente posito literis suis indicauerunt. Erant enim Imperatori noti, & propter claritatem vitę eius fauore potiebantur. Quod cum cognouisset Constantius, scripsit quod non ipse Eudoxio ecclesiæ cõcesserit Præsulatum, sicut ille vulgabat: ipsúmq; Eudoxium expelli, & pœnas gestorum suorũ in Nicæa Bithyniæ dare præcepit, iubẽs ibi celebrari cõcilium. Ipse enim Eudoxius egerat apud potentes Palatij, vt in Nicæa synodus ageretur. Sed omnium præscius Deus, cognoscẽs futura ac si iam fuerint gestà, quodam terræmotu terribili prohibuit cõcilium celebrari. Plurimam nanque ciuitatis partem terræmotus ille destruxit, & multos habitãtium interemit. Hoc cognoscentes qui cõuenerant, ad suas reuertũtur ecclesias. Arbitror enim hoc Dei sapientia factum: in illa nanq; ciuitate aduersus Arium à sanctis patrib⁹ apostolicæ fidei doctrina prolata est. Et forte secũda congregatio potuit illic sancire cõtratia, vt Arianis occasio eo nomine præberetur, quo magis simpliciores capere pos-

Eudoxius accusatur apud Constantium.

Concilĩ ad terũ in Nicæa Bithyniæ.

An. d. 364.

sent,tãquam illam veterem synodum proferentes. Sed ecclesiarum prospector citius soluit tale concilium.

Sozomenus.

In momento sanè temporis ciuitate concussa, ne fugere quidem potuerũt,sed primo experimento periculi sunt perempti.Fertur autem antequam fieret ea clades, quendam † Vrsatiũ militem præuidisse genere Persam, qui sub Licinio Confessor effectus, relictáq; militia, in turri ciuitatis diuinã philosophiam exercebat. Cui superna visitatio aperte præcepit exire de ciuitate passura, quæ paulò post fierent manifesta. Quo facto,cum velocitate ad ecclesiam currẽs,nuntiauit clericis vt domino supplicarent, qui eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cum videretur esse ridiculum, reuersus ad turrim,pronus lachrymas cœpit effundere. Interea terræmotu superueniente plurimi perierunt, reliqui verò per agros & mõtana dispersi sunt. † Vrsatius autem in illa turri repertus est mortuus,pronus iacens,sicut solebat orare. Sermo tamẽ est,quod antequam moreretur, rogauerit deum, vt prius ipsius finiret vitam,quàm clademinspiceret ciuitatis, in qua prius Christum cognouerat, & ecclesiasticã videbatur participatus esse philosophiam.Is enim conuersatione digna etiam dæmones effugabat. Quodã nanq; tempore cum quidam dæmonio vexaretur, euaginato gladio cœpit per totã discurrere ciuitatem: cunctísq; fugiẽtibus,occurrens ei solus, & nominãs Christum, verbo mundauit virũ,& fecit ab illo furore quiescere. Inter cuius diuersa virtutum ornamenta,etiam hoc meminisse cõueniet.Erat draco ante Nicomediam, qui transeuntes suo flatu perimebat, habebátq; cubile circa quãdam vallem. Quò veniens † Vrsatius,orauit. Tum spõte egrediẽs ille serpens,ac secundo caput percutiẽs, interemptus est. Quod hi mihi retulerunt,qui eundem † Vrsatium viderunt.

† *Arsatiũ.*

Arsatius vir sanctus miranda patrauit.

† *Arsatius.*

† *Arsatius.*

† *Arsatiũ.*

SOCRATES.

De concilio Seleucia celebrato.

CAPVT XXXIIII.

NVnc igitur de alia synodo,quam instar Ariminensis cõcilij in oriente Constantius Imperator fieri

iusserat,pauca narrabo. Egerat enim primitus,vt in Nicæa Bithyniæ cõgregarentur episcopi. Quorum cõuentum prohibuit maximus terræmotus. Hoc enim cõtigit Cõsulatu Tatiani & Cerealis,octaua die mensis Augusti. Tractabant ergo transponere synodum in vicinam Niceæ ciuitatem. Quod cùm displicuisset, rursus volebant in Tarso Ciliciæ cõuenire. Deinde placuit apud Seleuciam Isauriæ, quæ vocatur Aspera, celebrare concilium. Quod actum est Cõsulatu Eusebij & Hypatij. Fuerúntq; qui cõuenerunt, numero centum sexaginta. Cum quibus aderat vnus in Palatio clarus,nomine Leonas. Quo præsente, quæstionem fidei proponẽdam Imperatoris iubebat oraculũ, simúlq; præceptum fuerat adesse, Lauritium militem Isauriæ ducem, vt in quo opus esset,episcopis ministraret. Cõuenerunt ergo vicesimaseptima die Septembris mẽsis,& sub gestorum confectione disputabant. Aderant etiam Exceptores, vtriusque partis verba signantes: quæ simul apud Sabinum collecta reperiuntur. Nos autem capitulatim ista describimus. Primo siquidem die Leonas iussit, vt quæ viderentur vnicuique,proponerẽt. Porrò qui præsentes erant,non prius dixerũt aliquam mouendam esse quæstionem, nisi reliqui cõuenirent. Erant enim absentes episcopi, Macedonius Constantinopolitanus, Basilius Ancyræ,& alij quidam accusari timentes. Et Macedonius quidem languorem finxit. Patrophilus oculorum dolorem,& alij similes adinuenerunt occasiones absentiæ. Cúmq; Leonas etiam illis absentib. proponendam diceret quæstionem,rursus aiebant episcopi, non aliter quicquam fieri,nisi impetitorum vita discuteretur. Accusati nãque iam fuerant, Cyrillus Hierosolymorum, Eustathius Sebastiæ Armeniæ,& alij quidam. Ob quam rem cõtentio inter præsentes exorta est. Alij nãque dicebant vitas accusatorum discutiendas: alij verò ante fidem nihil esse quærendũ. Mouebárq; quæstionem Imperatoris diuersa sentẽtia: cuius literis nũc de fide prius agendũ,nunc de accusatorum cõuersatione, legebatur. Hæc causa præsentes ad schisma pduxit, & in duas partes synodi multitudo diuisa est. Vnius enim partis dux erat Acacius Cæsareæ Palestinæ, Georgius Alexandriæ,

An.do.360 Concilium apud Seleuciã Isauriæ

An.do.361

Leonas Comes, Vicarius Augusti, Lauritius dux Isauriæ.

Sabinus cõciliorũ acta describit.

Litera Cõstantij.

Schisma Nicæa.

Vrsatius Tyri, Eudoxius Antiochiæ, quos alij triginta duo sequuti sunt. In altera parte fuit Georgius Laodiciæ Syriæ, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ, Eleusius Cyzici, quos plurimi sequebãtur. Cúmque placuisset vt prius de fide quæstio moueretur, hi quidé qui erant partis Acacij, Nicænam fidem aperte negauerũt: aliámq; fidem dictare nitebantur. Alterius verò partis numero plures, omnia quidé Niceni cõcilij receperunt: de verbo Cõsubstantialitatis tantũmodo querebantur. Multis igitur inter se cõtentionibus vsque ad vesperam generatis, nouissime Syluanus Tarsensis præsul ecclesiæ, voce magna clamauit, dicés nõ oportere nouam dictari fidem, sed pridé in Antiochia expositam tépore dedicationis debere seruari. Quo dicto sequaces sunt egressi. Alterius verò partis protulerũt fidem Antiochiæ recitatam, quam relegétes soluerunt illo die Concilii. Altero verò die conuenientes in oratorium Seleuciæ ianuásq; claudétes, relectæ fidei subscripserũt. Subscribebãt autem etiam pro absentibus præsentes lectores atq; Diaconi, per quos ratam se ferre hãc definitionem absentes profitebãtur. Acacius autem & alij partis eius querebãtur, eo quod ecclesia clausa subscriberetur, dicétes: Ea quæ occultè gerũtur, improbitatis suspicione plenissima sunt. Hæc autem faciebãt, cupiétes aliam fidei explanationem. Ipse quoq; eam quam præparatam habebat legit, ibi quidé Iudicibus, Lauritio & Leonæ, studens ei robur acquirere. Hęc ergo die secũdo sunt gesta. Tertio verò die Leonas rursus cõgregare partes festinabat episcoporũ: quo die nec Macedonius defuit Cõstantinopolitanus, nec Basilius Ancyræ. Cúmq; ambo in vna parte cõueniissent, denuò qui circa Acacium erant, occurrere noluerunt, dicentes oportere prius de concilio eiici eos qui pridem fuerant cõdemnati, & qui accusabantur in præsenti. Cúmque contentio cresceret, egressis eis qui positi in accusatione videbantur, etiam qui circa Acacium erant sunt ingressi. Tunc itaque Leonas ait, libellum sibi datum ab eis qui cum Acacio erãt, celans dogmatis esse dictationem. Et cum præsentes episcopi tacuissent, aliud quiddam non expositionem fidei libellum cõtinere iudicantes, mox fidei Acacij scriptum

Fides Antiochenæ synodi.

Acacius Cæsariensis.

cum proœmio hoc modo relectum est.

Fides Acacij Cæsariēsis. An. do. 361

Nos qui congregati sumus in Seleucia Isauriæ, secūdum Imperatoris voluntatem hesterno die quinto Calend. Octobrium, omne studium habuimus cū disciplina ecclesiasticam seruare pacem, & de fide cogitare cōstanter, sicuti præcepit Deo amabilis Imperator noster Constantius secūdum propheticas euangelicásq; voces, & nihil præter scripturas adducere in ecclesiastica fide. Quia verò quidam in cōcilio alios nostrum iniuriis affecerunt, alios loqui prohibuerunt, alios recluserūt inuitos, & damnatos secum ex diuersis prouinciis habuerunt, necnon & eos qui cōtra regulas ordinati sunt, introduxerūt secum, ita vt vndique tumultu synodus repleretur, sicuti & vir clarissimus Comes Leonas, & vir clarissimus Dux prouinciæ Lauritius inspexerunt: propterea hæc interloquimur, quod nō declinamus expositam cum autoritate fidem in Antiochena dedicatione, proferētes eam: licet patres nostri illo tempore ad subiectam cōcurrerint quæstionem, quod multos turbaret Consubstantialitatis nomen, prēterito tempore, & vsq; ad prēsens. Nunc verò quia dicitur innouatum à quibusdam de dissimilitudine filij apud patrē, hac ergo gratia ὁμοούσιος & ὁμοιούσιος, id est, eiusdem substantiæ & similis substantiæ nomen abiicimus tanquam scripturis extraneū, ἀνομοίσιος, id est, dissimilitudinis verbū anathematizamus. Et omnes huiusmodi existētes ab ecclesia alienos existimamus. Similem verò filiū apud patrem apertè profitemur, secūdum Apostolum dicentem de filio: Qui est imago dei inuisibilis. Confitemur autem & credimus in vnum deum patrem omnipotētem, factorem cœli & terræ, visibilium omniū & inuisibilium. Credimus autem & in vnum Iesum Christū filium eius, ex eo natum impassibiliter ante omnia secula, deum verbum ex deo vnigenitum, lumen, vitam, veritatem, sapiētiam, voluntatem: per quem omnia facta sunt in cœlis & in terra siue visibilia siue inuisibilia. Hūc credimus in cōsummatione seculorū pro destructione peccati assumpsisse carnem ex sancta virgine Maria, & hominem factum, passum p peccatis nostris, ac resurrexisse, & assumptum in cœlos, sedere in dextera patris, & iterum vētu-

Leonas Comes V.C. Lauritius Dux Isauriæ. V.C.

Col. 1. e

diem & maximam noctis partem impędit, inter episcopos certamen habens, donec scripturæ ex Arimino allatæ subscriberent episcopi ex Seleucia venientes.

Quomodo affirmauerint fidem Ariminensis Concilij, & Aëtium deposuerint simul & alios.

CAPVT XXXVI.

Ad synodū Constantinop.

ACacius autem & qui cum eo erāt aliquantū temporis Constātinopoli commorantes, euocauerunt episcopos ex Bithynia, inter quos erat & Macarius Macedonensis, & Vlphilas Gothorum episcopus. Qui omnes numero quinquaginta conuenientes confirmauerunt Arimini lectam conscriptionem, adiicientes vt deinceps nequaquam substantia vel essentia nominaretur in Deo. Et prēter hāc scripturam omnes alias aut factas aut faciendas penitus abdicari. Quo facto Aëtium de Diaconatus ordine deposuerunt, tanquam hæreticè sapientem, & qui cōtra ecclesiasticā consuetudinem, quædam humanæ sapientiæ facta conscriberet, & dialogos plenos blasphemia dictaret, atque turbarum ecclesiasticarum & seditionis autor extaret. Fertur autem à quibusdam, quod non eum integro corde deposuerint, sed volētes se principi cōmendare, eo quod dicerētur similia sapere. Videntes autem Imperatoris indignationem quam circa Macedonium tunc habebat, etiam eum deposuerunt, & Eleusium Cyzici, & Basilium Ancyræ, & Ortasium Sardicorum, Dracōtium Pergami. Et cum in dogmate viderētur habere discordiam, tamen tempore depositionis memoriam eorum fidei non fecerunt, sed culpas eis omnibus inferebāt singulariter, per quas eos asserebant in ecclesiasticis regulis deliquisse.

Acacius episcopos è Bithynia euocat.

Vlphilas episcopus Gothorum.

Episcopi abdicati.

Pro qua caussa sit Cyrillus Hierosolymorum depositus.

CAPVT XXXVII.

INter quos Cyrillum quoq; Hierosolymorū deposuerunt, tanquam Eustathio Elpidióque communicantem. Hi enim cōtraria sapuerāt eis qui in Militene fuerant cōgregati. Inter quos etiam ipse cōuenerat, & tanquam post depositionem in Palæstina factam, communione participatus fuerat cū Basilio & Georgio Laodi-

Cyrill⁹ vēdidit suppellectilem ecclesiasticā donatam à Cōstantio.

domine Deo amabilis Imperator, vt ante asperitatem hyemis (si tamen tuæ placet pietati) nos ad nostras ecclesias remeare præcipias, vt etiam nũc possimus omnipotenti Deo, & domino saluatori nostro Christo, eius filio vnigenito pro tuo imperio solennes orationes celebrare cum populo.

Quod discedentibus episcopis fuerit Constantius indignatus.

CAPVT XXIIII.

CVm hæc scripsisset [illegible] & modicum expectassent tẽpus, Imperatore nullum dante respõsum, ad ciuitates proprias redierunt. Princeps autem cum & prius contẽderet Arianam sectam per ecclesias seminare, occasionem iniuriæ suæ illorũ habuit discessione, dicẽs se contemptum, eò quòd præter iussionem ipsius cõsilium videretur esse solutũ. Quapropter Vrsatio, & his qui circa eum erãt, permissionem dedit cõtra ecclesias agendi confidẽter quodcunq; placuisset. Explanationẽ verò lectæ in Arimino fidei iussit per ecclesias Italiæ destinari, præcipiens vt nolentes ei subscribere pellerentur ecclesiis, & in eorum locum alij subrogarentur episcopi.

SOCRATES.

De synodo in Niceæ Thraciæ celebrata.

CAPVT XXV.

VRsatius autem eique cõsentientes ab Italia discedentes, venerũt ad ciuitatem Thraciæ nomine Nicæam: vbi breui tempore cõmorantes aliud fecere cõcilium. Et lectam in Arimino expositionem fidei Græco interpretantes eloquio publicatam cõfirmauerunt: & postea diuulgabãt eam esse fidem, quæ ab vniuersali concilio & dictata esset & ædita Niceæ, vt similitudine nominis Niceni simpliciores hac subreptione deciperent. Putabant enim in Niceæ Bithyniæ esse dictatam fidem. Sed nihil profuit eis tale cõmentum. Paulò post nanque confusi atque derisi sunt.

Nicæa Thraciæ.

Nicæa Bithyniæ.

SOZOMENVS.

Quomodo Athanasius furorem Constantij denuò declinauerit.

CAPVT XXVI.

INterea sentiés Athanasius sibi iusidias parari, nequaquam ad Imperatorem venire præsumpsit: neque hoc vtile iudicauit, sed electos ex Ægypto quinque episcopos, inter quos Serapionem Thmuiensem virum pręcipua vita sanctum, & ad loquẽdum valde copiosum, mittit ad Principem tũc in Occidente degẽtem (cum quib⁹ etiam tres presbyteros) per quos sibi placaret Imperatorem, & pro derogationib⁹ satisfacerent inimicorũ, aliáque facerẽt, quæ ei, vel ecclesiis expedirent. Quibus nauigantibus, paulò post literæ venerũt Imperatoris euocantes eum. Ob quam rem & Athanasius & populus est turbatus, cum neq; hęretico Imperatori obedire cõsultum esset, neq; reluctari periculo vacaret. Veruntamen ire distulit, & literarum baiulus sine effectu reuersus est. Superueniente autem æstate veniés alius ab Imperatore nuntius cum prouinciæ iudicibus, cogebant eum, cleróque nimis erat infestus. Porrò populum paratum videns ad bellum etiam iste reuersus est. Non multo post tempore cõgregantur ex Ægypto & Libya Legiones. Et cum nunciatum fuisset celari Athanasium in ecclesia quæ vocatur Theonæ, assumens milites dux eorum, & Hilarium ab Imperatore denuò destinatum, inopinato fractis ianuis in ecclesiam introiuit, & vbique requirés Athanasium non inuenit. Fertur enim, quod sæpius diuino nuntio pericula multa effugerit, sicut etiam Deo prouidente hoc discrimen euasit.

Athanasius vocatur ad Cõstantiũ.

Ecclesia Theonæ.

Quomodo Paganis insultantibus, futuram tristitiam prædixerit, CAPVT XXVII.

EX his & huiusmodi factis, ei à Deo prænuntiatis, à paganis & hæreticis appellabatur Magus. Sermo nanque fertur, quod aliquando eo procedente per ciuitatem, cõtigerit auolantem corniculam clamitare. Quo facto astans multitudo paganorũ, velut Mago derogãtes, petebãt vt eis aperiret quid cornicula illa significaret. Ille verò fertur filẽtio dixisse subridẽs: Cras Latina lingua dies ventura significatur. Hoc ergo clamãs, tristẽ vobis crastinũ significat diem, per Imperatoris Romani iussionẽ. Et ita cõtigit, vt Athanasij sermo licet derisus fuerit, venerit ad effectum. Altera nanque die principis

Athanasius insimulatur magiæ.

Athanasij vaticinium.

literæ venerunt ad iudices, iubẽtes vt pagani sua ingredi nõ permitterentur templa, neque solennes superstitiones festiuitatésq; celebrarent. Tunc ergo festiuitas eorum venerabilis, generalísq; destructa est.

Quæ mala per Georgium in Alexandria gesta sint.

CAPVT XXVIII.

Forte sic erat vertendum.
† eiicientes eos, & interim tenẽtes.

CVm igitur frequenter (sicuti dictum est) Athanasius pericula declinasset, clerus & populus ei fauẽs tenebat ecclesias, donec Præfectus (vt dictum est) Ægypti, & dux militum †eiicientibus eos & sustinentibus, Georgio eas contraderent. Qui non multo post venit, & ecclesias suo iure possedit. Qui dum præter schema & mores sacerdotij violẽtus existeret, & maximè circa Athanasij laudatores, quibus vtique vincula & plagas viris & fœminis velut tyrannus inferebat, accensus populus penè peremerat eum, nisi vix ereptus fugisset ad principem. Quo facto rursus sequaces Athanasij ecclesias multo tempore tenuerũt. Quas iterum veniẽs dux Ægypti, Georgij noscitur tradidisse fautoribꝰ. Post hæc autem Exceptore principis veniente, multi Alexandrinorum supplicio traditi sunt. Post quẽ etiam ipse Georgius terribilior superuenit, & priori tempore magis exosus tãquam qui mouerit principem ad multorum necem. Cui vtique derogabant Ægyptij monachi, quorũ gloriam multitudo vniuersa sequebatur, & vera eorum testimonia iudicabant: quia in summæ philosophiæ virtute degebant.

Georgius fugere cogitur.

THEODORITVS.

Quod autẽ expositam fidem in Nicæa Thraciæ omnes accusent milites veritatis, & præcipuè inhabitantes Hesperiam, testantur literæ ab eis ad Illyricum destinatæ. Quarum literarum autor fuit episcopus ecclesiæ Romanæ tunc Damasus, qui post Liberium põtificatus iura susceperat multis virtutũ ornatus insignibus. Habuítque in his literis nonaginta consortes ex Italia atque Galliis in Romana vrbe conuenientes. Quorum nomina propter multitudinem ponere distuli. Textus autem epistolæ talis est:

An. d. 368.

Litera Damasi & caterorum ad Illyricum, contra concilium in Nicæa Thraciæ factum.

CAPVT XXIX.

DAMASVS, ET VALERIANVS, ET cæteri episcopi, dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis episcopis in domino salutem.

CRedimus sanctam fidē nostram in Apostolorum eruditione fundatam, hanc vos tenere, & hāc populis vniuersis exponere, quæ videlicet à cōstitutionibus patrum nulla ratione dissentiat, per quos iustum est cæteros eruditi. Sed relatione † Gallicanorum & Venetorum fratrū, quosdam hæresibus fauere cognouimus. Quod malum non solùm cauere debent episcopi, sed etiam reluctari cōtra ea, q̄ gesta sunt imperitia aut simplicitate quorūdam, prauis interpretationibus deceptorum. Variis ergo doctrinis non decet labefactari, sed magis patrum nostrorum roborari sententiam. Auxentium igitur Mediolani præcipuè in hac causa damnatum esse prescriptū est. Vnde iustum est, omnes in vniuerso Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis sunt sapere, & nō fidem doctrinis variis maculare. Itaque cum primum hæreticorum cœpisset nequitia pullulare, sicut etiam nunc blasphemia nephandorum patet Arianorum, tunc patres nostri trecenti decem & octo electi, habito tractatu in vrbe Nicæna, hunc murum firmissimum cōtra arma diabolica statuerunt: & hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, vt pater & filius vnius diuinitatis, vnius virtutis, vniúsq; magnitudinis debeat credi, vniúsque essentiæ siue substantiæ simul & spiritussanctus. Aliter verò sapientes alienos esse à nostra cōmunione iudicauerunt. Quem terminum salutarem, adorabilémque deliberationem, corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerūt. Sed in ipso principio ab his ipsis qui in Arimino renouare atque retractare cōpellebantur vsq; ad hoc causa correcta est, vt cōsiterentur alia sibi circumuentione subreptum: aut certè quia nō intellexerint patrum sententiæ, in Nicæa constitutæ, hoc esse contrarium. Neque enim præiudicium aliquod fieri potuit per numerum

Litera è Synodo Rom. missa in Illyricum.
† locus mēdosus. & Graci.

Arimini congregatum, quando constat neque Romanum episcopũ, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincentium, qui tãtis annis episcopatum inuiolabiliter custodiuit: neque alios talibus præbuisse cõsensum, maximè cum (sicut prædiximus) isti ipsi, qui per cõuentionem declinasse videbãtur, ipsi denuò vtentes meliori consilio, hæc sibi displicere testati sint. Perspicit itaque vestra integritas hãc solam fidem, quæ Niceæ apostolorũ autoritate fundata est, esse perpetua firmitate seruãdam: & simul Orientales hoc facere nobiscum qui se catholicos esse agnoscunt, Occidentales etiam gloriari. Credimus autem languẽtes in isto conamine, nõ multo post à nostra separãdos esse cõmunione, & ab eis episcopatus nomẽ auferri, vt populi eorum liberati errore respirẽt. Nullo enim modo à deceptione poterũt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet igitur cum omnibus Dei sacerdotibus etiam charitatis vestræ sentẽtia, in qua vos stabiles ac firmos existere iudicamus. Sic ergo etiam nos vobiscum rectò credere debemus. Vestræ nos charitatis lætificate reciprocis literis. Valete fratres charissimi.

Autoritas Rom. pont.

Sed & Maximus Athanasius in epistola quam scripsit ad Aphros, taliter de Ariminensi concilio disputauit.

Ex literis Athanasij de Ariminensi concilio.

CAPVT XXX.

His itaque prolatis, quis recipiat eos qui Arimini esse aut aliud concilium præter Nicẽnũ nominare præsumũt? aut quis non habeat eos odio, qui respuunt quidem constitutiones patrũm, & ea quæ nuper Arimini contẽtiosè atq; violenter compositæ sunt, præponunt? quis istis cõcordabit hominibus ne propria quidem recipientibus? Nam in suis decem & amplius (sicuti prædixi) cõciliis alio tempore aliud cõscribentes, manifesti sunt, quia singula eorũ accusare noscuntur. Et hoc patiuntur, quod tunc Iudæi proditores perpessi sunt. Nam sicut illi relinquẽtes solum fontem aquæ viuẽtis, lacus sibimet foderũt, qui aquam cõtinere non possunt, quod scriptum est apud Hieremiam prophetam: sic & isti reluctantes vniuersali cõcilio, foderunt sibi multa cõcilia,

X. cõcilia Arianorũ.

Hiere. 2. c

quæ apud eos inania & virtutem non habere constat.

Non igitur patiamur eos qui præter Nicænum Ariminense præsumunt, vel aliud nominare cõcilium: quum & ipsi qui Ariminense suscipiunt, ignorasse quæ in eo gesta sunt noscantur, nam tacere potuerãt. Nostis enim charissimi, cognoscentes & vos à vestris qui tunc adfuerunt Arimini, quod Vrsatius & Valens, Eudoxius & Auxentius, simúlq; Demophilus cõdemnati sint, volentes aliud quam statutum est Niceæ, conscribere, quando compulsi anathematizare Arianam hæresim tespuerũt, cui potius patrocinari conati sunt: Episcopi verò, verè integri domini serui rectéq; credentes, ferè ducenti cõscripserunt sufficere Nicænam solummodo fidem, & nihil amplius nihílque minus præter illam quærere velle seu sapere. Hæc enim etiam Constantio significauerũt, qui iusserat celebrari concilium.

CC. episcopi Ariminẽ sis synodi aduersi Arianis.

SOCRATES.

Quæ mala Macedonius in Constantinopolitana vrbe commiserit & quod post hæc offenderit Imperatorem.

CAPVT XXXI.

INterea Macedonius vicinus Cõstantinopolitanæ vrbi prouincias ciuitatésque turbabat, excitans ministros proprij languoris aduersus ecclesias, & in Cyzico quidem Eleusium fecit episcopũ, in Nicomedia Marathonium, qui primũ diaconus fuerat, habens studium constituẽdi monasteria virorum ac fœminarum. Is itaque Macedonius episcopatu potitus, affligebat eos qui ipsi cõsentire fugiebant, & non solùm orthodoxos, sed etiã Nouatianos, sciens eos quoq; Consubstantialitatis nomen suscipere. Quorũ episcopus Agelius persecutione faciẽte fugit. Plurimi verò insignes viri detenti, nolentésq; ei cõmunicare, puniti sunt. Qui post tormenta violenter cõmunionem ore suo suscipere & tenere cõpellebantur. Ligno nãq; ora hominum aperiẽtes, eis sacramenta inferebant. Porrò mulieres & paruulos arripientes, cõmunicare cogebãt. Si quis verò cõtradiceret, mox plagæ, vincula & torméta sequebãtur, ita vt etiam fœminarum cõmunicare nolẽtium mammillas in arca

Macedonij tumultus, & sæuitia & odium. Eleusius Marathonius.

comprimentes abscinderent. Aliarũ verò aut ferro aut ouis ardẽtibus eadem membra cõburerent. Quod ego ab Auxonio sene, qui eadem supplicia est passus, audiui.

Auxonius.

Hæ igitur Macedonij pro Christianitate ortæ sunt actiones, cædes, pugnæ, sollicitationes, intestina bella. Quæ non solùm apud eos qui lædebantur, sed etiam apud familiares ei odium vehementer excitauerũt. Offendit autem etiam ipsum Imperatorem, & pro hoc, & pro alia huiusmodi causſa Domus in qua erat arca Cõstantini principis corpus habens, ruinam minabatur. Ideóque custodes eius & qui ad orationem intrabant, erant positi sub timore. Macedonius ergo cogitauit Imperatoris ossa transferre, ne arcam ruinæ casus comprimeret. Hoc cognoscentes populi prohibebant dicentes, nõ oportere principis ossa trãsferri, ne quasi exsopiri viderentur. Ob quam rem in duas partes populus est diuisus, aliis dicẽtibus nullam esse translato mortuo lęsionem, aliis asserentibus esse nephas. Cum quibus etiam erant ὁμοούσιοι defensores. Macedonius autem paruipendens verba cõtradicentium, transtulit corpus Imperatoris in ecclesiã, vbi corpus iacet martyris Acacij. Quo facto, cõcursus discordantium populorum ad illam venit ecclesiam, & ad manus vsque peruẽtum est, ita vt multi hominum morerentur, & vestibulum ecclesiæ ac vicina porticus sanguine cõpleretur. Hoc cognoscens Imperator, irascitur Macedonio, propter eos qui mortui sunt, & quia corpus patris eius absque ipsius cõsilio transferre præsumpserit. Relinquens ergo gubernatorem Hesperiarũ partium Cæsarem Iulianum, ipse proficiscebatur ad Orientem.

Constãtius Aug. succẽset Macedonio.

THEODORITVS.

De Leontio Antiocheno episcopo, & Ætio qui magister fuit Eunomij. CAPVT. XXXII.

Leontius autem Antiochenus episcopus, cùm esset Arianus, languorem suum cęlare nitebatur. Vidẽsque diuisos sacerdotes, & populum, & alios dicentes, Gloria patri & filio: alios, Gloria patri per filium & spiritui sancto, ipse sub silentio dicebat orationem, & nihil aliud audiebant adstantes, nisi cum diceret, in secula seculorum.

Leõtius Antiochenus.

seculorum. Et si quidem hoc non malo animo fecisset, diceretur quod pro cõcordia populi fieret. Sed quia etiam cõtra milites veritatis acuebatur,& non nisi hæreticos prouehebat,ostẽdebatur celare pestẽ,modo amore populi, modo formidine pressus Imperatoris, qui filium dissimilem prohibuerat dici.Ea tempestate Aëtius magister Eunomij,qui Arij blasphemiã suis opinionib⁹ auxerat,in Diaconatus ordine ministrabat. Sed Flauianus & Diodorus monachicam quidem amplectẽtes vitam,clare autem pro apostolicis dogmatibus laborãtes, episcopi Antiocheni Leontij redarguerũt quas contra pietatem gerebat insidias, dicentes,eum elegisse virum studiis malis imbutũ,qui impietatis caussa culmen sumpsisset potentiæ,atq; ad ecclesiæ cladem diaconatus haberet nomen. Minabantur autem etiam ab Apostolica eum cõmunione suspẽdi,& ad Hesperiam venientes,ea quæ callide gerebãtur aperire. Hoc metuẽs Leontius, ab officio suspendit Aëtium, aliis tamen rebus fouebat eum. Porrò mirabilis illa societas, id est, Flauianus & Diodorus,sacerdotali ministerio nõdum potiti,populis tamen admodum placentes; noctibus ac diebus cũctos ad zelum pietatis armabãt.Isti nanq; primi in duas partes choros psallentium diuidẽtes, ex successione Dauidicam melodiam cãtare docuerũt. Et hoc in Antiochia primitus fieri cœpit: & dispersum ad terminos totius orbis vsq; peruenit. Isti diuinos amatores ad sepulchra martyrũ prouocantes,Vigilias celebrabãt,cum illis laudantes Deum. Hæc Leontius intuẽs,prohibere quidem iudicauit incõsultum, cum videret multitudinem valde viris illis optimis adhærere.Sed vtens mãsuetudine verborũ, poscebat ab eis vt has festiuitates in ecclesiis potius celebrarẽt, Cuius quidem calliditatem integre cognoscentes,quod iubebatur egerũt,& amatores suos ad ecclesias cõgregarunt,vt alacriter Deum concordi voce laudarent. Sed Leontius flexus non est,vt à sua malitia temperaret. Vultum nanq; mansuetudinis gerens, Stephani & † Laciti celauit iniquitatem.Hos enim aduersarios dogmatis recti suscipiens, licet turpem habentes vitam, ad presbyteratus tamen ordinem & diaconatus euexit.Eos autem qui vniuersis virtutibus ornabantur,

Aëtio interdicitur vti officio diaconi. Flauian⁹ Diodorus.

Institutio psalmodiæ.

Vigiliæ apud sepulchra.

Stephanus Lacitus.

† *Placiti.*

& apostolica dogmata defendebãt, absque honore deseruit. Hac gratia clerus quidem multos habebat hæreticos: populus verò maximè pro dogmatum rectitudine decertabat, ita vt neq; doctores illorũ blasphemiam suam mutare præsumerent. Quid autem † Lacitus & Stephanus atque Leontius impietatis atque iniustitiæ Antiochiæ gesserint, opus propriæ cõscriptionis requirit. Nos autem ad reliqua veniamus.

† *Placitus.*

De Eudoxio, qui Antiochenum inuasit episcopatum, & terræmotu in Nicæa Bithyniæ facto.

CAPVT. XXXIII.

GErmanicia ciuitas est in termino Ciliciæ, Syriæ, & Cappadociæ constituta. Huius vrbis ecclesiæ præsidebat Eudoxius, qui moriẽte Leontio, arripuit Antiochiæ sedem, & cœpit sua ferocitate vineam vastare dominicam. Neque iam celabat (sicut Leontius) malitiam suam, sed apertè apostolicis dogmatibus repugnabat, & orthodoxos multis cladib⁹ affligebat. Eo tempore Ancyranæ ecclesiæ post Marcellum Basilius præsidebat. Eustathius verò Sebastiæ Armeniæ: qui iniquitatẽ Eudoxij & rabiem cognoscentes, Constantio in Occidente posito literis suis indicauerunt. Erant enim Imperatori noti, & propter claritatem vitę eius fauore potiebantur. Quod cum cognouisset Constantius, scripsit quod non ipse Eudoxio ecclesiæ cõcesserit Pręsulatum, sicut ille vulgabat: ipsumq; Eudoxium expelli, & pœnas gestorum suorũ in Nicęa Bithyniæ dare pręcepit, iubẽs ibi celebrari cõcilium. Ipse enim Eudoxius egerat apud potentes Palatij, vt in Nicęa synodus ageretur. Sed omnium prescius Deus, cognoscẽs futura ac si iam fuerint gesta, quodam terræmotu terribili prohibuit cõcilium celebrari. Plurimam nanque ciuitatis partem terræmotus ille destruxit, & multos habitãtium interemit. Hoc cognoscentes qui cõuenerant, ad suas reuertũtur ecclesias. Arbitror enim hoc Dei sapientia factum: in illa nanq; ciuitate aduersus Arium à sanctis patrib⁹ apostolicæ fidei doctrina prolata est. Et forte secũda congregatio potuit illic sancire cõtraria, vt Arianis occasio eo nomine pręberetur, quo magis simpliciores capere pos-

Eudoxius accusatur apud Constantium.

Concilũ alterũ in Nicæa Bithyniæ.

An. d. 364.

sent,tãquam illam veterem synodum proferentes. Sed ecclesiarum prospector citius soluit tale concilium.

Sozomenus.

In momento sanè temporis ciuitate concussa, ne fugere quidem potuerũt,sed primo experimento periculi sunt perempti.Fertur autem antequam fieret ea clades, quendam † Vrsatiũ militem præuidisse genere Persam, qui sub Licinio Confessor effectus, relictáq; militia, in turri ciuitatis diuinã philosophiam exercebat. Cui superna visitatio aperte præcepit exire de ciuitate passura, quæ paulò post fierent manifesta. Quo facto,cum velocitate ad ecclesiam currẽs,nuntiauit clericis vt domino supplicarent, qui eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cum videretur esse ridiculum, reuersus ad turrim,pronus lachrymas cœpit effundere. Interea terræmotu superueniente plurimi perierunt, reliqui verò per agros & mõtana dispersi sunt. † Vrsatius autem in illa turri repertus est mortuus,pronus iacens,sicut solebat orare. Sermo tamé est,quod antequam moreretur, rogauerit deum, vt prius ipsius finiret vitam,quàm cladem inspiceret ciuitatis, in qua prius Christum cognouerat, & ecclesiasticã videbatur participatus esse philosophiam.Is enim conuersatione digna etiam dæmones effugabat. Quodã nanq; tempore cum quidam dæmonio vexaretur, euaginato gladio cœpit per totã discurrere ciuitatem: cunctísq; fugiẽtibus,occurrens ei solus, & nominãs Christum, verbo mundauit virũ,& fecit ab illo furore quiescere. Inter cuius diuersa virtutum ornamenta,etiam hoc meminisse cõueniet.Erat draco ante Nicomediam, qui transeuntes suo flatu perimebat, habebátq; cubile circa quãdam vallem. Quò veniens † Vrsatius,orauit. Tum spõte egrediẽs ille serpens,ac secundò caput percutiẽs, interemptus est. Quod hi mihi retulerunt,qui eundem † Vrsatium viderunt.

† *Arsatiũ.*

Arsatius vir sanctus mirãda patrauit.

† *Arsatius.*

† *Arsatius.*

† *Arsatiũ.*

SOCRATES.

De concilio Seleuciæ celebrato.

CAPVT XXXIIII.

NVnc igitur de alia synodo,quam instar Ariminensis cõcilij in oriente Constantius Imperator fieri

iusserat,pauca narrabo. Egerat enim primitus,vt in Nicæa Bithyniæ cõgregarentur episcopi. Quorum cõuentum prohibuit maximus terræmotus. Hoc enim cõtigit Cõsulatu Tatiani & Cerealis,octaua die mensis Augusti. Tractabant ergo transponere synodum in vicinam Niceæ ciuitatem. Quod cùm displicuisset, rursus volebant in Tarso Ciliciæ cõuenire. Deinde placuit apud Seleuciam Isauriæ, quæ vocatur Aspera, celebrare concilium. Quod actum est Cõsulatu Eusebij & Hypatij. Fuerúntq; qui cõuenerunt, numero centum sexaginta. Cum quibus aderat vnus in Palatio clarus,nomine Leonas. Quo præsente, quæstionem fidei proponédam Imperatoris iubebat oraculũ, simúlq; præceptum fuerat adesse, Lauritium militem Isauriæ ducem, vt in quo opus esset,episcopis ministraret. Cõuenerunt ergo vicesimaseptima die Septembris mẽsis,& sub gestorum confectione disputabant. Aderant etiam Exceptores, vtriusque partis verba signantes: quæ simul apud Sabinum collecta reperiuntur. Nos autem capitulatim ista describimus. Primo siquidem die Leonas iussit, vt quæ viderentur vnicuique,proponerẽt. Porrò qui præsentes erant,non prius dixerũt aliquam mouendam esse quæstionem, nisi reliqui cõuenirent. Erant enim absentes episcopi, Macedonius Constantinopolitanus, Basilius Ancyræ,& alij quidam accusari timentes. Et Macedonius quidem languorem finxit. Patrophilus oculorum dolorem,& alij similes adinuenerunt occasiones absentiæ. Cúmq; Leonas etiam illis absentib. proponendam diceret quæstionem,rursus aiebant episcopi, non aliter quicquam fieri,nisi impetitorum vita discuteretur. Accusati nãque iam fuerant, Cyrillus Hierosolymorum, Eustathius Sebastiæ Armeniæ,& alij quidam. Ob quam rem cõtentio inter præsentes exorta est. Alij nãque dicebant vitas accusatorum discutiendas: alij verò ante fidem nihil esse quærendũ. Mouebárq; quæstionem Imperatoris diuersa sentẽtia: cuius literis nũc de fide prius agendũ,nunc de accusatorum cõuersatione, legebatur. Hæc causa præsentes ad schisma pduxit, & in duas partes synodi multitudo diuisa est. Vnius enim partis dux erat Acacius Cęsareæ Palestinæ, Georgius Alexandriæ,

An.do.360 Concilium apud Seleuciã Isauriæ

An.do.361

Leonas Comes, Vicarius Augusti, Lauritius dux Isauriæ.

Sabinus cõciliorũ acta describit.

Litera Cõstantij.

Schisma Nicæa.

Vrsatius Tyri, Eudoxius Antiochiæ, quos alij triginta duo sequuti sunt. In altera parte fuit Georgius Laodiciæ Syriæ, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ, Eleusius Cyzici, quos plurimi sequebãtur. Cúmque placuisset vt prius de fide quęstio moueretur, hi quidé qui erant partis Acacij, Nicęnam fidem aperte negauerũt: aliámq; fidem dictare nitebantur. Alterius verò partis numero plures, omnia quidé Niceni cõcilij receperunt: de verbo Cõsubstantialitatis tantũmodo querebantur. Multis igitur inter se cõtentionibus vsque ad vesperam generatis, nouissime Syluanus Tarsensis pręsul ecclesiæ, voce magna clamauit, dicés nõ oportere nouam dictari fidem, sed pridé in Antiochia expositam tépore dedicationis debere seruari. Quo dicto sequaces sunt egressi. Alterius verò partis protulerũt fidem Antiochiæ recitatam, quam relegétes soluerunt illo die Conciliũ. Altero verò die conuenientes in oratorium Seleuciæ ianuásq; claudétes, relectæ fidei subscripserũt. Subscribebãt autem etiam pro absentibus pręsentes lectores atq; Diaconi, per quos ratam se ferre hãc definitionem absentes profitebãtur. Acacius autem & alij partis eius querebãtur, eo quod ecclesia clausa subscriberetur, dicétes: Ea quæ occultè gerũtur, improbitatis suspicione plenissima sunt. Hæc autem faciebãt, cupiétes aliam fidei explanationem. Ipse quoq; eam quam pręparatam habebat legit, ibi quidé Iudicibus, Lauritio & Leonæ, studens ei robur acquirere. Hęc ergo die secũdo sunt gesta. Tertio verò die Leonas rursus cõgregare partes festinabat episcoporũ: quo die nec Macedonius defuit Cõstantinopolitanus, nec Basilius Ancyræ. Cúmq; ambo in vna parte cõuenissent, denuò qui circa Acacium erant, occurrere noluerunt, dicentes oportere prius de concilio eiici eos qui pridem fuerant cõdemnati, & qui accusabantur in pręsenti. Cúmque contentio crescceret, egressis eis qui positi in accusatione videbantur, etiam qui circa Acacium erant sunt ingressi. Tunc itaque Leonas ait, libellum sibi datum ab eis qui cum Acacio erãt, celans dogmatis esse dictationem. Et cum pręsentes episcopi tacuissent, aliud quiddam non expositionem fidei libellum cõtinere iudicantes, mox fidei Acacij scriptum

Fides Antiochena synodi.

Acacius Cæsariẽsis.

diem & maximam noctis partem impēdit, inter episcopos certamen habens, donec scripturæ ex Arimino allatæ subscriberent episcopi ex Seleucia venientes.

Quomodo affirmauerint fidem Ariminensis Concilij, & Aëtium deposuerint simul & alios.

CAPVT XXXVI.

Ad synodū Constantinop.

ACacius autem & qui cum eo erāt aliquantū temporis Constātinopoli commorantes, euocauerunt episcopos ex Bithynia, inter quos erat & Macarius Macedonensis, & Vlphilas Gothorum episcopus. Qui omnes numero quinquaginta conuenientes confirmauerunt Arimini lectam conscriptionem, adiicientes vt deinceps nequaquam substantia vel essentia nominaretur in Deo. Et prēter hāc scripturam omnes alias aut factas aut faciendas penitus abdicari. Quo facto Aëtium de Diaconatus ordine deposuerunt, tanquam hæreticè sapientem, & qui cōtra ecclesiasticā consuetudinem, quædam humanæ sapientiæ facta conscriberet, & dialogos plenos blasphemia dictaret, atque turbarum ecclesiasticarum & seditionis autor extaret. Fertur autem à quibusdam, quod non eum integro corde deposuerint, sed volētes se principi cōmendare, eo quod dicerētur similia sapere. Videntes autem Imperatoris indignationem quam circa Macedonium tunc habebat, etiam eum deposuerunt, & Eleusium Cyzici, & Basilium Ancyræ, & Ortasium Sardicorum, Dracōtium Pergami. Et cum in dogmate viderētur habere discordiam, tamen tempore depositionis memoriam eorum fidei non fecerunt, sed culpas eis omnibus inferebāt singulariter, per quas eos asserebant in ecclesiasticis regulis deliquisse.

Acacius episcopos è Bithynia euocat.

Vlphilas episcopus Gothorum.

Episcopi abdicati.

Pro qua causſa sit Cyrillus Hierosolymorum depositus.

CAPVT XXXVII.

Cyrill⁹ vēdidit suppellectilem ecclesiasticā donatam à Cōstantio.

INter quos Cyrillum quoq; Hierosolymorū deposuerunt, tanquam Eustathio Elpidióque communicantem. Hi enim cōtraria sapuerāt eis qui in Militene fuerant cōgregati. Inter quos etiam ipse cōuenerat, & tanquam post depositionem in Palæstina factam, communione participatus fuerat cū Basilio & Georgio Laodi-

ciæ ciuitatis episcopis. Cùm enim Cyrillus Hierosolymorum suscepisset episcopatũ, de iure Metropolitæ cõtendebat cum Acacio Cæsareæ Palæstinæ, tanquã sedis Apostolicæ põtifex. Hinc Ergo in Antiochia cõstituti, derogabant alterutris tanquam non saperent recte de Deo. Nam & prius vterq; sibimet in suspicione esse videbatur. Alter quidem Arij dogma laudabat, Cyrillus autem prędicantes Consubstãtialem patri filium, sequebatur. Inueniens ergo tempus Acacius cum cõsentientibus ipsi episcopis, Cyrillum pro huiusmodi caussa deposuit. Cum fames Hierosolymorũ prouinciam occupasset, tanquam in episcopum necessitate ciborum turba respiciebat egentium. Cúmque pecuniæ ad cõsulendum penuriæ non essent, vasa sacratáque vela distraxit, & populi necessitati subuenit.

Theodoritus.

Imperatoris igitur animum hoc commouit, & maximè quod Acacius cõtra Cyrillum noscitur machinatus. Sacram namque vestem quam inclytus Imperator Cõstantinus ad honorem Hierosolymorum ecclesiæ dederat Macario illius ciuitatis põtifici, vt ea circumamict', ministeriũ sacri baptismatis adimpleret, quoniam erat auro sericóque contexta, Cyrillum asseruit vendidisse, eámque vestem emisse quendam Thymelicum saltatorem: & dum ea fuisset indutus, in ipsa saltatione cecidisse, atque contritum morti contraditum.

Sozomenus.

Episcopi condemnati pellũtur ex vrbe Constant.

Hanc ergo causationem Acacius habens, Cyrillũ episcopatu deposuit. Damnatos igitur episcopos ex vrbe Constãtinopolitana fugauerũt sectatores Acacij. Ipsis autem cõsentientes, in depositionibus tamen illorũ nolentes subscribere, cùm essent numero decem, apud semetipsos interim habitare præceperunt, & neque ministerio fungi, neque ecclesias gubernare, donec subscriberent. Et si non agerent pœnitentiam intra mẽses sex, & omnibus placitis atque gestis in illo concilio præberent scripto consensum, etiam ipsi deponerentur, quo facto cõsentientes ipsis episcopi per singulas prouincias alios ordinarent. Cúmque talia cogitassent, cũctis episcopis atque clericis scripserũt, vt hæc obseruarent atq;

rum in gloria iudicare viuos & mortuos. Credimus & in spiritum sanctum, quem παράκλητον, id est, cōsolatorem nominauit Saluator dominus noster, promittens postquā iret, discipulis eum esse mittēdum, quem etiam destinauit, per quem & sanctificat credentes in ecclesia, & baptizatos In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Eos autem qui prēter istam fidē aliud quicquā prædicant, à catholica ecclesia decernimus alienos existere. Hæc est Acacij de eius fide prolatio. Cui subscripsit & ipse, & cōsentientes ei, numero quem paulò antè prædiximus. Hac fide lecta, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ hæc verba proclamauit: Si per singulos dies propriam ædere licuerit fidem, veritatis integritas non manebit. Hæc quidem Sophronius ait: Ego autem dico, quod si ab initio hæc verba de Nicęna fide dixissent qui ante eos & post illos fuerūt, omnis potuisset cessare contentio. Tunc ergo plurima inter se ob hoc, & propter eos qui fuerant accusati verba dicentes & audientes, abierunt. Quarto verò die cōuenientes omnes, rursus mouebant cum contentione sermones. Inter quos Acacius his verbis suam sentētiam patefecit: Si semel Nicęna fides mutata est, nihil prohibet etiam nūc aliam dictare fidem. Ad hæc Eleusius Cyzici hæc verba respondit: Prędens concilium celebratum est, non vt anathema discat, neque vt fidei explanationem suscipiat, tanquam non habēs eam, sed possidens patrum fidem, hāc vsque ad vitam mortémq; custodiet. His ergo verbis Eleusius sentētiæ occurrit Acacij, fidem patrum vocans, Antiochiæ declaratam. Cui recte quilibet poterit obuiare, dicēs: Quomodo patres hos nominas, ô Eleusi, cum illorum non recipias patres? Hi nāque qui in Nicæa conuenerunt concordantes in Consubstantialitatis verbo pro fide sancito, propriè dicuntur patres, eò quòd & tempore præcesserūt: & qui postea Antiochiæ conuenerunt, ab illis sacerdotij iura susceperunt. Si autem hi qui Antiochiæ cōgregati sunt, patres proprios negauerūt, consequēter istorum posteri patrum destructores secuti sunt. Quomodo ergo & quorum illi fidem velut improbam respuerunt, isti quasi probabilem susceperunt? Si autem illi non habuerunt Spiritum

Sophronius Pompeiopolitanus.

Acacius & eius doctrina.

Eleusius Cyzicēsis.

sanctum, qui per officium manus impositionis accipitur, neque isti sacerdotium perceperũt. Quomodo enim acciperent à nõ habentibus quod dabatur? Hæc obiicere ergo respõsa poterit quilibet Eleusio. Cùm hæc ita gererentur, ad aliam venere quęstionem. Quod enim Acacius in fide quæ lecta est, similem dixit filium patri, consulebant alter alterum, secũdum quid esset similis filius patri. Et qui circa Acacium erãt, dicebant, secũdum voluntatem solummodo, non secundum substantiam patri similem filium esse. Alij verò omnes etiam secundum substantiam declarabant. In hac ergo cõtentione toto manserunt die. Et Acacium arguerunt, qui in suis sermonibus quos cõscripsit, similem per omnia patri filium dixit, nũc autem secundum substantiam similem denegauit. Quibus multum cõtendentibus, & ad nullam cõcordiam venientibus, surgens Leonas cõcilium soluit. Et iste fuit terminus synodi Seleuciæ cõgregatę. Altera nanq; die rogatus vt interesset, noluit, dicẽs: Missus sum ad cõcordiam concilij: vobis discordantibus adesse non possũm. Quo facto, nec qui circa Acacium erant, ad synodum cõcurrere voluerũt. Altera verò pars in ecclesiam veniens, Acacium & qui erant cum eo vocauit, vt de Cyrillo Hierosolymorum episcopo haberetur examinatio. Sciendum itaque quọd Cyrillus iam pridem fuerat accusatus atq; damnatus, quoniam sæpe euocatus ad iudicium, duobus annis iugiter declinauerat, metuens accusantes. Condemnatus autem, appellationis libellum cõdemnatoribus destinauit, iudicium maius appellans. Cui appellationi cõsensit etiam Constantius Imperator. Hoc itaque solus & primus præter ecclesiasticam consuetudinem atque regulam Cyrillus fecit episcopus, vt sicut in publicis iudiciis, libellis vteretur appellatoriis. Tunc ergo in Seleucia adfuit iudicandus. Et ob hoc episcopi Acacium eiúsque consentaneos euocabant, vt de accusationibus cognoscentes decretum commune proferrent. Euocabant etiam alios quosdam qui fuerant accusati, & semetipsos contulerant ad Acacium. Quos post crebram citationem nolentes occurrere, damnauerunt. Et ipsum Acacium, Georgium Alexandrinum, Vranium Tyri, Theodulum

Cyrilli Hierosolymitani causa discutitur Seleuciæ.

Libellus appellationis.

Episcopi damnati.

Cherapenum Phrygiæ, Theodosium Philadelphiæ Lydiæ, Euagrium insulæ Mitylenæ, Leontium Tripoleos Lydiæ, & Eudoxium, qui primò quidé Germaniciæ fuit, postea verò Antiochiæ Syrię inuasit episcopatum, damnauerunt pariter & Patrophilum, quia & ipse à Dorotheo presbytero accusatus, euocatus noluerat obedire. Hos itaque damnauerunt. Excommunicauerunt autem Asterium, Eusebium, Abgarum, Basilium, Phœbum, Fidelem, Eutychium, Magnum & Eustathium, sic eos manere decernentes, donec habita satisfactione, accusationibus semetipsos exuerent. His actis, damnationem celebratam eorum parœciis indicarunt. Inque locum Eudoxij Anianum cõstituerunt episcopum. Quem cõprehendentes qui circa Acacium erant, Leonæ & Lauritio tradiderunt, à quibus in exilium destinatus est. Quo facto episcopi qui ordinauerãt Anianum contestationem obtulerunt Leonæ & Lauritio cõtra Acacium & cõsentaneos eius, dicentes synodi iudicium fuisse violatum. Cúmque nihil agerent, Constantinopolim sunt profecti, vti quæ gesta fuerant, panderentur Imperatori.

Excommunicati.

Anianus.

SOZOMENVS.

De legatis concilij Seleuciæ, & de examinatione Actij, & gestis Ariminensium.

CAPVT XXXV.

HVnc terminum habuit synodus in Seleucia constituta. Qui verò voluerit subtiliter vniuersa cognoscere, Exceptorum debet Acta relegere. Post hæc ergo talia gesta sunt. Consentientes quidem Acacio, ad Imperatorem q̃ properè peruenerunt. Alterius verò partis episcopi singuli ad propria sunt reuersi. Decem tãtummodo eorum cõmuni decreto missi, venientes ad principem, inuenerunt missos decem ab Ariminensi cõcilio. Portò sequaces Acacij iam agebant, vt potentes Palatij ipsorum tuerentur partes: & per eos fauor illis arridebat Imperatoris. Dicebãt enim alios quidem ipsis consentire, alios autẽ ecclesiasticis pecuniis esse corruptos, alios incongruis falli seductionibus. Hæc agebat Acacius natura versutus, & paratus ad intelligendum atque dicendum, cũ etiam insignem haberet ecclesiam, id est,

Acta concilij Seleuciæ.

Decem episcopi ad Cõstãtiũ mittuntur tanquã legati concilij.

Acaciani.

Acacius.

Cæsariẽsis.

perficerent. Ex hoc ergo non post multum tẽporis Macedonio succedit Eudoxius, Basilio Athanasius Eleusio Eunomius, qui postea Eunomianæ princeps fuit hæreseos. Porrò pro Eustathio Melitius ecclesiæ Sebastenæ suscepit episcopatum. *Episcopi substituti.*

SOCRATES.

Lecta est etiam in Constantinopolitana vrbe cùm adiectione expositio fidei. Sed nos labyrinthum expositionum vix aliquando reperientes, eorum numerum quoque digerimus.

Enumeratio expositionum hæreticarum post Nicænum concilium. *CAP. XXXVIII.*

POst Nicænum nãque concilium in dedicatione Antiochena, expositionem geminam dictauerunt. Tertia verò est, quæ à Narcisso apud Gallias Cõstantio Imperatori oblata dinoscitur. Quarta Eudoxij, quę in Italiam destinata est. In Sirmio tres dictatæ sunt, quarum vna in Arimino cum Consulatu relicta est. Porrò octaua in Seleucia ab Acacij sociis ædita est, vltima Cõstantinopoli cum adiectione recitata est. Erat enim additum, vt neque substantia neque subsistẽtia diceretur in Deo. In hac Vlphilas Gothorũ episcopus tunc primum consensit. Nam tẽpore præcedenti Nicænam amplectebatur fidem, sequẽs Theophilum Gothorum episcopũ, qui præsens in Concilio Nicæno subscripserat. Acacius igitur & Eudoxius cum suis Cõstantinopoli de quibusdam alterius partis episcopis condemnandis certamen habebant. Videntes indignari contra Macedoniũ principem, primum condemnauerunt eum, tanquam plurimorum necis autorem, & quia diaconum in fornicatione captum in communionem susceperat. *Nonẽ expositiones fides.* *Vlphilas Gothorum episcopus. Theophil.* *Macedonius condemnatur. Ann. do. 363.*

Quòd Eudoxius Arianus post Antiochenum Constãtinopoleos inuaserit episcopatum, & de praua Ætij doctrina.

CAPVT XXXIX.

EXpulso siquidem Macedonio, Eudoxius spernens Antiochiæ sedem, Constantinopolitanam inuasit ecclesiam, studio intus Acacij, qui obliti suorum, suis iudiciis contraria sanciuerunt. Nã cùm prius Dracontium depositissent, eò quòd ex Galatia transisset in *Eudoxius Constãtinopolitanã sedẽ vsurpat.*

Pergamum, non cogitantes quod actum fuerat, Eudoxium ad sedem aliam transtulerunt. Quo facto, lectam fidem Arimini cũ augmento quod ipsi in Constantinopolitana vrbe adiecerãt, vndiquaq; miserunt, mãdantes vt qui non subscriberent, iussione Imperatoris in exiliũ mitterentur. Aperuerúntque sua gesta & aliis Orientalibus sibi concordibus, & Patrophilo Scythopoleos episcopo, qui de Seleucia ad propriam mox redierat ciuitatem. Eudoxio porrò cõstituto Constãtinopoli, tunc etiam maior ecclesia, quę dicitur Sophia, dedicatur Cõsulatu Constãtij decimo, & Iuliani Cæsaris tertio, quintadecima die Februarij mensis. Eudoxius autem cùm sedisset in sedem, illam prius vocem, quæ vbiq; vulgata est, protulit, dicens: Pater ἀσεβής, filius ὐσεβής. Ista duo Græca verba, diuersos habẽt apud Græcos intellectus, ἀσεβὴς enim dicitur & impius & sine cultu: ὐσεβὴς dicitur & pius & bene colẽs. Cúmq; dixisset hæc verba, turba generatur in populo, quasi patrem dixisset impium, filium verò pium. Quo facto, Nolite, inquit, turbari ad ea quæ dixi: Pater enim ἀσεβὴς est, quia nullũ colit: filius autem ὐσεβὴς, quia colit patrem. Hæc cùm dixisset Eudoxius, turba quidẽ sedata est: multus verò risus compleuit ecclesiã. Et hactenus illud dictũ cum derisione permansit. His enim Hæresiarchæ seductionibus sermonibúsq; vacãtes, ecclesiam lacerarũt. Huiusmodi ergo termino etiam synodus Constãtinopolitana concluſa est.

Sophia tẽplum Constãtinopolitanum dedicatur. Ann. do. 362.

Eudoxij de Constãtino Magno & Cõstantio filio opinio.

Sozomenus.

Igitur Acacius & eius socij non cessabãt, sed congregati apud Antiochiam quæ ipsis dudum placuerant, destruebant: & ex cõscriptione, quæ Arimini & Constãtinopoli fuerat lecta, nomen similitudinis abscindere nitebantur, & per omnia substantiam atque voluntatem dissimilem esse patri apud filium, & ex non existentibus factum introducebant, sicut Ario primò placuerat, quibus Aëtiani consentiebant. Is enim Aëtius post Arium primus apertè his nominib. vti præsumpsit. Quapropter etiam ἄθεος, id est, sine Deo, vocabatur: eiúsq; sequaces propterea Dissimiles & Non existentiales sunt dicti ab his, qui Antiochiæ Consubstantialitati consentiebant. Hos ergo cùm requirerent cultores Nicæni cõcilij, cur

Aëtius Dissimiles, Non existentiales.

in expositione fidei suæ Deum ex Deo filium dicentes Dissimilem, & ex non exantibus nominare præsumerent, his verbis respondebant: Sic dictum est Deum ex Deo, sicut habetur apud Apostolum: Omnia autem ex Deo, vnus ergo omnium etiam filius Dei: & propterea positum est in expositionibus, Secundum scripturas.

Socrates.

Huius verbi princeps fuit Gregorius Laodicenus episcopus: qui cùm talia doceret, ignorauit quēadmodum Apostoli proprietates superiori tēpore Origenes latius examinarit, atque interpretatus sit. *Gregorius Laodicen⁹.*

SOZOMENVS.

De crudelitate Georgij apud Alexandriam, & qui post Cyrillum Hierosolymorum tenuit episcopatum.

CAPVT XL.

INterea dum adhuc Athanasius celaretur, Georgius Alexandriæ crudeliter Paganos afficiebat, & aduersantes ipsi Christianos: vtrosque enim cogebat ad ipsius venire sententiam, & respuentes afficiebat. Erat enim apud sapientes exosus, quasi despiciens eos, & ludicibus imperans. Apud populū verò quasi tyrānus, & vltra potentes elatus: præcipuè tamē Paganos opprimebat, quos sacrificare & paternas festiuitates agere prohibebat. Tūc enim milites & Ægypti ducem, armatos in ciuitatem introduxit, imagines & ornamēta templorum abstulit: quòd ei postea causā necis adduxit. Cyrillo verò depositō (sicut prædictū est) occupauit Hierosolymorū ecclesiam Herēnius, & post illū Heraclius, post quē Hilarius. Hos enim tunc illā ecclesiam gubernasse percepimus vsque ad imperium Theodosij principis, quando rursus Cyrillus ad proprium reuersus est episcopatum. *Georgius. Alexandrinus. Tēpla Gētilū spoliātur opera Georgij. Cyrillus. Herēnius. Heraclius. Hilarius.*

SOCRATES.

De Macedonio & Macedonianis. CAP. XLI.

IGitur Macedonius Constātinopolitana pulsus ecclesia, damnationē non ferens, quiescere respuebat. Declinauit enim ad eorum partem, qui apud Seleuciam Acacium cum sociis deposuerāt. Misitque legationem ad Sophronium & Eleusium, vt defenderent expositam *Ann. do. 363. Macedon⁹ similiū substantiæ asserter.*

prius in Antiochia fidem, & postea Seleuciæ roboratã, & similis substantię fidem diuulgandam esse cõmonuit. Ad quem concurrunt multi familiarium, qui nũc ab eo Macedoniani vocantur. Quicunque enim in Seleuceno concilio Acacio declinauerunt, apertè verbum similis substantiæ sancierunt, cùm prius hoc non manifesto iudicio declarassent. Est enim opinio apud multos, φ non inuentum sit Macedonij, sed magis Maratonij Nicomedienſis episcopi: vnde etiam Maratonij vocitãtur: ad quos Eustathius expulsus de Sebastia cõfugit. Cúmque Macedonius sanctum spiritum comprehendere in tractatu diuinæ trinitatis declinaret, tũc & Eustathius: Ego, inquit, neque Deum nominare spiritum sanctum patior, neque creaturam vocare præsumo. Propter hanc ergo causam spiritui repugnantes appellant huiusmodi psonas, hi qui i Cõsubstãtialitati expositione cõcordãt.

Macedoniani.
Maratonius.
Maratonij.
πνευματόμαχοι.

SOZOMENVS.

Cum itaque Macedonius de Ecclesia Constantinopolitana fuisset expulsus, non ea quæ Acacius atq; Eudoxius sapiebat, sed tradebat magis filium Deum, per omnia & secũdum substantiam similem esse patri. Sanctum verò spiritum non earum rerum esse participem, sed ministrum, & exhibentem officium, & quæcunque de sanctis angelis dici possunt.

SOCRATES.

De his quæ rursum ab Arianis contra ipsos Arianos gesta sunt, & quomodo Eustathius nequitiam patefecerit Eudoxij. Et epistola Constantinopolitani concilij ad Georgium Alexandrinum condemnantis Ætium cum scriptis eius.

CAPVT XLII.

IGitur sequaces Acacij in Antiochiam magno studio conuenerunt, acti pœnitẽtia quòd similem dixerant filium patri. Et consulatu sequẽti id est, Tauri & Florentij, cùm Euzoius eam gubernaret ecclesiam, Imperatore ibidem constituto, pauci quidem rursus mouebant ea, quæ dudum placuerãt, dicentes, oportere sermonem similis substantiæ auferri ab expositione fidei traditæ, tam in Arimino quàm Constãtinopoli: non celantes, sed apertè dicentes, quòd per omnia dissimilis filius est patri:

An. do. 363
Acacians Antiochiæ conueniunt.

patri: non solùm secundum substantiam, sed etiam secundum voluntatem, & ex non extantibus esset, sicuti prædicauerat Arius. Cum quibus erãt sectatores Aëtij.

Theodoritus.

Ea quidem tempestate, cùm perfidia accusaretur Eudoxij, inter alios Eustathius, quoniã de fide, inquit, examinationem vis fieri ô Imperator, Eudoxij consydera blasphemias. Obtulítque ei expositionem inter alia sic habentem:

Quæ dissimiliter proferuntur, dissimilia secundum substantiam sunt.

Vnus Deus pater, ex quo omnia, & vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia.

Dissimile autem est, ex quo, & per quem: dissimilis igitur filius Deo & patri. Hac lectione commotus Imperator requisiuit Eudoxium, an fateretur suam. At ille negauit, dicens, esse Aëtij. Quem dum iussisset Imperator adduci, requisitus, licet eius non fuerit, suam esse professus est: & ideo in exilium missus. Eustathius tamen etiam Eudoxium ita sapere proclamabat, exigens vt scripturam anathematizaret Aëtij. Quod licet tardè, fecit tamen: & damnauit quod prius & postea prædicabat. Deinde etiam ipse exigebat, vt ille ὁμοούσιον anathematizaret, quod scripturę non haberent. Tunc Syluanus, & Ex non existentibus, inquit, & Creatura, & Alterius substantiæ, scripta nusquam sunt. Iustum ergo est hæc abrogari. Quod Imperator namque decreuit vt fieret: quod (licet cum difficultate) fecerũt. Quo facto, exigebant vt ipsi & ὁμοούσιον abrogarẽt. Tũc disputatiuè atque veraciter Syluanus ait: Si ex non existentibus non est, neque creatura nec ex alia substantia Deus verbum, igitur cõsubstãtialis est genitori patri: sicut Deus ex Deo, & lumen ex lumine, eandémque habet cum genitore naturam. Tunc Imperator iratus, exiliũ interminatus est eis. At illi: Potestatem, inquiũt, habes puniendi, non tamen nos patrum statuta destruimus. Tunc Imperator illos pelli iussit ecclesiis, & pro eis alios ordinari. Tunc Eudoxius cùm tyrannicè Constantinopoleos teneret ecclesiam, pulso Eleusio Cyzici, Eunomium ordinauit episcopum. Et Aëtium in scriptis

Aëtius in exilium.

abdicauerunt: cuius videbantur esse consortes: scripserúntque Georgio, quod fuerat gestum.

SANCTA SYNODVS CONSTANTInopoli cõgregata, domino honorabili Alexandrinæ ciuitaris episcopo Georgio S.

Synodo reprehendente Aëtium propter nephandas eius & plenas scandalis scripturas, secundum cõsequentiam ecclesiasticarum sanctionum super eo ab episcopis actum est quod decebat. Diaconatu namque depositus est, & ab ecclesia factus extraneus. Et à nobis hæc monita processerunt, vt neque ad lectionem cuiuspiam veniant nephandæ eius epistolæ, sed abiiciantur, eò quòd vehementer inutiles sunt. His adiicimus etiam anathematizãdum eum, si permaneat in eo proposito, cum sequacibus suis. Consequens enim erat, vt omnes in synodo conuenientes episcopi deponerent autorem scandalorum & schismatum in omni terrarum orbe factorũ inter ecclesias, & concordarent in sententia cõtra eum iustè prolata. Sed præter vota spémque nostram, Serras & Stephanus, Heliodorus & Theophilus, in nostra sententia concordare noluerunt, neque in eius depositione subscribere, cùm scilicet Serras etiam aliam vęsanam arrogantiam eiusdem accusaret Aëtij. Dicebat enim eum asperiora præsumere atq; dixisse: quoniam ea quæ Deus hacteuus celasset Apostolis, reuelata sibimet affirmaret. Post huiusmodi væsanos superbósq; sermones à memorato Serra de Aëtio protestatos flecti precibus nequiuerunt, vt in nostra fierét determinatione cõcordes. Veruntamen nos longanimitate detenti, multo tempore sustinuimus eos, nunc indignãtes, nunc rogantes, nunc interminãtes, nunc iterum supplicantes vt cõuenirent nobiscum, & cõsona omni consilio definirét. Sustinebamus ergo si forsitan audirét, si forsitan intelligerét, si fortè prospicerent. Cúmque multo tempore nobis perdurantibus non flecterétur, sequi sententiam super prædicto viro prolatam, ecclesiæ honorabilius esse, quàm horum virorum amicitias iudicãtes, finiuimus contra eos excommunicationem, tempus sex mensiũ ad agendum pœnitentiam eis dantes inducias, vt si intra

Serras.
Stephanus.
Heliodor⁹.

Aëtij vox superba.

hoc tempus conuerterentur & consentirent definitionibus fratrum suorum, susciperetur in ecclesiam & propriam fiduciam charitatémque repararent. Si verò sine pœnitentia permanerent, amicitiásque hominum regulis ecclesiæ & concordiæ nostræ præponerent, tunc eos episcopatus dignitate esse iudicamus extraneos. Quibus depositis, necessarium erit vt in eorũ locis alij constituantur episcopi, vt legalis ecclesia competentem sumens ordinem, sibiipsi concordet, episcopis videlicet vniuersis seruãtibus vinculum charitatis, eadémq; cum perfectione dicendo in vno intellectu vnáque essentia. Vt ergo cognoscas quæ concilio placuerint, hæc tuę reuerentiæ scripta transmisimus, orantes vt gratia Christi ista custodiens, pacificè & legitimè regas sub te constituas ecclesias.

De Eunomio, & quomodo in Cyzico fuerit ordinatus, & inde rursus expulsus hæreseos autor extiterit.

CAPVT XLIII.

Eunomius episcopus Cyzicenus Eudoxius Constantinopolitan⁹ quid consuluerit Eunomio.

HVnc porrò Aërium Eunomius in suis libris extollit, & hominem Dei vocat, multísq; fauoribus honorat. Sed tunc & abdicantium eum numero interfuit, & ab illis episcopalem ordinationem ipse suscepit. Eudoxius igitur & Acacius cum suis præbẽtes consensum his quæ in Nicæa Thraciæ gesta sunt, pro Basilio & Eleusio alios constituerunt episcopos: de quibus supernacaneum loqui nunc censeo. De Eunomio solum habito sermone narrabo. Igitur cùm Eleusio viuo Cyzicenam ecclesiam accepisset Eunomius, & populi sanitatem videret Eudoxius, atq; Imperatorem cõspiceret fæuientem contra eos, qui creatum profitebãtur vnigenitum Dei filiũ, eum compulit vt celaret hunc sensum, nec eum aperiret inuestigantibus accusatoribus: dicens Eunomio quoque, quoniã opportuno tẽpore prædicabimus quæ modò celamus & ignorãtes docebimus, & cõtradicentes aut flectemus, aut cogemus, aut puniem⁹. His promissionibus persuasus Eunomius, obumbratam proferebat impietatẽ. Sed qui diuinis sunt innutriti literis, videntes dictorũ calliditatem molestè quidẽ fere-

bant. Apertè verò contradicere temeritatis opus esse & non sapientiæ iudicabant. Circumponétes ergo speciem sibimet hæreticæ prauitatis, & hoc se esse fingétes, accesserunt ad domum eius, rogantes vt eis exponeret apertè dogmatis veritatem: nec pateretur huc & illuc eos diuersisq; ferri doctrinis. Tum ille factus audacior sensum quem celabat, aperuit. Quibus dicentibus valde esse iniquũ, vt non omnes sub eo cõstituti veritate fruerentur, his & huiusmodi seductus verbis, in conuentu ecclesiæ suam blasphemiam reuelauit. At illi zelo suas animas accendentes, Constãtinopolim profecti sunt. Et primùm quidem apud Eudoxium accusarunt Eunomiũ: quo eos non suscipiente adeuntes principem pestem illius cum gemitu panderunt. Dicebãt enim magis istius dicta impia esse, quàm Arij. Pro his indignatus Imperator, præcepit Eudoxio, vt deduceretur Eunomius, & conuinctus sacerdotio priuaretur. Cúmque frequenter ab accusatoribus importunitatem passus Eudoxius declinaret, adierunt rursum Imperatorem, ingemiscentes, quò nihil eorum quæ præceperat, fecisset Eudoxius, sed tantam cõtemneret ciuitatẽ blasphemiis Eunomij pereuntem. Tunc Cõstantius expulsurum se interminatus Eudoxium est, nisi Eunomium iudicandum deduceret, & conuictum in accusatione puniret. Hoc metuẽs Eudoxius scripsit Eunomio, vt de Cyzico fugeret, sibíque id imputaret, qui nequaquam ipsius monitionibus obedisset. Verum Eunomius metuens abscessit quidem, sed cõtumeliam nõ ferens, proditionis accusabat Eudoxiũ, læsúmq; se & Aëtium asserebat, ac deinde gregem propriæ cohortis instituit. Quicunque enim eius dogmatis concordiam sequebantur ab Eudoxio recesserunt: proditionem accusantes eius, sociantes semetipsos Eunomio, qui hactenus ab illo nomẽ habere noscũtur. Hinc ergo hæresiarches factus Eunomius, impietatis cumulo auxit Arij blasphemias. Quod verò ambitionis seruiẽs passioni, proprium probetur fecisse collegium, ipsa quę sunt gesta clamant. Nam cùm abdicatus Aëtius fuisset & expulsus, cum eo regressus non est, licet doctorẽ eum & Dei hominem nominaret, sed mansit cõiunctus Eudoxio. Cùm autem impietatis pœnas exigeretur, ratum

Eunomius accusatur apud Imp.

Eunomius fugit.

Eunomiani ἀιρέσεως ἀρχηγὸς.

non habuit concilij decretum, sed ordinauit episcopos atque presbyteros episcopali dignitate priuatus.

SOCRATES.

De Apollinare patre simul & filio & eorum hæresi.

CAPVT XLIIII.

PEr idem tẽpus in Laodicia Syriæ duo erant viri, eodem nomine nuncupati, pater & filius: vterque dicebatur Apollinaris. Pater presbyteri dignitate fungebatur, filius autem habebat Lectoris officium, Græcarum ambo doctores literarum. Pater Grammaticus, filius erat Rhetor. Pater sanè cùm fuisset Alexandrinus genere, & prius docuisset Beryti, postea venit Laodiciã & venĩs duxit vxorem, & filium habuit Apollinarem. Tum igitur ambo exercebantur cum Epiphanio Sophista: & cum essent eius amici, valde fouebant eum. Hoc metuens Theodotus Laodicensis episcopus, ne frequẽti confabulatione Sophistæ laberentur in Paganismum, prohibuit ne ad eius scholas accederẽt. Qui paruipendentes episcopũ, Epiphanij amicitiã magis amplectebãtur. Postea Georgius Theodoti successor, cũ eos prohibere non potuisset, ambos communione priuauit. Tum Apollinaris filius putans esse iniuriam, & fretus eloquij tumore Sophistici, nouitatẽ & ipse introduxit hæreseos, quæ nunc fertur nomen ab inuẽtore gerens. Aiũt enim quidam excitatos eos aduersus Georgium, non tantum propter prædictam causam, sed quòd videret eum varia dogmata proferentem: & nunc quidem prõfitentem similem patri filium, sicut erat Seleuciæ constitutum: nũc autem in Arianam declinare sententiam. Quapropter velut opportunã sumentes occasionem, abscedũt. Cũmque nullus de eis curaret, sub schemate religionis pestẽ hæreseos introducunt. Et primum quidem dicebãt, animam à Deo verbo in dispensatione incarnationis non assumptam. Deinde quasi pœnitentia ducti, corrigentes semetipsos adiecerũt: Animam quidem assumptam, quę tamen non haberet mẽtem, sed Deum verbum esse prò mente in homine assumptum. Circa hoc itaque solum dicuntur esse corrupti, qui nunc illorũ nomine vocitantur. Nam trinitatem consubstantialem esse profitentur.

Apollinaris Grammaticus.
Apollinaris Rhetor.
Epiphanij Sophistæ gentilis.

Dogma. Ann. do. 372.
Apollinaristæ.

Quomodo Iacobi episcopi orationibus, Persarum rex nõ valuerit prævalere Romanis. CAP. XLV.

An. do. 317.

CVm inter hæc Sapores rex Persarum cõtra Romanos expeditionem mouisset. Constãtius cum magno exercitu veniés Antiochiam, fugauit hostes. Quod non militia Romanorũ egit, sed Deus qui colitur à Romanis. Modum autẽ enarrabo victoriæ. Nisibis quam quidam Antiochiã Mygdoniam vocãt, in cõfinio posita est Persicarũ Romanarumq; terrarũ. Huius erat episcopus atq; rector & dux Iacobus Apostolicæ gratiæ radiis illustratus. Cuius admirabilia notáque miracula alibi prosecutus hic rursum enumerare superuacaneũ iudicaui. Sed vnum tantũmodo eius opus, istius causa narrationis exponam. Huius igitur ciuitatem Romanis subditam Persarũ exercitus obsidebat. Et cùm septuaginta dies iugiter obseruaret, & multas quidem cepisset ciuitates, plurimáq; circa hanc molimina posuisset, & vallos atq; fossas pro capiẽda vrbe fecisset, eam nequaquã valuit obtinere. Postea verò Persæ impetũ Mygdonij fluminis ciuitatem mediã diuidentis à longè retinentes & vtrasque ripas eius faciẽtes celsiores, vt aqua in se collecta cõcresceret, quò vi maiori posset irruere, cùm vidissent iam etiam illas quas fecerãt sublimes ripas implesti, subitò auferẽtes quas fecerant cataractas, emiserunt impetum fluminis cõtra murum: qui vehementis aquæ põdus non ferẽs, est inclinatus, & cecidit. Quo facto, ingrediens aqua cum magno impetu, etiam aliam partem muri, vnde fluuius solebat exire, cum magna ruina deposuit. Hoc Sapores inspiciens, speranit se sine pugna capere ciuitatem. Et illo quidem die quieuit, vt & fundus fluminis purgaretur, & posset ambulari per fluuiũ. Altero verò die cum omni militia credens per loca ruinosa murorum ciuitatem intrare, vidit murum ex vtraque parte fabricatum. Ille nãque sanctissimus homo orationibus milites coarmauit & alios vrbis habitatores. Quo facto & murum restituit, & propugnacula fecit, quibus repelleret accedentes. Et hoc non ad murũ veniens egit, sed intra tẽplum sacratum domino supplicãs

Sapores rex aduersus Rom.

Nisibis quæ & Antiochia Mygdonia.

Iacobus episcopus Nisibenus.

Sapores rex obsidet.

Nisibin. Mygdoni fluuius.

adimpleuit. Porrò Saporem nõ solùm muri fabrica terruit, sed etiam altera visio perturbauit. Vidit enim stantem supra murum quẽdam Imperiali schemate circumamictum, & tam purpura quàm diademate resplendere. Arbitratus autem esse Romanorũ Imperatorem, mortem minatus est eis, qui nunciauerant nõ illic eum esse præsentem. Quibus affirmantibus se vera dixisse, & Cõstantium Antiochiæ cõmorari, ex vultu quem videbat agnouit eorum verba esse veracia, & ait: Deũ bella gerere pro Romanis. Cúmque hoc illum malè haberet, infelix sagittam emisit in aërem. Et cùm vidisset quòd in corpore eum iaculari nõ potuisset, tamen à væsaniæ suæ impetu non recesit. Tunc igitur Ephrem vir mirabilis, & scriptor egregius apud Syros, sacratissimo Iacobo supplicabat, vt veniret ad murũ, & videns Barbaros, maledictionis iacula contra eos emitteret. Flexus ergo venerabilis homo, ascendit in quãdam turrim: & cùm millia milliũ videret exercitus, aliam maledictionem eis nõ imprecatus est: nisi cinyphes & culices, vt per parua animalia supernam virtutem potuissent agnoscere. Orationem verò sequutæ sunt nebulæ cinyphum & culicũ. Et elephantorum quidem proboscidas cùm sint concauæ, equorum verò aliorúmque iumẽtorum aures simul & nares impleuerunt. At illi ferre vim paruorum animalium non valentes, sessores suos ductoréssque excussos dorsis proiecerunt, & disruptas acies confuderunt: exercitúmque relinquentes summo impetu fugiebant. Hoc modo miserrimus Imperator paruam clementémque correptionem in se cognoscens factam, à Deo habente prouidentiam animarum ipsum pie colentium, suum inde reduxit exercitum, confusionem nõ victoriam ex illa obsidione percipiens.

Ephrem. Syrus.

Imprecatio Iacobi in Persas.

De concilio denuò apud Antiochiam congregato.

CAPVT XLVI.

HOc itaque tempore Constantius Antiochię morabatur. Et Parthico bello quiescente rursus colligebat episcopos, cogẽs omnes negare verbum & vnius substantiæ & alterius substantiæ. Verum cum Eudoxius post Leontium Antiochenam arripuisset sedem, deinde pulsus post multa concilia, cum Cõstantinopolitanum

ὑποόυσιον. ὁμοόυσιον.

iniquè tenuisset episcopatū, Antiochena ecclesia pastore priuata videbatur. Tunc ergo conuenientes episcopi cùm essent plurimi & vndique congregati, dicebāt Imperatori, oportere primo pastorem constitui, & ita cum illo de dogmatibus cogitari.

Cōsultatur de episcopo Antiochenis præficiēdo.

De translatione sancti Melitij ad Antiochenum episcopatum, & de eius expositione de vnitate Trinitatis.

CAPVT XLVII.

ILlo tempore sanctissimus Melitius ciuitatem quandam Armeniæ regens & Barbaros edocens quietem habere videbatur. Quem putantes Ariani ipsis consentire, petierunt à Cōstantio, vt Antiochenæ cōstitueretur præsul ecclesiæ. Cum quibus etiā orthodoxi propter claritatem eius vitæ & sanitatem rectorū dogmatum, in eius subscripsere decreto, ipsúmq; decretū vtraque pars Eusebio Samosateno commendauit episcopo. Veniēte verò Magno Melitio, occurrit ei populus vtriusque partis. Cum quibus Iudæi pariter & Pagani desiderantes celebratissimum illum videre Melitium. Tūc Imperator & ei & aliis qui exponere poterant, iussit, vt populis explanarēt locum illū: Dominus creauit me in initio viarū suarum in opera sua: præcipiēs vt exceptores eorū verba conscriberent. Et primū quidem Georgius Laodiciæ fœtorem hæreticæ pestis euomuit. Post quem Acacius Cæsareę quandam nisus mediam proferre doctrinam, multum ab illorum blasphemia recessit, non tamen summū Apostolicæ integritatis dogma seruauit. Tertius autem magnus surrexit Melitius, & rectitudinem regulæ in sacra disputatione monstrauit. Nam veluti quodam pondere veritatis vtens, & quod plus, & quod minus erat, euitauit. Cúmque turba vniuersa faueret, rogans vt breuem eis doctrinæ daret imaginem, tres ostendens digitos, deinde colligens duos, & vnum tendēs, illam laudabilem protulit vocem: Tria sunt quæ intelliguntur, sed tanquam de vno disputamus.

An. d. 363. Melitius et eius doctrina.

Cōstantius iubet episcopos hunc locum: Dominus creauit me, &c. populo exponere.

Prouer. 8. c

Georgius Laodicenus

Acacius Cæsariēsis.

SOZOMENVS.

Quod expulso Melitio Euzoius Arianus Antiochiæ ordinatus sit episcopus.

CAPVT XLVIII.

EO tempore fertur Archidiaconus eius ecclesiæ, adhuc eo loquente, extensa manu eius os obstruxisse. At ille suam sententiam manu clarius quàm voce signauit. Tribus enim apertis digitis & denuò clausis, & vno tantum digito rursus extẽso populo figura diuulgabat, quod tres vnum sint. Deinde Archidiacono eius manum ore omisso tenente, libera voce clamabat, Nicænũ seruari debere concilium.

Melitius quod ore eloqui nõ sinitur, manu designat

THEODORITVS.

Contra hãc doctrinam Ariani calumnię linguas exacuerunt, Sabellianum asserentes Sanctum esse Melitiũ. Ob quam rem principi suaserunt, vt in propriam prouinciam in exilium mitteretur. Et supradictus Euzoius aperte Arianum dogma laudauit. Hunc enim cum Atio Magnus Alexander diaconatu priuauerat. Hoc itaque facto, sanus populus ab hęreticis diuisus in Apostolicã ecclesiam positam, loco, qui dicitur Vetus, cõueniebat. Annis nanque triginta post quàm magnus Eustathius fuerat expulsus, orthodoxi Arianorum onera sunt perpessi, rerum mutationem vtilem sustinentes.

Melitius in exilium protruditur Euzoius Alexandrinus.

SOZOMENVS.

Sequacibus enim Melitij communicare noluerunt hi qui ab initio Nicænum dogma seruauerant, dicentes, quod ex Ariano decreto Melitius fuisset ordinatus, & sequaces eius ab illo essent baptizati: ob quã rem Antiochena ecclesia in aliam diuiditur partem.

Schisma.

THEODORITVS.

Cumque viderent orthodoxi, hæreticorum crescere magis impietatem, & Apostolici dogmatis defensores aperte debellari, sanctúmq; Melitium pulsum, & Euzoium hęreticum ordinatum, verborum meminerunt, quæ dicta sunt Loth: Salua (inquit) salua animam tuam. Ad hæc etiam Euangelici verbi dicẽtis: Si oculus tuus dexter scandalizat te, aufer eum & proiice abs te. Idem & de manu & pede domino sanciente, qui etiam adiecit, dicens: Melius est enim tibi, vt pereat vnũ membrum tuum, quàm totum corpus in gehennam mittatur.

Ariani triũphant.

Gen. 19.c
Matt. 5.c

Matt. 5.c

De constantia Eusebij propter Melitium.

CAPVT XLIX.

Decretum Melitij repetunt ab Eusebio Samosatensi. Ariani.

PORRÒ mirabilis Eusebius, cui modo memini decretum fuisse commendatum, videns præuaricationem pactorum circa Melitium meditatam, ad suam reuersus est ciuitatem. Ariani verò scriptum testimonium metuentes Cõstantio suaserunt, vt mitteret qui decretum de Melitio factum, ab Eusebio reuocaret. Tunc missus est veredarius, qui hæc velociter adimpleret. Quumque venisset, & Imperatoris verba nuntiasset, tũc Eusebius admirandus, cõmune, inquit, depositum non restituam, nisi omnes qui tradiderũt, dicant. Quod dum qui fuerat missus renunciasset, indignatus Imperator, denuo misit vt redderet quod accepit, adiiciens scripto, vt si reddere nollet, dexteram manum eius abscinderet: verbo tamen iubens illi quem misit, ne faceret quod habebatur in literis. Quúmq; epistolam legisset Eusebius, & inuenisset pœnam ab Imperatore dictatam, cum dextera manu obtulit & sinistram, ambas incidi petens. Nam decretum, inquit, non dabo clarum Arianæ pestis indicium. Hanc eius firmitatem Cõstantius videns, laudauit egregie. Mirantur enim & impij resistentium sibi laudes, cùm gestorum magnitudine superantur.

Eusebij cõstantia.

SOZOMENVS.

Quomodo Iulianus negata Christiana religione bellum cõtra Constantium parabat, & de morte Constantij.

CAPVT L.

An. do. 363 Victoria Iuliani aduersum Alemãnos circa Argẽtoratum.

HÆc igitur apud Orientales agebantur ecclesias. Interea Iulianus Cæsar bello deuincens Barbaros apud Rhenum fluuium residẽtes, alios quidem peremit, alios cepit: claráque victoria decoratus, cum mediocritate vitæ atq; mansuetudine militibus gratus esset, ab eis appellatur Augustus. Hoc facto, nihil de Constantio cogitans, Iudices ab illo factos honoribus mulcebat: & ad illius inuidiam literas proferebat, quibus ostenderet eum propter bellum cõtra Magnentium gestum, in Italiam Barbaros induxisse. Repente verò religione mutata, cùm prius Christianus esse putaretur, semetipsum Pontificem nominauit: & veniens ad templa Paganorum, sacrificabat, subiectísq; talia colere suadebat.

Iulianꝰ appellatur Augustꝰ. Vocat se Põtificem Gẽtilium.

Cúmque Constantius propter bellum Persicum apud Antiochiam moraretur, sperás ille quod sine bello posset Illyricum occupare, ad eos agebat iter, dicens se velle Constantio satisfacere, táquam non spōte sed voluntate militum insulas imperij suscepisset. Ferrur iraque cùm ad hos terminos accessisset, vindemia iam collecta, circa occasum Pleiadum vuas denuò fuisse prolatas. Insuper etiam imbre ex aëre descendente, in eius veste simul & cæterorū guttas singulas crucis formasse signacula. Hoc facto, videbatur & ipsi & aliis, quod botris extra tempus illatis, bonū rei panderetur indicium: imber autem cadens vestem supra quam ceciderat, roboraret. Alij verò dicebant, vuarum signum, quod prēter tempus sit, significare perditionem Imperatoris instar huiusmodi botrorum, & parui temporis fore eius imperium. Porrò de cruce dicebāt prēnunciare hoc signū, quod sit cœleste dogma Christianorum, & oporteat signari cunctos crucis indicio. Vnde cognoscitur quod † diuersius interpretati quam dixerat Imperator, veritate fraudati non sunt: vtrumq; enim oportune dictum sequens tempus ostendit. Cum audiret iraque Cōstantius contra se venire Iulianum, instructione belli Partici omissa, Constantinopolim veniebat.

Prodigia.

Nota crucis in vestibus.

† *Diuersa.*

Socrates.

Et apud Mopsucrenem inter Cilicas atque Cappadocas, nimia cogitatione, apoplexiæ passione defūctus est. Consulatu Tauri & Florentij, tertio die Nouembris mensis, anno vitæ suæ quadragesimo & quinto: ex quibus tredecim regnauit, vigintiquinque post illum.

Mopsi fons Cōstantius Aug. moritur. An. do. 363

Sozomenus.

Quo defuncto, Iulianus quidem iam Thracias obtinebat. Et non post multum Constantinopolim veniēs, appellatus est Imperator.

Iulianus Imperator fit. An. d. 364.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER SEXTVS.

SOCRATES.

De Iuliani genere ac disciplinis, & quomodo peruenerit ad imperium.

CAPVT PRIMVM.

Constãtinopolis vnde dicta.

VNC igitur de Iuliano pauca dicenda sunt, eiúsque genere, ac eruditione, & quomodo venerit ad imperium. Constantinus, qui Byzantium suo nomine Constantinopolim appellauit, duos habuit ex eodem patre, non ex eadem matre, germanos, quorum vnus Dalmatius, alter Constantius vocabatur. Et Dalmatius quidem habuit sui nominis filium: Constãtius autem duos habuit natos, Gallum, & Iulianum. Post mortem Constantini conditoris Constantinopolitanæ ciuitatis, quum milites iuniore Dalmatium peremissent, tum & isti, defuncto iam patre, penè mortis periculum cum Dalmatio sustinuerãt, nisi Gallum quidem ægritudo, quæ putabatur ineuitabilis, liberasset: Iulianũ verò ætas infantilis: erat enim annorum octo. Cúmq; ab eis feruor Imperatoris quieuisset, Gallus circa Ephesum apud doctores erat, vbi etiam à progenitoribus possessiones habebat. Porrò Iulianus crescens, in auditoriis Constantinopolitanæ vrbis exercebatur in Basilica vbi doctores erant, habitu priuato procedens. Habebátque pędagogum eunuchum nomine Mardonium, Grãmaticum Nicoclem, Laconem. Rhetoricam verò legebat apud Ecebolum Sophistam tunc Christianum. Quod prouidentia sanè Constantij factum est, ne

Dalmatius Cõstantius Gallus Iulianus.

Gallus Ephesi instituitur, Iulianus Cõstãtinopoli. Mardonius. Nicocles Ecebolus.

apud Paganum Sophistam legés, ad eius superstitionis dogma declinaret. Erat enim Iulianus ab initio Christianus. Cúmque lectione proficeret, fama per populum volitabat, quod posset etiá Romanam gubernare rempublicam. Quod dum latius panderetur, æstuationem induxit Imperatori Constantio. Quamobrem amouit eum ab vrbe regia, & misit Nicomediam, præcipiens ne accederet Libanium Sophistam, Syrum. Tunc enim Libanius à pedagogis Constantinopolitanis expulsus, Nicomediæ degebat. Prohibebatur autem Iulianus apud Libanium legere, eo quod Paganus esset: veruntamen librorum eius lectionibus vtebatur. Cumq; proficeret in Rhetorica, superuenit Nicomediam Maximus philosophus, non ille Byzantius pater Euclidis, sed Ephesius, quem postea quasi artes Magicas exercentem, Valentinianus Imperator præcepit occidi. Tum igitur non ob aliam caussam Nicomediam venerat, nisi Iuliani fama pertractus. Apud quem Iulianus cũ studia philosophica prægustasset, cœpit etiam doctoris imitari religionẽ. Is enim etiam imperij cupidinem animo eius immiserat. Quum hæc non laterent aures Imperatoris, inter spem metúmq; constitutus, suspitionem celare volens (quia qui dudũ integer fuerat Christianus, postea proditor est effectus) tonsus monachicam simulabat vitã: & latẽter exercebatur in philosophia, in manifesto autem sacros Christianorum legebat libros. Denique in ecclesia Nicomediæ Lector est cõstitutus: & sub hoc habitu furorem declinauit Imperatoris. Hæc equidem ex timore faciebat, nequaquam à spe recedens quam mente conceperat. Dicebátq; plurimis amicorum suorum felicia fore tempora, quibus ipse rerum potiretur imperio. Dum hæc itaq; contra eum sic agerẽtur, Gallus germanus eius Cæsar cõstitutus venit Nicomediam visurus ipsum, cũ proficiscereturad Orientem. Paulò post verò peremptoGallo, repente Iulianus quoque fit suspectus Imperatori, qui etiam eum custodiri præcepit: & cùm fuga elapsus fuisset, diuersa loca circumeundo, seruatus est. Vixq; tandem vxor Imperatoris Eusebia cælatum inueniẽns, supplicauit Imperatori vt nihil mali paterẽtur, sed vt poti⁹ ad philosophandũ mitteretur. Athenas.

Libanius Sophista.

Maximus philosophus

Iulian⁹ fingit se Christianum.

Iuliani fuga Eusebia vxor Constantij.

Theodoritus.

Consulit vates.

Cœpit igitur Iulianus Imperialia sceptra desiderare. Quamobrem discurrens per vniuersam Hellada, vates quærebat responsa reddentes, cõsulens an ad suum imperium peruenire: inuenítq; virum qui illi desiderata se dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locum, & introducés in adytum, seductores dæmones euocauit. Quibus solenniter apparentibus, terrore compellitur Iulianus in frõte sua crucis formare signaculum. Tunc dæmones trophæi dominici figuram respicientes, & suæ recordati deuictionis, repẽte diſparuerunt. Quod cognoscens Magus, cœpit inculpare Iulianum. At ille & terroré significauit, & de crucis se dixit obstupuisse virtute, eo quod videntes hoc signum dæmones euanuissent. Porró Magus: Non hoc suspiceris, inquit, ô bone vir, eos timuisse sicut ais, sed abominati hoc signum potius abscesserũt. Et ita capiens miserum, odio repleuit Christiani signaculi Iulianum.

Miraculũ.

Socrates.

An. do. 360

Post hæc igitur Imperator euocauit Iulianum & cõstituit Cęsarem: dánsq; ei coniugem Helenam sororem suam, cõtra Barbaros eum destinauit ad Gallias. Hi nãque Barbari, quorum Imperator Cõstantius contra Magnentium auxilia petierat, cum nihil profuissent cõtra tyrannum, Romanorum vastabant vrbes. Quum esset ergo adolescens Iulianus, iussit Imperator vt prẽter cõsilium Ducum nihil moliri prẽsumeret. Quúmque illi accepta potestate negligẽtius agerent, & propterea Barbari superarẽt, tũc Iulianus Duces quidem delitiis vacare permisit. Sumens autem milites, eísq; spolia peremptorum hostium cõpromittens, initium vincẽdi Barbaros fecit, & amorem suis militib. inseruit. Fertur itaque cum in quãdam ciuitatẽ fuisset ingressus, quod corona laurea, quib⁹ solent ciuitates ornari, inter colũnas pendens, rupto fune super eius caput decideret, eúmq; aptissime coronauerit. Quo facto cũcti clamauerũt id ei signum fore imperij. Aiunt verò quidã, Cõstantium propterea eum cõtra Barbaros misisse, vt ibi interiret. Sed nescio an vera suspitio sit: nam qui ei germanam dedit vxorem, si hoc cogitasset, cõtra se magis insidia excita-

Hẽlena vxor Iuliani Alemanni.

ret. Quum igitur Iulianus apud Imperatorem de Ducum negligentia quereretur, alter mittitur magister armorũ, eius alacritati cõueniens. Cuius ministerio cum Barbaris cõfidenter est congressus: & quum illi per Legatos literas Imperatoris eos ad prouincias inuitantis ostenderent, tũc ille Legatos eorum cõiecit in vincula: factáq; cõgressione vicit, ita vt etiam captũ regem Cõstantio mitteret. Hac felicitate prouectus, à militibus appellatur Augustus. Quúmq; corona deesset Imperialis, vnus signiferorũ torquem quẽ habebat in collo sumens, Iuliani capiti circũposuit. Hoc ergo modo Iulianus Imperator est factus. Quæ verò postea gesserit ille Philosophus, iudicẽt audientes. In ipso nãq; principio non missa Legatione ad Cõstantium, nec animũ benefactoris placãs, quicquid sibi visum esset, agebat, modo Iudices immutãdo Prouinciales, modo derogando Cõstantio, & per vrbes singulas publicè relegendo ab illis Barbaris definitas epistolas. Quamobrẽ plurimi eum sequebãtur, à Cõstantio recedentes. Tunc igitur etiam figmẽtum Christianismi quod habebat, abiecit. Et quũ circumiret diuersas vrbes aperiẽs templa idolis offerebat, & seipsum Paganorũ Põtificem nominabat. Cúmque talia gereret, intestinũ bellum cõtra Constantium quęsita occasione parabat: & quãtum ad eum perfici potuit. Non enim sine multo sanguine studiũ eius philosophiæ poterat adimpleri, nisi Deus cõsiliorum iuder, alterum sine alterius cõcertatione sustulisset. Nam cum veniisset Iulianus ad Thracias, nuntiatum est mortuum esse Cõstantium. Et hoc modo intestino bello Romanum liberatur imperium. Veniẽs autem Iulianus Constantinopolim, cogitare cœpit quẽadmodum sibi populum cõplacaret, & illius fauorem decenter acquireret. Quod hac arte fecit. Bene nãq; sciebat Cõstantium ab omnibus populis nomen Cõsubstantialitatis amplectẽtibus odio haberi: ob quam rem ab ecclesiis videbãtur excluſi, & episcopi cõfiscati, inq; exilium relegati. Simul etiam nouerat & Paganos fuisse cõtristatos prohibitione sacrificiorũ, & desiderare adipisci tẽpus quo ipsorum aperirentur tẽpla, & haberẽt idolis immolãdi potestatem. Sic igitur vtrũq; populum mœrorib⁹ exulceratum

Alemanni profligati à Iuliano.

Iulianus populi fauorẽ conatur sibi comparare. An. do. 363

Eusebius eunuchus.

à defuncto cognoscens, & communiter omnes de Eunuchorum violentia, & præcipuè Eusebij rapinis ingemiscẽtes, apud omnes seipsum artificioso velamine cõmendauit: & aliis quidem fingebat, aliis autem per vanam gloriam largus erat. Omnibus tamen in cõmuni qualis esset religione monstrabat. Et primum quidem crudelitati Constantij circa subiectos derogans,& eum coram populo vniuerso redarguens,iubet episcopos in exilium deportatos reuocari,& confiscatas eorum reddi substantias. Templa quoque Paganorum velociter suos necessarios præcepit aperire. Eos autem qui fuerãt ab Eunuchis oppressi, recipere quæ male ab eis fuerant abrepta sanciuit. Eusebium verò præsidentem Imperiali cubiculo morte damnauit,nõ solum quia multos oppresserat, sed quia Gallum quoq; fratrem suum eius accusatione audierat interemptum. Et corpus quidem Constantij regio honore sepeliuit. Expulítque palatio Eunuchos,tonsores, & cocos. Eunuchos quidem, quia eius vxor obierat,post quam nõ duxit aliam.Cocos autem, eo quod cibis simplicibus vteretur. Tonsores autem,vnus(inquit)sufficit multis.Scriptorum autem plurimos fortunæ antiquę restituens,reliquis suam mercedem scripturæ dari præcepit. Abscidit quoq; etiam Publicum cursum mularum & caballorum, quos publicis iussit vtilitatib⁹ ministrari. Hæc eius opera laudãt pauci,plurimi vituperãt,quod remoto fastu Palatij cõemptibile videretur Imperium. Is etiam noctu vigilans conscribebat libros. Et descendẽs in Senatu publicè recitabat.Solus enim Imperatorum à Iulio Cęsare in curia Senatus recitauit orationes. Honorabat quoq; disciplinarum cultores,maximè philosophantes. Quamobrem vndique fama cõgregabat huiusmodi viros confluẽtes circa Palatia,qui circumamicti palliis magis habitu quàm magisterio agnoscebantur. Erantq; graues vniuersis Christianis, seductores viri, & Imperatoris semper religioni fauentes. Habens itaq; Iulianus immodicum vanæ gloriæ vitium,cũctos ante se principes lacerauit in libro quem de Cæsaribus scripsit.Hac ergo arrogantia motus, etiam cõtra Christianos conscripsit libros. Vt ergo cocos atque tonsores expelleret, opus

Iuliani gesta & scripta.

philosophi,

philosophi,non tamen Imperatoris fecit: vt autem detraheret atque laceraret,neque Philosophi,neque principis fuit.

SOZOMENVS.

Quomodo Iulianus ad ritum deuenerit Paganorum, & de sacrificiis Idolorum. CAPVT. II.

FEtunt itaque mox in ipso principio Iulianum adeo apertè & impudenter negasse Christianam fidem, vt quibusdam sacrificiis & inuocationibus, quas expeditiones Pagani vocãt,& sanguine immolationum,nostrum baptisma studeret ablui, & abrenũtiare ecclesiasticæ professioni. Ex illo enim tẽpore tam secretè quàm publicè & in templis,licenter Pagani sacrificia celebrabant. Fertur verò, quod cùm aliquando sacrificaretur, ostensum sit ei in visceribus pecoris immolati,signaculum crucis corona circũdatum. Quo viso,alios quidem sacrificij ministros fuisse perterritos, reputantes videlicet huiusmodi religionis virtutẽ, & Christiani dogmatis æternitatem: eo quod corona quæ circũdabat crucem, victoriæ esset indicium: & quia ambitus circuli à suo principio nusquam terminaretur, sed magis reuerteretur in semetipsum. Cúmq; cæteri mirarentur,princeps huius scientiæ cõfortauit eos,dicẽs,prospera & vtilia sibi indicia fuisse monstrata, & quod magis signum dogmatis Christiani coërceretur, nec ei quò vellet dilatari,liceret,termino circuli circumsepto.

Iulianus August. ablut baptis mum.

Prodigium coronatæ crucis in extis visæ.

Theodoritus.

Iulianus enim metuens Constantium, quod genere proximos tyrannidis formidine perimeret, Lectorum sociatus est choro,& diuinos codices in ecclesia populo audiente legebat. Nam & Basilicam martyrum ædificauit,quam diuina prouidentia non suscepit.

Iulianus lector est ordinatus ob metum.

SOZOMENVS.

Quomodo etiam ante Imperium latenter fuerit Paganus. CAPVT III.

CVm adhuc pueri Gallus & Iulianus in Cappadocia agerent,aiunt habuisse eos tunc studium,vt maximam Basilicam ad sepulturam martyris Mamæ extrue-

Iulianus & Gallus templum Mamæ erigendum locãt.

Prodigiū. rent: & inter se diuiserunt opus. Cúmq; ambo certarēt in ædificio, vt alter alterum superaret, fertur quoddam proueniſſe miraculum: & nisi hactenus superassent, qui hæc se audiuisse ab inspicientibus narrarent, videretur forsitan incredibile. Galli nāque pars augebatur & omnino crescebat: Iuliani verò labores, alij quidem fodiebantur, alij terra ipsa vomente ruderibus implebantur. Aliquando depositā fundamenta terræ copulari non poterant, perinde ac si quædam violenta virtus ex loco inferiore ea repercutiendo depelleret. Quæ causa cunctis apparebat esse prodigiosa. Ex illo nanq; colligebāt, non esse virum illum in religione Christiana sanum.

Quàm fuerit Iulianus Christianis infensus.

CAPVT IIII.

An. d. 364. CVm igitur solus tenuisset imperium, templáq; reseraſſet, & alia repararet, omnem deuotionem etiam ministris templorum affluentius impendebat. Sæpe verò ciuibus in cōmune rescripsit, vt ad paganos accederent ritus, & eius donatione fruerentur, Christianis se inimicū aperte designās, ita vt neque venire ad se eos vellet, neque Legationes eorum susciperet. Deniq; cum Persæ mouissent bellum, Legationem mittentibus Nisibinis tanquam omnibus Christianis, & neque templa reserantibus, neque ad eorum sacra venire volentibus, interminatus est, non se auxilium præbiturū, nec legationem quasi pollutæ ciuitatis esse susceptūrum, neque ad eos prius accessūrum, nisi cognosceret in Paganismū esse mutatos. Hoc etiam apud Palæstinam quæstus de Constantiensibus, delegauit. Hic enim locus cùm esset

Maioma, Constātia. Gazæ portus, & Maioma vocaretur, essétque Christianis plenus, à Constantino dignitatem meruit ciuitatis, & ex filij eius nomine Constantia nuncupata est. Iniustum enim arbitratus est Cōstantinus, vt Paganis subdita videretur esse Gazensibus. Tunc ergo Iuliano regnāte, litem Gazæi Constantiensibus intulerūt. Quo Iudice residente, Constantiam rursum eis subdidit, distantem propemodū stadiis viginti. Et ex illo, sublato prioris nomine Gazæ Maritimæ vocabulo nuncupatur. Ha-

Cōstantienses à Cōstātino liberati, Gazæis iterum subiis-

bebat enim communes Iudices atque Duces: sola verò iura ecclesiæ duas videntur ostendere ciuitates: vtraque enim suum episcopum habet & clerum. Et Vigilię martyrum atque Collectarum apud eos seorsum fiunt, & termini vtriusque episcopatus ecclesiæq; cõstituti sunt. Quodam tempore defuncto Maiomeno pontifice, quidam præsulum ecclesiæ Gazæorum studuit vtrũque clerum suæ ditioni submittere, phas nõ esse dicens, vt vni ciuitati duo episcopi præsiderent. Resistentibus Maiomenis, deliberauit prouincię synodus, vt eis proprių ordinaret episcopũ, oportere credens eos qui sub Cõstantino pro pietatis religione ciuitatis habere priuilegia meruissent, & Pagani Principis iudicio hæc amisissent, in sacerdotiis & ordine ecclesiarũ nequaquam dato antiquitus honore priuari. Ea quoq; tẽpestate Cęsaream Cappadociæ maximam ac felicissimã ciuitatem ita vocari prohibuit, eiq; appellationem antiquã Cæsaris abrogauit, quam à Claudio Cæsare promeruerat. Nã prius Mazaca vocabatur. Habebat enim odium eius antiquitus, eò quòd omnis eius esset populus Christianus, & tẽplum apud se Iouis & patrij destruxisset Apollinis. Nam cum etiam eo regnante, Fortunæ sacellum quod solum remãserat, à Christianis fuisset euersum, ciuitati crudeliter erat infestus: & Paganorum populos illic habitãtes, valde culpabat, qui semetipsos vlti nõ essent, & quidlibet pro Fortuna sustinuissent. Omnes verò possessiones atque pecunias Cæsarienśium ecclesiarũ cum verberib⁹ exquirens, in medium iussit afferri. Móxque ex eis trecentas auri libras in ęrario publico collocauit. Cleticos autẽ vniuersos aggregari inter milites iussit, Duci prouinciæ seruituros, quod est nimis graue & vehementer iniuriośum. Populum verò Christianorum cum vxoribus ac filiis inscribi præcepit, & tanquam vicaneos tributa persoluere, cum interminatione iurans, quod nisi templum rursus festinanter ædificarent, & ciuitatem valde affligeret, & ne quidem capita sua Galilæos habere permitteret. Sic enim solebat vocare Christianos. Quod fortè euenisset, nisi fine celeri defecisset.

ciuntur à Iuliano. Gaza Maritima.

Mazaca. Tẽpla idolorũ à Christianis destructa. Thesaurus ecclesiastic⁹ Cæsarienśib⁹ adẽptus. Clerici cogũtur militare. Galilæos Iulianus vocat christianos.

Quod initio Imperij sui magis pepercerit Christianis.

CAPVT V.

INitio nanque parcens Christianis, clementior visus est, sciés priores persecutores nihil profeciſſe ad augmentum Paganismi, quod puniissent Christianos: qui magis hinc creuerint, & facti sint glorioſi ꝓ vero dogmate morientes. Inuidens igitur illorum gloriæ, à tormentis abstinuit, iudicans esse necessarium, vt sermone potius & admonitione Paganismũ colendum populo suaderet, credés etiam hinc se monstrare clementem.

Quomodo Mares episcopus Chalcedonis in faciem redarguerit Iulianum.

CAPVT VI.

Iulian⁹ ob iurgatur à Marete.

FErtur enim, quum Cõstantinopoli apud Fortunam sacrificaret vrbis, accessisse ad eum Mares episcopus Chalcedonis, & publicè impiũ & ἄθεον, id est, sine Deo, apostatámq; vocitasse: illum verò solam ei improperasse cæcitatẽ: erat enim senex, & propter imbecillitatem oculorum manu alterius agebatur. Super hæc volens etiam lacerare Deum, consuete dixit: Neque Galilæus

Maretù re sponsum.

Deus tuus curare te potest. Respõdens verò Mares dixit: Ego, inquit, Deo meo pro cęcitate gratias ago: quia hoc ideò factum est, ne te videam pietate nudatum. Imperator autem nihil respõdens abscessit. Sic enim putabat potius roborari Paganismum, si se patientem ac mitem Christiano populo demonstrasset.

Quod eos qui fuerant deportati à Constantio, reuocarit.

CAPVT VII.

Subdola Iuliani in christianos clementia.

HÆc itaque faciens, eos qui fuerant à Constantio fugati propter religionem, reuocauit, & cõfiscatis patrimonia sua restituit, præcipiens populo vt nullum læderent Christianum, neq; nolentem sacrificare compellerent: spõte verò accedentes ad aras, prius expiari apud dæmones, purgaríq; solitis eorum sacrificiis præparabat. Clericis autem omnia priuilegia, honores, cõsuetudinésq; subtraxit, & leges positas pro eis soluit, ipsósq; Curiæ tradidit: simul & à virginibus & viduis quæ

Clericorum priuilegia & honores.

Virgines &

pro penuria inter clericos alebantur, iussit exigi ea quæ pridem à publico accepisse videbantur. Constantinus enim Imperator disponens res ecclesiarum vnicuique ciuitati prospexit, vt clerus sufficientia emplumēta perciperet, & hoc lege firmauit: quod hactenus mortuo Iuliano seruatur. Hanc exactionem aiunt valde fuisse crudelem. Auferebat enim subinde pecunias, & ornamenta sacra templáq; sub Constantino & Constantio fundata destruebantur: datæ ad ædificia pecuniæ rursus exigebantur. Hac occasione sacerdotes, & clerici, & populus Christianus crudeliter vexabantur.

vidue pauperculæ ex publico alebantur.

SOCRATES.

De seditione apud Alexandriam orta contra paganos.

CAPVT VIII.

PEr idem tempus in Alexandrinorum maxima ciuitate contigit ex huiusmodi caussa seditio. Erat locus quidam in ciuitate antiquis temporibus desolatus atq; neglectus, multáq; sorde cōpletus: hic Pagani olim Deo Mithræ sacrificātes, homines immolabant: quem locum Cōstantius quasi vacantem ecclesiæ Alexādrinæ concesserat. Hic Georgius volens oratorium extruere, locum repurgari faciebat. Quod dum fieret inuentum est illic adytum in multa profunditate constructum, in quo paganorum mysteria celebrabantur. Erant enim ibi calvariæ hominum plurimæ, maiorum pariter & infantium qui perhibebantur illic extincti, vt ex eorum visceribus artes Magicas exercerent. Hæc igitur Christiani reperientes in adyto Mithræ, studuerunt ad irrisionem paganorū vniuersis hęc facinora rēserare, diuulgabántq; capita hominū quæ cōpererant. Hæc Alexādreiæ pagani videntes, & opprobrium non ferentes, ira succensi sunt, & omne quod ad pręsens inuenerūt arma iudicantes, impetu cōtra Christianos facto, multos interemerunt, alios gladiis, alios fustibus aut lapidibus, alios funib' strangulantes, quosdam etiam crucifigētes ad sacræ crucis iniuriam, plurimos diuersis vulneribus affligentes. Et ita factum est, vt neq; proximis parceretur, sed philosophus philosophū percusit, & frater fratrem, parentes filios: & inuicem in mutua nece grassati

Pugna inter Gētiles & Christianos apud Alexādriam.

sunt. Quamobrem Christiani eundem locum purgare quieuerunt.

SOZOMENVS.

Quomodò Alexandrinus Georgius sit extinctus.

CAPVT IX.

Georgius Alexandrinus occiditur.

INterea cum Iudices denuntiassent mortuum fuisse Constátium, & imperare Iulianum, seditionem fecit in Alexandreia populus paganorum,& impetu facto contra Georgium, vinculis eum alligauerunt. Quem paulò post veniétes ad carcerem peremerunt, eiúsq; cadauer imponentes camelo,à mane vsq; advesperam per totam traduxerunt ciuitatem,& circa serum diei cõcremauerunt. Multi ferũt Arianorum, quod à fautoribus Athanasij id factũ sit:sed ego reor indubitanter hoc feciſſe Gentiles, cùm vtiq; & querelas haberent aduersus eum propter idola & templorum iniurias, prohibitionémq; solennitatũ. Quod etiam Iulianus sic se habuisse testatur per literas ad Alexãdrinos missas, in quibus culpat eos,pœnámq; relaxat, quasi propter reuerẽtiam Serapis,quem ciuitatis cõseruatorem dicit, & Alexãdri conditoris eiùs,nec nõ Iuliani auunculi sui,qui in paganismo strenuus fuit,& Christianos supra modũ oderat.

Quomodo Iulianus ecclesias clauserit,& ecclesiæ ornamenta diripuerit. CAPVT X.

Iulianus auunculus Iuliani Aug. tẽpla Christianorũ spoliat.

DIcitur enim is studiũ habuisse,vt in thesauros Imperatorios plurima & preciosa ecclesiæ Antiochenæ vasa recõderet,& clausisse ecclesias,& vniuersos clericos effugasse, & solum tũc Theodoritum stetisse presbyterum: Quem cùm tãquam vasorũ custodem cõprehensum crudeliter sauciasset,nouissimè gladio præcepit occidi.Qui fortiter inter vniuersa torméta respõdit, & pro dogmatis cõfessione deuicit. Quúmque vniuersa Deo dicata vasa & pallia collegisset, proiiciens hæc in terram,cõtumeliis & iniuriis vt voluit afficiens Christũ, super ea etiam sedit,& cumulum auxit iniuriarũ.Móxque verenda eius & loca fœmoribus circumposita forũtur esse percussa,& ad tantam peruenit putredinem, vt vermes procrearentur, medicis laborantibus nec valentibus vincere affectionem. Cõficiebantur enim om-

Pœna.

nimoda pretiosáque medicamina ex pinguibus volatilibus, vt eorum pinguedine corrupta & putria membra linirentur. Hoc facto, vermes ad superficiem prouocabant, quia in profundo ebulientes, per viuas serpebant carnes. Et donec moreretur, non fuit ab hac affectione securus. Hoc itaque claruit diuina indignatione factũ, cum etiam custodes Imperialium thesaurorum, & alij plurimi aduersus ecclesias insurgentes, inopinata & miseranda morte defuncti sint, quasi superna indignatione damnati.

De Eusebio, Nectario & Zenone martyribus.

CAPVT XI.

Eusebius Nectarius Zenon.

HIs dictis tempus est vt mentionem faciamus Eusebij, Nectarij & Zenonis fratrum Christianorum, contra quos odium exercétes populi Gazæorum, domi celatos, & cõprehensos, vinculisq; traditos, atque flagellatos postea conuenientes in Theatrum, aduersus eos clamare cœperũt, quasi eorum tẽpla destruxissent, & in iniuriam paganorum præterito tempore multa gessissent. Cúmq; se mutuo (vt vulgus solet) excitarent concurrentes ad carcerem, & educentes eos crudeliter occiderunt, nunc in terra pronos, nũc supinos trahentes, atque percutientes, & vulneratos lignis, lapidibus, atq; fustibus. Audiui nanq; etiam mulieres egressas, & cum radiis telarum eorũ corpora vulnerasse: & cocos publicos, alios aquam, alios feruentes ollas fudisse super eos, alios subulis eorum mẽbra perforasse. Cúmq; eos dilacerassent, capitáq; fregissent, ita vt cerebrũ in terra iaceret, deduxerũt extra vrbem, quo solebãt mortua iuméta proiicere: ibíq; eorũ corpora cõcremantes, ossa quæ remanserãt, inter cadauera camelorum & asinorum permiscuerũt, ne possent facile reperiri: quod nõ diu latuit. Quædam nãque mulier Christiana, nõ tamen de Gaza, diuino præcepto per noctem ea colligens, & in vrnam recõdens, Zenoni eorum cõsobrino seruanda cõtradidit. Deus enim per visionẽ mulieri reuelauit hunc virũ: ei nãq; erat ignotus, & nuper habita persecutione celabatur. Hoc ergo modo per mulieré reliquias eorũ accepit, & interim domi seruabat. Quúmq; is eiusdẽ ecclesię

Coci publici.

Zenon episcopus Gazæ.

suscepisset episcopatum, imperante Theodosio fabricata Basilica ante ciuitatem, & altari fixo ossa martyrum
Nestor. collocauit iuxta cõfessorem Nestorem. Qui dum in vita sua cum istis suis proximis habitaret, cũ martyribus comprehensus à populo, vinculis eorum flagellisq; participatus est. Is enim cum traheretur habens pulcherrimum corpus, ad miserationem persequentes adduxit. Quem extra portas semiuiuum, morti tamen proximũ proiecerũt. Hunc colligentes quidam, ad Zenonem adduxerunt. Apud quem dum curaretur, defunctus est.

De Hilarione monacho, & crudelitate Heliopolitanorum & Arethusiorum contra Christianos, & de Marco episcopo, eiusque martyrio. CAPVT XII.

Hilarion. INter hæc autem dum Hilarionem monachum Gazæi requirerent, fugit in Siciliam, vbi ligna de montibus colligens, & in ciuitate vendens, sic victum quotidianum parabat. Cúmq; eius illic virtus fuisset patefacta per dæmones, venit in Dalmatias: ibiq; virtute diuina plurima miracula faciebat, ita vt etiam mare, quod quẽdam occupauerat loca, sua oratione repelleret. Sed etiã hinc rursus abscessit: quia vbi laudabatur, habitare declinabat: demutando loca cũctis esse studebat incertus, vt opinionem suam crebra migratione destrueret. Nouissimè verò quum nauigaret in Cyprum, venit in Paphum: inuitatúsq; ab episcopo Paphi, amabat locum, & circa prædium Charybdim nũcupatum, philosophatus est: quem vt martyr nõ esset, fuga prohibuit. Fugiebat enim, quia præceptum diuinum est, nõ expectare persecutores. Nam qui in persecutione cõprehendũtur, fortiter ferre iubentur. Gazæi itaque & Alexandrini contra Christianos talia gessisse nosc̃ũtur. Sed Heliopolitani & Arethusij Syriam habitantes, ad tantam venere crudelitatem (sicut illorum temporum homines explanauerunt) vt sacras virgines insolitas à populo videri,
Heliopolitanorũ crudelitas in sacras virgines. publicè nudatas stare cogerẽt in Theatro. Quas primo irriserunt, postea totõderunt, nouissime per medium sectas, porcos vt eas deuorarent, puocabant. Vt ergo reor Heliopolitas ad crudelitatem sacrarum virginũ res illa perduxit, eo quòd paterna cõsuetudo qua fornicabãtur

eorum virgines antequam nuberent, prohibita videretur. Cõstantinus enim destructo in ea ciuitate Veneris templo, prius apud eos constituxit ecclesiam, & cõsuetas fornicationes lege prohibuit exerceri. Arethusij verò Marcum suæ ciuitatis episcopum, senem, vita & cõuersatione reuerendum, mirabili morte peremerunt. Hũc enim etiam prius habuerunt exosum, eò quòd Cõstantij temporibus vt paganos ad Christianismũ adduceret, templum illorum ornatissimũ pretiosissimúmq; destruxisset. Cúmque Iulianus imperaret, motus in eum est, & præcepit, vt aut æstimationem tẽpli redderet, aut id rursus ædificaret. Et cum vtrũque impossibile foret Christianis simul & sacerdoti, primo fugit secundũ Euangelicam legem: postea verò cũ multi propter eum periculis & necessitatibus subderentur, de fuga reuersus est, & sponte semetipsum populo, vt quod vellent, in se exercerent, cõtradidit. Qui dũ laudare philosophũ debuissent, credentes potius cõremptorem, irruentes in eum, & per singulas plateas trahẽtes, eius capillos & membra dilacerabant viri simul & fœminæ, ita vt tenuibus restibus eius aures abscinderẽt. Ac pueri apud magistros positi, illudebant ei, alapis cẽdentes, & graphiis sine aliqua miseratione pungentes. Quem etiã in cuniculos deposuere fœtentes. Cúmque adhuc respiraret, eum melle & liquamine perungẽtes, & in sportam immittẽtes suspẽderunt in aëre. Fertur ergo tunc vespis & apibus ipsum cõtingẽtibus, & carne eius vescentib. dixisse Arethusiis, quod ipse quidẽ esset excelsus, illos verò videret in humili constitutos, sed postea etiam ipsos fore passuros.

Arethusij Marco episcopo suo infensi.

Marc⁹ episcopus Arethusiorum.

Theodoritus.

Hoc igitur agentes, cogebant eum vt templum reædificaret, aut daret impensas. Quod dum non faceret, putantes pauperem, vel medietatem petebant pecuniarum: nouissimè vel paucum aliquid exigebant. Quibus ait: Nec vnum obolum pro omnibus dabo. Sic igitur superati, ab eius supersedere suppliciis.

Sozomenus.

Sermo fertur, quòd tunc præfectus præcipuè paganus fuerit admiratus Marci cõstantiam, & ad principem veniens quereretur, dicens esse pudendum, vt in vno sene

tanta tormenta peragerentur: Et Christianos cùm talia paterétur, fieri glorioſos, ſe verò magis eſſe opprobrio. Marcus ergo tali eſt fine coronatus.

De Macedonio, Theodulo & Tatiano martyribus.

CAPVT XIII.

Theodulus, Tatianus. † Miſo.

EOdem tempore Macedonius quoque, Theodulus, & Tatianus Phryges martyrij pignora conſecuti ſunt. Nam quum in † Meroë ciuitate Phrygiæ tẽplum aperuiſſet prouincię Iudex, & lõgo tempore plenum ruderibus emundaret, ingredientes iſti per noctem, idola contriuerũt. Quúmq; propter hoc multi cõprehenſi ad ſupplicium ducerẽtur, illi ſemetipſos exhibuerũt. Quos dum Iudex quaſi habita ſatisfactione delictorum, nollet occidere, populis clamantibus vario tormentorũ genere caſtigauit. Nouiſsimè verò in craticula ſuperpoſitos ardere præcepit. Cúmque cremarentur, Si aſsis, inquiũt, carnibus ô Amati delectaris (ſic enim vocabatur Iudex) altera latera ignibus obiice, ne cùm comedere cœperis, carnes ſemicrudas inuenias. Et iſti ergo fortiſſimo certamine deuicerunt. Aiunt autẽ Buſyrim in Ancyra Galatiæ, clariſsimam fortiſsimámq; habuiſſe cõfeſſionem, cum fuiſſet in hæreſi quæ vocatur τῶν ἐγκρατιτῶν, id eſt, abſtinentium. Hũc enim cùm Iudex cõprehendiſſet quaſi paganis inſultãtem, torquere volebat in publico, iuſsítq; vt appẽderetur in ligno. Tunc Buſyris extenſis citò manibus ſupra caput, nudauit latera, dicens non opus eſſe vt miniſtri appendendo ſe deponendóque laborarent, quum eſſet ipſe paratus ad pœnam quam vellent exercere, & latera ſua tortoribus præpararet. Miratúſque eius promiſsionem Iudex, rei experimento magis obſtupuit. Nam cùm vngulæ ferreæ vehementius latera eius exararẽt: quandiu iudici placuiſſet, ſuſtinuit manus extenſas, & plagas cum alacritate ſuſcepit. Poſt hæc autem reductus in vincula quieſcebat. Porrò paulò poſt morte nuntiata Iuliani vſque ad Theodoſij principatum vixit, & in Eccleſia Catholica acta pœnitentia prioris hæreſeos, conuerſatus eſt.

Amati⁹, Iudex, Buſyris martyr. Encratita.

De Baſilio martyre, & Eupſychio.

CAPVT XIIII.

IN illo porrò tempore ferunt vitam finisse martyrio Basilium ecclesiæ Ancyranæ presbyterum, & Eupsychium Cæsariensem Cappadociæ ducta nuper vxore, cùm adhuc sponsus esse videretur. Eupsychius enim peremptus est propter Fortunæ templum, quod (sicuti iam diximus) dirutū fuerat, & in cōmuni Cæsariensis iram principis sunt experti, & alij quidē morte, alij fuga multati sunt. Basilius autē studiosus vir, circa dogma probatus, dum vixit Cōstantius, restitit Arianis. Et propterea Eudoxij decreto ab ordine est remotus ecclesiastico. Cùm verò Iulianus tenuisset Imperiū, Christianos publicè commonebat, vt propriū dogma seruarēt, nec paganorum superstitione macularentur, honorésque collatos à Principe pro nihilo iudicarent, temporales vtiq; & perpetuæ damnationis authores. Propterea ergo in suspitionem & odium veniēs paganorum, quoniam publicè sacrificantes inspiciens stabat, & ingemiscens orabat atque clamabat, ne vllus Christianorum huiusmodi errore teneretur obnoxius, cōprehensus & traditus prouinciæ Iudici, multáq; torméta fortiter sustinens, martyrio coronatus est. Hæc colligens in vnum retuli, licet diuersi anni vel dies eorum videantur esse martyrij.

Basilius Ancyran⁹. Eupsychius Cæsariēsis.

Basilius occiditur.

THEODORITVS.

Quæ in Gaza contra Christianos crudeliter sint commissa, atque Sebastia, necnon & in Phœnice.

CAPVT XV.

QVæ enim idolorū seductionibus subditi tempore illo cōmiserint, multa quidē sunt & propriis libris egentia: sed ego ex multis pauca narrabo. In Ascalone siquidē & Gaza, virorū sacerdotio dignorū, & mulierū virginitatis conuersatione pollentiū, diuidētes vteros & hordeo cumulātes exposuerunt deuorationi porcorū. In Sebastia verò quæ est eiusdē prouinciæ ciuitas, Ioannis Baptistæ loculū aperuerunt, igníq; tradiderunt ossa, ac puluerem dispersērūt. Porrò scelus quod in Phœnice cōmiserunt, quis poterit vel dicere sine lachrymis, vel audire? In Heliopoli enim quæ est circa Libanū, erat quidā diacon⁹ nomine Cyrillus. Is imperāte Constantio, succensus zelo diuino, multa idola quæ ibi

Cyrillus diaconus Heliopolymitanus martyr.

adorabantur cõtriuit,& igni cremauit. Cuius facti memores viri nephandi, non solùm peremerunt eum, sed etiam secantes ventrem,ex eius iecore comederũt. Qui tamen omnium inspectorem oculum non potuerũt effugere, sed dignas dederũt sua temeritate pœnas. Quicunque enim illo scelere participati sunt,dentibus omnib⁹ priuati sunt. Sed & ipsæ linguæ pariter defluxerũt, cõsumptæ putredine. Perdiderũt etiã visum,& affectionibus suis virtutem prædicauerunt omnibus pietatis.

De simulachro ἀνδρογύνῳ à paganis in ecclesiis constituto.

CAPVT XVI.

IN Emesa verò, quæ est in eius cõfinio ciuitatis Dionysio γυνίδι, id est, Baccho muliebri,ecclesiã quæ Deo nuper fuerat ædificata,dedicauerunt,ad derisionẽ simulachrum istud statuentes ἀνδρόγυνον, id est, quod virum mõstraret ac fœminã. In Dorostolo verò insigni Thraciæ ciuitate,Æmilianus inuictissimus decertator, à Capitolino vniuersæ Thraciæ iudice igni traditus est.Porrò Marci Arethusij episcopi gesta vel passio, Æschili & Sophoclis magniloquentia noscitur indigere, vt dignè actus illius Tragœdiæ ordine recitentur.

ἀνδρόγυνον ἄγαλμα.

Æmilian⁹ martyr.

De legibus,quas Iulianus contra Christianos posuit.

CAPVT XVII.

INnumera quoque alia in omni terra & mari ab impiis contra pios illo tempore sunt cõmissa. Tunc igitur apertè Deo exosus Imperator,cõtra pietatem ponebat leges: & primũ quidem interdixit Galilæorum filiis (sic enim Saluatoris nostri cultores nominabat) Poëtarum & Rhetorum atque philosophorũ legere disciplinas. Propriis,inquit, pennis,secũdum prouerbium, vulneramur. Ex nostris enim armati cõscriptionibus contra nos bella suscipiunt: τοῖς οἰκείοις γὰρ φησὶ πτεροῖς, κατὰ τὴν παροιμίαν, βαλλόμεθα ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων συγγραμμάτων καθοπλιζόμενοι τὸν καθ' ἡμῶν ἀναδέχονται πόλεμον. Post hanc aliam posuit legem,præcipiens Galilæos expelli militiis.

Prouerbiũ, Nostris ipsorum pẽnis impetimur.

SOCRATES.

De reditu Athanasij ad Alexandriam.

CAPVT XVIII.

IGitur Athanasium de fuga remeantem, Alexãdrinorum populus libenter excepit. Expulerúntque ecclesiis Arianos, & Athanasio sceptra venerabilia tradiderunt. Verùm Ariani in domibus ignobilibus se colligentes, loco Georgij Lucium habuerunt.

De Lucifero & Eusebio. CAP. XIX.

EA siquidem tempestate Lucifer Calarensis, & Eusebius Vercellensis episcopi, Imperatoris iussione ab exilio reuocantur. Vtrique enim vltra Thebaidos terminos ab exilio remeantes, tractabãt, quemadmodũ corruptam ecclesiæ regulam repararent: Placuit igitur vt Lucifer quidem ad Antiochiam Syrię peruenirет, Eusebius Alexandriam, vt vnà cum Athanasio facto cõcilio ecclesiæ dogmata roborarent. Lucifer tamen misit in locum suũ diaconum, per quem professus est ratum se habiturum, quod esset cõcilio ordinante constitutũ. Ipse autem veniens Antiochiam, fluctuantem inuenit ecclesiam: erat enim inter se turba diuisa, & non tantũ hæresis Ariana, quæ erat sub Euzoio, diuidebat ecclesiã: sed etiam Melitij sequaces, studium habentes circa suũ præsulem, à suis consortibus recesserunt. Tũc ergo Lucifer ordinans ei Paulinũ episcopum, rursum abscessit. Eusebius autem veniens Alexandriam cum Athanasio concilium celebrauit.

Ann. do. 360.
Athanasius redit Alexandriam.
Lucifer.
Eusebius.
Melitiani.

De Concilio apud Alexandriam cum Athanasio celebrato. CAP. XX.

COnuenerúntque ex diuersis ciuitatibus episcopi, & de maximis necessariisque rebus habuere tractatũ. Vbi etiam de sancti spiritus diuinitate tractantes, eum in consubstantiali trinitate comprehenderũt. Et verbũ humanatũ non solùm carne, sed etiam anima declararunt: sicut olim viris ecclesiasticis complacuerat. Non enim nouam religionem in ecclesiã introduxerunt, sed quã ab initio ecclesiastica traditio docuit Christianos. Sic enim omnes antiqui ex hoc habita hui⁹ disputatione sermonis, scripturam nobis probatissimam reliquerunt. Nam Irenæus, & Clemens, & Apollinarius Hierapolites, & Serapio Antiochenę præsul ecclesiæ, animatũ eũ qui humanatus est, in suis sermonibus sunt professi.

Beryllus. Synodus Philadelphina.

Necnon per Beryllum episcopum Philadelphiæ in Arabia cõstitutę facta synodus, scribens ad eundem Beryllũ hæc ipsa cõtradidit. Sed etiam Origenes vbique in suis libris animatũ nouit eum, qui est humanatus: propriè tamen nonus Tomus eius in Genesim hoc sacramẽtum congruenter exponit, vbi Adam quidẽ Christum. Euam verò ecclesiam latius explanauit. Horum itaque dictorum digni sunt testes sanctus Pãphilus, & qui ex eo habebat cognomen, Eusebius. Ambo nãque & cõmuniter Origenis vitam commendantes, & eius aduersariis resistentes, insignibúsque libris satisfactionem pro eo cõponentes: nõ primũ Origenem ad hanc disputationem venisse dicunt, sed mysticam ecclesiæ interpretatũ fuisse traditionem. At illi qui Alexandriæ conuenerunt, non sine subtili inuestigatione quæstionem de οὐσίᾳ, id est, substantia, & ὑποστάσει, id est, subsistentia reliquerunt.

Apologia pro Origene.

Osius Cordubensis.

Osius namque Cordubæ Hispaniæ præsul (de quo iam sermo prælatus est) præmissus ab Imperatore Constantino, vt flammam tunc ab Ario excitatam extingueret, etiam Sabellij Libyensis dogma destruxit, de substantia ac subsistentia habuit quæstionem.

Sabellius Libycus.

Sozomenus.

Interea plurimi episcopi in Alexandria congregati cum Athanasio & Eusebio Nicæni concilij decreta roborauerunt: & consubstantialem patri ac filio spiritum sanctum sunt professi, Trinitatémque nominauerunt. Et quoniam de substãtia & subsistentia quæstio turbabat ecclesias, sapienter decretum est, vt his nominibus contra Sabellianos solos vtamur, ne vocabulorum inopia idem putetur esse substantia quod subsistentia.

Trinitas.

Sabelliani.

SOCRATES.

De differentia substantiæ & subsistentiæ.

CAPVT XXI.

HÆc quidem nunc synodus. Nos autem de οὐσίᾳ, id est, substantia: & ὑποστάσει, id est, subsistentia, si quid nouimus, absurdũ non est breuiter indicare. Igitur qui Græcanicã explanauere prudẽtiam, οὐσίαν, id est, substãtiam quidem diuerso modo definierunt, ὑποστάσεως, id est, substantiæ verò ne sermonem quidem fecerunt vllum.

Irenæus autem Grãmaticus in libro, vbi verba secũdum ordinem elementorum colligit: etiam Barbarum vocat hoc verbũ, neque apud aliquos antiquorum vsurpatum: quod etiãsi alicubi sit inuentũ, non tamen hoc indicare quod nũc intelligitur. Nã apud Sophoclẽ in Phœnicia locum insidiarum, significare ὑποστάσιν, id est subsistentiam meminit. Apud Menandrum veluti feces quæ ex vino colliguntur in dolio ὑποστάσιν, id est, subsistentiam designare dicit. Sciendũ tamen, quòd licet antiqui philosophi hoc modo loquuti nõ fuerint: tamen iuniores philosophi pro οὐσία, id est, substantia, ὑποστατικῶς, id est, subsistẽtiæ vocabulo sunt vsi. Subsistentiæ verò definitionem diuersis modis explanauerũt. Si ergo definitione substantia circũscribitur, quomodo in Deo qui non potest cõprehendi propriè hoc vti sermone poterimus? Verũ Euagrius in monachico libro temerè quidẽ & inconsideratè de Deo disputandũ esse prohibuit. Definire verò diuinitatem modis omnib. interdicit. Ait enim rerum compositarũ esse definitiones. Is itaq; sic ait: Omnis, inquit, propositio aut genꝰ habet quod prædicatur, aut speciem, aut differẽtiam, aut proprium, aut accidẽs, aut ex his compositam orationem. Sed nihil in sancta Trinitate horum quæ dicta sunt, poterit comprehendi: igitur quod ineffabile est, ratione silentij adoretur. Hęc quidem Euagrius. Nos autem licet facta digressione hæc dixisse videamur, tamen tanquam vtilem historiæ causam nos retulisse non pœnitet.

Pars libri Athanasij de satisfactione fugæ.

CAPVT XXII.

VErùm Athanasius librũ de satisfactione fugæ olim à se conscriptum tunc eis præsentibus legit: cuius partes vtiles, & quæ prosint hic intexens, totum librum multorũ versuũ quærere & legere studiosos admoneo. Ait enim: Ecce huiusmodi sunt præsumptiones impiorũ hæc agentes, nec erubescentes. In quibus primùm contra nos mala sunt machinati, hactenus accusant quòd manus eorum paratas ad necem declinare potuerimus, & amarissimè potius ingemiscũt, quòd nos penitus extinguere nequiuerunt: & improperant timoris causam, ignorãtes quòd dum hoc submurmurant, in semetipsos

Excusat fugã suam Athanasi'.

magis retorquent culpam. Nam si fugere malũ est, persequi multò deterius. Hic quidem ne moriatur, absconditur: hic autem persequitur, vt occidat. Et vt fugiatur quidem, scriptum est: qui autem quærit occidere, prævaricatur legem, & magis ipse fugiendi præbet occasionẽ. Si ergo fugam improperant persequẽtes, pudeat eos potius sui ipsorum. Quiescant insidiari, & quiescant continuò fugientes. Sed à malitia non desinũt sua & comprehendere omni virtute festinant, scientes quia fuga persequutionem patientiũ, indicium est maximum persequentium. Nullus enim mittem atque clementem fugit aliquando, sed magis ferocem simul & callidũ. Omnis enim qui gemebat & vexabatur à Saül, fugiebat & veniebat ad Dauid. Sed isti propterea eos qui absconsi sunt, interimere studeant, ne ipsorum malitiam videãtur arguere. Qui etiam in hac parte cæcantur. Nã quantò fuga manifestior est, tantò amplius eorũ insidiis, neces, exiliáque cõmissa omnibus sunt aperta. Nam siue perimant, mors cõtra eos semper exclamat: siue rursus exilia minentur, vndiquaq; ipsi contra se mali memoriam destinare nosc̃untur. Et si quidem sanam haberẽt mentem, viderent, semetipsos in his esse constrictos, séq; in consiliis suis offendere. Sed quoniam mẽtem amiserũt, propterea persequutione decipiuntur: & quærentes occidere, suam non cõtemplantur impietatem. Nã si derogant eis qui fugiunt quærentes occidere, quid faciãt cùm vident Iacob fugientem Esau fratrem suũ, & Mosen in Madian descendisse propter Pharaonis timorem? Quomodo satisfacient fugienti Dauid Saül, qui in domum misit, vt interimeret eum, dũ absc̃ssus esset in spelunca, & mutasset vultum suũ donec declinaret ab Abimelech? ob quam cautelam inimicorum euasit insidias.

Helias. Acab. Hiezabel. Abdias.

Quid dicant isti, qui omnia proferunt temerè, videntes maximũ Heliam in oratione quidem mortuũ suscitasse, tamen absconsum propter Achab, & fugisse propter insidias Hiezabel? Tunc etiam quæsiti filij prophetarum celati sunt latentes in spelũcis apud Abdiam. Sed si hæc tãquam vetera non legerũt, saltem memoriam habeant

2. Cor. 11. g Act. 9. c.

euãgeliorum. Nam & discipuli propter metum Iudæorum recesserunt, celantes semetipsos: & Paulus in Damasco à

masco à principe gentis quæsitus, de muro in sporta demissus est, & manus quærentis effugit. Hæc igitur de sanctis viris scriptura dicēte, quā putas excusationem suæ petulātiæ poterūt inuenire? Siue ergo timorem improperent, contra semetipsos tanquam væsani loquūtur: siue contra voluntatē Dei hoc dicant fieri, scripturarum diuinarum videntur penitus expertes. Nam in lege præceptum fuit, vt deputarentur etiam ciuitates ad fugam, vt hi qui quærebantur ad mortem, quoquo modo liberari possent. In nouissimo verò tempore seculorum veniēs ipsum, quod Mosi loquutū est, patris verbū, rursus hoc dedit mandatū, dicens: Cùm persecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Et post pauca dicit: Cùm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est per Danielem prophetam, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montana: qui in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo sua: qui in agro, non reuertatur tollere vestes suas. Hęc enim sciētes sancti, huiusmodi habuerūt conuersationis modum. Quæ enim tūc præcepit dominus, hæc etiam ante incarnatā sui præsentiam in sanctis loquutus est. Et hic est hominum terminus ad perfectionem ducens, vt quod Deus iubet, hoc faciāt. Propterea & ipsum Verbum propter nos humanatū, cùm quęreretur (sicut nos ipsi) absc̄odi dignatum est: & iterum cùm persequutionem pateretur, fugit & insidias declinauit. Decebat enim eū sicuti famem & sitim, ita etiā hoc pati, & hoc modo ostendere seipsum humanatū. Ab initio siquidem mox vt homo factus est, cùm esset paruulus ipse per angelum mandauit Ioseph: Surgens sume puerū & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Futurū est enim, vt Herodes quærat animam pueri. Mortuo quoq; Herode videtur propter Archelaum filiū eius in Nazareth fugisse: & quando iam etiam Deum seipsum ostendebat, & manū aridam restituerat sanam, Pharisæi quidem egredientes concilium fecerunt aduersus eum vt eum occiderent: Iesus autem sciens discesit inde. Nam & quādo Lazarum suscitauit à mortuis: Ab illo, inquit, die cogitauerunt vt occiderēt eum. Iesus ergo iam non palam ambulabat inter Iudæos, sed abiit inde in regio-

Matt. 10. Christus in Euangelio.

Christus. Ioan. 8.g. Ioan. 12.f.

Matt. 2.c. Mat. 2.a.

Mat. 12.a Marc. 3.a. Luc. 6.b. Mat. 26.a Ioan. 11.g.

nem iuxta desertum. Deinde Saluatore dicente: Ante-
Ioan.8.g. quam Abraham fieret, ego sum, Iudæi quidem tulerunt
Luc. 4.c. lapides, vt mitterent super eum. Iesus autem absconsus est, & exiit de templo. Et transiens per medium eorum ibat, & ita discessit. Putas hæc videntes, magis autem audientes, cùm non videant, quomodo secũdum quod
Ioãnes Baptista. scriptum est, non debeant igne comburi: quoniam contraria his quæ Dominus facit & docet, cogitant & loquuntur? Nam quando Ioannes martyrium sustinuit,
Mat.14.b eiúsque corpus sepelière discipuli, audiens IESVS discessit inde in nauem ad deserti locum seorsum. Dominus itaque hæc faciens, ita docebat. Sed vtinam isti vel sic erubescerent, & vsque ad homines suam petulãtiam declararent, & non magis ac magis insanientes viderentur etiam ipsum arguere Saluatorem, cõtra eum vtique blasphemias meditantes. Sed neque væsanorũ quisquam eos poterit sustinere, cùm arguantur ne Euangelia quidem ipsa nosse. Est enim occasio nostræ discessionis & fugæ rationabilis atque vera, quam in Saluatore quidem Euangelistæ positam memorarunt. Nos autem etiam in sanctis viris oportet talia cogitare. Nã ea quę de Saluatore humano modo conscripta sunt, ea-
Ioan.7.d. dem communiter humano generi deputantur. Quæ nostra sunt, ille suscepit, & passiones nostræ infirmitatis ostendit. Quod Ioannes ita conscripsit: Quærebant
Ioan.2.a. ergo eum tenere, & nullus misit in eũ manus, quia nondum venerat hora eius. Nam antequam hæc veniret, dicebat ipse Marię: Nondum venit hora mea. Et eis qui fratres eius appellabantur ait: Meum tempus nondum
Ioan. 7.a. venit. Rursus autem tempore passionis discipulis dicebat: Dormite iam & requiescite: Ecce enim appropin-
Mat. 27.c quabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Sed neque antequam veniret tempus, teneri se passus est: neque cùm venisset tempus, absconsus est, sed etiam semetipsum tradidit aduersariis. Sic & beati martyres in persequutionibus temporalibus custodiebant semetipsos, & dum quęrerentur per latibula fugiebant: cum verò inuenirentur, martyrio se subdebant. Hęc de Athanasio retulisse sufficiat.

Quòd Eusebius veniens Antiochiam propter Paulinum & diuisum videns populum, fugerit indignatus.

CAPVT XXIII.

EVsebius interea Vercellẽsis episcopus repentè postmodum ab Alexãdria venit Antiochiam,& inueniẽs Paulinũ à Lucifero cõsecratum, plebémq; diuisam,Melitiíque sequaces missas faciẽtes seorsum, valde cõmotus est,ꝙ factæ ordinationi non vniuersi consensissent: reprehenditq; apud semetipsum quod actũ erat, & pro reuerentia Luciferi, habito silentio discesit, promittẽs in cõuentu episcoporũ, quæ gesta fuerant emendanda: habens tamen curam maximam, eos vnire non potuit. Inter hæc etiã Melitius ab exilio rediit,inueniénsq; seorsum celebrare collectas socios suos præsidebat eis, sed ecclesias quidé obtinebat Euzoius Ariani dogmati præsul. Porrò Paulinus vnã tantũmodo paruam intra ciuitatem tenebat ecclesiam, ex qua eũ Euzoius pro sui reuerentia nõ eiecit. Melitius autem extra ciuitatis portas solẽnia celebrabat. Tũc igitur hoc modo de Antiochia discesit Eusebius. Verùm Lucifer sentiens nõ suscipere Eusebium ipsius ordinationem, hoc putauit iniurioſum,ac vehemẽter irascebatur, & cõmunicare declinabat Eusebio. Sed etiam quæ synodo placuerãt, per contẽtionem reprobare nitebatur. Hęc cũ inter eos tristitiæ tẽpore gererentur,multos ab ecclesia remouerũt, & denuò altera Luciferianorum hæresis est exorta. Sed Lucifer iram suam nequaquam cõplere præualuit. Erat enim cõfessionibus suis obstrictus, dum per suũ diaconum promisisset ratum se habiturũ, quod fuisset à concilio definitum. Quapropter ipse quidé ecclesiæ tenens fidem, in Sardiniam ad proprium remeauit thronum. Hi verò qui prius cum eo contristati fuerant, hactenus ab ecclesia segregantur. Verùm Eusebius instar optimi medici iter faciens per Orientem, infirmos fide recreabat,imbuens atq; docens prædicationibus ecclesiasticis vniuersos. Hinc transiens venit in Illyricũ,& inde rursus Italiam peragrans,hæc ipsa pronunciabat.

Ann. do. 364. Eusebius Vercellensis.

Melitius de exilio reuertitur.

Luciferiani.

An.d.364. Hilarius Pictauorũ antistes.

De Hilario Pictauiensi. CAP. XXIIII.

VErùm Hilarius Pictauiensis secũdæ Aquitaniæ põtifex, rectè fidei dogmata pridé præseminauerat tã

Italis quàm Gallicanis episcopis, quippe cùm primus ab exilio remeasset. Vtriq; ergo fortiter in fide laborauerunt. Sed Hilarius tanquam disertus, suis libris satisfactionem de Trinitatis consubstantialitate conscripsit. Quibus hoc sufficienter exposuit, & vehementer Arianorum dogma destruxit. Hæc itaque post breue eorum exilij tempus celebrata noscuntur.

De Macedonianis. CAP. XXV.

Ann. do. 366. Macedoniani.

EA porrò tempestate Macedonij sectatores, & Eleusij, Eustathij, atque Sophronij, omnes ab vno Macedonio nuncupati sunt, conciliáque frequentia faciebant. Et conuocantes eos qui in Seleucia ipsos sequuti fuerant, anathematizauerũt alterius partis episcopos, id est, consentientes Acacio, fidémque Ariminensis cõcilij respuentes, ea magis quæ fuerant recitata Seleuciæ & Antiochiæ exposita, firmauerunt. Qui dũ requisiti fuissent à quibusdam dicẽtibus: Vos qui nunc Macedoniani vocamini, si aliud sapitis quàm sectatores Acacij, cur eorum hactenus tanquam eadem sapientium estis communione participati? Ita venenosè respondẽrũt per Sophronium Pompeiopoleos Paphlagonensem episcopũ. Occidentales, inquit, in consubstantialitate languebãt. Aëtius autem per Orientem secũdum substantiam dissimilitudinem prædicabat: & erant vtraque praua, cùm hi quidem inordinatè diuisas substantias patris & filij consubstantialitatis nomine copularent: ille verò à natura patris naturam filij apertè diuideret, credés semetipsum piè prędicare dissimilem esse patri filium per substantiam. His ergo ita censentibus, media via nobis veritatem pietatis habere complacuit. Hoc itaque modo quærentibus satisfacere nitebantur.

Macedoniani hæretici.

SOZOMENVS.

Quod Iulianus quoque persequutus sit Athanasium.

CAPVT XXVI.

Athanasius in exilium. Anno do. 365.

IGitur Imperator audiens Athanasium in Alexandrinorum ecclesia cõstitutum, licitè populo prædicare, multósq; paganorum ad Christianismum fuisse cõuersos, eũ iussit exire de ciuitate. Quòd si maneret, damna maxima eum sustinere prȩcepit, occasionem criminis in

eum inueniens, quòd dum prioris principis tẽpore fuisset fuga mulctatus, non eius iussione Episcopalem recepisset sedem. Quamobrem secundum Imperatoris præcepta cùm se pararet ad fugam, videns circa se Christianorum populum lachrymantem: Habetote, inquit, filioli fiduciam: nubes est, & citò pertransiet. Hoc dicto valefecit: & degentibus illic amicis cõmendauit ecclesiam, atque ab Alexandrina ciuitate discessit.

Quomodo Iulianus fouerit Cyzicum, propter paganismi cultum. CAP. XXVII.

INterea Cyzicenis legatione fungẽtibus apud principem Iulianum de propriis rebus, & paganorum restitutione templorum, laudans eos propter sacrorum curam, quæ postulauerant, vniuersa concessit. Eleusium autem eius ciuitatis remouit episcopum, veluti vastatorem templorum: & quia viduarum pabula, sacrarúmque virginũ monasteria constituerat, Paganísq; suaserat vt paternam religionem relinquentes, ad Christiana dogmata se conferrent. Interdixit etiam Christianis peregrinis, ne venirent Cyzicum, credens quòd religionis causſa excitarent seditiones, eósque alij eius ciuitatis Christiani fouerent. Et publici simul opifices artificésq; monetæ, qui in duas erant diuisi partes principum præcepto priorum, cũ vxoribus atque liberis Cyzicum habitare sunt iussi. Hi enim singulis annis certam oblationem publico conferebãt: alij quidem militum chlamydes, alij verò pecunias nouas. Cùm igitur modis omnibus placuisset Iuliano ritum constituere Paganorum, vim quidem inferre, atque tormenta populis sacrificare nolentibus fatuum iudicauit. Sed hoc tantummodo præcepit, vt per singulas ciuitates numerus eorum conscriberetur: quos tamen nequaquam aut adorare prohibuit. † Sciebat enim, quia non posset vlla necessitas suspendere quod voluntas spontanea suggessisset. Porrò clericos & ecclesiarum præsules, à ciuitatibus submouere festinabat: studens vt eorum absentia paulatim solueretur ecclesia, neque sacrorum ministri, nec qui docerent, vel qui ministeriis participarentur, existerent: & per hoc longo tempore paterentur, propriæ religionis oblivionem.

An. d. 365. Cyziceni à Iuliano quod petũt impetrant. Eleusij relegatus.

Monetarij Cyzicum translati à Iuliano.

† *Græcus codex ita legit: Sciebat enim & necessitatẽ & coactionẽ aliquãdo adimplere ea quæ ad cõuentũ faciendum animũ spõtaneum requirunt.*

De Tito Boſtrenſi epiſcopo. CAP. XXVIII.

Ann. do. 365. Iulianus Titum Boſtrenſem epiſcopum eiicit.

BOſtrenſibus itaque publica voce præcepit, vt Titum ſuæ tunc ciuitatis epiſcopum procul expellerent. Cumque iuſſiſſet hoc, clericíſque minaretur quaſi ipſi facerent turbas in populo, tunc Titus libellũ deſtinauit imperatori, cõteſtans eum ac dicẽs, quod inimica inter ſe eſſet turba Paganorum atq; Chriſtianorũ: & ſua ſuaſione Chriſtiani magis à ſeditione quieſcerẽt. Quo facto niſus eſt Imperator ex huiuſmodi verbis Tito inimicitias populi cõcitare, ſcribens Boſtrenſibus, Titum eorum accuſatorem fuiſſe, dicendo ipſius monitis, non ſua voluntate populum à ſeditione ceſſaſſe: eúmq; velut hoſtem, populo ſuadebat expellere. Non enim quod iuſtum erat, aut legitimum iubebat agi, ſed odio religionis, verbis quidem culpare, operibus autem mala perficere contendebat. Quapropter per ciuitates & prouincias Chriſtiani diffugiebant. Huius participes plurimi meorum fuere progenitorum. Simul & auus, qui de patre Pagano natus, ipſe cum tota domo, & qui erant ex genere Alaphionis, Chriſtiani primo ſunt facti in Bethelea vico Gazẽſium valde populoſo, habentíq; tẽpla antiqua: ædificiáq; pulcherrima, & maximè Pãtheon in ciuitatis arce locatum, eminens ſuper omnem vicum. Quem locum arbitror ex voce Syra & Græca, deorũ habitaculũ nominatum. Fertur autem his omnibus fuiſſe Chriſtianiſmi autorem Hilarionem monachum. Cùm enim dæmonio vexaretur Alaphion, diu Pagani atque Iudæi incantationibus & luſtrationibus apud eum vſi, nihil illi prodeſſe potuerunt. Verum Hilarion ſolũmodo Chriſti nomen inuocãs, dæmonium effugauit, eúmq; in religionem Chriſtianã repentè trãſportauit. Floruit itaque meus auus in expoſitionibus & interpretationibus ſcripturarum noſtrarum: quoniam erat ingenioſus, ſcientiáque fultus, ita vt nec Arithmeticæ artis eſſet expers, ac propterea Aſcalonitis & Gazẽſibus, & in circuitu Chriſtianis valde gratus, tanquam religioni neceſſarius, & ad ſoluendas dubitationes ſcripturæ diuinæ vtilis. Primi ſiquidem iſti in eo loco eccleſias & monaſteria cõſtruxerunt, eáſq; honeſtate atq; hoſpitalitate peregrinorum & indigentium pariter ornauerunt. Ex quo

Sozomeni progenitores.

Pantheon.

Hilarion monachus.

genere vsque ad nostram ætatem fuerunt viri optimi, quos grandæuos iuuenis ipse perspexi.

Quod Iulianus præceperit, vt secundum Christianorum ritum, etiam Pagani orationes & eleemosynas facerent, & decimas templis offerrent, & cætera quæ Christianis facere mos est, adimplerent.

CAPVT XXIX.

IGitur Imperator iam pridem dans operam, vt Paganismum in omni sua ditione dilataret, grauiter ferebat, videns Christianos magis approbari. Et templa quidem erant aperta, sacrificiáque Paganorum per ciuitates secũdum volũtatem illius procedebãt. Ipse autẽ sollicitus erat, ne feruor ipsius ob Christianorũ multitudinẽ frustraretur. Et maximè angebatur quod multorũ sacerdotum suorũ Christianas audiret esse vxores, & filios, atque seruos. Consyderans autem Christianismum ex vita bona & conuersatione consistere, studuit vbique tẽpla Paganorum cõstructione & ordine Christianæ religionis ornare, sedib. atq; processionibus, Paganorúmq; dogmatibus atque monitionibus. Lectores suæ superstitionis instituit instar clericorũ, vt & horas certas, & dies orationum solenniter obseruarent, præcipiens pariter habere curam virorum, atq; mulieres philosophari scientes, habitaculis peregrinorũ, & pauperũ, aliáque prouidentia circa egenos exhibita, Paganorum religionem cõponere, & pietatis habere nomen. Si quis autem sponte vel inuitè peccaret, secundum traditionem Christianorum instituit, vt post pœnitentiam, mediocrem sustineret correctionem. Præcipuè verò imitatus dicitur notas literarum Episcopalium, quibus solent alter alteri scribentes commendare peregrinos, & quò proficiscantur, & à quibus veniant, modis omnibus indicare: & solatia promereri, tanquã noti & amici sint testimonio missi signaculi. Hæc cõsyderans dabat operam: vt Pagani Christianorum assuescerent officiis. Sed quoniam multis incredibile est eum studia Christianorum sequi voluisse, non aliunde quàm ex ipsius Imperatoris sermonibus est probandum. Huiusmodi enim Arsacio pontifici Galatiæ scripta misit. *A.d.* 365.

De huiusmodi literis extat Canon Nicæni concilij, ipsi formatas vocant.

Iuliani Aug. epistola ad Arsacium pont.

Paganorum ritus nõdum agitur secundũ sententiam nostram, propter cultores ejus in negligentia positos. Nam deorum claritas, magnitudo atq; sublimitas, omni oratione, omniq; spe maior est. Sed propitij sint nostris mẽtibus dij propter negligentiam quam habemus, cum illorum prouidẽtia in paruo tempore tanta mutatio facta sit, quantam ne petere quidem quisqam ausus fuisset. Cur ergo credimus hoc posse sufficere, neque respicimus quẽadmodum superstitionem Christianorum auxerit cura peregrinorũ, & circa sepulturas & mortuos multa officia, honestáq; conuersationis studia, nõ vera sed ficta? Quas res arbitror apud nos debere sub veritate geri. Nõ itaque satis est te talem esse, sed omnes absolutè circa Galatiã sacerdotes: quos aut deprecare, aut ratione flecte, aut certè festinãter à sacerdotali ministerio remoue, nisi diis cũ coniugibus & filiis atque seruis colla submiserint: non ferentes vltetius suos seruos aut filios, hoc facere cõtemnentes, aut Galilęos impiè cõtra deos agentes, & impietatẽ pietati præponentes. Deinde cunctos admone, vt sacerdos neq; ad spectacula procedat, neq; in tabernis bibat, aut cuiquam arti, operibúsve turpibus aut pudẽdis præsit. Qui obediunt, honorẽtur: inobedientes expelle. Xenodochia constitue per singulas ciuitates, vt nostra peregrini clementia perfruãtur: non tantũ nostri, sed etiam extranei pecuniis indigẽtes. Et vt habeas vnde fiat, interim decreui singulis annis triginta millia modiorũ tritici per vniuersam dari Galatiam, & † sexaginta millia sextariorum vini. Horum quinta pars pauperibus templa obseruãtibus debet expendi, reliqua peregrinis egentibus distribui: Turpe namque est, vt Iudæos quidem non abiiciant, sed potius nutriant impij Galilæi & suos pariter, necnõ etiam nostros: nostri verò nostrorũ solatio deserantur. Quapropter doce etiam collationes facere Paganos ad talia ministeria, paganorúmq; vicos offerre diis primitias frugũ eósque huiusmodi benefactis instituę, docens eos hoc opus olim fuisse nostrorum. Homerus enim hoc probat, introducẽs Eumæum talia facientem. Nos ergo ne bona quidem nostrorum imitamur, sed aliis permittimus negligẽtia non confusi, magis autem deorũ reue-

Christianorum hospitalitas et officia erga mortuos.

† *quadraginta.*

Hinc conijcere potes quã officiosi fuerint olim Christiani, non solùm in suos sed etiam in gẽtiles & Iudæos.

Eumæus Homericꝰ.

rentiam reſpuentes. Si igitur hæc te facientem ego cognouero, lætitia plenus ero. Præſides prouinciarum rarius in domum ſuſcipe: frequenter eis ſcripta trãſmitte. Ingredientibus eis ciuitatem ſacerdotum nullus occurrat: Cúmque ad templa venerint deorum, intra ianuas eos nemo præcedat militum fortè aut præcedentium Officiorũ: ſed qui voluerit, ſubſequatur. Cum ad ipſum limen templi peruenerit, priuatus exiſtat. Tu enim, ſicuti noſti, intus es iudex. Hoc enim etiam ſacra ſanctio videtur exigere. Obediẽtes igitur pro veritate pij ſunt: reluctantes vanæ gloriæ cõprobantur. Quid enim patiatur, aut quod mereatur auxilium, qui matrem Deorum propitiam habere noluerit? Qui ergo eam neglexerint, non ſolùm ſine querela non erũt, ſed etiam noſtræ indignationis impetum ſuſtinebunt. Neque enim phas eſt vt illi pacatur, qui deos habuerit inimicos. Suade igitur eis, vt ſi mea volunt frui tuitione, omnes Matri deorum ſtudeant offerre culturam.

Præſides in templis tãquam priuati.

Quibus modis conatus ſit Paganiſmum extollere & milites ad cultum idolorum inclinare.

CAPVT XXX.

HÆc itaq; faciens Imperator ad abolitionem Chriſtianorum, perſuadere hoc ſubditis non potuit, & apertè vim inferre erubuit. Inter hæc vt ad Paganiſmũ milites inſueſcerent, ſtuduit ad priſcum ſchema reformare ſignum illud ſublimius Romanorum, quod Conſtantinus (ſicut prædictũ eſt) in crucis formam mutauerat. Verùm in publicis imaginibus depingebat Iouem, quaſi de cœlo illi coronam & purpuram deferentem: Mercurium & Martem in ſe reſpiciẽtes, velut pro teſtimonio ſapientis & fortis. Et hoc agebat imaginibus, vt ſub occaſione imperij latenter adorarentur Dij: & hoc modo ſubditi clanculum fallerẽtur. Arbitrabatur enim quod ſi hoc volentibus imponeret, poſtea quæ vellet impleret. Si verò reſpuentes agnoſceret, venia adempta torqueret, tãquam circa Romanorum ſolennia reluctãtes & in rempublicam atq; ipſum imperium delinquẽtes. Pauci verò etiam pœnis ſubditi cognouerunt dolum: quia ſicut moris erat, adorare noluerant. Turba

Iulianus abolet crucem in vexillo.

Iupiter Mercurius Mars.

verò (vt fieri solet) per ignorantiam simpliciter imagines adorabat. Quod tamẽ imperatori nil profuit. Cúmque multa excogitaret quibus Paganorum ritus extolleret, inuenit modum qui cõpluribus militib⁹ Christianis claræ virtutis coronam dedit. Quum veniſſet enim tempus, quo imperialia milites solẽt dona accipere (hoc enim agitur plerũque die kalendarum Ianuariarum, & natali principum, & vrbiũ regiarum) exquiſiuit vt eos ſimpliciter & ex priſca conſuetudine fallere poſſet, iuſſitque vt vnuſquiſque ad manum imperatoris accedentium, admonitus ab officiis, primo incenſum offerret. Erat enim ante eum poſitum thus & ara, ſecũdum antiquam Romanorum ſolennitatem. Tunc quidem alij libere ſuam fortitudinem oſtẽderunt, & neque incẽſum offerre, neq; donum accipere ab Imperatore ſuſtinuerunt. Alij verò occaſione legis & antiquitatis, ne mẽte quidem perceperũt quod cõmiſere peccatum. Alij propter lucrum capti, aut timore turbati, ſeu iuſsione repentina concluſi, licet intellexerint, tamẽ Paganiſmum declinare nequiuerũt. Plurimi ſiquidem per ignorantiam decepti cum inter cibos, (vt fieri ſolet) & pocula inuocarent inter ſe Chriſtum, reſpondens quidã dixit: Quid patimini inuocantes Chriſtum, quem paulò ante denegaſtis, cùm donum ab Imperatore percipientes thus in ignem mitteretis? Cúmq; hoc milites audiſſent, & quod geſſerant agnouiſſent, ſtatim exilientes per publicum currebant, atque impetu facto proclamabant Deum ſuum, & cunctis hominibus teſtabantur ſe eſſe chriſtianos, & in eo nomine permanere, atq; per ignorantiam ſe feciſſe, & (ſi dici poſſet) ſolam manum Paganam eſſe: cõſcientia verò nihil ſimul egiſſe. Quúmque veniſſent ad principem, proiecerũt aurum quod acceperant, & forti voce poſcebãt, vt reciperet quod dediſſet, & illos occideret. Se enim pœnitentiam agere fatebantur, eo quòd improuide eorũ dextera peccaſſet: & ſtudere propter Chriſtum totum corpus pœnæ contradere.

Donatiua principum quando ſolita dari.

Milites chriſtiani reſtituunt donatiua ſua.

THEODORITVS.

Hæc igitur furorem mouerunt Imperatoris. Et primo quidem eorum capita iuſſit amputari. Quúmq; deducerentur ad mortem, ſequente populo mirantéque

virtutem eorum pro pietate susceptam, venerũt ad locum vbi rei puniri solent. Tunc spiculatorem rogauit senior omnium, vt primo cuiusdam caput nomine Romani adhuc adolescentis abscinderet: ne dum alios respiceret, frangeretur. Quúmq; ille genua fixisset in terra, & gladiũ spiculator euaginasset, venit repente nuntius, clamore prohibens necem. Porrò iuuenis ille ait, morte frustratus: Non fuit Romanus dignus, vt Christi martyr appellaretur. Et licet sanguinem sceleratus Imperator fundi prohibuisset, ductus inuidia, non tamen eos in ciuitatibus habitare permisit, sed ad vltima Romanorum loca in exilium misit.

Romanus miles.

Milites christiani in exilium mittuntur.

Sozomenus.

Postea veeò præcepit, vt qui sacrificare nollent, in palatium non intrarẽt, & neque collegio, neque foro eos, neque arbitrio, neque vlla dignitate, nec aliqua administratione participare iussit.

THEODORITVS.

De corpore martyris Babylæ, & de simulachro Apollinis, fulmine concremato.

CAPVT XXXI.

CVm igitur Iulianus apud Pythium Daphneum peteret respõsa de Parthici belli victoria, & ille viciniam corporis Babylæ martyris accusaret, iussit ei⁹ corpus auferri. Ob quam rem cùm Christiani festiuitatem deducto corpore psallentes agerent, & indignatione principis quidam Theodorus iuuenis multa passionum tormenta pertulisset, hoc quidem facto, fallax dæmon martyris gloriam auxit, suum verò mendacium clarius derexit. Fulmen nãque cœlitus missum, omne templum accendit, & ipsum Pythij Apollinis simulacrum redegit in puluerem. Erat enim ligneum, sed foris deauratum. Quod noctu Præfectus Orientis tunc nomine Iulianus Iuliani θεῖος, id est, auunculus, cognoscẽs, festinanter venit Daphnen, volens succurrere Deo, qui ibi colebatur: vidénsq; eum redactũ in cinerem, νεκρόν, id est, ædituos verberibus affligebat, credens hoc ab aliquo Christiano fuisse cõmissum. Qui licet torquerentur, tamen mentiri noluerũt, clamantes incẽdium non ex infernis,

An. do. 365. Pythius Apollo incusat Babylã adẽptæ virtutis fatidica.

Iulianus, Iuliani Aug. auunculus.

ſed è ſupernis habuiſſe principium. Adhæc etiam ruſtici vicinorum venientes locorum, dixerunt ſe vidiſſe fulmen cœlitus fuiſſe delapſum.

De publicatione vaſorum eccleſiaſticorum, & quomodo Iulianus præfectus & Felix violantes eccleſiam diuinitus ſint puniti. CAPVT XXXII.

An. d. 365. Vaſa eccleſiarum cõfiſcantur.

INterea iubẽtur vaſa eccleſiarum ſacra fiſci ærario deputari. Sublatiſq; ianuis eccleſiæ maioris, quam Conſtantinus ædificauerat, fit cunctis acceſſibile ſanctuarium. Ingrediente ſiquidem Iuliano Præfecto Orientis eccleſiam, Felix Præpoſitus regalium theſaurorum pariter introiuit, & ſimul Elpidius Comes rerum priuatarum. Aiunt enim & Felicem & Elpidium prius Chriſtianos, tunc à pietate receſsiſſe, impio Principi parere cupientes. Iulianus itaque Præfectus impudenter contra ſacrum altare minxit. Quem cum Euzoius prohibere tentaret, eum ille percuſsit in capite. Fertur autem dixiſſe, Chriſtianorum inuentiones cœleſtium cura non vacare. Porrò Felix videns vaſorum ornamenta, quæ Conſtantinus & Conſtantius frequenter obtulerãt: Ecce in quibus, inquit, vaſis Mariæ filio miniſtratur? Sed pro his impietatibus væſaníſque præſumptionibus non pòſt multum pœnas exacti ſunt. Nam repente Iulianus ſęuo morbo correptus viſceribus putrefactis interiit. Et excrementa nõ per meatus egeſtiuos emittebat, ſed ſceleſtum os, quod blaſphemiis miniſtrauerat, organum huius excretionis eſt factũ. Aiunt autem illius vxorem fide fuiſſe clariſſimam, eámque dixiſſe: Decet te marite laudare ſaluatorem Chriſtum: quoniam tibi per hanc correptionem magnitudinem propriæ virtutis oſtẽdit. Non enim agnoueras cõtra quem pugnare voluiſti, niſi conſueta lõganimitate hæc tibi flagella diuinitus intuliſſet. His ergo verbis & paſſionib⁹ imminentibus cauſſam languoris cognoſcens, rogabat Imperatorem, vt eccleſia quibus fuerat ablata, redderetur. Sed nec illum flexit, & ipſe terminum vitæ ſuſcepit. Porrò Felix & ipſe repẽte flagellum virtute diuina ſuſcipiẽs ſanguine

Vaſa eccleſiarum cõſiſcantur. Templum chriſtianorũ prophanatur. Iulianus Præfectus Orientis. Felix.

Hæc verba Theodoriti idcirco apposuimus vt intelligas quid ſit (omes rerum priuatarũ, & quid priuata, qua dictione etiam Græci vtuntur, vt Iulianus Aug. ad Ecebolum.

toto die simul & nocte ex ore fuso, & venis corporis vndique vacuatis, omniq; virtute simul expensa, & ipse celeriter est extinctus, æternęq; morti contraditus.

Quomodo apud Antiochiam sacerdotis filius sit conuersus.

CAPVT XXXIII.

HIs ira gestis, adolescens quidam, sacerdotis filius, in Paganismo nutritus ea tempestate ad Christianorum translatus est chorum. Erat enim tunc quædam insignis reuerętiæ mulier, & diaconissæ honore fulgebat. Hæc cum huius matre habuit amicitiam, quæ sæpius cùm huius mater ad ipsam veniret, hûc infantem amplectebatur, & ad cultum Christiani nominis inuitabat. Porrò matre defuncta veniebat adolescens ad eam, & doctrina cõsueta fruebatur. Cúmq; firmissime eius cõsilium percepisset, interrogauit Doctricem, quo posset argumento, & patris superstitionem declinare, & prędicationem veritatis adipisci. Quæ dixit, vt patrem fugeret, & creatorem suum atq; illius potius sequeretur, atque ad aliam iret vrbem, in qua latenter Imperatoris impij manus effugeret, ipsam se eius curam habere promittens. Ad quam adolescens: Reuertar, inquit, postea, & animam meam tibi contradam. Quum verò pauci transissent dies, Iulianus venit ad Daphnen, celebraturus publica sacrificia: Cum quo etiam huius pater. Erat enim sacerdos, & sequi solitus Imperatorem. Cum quo erat & iste puer, eiúsq; frater, habętes officium, vt cibos imperatori apponerent. Solebant enim septem diebus in Daphne festa celebrari. Primo siquidem die, quum staret iste ante Imperatoris accubitum, & epulas solenniter aspersisset, repletus horrore, cum celeritate Antiochenam venit ad ciuitatem, ad illam mirandam mulierem. Quo facto ego, inquit, nequaquam tibi de promissione mentitus: tu verò vtriusque saluti cõsulens, promissa cõple. At illa repente surgés ad Dei virum Melitium perduxit adolescentem: verùm ille in superiori habitaculo interim eum habitare pręcepit. Pater interea filium requirens, & Daphnen circuibat omnem: & ad vrbem veniens, plateas cunctas perambulabat, & vicos oculis vndiquaque currentibus, & cum inuestigari

καὶ τὰ κτήματα τὰ τοῖς μάρτυσι περισθῆναι πεπιστευμένα.

De christianorum possessionibus loquens.

Filius sacerdotis Ethnici, ad Christum conuersus.

An. do. 365

Melitius.

desiderantibus. Cúmque peruenisset ad locum vbi habitaculum sanctus Melitius habebat, suspiciens, vidit illum de fenestra prospicientem. Et currens traxit ac deposuit, atq; domum vsque perduxit. Primúmque eum multis flagellis afficiens: deinde calefaciens obolos, manibus ac pedibus & dorso eius imposuit. Post hæc vinctum in cubiculo clausis ianuis dereliquit, & ita profectus est ad Daphnem. Hæc ego à viro iam sene, quum narraret, audiui. Qui etiam hęc adiecit, quod spiritu diuino gratiáq; repletus, contriuerit omnia patris idola, & eorũ infirmitati cœperit irrogare blasphemias. Quo facto mente percipiens quod egisset, formidauit præsentiam patris, rogauítq; dominũ Christum, vt ipsi ferret auxilium, clausträque cõfringeret, & ianuas aperiret: Propter te, inquit, talia domine pertuli, & hęc agere non expaui. Cùm hæc, inquam, dixisset, ceciderũt repente claustra, apertæque sunt ianuæ. At ille rursus ad magistram venit, quæ cõtinuò eum induens schemate mulieris, & in camera residere iubẽs, post paululum obtulit rursus sancto Melitio. Qui eum episcopo Cyrillo Hierosolymitano contradidit, & ita venerunt noctu in Palæstinam. Verùm post Iuliani mortem etiam patrem iste duxit ad veritatem Christianam: quod inter alia quoque nobis exposuit.

Quomodo Iulianus aquis immolaticiis vniuersa polluerit, eique restiterint Iuuentius & Maximus.

CAPVT XXXIIII.

Iulianꝰ publicos fõtes Antiochiæ & cibaria sacrificiis prophanauit.

INterea Iulianus contra fidei pietatem impudentius armabatur, & vultu quidem se simulabat mitem: porrò laqueos instruebat, quibus deciperet innocentes. Et primum quidem fontes vrbis, & qui erant in Daphne, sacrificiis violauit, vt vnusquisque aquam bibentiũ eius horrore potiretur. Quúmq; etiã in publico venales cibos illo scelere cõpleuisset (aspergebãtur enim ex eis, & panes, & carnes, & poma simul, & olera, & cũcta quę comeduntur): hęc vidẽtes qui nomen salutare perceperãt, ingemiscebant quidem, atque mugiebant vidẽtes abominationem tãtam. Veruntamen comedebãt, legi obedientes Apostoli: Omnia, inquit, quæ in macello ven-

duntur comedite, nihil diiudicantes propter conſcientiam. Verùm duo quidam militia clari, erãt enim Scrutarij principis, in quodam cõuiuio, hoc horrore vehementius ſunt accenſi, atque admirabiliũ illorum adoleſcentum in Babylone coruſcãtium verbis vſi ſunt, dicẽtes: Tradidiſti enim nos regi iniquo, qui receſsit à te vltra omnes gentes quæ ſunt in terra. Hęc quidam conuiuarum nuntiauit Imperatori: qui repente illos ad ſe fortiſſimos viros adducẽs, requirebat quid loquuti fuiſſent. At illi occaſionẽ fiduciæ de interrogatione ſumẽtes Imperatoris, laudabilémq; ſui firmantes zelum, dixerunt hęc pietatis more nutriti: O Princeps laudandis legibus hactenus ſeruientes, quas Conſtantinus & eius filij poſuerũt, ingemiſcimus, nunc abominatione omnia videntes eſſe cõpleta, & nephandis ſacrificiis cibos potúſque violari. Hæc & domi defleuimus, & te prẽſente nihilominus eiulamus. Hoc enim in tuo diſplicet nobis imperio. Hæc audiens ille mitis atque Philoſophus à ſui ſimilibus nominatus, manſuetudinis quidem exhibuit vultum, & impietatis faciem protinus enudauit, prẽcipiens amariſſimas eis plagas inferri. Quos etiam luce priuauit, magis autem (vt verius eſt) illius temporis infelicitate liberauit, victricéſque eis coronas prouidit offerri: fingebat enim ſe in eis quaſi cauſſam defendere Imperialis iniuriæ, & hęc diuulgari iuſſit inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij pariter & honoris. Nomina fuerũt horum Iuuentius & Maximus, quos Antiochena ciuitas tanquam pietatis propugnatores venerata, precioſo monumẽto recondidit: & vſque ad diem hũc feſtis annalibus honorantur. Sed & plurimi nobilium & dignitate fulgentium vtentes tali fiducia, coronas æquales ſunt adepti.

De his extat ſermo diui Chryſoſtomi.

Quomodo Valentinianus, qui poſt eum imperauit, propter aſperſionem immolaticiæ aquæ miniſtrum percuſſerit templi.

CAPVT XXXV.

VAlentinianus etiam qui paulò poſt ſumpſit Imperium, tunc Millenarius erat circa Palatia cõſtitutus dux Lanceariorũ. Is zelum quẽ pro pietate habuit, non celauit. Eo nanq; tempore cũ fulminandus ille fortunæ

An. d. 366. Valẽtinia.

χιλίαρχος τῶν λογχοφόρων.

templum ingrederetur saltans, & ex vtraq; parte ianuarum astarent, ministri templi, qui aspersione (sicut ipsi dicebant) purgarent ingredientes, Valentinianus præcedens principem, aspersionis guttam sua vidit in chlamyde. Et indignatus, pugno percussit templi ministrum, dicens se maculatũ potius quàm purgatum. Quod respiciens Imperator, iussit eum in custodiam tunc redigi, & ad eremum destinari. Sed ille cùm annus & pauci transissent menses, pro mercede cõfessionis recepit imperium. Non solùm enim in illa vita diligentes se Deus honorat, sed aliquãdo etiam in præsenti bonorum operum retributiones impendit, & præsentibus præmiis illic separata confirmat.

De Artemio martyre, & Publia Abbatissa.
CAPVT XXXVI.

Artemius. ARtemium verò qui temporibus Constantij dux fuit Ægypti, quia illius temporis idola multa confregerat, nõ solùm facultate nudum reddidit, sed etiam capitis sectione mulctauit. Hæc & huiusmodi gessit ille mansuetus & ab iracundia remotus, sicut ab impiis vocabatur. Adiiciam super hęc etiam miraculum fœminæ, quæ zelo diuino huius cõtempsit impietatem. Pu-

Publia. blia quædam fuit eo tempore nominatissima & preciosis virtutibus exornata. Hæc cum nuptiale iugum ad tempus paulisper suscepisset, fructum dignissimum ob-

Ioãnes Antiochenus. tulit creatori. Ioannes enim Antiochiæ presbyter multo tempore cõstitutus, & sæpe Apostolici præsulatus de-

F. Publiæ. creta refugiens, de terra illius fœminæ admirabilis germinauit. Hæc habens apud se chorum conuersatione digna virginitatem seruantium, semper cum eis laudabat factorem Saluatorémq; Deum. Transeunte verò Imperatore, clarius in cõmune psallebant, contemptibilem & deridendũ iudicantes erroneum, illáque maximè cantica personantes, quæ idolorum videntur traducere debilitatem: dicebántque cum Dauid: Simulacra

Psal.113.b gentium argentũ & aurum, opera manuum hominum. Et iterum: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidũt in eis. Hæc audiens Iulianus, & vehementer accensus, eas cum transiret tacere præcepit. Quæ

eius

eius legem paruipendentes, chorum maiori ordine cõpleuerũt. Rursũsq; illo transeunte psallebant: Exurgat Deus,& dissipentur inimici eius. Tunc ille sequiens, magistram chori præcepit adduci: Quam cùm videret senectute maceratam, nec corporis canicie miseratus est, nec animi studuit honorare virtutes: sed quibusdam Spatariorum iussit vt eam alapis cæderẽt. Quæ veluti summum honorem cõtumelias illas excipiens, domum reuersa est, eúmq; solitis melodiis spiritalibus notabat. Sicut autor illius Cãtici malignum spiritum effugauerat à Saul. Nam & Iulianus erroneos dæmones sibimet applicans, contra donum pietatis insaniebat.

Psal. 67.a

ἀφυγόντος.

SOZOMENVS.

De Basilio atque Gregorio. CAP. XXXVII.

An. do. 368

Apollinaris Basilio & Gregorius.

COntristabat porrò eum nõ mediocriter Apollinaris Syrus, omni scientia insignitet instructus, simúlque Basilius & Gregorius, Cappadoces, illius temporis Rhetores Christiani, aliíque plurimi eloquentes viri. Quorum alij quidem æmulati sunt veram gloriam, alij Arianæ hæreseos habuere væsaniam. Quamobrem arbitratus hinc armari Christianos prohibuit eos Græcorum doctrinis imbui,& eorum lectionibus erudiri. Tũc Apollinaris cùm esset doctus & simul ingeniosus, pro Homeri Poëmate versibus Heroicis Hebraicam cõscripsit antiquitatem vsque ad imperiũ Saul,& viginti quatuor libris opus omne diuisit, vnicuiq; libro nomen literæ ponens, secundũ Homericam lectionem. Fecit autem & aliud opus secũdum Menandri fabulas, Comœdiæ similitudine comparatas, imitatus etiam Euripidis Tragœdias, & Lyrã Pindari. Et (vt absolutè dicam) ex diuinis scripturis argumenta sumens, omnes Encyclias lectiones tempore paruo cõposuit, numero, virtute, moribus, conscriptione, charactère, & dispositione, Græcis valde pares. Et nisi vetustatem homines honorarent, & quæ sunt in vsu grata crederent, vt ego reor, æqua veteribus Apollinaris opuscula decreuissent. Fecit etiam nõ ignobilem ad ipsum Imperatorem, siue cõtra Paganos Philosophos librum cui titulum posuit, Pro veritate.

Apollinaris Syrus.

In quo de sactis testimoniis tacens, probauit illos quidem fuisse deceptos, se autem sapere vera de Deo. Hæc autem cõsyderans Imperator, claris tunc episcopis scripsit: Legi, & reprehendi. Cui rescripserunt: Etsi legisti, non tamen cognouisti. Si enim cognouisses, nequaquã reprehendisses. Quidam dicunt hanc epistolam Præsulis ecclesiæ Cappadocenæ fuisse Basilij, quod incredibile non est. Siue autem eius, siue sit alterius, iustum est virtutis laudare doctrinam.

SOCRATES.

De his qui amore pecuniæ à fide declinauerunt.

CAPVT XXXVIII.

An.do.366 Ecebolus Sophista.

PLurimi verò nõ recta mente Christianum habentes nomen, quippe qui pecunias & honorem præsentem felicitati veræ fidei præponerẽt, ad sacrificiorum scelera descenderunt. Quorum vnus fuit sophista Cõstantinopolitanus Ecebolus. Is enim mores Imperatorum sequens, sub Constantio quidem feruentissimum se finxit Christianũ, sub Iuliano Paganus celeriter est effectus, & rursus post Iulianum volebat esse Christianus. Prosternés etenim semetipsum ante ianuas ecclesiæ pronũ, magna voce clamabat: Conculcate me sal insensatum.

Quomodo pecunias Iulianus abstulerit christianis.

CAPVT XXXIX.

An.do. 365

IGitur cùm Iulianus iret ad Persas, volens in eis vlcisci, eò quòd sub Constantio Romanorum terminos inuasissent, & sciens in præliis euenire frequẽter aduersa, & plurimis pecuniis opus esse, adinuenit modũ vt auferret pecunias Christianorũ. Nolentibus ergo sacrificare, pecuniam multam imposuit, exigebantúrq; verè Christiani. Singuli nãque eorum pro sua substantia offerebãt, & Imperator ex iniusta collectione, iniustè factus idoneus est. Vbi enim nõ erat, illuc hanc mittebat legem: vbi erat, vtebatur ipse. Tũc ergo pagani christianos grauiter oppressérũt, interdum etiam tormẽtis corporalibus affligebant eos. Quod Imperator audiens, Christianis videlicet adeuntibus eum, defendere con-

Christiani spoliãtur à Iuliano.

temnebat, dicens: Vestrum est vt patientes mala sustineatis, hoc enim est præceptum vestri Dei.

SOZOMENVS.

Quomodo ab Antiochenis irrisus sit.

CAPVT XL.

IGitur Imperator pugnaturus cõtra Persas venit Antiochiam. Cúmque populus quereretur venalia quidem abundare, sed carius vendi, volens magnitudinem suæ largitatis ostendere, minora quàm debuit precia in foro rerum venalium cõstituit. Et cùm fugissent tabernarij negotiatoréſque diuersi, res necessariæ defecerũt. Antiocheni verò grauiter hoc ferentes, contumelias irrogarunt Imperatori. *An. do. 365 Iulian⁹ imminuit pretia rerũ venalium.*

Socrates.

Querebantur enim aduersus eum, facetias de illius barba proferétes: erat enim eius barba valde prolixa. Dicebant ergo: Tõdatur, vt ad funes eius proficiat barba. Et quoniam superstitionis suæ causa Tarsum idolis frequẽtius immolabat, aram vel taurũ in solido suo formari præcepit. Ob quam rem proscindentes eum dicebant: Iste taurus euertet mundum: His iniuriis prouocatus ad iram, interminatus est se Antiochenam afflicturum ciuitatem. Quamobrem Tarsum Ciliciæ reuerti volens, iussit necessaria præparari. A quo proposito eum Sophista Libanius auocauit, scribés pro Antiochenis intercessionis librum, & rursus ad Antiochenos de principis ira: quos tamen libros non ædidit. Verùm Imperator respuens se operib⁹ vindicare, reciprocis iniuriis iram suæ indignationis amouit. Librũ enim aduersus Antiochenos fecit lepidum & satis vrbanũ, quem Antiochicum nominauit. Verùm contra Christianos multa mala etiam in ea ciuitate commisit. *Iuliani & Antiochenorum contentiones. Symbolum in numismatis. Libanius Sophista & Antiochẽsibus.*

SOZOMENVS.

De simulachro Christi quod depositi Iulianus.

CAPVT XLI.

ILlud quoque quod sub Iuliano accidit, non silebo. Fuit enim signum quidé virtutis Christi, & indicium contra principem iræ Dei. Cùm enim cognouisset in *Statuam Christi fusilẽ Iulian⁹ dejecit.*

Cęsarea Philippi, ciuitate Phœniciæ, quam Paneada vocabant, insigne Christi esse simulachrum, quod mulier illa sanguinis liberata profluuio cõstituerat, eo deposito suam ibi statuam collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadente, circa eius pectus diuisa est, & caput cum ceruice vna parte deiectum atque in terra fixum: reliqua verò pars hactenus superfuit, & fulminis indicium reseruauit. Statuam verò Christi tunc quidem pagani trahentes cõfregerunt. Postea verò Christiani colligẽtes in ecclesiam recondiderũt, vbi hactenus reseruatur. Hoc itaq; simulachrum (sicuti refert Eusebius) omnium passionum & ægritudinũ nosci tur esse medicamentum. Iuxta quod quędam herba germinauit, cuius speciem nullus nostræ terræ medicus licet expertus, cognouit.

Lege Eusebium lib. 8. cap. 4.

De beneficio herbæ quæ nascebatur iuxta simulachrum Christi, & de miraculis, quæ per loca diuersa pro nomine Christi fiebant. CAPVT XLII.

MIbi sanè videtur, quod aduenientę Deo nullum miraculum, nullúmq; beneficium debeat nõ credi. Nam & alia plurima miracula per ciuitates & vicos plerunq; apud multos prouinciales antiquitus tradita sunt, habentia veritatem: quod statim monstrabo. Est itaque ciuitas Palestinæ Nicopolis nomine, hanc cũ adhuc vicus esset, Emaus sacer Euangeliorũ liber appellat. Quam Romani post vastationem Hierosolymorũ Iudaicámque victoriam, Nicopolim ex euentu vtique victoriæ vocauerũt. Ante hanc vrbem in triuio vbi Christus cum Cleopa post resurrectionem nosci tur ambulasse, tãquam ad alium vicum iturus fons quidam est salutaris, in quo morbi hominũ abluuntur, & alia pariter animalia diuersis detenta languoribus emũdantur. Quod vt ita cõtingat, traditur ex quodam itinere visum esse Christũ apud fontem cũ discipulis suis & lauisse pedes, ex quo aqua facta est diuersarũ curatrix passionum. Fertur etiam quod in Hermopoli Thebaidos, arbor quæ vocatur Perseis, multorũ morbos abegerit, si fructus, aut foliũ, aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. De hac enim arbore ferũt, quod cùm apud Ægyptum Ioseph cũ Christo & Maria virgine sancta fugis-

Nicopolis Emaus.

Fons apud Nicopolim morborum depulsor.

Perseis arbor.

set Herodem, veniséq; ad Hermopolim ciuitatẽ, mox vt ingrediebatur vrbem, nõ ferens hęc arbor maximum Christi salutaris aduẽtum, inclinata estvsque ad terram, & eum suppliciter adorauit. Hæc ego de ista arbore à multis audiens narraui. Reor autem hoc signum fuisse factum ciuib⁹ diuinæ prẽsentiæ: aut certè quia ritu paganorum hæc arbor propter magnitudinem atq; pulchritudinem colebatur, mota est, non ferẽs Christi diuinitatem, dæmonib. vtique cõtremiscentibus, cum viderent rerũ talium destructorem (necnõ omnibus simulacris Ægyptiorũ secundum Esaiæ prophetiam) fugatóq; dæmonio pro testimonio Christi vacuam remansisse. Igitur apud Ægyptios & Palęstinos gestorum testimonia conseruantur.

THEODORITVS.

Quomodo Iulianus Iudæos armauerit contra Christianos, & de templo Hierosolymorum.

CAPVT XLIII.

IGitur Iulianus etiam Iudęos contra Christianos armauit. Primũmq; cõuocans requisiuit, quur cum ipsis prẽcipiat lex sacrificare, nequaquam immolationibus vterentur. Cúmque respõdissent, vno tantummodo loco sibi offerre sacrificium fuisse permissum, repente iussit Deo exosus destructum † reparari tẽplum, credẽs infelix dominicum verbum se posse destruere: cuius per hoc veritatem magis ostendit. Hæc itaque verba Iudæi libenter accipientes, cunctis per diuersum terrarum orbem mandauere Iudæis. Qui vndique cõcurrentes, pecunias ad ædificium alacriter offerebant: ministrauitq; plurimum etiam Imperator, nõ largitatis gratia, sed vt veritatem oppugnaret. Misitq; pariter prẽsidem impiorum executorem dignissimũ prẽceptorum. Aiunt enim, quod ad repurgationem faciẽdam argenteos hamos & cophinos, & scaphas habuerint. Cúmq; fodere iam cœpissent, statuto quidẽ die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò, spõtanea terra de valle crescebat. Solutis itaq; prioris etiam fundamẽti reliquiis, noua omnia prẽparabant. Cúmq; gypsi & calcis multa modiorũ millia cõgregassent, vis magna ventorum repẽte respirans,

An. do. 363 Iulian⁹ auctor Iudæis vt templũ Hierosolymitanum reparent.

† *excitari.*

tempestates atque procellæ subito factæ, quicquid congregatum fuerat, dispersérũt. Adhuc autem insanientibus eis, & nequaquam diuina lõganimitate correptis, maximus primo terræmotus est factus. Et quisquis non fuerat mysteriis diuinis imbutus, vehementer attritus est. Quum verò, neque hoc terrerentur indicio, ignis ex fundamentis quæ suffodiebantur egrediens: plurimos fodiẽtium cõcremauit, aliorum mẽbra dissoluit. Nocte quoq; plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens subito cum tecto ipsa porticus, dormientes oppressit. Alio verò die in cœlo signum splendens crucis salutaris apparuit. Sed etiam Iudęorum vestes crucis signaculo sunt impletæ, nõ tamen splendenti, sed nigro colore signatæ. Hæc itaque Deo rebelles cõsyderantes, & diuina flagella expauescentes, ad propria sunt reuersi, confitentes esse Deum, qui ab illorum progenitoribus ligno fuerit adfixus. Quod audiens Iulianus, quum vtique caneretur ab omnibus, tanquam Pharao indurato corde non timuit.

De bello Parthico, & quomodo Iulianus illuc profectus sit.
CAPVT XLIIII.

An. do. 364 Persæ aduersus Romanos.

IGitur cùm Persæ mortuum cognouissent Constantium sumpta fiducia venerũt ad terminos Romanorum denuntiantes bellum. Ob quam rem collecto exercitu Iulianus misit in Delphos, & Delum, atq; Dodonen, ad percipiẽda respõsa, an expediret ipsi bella susciperẽ. Tunc vniuersi Vates & pugnandi, fiduciam dabant, & victoriam promittebant. Vnum verò respõsum pro exẽplo mẽdacij ac seductionis inserere nõ pigebit: est enim huiusmodi: Nũc omnes aggredimur dij, victoriæ trophęa referentes circa fluuiũ Thiren. Horum ego dux ero belligerator Mars. Νῦν πάντες ὁρμήθημεν θεοί, νίκης τρόπαια κομίσατο παρὰ θυρὶ ποταμῷ. τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω θοῦρος πολεμόκλονος ἄρης. Horum itaque carminũ ridiculum eos cõuenit diuulgare, qui sapientem deum Musarúmq; principem Pythium vocant. Ego autem mendacium seductionis eius inueniens ingemisco. Thiren nãque fluuium Tigrim voluit appellare, quoniam Thiris eius nomini similis est. Is enim fluuius ex Armeniæ redundãs

Tigris.

montibus,& per Assyriorum arua discurrens,sinum descendit in Persicum. Per hæc ergo respõsa deceptus infelix,& victoriam mente somniabat,& post Parthicum prælium pugnam Galilæis inferre parabat: sic enim vocabat Christianos, contumeliam nominis se eis inferre putans, quum magis debuisset eorũ considerare virtutem. Non enim Socrates etiam si Critias fuerit appellatus: & Pythagoras,Phalaris,ex mutatione nominis aliquam labem cõtraxerint: neque Nireus, Thersites vocatus,pulchritudinem quam habebat,amiserit. Horum nihil mente percipiens, ex hac appellatione aliquid læsionis se nobis putauit inferre. Et fallaci responso credens, interminabatur per ecclesias dęmonum se statuere simulacra. Post has igitur minas, ab vno viro in Berœa debellatus est. Is enim nobilis erat,eiúsq; ciuitatis Curiæ pręsidebat,quem zelus Christi reddidit clariorẽ. Videns nãque filium in impietatem, quæ tunc vigebat, fuisse demersum, expulit sua domo, & coram omnibus abdicauit. Qui in vicinæ ciuitatis itinere aggressus Imperatorem,suam voluntatẽ & abdicationem patris aperuit. At ille quiescere iuuenem imperauit, placandum promittens patrem. Quúmq; venisset in Berœam, nobiles & honoratos cõuocauit ad prandium: inter quos erat & huius pater, quem eum filio in suo prãdere iussit accubitu. Tunc circa medias epulas dixit ad patrem: Non mihi videtur iustum vim facere voluntati ad aliud declinanti,& animum ad alia mutare quæ nõ vult. Noli itaq; esse filio violentus,sequi tua dogmata respuenti. Neque enim ego tibi vim facio vt mea sequaris, licet cogere valde possim. Ille caussam diuinæ religionis mẽte percipiens: De isto,inquit,ô Imperator, erroneo dicis,& deo exoso,& veritati prępon̄ẽte mendaciũ? Tum ille rursus mansuetudinis induens vultum: Cessa, inquit,detrahere. Et declinans ab eo vultum, adolescenti dixit: Ego tui curam habebo,quoniam patri tuo vt hoc faciat suadere non possum. Hæc itaque nõ frustra retuli,sed volens ostendere nõ solum illius admirabilis viri fiduciam,sed quod cõtempta Iuliani à plurimis sit potestas. In Antiochia autẽ vir quidã optimus pędagogus adolescentiũ habitabat. Erátq; illic nobilis ille Sophista

Galilæi.

Præses Beroëńsis filiũ ob christianismum abdicat.

Libanius Sophista.

Libanius,impius,expectánsq; Iuliani victoriam,habens præ oculis eius minas. Ergo interrogauit pædagogum, quasi nostram deridendo religionem: Nunc,inquit,fabri filius quid putas agit? At ille quod paulò post cõtigit,repletus gratia diuina prędixit. Respõdit enim: O Sophista,creator omnium, quem tu fabri filium nominasti,loculum Iuliano cõcinnat. Post paucos verò dies mors illius nuntiatur erronei,& in loculo positus adue ctus est,minarúmque tumpr euacuatus est.

Quomodo Iulianus monachus,eius mortem antequam audiret prænuntiauit. CAPVT XLV.

An.do. 365 Iulianus Saba. ἀλεξάνδρῳ ἡγουμένῳ σαβᾶ.

EO porrò tempore religiosissimus Iulianus cognomento Saba, qui angelorum incorporalium vitam corporali cõuersatione videbatur imitari, cuius etiam vitam cõscripsimus, prolixiores offerebat Deo preces, cùm illius impij minas audisset. Et ea hora qua ille percussus est orans,mortẽ eius iste cognouit, licet plusquã viginti mutationes ab eo loco vsq; ad illius exercitum esse viderentur. Aiunt enim cùm cõtinuè ingemiscceret, & clementi domino supplicaret, subitò lachrymarum eius fluuium restitisse, fuisséque alacritate repletum, & eius vultum exhilaratum. Hanc animi perturbationem eius ministri respicientes, rogauerunt vt eis causam repentini gaudij patefaceret. Tunc ille dixit: Ferus sacræ vineæ deuastator pœnas exactus est vastationis suæ, iacétque mortuus,terroribus miníq; frustratus. Hæc cognoscẽtes exultauerũt omnes, Deóque hymnos gratificos obtulerunt. Postea verò à nuntiis est compertum, eundem fuisse diem simul & horam necis Iuliani,quam ille sacratissimus senex cognouerat atque prædixerat.

De inconsulto Iuliani ducatu.
CAPVT XLVI.

ILlum itaque semper inconsultè egisse, mortis demõstrauit euentus. Transiens enim cum exercitu fluuium qui Persarum Romanorúmque regna diuidit, repentè naues incendit, non suadens rebus aut verbis, sed cogens milites præliari. Porrò duces alacritate repleti,animabant milites,& eos spe varia confortabant,

quam Imperator abſciderat, cùm eorum reuerſionem incenſis nauibus abnegaſſet. Super hæc autem cùm debuiſſet cibos militibus cõgregare, neque de propriis finibus præcepit afferri, neque de inimicorum abundãtia iuſsit aliquid deprædari. Relinquens ergo habitabilem viam, pergebat per ſolitudinis loca, vbi & cibo & potu milites defraudati, & duces itineris non habentes, ſed errantes in deſerta prouincia, ſapiẽtiſsimi principis cognouere imprudentiam.

Socrates.

Iulianus obſidet regẽ Perſarum apud Cteſiphontem.

Multos itaque vicos caſtráque detinés, iam etiam ciuitates capiebat. Cúmque veniſſet Cteſiphõtem, intantum obſedit regem, vt crebris Legationibus vteretur, offerens dare ſuæ patriæ partem, ſi ſolutus bello diſcedere poſſet. Quod ille noluit, neq; ſupplicãtium eſt miſertus: neque mente percepit, quod vincere quidem bonum eſt, ſuperuincere nimis inuidioſum: credens præcipuè magicis artibus, quas ei Maximus philoſophus exhibebat, & arbitratus Alexãdri Macedonis ſe gloriam percepturum, aut etiam maiorem. Putabat enim ſecundum Pythagoræam Platoníſque ſententiam, ex mutatione corporum Alexãdri animam ſe poſsidere, aut eſſe potius in alio corpore alter Alexander. Ob hanc itaque cauſam Perſarum regis noluit preces admittere.

Maximus philoſoph⁹. Iuliani⁹ putabat ſe alterum Alexandrum.

Sozomenus.

Quum igitur in deſerti loca primò captiuorum habuiſſet ducatum, poſtea quidã ſenex ſub ſchemate proditoris ſe ei compendioſum iter oſtendere compromiſit. Cúmque tribus diebus ambulantes ad maiorem ſolitudinem veniſſent, illum quidem fuſtibus occiderunt, confitentem hoc ſe feciſſe pro patriæ liberatione, & libenter torméta omnia ſuſtinere. Exercitus interea Perſarum, ex itinere fatigato exercitui Romanorum, commotus occurrit, ſéque ad congreſsionem prælij parauit.

Socrates.

Querebantur enim Romani de principe, cur noluerit bellum cum lucri promiſsione finire. Veruntamen Perſis inſtantibus reſiſtebãt, ita vt frequenter verterentur hoſtes in fugam. Porrò Iulianus erat præſens in

equo,& exercitum confortabat,inermis quidem,spe felicitatis suæ audacior factus.

THEODORITVS.

De peremptione Iuliani. CAP. XLVII.

CONtra quem iaculum repentè delatum,discurrens per brachium, in eius latus immersum est. Ex hoc vulnere susceptit finem vitæ. Quis verò iustissimum intulerit vulnus, hactenus ignoratur. Sed alij quédam inuisibilium hoc intulisse ferūt : alij verò vnum pastorum Ismahelitarum, alij militem fame & itinere fatigatum. Sed sine homo siue angelus fuerit, palàm est quod diuinæ iussioni ministrauit. Aiunt autem quòd cùm fuisset vulneratus, mox manum sanguine suo compleuerit, & in aërem proiecerit,dicens : Galilee vicisti. Et in eo ipso confessus est cum blasphemia victoriam.

SOCRATES.

Callistus. Callistus autem qui inter familiares Imperatoris tũc militabat, & Heroico versu eius conscripsit historiam, ait eum à dæmone vulneratũ, fuisse defunctum. Iulianus ergo quarto Consulatu suo quem ęditerat cum Salustio, sexto die Iunij mensis, in Persica regione defunctus est, anno tertio imperij sui, septimo verò ex quo Cæsar à Constãtio fuerat ordinatus, vitæ anno XXXI.

Iuliani Aug. mors. Anno do. 366.

Quæ magiæ post mortem eius inuentæ sint.

CAPVT XLVIII.

Carra. POst cuius mortem eius Magiæ compertæ sunt. Carræ namque ciuitas est, hactenus impietatis eius reliquias habens. Per hãc iter agens,quoniam per Edessam propter piæ religionis cultum transire noluerat,in templũ quod à Paganis colitur,est ingressus. Vbi cùm quædam cum suis consortibus sacrilegia celebrasset, ianuas & claustra disposuit, & quosdam ibi milites obseruare præcepit, vt intra hoc nullus accederet donec ipse rediret. Cúmq; mortuus fuisset, & impio piũ successisset imperium, ingredientes in tẽplum inuenerunt mira principis simulacra, eiúsque sapientiam & famosissimam pietatem. Viderunt enim mulierem à capillis appensam, extensas habentem manus, cuius vterum aperuerat, vt

Magica quadã portẽta Carrũ reperta.

Persarum victoriam in iecore eius inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inuentum est. Verùm in Antiochia plurimas arcas in Palatio humanis aiunt capitibus plenas fuisse repertas, & innumera in puteis demersa corpora mortuorum. In qua vrbe cùm eius nuntiatus fuisset interitus, publicam cuncti habuère festiuitatem, & non solùm in ecclesiis & sepulturis martyrum saltrabant, sed etiam in Theatris Crucis victoriam prædicabant illius Magiæ insultantes. Ego autem etiam clamorem fauoris eorum hic ponere necessarium iudicaui, vt etiam apud posteros hæc memoria reseruetur. Communiter enim clamabant omnes: Maxime fatue, vbi sunt tua vaticinia? Vicit Deus, & Christus eius. Hic ergo libri terminus est habendus, ne pio Imperio impietatis potentia copuletur.

Antiochensium publicum gaudiū de morte Iuliani.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER SEPTIMVS.

SOCRATES.

De Iouiani Imperatoris auspiciis, & quemadmodum à Persidis finibus sit egressus.

CAPVT PRIMVM.

MILITES igitur in maxima sollicitudine conuenientes, omissa omni dilatione, altero die Iouiano insulas Imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tẽpore χιλιαρχος, id est, Millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege proposuit, vt aut sacrificarent, aut militia cederẽt. Qui cingulum magis elegit amittere, quàm Imperato-

Iouianus Augusti. Ann. do. 366.
Tribunus militum.
Cingulum militare.

ris præceptis impiis obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli necessitatē inter viros militares habebat. Qui cùm violenter à militibus ad imperium traheretur, clamabat, dicens, non se velle Paganis hominibus imperare, cùm ipse Christianus existeret. Cúmq; vox omnium communiter proclamasset, dicentium, se quoque Christianos, susceptt imperium.

Theodoritus.

Cogitabat itaque Iouianus de cōmuni salute, & quomodo posset de medio hostium illesum exercitum liberare. Nec indiguit magno consilio, sed seminibus pietatis vtilissimum vindemiauit fructum. Repentè namque suam prouidentiam Deus ostēdit, & fluctuationem eius ad portum tranquillitatis adduxit. Dum enim huius angustiam Persarū rex agnouisset, missa Legatione petiuit pacem, deinde cibaria militibus destinauit, & forū venalium eis præparari in deserto præcepit. Celebratisque fœderibus, exercitum reduxit incolumem.

Socrates.

Fœdus Romanorū cū Persis.

Quæ pacta, quantum ad gloriam quidem pertinebat Romanorum, turpia erant, sed tempori congruebant. Amissa namque Syria, & tradita Persis Nisibi Mesopotamiæ ciuitate discessit. Hæc itaque nunciata Christianos confortauerunt, Paganis intulerunt luctum. Porrò milites incautum Iuliani feruorem valde culpabāt, causámque damni finium Romanorū ei potius imputabāt, quòd à Persarum veluti proditore seductus, naues quæ per fluuium frumenta deueherent incendisset, & famem militibus accersisset.

Quid Sophista Libanius contra Christianos scripserit, & quomodo Socrates historiographus eius dicta confutarit.

CAPVT II.

Libanij opus de morte Iuliani.

TVm itaq; Sophista Libanius Lamētationis librum in Iulianum conscripsit, quem Iulianum denominauit, fascinatum sanè laudibus illius: in quo etiā meminit librorum quos cōtra Christianos ediderat Iulianus. Et si quidem laudes Imperatoris Sophista dixisset, ego quiescerem, vestigia historiæ sequēs. Sed quia tanquam callidus Rhetor mētione Iuliani librorum Chri-

ſtianam videtur lacerare religionem, propterea contra eum poſitis primùm verbis ipſius, pauca dicenda ſunt: Hyemis, inquit, noctes amplius Imperator extendés, incumbendo libris, Palæſtinenſem hominem Deum, Deíque filium referentibus, præliabatur enixius, & redarguendo præualuit, vt riſum & quandã inanitatẽ oſtenderet eorum quæ coluntur à talibus. In quibus laboribus ſene Tyrio ſapientior eſt inuctus. Propitius autem ſit iſte Tyrius, & placidè verba mea ſuſcipiat, tãquam à filio victus eſt. Hæc quidem Sophiſtæ Libanij ſunt. Verùm ego Sophiſtam eum optimũ fuiſſe noui: quãquam ſi nõ eius religionis fuiſſet cuius Imperator erat, omnia quæ de Iuliano Chriſtiani dicunt, etiam iſte tũc diceret, & forſitan tanquam Rhetor augeret. Nã & viuo Conſtãtio laudes, & eo defuncto iniurias plenas criminibus eius effudit. Et ſi ſenex Porphyrius fuiſſet Imperator, libros eius Iuliani præpoſuiſſet operibus. Sed & Iulianus, ſi Sophiſta fuiſſet, diziſſet forſitan etiam ipſum malum, ſicut Ecebolum. Quia ergo ille tanquã eius ſectæ, & tãquam Sophiſta & amicus Imperatoris, quæ ei ſunt viſa dixit, ei nos vt poſſumus obuiemus. Primùm itaq; dixit, quòd libris incũberet, hyemis noctes extendens. Incũbere nãque ſignificat, quòd intẽtionem habuerit, vt vituperationem cõſcriberet, ſicut conſuetudo Sophiſtis eſt. Nam olim hos libros ſcierat, ſed tũc incũbebat, & maximo prælio contẽdebat. Vnde palàm eſt ꝙ non (ſicuti Libanius putat) redarguendo præualuerit, ſed infirmitate ſuæ veritatis æſtuabat, & quę benè illic cautéque ſunt poſita, tãquam detractor lacerare laborabat. Omnis enim qui reſiſtit alicui, nũc vertendo, nũc celando veritatẽ, mentitur aduerſus eum cõtra quem litigat. Et qui infenſus alicui eſt, omnia ſicuti hoſtis nõ ſolum agit, ſed etiam loqui contẽdit. Quòd verò Iulianus atque Porphyrius, quẽ Tyrium ſenem vocat, detractores ambo fuerint, ſuis ipſorum ſermonibus arguũtur. Nam Porphyrius ſummi philoſophorũ Socratis viram † lacerauit in hiſtoria Philoſophica, quam ipſe conſcripſit: & talia de eo retulit, qualia ſoliti derogationibus occupati. Et hæc de illo Socrate, qui apud Græcos mirabilis caſtitate, iuſtitia aliiſque virtutibus habebatur. Quem

Libanius viuum Cõſtantiũ laudauit, vituperauit mortuum.

Porphyr⁹.

† *dilacerauit.* Χινοφῶν, ἀττικὴ μέλιττα ὑποκομιζόμενος.

prim⁹ ſcripſit vitas philoſophorum.

Plato mirabilis eorum philosophus,& Xenophon,alter philosophorum Thiasus θίασος, non solùm tanquã Deo amabilem honorant, sed etiam vltra hominem sapuisse pronunciant. Porrò Iulianus æmulatus patrem, † passionem propriam in Cęsaribus denudauit,& omniũ ante se regnantium vitas carpens, ne philosopho quidem Marco pepercit. Igitur ambo detractores fuerunt.Non opus habeo pluribus vti sermonibus. Ego namque ex vtrorũque verbis mores eorũ conitciés,hæc dixi: Quid autem de Iuliano Gregorius Nazanzenus retulerit audiamus. Ait enim in secundo libro contra Paganos hęc post alia: Hæc equidem de Iuliano aliis ipsa experimenta tradiderunt, & assumpta potestas imperij: mihi autem eius mores cõperti sunt, cùm hũc virum Athenis clarius agnouissem. Venerat enim illuc,cùm frater eius Imperatori videretur inimicus. Fuítque aduentus eius ratio duplex:vna quidem quasi decétior, qua dicebat se venisse vt viseret Hellada atque doceretur: altera verò secretior & non nota plurimis, vt immolatores dæmonum & viros fallaces inquireret,quia nondum habebat impietatis suæ licétiam. Tũc igitur non frustra cõsideraui virũ. Non enim fortuitò ista cõspexi, sed faciebat me cautum incõstantia morũ eius, & excessus vberior. Vates siquidem egregius est,qui bene considerat.Nullũ enim signum in eo mihi vtile videbatur.Cernix inflexibilis humeri iactabiles, oculi currentes,huc illúcque directi, & furiosè respicientes. Pedes impatientes, nares spirantes iniurias atq; contemptus,schemata risibilia,& hoc ipsum semper habentia. Risus incõtinens, & quasi subbulliens. Consensus & negatio simul,ratio nulla ratione cõsistens, interrogatio inordinata, atq; responsio nulla cõgruentia sibi conueniens. Sed quid per vniuersa discurro? Hũc ante opera vidi, & operibus ipsis agnoui. Et siquidem essent mihi præsentes, qui tunc aderãt, testarentur quòd cùm hęc vidissem,repętè dixi:O quale malum nutrit Respublica Romanorũ! Et cùm hęc prædixissem,optaui me inueniri debere mendacem. Melius enim fuerat hoc, quàm vt tantis terra sceleribus adimpleretur. Nunquam arbitror talia fuisse prodigia, cùm multa diluuia,multa incędia,multæ pestes,& hiatus ter-

† *animi sui affectionẽ.*

Gregorius Nazãzenus de Iuliano.

Depingit Iulianum Nazanzenus.

rę prouenerint, licet homines inhumani & feroces, cõpositiq; dissimilibus naturis fuisse referantur. Ob quam rem digno sua superbia fine cõclusus est. Hæc Gregorius de Iuliano narrauit. Quia verò contra Christianos multa proferẽtes, nisi sunt vim facere veritati, quædam ex sacris literis peruertẽtes, alia permutantes, omnia tamen secũdum suam sumentes intẽtionem, multi eis obuiantes ista patefecerũt, destruentes & rẽdarguentes eorum vana sophismata, & ante omnes Origenes, licet ante multa fuisset tempora Iuliani. Is enim quę videbãtur turbare legẽtes sacratissimas lectiones, obiiciẽs sibiipsi & interpretatus ea, detractorũ sophisticas adinuẽtiones excluſit. Quæ si sæpius legissent Iulianus atq; Porphyrius, ea libenter accipiẽtes, in aliud fortè sua verba mutassent, & non ad blasphemiæ sophismata verterentur. Quod verò lacerare studuerit Imperator, apud idiotas & simplices verba faciens, & non apud eos, qui scripturarum diuinarũ obtinent veritatẽ, ex his palàm est: sumens enim ea verba, quæ dispẽsationis causa humanius posita sunt, cũ multa huiusmodi collegisset exẽpla, hęc nonissimè dicit: Horũ igitur singula si nõ aliquam habent ineffabilem contẽplationem, maxima de Deo blasphemia sunt plena. Hæc ergo Iulianus in tertio cõtra Christianos lib. dixit. In libro autẽ suo quem de Cynismo scripsit, docẽs quomodo sacras fabulas deceat fingi, dicit oportere harũ veritatẽ abscõdi. Sic enim ait: Amat enim natura celari, & abdita Deorũ subſtantia nõ patitur nudis verbis ĩ aures introire pollutas. Apparet ergo per hæc Imperatorem suspitionem habuisse de diuinis scripturis, ꝙ essent verba mystica ineffabilem quendam modum contẽplationis habentia. Sed indignatur quòd non omnes eãdem sententiam habuerint, & incessit hos qui inter Christianos diuina simpliciter sũscipere vidẽtur eloquia. Nõ igitur oportebat eum contra simplices insurgere, nec propter illos contra sacras literas intumescere, neque odio habere, aut auersari quæ magis bene intellexerant: quod non omnes tunc ita sentirent, sicut ipse voluerat. Similis ergo Porphyrio factus est. Ille namq; in Cæsarea Palęstinæ à quibusdã Christianis cæsus, iram non ferens, Christianismum deseruit per furo-

Origenes.

Liber Iuliani Aug. πρὸς τὸν κύνα ἐφάπλεγτον, πῶς κυνίσλον.

Iuliani verba ex tertio libro cõtra Christianos.

Iulianus reprehenditur.

Quid Porphyrũ mouerit, vt aduersus christianos scriberet.

rem: & odio inimicorum scribendo blasphemias Christianismo priuatus est: sicut eum Eusebius Pamphili redarguit, & eius verba destruxit. Imperator autem apud idiotas superbus inter Christianos extitit, ea passione in blasphemias Porphyrij declinauit. Ambo siquidem spõte deliquerunt, & scientes peccãdo dignissima pœna mulctati sunt. Cùm igitur sophista Libanius velut irridens dixisset, hominem ex Palæstina Deum & Dei filiũ faciunt, oblitus suorũ videtur esse verborum: ad finem namque eius libri Iulianum deificauit sic inter alia dicens: Primum nanque nuncium eius mortis penè peremerant, quòd putaretur de Deo mentitus. Deinde paululum descendés, ait: O dæmonum alumne, dæmonúmque discipule, & dæmonum obseruator. Qui licet hoc aliter intelligeret, veruntamen hæc eadem de Iuliano dixit, quæ Christiani approbantes affirmant. Si ergo eum laudare cogitabat, oportebat eum hoc nomen effugere: nec eum deditum dæmonibus indicare: sicut sermonem alium declinauit, quem cùm reprehenderetur, de suis libris abscidit. Quomodo enim homo Christi deificetur, & quemadmodum in aperto homo fuerit, inuisibiliter autem Deus, & quemadmodum vtraq; sint vera, Christianorum ratio sacra nouit: Pagani verò antequam credãt, intelligere nequeunt. Dicit enim sermo diuinus: Nisi credideritis, non intelligetis. Quapropter non erubescunt multos homines deificando: & vtinam bonis moribus institutos, aut iustos, aut castos, & non potius lubricos, iniquos, & ebriosos, id est, Hercules, Dionysos, & Asclepios, sicuti frequẽter in suis libris Iuuianum iurare non pudet. Quorum masculos fœminásque Cupidines si enumerare voluero, lõga digressio generatur. Sed sufficit hæc scire volẽtibus Aristotelis Palium, & Corona Dionysij, & liber Rhegini mulæ memoriæ, torbáq; Poëtarum, qui de talibus scribentes, verè ridiculum & inanitatem Theologiæ ostendẽte Paganorum. Quod verò proprium Paganorum sit, homines summa facilitate deificare, monstremus. Rhodiis quadam calamitate detentis, responsum est datum, vt Phrygium Attin sacerdotem væsanæ Phrygum celebritatis placarent. Tale nãq; respõsum est: Attin placare Deum magnum,

Esa. 6. a.

Aristotelis pallium. Corona Dionysij.

Attin Rhodij in Deos retulerunt.

magnum, purũ Adonem, bonæ vitæ, diuitiarũ datorem, comatúmq; Dionysum. Hoc itaq; respõso Attin qui amore vęsano semetipsum occidit, eũdem Adonem Dionysúmq; nominauit. Cúmq; Alexãder Macedonum rex transisset in Asiam, Amphictyones Alexandro fauentes, carmina ista finxerũt, Iouem deorũ Cõsulem, & Mineruam tritogenitã honorate, qui corpore mortali supernũ abscõdis regem, quẽ Iupiter Heroum seminauit gẽtib. adiutorẽ, bonæ legis lætitiæ Alexãdrũ statuere regem. Hæc in Pythia pronũciauit dæmon: qui cùm potẽtibus adularetur, deificabat eos. Quid enim dicamus cùm etiã Cleomedẽ athletã deificauerint, ita dicẽtes: Vltimũ Heroum Cleomedes Astypalæus, quẽ sacrificiis honorate, quia mortalis iam non est. Propter hoc ergo respõsum Diogenes Cynicus & Œnomaus philosophus Pythium reprehẽderunt Apollinẽ. Cyziceni verò tertiumdecimũ deum Adrianũ appellauerũt. Sed etiã ipse Adrianus amatum suũ Antinoum deificauit. Et hæc ridiculam inanitatem nõ dicit esse Libanius? Hæc ergo à nobis propter eius detractionem, per digressionem dicta sufficiant.

Amphictiones de Alexãdro.

Cleomedes athleta.

Adrianus Antinoum Amasium Adriani.

THEODORITVS.

De restitutione fidei Iouiani, & quid Athanasius Alexandrinus scripserit. CAP. III.

IOuianus ergo Imperator, mox vt Imperij sui terras ingressus est, primùm scripsit legẽ, vt episcopi de exilio redirent, & ecclesias eis reddendas esse professus est, qui expositam in Nicæa fidẽ inuiolabiliter seruassent. Scripsit etiã Athanasio, qui præcipuus erat horum dogmatum propugnator, petens vt ei rescriberet perfectam diuinorum dogmatum disciplinam. Qui eloquentiores episcopos congregans rescripsit, rogans vt fidem Niceæ expositam custodiret, tãquam Apostolicis dogmatibus congruentem. Cuius epistolæ verba sunt hæc:

Iouianus Aug. episcopos exules restituit.

Iouianus Aug. ab Athanasio cupit orthodoxã religionem edoceri.

PIISSIMO ATQVE CLEMENTISSIMO victori Augusto Iouiano Athanasius, & reliqui episcopi, conuenientes ex persona omnium episcoporum Ægyptiorum, Thebaidos, & Libyæ.

DECET Deo amabilem principem discẽdi habere

Cęsarea Philippi, ciuitate Phœniciæ, quam Paneada vocabant, insigne Christi esse simulachrum, quod mulier illa sanguinis liberata profluuio cõstituerat, eo deposito suam ibi statuam collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadente, circa eius pectus diuisa est, & caput cum ceruice vna parte deiectum atque in terra fixum: reliqua verò pars hactenus superfuit, & fulminis indicium referuauit. Statuam verò Christi tunc quidem pagani trahentes cõfregerunt. Postea verò Christiani colligentes in ecclesiam recondiderũt, vbi hactenus reseruatur. Hoc itaq; simulachrum (sicuti refert Eusebius) omnium passionum & ægritudinũ noscitur esse medicamentum. Iuxta quod quędam herba germinauit, cuius speciem nullus nostræ terræ medicus licet expertus, cognouit.

Lege Eusebium lib. 8. cap. 4.

De beneficio herbæ quæ nascebatur iuxta simulachrum Christi, & de miraculis, quæ per loca diuersa pro nomine Christi fiebant. CAPVT XLII.

MIhi sanè videtur, quod adueniente Deo nullum miraculum, nullúmq; beneficium debeat nõ credi. Nam & alia plurima miracula per ciuitates & vicos plerunq; apud multos prouinciales antiquitus tradita sunt, habentia veritatem: quod statim monstrabo. Est itaque ciuitas Palestinæ Nicopolis nomine, hanc cũ adhuc vicus esset, Emaus sacer Euangeliorũ liber appellat. Quam Romani post vastationem Hierosolymorũ Iudaicámque victoriam, Nicopolim ex euentu vtique victoriæ vocauerũt. Ante hanc vrbem in triuio vbi Christus cum Cleopa post resurrectionem noscitur ambulasse, tãquam ad alium vicum iturus fons quidam est salutaris, in quo morbi hominũ abluuntur, & alia pariter animalia diuersis detenta languoribus emũdantur. Quod vt ita cõtingat, traditur ex quodam itinere visum esse Christũ apud fontem cũ discipulis suis & lauisse pedes, ex quo aqua facta est diuersarũ curatrix passionum. Fertur etiam quod in Hermopoli Thebaidos, arbor quæ vocatur Perseis, multorũ morbos abegerit, si fructus, aut foliũ, aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. De hac enim arbore ferũt, quod cùm apud Ægyptum Ioseph cũ Christo & Maria virgine sancta fugis-

Nicopolis Emaus.

Fons apud Nicopolim morborum depulsor.

Perseis arbor.

set Herodem, veniſſétq; ad Hermopolim ciuitatẽ, mox vt ingrediebatur vrbem, nõ ferens hęc arbor maximum Chriſti ſalutaris aduẽtum, inclinata eſtvſque ad terram, & eum ſuppliciter adorauit. Hæc ego de iſta arbore à multis audiens narraui. Reor autem hoc ſignum fuiſſe factum ciuib⁹ diuinæ pręſentiæ: aut certè quia ritu paganorum hæc arbor propter magnitudinem atq; pulchritudinem colebatur, mota eſt, non ferẽs Chriſti diuinitatem, dęmonib. vtique cõtremiſcentibus, cum viderent rerũ talium deſtructorem (necnõ omnibus ſimulacris Ægyptiorũ ſecundum Eſaiæ prophetiam) fugatõq; dæmonio pro teſtimonio Chriſti vacuam remanſiſſe. Igitur apud Ægyptios & Paleſtinos geſtorum teſtimonia conſeruantur.

THEODORITVS.

Quomodo Iulianus Iudæos armauerit contra Chriſtianos, & de templo Hieroſolymorum.

CAPVT XLIII.

IGitur Iulianus etiam Iudęos contra Chriſtianos armauit. Primúmq; cõuocans requiſiuit, quur cum ipſis pręcipiat lex ſacrificare, nequaquam immolationibus vterentur. Cúmque reſpõdiſſent, vno tantummodo loco ſibi offerre ſacrificium fuiſſe permiſſum, repente iuſſit Deo exoſus deſtructum † reparari tẽplum, credẽs infelix dominicum verbum ſe poſſe deſtruere: cuius per hoc veritatem magis oſtendit. Hæc itaque verba Iudæi libenter accipientes, cunctis per diuerſum terrarum orbem mandauere Iudæis. Qui vndique cõcurrentes, pecunias ad ædificium alacriter offerebant: miniſtrauitq; plurimum etiam Imperator, nõ largitatis gratia, ſed vt veritatem oppugnaret. Miſitq; pariter prędem impiorum executorem digniſsimũ pręceptorum. Aiunt enim, quod ad repurgationem faciẽdam argenteos hamos & cophinos, & ſcaphas habuerint. Cúmq; fodere iam cœpiſſent, ſtatuto quidẽ die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò, ſpõtanea terra de valle creſcebat. Solutis itaq; prioris etiam fundamẽti reliquiis, noua omnia pręparabant. Cúmq; gypſi & calcis multa modiorũ millia cõgregaſſent, vis magna ventorum repẽte reſpirans,

An. do. 363 Iulian⁹ autor Iudæis vt templũ Hieroſolymitanum reparent.

† *excitari.*

tempestates atque procellæ subito factæ, quicquid congregatum fuerat, dispersérũt. Adhuc autem insanientibus eis, & nequaquam diuina lõganimitate correptis, maximus primo terræmotus est factus. Et quisquis non fuerat mysteriis diuinis imbutus, vehementer attritus est. Quum verò, neque hoc terrerentur indicio, ignis ex fundamentis quæ suffodiebantur egrediens: plurimos fodiétium cõcremauit, aliorum mẽbra dissoluit. Nocte quoq; plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens subito cum tecto ipsa porticus, dormientes oppressit. Alio verò die in cœlo signum splendens crucis salutaris apparuit. Sed etiam Iudæorum vestes crucis signaculo sunt impletæ, nõ tamen splendenti, sed nigro colore signatæ. Hæc itaque Deo rebelles cõsyderantes, & diuina flagella expauescentes, ad propria sunt reuersi, confitentes esse Deum, qui ab illorum progenitoribus ligno fuerit adfixus. Quod audiens Iulianus, quum vtique caneretur ab omnibus, tanquam Pharao indurato corde non timuit.

De bello Parthico, & quomodo Iulianus illuc profectus sit.
CAPVT XLIIII.

An. do. 364 Persæ aduersus Romanos.

IGitur cùm Persæ mortuum cognouissent Constantium sumpta fiducia venerũt ad terminos Romanorum denuntiantes bellum. Ob quam rem collecto exercitu Iulianus misit in Delphos, & Delum, atq; Dodonen, ad percipiẽda respõsa, an expediret ipsi bella susciperé. Tunc vniuersi Vates & pugnandi, fiduciam dabant, & victoriam promittebant. Vnum verò respõsum pro exẽplo mẽdacij ac seductionis inferere nõ pigebit: est enim huiusmodi: Nũc omnes aggredimur dij, victoriæ trophęa referentes circa fluuiũ Thiren. Horum ego dux ero belligerator Mars. Νῦν πάντες ὁρμήθημεν θεοί, νίκης τρόπαια κομίσατο παρὰ Θιρὶ ποταμῷ. τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω θοῦρος τολυμήλονος ἄρης. Horum itaque carminũ ridiculum eos cõuenit diuulgare, qui sapientem deum Musarúmq; principem Pythium vocant. Ego autem mendacium seductionis eius inueniens ingemisco. Thiren nãque fluuium Tigrim voluit appellare, quoniam Thiris eius nomini similis est. Is enim fluuius ex Armeniæ redundãs

Tigris.

montibus,& per Assyriorum arua discurrens,finum descendit in Persicum. Per hæc ergo respõsa deceptus infelix,& victoriam mente somniabat,& post Parthicum prælium pugnam Galilæis inferre parabat: sic enim vocabat Christianos, contumeliam nominis se eis inferre putans, quum magis debuisset eorũ consyderare virtutem. Non enim Socrates etiam si Critias fuerit appellatus: & Pythagoras,Phalaris,ex mutatione nominis aliquam labem cõtraxerint: neque Nireus, Thersites vocatus,pulchritudinem quam habebat,amiserit. Horum nihil mente percipiens, ex hac appellatione aliquid læsionis se nobis putauit inferre. Et fallaci responso credens, interminabatur per ecclesias dęmonum se statuere simulacra. Post has igitur minas, ab vno viro in Berœa debellatus est. Is enim nobilis erat,eiúsq; ciuitatis Curiæ pręsidebat,quem zelus Christi reddidit clariorẽ. Videns nãque filium in impietatem, quæ tunc vigebat, fuisse demersum, expulit sua domo, & coram omnibus abdicauit. Qui in vicinæ ciuitatis itinere aggressus Imperatorem,suam voluntatẽ & abdicationem patris aperuit. At ille quiescere iuuenem imperauit, placandum promittens patrem. Quúmq; veniisset in Berœam, nobiles & honoratos cõuocauit ad prandium: inter quos erat & huius pater, quem cum filio in suo prãdere iussit accubitu. Tunc circa medias epulas dixit ad patrem: Non mihi videtur iustum vim facere voluntati ad aliud declinanti,& animum ad alia mutare quæ nõ vult. Noli itaq; esse filio violentus,sequi tua dogmata respuenti. Neque enim ego tibi vim facio vt mea sequaris, licet cogere valde possim. Ille causam diuinæ religionis mẽte percipiens: De isto,inquit,ô Imperator, erroneo dicis,& deo exoso,& veritati prępon̄ẽte mendaciũ? Tum ille rursus mansuetudinis induens vultum: Cessa, inquit,detrahere. Et declinans ab eo vultum, adolescenti dixit: Ego tui curam habebo,quoniam patri tuo vt hoc faciat,suadere non possum. Hæc itaque nõ frustra retuli,sed volens ostendere nõ solum illius admirabilis viri fiduciam,sed quod cõtempta Iuliani à plurimis fit potestas. In Antiochia autẽ vir quidã optimus pędagogus adolescentiũ habitabat. Erátq; illic nobilis ille Sophista

Galilæi.

Præses Beroëñis filiũ ob christianismum abdicat.

Libanius Sophista.

Libanius,impius,expectánsq; Iuliani victoriam,habens præ oculis eius minas. Ergo interrogauit pædagogum, quasi nostram deridendo religionem: Nunc,inquit,fabri filius quid putas agit? At ille quod paulò post cõtigit,repletus gratia diuina prędixit. Respõdit enim: O Sophista,creator omnium, quem tu fabri filium nominasti,loculum Iuliano cõcinnat. Post paucos verò dies mors illius nuntiatur erronei,& in loculo positus adue ctus est,minarúmque tumor euacuatus est.

Quomodo Iulianus monachus,eius mortem antequam audiret prænuntiauit. CAPVT XLV.

An.do. 365 Iulianus Saba.

πλειόνων ἔτεσι σαβ-ματῶν.

EO porrò tempore religiosissimus Iulianus cognomento Saba, qui angelorum incorporalium vitam corporali cõuersatione videbatur imitari, cuius etiam vitam cõscripsimus, prolixiores offerebat Deo preces, cùm illius impij minas audisset.Et ea hora qua ille percussus est orans,mortẽ eius iste cognouit, licet plusquã viginti mutationes ab eo loco vsq; ad illius exercitum esse viderentur.Aiunt enim cùm cõtinuè ingemisceret, & clementi domino supplicaret, subitò lachrymarum eius fluuium restitisse, fuisséque alacritate repletum, & eius vultum exhilaratum.Hanc animi perturbationem eius ministri respicientes, rogauerunt vt eis causam repentini gaudij patefaceret. Tunc ille dixit: Ferus sacræ vineæ deuastator pœnas exactus est vastationis suæ, iacétque mortuus,terroribus miníq; frustratus.Hæc cognoscẽtes exultauerũt omnes, Deóque hymnos gratificos obtulerunt.Postea verò à nuntiis est compertum, eundem fuisse diem simul & horam necis Iuliani,quam ille sacratissimus senex cognouerat atque prædixerat.

De inconsulto Iuliani ducatu.

CAPVT XLVI.

ILlum itaque semper inconsultè egisse, mortis demõstrauit euentus. Transiens enim cum exercitu fluuium qui Persarum Romanorúmque regna diuidit, repentè naues incendit, non suadens rebus aut verbis, sed cogens milites præliari. Porrò duces alacritate repleti,animabant milites,& eos spe varia confortabant,

quam Imperator abscideràt, cùm eorum reuersionem incensis nauibus abnegasset. Super hæc autem cùm debuisset cibos militibus cõgregare, neque de propriis finibus præcepit afferri, neque de inimicorum abundãtia iussit aliquid deprædari. Relinquens ergo habitabilem viam, pergebat per solitudinis loca, vbi & cibo & potu milites defraudati, & duces itineris non habentes, sed errantes in deserta prouincia, sapiẽtissimi principis cognouere imprudentiam.

Socrates.

Iulianus obsidet regẽ Persarum apud Ctesiphontem.

Multos itaque vicos castráque detinés, iam etiam ciuitates capiebat. Cúmque venisset Ctesiphõtem, intantum obsedit regem, vt crebris Legationibus vteretur, offerens dare suæ patriæ partem, si solutus bello discedere posset. Quod ille noluit, neq; supplicãtium est miserius: neque mente percepit, quod vincere quidem bonum est, superuincere nimis inuidiosum: credens præcipuè magicis artibus, quas ei Maximus philosophus exhibebat, & arbitratus Alexãdri Macedonis se gloriam percepturum, aut etiam maiorem. Putabat enim secundum Pythagoræam Platoníque sententiam, ex mutatione corporum Alexãdri animam se posidere, aut esse potius in alio corpore alter Alexander. Ob hanc itaque causam Persarum regis noluit preces admittere.

Maximus philosoph⁹. Iulian⁹ putabat se alterum Alexandrum.

Sozomenus.

Quum igitur in deserti loca primò captiuorum habuisset ducatum, postea quidã senex sub schemate proditoris se ei compendiosum iter ostendere compromisit. Cúmque tribus diebus ambulantes ad maiorem solitudinem venissent, illum quidem fustibus occiderunt, confitentem hoc se fecisse pro patriæ liberatione, & libenter torméta omnia sustinere. Exercitus interea Persarum, ex itinere fatigato exercitui Romanorum, commotus occurrit, séque ad congressionem prælij parauit.

Socrates.

Querebantur enim Romani de principe, cur noluerit bellum cum lucri promissione finire. Veruntamen Persis instantibus resistebãt, ita vt frequenter verterentur hostes in fugam. Porrò Iulianus erat præsens in

equo,& exercitum confortabat,inermis quidem,spe felicitatis suæ audacior factus.

THEODORITVS.

De peremptione Iuliani. CAP. XLVII.

CONtra quem iaculum repentè delatum,discurrens per brachium, in eius latus immersum est. Ex hoc vulnere susceptit finem vitæ. Quis verò iustissimum intulerit vulnus, hactenus ignoratur. Sed alij quédam inuisibilium hoc intulisse ferūt : alij verò vnum pastorum Ismahelitarum, alij militem fame & itinere fatigatum. Sed siue homo siue angelus fuerit, palàm est quod diuinæ iussioni ministrauit. Aiunt autem quòd cùm fuisset vulneratus, mox manum sanguine suo compleuerit, & in aërem proiecerit,dicens : Galilee vicisti. Et in eo ipso confessus est cum blasphemia victoriam.

SOCRATES.

Callistus. Callistus autem qui inter familiares Imperatoris tũc militabat, & Heroico versu eius conscripsit historiam, ait eum à dæmone vulneratũ, fuisse defunctum. Iulianus ergo quarto Consulatu suo quem ẹdiderat cum Salustio, sexto die Iunij mensis, in Persica regione defunctus est, anno tertio imperij sui, septimo verò ex quo Cæsar à Constãtio fuerat ordinatus, vitæ annọ XXXI.

Iuliani Aug. mors. Anno do. 366.

Quæ magiæ post mortem eius inuentæ sint.

CAPVT XLVIII.

Carræ. POst cuius mortem eius Magiæ compertæ sunt. Carræ namque ciuitas est, hactenus impietatis eius reliquias habens. Per hãc iter agens,quoniam per Edessam propter piæ religionis cultum transire noluerat,in templũ quod à Paganis colitur,est ingressus. Vbi cùm quædam cum suis consortibus sacrilegia celebrasset, ianuas & claustra disposuit, & quosdam ibi milites obseruare præcepit, vt intra hoc nullus accederet donec ipse rediret. Cúmq; mortuus fuisset, & impio piũ successisset imperium, ingredientes in tẽplum inuenerunt mira principis simulacra, eiúsque sapientiam & famosissimam pietatem. Viderunt enim mulierem à capillis appensam, extensas habentem manus, cuius vterum aperuerat, vt

Magica quadã portẽta Carrũ reperta.

Persarum victoriam in iecore eius inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inuentum est. Verùm in Antiochia plurimas arcas in Palatio humanis aiunt capitibus plenas fuisse repertas, & innumera in puteis demersa corpora mortuorum. In qua vrbe cùm eius nuntiatus fuisset interitus, publicam cuncti habuêre festiuitatem, & non solùm in ecclesiis & sepulturis martyrum saltabant, sed etiam in Theatris Crucis victoriam prædicabant illius Magiæ insultantes. Ego autem etiam clamorem fauoris eorum hic ponere necessarium iudicaui, vt etiam apud posteros hæc memoria reseruetur. Communiter enim clamabant omnes: Maxime fatue, vbi sunt tua vaticinia? Vicit Deus, & Christus eius. Hic ergo libri terminus est habendus, ne pio Imperio impietatis potentia copuletur.

Antiochensium publicum gaudiũ de morte Iuliani.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER SEPTIMVS.

SOCRATES.

De Iouiani Imperatoris auspiciis, & quemadmodum à Persidis finibus sit egressus.

CAPVT PRIMVM.

MILITES igitur in maxima sollicitudine conuenientes, omissa omni dilatione, altero die Iouiano insulas Imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tẽpore χιλιαρχος, id est, Millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege proposuit, vt aut sacrificarent, aut militia cederẽt. Qui cingulum magis elegit amittere, quàm Imperato-

Iouianus August. Ann. do. 366.
Tribunus militum.
Cingulum militare.

ris præceptis impiis obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli necessitatē inter viros militares habebat. Qui cùm violenter à militibus ad imperium traheretur, clamabat, dicens, non se velle Paganis hominibus imperare, cùm ipse Christianus existeret. Cúmq; vox omnium communiter proclamasset, dicentium, se quoque Christianos, suscepit imperium.

Theodoritus.

Cogitabat itaque Iouianus de cōmuni salute, & quomodo posset de medio hostium illęsum exercitum liberare. Nec indiguit magno consilio, sed seminibus pietatis vtilissimum vindemiauit fructum. Repentè namque suam prouidentiam Deus ostēdit, & fluctuationem eius ad portum tranquillitatis adduxit. Dum enim huius angustiam Persarū rex agnouisset, missa Legatione petiuit pacem, deinde cibaria militibus destinauit, & forū venalium eis præparari in deserto præcepit. Celebratisque fœderibus, exercitum reduxit incolumem.

Socrates.

Fœdus Romanorū cū Persis.

Quæ pacta, quantum ad gloriam quidem pertinebat Romanorum, turpia erant, sed tempori congruebant. Amissa namque Syria, & tradita Persis Nisibi Mesopotamiæ ciuitate discessit. Hæc itaque nunciata Christianos confortauerunt, Paganis intulerunt luctum. Porrò milites incautum Iuliani feruorem valde culpabāt, causámque damni finium Romanorū ei potius imputabāt, quòd à Persarum veluti proditore seductus, naues quæ per fluuium frumenta deueherent incendisset, & famem militibus accersisset.

Quid Sophista Libanius contra Christianos scripserit, & quomodo Socrates historiographus eius dicta confutarit.

CAPVT II.

Libanij opus de morte Iuliani.

TVm itaq; Sophista Libanius Lamētationis librum in Iulianum conscripsit, quem Iulianum denominauit, fascinatum sanè laudibus illius: in quo etiā meminit librorum quos cōtra Christianos ediderat Iulianus. Et si quidem laudes Imperatoris Sophista dixisset, ego quiescerem, vestigia historiæ sequēs. Sed quia tanquam callidus Rhetor mētione Iuliani librorum Chri-

stianam videtur lacerare religionem, propterea contra eum positis primùm verbis ipsius, pauca dicenda sunt: Hyemis, inquit, noctes amplius Imperator extendés, incumbendo libris, Palæstinensem hominem Deum, Deíque filium referentibus, præliabatur enixius, & redarguendo prævaluit, vt risum & quandā inanitatē ostenderet eorum quæ coluntur à talibus. In quibus laboribus sene Tyrio sapientior est inuētus. Propitius autem sit iste Tyrius, & placidè verba mea suscipiat, tāquam à filio victus est. Hæc quidem Sophistæ Libanij sunt. Verùm ego Sophistam eum optimū fuisse noui: quāquam si nō eius religionis fuisset cuius Imperator erat, omnia quæ de Iuliano Christiani dicunt, etiam iste tūc diceret, & forsitan tanquam Rhetor augeret. Nā & viuo Constātio laudes, & eo defuncto iniurias plenas criminibus eius effudit. Et si senex Porphyrius fuisset Imperator, libros eius Iuliani præposuisset operibus. Sed & Iulianus, si Sophista fuisset, dixisset forsitan etiam ipsum malum, sicut Ecebolum. Quia ergo ille tanquā eius sectæ, & tāquam Sophista & amicus Imperatoris, quæ ei sunt visa dixit, ei nos vt possumus obuiemus. Primùm itaq; dixit, quòd libris incūberet, hyemis noctes extendens. Incūbere nāque significat, quòd intētionem habuerit, vt vituperationem cōscriberet, sicut consuetudo Sophistis est. Nam olim hos libros scierat, sed tūc incūbebat, & maximo prælio contēdebat. Vnde palàm est φ non (sicuti Libanius putat) redarguendo prævaluerit, sed infirmitate suæ veritatis æstuabat, & quę benè illic cautéque sunt posita, tāquam detractor lacerare laborabat. Omnis enim qui resistit alicui, nūc vertendo, nūc celando veritatē, mentitur aduersus eum cōtra quem litigat. Et qui infensus alicui est, omnia sicuti hostis nō solum agit, sed etiam loqui contēdit. Quòd verò Iulianus atque Porphyrius, quē Tyrium senem vocat, detractores ambo fuerint, suis ipsorum sermonibus arguūtur. Nam Porphyrius summi philosophorū Socratis vitam † lacerauit in historia Philosophica, quam ipse conscripsit: & talia de eo retulit, qualia soliti derogationibus occupati. Et hæc de illo Socrate, qui apud Græcos mirabilis castitate, iustitia aliísque virtutibus habebatur. Quem

Libanius viuum Cōstantiū laudauit, vituperauit mortuum.

Porphyr⁹.

† *dilacerauit.* Χινοφῶν, ἀττικὴ μέλιττα λογοποιήσασα. *prim⁹ scripsit vitas philosophorum.*

Plato mirabilis eorum philosophus,& Xenophon,alter philosophorum Thiasus θίασος, non solùm tanquã Deo amabilem honorant, sed etiam vltra hominem sapuisse pronunciant. Porrò Iulianus æmulatus patrem, † passionem propriam in Cęsaribus denudauit,& omniũ ante se regnantium vitas carpens, ne philosopho quidem Marco pepercit. Igitur ambo detractores fuerunt.Non opus habeo pluribus vti sermonibus. Ego namque ex vtrorũque verbis mores eorũ conitciẽs,hæc dixi: Quid autem de Iuliano Gregorius Nazanzenus retulerit audiamus. Ait enim in secundo libro contra Paganos hęc post alia: Hæc equidem de Iuliano aliis ipsa experimenta tradiderunt, & assumpta potestas imperij: mihi autem eius mores cõperti sunt,cùm hũc virum Athenis clarius agnouissem. Venerat enim illuc,cùm frater eius Imperatori videretur inimicus. Fuítque aduentus eius ratio duplex:vna quidem quasi decẽtior, qua dicebat se venisse vt viseret Hellada atque doceretur: altera verò secretior & non nota plurimis, vt immolatores dæmonum & viros fallaces inquireret,quia nondum habebat impietatis suæ licẽtiam. Tũc igitur non frustra cõsideraui virũ. Non enim fortuitò ista cõspexi, sed faciebat me cautum incõstantia morũ eius, & excessus vberior. Vates siquidem egregius est,qui bene considerat.Nullũ enim signum in eo mihi vtile videbatur.Cernix inflexibilis humeri iactabiles, oculi currentes,huc illúcque directi, & furiosè respicientes. Pedes impatientes, nares spirantes iniurias atq; contemptus,schemata risibilia,& hoc ipsum semper habentia. Risus incõtinens, & quasi subbulliens. Consensus & negatio simul,ratio nulla ratione cõsistens, interrogatio inordinata, atq; responsio nulla cõgruentia sibi conueniens. Sed quid per vniuersa discurro? Hũc ante opera vidi, & operibus ipsis agnoui. Et siquidem essent mihi præsentes, qui tunc aderãt, testarentur quòd cùm hęc vidissem,repętè dixi: O quale malum nutrit Respublica Romanorũ! Et cùm hęc prædixissem,optaui me inueniri debere mendacem. Melius enim fuerat hoc, quàm vt tantis terra sceleribus adimpleretur. Nunquam arbitror talia fuisse prodigia, cùm multa diluuia,multa incędia,multæ pestes,& hiatus ter-

† animi sui affectionẽ.

Gregorius Nazãzenus de Iuliano.

Depingit Iulianum Nazanzenus.

rę prouenerint, licet homines inhumani & feroces, cõpositiq; dissimilibus naturis fuisse referantur. Ob quam rem digno sua superbia fine cõclusus est. Hæc Gregorius de Iuliano narrauit. Quia verò contra Christianos multa proferẽtes, nisi sunt vim facere veritati, quædam ex sacris literis peruertẽtes, alia permutantes, omnia tamen secũdum suam sumentes intẽtionem, multi eis obniantes ista patefecerũt, destruentes & rẽdarguentes eorum vana sophismata, & ante omnes Origenes, licet ante multa fuisset tempora Iuliani. Is enim quę videbãtur turbare legẽtes sacratissimas lectiones, obiiciẽs sibiipsi & interpretatus ea, detractorũ sophisticas adinuẽtiones excluſit. Quæ si sæpius legissent Iulianus atq; Porphyrius, ea libenter accipiẽtes, in aliud fortè sua verba mutassent, & non ad blasphemiæ sophismata verterentur. Quod verò lacerare studuerit Imperator, apud idiotas & simplices verba faciens, & non apud eos, qui scripturarum diuinarũ obtinent veritatẽ, ex his palàm est: sumens enim ea verba, quæ dispẽsationis causa humanius posita sunt, cũ multa huiusmodi collegisset exẽpla, hęc nouissimè dicit: Horũ igitur singula si nõ aliquam habent ineffabilem contẽplationem, maxima de Deo blasphemia sunt plena. Hæc ergo Iulianus in tertio cõtra Christianos lib. dixit. In libro autẽ suo quem de Cynismo scripsit, docẽs quomodo sacras fabulas deceat fingi, dicit oportere harũ veritatẽ absc̃odi. Sic enim ait: Amat enim natura celari, & abdita Deorũ substantia nõ patitur nudis verbis ĩ aures introire pollutas. Apparet ergo per hæc Imperatorem suspitionem habuisse de diuinis scripturis, & esse verba mystica ineffabilem quendam modum contẽplationis habentia. Sed indignatur quòd non omnes eãdem sententiam habuerint, & incessit hos qui inter Christianos diuina simpliciter sũscipere vidẽtur eloquia. Nõ igitur oportebat eum contra simplices insurgere, nec propter illos contra sacras literas intumescere, neque odio habere, aut auersari quæ magis bene intellexerant: quod non omnes tunc ita sentirent, sicut ipse voluerat. Similis ergo Porphyrio factus est. Ille namq; in Cæsarea Palęstinæ à quibusdã Christianis cæsus, iram non ferens, Christianismum deseruit per furo-

Origenes.

Liber Iuliani Aug.

πρὸς τὸν κύνα ἱερέα κλέπτον, πῶς κυνίσθω.

Iuliani verba ex tertio libro cõtra Christianos.

Iulianus reprehenditur.

Quid Porphyriũ moverit, vt aduersus Christianos scriberet.

rem : & odio inimicorum scribendo blasphemias Christianismo priuatus est: sicut eum Eusebius Pamphili redarguit,& eius verba destruxit. Imperator autem apud idiotas superbus inter Christianos extitit, ea passione in blasphemias Porphyrij declinauit. Ambo siquidem spõte deliquerunt,& scienter peccãdo digniſsima pœna mulctati sunt. Cùm igitur sophista Libanius velut irridens dixisset,hominem ex Palæstina Deum & Dei filiũ faciunt, oblitus suorũ videtur esse verborum : ad finem namque eius libri Iulianum deificauit sic inter alia dicens: Primum nanque nuncium eius mortis penè peremerant,quòd putaretur de Deo mentitus. Deinde paulum descendés,ait: O dæmonum alumne,dæmonumque discipule, & dæmonum obseruator. Qui licet hoc aliter intelligeret, veruntamen hæc eadem de Iuliano dixit, quæ Christiani approbantes affirmant. Si ergo eum laudare cogitabat, oportebat eum hoc nomen effugere : nec eum deditum dæmonibus indicare : sicut sermonem alium declinauit, quem cùm reprehenderetur,de suis libris abscidit. Quomodo enim homo Christi deificetur,& quemadmodum in aperto homo fuerit, inuisibiliter autem Deus,& quemadmodum vtraq; sint vera,Christianorum ratio sacra nouit: Pagani verò antequam credãt,intelligere nequeunt. Dicit enim sermo diuinus: Nisi credideritis,non intelligetis. Quapropter non erubescunt multos homines deificando: & vtinam bonis moribus institutos, aut iustos, aut castos, & non potius lubricos, iniquos, & ebriosos, id est, Hercules, Dionysos,& Asclepios, sicuti frequẽter in suis libris Iuhanum iurare non pudet. Quorum masculos fœminásque Cupidines si enumerare voluero,lõga digressio generatur. Sed sufficit hæc scire volẽtibus Aristotelis Pallium, & Corona Dionysij, & liber Rhegini mulæ memoriæ,torbáq; Poëtarum,qui de talibus scribentes, verè ridiculum & inanitatem Theologiæ ostendẽte Paganorum. Quod verò proprium Paganorum sit,homines summa facilitate deificare, monstremus. Rhodiis quadam calamitate detentis,responsum est datum,vt Phrygium Attin sacerdotem væsanæ Phrygum celebritatis placarent. Tale nãq; responsum est: Attin placare Deum magnum,

Esa. 6.4.

Aristotelis pallium. Corona Dionysij.

Attin Rhodij in Deos retulerunt.

magnum, purũ Adonem, bonæ vitæ, diuitiarũ datorem, comatúmq; Dionysum. Hoc itaq; resp̃so Attin qui amore vesano semetipsum occidit, eũdem Adonem Dionysúmq; nominauit. Cúmq; Alexãder Macedonum rex transisset in Asiam, Amphictyones Alexandro fauentes, carmina ista finxerũt, Iouem deorũ Cõsulem, & Mineruam tritogenitã honorate, qui corpore mortali supernũ abscõdis regem, quẽ Iupiter Heroum seminauit gẽtib. adiutorẽ, bonæ legis lætiriæ Alexãdrũ statuere regem. Hæc in Pythia pronũciauit dæmon: qui cùm potẽtibus adularetur, deificabat eos. Quid enim dicamus cùm etiã Cleomedẽ athletã deificauerint, ita dicẽtes: Vltim⁹ Heroum Cleomedes Astypalæus, quẽ sacrificiis honorate, quia mortalis iam non est. Propter hoc ergo responsum Diogenes Cynicus & Œnomaus philosophus Pythium reprehẽderunt Apollinẽ. Cyziceni verò tertiumdecimũ deum Adrianũ appellauerũt. Sed etiã ipse Adrian⁹ amatum suũ Antinoum deificauit. Et hæc ridiculam inanitatem nõ dicit esse Libanius? Hæc ergo à nobis propter eius detractionem, per digressionem dicta sufficiant.

Amphictiones de Alexãdro.

Cleomedes athleta.

Adrian⁹ Antinoum Amasium Adriani.

THEODORITVS.

De rectitudine fidei Iouiani, & quid Athanasius Alexandrinus scripserit. CAP. III.

Iouianus Aug. episcopos exules restituit.

IOuianus ergo Imperator, mox vt Imperij sui terras ingressus est, primùm scripsit legẽ, vt episcopi de exilio rediret, & ecclesias eis reddendas esse professus est, qui expositam in Nicæa fidẽ inuiolabiliter seruassent. Scripsit etiã Athanasio, qui præcipuus erat horum dogmatum propugnator, petens vt ei rescriberet perfectam diuinorum dogmatum disciplinam. Qui eloquentiores episcopos congregans rescripsit, rogans vt fidem Niceæ expositam custodiret, tãquam Apostolicis dogmatibus congruentem. Cuius epistolæ verba sunt hæc:

Iouianus Aug. ab Athanasio cupit orthodoxã religionem edoceri.

PIISSIMO ATQVE CLEMENTISSIMO victori Augusto Iouiano Athanasius, & reliqui episcopi, conuenientes ex persona omnium episcoporum Ægyptiorum, Thebaidos, & Libyæ.

DECET Deo amabilem principem discẽdi habere

voluntatem, desideriúmq; cœlestium. Sic enim verè & cor habes in manu Dei, & imperiũ cum pace multis annorum curriculis gubernabis. Volẽte igitur à nobis tua discere pietate catholicæ ecclesiæ fidem, gratias ob hoc domino referẽtes, curauimus vt prolatam ab omnibus patribus in Nicæa tuæ pietati insinuaremus fidem. Hãc enim repudiantes quidam, nobis quidem frequenter insidiati sunt, eò quòd Arianæ non cõsentiremus insaniæ. Autores verò facti sunt hæresis & schismatum vniuersalis ecclesiæ. Vera ergo & pia in Dominum nostrum Iesum Christũ fides est omnibus manifesta, & ex diuinis literis agnita atq; lecta. In hac enim etiam sancti martyrio consummati sunt, & requiescẽtes in domino nũc consistunt. Manserat itaq; semper fides illæsa, nisi calliditas quorũdam hæreticorum eam violare præsumeret. Arius enim quidam, eiúsq; sectatores erũpere & impietatem aduersus eam introducere tentauerunt, dicentes, ex non extantibus: & creaturam, atque facturam, conuertibilémque esse filium Dei. Plurimósq; per talia seduxerunt, ita vt etiam qui aliquid esse videbantur, blasphemia huiusmodi traherẽtur. Verùm sancti patres nostri olim conuenientes (sicuti prædiximus) in Nicæno concilio, Arianam quidem sectam anathematizauerũt, Catholicæ verò Ecclesiæ fidem (scriptura teste) professi sunt. Eáq; prædicatione hæresis extincta est, quæ vbique videbatur accensa. Hæc itaque fides per omnes ecclesias legebatur & prædicabatur. Sed quoniam Arianam hæresim quidam renouare volentes, ipsam fidem à patribus in Nicæa prolatã anathematizare præsumpserunt: aliqui verò fingunt se eam profiteri, sed ipsam veritatem negare noscuntur, aliter interpretantes Cõsubstantialitatem, & sancto spiritui blasphemãtes, cùm dicunt eum creaturam esse, atq; facturam per filium celebratam: necessario cõsiderantes læsionem ex huiusmodi causa contra populum generatam offerre tuæ pietati confessionem concilij Nicæni curauimus, vt pia religio tua cognoscat, cum quanta scrupulositate cõscripta sit: & quantum errent, qui extra eam volunt aliquid edocere. Cognosce Deo amabilis Imperator, quoniam hæc quidem prædicatur à seculo, & hãc professi sunt patres

in Nicæa conuenientes. In hac quoque fide cõcordant omnes ecclesiæ in Hispania,& Britãnia,necnon in Galliis, Italiis, & in Dalmatiis constitutæ: in Cappadocia, Mysia,& Macedonia & vniuersa simul Hellade,sed etiã in vniuersa Africa,Sardinia,Cypro,Creta, Pãphylia,Lycia,Isauria,& in omni Ægypto & Lybia,Ponto & Cappadocia,partibúsque vicinis,& Orientales ecclesiæ præter paucos Arij sectatores. Omnium nãque prædictorũ sententiam experimento cognouimus,literas habemus, eósq; nouimus Deo amabilis Imperator,quia cùm pauci quidam huic fidei contradicant, præiudicium facere non poterunt in toto orbe terrarum. Multo enim tempore ab hæresi Ariana pulsati, nũc etiam pietati cõtentione maxima contradicũt. Vt verò hæc pietas tua cognoscat, licet sciat, tamen studuimus fidem. Nicæno concilio professam ab episcopis trecẽtis decem & octo, subiungere. Est autem hæc Nicæni concilij fides:

Professio fidei in cõcilio Nicæno.

CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotentem,omnium visibilium,inuisibiliúmq; factorem.Et in vnum dominum nostrũ Iesum Christum filium Dei, natum ex patre,vnigenitũ: hoc est,de substantia patris, Deũ de Deo, lumen de lumine, Deũ verũ de Deo vero: natum non factum,cõsubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo,& quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descẽdit de cœlis,incarnatus,humanatus, passus est, & die tertia. resurrexit. Ascendit in cœlos,venturus iudicare viuos & mortuos, Et in spiritum sanctũ. Eos autem qui dicunt, Erat, quando nõ erat: & antequam nasceretur nõ erat: & quia ex nõ extãtibus factus est, aut ex altera substãtia vel substitẽtia dicentes esse, aut creatum, aut cõuertibilem, aut mutabilem filium Dei, hos anathematizat sancta Catholica & Apostolica ecclesia. In hac fide Deo amabilis Imperator nos consistere necessarium est,tanquam sacra & Apostolica: nullãque mouere eam seductione verborũ atq; cõtentione: quod ab initio Ariani fecerũt,ex non extantibus filium dicentes. Et,quia erat, quando non erat,& creatus,& factus,& cõuertibilis est: Propterea (sicuti prædiximus) & Nicæna synodus hæresim anathematizauit huiusmodi, fidẽ verò professa est

veritatis. Non enim simpliciter similem dixerũt filium patri, ne simpliciter similis Deo, Deus verus esse crederetur, sed etiam consubstantialem scripserũt, quod proprium est geniti veríque filij, ex vero & naturali patre nascentis. Sed neque Spiritum sanctum alienauerunt à patre & filio, sed potius glorificauerunt eum cum patre & filio in vna sanctæ Trinitatis fide, eo quòd vna sit in sancta Trinitate diuinitas.

Frumentorum redit⁹ restituit ecclesiis Iouianus.

Has literas Imperator legens, confirmauit quam habuerat de sacris scientiam & affectum: aliámque cõscripsit legem, vt frumentorum consuetudo redderetur ecclesiis, quam Maximus distribuerat Cõstantinus, & dari prohibuerat Iulianus. Et quoniam propter illius impietatem orta fames, non sinebat totam tunc summam quam Constantinus constituerat, erogari, tertiam partem Iouianus ad præsens impendi promisit, ita vt cessante fame, frumenta integra præberentur.

SOCRATES.

Quomodo Iouiani temporibus orthodoxi floruerint, & hæretici sint oppressi. CAP. IIII.

An.d.366. Exules episcopos reuocat.

EVocauit igitur Imperator à Constantio in exilium missos episcopos, qui non occurrerant Iuliani redire temporibus. Tunc autem etiam templa Paganorum omnia claudebãtur, & ipsi sacerdotes vbique fugiebãt: indutíq; palliis, ipsa pallia reponebãt, & ad schema cõmune reuertebãtur. Quieuit etiam pollutio sanguinis, quam publicè insatiabiliter sub Iuliano celebrauerant. Porrò Christiani non quiescebant: Præsules enim religionum adibant crebro Principem, credentes eius obtinere se voluntatem aduersus proprios inimicos. Et primum quidẽ Macedoniani libellũ Principi porrexerũt, postulantes vt expellerentur ecclesiis, qui dissimilem filium prædicarent, & ipsi introducerentur in eas. Erant qui libellũ obtulerant, Basilius Ancyræ, Syluanus Tarsi, Sophronius Põpeiopoleos, Pasinicus Zilenus, Leõtius Comanus, Callicrates Claudiopolites, Theophilus Castabalenus. Horum libellũ Imperator accipiens, eos sine responso dimisit, hoc tantũmodo dicens: Ego cõtentiones odi, eos autẽ qui ad concordiã festinant, diligo,

Pudet sacerdotes Gentiles pr priꝰ cultus Macedoniani apud Iouianum Aug.

pariter & honoro. Quod audiétes, qui ad contétionem se parabant, quieuerunt. Hoc ergo pro voto Imperatoris est factũ. Nam tũc intentio sectatorum Acacij reuelata est, & (sicut solebant) ad vota se principis contulerunt. Cõuenientes enim in Antiochia Syriæ, habuerunt verba cũ Melitio, qui paulò ante diuisus ab eis, Cõsubstantialitatem ita defendere videbatur. Hoc itaq; fecerunt, quoniam eum honorari conspiciebant, Principe tunc ibi agente. Communi ergo cõcilio libellum componentes, Consubstantialitatem professi sunt, & Nicænam roborantes fidem obtulerunt Imperatori. Cuius libelli verba sunt hæc:

Acaciani conueniunt apud Antiochiam.

PIISSIMO ET DEO AMABILI DOMINO nostro, Iouiano, Victori, Augusto, synodus præsentium Episcoporum ex diuersis prouinciis in Antiochena vrbe conuenientium.

Ann. do. 366. Acacianorum epistola ex synodo Antiochena ad Iouianum Aug.

Quod ecclesiasticam pacem atq; concordiam tua primum studuerit pietas celebrare, bene nouimus etiã nos Deo amabilis Imperator. Quod verò verticé huiusmodi veræ vnitatis & orthodoxę fidei bene sumpseris, neq; hoc ignoramus. Sed ne cum his qui adulterãt veritatis dogma adnumeremur tuæ pietati suggerimus, quoniã sancti cõcilij in Nicæa olim & ab initio celebrati fidem & suscepimus & tenemus. Quando etiam Consubstantialitatis nomen, quod aliter se quibusdam habere videtur, dícimus cautam interpretationé à patribus excepisse, quippe significãtibus quod ex substãtia patris natus sit filius: & quia similis per substantiam patri est. Nõ enim velut aliqua passio circa ineffabilem natiuitatem creditur. Neque secundum aliquem Paganorum vsum percipitur à Patribus substantiæ nomen dictum, sed ad destructionem Arianorũ, qui præsumpserunt ex nõ extantibus de Christo aliquid impiè prędicare. Quod etiã isti, qui nũc inæqualitatem asserũt, asperius & audacius ad vastandã ecclesiæ concordiam imprudentes ausi sunt perpetrare. Quamobrem huic nostræ relationi subiũximus exemplar fidei Nicæni concilij, quam etiam decenter amplectimur. Est enim huiusmodi: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, & reliqua. Et sub-

scriptio: Melitius episcopus Antiochię obtulit in suprascriptis consentiens, Eusebius Samosatenus, Enagrius Siculus, Vranius Apamiæ, Zoilus Lariſſenus, Acacius Cæſariæ, Antipater Rhoſi, Abramius Yrimenus, Atiſtonicus Seleucobeli, † Barbabętus Pergami, Vranius, Meletenæ, Magnus Calcidis, Eutychius Eleutheropoleos, Iſacius Armeniæ maioris, Titus Boſtrēſis, Petrus Sippanius, Pelagius Laodiciæ, Arabianus Adrenſis, Piſo Adanenus per Lamirionem preſbyterū, Sabinianus Zeugmatis, Athanaſius Ancyræ per Orphitum & Atetiū preſbyteros, Irenæ Gazæ, Piſo Auguſtæ, Patricius Palri per Lamirionem preſbyterū, Anatolius Berocæ, Theothimus Aramenus, Lucianus Arcenus. Hunc itaq; libellum in collectione Synodalium Sabini conſcriptum inuenimus. Verùm Imperator propoſitū hoc habebat, vt blandimentis & ſuaſione verborum diſcordantium cōtentiones abſcinderet, dicens, Nulli quidem ſe quomodocunque credētium fore moleſtum: eos tamen diligere, & valde honorare, qui principium eccleſiaſticæ vnitati præberent. Quod verò hoc egerit, etiā Themiſtius Philoſophus ait in laude quam in eius protulit Conſulatu. vbi miratur Imperatorem, quod permiſerit vnūquemq; colere ſicut vellet, atq; deuicerit blandientium mores, quos valde deridens, ait eos non Deum, ſed purpuram magis colere.

† *Barlamens.*

Sabini ſynodalia.

Themiſtij philoſophi oratio panegyrica.

SOZOMENVS.

Igitur Imperator tunc etiam Secundo nomine Præfecturam gubernanti Prætorianam legem dedit, vt capitali ſententia plecterentur, qui vel ſacram virginem nuptiali thoro violare auderet, vel impudico aſpectu aſpiceret, ne dicā abripere fortè tentaret. Quam legem ideo poſuit, eò quòd Iuliani temporibus quidam huiuſmodi virgines vxores ducere auſi fuerant.

De non ducēdis ſacris virginib⁹, Iouiani lex.

Quod Athanaſius venerit ad Iouianum, & ab eo decenter ſit honoratus. CAP. V.

INter hæc Athanaſius Alexādrinæ ſedis epiſcopus, cū paucis ſuorum cōmunicato conſilio neceſſarium iudicauit, vt Chriſtianū videret Imperatorē. Veniēnſq; Antiochiam, Principem, de quibus oportebat, edocuit.

Athanaſius Iouianum adit.

Quidam aiunt, quod eum ipse magis euocauerit Imperator, vt quæ necessaria pro religione & recta fide viderentur, exponeret: disponénsque, vt decebat, causas ecclesiæ de reditu cogitabat. Verũ Euzoius Arianæ sectæ Antiochenæ ciuitatis episcopus, studebat vt Probatianus quidam Eunuchus, in Alexãdrina vrbe ordinaretur episcopus. Cúmq; hoc ageretur, Lucius Alexandrinus à Georgio presbyter ordinatus, adiit Imperatorẽ, & maledicés Athanasio, quasi temporibus episcopatus illius fuisset accusatus, & plurima exilia sub præcedẽtibus sustinuisset Imperatoribus, essétq; circa sacra per eũ causa discordiæ, supplicabat vt alius in Alexãdrina ciuitate ordinaretur episcopus. Verum Imperator sciens, quantæ Athanasio inimicorum insidiæ factæ fuissent, detractiones huiusmodi nõ respexit, sed Lucium quidẽ cum multa interminatione tacere iussit, Probatianum verò eiúsque sequaces Eunuchos, authores huiusmodi scelerum atque turbarum castigandos esse præcepit. Porrò Athanasium amicum sibi maximum factum destinauit in Ægyptum, vt sicut ei videretur causas ecclesiarũ populósque disponeret. Fertur enim, quod eum pro maxima virtute conuersationis sapientiáq; laudauerit. Aiũt quidem antequam sub Constantio Imperatore Ariani tenerent ecclesias, somnium vidisse Antonium monachum quasi † burdones altare sacrum calcibus euertissent, experrectúmque dixisse: Ab adulteris & permixtis hominibus ecclesiam calcari. Quæ non fuisse mendacia posterior monstrauit euentus.

Euzoius Antiochenus.

Lucius Alexãdrinus accusat Athanasium.

Probatianus. Eunuchi.

† *Mulos Antonij monachi somnium.*

SOCRATES.

De consulatu & fine Iouiani. CAPVT VI.

TVnc igitur Imperator impetum retinens hæreticorum discessit ab Antiochia, & venit ad Tarsum Ciliciæ, ibíq; corpus Iuliani sepeliuit. Et cùm cũcta solennia funeri eius exhibuisset, Cos. est designatus. Cúmque Constãtinopolim festinaret, venit ad prædium nomine Dadastana inter Galatiam & Bithyniã vbi philosophus Themistius cũ aliis Senatoribus occurrẽs, Consulatem recitauit orationé. Feliciter tũc agi poterãt res Romanæ publicæ, & simul ecclesiasticæ sub principe benigno

Iouianus Iulianum Tarsi sepelit.

Dadastana Themistius philosophus.

Iouianus moritur. Ann. do. 366.

dispositæ,nisi repentina mors talem virũ ab hominibus abtulisset. In prædicto namq; prædio hyemis tempore in † phraxis languore cõstrictus est mortuus. Cõsulatu suo & Varroniani filij, septimodecimo die Febr. mẽsis, qui regnauit mẽsibus septem, vixit annis triginta trib'.

† oppilationis. Varronianus.

SOZOMENVS.

De ortu principis Valentiniani, & quemadmodum fratrem Valentem ipse fecerit Imperatorem.

CAPVT VII.

An.d.367. Valentinianus.

CVmque in Nicæam Bithyniæ venisset exercitus, Valentinianum ordinauit imperatorem, virum optimum,& apice Principali dignissimum.

Socrates.

Valentinianus igitur ordinatur vicesimoquinto die eiusdem Februarij mensis,Pannonius genere,de Cibala ciuitate: cui tũc erat militium cura commissa quoniam probatissimè militarem nouerat disciplinam. Fuit etiã vir magnanimus, & semper præsenti fortuna melior apparebat.

Theodoritus.

Is enim non modo fortitudine,sed etiam prudentia, temperantia atq; iustitia & corporis magnitudine præfulgebat. Adeò enim fuit regalis pariter & vrbanus, vt quum exercitus tentasset ei aliũ sociare consortem, ille responderit,quod cãtatur ab omnibus: Vestrum,inquit, fuit ô milites Imperatore non existẽte mihi dare regimen Imperij. Verum vbi hoc ego suscepi,meum iam & non vestrum est de rebus cogitare communibus. Cuius verba admirati milites, eius sequuti sunt volũtatem. At ille fratrem de Pannonia vocans,quod certè nõ debuit, socium fecit Imperij.

Valẽtinianus ad milites.

Socrates.

Post triginta dies auspicij sui.

Theodoritus.

Cui Asiæ sceptra contradens pariter & Ægypti, Europam sibi distribuit.Et veniens ad Hesperiam,omnem ilico docuit æquitatem, à prædicationibus pietatis incipiens.

De Ambrosij Mediolanensis episcopatu atque libertate loquendi. CAPVT VIII.

AVxentio nanq; defuncto, qui Mediolanensem præsulatum tenuerat, multísque fuerat conciliis abdicatus, euocans Episcopos Imperator, huiusmodi apud eos verba loquutus est: Nostis aperte, eruditi vtique diuinis eloquiis, qualem oporteat esse Pontificem, & quod non deceat eum verbo solum, sed etiam vita gubernare subiectos, & totius semetipsum imitatorem virtutis ostendere, testémq; doctrinæ cõuersationem bonam habere. Talem itaque in Pontificali cõstituite sede, cui & nos qui gubernamus Imperium syncere nostra capita submittamus, & eius monita dum tãquam homines deliquerimus necessario, veluti curantis medicamenta suspiciamus. Hæc quum dixisset Imperator, petiit synodus vt magis ipse decerneret, sapiens, & pius existens. At ille: supra nos est, inquit, talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo splendore fulgentes, melius poteritis eligere. Tunc sacerdotes egressi, de episcopali sede tractabãt. Verum ciuitatis habitatores (vt fieri assolet) tumultus faciebant, alij hũc, alij illum ordinare petentes. Qui enim erant de Ariani Auxentij secta similem sibi fieri cõcertabant. Rursum orthodoxi, sui dogmatis nitebantur habere episcopum. Hanc seditionem Ambrosius, cui tunc Præsidialis fuerat cura cõmissa, vbi cognouisset, metuens ne quid turbæ cõsurgeret, ad ecclesiam festinus accesit. At illi cessante seditione communem dederũt vocem, petentes vt pastor gregis ordinaretur Ambrosius, qui nõdum fuerat baptizatus. Hoc Imperator cognoscens, repente iussit & baptizari, & tãquam dignũ virum ordinari pontificem. Nouerat enim eius rectioré omni libra sentétiam, & omni regula certiora suffragia. Arbitratus etiam diuinum in eo esse decretum, quum in eius electione etiam pars cõtraria cõsonaret. Is ergo sacri baptismatis dono potitus, gratiam quoque simul suscepit Episcopatus. Quo facto hunc hymnum optimus Imperator Saluatori & domino obtulisse fertur (his enim quæ gerebantur intererat) Gratias, inquit, ago tibi Domine omnipotens & saluator

Auxentius episcopus moritur.

Obsestatio Valentiniani Aug. ad episcopos de præficiẽdo Mediolanensibus episcopo.

An. do. 377 Ambrosius Præses, tumultum cõpescit.

Ambrosius nondũ baptizatus eligitur in episcopum.

Baptizatus. Fit epus.

noſter,quoniam huic viro ego quidem commiſi corpora tu autem animas,& meam electionem oſtendiſti tuę iuſtitiæ cõuenire. Cúmq; poſt paucos dies ſanctus Ambroſius cum multa fiduția apud Imperatorem quereretur,quod male à iudicib⁹ ageretur, tunc Imperator ait; Hanc,inquit,†παῤῥησίαν tuam pridẽ noui,& aperte probans nõ ſolum non reſtiti, ſed etiam in electione ordinationis tuæ ſocius fui. Feſtina itaq; ſanare,ſicut diuina lege præcipitur, animarũ delicta noſtrarũ. Hæc igitur Imperator Mediolani & dixit & fecit. Cognoſcens autem quoſdam in Aſia & Phrygia de diuinis dubitare dogmatibus, in Illyrico quidem præcepit ſynodũ celebrari, & quæ de illis decreta atq; firmata ſunt,dubitãtibus deſtinauit. Porrò qui illic cõuenerant,decreuerũt fidem expoſitam in Nicæna vrbe ſeruãdam. Scripſit autem & ipſe,ſocium adhibẽs in ſuis literis fratrem, vt in his quæ placuerãt, duraretur. Nunc ergo etiam legem ipſam ponere neceſſariũ eſt,quę aperte & eius pietatem prędicat, & Valentis tunc ſynceritatem ſine dubitatione demonſtrat.

Audaciam & libertatẽ loquendi.

An.do.377 Synodus in Illyrico celebratur iuſſu Valentiniani Aug.

Edictum Valentiniani & Valentis de Conſubſtantiali Trinitate. CAPVT IX.

IMP. MAXIMI, PII, VICTORES, AVguſti,Valentinianus, Valens, & Gratianus, epiſcopis diœceſeos Aſiæ,Phrygiæ,Catophrygiæ,Pacatianæ in Domino S.

TAnto cõcilio in Illyrico celebrato,& ſubtiliter habita quæſtione de ſalutari Verbo,oſtenderunt beatiſſimi Pontifices Trinitatem cõſubſtantialem Patris & filij & Spiritus ſancti. Quam nequaquam declinantes, iuxta miniſteria religionis magni regis exercent. Hanc ergo prædicare decreuit noſtra quoque porẽtia: ita tamen vt non dicant aliqui: Sequimur religionem Imperatoris hanc patriam gubernantis, & non illi potius obedientes,qui nobis ſalutis mandata cõtradidit,Euangelium nanq; Chriſti noſtri ſic habet: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari,& quæ ſunt Dei Deo. Quid ergo dicitis vos Epiſcopi & Pręſules ſalutaris Verbi? Si ita ſe ha-

Mat.22.b Mar.12.b Luca.20.c

bet vestra probatio, diligêtes alterutros Imperiali abuti dignitate quiescite: & nolite psequi eos, qui deo perfecte ministrant: quorum orationibus & terrena bella sedantur, & recedentium à deo angelorum repelluntur incursus: quíq; omnes dæmones corruptores precũ assiduitate cõfundunt: tributa secũdum leges inferre non respuunt, potestatíque regiæ non resistunt: sed syncera voluntate & superni mãdata dei custodiunt, & nostris legibus subiugantur. Vos autem inobedientes esse mõstramini. Et nos quidem subiicimus ei, qui primus est & nouissimus: vos autem vobismet arrogatis. Nos itaque puros nosipsos à vobis esse desideramus. Et sicut Pilatus in examinatione nostri Christi, quum nollet eum perimere, conuersúsque ad Orientis partes & petens aquam, abluit manus suas dicens: Innocens ego sum à sanguine huius iusti: Sic etiam nostra maiestas semper mandauit persequutionem nõ fieri, neq; fluctuationes inferri, nec inuidere laborãtibus in agro dominico, neque dispensatores magni regis expellere: vt nõ ad præsens & sub Imperio nostro crescere videamini, & postea testamentum domini subdere passioni, sicut in sanguine Zachariæ. Sed illi post aduentum superni regis nostri Christi Iesu disrupti sunt, contraditi morti cum adiutore suo dæmone corruptore. Hoc præcepimus in Megetio, & Ciceronio, & Damasco, & Lãpone, & Brintisio, qui auditores fuerunt. Sed etiam ipsa vobis Acta misimus, vt cognoscatis ea, quæ in eximio sunt concilio celebrata. His ergo literis subdidit etiam dogmata cõcilij, hæc summatim habentia: Profitemur sequentes magnum orthodoxúmque concilium, consubstantialem esse patri Filium: & non sic intelligimus consubstantialem, sicuti pridem quidam exposuerunt, non vero subscribentes, & nunc alij illos vocantes patres, virtutem sermonis respuunt, & sequuntur eos, qui per consubstantialitatem similitudinem significatam esse conscripserunt, eo quod nulli reliquarum creaturarum per eum factarum similis sit filius, nisi tantummodo patri. Sed qui hæc exponũt, creaturam præcipuam Dei filium impiè dogmatizant. Nos itaque sapimus (sicut etiam concilia nuper Romæ & in Galliis celebrata) vnam esse

Mat. 27.

Interpres non intellexit, vide Græca.

eandémque substantiam patris & filij & spiritus sancti, in tribus personis, quod est in tribus perfectis subsistentiis. Cõfitemur autem secundum Nicænam expositionem, & incarnatum filium dei cõsubstantialem ex virgine sancta Maria, & in hominibus habitasse, & cõplesse dispensationem pro nobis omnem in natiuitate, & passione, & resurrectione, & in cœlos ascẽsione: & iterum venturum vt reddat nobis similitudinem diuinam: à semetipso, deum existentem carnigerũ, & hominem deiferum. His ergo quæ prędicta sunt cõtraria sapientes anathematizamus, & eos simul qui nõ vere anathematizant, eum qui dixit, Antequam nasceretur, nõ fuit filius: sed scripsit, quod & antequam opere nasceretur, virtute erat in patre. Hoc enim & in omnibus creaturis est, quæ nõ semper existunt, sicuti deus. Filius enim semper cum patre est, sempiterna natiuitate progenitus.

Hæc igitur Imperator summatim significauit, ego verò etiam ipsas concilij literas ponendas existimo.

Epistola Illyricianorum episcoporum ad Orientales episcopos profitentium Consubstantialem Trinitatem.

CAPVT X.

EPISCOPI ILLYRICI, EPISCOPIS Ecclesiarum Dei, Diœceseos Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ in Domino S.

COnuenientibus nobis in vnum, & habita maxima quæstione de salutari Verbo, probauimus cõsubstantialem esse patri Trinitatem patris & filij & spiritus sancti. Quamobrem iustum fuit vobis literas destinare, non quibusdam argumẽtationibus religionem Trinitatis scribentes, sed in humilitate rogantes. Has nostras literas destinauimus per dulcissimũ fratrem & cõsacerdotem nostrum Elpidium presbyterum. In prẽsentibus itaque nostris literis quasi illud refertur, quod in saluatoris nostri Iesu Christi libris ascriptum est, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephę. Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Et hæc quidem sufficiebant humilitati nostræ, etiam si non vobis vniuersales literas mit-

1. Cor. 1. b

teremus, propter timorem tantum, quem ibi prædicatis cunctæ vestrę prouinciæ, à patre & filio spiritũ sanctum diuidentes. Quamobrem necessarium habuimus ad vos destinare dominum nostrum & cõministrum Elpidium à regio principatu Romanorum has literas deferẽtem, vt si forte talis est prędicatio vestra, cognoscat: qui enĩ consubstantialem Trinitatem nõ prædicant, anathema sint. Et si quis his cõmunicans inuenitur, anathema sit. His autem qui cõsubstantialem prædicant Trinitatem, prępărata sunt regna cœlorum. Rogamus ergo vos fratres, vt non aliud doceatis, non aliud innoueris, sed cõsubstantialem semper & vbique prędicãtes trinitatem, possidebitis regnum dei. Ob hoc scribentes & cõmemorãtes, has literas destinauimus. De episcopis autem constituendis vel comministris iam constitutis, si permanserint vsque ad finem sani, bene: alioquin ex ipso presbyterio repellantur. Similiter presbyteros atq; diaconos in sacerdotali ordine definiuimus, vt sint irreprehẽsibiles vndique, & à Curia, & ab officio militari. Propterea ergo hoc noluimus pluribus verbis scribere, eò quòd misserimus vnum ex omnib⁹ dominum nostrum, & cõministrum Elpidium, studiosę prædicationem vestram cognituram an ita se habeat, sicut audiuimus à domino nostro & cõsacerdote Eustathio. Posthac licet aliquando in errore fueritis, deponẽtes veterem hominem, induimini nouo. Nam & ipse frater & cõminister Elpidius docebit vos veram prędicare fidem: quia sancta Trinitas cõsubstantialis deo & patri & filio cum spiritu sancto sanctificata, glorificata, manifestata est: pater in filio, filius in patre, cum sancto spiritu in secula. Hoc itaque declarato, aperte poterimus sanctam Trinitatem cõfiteri consubstantialem esse secũdum fidem olim in Nicæa expositam, quam patres cõfirmauerunt. Qua fide prædicata, poterimus erroneum dęmonẽ declinare. Quo extincto, pacificos nosmetipsos literis degentes in pace salutabimus. Scripsimus itaq; vobis, vt noueritis Arianos esse cõdemnatos, nolentes confiteri ex patris substantia filium & spiritum sanctũ, quorum nomina sunt subiecta. Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amantius, Cleopater. Hæc ergo ita se

habent,in gloria patris & filij & spiritus sancti,in secula seculorum, Amen. Valere vos optamus patri & filio Saluatori Christo,cum sancto spiritu, multis annorum curriculis.

De hæresi Audæanorum. CAP. XI.

Audæus hæreticus.

INclytus igitur Imperator tanquam Apostolicis dogmatibus cum omni cura vacabat. Interea Syrus quidam & genere & lingua,Audęus nomine,illo tempore fuit dogmatum nouorũ repertor:qui pridem quidem malignos habere cõceptus cœperat,tunc autem cognitus est. Prius nãque stulte intelligés quod scriptum est:

Genes.1.c. Faciamus hominem ad imaginem& similitudinem nostram, humanam formã putauit habere diuinitatem & corporis circumiacere partes cõiecit, diuinæ scripturæ nequaquam sensum perspiciens, quæ sæpe diuinis operationibus humanorũ membrorum nomina circumponit: quandoquidem qui facile subtiliora intelligere nequeunt,per hæc dei prouidentiam magis agnoscũt. Adiecit autem huic impietati & alia his vicina. Ex vęsania nanq; Manetis asperſus, neq; ignis, neque tenebrarum deum asserit creatorem. Sed hęc quidẽ, & quęcunque his similia celãt Manetis vęsaniæ participes, & iste prędicabat. Aiunt autem hos ab ecclesiastico seiunctos esse cõuentu,quando hic reperiantur quidam, qui vsuras execrãdas exigãt,nec desint qui absq; legitimis nuptiis mulieribus cohabitantes indecẽtem agant vitam. Atq; horum causa aiunt seorsum se viuere, celantes dogmatum blasphemiam Est tamen hic prętextus arrogantiæ plenus,& Pharisaicę propago doctrinæ. Nam & illi animarum & corporum medicum accusabant in templo,

Luc.5.f. dicentes Apostolis: Vt quid cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? Et per Prophetam de

Esa.45.f. talibus dicit Deus: Qui dicũt,mundus sum,noli me tãgere,isti fumus erũt in furore meo,ignis ardés tota die.

Messaliani An.do.371 ἐυθυσιασαι, id est, afflicti Eldesius. Sed horum stultitiam redarguere præsentis temporis non est: quapropter ad narrationem reliquam proceda mus. Ea tẽpestate Messalianorum, quos εὐχίτας id est, Orantes appellant,hæresis est exorta. Vocantur autem & alia appellatione ἐυθυσιασαι, id est, sacrificatores. Hi

enim cuiusdam dęmonis operationē expectant,& hanc sancti spiritus pręsentiam arbitrantur. Qui verò integro huius rei languore participātur, auerlantur operationē manuum velut malam, somnioq; semetipsos tradunt,& somniorum phantasias, Prophetias appellant. Huius hęreseos fuerunt principes,Dadoes,& Sabbas,& Adelphius,Hermas,& Symeones,& alij,qui ab ecclesiastica quidem nequaquàm cōmunione recesserunt,dicētes diuinum cibū nihil nec prodesse nec lædere, de quo Dominus dixit Christus: Qui comedit carnē meam,& bibit sanguinem meū,viuit in æternum. Cúmq; voluerint celare hūc languorem, etiam conuicti impudenter negant,& alios hæc sapientes quæ ipsi animo retinent, prorsus abdicāt. Letoius itaq; Præsul Melitinensis ecclesiæ,diuino zelo decenter ornatus,videns eo ꝙ hic languor multa monasteria,magis autem latronū(vt ita dixerim) speluncas inuaderet,eas incēdit,& lupos ab ouibus segregauit. Similiter etiam Amphilochius famigeratus ille Lycaonēsis Antistes, dū hæc pestis illic crescēret,cā valde repressit,& oues quę tali cōtagione vexabā tur,eripuit.Porrò Flauianus vbiq; laudabilis Pręsul Antiochenus, audiēs hos in Edessa degere & venenū proprium vrbib⁹ vicinis aspergere,turbam monachorū deduxit Antiochiam,& negātes eam pestē, hoc modo redarguit: accusatores quidē dixit calūnioſos esse, testes verò mēdaces.Adelphium autē valde senem cū mansuetudine vocās,& iuxta se sedere pręcipiens,ait: Nos ô senex,qui iam magnā partem vitę transiuimus,humanam quidem didicimus diligēter naturam,& aduersariorum dęmoniorum machinamēta cognouimus, ipso experimento gratiæ ministrationes edocti sumus,isti verò cū sint iuuenes, nihil horū perfectius cognoscētes,spiritalia audire verba non ferunt. Quapropter dicito mihi, quomodo creditis spiritum cōtrarium recedere, & gratiam sancti spiritus aduenire? His verbis senex ille delinitus,omne venenū quod celabat euomuit atque dixit: Nullam quidem vtilitatem ex sancto baptismate baptizatis accedere,sed solam studiosam orationem inhabitantem dęmonem effugare dicebat. Iusuper vnūquenque nascentium à progenitore suo sicuti naturam, sic

Ioan. 6. f.

Error Euchetarum.

Letoius. Melitenus.

Hæresis negantiū gratiam in baptismo conferri.

etiam dęmonum trahere famulatum. Et his expulsis per illam orationem studiosam sanctum spiritũ aduenire, & sensibiliter ac visibiliter suam designare pręsentiam, atque corpus passionibus motus cuiuslibet eripere, & animam à mala volũtate penitus liberare, ita vt nequaquam deinceps egeat, neque ieiunio macerante corpus, neque doctrina refrenante, & progredi ordinatè edocẽte. Non solum autem qui hoc impetrauerit, corporis, inquit, exultationibus liberatur, sed aperte etiam futura pręuidet, & sanctam Trinitatem oculis cernit. Hunc itaque Flauianus fœtidissimum fodiens fontem, & eius pocula cunctis examinanda producens, infœlicissimo ait seni: Vetustissime malorum dierum, increpauit te os tuum & non ego: labia enim tua testantur aduersum te. Quúmque hic languor cunctis innotuisset, de Syria quidam expulsi, & ad Pamphiliam sunt progressi, eámque huiusmodi peste repleuerunt.

SOZOMENVS.

De Lampsaceno concilio. CAP. XII.

Ad Valẽtinianum. Aug. legatio episcopo rum.

IGitur Valentinianus cùm ita saperet sicut Nicæni patres, similia profitẽtibus proderat, aliter verò sapientibus nõ erat importunus. Qui cùm initio regni de vrbe Cõstantinopolitana per Thracias properaret Romam, episcopi Hellespõti, Bithyniæ, & quicũque cõsubstantialem patrem ac filium prædicabant, Legatum miserunt Hypatianum Heracleæ Perinthi præsulem, vt dignaretur ad emendationem dogmatis intereſſe. Is cum adisset Imperatorem, & episcoporum legationem intimasset, respondens Valentinianus, ait: Mihi quidẽ cùm vnus de populo sim, phas nõ est talia perscrutari. Verum sacerdotes quibus hæc cura est, apud seipsos cõgregentur vbi voluerint. Cùm hæc itaque respõdisset princeps, in Lampsacum cõuenerunt episcopi. Cúmq; duos tractassent menses, nouissime decreuerunt vt ea quæ Constantinopoli gesta fuerant studio Eudoxij & Acacij, aboleren tur. Similiter autem vt irritaretur etiam expositio fidei, quam velut Occidẽtalium episcoporum proferentes, quosdam subscribere in ea, sub ea promissione fecerunt, vt quod fuerat constitutum de dissimilis substantiæ

An. do. 372 Synodus apud Lampsacum.

stantiæ nomine, penitus abdicarent, quod etiam sunt mentiti. Similem verò patri filium per substantiam asserebant, dicentes necessariam similis adiectionem propter significationem substantiarum. Fidem verò illam esse præcipiendam per omnes ecclesias, quæ Seleuciæ fuerat promulgata, & exposita in dedicatione Antiochenę probatur ecclesiæ. Depositos autem ab eis qui dissimilem patri filium asserebant, sedes proprias recipere decreuerũt. Si quis autem eos accusare vellet, æquo hoc periculo sanciuerũt, iudices esse decernentes episcopos rectè sapientes, & de vicinis prouinciis in ecclesia conuenientes, vbi testes essent singulorũ qui dicerentur oppressi. Hæc decernentes, cùm euocassent Eudoxium, & qui cum eo erant, locum eis pœnitẽtiæ tribuerunt. Quibus obedire nolentibus, quæ fuerant placita cunctis ecclesiis intimarũt. Cúmq; crederent studere Eudoxium, vt vniuersa regalia suæ partis faceret, & istis sine dubio derogaret, necessarium putauerunt vt præcurrerent, & quæ fuissent Lampsaci gesta, nuntiarent. Remeantem itaque Valẽtem Imperatorem de Thracia, in Heracleia adierũt. Fuerat enim cum fratre suo digressus vsque ad quendam locũ. Tunc enim Eudoxius tam apud principem quam apud proceres præcipuus habebatur. Adeuntibus ergo Legatis à Lampsaco missis, iussit Imperator ne seipsos ab Eudoxio separarent. Qui cùm resisterẽt, & de gestis Constantinopolitanis apud Seleucenum concilium habitis aduersus Eudoxium quererentur, cõmotus ad iram Princeps, illos quidem deputauit exilio, ecclesias autem tradi iussit Eudoxio.

Eudoxius gratiosus in aula Valentis.

THEODORITVS.

Quemadmodum Valens factus fuerit Arianus.

CAPVT XIII.

TEmpore quo Valens suscepit Imperium, Apostolicis dogmatibus ornabatur. Cum verò Gothi transissent Histrum, & Thraciam peragrarent, collecta militia pugnare cogitabat aduersus eos. Cui placuit vt nõ nudus sacra gratia pugnaret, sed sancti baptismatis munitus armis & hoc quidem bene placuit & valde sapiẽter. Quod vero postea gesit magnã animi mollitiem,

An. do. 378 Valens baptizatur pugnaturus contra Gothos.

& proditionem significat veritatis. Ea nanque infelix passus est, quæ progenitor Adam. Coniugis enim est seductus alloquio, & muliebribus verbis illaqueatus. Illa nanq; primitus Arianæ fallaciæ captionibus irretita etiam istum secũ corruere in blasphemiæ foueam persua sit: cuius seditionis autor fuit Eudoxius. Is enim adhuc Constãtinopolitanæ gubernacula tenebat ecclesiæ, non regens, sed suã potius mergẽs nauem. Tunc ergo in baptisinatis tempore, iureiurando miserrimũ obligauit, & vt in impietãte dogmatis permaneret, & vndiq; cõtraria sapientes expelleret. Sic itaq; ille doctrinam Apostolicam derelinquẽs, cõtrarias partes sumpsit, & paulò post quæ iurauerat adimpleuit.

An. do. 378 Valens ad Arianas partes trahitur, vxoris blandiloquentia.

SOZOMENVS.

Qua crudelitate Valens sit vsus aduersus orthodoxos.

CAPVT XIIII.

† *Syream.*

INterea venit in † Eurœam: metuebat enim ne fortè Persæ pacta sub Iouiano triginta annorum facta, solverent. Qui cum nihil mouerẽt, degebat in Antiochia. Quo tempore Melitium quidem episcopum destinauit in exilium, Paulinum verò reuerit us, illius vitæ pepercit. Eos autem qui Eudoxio cõmunicare nolebant, ecclesiis expulit, pecuniis cõdemnauit, verberibus & aliis rebus afflixit.

Melitius in exilium.

Socrates.

Fertur enim etiã multos in Orõte flumine suffocasse.

Theodoritus.

De Samosata autem sanctum Eusebiũ expulit, Pelagium admirabilem pastorem Laodicẽsium, vrbe priuauit: qui quum in iuuẽtute duxisset vxorem, in ipso thalamo primo die nuptiarũ sponte persuasit, vt puritatem cõmuni voluptati præponeret, atq; vt charitatẽ fraternam adipisceretur pro copulis nuptialibus, erudiuit.

Eusebius Samosatenus Pelagius Laodicenus.

SOCRATES.

De tyrannide & perditione Procopij.

CAPVT XV.

An. do. 366 Procopius tyrannus.

CVm hæc autem in Syria fierent, exortus est Constantinopoli tyrãnus nomine Procopius: qui par-

uo tempore multam sibi militiam coaceruans, se destinabat aduersus Imperatorem. Quod cùm nuntiatum fuisset, cõturbatus Valens paululum suum impetum remoratur. Cúmq; belli euentus interea parturiret, terræmotus factus multas diruit ciuitates. Sed etiam mare terminos proprios mutauit, & in quibusdam locis intãtum influxit, vt loca quæ pridem ambulari poterant remigarentur: ab aliis verò locis tantum recessit, vt arida tellus inueniretur. Hoc ergo factũ est primo duorum principum Consulatu. Sequenti autem anno, Gratiani & Dagalaiphi Cõsulatu, bella parabantur. Cúmq; tyrannus Procopius de Cõstantinopoli digressus, castra moueret aduersus Imperatorem, & hoc audisset Valés, venit ab Antiochia, & cum eo cõgressus est circa ciuitatem Phrygiæ Nacoliam. Et prima quidem pugna deuictus est. Post paululum verò Procopium cepit, tradentibus eum Agelone Gomarióq; militibus, quos etiam postea inopinatis quibusdam suppliciis iussit expendi. Contemnens enim iusiurãdum quod eis præbuerat, ferris diuisos crudeliter interemit. Tyrannum verò duabus vicinis arboribus flexis, singulos in eis pedes eius ligari fecit, quæ dimissæ aërem repetentes, Procopium diuiserunt. Et hoc modo tyrannus interiit.

Terræmotus.

An. do. 368 Pugna inter Valentem & Procopium.

Agelon Gomarius. Procopij supplicium.

THEODORITVS,

De exilio sancti Eusebij Samosateni Pontificis, & quod ciues eius, amore fidei, alij episcopo se subdere noluerint.

CAPVT XVI.

EVsebius interea Samosatenus episcopus in Thraciã in exilium deportatus, Apostolicis laboribus desudabat. Is enim multas ecclesias desolatas pastorib⁹ esse conspiciẽs, habitu militari sumpto, τιάρᾳ caput operiẽs, Syriam peragrabat, & Phœnicen, partem & Palæstinam, presbyteros ordinans atque diaconos, aliáque ecclesiæ peragebat officia. Sicubi autem inueniret sibi concordes episcopos, eos Præsules indigentibus constituebat ecclesiis. Quantam verò fortitudinem sapientiámque monstrarit, Imperialem susciplens iussionem, qua eum præcipiebat in Thraciis habitare, necessarium

Eusebium Samosatenus i exilio quid egerit.

† *Calamato, id est, ar cto mitra genere. ita habẽt vniuersa, & vetustiss. exẽplaria.*

arbitror nescientes cognoscere. Venerat enim baiulus huius præceptionis circa vesperam, quem Eusebius silentium habere, & aduentum suum celare iussit, dicens: Si cognouerit hoc turba sacri zeli amore inflammata, te quidem interimet: ego autem pro tua morte apud Deū pœnas cogar exoluere. Quum hæc dixisset vespertino cōsueto ministerio celebrato, circa ipsa somni primordia vni famulorū secretum pandens, solus egressus est senex: sequebatur famulus, puluillum tantummodo & codicem gerens. Cúmq; venisset ad Euphratis fluminis ripam, iuxta ipsos muros ciuitatis expositam, ascendit in nauem, vt Zeugma nauigaret, iussítq; nautis vt remigarent. Et facto die ille quidem peruenit ad Zeugmatis locum: Samosateni verò gemitibus & lamētatione repleti sunt. Nam cùm ille seruus eius proximis, quæ iussa fuerant, indicasset, & qui cum eo proficiscerentur, & quos codices detulisset, ingemiscebāt vniuersi, pastore videlicet priuati. Fluuiúsq; nauigantibus atque sequentibus est impletus. Cúmq; venissent & desideratum pastorem cernerent, amplius eiulabant: ac suspirātes fundentésque lachrymarum fontes, cum retinere nitebantur, ne in lupos oues eius incideret. Quem cum flectere non valuissent, audierūt eo legēte Apostolicam legem, quæ aperte iubet nos Principibus & potestatibus esse subiectos. Quo facto, alij quidem ei obtulerūt aurum, alij argētum, alij vestes, alij famulos, tanquam ad peregrinam & exteram properanti terram. At ille pauca quędam à valde notis accipiēs, doctrinísque cunctos & orationibus armās, & pro Apostolicis dogmatibus pugnare præcipiēs, ad Histrum profectus est. Illi verò ad vrbem propriam remeantes, & mutuo se exhortantes, luporum circumspiciebāt prudenter insidias. Nunc verò narrandus est horum fidei calor & puritas. Puto enim me delinquere, nisi per hāc relationem illi semper memorabiles habeantur. Quum ergo Arianorū participes egregio pastore priuassent gregem, aliúmq; pro eo Eunomium nomine fecissent episcopū, nullus illic habitantium, non pauper, nō diues, non famulus, nō opifex, non agricola, nō hortulanus, non vir, nō mulier, nō iuuenis, nō senex, ad ecclesiasticum accesit cōsuete colle-

Eusebius nauigat Zeugma Syriæ.

Rom. 13.a

Eusebius ad Histrum.

Samosateni Eunomius Arianus in Eusebij locoobtrusus.

gium. Solus itaq; degebat episcop⁹, tum nullo eum neque vidente, neq; penitus appellante, licet feratur cum multa vixisse mãsuetudine: cuius rei hoc probatur indicium. Cum enim voluisset lauare, & eius famuli balnei ianuas obserassent, volentésq; ingredi prohiberent, ipse populum ante ianuas vidés, eas aperiri præcepit, & libenter secũ omnes lauacro participari. Hoc idé etiam in balnei solio fecit Nam quum lauanti sibi quosdã videret astare, iussit vt cum ipso cõmuniter aqua calida fruerentur, qui tacentes astabãt. At ille honoris caussa hoc fieri putans, velociter ascẽdens egressus est. Illi verò nequissimæ hæreseos immũditia, etiam aquam iudicantes esse pollutam, eam repẽte cuniculorum egestionibus tradiderunt, & aliud fecerunt solium temperari. Quod ille cognoscés, relicta ciuitate discessit, inimicam habitare ciuitatem, & horrorem habentem aduersum se cõmunem, arbitratus esse stultum. Quo de Samosata abeunte, Lucium pro eo aperte lupum, & ouibus inimicum cõstituerunt. Sed oues licet desolatæ pastore, tamẽ quæ sunt pastoris operabantur. Permanserũt enim doctrinam apostolicam inuiolabiliter obseruantes. Quomodo enim etiam Lucium omnes habuerint odio, aliis narrationibus explanabo. Adolescẽtes in platea sphæram alter alteri porrigẽtes, iusu delectabantur. Isto autem transeunte, cõtigit vt sphæra cadens, per asini eius transiret pedes: tum pueri vehemẽter eiulauerunt, arbitrati sphæram pollutione repleram. At ille hoc intelligens, præcepit cuidam sequẽtium vt expectaret, & quod gereretur, cognosceret. Pueri verò accedẽtes ignem, & sphęram iaculantes per mediam flammam, hoc modo eam arbitrati sunt expiatam. Et hoc quidem esse noui iuuenile, & cõsuetudinis antiquæ reliquias. Verũtamen indicium est, quo possit ostẽdi quale odium circa Arianam vesaniã ciuitas habuerit vniuersa. At Lucius mansuetudine nõ est imitatus Eunomium, sed multos quidem sacerdotum fecit per Iudices in exilium deportari, eos præcipue qui viriliter pro sacris dogmatibus dimicabant, vsq; ad nouissimos Romani fines imperij, Euolcium Diaconij ministerio functũ in eremũ Oasin, Antiochum verò Eusebij maximi generatione decoratum

Eunomij Samosatẽs humilitas.

Eunomius discedit Samosata.

Lucius obtruditur.

Purgatio per ignem.

Euolcius in exilium.

(erat enim cōsobrinus eius) & multis virtutibus coruscantem, necnon sacerdotij dignitate fulgentem, in Armeniæ terminos mitti suasit, cuius opera pro diuinis dogmatibus celebrata quis explanare sufficiat? Quum itaque vir sanctus Eusebius post multa certamina, innumerásque victorias etiam coronam martyrij suscepisset, conuenit solenni modo prouinciæ synodus pariter & Iouianus Pergenæ tunc ciuitatis episcopus, qui pauco tempore Arianorum fuerat communione maculatus. Quúmq; vniuersi Antiochum elegissent, auunculo proprio succesſorem, & ad sacrū perduxissent altare, & genua ad ordinationem inclinare compellerent, conuersus & videns Iouianum suo capiti dexteram imponentem, manum eius repulit, dicens nō esse ferendam dexteram, quæ aliquando sacramenta blasphemiis celebrata suscepisset. Sed hęc quidem non post multum temporis euenerunt. Tunc enim in interiorem est (vt dixi) ductus Armeniam. Qua tempestate vir sanctus Eusebius morabatur apud Histrum, Celtis Thraciam deuastantibus & obsidentibus ciuitates, sicut eius scripta commemorant.

Eusebius in exilium.
Eusebius martyrio coronatus.
Antiochus nepos succedit.
Iouianus Pergenus.
Celtæ.
Germani.

De exilio Barsæ episcopi.

CAPVT XVII.

Barses Edessenus.

BArsen quoque, cuius etiamnum maxima gloria est, non solum in Edessa quam regebat viciníſq; prouinciis, sed etiam in Phænice & Ægypto, necnon Thebaide, quas gentes cum maximo virtutis suæ splendore transierat, primùm quidem Valens insulam Aradon habitare præcepit. Cúmq; cognouisset innumeros ad eum concurrere populos (quia cùm plenus esset gratia, verbo ægritudines effugabat) in Oxyrynchum Ægypti vrbem eum in exilium destinauit. Cúmq; etiam illic eius gloria omnes accenderet, in quoddam castrum extremum Barbaris vicinum, cui nomen est Pheno, senex dignus cœlesti vrbe deductus est. Aiunt quidam in Arado hactenus eius extare lectum eximia celebritate dignum: multi enim ægrotantium, cùm in illo collocantur, salutem fide percipiunt.

Aradus insula.

SOZOMENVS.

Item de crudelitate Valentis quam gessit aduersus orthodoxos extincto Procopio.

CAPVT XVIII.

IGitur Imperator extincto Procopio, felicitate prouectus, denuò cõtra Christianos bella cõmouebat, omnem religionem in Ariano dogmate cupiens cõcordare. Præcipuè tamen eum ad furorem prouocabat synodus in Lampsaco celebrata, nõ solum quia Arianorũ abdicaret episcopos, sed quòd promulgationẽ fidei Ariminensis anathematizauerat. Veniens igitur Nicomediam Bithyniæ, cõuocauit Eleusium Cyzici, is enim sectam Macedonij magis sequebatur, sicut iam dixi. Et faciens cõcilium Arianorum episcoporũ, cogebat Eleusium vt illorum dogmati cõsentiret. Qui primùm quidem negauit. Postea verò cùm ei minaretur exilium, formidans in Arianum dogma cõsensit. Quo perpetrato, mox pœnitentia tractus veniẽs Cyzicum, coram omni populo de violentia querebatur, dicens consensum violentia nõ voluntate factum. Et vt quererent sibi alium episcopũ hortabatur, quoniam ipse per necessitatem dogma proprium denegasset. Porrò Cyziceni propter amicitiam eius alij episcopo subdi noluerũt, manserúntq; sub eo, nõ tamẽ à propria hæresi abducti sunt. Hoc audiens Cõstantinopolitanus episcopus, Eunomiũ in Cyzico ordinauit episcopum, tãquam qui posset populum calliditate verborũ ad suum circumuenire cõseusum. Descendente vero Eunomio, Sacris præceptionib⁹ expelli iubetur Eleusius, & in sede Eunomius collocari. Quo facto amatores Eleusij extra vrbem oratoriũ fabricantes, Collectas ibi faciebant. Hæc ergo de Eleusio dicta sufficiant. Nunc de Eunomio referendum est.

Valens pro Arianis.

Eleusius Cyzicenus.

Eudoxius.

Sacræ literæ principis Eunomium in Cyzicũ.

SOCRATES.

De Eunomio hæresiarcha. CAP. XIX.

EVnomius notarius fuit Aëtij, qui ἄθεος, id est, sine Deo vocabatur: cuius mentionem fecimus. Cum quo dum esset, modum eius sophisticum imitatus est, & sermonibus quibusdam vacans, faciénsque sibi

Eunomius & eius scripta.

sophismata, non sentiebat, ex his inflatus, in blasphemias se incidere: quippè qui dogma imitaretur Arij, & multis modis repugnaret dogmatibus veritatis. Enimuerò parum edoctus ex literis sacris, & eas minimè intelligere valens circa verba frequēter occupabatur, eáq; conuertens semper nō poterat intētionis suæ propositum adimplere: sicut septem eius demōstrant Tomi in quibus vanissimè laborauit, quos in epistolam Apostoli ad Romanos fecit: multa enim illic verba profundēs, intentionem epistolæ non potuit inuenire. Sunt etiam alij eius similes libri, quos qui legere voluerit, eorū cōtemptum experimentis cognoscet. Hunc igitur Eunomium Eudoxius in Cyzico fecit episcopū, expellere nisus Eleusium. Cúmque illuc venisset, vtés more solito Dialectica, quasi peregrinū aliquid auditoribus inferebat. Quamobrem Cyzici tumultus exortus est, eúmq; vrbe pepulerūt, non ferentes eius verborū fastum Qui Cōstantinopolim veniens cū Eudoxio morabatur, episcopatu vacans. Sed ne detrahere videamur, audi vocem ipsius Eunomij, quæ tentat cōtra Deum sophismatibus loqui. Sic enim ait: Deus de substantia sua nihil nouit amplius quàm nos, neq; est illi magis, nobis autē agnita minus, sed quodcūq; de illa nouimus nos, hoc modis omnibus etiam ille nouit. Quod autem rursus ille, hoc inuenies immutabiliter in nobis. Hæc quidem aliáque similia Eunomius sophismata, id est, circūuentiones faciens, non sentiebat occūbere. Quomodo autē ab Arianis paulò post segregatus sit, proprio loco narrabimus.

Cyzicæni eijciunt Eunomium.

Eunomij temeritas & subtilitas.

SOZOMENVS.

De sæuitia Valentis contra Constantinopolitanos orthodoxos.

CAPVT XX.

Nouatiani apud Constantinopolim.

VExabantur enim etiam Constantinopoli habitantes, qui Nicænum dogma profitebantur, quos omnes Imperator expelli ciuitate præcepit, Nouatianorum verò etiam ecclesias claudi, aliorum verò hæreticorum quod clauderet nō inuenit. Pridē enim sub Constantio principe probantur ablatæ. Sed etiam Agelium Nouatianorum episcopum ecclesiæ Constantinopoli cōstitutæ, exilij deportatione damnauit. Dicebatur enim mirabi-

Agelius Nouatianorū episcopus.

liter viuere secundum ecclesiasticas sanctiones, cuius vita erat philosophica, & à pecuniarum possessione segregata. Quod etiam cõuersationis eius modus ostẽdebat. Vna enim tunica vtebatur, & semper ambulabat excalciatus. Qui non longo post tempore reuocatus est, ecclesiásque recepit. Cuius rei fuit autor quidam Martianus, vita, sciẽtiáque admirabilis, pridem quidem in Regalibus militans: tunc autem presbyter Nouatianus, artem Grammaticam Imperatoris filias edocebat Anastasiam atque Carosam. Ex quarum nominibus hactenus Anastasianę & Carosianæ Thermæ publicę Constantinopoli nuncupantur.

Agelius reuocatur de exilio.

Anastasia & Carosia filiæ Valentiniani.

SOCRATES.

De destructione murorum Chalcedonensium.

CAPVT XXI.

IGitur Imperator Valens Chalcedonẽsis vrbis contra Byzantium positæ muros destrui iussit. Iurauerat enim hoc se facturum tyranno victo, quòd Chalcedonenses fauore tyranni ei turpes cõtumelias intulissent, & portas clausissent ciuitatis, Murus autẽ iussione destruebatur Imperatoris, & saxa ad ædificium Thermarum, quæ Constantianæ vocãtur, Constãtinopolim vehebantur. Inter quæ saxa vnum inuẽtum est, in quo respõsum habebatur inscriptum, olim quidem abscõsum, tunc verò manifestum. Significabat enim, quòd cum prouenirer aquarum abũdantia ciuitati, tũc murus quidem lauacro seruiret, innumeræ verò Barbarorum nationes, Romanorũ fines incurrẽtes, cùm crudelia multa committerent, nouissimè etiam ipsæ perirent. Post aliquantum itaque temporis euenit, vt Valens Aquęductũ ædificaret, & abundantiam Constantinopoli præberet aquarum, tunc etiam Barbaræ motæ sunt nationes. Respõsum tamen etiã alio modo cõtigit adimpleri. Cùm enim Aquæductus in ciuitatem fuisset inductus, Præfectus vrbis tunc Clearchus Nymphæum maximum ædificauit in platea, quæ Theodosij nũc vocatur, vbi aquæ affluentia est emissa: in quo maximam festiuitatem ciuitas habuit. Sed hoc respõsum paulò post est impletũ. Postò cùm solueretur murus, Principem Cõstãtinopo-

Valẽs Aug. muros Chalcedonũ diruit.

Thermæ Cõstantianæ.

Epigrãma futura prædicens. Valẽs aquæ ductũ extruit.

Clearchus Nymphæũ edificat.

litani rogauerunt, vt à muri destructione cessaret. Cum quibus etiam supplicabant possessores Bithyniæ, Nicomedienses, atque Nicæni. Verùm Imperator furore plenus, vix quidem supplicantium susceipit preces. Volens tamen iusiurandum implere, murum destruebat, cúmq; subinde minoribus lapidibus rursus ædificabat. Quod nunc etiam in quibusdam muri partibus inuenitur, vbi maximis mirabilibúsque lapidibus, vilis nunc fabrica superposita demonstratur.

De natiuitate Valentiniani minoris, & de immensitate grandinis, & de ortu principis Gratiani.

CAPVT XXII.

Ann. do. 365.

HOc itaque tempore talia gerebantur. Sciẽdum tamen quòd bellum cõtra Procopium tyrãnum gestum est Consulatu Gratiani & Dagalaiphi, circa finem Maij mensis. Post paululum verò temporis eodẽ Consulatu, Valentiniano principi in Occidentis partib. constituto, natus est filius nomen referens patris. Verùm Gratianus ante eius fuerat natus imperium. Et sequenti Cõsulatu Lupicini & Iouiniani grandinis multitudo in Constantinopolitana vrbe secũdo Iunij mensis die, saxorum gerens similitudinem vehementer effunditur. Quod multi dicebant propter motum Imperatoris accidere, qui plurimos sacerdotum in exilium deportauerat, Eudoxio communicare fugientes. Post paululũ verò temporis eodem Consulatu Valentinianus Princeps filium Gratianũ Imperatorem cõstituit, vicesimo quarto die mensis Augusti. Sequẽti verò Consulatu Valentiniani secundo, & Valentis item secundo, terræmotus circa Bithyniã maximus Nicæam subuertit vrbem, vndecimo die mensis Octobris. Agebatur autem annus duodecimus post Nicomediæ casum. Post modicũ verò tempus alio terræmotu multę partes Germę ciuitatis in Hellespõto cõstitutæ, destructæ sunt. His ergo ita prouenientibus, nulla reuerentia terruit, neque Eudoxium Arianorum episcopum, neque Valentem Imperatorem Non enim à persecutione cessabãt. Porrò terræmotus, turbarum ecclesiasticarũ indicium esse videbatur. Cùm ergo multi sacerdotum in exilium deportarentur, soli

Grãdo Cõstãtinopoli. Ann. do. 369.

Ann. do. 370.

Germa.

diuina prouidentia propter eminentem sui reuerẽtiam exilium non sunt passi Basilius atque Gregorius. Quorum alter quidem Cæsaræ Cappadociæ fuit episcopus, Gregorius autem Nanzianzenæ ciuitatis omnino vilissimæ, quæ est posita vicina Cæsareæ. De Basilio atque Gregorio procedenti sermone narrabimus.

Quomodo Ariani Macedonianos fuerint persecuti & illi se contulerint ad Liberium.

CAPVT XXIII.

CVmque eo tempore Consubstantialitatis dogma profitentes vehementer affligerentur, rursus persecutores contra Macedonianos insurrexerunt: qui terrore magis violentiáque constricti, per singulas ciuitates Legationibus fungebãtur apud alterutros, iudicantes optimum, si per necessitatem cõfugerent ad fratrem Imperatoris, & ad Liberium Romanę vrbis episcopum, cuius fidem amplectebantur potius quàm communionem Eudoxij. Miserunt ergo Eustathium, Sebastiæ, qui fuerat sæpe depositus: Syluanum Tarsi Ciliciæ atque Theophilum, mandantes, ne declinarent fidei causſa Liberium, sed Romanæ cõmunicarent ecclesiæ, & fidẽ de consubstantialitate roborarent. Itaq; cum his literis in Seleucia dispositis, ad Italiam peruenerunt. Et Imperatorem quidem videre nõ potuerunt: erat enim occupatus in Galliis, & cõtra Sautomatas pugnabat. Liberio tamen epistolas obtulerũt: qui eos suscipere nullatenus voluit, dicẽs eos Arianos esse: nec ab ecclesia suscipi posse, qui Nicænam nõ susciperent fidem. At illi responderunt, per pœnitẽtiam se cognouisse veritatem, & dudum abnegasse Dissimilitudinis fidem, & similem professos per omnia filium patri, nihilq; differre à consubstãtiali per omnia simile. Hæc dicentes exegit Liberius scriptã suæ sentẽtiæ dare professionem. At illi libellũ porrexerunt, in quo etiã proposuerũt verba fidei Nicæni concilij. Epistolas autem à Smyrna in Asia cõstituta, & Pisidia Isauriæ, atque Pamphylia, necnon Lycia missas, hîc propter prolixitatẽ nõ subscripsi. Verba verò libelli ab Eustathio & reliquis Liberio dati hæc esse noscuntur.

Macedoniani confugiunt ad Valẽtinianum & Liberium. Ann. do. 367. Sauromatæ.

Libellus Macedonianorum, Liberio Romano datus episcopo.

CAPVT XXIIII.

DOMINO FRATRI ET CONSACerdoti Liberio, Eustathius, Theophilus, & Syluanus, in Domino S.

Libellus Macedonianorum exhibitus Liberio pōt. Rom.

PRopter hæreticorum væsanas suspiciones qui non cessant Catholicis ecclesiis scãdala generare, ea gratia omnem occasionem eorum perimentes, profitemur synodum Lampsaci celebratam, & Smyrnæ, aliísque diuersis locis orthodoxorum episcoporum. Pro qua synodo legatione fungẽtes apud tuam parernitatem, & vniuersos Italiæ cunctósq; Occidẽtis episcopos, literas deportamus, catholicam fidem tenere atque seruare, quæ in sancto Nicæno cõcilio sub beatæ memoriæ Cõstantino à trecentis decem & octo episcopis cõfirmato perfecto & immobili statu hactenus & in perpetuum permanebit, in qua Cõsubstantialitas sanctè piéque definita est contra Arij prauitatem. Similitérque nos cũ prædictis eãdem fidem tenuisse atq; tenere, & vsque ad terminum vitæ custodire manu propria profitemur, condemnantes Arium impiámq; doctrinam eius cũ discipulis ipsius, eíque similia sapientibus, necnon omnem hæresim, Sabellianos, Patripassianos, Marcionistas, Photinianos, Marcellianos, simul etiam Paulosamosatenos, eorúmque doctrinam, omnésque his similia sapiẽtes, & vniuersas hæreses sanctæ fidei prędictæ contrarias, quæ piè catholicéque est in Nicæa à sanctis patribus explanata, anathematizãtes pręcipuè explanationem lectam in Ariminensi cõcilio, tãquam cõtrariam prędictę fidei sancti concilij in Nicęa vrbe celebrati, cuius lectione prolata in vrbe Thracię Nicæa dolo atque periurio capti, Constãtinopoli subscripserunt. Est autem fides nostra & eorum pro quibus legatione fungimur, hęc: Credimus in vnum Deum patrem omnipotẽtem, omnium visibilium inuisibiliúmque factorem, & in vnum vnigenitum Deum Dominum Iesum Christũ filium Dei, natum ex patre, hoc est, ex substãtia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natũ, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta

sunt, quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descēdit de cœlis, & incarnatus est, & homo factus, passus, & resurrexit tertia die, ascendit ad cœlos, & venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicūt: Fuit, quando non fuit, & ante quàm nasceretur nō fuit, & quòd ex non existentibus factus est, aut ex altera essentia vel substantia dicentes esse, aut cōuertibilem aut mutabilem filium Dei, anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.

Eustathius episcopus Sebastiæ ciuitatis, & Theophilus & Syluanus Legati cōciliorum Lampsaci, Smyrnæ, & reliquorum, hanc professionem manibus nostris & propria voluntate subscripsimus. *Subscripti.*

Si quis autem præter expositam à nobis fidem, contra nos vel eos à quibus missi sumus, aliquod crimen inferre voluerit, cum literis ad nos tuæ sanctitatis ad quos probaueris orthodoxos episcopos mitte, & apud eos nobiscum causam dicant. Et si quid criminis fuerit approbatum, in autore proculdubiò vindicetur. Hoc itaque libello Legatos obligās Liberi⁹, eos in cōmunionē suscepit. Quibus dās huiusmodi literas, abire præcepit.

Epistola Liberij & Sicilienſis concilij ad Macedonianos episcopos post pœnitentiam.

CAPVT XXV.

Epistola Liberij pōt. Rom.

DIlectissimis fratribus & cōsacerdotibus, Eustathio, Cyrillo, Hypericio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, & Ortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Proclo, Pasinico, Arsenio, Seuero, Didymioni, Britanio, Calliorati, Damabio, Ædesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Martiano, Sthenelo, Ioanni, Maceri, Carisio, Syluano, Photino, Autho, Antonio, Celso, Euphranori, Milesio, Patricio, Seueriano, Eusebio, Eumolpbio, Athanasio, Diophāto, Minodoro, Diocli, Chrysampelo, Eugenio, Eustathio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio & vniuersis Orientalib. orthodoxis. Liberi⁹ episcopus, & Occidentales episcopi in Domino salutem.

OPtabile nobis pacis atque concordiæ gaudium vestræ literæ attulerunt, fidei lumine resplendentes, fratres charissimi, oblatæ nobis per charissimos fratres & coepiscopos, Eustathium, Syluanum atque Theophilum, & maximè quia vestram sententiam vestrósq; sensus concordare & consonare cum mea humilitate, & Italis, atque Occidentalibus vniuersis affirmauerunt atque demõstrauerunt. Et hanc esse cognoscimus catholicam & apostolicam fidem, quæ vsq; ad Nicænum concilium integra immobilísq; seruata est: & hãc ipsi retinere professi sunt, gaudióq; repleti, & omne vestigium ac nebulas ineptæ suspicionis abiicientes, non solùm sermone eam, sed etiá scriptura currẽte professi sunt. Cuius exemplar his literis subdere necessariũ iudicauimus, ne vllam occasionem hæreticis ad exercendas insidias denuò relinquamus: quibus iterum flãmas propriæ malitiæ cõmouentes, incẽdià discordiarum cõsuetè resuscitent. Hæc insuper sunt professi charissimi fratres nostri, Eustathius, Syluanus, atq; Theophilus, vestram charitatem semper hãc fidem habuisse, & hãc vsque ad terminũ custodire, id est, in Nicæna vrbe à trecentis decem & octo episcopis orthodoxis approbatam, quæ perfectam continet veritatem, & os totius hæreticæ multitudinis obstruit atque dissoluit. Non enim spontaneo motu, sed nutu diuino tãtorum episcoporum numerus aggregatus est cõtra vesaniam Arij, quãto numero beatus Abraam tot hostiũ millia fide destruxit. Quæ fides dum in subsistentia & nomine Cõsubstantialitatis continetur, velut quoddam munitissimum & inexpugnabile castrum omnia iacula & molitiones Arianæ incredulitatis decenter euitat. Cùm igitur omnes Occidentales episcopi in Arimino cõgregati, quando eos Arianorum collegit væsania, quadam suasione, aut (vt verius dicã) mundana potẽtia, hoc quod cautius erat in fide positũ, auferre, aut obliquè denegare conati sunt: tamen nihil eorũ calliditas profuit. Nam penè omnes cõuenientes Arimini tũc terrore permoti atq; decepti, nũc resipiscẽtes atq; anathematizantes eos qui ibi conuenerunt, aut subscribentes catholicæ fidei quæ in Nicæna vrbe sancita est, nobísque communicantes, feruentius cõtra Arij

dogma eiúsque discipulos inflammãtur. Cuius rei indicium etiam ipsi legati vestræ ciuitatis agnoscentes, vosipsos in sua subscriptione iunxerunt, anathematizantes Arium, & quę ab eius sequacibus Arimini gesta noscuntur cõtra fidem in Nicæna vrbe sancitã. In quibus etiã vos capti periurio subscripsistis. Vnde cõsequens nobis visum est scribere charitati vestræ, & adiuuare iusta poscentes, maximè quia per professionem vestrorũ Legatorum respicientes Orientales cum orthodoxis Occidentalibus cõcordare cognouimus, & significamus, vt noueritis blasphemos Arimineses qui tunc videbantur per surreptionẽ maculati, nunc anathematizatos, & vniuersos ad Nicænam respirasse fidem. Quod oportet per vos omnibus indicari, vt possint qui violẽter læsi sunt, aliquando ab hæreticis tenebris ad diuinum lumen catholicæ libertatis accedere. Qui post hanc synodũ nisi voluerint respuere venenũ perfidiæ, & blasphemias Arij vniuersas abiicere, eásque anathematizare cognoscunt se cum Ario, eiúsque discipulis cæteríſq; serpentibus siue Sabellianis vel Patripassianis, aut cuiuslibet alterius hæreseos socios esse, & cõmunione priuatos ab ecclesiastica synodo, quę ad se filios adulterij nõ admittit. Deus vos incolumes custodiat fratres charissimi. Has literas Eustathius cæteríque percipiẽtes, rursus ad Siciliam deuenerunt, ibíque facientes synodum Siculorum episcoporum coram ipsis Consubstantialitatis fidem professi sunt. Cúmque Nicænam fidem roborassent, cõsonas ab eis quoque percipiẽtes epistolas, ad eos à quibus fuerãt destinati reuersi sunt. Qui Liberij præcepta suscipiẽtes, Legationes mittebant per ciuitates ad Præsules, & consubstantialitatem fidei prędicabãt, inuitantes eos vt in Tarsum Ciliciæ pariter conuenirent, vt Nicęnam roborantes fidem, deinceps soluerent omnem cõtentionem. Quæ fieri potuerunt, nisi Eudoxius Arianæ religionis Præsul, tunc apud Imperatorem eminens valde, prohibuisset. Qui amplius propter indictum iter ad Tarsum accensus, plus illis malorum intulit. Quòd verò Macedoniani per Legatos quos miserant communicãtes Liberio, Nicænam confirmauerint fidem, ipse Sabinus in collectione synodalium est attestatus.

Cur Eunomius ab Eudoxio segregatus sit.

CAP. XXVI.

Eunomius cur ab Eudoxio separatus.

CIrca hæc itaque tẽpora Eunomius ab Eudoxio separatus, seorsum agebat missas, propterea quòd cùm sæpe rogasset vt susciperetur præceptor ipsius Aëtius, Eudoxius non exaudisset. Hoc autem non ideo refutauit, quòd sectam declinaret Aëtij, cùm eam scilicet prædicaret: sed quoniam omnes vnanimes illius, eum sectæ alterius fatebantur. Ista ergo causla fuit, vt ab Eudoxio separaretur Eunomius. Hæc igitur Constantinopoli gerebantur.

De latebris Athanasij. CAP. XXVII.

Alexãdriæ seditio, cuius autor Eudoxius. Ann. do. 371.

DEinde Alexandriæ præceptum Præfectorũ, studio Eudoxij destinatum, cõturbauit ecclesiam. Verùm Athanasius irrationabilem furorem populi metuẽs, atque timens ne malorum faciẽdorum ipse causla esse videretur, quatuor mensibus sẽipsum in sepulchro patris abscõdit. Cúmque propter eius absentiam seditionem desiderio ipsius populus excitasset, cognoscẽs Imperator propter hoc Alexandriam esse turbatam, literis indicauit vt Athanasius licitè teneret ecclesias. Et hæc fuit causla vt vsque ad Athanasij mortem Alexandrina nõ turbaretur ecclesia. Quod verò post eius mortẽ rursus Ariani eas ecclesias inuaserint, paulò post narrabo.

SOZOMENVS.

De Concilio Tyanensi vbi litera Liberij & Occidentalium sunt receptæ. CAPVT XXVIII.

Synodus apud Tyanam.

ILlo siquidem tẽpore celebrabatur concilium in Tyanis ab Eusebio episcopo Cesareæ Cappadociæ, Athanasio Ancyræ, Pelagio Laodiciæ, Zenone Tarsi, Paulo Emeseno, Ostresio Melitinense, & Gregorio Nazianzeno, aliisque multis, qui verbum Cõsubstantialitatis seruandum esse apud Antiochiam Iouiano imperante decreuerant. Releguntur ibi Liberij & Occidentalium literę sacerdotũ. Quamobrem gaudio repleti scripserunt vniuersis ecclesiis vt legerẽt decreta episcoporum apud Asiam celebrata, & Liberij literas, Italorúmque, Aphrorum, atque Gallicanorum, necnon Siculorum. Attulerãt enim

enim horum literas Legati de Lampsaco destinati, vt cõsiderarent omnium numerum ipsis concordantium. Plurima nãque multitudo cõcilium Ariminense vincebat: paritérque scripserunt vt in Tarsum Ciliciæ conuenirent certo die: & illi quidem hoc modo se inuitabãt. Cúmque synodus pararetur in Tarsum, cõuenientes in Antiochia Cariæ, fermè XXXIIII. Asiani pontifices studium concordiæ ecclesiasticæ collaudabant. Consubstantialitatis verò nomen respuentes, fidem in Antiochia & Seleucia prolatam roborare nitebantur, tãquam Luciani martyris existentem, & multorum sudoribus à progenitoribus ipsorũ approbatam. Verùm Imperator studio Eudoxij synodum in Cilicia celebrari prohibuit.

SOCRATES.

De Eudoxio Ariano qui fuerat Constantinopolitanus episcopus, & de persecutione Valentis propter Euagrium orthodoxum episcopum.

CAPVT XXIX.

IGitur Imperator Valens festinans Antiochiã, de Cõstantinopoli digressus, venit in Nicomediam, & illic huiusmodi de causa morat' est. Eudoxius enim Arianæ religionis, mox post egressum Imperatoris defunct' est Consulatu Valentiniani & Valentis tertio, cùm vndecim annis sedem Cõstantinopolitanę tenuisset ecclesiæ. Quamobrem Ariani in locum eius ordinauerunt Demophilum. Verùm prædicatores cõsubstantialitatis opportunum iudicantes inuenisse se tempus, Euagrium quendam suæ fidei cõstituerunt episcopum. Quem ordinarat Eustathius pridem Antiochenus episcopus, qui prius quidé à Iouiano fuerat de exilio reuocatus: tunc autem aderat in vrbe Cõstantinopoli latéter degens, vt Consubstantialitatis prædicatores sua præsentia roboraret. Hoc facto, ex alio rursus initio persecutionem Ariani mouebãt. Hęc gesta cùm peruenissent ad principé, metués ne seditione ciuitas turbaretur, militarem manum à Nicomedia Constãtinopolim destinauit, præcipiens vt teneretur & ordinator & ordinatus, & ali' aliò mitteretur in exiliũ. Eustathius igitur in Bisam Thracię ciuitatem mittitur, Euagrius in locum aliũ destinatur.

Eudoxius moritur. An. d. 372.

Demophilus. Euagrius.

Ariani in orthodoxos.

His ita gestis Ariani amplius efferati, vexabant vehementer orthodoxos, cædentes, contumeliis affligentes, carceribus recludentes, pecuniisque sæpe spoliantes, & omnia contra eos facientes non ferendis modis. Quæ cum illi ferre nō possent, vt deprecarētur principem veniebant, si quo modo mererentur violētias euitare. Sed hoc cogitantes valde frustrati sunt, ab iniusto se arbitrati iustitiam promereri. Cúmque viri electi ex ecclesiastico collegio octoginta numero, quibus præerant Vrbasus, Theodorus, & Menedemus, in Nicomediā peruenissent, preces obtulerunt Imperatori, violentiā proclamantes, & ea quæ videbantur esse perpessi.

Quod octuaginta orthodoxorum à Valente in naue cremati sunt. CAP. XXX.

Modestus Præfectus. LXXX. *legati ad principem mergūtur.*

INdignatus igitur Imperator, ad præsens celauit iram, latenter autē Modesto Præfecto præcepit, vt eos cōprehensos occideret. Modus autē mortis erat quodammodo peregrinus: quapropter memoriæ contraditus. Metuēs enim Præfectus ne seditio nasceretur in populo, si eos palàm perimeret, simulauit se eos viros in exilium destinare. Illis autem simpliciter acquiescentibus, iussit eos Præfectus mitti in nauem, velut in exiliū deuehendos, præcipiens nautis vt cum ad mare medium peruenissent, eos demergerent, & hoc modo morerētur. Quo facto perductis eis in medium sinū qui vocatur Astacenus, quod iusserat præfectus imperatoris impletum est, & in alia sequenti nauicula nautæ transeuntes concremauerunt nauem. Contigit autem ventum Subsolanum valde flare, & ita nauis velociter est accensa. Cuius reliquiæ peruenerunt ad locum qui Acidiza nūcupatur, vbi ad plenum cū viris religiosis absumptæ sunt. Quod tamen aiunt non sine vltione trāsisse. Fames nāque repentè secuta est circa Phrygias gentes, ita vt necessitatem haberent habitatores patriā relinquere, & ad Constantinopolim diuersásque prouincias properare.

Pœna.

SOZOMENVS.

Quid Valens gesserit in Cappadocia & Antiochia.

CAPVT XXXI.

VAlens itaq; Nicomedia relicta proficiscebatur Antiochiam. Interea cùm venisset ad Cappadociam, more suo eius loci turbabat ecclesias, Arianis eas tradere volens. Quod se sperabat citò effecturum, eò quòd pro quibusdã inimicitiis Basilius Eusebio, qui tũc Cæsariensem regebat ecclesiam, videretur infensus, & abscedens in Põtum, cũ monachis habitaret ibi philosophantibus. Porrò populus, & maximè nobiliũ ac sapientiũ, Eusebium in suspicione habebant, quasi ipse fuisset autor fugæ viri philosophi, vita verbóque perfecti. Volebántque eum deserere, & apud seipsos missarum celebrare solennia. Sed Basilius quidem ne turba nascereretur in populo per seditiones hæreticorum, agebat in Ponto silentium cum suis episcopis, qui semper aderãt illi. Contigit ergo vt in Eusebium odium populi nasceretur. Cúmque Basilio fuisset nuntiatum quod Valens veniret in Cappadociam, relicto Ponto Cæsaream venit, & pactis cum Eusebio celebratis, ecclesiam pro tempore suis adhortationibus roborabat. Valens autẽ cum suam intentionem non valuisset implere, cum episcopis secum profectis tunc abscessit.

Ann. do. 378.

Basilius.

Socrates.

Igitur Imperator Valens paruipẽdens famis insaniam, venit Antiochiam Syriæ. Cúmque ibi moraretur, nolentes Arianis consentire affligebat, vehementérque τῆ ὁμοουσίᾳ prædicatoribus imminebat. Quos cum ecclesiis penè omnium ciuitatũ Orientalium expulisset, non ei hoc suffecit, sed etiam eos diuersis supplicijs subdidit: multósque diuersa morte contraditos interemit, plurimos etiam necabat in flumine.

Quomodo in Edessa mulier cum filio suo currens ad martyrium, & Præfectum & Imperatorem stupore facti à crudelitate remouerit.

CAPVT XXXII.

DIcendum quoque est, quod in Edessa Mesopotamiæ gestum esse dinoscitur. In hac vrbe est Thomæ Apostoli basilica, clara valde pariter & ornata. In qua propter loci reuerentiã Collectę sæpius celebrãtur. Quam volens Imperator inspicere, & cognoscens sibi

Anno. 378. Varijs apud Edessã sunt in orthodoxus.

omnes exosos ibidem cõuenire, fertur manu percussisse Præfectum, quod inde orthodoxos nõ expulisset vniuersos. Cúmq; præfectus iniuriam passus, inuitus indignationi principis ministrare contenderet (non enim volebat tot hominibus cædem inferre) latenter mandauit, vt nullus in illa Basilica remaneret. Sed nemo respexit, neque consilium, neque terrorem eius. Omnes enim altero die ad locum orationis pariter confluxerũt. Cúmq; Præfectus cum multa militum manu ad Basilicam festinaret, vt Imperatoris perficeret iussionem, quędam muliercula in paupertate degẽs, suum filium manu trahẽs, cursũque ad illam basilicam properans, Præfecti interrupit officium. Indignatus verò Præfectus, mulieré sibi iussit adduci, dixítque ad eam: O infelix mulier, quò sic indecenter curris? At illa: Quò & alij, inquit, ire festinant. Tunc ille: Non audisti quod Præfectus illic occisurus est vniuersos quoscũque repererit? Et mulier: Audiui, inquit, ideóq; festino, vt illic inueniar inter eos. Et quò hunc paruulum trahis infantem? Tũc mulier ait: vt & iste martyrium suscipere mereatur. Hæc cùm audisset vir ille, considerauit concurrentium animum. Et mox recurrens ad principem, suggessit ei, quod essent omnes mortem pro sua fide suscipere parati, irrationabile dicẽs breui tempore tãtam multitudinem occidere. Quo dicto ab ira auocauit imperatorem. Hoc ergo modo Edessẽni furorem Imperatoris effugiunt.

Orthodoxi intrepidi.

Constãtia mulieris orthodoxæ.

THEODORITVS.

De examinatione & exilio plurimorum orthodoxorum.

CAPVT XXXIII.

An. d. 379. Valẽs Aug. cogere orthodoxos conatur apud Edessam.

ET hæc quidem cum Præfectus imperatori dixisset populum quidem quod expectabat, nõ pertulit experiri. Verùm duces eorum, id est, presbyteros atq; diaconos interrogari præceptum est, vt vnum è duobus eligerẽt, aut cõmunicare Lupo, aut vrbe pelli, & in quasdã extremas partes destinari. Cúmq; congregasset vniuersos, mitibus vtebatur verbis, persuadere nitens vt leges sequerentur Imperatoris, indicium væsaniæ dicens esse, quod tãto imperatori pauci homines repugnarẽt. Cúmque cuncti tacerent, ad horum ducem Eulogium virum

valde laudandum Præfectus ait: Cur non respondes his quæ dicuntur à nobis? At ille: Non, inquit, oportet nihil interrogatum respondere. Tunc Præfectus: Multa itaq; verba locutus sum, monẽs vos quæ satis expediũt. Porrò Eulogius vniuersis hæc dicta fuisse respondit, & incongruum esse vt solus alios contemnens responderet. Si verò me solũ, inquit, interrogas, meam declarabo sententiam. Præfectus ait: Cõmunica possidenti regnũ. At ille pacifice & valde benigne ait: Et mihi regni quoque sacerdotiique consortium est. Tunc Præfectus irrisionem sentiẽs sæuiebat, & iniuriis contra senem vsus, etiã hæc adiecit: Non hoc locutus sum fulminande, sed quibus communicat Imperator, communicare vos monui. Cúmq; dixisset senex pastorem se habere, & illius nutibus obedire, octoginta eodem tempore cõprehendens destinauit in Thraciam: qui cùm ducerentur plurimo pariter apparatu fruebãtur. Ciuitates enim occurrebant & vici, victores athletas honorãtes. Sed hostes armauit inuidia, vt imperatori dicerẽt, plurimũ honorem viris illis decretam exilij contumeliam afferre. Hęc cognoscens imperator, iussit vt bini & bini separarentur, & alios quidem in Thracias, alios in extremam Arabiã, alios verò in Thebaidos diuersit vrbes. Aiunt eni. quod etiam fratres quod natura iunxit, crudelissimus corpore separarit. Porrò Eulogium Præsulem illorum, & Protogenem qui post eum fuit, in Antinoum vsque transmisit. Quorum virtutẽ non patior obliuioni contradere. Quum enim concordem viderent ciuitatis episcopum, ecclesiasticóque collegio qui communicarent viderent paucos esse, ad ecclesias concurrebant. De qua consulentes cognouerunt habitatores ciuitatis esse Paganos, vnde dolentes de eorum incredulitate lamentati sunt: non tamen esse diu lugendum arbitrati sunt, sed omni virtute de medicina curauerunt.

Eulogius.

Modestus Præfectus.

Protogenes.

De miraculis confessorum. CAP. XXXIII.

SAcratissimus igitur Eulogius in habitaculo suo consistens, totò die totáq; nocte omnium deprecabatur Deum. Protogenes autẽ valde dignissimus, Eunomij literis eruditus, ad scribendũ velociter prõptus, inueniẽs

Eulimagister factus Protogenes.

opportunum locum, cúmque sibi segregans ad docendum, adolescétium magister effectus est, quos & scribere velociter edocebat, & diuina erudiebat eloquia. Dictabat eis Dauidicas melodias: & apostolicę doctrinæ congruas lectiones meditari præcipiebat. Cúmq; vnus adolescétium incidisset in morbum, venit ad domum eius, & tenés ægroti dexteram, morbū orationib. effugauit. Hoc cognoscentes aliorū parentes infantium, deduxerunt eum ad domos suas, & ægrotis auxiliari precabantur. At ille nō ante se dixit Deum vt expellerétur morbi rogaturum, nisi prius ægroti sacri baptismatis munere potirentur: quod illi cum gaudio impleuerūt. Cogebat enim eos salutis desiderium, & simul animæ corporísque sanitate fruebantur. Si quando verò alicui suasisset vt sacram gratiam mereretur accipere, ducebat eum ad Eulogium, & cōcutiens ianuam, rogabat vt aperiret, ac signū Dominicum ei qui fuerat renatus, imponeret. Cúmq; ille difficilius aperiret, ne intercideret orationé, dicebat potius esse necessariā salutem errantium. Mirabantur igitur vniuersi vidétes Protogenem talia facere, qui licet tot hominib. lumen diuinę cognitionis impartiret, tamen Eulogio primatū per omnia reseruaret, vt eos quos lucrabatur, illi magis offerret. Vnde cōiiciebāt multomagis virtuté illius eminere. Quū igitur fluctuatio quieuisset, tranquillitate facta, remeare iussos deduxerunt omnes, ingemiscentes & lachrymantes, maximè verò præsul ecclesiæ eorū, primatus affectu. Cúmq; ad propria remeassent, sanctus quidem Eulogius Barse maximo ad vitam felicissimam trāseunte, eius susceptit regimen ecclesiæ. Porrò mirabilis Protogenes colere iussus est vrbem Catrésium desolatam, & spinis gentilium plenam, quæ vtique pluribus laboribus indigebat.

Mos inicīādi Christianos.

Redeunt Eulogius & Protogenes de exilio.

SOCRATES.

De responso dæmonis quis post Valentem imperaturus esset, & quod ob hoc Valens multos occiderit.

CAPVT XXXV.

EOdem tēpore dæmon quidam erroneus crudelitate Valētis abusus ei persuasit vt scrutaretur quisnā

post eum susceperus esset imperium. Quamobrem necromantiam fecit. Quibus artibus adimpletis, plurimos ille dæmon nō quidem aperta, sed obliqua solite respōsa proferens interemit. Nam quū de imperio consuleretur, quatuor literas demonstrauit, θ, ι, ο, δ, dicens hoc nomen post Valētem imperij culmen accipere. Quod cùm ad aures peruenisset imperatoris, zelo ductus, multos peremit quos tyrānidem ambire iudicauit. Occidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicunq; has literas in capite sui nominis habuissent. Inter quos etiam Theodosius, quidam vir fortis ex Hispania prouincia genus ducens, occisus est. Hoc ergo timore plurimi sua nomina mutauerunt, negantes quæ prius habuissent cum iuramento, vt pericula declinarent. *Theodosij.*

THEODORITVS.

De Basilio episcopo Cappadociæ, & quomodo exilij minas euaserit. CAPVT XXXVI.

VAlens igitur Imperator cùm vniuersas (vt ita dicā) ecclesias pastore nudasset, in Cæsareā Cappadociæ venit, cuius tūc præsul erat Basilius, lumen totius orbis. Præmisitq́ue Præfectum, præcipiens, vt aut flecteret Basilium, vt dogmati cōmunicaret Eudoxij aut hoc facere nolēs expelleretur. Audiēs enim gloriam tanti viri, noluit ei prius inferre certamen, ne cùm fortiter Basilius eius iacula deuitaret, fieret cæteris clarior imago virtutis. Huius machinamenta velut tela aranæa facta sunt: suffecerunt enim cæteris sacerdotibus ad vtilitatem sui antiquæ patrū narrationes, & velut quædam turres murum fidei indeclinabilem seruauerunt. Porrò Præfectus Cæsareā veniens, & euocans magnū Basiliū honorauit, & māsuetis apud eum sermonibus vsus est, monens vt tempori pareret, & non tot ecclesias propter prauam dogmatum subtilitatem vexari pateretur. Promittebat etiam imperatoriam amicitiam, multáq; beneficia propter hæc plurimis offerenda. Verùm ille vir sacratissimus ait adolescentibus hæc verba cōgruere: illi, inquit, & illorum similes talia promissa respiciunt. Nā qui diuinis innutriti sunt eloquiis, corrūpere de diuinis dogmatibus ne vnā quidem syllabam patiuntur, sed pro his *Basilius.* *Præfectus ad Basiliū.*

(si contingat) etiam omnes mortis species amplectũtur. Amicitiam autẽ imperatoris magnam quidem cũ pietate iudico, sine qua pernicie potius hãc appello. Cumque Præfectus fæderet in eum, stultúmque vocaret, sanctus Basilius ait: Hanc stultitiã semper habere exopto. Quem cum egredi tunc iuberet, vt quid deberet facere cogitaret, sententiámque suam altero die depromeret, fertur vir ille inclytus hoc dixisse: Ego quidem etiã cras ipse regrediar, dummodo tu sententiam non permutes, sed vtere minis tuis. Post hæc verba Præfectus occurrẽs, imperatori quæ dicta fuerãt, & virtutem viri huius, animæque fortitudinem & fiduciam nũtiauit. Tunc ergo tacens imperator ingressus est. Posthæc cõtigit, vt diuinitus sibi plagas videret immissas. Filius enim eius ægrotans, circa ipsius mortis metas agebatur. Sed & coniugem diuersæ occupauerãt passiones. Cognoscens ergo causſam suæ tristitiæ, virum sacratissimũ quem punire minabatur, venire ad palatium deprecatus est. Duces autem præceptis imperialibus ministrabant. Tũ itaque magnus Basilius veniens ad Palatium, videnſq; principis filium circa mortem, ad vitam eum remeaturũ esse promisit, si per pios viros sacro baptismate potiretur. Hæc quum dixisset egressus est. At ille iurisiurãdi quod baptismatis tẽpore promiserat memor, secũdum stultũ errorem præsentibus Arianis filium baptizare præcepit. Quo gesto, mox infans finẽ vitæ sortitus est. Pœnitentia verò ductus Valens, & noxiam iurisiurandi iudicans veritatem, in sacrũ templum ingressus, magni Basilij magisterio fretus est, & altari obtulit dona solẽnia. Quem intra aulæa vbi ipse residebat, venire præcipiens, multa apud eum de diuinis dogmatibus verba locutus est, & docentem libenter audiuit. Vbi tunc aderat quidam nomine Demosthenes super Imperiales epulas cõstitutus, qui cùm doctorem mundi culparet, Barbarismum fecit. Tum sanctus Basilius subridens: Vidimus, inquit, sine literis Demosthenẽ. Quũ verò magis ille minaretur, sanctus ait Basilius: Tuum est de pulmentariis cogitare, nõ dogmata diuina decoquere. Posthæc imperator ita dilexit virum, vt etiam optima prædia quæ illic habebat, pauperibus qui ab eo gubernabatur offerret, ex quibus

Valẽs Imp. Basilium accersit.

Filius Valentis ab Arianis baptizatur.

leprosis præcipuè necessaria ministrantur. Primum ergo Valentis impetũ hoc modo magnus Basilius declinauit. Quum verò postea reuersus illuc fuisset, priorũ oblitus, quoniam à seductoribus eius volũtas obsidebatur, rursum eum mouebat, vt ad partes inclinaretur hæreticas. Cui nõ persuadens, legem de eius scribi præcepit exilio, quam volens manus suæ subscriptione roborare, nullum apicem cõplere valuit: calamus enim contritus est. Cúmq; secundus & tertius calamus hoc pertulisset, & adhuc legem impiã firmare cõtenderet, commota est eius dextra eámq; subito tremor inuasit. Tũc eius animo terrore impleto, ambabus manib⁹ chartam rupit. Ostenditq; prouisor omnium Deus, quod & alios ipse permiserit pati, & hũc ab insidiis liberarit: & per ea quæ in isto cõtigere, signum propriæ virtutis ostendẽs, & per alia dispensationis fortitudinem virorum prædicans optimorum.

Socrates.

Sciendum verò quod cùm viueret Athanasius Alexãdrinus episcopus, diuina quidem prouidentia Alexandriam vel Ægyptum distulit cõmouere, audiens Athanasium à cuncta diligi plebe, & metuens ne fortè seditione facta respublica vexaretur. Verùm Athanasius Consulatu Gratiani secundo, & Probi, post crebra pro ecclesiæ statu certamina hac priuatus est vita, quũ quadraginta & sex annis per multa pericula sedem rexisset episcopalem.

Athanasij mors. An. do. 373

THEODORITVS.

De fine Athanasij Alexandrini, & successione Petri, & seditione contra eum facta, & quod Romam profectus sit.

CAPVT XXXVII.

CVm igitur in Alexandria victor Athanasius post multa certamina innumeráq; coronas, vitæ finem suscepisset, & ad laborum suorum præmia demigrasset, suscepit Petrus vir optimus Præsulatum, quem dudum ille beatus elegerat, cũctis consentientibus & sacerdotibus, & nobilibus, cunctáque plebe, & fauore suo propriam ostendentibus volũtatem. Is enim Athanasij su-

Petrus Athanasio succedit. An. do. 374

dorum particeps fuit,& quum esset in ciuitate, & cùm diuersa latibula peragrarer: multifariáq; pericula cum eo sustinuit. Quapropter cuncti sacerdotum cõcurrentes, dignum hæredem Petrum Athanasij clamauerunt.

Iudex Ægypti aduersus Petrũ.

Cúmque eum in Pontificali sede cõstituissent, repente Iudex prouinciæ, Paganorum populum cõgregans, & pariter Iudæorum, ecclesiæ septa circumdedit, Petrum exire præcipiés, nolentémq; interminatus est abstrahere. Faciebat hoc Imperatori placere volens, quum ei cõtraria sapientes calamitati submitteret. Quod autem verum est, impietatis ira cõpletur: idolis potius placere nitebatur, & tempestatem ecclesiæ claram putabat esse

Petrus Romã vadit.

festiuitatem. Petrus itaque vir admirandus, insperatum respiciens bellum, latenter egressus est, & conscendens nauem, profectus est Romam.

Qua crudelitate Lucius Alexandreiam fuerit introductus.

CAPVT XXXVIII.

Lucius obtruditur Alexandrinis.

TRansactis verò diebus paucis, Euzoius ab Antiochia venit cum Lucio & ecclesias ei cõtradidit: cuius etiam impietatem Samosata nosci tur experta. Populus autem doctrinis primum Athanasij satiatus, deinde fastidiens cibũ sibi offerri cõtrarium, ab ecclesiasticis collegiis se subtraxit. Porrò Lucius armigeris vtés cultoribus idolorum, alios verberauit, alios suspẽdebat, alios cogebat effugere, aliorũ verò instar Barbarorum vastabat domos. Sed hęc melius vir mirabilis Petrus in sua narrabit epistola. Ego tamen vnũ è sceleribus Lucij prius referens, epistolam Petri ponam. Viri quidam in Ægypto cõuersationem imitantes angelorũ, & ciuitatis euitantes turbas, vitam agere in erémo potius elegerunt, arenosámq; terrã & sterilem frugiferam reddiderunt, fructũ videlicet Deo suauissimũ virtutis eorum & optimũ referentem. Cuius vitæ multi quidem videntur esse autores. Sed à puero ille creuit Antoni⁹ ille celeberrimus, monachis virtutẽ luctaminis spiritualis ostẽdens.

Quæ miracula gesserint eremitæ in exilium à Lucio destinati.

CAPVT XXXIX.

Lucius

HVius ergo loci tũc incolas sequaces Antonij infelix Lucius expulit, eorúmq; sanctissimos Præsules,

Macarium venerabilem, aliúmq; Macarium, Isidorum, & cæteros spelúncis suis eiiciens, in quandam insulam quæ ab impiis inhabitabatur hominibus destinauit: quippe quæ nunquam magistrum susceperat pietatis. Cúmq; nauis ad littus insulæ peruenisset, dæmon qui ab illis honorabatur, relinquens idolũ vbi dudum habitare cõsueuerat, filiam sui sacerdotis inuasit, & bacchantem illuc vsq; perduxit, vbi nauis aduenerat monachorum. Tunc dæmon vtens lingua puellæ clamabat, sicut in Philippis per Pythonissam. Audiebántq; cũcti viri simul & mulieres dæmone proclamante: O potentiam vestram, ô ministri Christi: vndiq; à vobis expellimur; à ciuitatibus atque vicis, à mõtibus simul atq; collibus, ab eremo quæ priuata † probatur hominibus. Sperabamus in hac insula cõmorantes, à vestris iaculis liberari, qua spe noscimur esse fruſtrati. Huc vos persecutores miserũt, non vt vos vexarent, sed vt nos per vos expellerent. Ecce recedimus ab hac insula: virtutis enim vestræ radiis iaculamur. Hæc dicentes & his similia, puellámq; in terram prosternétes, ipsi quoq; omnino disparuerũt. Tunc ille sacratissimus chorus oratione facta suscitauit puellam, & suo patri sanam valentémq; restituit. Verùm illi qui miraculum cõspexerant, ad sanctorum prouoluti pedes, salutis viaticum se percipere supplicabant. Et templum quidem dæmonũ destruxerunt: doctrinę verò radiis illuminati, sacri baptismatis gratia sunt potiti. His in vrbe nũtiatis, omnes populi cõgregati, Lucio detrahebant, dicétes iram sibi imminere diuinitus, nisi sanctorũ reuerteretur chorus. Sic itaq; metuens tumultum Lucius ciuitatis, sacratissimos viros ad suas spelũcas redire præcepit. Et hæc quidem sunt digna quæ abominationem illius impietatis aperiant.

Macarius & Isidorũ in exilium relegat.

Dæmõ quæritur de sanctis viris.

† putabatur.

Litera Petri Alexandrini Pontificis, in quibus Lucij mala referuntur. CAPVT XL.

VEruntamen temeritatis eius scelera literæ Petri illius admirabilis edocebũt: Quarum ego prolixitatẽ fugiẽs, quę in medio posita sunt, ponere non omittã. Prouinciæ, inquit, iudex Palladius cùm esset religione Paganus, & idola semper adoraret, cõtra Christũ sępius

pugnare conabatur, & colligens prędictum populum, impetum fecit aduersus ecclesiam, perinde acsi Barbaros subdere niteretur. Tunc itaq; multa crudelia gesta sunt, quæ solum dictare volens, ipsa rei memoria dolore maximo sum cõmotus, & fluxum protuli lachrymarum, diúq; hoc potueram pati, nisi diuina ratione animum releuassem. In ecclesia enim, quæ Theone vocatur, ingressa multitudo pro verbis honorabilib' idolorum fauoribus exultabant. Pro sacrarũ lectione scripturarum turpes manuum plausus agebantur. Infractæq; cum turpitudine voces cõtra Christi virgines cõtumelias dicũt, quas lingua hominum proferre non patitur. Audiés enim vnusquisq; sapientium talia, claudebat aures: & magis optabat esse surdus, ne huiusmodi verba audire cogeretur. Sed vtinam verbis peccando quieuissent, & non actu verborum turpitudinem superarent. Tolerabilis nãque detractio est huiusmodi, apud quos Christi sapiẽtiæ & doctrinæ cultus inhabitat. Hi siquidem iræ vasa ad perditionem facta, subsannãtes & horribilem sonum de naribus emittentes, & vt ita dicam, fœtorem veluti de quodam cuniculo profundentes vestes sanctarum Christi virginum dirumpebant, quarum continentia formam sanctorũ imitabatur angelorum. Et sicut habet natura, nudas per totam circunferentes vrbem, sicuti volebant eis cum turpitudine illudebant. Si quis autem eos tũc cõpatiendo prohibuisset, vulneribus maceratus agebatur. Væ illis cladibus. Multæ siquidem violentia corporis sustinuere corruptionem: plurimæ virginũ vectibus in capite cęsæ, sine voce manserunt: quarũ etiam funera solenni sepulturę tradi prohibita sunt. Multa deniq; corpora hactenus à parentibus ingemiscentibus inquisita reperiri nõ possunt. Sed quur parua de magnis loquor? Quur in istis† moror, & non potius ad necessaria iam recurro: in quibus bene noui, quod mirabitur quilibet nobiscũ obstupescens patientiam domini, eò quòd nõ repente vniuersa cõcluserit. Quæ enim nũquam facta sunt, neq; per scripturas patrum nostrorum diebus audita, hæc super ipsum altare impij cõmittebant. Velut enim in scena turpi cõsisterent, puerum quendam naturam masculi denegan-

† immoror.

tem,& vtentem veste fœminea,inunctis oculis & vultu serico colore depicto, & vt apud prophetam scriptum est, idolum fœminei schematis super ipsum altare, vbi aduentum sancti spiritus inuocamus,circuitus huc & illuc agere,& manibus saltationem celebrare fecerũt, ridentes, nephandáſq; mittentes voces. Qui rursus hoc paruum iudicãres, & præterita decora quãm turpia magis existimantes, quendam ex suis turpitudine notissimum, veste genitalibúsq; nudatũ in sede ponentes ecclesiæ cõcionatorem turpem contra Christum impudẽter eleuauerũt.Pro sacris enim verbis,ille scelera proferebat, pro honestis laudabat luxuriam, pro pietate impietatem,pro cõtinentia fornicationem & adulterium, masculorum cõcubitum, furtum,cibos, potũ,vitæ huic vtilia proclamabat. His ita gestis, & me ab ecclesia recedente : quippe quum illic stare nõ possem,vbi militũ inuasiones,vbi populus pro seditione redemptos largitate pecuniarum, & gentilium multitudo magnis promissionibus aderat: noster quidem successor missus est, episcopatũ velut mundanam cõparans dignitatem quidam Lucius Iupi nequitiam & actus habere festinans, non orthodoxorũ episcoporum concilio, non decreto veracium clericorum,nõ petitione populorum electus, sicuti cõcionantur ecclesiasticæ sanctiones. Non quisquam episcoporum,nõ presbyterorum,non diaconorũ, non populi multitudo,non præcedebant eum monachi hymnos decantantes scripturarũ, sed Euzoius erat cum eo pridem quidem damnatus cum Ario in sancto Nicẽno maximóq; concilio: nunc autem per patrocinia Antiochẽsium vastator ecclesiæ, & comes largitionum ac militum Dux in omni impietate notissimus, nomine Magnus, qui Iuliani temporibus Berytiorum incẽdens ecclesiam,beatæ memoriæ Iouiani temporibus ex propriis facultatibus eam reparare coactus est, ita vt penè caput tunc amitteret,nisi multorum labore imperialem clementiam meruisset. Consyderare quidem hæc vestrum zelum, & ad vindictam excitari deposco, quanta & qualia sint commissa contra Dei ecclesiam,cum talis aduersum nos fuerit Tyrannus excitatus. Is enim Lucius,qui per vestram religionem & omnes orthodoxos

Magnꝰ comes sacrarum largitionum militũ Dux.

Lucius.

episcopos frequenter abdicatus est pro rationabilibus caussis, nunc adstitit ciuitati: & nō solùm sicut blasphemus & insipiens, dicit in psalmis: non est Deus verus Christus, sed etiam in opportunitatib⁹ est corruptus, atque corrupit, gaudens in blasphemiis cōtra eos, qui saluatorem colere cōprobantur. Quum enim Paganorū sensibus sit vicinus, recentem prēsumit erroneus colere Deum. Nam alij coram eo laudes huiusmodi proclamabant: Bene veniſti episcope,† qui filium non defendis. Alij dicebāt: Te Serapis amat, & huc introduxit: simulacrum vtiq; Paganorū nominantes. Inter hæc eodem momento prēdictus Magnus impietatis eius socius indiuisus, armiger amatissimus, & minister crudelitatis eius collecta multitudine populorū, presbyteros atque diaconos decem & nouem numero cōprehendens, quorum quidam octogesimū transcenderant annum, tanquam captos in quodam scelere & Romanorū inimicos, legibus coarrabat, nescіens virtutem Christianorū legis, & apostolorum fidem per patres traditam nobis: hęc etiam clementissimū principem Valētem grata habere pronūtians: Flectimini, inquit, miserrimi, & Arianorum cōcordate dogmatibus. Flectimini, ignoscet enim vobis diuinitas, licet veræ religioni cultū exhibeatis, non spōte, sed violenter hoc facientes. Necessitati nanque † satisfactio adest: spontaneam verò voluntatem accusatio digna subsequitur. Quapropter huiusmodi rationes præ oculis habētes, promptè sequimini, & dogmati Ariano subscribite, quod nūc prēdicat Lucius: bene scientes, quod si obediatis, pecunias, quęstus, honores ab Imperatore percipietis. Resistentes verò, carceres, supplicia, tormenta, flagella, vincula sustinebitis. Pecuniis simul, possessionibusque priuati, & postea pulsi, loca crudelia inhabitare dānabimini. Sic iste fortissimus seductor minas seductioni cōtemperans, inuitabat atque cogebat vt omnes à pia sententia deuiarēt: At illi nihil amarius existimātes, quā pietatis proditionem, huiusmodi respōderunt verbis, virtute fortiq; sensu seductionem minasq; subdentes: Quiesce iam quiesce his nos terrere sermonib⁹, cessa verba vana proferre. Nos neque nouum, neque recentem colimus Deum, Et

†qui filium negas.

Magnus ad orthodoxos.

† relinquitur defensio.

Orthodoxi ad Arianos.

licet inaniter furias,téq; concutias sicut vehemens ventus,in dogmatibus pietatis ad mortem vsque consistimus : non impotentem,non insipientem, nõ sine veritate aliquando fatentes Deum:non aliquando quidem existentem,sicut impietas Arij temporalem prædicat filium . Si enim creatura est secũdum eius væsaniam Filius non existens cum Patre,etiam Pater aliquando nõ fuit,quippe filio non extante secundum eos aliquando. Si vero semper est pater, existente videlicet ex eo verò Filio,& non secũdum generationis fluxum (Deus enim impassibilis est) quomodo nõ est insipiens atque vesanus,qui hoc de filio profitetur,dicens : Erat quando nõ erat, per quẽ omnia vt sint, per gratiam cõstituta sunt? Nostri siquidem patres(à quibus isti cadentes,iustè sine patre sunt facti)in Niceam venientes,& anathematizãtes Arij sectam, cuius nũc iste iuuenis patronus existit, non alterius substantiæ,quod tu fateri nos cogis,ex natura patris esse dixerunt,sed ex eius essentia . Quod bene & cum pia mente intelligẽtes , ex plurima sacrorum verborum collectione consubstantialem esse professi sunt. Talia autem & his similia dicẽtes,per multos dies coërcuit, putans à pia eos sententia posse mutari . Qui magis velut in stadio fortiores effecti,terrorémq; conculcantes,& seipsos patrũ rationibus coarmantes, validiorem habuerũt de pietate sensum,virtutis exercitium sua pericula iudicantes. Sic igitur illis decertantibus & spectaculum factis,sicut beatus scribit Apostolus,angelis & hominibus , vniuersa ciuitas cõcurrebat, athletas cõtemplatura Christi, suáq; constantia verbera Iudicis & flagella superantes , triũphúmq; piè contra Arianos per patientiã possidentes,quos ille vtiq; credebat se vincere, & illorũ impietati cõtradere. Cùm ergo defecisset eos tormẽtis afficere,cunctis flentib⁹ atq; lugentib⁹,rursus collecta incõposita multitudine ad iudiciũ eos,imò magis ad dãnationem circa portã fecit adduci . Et cum illic cõsuete contra eos clamores emitterẽtur à Paganis atq; Iudęis,& illi nollent Arianorũ impietatibus cõsentire, sentẽtiam protulit vniuersis ante tribunal eius ingemiscentibus , vt ab Alexãdria sublati in Heliopolim Phœnicię ducerẽtur : cuius habitatores ne nomẽ quidẽ

Pagani.
Iudæi.
Heliopolis.

Christi audire sustinent, sunt nanque Pagani. Quo facto iubens eos nauem cõscendere, ipse stabat in portu, nudum gladium vibrans, & hoc modo illos terreri putans, qui bis acuto gladio hostiles dæmones crebrius vulnerauerant. Sic ergo dimisit eos absq; sumptibus,& absq; aliquo solatio, nauigate præcipiés mari spumante, & (vt ita dicam) nolente per susceptionem virorum iniquæ iussioni communicare. Ingemuit enim ciuitas vniuersa, & hactenus lamentatur: & alij quidem suis manibus pectora percutiebant,alij verò manus & oculos tendebant ad cœlum,violentiam protestãtes, & veluti dicẽtes: Audi cœlum,& auribus percipe terra,quoniam iniusta sunt quæ gerũtur. Cunctáque simul gemitu cõplebantur, & veluti cantus quidam erat in ciuitate luctificus,currebátq; fluuius lachrymarũ. Cùm igitur iudex ille præcepisset,vt vela nauis tollerentur,tunc gemitus ingens vniuersorũ virginum & mulierum,seniorum & iuuenũ permixtus lachrymis est emissus. Quum illi ergo Heliopolim nauigarent, vbi diabolica superstitio celebrabatur,omnes in media ciuitate cõmunitet & singuli ingemiscẽtes,atq; lugentes agebãtur. Quibus tamen nec apertè licebat flere iussione vrbis præfecti Palladij: erat enim & ipse Paganus. Multi deniq; flentium arrepti,& in carcerem ducti,deinde castigati,lacerati, verberati, nouissimè in metalla sunt traditi: viri vtique ecclesiæ,& propter diuinũ zelum valde pugnantes. Erant enim plurimi eorũ monachi, eremum incolentes, & deuotè in illo conuersantes, numero viginti tres: cum quibus paulò post Diaconus à dilectissimo fratre nostro Damaso, Romanæ ciuitatis episcopo deferens nobis cõsolatorias communicationis epistolas, manibus post tergum vinctis,publicè ab ipsis speculatoribus ducebatur: veluti aliquis reus insignis,& homicidarum verberibus coæquandus, lapidibúsque simul & plumbo eius cerucibus laceratis,ad mare ductus est: & sicut illi sine sumptibus,sine vllo solatio in metallicum deportatus exilium. Cúmq; Iudex ille multos quoque infantium cruciasset, quidam eorũ morientes, neq; parentum,neque fratrũ exequiis solẽnibus sunt potiti. O multam inhumanitatem iudicantis,magis verò condẽnantis,

nantis. Qui enim propter pietatem decertarunt, homicidis cõparari potuerunt, quorum vtique corpora insepulta relicta sunt: piè laborantes escis bestiarũ volatiliúmque proiecti sunt. Quíq; patribus necatorũ naturalium cõscientia cõpati voluerunt, veluti iniqui capite secti sunt. Quæ lex Romanorũ, quæ Barbarorum sententia, quoslibet patribus condolentes punit? quando quispiam veterũ huiusmodi gesserit iniquitatem? Iussit itaque Pharao, vt masculi interficerentur Hebræorum, sed inuidia & timor tunc ptulit hoc præceptum. Quanto tamen illa quæ tũc gesta sunt, humaniora modernis exístunt, quanto desiderabiliora ad discretionem iniquitatis huius? Et licet malitia nequaquã separentur alterutris, sunt tamen incredibilia quæ dicũtur, inhumana, crudelia, sæua, barbara, amara, sine misericordia, in quibus exultabant Ariani, choros agẽtes, quum vniuersa ciuitas ingemisceret. Non fuit enim domus, in qua non esset mortuus, sicut in Exodo scribitur. Et quum hæc ita sint gesta (non enim quieuerũt iniquitatis autores, sed ad peiora profecti) vsque ad episcopos prouinciarum venena propria dispersa sunt, habentes iniquitatis suæ solatium Comitem largitionũ, quem prædiximus Magnum: Alios etenim episcoporũ Curiæ tradiderunt, alios diuersis machinationibus affecerũt, volentes vniuersos impietatibus obligari, & secundũ patrem ipsorum diabolum quærentes, quem sua rabie deuorarẽt. Super hęc autem vndecim Ægyptiorũ episcopos, viros penè ab infantia vsq; ad senectutem eremũ incolentes, verbóque superantes & actu libidinem, piámque fidem sine cõfusione prædicantes, & dogma pietatis edocentes, multásque victorias de dęmonibus exercentes, & Arianam sectam sapientissima ratione denotãtes, in exilium miserũt in ciuitatem Iudæorum, nomine Diocæsaream. Et velut infernus crudelissimus nũquam morte satiati fratrũ, suæ sęuitiæ memoriam relinquere voluerunt. Nuper enim ecclesiæ catholicæ clericos, degentes in Antiochia cũ fidelibus monachis, volentésq; eorum scelera denotare, aures imperatorias inflammantes in Neocæsaream Ponti mittendos esse subornarũt. Qui puto propter inclemẽtiam locorum, etiam vita priuati

Exod. 12. c

Magnus, Comes largitionum.

Vndecim episcopi Ægypty in Diocæsaręã relegati.

sunt. Tales itaque tempus illud tragœdias exercuit, silentio quidem & obliuione dignas, sed literis memorãdas ad obiurgationem eorum, qui contra vnigenitum linguas suas exacuerũt. Hi nanque rabie coarmati blasphemiæ, non solùm dominum omnium iaculari nitũtur, sed etiam contra eius famulos bellum sine vllo fœdere susceperunt.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER OCTAVVS.

SOCRATES.

De conuersatione, miraculis & responsionibus, vel scriptis diuersorum monachorum, necnon episcoporum.

CAPVT PRIMVM.

† *Arsenius An.do.374 Arsius.*

EO tempore fuit † Arsius Monasterij prẽsul. Is delinquentes iuuenes non excõmunicabat, sed magis ætate prouectos: dicebat enim: Iuuenis excõmunicatus spernit, prouectus verò velociter excommunicationis dolore corrigitur. Alius nomine † Pior ambulãs comedebat. Consultus autem cur ita comederet: nõ, inquit, volo veluti necessariè vti cibo, sed tãquam extraneũ aliquid agere. Pro qua re etiam ab alio rogatus ait: vt ne dũ comedo, anima voluptatẽ sentiat corporalem. Isidorus dicebat quadragesimũ se annum habere, ex quo sentiret quidẽ mente peccatũ, nõ tamen consentiret vel cõcupiscentię vel furori. Pambus autem cùm sine literis esset, accessit ad quendam vt doceretur psalmũ: Qui cùm audisset primũ versum tricesimioctaui psalmi: Dixi, custodiã vias meas, vt nõ delinquam in lingua mea: Secundũ versum nõ passus est audire, dicẽs:

† *Prior.*

Isidorus.

Pambus.

Psal.38.

Si potuero opere hoc implere: hic versus tantūmodo mihi sufficiet. Cúmq; doctor qui ei tradiderat versum culparet quur per sex mēses ad se minimè venisset, respondit: Quia versum illū adhuc opere nō impleui. Postea verò quum multos superuixisset annos, à quodā noto rogatus an didicisset versum: Quadraginta & nouē, inquit, annis vix eū implere valui. Huic itaq; quodam aurū dante ad cibaria pauperū, & dicente: numera. Ille respōdit: Quod dedisti nō eger numero, sed bono affectu. Is Pambus Athanasio episcopo precāte, ab eremo descēdit in Alexandriam. Cúmq; vidisset ibi mulierem Theatralem, fleuit: & à presentibus rogatus quare ploraret: Duæ, inquit, me res mouerūt: vna, quæ est illius perditio: altera verò, quod ego nō tantum studeo placere DEO, quātum hæc vt turpib⁹ placere possit hominibus. Alter quidam dicebat: Monachus nisi operatus fuerit, violento iudicatur æqualis. Piterius multas expositiones naturales adhibebat, & frequenter aliis alia requirētibus enarrabat. Per singulas autē explanationes orabat. Id tēporis inter monachos fuerūt duo viri DEO amabiles, nomine vterq; Macarius: vnus ex Ægypto superiore, alter Alexandrinus. Ambo de multis reb⁹ insignes, ꝓpter abstinētiam, cōuersationem, mores atq; miracula, quæ eorū manibus agebantur. Ægyptius itaque Macarius tantum morborum depulit, & tantū dæmonum effugauit, vt ex eius operib⁹ liber proprius expleatur. Erat autem reuerēdus, & circa delinquentes seuerus. Porrò Macarius Alexandrinus quum similis esset Ægyptio per omnia, in hoc variabat, quod circa cōsulentes hilarior apparebat, & vultu lætifico ad cōuersionem iuuenes inducebat. Horum discipulus Euagrius philosophiam opere rebúsq; possedit, prius sermone solummodo philosophatus, & in vrbe Cōstantinopoli à Gregorio Nazianzeno Diaconus ordinatus: deinde cum eo descendens in Ægyptum, & prædictos viros inspiciens, conuersationem eorum æmulatus est: tantáque miracula in eius manibus facta sunt, quanta in præceptorum eius. Conscripsitque libros valde necessarios, quorum vnus quidem μονα[illegible]κὸς inscribitur: & est de Actuali. Alius cognitionalis, secundum quod

Piterius.

Macarij duo.

Euagrius.

quiſpiam cognitione ſit dignus: huic† capita ſunt quinquaginta. Alius verò Cõtradictorius, ex diuinis ſcripturis collectus, cõtra dęmones tentatores: partibus octo diuiſus eſt, ſecũdum numerum octo cogitationum. Et ſexcentæ propoſitiones ad cõtemplationem pertinentes, quas γνωσικὰ προβλήματα, id eſt, Cognitionales propoſitiones denominauit, Inſuper & verſuum opera duo: vnum quidem ad monachos in cœnobiis vel itineribus cõſtitutos: & vnum ad virgines, quæ quàm mira, quámque neceſſaria ſint, legentes intelligũt. Sed opportunũ eſt, ſicut arbitror, pauca eius dicta de monachis ac ſcriptura referri. Sic enim ait: Neceſſarium eſt enim vias inquirere rectè prędecedentium monachorũ, & ſecundum eas exerceri. Multa enim inueniuntur ab eis dicta bene ſimul & acta. Inter quos etiam hoc ait quidam: Quòd ſicca & nõ inæqualis diæta charitati cõiuncta, citò perducit monachum ad impaſsibilem portum. Is autem cùm vidiſſet quendam fratrem phantaſiis nocte turbari, hoc modo curauit eum, prędicipiens, vt languentibus cibos ieiunans miniſtraret. Vnde interrogatus: Nihil, inquit, ſicuti miſericordia huiuſmodi paſsiones extinguit. Quidam tunc philoſophorum acceſsit ad iuſtum Antonium, dicens: Quomodo ſufficis, ô pater, codicum conſolatione priuatus? Ad quem Antonius: O, inquit, Philoſophe, meus codex natura creaturarũ eſt, & adeſt cùm voluero, verbáque mihi relegit Dei. Interrogauit me vas electionis Macarius ſenex Ægyptius, dicens: Quare mali memoriam aduerſus homines retinentes, memorabilem virtutem animæ diſsipamus? Contra dęmones autem habentes mali memoriam, innoxij permanemus? Cúmque in quęſtione huius interrogationis hæſiſſem, rogaui eum explanare ſermonem. At ille: Prima, inquit, paſsio furoris cõtra naturam eſt, conſequens verò ſecundum naturam. In ipſo feruenti meridie perueni ad ſanctum patrem Macarium, & ſiti vehementer accenſus, aquam vt biberem poſtulaui. At ille: Vmbra, inquit, tibi ſufficiat, multi nanque nunc iter agentium aut nauigantium etiam hac releuatione priuantur. Deinde cùm apud eum verba de abſtinentia exercerem, confide, inquit, fili: per viginti annos neque pane, ne-

Antonius.

que aqua, neque somno sum satiatus. Panem nanque meum in pondere comedebam, aquam verò bibebam cum mẽsura, parietibus autem inclinatus somni paululum capiebam. Cuidam monachorum nuntiata mors patris est: at ille nuncianti, cessa, inquit, & blasphemare noli: meus enim pater immortalis exiſtit. Quidam fratrum Euangelium solummodo possidebat, quod vendens pauperibus erogauit, dignum proferens memorãdúmque sermonem: Ipsum, inquit, verbũ vendidi, quod mihi semper dicit: Vende omnia tua & da pauperibus. Est quædam insula circa Alexandriam trans paludem Mariæ, in qua habitabat monachus cõtemplantibus approbatissimus, qui dixit: Omnia quæ gerũtur à monachis, agi propter causſas quinque, id est, propter Deum, propter naturam, propter cõsuetudinem, propter necessitatem, propter opus manuum. Idem dicebat vnã quidem naturæ esse virtutem, sed eam diuersas species sumere per animæ qualitates. Nam & lumen, inquit, solis cùm sine specie sit diuersa, fenestris tamen per quas ingreditur, schema quoddam variũ facere videtur. Alius porrò monachus, propterea, inquit, abscindo libidines, vt auferã furoris occaſiones. Noui enim furorem semper pro libidinibus litigare, mẽtem meam turbare, sciẽtiam persequentem. Quidam senum dicebat: charitas depositum ciborũ aut pecuniarum seruare non nouit. Idem dicebat: Nescio me in eadem re à dęmonib⁹ fuisse deceptum. Hæc igitur Euagrius in libro suo Actuali cõmemorauit. In cõtemplatiuo autem hæc dicit: Quatuor virtutes & cõtemplationes earum à Gregorio iusto esse didicimus, prudentiam, fortitudinem, tẽperantiam, atq; iustitiam. Prudentiæ quidẽ opus esse dicebat, contemplari intellectuales sanctásq; potestates absquo sermonibus, quippe quos sapientia significari cõtradidit. Fortitudinis autem, perdurare in veritate, licet quispiam debelletur, & non accedere ad ea quæ nihil sunt. Temperantiæ verò propriũ hoc esse respondit, suscipere prędia agricolæ semina, & ea plantare cõuenienter. Porrò Iustitiæ opus, vt pro merito singula cuiq; verba reddantur: alia quidem obscurè pronuntiata, alia ænigmatibus indicata, quædam verò propter vtilitatem sim-

plicium apertè disposita. Columna itaq; veritatis Cappadox Basilius ait: Humanam scientiam reddit crebra meditatio & exercitatio meliorem: eam verò quæ gratia Dei cõceditur, iustitia, patientia, atque misericordia. Et humanam quidem etiam passibiles suscipere poterunt diuinæ impassibiles tãtummodo sunt capaces: qui etiam orationis tempore proprio mentis lumine resplendentes seipsos inspiciunt. Ægyptiorũ verò sacratissima lux Athanasius ait: Præcepit Moyses mẽsam cõtra Aquilonis constitui partem. Quamobrem cognoscant contemplatiui, quis contra eos spiret, & omnem tentationem forti mente sustineant, & cum alacritate ad se accedẽtes enutriant. Thmuitanorum ecclesiæ Angelus Serapiõ dicebat: Mens quidem spirituali intellectu potita, perfectè purgatur. Charitas autẽ curat mẽbra furore tumẽtia: iniquitas cõcupiscentias & influẽtias cõtinentia retinet. Maximus contemplationũ doctor Didymus ait: De prouidẽtia atq; iudicio apud temetipsum semper exerce sermones, & studiorũ materiã memoria retine. Penè enim omnes in his peccam⁹: rationémq; iudicij in corporũ differẽtia, in qua etiam est mundus, inuenies: prouidẽtiæ verò, in modis quibus à malitia vel ignorantia ad virtutes atque scientiæ culmen euehitur. Hæc itaque ex Euagrij dictis retulimus. Fuit autem & alius vir mirabilis inter monachos, cui nomen Ammonius, qui adeò sine vlla curiositate fuit, vt cum Athanasio Romam veniẽs, nullum opus ciuitatis inspiceret, nisi tantũ vt videret Petri & Pauli basilicas. Is Ammonius ad episcopatum tractus, atque diffugiens, dexteram sibi amputauit aurem, vt mutilo corpore ordinationis opus effugeret. Cúmq; posteriori tempore etiam Euagrius à Theophilo Alexandrino põtifice ad episcopatũ vocatus, nihil amputãs de corpore suo fugisset, veniẽs ad Ammonium cum ioco dicebat, malè eum feciſſe aurẽ amputando, & de eo reum existere. Ad quẽ Ammonius: Tu, inquit, Euagri, ignoras te puniendum ꝙ abscideris linguam. Et ne tibi arrogare videaris, non veteris gratia Dei. Plurimi porrò eo tempore digni fuerunt viri, quorũ si quis velit verba miraculáq; cognoscere, & quemadmodũ illis fuerint etiam bestiæ subiu-

Basilij Magni memoranda sententia.

Athanasij.

Serapionis.

Didymi.

Ammonius infr.

gatæ, librũ legat Palladij monachi, qui discipulus fuit Euagrij. Omnia nanq; de istis subtiliter explanauit, in quo etiam fœminarum imitationem cõuersationémq; commemorauit. Euagrius verò atq; Palladius mortuo Valente paulò post floruerunt. *Palladius vitas monachorum scripsit.*

Sozomenus.

Huius temporis est, vt quos potero cõmemorem, qui sunt in illo tempore inter Christianos philosophati. Quorum vnus quidem in Ægypto Ioãnes, cui futura & aliis incerta, Deus nõ minus quàm antiquis Prophetis reuelauit, donúmque dedit, vt curaret insanabiles morbos. Is à iuuẽtute laudãs Deum, degebat in solitudine, comedebátq; herbas & radices, bibebátq; aquam si cõperisset. Cúmque venisset ad senectutem, diuina iussione migrauit ad Thebaida, & multorũ monasteriorum factus est Præsul. Qui oratione tantũmodo morbos & dæmones effugabat: & cùm literas non didicisset, ad rememorandum aliquid codicibus nõ egebat: quia quicquid semel mente percepisset sub veritate retinebat. In hac quoque regione philosophabatur Ammon Tabenensium præsul, circiter tria millia discipulorum habẽs. Non minus quoq; & Theonas: multorum Præsides fuêre monachorum: ambo operatores stupendarum rerũ, & diuina prouidentia prophetiáque completi. Fertur autem Theonam eruditum Ægyptiarum, Græcarum, Latinarúmq; literarum fuisse, & triginta annis habuisse silentium. Porrò à nullo hominum visum irascentem, aut iurãtem, aut mentientem, aut vanum aliquid, aut asperum vel infirmũ protulisse sermonem. Ea tempestate fuerunt Copras & Hellen, necnõ Helias. Copras quidẽ, vt aiunt, diuinũ habuit donum, sanitatem cõferendi depulsis morbis, & dæmones expellendi. Hellen verò à paruulo nutritus in monasterio, plurima insolitè miracula faciebat, ita vt etiam ignem in sinu portaret, & nequaquam eius vestis arderet. Verùm Helias tunc quidẽ non procul ab Antinoo ciuitate degebat in eremo, agẽs annum ætatis circiter cẽtesimum atq; decimum. Antea tamen penè septuaginta annis solusvixerat in solitudine: & ad hãc ætatem ieiunando & viriliter cõuersando peruenit. Fuit etiã Apelles in Ægypto ex fabro ferrario, *Anno 374 Ioãnes Ægyptius.* *Ammon.* *Theon.* *Copras.* *Hellen.* *Helias.* *Apelles Ægyptius.*

qui cùm aliquãdo per noctem hoc opus exerceret, vmbra dęmoniaca veluti mulier ſpecioſa eum de caſtitate tentabat. At ille ferrũ quod elaborabat ex fornace trahens, eam percuſsit in faciem. Tũc ille ſtridens & ingemiſcens procul effugit. Inter hos etiã Iſidorus fuit, qui vndique monaſterium muniẽs, curabat vt nullus egrederetur, ſed omnia neceſſaria haberet intus. Necnõ Serapion circiter decem millia ſub ſe monachorum habens, quos omnes ſic educabat, vt ex propriis ſudoribus neceſſaria cõpararet, & aliis miniſtraret egentib⁹. Dioſcorus quoq; non amplius centum monachis præſidebat. Qui cùm presbyter eſſet ſacrificia faciens, omnem perfectionem adhibebat examinando & diligenter diiudicando accedentes ad ſacra myſteria, ita vt expiarẽt mentem, & mali cuiuſpiam cõſcientiam non haberent. Eulogius presbyter fertur præſcientiam habuiſſe cogitationum quorumlibet ad ſe venientium: eorúmq; delicta palàm redarguebat, & quæcũque latenter cogitaſſent, ſibi reuelata manifeſtabat. Qui verò aliquid mali geſsiſſent, vel prauum cõſilium habuiſſent, ab altari ſuſpendebat, manifeſtans eis peccatum quod egerant, & † diligentia purgatos rurſus ſuſcipiebat. His itaque ſimilis erat Apollo in Thebaide, qui quadraginta annis in interiore morabatur ſolitudine, ſpelũcam paruulam in monte vicino habẽs: ſed pro multitudine miraculorum paruo tempore iuſignis effectus, plurimorũ Prœſul extitit monachorum. Eo nanq; tempore multi & optimi ſtudiosè philoſophabãtur in Alexandria propemodum duo millia virorum: quorũ alij in ſolitudine morabantur, alij circa Marcoten degebant. Excellẽter autem inter alios emicabat Dorotheus genere Thebęus: cuius hæc fuit vita, vt quotidie lapides à mari colligeret, & annis ſingulis hoſpitium ædificaret, & fabricare ſibi nõ valentibus daret. Noctu autem propter eorũ cibum faciebat ſportas, vt venderet. Cuius cibus erat panis vnciæ ſex, & olerũ minutorum faſciculus vnus, & ad bibẽdum aqua. Hic à iuuẽtute ſic viuẽs, ne in ſenectute quidẽ defecit. Nunquã viſus eſt in lectulo obdormiſſe, vel pedes ꝑ requie tetendiſſe, aut dormire ꝑ voluntate, niſi quantũ operando aut comedendo natura cõpreſſus

Iſidorus. Serapion.

Dioſcorus.

Eulogius presbyter.

† *reſipiſcentia.*

Apollo.

Dorotheus.

oculos claudere potuisset, ita vt sæpe dum comedendo dormiret, cibus ex eius ore laberetur. Aliquando ergo somno valde grauatus, cùm in sterquilinium cecidisset, obdormiuit. Expergefactus autem & contristatus, sub silentio dixit: Si angelis dormire suaseris, & mihi vlterius suadebis. Quod fortè dicebat ad somnum aut ad dæmonem, qui eum nitebatur à bonis actionibus impedire. Huic laboranti quidã dixit: Cur ita conficis corpus tuum? At ille: Quia me, inquit, illud occidit. Piamonem verò presbyterum ferũt, cùm sacrificaret aliquãdo sanctum angelum circa sacrum vidisse altare stantem, præsentes monachos in codice conscribentem, absentésque delentem. Ioanni quoq; tantam Deus nosci tur donasse virtutem contra passiones ac lãguores, vt plurimos podagricos & articulos habẽtes solutos curaret. Inter hos Beniamin senior valde clarus habebatur, dono Dei potitus, vt sine medicamine, tactu manũ aut olei, facta oratione, sanaret ægrotos. Hunc ferunt incidisse in hydropem morbum, & tantum eius corpus intumuisse, vt non posset per ianuas cellulę suę in qua habitabat efferri, nisi ianuæ cum tabulis antepositis sublatæ fuissent. Is ergo ægrotationis suæ tempore pene octo mensibus ante mortem in sella latissima sedens, curabat solenniter ægrotãtes, non grauiter ferens & suæ ægritudini nõ prodesset, sed etiam se vidẽtes cõsolabatur, & deprecabatur vt rogarent Deum pro anima ipsius, & de corpore non curarent, quia etiam cùm sanum, inquit, esset, nihil profuit mihi. Marcum in Scethi degentem, ferunt etiam in iuuenture valde fuisse mansuetum & sapientem, memoriáque scripturarum diuinarum satis idoneum, & adeò Deo amabilem, vt cùm ad dominicũ corpus accederet, angelus ei sacramenta præberet, cuius manum vsque ad iuncturam brachij tantũmodo se dicebat inspicere. Macario verò datũ est, vt saperet vltra dæmones. Huic occasio conuersionis cõmissum homicidium fuit. Nã cùm puer esset, & oues pasceret circa Marian paludem, ludẽs quendam coætaneum interemit, & metuens fugit in solitudinem. Qui cùm tribus annis sub diuo moraretur, postea paruum hospitium fecit sibi, in quo annis viginti quinque moratus est. Equidem plurimi se eum audisse

Piamon.

Ioannes.

Beniamin.

Marcus.

Macarius.

dicebant, gratias illi calamitati referẽtem, & salutiferũ vocãtem illud homicidium nõ sponte cõmissum, quod ei beatitudinis caussa extitisset. Apollonius autem cùm per omne tempus vitæ nihil vitæ monachicæ didicisset, sciens quia nec scribere, nec artem iam exercere posset propter ætatem, omnia medicamina & cibaria opportuna laborãtibus ex propriis pecuniis cõparabat, singulásq; ianuas monasteriorum à matutino circũibat vsq; ad horam nonã visitãdo languentes, & ministrãdo quo indigerẽt. Qui moriturus, alteri tradidit quod habebat, iubẽs vt talia vota seruaret. Moses autem quum seruus esset, propter culpã expulsus è domo est: qui latrocinio deditus, homicidia multa cõmisit. Postea verò cõuersus, repentè huiusmodi philosophiæ virtute repletus est. Cúmq; pro prioris vitæ feruore phantasiis adhuc libidinum moueretur, multa abstinẽtia domabat corpus suũ, panem solummodo comedens, & multum operis efficiens. Sex autem annis per totam noctem stãs orauit, neque genibus inclinatis, neque oculis somno clausis. Insuper etiam noctu circumibat cellulas monachorũ, & lagenas singulorum aqua implebat, cùm procul aut decem, aut viginti, aut triginta stadiis aqua manaret. Qui licet ita domaret corpus, priorem tamen valetudinem nõ amisit. Fertur enim cùm quatuor latrones eius inuasissent hospitium, cõprehendisse omnes atq; ligasse, suísq; humeris impositos ad ecclesiam perduxisse, in voluntate monachorũ ponens, quid de illis facere vellẽt. Fuit ergo in summa philosophia & terribilis dæmonibus, & presbyter in Scethi constitutus. Vixit annis penè septuagintaquinq;. Sub hoc igitur imperio fuit Paulus de Libya in Scethi, non pauciores quingẽtis monachos habens. Nihil autem operabatur neq; percipiebat, nisi quod comederet tãtum. Orabat autem solũmodò: & veluti quoddam tributum habẽs impositum, trecentas orationes Deo vnoquoq; die reddebat. Et ne numero fortè delinqueret, trecentos lapides ponebat, & singulis orationibus lapidem mittebat in sinum. Expensis verò lapidibus, orationes sciebat esse cõpletas. Tũ etiam Pachomius abbas in Scethi florebat, à iuuentute vsque ad senium optimè cõuersatus. Quem neq; circa corpo-

Apollonius.

Moses.

Paulus Libycus.

Pachomius.

ris sanitatem, neque circa animæ passionem dæmon aliquando decepit. Stephanus autem circa Mareotē habitauit, perfectè degens & integra continentia. Qui circa sexaginta annos probatissimus monach⁹ fuit, & Antonio magno notissimus. Fuit itaq; mansuetus & sapiēs, loquutione suauis & vtilis, tristantiū consolabatur animos, & ad alacritatem reuocabat, licet necessaria tribulatio accideret. Talis etiā erat in cladibus propriis. Denique quū infirmitatem incurabilem incurrisset, & medici putria membra eius incidissent, ille manibus tamen operabatur, palmarū plectens folia, & præsentibus persuadēs, vt de rebus huiusmodi non dolerēt, neque aliud cogitarēt nisi de bono fine: Deus, inquit, quæ fecit, cuncta vtilia sunt. Ego autē noui huiusmodi morbos propter peccata accidere. Et melius est hic pœnas soluere, quàm post mortē perpetua supplicia sustinere. Pior autem quum de domo patris ad philosophiam conuersionis exiret, promisit denuò nullū se propinquorum fore visurum. Post quinquaginta verò annos quum eius soror ipsum videre vellet, & habitare in erémo cognouisset, non cessabat donec eū inspiceret. Quam dū Episcopus loci iam grādeuam propterea videret affligi, scripsit Præsulibus erémi vt Piorem mitterēt. At ille, quoniam reluctari nephas est iussionibus seniorum, obediens, & assumens quendam venit ad patriam. Quúmque ad ianuam domus suæ accessisset, & suum nuntiasset aduentum, veniente germana clausis oculis dixit: Ecce ego sum Pior, quantūuis aspectu satiare. Tū illa gratiis actis laudauit Deum. At ille oratione facta rediit ad erémū, vbi fodiens aquam, inuenit amaram, eáq; vsus est vsque ad vltimum vitæ suæ diem. Post cuius obitum nullus illic habitare potuit. Ego autem reor, quòd per orationē, eam ad suos vsus fecerit dulcem, quum etiam alibi non extantem oratione meruerit elicere. Nam quum Moyses & eius monachi puteum aliquando foderent, & nec venam aliquam reperirēt, nec amplius fodere altitudo permitteret, medio die superuenit Pior, & oratione facta descendit in foueam. Quúmque tertiò percussisset terram, mox emanauit aqua. Quū verò oratione facta discederet illis eum petentibus vt vel ex aqua gustaret:

Stephanus monachus.

Pior.

Moses.

Ad illud, inquit, missus sum, & propter quod veni peractum est. Ammonium autem ferunt valde eruditum, Origenis Didymíque discipulũ à iuuente vsque ad nouissimum diem præter panem assum nihil aliud comedisse.

Ammon⁹.

Hunc dum voluissent quidam ad episcopatũ pertrahere nec ille posset eos sermonib. auertere, abscidit propriã aurem, dicens: Iam ne volentem quidem me quisquam patitur ordinari, quum ecclesiastica regula corpore perfectos exquirat. Proinde discedẽtibus illis & denuò redeuntibus atque dicẽtibus, quòd morum perfectionem potius ecclesia quàm corpus exquirat, iurauit etiã linguam suam abscissurũ, si ei vim niterentur inferre. Quo audito, qui venerant recesserunt. Eo porrò tẽpore fuit Euagrius vir eloquentissimus atque mitissimus, à Gregorio episcopo Nazianzeno decenter eruditus, cuius etiam fuit Archidiaconus. Ferũt enim eum aspectu pulcherrimum, & circa cultum vestitus ornatum. Quúmq; eum quidam Senator Zelotypus vxori suæ cognouisset esse notissimum, ei mortis parabat insidias: quæ ad effectum peruenire potuissent, nisi eum quædam terribilis & salutaris visio præmonuisset. Vidit enim in somnis quasi pro crimine fuisset comprehensus, ferróq; vinctis pedibus manibúsque ad supplicium duceretur. Quod quum fieret, quidam protulit euãgelium, & promisit eũ de vinculis esse soluendum, si ab vrbe Cõstantinopolitana discederet, ídque cõpulit sibi iureiurãdo promitti. At ille tactis euangeliis, hoc se cõpleturum promisit: & vinculis solutis experrectus est, ac faciæ credens visioni pericula declinauit. Tum ab vrbe Constantinopolitana venit in Hierosolymam. Fuerunt etiam in Rhinocurãra non peregrini, sed Prouinciales viri philosophiáque florentes. Inter quos fertur Melas episcopus huiusmodi fuisse benignitatis. Quum missi fuissent qui episcopos resistentes Ario, deportarent in exilium, venerũt ad huius ecclesiam. Quem cum inuenissent veluti vltimum ministrum candelas ecclesiæ præparantem, interrogauerunt vbi esset episcopus. At ille: Ego inquit, de vobis episcopo nuntiabo. Tum ex itinere fatigatos ad episcopum duxit, & apposita mẽsa pauit, vt valuit. Postea minister io completo ciborum, dixit se esse episcopũ.

Euagrius.

Melas.

At illi mirati virum, causas aperuerunt: & reddita reuerentia ei, dederunt fugam. Tum ille: Non, inquit, declinabo quod mei similes libentissimè susceperunt, sed volens exilij præcepta suscipio. Huius frater Salomon ex negotiatore cõuersus, ad magnum philosophiæ culmen euectus est. Hoc tempore Epiphanius, qui postea Cypri fuit episcopus, inter Eremitas maximus habebatur. Fuit etiam in Carris Protogenes episcopus post Vitum, qui (vt ferunt) sibi professus est in domini Epiphania reuelatum, quòd vidisset Imperatorem Cõstantinum, quẽadmodum ei Deus futura mõstraret, & iuberet vt quod ei diceret, obediret. Apud hos itaque tanta abstinentia vigebat, vt propter multa ieiunia dẽtes eorũ vermibus ebullirent. Alium verò quendã vsque ad octoginta annos panem ferunt penitus non gustasse: Heliodorum plurimas insomnes duxisse noctes, ieiunióque septenos continuasse dies. Multi quoq; apud Palæstinam & Syriã atque Persas fuêre monachorũ, quorum si vel nomina conscribere quisquam voluerit, multos libros implebit.

Salomon.

Epiphan⁹.

Protogenes.

Vitus.

Heliodor⁹.

THEODORITVS.

Quòd Ariani Constantinopoli comprehendentes orthodoxos, multos in naui concremauerunt.

CAPVT II.

EO verò tempore in Cõstantinopolitana vrbe comprehendentes Ariani quosdam religionis piæ presbyteros, eósque mittentes in nauim inermes, & trahentes in pelagus, aliis videlicet in altera naue sequẽtibus, immisso igne cremauerunt. Quo facto, sancti viri cum igne atque mari pugnantes, nouissimè sunt absorpti, & triumpho martyrij coronati.

Ariani orthodoxos exurunt.

Quòd Valens Paganis, Iudæis & hæreticis tribuerit potestatem suas festiuitates agendi, & orthodoxos vbique prohibuerit, de Flauiani Diodoríque virtutibus.

CAPVT III.

IN Antiochia verò Valens plurimo tempore commoratus, omnibus licentiam dedit Gentilibus atque Iudæis, necnon hæreticis. Nam & Gentiles festiuitates agebant dæmonibus ministrantes, & post Iulianũ à Io-

An. do. 379 Valentis Aug. impietas.

Gentiles apud Antiochiam.

uiano idololatriæ vanitates extinctas, florere rursus iste permisit: & Iouis cultū atque Dionysij, sacráq; Cereris iam non in occulto tanquam sub pio Imperatore celebrabant, sed per mediam plateam bacchantes vbiq; currebant. Illis tantūmodo tūc princeps erat inimicus, qui Apostolicam doctrinā prædicare videbantur, & eos primum quidem à sacris basilicis fecit expelli: quibus Iouianus inclytus Imperator nouam dederat ecclesiam. Cúmque in monte sacra celebrarent, hymnis laudantes Deum, & diuinis illic eloquiis perfruentes, licet aëris aduersitatem sæpius sustinerent, aliquando pluuiis, aliquando niuibus, aliquando gelu, frequenter ignis ardore macerati, ne in huiusmodi quidem locis laudibus diuinis eos frui permisit, sed missis militib. effugauit. Tūc Flauianus atq; Diodorus, veluti quædā propugnacula, iaculis imminētibus resistebant. Nam cùm Melitius ipsorum pastor seorsum de[illegible]re cogeretur, isti curā gregibus adhibebāt: lupis quidem obiicientes propriā fortitudinem & sapientiam suam, ouibus autem curam congruam iugiter afferentes. De montanis autem locis expulsi, cōtra ripas vicini fluminis pascebāt oues. Nō enim patiebantur secundum Israēlitas captiuos in Babylone organa sua suspēdere, sed laudabāt creatorem & largitorem Deū in omni loco dominationis eius. Sed neq; in hoc loco conciliū piorum quietū esse permisit hostis seruorum Christi. Veruntamen concordia illorum mirabilium pastoris magni discipulorū ad exercitiū sanctas oues enutriens, spiritualia pascua ministrabat. Et Diodorus quidem sapiētissimus atque fortissimus, velut quidam fluuius perspicuus atq; torrens, oues quidem proprias irrigabat, luporū verò blasphemias penitus abluebat: & generis sui nobilitatem spernēs, libēter sustinebat quālibet pro fide calamitatem. Flauianus vir optimus, & ipse, genere nobilissimus, honestatē solem iudicabat esse pietatem, & velut puer exercitatus, maximum Diodorum quasi quendam infinitorum certaminum vngebat athletam. Illo namque tēpore non concionabatur inter ecclesiastica collegia, sed hoc agētibus multa subsidia conferebat consiliorum, & scripturarum & expositionum. Et doctores quidem contra Arianas

Flauian⁹. Diodorus. Melitius Antiochenus.

Diodorus.

Flauian⁹.

blasphemias tendebant arcus: iste verò velut ex quibusdam pharetris suæ mentis sagittas congruas offerebat, & non solùm domi, sed etiam publicè hæreticis resistēs, retia eorum facilius perrumpebat, & illorum argumenta ostendebat esse telas aranearum.

De laudibus Aphraatæ monachi, & qua fiducia Valentì responderit. CAPVT IIII.

CVm his etiam laborabat Aphraates, cuius conuersationem alio loco prodidimus. Is enim ouiũ salutem suæ quieti præponens, & speluncam deserēs propriam, pastorales sudores aggressus est. Quantas verò virtutis diuitias congregarit, nunc referre superfluum est. Vnum tantũmodo eius debet dici, quod huic historiæ valde congruit. A Boreæ parte fluuius currit Orontes circa palatium: à meridie verò est maxima porticus, vndique turres excelsas habens. Inter palatium verò & flumen platea est, quę egredientes ex vrbe mittit ad suburbanos agros. Per hanc plateam quũ transisset Aphraates, ad hostilia certamina properabat vt sactis ouibus curam necessariã exhiberet. Hunc de palatio respiciens Imperator, vilissimo pallio vidit indutum & in longæua senecta celeriter properantem. Quúmque dixisset quidam istum esse Aphraatem, à quo ciuitas vniuersa penderet, dicit ei Imperator: Dic mihi quò vadis? At ille sapienter respondit & cõgruè: Pro tuo, inquit, oraturus Imperio. Tunc Imperator: Oportebat te domi, inquit, orare secundũ † monadicum morem: At ille sanctissimus: Optime, inquit, dicis: si sic quoque permitteres, hoc me facere oportebat. Et hoc hactenus egi, quãdiu Christi oues pace pristina fruebãtur. Quia vero tumultu maximo commouentur, & periculi onus impendet, ne captiuæ teneantur, necesse est quouis discurrere, eásque à † necessitate saluare. Sed dic mihi sereniſsime Imperator: Si puella essem in cubiculo residens, & lanę vacans, viderémq; paternam domũ ignibus cõcremari, quid me facere deceret? sedere intus & ardentem contemnere domum, an certe discurrere vbi aquam ferrem, & flammas extinguerem? credo te dicere hoc potius fuisse faciendum: id enim puellæ sapientis est opus. Hoc

An. do. 379 Aphraates.

Orontes fluuius.

Valẽs Aug. ad Aphraatem.

† *Monachicum.*

† *Captiuitate.*

ergo nunc agitur Imperator: Te namque in paternam domum nostram mittente flammas, discurrimus vt eas velociter extinguamus. Hæc illo dicente interminatus est quidem, sed tacuit Imperator. Vnus verò cubiculari⁹ Imperatoris asperè respōdēs viro sanctissimo huiusmodi cladē noscitur pertulisse. Is enim habebat balnei curam: quò post hæc verba descendens, vt Imperatori pararet ingressum, & mente perculsus in aquam feruētem descendit, ibique defunctus est. Sedebat Imperator expectans, vt eo renunciante lauaret: eóque tardante, misit alios viros quur moraretur. At illi ingressi, viderunt eum in solio feruente defunctum atque solutum. Quod cùm nūtiatum fuisset Imperatori, cognouerunt virtutem orationis Aphraatæ, nō tamen ab impiis dogmatibus recesserunt, sed secundum Pharaonem induratum est cor eorum.

De Iuliano Monacho. CAP. V.

An.do.379 Iulian⁹ anachoreta.

HAc tempestate Iulianus ille famigeratus solitudine relicta venit Antiocheiam. Nam cum hæretici soliti facilè sarcire mendacia, hunc virum suæ dicerent esse prauitatis, miserunt ad eum lumen veritatis Flauianus atque Diodorus, pariter & Aphraates Acacium virtute florentem, qui postea Berœæ fuit episcopus, rogantes vt multis hominum millibus subueniret, & aduersariorum fallaciam redargueret, veritatísq; dogmata confirmaret. Is ergo vir sanctissimus, & veniendo & reuertendo, & in ipsa maxima ciuitate, quanta miracula fecerit, in historia † Deo amabili à nobis conscripta retulimus. Quod verò totius populus ciuitatis ad collegia nostra cōuenerit, nullum seculū dubitare confido. Res enim inopinabiles ad se probātur vniuersos attrahere. Sed quod maxima miracula ille vir operatus sit, etiam veritatis hostes nequeunt denegare. Hoc enim in Alexandreia tēporibus Constantij fecit magnus Antonius. Deserens enim solitudinem, totas circū ibat vrbes, satisfaciens vniuersis, quod Athanasius doctrinæ Apostolicę prædicator extaret, & hostes essent veritatis participes Arij. Sic igitur sciebāt illi sacratissimi viri, quid tēpori vnicuique congrueret, & quando opus esset frui quiete, quando necessarium solitudini præponere ciuitates.

† *Philotheo.*

Antonius.

De

De Acepsema, & aliis. CAP. VI.

FVit porrò illo tempore in Cyrestensium erémo famigeratus ille Acepsemas in cella reclusus, & sexaginta annis neq; visus neq; locutus. Zeugmatius quoque ille admirabilis, qui licet oculorum acie priuaretur, omnia tamen circumibat, confortans oues, lupísque resistens. Propter quam cáusam monachicam eius cellulá conctemauerunt: sed Traianus magister militum fidelissimus aliam ei extruxit, multóque eum fouit auxilio. Hoc quoque tépore fuit Ephræm in Edessa, in Alexandreia verò Didymus. Et Ephræm Syra vsus lingua spiritalis gratiæ radios emittebat. Qui licet nesciret doctrinam Græcam, multos Græcorũ eruditósque redarguit, & totius hæreticæ prauitatis infirmitatem nudauit. Et quoniam tunc Harmonius Bardisanæ quædam cantica componens, & impietatem melodicæ suauitati permiscens illiciebat audiétes, & ad perniciem venabatur: iste sumens inde harmoniam, pietaté cantilenæ permiscuit, & audientibus suaue admodum & vtile medicamen apposuit: quæ cantica triumphatorum Martyrum festos dies etiamnum efficiunt clariores.

An. do. 379
Acepsemas.
Zeugmatius.
Ephræm.
Armonius.
Bardisanæ
I. Ephræm
Syrus.

SOCRATES.

De malis, quæ sub Valente in Alexandreia & per Ægyptum gesta sunt. CAPVT VII.

CVm igitur Imperator Valens, lege præcepisset, persequendos esse in Alexandreia & Ægypto cunctos orthodoxos, omnia vastabantur. Alij namque ad iudicia trahebantur, alij mittebantur in vincula, alij verberibus agebantur: plurimáque supplicia aduersus quietis amatores ingerebantur. Et cùm hæc in Alexandreia fierent secundum Lucij voluntatem, fuisséteque in Antiochiam reuersus Euzoius, mox ad monasteria per Ægyptum constituta processerũt Magister militum cũ multitudine armatorum, & Lucius Arianus. Cúmque plurima viris sanctis mala facerent, nec eos vllo modo superarent, persuasione Lucij patres monachorum mittũtur in exilium. Inter quos erant, Macarius Ægyptius, & alter Alexãdrinus. Quúmque venissent in insulam quandam, arreptã cuiusdam filiam sacerdotis à dæmone, cla-

Orthodoxi vexantur.
Macarij duo.

mantémque ad illos viros : Cur veniſtis etiam hinc nos expellere ? ſuis orationib. liberatam patri reſtituunt, & ad Chriſtianiſmum ſacerdotem ſimul & reliquos habitantes in inſula perduxerunt. Qui mox ſimulacra proiicientes, formam templi in eccleſiam mutauerunt. Baptizabantur enim, & officia Chriſtianiſmi cupidiſsimè docebantur. Sic igitur propter Conſubſtantialitatis fidem, viri admirabiles probabiliores effecti ſunt, alióſq; ſanantes firmiorem operibus oſtenderunt fidem.

De Didymo & ſcriptis eius, de Gregorio Pontico, eiúſque miraculis. CAPVT VIII.

Didymus. Ann. do. 376.

EO quoque tempore virum alium fidelem produxit Deus, vt per eum fidei teſtimoniũ perhiberet, Didymum admirabilem virum, qui omni tunc doctrina florebat. Is cum paruus adhuc prima literarum elementa doceretur morbo oculorum perdidit viſum. Cui Deus pro viſibilibus oculis intelligibiles condonauit. Nam quod per oculos doceri non potuit, auditu vigilanti cognouit : qui cum à puero fuiſſet ingenioſus, vincebat etiam acuta conſpicientes. Facile nãque regulas Grammaticæ atque Rhetoricæ artis didicit. Cúmque veniſſet ad Philoſophiam, mirabiliter Dialecticam, Arithmeticam, Muſicam, aliáſque Philoſophiæ diſciplinas didicit, animóq; recõdidit, ita vt celeriter obuiaret eis qui oculis inſpectoribus talia didiciſſent. Sed etiam vetus nouúmque Teſtamẽtum adeò perfectè cognouit, vt multos æderet libros. Qui & de Trinitate tres libros fecit, & Origenis opus de principiis, id eſt, περὶ ἀρχῶν interpretatus, in id explanationes reliquit eximias. Fertur verò Antonius cùm Valẽtis tempore propter Arianos veniſſet in Alexandreiam, vidiſſe Didymum, eíq; dixiſſe: Non te cõturbet ô Didyme, amiſſio ſenſibilium oculorum: tales enim oculi tibi deſunt, quibus & muſcę & pulices frui vtiq; poſſunt. Sed gaude potius te habere oculos, quibus etiam angeli conſpiciuntur, per quos videtur Deus & eius lumen inſpicitur.

Theodoritus.

Ann. do. 376. Didymus ab infantia priuatus oculis, Grammaticam, Rhetoricã, Arithmeticam, Geometriam, & Aſtronomiã,

& syllogismos Aristotelis,& eloquentiam Platonis auditu didicit,non quod hæc veritatē eruditent, sed quod aduersus mendacium arma veritatis existerent.

Socrates.

Et quoniam aliqui ex nominis similitudine noscūtur errare,necessarium est ostendere alium esse Gregorium Pōticum ortum ex Cæsarea Ponti admodum vetustum & discipulum Origenis. De hoc nāque Gregorio multus est sermo in Athenis,& Beryto,necnon & Ponto,& (vt ita dicatur) in vniuerso orbe terrarū. Is enim quum discessisset ab Athenis,venit Berythum, ibíq; iura legebat. Cúmq; cognouisset in Cæsareia libros sacros Origenem exponere, venit illuc, expositiones magniloqui illius auditurus . A quo veram philosophiam eruditus, euocantibus parentibus remeauit ad patriam . Vbi primò quidem quum esset adhuc laicus , plurima signa fecit,lāguores curando,dæmones per epistolas expellēdo, Paganósq; sermonib. & operibus sibi subiugādo.Huius meminit & Pāphilus martyr , & Eusebius in libris quos de Origene conscripsit . Fuit ergo Gregorius antiquus iste, discipulus Origenis, & alter Nazianzenus fratérq; Basilij. Fuit alius Gregorius Alexandrinus, Arianus.

Gregorius Pōticus discipulus Origenis.

Quod Nouatiani festiuitatem Paschæ mutauerint, & de schismate inter Cornelium Romanum episcopum , & Nouatū facto pro recipiendis errantibus.

CAPVT IX.

EA tempestate Nouatiani habitantes in Phrygia,festiuitatem Paschæ mutauerunt . Quomodo autem gestum sit , dicam, primò tamen referens cuius rei gratia circa Phrygum Paphlagoniorúmque gentes seuerius ecclesiastica regula conseruetur . Nouatus presbyter se ab ecclesiæ Romanæ cōmunione subtraxit,quod Cornelius episcopus,fideles qui sacrificauerant tempore factæ persequutionis à Decio, in communionem recepisset. Pro hac itaque caussa segregatus,& ad episcoparum à cōsortibus suis episcopis euocatus, scribebat ecclesiis, ne eos qui dæmonibus immolauerant , ad sacramenta susciperent, sed inuitarent quidem ad pœnitentiam,remissionē verò Dei relinquerēt potestati,cuius solius est

Nouatus Presbyter.

peccata remittere. Tales epistolas susçipientes, in vnaquaque prouincia secundũ proprios sensus respõsa reddebant. Cum ergo ille mãdaret non oportere sacris intereſſe mysteriis eos qui post baptisma peccatũ cõmisissent quod ducit ad mortẽ, quibusdam quidẽ videbatur amara nimis & dura huiusmodi regula: alij verò veluti iustam rectámque susçipiebãt. Inter hæc mota quæstione venerunt literæ Cornelij Romani præsulis, quæ remissionem peccantibus etiam post baptisma promittebant. Sic ergo ambobus diuersa scribẽtibus, & ex diuinis eloquiis sua sensa firmãtibus, singuli Prouincialiũ diuersas sunt sequuti sentẽtias. † Sanantes namque sanare promissa remissione, etiam reliquo tempore deliquerunt. Vnde gẽtes Phrygum castiores quàm aliæ esse noscuntur. Nouatus itaque licet propter conuersationem subtilissimã segregauerit seipsum, non tamen mutauit Paschæ festiuitatem. Nam secundũ partes Hesperias etiam iste celebrabat. Agitur enim apud illos Pascha post equinoctiũ iam olim, & ex quo Christiani esse cœperunt. Sed iste quidẽ postea sub persequutione Valeriani principis martyrio finiuit vitam. Hi verò qui ex eo nomen habuerunt, eiúsq; fuere participes, facto concilio paucorum episcoporum in vico Pazeno, vbi sunt fontes Sagarij fluminis, regulã protulerunt, vt Iudæos obseruent azyma facientes, & cum eis agant Paschę celebritatem. Postea tamen etiam Nouatianorum ecclesia propter illud concilium noscitur esse diuisa.

† *Sanã re-promissa.*

Cornelius Pont. Ro.

Nouatianorum concilium.

De Damaso & Vrsino, qui Romæ episcopi pariter ordinati sunt. CAP. X.

An. d. 368. Damasus Ro. Pont. Vrsinus.

EO tempore quum Valẽtinianus Imperator nullam hæresim perturbaret, post Liberiũ Romæ Damasus ordinatus episcopus, simul & Vrsinus ex diacono eius ecclesiæ in Basilica Siciniẽsi latenter. Ob quã rem multis seditione, vel Pręfecti Maximini animaduersione punitus, remoto Vrsino Damasus remansit episcopus.

Theodoritus.

An. d. 378. Damasus. Ambrosius.

Tunc itaque apud Hesperiam Damasus Romanus & Ambrosius Mediolanẽsis spiritalib. iaculis feriebãt hostes. Cum quibus etiã illi qui ad longa fuerãt exilia de-

ſtinati, literis cõfortabãt ſuos, & aduerſarios deſtruebãt. Quos diuina prouidẽtia gubernatores in fluctuatione præparauerat & militum ſapientiſsimo duces in prœliis.

SOCRATES.

De fine Valentiniani maioris, & auſpitiis Valentiniani mineris: & quomodo Iuſtinam matrem eius Valentinianus viua priore coniuge duxerit vxorem.

CAPVT XI.

INter hæc igitur Valentinianus Imperator Heſperiæ, contra legatos Sauromatarũ vehementi furore commotus, eruptione venarum fluxu ſanguinis expirauit, poſt Conſulatum Gratiani tertium, & Equitij, ſeptimodecimo die mẽſis Nouemb. anno vitæ quinquageſimo quarto, imperij vndecimo. Quo moriẽte Italiæ milites ſexto die poſt eius mortem Valentinianũ puerum eius filium ad imperij culmina prouexerunt. Cuius imperiũ frater & patruus licet inuitè (quod eis ignorantibus factum eſſet) tamen poſtea ſuſceperunt. Hoc itaq; modo Valentinianus iunior in paternum ſucceſsit imperium. Is enim natus eſt de Iuſtina, quam viuẽte Seuera priore coniuge Valẽtinianus hoc modo duxiſſe probatur vxorem. Iuſtus Iuſtinæ pater quũ eſſet Piceni iudex, Conſtantij temporibus vidit in ſomnis, quod ex dextro fœmore Imperialem purpuram genuiſſet. Quúmque viſio per multos recitaretur ad Cõſtantij aures vſq; peruenit. At ille cõſyderans ſomnium tãquam ei Imperator ex ea naſceretur, mittens occidit Iuſtum. Cuius filia Iuſtina quum orphana remanſiſſet à patre, virgo permãſit. Poſteriore verò tempore peruenit ad Seueræ notitiam, ad quam frequẽtius veniebat & amabatur, ita vt etiam cũ ea balneis vteretur. Quúmq; Seuera ſecũ lauantem Iuſtinam diutius inſpexiſſet, pulchritudine virginis obligata eſt, & dixit Imperatori adeò eſſe ſpecioſam virginẽ Iuſtinam, vt etiã ipſa licet eſſet mulier, eius tamen amore ſit capta. Itaq; Imperator eius ſermone cõcepto, Iuſtinam ducere tractabat vxorem, nõ tamen Seuerã abiicere: ex qua Gratianus fuerat natus, quẽ paulò ante firmarat Imperatorẽ. Legem itaq; protulit publicè per ciuitates propoſitam, ſanciẽtem vt liceret ſi quis vellet

Legati Sauromatarum.
Valẽtinianus Aug. moritur.
An. d. 377.
† Decimotertio.
Scilicet Gratianus & Valens.
Valẽtinianus iunior.
Iuſtꝰ Piceni iudex.
Iuſtina.
Seuera cõiunx Valẽtiniani.
Lex valẽtiniani Aug. de duobꝰ vxoribus ducẽdis & liberu.

habere duas vxores. Cúmq; lex posita haberetur, Iustínæ ipse cõiunctus est: ex qua natus est Valétinianus Iunior,& filiæ tres,Iusta,Grata,& Galla:quarum duę quidem in virginitate mãserũt. Gallam verò postea maior Theodosius Imperator duxit vxorem, ex qua Placidia filia nascitur ei esse progenita. Nam Arcadiũ & Honorium ex Placida priore coniuge habuisse cognoscitur.

SOZOMENVS.

Quod Themistius philosophus Valentem ab orthodoxorum nece auocarit. CAP. XII.

Ann.do. 378. Valens aduersus orthodoxos.

INterea Valés in Antiochia Syriæ degens,Cõsubstantialitatis cultores vehementer fuisset persequutus,nisi eũ liber Themistij philosophi reuocasset, in quo perorauerat eum esse non oportere crudelem propter discordiam ecclesiasticorum dogmatum, quando etiam apud Paganos plus quàm trecentarum sectarum differentia videretur, & vnusquisque pro dogmate proprio in sententia diuersa cõsisteret. Et fortè hoc Deo gratũ magis esset,dum non facile cognoscitur,& diuerso modo glorificatur: vt vnusquisque amplius timeat, dũ integritatem eius scientia vel quo modo aut qualis quantúsque sit magis ignorat. His ergo Themistij ratiocinationibus aliquantulum mitior factus est Imperator.

SOCRATES.

Quemadmodum se Gothi contulerint ad Valentem, & quomodo ad Gothos pestis Ariana peruenerit. CAPVT XIII.

Ann.do. 378. Exilia orthodoxorũ. Gothi. Fridigernus Athalaricus. Ann. do. 379.

NOn tamẽ omnino ab indignatione abstinuit, sed pro morte infligenda sacratissimis viris decernebat exilia, donec eius impetũ caussa huiusmodi Rei publicæ cohibuisset. Barbari trans Histrum cõstituti, qui vocantur Gothi, ciuile bellum inter se duabus partibus commouerunt:vni præerat Fridigernus,alteri Athalaricus. Cúmque præualuisset Athalaricus, Fridigernus cõfugit ad Rom.eorúmque postulauit auxilium. Quo cognito Valens præcepit Thraciæ militib. vt Barbaris auxilia cõmodarent. Hoc subsidio victus Athalaricus est, & in fugam versus. Ob hanc ergo caussam Fridigernus

volens aliquod beneficium repensare Valenti, cum suis omnibus dogmata eius religionis amplexus est. Vnde hactenus Gothi Ariani esse noscũtur. Tum etiã Vulphilas Gothorum episcopus literas Gothicas adinuenit, & scripturas diuinas in eã conuertit linguam. Cum igitur non solũ Fridigerni Gothos, sed etiã Athalarici Vulphilas edoceret, tunc Athalaricus videns religionẽ patriam violari, multos Arianorũ suppliciis tradidit, quos Ariani martyres nunc appellant. Non verò post multum temporis denuò inter se Barbaris cõpacatis, à vicinis gentibus Hũnorum deprædabãtur. Expulsiq; de propriis, ad Romanorum loca cõfugiunt, seruire potius volẽtes Imperatori. Hoc quũ cognouisset Valens, nihil futuri prouidens, terras eis tribuit Thraciarum, arbitratus paratum se contra omnes Barbaros habere auxiliũ: ac propterea milites deinceps negligebat, & eos qui pridem contra hostes laborauerãt contemnens, etiam à Collatoribus prouincię per vicos & ciuitates pro vnoquoque milite octuaginta solidos exigebat, qui dudũ eorũ tributa releuarat. Hoc ergo fuit initium, vt illo tempore Romanorũ Respublica calamitatibus subderetur. Barbari nãque quum Thraciam tenuissent, licenter Romanorum prouinciam deuastabant: Hæc audiens Valens, quum ab orthodoxorum exiliis non quiesceret, tũc tamen hac necessitate abstinuit. Turbatus enim, ab Antiochia Constantinopolim venit: vnde etiam aliquantum Christianorum persequutio tunc cessauit.

Martyres Arianorum.

Hunni in Gothos.

Grauitas exactionũ.

Gothi in Romanos.

THEODORITVS.

Interea Valens Imperator cùm Gothorũ genté commouisset ad bellum apud Bosphorum, tum fatuus vires suæ infirmitatis agnoscens, misit ad fratrem, suppetias petẽs. At ille rescripsit, religiosum nõ esse, talem virũ iuuare, qui Deo rebellis existeret: sed magis esse iustum vt eius superbia sedaretur. Quod cùm ille miserrimus cognouisset, licet maiori necessitate constrictus, non tamen à sua vehementia cessauit, sed fuit veritati rebellis. Terentius igitur inter hæc victor reuersus est ab Armenia, vir optimus, & pietate decenter ornatus. Tunc ei iussit Valens poscere dona quæ vellet. At ille, quod decebat pium virum cogitare, respondit: Petiit enim non

Valẽs petit auxilium à fratre cõtra Gothos.

Terentius, magister militũ orthodoxus.

aurum, non argẽtum, non prædium, non cingulum, neque donũ, sed vt eis qui pro Apostolica doctrina periculà sustinuerant, vna præberetur ecclesia. At ille petitionem ex scripto susceptam cognoscens, quæ illic tenebantur adscripta dirupit, eúmque alia postulare præcepit. Verum ille colligens verba precum: Suscipe, inquit, ô Imperator & habeto donũ. Aliud verò non postulo: intẽtionis meæ iudex est vniuersorum iudex. Cũ ergo Valens trãsmisso Bosphoro veniſſet in Thraciam, primum quidem Cõstantinopoli cõmoratus est, præparans bellum: deinde Traianum cum expeditione contra Barbaros destinauit. Cúmq; remeasset ille deuictos, derogabat Valens ei mollitiem & timorem adscribẽs. At ille vsus fiducia viro fortissimo cõgruenti: Non, inquit, Imperator ego sum victus, sed tu victoriam perdidisti, cum Deo resistis, & illius auxilia Barbaris facis potius opportuna. Cũ enim à te impugnetur, pro illis pugnat: & necesse est, Deum sequi victoriam. An nescis quos ab ecclesiis expuleris, vel quib. eas cõtradideris? Hæc eadẽ Arantheus & Victor magistri militum sunt professi, & Imperatorem ne tũc indignaretur, admonuerunt. Aiũt verò Isaac monachum habentem cellulam illic, cùm videret eum egredientem ad pugnam cũ clamore dixisse: Quo vadis Imperator, qui pugnas aduersus Deũ, quem non abes adiutorem? Ipse enim cõtra te Barbaros mouit, quoniam & tu aduersus eum blasphemas linguas plurimas incitasti, & qui ei psallunt sacra, domibus expulisti. Quiesce ergo rebellare, & ille faciet bella cessare. Redde gregibus pastores eximios, & victoriam sine bello percipies. Si verò nihil horum sic agens pugnare contendis, experiméto cognosces, quàm durũ sit cõtra stimulum calcitrare. Nam neq; reuerteris, & exercitum vehementer perdes. Betranion autem omni virtute clarus vniuersæ Scythiæ præsul, habens zelo fidei cor accensum, pro corruptione dogmatum & iniquitatibus quas contra sanctos agebat, Valentem sæpe redarguit, clamãs cũ sacratissimo Dauid: Loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum, & non confundebar. Qua tamẽ gratia Barbari Ariano sint viciati lãguore, narrabo. Tépore quo trãseuntes Histrum, pacem cũ Valente fe-

Traianus magister militum.

Arãtheus, Victor.

Isaacus monachus.

Betranion.

Gothi quãdo Ariani facti.

cerunt, tunc prẽsens Eudoxius suggessit Imperatori, vt ei Gothi cõmunicarent, pridem enim diuinæ scientiæ radiis imbuti, Apostolicis dogmatibus pascebãtur. Communio, inquit, vnius dogmatis firmiorem faciet pacem. Hoc Valens laudãs à ducibus Gothorum exegit, vt dogmatum quoque cõcordiam retinerent. Illi verò dicebant, paternam se mutare nõ posse doctrinam. Et cum illo tempore Vulphilas esset eorũ episcopus (quem valde sequebantur, eiúsq; verba quasi leges immobiles existimabant) hũc verbis, pecuniisq; flectẽs Eudoxius, egit, vt Barbari cõmunionem amplecterentur Imperatoris, sic decipiens eos ac dicens, certamen esse verborũ, non differentiam dogmatum. Quamobrem hactenus Gothi maiorem quidem patrem filio dicũt: creaturam verò filium nequaquam dicere sustinent, licet hoc asserẽtibus communicare videantur.

Gothi christiani.

Vulphilas Gothorum episcopus corrũpitur à Valente.

SOCRATES.

De reuersione Petri episcopi in Alexandreiam, & de eius morte, & de successione Timothei.

CAPVT XIIII.

HOc itaque tempore, cùm Imperator ab Antiochia discessisset cõfortati sunt qui ab eo persequutionem patiebantur, & maximè Alexandrini Petro videlicet reuerso de Roma cum literis Damasi Romanæ vrbis antistitis cõfirmantis Consubstantialitatis fidem, & Petri episcopi roborantis ordinationem. Quo facto populus sumpta fiducia, Lucium expulit, & reduxit Petrum. Sed Lucius Constantinopolim nauigauit: Petrus cùm modicum vixisset tempus, reliquit fratrem suum Timotheum successorem.

Alexandrini.

Petrus moritur.

Timotheus succedit.

Quomodo Valens contra Gothos pugnando sit deuictus, ac mortuus. CAPVT XV.

POrrò Valens Imp. cùm tricesimo die Maij mensis sexto Consulatu suo, & Valentiniani iunioris secũdo Cõstantinopolim venisset, inuenit populum in mœstitia cõstitutum. Barbari nanque per Thracias discurrentes etiam Constantinopoleos suburbana vastabant,

An. do. 380

non existéte qui eis resistere fortiter valeret. Qui cum vsque ad muros venissent vrbis, afflicta ciuitas murmurabat, quasi eos Imperator illuc euocasset, quum nec resisterer, & magis bella protraheret. Circenses ludi igitur agebantur, & illic Imperatori clamabant: Da arma & nos pugnabimus.

Hinc accensus Imperator, vndecimo die Iunij mensis egreditur, interminatus pœnas se pro iniuriis cum rediret à Constantinopolitanis ciuibus exacturum, & quia prius videbātur Procopio præbuisse auxilium, ita vt ciuitatem aratro vertere minaretur. Deduxit ciues igitur vsque ad vrbem Hadrianopolim, quæ est in confinio Macedoniæ.

Theodoritus.

Et exercitu quidem præmisso ipse in quodam vico victoriam expectabat. Porrò milites Barbarorum impetum nō ferentes, alij fugiebant, alij necabantur. Barbari autem venientes ad vicum vbi Valens cognita proditione se celare nitebatur, immisso igne cōcremauerunt cum vico etiam pietatis inimicum.

Valēs Aug. cōbustus est An. do. 381

Socrates.

Qui finem vitæ sortitus est nono die mensis Augusti, eodem Cōsulatu, id est, quarto anno ducētesimæ octuagesimæ nonæ Olimpiadis. Aiunt aliqui eum igne consumptum cum in vicum fugisset, quem Barbari cōcremauerunt. Alij verò ferunt, quod mutato Imperiali habitu ad pedestrium venerit exercitum: & cum equestres se dedidissent pugnare nolentes, in cōgressione vniuersos pedestres repente cōfossos: vnde dicunt ipsum quoque ignoti vulnere fuisse prostratum. Defunctus est anno vitæ quinquagesimo. Qui cum fratre regnauit annos tredecim, post fratrem verò tres. Talique sorte defunctus est.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER NONVS.

SOCRATES.

Quod Mortuo Valente Constantinopolim Barbari deuastarint.

CAPVT PRIMVM.

Barbari suburbia Cõstantinopolitana diripiunt.

IGITVR defuncto Valente, denuò Barbari vsque ad muros Constantinopoleos venientes eius suburbana vastabant. Quapropter ciues quæ inuenissent arma gestantes, hostibus vt poterant resistebãt. Vxor enim Valentis Imperatoris nomine Dominica, præmia ex ærario publico bene pugnantibus, secundum cõsuetudinem militum ministrabat. Quibus etiam Saraceni tulere suppetias, quas eorũ regina nomine Mauia Romanis fœderata miserat.

Dominica Aug. Mauia regina Saracenorum.

THEODORITVS.

De benignitate Gratiani & fidei rectitudine.

CAPVT II.

An. do. 381 Gratianus reuocat episcopos orthodoxos de exilio.

PORRÒ Gratianus Valentiniani filius, cùm pridem patre defuncto Europæ sceptra tenuisset, defuncto Valente fine sobole, Asiæ quoque Lybiæq; regna suscepit. Móxq; pietatem quam mẽte perceperat, operibus demonstrabat, initiáq; sui regni rerum omnium domino dedicauit. Scripsit itaque Legem, præcipiens, vt expulsi pastores ad sua ouilia redirent, sacræque basilicæ eis redderentur, qui cõmunionem Damasi sequerentur. Is enim Damasus Romanæ vrbis episcopus laude dignus, vir mirabilis, semper ornatus, dicere faceréq; pro Apostolicis dogmatibus cuncta festinus post Liberium gubernacula susceperat ecclesiæ. Misit igitur Imperator

Damasus Põt. Rom.

cum huiusmodi lege etiam Saporem quẽdam tunc nominatissimũ militiæ principem: & Arianæ quidem blasphemiæ prædicatores, veluti quasdam bestias diuinis septis iussit expelli: optimis verò pastoribus & sacris ouilibus vniuersa restitui. Hoc ergo in vniuersis prouinciis decreuit obseruari.

Socrates.

An.do.381 Libertas religionis vniuscuiusque.

Gratianus itaque cum iuniore Valentiniano regno potitus ab exilio reuocatis omnibus, lege sanciuit, vt vnaquæq; religio licite sacra celebraret, solos verò ab ecclesiis prohibuit Eunominanos, Photinianos, Manichæos.

THEODORITVS.

De contentione apud Antiochiam inter Paulinum & Melitium facta, & de Apollinare Laodiceno eiusque secta.

CAPVT III.

TVnc igitur in Antiochia, quæ præsidet Orienti, cõtentio huiusmodi causa prouenit. Pro Apostolicis dogmatibus laborantes (sicut iam dictũ est) erant diuisi, & alij post calumnias irrogatas Eustathio Arianã abominati vesaniam, apud seipsos sacra celebrantes, Paulinum habebãt antistitem. Alij verò post ordinationem Euzoij, cum Melitio cõuenientes eius doctrina fruebãtur. Ad hęc autem Apollinaris Laodicenus alterius partis sibi præsulatum assumpsit. Qui cum pietatis indueret vultum, & Apostolica se fingeret dogmata cõseruare, paulò post manifestus hostis apparuit. De diuina nãque natura adulterinis rationib⁹ vtebatur, gradus quosdam generans dignitatum, & sacramẽtum dispensationis imperfectum explanare præsumẽs, animámq; rationalem quæ corpus regit, priuatam salute cõfirmans. Si enim animam nõ assumpsit secundum illius rationem Deus verbũ, neq; medicinam præbuit, neque honorem dedit: sed corpus quidem terrenum ab inuisibilibus virtutibus adoratur: anima verò secũdum diuinam imaginem facta inferne permansit, cõtumeliis indura peccati. Qui plurima super hæc vesanus asseruit. Aliquando etenim pariter cõfitebatur & ipse ex sancta virgine assumptam carnem: aliquando verò eam cum deo verbo

Schismata Christianorum. Apollinaris Laodicenus. An.do.380

cœlitus descendisse: aliquando eum ipsum factum carnem, sumpsisse nihil ex nobis. Aliásq; plurimas & inanes fabulas sacris promissionib⁹ copulabat, quas in præsenti dicere superfluum iudicaui. Talia quidem ille dicens, nō solum suos peste repleuit, sed etiam quosdam nostrorum fecit huiusmodi lepra participari. Post modicum verò temporis cum suum viderent opprobrium & ecclesiæ claritatem, penè cūcti reuersi sunt, & cōmunionem ecclesiasticam percipere meruerūt, non tamen priorem deposuere languorem, sed magis cōplures Cōstantium latenter sauciauerūt. Ex hac ergo radice in ecclesiis germinauit, vna carnis deitatisq; natura, & vt diuinitati vnigeniti passio copuletur: & alia, quæcūque populis & sacerdotibus certamina genuerūt. Sed hæc quidem postea facta sunt. Tum igitur veniente Sapore magistro militiæ, & ostendente Principis legem, Paulinus quidem fatebatur se Damasi esse participem. Promittebat etiam Apollinaris, hoc ipso languore celato. Sacratissimus verò Melitius sub quiete degens, illorum certamina deuitabat. Porrò Flauianus sapientissimus tunc in ordine presbyterij cōstitutus, primo quidem venięte magistro militum, ita ad Paulinum loquutus est: Si cōmunionum Damasi ô amice sectaris, ostende nobis dogmatum tuorū aperte concordiam. Ille nanque vnam Trinitatis substantiam cōfitens, tres subsistentias prędicat in aperto: verū tu è diuerso subsistentias perimis Trinitatis, ostende itaque dogmatum cōcordiam, & suscipe secūdum legem ecclesias. Quum ergo illum his sermonibus obiurgasset, cōuersus, Apollinari dixit: Admiror te amice sic impudenter veritati resistere, cum aperte noueris, quod laudabilis Damasus perfecte naturam nostram à deo verbo dicat assumptam, tu verò cōtraria fatearis. Mentem nāque nostram salute fraudas. Si autem falsè loquimur, te forsitan accusantes, vel nūc nouitatem à te naram denega, & Damasi amplexus doctrinam, sectam suscipe venerādam veritatis. His rationibus sapientissimus Flauianus illorum fiduciam ita redarguit. Porrò Melitius omniū mansuetissimus hominum, benigne atq; suauiter Paulino dixit: Quoniam & mihi harum ouium curam cōmisit dominus, & tibi si-

Flauianus Paulinum.

Melitius ad Paulinum.

militer aliarum, suscipe hanc sollicitudinem, & cõmunicemus inter nos sub dogmate pietatis. Iungamus amice greges, & soluamus de Pręsulatu contentionem: cõmuniter pascentes oues, curam eis cõmuniter exhibeamus. Si autem de sede certamen est, ego etiam hãc contentionem conabor dissoluere. In sede sacrũ ponatur Euangelium, & ex vtraq; parte nos sedeamus. Et si quidem prius ego finem vitæ suscepero, solus eris Antistes: si verò hoc tibi prius euenerit, ego rursus gregis habebo curam. Quum hæc ergo Melitius cum omni mãsuetudine protulisset, Paulinus acquiescere non cõsensit. Tum magister militiæ, iudex vtriusq; verborũ ecclesias Melitio tradidit. Paulinus autem aliarũ ouium permansit Antistes. Verum Apollinaris Pręsulatu nudatus ecclesiæ, nouitatem doctrinę suæ aperta impudẽtia prędicabat, & ducem semetipsum ostendit hæreseos, & ipse quidem in Laodicia crebro morabatur. In Antiochia verò pridem Vitalem ordinauerat, vita quidem optima decoratũ, & Apostolicis dogmatibus innutritũ, postea tamen hoc languore putrefactum. Porrò sacratissimus Melitius Diodorum illum (cuius iam meminimus) qui sub tempestate oppido quàm aspera ecclesiæ nauem à subuersione seruauerat, Tarsensium pastorem cõstituit, eíq; Cilicum gentis curam cõmisit. Apamiæ verò Pontificalem curam Ioanni dedit. Qui licet genere ac nobilitate fulgeret, tamen progenitores propriis virtutib⁹ adornabat. Hũc ergo & sermo decorabat & vita. Is itaque tempore tẽpestatis confidelium suorum numerum gubernauit, cooperatorem habens laudabilem Stephanum, quem sacratissimus Melitius ad alia certamina destinauit. Nam cùm cognouisset Germaniciam Eudoxij peste corruptã, hunc eò tanquam sapiẽtissimum medicũ destinauit. Erat enim omni Græcorũ doctrina plenus, & diuinis dogmatibus innutritus. Quamobrem spe sua fraudatus non est. Vsus nanq; dono spiritalis doctrinæ, lupos mutauit in oues. Porrò magnus Eusebius de exilio remeans Acacium summæ claritatis virũ in Berœa ordinauit episcopũ, in Hierapoli Theodotum, cuius mira cõuersatio hactenus decantatur, Eusebium in Chalcide, in Cyro nostra Isidorũ. Aiunt verò quod etiam Eu-

Apollinaris priuatus episcopatu.

Vitalis.

Diodorus.

Ioannes.

Stephanus sodalis Ioãnis Apamensis.

Germanicia.

Eusebius redux.

Acacius Theodotus.

logium, qui pro Apostolicis dogmatibus decertarat, & in Antinoë cũ Protogene missus in exilium, Edessæ ordinauerit episcopũ. Barses enim sacratissimus, iam de hac luce migrauerat. Sanctus verò Eusebius vltimum episcopum Marin in ciuitate Dolicha fecit. Hæc enim parua ciuitas vesaniam tũc obtinuerat Arianam. Quò quum accessisset Eusebius, vt Marin virtũ plurimis virtutibus decoratũ, in sede collocaret episcopali, quædam mulier Ariana peste repleta, tegulam de tecto demisit, qua eius caput valde cõtriuit. Ipsq; paulò post ad vitam meliorem de hac luce migrauit. Qui moriẽs, præsentes iureiurãdo constrinxit, vt ab ea quæ hoc fecisset, nullo modo pœnas exigerent, imitatus dominũ suum qui de crucifigẽtibus ait: Pater, remitte eis: non enim sciunt quid faciunt. Simul & cõseruum Stephanum, qui post multos lapidum iactus clamabat: Domine ne eis statuas hoc peccatum. Hoc ergo modo magnus Eusebius est defunctus. Et qui Thraciæ Barbaros effugit, impiorum hæreticorũ manus declinare non potuit, sed martyrij coronam illorum ferocitate suscepit. Hæc ergo gesta sunt post reuersionem episcoporum.

Barses. Mares.

Eusebius à muliere Ariana occiditur.

De Theodosij ducatu, quomodo à Gratiano Imperatore fuerit ordinatus & ad Orientale missus imperium Orthodoxis profuerit, & retruserit hæreticos.

CAPVT IIII.

POrrò Gratianus Thraciam Barbaros vastare cognoscens. Italia relicta, in Pæoniam venit. Ea tempestate Theodosius tam propter parentum nobilitatem, quàm propter fortitudinem propriam nominatissimus habebatur: & ob hãc causam inuidia patrium Iudicum fatigatus, in Hispania morabatur, vbi & ortus fuerat, & nutritus. Cúmq; Imperator quid faceret hæsitaret, quippe cùm barbari eleuati victoria inexpugnabiles esse viderentur, ducatu Theodosij pugnam credidit finiri. Repente siquidem eum ab Hispaniis euocãs, & magistrum militum esse denuntians, cum expeditione ad Barbaros destinauit. At ille fide munitus, cõfidenter ad Thracias est profectus. Quò cum venisset, vidissétque Barbaros, exercitum ordinauit ad pugnam. Congressione verò

Pannoniæ regio quam Pannoniã vocamus. Theodosius in Hispaniam patriam suam secessit. Theodosius Dux militiũ Barbaros profligauit.

facta,impetum Barbari non ferentes suas acies reliquerunt. Et illi quidem fugiebant, hi verò fortiter sequebantur. Immensáq; cædes tunc facta est Barbarorum. Plurimis igitur interemptis,paucísq; latenter transeuntibus Histrum,mox Dux optimus exercitu dispersо per vicinas vrbes, velociter rediit ad Principem, ita vt ipse triumphorũ suorum nuntius existeret. Quod tamẽ nec ipsi Imperatori quum miraretur factum,credibile videbatur. Æmuli siquidem & fugisse eum dicebãt,& exercitum perdidisse. At ille propter derogantes sibi, petiit mitti qui viderẽt hostium multitudinem peremptorũ. His verbis Imperator flexus,misit qui res actas inspicerent,sibíq; renunciarent. Porrò Dux optimus inter hęc diuinam visionem vidit,& ab ipso deo aperte sibi monstratum. Conspexit enim in somnis, quod sanctus Melitius Antiochenę ciuitatis Antistes chlamyde ipsum vestiret Imperiali, & corona caput ornaret: Hæc quum nocte vidisset, cuidam mane retulit † clericorũ. At ille clarum esse somnium dixit,& nihil ænigmaticum,nihil dubium cõtinere. Quúmque pauci omnino transissent dies, qui pro victoriæ inspectione missi fuerant, redierunt, peremptáque hostium multa millia narrauerunt. Quamobrem lætatus Princeps, Theodosium fecit Imperatorem.

Theodosij somnium.

† *amicorũ.*

Theodosius fit Cæsar. An.do.382

Socrates.

Consulatu Ausonij & Olibrij sextodecimo die Ianuarij mensis.

Theodoritus.

An.do.381 Theodosius episcopos Constantinopolim cõuocat.

Tradita ei sceptrorum parte Valentis, ipse rursus ad Italiam rediit,& illum ad regna collata trãsmisit. Mox igitur vt imperiũ sumpsit,præ omnibus de cõcordia ecclesiæ cogitauit,& vniuscuiusque Præsulatus episcopos Constãtinopoli cõuenire præcepit. Hæc sola erat Ariano plena cõtagio. Nam Occidens liber ab huiusmodi languore permansit. Constantinus enim senior filius Constãtini maioris, & Cõstans iunior paternam fidem integram seruauerũt. Rursus Valentinianus Imperator Hesperiæ,inuiolatam custodiuit fidei pietatem. Oriẽtis autem tractus, multiphariam huiusmodi labe repletus est. Arius enim Alexandrinæ presbyter ciuitatis hanc

ibi

ibi genuit blasphemiam. Post quem Eusebius, Patrophilus,& Ætius Palæstini,& Paulinus atque Gregorius Phœnices, & Laodicensis Theodotus, cúmq; his Georgius,post quos etiam Athanasius& Narcissus Cilices,& alij plurimi male iacta semina nutriuerunt. His igitur nequissimis cultoribus fuit cooperator Constantius atque Valens. Pro hac ergo solummodo causa,Theodosius suo subiacentes imperio Constantinopoli congregari præcepit episcopos.

SOCRATES.

Quomodo Macedoniani denuo ab Orthodoxis diuisi sint.

CAPVT V.

INterea Macedoniani post legationem ad Liberium destinatam aliquanto tempore sine discretione communicabant, & ipsi iis qui ab initio definitionem fidei Nicænæ susceperant. Cúmq; lex Principis Gratiani potestatem religionibus sicuti vellent cõmunicare præbuisset, denuo sunt diuisi: cõgregatíque in Antiochia, statuerunt vocem Consubstantialitatis amouendam,& venerantibus Nicænam fidem nõ esse communicãdum. Sed plurimi videntes eorum varietatem, recesserũt ab eis & Consubstantialitatis sectatoribus sunt vniti.

SOZOMENVS.

Quomodo Theodosius Imperator Thessalonicæ baptizatus sit.

CAPVT VI.

CVmque Theodosius bello Barbaros superasset, & illi Romanos amicos habere precarentur causa fœderis, acceptis obsidibus Thessalonicam venit. Vbi cùm in ægritudinem incurrisset,ab † Acholio eius ciuitatis episcopo baptizatus est,licet à progenitorib⁹ Christianum dogma & fidem Nicæni concilij sequeretur. † *Ascholio.*

Socrates.

Tum igitur baptizari cupiés propter morbum, Thessalonicensium interrogauit episcopum,cuius nam fidei esset. Quo respõdente,quòd Ariana pestis in Illyricum non valuisset accedere, sed inuiolatam ab initio fidem Nicænúmque concilium seruarent, ille libenter eius *An.do.381*

verba suscipiens, baptizatus atque ægritudine liberatus est.

SOZOMENVS.

Professio Theodosij de fide. CAPVT VII.

Lex Impp. de fide orthodoxa.

COgitans igitur Imperator, melius esse pronunciare subiectis, cuiusnam esset fidei, ne videretur vim facere, si quenquam subitò inuitum ad cultum religionis impelleret, legem è Thessalonica populo Constantinopolitano proposuit. Hoc enim visum est, vt veluti de quadam ciuitatis arce omnibus subiectis aliisque ciuitatibus iudicante scriptura, fieret manifesta. Cuius legis verba sunt hæc:

IMPPP. GRATIANVS, VALENTINIANUS, & Theodosius Auggg. populo vrbis Constantinopolitanæ.

Petrus.

Damasus Pōt. Rom. Petrus Alexandrinus.

Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit temperamentum, in ea volumus religione versari, quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis religio vsque nunc ab ipso insinuata declarat: quámque pōtificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandriæ episcopum, virum Apostolicæ sanctitatis: hoc est, vt secūdum Apostolicam disciplinam, euangelicámq; doctrinam patris & filij & spiritus sancti vnam deitatem, sub pia maiestate, & sub pia Trinitate credamus. Hāc legem sequentes, Christianorū catholicorum nomē iubemus amplecti: reliquos verò dementes vęsanósq; iudicātes, hæretici dogmatis infamiam sustinere, diuina primùm vindicta, post etiam motus nostri quem ex cœlesti arbitrio sumpserimus, vltione plectendos. Data. III. Kalēd. Martias, Thessalonicæ. Gratiano quinto, & Theodosio Aug. c o s s. Hæc sancions paulò post Constantinopolim venit.

An. do. 382

De Gregorio Nazianzeno Constantinopolim translato. CAPVT VIII.

Gregorius Nazianzenus Cōstā-

TVm igitur Gregorius Nazianzenus communi decreto multorum episcoporum in Constantinopolim transmutatus, intra ciuitatem in paruo oratorio

sacra celebrabat. Cui loco postea principes basilicam maximam copulantes, eam vocauerant Anastasiam.

tinopolim ascitus Anastasia.

De Basilica sanctæ Anastasiæ. CAP. IX.

QVæ sanè non solùm pulchritudine & magnitudine, verùmetiam apertissima apparitione Dei noscitur illustrari. Illic enim diuina virtus in somnis, & apertè, plurimis & frequenter multisq; languétibus, & in rerum periculis cõstitutis subuenisse dinoscitur, ita vt crederetur ab aliquibus sanctam Mariam, Christi matrem virginem hanc esse. Cum tali nanque habitu multis ostenditur. Quam Basilicam ideò Anastasiam vocãt, sicuti reor, eò quòd dogma Nicæni cõcilij in Constantinopoli, velut iam mortuum, eo loco expositionibus Gregorij resurrexerit. Ego tamen audiui quosdam veriloquos referentes, cùm populus illic congregaretur ad missas, mulierem prægnantem de superiori porticu cadentem defunctam fuisse, túmq; cõmuni oratione facta super eam, reuixisse, & cum partu seruatam esse. Quamobrem valde inopinatum Anastasiæ nomen, id est resurrectionis, accepit.

SOCRATES.

Quomodo Theodosius ab ecclesia Constantinopolitana Arianos expulerit. CAP. X.

GRegorius itaque vir eloquentissimus ac venerandus, cognoscens aliquos murmurare eò quòd esset ex alia ciuitate, aduenientę principe Constantinopoli habitare declinabat. Imperator tamen cùm in tali statu inuenisset ecclesias, cogitabat quemadmodũ pacificaret omnes, & cũctas augeret ecclesias. Mandauit ergo repentè Demophilo, qui tunc Arianæ religioni prę sidebat: Si vis, inquit, credere secundum Nicæni dogma cõcilij, vniatur populus & suscipiat pacem. Cúmque ille propositionem huiusmodi refugisset, tunc Imperator, Si pacem, inquit, cõcordiámq; declinas, fugere te etiam à sacris basilicis ego prę cipio. Hæc audiens Demophilus, & cogitans graue esse potioribus resistere, cõuocans in ecclesiam plebem, & surgens in medio cunctorum, hæc p se subiectis verba loquutus est: Fratres, scriptum

Gregorius Nazianzenus cupit abire Constãtinopoli. Theodosius Aug. ad Demophilũ Arianæ religionis antistitem.

Mat. 10. c

est in euangelio : Si persequuti vos fuerint, ex ista ciuitate fugite in aliam. Quia igitur Imperator ecclesiis opus habet, scitote crastina nos Collectam extra vrbem celebraturos. Hæc cùm dixisset, egressus est. Non tamen sic intelligens euãgelij verba, quemadmodũ dicta sunt. Illic enim præcipitur, vt fugiẽtes habitationem mundanam, Hierusalem requirãt supernam. Egressus ergo ciuitate ante portas cõciliabula celebrabat. Cum quo simul exiit: Lucius Alexandria pulsus, quia tunc Constãtinopoli morabatur. Sic itaque Theodosij cõcordiam non ferentes post quadraginta annos ecclesias, quas vi tenuerant, reliquerũt. Egressi de ciuitate quinto Cõsulatu Gratiani, & Theodosij primo, mẽse Nouẽbri. Quo facto, Nicænæ fidei sectatores ecclesias receperunt.

Lucius exul. Ariani relinquunt ecclesias quas XL. annis tenuerant.

An. do. 382

SOZOMENVS.

De Eunomij calliditate. CAP. XI.

IGitur cùm Eunomius Valentis temporibus à suis clericis recessisset, apud seipsum in Bithynia morabatur vir callidus & dicendi peritus, multúsq; populus cõcurrebat ad eum: alij hominem experiri volentes : alij audire quæ diceret. Horum fama peruenit ad Principem: Cum quo ipse quoq; voluit habere sermonem : sed Augusta Placilla precibus eum retinuit. Erat enim fidelissima, & Nicæni dogmatis iura sub integritate seruabat, timuítq; ne (vt fieri solet) eloquio viri callidi captus Imperator, facilè in sectam eius incideret.

THEODORITVS.

De Constantinopolitano concilio contra Macedonianos. CAPVT XII.

An. do. 383

INterea cùm episcopi ccrum & quinquaginta fuissent Constantinopoli congregati, præcepit Imperator vt nullus proderet quisnã esset maximus ille Melitius. Volebat enim ex memoria sui somnij virum illum sibi ipsi indicari. Cùm ergo omnis illa multitudo Pontificum regiam introisset domum, relictis omnibus ad magnum cõcurrit Melitium, & veluti quispiã filius patris amator, post multum tẽporis paterna visione potitus, complectebatur eum, & simul osculabatur oculos, la-

Theodosius Melitium agnoscit, nunquam antea visum à se nisi per insomnium.

bia,pectus,& caput,dextrámq; quę ipsum in somnis coronauerat, insinuauítque illi quam viderat visionem. Cúmque etiam cæteros cõgruè salutasset, rogauit tanquam patres,vt de rebus præsentibus cogitarent.

Socrates.

Et vt in vrbe Constantinopolitana ordinaretur episcopus. Et cùm speraret posse Macedonianos vniri,etiã eorum cõuocauit episcopos. Conuenerunt ergo de Cõsubstantialitatis fide,Timotheus Alexandrinus,Cyrillus Hierosolymitanus, post pœnitentiam in Cõsubstantialitatis dogma cõsentiens,Melitius Antiochiæ,& Acholius Thessalonicæ, aliíq; plurimi,ita vt centum & quinquaginta numerus cõpleretur. Macedonianis verò præerat Eleusius Cyzici & Lampsaci Martianus: erántque simul triginta sex, quorum plurimi esse videbantur de ciuitatibus Hellesponti. Conuenerũt itaque Consulatu Eucharij & Euagrij mense Maio. Igitur Imperator & Episcopi partis ipsius laborabant,vt Eleusius eiúsque sequaces vnirentur ecclesiæ,cõmemorantes eis legationem,quam miserant ad Liberium tunc Romanæ vrbis episcopum per Eustathium, & quia pridem spõte ei cõmunicassent, nec esset sine pudore vt subitò bene prius placita mutarent. At illi eius monita apertáque cõuitia paruipendentes, elegerunt sequi potius Arianam pestem quàm Consubstantialem dicere Trinitatem. Hæc fatentes de Constantinopoli sunt egressi, & scribebant alteri alteris, ne quis ipsorum in Nicæni cõcilij dogma consentiret.

Macedonianorum episcopi & pertinacia. An.do. 383

THEODORITVS.

De ordinatione Maximi Cynici, eiúsque depositione, & ordinatione recta Nectarij, & de canonibus in ea synodo constitutis. CAPVT XIII.

GRegorius verò qui tunc Cõstantinopolitanam regebat ecclesiam, Nazianzum redire parabat. Pro quo cùm episcopatus Constantinopolitanæ vacaret ecclesiæ,Timotheus Alexandrinus Petri successor, Maximum quẽdam Cynicum ordinauit episcopũ,cùm nuper totõdisset eum. Is verò erat Apollinaris vęsania refertus. Sed nõ pertulerunt hoc malum viri sanctissimi Cõ-

Gregorius Nazianzenus Constãtinop. reliquit.

Maximus Cynicus.

ſtantinopoli congregati. Et cùm Ægyptij maximè ſe pro eius ordinatione ſeparaſſent, ſacra officia cum Gregorio celebrabant. At ille grauiter ferés rurſus factam diuiſionem, exorabat vniuerſos, vt laude dignum virum quęrerent, quem Pontificem ordinarent. Tunc illi eius verbis acquieſcentes, Nectarium generis nobilitate decoratum cõſtituerunt Cõſtantinopolitanæ ciuitatis epiſcopum, Maximum verò Apollinaris contagio laborantem, nudatum Pontificali dignitate eiecerunt.

Nectarius

Socrates.

Tum etiam regulam protulerunt, vt Conſtantinopolitanus epiſcopus haberet honoris priuilegia poſt Pontificem Romanum, eò quòd ſit noua Roma. Firmauerúntque rurſus Nicęnam fidem, & Patriarchas cõſtituerunt, diſtribuentes prouincias, vt epiſcopi vniuſcuiuſq; diœceſeos ad eccleſias non irent extraneas. Hoc enim olim propter perſecutionis tempus indifferẽter agebatur. Diſtribuerunt itaque Nectario quidem maximam ciuitatem & Thraciam. Ponticam verò diœceſim Helladio, qui poſt Baſilium fuit. Cæſaream, Cappadociæ Gregorio Nyſſeno, Baſilij germano: Troilo quoq; Melitenæ, Armeniæ ius Patriarchæ dederũt. Aſianam verò diœceſim, Iconij Amphilochius eſt ſortitus. Optimus autem Antiochiæ, Piſidiæ. Ægyptum quoq; Timotheo Alexandrino diſtribuerũt. Porrò eccleſiarum Orientalium gubernationẽm eius pręſulibus cõmiſerunt, Pelagio Laodiceno, & Diodoro Tarſi, Antiochenæ eccleſiæ priuilegia reſeruantes, quæ tũc Melitio pręſenti dederunt. Definierũt pariter, vt ſi quid in prouincia qualibet emergeret, prouinciæ cõcilio finiretur. In his omnibus ſuum prębuit etiam Imperator aſſenſum.

Prouincialium cõcilio rum inſtitutio.

Theodoritus.

Paruo porrò tempore trãſeunte, ſanctus quidem Melitius eſt defunctus, & ab omnibus ſapiẽtibus cum pręconiis maximis eſt ſepultus.

Æſtate verò ſequenti rurſus plures epiſcopi Conſtãtinopolim pro cauſis eccleſiaſticis ſunt reuerſi, vbi Occidentalium epiſcoporum ſynodicam ſuſceperunt epiſtolam, inuitãtem eos Romam, vt illic maximum celebraretur cõcilium. Sed illi quidem profectionem quaſi

An. do. 384 Synodus Conſtãtinopolitana.

nihil habituram lucri refugerunt, verùm literas miserũt Damaso cęterísque pręsulibus, quas pro clariori notitia subdere necessarium iudicaui.

Epistola Constantinopolitani concilij ad Papam Damasum & Occidentales episcopos.

CAPVT XIIII.

Epistola synodi Constãtinopolitanæ missa Occidentalibus.

DOMINIS HONORABILIBVS ATque Venerandis fratribus & comministris, Damaso, Ambrosio, Britonio, Valeriano, Acholio, Basilio, & reliquis sanctis episcopis in maxima Roma collectis, sancta synodus orthodoxorum episcoporum congregatorum in maxima ciuitate Constantinopoli in domino S.

VElut nunc ignoranti vestræ ꝑeuerentiæ insinuare, atque narrare multitudinem passionum ab Ariana potentia nobis sæpius illatarum, forsitan superuacuum est. Non enim ita negligere vestram credimus sanctitatem, vt adhuc egeatis discere quos certum est cõdolere. Sed neque tales nos cõstrinxere tempestates, vt pro sui paruitate latere potuerint. Neque tempus persecutionis est nouum, sed adhuc memoriam seruat antiquam, non solùm in his qui passi sunt, sed etiam in eis, qui participes sunt illorum, quorũ proprias indicant passiones. Heri enim (vt ita dicam) aut hodie exiliorũ vinculis resoluti, post innumeras tribulationes ad ecclesias ꝓprias sunt reuersi. Aliorũ verò in exilio defunctorum funera reuocata sunt. Quidam verò etiam ab exilio remeãtes, & feruenti hęreticorũ furore detẽti, amariora quàm in exilio in ꝓprijs sunt perpessi, lapidibus ab eis obruti, sicuti beatus Stephanus. Alij diuersis macerati sunt supplicijs, adhuc stigmata Christi & vulnera in suo corpore circumferre noscuntur. Pecuniarum verò dispendia, honoris ademptiones, singulorúmque cõfiscationes, & machinamina, iniurias atq; vincula, quis numerare valebit per singula? Omnes enim tribulationes verè super nos multiplicatæ sunt vltra numerum. Iustè quidem quoniam valde peccauimus. Aut certè clemens dominus passionum multitudine nos voluit exercere. Propter hęc itaque gratias Deo referimus: qui & per tãtas

tribulationes seruos corripit suos, & secundum multitudinem miserationum suarum deduxit nos rursus ad refrigerium. Nobis itaq; tempus & labor maximus necessarius fuit, vt emendatio ita proueniret ecclesiarum, vt tãquam pro longa ægritudine diligẽtia paulatim adhibita, priscam pietatis redderet sanitatẽ. Hoc etenim putabimur modo persecutionibus acerrimis liberari, & ecclesias longo tẽpore ab hæreticis detentas, denuò reparare. Veruntamen graues adhuc nobis sunt lupi, qui postquã de caulis expulsi sunt, ex ipsis pascuis oues abripiunt, collectas facere cõtendentes, populos commouentes, & in nullo segnes ad ecclesiæ lęsionem. Erat itaque (sicut diximus) necessariũ huic operi tempus: Quia tamen fraternam circa nos charitatem ministrantes, synodum in Romana vrbe Dei voluntate fecistis: & nos illuc tãquam mẽbra propria, literis Deo amabilis Principis euocastis: vt quoniam tunc ad tribulationes soli sumus addicti, nũc sub Imperatorum pia cõcordia non sine nobis regnaretis, sed etiam nos vobiscum secũdum Apostolicam vocem conregnaremus: oratio quidem nostra fuit, si esset possibile, vt omnes nostras simul relinquentes ecclesias, desiderio vtili iungeremur. Quis
Psal. 54.b enim nobis dabit pennas sicut columbæ, vt volemus & apud vos requiescamus? Sed quoniam hoc omnino nudabat ecclesias, requie nuper inchoante, réſq; nimis erat plurimis impossibilis, quia cõcurreramus in vrbem Cõstantinopolitanam, causa literarum ad nos missarum à vestra charitate post Aquileiense concilium ad Deo amabilem Imperatorem Theodosium, propter hanc solummodo causam vsque ad Constantinopolim prępărati, & de hac tãtummodo synodo ferentes consensum Episcoporum, qui per prouincias permansere: maioris verò profectionis neq; sperauimus opus, neq; præauditimus omnino, antequam Constantinopolim veniremus. Super hęc autem induciarũ angusto tempore faciente, neq; prępărare nos valẽtes ad lõgam profectionem, neq; vniuersos cõmunicatores nostros in ,puinciis positos cõmonere, & eorum consensum sumere præuaiuimus. Quoniam igitur hęc & alia multa plurimorum aduentum prohibere videbantur, quod erat secundum,

ad effectum rerum, & vestræ circa nos charitatis ostensionem, hoc egimus. Reuerēdissimos atq; charissimos fratres, & comministros nostros episcopos, Cyriacum, Eusebium, & Priscianum, vsq; ad vos laborare alacriter exorantes, per quos & nostram voluntatem pacificā, & intentionem habentem vnitatis ostendimus, zelúmque nostrum quem pro saluberrima fide gerimus, indicauimus: nos etenim persecutiones, siue tribulationes, siue minas Imperiales, siue crudelitates Iudicum, siue quaslibet alias tentationes hæreticorum, libēter sustinuimus pro euangelica fide, quæ in Nicæa Bithyniæ à trecentis decem & octo patribus roborata dignoscitur. Hāc enim & vobis & nobis & omnibus qui non subuertunt verbum veræ fidei, cōplacere confidimus, quam scimus antiquissimam existere, & sequacem baptismatis, docentémq; nos credere In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Diuinitatem quippe & virtutem atque substantiam vnam Patris & Filij & Spiritus sancti credimus, & æqualem honorem ac dignitatem & imperium coæternum, in tribus perfectissimis subsistētiis, seu tribus perfectis personis: vt neque Sabellij languor habeat locum confusione subsistentiarum, aut peremptione proprietatum: neque Eunomianorum & Arianorum πνευματομάχων, id est, spiritui resistentiū blasphemia prævaleat: substantia videlicet secundum illos, aut natura, aut diuinitate diuisa, aut vt increatæ consubstantiali & coæternæ Trinitati posterior aliqua vel creata, vel alterius substantiæ natura detur. Inhumanationis verò Christi sermonem sine aliqua violatione seruamus, neque sine anima neque sine mēte aut imperfectam carnis dispensationem suscipientes: sed totum scientes perfectū quidem ante secula existere domini verbum, perfectū verò hominem in nouissimis diebus propter nostrā salutem factum. Igitur quæ de fide à nobis aperte prædicantur, velut in summa hæc esse noscuntur: de quibus amplius instrui poteritis, si & Tomū in Antiochia factū à synodo ibi constituta, dignemini legere. Et quid anno superiori in Constantinopoli ab vniuersali synodo cognoscitur esse prolatum: in quibus latius fidem professi sumus, & contra nouitates hæreseon nuper exortas, ana-

Eusebius. Cyriacus. Priscian⁹.

Tomus decretorum Antiochiæ.

thema ex scripto protulimus. De dispensationibus autem particularibus ecclesiarum antiqua (sicuti nostis) sanctio tenuit, & definitio sanctorũ patrũ in Nicæa conuenientium, secundum vnamquãque prouinciam: & si Pontifices voluerint vt cum eis vicini propter vtilitatem celebrent ordinationes. Quibus rebus cõsequenter & cæteras ecclesias apud nos gubernari cognoscite, & insignium ecclesiarum hæc approbasse sacerdotes.

Constantinopolitana ecclesia recens.

Porrò Constantinopolitanæ vrbis nouellam (vt ita dicamus) ecclesiam, velut ex ore leonis hæreticis suffosam blasphemiis abstraximus, & per misericordiam Dei & reuerendissimum & Deo amabilem Nectarium episcopum ordinauimus, coràm vniuersali concilio cum communi cõcordia, sub aspectu etiam Deo amabilis Imperatoris Theodosij, vniuersíque cleri cuncta decernente pariter ciuitate. In seniore autẽ & verè Apostolica ecclesia Antiochię Syriæ, in qua primum venerabile Christianorum appellatum est nomen, reuerendissimum & Deo amabilem episcopum Flauianum de vniuersa prouincia & orientali diœcesi concurrentes regulariter ordinauerunt, omni ecclesia pariter decernẽte, & quasi sub vna voce hũc honorante virum. Quã ordinationẽ tanquam legalem suscepit cõmune conciliũ. In matre verò cunctarum ecclesiarum Hierosolymis constituta, reuerendissimum & Deo amabilem Cyrillum episcopũ esse significamus, qui regulariter olim à prouincialibus ordinatus, plurima propter Arianos diuersis temporibus certamina passus est. His igitur tam legaliter & canonicè apud nos gestis, etiam vestram reuerentiam congaudere deposcimus, spirituali intercedente dilectione, & timore dominico, per quę humana remouetur offensio, & ecclesiarum ædificatio præponitur vniuersis. Sic etenim verbo fidei concordante, & Christiana in nobis charitate firmata, cessauimus dicere, quod reprehendebat Apostolus, Ego quidẽ sum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Cephæ, dum omnes videlicet appareamus Christi, qui in nobis diuisus non est. Et si sine schismate corpus ecclesiæ, Deo adiuuante, seruemus, cum fiducia ante domini tribunal astabimus. Hæc contra Arij & Aëtij Eunomiíq; væsaniam, necnon cõtra Sabellij, Pho-

Hierosolymitana ecclesia.

1. Cor. 1. b.

tini Marcelli, Pauli Samosateni & Macedonij conscripserunt. Similiter autem & Apollinaris nouitatem palàm abdicauerunt, dicentes, Inhumanationis verò domini verbum sine violatione seruamus, neque sine anima, neque sine mente, aut imperfectam carnis dispensationem suscipientes.

Porrò Damasus omni laude dignissimus agnoscens hanc hæresim exortam fuisse, non solùm Apollinarem, sed etiam Timotheum discipulum illius abdicauit. Et hoc orientem gubernantibus episcopis, literis propriis indicauit, quas curauimus infra annectere.

Epistola Damasi de damnatione Apollinaris ad Timotheum.

CAPVT XV.

QVoniam Apostolicæ sedi reuerentiam debitã charitas vestra distribuit, vobis plurimum chariſſimi filij præstitistis. Nã licet ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens docuit, quodammodo nos gubernacula quę susceпimus, teneamus: tamen profitemur nos honore minores esse, & propterea omni modo festinamus, vt ad gloriã eius beatitudinis peruenire possimus. Scitote igitur quòd pridem Timotheũ prophanum, ineruditum, Apollinaris hæretici discipulum, cum impio ipsius dogmate condemnauimus, nec vltra concedimus eius reliquias qualibet ratione de cætero prævalere. Si autem adhuc ille serpẽs antiquus semel & secundo percussus, ad pœnam propriam reuiuiscit: quíque extraneus ab ecclesia est, mortiferis venenis suis quosdã fidelium tẽtare non cessat, hanc tãquam pestiferã declinate corruptionẽ, vt vos memores Apostolicæ fidei, quę præcipuè in vrbe Nicæna à patribus ex scriptis prolata est, firmo gradu stabiles in fide & immutabiles pduretis: & nõ vaniloquia & exterminabiles quæstiones ab isto audire patiamini clericos vestros, aut plebem. Iam enim semel formã dedimus, vt qui seipsum cognouerit Christianum, illud seruet quod ab Apostolis noscitur esse contraditum, dicente sancto Paulo, Si quis vobis annũtiauerit prẽter id quod accepistis, anathema sit. Christus enim filiꝰ Dei, Dominus noster, humano generi per propriam passionem salutem plenissimam condonauit, *Gala. 1. b.*

vt totum hominem delictis obnoxium, peccatis omnibus liberaret. Hunc si quis in deitate, siue in humanitate minus aliquid dixerit habuisse, plenus spiritu diaboli, Gehennæ se ipsum filium demonstrauit. Cur itaque rursus à me quæritis damnationé Timothæi, qui & hic iudicio Apostolicæ sedis, præsente quoq; Petro Alexandrinæ ciuitatis episcopo cum Apollinari suo doctore damnatus est, & in die iudicij torméta debita & supplicia sustinebit? Si verò quibusdam leuioribus ille suader, veluti quádam spem habens, qui veram spem in Christi confessione mutauit, sciant se cum isto similiter perituros, cùm ecclesiasticam regulam impugnabunt. Deus vos incolumes custodiat filij charissimi.

Statuta sedis Apostolicæ contra diuersas hæreses.

CAPVT XVI.

Professio Catholicæ fidei, quam Damasus misit ad Paulinum.

SEd etiam alia quædam in eminentissima Roma colligentes contra diuersas hæreses conscripserunt, quæ huic operi necessarium subdere iudicaui.

1 Quoniam post Nicęnum Concilium talis error exortus est, vt quidam dicere prophano ore præsumant, Sanctum spiritum per Filium fuisse factum, anathematizamus eos, qui non eum omni prædicát libertate cum Patre & Filio sanctum Spiritum vnius eiusdémque substantiæ atque potestatis existere.

2 Similiter autem anathematizamus & eos, qui errorem Sabellij sunt sequuti, eúdem dicentes Patrem esse, quem Filium.

3 Anathematizamus Arium & Eunomium, qui simili impietate, licet verbis diserepent, Filium tamen & Spiritum sanctum creaturam esse confirmant.

4 Anathematizam⁹ Macedonianos, qui ex Ariana radice deriuati, nõ impietatem sed vocabulũ mutauerũt.

5 Anathematizamus Photinum qui Hebionis hæresim renouans, dominum nostrum Iesum Christum solum ex Maria confitetur.

6 Anathematizamus etiã eos, qui duos filios esse profitentur: vnum ante secula, & alium post carnis assumptionem ex Virgine.

7 Anathematizamus & hos, qui pro rationali anima

confirmant, quod Dei verbū in humanam carnem conuersum est: ipse nāque Filius verbum Dei, non pro rationali anima & intelligibili in suo corpore factus est, sed nostram, hoc est, rationalem & intelligibilem animam sine peccato assumpsit atque saluauit.

8 Anathematizamus & eos, qui dicunt Verbum Dei productione & correptione à patre separatum, & sine substantia eum aut terminādum esse blasphemant. Eos autem qui ab ecclesiis ad alias ecclesias migrauerunt, tamdiu à nostra communione alienos habemus, donec ad eas redeāt ciuitates, in quib. primitus ordinati sunt.

9 Si quis autem alio de loco ad locum migrante, in locum viuentis ordinatus est, tamdiu vacet sacerdotij dignitate, qui propriam deseruit ciuitatem, donec successor eius requiescat in domino.

10 Si quis nō dixerit semper patrem & Filium & semper Spiritum sanctum esse, anathema sit.

11 Si quis non dixerit filium natum ex patre, hoc est, ex eius diuina substantia, anathema sit.

12 Si quis non dixerit verum Deum filium Dei, sicut verum patrem eius & omnia posse, & omnia nosse, & patri æqualem esse, anathema sit.

13 Si quis dixerit, quod in carne degēs filius Dei, cum esset in Terra, in Cœlis & cum Patre non fuerit, anathema sit.

14 Si quis dixerit, quod in passione crucis doloré passus sit filius Dei Deus, non caro cum anima, quæ induta est formam serui, quam sibi assumpsit, sicut sancta scriptura dixit, anathema sit.

15 Si quis non dixerit, quod in carne, quam assumpsit: sedeat in dextera patris, in qua etiam venturus est iudicare viuos & mortuos, anathema sit.

16 Si quis non dixerit sanctum Spiritum ex patre esse verè & propriè, sicut & filium ex diuina substantia, & Deum Dei verbum, anathema sit.

17 Si quis non dixerit omnia posse Spiritum sanctū, & omnia nosse, & vbique adesse, sicut filium & patrem, anathema sit.

18 Si quis dixerit Spiritum sanctum facturam, aut per filium factum, anathema sit.

19 Si quis non dixerit omnia per filium & per Spiritum ſanctum feciſſe patrem, hoc eſt, viſibilia & inuiſibilia, anathema ſit.

20 Si quis non dixerit Patris & Filij & Spiritus ſancti vnam deitatem, poteſtatem, diuinitatem, virtutẽ, vnam gloriam, dominationem, imperium, vnam voluntatem & veritatem, anathema ſit.

21 Si quis tres perſonas non dixerit veras patris & filij & ſpiritus ſancti æquales, ſemper viuentes, omnia cõtinentes, viſibilia & inuiſibilia, omnia potentes, omnia iudicantes, omnia viuificantes, omnia creantes, omniáque ſaluantes, anathema ſit.

22 Si quis non dixerit adorandum ſanctum Spiritum ab vniuerſa creatura, ſicut & filium atque patrem, anathema ſit.

23 Si quis de patre & filio bene ſapuerit, de ſancto autem Spiritu non rectè crediderit, hæreticus eſt: quia omnes hæretici de filio Dei, & de ſancto Spiritu malè ſapientes, in Iudæorũ atque Gentilium incredulitate conſiſtere conuincuntur.

24 Si quis autem diuiſerit, Deum patrem dicens: & Deum filium, & Deum ſpiritum ſanctum, affirmans deos dici, & non Deum, propter vnam deitatem ac poteſtatem, quam eſſe credimus & nouimus, Patris & Filij & Spiritus ſancti Deum vnum: ſubtrahens verò filium & ſpiritum ſanctum, tanquam ſolum opinatus patrem Deum, anathema ſit. Nomen enim deorum & angelis & omnibus ſanctis à Deo poſitum eſt atque donatum. De Patre verò & Filio & Spiritu ſancto propter vnam æqualémque diuinitatem, non deorum nomina, ſed Dei noſtri traditur atque ſignificatur, vt credamus quia in Patre & Filio & Spiritu ſancto ſolummodo baptizamur, & non in archangelorum & angelorum nominibus, ſicut hæretici, aut ſicut Iudæi, Gentiléſque inſaniunt. Hæc igitur Chriſtianorum ſalus eſt, vt credentes Trinitati, hoc eſt, Patri & Filio & Spiritui ſancto, & in eam baptizati, vnam deitatem, & poteſtatem, & diuinitatem & ſubſtantiam in eum credamus. Hæc itaque Gratiano viuente facta ſunt.

SOCRATES.

Quod corpus Pauli Constantinopolitani Pontificis, de Ancyra fecerit referri Theodosius.

CAPVT XVII.

INterea Theodosius imperator corpus episcopi Pauli de Ancyra tum reuocari fecit, quem Philippus Præfectus propter Macedonium in exiliũ destinatũ in Cucuso Armeniæ fecerat suffocari. Quod funus cum honore maximo atq; veneratione suscipiẽs, in ecclesia recondidit, quæ nunc ex eius nomine noscitur appellari, quã tũc Macedoniani tenuerãt ab Arianis diuisi, & expulsi ab imperatore, quod eius noluissent sequi fidem.

Sozomenus.

In qua basilica plurimi nescientes veritatem, Paulum Apostolum iacere credunt, & maximè mulieres ac populus. Hoc itaque tempore etiam Melitij reliquiæ in Antiochiam relatæ, & iuxta sepulchrum Babylę martyris noscuntur esse recõditæ. Fertur verò quod per totam viam iussu principis, ministrantibus cunctis ciuitatibus, cum psalmodia & honore debito funus eius vsque ad Antiochiam fuerit deportatum. *Melitij corpus Antiochiam.*

SOCRATES.

De Auspiciis imperatoris Arcadij. CAP. XVIII.

INter hæc Theodosius imperator filium suum Arcadium designauit Augustum, Consulatu Merobaudis secundo, & Saturnini, sextodecimo Ianuarij mensis die. Non longo post tempore aderant vtique totius religionis episcopi eodem Consulatu, Iunio mense. *An. do. 385.*

Quomodo Theodosius examinatione facta hæreticorum, omnes expulerit, & fouerit solos orthodoxos.

CAPVT XIX.

INter hæc euocãs imperator Nectarium, tractabat cũ eo quid fieret vt non Christiani discordarent, sed tota vniretur ecclesia. Dicebat autẽ: Oportet examinari quæstionẽ ecclesias segregãtem, vt cũ discordia recederet, cõcordia ecclesias cõgregaret. Hoc audiẽs Nectari⁹, cogitabat: & euocans Agelium tunc Nouatianorũ epi- *Theodosius laborabat pro concordia ecclesiarum.* *Nectari⁹.*

Agels' Nouatianorũ episcopus. Sisinnius.

scopum tanquam in fide consortem, indicauit ei votum imperatoris. At ille cùm esset rebus aliis venerandus, de dogmate non valebat reddere rationem, sed lectorem suum Sisinnium nomine, statuit qui pro ipso deberet proferre sermonem, virum eloquentem & rebus expertum, optiméque scientem sacrarum profundissima literarum, sed & philosophica dogmata. Is ergo dixit, quod disputatio nõ solùm schismata non vniret, sed etiã hæreses ad contentiones maiores adduceret, & propterea Nectario dedit tale cõsilium. Bene nãque sciebat, quod veteres patres principium substãtiæ filio Dei dare vitabant, quoniam percepissent esse patri coæternum. Quapropter dedit consilium, vt disputatiuas fugeret intétiones, & testimoniũ ex traditione veterum adhiberet, vtq; Præsules hæreseon interrogaret Imperator, an sermonem vellent facere de antiquis ecclesiæ doctoribus, qui ante diuisionem floruissent, an certè illos velut alienos à Christianismo respuerét. Et si quidem eos abnegarét, obiiceretur eis: Ergo eos anathematizare præsumite. Et si hoc facere non auderent, à populo pellerentur. Quo facto apertam fore victoriam veritatis. Si verò de antiquis non offenderétur doctoribus: Nostrum, inquit, est præbere veterum libros, per quos nostrũ dogma illorũ testimonio roboretur. Inter hæc cum Nectarius Sisinnium dicentem libenter audisset, festinus ad palatium properauit, dixítq; Principi cõcilium sibi datum. At ille consyderata sentétia, causſam sapienter instituebat. Deinde conuocatis hęresiarchis, interrogauit an susciperét Magistros ecclesiæ, qui ante répora diuisionis extitisset. Illis verò nõ abnegantibus, sed tanquã præceptores honorantibus: rursum Imperator interrogauit, an eis horum testimonia de Christiano dogmate cõplacerét. Hęc audientes præsules hæreseon atque disputatores eorum (erant enim plurimi ad disputationis certamina parati) in responso vehemẽter hæserunt. Irruit enim in omnes magna discordia, aliis dicẽtibus bonũ Imperatoris esse propositum: aliis verò cogitãtibus, quod non ipsorum expediret proposito, dum alij aliter de libris veterũ sentire viderétur. Et nequaquam inter se cõspirabant, sed erant diuisi, nõ solùm aduersus alias hæreses, sed etiam

Disputatio.

Ann. do. 385. Concilium Sisinnij de concordandis hæreticis.

Disputatores.

inter

inter seipsos, qui pridem vnius hæreseos esse videbãtur. Quamobrem consors malitia, sicut linguæ Gigantum veterum est diuisa, & turris eorũ funditus est subuersa. Cognoscés igitur Imperator eorũ cõfusionem, & quod in disputatione solũmodo, & nõ in antiquis expositionibus confidebant, alio properauit itinere, eíq; declarauit, vt ex scripto vnaquæq; religio definitionẽ suæ fidei declararet. Tunc callidi viri singularium hæreseon subtiliter sua verba tractantes, dogma proprium cõscripserunt. Erat enim definitus dies, quo singuli episcoporum ad palatium cõuenirent. Aderãt ergo Nectarius & Agelius τῶ ὁμοουσίῳ fidei præsidétes, Arianorum verò Demophilus, Eunomianorum ipse Eunomius, Macedonianorum Eleusius Cyzici. Igitur Imperator eos qui cõuenerant & vniuscuiusq; dogmatis scripta suscipiens, seorsũmque recedens orauit intente, vt sibi cooperaretur Deus ad veritatis electionẽ. Deinde vniuscuiusq; dogmatis relegens scripturam, alia quidem omnia tãquam diuisionẽ Trinitatis introducentia culpans, repentè disrupit, & solum τῶ ὁμοουσίῳ dogma cũ laude suscepit. Hæc autem occasio fuit, vt Nouatiani bene agétes, intra ciuitatem haberẽt rursus ecclesias. Admiratus nãq; princeps eorum concordiam circa fidem, lege præcepit, vt propria oratoria tenerent, & priuilegia suæ ecclesiæ atque fidei possiderent. Verùm aliarũ religionum Antistites propter discordiam suam in reprehensionem sui populi venientes æstuabant, tristitiáq; confusi discedebant, & literis cõsolabantur alteri alteros, vt non cruciarentur quod plurimi deficiétes ad fidem τῶ ὁμοουσίῳ accederent, dicentes: Multos quidem vocatos, paucos autem electos. Quod certè tum non dicebant, cùm multum populum per protestatem sibiipsis aggregarent.

Antiqui interpretes.

Nectarius, Agelius, Demophilus, Eunomius, Eleusius.

Theodosius dogma cõsubstãtialitatis amplectitur.

Sozomenus.

Imperator interea lege sanciuit, vt hæretici neq; ecclesias haberẽt, neq; de fide docerẽt, neq; episcopos aut alios ordinarẽt: & alios quidẽ è ciuitatib. expelli, alios sine honore esse. Neq; frui cõmuni ciuitate pmisit. Insuper crudeles pœnas aduersus eos in lege cõscripsit, quas tamen executus nõ est. Huc enim spectabat vt per hoc concordes existerent, non verò supplicio subiacerent.

SOCRATES.

De schismate facto inter Orientales & Ægyptios propter Flavianum Antiochenum.

CAPVT XX.

Orthodoxi inquieti inter se.

SEd neque hi qui tuebantur fidem Niceni concilij, penitus à tristitia vacabāt. Nam Antiocheni eos qui in concilio præsentes fuerant declinabant. Ægyptij & Arabes, & Cyprij, Flavianū ab Antiochia expellendū esse dicebant. Palæstini verò & Phœnices, atque Syri, pro Flaviano laborabant. Quarum rerū finem proprio loco narrabimus. Eo porrò tempore quo Cōstantinopoli de synodis agebatur, talia circa Hesperiā acciderunt.

Ann. do. 386.

Maximus tyrannus.

Alamāni.

Maximus de Britānorum partibus contra Romanorum surrexit imperium, & laborāti Gratiano cōtra Alamannos intulit bellum. In Italia verò puero admodum existente Valētiniano, rerum curam Probus Excōsul atque Præfectus habebat. Iustina verò Valentiniani mater quum esset Ariana, viuo quidem marito lædere nō valuit Orthodoxos: eo mortuo & filio valde iuuene, Mediolanum veniens Ambrosio episcopo erat infesta, ita vt eum mitti iuberet in exilium.

Probus, Præfectus.

Iustina.

Ambrosio in exilium.

Theodoritus.

Cúmque de ecclesia iuberetur exire Ambrosius, ait: Ego, inquit, hoc spōte non faciam, ne lupis ouium septa cōtradere videar, aut blasphemātibus Deum: hic si placet occide: hoc loco mortem prona suscipiam volūtate.

Sozomenus.

Cúmque populus singulariter diligens Ambrosium repugnaret, & trahentibus eum ad exiliū valde resisteret, magis indignata Iustina vocauit Beniuolum tunc Quæstorem, iubens vt velociter proponeret legem, quę fidem prolatam Arimini confirmaret. Cúmque ille hoc agere declinaret (erat enim Orthodoxus) maioribus eū cingulis inuitabat. Beniuolus autem discingens se, balteum ante pedes Augustæ proiecit, dicens, non illum honorem neque maiorem velle se pro impietatis habere mercede. Cúmque ille hoc facere omnibus modis refutasset, inuenti sunt alij qui nequitiæ iussionibus ministrarent.

Beniuolus Quæstor.

SOCRATES.

Quomodo Iustina Ambrosium fuerit persecuta, & de Gratiani nece, & inuasione Maximi.

CAPVT XXI.

INter hæc nuntiatur Gratianum dolo tyranni Maximi fuisse occisum. Andragatius enim dux Maximi, in lectica portatus vt occideret Gratianũ, huiusmodi opinionẽ misit in vulgus, quod vxor Gratiani suo viro festinaret occurrere in Lugduno Galliæ ciuitate fluuium trãseunti. Gratianus autẽ credens cõiugem re vera venire quã nuper acceperat, non præcauit eius insidias, & veluti cæcus in foueã, in manus hostis incurrit. Cum ergo veniſſet Gratianus veluti ad vxoris vehiculũ, ex improuiſo exiliens Andragatius Gratianũ callidus interemit. Mortuus ergo est Cõsulatu Merobaudis & Saturnini, anno Imperij decimoquĩto, vitę vicesimo & quarto. Hoc itaq; facto, ad præsens cõtra Ambrosiũ ira Iustinæ quieuit. Porrò Valẽtinianus, licet inuitus, tẽpore necessitatis flexus in Maximi cõsensit imperium. Tunc Probus metuens Maximi potestatem, ab Italia in Illyricum venit, & in Thessalonica Macedonię morabatur.

An. d. 386. Gratianꝰ Cæsar, quo pacto cæs⁹.

Andragatius trucidarius.

Theodoritus.

Cúmque audisset Maximus quæ contra Ambrosium rursus magniloquum prædicatorem veritatis agerẽtur, scripsit Valentiniano, vt bellũ quod agebatur cõtra ecclesias, solueretur, monens vt paternam non amitteret pietatem: adiecítque etiam minas belli: & nisi quiesceret, verba operibus adimpleret. Quãobrem sumens exercitum, venit Mediolanum, vbi tum ille degebat. Porrò Valentinianus cognoscens eius inuasionem, fugit in Illyricum, experimẽto cognoscens quæ matris consilio sustineret. Porrò Theodosius audiés quæ à Iustina fuerant gesta, & à tyranno scripta, fugienti Valentiniano rescripsit, non esse mirandum si imperatori quidem terror, Tyranno verò potestas accresceret, cùm Imperator pietati rebellis extitisset, Tyrannus autem ei auxilia commodaret: & propterea ille quidem fugeret nudus, iste verò armaretur aduersus nudum.

Maximus tyrannus pro orthodoxis.

Theodosius ad Valentinianum.

Socrates.

Tum igitur Theodosius Imperator ĩ maxima sollici-

An. d. 386.

tudine constitutus, contra Tyrannum parabat exercitū, metuens ne quid etiam contra iuniorem Valentinianū insidiæ tyrāni præualerent. Ea tempestate etiam Legatio Persarum aderat, pacem petens. Quo tempore filius quoque Honorius ei natus est de vxore Placilla, Consulatu Richomeri & Clearchi, nono die Septemb. mensis: quo Cōsulatu Agelius quoque Nouatianorum episcopus est defunctus.

Theodosius aduersus Maximū tyrannum.

Honorius Theodosij filius.

Agelij mors.

De morte Timothei Alexandrini, & ordinatione Theophili.

CAPVT XXII.

An.do.387 *Timotheus Alexand. moritur, Theophilus succedit.*

SEquenti verò Consulatu Arcadij Augusti primo, & Baudonis, defuncto Timotheo Alexandrinæ ciuitatis episcopo, Theophilus suscepit Præsulatum. Post annum verò Demophilo Arianorum Antistite moriente, Ariani Marinum quēdam episcopum sibi ipsis ordinauerunt, qui tamen nō diu vixit, sub quo diuisa est Ariana religio. Quo moriente Dorotheum ab Antiochia Syriæ deducentes habuerunt pontificem.

Marinus.

Dorotheꝰ.

De prælio Theodosij contra Maximum atque victoria.

CAPVT XXIII.

An.d.387. POrrò Imperator contra Maximum festinans, Constantinopoli imperatorem filiū reliquit Arcadium. Cúmq; Thessalonicā veniſſet, inuenit Valentiniani Iudices in maxima tristitia cōstitutos, quod tyrānum velut imperatorē ex necessitatis causſa susceppiſſent. Theodosius autem apertè quidem nec refutabat nec admittebat Legationem Maximi. Non tamen patiebatur sub tyranno positum imperium Romanorum. Sumēs ergo omnem exercitum, Mediolanum tēdebat, vbi erat etiā Maximus. Interea Ariani Cōstantinopoli positi, diuersas opiniones in populo seminātes, dicebant & exercitū imperatorem amisisse, & ipsum Tyrāni ducib. subiugatum, aliáq; multa quæ solēt inimici voto malitiæ iactare, ita vt crebro hæc audientes, nō opinionem, sed vera iam crederent. His sermonibus Arianorum populus inflammatus, ad enormem quandam exarsit audaciā, domúmq; Nectarij episcopi cōcremauit, Cōsulatu Theodosij secundo & Cynegij. Verùm imperator Theodo-

Theodosius Mediolanū venit.

An.d.390. *Ariani domū Nectarij incendunt.*

An.d.390. *Maximi tyranni mors.*

sius dum tyrannum aggrederetur cognoscẽtes Maximi milites præsentiam instructionis imperialis & signorũ eius aduentũ, ne famæ quidẽ ipsius impetum sustinere valuerũt, sed apprehẽdentes Tyrannum, vinctũ ei protinus obtulerũt. Qui eorum Cõsulatu peremptus est septimo & vicesimo die Augusti mẽsis. Andragatius autem qui peremerat Gratianum, in vicinum fluuiũ seipsum proiiciens expirauit. Tunc igitur Valentinianus & Theodosius peracta victoria, venẽre Romã. Erat enim cũ eis pariter & Honorius valde puer: Quẽ post victoriã contra Maximum habitam, ab vrbe Constantinopolitana Theodosius euocauerat. Cúmq; in Romana vrbe morarẽtur, festiuitates pro victoria celebrãtes, tunc suã bonitatem circa Symmachum Excõsulem Theodosius ostẽdit. Is enim Symmachus inter Senatores prçcipuus habebatur, erátq; Romanæ eloquentiæ eruditione admirabilis, cuius multi quoque reperiũtur libri. Scripserat autem Maximi laudem, eámq; recitarat: vnde postea reus maiestatis esse videbatur. Quãobrem mortem metuens, cõfugit in ecclesiam. Verũ Imperator quum esset perfectè Christianus, & non solùm suæ fidei sacerdotes honoraret, sed etiam Nouatianos, qui proximè ipsius fidei decreta seruarent, Leontio tũc episcopo Romano, ecclesię Nouatianorũ roganti beneficiũ cõferens, Symmachum absoluit à crimine. Cúmq; veniã Symmachus meruisset, ἀπολογητικὸν, id est, satisfactionalem librũ ad Theodosium imperatorem conscripsit.

Andragatius trucidarius se in aquã precipitat.

Epistolæ Valẽtiniani et Theodosij Augustorum.

Symmachus reus læsæ maiestatis ad ecclesiã confugit.

Quemadmodum latrocinia quæ Romæ per pistrina fiebãt Theodosius remouerit Imperator, & de lege contra adulteras prolata mulieres.

CAPVT XXIIII.

THeodosius igitur imperator in Romana vrbe positus, multum profuit ciuitati, alia instituendo, alia vtiliter auferendo. Duas tamen res dignas confusione prohibuit. Erãt iam olim in vrbe Romana domus ingẽti magnitudine extructæ, in quibus panis fiebat qui vniuersæ ciuitati ministrabatur. Harum mancipes, tẽpore procedẽte pistrina publica latrocinia esse fecerũt. Quũ enim essent molæ in locis subterraneis constitutæ, per

Romæ pistrinũ subterraneum, in quo peregrini velut in carcerẽ per dolum abripiebãtur.

singula latera earum domuum tabernas instituētes, meretrices in eis prostare faciebāt, vt per eas plurimos deciperent, alios qui pro pane veniebāt, alios qui illuc pro libidinis turpitudine festinabant. Arte nāque mechanica in molam de taberna cadebāt. Et hoc accidebat maximè peregrinis. Vnde fiebat vt multi vsque ad senectam laborantes, inde non permitterentur exire, existimantibus eorum propinquis eos esse defunctos. In huiusmodi laqueum quidam miles Theodosij imperatoris incidit. Cúmq; fuisset clausus ad molam, nec dimitteretur exire, euaginato gladio prohibentes occidit. At illi terrore correpti, militem dimisērūt. Hęc vbi cognouisset Imperator, nō solùm mancipes suppliciis affecit, sed & ipsa pistrina funditus esse destruenda præcepit. Aliam rursus abrogauit huiusmodi rem. Siqua mulier in adulterio capta fuisset, nō emendabatur, sed potius ad augmentum peccandi cōtradebatur. Includētes enim eam in angusto prostibulo, & admittentes qui cū ea fornicarentur, hora qua turpitudine miscebatur, tintinnabula percutiebāt, vt eo sono illius iniuria fieret manifesta. Hæc audiēs Imperator, permanere nō passus est, sed ipsa prostibula destrui iussit, aliísque pœnis adulteratam sanciuit affligi. His actis relicto Valentiniano Romæ, ipse cum Honorio Cōstantinopolim rediit, Consulatu Daciani & Symmachi, die decimo mensis Nouembris.

Roma adulterarum pœna sublata.

Ann. do. 393.

THEODORITVS.

Quemadmodum Amphilochius Theodosio persuaserit, vt Arianorum conciliabula prohiberet.

CAPVT XXV.

Reuertente porrò Theodosio ab Hesperiis partibus, venit ad eum Amphilochius vir admirādus (cuius sæpe meminimus) supplicans vt Arianorum concilia de singulis ciuitatib. prohiberet. Verum imperator crudelem iudicās esse petitionem, contempsit eum. Porrò sapientissimus Amphilochius eo quidem tempore tacuit, sed caussæ remedium memorabile parauit. Post aliquot namque dies ingressus Palatium, vidēnsque filium Arcadium iam Imperatorem adstare patri, Theodosiū solenniter salutauit, filium verò non ei exhibita salutā-

Amphilochius ad Theodosiū.

Oscula veterum.

tione deseruit. Verum Imperator credens oblitum Amphilochium, inuitauit, vt eum oscularetur. At ille: Sufficit, inquit, ei proprius honor. Tũc Imperator cõtristatus, suam iniuriã filio factam cõtumeliã iudicauit. Porrò sapientissimus Amphilochius cõsilium suæ intẽtionis aperuit, & cum clamore dixit: Vides Imperator quemadmodum filio tuo contumeliam non pateris irrogari? crede ergo etiam omnium Deum sic abominari eos qui ipsius vnigenitum filium blasphemare cõtendũt, & velut ingratos circa Saluatorem & benefactorem habere semper odio. Hoc intelligens Imperator, & gesta simul dictáque miratus, legem statim protulit, vt hęreticorum concilia prohiberentur.

SOCRATES.

De morte Paulini Antiocheni episcopi & ordinatione Euagrij, & quomodo Flauianus sit Damaso reconciliatus.

CAPVT XXVI.

CIrca hæc tẽpora in Antiochia Syriæ, Paulino episcopo moriente plebs eius declinabat omni modo Flauianum. Et propter hoc Euagrium ordinauerũt suæ partis episcopum. Quo in breui tempore mortuo, alter quidem in eius loco factus iam nõ est: Flauiano vtique renitẽte. Verũ hi qui declinabant Flauianũ propter iurisiurãdi præuaricationem, seorsum solẽnia celebrabãt. Porrò Flauian⁹ omni virtute curabat, vt eos sibiipsi aggregaret. Quod paulò post hoc modo cognoscitur euenisse. Cùm Damasus Romanus pontifex & Theophilus Alexãdrinus indignarentur circa Flauianum, nõ solùm propter periuriũ, sed etiam quod ipse fuisset occasio, vt populus fidelium discordaret, postea Theophilus à Flauiano rogatus misit Isidorum presbyterum, vt succensentem Damasum Flauiano conciliaret episcopo, dicẽs vtilem fore populi concordiam, si culpa iam facta Flauiano remitteretur. Hoc itaque modo communione reddita Flauiano, Antiochenus populus paulatim concordiam reparauit. Ariani verò ab ecclesiis pulsi, in suburbanis Antiochenis Collectas agebant. Inter hæc autem mortuo Cyrillo Hierosolymorum episcopo, Ioannes in eius sede succedit.

Paulinus.

Flauian⁹. Euagrius.

Damasus pont. Rom. Theophilus Alexandrinus.

Cyrilli mors.

Quomodo apud Alexandreã Paganorum templa destructa sint. CAP. XXVII.

EO porrò tempore etiam in Alexandreia huiusmodi seditio generata est. Præceperat Imperator, vt opera Theophili in Alexandreia Paganorũ templa destruerentur. Theophilus potestate percepta, studuit Paganorum destruere mysteria, & tẽplum quidẽ Mithræ purgauit, Serapidis verò subuertit. Verum Mithræ sacra vbi homicidia perpetrabãt, publicè patefecit. Serapidis autem & aliorum risu plena mõstrauit, iubẽs per mediam plateam portari vereda, quę Pagani cũ maximo honore venerabantur. Hæc Pagani videntes, maximè Philosophi, iniuriam ferre nequiuerunt. Vno namque impetu cõtra Christianos facto, neces innumeras perpetrarunt: resistentibusq; Christianis clades hæc vsq; ad immẽsum bellum processit. Mortui deniq; sunt in ea congressione Paganorum pauci, Christianorum verò plurimi: ex vtraque parte innumeri vulnerati. Porrò Pagani metu principis postquam cæde fuerant satiati, per loca singula cælabantur: multi quoque etiam de ciuitate fugerunt. Inter quos Helladius Ammoniúsque Grãmatici, apud quos ego valde puer Cõstantinopoli legi. Et Helladius quidẽ sacerdos Iouis esse dicebatur, Ammonius verò † Simiæ. His ita gestis, Theophilo in destructione tẽplorum auxilia subministrabãt Præfectus Alexãdreiæ & dux ordinis militaris. Idola autem deorũ conflabantur ad faciẽdas ollas, & ad Alexãdrinæ ecclesiæ diuersos vsus, cui ab Imperatore donati fuerant dij ad expensas egentium. Cum igitur Theophilus omnes contriuisset deos, vnum tantũmodo reliquit Simię simulachrum, iubens id publicè proponi atque seruari, ne sequẽti tempore Pagani negarent tales se adorasse deos. Quã rem noui ergo grauiter tulisse Ammonium Grammaticum, dicẽtem Paganos nihil tã graue perpessos, nisi quod nõ conflatum est & ipsum, sed pro derisione vnũ illud idolum seruaretur. Helladius autẽ gloriabatur, dicẽs quod in cõgressione Christianorum nouem ipse peremisset.

Templa gentilium destruuntur.

φάλαγξ.

Helladius Ammoni' Grãmatici præceptores Socratis Cõstantinopolitani historici.

† *Apollinis Theodosi' idola Alexandrina donauit Christianis, in vsus pauperum. Simiæ simulachrũ.*

Sozomenus.

Igitur Imperator audiẽs quæ Alexãdreiæ fuerãt perpetrata, beatificauit quidem Christianos, martyrum eis

palmas attribuens, eo quòd pro dogmate tanta pericula pertulissent. Paganis autē veniam dedit, vt eis Christianismum facilè suaderet. Iussitq; vt templa funditus, quæ fuerant cædis causſa, destruerentur. Cuius literæ cùm publicè lectæ fuissent, & Christiani Paganos imperarent, terrore ducti custodes Serapidis, fugerunt: & ex illo tempore Christiani ea loca tenuisse noscūtur. Olympius autem philosophus (sicuti audiui nō ante multum temporis) lucescente die quo hoc euenit, audiuit quendam in tēplo Serapidis, alleluia psallentem. Cúmque ianuis clausis adhuc quietis tempore nullum ibi cōspiceret, sed tantummodo vocem psallentis audiret, cognouit signo quod esset futurum, & latenter egressus, inuenta naue discessit.

Custodes Serapidis fugerunt.

Olympius philosophus.

THEODORITVS.

De fraudibus quas per templa sua pagani faciebant.

CAPVT XXVIII.

THeophilus igitur Alexandrinam vrbem idolorum errore purgauit, & nō solùm à fundamētis templa subuertit, sed etiam fallaciam sacerdotum his qui seducebantur aperuit. Erant enim simulachra ærea ligneáq; intus vacua, & dorsum copulatum ad parietes habētia vbi quædam foramina relinquebant, & per adyta ascēdentes & intrantes in simulachra, quæ volebāt per eorum ora loquebātur, & hoc modo seducebantur iugiter audientes. In Serapidis autem ascēdens templum, vidit simulachrum quod magnitudine sua terrebat cōspicientes. Ferebatur etiam sermo fallax, quod si quis ad illud accederet, mox terra cōmoueretur, & pestis cunctos inuaderet. Sed hęc verba fabulis anilibus plena esse cōfidens, magnitudinem cōtempsit velut exanimem, iussítque cuidam habēti securim, vt Serapim forti percussione cōcideret. Cúmq; cecidisset, clamauerūt omnes, propter illam senilem fabulam sibi formidātes. Porrò Serapis neque doluit, nēpe ligneus: neque vocem emisit, velut exanimis. Cum verò eius abstulissent caput, greges soricum inde procurrerūt. Erat enim nidus soricū, Ægyptiorū deus. Tunc eum per partes incidentes igne concremauerunt, caput autem per totam traxerūt vrbē.

Impostura Gentilium.

Serapis deiicitur.

SOCRATES.

De characteribus sub crucis figura factis qui in templo Serapidis sunt inuenti. CAP. XXIX.

ἱερογλυφικᾶ.

CVmque templum Serapis spoliaretur, inuentæ sunt literæ in lapidibus sculptæ, quæ apud Ægyptios vocantur sacræ, habebántque ipsi characteres figuram crucis. Hoc Christiani vidétes atq; Pagani, singuli eorum hoc signũ religioni propriæ deputabant. Christiani dicebant signum esse salutiferæ passionis Christi, Pagani verò aliquam cõmunionem Christo & Serapidi per hoc signum asserebãt. Interpretes autem signũ crucis insinuare dicebãt vitam superuenturam. Quam ob causſam Christiani ad summum fastigium sunt erecti. Cúmq; & per alias literas, quæ apud eos sacræ dicũtur, indicaretur finem habiturũ Serapidis templum, quãdo character crucis apparuisset, qui vitam superuenturam sine dubio declararet, lõgè plurimi ad Christianismum festinabant, & peccata confitentes, baptizabantur. Sed ego non arbitror sacerdotes Ægyptiorum aduentum præscisse Christi, & crucis signaculum designasse. Nam si sacramentum aduentus domini à seculis & à generationibus fuit absconditum, sicut dicit Apostolus, & latuit principem nequitiæ diabolum, multò magis famulos eius sacerdotes Ægyptiorum. Sed diuina prouidentia hoc præstruxit, vt in literarum fieret quæstione, quod etiã in Apostolo Paulo mõstratum est. Nam & ille sancto Spiritu ditatus, multos Athenienſiũ adduxit ad fidé, quando ea quæ in ara erãt scripta, sensu propriæ narrationis exposuit. Nisi fortè quis dicat, quod etiã in sacerdotibus Ægyptiorũ operatus fuerit Deus, sicut in Balaã & in Caipha: etenim & illi quoq; prophetasse referũtur.

Symbolum crucis.

THEODORITVS.

De cæde quæ sub Theodosio Thessalonicæ facta est, & de pœnitentia eiusdem Theodosij, Ambrosiique constantia.

CAPVT XXX.

NOn est facilè hominibus, vniuersas vitare hostis insidias. Nam vbi quispiã libidinis effugerit passionem, incurrit in auaritiam. Qua declinata, inuidiæ

fouea paratur. Hanc si transcendat, vitium furoris incurrit. Atq; alios plurimos ponit laqueos inimicus, quo capere possit incautos. Et corporis quidem passiones habet facile ministrãtes, vt animam possit occidere. Sola autem mens eius qui vigilarit, diuinis vacãdo victoriam reportat, machinationũ imperium dissoluens. Humana itaq; natura participatus Theodosius imperator, habuit passionũ quoque cõmunionem, iustóque furori immensam permisces crudelitatem, iniustam operatus est passionem. Quam ré narrare necessarium est, & pro vtilitate legẽtium, & pro memorabili virtutum opinione. Thessalonica ciuitas est grandis & populosa, in qua cùm fuisset orta seditio, quidam iudicũ lapidati sunt atque trucidati. Hinc indignatus Theodosius, iracundiæ non refrenauit impetum, sed iussit iniustos gladios super omnes euaginari, & vna cum nocentibus innocentes interimi. Sèptem millia etenim hominum (sicut fertur) occisa sunt, non præcedente iudicio, sed tanquam in messibus omnes simul concisi sunt. Huiusmodi cladem plenam valde gemitibus, audiens Ambrosius, cum princeps Mediolanum venisset, & solenniter in sacrum voluisset intrare tẽplum, occurrit foris ad ianuas, & ingredientem his sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit. Nescis Imperator perpetratæ à te cædis quanta sit magnitudo, neque post cauſſam tanti furoris mens tua molem præsumptionis agnoscit, sed fortè recognitionẽ peccati prohibet potestas imperij. Decet tamen vt vincat ratio potestatem. Scienda quippe natura est, eiúsq; mortalitas atque resolutio, & puluis progenitorum ex quo facti, & in quem redigẽdi sumus, & non flore purpureo cõfidentem infirmitates operti corporis ignorare. Coæqualium hominum princeps es ô Imperator, & conseruorum. Vnus est enim omnium dominus, rex omnium & creator. Quibus igitur oculis aspicies communis domini templum? quibus calcabis pedibus sanctum illius pauimentum? quomodo manus extẽdes, de quibus adhuc sanguis stillat iniustus? quomodo huiusmodi manib. susc ipies sanctũ domini corpus? qua temeritate ore tuo poculũ sanguinis precioſi pcipies, quãdo furore verborũ tuorũ tãtus iniustè est sanguis effusus?

An. do. 390 Magistratus Imperiales occisi apud Thessalonic. VII. hominũ millia occisa Thessalonicæ iussu Theodosij.

Recede igitur recede, nec altero peccato priora crimina augere cõtendas. Suscipe vinculum, quo te omnium dominus nũc ligat: est enim medicina maxima sanitatis. His sermonibus Imperator obediẽs (erat enim diuinis eruditionibus innutritus, & apertè sciens quæ sint propria sacerdotũ, quæ regum) gemens & flens ad Regalia reuersus est. Quúmq; octo mensium cõtinuorum transisset tempus, propinquauit Natiuitatis Saluatoris nostri festiuitas. Imperator autem lamentationibus assiduis in palatio residens, cõtinuas lachrymas incessabiliter expendebat. Ingressus itaque Ruffinus tunc magister, & singularem apud principem habens loquendi libertatem, & videns principem in lamẽtatione prostratum, accessit vt lachrymarum causſam inquireret. At ille amarissime ingemiscens, & vehemẽtius lachrymas fundens: Tu, inquit, Ruffine ludis, & mea mala non sentis. Ego autem lamentor & gemo calamitatem meam: quia seruis quidem & mẽdicantibus aperta sunt templa Dei, & propriũ dominum ingredientes licite exorant, mihi verò ingressus ad eum nõ est. Insuper etiam cœli sunt mihi clausi. Hæc dicẽs, verba singula singultibus interrumpebat. Ruffinus verò: Curram, inquit, si tibi placet, pontificíq; precibus persuadebo vt soluatur vinculum quod illigauit. Ait Imperator: Nõ suadebis Ambrosio. Noui ego decretum illius esse iustum, neque reuerebitur imperialem potentiam vt legem prẽuaricetur diuinam. Cúmq; Ruffinus verbis plurimis vteretur, & promitteret Ambrosium esse flectendum, imperator eum proficiscí cum festinatione prẽcepit. Ipse verò spe data paulò post est sequutus, credẽs Ruffini promissionibus. Porrò vir mirandus Ambrosius mox vt vidit Ruffinum, ait: impudentiam canum imitatus es ô Ruffine, tantæ videlicet cædis autor existens, pudorem ex frõte detergens, nec erubescis, nec metuis cõtra imaginem latrare diuinam. Cúmq; Ruffinus supplicaret, & imperatorem diceret esse venturũ, superno zelo accensus Ambrosius ait: Ego verò, inquit, Ruffine prẽdico, quod eum ingredi sacra limina prohibebo: si verò imperium in tyrannidem mutabit, necem libenter & ego suscipiam. Hæc & alia plurima Ruffinus audiens, nuntiauit imperatori

Olim eucharistia dabatur laicis in manus.

Excõmunicatur Theodosius.

Panitet.

Ambrosius ad Ruffinum.

votum Antistitis, monens ne de palatio fortè procederet. At Imperator hæc in media iam platea cognoscés, pergam, inquit, & iustas suscipiam cõtumelias. Cúmq; ad sacra limina peruenisset, in sanctam quidem basilicam non intrauit, sed veniens ad Antistitem, & inuenies eum in Salutatorio residẽtem, supplicabat vt ipsius vincula resolueret. At ille tyrãnicam dicebat eius esse præsentiam, & cõtra Deum insanire Theodosium, ciúsque calcare leges. Verùm Imperator: Non, inquit, insurgo aduersus ecclesiasticas sanctiones, nec iniquè ingredi limina sacra cõtendo, sed te soluere mea vincula deposco, & cõmunis domini pro me exorare clemẽtiam, nec mihi ianuam claudi, quam cũctis pœnitentiam agentibus dominus noster aperuit. Tum Antistes: Quam, inquit, pœnitẽtiam ostendisti post tanta scelera? Quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagásq; curasti? At Imperator, Tuum, inquit, opus est & docere, & medicamina tẽperare: meum verò oblata susciperе. Tum sanctus Ambrosius: Quoniam furori, inquit, tuum iudiciũ commisisti, & non ratio protulit sententiam, sed protinus iracũdia, scribe legem quæ decreta furoris euacuet, vt triginta diebus sentẽtia necis atq; proscriptionis in literis tantummodo maneat, & iudicium rationis expectet: quibus transactis diebus ira videlicet iam cessante, ratio causam iudicans, apud seipsam quæ cognouerit sub veritate disponat. In his enim diebus cognoscetur an iusta sit quam protuleris an iniusta sententia. Et si quidem ratio probauerit, iniusta quæ sunt prolata abolebit: si verò iusta, firmabit. Dierum verò numerus ad hæc examinanda sufficiet. Hanc admonitionem Imperator animo lubenti suscipiens, & optimam esse confidens, legem cõscribi repente præcepit, & propriæ manus literis confirmauit. Quo facto vinculũ eius soluit Ambrosius. Quæ lex hactenus obseruatur. Est enim huiusmodi.

Theodosius ad Ambrosium.

Ambro. ad Theodosium.

IMPPP. GRATIANVS VALENTINIANUS, & Theodosius Auggg. Flauiano Præfecto Prętori Illyrici.

Lex de dilatione vindicta.

Si vindicari in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro causæ intuitu iusserimus, nolumus sta-

tim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam, sed per dies triginta super statu eorum sors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiat vinciátque custodia, & excubiis solertibus vigilanter obseruet.

An. do. 391 Theodosius in templo.

Sic igitur sacratissimus imperator ingredi limina tétans, nõ stans domino supplicauit, neque genua flexit, sed pronus in pauimento iacens, Dauidicam proclamauit vocem: Adhæsit pauimẽto anima mea, viuifica me secundum verbũ tuum. Manibus autem capillos euellens, frontémq; percutiens, & pauimẽto lachrymarum guttas aspergẽs, veniam impetrare poscebat. Cúmque tempus accederet quo munus ad altare solebat offerre, surgens cum lachrymis est ingressus. Cùm verò obtulisset, sicut solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus autem Ambrosius non quieuit, sed differentiam locorum edocuit. Et primo quidem interrogauit, quid ibidem expectaret: Imperatore dicente, expectare se sacrorum perceptionem mysteriorũ, per Archidiaconum remandauit: O Imperator, interiora loca tãrum sacerdotibus sunt collata, quæ cęteri nec ingredi, nec cõtingere permittuntur. Egredere igitur, & hanc expectationem cum cæteris habe cõmunem. Purpura nanque imperatores, non sacerdotes facit. Tum fidelissimus Imperator etiam hanc traditionem animo lubenti suscipiẽs remandauit: Non temeritatis causſa intra cãcellos mansi, sed in Constantinopolitana vrbe hanc cõsuetudinem esse cognoui. Vnde ago gratias pro huiusmodi medicina. Tali ergo tantáq; & Pręsul & Imperator virtute clarebãr. Ego sanè vtriusq; opus admiror, illius libertatem, huius autem obedientiam: illius zeli feruorẽ, huius fide puritatem. Porrò regulas pietatis quas à magno sacerdote percepit, etiã reuersus in Cõstantinopolitana vrbe seruauit. Nam cùm festiuitatis tempore ad ecclesiam processisset, oblatis ad altare muneribus, mox egressus est. Cúmque Nectarius tum Pręsul ecclesiæ rogasset, cur intus stare noluisset, mandauit princeps: Vix, inquit, potui discere quæ differẽtia sit imperatoris & sacerdotis, vix enim inueni veritatis magistrũ. Ambrosium nanque solum noui digne vocari põtificem. Tantum itaq; profuit increpatio à viro virtutibus florente profecta.

Xenodochia ecclesiarum.

De virtutibus vxoris Theodosij.

CAPVT XXXI.

HAbebat igitur imperator & aliam vtilitatis occasionem, per quam de bonis operibus triumpharet. Coniunx enim eius de diuinis legibus eum sæpius admonebat, seipsam tamen perfectè prius erudiens. Non enim regni fastigiis eleuata est, sed potius diuino amore succesa. Beneficij nãq; magnitudo maiorem ei amorem benefactoris excitabat. Repente ergo vt venit ad purpuram, claudorum atque debilium maximam habebat curam, nõ seruis, non aliis ministris vtens, sed per seipsam agens, & ad eorũ habitacula veniens, & vnicuique quod opus haberet præbẽs. Sic etiam per ecclesiarum Xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorũ tergens, ius gustans, offerens cochlearia, panem frangẽs, cibósq; ministrans, calices abluens, & alia cũcta faciens, quæ seruis & ancillis mos est soléniter operari. Illis autem qui ei tales res nitebãtur prohibere, dicebat: Aurum distribuere opus imperij est: ego autem pro ipso imperio hoc opus offero, bona mihi omnia cõferenti. Nam viro suo sæpe dicebat: Oportet te semper marite cogitare, quid pridẽ fueris, quid modò sis. Hæc si semper cogitaueris, ingratus benefactori nõ eris: sed imperium quod suscepisti, legitimè gubernabis, & harũ rerum placabis autorem. His ergo sermonibus semper vsa velut optimam quandam vtilitatem, virtutísque abundantiam coniugi suo alioqui ad optima propenso offerebat.

De indignatione & reconciliatione Theodosij propter Antiochenos statuam coniugis illius deponentes.

CAPVT XXXII.

HÆc verò ante maritum defuncta est. Post aliquantum verò tempus mortis eius aliquid tale accidit, quod maximũ amorem quem habuit erga eam Imperator, ostendit. Coactus siquidem Theodosius plurimorũ continuatione bellorum quandam exactionem nouam imposuit ciuitatib⁹. Antiochena verò ciuitas nouũ vectigal ferre nõ potuit: sed videns populus suspẽdi eos à

An. do. 395 Seditio Antiochiæ.

quibus fuerat exacta pecunia, cum alia egit (vt vulgus solet) occasionem seditionis inueniens, tum deiicientes
Placilla. æneam statuam laudatissimæ Placillæ (sic enim Augusta fuerat vocata) etiam diu per omnem traxêre ciuitatem.
Videlicet Laodicia. Hæc vbi Imperator cognouisset, ægerrimè quidem tulit, vt æquum erat, ac priuilegia ciuitati ademit, vrbíque vicinæ primatum tribuit, putans hoc illis maximo dolori futurũ. Inuidebat enim iam olim Antiochiæ Laodicia. Post hæc autem & incendium & deuastationem minabatur, & in vici formam se vrbem redacturũ. Porrò magistratus ipsi quosdam in ipso facinore cõprehensos suppliciis affecerant, priusquam de hac Tragœdia Augustus fuisset certior redditus. Hæc autem omnia Imperaror quidem præcipiebat, nõ tamen fiebãt, prohi-
† *Elebach?* bente id lege quam proferri fecerat Ambrosius. Cùm igitur venissent qui ferebant minas Imperatoris, †Allebichus Magister militum, & Cæsarius Magister officiorum, erant omnes sub formidine constituti. Porrò viri eremum habitantes virtutis propugnatores, multi sancti & optimi viri, plurima monita simul & preces eis qui à principe missi fuerant, offerebant. Macedonius autem vir sanctus, nihil huius vitæ sciens, sed etiam diuinorum librorum penitus expers, in summitatibus habitans mõtium, diu noctúque Saluatori omnium puras offerens preces, non Imperatoris indignatione permotus, nõ iudicum ab eo missorũ, in media ciuitate vtriusque chlamydem apprehendens, ab equis suis vt descenderent imperabat. At illi seniculum pannis obsitum vilissimis intuentes, primùm indignati sunt. Cùm verò quidam obsequia exhibentium, virtutem viri illius indicassent, repétè ab equis desilientes & genua tenentes, eius veniam suppliciter implorabant. At ille sapientia diuina repletus, hæc eis verba loquutus est: O amici, dicite Imperatori: Non es Imperator solummodo, sed etiam homo. Noli itaq; respicere solum imperium, sed considera quoque naturam. Nam cum sis homo eiusdẽ naturæ hominibus cognoscens imperare, & secundum imaginem diuinam atq; similitudinem hominum creata natura est. Noli igitur crudeliter atque sęuissimè Dei imaginem occidere. Irritas enim creatorem cùm illius

punis

punis imaginem. Illud quoque considera, quod tu ipse tantum propter æream cõtristaris imaginem. Quãtum verò differat inanimata res ab animata, viuenti atque rationali, cunctis sensum habentibus est apertum. Insuper etiam illud consideret, nobis quidem facilè esse pro vna imagine cõplures æreas reparare, at illi omnino difficile vel vnum capillum restituere peremptorum. Hæc audientes illi, principiq; referentes, flammam iracũdiæ penitus extinxerũt. Qui pro terroribus satisfactionem rescripsit, & causſam indignationis aperuit: Nõ, inquit, oportebat me peccãte, mulierem omni fauore dignissimam, post mortem tãtam cõtumeliam sustinere. Aduersum meum nanque furorem indignãtes decebat armare. Adiecit etiã, quòd doleret & ingemiscere, eò quòd audissent quosdam à iudicibus peremptos.

Quomodo Theodosius fuerit Paganis infensus.
CAPVT XXXIII.

An do. 395

Prohibitus idolorũ cultus p Theodosium.

Cõstãtinus Iulianus.

Iouianus.

Valentinianus.

Valens.

FIdelissimus igitur Imperator, tunc contra errorem Paganorum suum transtulit studium, legésque conscripsit, præcipiens idolorum templa subuerti. Cõstantinus enim maximus omni fauore laudandus, qui primus pietate ornauit imperiũ, dæmonibus quidem sacrificare omnibus interdixit, non tamen eorũ templa destruxit, sed inaccessa esse præcepit. Cuius filij paterna vestigia sunt sequuti. Iulianus autem renouauit impietatem, & flammam veteris seductionis reaccendit. Porrò Iouianus imperio assumpto, rursus immolationes prohibuit idolorũ. Valentinianus autem maior, huiusmodi legib' vsus gubernauit Europam. Porrò Valens omnibus quidem aliis cõcessit, vt religiones suas colerent sicut vellent, eos solos impugnãs, qui apostolica dogmata propugnabãt. Omni siquidem tẽpore eius imperij, ad aras ignis accendebatur, & libamina atq; sacrificia idolis offerebãtur. Sed & publicas festiuitates per plateis agebant, & Orgia Dionysij celebrabãt, & cum scutis curtebant, canes euiscerãtes, furentes atque bacchantes, & agẽtes omnia quæ nequitiam proprij doctoris insinuãt. Hæc omnia Theodosius inueniẽs fidelissimus Imperator, radicitus euulsit, & obliuioni contradidit.

Quomodo Marcellus episcopus Apameæ templa destruxit.

CAPVT XXXIIII.

PRimus igitur aliorũ Marcellus episcopus lege principis pro armis vsus, propriæ ciuitatis tẽpla destruxit, de fiducia diuina, non de hominum virtute præsumẽs. Quod opus dignum memoria narrare nõ prætermittam. Defuncto Ioanne Apameiæ ciuitatis episcopo Marcellus vir sanctissimus ordinatus est, feruens spiritu secundum Apostolum. Inter hæc venit Præfectus Orientis Apamiam duos χιλιάρχους cum subiectis habẽs. Quo facto populus militari timore perterritus est. Vbi cum esset tẽplum Iouis valde insigne, & ornamẽtis plurimis variatum, id Præfectus destruere nitebatur. Videns autem forte admodũ ædificium ac robustum, impossibile iudicauit hominibus, lapidum iuncturas & cõmissiones posse dissoluere. Erant enim ingẽtes & inter se †inligati, insuper & ferro plumbóq; cõiuncti. Porrò Marcellus pusillanimitatem Præfecti videns, eum quidem misit ad alias ciuitates: ipse verò supplicabat Deo vt templi destruendi præberet successum. Inter hæc venit quidam suapte spõte diluculo, non structor, nõ lapidum sector, neque alterius cuiusquam peritus artis, sed lapides ferre & ligna in humeris cõsuetus. Is ergo accedens promisit facilè templum esse soluẽdum: duorum autem mercedem poscebat artificum. Cúmq; hoc sanctus põtifex promisisset, hoc ille machinatus est. Cohærebat enim templo in altitudine constituto ex quatuor lateribus porticus: erántq; columnæ ingentes, & altitudinem tẽplo habẽtes æqualem. Singularum verò circulus colũnarũ erat sexdecim cubitorũ. Porrò natura lapidis durissima erat, quæ nõ facilè quibuslibet ferramentorum generibus rumperetur. Harũ itaque tres per circuitum suffodiens, & sub earũ basibus fortia ligna supponens, immisit ignem. Quo facto, nõ poterat ligna naturaliter ignis accendere. Dæmõ enim quidam teterrimus apparuit, qui flammam secũdum vires suas prohibebat operari. Cúmq; frequenter hoc facerẽt, & molitionem suam explere nõ possent, nuntiauerunt hoc põtifici meridie dormienti. At ille repentè ad ecclesiam cõcurrens,

Templũ Iouis apud Apameã.

†inligati.

& aquam in vasculo portari præcipiens, aquam posuit sub altari. Ipse verò in pauimento posita frõte clementi domino supplicabat, ne amplius tyrannidem dæmoni vllam permitteret, sed vt infirmitatem illius denudaret, & signum propriæ virtutis ostenderet, ne magis ex hoc infidelibus exultationis occasio nasceretur. Hæc cùm dixisset, facto signaculo crucis in aqua, quédam diaconum suum Equitium, fide & zelo munitum, sumere iussit aquam, & velociter currere & cum fide aspergere, ignémq; supponere. Quod cùm fuisset factum, dæmon effugit nõ ferens aquæ virtutem. Ignis autem velut oleum habuit illius aquæ naturam, cõprehensáque sunt ligna & repentè cõsumpta. Columnæ verò suffulturæ subsidio nudatæ, & ipsæ ceciderunt, & alias duodecim vnà traxerunt. Tum latus quod cohærebat templo, violentia ruinæ detractum est. Sonus autem totam cõcutiens ciuitatem, cunctos fecit illuc cõcurrere. Et cùm inimici dæmonis apertè cognouissent fugam, in diuinas laudes ora soluebant. Sic verò & alia templa sacratissimus põtifex ille destruxit. Qui & victoribus scribebat martyribus, & rescripta suscipiebat, & nouissimè etiam ipse martyrio coronatus est.

Equitius.

SOCRATES.

Ob quam causſam presbyteri ſuper pœnitentes poſiti, ſint remoti. CAP. XXXV.

HOc porrò tempore placuit, vt presbyteri qui erant super pœnitentes cõstituti, remouerentur propter huiusmodi causſam. Ex quo Nouatiani ab ecclesia sunt diuisi, cum his qui deliquerant sub persecutionibus imperatoris Decij cõmunicare nolentes, ex illo episcopi pro ecclesiastica regula presbyterum super pœnitentes esse constituerunt.

An. do. 394 Post schismata Nouatianorũ institutũ fũt qui pœnitẽtibus præessent presbyteri.

Sozomenus.

Quoniam omnino nõ peccare, diuinum & vltra humanam naturã esse cognoscitur, peccantibus autem & pœnitẽtiam agentibus, & veniã Deus dari præcepit: qui verò cõfiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt: propterea visum est antiquis Põtificibus, vt velut in Theatro sub testimonio ecclesiastici populi delicta

Confeßio.

pandantur. Et ad hanc rem presbyterum bonæ cõuersationis seruantémq; secretum ac sapientem virum statuerunt: ad quem accedentes hi, qui deliquerant, delicta propria fatebantur. At ille secũdum vniuscuiusque culpam indicebat & mulctam. Quod etiam hactenus diligenter in Occidentalibus seruatur ecclesiis, & maximè apud Romam, vbi etiam locus est certus pœnitentium: Stant enim rei, & velut in lamentationibus constituti. Quum enim sacra celebratio fuerit adimpleta, illi communionem nõ percipientes, cum gemitu & lamẽtatione seipsos in terram prosternunt. Ad quos concurrens episcopus, & ipse cũ lachrymis & gemitu spirituali prosternitur, & omnis ecclesiæ plebs fletibus inundatur. Post hoc autem prior surgit episcopus, & eleuat iacẽtes è terra. Tum cõpetenter pro pœnitẽtibus facta oratione, dimittit omnes. At illi afflictionibus spõte vacãtes, aut ieiuniis, aut abstinentia lauacri, aut suspensione ciborum, aut aliis rebus quæ iubentur, expectant cõmune tempus quod decernit episcopus. Constituto verò tempore velut quoddam debitum exoluentes, afflictione de peccato curati, cum populo cõmunione participantur. Hæc ergo antiquitus Romani Pontifices vsque ad nostrum cõseruarunt tempus. Porrò Cõstantinopoli presbyter super pœnitentes fuit vsque ad illud tempus, quo quędam mulier nobilissima, cùm peccata sua fuisset cõfessa, & ei à presbytero fuisset præceptum vt ieiunaret, & Deo operibus supplicaret: cum hoc obseruaret, crebrius in ecclesia cum Diacono se concubuisse confessa est. Hoc cùm populus cognouisset, sæuiebat in sacerdotes, quasi per eos facta fuisset iniuria ecclesiæ. Tum Nectarius episcopus remouit diaconũ sceleratum, & quibusdam suadentibus vt singulos ad cõmunicandum iudicio cõscientiæ suę relinqueret, etiam presbyterum ne quaquam super pœnitentes esse præcepit. Et ex illo antiquitatis cõsuetudo sublata est, cùm (vt arbitror) minora peccata pro pudore confessionis, & subtilitate examinantium patrarentur.

Publicæ pœnitẽtiæ modus apud veteres.

SOCRATES.

De diuisione hæreticorum inter seipsos.

CAPVT XXXVI.

DIgnum verò iudico non tacere quæ apud alios gesta sunt, id est, apud Arianos, Nouatianos, Macedonianos, & Eunomianos. Ecclesia nãque diuisa erat, & apud seipsos singuli cõgregabantur. Quemadmodum verò & pro quibus causis diuisi sint, sermone ꝓcedente narrabimus. Hoc autem sciẽdum est, quod imperator Theodosius nullũ horum persequebatur prẽter Eunomium, qui Cõstantinopoli collectas in domo faciebat, & conscriptos à se libros recitabat, ita vt eius doctrina multi corrũperentur. Pro qua caussa eum mulctauit exilio, nullúmq; alium fatigauit, neq; sibi cõmunicare cõpulit, sed singulos per loca propria Collectas celebrare permisit & cultum tenere Christianismi sicut præcipere potuit. Et alios quidẽ permisit extra ciuitatem Oratoria fabricare: Nouatianis autem cõcordibus suæ fidei, intra vrbem ecclesias habere cõcessit. De quibus pauca dicenda sunt. Quadraginta annis Agelius prẽsul fuit à temporibus Cõstantini vsq; ad annum sextũ Theodosij Qui cùm vicinus esset morti, Sisinniũ presbyterũ ordinauit episcopũ, virum eloquentissimũ, & à Maximo philosopho vnà cũ Iuliano imperatore literis eruditũ. Cúmq; populus Nouatianorũ culparet ordinationem quòd non Martianum potius ordinasset, per quem sub Valente Nouatiani sine ꝓsecutione mãsissent: tum Agelius populi volens placare tristitiam, etiam Martianum ordinauit episcopũ. Et cùm melius habuisset, in ecclesiã processit, & sermonem fecit, dicẽs: Martianum habetis post me, post Martianum verò Sisinnium. Post paucos itaq; dies defunctus est. Sub episcopatu verò Martiani etiam eorum ecclesia ex huiusmodi caussa diuisa est.

An. do. 394 Schismata hæreticorũ.

Eunomius in exilium.

Nouatiani

An. do. 393

Martian⁹.

De Sabbatio hæresiarcha. CAP. XXXVII.

SAbbatius quidam ex Iudæo factus Christianus, & à Martiano ad presbyteratus honorem prouectus, nihilominus sectę Iudaicæ seruiebat, cum quo scelere ambiebat episcopatum. Assumẽs ergo sui desiderij cõscios duos presbyteros, Theoctistum & Macariũ, nouitatem festiuitatis paschalis sub Valente imperatore cõstitutam in vico Phrygiæ Pazo, defendere nitebatur. Et plurimũ quidem quasi ꝓ ecclesiæ integritate custodiẽda, dicebat

Sabbatius.

non esse dignos quosdam participatione sacramentorum. Procedenti verò tẽpore manifestatus est, cùm Collectas proprias celebraret. Inter hæc Martianus cognoscens illius errorem, & ordinationis suæ culpam, quia vanæ gloriæ homines presbyteros ordinauerat, cũ gemitu dicebat: Melius fuisse super spinas ponere manus suas, q̃ Sabbatium ordinasse presbyterũ. Proinde Synodum in Sangario Bithyniæ Nouatianorũ fecit episcoporum: Quò cõgregati euocauerunt eos, vt coram synodo causas dissensionis suæ prẽponerent. Cúmq; Sabbatius discordiam festiuitatis paschalis suam diceret esse tristitiam, & oportere secũdum Iudæorum obseruationem eam celebrari, sicut in Pazo fuisset cõstitutum: existimãtes episcopi quòd propter ambitum Sabbatius talia faceret, iusiurandum ei imposuerũt, vt nunquam peteret episcopatum. Quo iurante regulam de paschæ festiuitate protulerunt, qua singulis liceret cùm vellent celebrare pascha, nec propter discordiam festiuitatis diuiderent ecclesiam, cùm antiqui & Apostolis proximi, licet discordantes de tali festiuitate, cõmunicarint tamen inter se, & Nouatiani in regia vrbe Roma cõstituti, nunquã fuerint sequuti Iudæos, sed semper post æquinoctium celebrarint pascha. Cùm hæc ab eis tũc fuisset regula definita, Sabbatius iuramẽtis obstrictus, si quãdo paschalis festiuitas discordaret, ille apud seipsum prius ieiunabat, & noctu solennẽ diem paschæ in sabbato celebrabat, & rursus cũ omnibus in ecclesia cõueniebat, & mysteriis fruebatur. Hoc ergo multis annis faciẽs, latere nõ potuit. Quapropter quidam simpliciũ, & maximè Phrygũ & Galatarũ ex hac re iustificari credentes, imitabãtur eum, & pascha cũ illo celebrabant. Sed Sabbatius postea etiam seorsim collectas faciebat, paruíq; pẽdens iusiurandũ, suorum sequaciũ ordinatur episcopus.

Martian⁹.

Nouatianorũ synodus apud Sangarium.

Sabbatius iudaizat.

De paschα vel diuersitate institutionum seu obseruationum, quæ per diuersas ecclesias celebrantur.

CAPVT XXXVIII.

SEd mihi non videtur huiusmodi viros de festiuitate paschæ rationabiliter cõtendisse, neque istos qui nũc sequuntur Iudæos. Non enim mẽte perceperunt Iudaïs-

mo in Christianismum mutato, illa subtilia & figuratiua legis Mosaicæ cessasse: quod hinc apparet. Vt Iudaizet enim nulla gens Christiana accepit legem: è diuerso autem etiam apostolus cõtradixit non solùm circuncisionem prohibẽs, sed etiam de festiuitatibus cõtentiones abiiciendas monẽs. Scribens enim ad Galatas ait: Dicite mihi, qui sub lege vultis esse, legem nõ audistis? Et hinc pauca loquens, seruum ostendit populũ Iudęorum & in libertatem vocatos qui accedũt ad Christum. Monet etiam nullatenus obseruandos dies, & menses, & annos. Colossensibus autem scribẽs, magna voce clamabat, vmbrã futisse obseruationes antiquas. Quapropter, inquit, nullus vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte festiuitatis, aut initio mẽsis, aut sabbato, quæ sunt vmbra futuri. Et ad Hebręos idem apostolus dicit: Mutato enim sacerdotio, necessario legis mutatio fuit. Igitur nec apostolus, nec euangelia accedentibus ad prædicationem iugum seruitutis imposuerunt, sed festiuitatem paschæ & alias celebritates honorãdas esse dixerunt. Itaque quoniam amant homines huiusmodi celebritates, eò quòd in eis à laboribus quiescunt, singuli per prouincias sicuti voluerũt memoriam salutaris passionis antiquitus ex quadam cõsuetudine celebrabant. Non enim hoc Saluator aut nostri Apostoli lege prædicauerũt, nec pœnam, aut supplicium, aut maledictum, sicut lex Mosaica Iudæis, nobis euangelia aut apostoli sunt minati, sed solũmodo in derogationem Iudęorum, quòd in festiuitatibus homicidium cõmiserint, in tempore Azymorũ Saluatorem passũm in euangeliis est relatũ. Mens nanq; fuit Apostolorũ non de diebꝰ sancire festiuitatum, sed cõuersationem rectã, & Dei prędicare culturã. Mihi ergo videtur, ꝙ sicut multa alia per prouincias ad consuetudinem venerãt, sic & paschæ festiuitas tradita sit, eò ꝙ nullus Apostolorũ aliquid hinc sanxisset. Nã plurimi circa minorẽ Asiam antiquitus quartũdecimum diẽ obseruauere, nõ respicientes Sabbati diẽ. Et quanquam hoc facerent, nõ tamen segregabãtur ab illis qui aliter celebrabãt, donec Romanæ ecclesiæ Victor episcopus excõmunicationem Quartodecimanis misisset in Asiã. Quo facto Irenęus Lugdunẽsis Gallica-

Galat. 4. c
Sententia Socratis Cõstantinopolitani de festis Christianorum diebus.
Coloss. 2. e
Hebr. 7. d
Passionis Christi dies festus.
Apostolorũ propositum.
Irenæus.
Polycarpus

nus episcopus Victorem epistola sua culpauit, dicens, etiam veteres ita celebrasse: & ꝙ Polycarpus Smyrnæ ciuitatis episcopus, qui postea sub Gordiano principe martyrio coronatus est, Aniceto episcopo Romano cõmunicauerit, nihil discernẽs de Paschali festiuitate, cùm ipse Quartodecimanus esset: sicut Eusebius in quinto Ecclesiasticæ historiæ libro docet. Quidam igitur (sicuti dixi) in Asia minore quartũdecimum obseruabãt diem. Quidam verò etiam circa Orientales partes Sabbatum custodiebant, dissonabant autem circa mẽsem Nam alij Iudæos licet integritatem nõ seruarent, sequendos esse in sacra festiuitate dicebant. Alij verò post æquinoctiũ celebrabant, declinãtes sequi Iudæos, & dicentes, quòd dum sol esset in Ariete, pascha celebrari deberet. Secundum Antiochenos autem Xanthico mense, secundum Romanos Aprili. Et hoc faciendum non sequendo recẽtiores Iudęos, qui per omnia errare noscũtur, sed magis antiquos & Iosephum. Sic enim ille in tertio Antiquitatis libro scripsit. His itaq; cõtendentibus omnes occidẽtales vsq; ad oceanum, post æquinoctium ex antiqua traditione Pascha celebrasse comperimus, nec aliquando habuisse discordiam. Non enim (sicuti quidam dicunt) celebratum sub Cõstantino cõcilium, festiuitatem paschæ mutauit. Nam ipse Cõstantinus discordantibus scribens, monet vt isti cùm pauci essent, imitarentur plures. Cuius epistolæ partem ponere nõ omisi. Sic enim post alia dixit: Est enim ordo decorus, quem omnes ecclesiæ in vniuerso orbe apud Occidentem & Meridiem & Arcton posite seruare noscũtur, necnon etiam quidam Orientalium. Quapropter in prẽsenti bene se habere omnes existimauerũt, & ego ipse vestræ quoque sapientiæ placere promisi, vt quod in Romana ciuitate, Italia, Aphrica, & vniuersa Ægypto, Hispania, Galliis, Britanniis, Libya, tota Hellade, Asiana diœcesi, Põto & Cilicia libenter sub vna cõcordia custoditur, hoc etiam sapientia vestra susciptat, cõsiderantes non solùm multitudinem prędictorum locorũ & ecclesiarum numerũ: sed etiam quia hoc maximè debetis omnes cõmuniter celebrare, quod ratio subtilis videtur exigere, nullã cum Iudæorũ periurio habere cõmunionem. Talia quidem

xãthico, id est martyr.

Cõstantini Aug. de Pascha.

Constantinus. Sed aiunt Quartodecimanis hanc obseruationem Ioānem Apostolum tradidisse. Alij verò Petrum & Paulum Apostolos Romanis & Occidentalibus dicunt paschæ tradidisse solennitatem. Sed nullus scriptam probationem horum habere dinoscitur. Quod verò ex consuetudine quadam per prouincias celebretur pascha, hinc existimo, quòd nulla regio easdē videatur seruare solennitates. Nam cùm vnius sint fidei plurimi, tamen dissonant circa paschæ legitima. Vnde pauca dicenda sunt. Nam in ipsis ieiuniis, aliter apud alios inuenim⁹ obseruari. Romani enim tres ante pascha septimanas, prēter Sabbatum & dominicam, sub cōtinuatione ieiunant. Illyrici verò & tota Hellas, Alexandria quoq; ante sex septimanas ieiunant. Eáq; ieiunia quadragesimā vocant. Alij verò ante septem paschæ septimanas ieiuniorum facere noscuntur initia, & tres tantummodo septimanas: hoc est, quinis diebus per intermissionem aliarum duarū septimanarum ieiunātes, nihilominus quadragesimā vocant. Vnde miror, cùm numerum ipsum non habeant, quomodo quadragesimam vocent. Sed etiam ciborū abstinentiam non similē habent: nam alij omnino ab animatis abstinēt: alij ex animantibus pisces solūmodò comedunt: quidam cum piscibus vescuntur & volatilibus, dicentes, hæc secundum Mosen ex aqua habere subsantiam. Alij verò etiam † caulibus, & ouis abstinere noscuntur: quidam ficco tantūmodo pane vescuntur: alij neque hoc: alij vsque ad nonam ieiunantes horam, sine discretione ciborum reficiuntur, & innumeræ cnosuetudines apud diuersos inueniuntur. Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apostolos, singulorū hoc reliquisse sentētiæ, vt vnusquisque operetur non timore, non necessitate, quod bonum est. Sed etiam circa celebritatem Collectarum quædā diuersitas inuenitur. Nam cùm per ecclesias in vniuerso terrarum orbe cōstitutas die Sabbatorum per singulas hebdomadas sacrificia celebrentur, hoc in Alexādria & in Roma, quadam prisca traditione faciunt. Ægyptij verò Alexandriæ vicini, & Thebaidos habitatores Sabbato quidem Collectas agūt, sed non sicut moris est, sacramēta percipiunt: nā postquam

Quartodecimani.

Ieiuniorū diuersitas.

Quadragesima.

† *caseis, baccis.*

Sabbatis olim sacrificabatur.

fuerint epulati,& cibis omnibus adimpleti,circa vesperam oblatione facta cõmunicant. Rursus autem in Alexandria, quarta & sexta feria scripturæ legũtur, eásque doctores interpretãtur,& omnia fiunt prẽter solennem oblationis morem. Origenes enim plurima in his diebꝰ videtur edocuisse. Qui quũ sapiens esset magister,& cõsideraret quod impossibilitas Mosaicæ legis ad literam esset infirma, rationé paschæ ad modum cõtemplationis euexit, vnum paschа solũmodo verum fieri dicens, quod Saluator celebrauit aduersus cõtrarias potestates, dum crucem susciperet,& hoc trophæo vteretur contra diabolum. In eadé Alexandreia Lectores & psalmi pronunciatores indifferẽter fiũt siue cathecumeni,siue iam Christiani,cũ omnes ecclesiæ iam fideles in his ordinib. habere videãtur. Ego quoq; cognoui in Thessalia consuetudiné aliam,cũ quidam clericus ante clericatũ legitimè duxisset vxoré,quia cum ea mixtus fuisset, abdicatus est,cũ in Oriente cuncti spõtanea voluntate,& non aliqua necessitate etiã episcopi seipsos abstineãt. Plurimi enim eorũ etiã episcopatus tẽpore ex legitima vxore filios habuerũt. Hoc quoque in Thessalia seruari cognoui,quod apud eos in diebus paschæ tantũmodo baptizatur. Quapropter plurimi sine baptismate moriuntur. In Antiochia verò Syriæ altare nõ ad Orientẽ ecclesiæ,sed magis ad Occidentẽ habent. In Hellade,Hierosolymis,& Thessalia,ad tẽpus vespertinum orationes similes Nouatianis Cõstantinopoli degẽtibus agũt. In Cæsaria Cappadociæ & Cypro die sabbati & dominico, circa vesperã cũ lucernariis episcopi atq; presbyteri scripturas interpretãtur. In Alexãdria presbyter non facit sermonẽ. Et hęc res initiũ accepit,ex quo Arius ecclesiã cõturbauit Romæ sabbata vniuersa ieiunãt. In Cæsaria Cappadociæ,eos qui post baptisma delinquunt à cõmunione suspendunt, sicut Nouatiani & Macedoniani in Hellespõto faciunt,& in Asia Quartodecimani. Nouatiani circa Phrygiã binubos nõ recipiũt. Cõstãtinopoli verò neq; apertè recipiũt: neq; palam remouere noscũtur. In Occidentalibus verò partibus apertè recipiunt.

Oblatio.

Origenes.

Exponunt scripturas ad lucernã.

Sabbati ieiunium.

Digami.

SOZOMENVS.

De paschа Montanistarum. CAP. XXXIX.

Montani.

MOntani porrò, quos Pepuzitas & Phrygas nominant, peregrinam quandam adinuẽtionem introducentes, secũdum eam pascha celebrant. Culpant enim eos, qui cursum lunæ requirũt, & dicunt solares tãtummodo circulos sequẽdos. Et menses quidẽ singulos esse dierum triginta definiũt, & inchoare primũ ab æquinoctio vernali, quod est secundũ Romanos octauo Caleñ. April. Tum, inquiunt, duo luminaria facta sunt, quib. tẽpora & anni manifestãtur. Et hoc indicari eo quòd luna per octo annos cum sole cõcurrat, & ambo iidẽ nouum habeãt mensem. Eo quòd octo annorũ cursus lunæ compleatur, & tãquam principium sit primi mensis, reputant prędictũ diem in scripturis quartumdecimũ, & hunc esse dicunt octauo idus April. secũdum quã semper celebrant pascha. Si contingat etiam cõcurrere resurrectionis, id est, Dominicum diem, alioqui dominica superueniẽte celebrant: scriptum est enim, inquiunt, à quartadecima vsq; ad viceſimãprimam esse celebrandã.

Quartusdecimus dies. Exod. 12. c Leuit.

Apud Romanos in vnoquoq; anno semel psallũt Alleluia primo die Paschæ, ita vt Romani velut pro iuramento habeant, vt hũc hymnum audire mereantur. In qua ecclesia neq; episcopus, neque alter quisquã coram populo docet. Apud Alexãdrinos hoc præter communem morem est, quod cũ leguntur Euãgelia, non surgit episcopus: quod apud alios nusquã fieri noui, vbi solus archidiaconus hãc lectionem legit: in aliis locis diaconi: in multis verò ecclesiis sacerdotes soli: Constantinopoli primo die resurrectionis Dominicæ Pontifex.

Alleluia Romæ.

SOCRATES.

De Arianorum diuisione. CAP. XL.

Arianorum schismata.

ACciderunt porrò etiam apud Arianos diuisiones propter huiusmodi caussam: Singulæ videlicet eorum contẽtiones ad ineptos eos pduxere sermones. Cũ enim in eorũ ecclesia credatur Deus pater esse filij verbi, ex hoc apud eos quæstio processit, an possibile sit vt etiã antequã existeret filius, Deus pater vocari potuerit: quoniam Dei verbũ non ex patre naturaliter, sed ex nõ existentibus substitisse credebant. Circa primum itaque capitulum errantes, ritè de puro nomine in certamen

Dorotheꝰ. illicitum irruerunt. Dorotheus etenim ab Antiochia euocatus ab eis, dicebat non posse patrem esse, neq; vocari filio non subsistēte. Porrò Marinus, quem à Thracia ante Dorotheum vocauerant, occasionem inueniēs opportunam (Dorotheo enim erat aduersus) respondit sermonem de hac quæstione contrarium. Et propterea sunt inter eos factę diuisiones.. Diuisiq; ꝓpter hoc verbum, seorsum singuli solennia celebrabant. Alij enim sequebantur Dorotheum, alij verò Marinum, dicentes videlicet patrem semper esse patrem, etiam filio non extante. Vocabantur verò isti Psathyriani, eò quòd quidā Theoctistus, Syrus genere ἀπὸ Παλαιστίνης, hanc propositionem valde defenderet. Hos quoque secutus est Selenas Gothorū episcopus. Verum isti quoque paulò post separati sunt, cùm Marinus cum Agapio discordiam habuisset, quem ipse episcopū fecerat Ephesi. Cæterùm isti non propter religionem, sed propter prę sulatum inimicitias inter se belláque gesserunt. Gothi namq; defendebant Agapium. Quāobrem plurimi clericorū eorum vanam gloriam fugiētes, ad fidem Consubstantialitatis vtiliter accesserunt, Ariani verò vigintiquinque annis diuisi sunt inter se, postea sub imperio Theodosij iunioris Cōsulatu Plintæ ab hęresi Psathyrianorum recedentes, vniti sunt, veluti lege decernētes nunquam capituli propter quod diuisi fuerant meminisse. Sed hoc Constantinopoli gestum est. Verum in aliis ciuitatibus sub diuisione māserunt. Hæc de Arianis. Verùm nec Eunomiani sine diuisione manserunt. Nam & ipse Eunomius dudū ab Eudoxio, qui eum Cyzici ordinauerat episcopum, segregatus est, occasione accepta, eo quòd Aëtium doctorem eius expulsum susciperet noluisset. Reliqui verò ab eo per schismata diuersa partiti sunt. Prius itaque Theophronius quidam Cappadox ab Eunomio versare contentiones edoctus, & aliquid de Aristotelis Categoriis & περὶ ἑρμηνείας intelligēs, fecit libros, quos de exercitio mentis attitulauit. Is ergò cùm offendisset consectatores suos, tanquam recedens ab eis, expulsus est, & seorsum colligēs sui nominis hęresim reliquit. In Constantinopoli verò quidā Eutychius ex tepidissima quæstione ab Eunomianis diuisus, hactenus collectas seor-

Marinus.

Psathyriani.

Agapius.

Eunomianorū schismata.

Theophronius.

sum facit, vocantúrque horum alij Eunomiotheophroniani: alij verò Eunomioeutychiani. Veruntamen isti baptisma corruperunt. Non enim in Trinitate, sed in Christi morte baptizant.

De diuisione Macedonianorum. CAP. XLI.

FActa est igitur quodam tempore etiam inter Macedonianos diuisio, cum Eutropius presbyter seorsum colligeret, & nequaquam ei Carterius consentiret. Fuerunt forsitan & aliæ diuisiones hæreseon, sed ego tanquam Constantinopolitanus atq; hic nutritus quæ mihi clariora visa sunt, ea narrare curaui.

SOZOMENVS.

De recessu Nili fluminis & rursus accessu.

CAPVT XLII.

EA porrò tempestate dicunt Ægypti fluuiũ circa primum ascensum aquæ post tergum recessisse. Quo facto Ægyptij sæuiebant, eò quòd nõ sinerentur flumini sacrificia solénia celebrare. Iudex autem seditionem perspiciens concitari, nũtiauit id imperatori. Verũ Imperator melius iudicauit diuinæ fidei seruire, quàm pocula Nili & sacrilegia præponere pietati: Nunquam, inquit, currat ille fluuius, si Magicis artibus & fluxu sanguinis vndæ polluendæ sunt sacri Paradisi. Hoc acto, paulò post ita vbertim Nilus effusus est, vt etiam altius quàm solebat, fluctus spargeret. Cúmque solitas cõplesset mensuras, & adhuc in altitudinem extolleretur, in terrorem nimium Ægyptij sunt redacti, metuentes ne Alexandreiam & Libyæ partes fortè destrueret. Tũ verò ferunt Paganos Alexandrinos in Theatro clamasse, quod velut senex & delirus euanuisset Nilus. Quamobrem plurimi AEgyptiorum derogantes paternę religioni, ad Christianismi iura conuersi sunt.

An. do. 394.

Nilus retrocedens.

Quemadmodum caput Ioannis Baptistæ Constãtinopolim fuerit deportatum. CAPVT XLIII.

EO tempore dicitur delatum Constantinopolim Iannis Baptistæ caput, quod Herodias petiit ab Herode Tetrarcha. Fertur enim inuẽtum caput à monachis Macedonianis, qui primum quidem Hierosoly-

An. d. 394.

Caput Ioan. Baptistæ.

mis habitabant, postea verò in Ciliciam migrauerunt.

Nardoni⁹. Quum enim ante hoc imperium Mardonius maior domus imperialis nuntiasset hoc imperatori, præcepit Valens, caput sacrũ Cõstantinopolim deportari. Qua iussione missi, & imponẽtes vehiculo deportabant. Cúmq; venissent ad locum qui vocatur Pãtichium (est enim circa Chalcedonem) nequaquam poterat trahi vehiculũ, licet multis plagis † iumenta affligerentur. Et quũ hoc nouum videretur vniuersis, & ipsi simul Imperatori sacrum hoc caput recondiderunt in vico appellato Cosilai. Erat enim possessio ipsa Mardonij. Illo quidẽ tempore aut Deo aut ipso propheta monente in hunc locum vsque perductum est. Cúmque postea Theodosius Imperator has Baptistæ reliquias voluisset auferre, solam referunt restitisse matronam virginem sacram quæ eius custodiã capitis exhibebat. Cui cùm sæpius Imperator nõ violenter, sed cum lachrymis supplicaret, vt eũ permitteret sua vota complere: hæc putans quod sicut tempore Valentis, etiam tunc nõ pateretur vlterius Baptista portari, cessit. At Imperator amplectẽs sua purpura thecam in qua caput Baptistæ iacebat, eãque portans venit, & ante ciuitatem Cõstantinopolitanam recondidit ad septimum miliarium: ibíque magnã & pulcherrimam Deo ædificauit ecclesiam: crebróque deprecatus est matronam, promisitque dona gratissima si reconciliari vellet. Nec passa est: erat enim Macedoniana hæresi corrupta, licet presbyter Vincẽtius cõsectator eius, qui prophetæ sepulchrum æqualiter obseruabat, cõuersus fuisset, & Catholicæ communicasset ecclesiæ. Ferunt enim quod coniurationem habeant Macedoniani, nunquam se à sua secta recedere. Verum is presbyter dum ageretur de translatione sacri capitis, apud se definiuit, quod si sequeretur Baptista Imperatorem, & ipse communicaret ei. Quo facto, conuersus est.

† burdones.

Macedonianorum pertinacia.

THEODORITVS.

Quemadmodum Flauianus Antiochenum solus acceperit episcopatum. CAP. XLIIII.

Flauianus Melitij successor.

IGitur in Antiochia Melitij maximi successione Flauianus accepit, qui cũ † Diodoro plurima pro ouibus

† Theod. to.

certamina passus est. Voluerat enim Paulinus ecclesiæ suscipere præsulatum, sed pōtificum restitit chorus, dicēs non oportere eum qui Melitij cōsilium non recepisset, post illius mortem in eius sede consistere, sed eū potius qui plurimis laboribus effulserat, & pro ouium cura pericula sustinuerat. Hoc factum Romanos & AEgyptios fecit infestos Orientalibus. Sed neque morte Paulini inimicitiæ sunt destructæ. Nam & post illum quū Euagrius eius accepisset sedem, perstiterunt Flauiano vehementer infensi, licet Euagrius præter ecclesiasticam regulam fuerit ordinatus. Solus enim Paulinus eum instituerat, plurimas regulas præuaricatus ecclesiasticas. Nō enim præcipiunt vt pro se quilibet ordinare possit, sed conuocare vniuersos prouinciæ sacerdotes, & præter tres pontifices ordinationem fieri penitus interdicunt. Verūtamen nihil horum respicientes. Euagrij sunt amplexi communionem, & aduersus Flauianū rures principis commouerunt. Qui frequenter impulsu., deduxit eum ad vrbem Cōstantinopolim, & Romam proficisci præcepit. Porrò Flauianus excusatione hyemis, promissione facta quod rēpore opportuno proficisceretur Romam, rum est reuersus ad propria. Quúmque Romani pontifices, nō solum mirabilis Damasus, sed etiam post eum Siricius & Anastasius apud Imperatorē vehemēter instarent, dicentes, quod tyrannos quidem proprios debellaret: qui verò Christi resisterent legibus, eos sineret impunitos, rursus eū euocans, Romam proficisci cogebat. Tunc Flauianus sapientissimus digna libertate vsus ait, Siquidem fidem meam ô Imperator quasi non rectā accusant quidam, aut vitā dicunt sacerdotio non esse dignam, etiam ipsos accusatores habere iudices nō refuto, eorúmque sententiam lubenter accipiam. Si verò de sede & præsulatu cōtendunt, nec litigabo, nec hęc volētibus habere resistam: sed abscedam, & ab ista præeminentia abstinebo. Da igitur Antiochenā sedem cuicunque volueris Imperator. Hāc eius fortitudinem sapientiámque miratus princeps, redire ad patriam, & commissam sibi regere præcepit ecclesiam. Post aliquātum temporis Romam denuò veniēs Imperator easdē ab episcopis patiebatur querelas, quasi Flauiani tyran-

Euagrius.

Damasus. Siricius. Anastasi⁹.

Flauianus ad Imp.

nidem premere noluisset. At ille speciem tyrannidis eos effari præcepit, dicens se esse Flauianum. Illis verò dicentibus quod non possent cum Imperatore cõtendere, monuit vt deinceps ecclesiæ concordiam haberent, deponeréntq; certamen, & stultas cõtentiones extinguerent. Paulinus, inquit, olim est mortuus: Euagrius contra regulas ordinatus: Orientales autem ecclesiæ præsulatum Flauiano deferentes, & Asia, Pontus & Thracia, eius communioni coniunctæ sunt: Omnis Illyria illum nouit per Orientem episcopis præsidere. His flexi monitionibus Hesperię sacerdotes soluturos se inimicitias promiserunt, & Legatos mittẽdos ab eo se susceperunt. Hoc cognoscẽs sacratissimus Flauianus, misit Romam quosdam laude dignos episcopos, & Antiochenos presbyteros atque diaconos, quibus preęrat Acacius Beroææ in omni terra pelagóq; cantatus. Is cũ aliis Romam veniens, longámq; sanans odij passionẽ, post decem & septem annos ecclesiis restituit pacem. Quod cognoscẽtes AEgyptij, inimicitias extinguẽtes, cõcordiam sunt amplexi. Tum igitur ecclesiæ Romanæ Innocẽtius successor Anastasij præsidebat, vir prudentia & intellectu decenter ornatus, Alexandrinæ verò Theophilus.

Innocẽtius Põt. Rom.

Theophil. Alexandrinus.

SOCRATES.

De Eugenio tyranno, & quemadmodum fuerit superatus.

CAPVT XLV.

An. d. 394. Eugenius ex ludimagistro tyrannus.

REspublica autem eo tempore ex huiusmodi causa turbabatur, in Occidentis partibus Grammaticus quidam nomine Eugenius, literarũ Latinarum Doctor relinquens Scholas suas, in palatio militabat. Erátque Imperatoris ἀντιγραφεὺς, & propter eloquentiam à multis honorabatur. Tum ergo (vt fertur) nõ mediocriter cogitãs, cooperatorem assumpsit Arbogasten de minoribus Galliis ortum, militaris ordinis Ducem, virum sæuum & ad cædes paratum. Quo facto declinauit ad tyrannidem. Igitur vterque contra Imperatorem Valentinianum necem machinabátur, Cubicularios corrumpentes eunuchos. At illi dormiẽtem principem suffocarunt. Hoc Eugenius repentè cognoscẽs, Imperio potitur Hesperiæ, agebátq; quod tyrãno poterat cõuenire.

Arbogastes.

Hæc

Hæc audiens Theodosius Imperator, rursus sollicitudinibus obstrictus, secunda certamina post Maximũ præparabat. Cõgregánsq; militarem virtutem, & Honoriũ filium designans Imperatorem Consulatu suo & Habundátij, decimo die Ianuarij mensis, denuò ad partes Hesperias magno studio festinabat. *An.d.398. Honorius fit Cæsar.*

Sozomènus.

Interea euentum belli considerans misit in Thebaida ad Ioannem monachum tũc præscientia clarum. Ad quem destinauit Eutropium eunuchũ sibi fidelissimum vt aut eum (si vellet venire) deduceret, aut nolentem de euentu belli interrogaret. At ille Ioannem quidem deducere non prænaluit, sed mandatum retulit eius, quod bello vinceret, & perimeret tyrãnum, & post victoriam in Italia moreretur. *Ioãnes monachus futurorũ prascius. An.d.394.*

Socrates.

Relictis ergo Theodosius ambobus filiis in vrbe Cõstantinopoli quũ proficisceretur contra Eugenium bellaturus, plurimi trãs Histrum Barbari sunt sequuti, cum eo pugnaturi contra tyrãnum. Paruóque tempore cum manu maxima venit ad Gallias. Illic enim parabat bellum, vbi iam multa millia habebat exercitus. *Gothi cum Theodosio.*

Theodoritus.

Quum igitur in quodam mõte oratorium inuenisset, ibi noctu domino supplicabat, & circa galli cantum sopore compressus, vidit in somnis quasi iaceret in cãpo, & adstarent sibi duo quidã viri in vestibus albis & equis candidissimis residentes, cúmq; iubentes habere fiduciam, & diluculo armare milites ad victoriam: dicebántque se pro auxilio destinatos. Quorum alter Ioannem Euangelistam, alter se Philippum dicebat Apostolum. Hac visione comperta, nequaquam ab oratione cessauit, sed lachrymas vberiores effudit. Quæ visio etiã cuidam militi reuelata est, & per diuersos peruenit ad principem. At ille: Non propter me, inquit, hæc iste vidit, sed ne quis crederet quod finxerim quod ego vidi. Ideóque etiam isti monstratum est, nam primo mihi dominus hoc communis ostendit. *Theodosij in somnijs.*

Socrates.

Fuit ergo congressio circa fluuium vocabulo Frigi- *Conflictus. An.d.396.*

dum. Igitur in parte qua Romani cõtra Romanos, confligebant, bellũ erat æquale. Vnde verò Barbari auxiliatores Imperatoris erãt, pars Eugenij potior esse videbatur. Imperator autẽ videns Barbaros perire, in maximã veniens æstuationẽ, prostrauit seipsum in terram, adiutorem inuocans Deum, & petitione frustratus non est.

Bacurius magister militum.

Quidam enim Bacurius Magister militum eius, repentè sic cõfortatus est, vt cum primis ducibus cõcurreret, ad eam partem qua Barbari premebãtur. Quo facto dirupit acies, & in fugam mox vertit inimicos. Fitq; denuò ea hora miraculũ: ventus enim vehementissimus inspirans, emissa iacula ab Eugenij partibus cõtra eos denuò reuocabat, & à partibus Imperatoris ad hostes cũ magna fortitudine deferebat. Tantum valuit Imperatoris oratio. Hoc itaque modo pugna finita, Tyrãnus accurrens ad pedes Imperatoris, orabat vt promereretur salutem. Qui circa pedes eius à militibus capite sectus est.

Eugenius supplex Theodosio.

Arbogastes seipsum iugulat.

Hæc gesta sunt septimodecimo die Septembris mensis, Consulatu Arcadij tertio, & Honorij secundo. Arbogastes autem tantorum causa malorum, post duos cõgressionis dies, fuga elapsus, cum cognouisset quod viuere non posset, proprio gladio se peremit.

SOZOMENVS.

De miraculis Donati Pontificis in Beræa.

CAPVT XLVI.

An. d. 396. Donatus.

EA tempestate plurimi inter episcopos effulgebant, sicut Donatus Euorię epiri. De quo cùm prouinciales miracula multa testẽtur, maximũ tamen est quod de dracone gessit. Is enim circa pontem in via publica iacens cibum habebat oues, capras, equos, boues & homines abripiens deuorabat. Ad quã bestiam Donatus sine gladio, sine aliquo iaculo veniens, cùm illa leuasset caput quasi voratura virum, tunc ille vexillum crucis ante faciẽ eius digito designãs in aëre, in os eius exspuit. Bestia verò spurum mox ore suo suscipiens expirauit. Quam (sicut audiui) octo paria boum in vicinũ cãpum traxerunt. Et missò igne cõbusta est, ne aërem fœtore corrũperet. Huius Donati sepultura insignis est, vbi oratoriũ ex eius nomine vocatur, habens fontẽ aquarum,

quem ipse fertur orationibus inueniſſe. Nam quũ eſſet locus inaquoſus, & illuc ex itinere aliquando veniſſet, aiunt quod fatigatis illis qui cũ eo erant, orauit, & mox aquæ inundatio proruperit, & ex illo hacten⁹ pmaneat.

De Theotimo Tomitano Pontifice.

CAPVT XLVII.

EO tempore Tomitanã & Scythiæ eccleſiam Theotimus gubernabat, vir in philoſophia nutritus, cuius virtutem diligentes Barbari trans Hiſtrum habitantes, Deum Romanorũ eſſe prædicabãt. Diuinarum ſiquidem in eo rerũ experimenta ſæpius perceperũt. Nã cùm quodam tempore iter faceret, illius terræ Barbari occurrerunt ei. Et cùm hi qui erant circa eum terrore turbarentur, quaſi continuò morituri, ex equo deſcendens orauit. Porrò Barbari neque eum neque ſequaces eius, nec equos de quibus deſcẽderant videntes, tranſierunt. Cùm igitur crebrò tranſeuntes, Scythas naturaliter feroces, epulis muneribúſq; manſuefaceret, quidam Barbarorum arbitratus eum eſſe locupletem, cœpit inſidiari vt eum caperet, alligaret & traheret. Cùm hoc iam paraſſet, & dexteram ad hoc haberet, vt eum iactu illaqueret, manus in aëre mox ligata, & Barbarus ille inuiſibilibus vinculis eſt obſtrictus. Tũc aliis pro eo rogantibus, ſupplicauit Deo Theotim⁹ vt Barbar⁹ ſolueretur.

Ann. do. 398. Theotim⁹ Tomitanorum epiſc.

Scythæ.

De Epiphanio Cypriu. CAP. XLVIII.

EO quoque tempore fuit Epiphanius Cypriorũ epiſcopus, ad cuius ſepulchrum hactenus dæmones expelluntur. Is enim cùm ſubſtantiam propriam, neceſsitatem ſuſtinentibus erogaſſet, & multis quoq; offerentibus ei pecunias manu largiſsima diſpenſaret, contigit vt pecuniis deficientib. œconom⁹ eccleſiæ murmuraret. Quo facto aſſiſtens quidam in domo in qua habitabat œconomus, ſæculum multarum pecuniarum dedit, & ita diſparuit, vt nec qui dediſſet, nec qui miſiſſet cognoſceretur. Quod factũ omnes quinũ eſſe iudicauerunt. Aliud quoq; eius libet referre miraculũ. Quidam pauperes ſtudentes Epiphaniũ arte deludere vt ſibi aliquid daret: cùm iter ageret, vnus eorum ſupinũ ſe proſtrauit in terram, alter ſtabat quaſi mortuum deflẽs, nec habẽs

An. d. 399. Epiphan⁹ Cypri epiſcopus.

vnde eum sepelire potuisset. Epiphanius autem superueniens, orauit vt sub quiete dormiret. Et sepulturę necessaria præbuit, simúlque consolatus est flentem, dicés: Quiesce fili à lachrymis. Non enim fletu resuscitari potest. Est enim ineuitabile quod euenit. Cúmq; discessisset Epiphanius, cœpit ille pulsare sociũ vt resurgeret. Et cùm hoc semel & secũdo feciſſet, dicés: Surge, vt hodie de tuis laborib. epulemur: & ille penitus nõ sentiret, cognoscés verè mortuum, cucurrit ad Epiphanium flés, & petens vt suum socium suscitaret. At ille consolatus est, ne grauiter ferret quod euenisset. Nõ tamen defunctum denuò suscitauit. Hoc enim credo prouide factũ, vt non facile Dei ministri deludantur. Eo tempore fuit Æas & Zeno in Palęstinæ Gaza philosophãtes. Et AEas fertur cum pulchertimam duxisset vxorem, ter cum ipsa solùm concubuisse, & tres filios genuisse, postea vitam monachicam apprimè esse sectatum. Zeno verò episcopus fermè annorum centum habens ætatem, nunquam solennibus minor fuit aut quieuit officiis.

Æas.
Zeno.

Quomodo Abacuc & Micheæ Prophetarum corpora ostensa sint. CAPVT XLIX.

Ann. do. 400.
Abacuc & Micheæ prophetarũ corpora reperta.

NOn solùm autem religionem hæc tunc nobilitabant, sed etiam Abacuc & Micheæ prophetarum corpora (sicuti audiui) hoc tempore sunt ostensa reuelatione diuina, cum Zebennus tũc Eleutheropolitanam gubernaret ecclesiam in vico qui prius vocabatur Ceila, in Berethasia prædio quod distat ab vrbe fermè stadiis decem. Circa hunc locum sepultura Micheæ fuit, quam nescientes quid dicerent, prouinciales, ô fidelem memoriam, vocitabant.

SOCRATES.

Define Theodosij principis. CAPVT L.

Theodosius ægrotat. An. d. 397

IGitur Theodosius Imperator post labórem publicum corpore fatigatus, & sperans se eo morbo non moriturum, potius de Republica cogitabat, considerans quę soleant hominibus accidere, Imperatore moriente. Filium itaque Honoriũ de Constãtinopoli velociter euocauit, ordinare volens partes Hesperias. Cúmque filius Mediolanum veniſſet, ex ægritudine releuatus, Circum

de victoria celebrabat. Et ante prandium quidem spectaculum quasi sanus exhibuit. Post prandium repentè prægrauatus ad spectaculum venire non potuit, filium tamen Ludis adesse præcepit. Superueniente verò nocte defunctus est, Consulatu Olibrij & Probini, septimodecimo die Ianuarij mensis, anno primo ducentesimæ nonagesimæquartæ Olympiadis. Vixit autem Imperator Theodosius annos sexaginta, ex quibus sedecim imperauit. *Moritur.*

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER DECIMVS.

SOCRATES.

De successione Arcadij & Honorij.

CAPVT PRIMVM.

DEFVNCTO Theodosio, in Imperium filij successerũt, Arcadius in Oriente, Honorius autem in Occidẽte. Hoc tempore in Romana Damasus præsidebat ecclesia in Alexandrea Theophilus, Hierosolymis Ioannes, Flauianus Antiochenã tenebat sedem, Constantinopolitanámque Nectarius. Igitur circa octauum diem Nouembr. mensis eodem Consulatu, corpus Theodosij delatum cum solenni honore ab Arcadio filio sepulturæ contraditur. Post paucos verò dies, id est, vicesimoseptimo eiusdem mẽsis die etiam exercitus qui cum Imperatore Theodosio fuerat cõtrà tyrannum, reuersus est. Et cum Imperator Arcadius secundum consuetudinem ad portas occurrisset exercitui redeunti, tunc milites Ruffinum Præfectum Imperato- *Ann. do. 398. Episcopi Apostolicarum ecclesiarum.*

ris peremerunt. Erat enim suspectus quasi tyrannidem posset assumere. Dicebatur autē Hunos ipse in Romanorum prouincias euocasse, qui tunc Armeniam & partes Orientis valde vastabant.

THEODORITVS.

Quomodo Honorius ludum gladiatorum remouerit.

CAPVT II.

Telemach⁹. Monomachiæ sublatæ.

HOnorius itaque suscipiens Occidentis Imperium, monomachias, quæ iam olim Romæ celebrabantur, huiusmodi de causa remouit. Quidam Telemachus cōuersationis monasticæ, hac de causa ab Oriente venit Romam. Cúmq; nephandum illud spectaculū ageretur, etiam ipse intrauit in stadium, & discendens nitebatur pugnantes inter se gladiis, separare. Cúmque spectatores aduersus eum sæuirēt, & in effusione sanguinis grassarentur, prouisorem pacis lapidibus occiderunt. Hoc vbi cognouisset mirabilis Imperator, illum quidem inter victores martyres numerauit, nephandum verò spectaculum prorsus sustulit.

SOCRATES.

De morte Nectarij Constantinopolitani & ordinatione actibúsque Ioannis. CAPVT III.

An. d. 399. Nectarij Constantinop. episcopi mors. Ioā. chrysostomus.

CVm verò modicum tempus trāsisset, etiam Nectarius Cōstantinopolitanus episcopus defunctus est, Cōsulatu Cæsarij & Attici, septimo & vicesimo die Septembris mensis. Mox ergo studia generātur in episcopatum, aliis aliū ordinare cupientibus. Nouissimè verò placuit, vt ab Antiochia Ioannes euocaretur, ecclesiæ presbyter. Erat enim eius doctrinę fama mirabilis. Intra modicum ergo tempus communi decretò omnium clericorum & laicorum Imperator Arcadius euocauit eū. Et propter dignitatem ordinis cùm adessent ex Imperiali iussione plurimi episcopi, etiam Theophilus venit Alexandrinus, qui studebat quidem Ioānem detrahere, & Isidorum suum presbyterū ordinare. Diligebat enim eum, quod aliquando sustinuisset pro ipso tale periculum. Cùm Imperator Theodosius aduersus Maximum tyrānum decertaret, Theophilus per Isidorū xenia mi-

Theophilus Io. Chrysostomo parū fauens.

Isidorus.

sit Imperatori,& duplices misit epistolas, mãdans vt alteras literas nõ vincenti daret: porrò victori & munera & alteras porrigeret literas. Has cùm Isidor⁹ portasset, Romam veniens victoriam expectabat. Sed non diu latuit. Quidam enim lector rapiẽs epistolas,demõstrauit Imperatori. Quamobrem Isidorus terrore correptus,in Alexandreiam fugit, celare volens quod fuerat ei mandatum. Ob quam causam Isidorum Theophilus diligebat. Verũ palatij iudices præposuere Ioannem. Cúmque multi Theophilum accusarẽt,libellos aduersus eum pro diuersis causis præsentibus episcopis obtuleront. Tunc Præpositus Palatij Eutropius nomine,sumẽs accusationes scriptas ostendit Theophilo, dicens, aut ordina Ioannem, aut accusationes istæ venient ad examen. Hinc perterritus Theophilus,Ioannem ordinauit episcopum, qui susceptt episcopatum sextodecimo die Febr. mensis, Cõsulatu Honorij Imperatoris, & Eutychiani Præfecti. Quod verò Ioannes vir fuerit omnino præclarus, ex libris quos reliquit,cognoscitur. Cuius vitam,genus, conuersationem, & quemadmodum sit depositus, & post mortem magis honoratus, exponam. Ioannes itaque fuit Antiochenus, filius Secundi & Anthusæ nobilium personarum,discipulus Sophistæ Libanij, & auditor Andragatij Philosophi. Cúmq; se ad aduocationem præpararet, cõsyderans molestias litigãtium, iniustúmque vitæ propositũ,potius elegit quietem. Et hoc fecit æmulatus Euagrium,quoniam & ille quum iisdẽ studiis esset vsus,quietam magis sequutus est vitam. Mox ergo mutato cultu pariter & incessu, diuinis lectionibus incumbebat, & frequentius ad sanctam concurrebat ecclesiam. Hęc agens persuasit etiam Theodoro & Maximo qui fuerant condiscipuli ipsius apud Sophistam Libanium,vt pomposam relinquerent vitam & simplicem sequerẽtur. Quorum Theodorus postea episcopus Mopsuestienis ordinatur ecclesiæ, Maximus autem Seleuciæ Isauriæ. Tũ itaque isti fiebant discipuli in lectione diuina Diodori atque Carterij, qui eo tempore sacris monasteriis præsidebãt. Sed Diodor⁹ postea Tarsi ordinatus episcopus, multos cõscripsit libros sacras ad literam intuens scripturas. Porrò Ioannem degentem cum

Mira Theophili vafricies.

Ann. do. 400.

Io. Chrysostomus amplectitur vitã Christianam.

Theodor⁹. Maximus.

Io. Chrysostomus fit lector in ecclesia Antiochena.

Basilio qui tunc à Melitio factus erat diaconus, & postea Cæsareiæ Cappadociæ præsule cõstituto, Zeno episcopus à Hierosolymis reuertẽs, Lectorẽ in ecclesia Antiochena cõstituit. In quo adhuc officio positus librum ædidit contra Iudæos. Post modicũ verò tempus etiam Diaconatũ à Melitio promerens. De sacerdotio alium fecit librũ, aliósq; plurimos explanauit. Postea verò Melitio in Cõstantinopolitana vrbe defuncto, recedẽs Ioannes à Melitianis, & neq; Paulino cõmunicans, tribus annis cõtinuè sub quiete degebat. Mortuo verò Paulino, ab Euagrio eius successore presbyter ordinatur. Ante episcopatũ itaq; hoc modo cõuersatus est. Fuit enim vir (vt aiunt) propter zelum castitatis seuerior, & amplius quàm † habebat, à iuuẽtute sua furori magis q̃ reuerentiæ se præbebat, & propter vitæ rectitudinem incautus prospicere de futuris. Propter simplicitatẽ verò, oris libertate profusus, apud colloquẽtes nõ mediocriter vtebatur. Docẽdo præcipuus erat, vtilis ad corrigendos audiẽtium mores. In confabulatione verò arrogãs à nescientibus putabatur. Cùm ergo talis moribus esset, episcopatu susceptο, maiori fastu q̃ debuerat vtebatur, clericorum suorũ corrigere vitã volens. Mox igitur in ipso initio quum clericis asper videretur ecclesiæ, erat plurimis exosus, & veluti furiosum vniuersi declinabãt. Cõpellebat enim eum vt velut omnes offenderet Serapio diaconus eius, qui aliquãdo præsentibus clericis hũc protulit magna voce sermonẽ: Nũquam poteris, ô episcope, hos corrigere, nisi vno baculo percusseris vniuersos. Quo dicto maiora cõtra eum odia concitata sunt. Non post multũ verò temporis plurimos clericorũ pro diuersis exemit causis. At illi cõspirantes aduersus eum etiam derogationibus apud populũ vtebãtur: quarũ rerum faciebãt maximam fidem, eo quod nec vllum secũ comedere patereturnec ipse ad alium inuitatus accederet. Dicunt enim quidam, propterea noluisse eum cum quoquã comedere, eò quod turpiter manducaret escásque perciperet. Alij verò propter excellentem ciborum abstinentiam hoc eum facere prædicabant.

Fit presbyter.

† *debebat.*

Libera lingua Chrysostomus.

Emendatio cleri.

Serapio diacon⁹ Chrysostomi.

Sacerdotes aduersus Chrysostomum conspirant.

Sozomenus.

Egotamen, quodam viro veraci referente, audiui

quòd propter abstinẽtiam capite & stomacho sæpe dolebat,& ideò prandiorum epulas euitabat.

Socrates.

Porrò populus propter sermones quos in ecclesia faciebat, diligebat eum parumpendẽs accusatorum voces. Quales verò sint eius libri,non† oportet nũc dicisquoniam legẽtibus poterunt indicari. Igitur cùm clero tãtummodo esset exosus, machinationes cõtra eum non omnino valuerũt. Quum verò etiam plurimos Procerum obiurgare cœpisset, tunc inuidia cõtra eum maior accensa est. Et plurima quidem aduersus eum dicebantur: multa quoque faciebant audientibus fidem.

† *attinet illũ dicere.*

Quomodo Eutropius Præpositus Imperatoris fuerit interemptus. CAP. IIII.

EIus derogationibus dedit augmentum homilia cõtra Eutropium tunc prolata. Eutropius enim Eunuchus Præpositus Imperatoris, & habens Consulis dignitatem,volens in,quosdam qui ad ecclesiam cõfugerant,animaduertere,operam dedit vt ab Imperatoribus lex poneretur, iubens vt nullus ad ecclesias cõfugeret, imò qui dudum confugerant, traherentur. Sed dei sequutum est repente iudicium. Erat ergo proposita lex. Post paucos verò dies quum ipse Eutropius offendisset Imperatorem,inter refugas erat apud ecclesiam.Episcopus verò Eutropio sub altari iacente, nimióq; percusso timore,resides super ambonem, vbi solebat prius facere consuete sermonem, homiliam increpatoriam fecit aduersus eum. Vnde plurimos magis offendebat, eo quod hominem in infelicitate positum, nõ solum non miseraretur, sed etiam ne obiurgare quidem desisteret. Igitur Eutropij tunc Consulatus dignitatem habentis, propter quędam crimina caput Imperator iussit amputari,& ex ordine Consulatum eius nomen penitus aboleri. Quamobrem Theodori solummodo, qui cum eo Consul fuit, nomen adscriptum est. Pro diuersis igitur caussis multos sæpius libere obiurgabat, & plurimis erat exosus. Vnde Theophilus Alexãdrinæ ciuitatis episcopus,mox post ordinationem caussas eius deiectionis quæsiuit, & quibusdam præsentibus de eo latenter ob-

Eutropius Eunuchus Præpositus cubiculi.

Ioã. Chrysostomus declamat publice in Eutropium.

An.d.401

loquebatur, multis etiam longe positis scribebat. Contristabatur enim non solum propter libertatem illam, sed quod etiam Isidorum presbyterũ suum episcopum Constantinopoleos ordinare non valuisset.

Theodoritus.

Ioan. Chrysostomus cleri reformator.

Sacerdotibus igitur Ioãnes episcopus supplicabat, vt secũdum ecclesiasticas viuerent sanctiones, quas quicũque prẽuaricari prẽsumerent, eos ad templum prohibebat accedere. Dicebat enim, quod nec deberẽt frui honore sacerdotij, qui eorum vitam cõtemnerent imitari. Non solum autem prouidẽt iam vrbis Constantinopoleos habebat, sed etiam totius Thraciæ, quæ sex prẽfecturis est diuisa, & Asiæ totius quę ab vndecim Præsidibus regitur. His legibus ornabat etiam Pontificam regionem, quę totidem Iudicibus gubernari dignoscitur. Cúmq; cognouisset in Phœnice ad huc dæmonibus sacrificia ministrari, electos monachos & Imperialibus sanctionibus coarmatos aduersus cultores destinauit idolorum dans pecunias templorum destructorib' erogandas, non ex ærario publico, sed quas à fidelissimis mulieribus oblatas liberaliter excipiebat sic ab ipso persuasis.

Pontus Phœniciæ.

De conuersione Celticorum per Ioannem.

CAPVT V.

VIdens verò etiam cohortem Scythicam Arianis retibus illaqueatam, & cogitans de eorum capienda salute, cõsilium huiusmodi venationis inuenit. Eiusdem nanque linguæ presbyteros, diaconos, atque Lectores fecit, & vnam eis ecclesiam dedit. Qua occasione multos eorum cepit, cùm & ipse frequenter illuc iret, & per interpretem Scythicum diuinas lectiones exponeret. Hæc ergo intra ciuitatem crebro faciés, plurimos eius gentis Arianorum ad Apostolica dogmata reuocauit.

Scythæ.

Apud Scythas autem accolas Istri quidam erant desiderium salutis habẽtes, quò nõ poterant peruenire. Quod Ioãnes cognoscens, quęsiuit viros Apostolico zelo feruentes, eósq; misit, & desiderãtibus salutis gratiam ministrauit. Ego autem etiam literas eius legi ad Leõtium Ancyræ Pręsulem, quibus indicauit Scythas fuisse con-

uersos in nostra prouincia. Et cognoscens in quibusdam vicis Marcionis creuisse languorem, scripsit eius loci pastoribus, vt eos pellerent. Insuper etiam Principis pro hac caussa pferri petiit sanctionem. Quod igitur ecclesiarum curam in animo habuerit, secúdum diuinum Apostolum, satis hæc docuerint. Licet autem etiam aliunde illius libertatem intelligere. *Aduersus Marcionistas.*

De Gaina magistro militum, eiúsque rebellione.
CAPVT VI.

GAinas quidam genere Scythicus, cõsilio Barbarus, studio tyrannico vehementer elatus, eo tempore quum esset magister militum, multos suæ gẽtis, multos etiam Romanorũ sub suo magisterio habens, terrorem plurimis, etiam ipsi Principi meditatione tyrannidis inferebat. Erátque Arianus. Is ergo rogauit Imperatorẽ, vt intra ciuitatem ei vnam daret ecclesiam. At ille eum se placare promisit. Tum euocans Ioannem, eíque potentiam illius meditatámq; tyrannidem dicens, petebat vt data ecclesia, eius refrenaret intẽtionem. At ille virtute fortissimus: Noli, inquit, ô Imperator hęc promittere, neque sanctum canibus dare. Non enim potero deo benedicentes expellere, neque sanctum templum blasphemantibus iniuste cõtradere. Neque hunc Barbarum metuas Imperator, sed ambos nos iube vocari, & sub silentio inter nos quæ dicũtur audi. Ego nanque linguam illius sic frenabo, vt non prẽsumat petere quæ dari non expedit. Hoc audiens Imperator gauisus est, & vtrunq; altero die vocauit. Tunc Gainas petitionem suam poscebat, Ioannes contradicebat, dicens: Non licet Imperatori pietatem custodienti, aliquid contra mandata diuina tentare. Cúmque respõderet ille, quod oratorium & ipse habere deberet, Ioannes ait: Vbique tibi diuina domus aperta est, & nullus te vetat orare. At ille: ego, inquit, alterius sectę sum, & cum meisvnum templum habere deposco. Multos enim pro Romana republica labores assumpsi, & non debeo in mea petitione cõtemni. Cui Ioannes: Plurima, inquit, prẽmia, & quæ transcendũt tua certamina percepisti, magister militũ factus. Cõsulari toga insuper exornatus. Et oportet *Gainas magister militiũ Scytha.* *Ioan. Chrysostomus aduersus Gainam.*

te consyderare quis pridem fueris, & qualis modo consPiciaris,& quæ prisca paupertas,& quæ pręsens substãtia. Quibus vestibus vsus fueris antequam Histrum trãsisses,& quibus nunc vtaris. Cõsydera igitur paucos labores maxima tibi prędia contulisse,& circa honorantem te non sis ingratus. His sermonibus tantus ille doctor obstruxit os Gainæ,eúmq; compulit vt taceret.

SOZOMENVS.

Igitur quum Gainas adipisci desideraret Imperium, qui pridem de sua fide apud beatam martyrem Euphemiam in Chalcedone Imperatori Arcadio promisisset, diuersa cõsilia reuoluebat, & in sua intentione semper instabat. Cúmq; per diem nihil in vrbe Constantinopolitana agere potuisset, machinatus est vt noctu Barbaros mitteret qui Palatium cõcremarent. Tunc vero apertè mõstratum est, quomodo deus custodiat ciuitatem. Missis enim ab eo Barbaris ad incendium atq; prędas, angelorum turba apparuit armatorum ingẽtia corpora habentium. Illi verò putantes esse milites, abscesserunt. Cúmq; hoc Gainæ fuisset nuntiatum, incredibile visum est. Nouerat enim omnem exercitum per ciuitates constitutum. Quapropter denuo sequenti nocte alios destinauit. Cúmque idem ei renuntiatum fuisset (denuo enim angeli eandem visionem Barbaris ostendebant) nouissime ipse egressus cum multitudine, miraculi sumpsit experimẽtum, arbitratus reuera, quod per diem quidem lateret exercitus, noctu verò pro eius custodia poneretur. Et ita quum intra vrbem nihil posset implere, egressus ad Thraciam, aperte hostilem mõstrauit intentionem.

Gainas conatur incẽdere palatium Constantinop.

THEODORITVS.

Quum igitur aliquantum transisset tempus, diu meditatam tyrannidem Gainas patefecit. Collecto nãque exercitu, per Thracias vniuersa vastabat. Hoc cognoscentes & iudices & populi, terrebantur: & neque repugnare illi quisquam audebat, neq; apud eum legatione fungi, dum asperitatem Barbaricam formidarent: Tum ergo alios omnes tanquam metuentes relinquẽs Imperator, Ioãni viro sanctissimo onus Legationis imposuit: At ille neque illius insultationis memor, neque inimi-

Gainæ apta Tyrãnis

Io. Chrysostomus Legatus ad Gainam.

citiarum quæ hinc exortæ videbantur, alacriter est profectus ad Thraciam. At ille cognoscens Legatum eiúsque fiduciam pro pietate animosè assumptam, occurrit ei longo itinere, eiúsq; dexteram suis oculis circumposuit: insuper etiam suos filios sacra eius genua osculari præcepit. Huius ergo virtutis Ioānes fuit, vt etiam valde terribiles humiliari cogeret, & timere.

Oscula genuum.

SOCRATES.

De quæstione inter Ægyptios monachos exorta, An Deus corporeus sit, an incorporeus.

CAPVT VII.

EA tempestate quæstio mota fuerat: An Deus corporeus esset, & hominis haberet figuram, an certè incorporeus & à figura humana omnino alienus. Ex qua quęstione cōtentiones & certamina plurima surrexerunt, aliis hoc affirmantibus, aliud aliis. Maximè tamen simplices inter monachos corporeum & humanæ formæ Deum esse iudicabant. Plurimi verò reprobantes illos, Deum incorporeum esse dicebant, & à forma corporea segregatum. Cum quibus Theophilus quoq; Alexandrinus cōsonabat episcopus, ita vt in ecclesia coram populo contra eos qui humanæ formæ Deum asseuerabant cōtenderet, & Deum incorporeum suo dogmate definiret. Hæc cognoscentes Ægyptiorum monachi, venerūt Alexandreiam, & seditionē contra Theophilum velut impium excitarunt, ita vt eum occidere niterentur. Hoc ille cognoscens, cogitauit quemadmodum euitaret mortem. Quos sub blandimēto suscipiēs, hæc eis loquutus est: Sic, inquit, vos video sicut Dei vultum. Hoc dicto monachos à suo impetu reuocauit. At illi: Si verè, inquiunt, dicis, quòd Dei vultus est sicut & noster, anathematiza libros Origenis. Ex ipsis enim quidam aduersantur opinioni nostræ. Si verò hoc non feceris, quæ impiorū & Deo rebellium sunt, à nobis sine dubio sustinebis. Ego, inquit Theophilus, quæ vobis placent faciam: nolite in me sęuire. Nam & ego inimicus sum librorum Origenis, & culpo susciptentes. Sic ergo monachos declinauit: & forsitan ideo hæc quęstio

An. do. 401
An Deus corporeus.

Theophilus Alexandrinus.
Monachi Ægyptij.

hactenus est ablata. Post hæc huiusmodi res accidit. Ægypti monasteriis quatuor venerabiles præsidebant viri, Dioscorus, Ammonius, Eusebius, Euthymius, germani, qui pro corporis magnitudine Lõgi vocabantur, sermone vitáq; fulgentes, & propterea apud Alexandrinos egregij. Sed & Theophilus eos honorabat episcopus. Quamobrem Dioscorum violenter tractum Hermopoleos fecit episcopum: duos autem eorum rogauit vt habitarent cum eo, & vix vt episcopus imperauit, factos clericos, ecclesiæ œconomos instituit. Cúmque illi æstuarent quòd minus propositum suæ cõuersationis implerent, & procedenti tempore viderent animas suas lædi, cùm episcopus pecuniam haberet multam, & multum auri cõgregandi studium, repudiabant esse cum eo, & deserti potius habitaculum diligebant. Cúmque ille nescius eorum voluntatem, sibi eos adesse deposceret: postea videns quòd eum ipsi potius despicerent, iratus interminabatur eis. At illi hoc parumpendentes abscedunt. Porrò Theophilus cùm animo feruens esset, nisus est vt viros illos qua posset arte vexaret. Et fratrem interim eorũ Dioscorum habebat exosum. Cõtristabatur enim quòd eos turba diligeret & coleret monachorum, & sciebat quòd eis aliter nocere nõ posset, nisi monachos debellaret. Expertus erat quoque, quòd crebro cum eis habito sermone, faterentur incorporeum esse Deum, & non humanæ formæ, ne fortè necessitate humanæ formæ, humana quoq; passio sequeretur. Et cùm sic Theophilus saperet, tamen vt se vindicaret, quod bene prius prædicauerat immutauit. Mittens enim in erémum, plurimos monachorum simplicium & spiritali exercitatione carentium est venatus, dicens, nõ oportere sequi Dioscorum, neque fratres eius dicentes incorporeum esse Deum. Deus enim secũdum diuinam scripturã & oculos habet, & aures, & manus, & pedes, sicut & homines. Dioscorus autem eiúsq; sequaces, sequéres Origenem dogma blasphemum introducũt, quasi Deus nec oculos, nec aures, nec manus habeat, neque pedes. Hac seductione monachorũ plurimi sunt decepti, & seditio feruentissima monachorũ suscitatur. Sed exercitati viri seducti non sunt, simplices autem ardore fidei

Dioscorus. Ammonius Eusebius. Euthymius

Dioscorus. Hermopoleos episcopus.

Theophili animus elatus & dolosus.

repentè cõtra fratres insurgunt. Et facta seditione alteri alteros impetebant. Theophili sequaces Origenistas & impios appellabant fratres. Isti verò sequaces Theophili Humani formianos vocabant. Ob quam rem orta immani seditione, Theophilus cum armatorũ multitudine venit in Nitriam contra Dioscorum eiúsq; fratres. At illi vix fuga valuerunt declinare pericula.

Quomodo hymni nocturni à Ioanne sint incepti.
CAPVT VIII.

CVm hæc in Ægypto fierent, Ioannes Cõstantinopolitanus doctrina florebat, & apud cũctos fauorabilis habebatur. Auxítq; primus in nocturnis hymnis orationes ob huiusmodi causam. Ariani (sicuti dictum est) extra ciuitatem collectas agebant. Sabbato autem atq; Dominica intra portas & porticus cõgregati, hymnos & antiphonas ex Ariano dogmate cõpositas decãtabant. Et hoc maxima noctis parte facientes, diluculo cum ipsis antiphonis per mediam ciuitatem egressi portam, ad suam ecclesiam cõcurrebant. Cúmq; hoc crebrò quasi ad vituperationem orthodoxorum facere nõ cessarent, frequenter enim etiam hoc captabant: Vbi sunt qui dicunt tria virtute vnũ? Tum Ioannes metuens ne simplices huiusmodi cantibus traherẽtur, instituit suum populum, vt & ipsi nocturnis occuparentur hymnis, vt & illorũ obscuraretur opus, & fideliũ professio firmaretur. Studium ergo Ioãnis valde vtile, cum turba periculísque finitũ est. Nam cùm clariores hymni homousianorũ noctu apparerent (fecerat enim etiã cruces argenteas, quæ cum argẽteis cereis portabantur, expensas ad hæc Eudoxia Augusta prębente) tum Ariani zelo tracti, vsque ad cędem insurgũt. Vna ergo nocte, facta cõgressione, lapide in fronte percussus est † Brison eunuchus Augustæ, qui ad hymnos exercendos fuerat deputatus. Sed etiam quidam ex populo vtriusque partis extincti sunt. In his motus Imperator, prohibuit Arianos hymnos publicè decantare.

Io. Chrysostomus orationes addidit hymnis nocturnis. Ariani Sabbato & Dominica.

Homousiani.

† *Crison.*

† *Brison eunuchus Augustæ.*

Quod episcopo Ignatio angelorum Deum laudantium visio sit ostensa.
CAP. IX.

Antiphonarum origo.

DIcendum autem est vnde sumpserit initium, vt in ecclesia Antiphonæ decantentur. Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius post apostolum Petrum episcopus, qui etiam cum ipsis vixerat Apostolis, vidit angelorum visionem, quomodo per Antiphonas sanctæ Trinitati dicerẽt hymnos. Isq; modum visionis Antiochenæ tradidisse probatur ecclesiæ: & ex hoc ad cunctas transiuit ecclesias.

SOZOMENVS.

De inimicis Ioannis. CAP. X.

Io. Chrysostomus quo pacto odiũ Augustæ sibi cõflarit. Antiochus.

FErtur verò quòd inter alia Ioannes etiam propter Seuerianum Gabalensem episcopum, odium Augustæ sibi conflauerit. Is enim Seuerianus & Antiochus Ptolemaidos, ambo eloquentissimi erant, & coram ecclesia docere instructi. Veniens ergo prius Antiochus Constantinopolim eloquentia promotus, atque pecuniis ditatus, in suam reuersus est ciuitatem. Quem æmulatus Seuerianus postea venit, videns quòd Ioãnes frequenter in ecclesia sermone facto mirabilis apparebat. Erátq; honorabilis apud multos Proceres, & apud ipsum Imperatorem pariter & Augustam. Itaque cùm Ioãnes profectus fuisset in Asiam, huic cõmendauit ecclesiam. Credebat enim eius blandimentis, quòd se reuera diligeret. At ille magis se auditoribus cõmendabat. Quod cùm Ioannes audisset, Serapione nũciante, æmulari cœpit. Reuersóq; ab Asia Ioãne, cõtigit transeunte Seueriano, vt studio nõ assurgeret Serapio. At ille exasperatus clamauit: Si Serapio clericus mortuus fuerit, Christus inhumanatus non est. Ob hanc rem accusatus à Serapione velut iniurios⁹ & in Deum blasphemus, ciuitate pulsus est à Ioãne. Quod Augusta cognoscens per familiares Seueriani, mox eum à Chalcedone fecit reuocari. Porrò Ioannes multis rogantibus, eum videre refugiebat, donec in Apostolorum ecclesia in eius genibus poneret Augusta Theodosium filium suum, supplicans & sæpe adiurans, vt Seuerianum ipsius conciliaret affectui.

Seuerian⁹. pulsus Constãtinopoli.

Socrates.

Interea monachi ab eremo Constantinopolim veniunt

niunt cum Dioscoro & fratribus, cum quibus Isidorus qui Theophilo amicissimus pridem, ob huiusmodi causam postea fuerat inimicus. Petrus quidam archipresbyter Alexandrinæ fuit ecclesiæ. Hunc Theophilus ab ecclesia ex odio proiecit, culpans eum quasi mulierem quandam Manichęam, nō prius abrenunciantem hæresim, in cōmunionem sacram suscepisset. Cúmq; Petrus diceret se eam iussu Theophili suscepisse, illo negante, Isidori testimoniū Petrus implorabat, quòd hoc actum non ignorasset episcopus. Eo tempore Isidorus Romæ agebat, à Theophilo missus ad Damasum, vt ei Flauianum Antiochiæ recōciliaret episcopum. Verùm reuersus Isidorus Petri respōsionem veram esse firmauit, dicens, quòd mulier Manichæa cum episcopi fuisset iussione suscepta. Hinc accensus Theophilus, ambos expulit ab ecclesia. Ob hāc ergo causam Isidorus cum Dioscoro & reliquis Cōstantinopolim venit, vt Principi & Ioanni eius facta narraret. Hæc Ioannes cognoscens honorabat principio viros, eorúmq; fruebatur orationibus. Cōmunione verò sacra cum eis ante causæ cognitionem participare nō voluit. His ita gestis, peruenit ad Theophilum sermo falsus, tāquam Ioannes illis cōmunicasset, vt eis ferret auxilium. Parabátque vt non solùm de Dioscoro & Isidoro sese vlciscereturr, sed etiā Ioannem episcopatu deponeret. Misit ergo ad singularum episcopos ciuitatum epistolas, celans intentionem suam, culpans tamen Origenis libros. Deinde Epiphanium Cypri fecit amicum, cùm prius eius fuisset inimicus, tanquam de Deo minus bene saperet, eúmq; formā hominis habere iudicaret. Tunc ergo quasi ex pœnitētia, eius se professus est sequi sectam, egitq; vt synodus episcoporum Cypri celebraretur, vt libri damnarentur Origenis. Porrò Epiphanius propter nimiam sui reuerentiam atq; simplicitatem circumuentus cōstituta synodo lectionem librorum Origenis interdixit. Misitq; literas ad Ioannem, monēs vt ab Origeniana lectione abstineret: & synodo cōgregata quæ placuerant, etiam ipse firmaret. Theophilus igitur famigeratum illum Epiphanium circumueniens, & cognoscens sua vota pficere, etiam ipse collectis episcopis libros damnauit

Petrus archipresbyter Alexandrinus.

Isidorus pulsus Alexandria.

Io. Chrysostomus recipit Petrum & Isidorū.

Theophili subdola artificia.

Origenis,qui penè ante ducétos defunctus erat annos: non quòd huiusmodi haberet intentionem,sed studens Dioscoro eiúsque nocere sequacibus. Ioannes autem paruipendens quæ ab Epiphanio & Theophilo fuerant nunciata, in doctrina ecclesiastica laborabat, & in ea quidem florebat. Nihil tamen de his quæ cõtra eum cogitabantur sæpe, curabat. Cúmq; Theophilus iam manifestè studere videretur, vt Ioãnem episcopatu deponeret: tunc etiam inimici Ioannis Theophilum sunt sequuti: & multi clerici, multi procerum palatij tempus inuenientes opportunum, nitebantur vt synodus Constantinopoli fieret cõtra Ioannem. Et hoc tam per epistolas sibiipsis, quàm per verba mandabant. Auxit igitur odium Ioanni causa Seueriani & Antiochi episcoporum quæ supra relata est.

Ioan. Chrysostomus.

Quomodo Epiphanius Cyprius Ioanni fuerit inimicus.
CAPVT XI.

Epiphani' Cyprius Constantinopolim.

POst paucum verò tempus episcopus Epiphanius Constantinopolim venit, portans damnationem librorum Origenis. Quibus non quidem ipsum Origenem excõmunicatum decreuerant, sed libris tãtum modò derogauerãt. Egressus ergo ad Basilicam sancti Ioãnis miliario ab vrbe septimo cõstitutam: & collecta ibidem celebrata, ordinatóq; diacono rursus venit in ciuitatem, & inuitationem quidé Ioannis declinauit causa Theophili: in propria verò mansione habitare magis elegit. Et vocans tũc præsentes episcopos damnationem librorum Origenis legebat eis. Et quidam habẽtes Epiphanij reuerẽtiam subscribebãt, plurimi autem hoc facere recusabant. Quorum fuit etiam Theotimus Scythiæ præsul, qui ita respõdit: ego, inquit, ô Epiphani, neque ei qui pridé bene requieuit iniurias infero, neque rẽm blasphemam tentare præsumo, dãnans ea quæ priores nostri respuere noluerũt. Proinde neq; malam doctrinam in libris Origenis esse cõspicio. Tunc proferés libros Origenis legit, & ecclesiasticas expositiones ostẽdit, ac postea procedés dicebat: Qui his cõtumelias inferũt, nesciunt seipsos. Hæc ergo Theotimus vitæ rectitudine nobilissimus Epiphanio respondisse fertur. Sed

Memoranda sentẽtia Theotimi.

quoniam detractores plurimi subrepẽtes, velut blasphemum respuunt Origenem, pauca de his dicere nõ videtur absurdũ. Viles homines, & qui per seipsos nequeunt apparere, vituperando meliorem esse se aliquid conantur ostendere. Hoc passus est primò Methodius, Lyciæ Olympi ciuitatis episcop⁹, deinde Eustathius pauci præsul temporis, & post eum Apollinaris, nouissimè Theophilus. Isti derogabãt Origeni, & alij ob aliam causam ad accusationẽ eius accesserũt. Methodius igitur cùm multũ derogasset primùm Origeni, postea velut ex pœnitentia miratus virũ, in dialogo quem attitulauit Xenonem, sic ait Sed quid amplius ego de illorũ querimonijs factis cõtra Origenem loquar? Quum enim culpãt eum pro quibus putãt causis, & nihil quasi malè credentem de sancta Trinitate reperiũt, ostendũtur in eo magis pietatis & rectitudinis testimonia perhibere. Athanasius autẽ defensor Nicæui cõcilij, libris propriis contra Arianos voce clara testem suæ fidei hunc virũ vocat, illius libros cõiungens suis, & hæc dicens: Mirabilis, inquit, & laboriosissimus Origenes hoc de filio Dei nobis testimoniũ perhibens, ait, coæternum eum assẽuerans patri. Ignorãt igitur seipsos derogatores Origenis, etiam laudatorem eius Athanasiũ blasphemantes. Hæc de Origene dicta sufficiant. Nunc sequamur historiam.

Methodius in Xenone de Origene.

Athanasij testimoniũ de Origene.

Quomodo Ioannes acceperit Epiphanium.
CAPVT XII.

IOannes igitur Cõstantinopõleos indignatus nõ est, quòd præter regulas in ipsius ecclesia ordinationem fecisset Epiphanius, sed tãmẽ rogabat vt inter episcopos cum eo maneret. At ille nec manere se cum eo nec orare respõdit, nisi Dioscorum & qui cum eo erant, vrbe depelleret, & ipse in librorũ Origenis damnatione subscriberet Ioanne hæc facere differẽte & dicente, nõ oportere ante catholicam cognitionem aliquid facere petulanter: ad hoc consilium ab inimicis Ioannis Epiphanius instigatur. Quum esset in Apostolorũ ecclesia celebranda cõllectio, procedere faciunt Epiphanium, & coram omni populo Origenis damnare libros & adiudicare Dioscorũ eiúsq; sequaces, simul quoq; derogare

Io. Chryso. nõ consentit in dãnationem Origenianorum librorum.

Epiphanius Origenis libros dãnat & Dioscorum.

Ioanni velut eorum defensori. Hęc Ioanni nunciantur. Altero verò die quum iã veniſſet Epiphanius ad eccleſiam, hæc per Serapionem verba mandauit: Cõtra regulas multa geſsiſti ô Epiphani. Primùm quidé, quòd ordinationem feciſti in eccleſia ſub meo iure conſtituta: deinde quia me nõ iubente, in ea, autoritate ꝓpria ſacra celebraſti. Rurſus quòd inuitatus excuſaſti, & nunc denuò in reipſum cõfidis. Quapropter obſerua ne turbatio naſcatur in populo, & huius rei periculum ipſe ſuſcipias. Hæc cùm audiſſet Epiphanius ab eccleſia formidans abſceſſit. Quúmq; reuerſurus eſſet ad Cyprum, ferunt quidã hæc eum mandaſſe Ioanni: Spero quòd nõ morieris epiſcopus. At ille remãdauit: Spero te ad tuam patriam nõ redíturum. Hæc vtrum verè dicta ſint, neſcio: ambo tamen hũc habuêre finem. Nam nec Epiphanius viuus peruenit ad Cyprum, ſed in naui defunctus eſt, & Ioannes paulò poſt ab epiſcopatu depoſitus eſt.

Io. Chryſo. ad Epiphanium.

Epiphanius ſubducit ſe.

Cur Auguſta grauius, & per quos Ioanni ſit facta inimica, & quomodo in exilium fuerit deportatus.

CAPVT XIII.

CVmq; Epiphanius diſceſſiſſet, perlatum fuit ad Ioãnem, quòd Eudoxia Auguſta eum cõtra Ioannem armaſſet: & hinc accenſus, linguæ vbertate ſermonem fecit ad populum cũctarum mulierũ vituperatione plenum. Hunc ſermonem populus omnis arripuit quaſi contra Auguſtam ꝓlatus eſſet, & ita peruenit ad aures Imperatoris. Quod Auguſta cognoſcés, velut iniuriam ſuam narrauit Imperatori, dicés illius magis eſſe cõtumeliam quæ ipſius vxori fieret. Quamobrem factũ eſt vt Theophilus cõtra eum perquam velociter ſynodum celebraret. Quod etiam Seuerianus ſimul agebat; erat enim adhuc inimicus. Inter hęc Theophilus venit, multos ſimul epiſcoporũ mouens. Cõfluebant igitur plurimi Ioãnis inimici. Aderãt etiam quos ab epiſcopatu remouerat. Omnes ergo cõcorditer in Chalcedone cõuenerũt, vbi tunc erat epiſcopus Cyrinus multa cõtra Ioãnem loquens, impiũ eum ſuperbúmq; vocans. Epiſcopi verò delectabantur talibus. Porrò Maruthas Meſopotamenus epiſcopus, inuitus Cyrini calcauit tũc pedem.

Io. Chryſoſtomus aduerſus Eudoxiam Aug.

An. do. 403 Concilium in Chalcedone cõtra Ioã. Chryſoſtomum.

Cyrini mors.

At ille dolore constrictus Constantinopolim cum episcopis transire nõ potuit: alij verò sunt transuecti.

Sozomenus.

Postea verò cùm dolore laboraret eius crus cõtinuò est abscissum: quia putredo penè omne corpus eius inuaserat, & in pedem alium iam serpebat. Is ergo post paululum temporis est defunctus.

Socrates.

Theophilo autem ab Alexandria venienti nullus occurrit, nec solenni honore potitus est. Erat enim apertissimus inimicus. Sed Alexandrini nautæ, qui tũc venerant cum frumẽtis, occurrẽtes eum fauorabiliter susceperunt. Cúmque venisset Constantinopolim, refutauit in ecclesiam introire, sed in vna domo Augustarum, vocabulo Placidiana tũc habitauit. Hinc ergo cœperunt cõtra Ioannem mouere causas: & nõ iam de libris Origenis mentio ferebatur, sed has accusationes illiciras excitabant. His ita præparatis, cõuenientes episcopi in suburbano Chalcedonensi, quod Rufini nomine vocitatur, vbi est in honore Petri & Pauli Apostolorum basilica cõstituta, euocauerunt Ioannem satisfacturũ pro quibus accusabatur: iusserúntq; vt cum eo venirent Serapion, & Tigrius eunuchus presbyter, & Paulus lector. Isti enim simul accusabãtur Cúmque Ioannes euocantes velut inimicos refugeret, vniuersalem synodum fieri proclamauit. At illi nihil morati quater eum euocauerunt. Qui cùm noluisset occurrere, sed synodum fieri proclamaret, damnauerunt eum: in nullo culpantes, nisi quòd vocatus noluisset obedire. Cúmque hoc fuisset circa vesperam nunciatum, populus ad seditionem maximam excitatus est: & noctu cõcurrentes, eum trahi ab ecclesia nõ sinebant, sed clamabant, vt apud maius concilium de eo agitaretur examen. Porrò iussio Principis vrgebat, velociter eum eiici, & in exilium deportari. Hoc cognoscens Ioannes tertio damnationis die circa meridiem seipsum populo ignorante cõtradidit. Cogitabat enim ne vlla propter ipsum seditio nasceretur, Et ille quidem in exilium ducebatur. In populo autem seditio enormis est exorta, ita vt etiã multi inimicorum eius misericordia mouerentur, dicentes eum

An. d. 404

Domꝰ Placidiæ Augustæ.

Accusatur Chrysostomus.

Cõdemnatur.

Mittitur in exilium.

calumniam passum, quem paulò ante desiderabant videre depositũ. Quamobrem clamabant omnes contra Principem atq; cõcilium sacerdotum, & maximè cõtra Theophilum. Non enim eius machinatio iam poterat latere, quæ multis quidem indiciis apparebat, maximè quòd Dioscoro eiúsq; fratribus mox post Ioãnis deiectionem cõmunicauerat. Tum igitur etiam Seuerianus in ecclesia docẽs Ioanni derogabat, dicens: Et si in nullo alio vituperandus Ioannes est, eius tamen superbia crimen est ad damnationem sufficiẽs. Omnia nanque peccata remittuntur hominibus, superbis autem Deus resistit, sicut sanctæ scripturæ docent.

Seuerianus de Io. Chrysostomo.

Iacob. 4. b. 1. Pet. 5. b.

Quomodo sit reuersus, & denuò à calumniatoribus impetitus.

CAPVT XIIII.

Orta igitur immẽsa seditione, populo discurrente, & ipsa regalia proclamante, Augusta permota rogauit Imperatorem, vt eum reuerti præciperet. Misso igitur tunc eunucho † Bresone, etiam necessitas Ioanni inuito, vt in ciuitatẽ ingrederetur, imposita est. Cum verò rediisset, cum multo eius honore ad ecclesiam plebs occurrit. Et mox vt Ioannes ingressus est, rogabãt vt in episcopali sede resideret, & populo orationẽ pacis impenderet. Quod cùm refutaret atq; diceret, quòd hoc oporteret iudicio fieri synodali, & eos qui damnauerãt, suam sententiam reuocare, accendebantur omnes eum videre in loco proprio residẽtem, & verba doctoris audire. Qui licet diu tardaret, prævaluit tamen populus, & eum in sede residere episcopali coëgit, & cõsuetæ orationem præbere pacis. Coactus etiam sermonem fecit ad populum. Hæc causa aliam præbuit inimicis occasionem. Et primùm quidem de Heraclidæ ordinatione cõtra eum mouere dicebatur Theophilus quæstionem, vt Ioannem huius rei occasione deponeret. Verùm Heraclides non aderat, iudicabatur autem veluti præsens, quasi quosdam iniustè cæcidisset, catenísq; vinctos misisset in pompam Ephesi per mediam ciuitatem. Cúmque pars Ioannis diceret auditorium debere iustè constitui, Alexandrini contendebant vt Heraclidis accusatores susciperentur. Hinc ergo seditio & cædes inter

Seditio Cõstantinopoli propter Chrysostomum in exilium abductum.

† *Brisone*

Heraclides à Chrysostomo ordinatus, accusatur.

Seditio.

Constantinopolitanum populum & Alexandrinum vehemens est exorta. Ob quam rem plurimi vulnerati, pauci etiam mortui sunt. Hæc videns Theophilus, repentè diffugit Alexandriam. Quod etiam alij fecerunt episcopi, præter paucos, qui personam Ioānis amplectebantur. His ita gestis, reprehēsibilis Theophilus est inuentus. Cuius auxit inuidiam, quòd rursus Origenis libris incūberet. Qui cùm à quodā fuisset interrogatus, quomodo ea quæ dānauerat rursus amplecteretur, ita respōdit: Origenis libri similes sunt prato floribus vniuersis pleno: quicquid ergo in eis bonū inuenero, hoc decerpo. Si quid verò mihi spinosum occurrerit, hoc quasi pungat, omitto. Hæc ergo Theophilus ait, nō consyderans Salomonis sapiētissimi verba dicentis, & verba sapientū sicut aculei sunt. Ob hāc ergo causam apud omnes Theophilus reprehensibilis videbatur. Porrò Dioscorus Hermopoleos epūs paulò post fugam Theophili mortuus est, clarāq; sepultus in basilica apud ilicē cōstituta. Vbi ꝓpter Ioānem synodus fuerat celebrata.

Theophilus recurrit Alexandriā.

Theodoritus.

Missus ergo tunc Ioānes in exilium, apud ostium habitabat Ponti, quod vocatur Hieron. Quúmq; per noctem terræmotus ciuitatem regiā inuasisset, Legati mane mittebantur ad eum, rogantes vt velociter reuerteretur ad ciuitatem, & orationib⁹ suis pericula remoueret. Sed & alij post illos, & rursus alij destinati sunt, ita vt Legatis Bosphorus repleretur. Quod quum fidelissimus populus cognouisset, fluctus Propontidos nauibus est opertus. Omnes enim occurrerūt cæreos & lampades accendentes pro reuersione pastoris.

An. do. 405 Locus exilij Chrysostomi.

Occurrunt. Chrysostomo.

Sozomenus.

Interea cùm Theophilus nauigio Hierapolim aduenisset, mortuo eius ciuitatis episcopo, Nilammonem monachū elegerunt ciues. At ille cùm crebrò refugeret, ei Theophilus suadebat, ne sacerdotium refutaret. Tum ille promisit, dicēs: Cras quod domino placet, implebitur. Altero verò die venientes ad cællam eius cogebant eū. Tum Nilammō, prius, inquit, oremus. Quod cùm Theophilus laudasset, simul orabat. Nilammō autem repente finem vitæ cum illa oratione suscepit.

Nilāmon.

SOCRATES.

Qualiter Ioannes tractauerit Augustam.
CAPVT XV.

Serapion.

IOannes itaque doctrinis occupabatur, ordinauítque Serapionem Heracliæ Thracensis episcopum. Vnde contra eum maius odium excitatur. Nam paulò post hæc cõtigisse noscuntur. Augustæ Eudoxiæ statua ar-

Statua Eudoxiæ Aug.

gentea cõstituta est in columna Porphyretica chlamyde circumamicta: erátque posita nec proximè nec lõge ab ecclesia Sophia, quam plateæ tãtummodo diuidebat iter. Illic ergo cõsuete Ludus publicus occurrebat. Porrò Ioannes iniuriam hoc arbitratus esse ecclesiæ, cõsueta fiducia rursus suam armauit linguam. Et cùm oporteret principes supplicationis verbo deflectere, vt à tali Ludo recederetur, hoc nõ fecit, sed impetu suæ vsus eloquentiæ, iubentes fieri talia obiurgabat. Augusta verò rursus ad suam hæc trahebat iniuriam, & denuò præparabat, vt aduersus eum synodus celebraretur episcoporum. Hoc sentiés Ioannes illam notissimam in ecclesia protulit homiliam, cuius initium est: Rursus Herodias insanit, rursúsque turbatur: denuò saltat, denuò caput Ioannis in disco cõcupiscit accipere. Quod factum, amplius ad iram accendit Augustam.

Ludus circa statuam Aug.

SOZOMENVS.

De insidiis quæ Ioanni fiebant.
CAPVT XVI.

Subornati trucidarij qui Chrysostomum occiderent.

INterea quidam homo cõprehensus est, qui Ioannem volebat occidere, traditúsq; ad supplicium Præfecto, à Ioanne ne perimeretur ereptus est. Postea verò Elpidij presbyteri seruus, cursu in episcopum irruens, eum interimere nitebatur. Et dum à quodam teneretur, & ipsum repére percussit, simul & alium adstantem, & tertium. Tum clamore facto & multis cõuenientibus plurimos interemit, nouissime tentus & traditus est. Ex illo tempore Ioannem populus custodiebat die noctúq; eius circumsidentes domum.

SOCRATES.

De secũda depositione Ioãnis, & de schismate facto propter eum.

CAPVT XVII.

Altera synodus propter Chrysost.

† *Brison.*

PAulò post aderant episcopi, Leontius Ancyræ Galatiæ, Ammonius Laodiciæ, † Brefon Thraciæ Philippensis, Acacius Berœæ Syriæ, & alij quidam. His præsentibus accusatores priores denuò mouebantur. Ioannes itaq; confidebat in talibus, rogans vt accusatio decenter flagitaretur. Cúmq; superuenisset festiuitas Natalis Saluatoris, Imperator solenniter ad ecclesiam non venit, sed mandauit Ioanni, quod ei non cõmunicaret nisi criminibus prius exueretur. Cúmque pro securitate Ioannis accusatores eius valde terrerentur, præsentes episcopi nihil aliud requirebant, nisi quod post depositionem non decreto consilij resedisset in sede. Cúmque ille respõderet, quod sexagintaquinque episcopi cõmunicantes ei decreuissent, Leontius, & alij reclamabãt dicentes: Sed plurimi'te ô Ioannes, deposuerunt. Cúmq; denuò Ioannes hanc regulam non orthodoxorum ecclesiæ, sed esse firmaret Arianorum: nam in Antiochia congregati pro damnatione fidei de Cõsubstantialitate prolatæ, odio Athanasij hanc regulam protulerunt: Tum illi non recta satisfactione condemnauerũt eum, non intelligẽtes quod dum hac regula vterentur, Athanasium quoque deponerent. Hæc acta sunt circa festiuitatem Paschæ. Mandauítq; Imperator Ioanni, nõ se posse ad ecclesiam venire, quod eum duo concilia condemnassent. Vacabat ergo Ioannes, & neq̃aquam in ecclesiam descẽdebat. Móxq; omnes ei fauentes ab ecclesia recedẽtes, Pascha quidem in Thermis quæ Constantinianæ vocantur, celebrauerũt. Cum quibus plurimi episcoporum, presbyterorum, & sacri ordinis clericorũ cõmoti sunt, collectiones seorsum per loca diuersa celebrantes: vnde etiam Ioannitæ vocati sunt. Porrò Ioannes duobus mensibus nusquam processit, donec Princeps eum duci iuberet in exilium. Et ille quidẽ tractus ab ecclesia, ducebatur. Quidam verò Ioannitarum eo die ecclesiam incenderunt. Qua ardente flans ventus etiam basilicã Senatus pariter cõprehendit: Quod actũ est vicesimo Ianuarij mensis, Consulatu Honorij sexto & Aristhenis. Ob quam rem Optatus Præfectus vrbis cum Paganus esset, odio Christianorum plurimos Io-

Ioannitæ vocati, qui erãt à parte Ioannis Chrysost. Anno do. 406.

annitarum diuersis tormentorum generibus laniauit.

THEODORITVS.

De exilio & morte Ioannu. CAP. XVIII.

Chrysost. vbi exulauit Cucusi.

IOannes igitur nõ solùm è ciuitate pulsus est, sed etiã in quodam exiguum oppidum atque desertum Armeniæ Cucuson destinatus est. Inde rursus ad Pityuntem vbi fines sunt Põti Imperiique Romani, quæ loca crudelibus Barbaris sunt vicina. Sed clemens dominus nõ permisit victorem athletam per loca talia diu morari.

Sozomenus.

Innocẽtius Rom. Põt. pro Chrysostomo.

Inter hæc Innocentius Romanus antistes audiens de Ioanne, & molestè ferens, volénsque generale celebrari cõciliũ, scripsit Ioanni & clero Cõstantinopoleos quod non oporteret Ioãni successorem dari, nec eius clerum alij parere pontifici, quas prolixitatis causa non trãstuli. Aiunt verò Ioannem cùm in exilium duceretur per visionem cognouisse diem quo moriturus esset, ostensum sibi à Basilico martyre in Comanis: vbi cùm esset itinere fatigatus, dolorem capitis non ferens & ardorem solis, vitam languore finiuit.

Chrysost. moritur.

Socrates.

An. d. 405.

Quartodecimo die Septembris mẽsis, Cõsulatu Honorij septimo, & Theodosij secundo.

THEODORITVS.

Quomodo Illyricum & occidens propter Ioannem ab Orientalibus se suspenderint episcopis.

CAPVT XIX.

HVius igitur iniustitiæ causas abominati sunt præcipuè Europæ Pontifices: ab eorum namque se suspenderunt communione: pariter omnes Illyrici eius partis effecti sunt. Oriẽtales autem plurimi quidem iniustitiam declinauerunt, corpus tamen ecclesiæ diuidere noluerunt. Verum mortuo illo omnium doctore terrarum, non prius Occidentales episcopi Ægyptiorum & Orientalium, Bosphorẽsium atq; Thracẽsium sunt amplexi communionem, quàm illius sacratissimi viri nomen inter prædecessores poneretur episcopos. Et Arsacium quidem, qui post eum ordinatus est, ne alloquio quidem dignati sunt. Atticum verò Arsacij successorẽ,

legationem crebrò mittentem, & pacis pignora postulantem, in διπτύχοις scripto Ioānis nomine, postea susceperunt. SOCRATES.

De ordinatione Arsacij Constantinopolitani, & eius odio propter Ioannem. CAP. XX.

TRansactis itaque diebus paucis, Arsacius Cōstantinopoleos ordinatur episcopus, Nectarij frater, valde lōgæuus, & plusquam octuaginta annos habens, qui mansuetissimè admodum regebat episcopatum.

Sozomenus.

Cuius opinioni derogauit postea, quod cum Ioannis fautoribus āgebatur. Nam cùm Arsacio communicare nollent, nec orationem habere cōmunem, sed (sicuti dictum est) seorsum per loca secreta vltima ciuitatis, sacra celebrarent, hæc ille renūciauit Imperatori. Cúmq; iussisset vt eos manu militari turbaret, lapidib. atq; fustib⁹ populum cōuertit in fugam. Nobiliores autē & magis propēsos in amorem Ioānis coniecit in carcerē. Porrò milites (vt fieri solet) accepta licētia, prædam circa mulierum ornamēta faciebāt, Zonas aureas, dextralia, monilia, † lauatoria, anulos, diademata, & cum ipsis aurib. earum auferentes inaures. Ob quam rem turbatio maxima & gemitus in ciuitate prouenit. Nec sic tamen illi affectū deposuere Ioannis: verum publicè plurimi conuenire, nec in platea, nec in balneo præsumebant. Quibusdam etiam erat domi quoque manere periculosum, ita vt ciuitatem declinarent: Multi siquidem viri, plurimæque mulieres nobili genere procreatæ, virginitate atque virtute vitæ laudabiles fugerunt.

An. d. 406 Arsacius Cōstantinop. episc.

† *Libatoria.*

Socrates.

Eo tempore etiam grando vehemens Cōstantinopoli & circa eius suburbana descendit. Quod factū est Consulatu eodē Honorij sexto, & Aristenæti, die tricesimo Septembr. mensis, quod dicebant Dei ira factū, eo quod sine iudicio Ioānes fuisset cōdemnatus. Quibus verbis incrementum dedit mors Augustæ cōtinuò subsequuta. Quarto namque die post grandinem est defuncta.

An. d. 406 Grando Constantinopoli.

Sozomenus.

Tum verò Cyrinus Chalcedonensis episcopus, qui Ioannem crebrò lacerauerat, secto pede defunctus est.

Socrates.

Chrysostomus Nouatianis fauit.

Alij tamen dicebant, Ioannem hoc iustè perpessum, eo quod multas ecclesias Nouatianorum, Quartodecimanorum,& aliorum tulisset hæreticorum.

SOZOMENVS.

De Eutropio lectore propter Ioannem in carcerem coniecto.

CAPVT XXI.

Eutropius lector in carcerem.

EO tempore quidam lector Eutropius est detentus, quasi & ipse in ecclesiam misisset ignem. Qui cùm multa fuisset tormenta perpessus, cõiectus in carcerem, paulò post est defunctus. Quid autem de eo contigerit existimo esse memorandũ. Quidam vidit in somnis adstitisse altari virũ pulchritudine & magnitudine decoratum, quasi in honore martyris Stephani cõsistentem & quasi cogitantem eo quod boni viri nusquam inuenirentur, atque totam se circumire ciuitatem,& nisi Eutropium nullũ penitus inuenisse. Cúmq; is qui viderat, experrectus fuisset, somnium retulit fidelibus viris. Deinde requirens eos qui à Præfecto cõprehensi fuerant & verberibus macerati, inuenit Eutropium, eíq; retulit visionem. At ille flẽs, orationem sibi dari ab eo qui viderat, implorauit. Quúmq; diuersos Præfectus torqueret, nec personas incẽdij reperiret, etiam mulieres quasdam tenẽs suadebat vt episcopi cõmunionem amplecterentur Arsacij, & multæ quidem declinauerunt: Olympias autem iniustum credens malitiæ satisfacere dixit: Adiice mihi calumniatores, & violẽtiam maiorem impone: mihi verò phas non est communicare,& ea facere, quæ piis non licet perpetrare. Quam,cùm nequisset flectere præfectus vt communicaret Arsacio, tum dimissam & paulò pòst tentam, multo nudauit auro, hoc modo credens ipsius frangi constantiam. Eo tẽpore Tigrius presbyter veste nudatus, & dorso cæsus, ita tensus est, vt pedum eius ac manuum articuli soluerentur.

Chrysostomians torquẽtur propter factũ incendium.

Olympias.

SOCRATES.

De morte Arsacij & ordinatione pontificis Attici.

CAPVT XXII.

Arsacius moritur. An.d.407

ARsacius itaque quũ modicum vixisset tempus, defunctus est, Consulatu sequenti Stilliconis secundo,& Anthemij, vndecimo die Nouembris mẽsis. Quo

mortuo, de episcopatu Constãtinopolitano magna cœpit esse contentio. Et propterea quũ quatuor vacassent mẽses, sequenti Cõsulatu Arcadij sexto, & Probi, Atticus ordinatur episcopus, genere Armenius, habitu monachus, à iuuentute sua naturali sapientia decoratus. *Atticus succedit. Anno do. 408.*

SOZOMENVS.

De successione diuersorum Patriarcharum.

CAPVT XXIII.

INterea quum Siricius quinque annis Romanorũ rexisset episcopatum, Anastasius ei successit. Post quem Innocentius Pontificatus iura susscepit. Defunctus quoque est etiam Flauianus, non cõsentiens in damnationem Ioannis. Flauiano moriẽte, Porphyrius Antiochenum susscepit episcopatum. Et quoniam plurimi contra Ioannem cõsenserant, propterea in Cõstantinopolitana vibe multa diuisio facta est, ita vt missas apud seipsos plurimi celebrarent, & scandala prouenirent: quoniam propter gratiam Arsacij atq; Porphyrij: necnon Theophili Alexãdrinæ ciuitatis episcopi, pridem studio Procerum posita lex fuerat, iubẽs omnes in ecclesiam conuenire, & qui non communicarent, procul expelli. *Siricius. Anno do. 401. Anastasius. Anno do. 404. Innocentius. Rom. Pont. Flauianus. Antiochenus. Porphyrius succedit.*

De concussionibus quas Barbari Reipublica inferebant.

CAPVT XXIIII.

EO tempore cum discordia sacerdotum, etiam Respublica magnis concussionibus turbabatur. Huni namque transeuntes Histrum, Thraciam deuastabant. Isauriæ quoque latrones maxima multitudine congregata vsque ad Carenos & Phœniciam venientes, vibes & vicos in medio positos populati sunt. Per idem tempus Stilicon magister armorum erat apud Honorium magna præditus potestate, habebátq; sub se Romanorum plurimos atque Gentilium. Qui cõtractis inimicitiis Arcadij ducibus, cogitabat cõgredi contra eos. Tũc ergo agens cum Honorio Alaricum regem Gothorum fecit ordinari magistrum militum, & accessit aduersus Illyricum, eíque Iouium Præfectum constituit, vt arma contra Romanos atrolleret, ac prouinciales Honorij subderet ditioni. Et quũ Alaricus Barbaros sub se constitutos & per Dalmatias habitantes cõgregasset, venit *Huni in Thraciam. Latrones Isauriæ. Stilicon. Anno do. 412. Alaricus rex Gothorum.*

ad Epirum vbi multo tempore commoratus, reuersus in Italiam: quia quum discedere voluisset Honorij literis est detentus, sicut ipse confessus est.

THEODORITVS.

Quomodo Alexander Antiochenus episcopus discordantem populũ ad vnitatem reuocarit ecclesiæ.

CAPVT XXV.

Cyrillꝰ Alexãdrinus Ioannes Hierosolymitanus.

EA tempestate Cyrillus Theophili consobrinus, Alexandrinum suscepit episcopatum Hierosolymorum ecclesiæ præsidebat Ioannes vir mirabilis successor Cyrilli. Antiochiæ autẽ Alexander, vir sermone doctus, & virtutẽ ostendens magnis operibus. Is enim Porphyrio succedens, qui post Flauianum fuerat ordinatus, multa reliquit monimenta clementiæ. Flauianus equidem sapientiæ subtilitate florebat. Porrò sacratissimus Alexander cõuersatione summóque philosophiæ eloquio, & plurima donorum copia abundabat. Is nãque etiam partem Eustathij (quam pridem Paulinus flectere non potuit, nec post illũ Euagrius) precib. vsus reliquo corpori copulauit: egitque festiuitatem, cuius similẽ nemo potuit aliquando videre. Nam quũ omnes fideles sumpsissent sacerdotes simul & populum, venit ad locum, vbi Eustathiani congregabantur. Apprehendénsque psallentes & vnum canticum sub quadam congruentia prædicantes, à porta vltima ciuitatis vsque ad maiorem ecclesiam totam plateam compleuit hominibus, & ostendit fluuium rationalem ad instar fluminis decurrentis. Hæc Iudæi videntes & Ariani, & paruæ reliquiæ Paganorum, ingemuerunt, videntes alios fluuios in mare ecclesiæ concurrentes. Is ergo Pontifex, Ioannis magni vocabulum ecclesiasticis διπτύχοις primus inseruit.

Eustathianos vnit orthodoxis.

Quomodo corpus Ioannis Constantinopolim fuerit reuocatum.

CAPVT XXVI.

Ioã. Chrysost. reliquiæ Constantinopolim delatæ.

HVius doctoris reliquiæ sequẽti tempore in regiam deuectæ sunt ciuitatem. Rursúmque fidelissimus populus per pelagos quasi per terram currẽs, vndas Bosphori lampadibus & cereis obuelauit. Hunc ergo thesaurũ in illa ciuitate recondidit Imperator. Qui sui aui

& votabulum sortitus est, & pietatem seruat inuiolabilem. Is in eius loculum defigens oculos atque frontem, pro Arcadio & Eudoxia genitorib. supplicauit, vt ignoranter delinquentibus veniã condonaret. Pridem enim mortui sunt eius parentes hunc orphanum relinquẽtes. Sed patrum & progenitorum Deus, experiẽtiam pupilli eum sentire non pertulit. Nam & piè nutriti fecit, & sine concussionis metu custodiuit eius imperium, atque tyrannorum consilia refrenauit.

De laudibus Theodosij iunioris.

CAPVT XXVII.

IS enim beneficiorum semper memor honorabat beneficij largitorem, habebátq, participes hymnorũ sorores seruantes cõuersatione virginitatem, & delitias maximas iudicantes sacrorũ meditationes eloquiorum, thesaurum inauferibilem existimãtes manus egẽtium. Verum ipse Princeps multis etiam aliis adornatur, maximè verò clementia, mansuetudine, animi tranquillitate nunquam recipiens tempestatem fide vera atque probabili. Cuius indicium nos conuenit ostendere manifestum. Quidam vir cõuersationis quidem monachicæ, sed asperior cõsilio, adiit Imperatorem pro quadam caussa rogãs. Quum hoc crebrò fecisset, nec ea quæ postulauerat impetrasset, eũ ab ecclesiastica communione prohibuit, & imposito ei vinculo, discessit. Verũ fidelissimus Imperator ad palatium reuersus, tempore prandij præsentibus conuiuis ait, non se sumpturum cibũ, nisi prius eius vinculum solueretur. Ob quam rem misit ad ciuitatis episcopum, rogans vt iuberet ei qui ligauerat, vt ipsius vincula solueret. Cúmq; dixisset episcopus, nõ debere à quolibet obligationẽ recipi, & mãdasset quod solutus esset: ille tamen eius nõ suscepit solutionẽ, donec qui ligauerat multo labore requisit° ei cõmunionẽ quam prohibuerat, reddidisset. Idolorum igitur templa quæ fuerant derelicta, à fundamẽtis dirui fecit, vt posteri ne vestigium quidẽ erroris pristini reperiret. Hunc enim sensum etiã in sua lege cõscripsit. Quando igitur Roilas dux Scythiæ transiuit Histrũ, & cum innumero exercitu vehementer Thracias populatus est, ipsámque regiam ciuitatem obsidere se & subuertere minabatur,

An. d 411. Theodosij iunioris laus.

Templa Gẽtilitũ à fundamentis euersa.

Roilas Scytharũ Nomadũ dux fulmine profligatus cum exercitu.

supernis iaculis atque fulminibus eum maiestas diuina percutiens, & ipsum & omnem simul concremauit exercitum.

De miraculis contra Persas gestis.

CAPVT XXVIII.

Persæ contra Theodosium iuniorem.

TAle aliquid à Domino eius cõsolatore etiam Persico prælio gestum est. Nam quũ illi Romanos vacare cognouissent, & ciuitates in cõfinio cõstituras debellarent, pacísque pacta transcederent vastatis finibus, nemo ferebat auxilium. Imperator namque de pace præsumens, duces & milites ad alia bella miserat. Tunc ergo imbre vehementissimo, & grãdine demissa, vlterius eos Deus accedere nõ permisit, eorúmq; ligauit cursum, ita vt viginti diebus totidem ambulare stadia nõ valerent. Duces verò venientes cõgregarunt exercitum, & in priori bello obsidẽtes vrbem Imperatoris vocabulo nominatam, ridiculos ostendit. Quum enim plusquam triginta diebus Gororanes rex, prædictam vndiq; obsideret ciuitatem, & multa machinamenta construeret, & turres contra muros ciuitatis excelsas ædificaret, solus Eunomius sacratissimus eius ciuitatis episcopus restitit, & impetum moliminis eorũ machinásque destruxit. Et licet duces nostri hostibus bellãdo cessissent, & obsessi ciues resistere nõ auderent, iste solus pugnando à vastatione præseruauit ciuitatem. Vnus itaq; partis hostilis vir dum cõsuete blasphemaret, & Rapsacis atq; Sennacherib verba profunderet, & cum vęsania minaretur, sacrum se cõcrematurum tẽplum: ille vir sanctissimus nõ ferẽs huius insaniam, iussit balistam poni iuxta propugnaculum, quæ Apostoli Thomæ habebat vocabulum: & maximo in eam lapide coaptato, in nomine, inquit, eius qui est blasphematus, lapidem tẽso arcu dimittite. Tum lapis emissus veniens vsque ad faciem nephandissimè blasphemantis, vultum eius valde corrupit, caput contriuit, cerebrúmq; in terram dispersit. Hoc quũ Dux exercitus cognouisset, qui se ciuitatem capturũ esse minabatur siluit, & rebus ipsis victum se esse professus est, & metuens quæsiuit pacem. Sic ergo Rex omnium fidelissimũ hunc principem cõseruauit, quũ & iste seruitutẽ profiteatur, & competẽs offerat Domino ministerium.

Gororanes.

Eunomius episcopus.

De

De successione Pontificum. CAP. XXIX.

INter hæc Innocētio optimo Romanæ vrbis antistiti *Anno do. 418.* successit Zosimus, Zosimo Bonifacius, Bonifacio Cœlestinus. Hierosolymis verò post Ioannē Praylius susscepit ecclesiæ præsulatum. Verū in Antiochia post sacrū Alexandrum Theodotus castitatis speculum, ecclesiæ pontifex ordinatur māsuetudine & puritate conuersationis ornatus. Is enim cohortem Apollinaris aliis ouibus miscuit; rogans eos vt vniuersi ouili. Ea quidem tempestate Isdigerdes Persarum rex cōtra ecclesias huiusmodi de causſa bella commouit. *Anno do. 420.* *Anno do. 426.* *Zosimus.* *Bonifacius.* *Cœlestinus.* *Praylius.* *Theodotus Apollinaristæ vnitus orthodoxis.*

De virtutibus Abdæ apud Persas episcopi.
CAPVT XXX.

ABdas quidā erat episcopus plurimis virtutibus adornatus. Is nō mediocriter vsus zelo diuino, πυρεῖον, id est, focum eorum seu Vestam destruxit. πυρεῖα namq; illi vocant templa, in quibus ignem seruant: Deū enim arbitrātur ignem. Hoc cum rex cognouisset à Magis, euocauit Abdam: & primo quidē mansuete culpauit factum, præcipiēs vt πυρεῖον rursus ædificaret. Illo resistente, & hoc nequaquam facere confirmante, vniuersas se rex destructurū interminatur ecclesias: cuius interminationem cōpletio subsecuta est. Nā prius illum virum occidi præcipiēs, destrui quoq; ecclesias imperauit. Ego sanè destructionem τῶ πυρείω non reor opportunè commissam: neq; enim sanctus Apost. cùm veniſſet Athenas, & ciuitatem repletam idolis conspexiſſet, aras ab illis honoratas destruxit, sed ratione ignorātiam redarguit, & veritatis iura mōstrauit. Quod verò destructū templum reædificare noluerit, sed necē magis elegerit, valde admiror, & plurimis eum honorandum coronis existimo. Tale est enim ignem adorare, quale eius ædificare tēplum. Hinc ergo sumens tempestas initium, sæuissimè atque ferociter circa pietatis alumnos intumuit, & triginta iugiter annis fluctuatio † dura permāsit, à Magis veluti quibusdam procellis agitata. Magos enim appellant Persæ eos, qui elementa deificant. Quorū fabulas in alia cōscriptione monstrauimus, in qua horū interrogationibus dignas solutiones obtulimus. Gotora- *Abdas episcop. Persarum πυρεῖον destruxit.* *Persecutio Christianorū apud Persas.* † dira.

nes itaq; filius Isdegerdis, post patris mortem cum Imperio etiam cõtra Christianam pietatem bella suscepit. Quas enim tormentorum species, & suppliciorum adinuẽtiones piis intulerit, nõ est facilè nũc narare. Aliorum nãque manus excoriauerunt, aliorum dorsa, aliorũ capita, à fronte inchoantes, vsq; ad cervices nuda cute reliquerũt. Alios sectis per medium calamis, nudos operientes, & ipsas sectiones calamorũ carnibus aptantes, à capite vsq; ad pedes funibus stringentes, postea calamos ex eorũ membris violenter trahebant, vt acutæ sectiones calamorũ cùm traherentur eorũ carnes secarẽt, & tormẽtum amarissimi doloris inferrent. Deinde fodientes lacus, & eos vndiq; obturantes, † soricũ maiorum greges in eos immiserunt, eísque pabulum athletas dederunt, impiè ligantes manus eorũ & pedes, nè possent à se bestias remouere. Sed & alia tormenta sæuiora valde exercuerunt, habentes doctorem veritatis inimicum: Sed non potuerunt athletarum deuincere fortitudinem. Sponte namque currebant, vt occasione huius mortis incorruptibilis vitæ dona perciperent. Duorum tamen aut trium faciam mentionem, vt per hos reliquorum fortitudo monstretur.

† *glirium.*

De Hormisda apud Persas nobilissimo confessore.

CAPVT XXXI.

Hormisdes Persa.

HOrmisdes quidam valde nobilis apud Persas erat, qui patrem Præfectũ habuerat. Hunc cùm rex cognouisset esse Christianum, deduci fecit, & imperauit vt salutaré negaret Deum. At ille: Nec iustum, inquit, nec vtile præcipis Imperator. Nam qui docetur vt Deũ omnium facilè cõtemnat ac neget, facillimè quoq; spernit Imperatorem, cum & ipse sit particeps naturæ mortalis. Et si summo supplicio dignus est, qui tua sceptra cõtempserit Imperator, multiplicibus tormẽtis subdẽdus est, qui cunctorum negauerit creatoré. At Imperator cũ debuisset mirari prudentiã, fortissimũ diuitiis & dignitate nudauit athletam, iussitq; vt nudus traheret camelos exercitus. Quúmq; plurimi trãsissent dies, respiciens de superioribus Imperator, vidit illũ eminentissimum virum solis radiis inflammatum, & pulueris squalore repletum, patriæq; nobilitatis memor, eum ad se iussit ad-

duci,& lineis vestibus operiri. Deinde putans quod tam præcedenti afflictione,q̃ ex ista clemẽtia molliretur,vel nunc, inquit, illa obstinatione exutus, nega filiũ fabri. At ille Dei zelo repletus,dirupit vestẽ & proiecit,dicẽs: Si propter hoc me putas à pietate recedere, habe donum cum impietate, quam possides. Hanc eius fortitudinem cõtemplatus,nudum eum è suo expulit imperio.

De Sanne apud Persas confessore.

CAPVT XXXII.

S† Annem quoque mille famulorum dominum, resistentẽ sibi,& negare creatorem omniũ nolẽtem, requirens quisnam seruorũ eius esset sæuissimus,illi aliorũ seruorũ tradidit dominatũ. Cui ipsum quoque dominũ seruire præcepit, simul & eius vxorem. Per hoc putans propugnatoré se flectere veritatis. Sed spe sua deceptus est. Habebat enim ille domum in petra constructam. *Suenes.* † *Suenem.*

De Beniamin Persico diacono,eiúsque martyrio.

CAPVT XXXIII.

BEniamin etiam diaconum cõprehendens, clausit in carcere. Cúmq; duo transissent anni,superuenit Legatus Romanorum pro aliis caussis acturus. Et cùm hęc cognouisset,postulauit à rege vt dimitteretur Diacon⁹. Porrò rex iusit vt promitteret Beniamin quod nulli Magorum doctrinam Christianam prædicare tentarer, & dimitteretur exire. Tum Legatus quidem custodire Beniamin quæ rex præceperat compromisit. Beniamin autem audiens monita legati: Impossibile est, inquit, nõ me participare lumen aliis,quod ipse percepi. Quãto enim supplicio dignus sit qui talentum absconderit, sacra euangeliorũ testatur historia. Sed rex horũ tũ nihil cognoscẽs, iussit eũ absolui à vinculis. At ille prædicare nullatenus cessabat:& capiẽs eos qui ignorãtiæ caligine tenebantur, intelligibili luci iugiter offerebat. Dúmq; transisset annus, regi gesta illius nũciantur. Tũ deductũ ad se, negare iussit quẽ adorabat Deum verũ. Ille quæsiuit à rege dicens: Quo dignus honore est,qui suum derelinquens regnũ, inuadere studuerit alienum? Cúmq; dixisset rex: Morte vltimóq; supplicio: Sapiẽtissimus vir ille respondit: Quid ergo non iustè patiatur

homo, qui factorem mundíque creatorem, nutritorem, ac Saluatorem deserens, vnum conseruorum suorum deificare voluerit, & debitum illi cultum isti magis obtulerit? His sermonibus rex accensus, viginti calamos acui, & totidem vnguibus digitorum eius manuũ atque pedum præcepit infigi. Cúmque hoc supplicium ab eo derideri cõspiceret, alium rursus calamũ acutum in eius femur vnde humana origo descendit, iussit immitti. Cúmq; crebrò eiiceretur & rursus inducererur, ineffabiles ei dolores excitabat. Post hoc verò supplicíũ impius atq; ferox virgam grandem spinis vndique plenam, per eius meatum iussit induci, & hoc modo spiritum fortissimus decertator emisit. Sed & alia multa ab illis impiis sunt tentata. Nec tamen mirãdum, quòd illorum ferocitatem & impietatem longanimiter Deus omnium patiatur, quando ante imperium Maximi Cõstantini quicunque fuerunt Romanorum Imperatores, contra veritatis ministros vehementer insaniarint. Diocletianus namq; passionis salutaris die in omni imperio Romanorum, destruxit ecclesias. Sed nouem transactis annis istæ quidem denuò reflouerũt, & multiplicem magnitudinem susceperunt. Ille verò post rabiem suæ impietatis extinctus est. Nam & bella huiusmodi futura Dominus prædixit & ecclesię victoriam prędicauit. Nos tamen ipsæ quoque res edocent, quòd magis nobis vtilia sunt bella, quàm pax: quia pax delicatos nos facit, remissos & timidos: porrò bellum & mentẽ acuit, & præsentia quasi transeuntia contemnere persuadet. Sed hęc quidem etiam in aliis operibus crebrò diximus.

Diocletianus in die passio Domini, omnes ecclesias Christianorum euertit.

De Theodoro Antiocheno episcopo, & Theodoro Mopsuestiate pontifice. CAPVT XXXIIII.

Theodorus Mopsuestiates episcopus.

EO autem tẽpore quo sacratissimus Theodorus Antiochenam regebat ecclesiam, Theodorus μίμησις quidem episcopus, sed totius doctor ecclesiæ, cũ contra vniuersam cohortem hæreticorum fortiter pugnasset, finem vitæ sortitus est. Is enim Diodori quidem magni doctrina potitus est. Ioannis verò sacratissimi fuit socius atq; cooperator. Cõmuniter enim Diodori pocula spiritalia sunt adepti: qui sex & triginta annis mansit

in Præsulatu, & contra Arij Eunomiíque acies fortissimè prælatus est, insidiásque latronis Apollinaris extinxit, optimáque pascua diuinis ouibus præparauit. Cuius frater Polychronius Apamiensium rexit ecclesiam, & gratia sermonis, & claritate vitæ ornatus. *Polychronius.*

SOCRATES.

De fine Imperatoris Arcadij. CAP. XXXV.

Arcadij Augusti mores.

NOn multò post tempore quàm Ioānes defunctus est, moritur & Arcadius imperator, vir mitis & quietus. Et circa finem vitæ pro huiusmodi caussa venerabilis existimabatur. In vrbe Constantinopoli domus est maxima, habens cognomen καρύας, id est, nucis. Est enim in eius domus vestibulo arbor nucis, in qua sermo est fuisse appensum martyrem Acacium & defunctum. Ob quam rem etiam Oratorium illic est ædificatum. Hunc Arcadius videre volens, ad orationē venit, vbíque complero reuertebatur. Proinde cuncti circa Oratoriū habitantes, volentes Imperatorem videre accurrebant, & alij quidem extra domum præcesserant, vt melius aspectum principis & ordinem viderent obsequij, alij verò sequebantur. Cúmque omnes cum mulieribus atq; filiis simul & mancipiis extra domum fuissent egressi, repētè maxima domus Oratorio cohærēs, subitò tota corruit, clamórq; cum admiratione sequutus est, quod oratio principis tot homines à ruinæ imminētis periculo liberasset. Arcadius itaque relicto annorum octo filio Theodosio (de quo iam cōplura sunt narrata) defunctus est, Gonsulatu Bassi & Philippi, primo die Maij mensis, anno secundo ducentesimæ nonagesimæseptimæ Olympiadis. Is ergo cum patre quidem Theodosio tredecim regnauit annis, post mortem verò patris quatuordecim. Vixit annis triginta & vno.

Arcadius martyr.

Domus, τῆς καρύας apud Constantinopolim corruit.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT, LIBER VNDECIMVS.

SOCRATES.

Quod Theodosij iunioris Imperium Præfectus regebat Anthemius.

CAPVT PRIMVM.

Anno do. 411. Honorius Aug.

ARCADIO Imperatore defuncto, Honorius quidé eius frater regebat Hesperias, Orientales autem prouinciæ sub ditione manebant Theodosij iunioris, cùm esset annorũ octo, Anthemio Prefecto omnia disponente. Erat enim iste nepos Philippi, qui Paulum episcopum sub Constantio ab ecclesia expulerat, & Macedoniũ introduxerat. Is muro maximo vrbem Constantinopolim circũdedit. Qui vir sapientissimus inter illius tẽporis homines & putabatur & erat, & nihil inconsultè faciebat, sed cum multorum consilio quæ erant agenda tractabat, & maximè Sophistæ Troilo se credebat.

Anthemius Præfectus.

Troilus Sophista.

De Attico episcopo eiúsque moribus. CAP. II.

Atticus Constantinop.

IMperatore porrò Honorio octauum annum agente, iam tribus annis Atticus habebat episcopatum, vir clarus & eruditus, venerabilis atque prudens. Vnde etiam ecclesias sub eo magnum sumere contigit incrementum. Non enim solis propriæ fidei personis munificus erat, sed etiam hæreticis miraculum suæ sapientiæ demonstrabat, quos vexare quidem nolebat. Cum verò eos terrere tentasset denuò mãsuetudinem ostendebat. Et inter hæc non negligebat eloquentiam. Laborabat enim circa veterum lectiones, noctu eis incũbens. Quapropter non eum mouebant Philosophicæ aut Sophi-

sticæ lectiones. Erat enim & confabulantibus gratus, & cum tristibus mœstus, & absolutè (secundum Apostolum) omnibus omnia factus est. Primo quidem cum presbyter esset, libros faciebat, & meditatos coram ecclesia recitabat. Postea verò etiam fiduciam cum labore sortitus, sub oculos doctrinam laudabilem proferebat. Non tamen tales erãt eius sermones, vt etiam ab auditoribus scripturæ traderentur. Quæ verò eius temporibus memoranda acciderint † narrabo.

1. Cor. 9. d.

†enarrabo.

De Theodosio episcopo Synnadæ, & quemadmodum illic Macedoniani conuersi sint. CAP. III.

IN Synnada Pacatianæ Phrygiæ ciuitate, Theodosius quidã erat episcopus, & Macedonianos cùm illic plures essent, insequebatur, & non solùm eis è ciuitate, sed etiam ab agris nimia crudelitate pellebat, cum Orthodoxorũ ecclesia persequutiones inferre non soleat. Quod ille nõ zelo rectę fidei, sed pro pecuniarum amore faciebat. Cõtra quos, vniuersus tam clericos q̃ Iudices prouinciales armabat, & præcipuè Agapitum eorum turbabat episcopum. Quúmq; iudices prouinciæ ad inferenda tormenta, sibi sufficere nõ putaret. Cõstantinopolim est profectus, vt Præfectorum auxilia mereretur. Ibique posito Theodosio propter huiusmodi causam Agapitus Macedonianorũ episcopus ad melioré se contulit partem, habitóq; tractatu cum omni clero, & euocans totũ populum sibi subiacentem, suasit eis, vt Consubstantialitatis susciperent fidem. Hoc facto, repentè cum maxima multitudine, imò cum omni (vt ita dixerim) ciuitate ad Orthodoxorũ ecclesiam venit, & oratione facta, sedẽ in qua Theodosius præsidere solebat, obtinuit. Tum vniens populum, & deinceps fidẽ Consubstantialitatis docens, ecclesiam tenuit Synnadẽsem. His itaque gestis, non post multum tẽporis Theodosius cum Præfectianorum venit auxilio, & nihil sciens horũ quæ fuerant gesta, ad ecclesiam properauit. Ex qua ab omnibus expulsus, rursus Constantinopolim remeauit, & apud episcopum Atticum quæ fuerant contra eum gesta deposuit, quẽadmodum iniustè episcopatu fuisset expulsus. Atticus autem cognoscens vtilem causam

Theodosij Synnadẽsis persecutor Macedonianorum.

Agapitus τὸν ὁμοούσιον amplectitur, & fit episcopus Synnadensis.

Theodosij episcopus non recipitur à suis.

ecclesiæ accidisse, Theodosium quidem verbo consolatus est, vt patienter ferret. Præponens autem caussis personalibus generalem vtilitatem scripsit Agapito, vt teneret episcopatum, nihilque de inimicitiis Theodosij cogitaret.

Quomodo Iudæus paralyticus per baptismum sit curatus. CAPVT IIII.

Iudæus paralyticus sanitati restitutus.

HOc igitur vnum est rerũ vtilium, quæ Attici temporibus in ecclesia acciderunt. Sed neq; miraculorum aut sanitatum his defuit caussa temporibus. Quidam namq; Iudæus quum paralyticus esset, plurimis annis in lecto iacebat: Cúmque omnis medicina et fuisset adhibita, & cunctorũ Iudæorũ nihil oratio præualeret: nouissimè ad baptismatis Christiani gratiam confugit, huic soli veritatis medicamini se committens. Hoc velociter episcopo Attico nuntiatur. Quem cathecumenum factum, & spem Christi promittens, deportari cum lecto præcepit ad baptismum. Verum Iudæus paralyticus baptismum vera fide suscipiens, cùm de fonte fuisset leuatus, statim morbo caruit, & deinceps sanus fuit. Hanc igitur curam virtus Christi etiam nostris temporibus demonstrauit. Qua ex caussa plurimi Paganorum credẽtes baptizati sunt. Iudæos autem licet signa quærentes, hæc tamen non prouocauerũt ad fidem. His ita apud Christianos gestis, plurimi paruipendentes, in sua nequitia permanserunt. Et non solùm Iudæi tãtis prodigiis repugnabant, sed etiam sequaces eorum similia sapuisse conuicti sunt.

De Sabbatio hæresiarcha, eúsque sequacibus. CAPVT V.

Sabbatius.

SAbbatius itaque (cuius ante fecimus mẽtionem) nolens in suo ordine manere presbyteratus, desiderabat episcopatum. Iisdémque temporibus recessit ab ecclesia Nouatianorum, occasionem habẽs quasi propter obseruationem Paschæ Iudaici. Faciebátq; collectas cõtra Sisinnium suum episcopum in loco ciuitatis qui ἐμπολαιοφόρος appellatur in Arcadij foro. Illic enim rem cõmisit valde periculosam. Die nãque festiuitatis in euangelica lectione, vbi scriptum est; Erat enim Pascha Iudæorũ,

ἐμπολαιοφόρος.

verba quæ nusquam scripta neque audita sunt ausus est adiicere, id est: Maledictus qui præter azyma celebrauerit Pascha. Hoc auditum manauit in populum, & simplices decepti Nouatianorũ laicorum conuenerunt ad illum. Quod tamen malum nõ remansit inultum, sed in finem pessima eius falsitas est cõuersa. Paulo post enim quum ad quãdam festiuitatem multi cõcurrerent, vt vigilias solite celebrarent, formido subito dęmoniaca irruit super eos, quasi Sisinnius eorum episcopus vèniret cum maxima multitudine. Factáque turba videlicet noctu, & in angustiæ loco cõperti semetipsos cõtriuerunt, ita vt vltra septuaginta homines morerentur. Hoc factum plurimos à Sabbatianorum secta prohibuit: quidam verò in eius rusticitate manserunt.

Mar. 14. a
Luc. 22. a

Sabbatiani.

De morte Dorothei Arianorum episcopi, & ordinatione Barbæ, & quæ sub eo sint gesta.

CAPVT VI.

EO tempore Dorotheus Arianorũ Præsul, quem ab Antiochia Constantinopolim transtulerant, cùm centum & nouemdecim vixisset annos defunctus est, Consulatu Honorij septimo, & Theodosij secũdo, sexto die Nouembris mẽsis. Post quem Arianæ superstitionis Barbas ordinatur episcopus. Sub hoc itaque Barba, per duos presbyteros eloquentissimos Arianorum religio floruit, quorũ alter Timotheus, alter Georgius dicebatur. Sed Georgius doctrina Helladica eruditus erat, Timotheus sacris literis incũbebat. Et Georgius quidem semper Aristotelem & Platonem habebat in manibus, Timotheus Origenem, ita vt etiam linguaHebraica loqueretur. Timotheus pridem Pathyrianorum fuerat hæreseos, Georgiũ Barbas presbyterum ordinauit. Timotheum itaque ego ipse vidi, & cognoui quemadmodum interrogantibus fuerit respõdere paratus, soluens obscurissimas quæstiones, quæ in diuinis inueniuntur eloquiis testem vocans veracissimum Origenem. Mihi tamen videtur admirabile, quomodo tales viri in Arianorum lege mãserint, quorum vnus quidem Platonem semper habebat in manibus, alter spirabat iugiter Origenem: quum nusquam Plato secundam vel tertiam

An. do. 409
Dorotheus Arianorũ episcopus.
Barbas Arianorũ episcopus.
Timotheus Georgius Ariani.

Origenes veracissimus testis.

cauſſam (ſicuti ipſe nominare ſolet) initium ſubſiſtentię aſſerat percepiſſe, & Origenes coæternum vbiq; fateatur filium patri. Qui licet in ſua ſententia manſerint, religionem tamen Arianam perduxerunt latenter ad Meliora. Multas nanque Arij blaſphemias doctrinis propriis expulerunt.

De ordinatione Cyrilli Alexandrini pontificis.

CAPVT VII.

An.do.414 Theophilus Alexädrin⁹ moritur. Cyrillus ſuccedit. Nouatiani ſpoliantur per Cyrillū.

INter hæc defuncto Theophilo morbo lethargico, Conſulatu Honorij nono, & Theodoſij quinto, facta contentione propter epiſcopatum inter Timotheum & Cyrillum, die tertio mortis Theophili Cyrillus ordinatur epiſcopus, & maiori faſtu quàm Theophilus tenebat epiſcopatum: Qui mox epiſcoparus ſui principio Nouatianorum claudens eccleſias, omnia vaſa eorum ſacra abſtulit, epiſcopúmq; eorum Theopompum rebus quas habebat omnibus ſpoliauit.

Quomodo apud Perſas per Maruthan epiſcopum ſit Chriſtianiſmus dilatatus. *CAP. VIII.*

Maruthas epiſcop⁹ ad Perſas Legatus mittitur.

EO tempore apud Perſas eſt Chriſtianiſmus dilatatus. Inter Romanos enim & Perſas ſemper propter diuerſas cauſas mittuntur Legationes. Tum ergo cauſas attulit, vt Maruthas Meſopotamemus epiſcopus (cuius dudum meminimus) à Romanorum imperatore ad Perſarū deſtinaretur regem. Qui multam reuerentiam apud Maruthan inueniēs, eum decenter honorabat, & tanquam diuinum reſpiciebat virum. Hoc factū mordebat Magos, metuentes ne regem Chriſtianū fieri ſuaderet. Nam cùm dolore capitis multo tempore torqueretur, Magis eum curare nō valentibus, Maruthas orationibus fecit incolumen: ob hāc ergo cauſſam moliti ſunt quandam Magi fallaciam. Et quoniam Perſæ ignem colunt, cōſueuitq; Rex in quadam domo ignem ardentem perpetuò ſuppliciter adorare: Magi ſub terra hominem quēdam abſcondentes tempore quo Rex ſolebat adorare, eum talia clamare fecerunt: Mitte foras Regem: impiè enim † egit, quòd ſacerdotem Chriſtianorum iudicat eſſe venerandum. Hæc audiens Iſdiget-

Magorum dolus.

† *agit vel regit.*

des Persarum rex, licet reuerétiam haberet, tamen Marutham abiicere cogitabat. Porrò Maruthas verè Deo venerabilis homo, vacabat orationibus, per quas inuenit dolum Magicis artibus fabricatum. Veniénsque ad Regé: Noli inquit, illudi Rex, sed ingressus cùm audieris vocem, fodi iube, & doli caussas inuenies. Non enim ignis loquitur, sed hominum molimina huiusmodi esse noscuntur. Hoc dicto flexus est Persarum rex: & rursus ingressus vbi ignis inextinguibilis seruabatur, cùm audisset vocem, iussit fodi locum. Tùm qui mittebat quasi diuinam vocem, inuétus arguitur. Iratus itaq; rex, Magorum genus vsq; ad decimam iussit imminui portionem. Hoc facto, Maruthæ dixit vt tépla quæ vellet ædificaret. Ex hoc apud Persas sumpsit Christianismus incremétum. Tum igitur Maruthas à Persis Cõstantinopolim remeauit. Et non lõgo post tempore rursum destinatus est. Iterúmq; Magi machinabãtur ne eum susciperet Rex. Fecerúntq; fœtorem quendam in loco vnde Rex transire solebat, & quasi à Christianis id factum fuisset derogabãt. Cúmq; rex suspectos iam habés Magos, hoc cum studio requisisset, denuò ab eis concinnatum esse cognouit. Quãobrem plurimos eorũ suppliciis tradidit. Maruthan verò potiori honore coluit, & Romanos valde dilexit, eorúmq; amplexus est pacem. Qui penè Christianus fieri potuit, cùm aliud miraculum per Maruthan & Ablatem Persidos episcopũ prouenisset. Ambo nanq; molestum dęmonem à regis filio propulerunt, orationibus vacantes atque ieiuniis. Post hæc Isdigerde defuncto antequam fieret Christianus, ad eius filium peruenit imperium. Cuius tempore inter Persas atque Romanos pacta soluta sunt.

Isdigerdes Persarum rex incipit fauere christianis.

Quemadmodum Italiam vastarit Alaricus.
CAPVT IX.

PEr idem tempus Innocétius, primus Romæ Nouatianos persequi cœpit, multásq; eorum abstulit ecclesias. Quo tempore Roma est à Barbaris deprędata. Alaricus enim quidam Barbarus ditioni Romanorũ & Theodosij imperatoris subiectus, atq; cõtra Eugenium tyrãnũ auxilia largitus, & propterea Romanis dignita-

An. do. 412 Innocẽtius Põt. Rom. aduersus Nouatianos.

tibus honoratus, felicitatem suam non ferens, imperare quidem nō elegit, sed discedens ab vrbe Constantinopolitana, venit ad partes Hesperias. Cúmq; venisset in Illyricum, omnia subuertebat, & transiens Thessaliā, habita cōgressione circa fluuium Pinum apud Nicopolim Epiri, penè tria millia virorū eius Thessali peremerunt. Posthæc autem quicquid eis occurreret destruentes nouissimè Romam venerūt. Quam vastantes, plurima quidem miraculorum eius igne cōcremauerunt, pecunias autem abripuerūt, multósque Senatorij ordinis diuersis subdidêre suppliciis. Deridentésq; Romanorū regnum, Imperatorem fecerūt quendam nomine Attalum, quem vno die tanquam Imperatorem fecerūt procedere, altero verò seruī schemate ministrare. Hęc cùm egisset Alaricus, repentè in fugam conuersus est, fama procedente quòd Theodosius imperator cōtra eum misisset exercitum, quæ fama non fuit ficta, sed vera: nam exercitus veniebat. Fertur itaque cùm Alaricus proficisceretur Romam, vir quidam venerabilis, cōuersatione monachus, eum monuisse, ne mala talia facere tentaret, neq; cædibus gauderet aut sanguine. At ille: Non (inquit) ego volens Romam proficiscor, sed quidā quotidie mihi molestus est, torquens & dicēs: Perge, & Romam destrue ciuitatē. Hęc etiam de his dicta sufficiant.

Alaricus Romam venit. An. do. 413.

De Cælestino Romano pontifice, & quomodo Nouatianos fuerit insecutus, & de Sabbatio.

CAPVT X.

An. do. 426 Cælestinus pont. Rom. Nouatianos Romæ in occulto.

INter hæc Cęlestinus Romæ ordinatus episcopus, quia etiam Nouatianorum abstraxit ecclesias, & eorū episcopum nomine Rusticulum, in occulto coēgit celebrare Collectas. Vsq; ad illud náque tempus plurimas Nouatiani habent ecclesias. Porrò Constantinopoli non talia pertulerūt, sed cùm eos diligerent etiam intra vrbem eos Collectas facere permiserunt. Mortuo verò Sisinnio Nouatianorū episcopo, Chrysanthus ad episcopatum trahebatur, vir multis Romanorum dignitatib⁹ honoratus. Quo fugiēte, Sabbatius se tempus opportunum ad episcopatum inuenisse credēs, fecit quosdam ignobiles sibi manus imponere, iusiurandum quod prę-

Chrysant⁹.

Sabbatius.

buerat paruipendens. Cuius mores cùm populus abhorruisset, Chrysantum per loca omnia requirebant. Quem inuenientes in Bithynia, inuitum sacerdotium susciperè coëgerũt. Qui nihil percipiebat de ecclesia, nisi dominico die duos panes.

De seditione & nece Christianorum quæ per Iudæos apud Alexandreiam acciderunt.

CAPVT XI.

An. do. 431 Alexandrini seditiosi.

EA porrò tempestate Iudæorum genus ab Alexandreia est huiusmodi de caussa eiectum. Alexandrinorum populus plusquàm aliæ generationes seditionibus deditus est: qui si occasionem acceperit, intolerãda mala cõmittit. Nam citra sanguinem non cessat à lite. Contigit itaque tũc vt inter se contentiones haberent, non propter necessariam caussam, sed propter studium Pantomimorum: quia enim is qui die Sabbatorũ saltabat, plurimum habebat populum Iudęorum, dum vacãtes non auditioni Legis, sed Theatris occuparentur, ea dies litigiosa extitit inter partes. Cúmq; hoc aliquatenus fuisset ab Alexandreiæ Prefecto correctum, nihilominus mansêre Iudæi partis alterius inimici. Et cùm essent semper Christianis infensi, cõtra Pantomimos eorum amplius pugnabãt. Tunc igitur Horestes Prefectus Alexandreiæ festiuitatem quãdam quam Politiam vocant, in Theatro celebrabat, vbi & aderant quidam fautorum Cyrilli, dispositiones Prefecti volentes cognoscere. Inter quos, quidam nomine Hierax doctor puerilium literarum, & Cyrilli feruẽtissimus auditor, ac solitus plausus in eius expositionibus excitare. Hunc itaq; Hieracem cùm vidisset in Theatro Iudæorũ turba, clamabat aduersus eum, quòd propter nil aliud venisset, nisi vt in Theatro seditiones inter populos excitaret. Verùm Horestes pridem habẽs odium cõtra Cyrilli superbiam, arreptum Hieracem publicè fecit in Theatro agi verberibus. Hoc Cyrillus cognoscens, conuocatis primoribus Iudæorum (vt decebat) admonuit, ne cõtra Christianos seditiones vlterius excitarẽt. Porrò turba Iudæorum hoc paruipẽdens, maiora cõtra Christianos tractauit molimina. Dantes itaque sibiipsis signum, vt

Christiani dabãt operam spectaculis apud Alexandriam.

Horestes prefectus Alexandrinus.

Hierax ludimagister.

Iudæi Christianos occidunt.

annulum factum ex palma, omnes haberent in digito, contra Christianos hoc modo pugnauerunt. Fecerunt enim quosdã de suis vna nocte per omnes ciuitatis decurrere regiones, clamãtes Alexandrinam ardere ecclesiam. Ob quam rem Christiani vndiq; cõcurrebant, vt ecclesiæ flammas extinguerẽt. Porrò Iudæi ignorantes interimebant seipsos per signũ annuli agnoscentes, ac parcentes sibi mutuo. Facto autem die latere nequiuerunt. Ob hanc rem permotus Cyrillus, cũ maxima multitudine irruit in synagogas Iudæorum, & illas quidem abstulit, Iudæos autem expulit ciuitate, eorúmque substantiam diripere populo imperauit. Hoc ergo modo Iudæi à tẽporibus Alexandri Macedonis illam habitãtes vrbem, tunc nudi prorsus expulsi sunt, & per singula loca dispersi. Adamantius verò medicinæ sophista Cõstantinopolim veniẽs, & Christianum se fore promittens, postea reuersus est Alexandriã. Igitur Alexandreiæ præfectus Horestes valde tristabatur, eò ꝙ populosam vrbem ita desolatam repentè conspiceret. Vnde etiam Principi retulit quod acciderat. Sed & Cyrillus † sceleraIudæorum Imperatori nõ tacuit, & Horestis amicitiam cogẽte populo postulauit. Cúmq; Præfectus amicitiæ verba refutaret, euangelia obtulit ei Cyrillus. Et cùm nec sic eius corda subigerẽtur, hæc denuò acciderunt. Monachorum quidam in mõte Nitria constituti, fautores Theophili, ex illo quo contra Dioscorum iniustè fuerat coarmatus, etiam pro Cyrillo libẽter prælia susceperũt. Relictísque monasteriis viri penè quingenti veniẽtes ad ciuitatem, procedentem in carpento Præfectum, immolatorem idolorum Paganúmq; inclamabant. At ille putans immissione Cyrilli factum, clamare cœpit: Christianus sum, & ab Attico Cõstantinopoli baptizatus. Illis hæc verba contemnentibus, Ammonius quidam eorũ Præfectum lapide percussit in capite. Qui repentè repletus est sanguine, & recedentibus Officiis, atque lapidum impetum declinantibus, cum paucis remansit. Inter hæc populus concurrebat, vt Præfecti vindicarer iniuriam, detentúmq; Ammonium tamdiu verberibus castigauit, donec traderet morti. Non multò post hæc nunciantur Imperatori. Corpus autem

Iudæi pulsi Alexãdria.

Adamantius medicus.

† *delicta.*

Monachi Ægyptij ꝓ Cyrillo aduersus Præfectum.

Horestes Præfectus lapide petitus.

Ammonius occiditur à populo.

Ammonij sumés Cyrillus in quadam ecclesia sepeliuit, eíque aliud nomen † imposuit, vt non pro sua culpa, sed pro Christo mortuus crederetur, cui laudes velut martyribus offerebat. Sed qui verè nouerant quòd dignas susceperat pro suo scelere pœnas, Cyrillum valde culpabant. Sed neq; in hoc solúmodo Cyrilli & Horestis aduersitas eóquieuit, quando post hæc aliud est exortum.

† *Thaumasius, qui prius Ammonius.*

De Hypatia philosopha quomodo in Alexandrea fuerit interempta. CAP. XII.

ERat in Alexandreia quædam mulier Hypatia nomine, filia Theonis philosophi, adeò erudita, vt supra Philosophos eius temporis emineret, & in Platonicam scholam à Plotino venientem, susciperet ipsa successionem, atq; omnes philosophicas lectiones exponeret. Quapropter omnes currebãt ad eam propter honestam doctrinæ fiduciam. Veniebat verò etiã ad Iudices, nec habebat vllam verecũdiam, pudicè permixta viris, quum eam cũcti pro ipsius castitate venerarẽtur. Tum ergo inuidia cõtra hanc fœminam est accensa. Quum enim crebrò proficisceretur ad Horestem, ecclesiasticus populus motus aduersus eam est tanq̃ ipsa illum ab amicitia prohiberet episcopi. Quamobrem cõspirantes viri, acerrimo furore cõmoti, quorũ dux erat quidam Petrus Lector, obseruauerũt mulierem ad propria redeũtem, eámque de vehiculo deponentes, ad ecclesiam quæ vocatur Cæsaris traxerũt, & vestibus exutam lapidibus peremerunt. Quam postea membratim dilacerantes, in loco qui dicitur Cinarus igne concremauerunt. Hæc res non mediocrem inuidiam Cyrillo & Alexandrinæ concitauit ecclesiæ. Alienæ nanque sunt à Christianis cædes & pugnæ. Hęc igitur acta sunt quarto anno episcopatus Cyrilli, Cõsulatu Honorij decimo, & Theodosij sexto, mense Martio, ieiuniis existentibus.

An. do. 417 *Hypatia. De hac vide Suidam.*

Chryſtiani Hypatiam occidunt.

Quomodo Iudæi temeritatis suæ pœnas exoluerint. CAPVT XIII.

POst modicum verò tempus Iudæi rursus illicitè cõtra Christianos agentes, puniti sunt in loco qui dicitur Mestar, posito inter Chalcidem & Ancyrã Syriæ.

Hic itaque Iudæi consuetа quædam iudicra celebrantes, per ebrietatem accensi, inter alia Christianis ipsiq; Christo derogare cœperũt, illudentes cruci, & spem in eo qui est crucifixus habentibus Cõprehendentes enim infantulum Christianum, alligatum cruci suspenderũt: Et primùm quidem deludebant & irridebant eum: postea verò correpti vesania ipsum infantulum verberibꝰ peremerunt. Ob hoc ergo dira cõgressio inter eos atque Christianos exorta est. Quod cùm princeps cognouisset, prouinciarũ iudicibus mãdatum est, vt huiusmodi quærerentur autores & punirẽtur. Et hoc modo dignam vltionem suæ † malitiæ receperunt.

Iudei in christianos

† nequitiæ.

De Iudæo qui cùm sæpe baptizaretur aqua fontis abscessit.

CAPVT XLIII.

Iudæus sæpe baptizatus.

Ieiunium ante baptismum.

EA porrò tempestate Iudæus quidam seductor, ficto christianismo crebro baptizabatur, & hac arte pecunias congregabat. Cúmq; multis hæresibus illusisset Arianorum atque Macedonianorum; postremò ad ecclesiam venit orthodoxorum. Cui cùm tempus ieiuniorum fuisset impositum, multísq; adhuc diebus occuparetur, cœpit festinare, vt quasi in feruẽti studio baptismatis dona perciperet. Præparabatur baptisma, & vestis cõueniens baptizato. Cúmq; fons fuisset impletus, deducitur Iudæus ad baptizandum. Tum Dei quædam inuisibilis virtus aquam disparere præcepit. Cúmq; præsentes non cogitantes Dei virtutem, aquam per cuniculum proprium defluxisse suspicarentur, diligenter vndique clausum rursus impleuerunt fontem. Denuò deducto Iudæo aqua disparuit. Tũ sacerdos: Quid mali, inquit, fecisti ô homo? An certè nescienes baptismo iam potitus es? Ob hanc rem cùm diuersi concurrerent quidam Iudæũm agnouit, quem baptizatum ab Attico episcopo ipse susceperat, & hoc modo illius fraus vniuersis apparuit.

Quomodo Isdigerdes rex Persarum Christianos fuerit persequutus, & à Romanis deuictus. CAP. XV.

An. do. 421

Barabanes rex Persarũ

†Bararanes

INterea defuncto Isdigerde rege Persarum, eius filiũs † Barabanes ei successit. Hic instigatus à Magis, crudelibus

delibus torquebat suppliciis Christianos. Cúmq; Christiani apud Persas opprimerentur,cõfugiunt ad Romanos eorum petẽtes auxilium. Quos Atticus episcopus libenter accipiẽs, eósque quantum erat possibile fouẽs, quæ gesta fuerant Theodosio nũciauit imperatori. Eo quoque tẽpore etiam alia caussa acciderat, quæ Romanos Persis faciebat infensos. Quoniam Persæ aurifossores quos à Romanis ad mercedem acceperant, reddere cõtemnebant: & quòd onera negociatorum Romanorum violenter abstulissent. Cum illa ergo ingratitudine, etiam Christianorũ ad Romanos confugientium caussa est adiecta. Mox ergo Persarũ rex Legatos mittit,repetẽs fugientes. Porrò Romani nequaquam ad se confugientes reddere voluerunt,nõ solùm supplices liberare studentes, sed pro christianismo libenter omnia sustinere. Quamobrem pugnare quàm perituros Christianos tradere,potius elegerunt.Solutis igitur propter hoc pactis,bellum crudele cõmissum est.De quo absurdum nõ est pauca narrare. Romanorum igitur imperator misit exercitum cui præfuit militiæ magister Ardaburius. Is enim Persicam regionem per Armeniæ fines ingrediens, vnam eius prouinciam Azamensem valde vastauit, cui cũ plurimo exercitu Narseus dux Parthorum regis occurrit. Factáque cõgressione deuictus est. Quo facto cogitauit Mesopotamiam Romanorũ prouinciam sine custodia cõsistentem inuadere,& hoc modo de Romanis vlcisci. Sed Romanorum ducem Narsei cõsilium latere non potuit. Deprædatus enim Azazenam velociter regionem, & ipse in Mesopotamiam venit. Et ideo Narseus licet ingentem haberet exercitum, Romanorum terras introire non potuit, sed veniẽs ad Nisibin Persarum ciuitatem in cõfinio constitutam,Ardaburio mandauit vt diem & locum statueret prœliorum. At ille venientibus: Nunciate,inquit, Narseo,quod nõ quando tu volueris, Romanorum pugnabunt imperatores. Verùm Imperator Deo soli spem committẽs destinauit exercitum.Et quod fideliter Deo supplicans, repentè impetrauerit auxilium, hinc datur cognosci. Cùm enim Constantinopoli pro euentu bellorum æstuatio magna cõsurgeret,angeli Dei iter agẽ-

An.d. 424 Ardaburius.

tibus per Bithyniam ad vrbem Constantinopolim, se demõstrauerunt, iubentes vt confiderent & orarent, & Deo crederent quòd Romanos victoria sequeretur, dicentes se mediatores belli missos à Deo. Hoc auditum, non solùm ciuitatẽ, sed etiam milites cõfortauit. Cúmque ad Mesopotamiam bellũ fuisset de Armeniæ regione translatũ, Romani Persas Nisibi clausos fortiter obsidebant, ligneas turres facientes aduersus eos, eásque contra muros applicantes, & plurimos de muris contra se pugnantium perimẽtes. Porrò † Barabanes Persarum rex, audiés Azazenam regionem ab eis fuisse vastatam, & eos qui in Nisibi clausi videbantur obsessos, seipsum cũ magno exercitu pręparauit vt occurreret. Miratúsq; Romanorum virtutem, Saracenorũ auxilia postulauit. Quorum tunc erat rex Alamũdarus vir fortis & pręliator: qui cùm multa millia Saracenorum haberet, Persarum regi victoriam promittebat, séque ei Antiochiam Syriæ traditurum: sed non contigit quod putauit. Deus enim omnibus Saracenis quendam † enormem metum latenter iniecit, ita vt putarẽt sibiipsis Romanos insistere. Turbatíque nec habentes quò fugerent, in fluuium Euphratem seipsos armati proiiciebant, vbi plusquàm centum millia virorum necata atque consumpta sunt. Cùm hæc ita euenissent, Nisibin obsidentes cùm audirent Persarum regem plurimos elephantos adducere, perterriti cũcta quidem obsidionis machinamenta cõcremauerunt, & ad propria loca reuersi sunt. Quæ verò congressiones postea acciderint, & quomodo Ariobindas alter Romanorum magister militum, fortissimum Persarum monomachũ interemit: Aut quomodo Ardaburius septem fortissimos Persarũ duces insidiis captos occiderit: vel quomodo † Beatianus alter dux Romanorum reliquos Saracenos extinxerit, prætereundũ est, ne videar multum à proposita relatione digressus. Quæ tunc igitur gerebantur, velociter Imperatori Theodosio nunciata sunt. Quomodo autem hæc citò cognouerit, indicare nõ piget. Inuenit quendam virum animi corporísq; habitu fortissimum nomine Palladium, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus perueniret ad terminos Romanorũ atq; Persarum, & rursus

† *Barabanes.*

Saraceni & Persis.

† *inanem.*

Ariobindas Ardaburi.

Beatianus.

† *Vitianus.*

totidem remearet ad Constantinopolim ciuitatem. Is verò etiam alios Romani imperij terminos velociter transibat. De quo quidam eloquentissimus sic ait: Iste vir cùm sit lata Romana respublica eam paruã sua velocitate demõstrat. Quem etiam Persarũ rex sæpius admiratus est. Romanorũ igitur Imperator licet videret apertè sibi collatam à Deo victoriam ꝓuenisse, tamen pacem nõ dissimulauit expetere, misitq; Helionem virum prudentem & honoratũ, vt cum Persis de pace loqueretur. Qui cũ venisset in Mesopotamiam, vbi erant fossæ Romanorũ, misit pro pace petẽda Legatum quendam Maximum, virũ eloquentissimum, Ardaburij militiæ magistri cõsiliarium: qui pro pace veniens ad Persarum regem missum se nõ ab Imperatore, sed à ducibus asserebat, dicens, quòd hoc bellum pro sui cõremptu ne peruenisset quidem ad principem. Cúmque Persa paratus esset vt Legati verba susciperet, ꝙ fame ipsius laboraret exercitus, veniẽs Numerus, qui apud ipsos Immortalium appellatur (est enim decem millium virorũ fortissimorum) nõ prius dixerunt pacem cum Romanis esse faciendam, quàm ipsi eos sine custodia cõstitutos inuaderent. Quibus verbis persuasum est Regi, vt à pace abstineret. Tum Legatum quidem clausum seruari fecit, & misit Numerũ Immortalium vt pugnaret contra Romanos. Qui venientes in duas acies diuisi, medios habuère Romanos. Porrò Romani vnã Persarum videtes aciem, cõtra eam se prꝑarabãt, aliam non videbant: quæ paulatim accessit ad pugnã. Quúmq; ergo iam cõgressio penè esset in opere, Dei ꝓuidentia ex quodã colle exercitus alter apparuit Romanorũ cum duce Procopio: Qui cùm videret socios in periculo, instabat à dorso Persarũ. Tum in medio concluſi qui circundederant primò Romanos, in momẽto ab eis extincti sunt. Quo facto, Romani ad alios qui erãt in subsidiis positi cõcurrerũt, eósq; fortiter iaculati sunt. Sic igitur qui immortales appellabãtur, omnes mortales apparuerũt, pœnas exigẽte Christo de gẽte Persarũ, eò ꝙ plurimos eius famulos occidissent. Porrò rex Persarũ infortunij sui causam cognoscẽs, simulabat se nescire quod gestum esset: Suscepitq; Legationẽ dicens Legato Romanorũ: Non

Palladius cursor.

Helion ab imperatore mittitur ad Persas, tractaturus de pace.

Numerus immortalium

Procopius dux.

Romani vincũt Persas. Numerus immortalium morti traditur.

bello cedens pacem amplector, sed tibi præstare volens, quòd omnium Romanorum te sapientissimum esse cognoscam. Et hoc modo bellum propter Christianos exortum de Parthorum regione cessauit. Contigit autem Cõsulatu Honorij tertiodecimo & Theodosij decimo.

Quomodo Acacius episcopus Amidæ, captiuos redemerit à Romanis militibus, venditis vasis ecclesiæ, & refectos cum sumptibus ad propria destinarit.

CAPVT XVI.

An. d. 424 TVm verò Acacium Amidæ ciuitatis episcopum facinus optimum reddidit clariorem. Cùm enim Romani milites captiuos Persarũ de Azazena regione vastata, reddere regi Parthorum nullo modo vellent, captiui fame cõsumebantur, cùm essent circa septem millia: quod Persarum regem non mediocriter cõtristabat. Tum igitur Acacius conuocans clericos sibi subiectos: Viri, inquit, fratres, Deus noster nec discis nec calicibus opus habet: nam neque comedit, neque bibit. Et quia multa vasa aurea & argẽtea, ecclesia nostra ex oblatione Christianorũ habet, conuenit ex his liberari exercitum captiuorum, egentibúsq; cibos offerri. Hæc & his similia cùm dixisset, cõflauit vasa, & militibus dedit precium captiuorum. Quos cùm recreasset cibis, datis sumptibus ad regem proptiam destinauit. Ad hoc mirabile opus Acacij Persarũ rex magis obstupuit, quod & bello Romani, & beneficiis se vicissent. Aiunt enim, quòd etiam desiderium habuerit Persarum rex vt videret Acacium, sed hoc Theodosius prohibuerit Imperator.

De Eudocia vxore Theodosij, & de laudibus ipsius Theodosij. CAP. XVII.

Panegyrici in laudem Theodosij iunioris.

OB victoriam verò auxilio Dei collatam, Romanorum plurimi pollentes eloquentia, conscribebant laudes Imperatoris. Cuius vxor Heroico metro poëmata multa cõfecit. Erat enim eloquens filia Leontij Sophistæ Athenensis, à patre omnibus lectionibus erudita. Quam cùm Imperator ducturus esset vxorem, Christianam Atticus fecit episcopus, & in baptismate cùm prius vocaretur Athenais, Eudociæ nomen imposuit.

Athenaïs Eudocia.

Multi ergo (ſicuti dixi) volentes innoteſcere, alij ſuam facundiam demõſtrare, pręconia imperatoria conſcripſerunt. Ego verò nec innoteſcere cupiens, nec facundiam ſermonis oſtẽdere, cum veritate Imperatoris bona memorare ſtudebo, quod ſit damnoſum ſi taceãtur. Primùm itaque regaliter natus atq; nutritus, nihil habuit tepidum, ſed adeò fuit ſapiens, vt inter cõfabulanteis experimentum omnium crederetur habere cauſſarum. Perdurabat in frigore, ſimiliter & in æſtu. Plerunque ieiunabat, & maximè quarta feria & ſexta ſtudio Chriſtianiſmi, nec aliud quàm monaſteriũ Regalia videbantur. Ipſe nãque mane ad ſuas ſorores proficiſcẽs, diuinas dicebat laudes. Quamobrem etiam ſacras literas ſine codice recitabat. Loquentibus epiſcopis velut olim ſacerdos factus, ex diuina lectione reſpondebat, Congregabãtq; ſacros codices, & quoſcunque illorum interpretes ſeu expoſitores cõſcripſiſſe videbãtur, pluſquàm Ptolemæus ſtuduerat Philadelphus. Patientia atque clementia vniuerſis hominibus eminebat. Nam Iulianus imperator licet philoſophus diceretur, nõ tamen Antiochenſium tulit iniuriam, ſed maxima Theodoro torméta indignatus impoſuit. Porrò Theodoſius multum gaudens ſyllogiſmis Ariſtotelis, philoſophiam exercebat operibus, iram, triſtitiam, libidinémque deuincẽs, & in nullo ſe vlciſci deſiderans. Cùm igitur à quodam familiarium interrogaretur, cur nullum ſe lædentium morti ſubiiceret: Vtinam, inquit, eſſet mihi poſſibile ad vitã etiam mortuos reuocare. Quem cum alius pro ea cauſſa interrogaret: Non eſt, inquit, magnum, neque difficilè hominẽ mori, quia neq; Deo ſoli ſemel mortuum ex pœnitentia ſuſcitare. Adeò enim fuit clemens, vt ſi quando quiſpiam dignũ aliquid morte committeret, ne vſque ad ciuitatis quidem portas moriturus perueniret, ſed ex eius clementia cõtinuò reuocatio ſequeretur. Cum quodam tempore ipſe in Amphitheatro Conſtantinopoleos ſpectaret, cœpit clamare populus: Crudeli beſtiæ artifex παράβολος pugnet. At ille Neſcitis, inquit, quod conſueuimus nos ſpectare clemẽte? Tanta verò pietate præcelluit, vt omnes quidem Deo conſecratos honoraret, præcipuè tamen quos audiebat

Theodoſij iunioris vita & mors.

παράβολος audax. Theodoſius iunior.

Ludi Circenſes.

veneranda actione pollere. Fertur autem, quod cũ Constantinopoli episcopus Chebronensis fuisset mortuus, sacrum eius valde sordidũ quęsierit, eóq; circunamictus sit, credens se aliquid ex defuncti sanctitate ꝓmereri. Cum aliquãdo aëris tempestas esset, & ille Circum propter populum † expectaret, pleno Circo tẽpestas vehementius agebatur multo imbre diffuso. Cúmque hoc fieret, suam volũtatem Imperator aperuit, fecítque per pręconem clamari, quod melius esset spectaculum contemnere, & omnes rogare Deũ, vt illæsi ab imminente tempestate seruarentur. Quo dicto cuncti Deo magno gaudio supplicantes hymnos cõcorditer offerebant, & tota ciuitas velut vna psallebat ecclesia. In medio autẽ horum imperator existẽs priuato cultu ꝓperabat. Nec spe sua frustratus est. Repẽte nanq; aër ad serenitatem diuina clementia reuocatus, annum præbuit frugibus vniuersis vberrimum. Si quando bella mouerentur, secundum Dauid confugiebat ad Deum, sciens eum præliorum autorem, inimicos orationibus superabat.

† *exhiberet*

An. do. 425

Quomodo Ioannes tyrannus in Occidente fuerit superatus.
CAPVT XVIII.

POst modicum itaque tempus Perfici belli defuncto imperatore Honorio, Cõsulatu Asclepiodoti & Mariani Augusto mẽse, quomodo Ioannem tyrannũ Deo se cõmittens superauerit, enarrabo. Sicut enim tunc sub Moyse Hebræis cõtigit rubrum transire mare, talia etiã eius ducibus euenerunt, cùm eos mitteret cõtra tyrannum. Defuncto siquidẽ (sicuti diximus) Honorio principe, cognoscens Theodosius celauit factum, & alia dicendo diuersorum suspitionibus obuiãuit. Inter hæc mittit magistrũ militum in Salonas ciuitatem Dalmatiarum, vt si qua bellorum commotio proueniret, circa partes Hesperias vicinus adiutor esset. Quo facto, mortem patrui patefecit. Inter hæc Ioannes primus Imperialium cõscriptorum, non ferens suam felicitatem imperium contendit arripere. Misitq; Legatos ad imperatorem Theodosium, petẽs vt eius susciperet imperium. At ille Legatos quidem retrusit in carcerem, misitque magistrum militum Ardaburium qui multum labora-

Ioannes ex scriba tyrãnus.

uerat apud Persas: hic Salonam veniens, inde nauigauit Aquileiam. Contigítque ventum aduersum flare, ita vt in tyranni manus incideret. Quo capto sperabat ad necessitatem peruenire Theodosium, vt per hoc ipsum decerneret imperatorem, si vellet magistrum militum liberare. Imperator tamen vt audiuit factum, æstuabat ne quid mali Ardaburius sustineret. Aspar verò Ardaburij filius cognoscens patrem à Tyranno teneri, & multa millia Barbarorum in præsidio tyranni cõsistere, quídnam faceret, ignorabat. Qui tunc imperatoris oratione prœualuit. Angelus enim Dei sub figura pastoris educebat Asparem, & omnes qui cum eo erant: ac per paludem adiacentem Rauennæ, ad loca sperata peruenerũt. *Rauenna.* In ea nanque ciuitate tyrannus degens habebat exercitum, vnde nullus aliquando transisse fertur. Tum ergo Deus inadibilem terram fecit adibilem. Transeuntes nanque per siccam paludis aquam, apertásque inuenientes ciuitatis portas, Tyrannum quoque detinuerunt. Tum ergo piissimus Imperator reuerentiã quam circa diuinitatem habebat, ostẽdit. Cùm enim Circum populo exhiberet, nunciatum est ei, tyrannũ fuisse peremptum. Quamobrem sermonẽ fecit ad populum dicens: Venite si placet relinquentes hoc propositum, & proficiscentes ad ecclesiam, gratificos Deo soluamus hymnos, cuius manus tyranni prœsumptionibus obuiauit Quo dicto, spectaculo cessante, per medium circum cuncti cum eo concorditer gratias agẽtes, ad ecclesiam conuenerunt, ita vt tota ciuitas vna videretur ecclesia. Venientésque ad locum orationis, iugi die gratias domino retulerunt.

HISTORIAE ECCLESIASTICÆ QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER DVODECIMVS.

De ortu Valentiniani principis filij Placidiæ.

CAPVT PRIMVM.

An.d.420

CCISO tyranno cogitabat Theodosius imperator, cuinã deberet Hesperiarum regna committere. Tum Valentinianus erat valde puer, natus ex matre Placidia, eius quidem amita, filia verò maioris Theodosij, Arcadij & Honorij sorore, de patre Constantio, qui ab Honorio Imperij iura susceperat: paruóq; tempore cum eo regnauerat, Hunc ergo Valentinianum cõsobrinum suum Cæsarem factũ, mittit ad partes Italiæ, cum quo matrẽ pariter Placidiam, éique vniuersam dispositionem cõmisit imperij. Cúmq; voluisset ipse quoq; in Italiam proficisci, vt cõsobrinum ad Imperij culmen eueheret, vt sui vigore tyrannorum remoueret audaciã: veniens vsq; ad Thessalonicam, languore prohibitus est. Quamobrẽ coronam imperialem postea cõsobrino per patricium † Stiliconem mittens, Cõstantinopolim rediit. Hęc de talib⁹ retuliſſe sufficiat.

Valentinianus Cæsar.

† *Helione.*

De egregiis factis Attici Constantinopolitani Pontificis.

CAPVT II.

Atticus. Chrysostomiani.

ATticus porrò episcopus causſas ecclesiæ sapientia mirabiliter disponebat, doctrinísq; populũ ad virtutis studium ꝓuocabat. Cúmq; videret diuisam ecclesiam, cũ Ioãnitæ seorsum apud seipsos sacra solénia celebrarẽt, iussit vt in orationib⁹ memoria Ioãnis haberetur, sicut aliorũ dormiẽtium episcoporũ fieri cõsueuit: ꝓ hoc sperãs plurimos ad ecclesiã reuocari. Adeo autẽ lar-

gus erat, vt non solùm pauperibus suarum parœciarum, sed etiã invicinas ciuitates multas pecunias pro egentiũ subsidio trãsmitteret. Calliopio namque presbytero ecclesiæ Nicenæ trecentos aureos mittens hæc scripsit.

CALLIOPIO ATTICVS IN Domino salutem.

Cognoui decem millia esurientium in ciuitate, à piis exhibenda egere misericordia. Decem millia verò cum dico, multitudinem intelligo, non perfectum numerum comprehendo. Quia igitur ego quidé habeo perceptum numerum datum ab eo qui manum habet munificam, & præbet congruis dispensationibus, & contigit aliquos indigere non habentes, nec acquirere scientes, susciipiens ó charissimum mihi caput hos trecentos † solidos expende sicuti volueris: & maximè illis quos petere pudet, & non eis qui propter vitę ventrem magis negotiantur ex talibus. Noli igitur vel religionem in hac parte consyderare, sed vnam tantummodo rem obserua, vt nutrias indigentes: nec cogites si quæ nostra sunt, sapere non videntur. Sic igitur Atticus etiam procul indigentium habebat curam. Sed & superstitionem quorundam studebat abscindere. Audiens etenim Nouatianos Iudaicum pascha sequẽtes propter Sabbatium fuisse diuisos, eiúsque corpus ab insula Rhodi vbi mortuus fuerat translatum, & plurimos ad tumulum eius orare, noctu mittens in aliud sepulchrum corpus Sabbatij iussit abscondi. At illi consuete venientes, effossúmque reperientes tumulum, deinceps eum locum colere quieuerũt. Erat verò circa nomina locorum studiosus. Nam cum quidam portus in ore ponti Euxini constitutus, ex antiquo φαρμακὸς appellaretur, id est, venenarius, mutato nomine eum locum Senatorium nominauit, ne dum ibi Collectæ prædicarẽtur, nomine blasphemo locus ipse designaretur. Sed & alium locũ χρυσόπολιν pro huiusmodi causſa nominauit. Χρυσόπολις item in capite Bosphori cõstituta est. Huius multi antiquorum faciũt mentionem. De qua ciuitate Xenophon in primo libro Helladicorũ dicit, quòd eam muro cinxerit Alcibiades,

† aureos.

φαρμακὸς.

Chrysopolis Xenophontis ὄνομα.

& in ea constituerit, vt qui nauigarent de Ponto, decimas ibi præberent. Videns ergo Atticus locum in contraria ripa χρυσοπόλιως positum delectabilem & decorũ, ait: ἀργυρόπολις nominetur: qui locus eius repétè cognomen obtinuit. Igitur quibusdam dicentibus ei non debere Nouatianos intra ciuitatem missas facere: Nescitis, inquit, quantum nobiscum in persecutione Cõstantij atque Valétis fuerint passi, qui etiam testes sunt nostræ fidei. Nam quum pridem ecclesia fuisset diuisa, isti circa fidem nihil innouauerũt. Pro episcopi ordinatione aliquando veniens in Nicæam, Asclepiadem Nouatianorũ vidit episcopum valde senem, interrogauítque quot in episcopatu annos haberet. Quo respondente: Quinquaginta: Felix, inquit, homo es, tanto tẽpore boni operis curam † habẽs. Super hæc ait: Ego quidẽ Nouatum laudo, Nouatianos nõ approbo. Tum Asclepiades: Quomodo hoc dicis episcope? Verum Atticus: illũ, inquit, laudo, quoniam his qui sacrificauerant, communicare noluit, hoc etiam ego ipse fecissem. Nouatianos autem non laudo, quod pro leuibus vitiis laicos à gratia communicationis excludunt. Asclepiades dixit: Extra sacrificandi peccatum etiam alia plurima sunt delicta secundum scripturas quæ ducunt ad mortem propter quæ vos quidem clericos, nos autem communicare etiam laicos prohibemus, Deo soli eorũ remissionis iudicium committentes. Atticus verò etiam suam præsciuit mortem. Nam quũ à Nicæa discederet, Calliopio presbytero dixit: Ante autumnum Constantinopolim venire festina, si viuum me denuò videre desideras. Si tardaueris, non videbis. Quo dicto, mentitus non est. Anno namque vicesimoprimo sui episcopatus, decimo die mensis Octobris est mortuus, Consulatu Theodosij vndecimo, & Valentiniani Cæsaris primo.

Argyropolis.

Nouatiani minimè mali.

† *agens.*

Nouatum laudo. Nouatianos non approbo.

Attici mors. An. d. 427.

De ordinatione Sisennij, & moribus ipsius, & quod Proclus ordinatus Cyzici non sit susceptus.

CAPVT III.

POrrò Theodosius Imperator à Thessalonica reuertens, eius exequias non inuenit. Ante vnũ namque

diem quàm ingrederetur, ille sepultus est. Post paucos verò dies, id est, viginti tres, mensis Octobr. nuntiatum est, quod Valentinianus insulas suscepisset imperij. Post obitū igitur Attici fit maxima de episcopi ordinatione cōtentio, aliis alium postulantibus quidam Philippum presbyterum quærebant, alij Proclum ité presbyterum. Sed omnis populus communiter desiderabat ordinari Sisinnium, qui & ipse presbyter quidem erat. In nulla tamen ciuitate ordinatus, sed in suburbano Constantinopoleos, cui nomen † Oliua est, ministrabat: hoc suburbanum est positū cōtra faciem ciuitatis, vbi dies ascēsionis Saluatoris solenniter celebratur. Hunc ergo virū omnes laici diligebant propter ipsius reuerentiā, & maximè quia fouebat pauperes vltra sui mēsuram. Præualuit ergo votum laicorum, & Sisinnius ordinatus est vicesimooctauo die Februarij mensis, Consulatu sequenti Theodosij duodecimo, & Valentiniani iunioris secundo. Philippus autem presbyter, cui prælatus fuerat Sisinnius in historia Christiana quā trigintasex libris ipse conscripsit, ordinationem Sisinnij valde lacerauit, derogans ordinato & pariter ordinātibus, & maximè laicis. Is enim Philippus à Ioanne episcopo diaconus ordinatus, multa quoque conscripsit contra Iulianum imperatorem: cuius tamen historia mihi multā videtur habere cōfusionem, & nō satis prodesse legētibus. Sisinnio igitur ordinato, cōtigit episcopum obire Cyzicenum. Tūc Sisinnius, Proclum in Cyzico cōsecrauit, qui antequam proficisceretur Cyzicum, ciues præcedētes, Dalmatium monachum episcopū sibimet ordinarunt, patuipendentes regulam qua iubetur, præter Cōstantinopolitanum pont. ordinationem fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt quod Attico soli hæc lex personaliter præstita videbatur. Mansit ergo Proclus nō habens ecclesiam propriam, qui tamen in doctrina ecclesiarum Constātinopoleos valde florebat. Igitur Sisinnius cùm duos in episcopatu cōpleuisset annos, defunctus est Cōsulatu Hierij & Ardaburij vicesimoquarto die Decēbr. mēsis, vir celeberrimus castitate & rectitudine vitę suæ, māsuetus moribus sine vllo figmēto, remotus à causis. Quāobrem curiosis viris, tristis & inefficax videbatur.

† *Elga. Oliua.*

Sisinnius Constantinop. episc. Anno do. 428.

Philippi Constantinop. Historie Christiane lib. xxxvj.

Proclus. Dalmati monachus.

Anno do. 439.

De ordinatione Nestorij, & quæ sub eo in ecclesiis mala acciderint.

CAPVT IIII.

DEfuncto Sisinnio, Imperatoribus visum est nullum ex ecclesia Cõstantinopolitana ordinare pontificem, eo quòd essent vanæ glorię & sibimet arroganres: quum vtique multi Philippum, plurimi Proclũ habere desiderarent. Interea ab Antiochia visum est aduenam euocari debere. Erat enim ibi quidam Nestorius nomine, genere Germanicienſis, bonæ vocis & simul eloquentiæ. Ideóque eum velut idoneum ad docendum euocauerunt. Quúmque transissent tres menses, venit Nestorius ab Antiochia, qui castitate inter plurimos præcipuus habebatur. Quibus autem fuerit moribus institutus, sapientes à primo eius sermone non latuit. Ordinatus enim decimo die mensis Aprilis Consulatu Felicis & Tauri, mox illam vulgatam coram omni populo protulit vocem, faciens sermonem ad Principem: Da mihi, inquit, ô Imperator, terram purgatam ab hæreticis, & ego cœlum tribuam. Debella mecum hæreticos, & ego tecum debellabo Persas. Hæc quum dixisset, licet quidam odio haberent hæreticos, tamen leuitas sensus eius, & indignationis initium, vanæ gloriæ tumor, eis valde displicuit, quod ne modicũ quidem tempus expectans ad talia verba descendisset, & secundum Prouerbium vt dicam, cùm necdum ciuitatis gustasset aquam, persecutor feruentissimus appareret. Quinto verò ordinationis die Oratorium Arianorum, in quo latenter conueniebant, auferre volens, eos ad tantum furorem perduxit, vt idem Oratorium concremarent. Quæ caussa etiam vicinas consumpsit ædes turbáq; vehemens in ciuitate accidit. Verùm Ariani seipsos defendere parabant: sed eorum consilium custos ciuitatis dominus impediuit. Postea autem ipsum Nestoriũ vocabant incendiarium, non solùm hæretici, sed etiam qui eius fidei concordabant. Non enim silere poterat, sed semper contra hæreses machinatus quantum ad se, subuertit funditus ciuitatem. Nouatianos autem depopulari tentabat, eo quòd Paulus eorum episcopus prædi-

Nestorius ex Antiochia ad episcopatum Constantinopolitanũ vocatus. An. d. 430.

Nestorij arrogãtia.

Prouerbiũ.

Nestorius, incẽdiarius.

tus esse reuerentia diceretur: sed proceres eius impetum refrenarunt. Quanta verò circa Asiam, Lydiam, Cariam, contra Quartodecimanos mala commiserit, & quod propter eum circa Miletum & Sardis facta seditione sint mortui, nunc omitto. Quam verò propter hęc & propter infrenatam linguam receperit vltionem, post pauca narrabo. Nunc verò res memorabilis indicanda est. Quædam gens vltra Rhenũ fluuium est, Burgundionum. Isti vitam quietam agunt, & penè omnes fabri lignorum sunt, ex qua mercede pascuntur: quorum regionem Huni crebra inuasione vastabãt, & plurimos occidebant. At illi licet anxietate constricti, ad nullum se tamen hominem contulerunt, sed alicui Deo se committere cogitabant. Tum audientes quod Romanorum Deus fortiter adiuuat se timentes, omnes communi consilio ad credulitatem Christi confugiũt. Venientésque in vnam ciuitatem Galliarum, rogabant vt ab episcopo Christianorum baptisma mererentur. At ille eos septem diebus faciens ieiunare, & imbuens fide, baptizatos octauo die abire præcepit. Qui sumpta fiducia contra tyrannos alacriter festinabant, & spe sua frustrati non sunt. Nam quum rex Hunorum nomine † Suptarus per noctem fuisset ciborum nimia voracitate corruptus, Burgundiones gentem inimicam sine duce reperientes, & pauci plurimis resistentes, facta congressione vicerunt. Nam quum essent istorum tria millia, circa decem millia peremerunt, & ex illo tota gens feruentissimè in Christianismo permansit. Eo tempore Barbas Arianorum episcopus, est defunctus, Consulatu Theodosij tertiodecimo, & Valentiniani tertio, vicesimoquarto die Iunij mensis, in cuius locum Sabbatius ordinatur. Nestorius itaque agens præter consuetudinem ecclesiæ, contra se plurimos incitabat, sicut eius facta ostendunt. In Germensi etenim Hellesponti ciuitate Antonius erat episcopus, qui cognoscens instãtiam Nestorij aduersus hæreticos, Macedonianos & ipse persequi festinabat, quasi patriarchæ imitatus imaginem. Porrò Macedoniani aliquãtulum sunt perpessi. Quúmque Antonius vehementer insisteret, iam molestiam non ferentes, ad scelus se durissimum contulerũt. Mit-

An.d.430. Burgundi.

Huni.

Ieiunium ante baptis mum.

† Vptarus.

Barbæ mors. An.d.438. Sabbatius.

Antonius Germensis episcopus cõtra Macedonianos.

tentes etenim quosdam viros,& quod rectum est secundo loco ponentes, interemerunt eum. Hoc factũ Macedonianorum, Nestorio maioris persecutionis dedit occasionem. Persuasit enim imperatoribus, vt eorum ecclesiæ tollerentur. Quamobrem Constantinopoli eis ecclesia ablata est,ante murum veterem posita ciuitatis, & Cyzici,& aliæ plurimæ quas habebant in Hellesponto: quorum aliqui ad ecclesiam cõfugerunt,in Consubstantialitatis fide consentientes. Sed,sicut ait scriptura, Ebriosis vinum non deest, neque contentioso lites: sic quoque Nestorio amanti persecutiones euenit vt persequeretur semper ecclesiam Dei. Erat cum eo Anastasius presbyter ab Antiochia pariter destinatus,quem nimis honorabat,& veluti cõsiliarium habebat in causis. Aliquando igitur coram ecclesia Anastasius docens,ait: Dei genitricẽ Mariam nullus appellet. Maria enim homo fuit,& Deum ab homine generari prorsus impossibile est. Hoc quum auditum fuisset, plurimos clericorũ & laicorum pariter conturbabat. Olim namq; didicerãt Deum fateri Christum, & nullatenus eum per dispensationem velut hominem à diuinitate separari, credentes Apostolicæ voci, dicit:Et si cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc nequaquã cognoscimus. Quapropter relinquẽtes de Christo sermonem,ad perfectionem procedamus. Tumultu siquidem (sicut dixi) in ecclesia facto,Nestorius Anastasij sermonẽ firmare volẽs, & non redarguere velut blasphemum, qui videbatur ab eo honorari, frequenter ex hoc corã ecclesia docuit. Et cum maiori cõtentione quæstionem hanc agitabat,sermonem Dei genitricis reiiciẽs. Vnde diuisio nata est in ecclesia,& velut in nocturno bello diuersi,nunc his,nũc aliis consentiebant, & verba propria denegabant. Nestorius autẽ apud multos in ea erat opinione, quòd purum hominem diceret Christum, & tanquam Pauli Samosateni atq; Photini dogma in ecclesias introduceret. Sed de his maxima quæstio mota est, & tumultus,ita vt vniuersalis synodus ageretur. Ego verò legens Nestorij libros, quæ intellexisse cõperi hunc virum,& cum veritate cõspexi,neque pro eius inimicitiis, neque pro gratia alterius explanabo.Non mihi videtur Nestorius ne-

Macedonianis ecclesia adempta.

Anastasius presbyter.

2.Cor.5.

An.d.431.

Nestorij sententia.

que Samosatenum secutus Paulum, neque Photinum, neque omnino purum hominem dixisse Christum, sed sermonem tantummodo quasi metuendum expauisse: Et hoc passum, quod decenter non esset eruditus. Qui dum naturaliter eloquens fuisset, se putabat doctum, & libris Antiquorum interpretum dedignabatur incúbere, omnibúsque se meliorem putabat esse, ignorãs quod in Catholica Ioannis epistola in antiquis exemplaribus habeatur: Omnis spiritus qui soluit Iesum, à Deo non est. Hunc enim sensum ex veteribus exẽplaribus abstulerunt, qui separare volunt ab hominis dispensatione diuinitatem Quapropter veteres interpretes hoc ipsum designauerunt, quod aliqui adulterarint hanc epistolã, soluere hominem à Deo volentes. Est enim humanitas copulata diuinitati, & iam non sunt duo, sed vnũ. Hac ratione confidentes antiqui, Mariam Dei nõ timuerũt dicere genitricem. Eusebius Pamphili enim tertio libro de vita Constantini, dixit: Etenim & generationẽ sustinere, qui nobiscum est Deus propter nos voluit: & locus eius in carne generationis nominatus est apud Hebræos Bethlehem. Quamobrem & Helena Augusta Deo amabilis, locũ amplum vbi Dei genitrix peperit, memoriis mirabilibus adornauit, hanc sacratissimam speluncam decenter illustrans. Sed & Origenes in primo Tomo de epistola Pauli ad Romanos, ait: Quomodo Dei genitrix dicatur, latius animaduerte. Apparet igitur Nestoriũ ignorasse sectiones antiquorum. Quapropter (sicut dixi) in sermone solo moratus est, & non solum eum sermonem ex animo dedit, sed etiã omnino Deum esse qui natus est denegauit. Nos enim fatemur quod qui de sancta Virgine natus est, crucifixus est, Dominus est gloriæ, sicut dixit Apost. Si enim cognouissẽt, nunquam Dominũ gloriæ crucifixissent. Porrò Nestorius dicit: Noli gloriari Iudæe, nõ crucifixisti Deũ: tanquam ipse Dominus gloriæ idem nõ sit Deus. Nã quod purum non dicat hominem Christum, sicut Photinus, aut Paulus Samosatenus, etiam homiliæ quas fecit ostendunt. Nusquam enim Dei verbi subsistentiam perimit, sed vbique id subsistere confitetur, & habere substantiam, non sicut Photinus & Samosatenus eius exi-

Antiqui interpretes.

1. Io. 4. a.

Euseb. Pãphili ĩ vita Cõstãtini.

ſtentiam perimentes. Hoc enim & Manichæi à Montano dogmatizare audent. Sic igitur Neſtorium inuenio ſapuiſſe ex eius libris. Non ergo mediocrem concuſsionem orbi terrarum tepidiſsima Neſtorij ratiocinatio concitauit. Interea contigit ſcelus quoddam graue in eccleſia prouenire. Serui quidam potentiũ genere Barbari, dominum crudelem experti, ad eccleſiam confugerunt, & portãtes gladios ingreſsi ſunt ad altare. Cúmque rogarentur, exire nullo modo voluerunt, ſed impediebant ſolennia celebrari, plurimis diebus gladios tenentes euaginatos, & parati ſe vindicare: & omnibus ad eos accedentibus inſiſtebant. Qui poſtremò vnum clericum perimentes, & alium vulnerantes, etiam ſeipſos interemerũt. Quo facto quidam tranſeuntium hoc ſcelus nihil boni eccleſiæ ſignificare prædixit: nec veritate fruſtratus eſt. Significabat enim populi diuiſionem, & deiectionem eius, qui fuerat cauſſa diuiſionis.

Serui confugiunt ad templum.

De Epheſino concilio contra Neſtorium.

CAPVT V.

An. d. 433. Concilium Epheſinũ.

NOn multo poſt tempore, iuſſio principis epiſcopos vndique Epheſum conuenire præcepit. Mox ergo poſt Paſchalem feſtiuitatem, Neſtorius cum maxima multitudine venit Epheſum, inuenítque plurimos epiſcoporum ibi fuiſſe collectos. Porrò Cyrillus Alexandrinus modicum cunctatus, circa Pentecoſten occurrit. Quinto verò die poſt Pentecoſten, Iuuenalis etiam Hieroſolymorum venit. Porrò Ioanne Antiocheno cunctante, mouebant præſentes epiſcopi quæſtionem. Cyrillus autem Alexandrinus epiſcopus, deflorationes quaſdam librorum Neſtorij faciebat, eum turbare volens. Etenim erat inimicus eius. Et quum plurimi Deum confiteantur eſſe IESVM: ego, inquit Neſtorius, bimeſtrem & trimeſtrem nequaquam confiteor Deum. Quapropter mundus ſum à ſanguine veſtro, & poſthac ad vos non veniam. Quum hæc dixiſſet, cum reliquis congregabatur epiſcopis, qui ipſius ſententiam ſequebantur: præſentes ergo in duos ordines ſunt diuiſi. Porrò Cyrillus cum ſuis facto concilio Neſtoriũ vocauerunt.

cauerunt. At ille non obediuit, differens in præsentiam Ioannis Antiocheni. Qui verò circa Cyrillũ erant, homilias Nestorij quas de hac quęstione protulerat sæpius relegentes, & ex ipsis iudicantes, eum velut blasphemantem Dei filium, damnauerunt. Hoc facto, qui circa Nestorium erant, aliud apud se conciliũ facientes damnauere Cyrillum, & cum eo Memnonem Ephesinæ ciuitatis episcopum. Non verò multo post venit etiam Ioannes Antiochenus episcopus, & cognoscés quæ gesta essent, indignabatur contra Cyrillum tanquam seditionis autorem, eò quòd adeò feruenter Nestorij fecisset damnationem. Porrò Cyrillus cum Iuuenale volens se vlcisci contra Ioannem, damnauit etiam ipsum. His tali mixtione confusis, cognoscens Nestorius contentionem ad quandam perniciem peruenisse, Dei genitricem Mariam vocabat, dicens: Dicatur, inquit, etiã Dei genitrix Maria, & ea quæ afferunt dissidium conquiescant. Sed nullus eum ex pœnitentia talia dicentem, suscepit. Quapropter hactenus damnatus & in exiliũ missus Oasin habitare dignoscitur. Hunc ergo terminum synodus habuit: quæ gesta sunt Consulatu Bassi & Antiochi, tricesima octaua die Iunij mensis.

Nestorius damnatur.

Oasis etiam.

Quomodo Ioannes Antiochenus Cyrillum damnauerit.

CAPVT VI.

POrrò Ioannes veniens Antiochiam, & plurimos episcoporum colligens, damnauit Cyrillum cùm iam esset in Alexandria. Paulò pòst verò inimicitias resoluentes, in gratiam redierunt, & sedes alterutris reddiderunt. Post damnationem verò Nestorij, dura Constantinopoli turba contra ecclesiam facta est. Diuisus est namque populus propter tepidum eius, sicut dixi, tractatum. Clerici tamen omnes cõmuni decreto eum anathematizauerunt. Sic enim nos Christiani contra blasphemos prolatũ solemus appellare decretum, quando id veluti in marmore scriptum, manifestum cunctis ostendimus.

Io. Antiochen' damnat Cyrillũ Alexandrinum.

Anathema.

De ordinatione Maximiani Constantinopoli.

CAPVT VII.

HIs ita prouenientibus de electione episcopi quæstio rursus exorta est, & multi Philippum (cuius iam feci mentionem) plurimi Proclum eligebant. Potuítque Proclus tenere pontificatum, nisi quidam procerum prohibuissent, dicentes, regulam ecclesiasticam non permittere eum qui alterius ciuitatis episcopus nominatus est, ad alteram migrare ciuitatem: quod dictum populum reuocauit. Cúmque quatuor transissent menses, post Nestorij damnationem Maximianus ordinatur episcopus, in monachica quidem vita, presbyterorum tamen collegio cõstitutus. Is enim opinionem reuerendi viri olim habuerat, eò quòd propriis sumptibus monumenta fabricaret, vt in eis religiosorum corpora sepeliret. Erat enim idiota sermone, & sub quiete viuere potius eligebat.

Proclus.

Maximianus Constantinop.

Quod episcopi ex aliis ad alias ecclesias sint mutati.

CAPVT VIII.

QVia verò quidam dicebãt ecclesiasticam regulam prohibere, ne Proclus Constantinopolitanam teneret ecclesiam, cum Cyzici fuisset ordinatus, volo pro hac re pauca narrare. Nõ enim hoc verè dixisse videntur, sed aut inuidia faciente, aut ignorantes ecclesiasticam sanctionem prohibuerunt, quæ frequenter in ecclesiis quæ vtiliter facta noscuntur. Eusebius itaq; Pamphili in sexto Ecclesiasticæ historiæ lib. Alexandrũ vnius Cappadociæ ciuitatis episcopum refert, quum venisset causla orationis Hierosolymam, detentum fuisse ab eius ciuibus, & in locum Narcisi episcopi cõstitutũ, & deinceps omni vita sua ipsi ecclesiæ præsedisse. Sic igitur apud veteres sine vlla differentia, de ciuitate ad aliã migrabat episcopus, cùm vtilitas euocaret. Oportet autem etiã regulam huic operi copulari, vt ostendatur mentitos esse, qui Proclum inthronizare prohibuerunt.

Regula XVIII. Si quis episcopus ordinatus ad paræciam, in qua ordinatus est, minimè proficiscitur, non sua culpa, sed siue populo respuente, aut propter quamlibet aliam causlam non necessitate factam, hũc hono-

re ministerióq; participari tantum, nec eum miscerí rebus, in qua collectas celebrat, ecclesiæ, sed sustinere q; prouinciæ synodus suo iudicio definierit. Hæc itaq; regula est. Quod verò plurimi episcoporum ex aliis ciuitatibus ad alias propter vtilitates téporum migrarint, nomina eorum qui sunt mutati subdidimus. Perigenes in Petris ordinatur episcopus: & quoniam ciues eius eum suscipere noluerunt, Romanæ ciuitatis episcopus iussit eum inthronizari in Corintho metropoli, defuncto eius episcopo: eíque donec vixit, ecclesiæ præfuit. Gregorius Naziãzenus prius vnius Cappadociæ ciuitatis fuit episcopus, deinde in Nazianzo constitutus est. Melitius prius Sebastenæ ecclesiæ præfuit, & postea Antiochiæ præsul est constitutus. Dositheum Seleuciæ episcopum, Alexander Antiochenus episcopus in Tarsum Ciliciæ transtulit † Reuerentius ab Arcis Phœniciæ, in Tyrum translatus est. Ioannes de Gordo Lydiæ mutatus est in Proconesum, & in ea præsidet ecclesia. Palladius ab Helenopoli mutatur in Asponam. Alexander ab Helenopoli in Adrianos mutatus est. Theosebi⁹ ab Apamia Asiæ trãsfertur in Eudoxiopolim, quę prius Salambria vocabatur. Polycarpus de vrbe Antapristena Mysiæ, in Nicopolim Thraciæ mutatus est. Hierophilus de Trapezapoli Phrygiæ, translatus est in Plotinopolim Thraciæ. Optimus ab Argdamia Phrygiæ, in Antiochiam Pisidiq trãsfertur. Syluanus à Philippopoli Thraciæ mutatur in Troada. Tot igitur quot ad præsens inuenimus ex propriis ciuitatibus ad alias migrasse, nos memorasse sufficiat. De Syluano tamen, qui ex Philippopoli Thraciæ in Troada migrauit, vtile iudico pauca narrare. Syluan⁹ quidé Rhetor fuit prius Troili Sophistę filius, & ad pfectum Christianus, vitámq; monachicam diligẽs. Is enim doctoris pallio vti despexit: quem post hæc Atticus episcopus cõprehendens, episcopũ Philippopoleos ordinauit. At ille tribus annis in Thracia degens, nec frigora ferre valens, cũ haberet corpus valde debile atq; subtile, rogauit Atticum, vt eum in loco alio constitueret, dicens, non ob aliam causam nisi propter frigus ea se loca vitare. Cúmq; alius pro eo fuisset ordi-

† *Reuerentius.*

Hermopolis.

Acamantium.

natus, mansit Syluanus Constantinopoli, vitam monachicam perfectè custodiens. Adeóque fine vlla fuit arrogantia, vt plerunq; in tanta multitudine ciuitatis cũ soleis de sparto procederet. Cùm verò aliquãtum temporis præteriisset, Troianæ præsul ecclesiæ moritur: Troianíque venerunt, petentes episcopum. Cúmq; cogitaret Atticus quem ordinare deberet, subitò contigit ad ipsum salutandum venire Syluanum. At ille videns
Syluanus. eum, mox cogitare cessauit. Tũ ad Syluanum: Non habes, inquit, vlterius occasionem, pro qua ecclesiasticas curas possis effugere. Troia namq; nõ habet frigus, sed ecce apparatus est tuo corpori opportunus à Deo locus.
Miraculũ. Præpara ergo teipsum, & ad Troiam continuò proficiscere. Migrat ergo Syluanus. Quo facto miraculum quod inter eius manus accidit, enarrabo. Nauis maxima quæ grandes columnas deuexerat nuper, in littore Troiano fabricabatur. Cúmq; eam ad mare voluissent deducere multis funibus, arq; populo trahente, nullatenus mouebatur. Quod cũ plurimis diebus ageretur, suspicati sunt nauem à dæmonio retineri. Tum ad Syluanum venientes episcopũ, rogauerunt eum vt in eo loco daret orationem, credentes hoc modo trahi nauem. At ille humili sermone dicebat se esse peccatorem, asserens hoc opus alicuius esse iusti, nõ tamen suum. Quẽ cum rogassent, venit ad littus. Factáque oratione tetigit vnum funem, iubens vt insisterent operi cum labo-
† *leuiter.* re. Tum illis † breuiter impellentibus cursim nauis ad mare processit: hoc miraculum reuerentiam illius viri cunctos fecit habere Prouinciales. Qui quum esset etiã in aliis rebus eximius, videns clericos etiam de contentione litigantium negocia facientes, nullum clericum vnquam iudicare præcepit. Sed petitiones postulãtium ipse suscepit: rogabat vnum fidelium laicorum amatorémq; iustitiæ, vt ipse litigãtibus interesset, & terminum iustitiæ definiret. Ob quam rem maximam apud omnes gloriam cõsequutus est. Quum igitur Maximianus in vrbe Constantinopolitana ordinatus fuisset episcopus Consulatu Basi & Antonij, quinto & vicesimo die mensis Octobris, cauſſæ ecclesiasticæ quieuerunt.

Quomodo apud Cretam quodam Iudæo dicente se esse Mosen, plurimi Iudæorum deceptione sint mortui, & reliqui facti sint Christiani.

CAPVT IX.

CIrca hoc tempus multi Iudæorum in Creta christiani facti sunt propter huiusmodi cladem. Quidam seductor Iudæus finxit seipsum esse Moysen, & cœlitus destinatum, vt Iudæos illam insulam inhabitantes per mare † duceret, ipsum se esse dicens, qui olim filios Israël per rubrum mare saluasset. Circuibat itaque toto anno vnamquamque illius insulæ ciuitatem, suadebátq; Iudæis vt crederent, monens vt omnes pecunias atque possessiones relinquerent, cum vtique deducti per siccum mare ad repromissionis gaudia peruenirent. At illi hac spe capti, omne opus proprium negligebant, contemnentes etiam possessiones suas, & dimittentes eas quibusuis personis. Quúmque venisset dies quam designauerat seductor ille Iudæus, eo præcedente sequebantur omnes cum coniugibus & † minoribus, seduxítque eos ad quandam rupem decliuius incumbétem, iussitque vt in tomorum speciem seipsos euoluerent. Hoc igitur faciebant priores. Et quum venirent ad rupes, repentè moriebantur, tam dilacerati acutis rupibus, quàm in aqua necati. Plures tamen mori potuerunt, nisi (Deo prouidente) quidam viri Christiani superuenissent piscatores atque negotiatores, qui alios quum necarentur eripientes recreauerunt. Tum alij eorum stultitiam sentientes, alios, ne seipsos iactu interficerent, tenuerunt, nuntiantes eorum mortem qui primo ceciderant. Qui etiam cognoscentes seductionem, culpabant se, eò quòd facilè credidissent. Quúmque voluissent illum perimere seductorem, comprehendere nequiuerunt. Repentè namque disparuit, dedítque suspicionem quod dæmon fuisset erroneus humana figura circumamictus. Ex hac itaque calamitate multi tunc Cretensium Iudæorum ad Christianam conuersi sunt fidem.

Anno do. 441.

† *deduceret.*

Iudæi per pseudomoysen decepti in Creta,

† *paruulis.*

De magno incendio Constantinopoli facto, & morte Maximiani atque institutione Procli.

CAPVT X.

Incendium Constantinopoli.

INterea incendium in ciuitate Constantinopolitana factum paulatim peruenit ad Thermas, quæ vocãtur Achilleę: deinde ad locum qui dicitur Pelargus, ita vt Nouatianorum comprehenderetur ecclesia. Tum fertur Paulum eorum episcopum inter flammas ecclesiæ testitisse supplicantem Deo, ne ecclesia pariter cremaretur. Qui locus ereptus est: & hactenus XVII. die mẽsis Augusti apud Nouatianos Collectio celebratur. Hunc tamen locum nõ solùm Christiani, sed etiam Pagani ex eo tempore venerantur. Maximianus igitur cũ duos annos & sex mẽses ecclesiam gubernasset, defunctus est, Consulatu Ariobindæ & Aſparis, die duodecimo mensis Aprilis, in septimana maiore Ieiuniorum, feria quinta. Tum igitur Theodosius imperator sapiẽter causſæ prospexit, ne rursus de episcopatu seditionis quæstio, aut tumultus in ecclesia nasceretur. Quũ adhuc ergo corpus Maximiani iaceret, præsentibus episcopis præcepit inthronizari Proclum. Quod etiã Romani episcopi Cælestini literæ firmauerunt, quas ad Cyrillum Alexãdriæ destinauit episcopum, & ad Ioannem Antiochenum & Ruphum Theſſalonicensem dicens, quod nihil prohiberet alterius ciuitatis existentem episcopum in aliam demigrare. Inthronizatus igitur Proclus exequias Maximiani corporis celebrauit: de quo tempus vt pauca dicamus.

Maximiani episcopi Constãtinop. mors. An. d. 436. Proclus succedit.

De conuersatione & moribus Procli.

CAPVT XI.

Proclus. † incũbens.

PRoclus ab ætate primi lector fuit, apud doctores tamen † obseruans studiosus quoq; Rhetoricæ fuit: qui quũ ad perfectam veniſſet ætatem, plerunque cũ Attico erat episcopo exceptor sermonum eius. Et quum proficeret ab Attico diaconus ordinatur, postea presbyter. A Sisinnio verò Cyzici consecratur episcopus.

Hæc quidem ei primo acciderunt, postea thronũ Constantinopolitanæ sortitur ecclesiæ. Erat enim vir moribus optimis & ab Attico vtiliter eruditus, omnia eius imitabatur. Sed in isto patientia potior apparebat. Et ille quidem hęreticis se terribilem opportunè monstrabat, iste verò omnibus mitis erat, & sic eos potius quàm violenter flectere nitebatur, nullam hæresim vexare volens, in hac parte Theodosium imitatus imperatorem. Ille namque iudicabat contra culpabiles imperiali non vti potestate. Hic autem paruipẽdebat, si quis de Deo non ita saperet sicut ipse. In his igitur Imperator laudabat eum, quum & ipse veros sacerdotes imitaretur, & nequaquam persequi volentes admitteret. Ego tamen audacter dico, quod mansuetudine omnes veros sacerdotes euicerit. Ob quam caussam hostes suos citra belli certamina subiugabat, sicut ostenditur in Ioanne tyranno, & facta post hoc perditione Barbarorum.

Theodosius vicit omnes sacerdotes mansuetudine.

De victoria Barbarorum. CAP. XII.

POst interitum nãque tyranni, Barbari quos ille cõtra Romanos suum euocauerat in auxilium, parati erant Romanorum fides inuadere. Hæc audiens Imperator consuete hanc solicitudinem Deo commisit, & orationibus occupatus citò promeruit quod quæsiuit. Quæ enim acciderint Barbaris enarranda sunt: Dux eorum nomine Rugas, fulmine percussus, interiit. Secutãque pestis, maximam partem eorum hominũ interemit. Et non solùm hoc suffecit, sed etiam ignis de cœlo descendens, plurimos qui videbantur remansisse, consumpsit. Quæ res Barbaros in formidine magna constituit, non solùm quod contra gentem Romanorum fortissimam arma leuare ausi fuissent, sed quod sic eos à forti Deo iuuari cõspicerent. Tum Proclus episcopus de prophetia Ezech. coram ecclesia faciẽs sermonẽ, de collata salute, ab omnibus est laudatus. Cuius prophetiæ verba sunt hæc: Et tu fili hominis prophetiza in Gog principe Mosoch & Thubal. Iudico enim eum morte & sanguine & imbre diluuij, & lapidibus grandinis, & ignem

Barbari contra Romanos.

Rugas.

Ezec. 38. a.

& sulphur pluam super eum,& omnes qui cum eo sunt. Et post pauca: Et scient quia ego sum Dominus.

Quomodo filia Theodosij Valentiniano sit iuncta.

CAPVT XIII.

Anno do. 428. Eudoxia filia Theodosij nubit Valentiniano.

IGitur imperatori propter suam mãsuetudinem etiam alia plurima præstitit Deus, quorum vnum illud est: Erat ei filia ex Eudocia, nomine Eudoxia. Hanc Valentinianus consobrinus eius, Hesperiarum partium ab eo factus Imperator, petiit vxorem. Cúmque Theodosius annuisset, cogitabat in medio itineris, quodam loco nuptias celebrare. Placuerátque vt Thessalonicam ambo venirent. Inter hæc nuntiauit Valentinianus ne fatigaretur Theodosius: ipse enim venturum se Constantinopolim compromisit. Quum ergo partes munisset Hesperias, Constantinopolim venit ad nuptias. Quibus celebratis Consulatu Isidori & Senatoris, vxore sumpta reuersus est.

Quomodo corpus Ioannis episcopi sit Constantinopolim reuocatum.

CAPVT XIIII.

NOn multo post Episcopus Proclus eos qui propter Ioannis depositionem segregabantur, ecclesiæ restituit. Sapientiáque sua eorum tristitiam mitigauit hoc modo. Corpus enim Ioãnis in Comanis sepultum, triceſimoquinto anno post depositioné Constãtinopolim iubente Imperatore reuocauit, & publicè diuulgatum in ecclesia Apostolorum multo honore recondidit. Quod actum est 16. Consulatu Theodosij 17. Ianuarij mensis die. Paulus quoque Nouatianorum episcopus eodem Consulatu 20. Iulij mensis die defunctus est. Qui cùm ægrotaret, nec dietam cõsuetam trãsgressus est, nec orationes solitas prætermisit. Quúmq; esset morti vicinus, euocauit omnes clericos suos dicens: Cogitate episcopum eligere dum viuo ne posthac

Anno do. 441. Paulus Nouatianorum episcopus.

turbas ecclesiæ nostræ sustineant. Illis verò ei potius electionem dantibus. Paulus ait: Ergo scriptam mihi huiusmodi date professionẽ, quod ipsum eligetis, quem ego decreuero. Quibus hoc facientibus atque subscribentibus, Marciani presbyteri nomen in charta cõscripsit atque signauit. Fecítque priores similiter signare presbyteros, eámque chartam apud Marcum deposuit Scytharum ecclesiæ Nouatianorum episcopum, dicens: Si vixero, mihi redde. Si mortuus fuero hic inuenies quis debeat ordinari. Post cuius obitum tertio die resignantes, & Marciani nomen innenientes, eiúsque laudantes electionem, siue vlla mora miserunt in Tiberiada Phrygiæ, vbi tunc habitabat. Et comprehensum deduxerunt vicesimoprimo die eius mensis, & ordinarunt episcopum. *Marcian⁹ succedit Paulo.*

Quomodo Eudoxia vxor Imperatoris Hierosolymam sit profecta.

CAPVT XV.

THeodosius igitur Imperator pro beneficiis à deo sibi collatis, gratias agebat, plurimis honoribus Christo sua vota cõpensans, coniugémque suam Eudociam Hierosolymam destinauit. Hoc enim & ipsa votum habuerat, si filiam videret nuptam. Quæ tam Hierosolymis ecclesias constituras quàm per singulas ciuitates positas, honorauit: & quum illuc proficisceretur, & cùm inde rediret.

Quod Proclus Thalassium senatorem authoritate sua Cæsareæ Cappadociæ fecerit episcopum.

CAPVT XVI.

PRoclus autem Episcopus eodem tempore septimodecimo Imperatoris Theodosij Consulatu, rem mirabilem operatus est, quam nullus priorum fecit Episcoporum. Quum enim Firmus Episcopus Cæsareæ Cappadociæ mortuus fuisset, aderant Cæsarienses, petentes Episcopum. Quúmque cogitaret, quem eis ordinare *An.d. 441*

deberet, contigit vt ad eum salutandum die sabbato Senatores vniuersi venirent, inter quos Thalassius qui Præfecturæ Illyrici administrauerat dignitatē. Quúmque futurum esset (sicut habebat fama) vt Orientalem regeret præfecturam, missa manu Proclus pro præfecturæ dignitate episcopatum ei Cæsarianæ ciuitatis imposuit. Hæc quidem in ecclesia illo tempore gerebantur. Nos autem hic terminum faciamus historiæ in pace gubernari cunctas ecclesias exornantes. Nos ergo ô sacratissime homo dei Theodore, tuam compleuimus iussionem, finem facientes historiæ, in anno secundo trecentesimæquintæ Olympiadis, Consulatu 17. Imperatoris Theodosij.

Peroratio Socratis Constantinopolitani ad Theodorum. An. d. 442

Historiæ Ecclesiasticæ quam Tripartitam vocant, libri duodecimi, Epiphanio Scholastico interprete,

FINIS.

EVSEBII CAESARIENSIS VITA EX D. HIERONYMI CATALOGO DE *viris illustribus*.

EVsebius, Cæsareæ Palæstinæ episcopus, in scripturis diuinis studiosissimus,& bibliothecæ diuinæ cum Pamphilo martyre diligẽtissimus perueſtigator,ædidit infinita volumina, de quibus hæc sunt:

Εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως, hoc est, Euangelicæ demonstrationis Libri. 20.

Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς, hoc est, Euangelicæ præparationis,Libri.15.

† Θεοφανίας, hoc est, diuinæ apparitionis,Libri 5. Θεοφανίας

Ecclesiasticæ historiæ, Libri.10.

Chronicorum canonum omnimoda historia, & eorum ἐπιτομήν. Et

De Euangeliorum diaphonia.

In Esaiam, Libri.10. Et

Contra Porphyrium, qui eodem tempore scribebat in Silicia, vt quidam putant, Libri. 30.

De quibus ad me viginti tantum peruenerunt.

Τοπικῶν, Liber vnus.

Ἀπολογίας pro Origene,Libri.6.

De vita Pamphili, Libri 3.

De martyribus alia opuscula. Et

In centum quinquaginta Psalmos, eruditissimi commentarij. Et multa alia. Floruit maxime

sub Constantino imperatore & Constantio. Et ob amicitiam Pamphili martyris ab eo cognomentum sortitus est.

Theodoritus Cyri fuit Episcopus, quam Stephanus κύρρου πολίν appellat, Vocant illam Persæ Cyrecbatam, & sita est in extremis Persiæ finibus. Meminit eius in quinto libro, quum inquit, κύρρου δὲ τῆς ἐμῆς ἐπισκοπῆς ἀπέχει σταδίους. Scripsit Ecclesiasticæ historiæ libros quinque, quos Græci nunc λόγους, nunc τόμους vocant. Præterea opus quod inscripsit De curatione Græcarum affectionum, versum superioribus annis, à Zenobio Acciaiolo Florentino ordinis Prædicatorum. Meminit ipse passim in historia sua de aliis quoque libris à se conscriptis, vt responsionum ad Magos Persarum, & Historiæ de Martyribus.

DE SOZOMENO.

Sozomenus indicat se versatum in actionibus forensibus apud Constantinopolim, cùm Aquilini sodalis sui meminit à febre liberati. Meminit alicubi progenitorum suorũ, & aui sui, quem ad Christum conuersum refert in agro Gazensi, quum fuisset patre ethnico prognatus, tribuens illi sacrarum literarum peritiam. Scripsit autem historiam nouem tomis sectam, ad Theodosium iuniorem, exorsus à tertio Consulatu Crispi & Constantini Cæsa. vsque ad septimumdecimum Theodosij iunioris. Extat au-

tem huius historiæ volumen Græcum in bibliotheca Xysti Romæ.

DE SOCRATE.

Et hic Constantinopolitanus fuit, discipulus Helladij & Ammonij Grammaticorum. Scripsit historiam ad preces Theodori Sozomenicæ simillimam, quantum ad tempus attinet.

PARISIIS,

Excudebat Mauricius Menier, magna cum diligentia & accuratione, Anno salutis nostræ die verò penultima mensis Maij:

M. D. LXVI.

Digitized by Google

RESTAURO del LIBRO ANTICO
Cav. G. DI GIACOMO
PESCARA

NOV. 1969

Digitized by Google